

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

EESTI MAKSEJÕUETUSMENETLUSTE EFEKTIIVSEMAKS MUUTMISE VÕIMALUSTE ANALÜÜS

Lõppraport

Anto Kasak

Tarmo Peterson

Toomas Saarma

Kersti Kerstna-Vaks

Peeter Viirsalu

Annemari Õunpuu

Käesolev analüüs viidi läbi Riigikantselei strateegiabüroo tellimusel ja seda rahastati ühtekuuluvusfondide 2014-2020 rakenduskava prioriteetse suuna 12 „Haldusvõimekus“ meetmest 12.2 „Poliitikakujundamise kvaliteedi arendamine“. Projekti algataja oli Justiitsministeerium

Sisukord

ANALÜÜSI AUTORID.....	16
KASUTATUD LÜHENDID.....	17
SISSEJUHATUS JA ÜLEVAADE ANALÜÜSIST	19
1. DIREKTIIVI KOHALDAMISALA.....	25
1.1. Direktiivis ettenähtud regulatsiooni kitsendamise ja laiendamise võimalused.....	25
1.2. Saneerimise mõju nõuetele	26
1.2.1. Teema kirjeldus	26
1.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded.....	27
1.2.3. Kehtiv õigus	29
1.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus	33
1.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	33
1.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	34
1.2.4.3. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	34
1.2.4.4. Maailmapanga analüüs.....	36
1.2.4.5. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	36
1.2.4.6. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	37
1.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	37
1.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides.....	37
1.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud	44
1.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	46
1.2.7. Järeldused ja ettepanekud.....	46
1.2.7.1. Järeldused	46
1.2.7.2. Ettepanekud.....	48
1.2.8. Mõjude analüüs	51
1.3. Saneerimismenetluse kohaldamise piirangud isikutest lähtudes	54
1.3.1. Teema kirjeldus	54
1.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded ja kehtiv õigus	54
1.3.2.1. Füüsilised isikud ja juriidilised isikud.....	54
1.3.2.2. Eraõiguslikud juriidilised isikud ja avalik õiguslikud isikud	54
1.3.2.3. Millised juriidilised isikud saneerimismenetluse alt välistada?	55
1.3.2.4. SanS välistused, mida direktiivi art 1 lg 2 ei sisalda	62
1.3.4. Järeldused ja ettepanekud.....	72
1.3.4.1. Järeldused	72
1.3.4.2. Ettepanekud.....	72
1.3.5. Mõjude analüüs	73
2. ENNETAVA SANEERIMISE RAAMISTIKE KASUTAMISE VÕIMALUSED	75
2.1. Võimalus kasutada ennetatava saneerimise raamistikke	75
2.1.1. Teema kirjeldus	75
2.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded.....	75
2.1.3. Kehtiv õigus	76
2.1.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus	76

2.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	76
2.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	77
2.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	78
2.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	78
2.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	78
2.1.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	78
2.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	78
2.1.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	78
2.1.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	79
2.1.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	79
2.1.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	79
2.1.7.1.	Järeldused	79
2.1.7.2.	Ettepanekud.....	80
2.1.8.	Mõjude analüüs	80
2.2.	Juurdepäas saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused	81
2.2.1.	Teema kirjeldus	81
2.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	81
2.2.3.	Kehtiv õigus	82
2.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisevajadus	83
2.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	83
2.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	87
2.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	87
2.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	89
2.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	91
2.2.4.2.4.	Teema käsitus erialakirjanduses.....	91
2.2.4.2.5.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	93
2.2.4.2.6.	Töörühma seisukohad siseriikliku õiguse tõhustamise küsimustes.....	95
2.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	100
2.2.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	100
2.2.5.1.1.	USA	100
2.2.5.1.2.	Holland.....	101
2.2.5.1.3.	Soome	101
2.2.5.1.4.	Šveits.....	102
2.2.5.1.5.	Saksamaa.....	102
2.2.5.1.6.	Rootsi.....	102
2.2.5.1.7.	Läti.....	103
2.2.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	103
2.2.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	103
2.2.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	103
2.2.7.1.	Järeldused	103
2.2.7.2.	Ettepanekud.....	104
2.2.8.	Mõjude analüüs	106
2.3.	Kohtu kaasamise ulatus saneerimismenetluse läbiviimiseks	109

2.3.1.	Teema kirjeldus	109
2.3.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	109
2.3.3.	Kehtiv õigus	110
2.3.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	110
2.3.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	110
2.3.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	112
2.3.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	116
2.3.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	116
2.3.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	118
2.3.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	118
2.3.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	118
2.3.5.1.	Võrdlusriigid	118
2.3.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	119
2.3.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	119
2.3.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	119
2.3.7.1.	Järeldused	119
2.3.7.2.	Ettepanekud.....	120
2.3.8.	Mõjude analüüs	120
2.4.	Saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalused	123
2.4.1.	Teema kirjeldus	123
2.4.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	123
2.4.3.	Kehtiv õigus	125
2.4.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	126
2.4.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	126
2.4.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	127
2.4.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	128
2.4.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	128
2.4.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	129
2.4.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	130
2.4.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	130
2.4.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	130
2.4.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	130
2.4.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	131
2.4.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	131
2.4.7.1.	Järeldused	131
2.4.7.2.	Ettepanekud.....	131
2.4.8.	Mõjude analüüs	132
3.	ENNETAVA SANEERIMISE KAVADE ÜLE PEETAVATELE LÄBIRÄÄKIMISTELE KAASA	
AITAMINE	133
3.1.	Varade käsutusõiguse säilitanud võlgnik.....	133
3.1.1.	Teema kirjeldus	133
3.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	133
3.1.3.	Kehtiv õigus	134

3.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	134
3.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	134
3.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	134
3.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	135
3.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	135
3.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	135
3.1.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	135
3.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	136
3.1.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	136
3.1.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	136
3.1.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	136
3.1.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	136
3.1.7.1.	Järeldused	136
3.1.7.2.	Ettepanekud.....	137
3.1.8.	Mõjude analüüs	137
3.2.	Konkreetsete täitemeetmete peatamine	138
3.2.1.	Teema kirjeldus	138
3.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	139
3.2.3.	Kehtiv õigus	141
3.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	142
3.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	142
3.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	146
3.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	146
3.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	147
3.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	148
3.2.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	148
3.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	149
3.2.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	149
3.2.5.1.1.	Holland.....	149
3.2.5.1.2.	Soome	151
3.2.5.1.3.	Suurbritannia	153
3.2.5.1.4.	USA	153
3.2.5.1.5.	Saksamaa.....	155
3.2.5.1.6.	Balti riigid (Läti, Leedu)	155
3.2.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	156
3.2.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	159
3.2.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	159
3.2.8.	Mõjude analüüs	163
3.3.	Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed	169
3.3.1.	Teema kirjeldus	169
3.3.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	169
3.3.3.	Kehtiv õigus	171
3.3.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	172

3.3.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	173
3.3.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	176
3.3.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	176
3.3.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	177
3.3.4.2.3.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	178
3.3.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	179
3.3.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	179
3.3.5.1.1.	Holland.....	179
3.3.5.1.2.	Soome	179
3.3.5.1.4.	Balti riigid (Läti, Leedu)	180
3.3.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	180
3.3.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	182
3.3.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	182
3.3.8.	Mõjude analüüs	184
4.	SANEERIMISKAVAD	187
4.1.	Saneerimiskava sisu	187
4.1.1.	Teema kirjeldus	187
4.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	187
4.1.3.	Kehtiv õigus	188
4.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	192
4.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	192
4.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	200
4.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	200
4.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	201
4.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	202
4.1.4.2.4.	Teema käsitus erialastes allikates	202
4.1.4.2.5.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	210
4.1.4.3.	Siseriikliku õiguse tõhustamisvajaduse analüüs.....	215
4.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	221
4.1.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	221
4.1.5.1.1.	USA	221
4.1.5.1.2.	Suurbritannia	222
4.1.5.1.3.	Holland.....	223
4.1.5.1.4.	Soome	224
4.1.5.1.5.	Saksamaa.....	225
4.1.5.1.6.	Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani).....	226
4.1.5.1.7.	Balti riigid (Läti, Leedu)	227
4.1.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	229
4.1.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	232
4.1.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	233
4.1.7.1.	Järeldused	233
4.1.7.2.	Ettepanekud.....	234
4.1.8.	Mõjude analüüs	235

4.2.	Saneerimiskavade vastuvõtmine	240
4.2.1.	Teema kirjeldus	240
4.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	241
4.2.3.	Kehtiv õigus	242
4.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	242
4.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	245
4.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	246
4.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	247
4.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	247
4.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	247
4.2.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	247
4.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	248
4.2.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	248
4.2.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	248
4.2.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	249
4.2.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	249
4.2.7.1.	Järeldused	249
4.2.7.2.	Ettepanekud.....	250
4.2.8.	Mõjude analüüs	250
4.3.	Saneerimiskavade kinnitamine	251
4.3.1.	Teema kirjeldus	251
4.3.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	251
4.3.3.	Kehtiv õigus	252
4.3.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	252
4.3.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	253
4.3.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	254
4.3.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	254
4.3.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	254
4.3.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	254
4.3.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	254
4.3.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	254
4.3.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	254
4.3.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	255
4.3.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	255
4.3.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	255
4.3.7.1.	Järeldused	255
4.3.7.2.	Ettepanekud.....	255
4.3.8.	Mõjude analüüs	255
4.4.	Rühmadeülene kohustamine	256
4.4.1.	Teema kirjeldus	256
4.4.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	256
4.4.3.	Kehtiv õigus	257
4.4.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	257

4.4.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	258
4.4.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	259
4.4.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	259
4.4.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	259
4.4.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	260
4.4.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	260
4.4.5.	Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	260
4.4.5.1.	Teema käsitlus võrdlusriikides.....	260
4.4.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	260
4.4.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	260
4.4.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	260
4.4.7.1.	Järeldused	260
4.4.7.2.	Ettepanekud.....	261
4.4.8.	Mõjude analüüs	261
4.5.	Omakapitali omanikud	262
4.5.1.	Teema kirjeldus	262
4.5.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	262
4.5.3.	Kehtiv õigus	263
4.5.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	263
4.5.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	263
4.5.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	264
4.5.4.3.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad.	264
4.5.4.4.	Maailmapanga analüüs.....	265
4.5.4.5.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	265
4.5.4.6.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	265
4.5.5.	Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	265
4.5.5.1.	Teema käsitlus võrdlusriikides.....	265
4.5.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	266
4.5.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	266
4.5.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	266
4.5.7.1.	Järeldused	266
4.5.7.2.	Ettepanekud.....	267
4.5.8.	Mõjude analüüs	267
4.6.	Töötajad.....	268
4.6.1.	Teema kirjeldus	268
4.6.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	268
4.6.3.	Kehtiv õigus	269
4.6.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	270
4.6.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	270
4.6.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	275
4.6.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	275
4.6.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	275
4.6.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	276

4.6.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	277
4.6.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	277
4.6.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	277
4.6.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	277
4.6.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	277
4.6.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	277
4.6.8.	Mõjude analüüs	278
4.7.	Kohtu või haldusametuse poolne hindamine	280
4.7.1.	Teema kirjeldus	280
4.7.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	281
4.7.3.	Kehtiv õigus	281
4.7.4.	Kehtiva õiguse muutmisevajadus	282
4.7.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	282
4.7.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	282
4.7.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	282
4.7.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	282
4.7.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	282
4.7.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	283
4.7.5.	Teema käsitus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes	283
4.7.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	283
4.7.5.1.1.	Soome	283
4.7.5.1.2.	Saksamaa.....	283
4.7.5.1.3.	Leedu.....	284
4.7.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	284
4.7.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	284
4.7.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	284
4.7.8.	Mõjude analüüs	286
4.8.	Saneerimiskavade tagajärjed	288
4.8.1.	Teema kirjeldus	288
4.8.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	288
4.8.3.	Kehtiv õigus	288
4.8.4.	Kehtiva õiguse muutmisevajadus	289
4.8.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	289
4.8.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	289
4.8.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	290
4.8.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	291
4.8.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	291
4.8.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	291
4.8.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	291
4.8.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	291
4.8.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	291
4.8.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	291
4.8.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	291

4.8.7.1.	Järeldused	291
4.8.7.2.	Ettepanekud.....	292
4.8.8.	Mõjude analüüs	292
4.9.	Edasikaebused	293
4.9.1.	Teema kirjeldus	293
4.9.2.	Direktiivist tulenevad nõuded (art 16)	293
4.9.3.	Kehtiv õigus	294
4.9.4.	Kehtiva õiguse muutmisevajadus	295
4.9.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	295
4.9.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	295
4.9.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	295
4.9.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	295
4.9.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	296
4.9.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	297
4.9.5.	Teema käsitus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes	299
4.9.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	299
4.9.5.1.1.	Üldist.....	299
4.9.5.1.2.	Suurbritannia	299
4.9.5.1.3.	Holland.....	299
4.9.5.1.4.	Soome	299
4.9.5.1.5.	Saksamaa.....	299
4.9.5.1.6.	Norra.....	300
4.9.5.1.7.	Leedu.....	300
4.9.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	300
4.9.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	301
4.9.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	301
4.9.7.1.	Ettepanekud seoses siseriikliku õiguse tõhustamisega (kaebeõiguse piiramine menetluslikele määrustele).....	304
4.9.8.	Mõjude analüüs	304
5.	UUE RAHASTAMISE, VAHERAHASTAMISE JA MUUDE SANEERIMISEGA SEOTUD TEHINGUTE KAITSMINE.....	307
5.1.	Vahe- ja uue rahastamise kaitse	307
5.1.1.	Teema kirjeldus	307
5.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	307
5.1.3.	Kehtiv õigus	308
5.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisevajadus	309
5.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	309
5.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	310
5.1.4.3.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	311
5.1.4.4.	Maailmapanga analüüs.....	311
5.1.4.5.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	312
5.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes	312
5.1.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	312
5.1.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	315

5.1.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	317
5.1.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	317
5.1.7.1.	Järeldused	317
5.1.7.2.	Ettepanekud.....	318
5.1.8.	Mõjude analüüs	319
5.2.	Muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmine.....	320
5.2.1.	Teema kirjeldus	320
5.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	320
5.2.3.	Kehtiv õigus	321
5.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	321
5.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	322
5.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	323
5.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	324
5.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	324
5.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside	324
5.2.4.2.4.	Relevantne kohtupraktika	324
5.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	326
5.2.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	326
5.2.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	327
5.2.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	328
5.2.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	328
5.2.7.1.	Järeldused	328
5.2.7.2.	Ettepanekud.....	328
5.2.8.	Mõjude analüüs	329
6.	JURIIDILISE ISIKU JUHTIDE KOHUSTUSED.....	330
6.1.	Juriidilise isiku juhtide kohustused.....	330
6.1.1.	Teema kirjeldus	330
6.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	330
6.1.3.	Kehtiv õigus	330
6.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	332
6.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	332
6.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	334
6.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	334
6.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	335
6.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	336
6.1.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	336
6.1.5.	Järeldused ja ettepanekud.....	340
7.	FÜÜSILISEST ISIKUST VÕLGNIKU KOHUSTUSTEST VABASTAMINE JA ÄRITEGEVUSE KEELD	342
7.1.	Õigus kasutada kohustustest vabastamise menetlust.....	342
7.1.1.	Teema kirjeldus	342
7.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	343
7.1.3.	Kehtiv õigus	344

7.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	349
7.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	349
7.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	350
7.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	350
7.1.4.2.1.1.	Kohustustest vabastamise menetlus	351
7.1.4.2.1.2.	Võlgade ümberkujundamise menetlus.....	353
7.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	355
7.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	356
7.1.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	360
7.1.4.2.4.1.	Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus	360
7.1.4.2.4.2.	Võlgade ümberkujundamise menetlus.....	363
7.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	364
7.1.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	364
7.1.5.1.1.	Uuring äritegevuse ebaõnnestumist ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta. Liikmesriikide asjakohaste sätete ja praktika võrdlev õiguslik analüüs.....	364
7.1.5.1.2.	Global Restructuring & Insolvency Guide 2016 (Baker McKenzie)	365
7.1.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	368
7.1.6.	Järeldused ja ettepanekud.....	368
7.1.7.	Mõjude analüüs	375
7.2.	Võlgade vabastamise periood	380
7.2.1.	Teema kirjeldus	380
7.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	380
7.2.3.	Kehtiv õigus	381
7.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	384
7.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	384
7.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	385
7.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	385
7.2.4.2.1.1.	Kohustustest vabastamise menetlus	385
7.2.4.2.1.2.	Võlgade ümberkujundamise menetlus.....	385
7.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	387
7.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	387
7.2.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	388
7.2.4.2.4.1.	Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus	388
7.2.4.2.4.2.	Võlgade ümberkujundamise menetlus.....	390
7.2.4.2.4.3.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	391
7.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	391
7.2.6.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	395
7.2.7.	Järeldused ja ettepanekud.....	396
7.2.8.	Mõjude analüüs	397
7.3.	Äritegevuse keelu periood	398
7.3.1.	Teema kirjeldus	398
7.3.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	398
7.3.3.	Kehtiv õigus	399

7.3.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	400
7.3.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	400
7.3.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	400
7.3.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	401
7.3.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	402
7.3.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	402
7.3.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	403
7.3.4.2.4.1.	Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus	403
7.3.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	405
7.3.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	405
7.3.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	406
7.3.6.	Järeldused ja ettepanekud.....	406
7.3.7.	Mõjude analüüs	407
7.4.	Majandustegevuses tekkinud võlgade ja isiklike võlgade menetluse konsolideerimine	408
7.4.1.	Teema kirjeldus	408
7.4.2.	Direktiivist tulenevad nõuded.....	408
7.4.3.	Kehtiv õigus	408
7.4.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	409
7.4.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	409
7.4.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	409
7.4.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	409
7.4.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	409
7.4.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	409
7.4.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes.....	410
7.4.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)	410
7.4.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	412
7.4.6.	Järeldused ja ettepanekud.....	412
7.4.7.	Mõjude analüüs	412
8.	SANEERIMIS- JA KOHUSTUSTEST VABASTAMISE MENETLUSTE TÕHUSUSE SUURENDAMISE MEETMED	418
8.1.	Kohtud ja haldusasutused	418
8.1.1.	Teema kirjeldus	418
8.1.2.	Direktiivist tulenevad nõuded (art 25)	419
8.1.3.	Kehtiv õigus	419
8.1.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	420
8.1.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	420
8.1.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	421
8.1.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	421
8.1.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	422
8.1.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	422
8.1.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	422
8.1.5.	Teema käsitus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes	423
8.1.6.	423	

8.1.6.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	423
8.1.6.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	424
8.1.7.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	425
8.1.8.	Järeldused ja ettepanekud.....	425
8.1.9.	Mõjude analüüs	426
8.2.	Saneerimisnõustaja ja võlgadest vabastamise menetluse nõustajad. Nõustajate järelevalve ja tasustamine	427
8.2.1.	Teema kirjeldus	427
8.2.2.	Direktiivist tulenevad nõuded (art-d 26 ja 27)	427
8.2.3.	Kehtiv õigus	428
8.2.4.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	431
8.2.4.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	431
8.2.4.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	431
8.2.4.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	431
8.2.4.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	431
8.2.4.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	432
8.2.4.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	434
8.2.5.	Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes, Maailmapanga analüüsis ja SanS eelnõu kavandis.....	436
8.2.5.1.	Teema käsitus võrdlusriikides.....	436
8.2.5.1.1.	USA	436
8.2.5.1.2.	Suurbritannia	436
8.2.5.1.3.	Holland.....	437
8.2.5.1.4.	Soome	437
8.2.5.1.5.	Saksamaa.....	438
8.2.5.1.6.	Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani).....	438
8.2.5.1.7.	Leedu.....	439
8.2.5.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	440
8.2.5.3.	SanS eelnõu	440
8.2.6.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	440
8.2.7.	Järeldused ja ettepanekud Direktiivi art 26 (haldurite ja nõustajate kvalifikatsioon, koolitamine, sõltumatus (huvide konflikt), vabastamise kord) osas	440
8.2.8.	Järeldused ja ettepanekud Direktiivi art 27 (haldurite ja nõustajate järelevalve ja tasustamine) osas 444	
8.2.9.	Mõjude analüüs	446
8.3.	Elektroniliste sidevahendite kasutamine.....	451
8.3.1.	Teema kirjeldus	451
8.3.2.	Kehtiv õigus	452
8.3.3.	Kehtiva õiguse muutmisvajadus	454
8.3.3.1.	Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused	454
8.3.3.2.	Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused.....	454
8.3.3.2.1.	Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad	454
8.3.3.2.2.	Maailmapanga analüüs.....	454
8.3.3.2.3.	Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud).....	454

8.3.3.2.4.	Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad	455
8.3.4.	Teema käsitus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes	455
8.3.4.1.	Teema käsitus võrdlusriikides	455
8.3.4.1.1.	Holland	455
8.3.4.1.2.	Soome	455
8.3.4.1.3.	Saksamaa	456
8.3.4.1.4.	Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani)	456
8.3.4.1.5.	Balti riigid (Läti, Leedu)	456
8.3.4.2.	Rahvusvahelised suunised ja uuringud	457
8.3.5.	Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega	457
8.3.6.	Järeldused ja ettepanekud	457
8.3.7.	Mõjude hinnang	458
	KASUTATUD KIRJANDUS	459

ANALÜÜSI AUTORID

Anto Kasak	1. ptk punkt 1.1; 2. ptk punktid 2.1; 3. ptk punkt 3.1; 4.ptk punktid 4.2, 4.4 ja 4.5
Kersti Kerstna-Vaks	4. ptk punkt 4.7 ja 4.9 ; 8. ptk punktid 8.1-8.3
Tarmo Peterson	1. ptk punkt 1.3; 3. ptk punktid 3.2 ja 3.3
Toomas Saarma	7. ptk punktid 7.1-7.4
Peeter Viirsalu	2. ptk punktid 2.2-2.4; 4. ptk punktid 4.1 ja 4.6; 5. ptk punktid 5.1 (koos: Annemari Õunpuu) ja 5.2 ja 6.ptk
Annemari Õunpuu	1. ptk punkt 1.2; 5. ptk punkt 5.1 (koos: Peeter Viirsalu)

KASUTATUD LÜHENDID

ABI	Ameerika Pankrotiinstituut (American Bankruptcy Institute)
Hollandi seaduseelnõu	Seaduseelnõu, mis näeb Hollandis ette uue saneerimismenetluse liigi (hollandi keeles wet homologatie onderhands akkoord ehk WHOA; inglise keeles Court Confirmation of extrajudicial restructuring plans ehk CERP) ja millega muudetakse ka Hollandi pankrotiseadust.
InsO	Saksamaa pankrotiseadus
USA Ch 11	USA pankrotikoodeksi 11. ptk
Direktiiv	Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1023, mis käsitleb ennetava saneerimise raamistikke, võlgadest vabastamist ja äritegevuse keeldu ning saneerimise, maksejõuetuse ja võlgadest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid, ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132.
WB raport	Maailmapanga analüüs Eesti saneerimiseaduse ja pankrotiseaduse muutmise kohta „World Bank Group. Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note“, July 2019.
WB suunised	Maailmapanga suunised maksejõuetuse süsteemide kohta Leroy, Anne-Marie; Grandolini, Gloria M. „Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems.“ The World Bank Group. Washington, D.C, 2016.
UNCITRAL suunised	UNCITRAL suunis maksejõuetusõiguse kohta „United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. New York, 2005“.
Revisjoni lähteülesanne	Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016(P.Kriibi, S.Liin)
ELI analüüs	Euroopa Õigusinstituudi analüüs saneerimismenetluste kohta „Instrument of the European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Viin 2017.“
EIR	Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2015/848, 20. mai 2015, maksejõuetusmenetluse kohta (uuesti sõnastatud)
Skandinaavia-Balti suunised	Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse ekspertide grupi poolt välja töötatud suunised „Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016“
RKTK	Riigikohtu tsiviilkolleegium
RKTKo	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsus
RKTKm	Riigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus
RKHK	Riigikohtu halduskolleegium
EVKS	Eesti väärtpaberite keskregistri seadus
HasMS	hasartmänguseadus
HLÜS	hoiu-laenuühistute seadus
IFS	investeeringufondide seadus

MERAS	makseasutuste ja e-raha asutuste seadus
KAVS	krediidiandjate ja -vahendajate seadus
KAS	krediidiasutuste seadus
KindITS	kindlustustegevuse seadus
SanS	saneerimisseadus
PankrS	pankrotiseadus
TsMS	tsiviilkohtumenetluse seadustik
VPTS	väärtpaberituru seadus
VÕVS	võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus
VÜM	võlgade ümberkujundamise menetlus
VÜkava	võlgade ümberkujundamise kava
KVM	kohustustest vabastamise menetlus
FI	füüsiline isik
FIE	füüsilisest isikust ettevõtja
KPK	Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda
IP	maksejõuetusmenetlustes tegutsevate haldurite ja nõustajate ingl. k ühisnimetaja „ <i>insolvency practitioner</i> “ lühend

SISSEJUHATUS JA ÜLEVAADE ANALÜÜSIST

Sissejuhatus

Käesolev analüüs on koostatud Riigikantselei hanke nr 217045 „Eesti maksejõuetusmenetluste efektiivsemaks muutmise võimaluste analüüs“ alusel. Analüüsi eesmärk on hinnata Eesti saneerimisalast ja füüsiliste isikute kohustustest vabastamist käsitlevat õigusraamistikku, selle toimimist praktikas ja viise Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. juuni 2019. aasta direktiivi (EL) 2019/1023 (**Direktiiv**), mis käsitleb ennetava saneerimise raamistike, võlgadest vabastamist ja äritegevuse keeldu ning saneerimise, maksejõuetuse ja võlgadest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid, ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132, ülevõtmiseks. Direktiivi eesmärk on kõrvaldada erinevused liikmesriikide õiguste ja menetluste vahel, mis käsitlevad ennetavat saneerimist, pankrotti, füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamist ja äritegevuse keeldu. Analüüsi koostas töörühm koosseisus Kersti Kerstna-Vaks, Annemari Õunpuu, Toomas Saarma, Anto Kasak, Tarmo Peterson ja Peeter Viirsalu. Töörühma nõustas prof. Paul Varul.

Koostatud Direktiivi analüüs on tihedalt seotud käimasoleva maksejõuetusõiguse revisjoniga. Maksejõuetusõiguse revisjoni viib läbi Justiitsministeerium Euroopa Liidu Euroopa Sotsiaalfondi projekti „Õiguse revisjon“ raames, mille II etapi raames toimub saneerimismenetluste revisjon (edaspidi revisjon). Revisjoni eesmärgiks on tõsta Eesti maksejõuetuse konkurentsivõime vähemalt OECD-riikide keskmiste hulka. Analüüsi tulemusena leidis kinnitust, et 2008.a lõpus jõustunud saneerimisseadus (**Sans**) vajab revideerimist nii Direktiivist tulenevate nõuete ülevõtmiseks kui selleks, et menetlus vastaks paremini praktika vajadustele. Praktikas on saneerimismenetluste kasutamine jäänud väheseks või on seda tehtud valel põhjustel (näiteks pankrotimenetluse edasilükkamiseks).

Saneerimisavaldusi on aastatel 2009 – 2019 esitatud järgmiselt¹:

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
94	51	23	16	9	10	21	16	12	28	37

Ka füüsilised isikud ei ole pankrotimenetluse kõrval harjunud oma võlaprobleeme lahendama alternatiivse, võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu.

Võlgade ümberkujundamise menetluse avaldusi on aastatel 2011- 2019 esitatud järgmiselt:

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
50	27	31	27	31	44	51	63	50

Töörühma eesmärgiks analüüsi läbiviimisel oli välja pakkuda parimad võimalikud lahendused Eesti õiguse parendamiseks ning maksejõuetusmenetluse efektiivsemaks muutmiseks lähtudes Direktiivist ning Maailmapanga (**WB**) raportist Eesti kohta ja sellele laekunud tagasisidest, siseriiklikust kohtupraktikast, aga ka kõigist muudest asjakohastest materjalidest ning parimast praktikast nagu näiteks **INSOL** Europe poolt Direktiivi kohta antud juhendmaterjalid (Guidance Note), European Law Institute Instrument of the European Law Institute (**ELI**) ja **UNCITRAL** Legislative Guide on Insolvency Law, aga ka siseriiklikest arvamusest nagu näiteks **Annemari Õunpuu analüüs** 2017 aastast Justiitsministeeriumile ja **Anto Kasaku** poolt koostatud Tartu Ülikooli arvamus Direktiivi kohta. Ühtlasi on töörühma arvamuse koostamisel kasutatud teoseid rahvusvaheliselt tunnustatud teadlastelt, sh prof Stephan Madaus, prof Reinhard Bork, prof Kristin van Zwielen, prof Bob Wessels, prof Tomas Richter, prof Paul Omar, prof Gerard McCormack ja prof Paul Varul, Analüüsi koostamisel lähtus töörühm pakkumuskutses toodud analüüsiküsimustest ning tõstatas ka ise nii kehtivatest õigusaktidest, kohtupraktikast, Direktiivist, Maailmapanga raportist, revisjoni alusdokumentidest jm materjalidest tulenevaid uurimisküsimusi. Töörühm viis läbi intervjuud erinevate huvigruppide esindajate ning ekspertidega, mille tulemused kaasati käesolevasse analüüsi. Samuti analüüsis töörühm märkimisväärses ulatuses võrdlusriikide praktikat.

Analüüsi tulemusena on valminud hinnang õigusaktide sobivuse, piisavuse ja parendamise võimaluste kohta. Lähtuvalt õigusraamistikust ja võrdlusallikatena kasutatud riikide (eelkõige Saksa, Soome,

¹ Kinnitatud ja täidetud saneerimiskavade arvu osas töörühmal statistika puudub.

Holland, Leedu, Suurbritannia, aga ka USA jt) materjalidest, aga ka asjakohasest kohtupraktikast esitab töörühm analüüsi tulemusena (vajadusel alternatiivsed) lahendus- ja muudatusettepanekud saneerimisseaduse ja teiste relevantsete õigusaktide muutmiseks koos mõjuanalüüsiga.

Töögrupp juhib tähelepanu, et analüüsi koostamise ajal puhkenud COVID-19 pandeemia ning selle järelmid on oluliselt mõjutanud ka käesoleva analüüsi puhul mõjuhinnangute andmist. Pandeemia tulemusena on märkimisväärselt halvenenud majanduskeskkond, mis omakorda avaldab otsest mõju ka maksejõuetusmenetluste arvule ja iseloomule, tingides vahepealsel ajal üleüldise vajaduse reageerida seadusandlikul baasil kiiresti drastiliselt muutunud majandusolukorrale. COVID-19 pandeemia mõju on suure tõenäosusega kutsunud esile globaalsed muudatused majanduse struktuuris ja tsiviilikäibes osalejate käitumises. Töörühm leiab, et käesolevas analüüsis tehtud ettepanekud kehtiva õiguse muutmiseks on ka COVID-19 pandeemia mõjude valguses relevantsete ja põhjendatud, kuna muudatusettepanekute üldiseks eesmärgiks on saneerimismenetluse laialdasema kasutamise soodustamine läbi selle efektiivsemaks muutmise. Samas on COVID-19 pandeemia mõjul oluliselt muutunud majandussuhete ja -olukorra valguses märkimisväärselt raskendatud muudatusettepanekute mõjude hindamine. Töörühma hinnangul on saneerimisseaduse ja teiste seaduste konkreetsete muudatusettepanekute väljatöötamise käigus vajalik nimetatud muudatusettepanekute mõjude täiendav hindamine, kuna seadusemuudatuse väljatöötamise ajaks on majandusolukord eelduslikult rohkem selginenud võrrelduna käesoleva analüüsi koostamise ajaga.

Ülevaade analüüsist

Alljärgnevalt toob töörühm esile analüüsi peamised teemablokid ning nende raames kerkinud sõlmküsimuste osas tehtud olulisemad järeldused ja ettepanekud.

Saneerimise mõju nõuetele. Antud teemabloki raames on keskse tähendusega küsimus, millist mõju omab saneerimismenetlus nõuetele. Seda on analüüsitud teema „*Saneerimismenetluse mõju nõuetele*“ all. Peamiste järeldustena saab välja tuua, et töörühm ei pea vajalikuks võimaldada saneerimise käigus ümber kujundada tulevikus tekkivaid nõudeid, mille osas ei olnud tehingut sõlmitud või mis ei olnud muul õiguslikul alusel tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist. Samas on põhjendatud kestvuslepingute lõpetamise õiguse sätestamine seaduses. Eraldi on analüüsitud liisinglepingutega, pandiga tagatud nõuetega, nõuete asendamist juriidilise isiku osa või aktsiaga, asjaõiguslike nõuetega ning regressinõuetega seonduvat. Leitud on, et saneerimisseaduses tuleb sätestada õigus saneerimiskava muutmiseks nii enne kava kinnitamiseks esitamist kui ka pärast kava kinnitamiseks esitamist. Samuti näha ette kava kohtule kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamise võimalus.

Eraldiseisvaks küsimuseks on **pandipidaja õiguste** regulatsioon saneerimisseaduses. Töörühma hinnangul välistab võlausaldajate õiguste riive, sh pandipidaja õiguste riive, üldine „võlausaldajate parimate huvide test“, mille kohaselt ei tohi ükski eriarvamusel olev võlausaldaja olla saneerimiskava kohaselt halvemas seisus kui ta oleks pankrotimenetluses kehtiva nõuete rahuldamisjärkude korral. Samuti tagab võlausaldajate õiguste kaitse raha aegväärtuse arvestamise kohustuse, st kohus peab võlausaldaja õiguste riive tuvastamisel võtma arvesse ka raha väärtuse muutust ajas. Samuti tagab pandipidaja õiguste kaitse võlausaldajate rühmitamine lähtuvalt sellest, kas tegemist on tagatud või tagamata nõudega võlausaldajaga, milline rühmitamise alus peaks seaduse kohaselt olema kohustuslik. Pandiga tagatud nõude ümberkujundamiseks tuleks ette näha täiendav regulatsioon juhtumiks, kui pandiga tagatud nõue on sissenõutavaks muutunud juba enne saneerimismenetluse algatamist, millisel juhul tuleks analoogselt kohaldada PankrS § 182 kaitsetsätteid. Detailsemaid piiranguid pandiga tagatud nõuete ümberkujundamisele (sarnaselt teatud teiste riikidega, nt Soomega) ei ole töörühma hinnangul vaja seaduses ette näha.

Omaette küsimuseks on asjaõiguslikud realiseerimisnõuded, mille osas töörühma liikmete seisukohad erinevad. Ühest küljest leitakse, et selliseid nõudeid ei saa analoogselt võlgade ümberkujundamise menetlusega ümber kujundada ka saneerimismenetluses võttes arvesse, et asjaõiguslike realiseerimisnõudeid ei mõjuta ka võlgniku pankroti väljakuulutamise. Samas tuleb arvesse võtta, et Direktiiv võimaldab liikmesriigil peatada täitmismeetmed ka siis, kui tegemist on kolmandast isikust tagatise andjaga. Sellise õiguse andmine teenib eesmärgi võimaldada ettevõtjal asjaõiguslikku realiseerimisõigust omava isikuga läbirääkimisi pidada, et leida lahendus saneerimiseks vajaliku tagatise eseme müügi vältimiseks. Ka kehtiv õigus ei erista täitemenetluste peatamise osas seda, kas täitemenetluse alustanud isikul on võlaõiguslik nõue ettevõtja või kolmanda isiku vastu. Valikukohaks on küsimus, kas lisaks täitemenetlustele peaks vastav õigus hõlmama ka muid täitemeetmeid. Teisest

küljest on asunud seisukohale, et pandipidaja asjaõiguslikku realiseerimisõigust võib saneerimiskavaga piirata, juhul kui see on vajalik eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks, mis osutub kõigile kasulikumaks, kuid tasudes pandipidajale hüvitist realiseerimisõiguse piiramise eest. Selline asjaõigusliku pandiõiguse piiramine võib olla põhjendatud, kui pandiese on hädavajalik saneerimismenetluse läbiviimiseks ning tingimusel, et eduka saneerimismenetluse läbiviimisel saavad kõikide huvid paremini kaitstud. Lisaks on töörühm tõstatanud küsimuse, kas oleks vajalik ka kolmandast isikust tagatise andjate (ettevõtja kohustusi taganud käendajad, garantii andjad, kolmandast isikust tagatise andjad) suhtes täitemeetmete peatamine.

Saneerimismenetluste kasutamise võimalused. Antud teemablokk seondub saneerimismenetluse kättesaadavuse, atraktiivsuse ja efektiivsuse küsimustega. Töörühm analüüsis nn „*pre-pack*“ menetluste rakendamise võimalusi ja põhjendatust Eesti õiguses ning järeldas, et *pre-pack* menetluste eripärasid ning sellega kaasneva võivaid probleeme arvestades tuleks moodustada eraldi töörühm, mis analüüsiks täiendavalt, kas, kuidas ja millal oleks Eesti valmis rakendama *pre-pack* menetlust. Teema „*Juurdepääs saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused*“ all on tehtud ettepanek võlausaldajale saneerimismenetluse algatamise õiguse andmiseks ning leitud, et võlgniku poolt esitatava saneerimisavalduse teabehulk võiks olla senisest suurem. Samuti on leitud, et vajalik on mitteametlike kohtuväliste ümberkorraldamissuuniste ja juhiste vastuvõtmine. Olulise muudatusena on leitud, et vajalik oleks välja töötada regulatsioon, mis võimaldaks püsivalt maksejõuetu isiku saneerimist pankrotimenetluse sees; töörühm tegi sellise võimaliku regulatsiooni põhiliste punktide osas ka omad ettepanekud. Töörühm ei asunud seejuures toetama püsivalt maksejõuetu isiku suhtes saneerimismenetluse läbiviimise võimaldamist saneerimisavalduse raames. Teema „*Kohtu kaasamise ulatus saneerimismenetluse läbiviimiseks*“ raames jõudis töörühm järeldusele, et puudub vajadus täna kehtivat kohtu rolli saneerimismenetluses oluliselt suurendada või vähendada. Töörühm ei pidanud põhjendatuks kitsendada kohtu rolli seoses saneerimiskavade vastuvõtmisega — endiselt on põhjendatud lahendus, et kohus kinnitab kõik saneerimiskavad. Küll leiti, et kohtu roll vajab suurendamist saneerimiskavade esitamise tähtaegade määramisel ja saneerimiskava muutmise võimaldamisel. Teema „*Saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalused*“ raames leiti, et saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmiseks ning saneerimisavalduste varasema esitamise motiveerimiseks on vajalik tagada juurdepääs varajase hoiatamise vahenditele ning esitati ka ettepanekud, millised need vahendid võiksid olla ning kuidas võiksid need olla kättesaadavad.

Töörühm on analüüsi raames asunud seisukohale, et nn „*debtor in possession*“ (**DIP**) põhimõtte peab säilima, kuid see vajab täpsustamist. „*Konkreetsete täitemeetmete peatamine*“ teema all on töörühma ettepanek säilitada täitemenetluste peatamine automaatselt kohalduva üldise meetmena, mis rakendub saneerimismenetluse algatamisel igakordselt ning muude meetmete peatamine jätta valikuliseks. Muud täitemeetmete (kohtumenetlused, kohtuvälised vaidlusorganid, pandiõiguste realiseerimine väljaspool täitemenetlust, muud lepingulised instrumendid) puhul on töögrupi hinnangul mõistlik rakendada valikulist lähenemist, s.o need kuuluksid peatamisele igakordselt eraldi ettevõtja poolt taotlemisel ning konkreetsete võlausaldaja suhtes. Täiendavalt on analüüsitud täitemenetluses kohaldatud arestide ja hagi tagamise abinõude tühistamist, tasaarvestuse lubamist saneerimismenetluses, täitemeetmete peatamist esialgse õiguskaitses vormis ning piiranguid võlgniku kohustuse täitmisele. Teema „*Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed*“ all on analüüsitud, milline peaks olema täitemeetmete peatamise mõju *ipso facto* klauslite kehtivusele ning võlausaldaja õigusele lõpetada võlgniku rikkumistele tuginevalt lepinguid ja keelduda omapoolset kohustuste täitmisest. Kehtiv saneerimisavaldus sisaldab juba *ipso facto* klauslite regulatsiooni, kuid Direktiiviga kooskõla tagamiseks tuleb saneerimisavaldusse laiendada *ipso facto* klausleid, mille rakendatavuse lubatavust saneerimismenetlus mõjutab. Töörühm leiab, et üheltpoolt Direktiiviga kooskõla tagamiseks, kuid teisalt siseriikliku õiguste tõhustamiseks tuleb saneerimismenetluses piirata võlausaldaja õigust lõpetada võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt olulisi lepinguid tuginevalt rikkumistele, mis on aset leidnud enne saneerimismenetluse algatamist. Samuti on põhjendatud piirata võlausaldaja õigust keelduda sellistele rikkumistele tuginevalt omapoolsete kohustuste täitmisest. Selliste piirangute seadmine peab olema aga proportsionaalne ja üldjuhul piirduda ainult lepingutega, mille täitmise jätkumine on võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt kriitilise tähtsusega. Seejuures tuleb võlausaldajatele ette näha adekvaatsed kaitsemehhanismid. Miinimumina tuleb anda võlausaldaja õigus taotleda kohtult nõusolekut lepingu lõpetamiseks või omapoolsete kohustuste täitmisest keeldumiseks. Tehtud on ettepanek pankrotiseaduses ja täitemenetluse seaduses sätestatud tagasivõitmise tähtaegade peatamiseks saneerimisavalduse esitamisest arvates.

Saneerimiskavad. Saneerimiskavasid puudutav analüüs on saneerimismenetluse efektiivsuse seisukohast keskse tähendusega. Direktiivi ning siseriikliku õiguse analüüsi tulemusena on töörühm teinud mitmeid olulisi ettepanekuid kehtiva õiguse muutmiseks ja seeläbi saneerimismenetluse tõhustamiseks. Teema „*Saneerimiskava sisu*“ all on töörühm teinud mh ettepaneku võlausaldajate rühmade moodustamise regulatsiooni muutmiseks vastavalt Direktiivis sätestatule, sh sätestada võlausaldajate rühmade moodustamine, mille järgi kohustuslik oleks moodustada eraldi rühmad tagatud ja tagamata võlausaldajatest ning omakapitali omanikest. Samuti tuleb töörühma ettepaneku kohaselt sätestada saneerimiskavas võlausaldajate parimate huvide test ja raha aegväärtusega arvestamise kohustus. „*Saneerimiskava vastuvõtmise*“ teema all on tehtud ettepanek muuta saneerimisseadust selliselt, et saneerimisnõustaja teeb võlausaldajate parima huvide testi raames kindlaks, kui suures ulatuses on pandipidaja nõue tagatud nõue ning millises ulatuses on pandipidaja nõue tagamata nõue. Saneerimiskava vastuvõtmisel osaleb pandipidaja tagatud nõuete rühmas ainult ulatuses, millega pandipidaja võlaõiguslik nõue on tagatud ning ülejäänud tagamata osas hääletab pandipidaja tagamata nõuete rühmas. Võlausaldajatele või saneerimisnõustajale (eraldiseisvalt) saneerimiskava esitamise õigust ei ole peetud vajalikuks. Antud on soovitus täpsustada saneerimisseadust, määratledes *expressis verbis* võlausaldajate parimate huvide test. „*Rühmade ülese kohustamise*“ teema all on tehtud ettepanek rakendada rühmade ülest kohustamist kasutades võttes aluseks „*Fairness test*“, ja „*Relative Priority Rule*“. Nimetatud reeglid on põhjalikumalt lahti kirjutatud vastavates peatükkides. Direktiivis kohustuslikuna ettenähtud rühmadeülene kohustamine asendab hetkel kehtiva seaduse vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise menetluse, mis on aeganõudev, kulukas ning ei ole rahvusvaheliselt tunnustatud. Rühmadeülene kohustamine ei ole menetlus omaette, vaid reegel, millistel juhtudel võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks, kui mõni rühm on hääletanud saneerimiskava vastu. Direktiivi peatükis „*Omakapitali omanikud*“ antakse selge juhised, et võlgniku omanikud, kellel ei ole võlaõiguslikku nõuet võlgnikku vastu, ei tohi takistada reeglitele vastava saneerimiskava vastuvõtmist. Seega osanikud, kes kaasatakse saneerimismenetlusse juhul kui saneerimismeetmena kujundatakse võlausaldaja nõue ümber osaluseks, ei tohi takistada saneerimismenetluse läbiviimist, kui saneerimiskava vastab eelpool viidatud reeglitele. Direktiivi nõude täitmiseks tuleb võlaõigusliku nõudeta omanikele moodustada omaette rühm ning viidatud rühma mittenõustumisel saneerimiskavaga, loetakse saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülse kohustamise reeglite järgi, tingimusel et saneerimiskava vastab eelpool viidatud testidele. „*Töötajate*“ osas ei pidanud töörühm vajalikuks lähenemispõhimõtet muuta — töötajate nõudeid ei saneerita. Töötajaid puudutavad muudatusettepanekud lähtuvad Direktiivi regulatsioonist ning kannavad endas eesmärki töötajaid saneerimisprotsessis rohkem informeerida. „*Kohtu või haldusasutuse poolse hindamise*“ teema raames analüüsis töörühm ja tegi ettepanekuid seoses eksperdi määramise õigusliku raamistiku ning eksperdi pädevuse ja tasustamise küsimustega. Kui kehtiva õiguse järgi ei ole kohus eksperdi määramisel vaba ja tal on kohustus määrata kaks eksperti üksnes juhul, kui kohus võtab menetlusse ettevõtja avalduse vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks (SanS § 30 lg 2), siis lähtudes Direktiivi nõuetest tulenevalt teeb töögrupp ettepaneku muuta kogu eksperdi määramise kontseptsiooni tervikuna. Seejuures saab kohus eksperdi määramisel lähtuda eelkõige tsiviilkohtumenetluse seadustiku eksperdi määramise üldsätetest. Säilitada on vaja erisätteid eksperdi kvalifikatsiooni (SanS § 31) ja tasustamise (SanS § 33) osas koos asjakohaste täiendustega. Eksperdi määramine on alati seotud kuludega, mistõttu tuleb tähelepanu pöörata eksperdi tasu ja kulutuste hüvitamise korrale, mis osas teeb töögrupp ettepanekuid kehtiva korra muutmiseks. Nimetatud muudatus tuleneb ühtlasi vajadusest kehtiva vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise regulatsiooni kooskõlla viimisest Direktiivist tuleneva rühmaülse kohustamise põhimõttega. Seega asendatakse vastuvõtmata saneerimiskava regulatsioon rühmaülse kohustamise põhimõttega, mis on kooskõlas rahvusvaheliste suuniste ning Direktiiviga. Teema „*Saneerimiskavade tagajärjed*“ all on tehtud ettepanek täiendada Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20. mai 2015. a määruse nr 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (EIR) lisas A fikseeritud menetluste nimekirja Eesti „*Saneerimismenetlusega*“. Antud muudatus on vajalik rahvusvahelise elemendiga saneerimismenetluste efektiivsemaks muutmiseks, kuivõrd käesoleval hetkel erinevalt pankrotimenetlusest (pankrotimenetlus on fikseeritud EIR lisas A) on saneerimismenetluse tunnustamiseks ja täitmiseks EU liikmesriikides vajalik vastav eraldiseisev tunnustamise ja täitmise menetlus. Juhul, kui täiendada EIR lisa A saneerimismenetlusega, siis allub saneerimismenetlus EU liikmesriikides automaatselt tunnustamisele ja täitmisele vastavalt EIR regulatsioonile. „*Edasikaebuste*“ teema all on analüüsitud kaebuste kiire lahendamise võimalusi ning tehtud ettepanekud seoses siseriikliku õiguse tõhustamisega läbi kaebeõiguste piiramise menetluslikele määrustele. Kohtupraktikas on oluliseks probleemiks saneerimiskava kinnitamise/kinnitamata jätmise määruse peale esitatud kaebuse läbivaatamise pikk tähtaeg, mis on praktikas muutunud oluliseks takistuseks saneerimismenetluste efektiivsele läbiviimisele ja põhjustavad ebakindlust seoses kava täitmiselega. Siseriiklik õigus ei pruugi olla Direktiiviga kooskõlas

seetõttu, et puuduvad menetlustähtjad kõrgematele kohtutele ja/või muud regulatsioonid, mis tagaksid kaebuste kiire läbivaatamise. Töögrupp on esitanud konkreetset soovitud kaebuste läbivaatamisega seotud probleemide lahendamiseks. Ettepanekud hõlmavad määruskaebuse esitamise eeldusi, menetlusosaliste ringi kui ka erinorme kaebuse läbivaatamiseks.

Saneerimisega seotud tehingud ja nende kaitsmine. Antud teemabloki alla käsitleti muuhulgas ka vahe- ja uue rahastamise kaitset ning ka juriidilise isiku juhatuse kohustusi. Teema „*Vahe- ja uue rahastamise kaitse*“ all tegi töörühm ettepaneku täiendada pankrotiseaduse tagasivõitmise regulatsiooni selliselt, et tagasi ei oleks võimalik võita vahe- ja uue rahastamise nõuetele vastavaid tehinguid. Samuti nähakse vahe- ja uue rahastamise ette eelisjärjekord saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses lugedes vahe- ja uue rahastamise nõuded PankrS § 146 lg 1 nimetatud väljamakseks. Seoses „*Muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmise*“ teemaga tegi töörühm ettepaneku muuta pankrotiseaduse tagasivõitmise regulatsiooni lähtudes Direktiivis sätestatud saneerimisega seotud tehingute kaitsmise vajadusest. Olles analüüsinud Direktiivi artiklist 19 tulenevaid põhimõtteid, jõudis töörühm „*Juriidilise isiku juhtide kohustuste*“ teema raames järeldusele, et nimetatud põhimõtted on juba Eesti õiguskorras kehtestatud ning eraldi muudatuste sisseviimine ei ole vajalik.

Füüsilisest isikus võlgniku kohustustest vabastamine. Töörühma hinnangul on vaja täiustada ja muuta kehtivat maksejõuetussüsteemi füüsilise isiku ja FIE osas süsteemselt ja tervikuna. Kehtiv maksejõuetussüsteem ei ole füüsilisele isikule mõistetav, on liialt aeganõudev ja kulukas. Lisaks ei ole VÕVS-s sätestatud keerukate vormide ja menetlustoimingute tõttu kättesaadav – VÕVS ei täida seadusena oma eesmärki. Viidatud asjaolusid on kinnitanud ka intervjuud kohtunike, võlausaldajate esindajate, usaldusisikute ja teiste maksejõuetusõiguse praktikutega. Teema „*Õigus kasutada kohustustest vabastamise menetlust*“ on detailselt analüüsitud kohtueelse menetluse kohustusliku võlanõustamise aspekte, seejärel on analüüsitud kohtumenetlust nii võlgniku enda kui ka võlausaldaja avalduse alusel ning ka võlgade ümberkujundamise menetlust, pankrotimenetlust ja võlgadest vabastamise menetlust ning käsitletud veel ka muid menetluslike lahendusi ja ettepanekuid seaduste muutmiseks. Makseraskustesse sattunud FIE või FI aitamiseks tuleb üles ehitada võlanõustamise ja maksejõuetusnõustajate süsteem, mille läbimine maksejõuetusmenetluse eelselt on kohustuslik, tagamaks kiirem ja efektiivsem kohtumenetlus ning võlgadest vabanemine. Teema „*Võlgadest vabastamise periood*“ all on töörühm teinud ettepaneku lühendada kohustustestvabastamise perioodi viielt aastalt kolmele aastale, nähes samas ette ka erandid, mille kohaselt võib a) teatud juhtudel olla põhjendatud ka lühema kui kolme aasta pikkuse kohustustest vabastamise perioodi võimaldamine ning b) teatud juhtudel olla põhjendatud ka pikema perioodi kehtestamine (kuni üks aasta, kokku ei tohi ületada nelja aastat). Töörühm on teinud teema „*Äritegevuse keelu periood*“ all ettepaneku kaotada pankrotiseaduse kohaselt rakenduv automaatne ärikeeld, mis on juba seaduseelnõuna väljatöötatud ja esitatud Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks. Kui eelnõu vastu võetakse, tühistatakse automaatne ärikeeld ning puudub vajadus seaduse muutmiseks. Teema „*Majandustegevuses tekkinud võlgade ja isiklike võlgade menetluse konsolideerimine*“ raames on töörühm leidnud, et füüsilise isiku (FI) ja füüsilisest isikust ettevõtja (FIE) kohustuste läbivaatamine ja kohustustest vabastamise menetluse läbiviimine ühes menetluses on põhjendatud ja vajalik, seda ennekõike seetõttu, et nii FI kui ka FIE vastutavad oma kohustuste eest isiklikult ja kogu oma varaga.

Saneerimis- ja kohustustest vabastamise menetluste tõhustamine. Direktiivi nõuete täitmine maksejõuetusajadele spetsialiseerumise osas täidetakse juriidiliste isikute maksejõuetusmenetluste osas kehtiva PankrS § 4 lg 2 muutmise kaudu maksejõuetusõiguse revisjoni I etapi tulemusena. Töörühma hinnangul on vajalik suurendada kohtunike koolitusmahtusid maksejõuetusõiguse valdkonnas, sh saneerimisõiguses, arvestades sellega kohtunike koolitusstrateegia ja koolitusprogrammide koostamisel. Tähelepanu tuleb pöörata ka kohtuametnike (kohtujuristide) koolitamisele. Kui rakenduvad töögrupi poolt välja pakutud füüsiliste isikute maksejõuetusmenetluste muudatused, tuleks kaaluda füüsiliste isikute maksejõuetusajade kohtualluvuse koondamist samadesse maakohututesse, kus menetletakse juriidiliste isikute maksejõuetusajade. Lisaks on oluline seoses saneerimismenetluse muutumisega avalikuks menetluseks sätestada menetlusdokumentide kättetoimetamise ja teadete avaldamise regulatsiooni nii Ametlikes Teadeannetes kui ka e-toimiku kaudu ning lahendada seeläbi saneerimismenetluses esinevad menetlusdokumentide kättetoimetamise probleemid (vt teema „*Kohtud ja haldusasutused*“). Teema „*Saneerimisnõustaja ja võlgadest vabastamise menetluse nõustajad. Nõustajate järelevalve ja tasustamine*“ all on töörühm leidnud, et kehtiv õigus ei täida Direktiivi nõudeid saneerimisnõustaja kvalifikatsiooni ja koolituse osa, ega ka osas, mis nõuab, et saneerimisnõustajate sobivuskriteeriumid oleksid selged, läbipaistvad ja

õigusalsed. Samuti puudub siseriiklikus õiguses saneerimisnõustajal kohustus deklareerida oma sõltumatust ja huvide konflikti puudumist. Töögrupp ei pea probleemi lahenduseks halduri ja saneerimisnõustaja kutsete ühildamist. Lahenduseks võiks olla saneerimisnõustajana tegutseda soovivate isikute registri loomine Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juurde (eeskujuks riiklikult tunnustatud ekspertide register) ja selle kaudu nende tegevuse allutamine haldusjärelevalvele. Samuti on vajalik laiendada võlausaldajate õigusi taotleda kohtult saneerimisnõustaja vabastamist ja asendamist ja anda neile õigus kohtu poolt määratud nõustaja tasu ja kulude hüvitamise otsustuse vaidlustamiseks. Muuta tuleb ka füüsiliste isikute maksejõuetusmenetlustes osalevate nõustajate kvalifikatsiooninõudeid, koos kohustusega end registreerida. . Teema „*Elektroniliste sidevahendite kasutamise*“ all on töörühm leidnud, et Direktiivi nõuetega võimaldada teha elektrooniliselt Direktiivis ettenähtud toiminguid, on siseriiklik õigus kooskõlas. Praktikast toimubki enamus suhtlusest kohtu ja menetlusosaliste ning halduri/nõustaja ja menetlusosaliste vahel elektrooniliselt. Direktiiv ei reguleeri (kohtu)menetlusedokumentide kättetoimetamist. Samas on töörühm pidanud vajalikuks luua kompaktna e-lahendus maksejõuetusmenetluste läbiviimiseks, et tagada senisest efektiivsem infovahetus, menetluse läbipaistvus ning tagada menetlusosalistele parem ülevaade menetlusega seonduvast. Mõistlik oleks sama e-lahendusega siduda ka nõuete esitamine, saneerimiskava esitamine, võlausaldajatele teadete saatmine, vaidluste ja edasikaebuste esitamine.

Analüüsi valmimisel oli töörühmal võimalus konsulteerida ja mõtteid vahetada rahvusvaheliselt tunnustatud ekspertidega. Suured tänud Stephan Madaus, Rimvydas Norkus, Catarina Serra, Reinhard Bork, Michael Veder, Paul Omar ja Tuomas Hupli. Teie tähelepanekud ja targad mõtted olid töörühmale suureks abiks analüüsi valmimisel. Analüüsi koostamise raames viidi Eesti siseselt läbi intervjuud valdkonna ekspertide ja praktikutega. Autorid tänavad, et olite valmis oma aja ja teadmistega panustama: Toomas Talviste (kohtunik), Ülle Raag (kohtunik), Karin Sonntak (kohtunik), Ülle Ilves (Maksu – ja Tolliamet), Terje Kriiseman (Maksu- ja Tolliamet), Annely Paaps (Luminor pank), Marie Rosin (Eesti Võlausaldajate Liit), Tarvo Lindma (vandeadvokaat ja saneerimisnõustaja), Evely Eichhorst (Eesti Võlanõustajate Liit), Teele Talk- Kõdar (Eesti Võlanõustajate Liit), Ester Saag (Eesti Võlanõustajate Liit), Ülar Maapalu (Julianus Inkasso), Ly Mürsoo (pankrotihaldur ja usaldusisik), Mart Kuusk (jurist ja usaldusisik).

1. DIREKTIIVI KOHALDAMISALA

1.1. Direktiivis ettenähtud regulatsiooni kitsendamise ja laiendamise võimalused

Direktiivi artikli 1 p 1 kohaselt kehtestab direktiiv sätted (a) ennetava saneerimise raamistike, (b) maksejõuetuse füüsilisest isikust ettevõtjate võlgadest vabastamisega lõppevate menetluste ning (c) saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmete kohta.

Direktiiv puudutab päästvaid menetlusi. Juriidilistele isikutele mõeldud päästvaid menetlusi reguleerib Eesti kehtivas seadusandluses Saneermisseadus (SanS). SanS § 3 lg 1 kohaselt kohaldatakse saneerimismenetlust üksnes eraõiguslikule juriidilisele isikule. SanS ei kohaldata füüsilisest isikust ettevõtjale. Füüsilisest isikust ettevõtjal on võimalik taotleda temale kuuluva ettevõtte saneerimist Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (VÕVS) alusel. Füüsilistele isikutele mõeldud päästvaid menetlusi reguleerib ka Pankrotiseadus (PankrS), mis sätestab füüsilise isiku võlgadest vabastamise regulatsiooni.

Vastavalt Direktiivi artikli 1 lg 1 punkti a ja artikli 4 lg 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et võlgnikel on tõenäolise maksejõuetuse korral võimalik saneerimiseks kasutada artikli 1 lg 1 punkti a) kohast menetlust. Viidatud sätted ei erista füüsilisest isikust ettevõtjat ja juriidilisest isikust võlgnikku. Samas annab Direktiivi artikli 1 lg 4 liikmesriikidele võimaluse ette näha, et lõike 1 punkti a) kohaldatakse vaid juriidiliste isikute suhtes, mis sisuliselt tähendab, et liikmesriikidel on vabadus jätta füüsilisest isikust ettevõtjate saneerimismenetlused Direktiivi kohaldamisalast välja.

Eesti saneerimine ja kohustustest vabastamise menetlus ei tee vahet füüsilisest isikust ettevõtjad (Entrepreneur) ja füüsilisel isikust tarbijal (Consumer). Ainult käesoleva direktiivi tõttu ei ole mõtet nimetatud süsteemi muutama hakata. Käesoleval hetkel ei ole ühtegi põhjust, miks peaks neid tulevikus eristama. VÕVS-i Direktiiviga kooskõlla viimine eeldab VÕVS-is ettenähtud menetluse olulist muutmist, mis printsiibis ei ole välistatud, kuid võttes arvesse füüsilisest isikutest ettevõtjate väikest osakaalu tsiviilkäibes, tundub esialgu mõistlik mitte allutada VÕVS-i alusel toimuvat saneerimist Direktiivi kohaldamisalasse. VÕVS-i alusel läbiviidav saneerimise menetlus tuleb füüsilistele isikutele hoida võimalikult lihtsana.

Paindlikkuse säilitamine ja seeläbi võimalus näha füüsilisest isikust ettevõtjatele ette lihtsustatud viise ettevõtte saneerimiseks räägib art 1 lg 4 erandi kasutamise kasuks. Eelnevat toetab ka Direktiivi preambula punkt 20, mis sätestab, et *“Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik sätestada, et ennetava saneerimise raamistikke kohaldatakse vaid juriidilistele isikutele, kuna füüsilisest isikust ettevõtjate rahalisi raskusi võib tõhusalt lahendada mitte üksnes ennetava saneerimise menetluste vaid ka menetluste abil, mille tulemusel võlgadest vabanetakse, või lepingulisel kokkuleppel põhineva mitteametliku saneerimise abil.”*

Kokkuvõtvalt, Direktiiv annab võimaluse jätta füüsiliste isikute puhul Direktiiv rakendamata. Arvestades eelnevat on Töögrupp seisukohal, et Eestil on mõistlik kasutada Direktiivi art 1 lg 4 antud võimalust piirata lõike 1 punkti a) kohased ennetava saneerimise raamistiku menetlused juriidiliste isikutega, mis sisuliselt tähendab, et ennetava saneerimise raamistike osas piirdub Direktiivi kohaldamine saneerimisseaduses reguleeritud saneerimismenetlusega.

Direktiivis ettenähtud regulatsiooni kitsendamise ja laiendamise võimalusi saneerimismenetluse osas analüüsitakse kõikide analüüsiülesannete ja – küsimuste juures eraldiseisvalt käesoleva dokumendi alljärgnevatel punktides.

1.2. Saneerimise mõju nõuetele

1.2.1. Teema kirjeldus

Saneerimismenetluse mõju nõuetele puudutab võrdlemisi laia teemaderingi. Esiteks küsimust sellest, milliseid nõudeid saab saneerimismenetluses üldse ümber kujundada. Teiseks, milline on saneerimismenetluse algatamise mõju võlgniku vastu olevatele nõuetele, eelkõige nõuete täitmise jätkumisele ja võlausaldaja õigusele kasutada kohustuste täitmata jätmise korral õiguskaitsvahendeid. Kolmandaks, kas ja millist mõju omab saneerimismenetluse algatamine kõrvalnõuetele. Neljandaks, milline on saneerimismenetluse algatamise mõju võlausaldaja õigusele keelduda omapoolsete kohustuste täitmisest ja öelda võlgnikuga sõlmitud lepingud ülesse. Viiendaks, nõuete ümberkujundamise eeltingimused nagu nõude sissenõutavus, tingimuslikkus ja vaieldavus. Kuuendaks, nõuete ümberkujundamise meetmed

Alljärgnevalt on ülevaatlikult avatud eelnimetatud teemasid, mis puudutavad saneerimise mõju võlgniku vastu olevatele nõuetele.

1. **Nõuded mida saneerimismenetlus ei puuduta (Art 1 lg 5: Reguleerimise ja kohaldamisala).** Teatud nõuded on saneerimise mõjude eest n-õ kaitstud, kuna seadusandja on pidanud vajalikuks kaitsta teatud isikute gruppe ja nende nõudeid ümberkujundamise eest või piirata sellistele nõuetele kohaldatavaid ümberkujundamise meetmeid (nt välistades nõuete vähendamise). Eelkõige on sellisteks nõueteks töösuhetest tulenevad nõuded, samuti teatud finantsturu instrumendid ning ka tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahju hüvitamise nõuded.
2. **Nõuete sissenõudmise peatamine (Art 6: Konkreetsete täitemeetmete peatamine; põhjenduspunkt 39).** Saneerimismenetluse mõju võlausaldajale võib väljenduda ka selles, et saneerimismenetluse algatamine toob kaasa võlausaldaja poolt nõude sissenõudmise meetmete peatamise. Peatamine võib seejuures tähendada nii täitemeetmete peatamist kui nõude sissenõudmise peatamist muul viisil, nt õiguste pandi realiseerimise keelamist. Nõude sissenõutavuse peatamine hõlmab endas samuti küsimust sellest, kas saneerimismenetluse algatamine toob endaga automaatselt kaasa nende nõuete täitmise peatamise mida võlgnik soovib saneerimiskavaga ümber kujundada. See tähendab, kas ja mis tingimustel on võlgnikul õigus keelduda tema vastu suunatud nõuete täitmisest põhjendusel, et saneerimismenetluses kujundatakse nõuded ümber. Samuti, kas saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni on võlgnikul õigus keelduda kõigi tema vastu suunatud nõuete täitmise jätkamisest või üksnes selliste nõuete täitmisest, mida võlgnik soovib saneerimiskavaga ümber kujundada. Antud teema omab puutumust nõude ümberkujundamise eeldustega, s.t nõuete sissenõutavuse küsimusega ja kehtvuslepingute ümberkujundamise võimalusega st nõuete ümberkujundamise meetmetega.
3. **Kõrvalnõuete arvestamise/ sissenõudmise peatamine (Direktiivi põhjenduspunkt 25).** Lisaks täitemeetmete peatamisele ja nõude muul viisil sissenõudmise peatamisele võib saneerimismenetlus mõjutada võlausaldaja nõudeid ka läbi kõrvalnõuete sissenõudmise peatamise, nt viivise, intressi või ajas suureneva leppetrahvi arvestamise peatamine saneerimiskava kinnitamiseni.
4. **Lepingute täitmisest keeldumine ja lepingute lõpetamise keeld (Art 7 lg-d 4, 5 ja 6: Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed; põhjenduspunktid 40 ja 41).** Lepingute täitmisest keeldumine ja lepingute lõpetamise keeld hõlmab endas piiranguid, mis tagavad, et võlausaldajad ei või keelduda täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest, täitmise kiirendamisest ega muuda lepinguid muul viisil võlgnikku kahjustavalt selle tõttu, et võlgnik taotleb täitemeetmete peatamist, saneerimismenetluse algatamist ja selle tõttu, et täitemeetmed peatatakse või saneerimismenetlus algatatakse.
5. **Nõuete ümberkujundamise eeldused (sissenõutavus, tingimuslikkus, vaieldav nõue) (Art 7 lg-d 4 ja 5; põhjenduspunkt 25).** Nõuete ümberkujundamise võimalikkus tähendab seda, et nõue peab ümberkujundamiseks vastama teatud eeltingimustele. Eelkõige on selliseks eeltingimuseks nõude sissenõutavus, see tähendab, et võlausaldaja nõue peab olema võlgniku saneerimismenetluse ajal muutunud sissenõutavaks. Nõude sissenõutavuse eeltingimusest tuleneb omakorda järgnev küsimus, nimelt kas saneerimismenetluses on võimalik nõudeid, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks, muuta siiski sissenõutavaks. See tähendab, kas võlgnikul on võimalik vabaneda koormavatest lepingutest kehtvuslepingute ülesütleamise kaudu, kujundades ülesütlemisel tekkivad rahalised nõuded saneerimismenetluses ümber.
6. **Nõude ümberkujundamise meetmed (võlausaldaja üldised ja nõude spetsiifikast tulenevad kaitsenormid) (Art 2 lg 1 p 6: Mõisted; Art 10 lg 2 p d): Saneerimiskavade**

kinnitamine; Art 14 lg 1 p a): Kohtu või haldusasutuse poolne hindamine; põhjenduspunkt 52). Nõuete ümberkujundamise meetmeteks on nõuete vähendamine, ajatamine, nõuete konverteerimine kapitali. Nõuete ümberkujundamise meetmete reguleerimise küsimus hõlmab endas ka n-ö alaküsimust sellest, kas eelnimetatud ümberkujundamise meetmete puhul esineb nõude enda iseloomust lähtuv spetsiifika, mille tõttu ei ole mõnda ümberkujundamise meedet võimalik kohaldada (nt pandieseme väärtusega tagatud ulatuses ei tohiks tagatud nõuet vähendada) või on meetme kohaldamise tagajärjed teistsugused (nt liisingulepingust tulenevate osamaksete pikaajalise ajatamise korral liisinguandja võimalus öelda liisinguleping ülesse). Ümberkujundamise meetme spetsiifika on põimitud ühtlasi küsimusega võlausaldaja kaitsenormidest, nt nn „võlausaldajate parimate huvide test“, mille kohaselt ei tohiks võlausaldaja nõude ümberkujundamine saneerimismenetluses olla võlausaldaja jaoks kahjulikum võlausaldaja nõude rahuldamisest pankrotimenetluses.

7. **Saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine ja kava muutmine.** Nõuete ümberkujundamise teemaga on seotud ka kava muutmise küsimus, mis käsleb endas alaküsimusi sellest, kas kava on võimalik laiendada saneerimismenetluse algatamise hetkel juba eksisteerinud nõuetele, mille võlgnik otsustas esialgu kavast välja jätta, samuti nõuetele mis ei olnud saneerimise algatamise hetkeks muutunud sissenõutavaks või mis tekkisid pärast saneerimismenetluse algatamist või kava kinnitamist.

Kokkuvõte: Käesolevas analüüsi alapeatükis käsitletakse saneerimise mõju nõuetele eelnimetatud punktides 1, 5 ja 6 toodud teemade raames. Punktides 2, 3 ja 4 nimetatud teemad leiavad käsitlemist analüüsi alapeatükkides 3.2. ja 3.3. Punktis 6 toodud teema omab seost analüüsi peatüki 4 (Saneerimiskavad) alapeatükkidega „Saneerimiskavade kinnitamine“ ja „Kohtu või haldusasutuse poolne hindamine“.

1.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiiv reguleerib nõuete seonduvalt esiteks nõudeid, millele saneerimismenetlus ei kohaldu (Art 1 lg 5), teiseks võlgniku poolt lepingute lõpetamise ja nõuete sissenõutavusega seonduvat (Art 7 lg-d 4 ja 5; põhjenduspunkt 25) ja nõuete ümberkujundamisega seonduvat (Art 2 lg 1 p 6: Mõisted; Art 10 lg 2 p d): Saneerimiskavade kinnitamine; Art 14 lg 1 p 1: Kohtu või haldusasutuse poolne hindamine; põhjenduspunkt 52). Nõuete ümberkujundamise konkreetsete meetmetega seonduvat Direktiiv otsesõnu ei reguleeri, mis tähendab, et selles osas on liikmesriikidel paindlikkus siseriikliku õiguse kujundamisel.

1. **Nõuded millele saneerimismenetlus ei kohaldu.** Direktiivi Art 1 lg 5 kohaselt on liikmesriikidel õigus otsustada, et saneerimismenetlus ei mõjuta töötajate nõudeid, elatisenõudeid, võlgniku deliktiõiguslikust vastutusest tulenevad nõuded².
2. **Võlgniku poolne lepingute lõpetamise õigus ja nõuete sissenõutavus.** Direktiivi Art 7 lg 4 järgi kehtestavad liikmesriigid õigusnormid, millega tagatakse, et võlausaldaja, kelle suhtes peatamist kohaldatakse, ei või enne peatamist tekkinud võlgade tõttu ja ainult sellepärast, et võlgnik ei ole neid tasunud, **keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute /---/ lõpetamisest./---/** Esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute all tuleb mõista täitmisele kuuluvaid lepinguid, mis on vajalikud igapäevaseks majandustegevuseks, sealhulgas tarneteks, mille peatamise korral võlgniku majandustegevus seiskuks. /---/ Esimene lõik ei takista liikmesriikidel pakkuda sellistele võlausaldajatele asjakohaseid kaitsemeetmeid, hoidmaks ära, et neid võlausaldajaid ebaõiglaselt kahjustataks. Liikmesriigid võivad ette näha, et käesolevat lõiget kohaldatakse ka täitmisele kuuluvate lepingute suhtes, mis ei ole hädavajalikud. Direktiivi Art 7 lg 5 järgi tagavad liikmesriigid, et võlausaldajad ei või keelduda täitmisele kuuluvate lepingute /---/ lõpetamisest/ lepinguliste klauslite alusel üksnes seetõttu, et taotletakse ennetava saneerimise menetluse algatamist; taotletakse konkreetsete täitemeetmete peatamist; algatatakse ennetava saneerimise menetlus; või konkreetset täitemeetmed peatatakse. Direktiivi kohaselt tuleb „täitmisele kuuluva lepingu“ all mõista

² Art 1 lg 5. Liikmesriigid võivad näha ette, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikest jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid:

- a) Praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded;
- b) Pere-, sugulus-, abielu või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamisnõuded;
- c) Võlgniku deliktiõiguslikust vastutusest tulenevad nõuded.

võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja vahel sõlmitud lepingut, mille alusel on pooltel konkreetsete täitemeetmete peatamise otsuse tegemise või peatumise kohaldamise ajal veel täitmata kohustusi (*executory contract*) (Art 2 lg 1 p 5). Siinkohal tuleb märkida, et Direktiivi Art 7 lg-te 4 ja 5 tõlge moonutab Direktiivi ingliskeelses versioonis olevat mõtet. Nimelt näeb Art 7 lg-te 4 ja 5 sõnastus liikmesriikidele ette järgneva kohustuse: *Member States shall provide for rules preventing creditors to which the stay applies from withholding performance or terminating, accelerating or, in any other way, modifying essential executory contracts to the detriment of the debtor, for debts that came into existence prior to the stay, solely by virtue of the fact that they were not paid by the debtor (Art 7 lg 4). /---/ Member States shall ensure that creditors are not allowed to withhold performance or terminate, accelerate or, in any other way, modify executory contracts to the detriment of the debtor by virtue of a contractual clause providing for such measures/---/ (Art 7 lg 5)*. Direktiivi ingliskeelne versioon keelab seega võlausaldajal võlgnikuga sõlmitud lepingute lõpetamise samas kui Direktiivi eestikeelse tõlke kohaselt ei või võlausaldaja keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute /---/ lõpetamisest (nt soovib võlgnik vabaneda koormavate tingimustega lepingust selle ülesütlemise kaudu). Lähtuda tuleb siinkohal ikkagi Direktiivi originaalversioonist, st ingliskeelsest versioonist, mis keelab võlausaldajal lepingute lõpetamise. Seetõttu tuleb asuda seisukohale, et Direktiiv ei reguleeri tegelikult võlgniku õigust vabaneda koormavatest lepingutest nende ülesütlemise teel.

Ainuke viide lepingute lõpetamise õigusele võlgniku poolt leidub Direktiivi põhjenduspunktis 25, mille kohaselt peaks olema võimalik liikmesriikidel kindlaks määrata, et nõuded, mille maksetähtpäev saabub (*claims that fall due*) või mis tekivad (*come into existence*) pärast ennetava saneerimise menetluse algatamise avalduse esitamist või menetluse algatamist, lisatakse kas ennetava saneerimise meetmetesse või peatub kõnealuste nõuete sissenõudmine. Põhjenduspunktist võib aru saada, et silmas on peetud nii kestvuslepingutest tulenevaid nõudeid, mis on olemas saneerimismenetluse algatamise avalduse esitamise hetkel, kuid mis ei ole muutunud veel sissenõutavaks, samuti tingimuslikke nõudeid ja nõudeid, mis tekivad alles pärast saneerimisavalduse esitamist või menetluse algatamist.

3. **Nõude ümberkujundamise meetmed.** Direktiivi artiklid ei reguleeri otseselt ümberkujundamise meetmeid, st nõuete vähendamise, tähtaja pikendamise ja nõude osamaksetena täitmise küsimusi. Samuti ei reguleeri Direktiivi artiklid kohustuse asendamist osalusega juriidilises isikus. Direktiiv sisustab üldiselt „saneerimise“ mõiste kui meetmete kogumiku, mis hõlmab võlgniku varade ja kohustuste või kapitalistruktuuri muu osa koosseisu, tingimuste või struktuuri muutmist/---/ (Art 2 lg 1 p 1)). Saneerimismeetmetele üldiselt viitab Direktiivi Art 8 lg 1 p g) i) ja ii), mille kohaselt peavad saneerimiskavas sisalduma saneerimiskava tingimused, sh eelkõige kõik kavandatud saneerimismeetmed, millele on osundatud artikli 2 lõike 1 punktis 1 ja kui see on kohaldatav, siis ka kõikide kavandatud saneerimismeetmete kavandatud kestus.

Võlausaldajate nn kaitsenormide osas näeb Direktiiv ette võlausaldajate parimate huvide testi, mis kujutab endast testi, mis loetakse sooritatuks, kui ükski eriarvamusel olev võlausaldaja ei oleks saneerimiskava kohaselt halvemas seisus kui ta oleks seda liikmesriigi õiguse kohase tavapärase likvideerimise rahuldamisjärkude kohaldamise korral sõltumata sellest, kas likvideerimise puhul toimub osade kaupa või tegutseva ettevõtte müük või järgmise parima alternatiivse stsenaariumi korral, kui saneerimiskava ei kinnitata (Art 2 lg 1 p 6). Võlausaldajate parima huvide testi rakendamise näeb Direktiiv ette seoses saneerimiskava kinnitamisega kohtu poolt, kohustades liikmesriike tagama, et tingimused, millele vastavuse korral saab kohus saneerimiskava kinnitada, on selgelt kindlaks määratud ning hõlmab eriarvamusele jäänud võlausaldajate olemasolu korral seda, et viiakse läbi saneerimiskava võlausaldajate parimate huvide test (Art 10 lg 2 p d). Samuti näeb Direktiiv ette, et kohus teeb otsuse võlgniku ettevõtte väärtuse hindamise kohta ainult siis, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele jäänud puudutatud isik sellel alusel, et väidetavalt ei loeta sooritatuks Artikli 2 lõike 1 punkti 6 kohast võlausaldajate parimate huvide testi (Art 14 lg 1 p a)). Direktiivi põhjenduspunkt (52) selgitab täiendavalt, et võlausaldajate parimate huvide testi sooritatuks lugemise all tuleks mõista seda, et ükski eriarvamusele jäänud võlausaldaja ei ole saneerimiskavaga halvemas seisus, kui ta oleks olnud kas likvideerimise korral, sealhulgas nii osade kaupa likvideerimise korral kui ka ettevõtte müümise korral tegevuse jätkuvuse põhimõttest lähtudes, või paremuselt järgmise alternatiivse stsenaariumi korral, kui saneerimiskava ei kinnitata. Liikmesriigid peaksid saama võlausaldajate parimate huvide testi liikmesriigi õiguses rakendades valida ühe nimetatud künnistest. Testi tuleks kohaldada alati, kui kava on vaja kinnitada, et see oleks

eriarvamusele jäänud võlausaldajate, või olenevalt olukorrast eriarvamusele jäänud võlausaldajate rühmade suhtes siduv.

4. **Kava muutmine.** Kava muutmisega seonduvaid küsimusi Direktiiv ei reguleeri.

Kokkuvõte: Direktiivi regulatsiooni ülevõtmise seisukohast on oluline eelkõige SanS § 22, mis reguleerib nõuete ümberkujundamist, sh määratleb nõuded, mida ei saa saneerimiskavas ümber kujundada ja SanS § 28, mis reguleerib vastuvõetud saneerimiskava kinnitamist, mh kohtu poolt läbi viidavat kontrolli võlausaldajate huvide kaitstuse osas. Kuna ülejäänud osas Direktiiv nõuete ümberkujundamist ei reguleeri, on liikmesriik vaba otsustama, milliseid ümberkujundamise meetmeid saab võlgnik saneerimismenetluses nõuete puhul rakendada.

1.2.3. Kehtiv õigus

1. **Nõuded, mida ei saa saneerimismenetluses ümber kujundada.** SanS kohaselt ei saa saneerimiskavas ümber kujundada: a) töölepingu alusel tekkinud nõuet; b) pankrotiseaduse § 48 lõikes 2 nimetatud tuletistehingust tekkinud nõuet, kui tuletistehingu üheks pooleks on asjaõigusseaduse § 314¹ lõikes 1 või 2 või väärtpaperituru seaduse § 6 lõike 2 punktis 3 või 4 nimetatud isik või organisatsioon (SanS § 22 lg 2). Täiendavaid erandeid nõuete ümberkujundamisele ei ole SanS-is ette nähtud.

Asjaõiguslikud realiseerimisnõuded. Riigikohus on oma praktikas leidnud, et saneerimise esemeks on SanS § 22 järgi isiklikud nõuded ettevõtja vastu, mitte aga nt asjaõiguslikud realiseerimisnõuded. Seega ei saa asjaõigusi saneerimismenetluses iseenesest ka ümber kujundada, st nende sisu muuta³. Riigikohtu praktikast tuleneb seega, et asjaõiguslikke nõudeid saneerimismenetluses ümber kujundada ei saa. Seega olukorras, kus võlgnik on taganud oma varaga kolmanda isiku vastu olevat võlaõiguslikku nõuet, ei ole võimalik võlgniku vastu olevat asjaõiguslikku realiseerimisnõuet saneerimismenetluses ümber kujundada, nt realiseerimisnõuet edasi lükata. Sama põhimõtte tuleneb ka VÕVS §-st 2 lg 1, mille kohaselt saab ümber kujundada üksnes võlgniku rahalisi kohustusi (isiklike võlg).

2. **Nõuete sissenõutavus (nõuete ümberkujundamise eeldused) ja võlgniku poolne lepingute lõpetamise õigus.**

Sissenõutavus. SanS ei näe nõude ümberkujundamise eeldusena ette, et nõue peab olema saneerimismenetluse algatamise hetkeks muutunud sissenõutavaks. Riigikohus on aga leidnud, et reeglina saab saneerimismenetluses ümber kujundada üksnes saneerimismenetluse algatamise ajaks sissenõutavaks muutunud nõudeid, mitte aga nõudeid, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks või ei ole isegi tekkinud.⁴ VÕVS-i kohaselt saab ümber kujundada võlgniku rahalisi kohustusi (isiklikud võlad) (VÕVS § 2 lg 1), mis on muutunud võlgade ümberkujundamise avalduse esitamise ajaks sissenõutavaks (VÕVS § 2 lg 3). Samas on VÕVS-is erandina lubatud ümber kujundada ka kestvuslepingutest tulenevaid kohustusi, mis tekivad või muutuvad sissenõutavaks pärast võlgade ümberkujundamise avalduse esitamist.

Kestvuslepingute ümberkujundamine.

Kestvuslepingu mõiste. VÕS § 195 lg 3 defineerib kestvuslepingut püsiva kohustuse või korduvate kohustuste täitmisele suunatud lepinguna. Õiguskirjanduses on märgitud, et oluline on kestvuslepingu puhul ajaline kriteerium, st lepingut ei täideta ühekordselt, vaid mingi pikema aja jooksul, samuti peab kohustuste täitmises esinema mingi korduvus või perioodilisus või kohustuste täitmine seisnema mingis püsivas seisundis⁵. Kohtupraktikas on leitud, et vaieldamatult peaksid kestvuslepingu mõistega olema hõlmatud kasutuslepingud, esmajoones üürileping, rendileping ja liisinguleping aga ka kindlustusleping, krediidileping, käsundusleping ja tööleping. Kestvuslepinguks võib olla ka nt pikemaajaline tarneleping, st müügileping, mida tuleb täita osadena pikema aja vältel, kui osad ei ole algselt selged. Riigikohus on leidnud, et kestvuslepinguks on ka soojusenergia ja termofikatsioonivee müügileping. Kestvuslepinguks ei ole käendusleping ega muu tagatiskokkulepe vähemalt ulatuses, milles see tagab juba tekkinud

³ RKTkm 3-2-1-25-11, p 59.

⁴ RKTkm 3-2-1-25-11, p 45.

⁵ Paul Varul et al. Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2016, § 195 lg 3 kommentaarid, lk 954.

kohustuse täitmist, kuid võib olla kestvuslepinguks osas, milles tagatakse tulevikus tekkida võivaid nõudeid. Garantileping reeglina kestvuslepinguks ei ole.⁶

Saneerimismenetluse tõttu kestvuslepingu lõpetamine võlgniku poolt. SanS ei reguleeri kestvuslepingute ümberkujundamist. Riigikohus on leidnud, et vähemalt üldjuhul ei saa etteulatavalt muuta kestvuslepingutest tulenevaid nõudeid, st sisuliselt muuta etteulatavalt kestvuslepingut, kuna see oleks vastuolus saneerimismenetluse eesmärgi ja olemusega (mh SanS § 22 lg-ga 1), milleks on esmajoones juba tekkinud ja sissenõutavaks muutunud võlgade restruktureerimine, mitte lepingute kohtu korras muutmine tulevikku suunatuna. Nt ei saa otsustada, et ettevõtja maksaks järgmise seitsme aasta jooksul talle esitatavatest elektri- või soojaarvetest üksnes poole. Selline käsitlus kahjustaks mh ebaoproportsionaalselt võlausaldajate õigusi (keda sunnitakse müüma kaupu ja osutama teenuseid alla turuhinna) ja võib moonutada konkurentsi, tagades ettevõtjale oma kaupade või teenuste pakkumisel ebaausa hinnaeelise.⁷ Samas mõnab Riigikohus vajadust saneerimise huvides sekkuda erandlikult ja ajutiselt ka kestvuslepingutesse, kui vastasel korral ei oleks saneerimisega taotletavat eesmärki tõenäoliselt võimalik saavutada ja sellega ei kahjustata ebaoproportsionaalselt võlausaldajate õigusi). SanS § 22 lg 1 järgi ei ole välistatud näha ette kestvuslepingute (sh pandiga tagatud krediitdilepingud) ümberkujundamine selliselt, et lepingud kava kinnitamisega lõpetatakse ja ümber kujundatakse lepingu lõpetamisest tekkinud kohustused.⁸ Samuti on võimalik, et krediitdilepingute (sh liisingulepingute) puhul nähakse saneerimiskavaga ette maksepuhkus (nii põhiosale kui intressile), kuid sel perioodil tekkivaid nõudeid (sh intressinõudeid) sel ajal ei vähendata, vaid üksnes ajatatakse mõistlikult. Selline „maksepuhkus“ saab Riigikohtu hinnangul tulla kõne alla siiski üksnes erandlikult ega saa ületada vähemalt üldjuhul üht aastat. Selline ümberkujundamise võimalus hõlmab ka pandiga tagatud nõudeid, mida pant jääb jätkuvalt tagama. Eelnimetatud põhimõtted tulenevad ka sarnast menetlust detailsemalt reguleeriva võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse (VÕVS) §-st 3.⁹ Seega on Riigikohtu praktikas tunnustatud ka kestvuslepingute ümberkujundamise võimalust, mis tähendab, et vähemalt kestvuslepingu mõistega hõlmatud lepingute puhul on võlgnikul võimalik vabaneda koormavatest kestvuslepingutest (üüri- ja rendilepingud, kindlustuslepingud, krediitdilepingud, liisingulepingud, käsunduslepingud aga ka pikemaajalised tarnelepingud). Ülesütlemisest tekkinud nõuded (sh leppetrahvi nõuded) saab võlgnik saneerimiskavas ümber kujundada (vähendada, ajatada, osadena tasuda).

Kestvuslepingute jätkamise või lõpetamise alateemana tuleb käsitleda ka intressi arvestamist. SanS ei reguleeri pärast saneerimismenetluse algatamist intressi edasi arvestamise küsimust. Riigikohus on leidnud, et saneerimismenetluse algatamine ei mõjuta iseenesest intressi (kui tasu raha kasutamise eest) arvestamist ega selle maksmise kohustust. Ümberkujundatavate nõuete suurus määratakse SanS § 12 lg 1 ja lg 2 p 3 järgi kindlaks saneerimismenetluse algatamise seisuga, st hilisemat intressi sinna juurde ei arvestata ja vähemalt eelduslikult seda saneerimiskavas ei kajastata. Kui võlgnikul on õigus saneerimismenetluse algatamisel kestvusleping üles öelda, siis lõpeb ka krediitdilepingute puhul intressi edasi arvestamise õigus. Samas kui võlgnik otsustab kestvuslepinguks olevaid krediitdilepinguid saneerimismenetluses mitte üles öelda tähendab see, et võlgnik on krediitdilepingu täitmiseks võtnud ning intressiarvestus ka jätkub.

Tingimuslikud ja vaieldavad (ebaselged) nõuded. Kuigi kestvuslepingute ülesütlemise võimalus lahendab võlgniku jaoks paljudest koormavatest lepingutest vabanemise probleemi, leidub siiski olulisi lepinguid, mis ei ole hõlmatud kestvuslepingu mõistega, nt garantii ja käendus. Samuti ei lahenda kestvuslepingute ülesütlemise võimalus tingimuslike nõuete ümberkujundamise küsimust, st kas ja mil viisil on võimalus saneerimiskavas ümber kujundada tingimuslikke nõudeid, mille puhul tingimus ei ole veel saabunud ja ei ole ka kindel, kas tingimus üldse saabub. SanS tingimuslike nõuete ümberkujundamist iseenesest ei piira. Küll aga on Riigikohus leidnud, et reeglina saab saneerimismenetluses ümber kujundada üksnes saneerimismenetluse algatamise ajaks sissenõutavaks muutunud nõudeid, mitte aga nõudeid,

⁶ Samas.

⁷ RKTkm 3-2-1-25-11, p 45.

⁸ RKTkm 3-2-1-25-11, p 46.

⁹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 46.

mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks või ei ole isegi tekkinud.¹⁰ Riigikohtu tõlgenduse kohaselt ei ole hetkel tingimuslike nõuete ümberkujundamine saneerimismenetluses võimalik.

3. Nõude ümberkujundamise meetmed.

Võlausaldaja üldised kaitsenormid. SanS ei näe hetkel ette võlausaldajate nn parimate huvide testi. Riigikohus on oma praktikas leidnud, et kohtu roll ei piirdu nõuete ümberkujundamise kontrollimisel üksnes võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise hindamisega. Sel juhul võiks Riigikohtu arvates nt olla saneerimiskava kinnitamiseks piisav, kui kõigi võlausaldajate nõudeid vähendatakse 90%, kuigi tegelikult oleks võimalik kõik nõuded rahuldada nt 50% ulatuses. Selline lähenemine oleks vastuolus saneerimiseaduse eesmärgiga, milleks on SanS § 1 järgi ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine ettevõtte saneerimise käigus. Saneerimise edukuse korral peaks ettevõtja võlausaldajad saama oma nõuded saneerimiskava alusel rahuldatud oluliselt mitte väiksemas ulatuses kui pankrotimenetluses. Seetõttu tuleb kohtul kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses, st anda tuleb n-ö pankrotihinnang.¹¹ N-ö pankrotihinnangu raames peab kohus hindama, millises ulatuses oleks tõenäoliselt võimalik nõuded rahuldada pankrotimenetluses ettevõtja pankrotivara võõrandamise kaudu, arvestades mh menetluse kulusid. Kava hindamisel tuleb arvestada mh raha n-ö aegväärtust. Raha väärtuse vähenemise kompenseerimise hindamiseks võiks Riigikohtu hinnangul parema ekvivalendi puudumisel olla kasutatav VÕS § 94 lg 1 järgne seadusest tulenev intressimäär. Pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse hüpoteetiliselt sellest, et pankrotimenetlust alustataks saneerimismenetluse algatamise seisuga (analoogselt VKS § 24 lg 4 teine lause).¹² Riigikohus arvates tuleb juba saneerimiskavas võrrelda olukorda, mis saaks nõuetest kava kinnitamata jätmisel, st mis võimalused oleks nende rahuldamisel võimalikus pankrotimenetluses.¹³ Kohtupoole pankrotihinnangu andmiseks saab kohus vajadusel kohustada saneerimisnõustajat ja ettevõtjat esitama täiendavaid andmeid.¹⁴

Ümberkujundamise meetmete liigid. SanS kohaselt on nõude ümberkujundamine muu hulgas kohustuse täitmise tähtaja pikendamine, rahalise nõude täitmine osamaksetega, võlasumma vähendamine või kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga (SanS § 22 lg 1). SanS-is ette nähtud saneerimisabinõude loetelu on mitteammendav. Riigikohus on märkinud, et see ei tähenda siiski, et saneerimismenetluses võiks ümber kujundada nõudeid ükskõik millisel viisil.¹⁵

Kestvuslepingute ümberkujundamine. Kestvuslepingute ümberkujundamist on põhjalikumalt juba käsitletud ülaltoodud punktis 2. SanS kestvuslepingute ümberkujundamist ei reguleeri, kuid analoogia korras VÕVS-iga on kestvuslepingute ümberkujundamist Riigikohtu praktikas siiski tunnustatud.

Liisingulepingu erisused. Riigikohus on leidnud, et ka liisingulepingute puhul võib saneerimiskavaga ette näha maksepuhkuse (nii põhiosale kui intressile), kuid sel perioodil tekkivaid nõudeid (sh intressinõudeid) sel ajal ei vähendata, vaid üksnes ajatatakse mõistlikult. Selline „maksepuhkus“ ei saa üldjuhul ületada üht aastat. Saneerimismenetluse eesmärgi parema tagamise huvides ei näe Riigikohus põhjust kohaldada VKS § 3 lg-t 3, mis võimaldab maksepuhkuse korral liisinguandjal vastukaaluks liisingulepingu üles öelda.¹⁶

Pandiga tagatud nõue. SanS ei näe pandiga tagatud nõude ümberkujundamise osas ette erinorme. Riigikohus on oma praktikas märkinud, et pandiga tagatud nõude ümberkujundamine saneerimismenetluses ei ole iseenesest keelatud.¹⁷ Samuti on Riigikohus tähelepanu juhtinud, et pandiga tagatud nõuetele on panditud eseme arvel tagatud rahuldamise eelisõigus teiste nõuete suhtes ning see õigus on tagatud ka pankrotimenetluses. Saneerimismenetluses ei või pandipidajast võlausaldajaid kohelda oluliselt halvemini kui neid koheldakse

¹⁰ RKTkm 3-2-1-25-11, p 45.

¹¹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 49.

¹² RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

¹³ vt RKTkm 3-2-1-122-09, p 19.

¹⁴ RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

¹⁵ RKTkm 3-2-1-25-11, p 44.

¹⁶ RKTkm 3-2-1-25-11, p 46.

¹⁷ RKTkm 3-2-1-25-11, p 59.

pankrotimenetluses. Seejuures tuleb silmas pidada pankrotimenetluse erisähteid pandiga tagatud nõuete kohta, mh erisusi menetluskulude kandmisel ja võimalusi pandiga tagamata nõude osa rahuldamiseks muu pankrotivara arvel. Riigikohtu arvates tähendab eeltoodu seda, et saneerimismenetluses saab pandiga tagatud nõuet pandipidaja nõusolekuta vähemalt vähendada üksnes ulatuses, milles pandiese tegelikult nõuet ei taga, st mille võrra pandieseme väärtus (koos võimalike pandipidaja kanda jäävate menetluskuludega) tagatavat nõuet ei kata.¹⁸ PankrS kompromissi puudutava regulatsiooni kohaselt võib juhul kui pandiga koormatud ese on vajalik võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamiseks piirata pandipidaja õigust tagatud nõue kompromissis märgitud tähtaja jooksul maksma panna (PankrS § 182 lg 1), kuid juhul kui võlausaldaja hääletas kompromissi vastu ei või vastav tähtaeg olla pikem kui üks aasta. Lisaks tuleb pandipidajale tasuda PankrS § 182 lg-s 3 ette nähtud juhul intressi.

Nõuete konverteerimine kapitali (debt-to-equity). SanS näeb ühe nõude ümberkujundamise meetmena ette kohustuse asendamise juriidilise isiku osa või aktsiaga (SanS § 22 lg 1 p 4). Täpsemalt SanS meetme rakendamist ei reguleeri. Riigikohus on leidnud, et vähemalt seadusandja algne tahe oli mitte asendada nõudeid osalusega saneeritavas äriühingus, vaid saneerimismenetluses loodavas uues äriühingus, millele antakse üle saneeritava ettevõtja ettevõtte (st majandustegevuses kasutatav tervikvara) ümberkujundatavate kohustusteta (st saneeritav ettevõtte võõrandatakse uuele juriidilisele isikule). Sisuliselt antakse seeläbi saneeritava äriühingu majandustegevus vastavalt nõuete suurusele jaotatava osaluse alusel võlausaldajate kontrolli alla, võimaldades neil endil osanike või aktsionäridena otsustada, kas ja kuidas ettevõtte majandamist jätkata.¹⁹ Samas ei välista Riigikohtu hinnangul SanS § 22 lg 1 p 4 aga ka võlausaldajatele osaluse andmist saneeritavas äriühingus, ilma et loodaks uus äriühing ja antaks üle ettevõtte kui majandusüksus.²⁰ Riigikohtu hinnangul tekitab kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga meede küsitavusi võlausaldajate võrdse kohtlemise ning nende huvide ebaproportsionaalse kahjustamise kohta. Riigikohtu arvates võiks võlausaldajate võrdse kohtlemisega olla kooskõlas selline abinõu eelkõige juhul, kui restruktureeritakse kogu senine osalus äriühingus (st vähendatakse aktsiakapital nullini ja aktsiakapitali suurendamisega lastaks välja uued aktsiad) ja jagatakse see vähemalt suuremate võlausaldajate vahel nende nõuete suuruse alusel. Kui see nii ei ole ja senine enamusaktsionär (või senised enamusaktsionärid) säilitavad jätkuvalt kontrolli saneeritava ettevõtja tegevuse üle, ei ole saneerimise eesmärk täidetud ega ole koheldud võrdsetl võlausaldajaid.²¹ Kava kinnitamisega saab Riigikohtu arvates asendada võlausaldaja avalduse aktsia märkimiseks (st märkimislepingu sõlmimiseks), tasaarvestusavalduse VÕS § 198 esimese lause mõttes ja ka muud aktsiate omandamiseks vajalikud abinõud (mh tahteavaldused), st sundida teda sisuliselt aktsiaid omandama. Lisaks on vajalikud saneeritava aktsiaseltsi toimingud aktsiate väljaandmiseks, mh tuleb vastu võtta aktsiakapitali suurendamise otsus (ÄS § 341 lg 1), teised aktsionärid peavad loobuma aktsiate märkimise eesõigusest (ÄS § 345 lg 1) ja aktsiakapitali suurendamine tuleb registreerida äriregistris (ÄS § 343), kusjuures aktsiakapital loetakse ÄS § 343 lg 5 järgi suurendatuks ja uutest aktsiatest tulenevad õigused tekkinuks kande tegemisega äriregistrisse.²² Riigikohus on tähelepanu juhtinud ka nõuete aktsiatega asendamise abinõu rakendamisega kaasnevale täiendavale probleemile, kui menetlus lõpetatakse või saneerimiskava tühistatakse. Sel juhul taastuvad võlausaldajate nõuded tagasiulatavalt endises suuruses (vt SanS § 44 lg 1, § 51 lg 2). Võlausaldajate nõuded ennistuvad, kuid ebaselgeks jääb küsimus, mis saab omandatud aktsiatest, kuna aktsiakapitali suurendamist tagasiulatavalt olematuks muuta äriseadustik ei võimalda. Ka eeltoodud risk kinnitab Riigikohtu hinnangul vajadust hoiduda võlausaldajate laia konsensuseta nõuete aktsiatega asendamise abinõu rakendamisest.²³ Riigikohus on leidnud, et pandiga tagatud nõude asendamine osalusega saneeritavas äriühingus ei ole lubatud ilma pandipidaja nõusolekuta. Samas ei ole Riigikohus otseselt öelnud, et kohustuse osalusega asendamiseks oleks vajalik ka tagamata nõudega võlausaldaja nõusolek.

Regressi alusel tekkivad nõuded. SanS § 45 lg 4 kohaselt ei vabasta saneerimiskava ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut oma kohustuse täitmisest. Kui

¹⁸ RKTkm 3-2-1-25-11, p 61.

¹⁹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 62.

²⁰ RKTkm 3-2-1-25-11, p 63.

²¹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 63.

²² RKTkm 3-2-1-25-11, p 64.

²³ RKTkm 3-2-1-25-11, p 66.

ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutav isik on kohustuse täitnud, on tal ettevõtja suhtes tagasinõudeõigus üksnes selles ulatuses, milles ettevõtja vastutaks kohustuse täitmise eest saneerimiskava järgi. Samas ei reguleeri SanS kuidas kohustuse täitnud isik ettevõtja vastu tagasinõude esitab. Nt kas ta saab pöörduda hagiga kohtusse, kas ettevõtja võib sellise tagasinõude täita väljaspool kava või asub kohustuse täitnud isik senise võlausaldaja asemele.

4. **Kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine ja kava muutmise.** Kehtiv SanS regulatsioon kava muutmist ette ei näe. VÕVS kohaselt võib kohus määrata võlgnikule kas enne kava kinnitamise otsustamist või kava kinnitamata jätmisel täiendava tähtaja kava muutmiseks või uue kava esitamiseks võlausaldajate esitatud seisukohtade alusel või muul mõjuval põhjusel, mh kui see on vajalik kokkuleppe saavutamiseks võlausaldajatega. Muudetud kava saadetakse esmalt puudutatud võlausaldajatele seisukoha võtmiseks VÕVS § 22 sätestatud korras (VÕVS § 25 lg 2). VÕVS kohaselt võib muuta ka juba kinnitatud kava. Nimelt võib võlgnik, nõustaja või võlausaldaja asjaolude muutumise korral, iseäranis võlgniku varalise seisundi olulisel muutumisel või võlgniku tegeliku varalise seisundi ilmnemisel, mis erineb oluliselt kohtule esitatud andmetest, esitada kohtule taotluse kava või selle täitmise tähtaja muutmiseks. Samuti võib kava muuta lähtuvalt sellest, kui mõne nõude kehtivuse või suuruse osas on tehtud kohtulahend. (VÕVS § 35 lg 1). Samuti võib kava laiendada nõuetele, mis muutusid sissenõutavaks pärast avalduse esitamist või kava kinnitamist, kui need põhinevad enne seda aega tehtud tehingul või on tekkinud muul õiguslikul alusel. (VÕVS § 35 lg 2). Kava muutmisele ja kinnitamisele kohaldatakse kava vastuvõtmisele ja kinnitamisele kohalduvaid sätteid (VÕVS §§ 22-27). Kava muutmisesse kaasatakse võlausaldajad, kelle õigusi soovitakse kava muutmiseks kitsendada) (VÕVS § 35 lg 3). Riigikohus on leidnud, et saneerimise loogikaga ei oleks kooskõlas, kui kava ei oleks võimalik hiljem laiendada lisandunud või esialgu kavast välja jäänud nõuetele, kuna nende maksmapanek täies ulatuses võib saneerimise eesmärgi nurjata. Seetõttu peab Riigikohus võimalikuks ka saneerimiskava muutmist sarnaselt kava kinnitamisega ja kohaldada seejuures analoogia alusel VÕVS §-i 35.²⁴

1.2.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

1.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme.

Võrdlustabelis on välja toodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (SanS ning VÕVS) sätteid.

Artiklitest 1, 2, 7 ja 10 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Art 1 lg 5 – Liikmesriigid võivad ette näha, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikest jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid: a) praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded; b) pere-, sugulus-, abielu või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamisnõuded; c) võlgniku deliktiõiguslikust vastutusest tulenevad nõuded.	Ei	SanS § 22 lg 2 – kavas ei saa ümber kujundada töölepingu alusel tekkinud nõuet ega tuletistehingust tekkinud nõuet VÕVS § 2 lg 2 üksnes täitmise tähtaja pikendamist ja osadena täitmist võimaldatakse elatisnõuete ja tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahju

²⁴ RKTkm 2-16-10124, p 18.3.

		hüvitamise nõuete puhul.
Art 2 lg 1 p 6 – „ võlausaldajate parimate huvide test “ – test, mis loetakse sooritatuks, kui ükski eriarvamusel olev võlausaldaja ei oleks saneerimiskava kohaselt halvemas seisus kui ta oleks seda liikmesriigi õiguse kohase tavapärase likvideerimise rahuldamisjärkude kohaldamise korral sõltumata sellest, kas likvideerimise puhul toimub osade kaupa või tegutseva ettevõtte müük või järgmise parima alternatiivse stsenaariumi korral, kui saneerimiskava ei kinnitata	Jah	Test SanS-is puudub
Art 7 lg 4 – Liikmesriigid kehtestavad õigusnormid, millega tagatakse, et võlausaldajad , kelle suhtes peatamist kohaldatakse, ei või enne peatamist tekkinud võlgade tõttu ja ainult seepärast, et võlgnik ei ole neid tasunud, keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest /---/ EESTIKEELNE TÕLGE EKSITAV	Jah, võlausaldajale kehtiva keelu osas lõpetada võlgnikuga sõlmitud leping Ei reguleeri võlgniku õigust lõpetada võlausaldajaga sõlmitud leping (ehk otsustada lepingute jätkamine) nagu võiks välja lugeda eestikeelsest eksitavast tõlkest	Regulatsioon lepingute jätkamise osas puudub, kestvuslepingute jätkamise küsimus lahendatud kohtupraktikas
Art 7 lg 5 – Liikmesriigid tagavad, et võlausaldajad ei või keelduda täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest /---/ üksnes seetõttu, et taotletakse ennetava saneerimise menetluse algatamist; taotletakse konkreetsete täitemeetmete peatamist; algatatakse ennetava saneerimise menetlus või konkreetsed täitemeetmed peatatakse. EESTIKEELNE TÕLGE EKSITAV	Jah, võlausaldajale kehtiva keelu osas lõpetada võlgnikuga sõlmitud leping Ei reguleeri võlgniku õigust lõpetada võlausaldajaga sõlmitud leping (ehk otsustada lepingute jätkamine) nagu võiks välja lugeda eestikeelsest eksitavast tõlkest	Regulatsioon lepingute jätkamise osas puudub, kestvuslepingute jätkamise küsimus lahendatud kohtupraktikas
Art 10 lg 2 p d) – Liikmesriigid tagavad, et tingimused, millele vastavuse korral saab kohus või haldusasutus saneerimiskava kinnitada, on selgelt kindlaks määratud ning hõlmavad vähemalt järgmist: eriarvamusele jäänud võlausaldajate olemasolu korral tehakse saneerimiskava võlausaldajate parimate huvide test .	Jah	Regulatsioon puudub, nn pankrotitest kujundatud kohtupraktikas
Art 14 lg 1 p a) – Kohus või haldusasutus teeb otsuse võlgniku ettevõtte väärtuse hindamise kohta ainult siis, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele jäänud puudutatud isik alusel, et väidetavalt ei loeta sooritatuks artikli 2 lõike 1 punkti 6 kohast võlausaldajate parimate huvide testi .	Jah	Regulatsioon puudub, nn pankrotitest kujundatud kohtupraktikas

1.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Nõuete ümberkujundamise eelduste ja nõuete ümberkujundamise meetmete näol on tegemist siseriikliku õiguse kujundada olevate küsimustega, mille osas ei näe Direktiiv ette kohustuslikke nõudeid (v.a. nõuete ümberkujundamisele kohaldatav võlausaldajate parimate huvide test). Suuresti tuleb siseriikliku õiguse tõhustamisel suutõttu arvestada kohtupraktikas tõusetunud küsimusi, maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohti ning SanS muutmise 2014 eelnõus kavandatud muudatusi. Peamised probleemid seonduvad küsimusega, kas saneerimiskavaga on võimalik ümber kujundada kehtivaid lepinguid (eelkõige puudutab see kestvuslepinguid), samuti kas on võimalik ümber kujundada tingimuslikke ja tulevikus tekkivaid nõudeid ning kas peaks lubama veel kinnitamata ning juba kinnitatud saneerimiskava muutmist ning kui, siis millistel tingimustel. Lisaks küsimused sellest, kas ja millised erinormid peaksid kehtima teatud tüüpi nõuete ümberkujundamisele, nt pandiga tagatud nõuded ja liisinguleping.

1.2.4.3. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Nõuded, mida ei saa ümber kujundada. Kuigi SanS-is on ette nähtud ammendav loetelu nõuetest, mida ei saa ümber kujundada on praktikas tekitanud segadust maksunõuete ümberkujundamise lubatavus, mis on samas kohtupraktikas lahenduse leidnud.

Lähteülesanne: Revisjoni lähteülesandes märgitakse, et kaaluda tuleks, kas ammendavat loetelu oleks vajalik täiendada, nt välistada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõude ümberkujundamine.

Nõuete ümberkujundamise meetmed. Eraldi tuleb analüüsida nõuete ümberkujundamise võimalusi, sh kas õigusraamistik toetab erinevate nõuete ümberkujundamise meetmete kasutamist. Muuhulgas peab analüüs käsitlema järgnevaid alapunkte.

- a) *Kestvuslepingud ja tulevikus tekkivad nõuded.* SanS-is puuduvad sätted, mis reguleerivad menetluse tagajärgi lepingulistele suhetele. Ebaselge on, milline mõju on saneerimismenetlusel olemasolevatele lepingutele, sh kestvuslepingutele. Kaaluda tuleks SanS-is sarnaste lahenduste kehtestamist nagu juba VÕVS ette näeb. Seaduses puudub regulatsioon ka tulevikus tekkivate nõuete käsitlemise kohta.

Lähteülesanne: Revisjoni lähteülesande kohaselt tuleb analüüsida, milline mõju peaks saneerimismenetlusel olema olemasolevatele lepingulistele suhetele, millistel tingimustel tuleks lubada saneerimismenetluses kestvuslepingute ja tulevikus tekkivate nõuete ümberkujundamist²⁵.

- b) *Pandipidaja nõuete ümberkujundamine ja piirangud.* SanS § 22 lõige 1 sätestab erinevad nõuete ümberkujundamise võimalused nägemata ette erisusi tagatud ja tagamata nõuetele. SanS ei keela saneerimisabinõuna kasutada pandiga tagatud nõuete ümberkujundamist. Oluline on seejuures tagada, et pandipidajast võlausaldajaid ei või saneerimismenetluses kohelda oluliselt halvemini kui neid koheldakse pankrotimenetluses, nt ei või saneerimismenetluses jätta võlausaldajat saneerimise käigus ilma nõuet tagavast õigusest. Erinevalt SanS regulatsioonist näeb VÕVS § 24 lõige 6 otseselt ette pandiga tagatud nõude ümberkujundamise tingimused ning PankrS § 182 lõige 1 pandi maksmata panemise piirangud. Revisjoni lähteülesandes viidatakse huvigruppide 2015. aastal esitatud tagasiside osas rahandusministeeriumi seisukohale, et analüüsida tuleks pandipidajate õiguste ja kohustuste tasakaalu ja positsiooni saneerimismenetluses. Samuti viidatakse advokatuuri seisukohale, mille kohaselt ei tohi SanS-i sisse kirjutada olukorda, kus vähestel pandiga tagatud võlausaldajatel, kelle nõuded moodustavad enamiku nõuete kogusummast, oleks võimalik saneerimismenetlus blokeerida, kuna tagatud võlausaldaja ei ole saneerimismenetluse läbiviimisest huvitatud sest tema nõue on tagatud.

Lähteülesanne: Revisjoni lähteülesande kohaselt tuleb analüüsida erisuste ettenägemise vajadust pandipidaja nõuete ümberkujundamiseks ning pandiga tagatud nõuete vähendamise tingimuste ning piirangute seadmise vajadust. Seejuures on oluline, et pant kui majanduslik tagatis ei kaotaks oma funktsiooni ja tähendust.²⁶

- c) *Kohustuste konverteerimine osaluseks äriühingus.* SanS § 22 lõige 1 punkt 4 näeb muu hulgas nõude ümberkujundamise võimalusena ette kohustuse asendamise juriidilise isiku osa või aktsiaga. SanS seletuskirja kohaselt tuleb eelpool mainitud ümberkujundamise meede kõne alla nn üleminekusaneerimises, st ettevõtte müüakse uuele, üksnes sellel eesmärgil loodud juriidilisele isikule, mille osad või aktsiad antakse võlausaldajale võlgade katteks. Seejuures ei ole seaduses ette nähtud, et vajalik on võlausaldaja või võlausaldajate enamuse nõusolek. Riigikohus on oma otsuses tõlgendanud antud ümberkujundamise võimalust selliselt, et välistatud ei ole võimalus anda võlausaldajatele osalus saneeritavas äriühingus, ilma et loodaks uus äriühing, ja antaks üle ettevõtte kui majandusüksus. Samas äriseadustiku osaluse omandamise regulatsioonid ei paku antud ümberkujundamise meetme kasutamisele terviklikku õigusraamistikku. Nt ei võimalda äriseadustik osa-/ aktsiakapitali suurendamist tagasiulatavalt olematuks muuta olukorras, kus menetlus lõpetatakse või saneerimiskava tühistatakse. Omaette küsimus on, kas saab võlausaldajat sundida omandama osalust saneeritavas ühingus, eriti krediidiasutusi.

Lähteülesanne: Revisjoni lähteülesande kohaselt tuleb analüüsida, millistel tingimustel peaks olema saneerimismenetluses võimalik kohustuse konverteerimine osaluseks ning kuidas tuleks muuta kehtivat õigust, et vastavat võimalust lubada²⁷.

- d) *Võlaõiguslikud tagatised.* Eraldi analüüsi vajab võlaõiguslikele tagatistele saneerimiskava laiendamine.

Lähteülesanne: kaaluda tuleks, mis tingimustel võiks kõne alla tulla garantii ja käenduse ümberkujundamine saneerimiskavas, nt kas pärast nende sissenõutavaks muutumist või ka enne seda. Analüüsida tuleb, millistel tingimustel võiks saada saneerimiskavas ümber kujundada võlaõiguslikust tagatisest tulenevaid nõudeid.²⁸

- e) *Saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine ja kava muutmine.* SanS ei näe ette saneerimiskava kinnitamiseks ettenähtud tähtaja pikendamist ega kava muutmise võimalusi. Kehtivas õiguses puudub regulatsioon, mis näeks ette võimaluse muuta saneerimiskava. Olenemata hoolikast planeerimisest võib praktikas esineda juhtumeid, kus on vaja kava muuta. Teatav paindlikkus võib olla vajalik nt olukorras, kus ettevõtte varaline seis

²⁵ Revisjoni lähteülesanne, lk 138, 142.

²⁶ Samas, lk 142.

²⁷ Samas, lk 143.

²⁸ Samas, lk 143.

muutub. VÕVS § 35 näeb ette kava muutmise võimaluse, pakkudes seega oluliselt suuremat paindlikkust võrreldes saneerimismenetlusega. Kava muutmise võimaldamisel on samas oluline tagada, et ei kahjustataks võlausaldajate huve. Nii WB suunised, UNCITRAL suunised kui Skandinaavia-Balti suunised peavad vajalikuks lubada kava muutmist teatavate tingimuste esinendes.

Lähteülesanne: analüüsida tuleb kas lubada seaduses sätestatud kava kinnitamise tähtja pikendamist. Samuti tuleb analüüsida, millistel tingimustel peaks seadus võimaldama kava muuta ning kuidas tagada seejuures piisav võlausaldajate kaitse²⁹.

1.2.4.4. Maailmapanga analüüs

WB raport ei käsitle saneerimise mõju nõuetele osas, mis puudutab eeldusi ümberkujundatavatele nõuetele ja ümberkujundamise meetmeid. Analüüsis märgitakse, et seoses Direktiivi ülevõtmisega tuleb muuta SanS §-i 26 või 28 ja näha ette võlausaldajate primare huvide test.

1.2.4.5. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Üldised nõuete ümberkujundamist puudutavad seisukohad

Rahandusministeeriumi arvates iseloomustab maksejõuetusmenetlusi võlausaldajate huvide vähene kaitse, mida on mõjutanud kohtupraktika suunad. Rahandusministeeriumi arvates on vajalik kaaluda nõuete ümberkujundamise ulatusele piirangute seadmist. Saneerimismenetluse alustamine olukorras, kus võlgnik teeb ettepaneku saneerimiskava alusel tasuda vaid üliväikese osa võlgadest, ei vasta saneerimise eesmärgile ega motiveeri võlgnikke võtma muid meetmeid ettevõtte rahaliste raskuste tekkimise vältimiseks, küll aga toob kaasa võlausaldajate õiguste tarbetu piiramise.³⁰

Saneerimisnõustaja T. Lindma hinnangul võiksid jooksvalt tekkivad nõuded kestvuslepingutest olla saneerimiskavas, sest muidu on saneerimine keeruline. Ümberkujundamine võiks hõlmata teatud olukordades lisaks varalistele suhetele ka lepingulisi suhteid.³¹

Kohtunik Ü. Raag leiab, et nõuete osas, mida saneerimismenetlus ei puuduta võib kaaluda nimekirja laiendamist nt õigusvastaselt tekitatud kahju nõuetega.³²

Luminor pank leiab, et liisingulepingutest tulenevate kohustuste täitmisega seonduv vajab täpset reguleerimist. Tänane olukord on see, et kuigi liisinguandjale kuuluvat vara kasutatakse, ei maksta vara kasutamise eest paljudel juhtudel tasu mitmeid aastaid. Olukorras kus vara väärtus nii ajas kui ka pideva kasutamise tulemusel märgatavalt väheneb, on selline olukord vastuvõetamatu ning tegemist on ebaproportsionaalse vara omaniku käsutusõiguse piiramisega. Liisingulepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamine võiks olla lubatud järgmistel tingimustel: saneerimisavalduse esitamise ajaks ei tohi olla lepingumaksete võlgnevusi; arvates saneerimisavalduse esitamisest lubatud maksimaalselt 6 kuud maksepuhkust; liisingulepingu lõpptähtaja edasilükkamine lubatud vastavalt rakendatud pikkusele ehk maksimaalselt 6 kuud. Ette peaks nägema kohustuse saneerimiskava esitamisega samaaegselt tagastada n.ö „luksussõidukid“, mis ettevõtte tööks otseselt vajalikud ei ole. Liisingulepinguid, mille tähtaeg on saabunud saneerimisavalduse esitamise ajaks või saabub enne saneerimiskava kohtule kinnitamiseks esitamise tähtaega – neid nõudeid ehk sisuliselt juba liisingvara tagastamise nõuet, ei tohiks saada ümber kujundada. Üüri- ja rendilepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamine peaks olema lubatud üksnes juhul, kui sõlmitud ettevõtte jaoks ebasoodsal ajal ning saneerimisavalduse esitamise ajal on turuhind madalam.³³

Saneerimiskava muutmise

Riigikohus on oma arvamuses maksejõuetusõiguse revisjoni kohta leidnud, et saneerimiskava muutmise välistamine koostoimes rangete tähtaegadega ei soodusta uute investorite kaasamist.³⁴

²⁹ Samas, lk 140, 151.

³⁰ Rahandusministeeriumi arvamus kättesaadav arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/rahandusministeeriumi_arvamus_27.09.2019.pdf.

³¹ Tarvo Lindmaa 13.03.2020 intervjuu.

³² Ülle Raag 10.03.2020 intervjuu.

³³ Luminor pank 27.03.2020 kirjalikud vastused intervjuu küsimustele.

³⁴ Riigikohtu arvamus arvutivõrgus kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/riigikohtu_arvamus_30.09.2019.pdf.

Rahandusministeerium leiab, et olemasolevat regulatsiooni võiks täpsustada ning tuua välja, kas ja millises ulatuses on kava muutmine võimalik.³⁵

Saneerimisnõustaja T.Lindmaa leiab, et kohtul võiks olla võimalus mõjuval põhjusel saneerimiskava esitamise tähtaeg pikendada.³⁶

Kohtunik T.Talviste leiab, et kava muutmise võimalikkus menetluse kestel võiks olla võimalik (VÕVS-i järgi on see ka võimalik). Muudetud kava osas peavad võlausaldajad saama oma seisukoha väljendada.³⁷

Kohtunik Ü. Raag leiab, et kava muutmise võimaldamine on vajalik.³⁸

1.2.4.6. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Enamus kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohti (mida on käsitletud alapunktis 1.2.3) on Riigikohtu praktikas ka lahenduse leidnud. Riigikohtu praktikas kujunenud lahenduste osas on küsimuseks, kas ja millises ulatuses muuta kohtupraktikas väljakujunenud seisukohad SanS normideks.

Mõnevõrra ebamääraseks saab endiselt pidada kohustuste osa või aktsiaga asendamise meetme lubatavuse eeldusi, mis jätab lahtiseks küsimuse kas antud meetme kasutamine tuleks alati siduda iga üksiku võlausaldaja nõusolekuga või on nõusolek vajalik üksnes pandiga tagatud nõude ümberkujundamisel kuid tagamata nõude ümberkujundamiseks antud viisil ei ole võlausaldaja nõusolek vajalik.

1.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

1.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Nõuded, mida ei saa saneerimismenetluses ümber kujundada.

Läti seaduse kohaselt ei kohaldata saneerimisabinõusid saneerimismenetluse kuludele ega haldus- või kriminaalõiguse rikkumisest tekkinud karistuslikele nõuetele³⁹.

Hollandi seaduseelnõu kohaselt ei kohaldata menetlust töölepingust tekkinud nõuetele⁴⁰.

Nõuete sissenõutavus (nõuete ümberkujundamise eeldused) ja võlgniku poolne lepingute lõpetamise õigus.

a. Sissenõutavus, tingimuslikud ja vaieldavad (ebaselged) nõuded

Soome saneerimiseseaduse kohaselt loetakse „saneerimisvõlaks“ kõik võlgniku võlad, mis on tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist, sh tagatud võlad ja võlgnevused, mille tekkimise alus või summa on tingimuslik või vaidlustatud või mis on muul moel ebaselged⁴¹. Kui saneerimisvõla summa või tekkimise alus on ebaselge võib kohus määrata, millises ulatuses tuleks võlga saneerimiskavas arvestada. Kohtu vastavat määrust ei saa eraldi vaidlustada⁴². Soome saneerimiseseadus jagab võlad kahte kategooriasse lähtudes sellest, millal võlakohustus on tekkinud. Esiteks, võlakohustused, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse avalduse esitamist loetakse saneerimisvõlaks ja nende suhtes on võimalik kohaldada saneerimiseseaduses toodud meetmeid⁴³. Teiseks, võlakohustused, mis on tekkinud pärast saneerimisavalduse esitamist ning mis loetakse nn uueks võlaks ning neid tuleb täita vastavalt (lepinguliselt) kokkulepitud tingimustele.⁴⁴

USA Ch_11 kohaselt loetakse võlausaldaja nõue saneerimismenetluses esitatuks, kui võlgnik on võlausaldaja nõude märkinud võlgade nimekirjas. See ei kehti aga nõuete kohta, mille osas võlgnik on märkinud, et tegemist on vaidlustatud või tingimusliku nõudega või nõudega, mille suurus ei ole

³⁵ Rahandusministeeriumi arvamus kättesaadav arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/rahandusministeeriumi_arvamus_27.09.2019.pdf

³⁶ Tarvo Lindmaa 13.03.2020 intervjuu.

³⁷ Toomas Talviste 06.03.2020 intervjuu.

³⁸ Ülle Raag 10.03.2020 intervjuu.

³⁹ Läti saneerimiseseaduse § 38 lg 7.

⁴⁰ Hollandi seaduseelnõu Art 369 lg 4.

⁴¹ Soome saneerimiseseaduse § 3 lg 1 p 5.

⁴² Soome saneerimiseseaduse § 47 lg 1.

⁴³ Soome saneerimiseseaduse § 3 lg 5.

⁴⁴ Soome saneerimiseseaduse § 32.

võimalik määratleda (nt kahjunõue).⁴⁵ Sellisel juhul peab võlausaldaja esitama nõuet tõendavad dokumendid, selleks, et ta saaks oma nõudega osaleda saneerimismenetluses võlausaldajana.⁴⁶

Leedu kuni 01.01.2020 kehtinud saneerimisseaduse kohaselt tuli saneerimiskavas esitada võlausaldajate nimekiri, millest nähtub võlausaldaja isik, tema nõue ja võlgniku plaan nõude täitmiseks. Kava peab hõlmama ka lepingute lõpetamisest tekkinud nõuded ning nõuded, mille üle on kohtuvaidlus. Saneerimiskava tuleb muuta nõuete osas, mille suhtes tehakse hiljem kohtulahend.⁴⁷ Kuigi Leedu seadus ei sisaldanud otseselt normi nõuete sissenõutavuse osas, võis saneerimiskava regulatsioonist siiski välja lugeda, et kavaga võib hõlmata ka tingimuslikke nõudeid, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks. Leedus alates 01.01.2020 kehtiva seaduse kohaselt peab saneerimiskavas olema märgitud: võlausaldajate nimekiri, sh ka sellised võlausaldajad, kelle nõude üle on vaidlus pooleli (Art 104 lg 2 p 5); võlausaldajate nimekiri, keda saneerimiskava puudutab (Art 104 lg 2 p 6); käendused, garantiid ja muud tagatised, mida ettevõtja on kolmandatele isikutele andnud (Art 104 lg 2 p 7). Võlausaldajate nõuded, mille tähtaeg ei ole saabunud saneerimismenetluse algatamise ajaks, täidetakse nõuete tähtaja saabumisel.⁴⁸ Menetluse algatamisest kuni kava kinnitamiseni kohtu poolt on võlgnikul keelatud enne menetluse algatamist tekkinud ja veel täitmata finantskohustuste tasumine.⁴⁹ Samas on võlgnikul õigus tasuda kõiki nn jooksvaid kohustusi (*current payments*), mis on vajalikud selleks, et tagada võlgniku majandustegevuse jätkumine.⁵⁰

Läti saneerimisseaduse kohaselt tuleb saneerimiskavas esitada saneerimismeetmed, sh kohustuste täitmise ajakava, millest nähtub nii selliste kohustuste täitmine, mille tähtaeg saabus enne saneerimismenetluse algatamist kui selliste kohustuste täitmine, mille tähtaeg saabus saneerimismenetluse kestel.⁵¹ Kuigi ka Läti seadus ei sisalda otseselt normi nõuete sissenõutavuse osas võib ka Läti seaduse saneerimiskava regulatsioonist välja lugeda, et otseselt ei ole piiratud tingimuslike ja vaieldavate nõuete hõlmamine saneerimiskavaga.

b. (Kestvus)lepingute jätkamine ja lõpetamine

Soome saneerimisseaduse järgi võib võlgnik pärast saneerimismenetluse algatamist lõpetada üüri- ja liisingulepingud, mille puhul võlgnik on üürnikuks/liisinguvõtjaks. Lepingute lõpetamine jõustub kaks kuud pärast ülesütlemise teatise kättesaamist võlausaldaja poolt. Lepingu ennetähtaegse ülesütlemise hüvitise nõue hõlmab ka vara valduse taastamise kulu ja muid kahjusid, mida üürileandja/ liisinguandja kannab.⁵² Lepingute ülesütlemisest tekkivad kahjunõuded kujutavad endast saneerimisvõlga.⁵³ Võlgniku poolt lepingute lõpetamise osas esinevad siiski teatud piirangud. Nimelt ei tohi võlgnik pärast saneerimismenetluse algatamist ilma saneerimisnõustaja nõusolekuta lõpetada lepinguid, mis on võlgniku tegevuse jätkamiseks vajalikud.⁵⁴ Pärast saneerimisavalduse esitamist tekkinud võlgnevusi peab võlgnik tasuma nende sissenõutavaks muutumisel. Sama kehtib ka jätkuvatest lepingulistest suhetest tulenevate kohustuste kohta, mis muutuvad sissenõutavaks pärast saneerimisavalduse esitamist.⁵⁵

USA Ch 11 kohaselt võib saneerimiskavas ette näha lepingute jätkamise, lõpetamise või loovutamise vastavalt pankrotiseaduse regulatsioonile lepingute jätkamise ja lõpetamise kohta (§ 365).⁵⁶ Pankrotiseaduse § 365 annab võlgnikule seoses lepingutega kolm võimalust: võtta leping täitmiseks, öelda leping ülesse, loovutada leping kolmandale isikule, kes jätkab lepingu täitmist.⁵⁷ Lepingu jätkamine tuleb otsustada enne saneerimiskava kinnitamist. Lepingu teise poole nõudmisel võib kohus määrata lepingute jätkamise otsustamiseks lühema ajavahemiku.⁵⁸ Kui võlgnik võtab lepingu täitmiseks (jätkab lepingut), loetakse lepingust tekkinud nõuded menetluses tekkinud kuluks.⁵⁹ Isegi kui võlgnik oli

⁴⁵ USA pankrotikoodeksi, § 1111 (a).

⁴⁶ Vt <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>.

⁴⁷ Leedu saneerimisseadus § 13 lg 1 p 9.

⁴⁸ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 113 lg 2.

⁴⁹ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 28 lg 1 p 1.

⁵⁰ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 28 lg 3 ja Art 2 p 2.

⁵¹ Läti saneerimisseadus § 40 lg 4 p 4.

⁵² Soome saneerimisseadus § 27 lg 1.

⁵³ Soome saneerimisseadus § 27 lg 4.

⁵⁴ Soome saneerimisseadus § 29 lg 2 p 5.

⁵⁵ Soome saneerimisseadus § 32 lg 1.

⁵⁶ USA pankrotikoodeksi § 1123 (b) (2).

⁵⁷ USA pankrotikoodeksi § 365.

⁵⁸ **F.Robert-Tissot**. The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland], lk 28.

⁵⁹ USA pankrotikoodeksi § 365 (a) (b) (1) (A).

enne saneerimismenetluse algatamist lepingut rikkunud (nt jätnud osamakse tasumata) kuulub lepingu täitmiseks võtmise korral täitmisele kogu leping.⁶⁰

Saksamaa seaduse järgi kohaldatakse saneerimismenetluses vastastikuste lepingute täitmisele pankrotiseaduse regulatsiooni (§§ 103-128) selle erisusega, et lepingute jätkamise võib otsustada võlgnik saneerimisnõustaja nõusolekul. Saksa õigus ei anna võlgnikule üldist õigust leping üles öelda. Vastav õigus on ette nähtud üksnes üüri- ja rendilepingute puhul.⁶¹

Šveitsi saneerimisseadus annab võlgnikule õiguse saneerimisnõustaja nõusolekul täitemeetmete peatamise kestuse ajal lepingud lõpetada⁶². Šveitsi seadus ei näe ette konkreetset ajaperioodi lepingu jätkamise otsustamiseks. Jätkamise otsus tuleks teha mõistliku aja jooksul⁶³. Kui leping võetakse täitmiseks loetakse eelisõigust omavaks üksnes algatamise järgselt tekkinud nõudeid. Nõuded, mis olid täitmiseks võetud lepingust tekkinud enne menetluse algatamist ja mida võlgnik ei olnud täitnud loetakse algatamise eelseteks tagamata nõueteks.⁶⁴

Prantsusmaa seadus annab võlgnikule saneerimismenetluses samuti õiguse otsustada, kas jätkata lepingu täitmist või leping lõpetada. Pankrotimenetluses on halduril õigus leping loovutada ka kolmandale isikule⁶⁵. Lepingu jätkamine tuleb otsustada ühe kuu jooksul lepingu teiselt poolt vastava teate saamisel. Kui võlgnik selle aja jooksul otsust ei tee, lõpeb leping automaatselt⁶⁶. Kui leping võetakse täitmiseks, tuleb kõik lepingust tulenevad nõuded täita, v.a nõuded mis olid tekkinud enne menetluse algatamist ja mida võlgnik ei olnud täitnud (vastavas osas loetakse nõuded algatamise eelseteks tagamata nõueteks). Kui täitmiseks võetud lepingust pärast menetluse algatamist tekkinud nõudeid ei täideta, saavad täitmiseks võetud lepingust tekkinud nõuded täitmise eelisõiguse teiste nõuete ees.⁶⁷

Leedu kuni 01.01.2020 kehtinud saneerimisseaduse kohaselt tuli saneerimiskavas välja tuua lepingud, mille võlgnik soovib lõpetada, lepingud, mis ei ole ettevõttele ja selle võlausaldajatele kasulikud⁶⁸. Samuti tuli kavas sisalduvas võlausaldajate nimekirjas välja tuua nõuded, mis tekivad üüri- ja krediidlepingute lõpetamisest, mille tähtaeg ei olnud veel saabunud⁶⁹. Alates 01.01.2020 kehtiv seadus vastavat nõuet saneerimiskava osas enam ette ei näe.

Hollandi seadusemuudatuste eelnõuga on võlgnikule ja saneerimisnõustajale nähtud ette võimalus teha lepingu vastaspoolle ettepanek lepingu muutmiseks või lõpetamiseks. Kui lepingu vastaspool ettepanekuga ei nõustu võib võlgnik või saneerimisnõustaja näha ette lepingu ennetähtaegse lõpetamise eeldusel, et kohus kinnitab saneerimiskava, milles lepingu ennetähtaegne lõpetamine on ette nähtud. See tähendab, et kohus peab lepingu ühepoolse lõpetamise võlgniku poolt kavas heaks kiitma. Lepingu lõpetamisest kava kinnitamisega seoses tuleb lepingu teist poolt teavitada ning lepingu ülesütlemine jõustub võlgniku või saneerimisnõustaja poolt teates märgitud kuupäeval. Kui kohus peab võlgniku või saneerimisnõustaja poolt määratud kuupäeva ebamõistlikuks võib kohus lepingu ülesütlemise heaks kiitmisel määrata pikema tähtaja. Igal juhul loetakse kuni kolm kuud kava kinnitamisest alates mõistlikuks ajaks, mille möödumisel lepingu ülesütlemine jõustub.⁷⁰ Lepingu teiselt poolt on õigus nõuda lepingu ülesütlemisest tekkinud kahju, mille kindlaksmääramisele kohaldatakse tsiviilkoodeksit. Saneerimiskavaga võib sellise tulevikus tekkiva kahjunõude ümber kujundada⁷¹. Kui võlausaldajate suhtes on kohaldatud täitemeetmete peatamist, siis enne täitemeetmete peatamist toimunud rikkumisele tuginedes ei tohi võlausaldaja muuta lepingut, keelduda omapoolsest täitmisest ega lepingut üles öelda eeldusel, et pärast täitemeetmete peatamist võlausaldajapoolsete soorituste jätkamiseks antakse tagatis.⁷² Kui saneerimiskavas nähakse ette lepingu teiselt poolt lepingu ülesütlemise tõttu tekkiva kahjunõude ümberkujundamine siis saab lepingu teine pool osaleda võlausaldajana saneerimismenetluses. Kui võlgnik lepingu teise poole tulevikus tekkivat kahjunõuet

⁶⁰ USA pankrotikoodeksi § 365 (a) (b) (1) (A) ja F.Robert-Tissot. The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland], lk 35.

⁶¹ Saksamaa pankrotiseadus § 279.

⁶² F.Robert-Tissot. The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland], lk 5.

⁶³ Samas, lk 31-32.

⁶⁴ Samas, lk 37.

⁶⁵ Samas, lk 3.

⁶⁶ Samas, lk 29.

⁶⁷ Samas, lk 34 ja 36.

⁶⁸ Leedu saneerimisseadus § 13 lg 1 p 6.

⁶⁹ Leedu saneerimisseadus § 13 lg 1 p 9.

⁷⁰ Hollandi seaduseelnõu Art 373 lg 1.

⁷¹ Hollandi seaduseelnõu Art 373 lg 2.

⁷² Hollandi seaduseelnõu Art 373 lg 4.

saneerimiskavaga ei hõlma, ei saa lepingu teine pool saneerimismenetluses võlausaldajana osaleda ega saneerimiskava vastuvõtmisel hääletada. Küll aga võib lepingu teine pool sellisel juhul vastu vaielda lepingu ühepoolse lõpetamise kinnitamisele kohtu poolt, kuna lepingu teise poole arvates ei ole võlgniku püsiva maksejõuetuse tekkimine vältimatu.⁷³

Nõude ümberkujundamise meetmed

a. Võlausaldaja üldised kaitsenormid.

Soome seadus näeb ette kaitsenormid pandiga tagatud nõuete osas. Tagatud nõudega võlausaldajal on õigus nõuda hüvitist tagatiseks oleva eseme väärtuse vähenemise eest kui väärtuse vähenemine on tingitud tagatisvara võlgniku poolt kasutamisest täitemeetmete peatamise ajal. Tagatud nõudega võlausaldajale makstud hüvitise arvel tuleb vähendada tagatud nõuet.⁷⁴ Lisaks näeb Soome seadus ette, et saneerimiskava tuleb koostada selliselt, et pärast saneerimisavaldust tekkivad nõuded tasutakse alles pärast tagatud nõuete ja seonduvate krediitkulude tasumist (vastavalt §-le 45) kuid enne teisi nõudeid⁷⁵. Seega vähemalt teatud ulatuses näeb Soome saneerimisseadus sarnaselt pankrotiseadusega ette nõuete rahuldamisjärgud.

Leedu kuni 01.01.2020 kehtinud saneerimisseadus nägi ette piirangu saneerimiskava pikkusele, nimelt ei tohi saneerimiskava kestus olla pikem kui neli aastat. Saneerimisehaldaja või võlgniku esindaja võlausaldaja toimikonnale nõusolekul võis kohtule esitada saneerimiskava tähtaja pikendamise taotluse. Kohus võis saneerimiskava tähtaega pikendada, kuid mitte kauemaks kui üheks aastaks.⁷⁶ Saneerimiskava maksimaalseks kestuseks ka uue alates 01.01.2020 kehtiva seaduse alusel on neli aastat, mida kohus võib ühe korra pikendada kuni ühe aasta võrra (Art 105 lg 1 ja lg 4). Ka saneerimiskava maksimaalse tähtaja reguleerimist võib pidada kaudselt võlausaldaja kaitsenormiks.

Lisaks nägi kuni 01.01.2020 kehtinud Leedu seadus ette nõuete rahuldamise järjekorra saneerimismenetluses. Saneerimiskavas tuleb ette näha võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekord, mille kohaselt tasutakse pandiga koormatud esemete müügil esimesena pandiga tagatud võlausaldajate põhiosa nõuded. Kui tagatisvara müügist saadud vahendid on ebapiisavad rahuldatakse nõuded ülejäänud osas tagamata nõuetena. Kui kava ei näe ette tagatisvara müüki lähtutakse nõuete rahuldamisest § 14 lg-st 1 ja lg-test 3 ja 4, st nõuded rahuldatakse pärast töötajate nõudeid, samuti kehavigastuse tekitamisest ja töö tõttu tekkinud tervisekahjustuse või tööõnnetuse tagajärjel põhjustatud surmast tekkinud nõudeid.⁷⁷ Kavaga rahuldatakse võlausaldajate nõuded kahes faasis. Esiteks nõuete põhiosa ja teiseks kõrvalnõuded (intress ja viivis).⁷⁸ Iga järgneva järgu võlausaldajate nõuded rahuldatakse alles pärast seda, kui eelneva järgu võlausaldajate nõuded on täielikult rahuldatud⁷⁹.

Alates 01.01.2020 kehtiv seadus säilitas sisuliselt sama nõuete rahuldamise järgu viidates nõuete rahuldamise järkudele pankrotimenetluses. Seaduse järgi rahuldatakse võlausaldajate nõuded vastavalt saneerimiskavas ette nähtud tingimustele, võttes arvesse võlausaldajate nõuete rahuldamise järjekorda pankrotimenetluses (Art 94).⁸⁰

Ümberkujundamise meetmete liigid.

- *Liisingulepingu erisused.* Võrdlusalustes riikides ei ole liisingulepingut puudutavalt ümberkujundamise meetmete osas ette nähtud erisusi. Põhjuseks on tõenäoliselt asjaolu, et liisingulepingutega seonduvad küsimused lahendatakse lepingute jätkamise ja lõpetamise raames, mis nt Saksamaal ja USA-s toimub pankrotiseaduse normide alusel.
- *Pandiga tagatud nõue.*

Soome saneerimisseadus näeb pandiga tagatud nõuete ümberkujundamise kohta ette erinormid. Näiteks ei saa pandiga tagatud nõuet vähendada. Lisaks on reguleeritud pandiga tagatud nõudelt intressi tasumine. Enne menetluse algatamist sissenõutavaks muutunud intressi on õigus vähendada ulatuses, milles see ületab tavapärasest intressi. Maksete tähtaja edasi lükkamisel tuleb tagatud nõudelt

⁷³ Hollandi seaduseelnõu seletuskiri, lk 41. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii/>.

⁷⁴ Soome saneerimisseadus § 33 lg 1.

⁷⁵ Soome saneerimisseadus § 43.

⁷⁶ Leedu saneerimisseadus § 13 lg 2.

⁷⁷ Leedu saneerimisseadus § 14 lg-d 1 ja 2.

⁷⁸ Leedu saneerimisseadus § 14 lg 3.

⁷⁹ Leedu saneerimisseadus § 14 lg 4.

⁸⁰ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 113 lg 1.

tasuda intressi, mis säilitaks krediidilt makstava tasu nüüdisväärtuse.⁸¹ Tagatud nõude tasumiseks tehtavad maksed peaksid olema määratud selliselt, et tagatud nõude väärtus tasutakse mõistliku ajavahemiku jooksul, mis ilma võlausaldaja nõusolekuta ei tohi oluliselt ületada varasemalt kokku lepitud laenu lõpptähtaega. Kui tagatud nõue on juba täies ulatuses sissenõutavaks muutunud ei tohi tagatud nõude ajatamine ületada poolt esialgselt kokku lepitud laenu lõpptähtaega.⁸²

USA seadus näeb ette nn *adequate protection* põhimõtte (§ 361), mis võib seisneda perioodilistes maksetes tagatud võlausaldajale, intressi tasumist või täiendavate tagatisõiguste seadmist.⁸³

Leedu saneerimisseadus näeb ette nõuete rahuldamisjärjard (vt eespool).

Läti seadus näeb samuti ette erisätted seoses tagatud nõuetega. Saneerimiskavas tuleb ette näha tagatud võlausaldaja sõlmitud lepingu täitmiseks regulaarsed maksed ning meetmed selle kohta, kuidas võlgnik täidab tagatud nõudega võlausaldaja sõlmitud lepingust tulenevad nõuded, mis muutusid sissenõutavaks enne saneerimismenetluse algatamist ning mida võlgnik ei täitnud. Kui nõude tagatiseks oleva vara väärtus langeb või vara saab kahjustada, loetakse sellest tekkinud kulud menetluskuludeks.⁸⁴

- *Nõuete konverteerimine kapitali (debt-to-equity).*

Läti saneerimisseadus sisaldab eraldi normi nõuete asendamise kohta juriidilise isiku aktsia või osaga. Läti seaduse kohaselt juhul kui tagamata nõuetega võlausaldajate nõudeid vähendatakse enam kui 10% või vähendatakse nende nõuete põhiosa 0-ni, on neil õigus nõuda, et vähendatud osas asendaks võlgnik nõuded võlgniku osade või aktsiatega.⁸⁵ Kui võlausaldajatel on õigus nõuda kohustuse asendamist osade või aktsiatega peab võlgnik nägema saneerimiskavas ette osa või aktsiakapitali suurendamise summa võrra, mille ulatuses on tagamata nõuetega võlausaldajate nõudeid vähendatud.⁸⁶

Hollandi seaduseelnõu kohaselt ei ole sellise saneerimiskava, millega muudetakse ka osanike õigusi, esitamiseks ega täitmiseks vajalik osanike üldkoosoleku nõusolekut⁸⁷. Eelnõu loetleb osanike üldkoosolekut puudutavad tsiviilkoodeksi sätted, mida saneerimismenetluses ei kohaldata. Kui kava täitmiseks oleks vaja osanike üldkoosoleku otsust, siis loetakse, et sellist otsust asendab kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava.⁸⁸ Saneerimiskavana, millega kujundatakse ümber ka osanike õigusi tuleks eelkõige mõista kava, milles on ette nähtud võlausaldaja nõude täielik või osaline asendamine osalusega juriidilises isikus, mis annab võlausaldajale osaniku õigused ja läbi selle ka kontrolli ettevõtte tegevuse üle, samas kui olemasolevate osanike õigusi ja kontrolli ettevõtte tegevuse üle vähendatakse. Osade või aktsiate emiteerimiseks on üldjuhul vaja osanike või aktsionäride üldkoosoleku otsust. Samuti on olemasolevatel osanikel ja aktsionäridel emiteeritavate osade või aktsiate ostu eesõigus. Saneerimiskava puhul, millega nähakse ette nõude asendamine osade või aktsiatega, vastavad normid ei kohaldu, mis on kooskõlas ka Direktiivi Art-ga 32.⁸⁹

Saksamaa pankrotiseaduse kohaselt võib saneerimiskavas ette näha mistahes osanike või aktsionäride õiguste muutmise, sh kapitali vähendamise ja suurendamise, mitterahaliste sissemaksete pakkumise, märkimisõiguse välistamise, samuti kohustuse vahetamise omakapitaliks või osade/aktsiate kohustuslikku üleandmist võlausaldajatele.⁹⁰ Kui võlausaldajad võtavad kava vastu on võimalik kohtu poolt kava kinnitamisega asendada vajaminevad osanike ja aktsionäride nõusolekud ka siis kui osanikud või aktsionärid on kavaga plaanivate meetmete osas keeldunud nõusolekut andmast. Kutsed, teadaanded ja muud meetmed äriühinguõiguses nõutavate aktsionäride otsuste ettevalmistamiseks loetakse ettenähtud vormis tehtuks. Halduril on õigus teha vajalikke registreeringuid pädevas registrikohtus.⁹¹ Samas on osanikel/aktsionäridel õigus saada osanike/aktsionäriõiguste

⁸¹ Soome saneerimisseadus § 45 lg 1.

⁸² Soome saneerimisseadus § 45 lg 3.

⁸³ USA pankrotikoodeksi § 361.

⁸⁴ Läti pankrotiseadus § 41 lg-d 1 ja 2.

⁸⁵ Läti saneerimisseaduse § 39 lg 1.

⁸⁶ Läti saneerimisseaduse § 39 lg 2.

⁸⁷ Hollandi seaduseelnõu Art 370 lg 5 ja Art 371 lg 1.

⁸⁸ Hollandi seaduseelnõu Art 370 lg 5.

⁸⁹ Hollandi seaduseelnõu seletuskiri, lk 41.

⁹⁰ Saksa pankrotiseaduse § 225a lg 2. Vt ka V.Gattringer. New German Insolvency Law Rules to Facilitate Restructurings, Debt-Equity Swaps and Debtor in Possession, 23.02.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: m.klgates.com/new-german-insolvency-law-rules-02-23-12/

⁹¹ Saksa pankrotiseaduse § 254a. Vt ka V.Gattringer. New German Insolvency Law Rules to Facilitate Restructurings, Debt-Equity Swaps and Debtor in Possession, 23.02.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: m.klgates.com/new-german-insolvency-law-rules-02-23-12/

kaotamise eest hüvitis, kuid seda siiski juhul kui neile kuulunud osad/aktsiad omasid nn jääkväärtust. Kui saneerimiskavas ette nähtud meede kujutab endast põhjust, miks võlgnikus osalevad isikud lahkuvad juriidilisest isikust, on võimaliku hüvitise suuruse määramisel otsustav osade/aktsiate rahaline väärtus, mis oleks osadel/aktsiatel tekkinud juriidilisest isikust võlgniku likvideerimise korral. Hüvitise maksmist võib edasi lükata, kuid mitte rohkem kui kolmeks aastaks, et vältida võlgniku raskustesse sattumist. Hüvitis, mille tasumine on edasi lükatud lisandub intress⁹². Isegi kui kohustuse asendamine osa või aktsiaga või osade/aktsiate kohustuslik ülekandmine võlausaldajatele on võlausaldajate nõutava enamuse poolt heaks kiidetud, on igal üksikul võlausaldajal siiski õigus selgesõnaliselt loobuda sellisest võlakohustuste asendamisest või ülekandmisest⁹³. Loobumisavaldus tuleb teha 2 nädala jooksul pärast seda, kui võlausaldajat on kavast nõuetekohaselt teavitatud ja enne võlausaldajate hääletamist kava üle. Selliselt on võimalik saneerimiskava veel muuta, kui võlausaldaja loobub kohustuse asendamisest osa või aktsiaga.⁹⁴

- *Regressi alusel tekkivad nõuded*

Hollandi seaduseelnõu kohaselt kui võlausaldaja nõudeid saneerimiskavas muudetakse säilib tal samas õigus realiseerida nõude täitmiseks kolmandate isikute poolt antud tagatise, nt esitada nõue garantiiandja või laenusaja solidaarselt vastutava isiku või kolmandast isikust tagatise andja vastu.⁹⁵ Samas ei saa kolmas isik pärast kava kinnitamist esitada võlausaldajale tasutud nõude osas omakorda nõuet võlgniku vastu⁹⁶. Selline lahendus väldib olukorda, kus esialgse võla sissenõudmine tooks ikkagi kaasa võlgniku makseraskused. Kui kolmas isik täidab võlausaldaja nõude täielikult või osaliselt ning samal ajal on võlausaldaja nõude täitmine nähtud ette ka saneerimiskava alusel, siis lähevad võlausaldajale kava alusel ette nähtud õigused seaduse alusel üle nõude täitnud kolmandale isikule eeldusel, et kolmanda isiku poolt tehtud maksed ja kava alusel tehtavate maksete väärtus kokku ületavad võlausaldajal kava kinnitamise hetkel olnud nõude summat.⁹⁷ Eelnõu seletuskirjas näitlikustatakse olukorda kahe juhtumiga. Esiteks, olukord kus kava alusel nähakse võlausaldajale ette tema nõude rahuldamine 50% ulatuses, lisaks turuintressi tasumine, kolme aasta jooksul alates kava kinnitamisest. Võlausaldaja ei soovi aga nii kaua oodata ja esitab nõude tagamiseks antud garantii alusel garantii andja vastu nõude oma nõude täies ulatuses rahuldamiseks. Garantii andja tasub võlausaldajale kogu viimase nõude. Niipea kui garantii andja on tasunud kogu võlgniku nõude lähevad võlausaldajale kava alusel kuulunud õigused (nõude täitmine 50% ulatuses, millele lisandub turuintress, kolme aasta jooksul alates kava kinnitamisest) seaduse alusel üle kolmandale isikule. Kui kava täidetakse, siis hüvitatakse kolmandale isikule 50% nõudest, mille ta täitis võlausaldajale. Kui kava alusel ette nähtud nõude täitmine ei läheks seaduse alusel üle kolmandale isikule, saaks võlausaldaja oma nõude rahuldatud 150% ulatuses, samal ajal kui kolmas isik võib oma regressnõudest ilma jääda. Teisel juhtumil on kavas samuti ette nähtud, et võlausaldaja nõue tasutakse 50% ulatuses koos turuintressiga kolme aasta jooksul alates kava kinnitamisest. Võlausaldaja nõuab garantii andjalt nõude täitmist ülejäänud 50% ulatuses ja garantiiandja ka tasub 50% võlausaldaja nõudest. Sellisel juhul on võlausaldaja poolt saadav väärtus täpselt sama kui tema esialgne võlgniku vastu suunatud nõue: 50% kava alusel ja 50% garantii alusel. Sellisel juhul ei lähe võlausaldajal kava alusel olevad nõuded üle kohustuse täitnud kolmandale isikule. Kui õigused ka sellisel juhul läheksid võlausaldaja üle, saaks võlausaldaja nõue rahuldatud üksnes 50% ulatuses ning käenduse, garantii või muu tagatise väärtus muutuks mõtetuks.⁹⁸

Kava muutmine

Soome seaduse kohaselt on võimalik esitada ka alternatiivsed saneerimiskavad. Juhul kui mitu saneerimiskava on võlausaldajate poolt heaks kiidetud, kinnitatakse kohtu poolt kava, millele on võlausaldajate gruppide poolt heakskiit kõige ulatuslikum.⁹⁹

Kava muutmine on võimalik kohtuotsuse parandamise sätete raames ulatuses, mis puudutab tehnilisi, arvutuslikke või samaväärseid ilmselgeid ebatäpsusi, seda ka nõude suuruse osas. Kohus võib kavas

⁹² Saksa pankrotiseaduse § 225a lg 5.

⁹³ Saksa pankrotiseaduse § 225a lg 2.

⁹⁴ ka **V.Gattringer**. New German Insolvency Law Rules to Facilitate Restructurings, Debt-Equity Swaps and Debtor in Possession, 23.02.2012. Arvutivõrgus kättesaadav: m.klgates.com/new-german-insolvency-law-rules-02-23-12/

⁹⁵ Hollandi seaduseelnõu Art 370 lg 2 esimene lause.

⁹⁶ Hollandi seaduseelnõu Art 370 lg 2 teine lause.

⁹⁷ Hollandi seaduseelnõu Art 370 lg 2 kolmas lause.

⁹⁸ Hollandi seaduseelnõu seletuskiri lk 40.

⁹⁹ Soome saneerimisseadus § 56.

teha ka muid vigade parandusi kui isikud kelle õigusi see puudutab on paranduste tegemisega nõus.¹⁰⁰ Kinnitatud saneerimiskavas ette nähtud maksegraafikut võib muuta üksnes võlausaldaja nõusolekul, kelle õigusi maksegraafiku muutmine rikub. Võlausaldaja nõusolekut ei ole vaja, kui võlausaldaja nõue on väike (*insignificant to its amount*) ja kui muudatus ei mõjuta võlausaldaja õigusi oluliselt.¹⁰¹ Kui võlausaldaja nõude suurus on erinev saneerimiskavasse lisatud nõudest, siis muudetakse kava võlausaldaja või võlgniku nõudel¹⁰². Soome seadus annab võlausaldajale ja saneerimisnõustajale õiguse nõuda, et võlgnik teeks täiendavaid makseid. Vastav õigus on ajaliselt piiratud¹⁰³.

USA seaduse järgi on kava esitajal õigus kava muuta enne selle kinnitamist. Kava muutmine peab järgima kavale esitatavaid nõudeid (§§-des 1122 ja 1123).¹⁰⁴ Pärast kava kinnitamist võib kava muuta enne selle olulises osas täitmist eeldusel, et kava muutmine jälgib kava vastuvõtmisele esitatavaid nõudeid (§§-des 1122 ja 1123).¹⁰⁵ Kinnitatud kava muutmise peab omakorda kinnitama kohus (vastavalt §-le 1129) selleks, et kava muutmine jõustuks.

Läti seaduse kohaselt on kava muutmine võimalik, kuid võlgnik peab kava muutmiseks järgima kava vastuvõtmisele kehtivaid sätteid (§ 42) ning esitama muudetud kava koos saneerimisnõustaja arvamusega kohtule kinnitamiseks¹⁰⁶.

Leedu seaduse kohaselt võib saneerimiskava muuta. Kava muutmisele kohaldatakse kava vastuvõtmisele ja kinnitamisele kohalduvaid norme (Art 112).

Kokkuvõte

Soome ja USA seadus võimaldavad tingimuslike nõuete ümberkujundamist ning ei ole saneerimisvõla määratlust sidunud nõude sissenõutavusega.

Vastastikuste lepingute (*executory contracts*) jätkamise või lõpetamise õigus on eraldi reguleeritud nii Soome, USA, Saksamaa, Šveitsi, Prantsusmaa kui Leedu õiguses. Seejuures Soome, USA ja Saksamaa reeglid lepingute jätkamise ja lõpetamise kohta saneerimismenetluses on samased pankrotimenetluses kehtivate reeglitega. Kõikides riikides on võimalik lepingute ülesütlemisest tekkinud nõuded ümber kujundada. Üldjuhul on ette nähtud, et võlgnik või saneerimisnõustaja peab lepingu teist poolt informeerima lepingu jätkamisest või lõpetamisest kindla ajavahemiku jooksul või siis mõistliku aja jooksul. Lepingute ülesütlemise jõustumine ei ole seotud saneerimiskava vastuvõtmisega. Teatav ebamäärasus selles küsimuses eksisteerib Leedu seaduses.

Võlausaldajate üldiste kaitsenormide osas võib esile tuua, et nt Leedu näeb ette tähtsaja saneerimiskava kestusele, samuti nõuete rahuldamise järgud. Soomes on ette nähtud võrdlemisi detailsed normid pandipidaja nõuete ümberkujundamisele. Teatud pandipidaja kaitse erinormid on ette nähtud ka Lätis. USA seadus näeb ette nn üldise kaitsenormi *adequate protection* põhimõtte näol (§ 361), mis võib seisneda perioodilistes maksetes tagatud võlausaldajale, menetluse järgselt intressi tasumist või täiendavate tagatisõiguste seadmist. Eraldi tuleb välja tuua, et Hollandi seaduseelnõu reguleerib ka regressi alusel tekkivate nõuete kajastamist saneerimiskavas.

Kohustuste asendamise osas juriidilise isiku osa või aktisaga näeb Läti seadus ette eraldi normi, mis toob välja tingimused, mille esinemisel on tagamata nõuetega võlausaldajatel õigus nõuda oma nõude vähendatud osa asendamist osalusega võlgnikus. Hollandi seaduseelnõu ja Saksamaa seadus reguleerivad osanike ja aktsionäride nõusolekute asendamist saneerimiskavaga, samuti erinevate äriühinguõiguslike normide kohaldumise välistamist saneerimismenetluses või siis selliste normide tagajärgede saavutamist saneerimiskava kinnitamisega. Saksamaa seadus reguleerib ka osanike/aktsionäride hüvitusnõuetega seonduvat, mis tekib kui viimased neile kuuluvatest õigustest ilma jäetakse kohustuse osade/aktsiatega asendamise käigus.

Kava muutmist lubavad nii Soome, USA, Läti kui Leedu seadused. Seejuures lubab Soome seadus ka alternatiivsete kavade kinnitamiseks esitamist. Kava muutmisele kohaldatakse samu nõudeid, mis kava vastuvõtmisele ja kinnitamisele. Soome seadus toob eraldi välja, et kava muutmiseks on siiski vaja võlausaldaja nõusolekut, kelle õigusi soovitakse kavaga kitsendada.

¹⁰⁰ Soome saneerimisseadus § 63 lg 1.

¹⁰¹ Soome saneerimisseadus § 63 lg 2.

¹⁰² Soome saneerimisseadus § 63 lg 3.

¹⁰³ Soome saneerimisseadus § 63a.

¹⁰⁴ USA pankrotikodeksi § 1127 (a).

¹⁰⁵ USA pankrotikodeksi § 1127 (b).

¹⁰⁶ Läti pankrotiseadus § 47.

1.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

Võlausaldajate kaitsenormid

ELI analüüsis soovitakse EL liikmesriikidel arvestada maksejõuetusmenetluse eelsete õigustega ka pankroti- ja saneerimiseseadustes, v.a juhul kui esinevad kõrvalekallet õigustavad seaduslikud alused¹⁰⁷. Lisaks peaksid võlausaldajate rühmad olema selgelt määratletud¹⁰⁸. Otsest soovitust näha ette võlausaldajate nõuete rahuldamise järgud ka saneerimismenetluses ELI analüüs siiski ei hõlma.

Ümberkujundatavad nõuded

- *Pandiga tagatud nõuded*

UNCITRAL suunis defineerib „väärtuse kaitse“ kui meetmed, mis on suunatud koormatud vara majandusliku väärtuse säilitamisele maksejõuetusmenetluse ajal. Teatud riikides nimetatakse väärtuse kaitset asjakohaseks kaitseks (*adequate protection*). Väärtuse kaitse võib anda nt läbi rahaliste maksete, andes täiendavaid tagatise või asendades vana tagatise uue tagatise. Seoses pandiga tagatud nõuetega märgib UNCITRAL suunis, et maksejõuetusõiguses võib ette näha, et sellised võlausaldajad on kavaga hõlmatud üksnes juhul kui nad saavad kava alusel vähemalt sama palju kui likvideerivas maksejõuetusmenetluses või (nagu teatud riikide seadustes on ette nähtud), et neile tasutakse kava alusel tagatud nõude ulatuses nende nõue täielikult teatud kindla aja jooksul koos turuintressiga. Teatud riikides on seotud saneerimiskavas osalemine pandiga tagatud nõudega võlausaldaja nõusolekuga.¹⁰⁹ UNCITRAL suunises rõhutatakse, et ükskõik milline lähenemine valitakse, on igal juhul oluline hinnata valitud lähenemise mõju tagatud krediidi hinnale ning tagada võimalikult suur kindlus ja ettenähtavus tagatud nõuete ümberkujundamisel.¹¹⁰

Lisaks märgitakse UNCITRAL suunistes, et paljude riikide õigus näeb ette, et ulatuses, milles tagatisvara väärtus ei kata tagatud nõudega võlausaldaja nõuet loetakse ta tagamata nõudega võlausaldajaks ning vastavas osas hääletab võlausaldaja tagamata nõuetega võlausaldajate rühmas.¹¹¹

ELI analüüsi kohaselt on oluline, et saneerimiskavaga oleks võimalik hõlmata ka pandiga tagatud nõudeid. Samas tuleb tagada selliste võlausaldajate õiguste kaitse. Asjakohane kaitse (*adequate protection*) tagatud võlausaldajatele oleks tagatud võlausaldajate parimate huvide testi (*no creditor worse off*) kaudu, mille kohaselt peaks tagatud nõudega võlausaldaja saama vähemalt tagatud nõude nn likvideerimisväärtuse, mis talle kava alusel makstakse.¹¹²

- *Lepingute täitmiseks võtmine/ kestvuslepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamine*

ELI analüüsis toodud soovitude järgi peaksid EL liikmesriigid lähtuma põhimõttest, et saneerimismenetluse algatamine ei mõjuta vastastikuseid lepinguid. Lepingutest tulenevate kohustuste täitmisele tuleks kohaldada täitmise peatamise regulatsiooni ja võlgnik või saneerimisnõustaja peaksid saama otsustada lepingute jätkamise või lõpetamise eeldusel, et lepingu vastaspoole huvisid võetakse arvesse. Lepingute lõpetamise ja jätkamise õigusest erandite tegemine teatud lepinguliikide osas peaks olema piiratud ja selgelt määratletud.¹¹³ Liikmesriigid peaksid kaaluma eraldi norme selliste vastastikuste lepingute osas, mis on võlgniku tegevuse jätkamiseks hädavajalikud nagu nt kinnisvara üürimine, energiatarne, domeenilepingud, litsentsilepingud¹¹⁴. ELI analüüsis märgitakse, et võimalus lõpetada koormavaid lepinguid on saneerimise jaoks olulise tähtsusega, võimaldades lõpetada liialt kalli hinnaga üüri- või litsentsilepingud ja sõlmida uued vähem kahjulikumad lepingud¹¹⁵. Võlgniku võimalus lõpetada lepinguid saneerimismenetluses lihtsamalt kui üksnes lepinguõigusele tuginedes võib omakorda soodustada lepingu teise poole valmisolekut lepingulisteks läbirääkimisteks.¹¹⁶

Skandinaavia-Balti suunised käsitlevad eraldi peatükis (ptk V) võlgniku lepingutega seonduvat, mille puhul võlgnik ja võlausaldaja ei ole saneerimismenetluse algatamise hetkeks oma lepingulisi kohustusi täielikult täitnud. Suuniste kohaselt peaks saneerimismenetluses olema võlgnikul õigus

¹⁰⁷ Instrument of the European Law Institute (ELI). Rescue of Business in Insolvency Law. Viin 2017, lk 253, soovitus 4.01.

¹⁰⁸ Samas, lk 253, soovitus 4.02.

¹⁰⁹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 221 p 37.

¹¹⁰ Samas, lk 221 p 39.

¹¹¹ Samas, lk 221 p 38.

¹¹² ELI analüüs, lk 330 p 8.7.4.

¹¹³ Samas, lk 238, soovitus 3.01.

¹¹⁴ Samas, lk 238, soovitus 3.03.

¹¹⁵ Samas, lk 234, p 390.

¹¹⁶ Samas, lk 235, p 392.

saneerimisnõustaja nõusolekul valida, kas jätkata lepingut või sellest loobuda (üles öelda). Võlausaldajal on seejuures õigus nõuda, et võlgnik teataks lepingu jätkamisest mõistliku aja jooksul. Lepingu jätkamise tagajärjeks on see, et mõlemad pooled peavad oma lepingulisi kohustusi täitma. Lepingu jätkamisest tekkinud nõuded loetakse avalduse esitamise järgselt tekkinud nõueteaks (*post-commencement claims*). Avalduse esitamise järgselt tekkinud nõuetele ei peaks rakenduma maksete peatamine saneerimismenetluses, samuti ei peaks neile laienema täitemeetmete peatamine ning neid ei peaks saama saneerimiskavaga ümber kujundada (Skandinaavia-Balti koostöövõrgustiku soovitused, ptk X, p 3). Avalduse esitamise järgselt tekkinud nõudeks saab suuniste kohaselt lugeda nõude, mis on tekkinud pärast saneerimismenetluse algatamist. Kui võlgniku poolt täitmiseks võetud lepingu alusel võlausaldaja peab omapoolsed kohustused täitma enne kui võlgnik kohustuse eest tasub ja võlausaldaja poolne täitmise tähtpäev on saabunud on võlausaldajal õigus nõuda, et võlgnik annaks omapoolse täitmise tagamiseks tagatise. Kui võlausaldaja poolne kohustuse täitmise tähtpäev ei ole veel saabunud võib võlausaldaja nõuda võlgniku poolse kohustuse täitmise tagamiseks tagatist üksnes juhul kui esinevad asjaolud, mis viitavad vajadusele kaitsta võlausaldajat kahju tekkimise eest.

UNCITRAL suuniste kohaselt peab lepingute jätkamise või lõpetamise õigus hõlmama lepingut tervikuna, st võlgnik/saneerimisnõustaja ei saa otsustada lepingut jätkata või leping lõpetada üksnes osaliselt¹¹⁷. Maksejõuetusõigus peaks ette nägema ajavahemiku, mille jooksul peab võlgnik/saneerimisnõustaja tegema otsuse, kas leping lõpetada või lepingut jätkata¹¹⁸ ning maksejõuetusõigus peaks ette nägema ajahetke, millest lepingu lõpetamine jõustub¹¹⁹. Maksejõuetusõigus peaks ette nägema, et juhul kui võlgnik on rikkunud lepingut, mida soovitakse maksejõuetusmenetluses jätkata, siis tuleb lepingu jätkamiseks rikkumine kõrvaldada ja võlgnik peab olema suuteline lepingust tulenevaid edasisi kohustusi täitma.¹²⁰ Juhul kui võlgnik otsustab lepingut mitte jätkata, peaks maksejõuetusõigus ette nägema, et lepingu mittejätkamisest (ülesütlemisest) tekkivate nõuete kindlakstegemisel lähtutakse (lepingule) kohalduvast seadusest ning lepingust tekkinud nõuet käsitletakse tavanõudena (s.t tagamata nõudena mitte eelisnõudena). Ühtlasi võib maksejõuetusõigusega piirata lepingute mittejätkamisest tekkinud kahjunõuete ulatust, nt pikaajaliste lepingute lõpetamisest tekkivad kahjunõuded.¹²¹ UNCITRAL suunistes on leitud, et saneerimise edukuseks on väga oluline, et võlgnikul oleks võimalik jätkata tema jaoks olulisi lepingulisi suhteid ja samas vabaneda lepingutest, mis on tema jaoks liialt koormavad, nt lepingud mille puhul lepingu täitmise kulu on suurem kui lepingust saadav kasu, nt üürileping, mille puhul üüri hind on oluliselt kõrgem üüri turuhinnast.¹²² UNCITRAL suunistes viidatakse ka, et üldjuhul näeb seadus ette tähtaja, mille jooksul peab võlgnik või saneerimisnõustaja lepingute jätkamise otsustama (ajavahemik võib olla 28-60 päeva)¹²³. Saneerimismenetluses võib olla kohane lubada lepingute jätkamise otsustamist kuni saneerimiskava vastuvõtmiseni eeldusel, et lepingut kuni selle täitmisest keeldumise teatamiseni võlgniku poolt ka täidetakse. Lepingute jätkamist või mittejätkamist tuleb saneerimiskavas selgelt kajastada.¹²⁴ Lepingute mittejätkamise korral peab olema selge, millisest ajahetkest lepingute mittejätkamine jõustub, kas otsuse tegemise hetkest või tagasiulatuvalt. Lepingute mittejätkamise võib jõustada tagasiulatuvalt alates hetkest, mil võlgnik esitas avalduse saneerimismenetluse algatamiseks.¹²⁵ Sellisel juhul tuleks reguleerida poolte kohustused alates saneerimismenetluse algatamise otsusest kuni lepingu jätkamise otsustuseni. Kui lepingut täidetakse kuni lepingu jätkamise otsustuseni, tuleks lepingu alusel tehtavaid makseid käsitleda menetluskuluna.¹²⁶

- *Saneerimiskava muutmine*

Skandinaavia-Balti suunised kohaselt võib kinnitatud saneerimiskava muuta üksnes nende võlausaldajate nõusolekul, kelle õigusi kava muutmise negatiivselt mõjutab (suuniste p 12)¹²⁷.

UNCITRALi suunistes on leitud, et maksejõuetusõigus peaks olema piisavalt paindlik ning tagama, et võlausaldajatele vastuvõtmiseks esitatud kava saaks läbi rääkida. Kui kava vastuvõtmine on piiratud üksnes kava vastuvõtmisega esitatud kujul, mistõttu kava muutmiseks läbirääkimiste pidamisel ei ole mõtet, võib selline piirang vähendada võlausaldajate poolt kava vastuvõtmise võimalusi. Paindlikkust

¹¹⁷ UNCITRAL suunised, soovitused 72 ja 73.

¹¹⁸ Samas, soovitus 74.

¹¹⁹ Samas, soovitus 75.

¹²⁰ Samas, soovitus 79.

¹²¹ Samas, p 82.

¹²² Samas, lk 121, p 112.

¹²³ Samas, lk 124, p 122.

¹²⁴ Samas, lk 125, p 124.

¹²⁵ Samas, lk 126, p 128.

¹²⁶ Samas, lk 126-127, p 131.

¹²⁷ Skandinaavia-Balti suunised, p 12.

lisaks nt võimalus, et enamus võlausaldajaid saab hääletada kava vastuvõtmiseks määratud hääletustähtaja edasilükkamise poolt, kui selgub, et kava muutmiseks tuleks pidada täiendavaid läbirääkimisi, mis suurendavad kava vastuvõtmise tõenäosust. Samas peaks kava vastuvõtmiseks määratud tähtaja edasilükkamine olema võimalik siiski piiratud juhtudega ja olema piiratud kava hääletustähtaja edasilükkamisega teatud arv kordi, koos ajaliste piirangutega, et tagada saneerimismenetluse kiirus ja välistada kava muutmise võimaluse ärakasutamine.¹²⁸

Kokkuvõte

Võlausaldajate kaitse normide puhul viitavad rahvusvahelised suunised nii *adequate protection* kui *no creditor worse off* põhimõttele. Pandiga tagatud nõuetega võlausaldajate kaitse võib seisneda nii selles, et igal juhul saavad nad kava alusel vähemalt sama palju kui likvideerivas maksejõuetusmenetluses või (nagu teatud riikide seadustes on ette nähtud), et neile tasutakse kava alusel tagatud nõude ulatuses nende nõue täielikult teatud kindla aja jooksul koos turuintressiga. Spetsiifiliste pandipidajate kaitsenormide loomise vajadust rahvusvahelised suunised ei rõhuta.

Rahvusvahelised suunised rõhutavad vajadust anda võlgnikule õigus otsustada saneerimismenetluses lepingute jätkamine või lõpetamine, võimaldades võlgnikul selliselt vabaneda koormavate lepingute täitmisest. Lepingute ülesütlemisest tekkivaid nõudeid peab saama saneerimismenetluses ümber kujundada. Rõhutatakse, et seadus peaks ette nägema ajavahemiku, mille jooksul peab võlgnik/saneerimisnõustaja tegema otsuse, kas leping lõpetada või lepingut jätkata ning samuti tuleks ette näha ajahetk, millest lepingu lõpetamine jõustub, nt kas otsuse tegemise hetkest või tagasiulatuvalt. Lepingute mittejätkamise võib jõustada ka tagasiulatuvalt alates hetkest, mil võlgnik esitas avalduse saneerimismenetluse algatamiseks, kuid sellisel juhul tuleb reguleerida poolte kohustused alates saneerimismenetluse algatamise otsusest kuni lepingu jätkamise otsustuseni. Kui lepingute jätkamise otsustamist lubada kuni saneerimiskava vastuvõtmiseni peaks võlgnik lepingut kuni selle täitmisest keeldumisest teatamiseni täitma.

Rahvusvaheliste suuniste kohaselt peaks lubama saneerimiskava muutmist enne kava kinnitamist ning samuti kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamist. Samas peaks kava vastuvõtmiseks määratud tähtaja edasilükkamine olema võimalik siiski piiratud juhtudel ja üldiselt olema piiratud kava hääletustähtaja edasilükkamisega teatud arv kordi, koos ajaliste piirangutega, et tagada menetluse kiirus ja välistada kava muutmise võimaluse ärakasutamine. Skandinaavia-Balti koostöövõrgustiku soovitusel on kinnitatud saneerimiskava muutmise osas võrdlemisi konservatiivsed lubades kava muuta üksnes nende võlausaldajate nõusolekul, kelle õigusi kava muutmise negatiivselt mõjutab.

1.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Direktiivi ülevõtmisel ei ole otsest seost peatükis käsitletud teemade ja PankrS revisjoni raames tõusetunud küsimustega ja revisjoni tulemusena valminud eelnõuga. Seos PankrS muutmise eelnõuga seondub asjaõiguslike realiseerimisnõuete ümberkujundamisega, kuna PankrS muutmise eelnõu näeb ette selgesõnalise põhimõtte pankrotimenetluse mõjude kohta asjaõigusliku realiseerimisnõudega isiku õigustele. Eelnõuga täiendatakse PankrS §-i 44 lõikega 4 järgmises sõnastuses: „Pankrotivõlausaldaja ei ole isik, kellel on õigus rahuldada oma kolmanda isiku vastu suunatud nõue pankrotivara arvel pandiõiguse või muu tagatisõiguse alusel. Pankroti väljakuulutamise tema õigusi ei mõjuta, välja arvatud käesoleva seaduse § 139 lõikes 2 nimetatud juhul.“ Saneerimismenetluses ei saa võlgniku suhtes realiseerimisnõudeid omavaid isikuid kohelda halvemini võrreldes pankrotimenetlusega. Seega ei tohiks ka saneerimismenetlus nende õiguseid mõjutada.

1.2.7. Järeldused ja ettepanekud

1.2.7.1. Järeldused

a. Nõuded mida saneerimismenetlus ei puuduta

Direktiiv annab liikmesriikidele valikuõiguse Direktiivis loetletud nõuete liikide osas, mida saneerimismenetlus ei puuduta. Kehtivas õiguses on SanS kohaldamisalast juba välistatud töölepingust tulenevad nõuded. Käesoleval hetkel pigem ei esine aluseid, kunagi tehtud poliitilisi valikuid töötajate nõuete osas ümber vaadata (töötajate nõuetega seonduvalt vt täpsemalt analüüsi p

¹²⁸ UNICITRAL suunised, lk 225, p 52.

4.6.7). Elatisenõuded ei ole SanS puhul asjakohased, kuna SanS kohaldub juriidilistele isikutele. Valik on lisaks jäetud võlgniku deliktiõiguslikust vastutusest tulenevate nõuete osas. Karistusõiguslikult määratud sanktsioonid on saneerimismenetluse kohaldamisalast välistanud nt Läti. VÕVS ei välista tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahjunõuete ümberkujundamist, kuid piirab ümberkujundamise meetmed, välistades selliste nõuete vähendamise.

b. Nõuete ümberkujundamise eeldused (sissenõutavus, tingimuslikkus, vaieldav nõue)

- *Sissenõutavus, tingimuslikud ja vaieldavad (ebaselged) nõuded.* Kehtiv SanS ei piira nõuete ümberkujundamist üksnes sissenõutavaks muutunud nõuetega. Samas on kohtupraktikas välja kujunenud seisukoht, et üldjuhul saab ümber kujundada üksnes sissenõutavaks muutunud nõudeid (v.a kestvuslepingutest tulenevad nõuded, mida on samuti võimalik ümber kujundada). Direktiiv ega rahvusvahelised suunised nõuete sissenõutavuse küsimust ei käsitle. Teiste riikide regulatsioone analüüsid selgub, et vähemalt Soome, USA ja Saksamaa ei näe ette piiranguid ka tingimuslike nõuete ümberkujundamisele. Ka Eestis oleks mõistlik ette näha, et saneerimiskavaga on võimalik hõlmata ka tingimuslike nõudeid (nt garantiist või käendusest tekkiv nõue), mida on võimalik saneerimiskavaga ümber kujundada. Ümber ei ole endiselt võimalik kujundada tulevikus tekkivaid nõudeid, mille osas ei olnud tehing sõlmitud või mis ei olnud muul õiguslikul alusel tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist.
- *Kestvuslepingute ümberkujundamine.* Kestvuslepingute ümberkujundamine on lubatud Soomes, Saksamaal, Leedus, Lätis, Šveitsis, Prantsusmaal läbi selle, et seadus annab võlgnikule õiguse otsustada lepingute jätkamine või lõpetamine ning lepingu ülesütlemisest tekkinud nõuded saneerimiskavas ümber kujundada. Eestis vastab lepingute lõpetamise või jätkamise otsustamise tingimusele kestvuslepingute lõpetamise õigus, mida on tunnustatud kohtupraktikas, kuid mis tuleks normi tasandil SanS-is ka reguleerida. Lepingute lõpetamise õigust rõhutatakse ka rahvusvahelistes suunistes. Täpsustada tuleks ajahetke, mil võlgnik peab otsustama lepingu jätkamise või lõpetamise, samuti hetke, millal lepingu ülesõtlemine jõustub ning kas lepingu ülesütlemise jõustumiseni peab võlgnik kestvuslepingust tulenevaid nõudeid täitma.

c. Nõude ümberkujundamise meetmed

- *Võlausaldaja üldised kaitsenormid*
Võlausaldajate üldise kaitsenormina viitavad rahvusvahelised suunised *adequate protection* ja *no creditor worse off* põhimõttele, mis oma olemuselt on kajastatud võlausaldajate parimate huvide testis (eelkõige *no creditor worse off* põhimõte, *adequate protection* on siiski mõnevõrra erinev võlausaldajate parimate huvide testist), mille Direktiiv kohustab siseriiklikkuse õigusesse üle võtma (vt täpsemalt analüüsi ptk 4 p 4.2.4.2.1 ja 4.3.7.1. ja 4.3.7.2.). Võlausaldajate parimate huvide testi kõrval võib osutada vajalikuks siiski teatud spetsiifilised kaitsenormid pandipidaja õiguste kaitseks.
- *Ümberkujundamise meetmete liigid*
 - *Kestvuslepingute ümberkujundamine.* Kestvuslepingute ümberkujundamine on lubatud Soomes, Saksamaal, Leedus, Lätis, Šveitsis, Prantsusmaal läbi selle, et seadus annab võlgnikule õiguse otsustada lepingute jätkamine või lõpetamine ning lepingu ülesütlemisest tekkinud nõuded saneerimiskavas ümber kujundada. Ümberkujundamise meetmete osas (ajatamine, vähendamine jne) kestvuslepingutest tulenevate nõuete ümberkujundamiseks erisusi ette nähtud ei ole. Rahvusvahelistes suunistes on antud soovitus, et nt ülesütlemisest tekkinud kahjunõuded pikaajaliste lepingute puhul on võimalik piirata teatud ajavahemikuga, nt tähtajalise üürilepingu ülesütlemisel piirata saamata jäänud üüri nõue ühe või kahe aastaga.
 - *Liisingulepingu erisused.* Analüüsitud võrdlusriikide seadused ei näe ette otseseid ümberkujundamise erisusi liisingulepingute osas, mis võib olla tingitud eelkõige sellest, et kestvuslepingute jätkamisele ja lõpetamisele ning tagajärgedele kohaldatakse pankrotiseaduse norme. Lähtudes PankrS regulatsioonist peaks võlgnik otsustama, kas soovib liisingulepingut jätkata või lõpetada ning juhul kui lepingut ei jätkata tuleb liisingu liisinguandajale tagastada. Samas võib liisingu olla vajalik võlgniku saneerimise huvides, mistõttu võib olla põhjendatud näha saneerimise jaoks ette paindlikum regulatsioon kui üksnes lepingu jätkamine või lõpetamine.
 - *Pandiga tagatud nõue.* Analüüsitud võrdlusriikide seadused näevad ette pandiga tagatud nõude osas kaitsenorme nii tagatise väärtuse vähenemise ärahoidmiseks (nt täitemeetmete

peatamise ajal) kui nõude ümberkujundamise osas (täitmise edasilükkamise aeg ning intressi tasumine) ning nõuete täitmise järjekohdade osas.

- *Nõude asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga (debt-to-equity).* Eesti kohtupraktikas on leitud, et kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga peaks olema võimalik üksnes juhul, kui sellega nõustub enamus võlausaldajaid. Eraldi on sellise meetme kasutamiseks vajalik pandiga tagatud nõudega võlausaldaja nõusolek. Läti õigus, mis näeb ette eraldi sätte antud meetme kohta ei reguleeri otseselt võlausaldaja nõusolekuga seonduvat, kuid sätte kohaselt ei toimu meetme kasutamine mitte võlgniku vaid hoopis tagamata võlausaldaja initsiatiivil, millest järeldub, et ilma võlausaldaja nõusolekuta meedet kasutada ei saa. Hollandi seaduseelnõuga nähakse ette normid, mille kohaselt ei ole vaja sellise saneerimiskava esitamiseks või täitmiseks, millega kujundatakse ümber osanike/aktsionäride õigused, osanike/aktsionäride nõusolekut. Samuti loetletakse äriühinguõiguslikud normid, mida saneerimismenetluses ei kohaldata, nt ei ole uute osade/aktsiate emitteerimise korral vajalik osanike/aktsionäride nõusolek, samuti ei kohaldu nende ostueesõigus. Saksamaa pankrotiseaduse kohaselt võib saneerimiskavas ette näha mistahes osanike või aktsionäride õiguste muutmise. Kohtu poolt kinnitatud kavaga on võimalik asendada vajaminevad osanike ja aktsionäride nõusolekud, samuti loetakse kava kinnitamisega saadetuks, avaldatud ja tehtuaks kutsed, teadaanded ja muud meetmed, mis on vajalikud äriühinguõiguses nõutavate osanike/aktsionäride otsuste ettevalmistamiseks. Samas ei saa kohustuse asendamine osa või aktsiaga toimuda ilma võlausaldaja nõusolekuta. Seega on nii Hollandi kui Saksamaa seaduse kohaselt võimalik saneerimiskavaga asendada äriühinguõiguse alusel vajalikud osanike/aktsionäride nõusolekud ning lugeda täidetuks ka äriühinguõiguse alusel vajalikud toimingud (nagu nt kutsete saatmine, teadaannete avaldamine jne). Saksamaa regulatsioon kinnitab seisukohta, et ilma võlausaldaja nõusolekuta ei saa tema nõuet asendada osalusega juriidilises isikus.
- *Regressi alusel tekkivad nõuded.* Hollandi seaduseelnõu reguleerib SanS-is seni lahendamata küsimust regressi alusel tekkivate nõuete kajastamisest saneerimiskavas. Hollandi seaduseelnõu kohaselt kui kolmas isik täidab võlausaldaja nõude täielikult või osaliselt ning samal ajal on võlausaldaja nõude täitmine nähtud ette ka saneerimiskava alusel, siis lähevad võlausaldajale kava alusel ette nähtud õigused seaduse alusel üle nõude täitnud kolmandale isikule eeldusel, et kolmanda isiku poolt tehtud maksed ja kava alusel tehtavate maksete väärtus kokku ületavad võlausaldajal kava kinnitamise hetkel olnud nõude summat.

d. Kava muutmine

Kava muutmise võimaldamist pidasid vajalikuks mitmete huvigruppide esindajad, samuti on kava muutmise võimalus ette nähtud analüüsitud võrdlusriikide seadustes ning rahvusvahelistes suunistes. Kava muutmine enne kohtule kinnitamiseks esitamist saab toimuda sageli üksnes juhul kui on võimalik pikendada kava kohtule kinnitamiseks esitamise tähtaega. Seega peaks seadus võimaldama ka antud tähtaja pikendamist (vt selles osas täpsemalt analüüsi ptk 2.3 alapunkt 2.3.4.2 ja ptk 2.3 järeldused). Kava muutmine pärast kava kinnitamist on analüüsitud võrdlusriikide õiguse kohaselt lubatud eeldusel, et muudetud kava vastuvõtmine ja kinnitamine järgib saneerimiskava vastuvõtmisele ja kinnitamisele esitatavaid nõudeid. Osad riigid (nt Soome) on piiranud kava muutmise võlausaldaja nõusolekuga, kelle õigusi kavaga piiratakse.

1.2.7.2. Ettepanekud

a. Nõuded mida saneerimismenetlus ei puuduta

Alternatiiv 1. Jätta SanS § 22 lg 2 muutmata. Sellisel juhul ei oleks endiselt võimalik ümber kujundada töölepingust tulenevaid nõudeid kuid oleks võimalik ümber kujundada õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõudeid.

Alternatiiv 2. Täiendada SanS § 22 lg-t 2 lisades nõuete nimekirja õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuded. Sellisel juhul ei oleks õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuete ümber kujundamine võimalik.

Alternatiiv 3. Täiendada SanS §-i 22 uue lõikega, mille kohaselt oleks õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuete puhul võimalik üksnes täitmise tähtaja pikendamine ja osadena täitmine (sarnaselt VÕVS § 2 lg-ga 2). Samas piiritleb VÕVS õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuded tahtlusega.

Seaduste ühetaolisusest lähtudes tuleks eelistada alternatiivi 3, st tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahju nõudeid on küll võimalik ümber kujundada, kuid seda üksnes tähtaja pikendamise või osadena täitmise kaudu.

b. Nõuete ümberkujundamise eeldused (sissenõutavus, tingimuslikkus, vaieldav nõue)

Sissenõutavus. Näha SanS-is ette norm, mille kohaselt on saneerimismenetluses võimalik ümber kujundada sissenõutavaks muutunud isiklike rahalisi nõudeid. Sissenõutavaks muutunud nõuete ümberkujundamisest näha ette erandid kestvuslepingute ja tingimuslike nõuete osas. Kuna saneerimismenetluses saab ümber kujundada üksnes isiklike võlgu st rahalisi nõudeid ettevõtja vastu, siis peaks sellest omakorda ka järelsuma, et asjaõiguslike realiseerimisnõudeid ümber kujundada ei saa. Vastava põhimõtte võiks seaduses selgesõnaliselt ka välja tuua.

Kestvuslepingute ümberkujundamine. Kestvuslepingute ümberkujundamise võimaldamiseks on kaks alternatiivi.

- Alternatiiv 1. Enne saneerimismenetluse avalduse esitamist sõlmitud kestvuslepingu võib saneerimiskavas ümber kujundada selliselt, et kestvusleping lõpeb saneerimiskava kinnitamisel (kehtivas VÕVS-is valitud lahendus).

Sellisel juhul on võlgniku poolt kestvuslepingute lõpetamise õigus seotud saneerimiskava kinnitamisega, kuna kestvuslepingute ülesütlemine jõustub alles saneerimiskava kinnitamisel. Antud alternatiiv erineb nt USA, Soome ja Saksamaa lahendusest, mis annab võlgnikule õiguse lepingute jätkamise või lõpetamise otsustamiseks sõltumata saneerimiskava kinnitamisest. Kui siduda kestvuslepingute lõpetamine saneerimiskava kinnitamisega kaitseb see eelkõige lepingu teist poolt lepingute kergekäelise lõpetamise eest. Samas tekib antud alternatiivi puhul küsimus, kas kuni kava kinnitamiseni peab võlgnik ikkagi kestvuslepingu järgseid osamakseid tasuma või on tal täitemeetmete peatamise raames õigus paluda kohtul peatada ka kestvuslepingute alusel tehtavad maksed, millisel juhul kestvusleping küll kehtib ja lepingu teine pool peab omapoolsete kohustuste täitmist jätkama, samas kui võlgnikul on õigus maksete tegemisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni keelduda. Rahvusvahelised suunised ja teiste riikide lahendused sellist lähenemist ei toeta. Lisaks tekib antud lahenduse puhul küsimus millise nõudega osaleb võlausaldaja saneerimiskava kinnitamise hääletusel, kuna leping loetakse üles öelduks ja nõue täies ulatuses sissenõutavaks muutunuks alles kava kinnitamisega. Sellisel juhul peaks eelduslikult kavas võtma arvesse võlausaldaja nõuet selliselt nagu see oleks kava kinnitamisel ja lepingu ülesütlemisel. Nõude määratlemine sellel alusel on aga keeruline, kuna kava kinnitamise kuupäev ei ole ette teada.

- Alternatiiv 2. Võlgnik märgib juba saneerimisavalduses, millised kestvuslepingud ta soovib saneerimismenetluses lõpetada ja milliseid kestvuslepinguid ta soovib jätkata, vastavalt sellele taotleb võlgnik ka täitemeetmete peatamist, s.t lepingute puhul mida võlgnik soovib jätkata jätkab võlgnik ka osamaksete teostamist, lepingute puhul mida võlgnik ei soovi jätkata palub võlgnik peatada maksete tegemise.

Võlausaldajatele saadetaavas saneerimisteates peaks võlgnik märkima ühtlasi oma tahteavalduse kestvuslepingu jätkamiseks või lõpetamiseks. Kui võlgnik soovib kestvuslepingu lõpetada loetakse kestvusleping üles öelduks tagasiulatuvalt saneerimismenetluse algatamise seisuga (kui siduda kestvuslepingute ülesütlemine võlausaldaja poolt tahteavalduse kättesaamisega, siis tekib menetluses ebamäärasus ülesütlemise kuupäeva ja ülesütlemise tagajärgede osas). Antud alternatiivi eelis on see, et võlgnik saab koormavad lepingud lõpetada juba saneerimismenetluse alguses ja vabaneb maksete peatamise ja lepingute ülesütlemisel koormavatest maksetest juba menetluse alguses, mille tõttu vabaneb võlgniku jaoks täiendav ressurss (likviidsus) mida võlgnik saab kasutada tegevuse jätkamiseks. Lisaks on sellisel juhul ka selge nõude suurus, mille ulatuses võlausaldaja menetluses osaleb. Negatiivne aspekt seisneb selles, et võlgnik peab lepingute jätkamise või lõpetamise otsustama juba menetluse alguses, samas võib võlausaldaja olla pärast menetluse algust valmis lepingutingimusi ehk läbi rääkima ja lepingut muutma. Mitmetes riikides on seetõttu ette nähtud mõistlik ajavahemik pärast menetluse algatamist, mille jooksul võlgnik või saneerimisnõustaja peab otsustama lepingute jätkamise või lõpetamise.

Tingimuslikud ja vaieldavad (ebaselged) nõuded. Täiendada SanS-i normiga, mis lubab saneerimiskavas ümber kujundada ka tingimuslike ja vaidlustatud nõudeid ning nõudeid, mille suurus

on ebaselge (nt kahju hüvitamise nõuded). Anda kohtule õigus määrata kindlaks vaidlustatud nõuete, ebaselge suurusega nõuete ulatus, mille osas hõlmata nõue saneerimiskavaga, vastavas osas täiendada SanS § 13 lg-t 3 VÕVS § 23 lg-ga 5 analoogselt sättega.

Tingimusliku nõuetega võlausaldajal on menetluses samad õigused, mis sissenõutavaks muutunud nõudega võlausaldajal sarnaselt pankrotimenetlusega. Tingimuslike nõuete ümberkujundamise osas tuleks selgitavalt märkida, et kavas ette nähtud ümberkujundamise meede rakendub siis kui tingimus saabub ja nõue muutub sissenõutavaks.

c. Nõude ümberkujundamise meetmed

Võlausaldaja üldised kaitsenormid.

Täiendada SanS-i võlausaldajate parimate huvide testiga, mille siseseviimist Direktiiv ka nõuab. Täiendavad kaitsenormid tuleks ette näha pandiga tagatud nõudega võlausaldaja nõude ümberkujundamisele sarnaselt kompromissi regulatsiooniga pankrotimenetluses. Seda eelkõige juhul kui pandiga tagatud nõue on muutunud sissenõutavaks juba enne saneerimismenetluse avalduse esitamist.

Ümberkujundamise meetmete liigid.

- *Kestvuslepingute ümberkujundamine.* Näha ette VÕVS § 3 lg 1 analoogne norm, mille kohaselt kestvuslepingute ülesütlemisest tekkivad nõuded saab saneerimiskavaga ümber kujundada. Põhjendatud ei ole analoogia VÕVS § 3 lg-ga 2, kuna sisuliselt kujundatakse sellisel juhul ümber tulevikus tekkivaid nõudeid. N-õ maksepuhkuse erisus saab tulla kõne alla üksnes liisingulepingute puhul, arvestades liisingulepingute ülesütlemise eripära, mille puhul lepingu ülesütlemisel peab võlgnik tagastama ka liisingueseme.
- *Liisingulepingu erisused.* USA-s, Saksamaal ja Soomes allub lepingute jätkamine ja lõpetamine saneerimismenetluses sisuliselt pankrotimenetluses kehtivatele normidele. Pankrotimenetluses saab haldur otsustada, kas liisinguleping võtta täitmiseks või leping lõpetada ja liisinguese võlausaldajale tagastada. Kuigi selline lähenemine oleks kooskõlas mitmete riikide lähenemisega ja pankrotimenetluse analoogiaga, tundub üksnes lepingu jätkamise või lõpetamise võimalus saneerimismenetluse eripära arvestades liialt piirav. Seetõttu võiks kaaluda VÕVS § 3 lg 2 analoogiat liisingulepingu puhul selliselt, et saneerimiskavas võib ette näha, et juhul kui liisinguese on hädavajalik võlgniku tegevuse jätkamiseks võib kestvuslepingu lõpetamise asemel liisingulepingu ümber kujundada selliselt, et ümber on võimalik kujundada sellest tulenevad võlgniku rahalised kohustused, mis muutuvad sissenõutavaks hiljemalt 6 kuu jooksul saneerimiskava kinnitamisest arvates. Neid kohustusi saab ümber kujundada üksnes selliselt, et põhiosa maksetele võimaldatakse 6 kuud maksepuhkust alates saneerimiskava kinnitamisest. Maksepuhkuse perioodi võrra on võimalik ka lepingu lõpptähtaega pikendada. Kuni saneerimiskava kinnitamiseni kohustub võlgnik liisingulepingust tulenevaid osamakseid tasuma, v.a. juhul kui võlgnik otsustab liisingulepingu sarnaselt teiste kestvuslepingutega lõpetada. Vastavat lahendust on töörühma poolt läbi viidud intervjuudes antud tagasisides mõistlikuks pidanud vähemalt Luminor pank esindaja.
- *Pandiga tagatud nõue.* Kõigi võlausaldajate õiguste riive välistab üldine „võlausaldajate parimate huvide test“, mida on põhjalikumalt käsitletud analüüsi punktides 4.2.4.2.1. ja 4.3.7.1. ja 4.3.7.2.), samuti võlausaldajate rühmitamine lähtuvalt sellest, kas tegemist on tagatud või tagamata nõudega võlausaldajaga (vt analüüsi p 4.1.7.1. ja 4.1.7.2 ning 4.2.4.2.1). Pandiga tagatud nõude ümberkujundamisel võiks ette näha täiendava regulatsiooni juhaks kui pandiga tagatud nõue on sissenõutavaks muutunud juba enne saneerimismenetluse algatamist, millisel juhul tuleks analoogselt kohaldada PankrS § 182 kaitsesätteid (vt ka analüüsi p 4.1.4.3). Detailsemaid piiranguid pandiga tagatud nõuete ümberkujundamisele (sarnaselt Soomega) ei oleks vaja seaduses ette näha. Eraldi võivad olla vajalikud kaitsenormid tagatise väärtuse vähenemise ärahoidmiseks täitemeetmete peatamise ajal.
- *Nõude asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga (debt-to-equity).* Täiendada SanS § 22 lg 1 p-i 4 tingimusega, et kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga on võimalik üksnes võlausaldaja nõusolekul. Täiendada Hollandi seaduseelnõu ja Saksamaa seaduse eeskujul SanS-i sättega, mille kohaselt ei ole sellise saneerimiskava esitamiseks ega täitmiseks, millele muudetakse ka osanike/aktsionäride õigusi vajalik osanike või aktsionäride nõusolekut. Samuti näha ette, et juhul kui kava täitmiseks oleks vaja osanike/aktsionäride üldkoosoleku otsust, siis loetakse, et sellist otsust asendab kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava. Sarnaselt Hollandi seaduseelnõuga ja Saksamaa seadusega loetleda AS normid, mida ei kohaldata osanike või

aktsionäride õiguste kavaga ümberkujundamise korral (nt uute osade, aktsiate emiteerimine, ostueesõigus jne) või mis loetakse saneerimiskava kinnitamisega täidetuks.

- *Regressi alusel tekkivad nõuded.* Näha SanS-is ette Hollandi seaduseelnõuga samane säte, mille kohaselt juhul kui kolmas isik täidab võlausaldaja nõude täielikult või osaliselt ning samal ajal on võlausaldaja nõude täitmine nähtud ette ka saneerimiskava alusel, siis lähevad võlausaldajale kava alusel ette nähtud õigused seaduse alusel üle nõude täitnud kolmandale isikule eeldusel, et kolmanda isiku poolt tehtud maksed ja kava alusel tehtavate maksete väärtus kokku ületavad võlausaldajal kava kinnitamise hetkel olnud nõude summat. Vastavalt võiks täiendada SanS § 45 lg-t 4.

d. Kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine ja kava muutmine

Täiendada SanS-i kava muutmist reguleerivate sätetega, mis lubavad kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamist ja kava muutmist enne saneerimiskava kinnitamist ja ka pärast saneerimiskava kinnitamist.

Kava muutmine enne kava kinnitamist ja kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine

Kava muutmiseks enne kava kinnitamiseks esitamist tuleks anda võimalus tähtaega pikendada kuni 30 päeva (SanS § 10 lg 3) (vt ka analüüsi ptk 2.3 alapunkt 2.3.4.2. ja ptk 2.3 järeldused). Lisaks võiks lubada võlausaldajatele vastuvõtmiseks ja kohtule kinnitamiseks esitada ka alternatiivsed saneerimiskavad. Kava muutmisel enne kava kinnitamiseks esitamist tuleks lähtuda analoogiast VÕVS §-ga 25 lg 2.

Kava muutmine pärast kava kinnitamist

Kava muutmisel pärast kava kinnitamist tuleks lähtuda analoogiast VÕVS § 35 lg-ga 2. VÕVS § 35 lg 1 esimese lause kohaldamine ei ole saneerimismenetluses põhjendatud, kuna võib põhjustada väärkasutusi ja põhjustada pidevat kava muutmise taotlemist kas võlgniku või üksikute võlausaldajate poolt. Kava muutmine pärast saneerimiskava kinnitamist on põhjendatud juhul, kui mõne nõude kehtivuse või suuruse osas on tehtud kohtulahend (VÕVS § 35 lg 1 lause 2), kui kava on vaja muuta lähtudes sellest, et tingimuslik nõue ei muutunud sissenõutavaks, mistõttu tingimusliku nõudega võlausaldajale ette nähtud rahalised vahendid on võimalik jaotada teiste võlausaldajate vahel.

Valikukoht seoses saneerimiskava muutmiselega pärast kava kinnitamist seisneb selles, kas lubada saneerimiskava muuta selliselt, et laiendada kava nõuetele, mis muutusid sissenõutavaks pärast saneerimisavalduse esitamist või kava kinnitamist, kui need põhinevad enne seda aega tehtud tehingul või on tekkinud muul alusel (VÕVS § 35 lg 2 esimene lause). Kuna muudetud kava vastuvõtmisele kohalduvad samad nõuded, mis saneerimiskava vastuvõtmisele ja kinnitamisele võiks saneerimiskava muutmist lubada. Seejuures ei peaks kava muutmise lubamine olema seotud võlausaldaja nõusolekuga, kelle õigusi soovitakse kitsendada (nagu Soome seaduses).

Kava muutmisele ja kinnitamisele tuleb kohaldada saneerimiskava vastuvõtmisele ja kinnitamisele kohalduvaid sätteid ja kava muutmise ning kinnitamise menetlusse tuleb kaasata võlausaldajad, kelle õigusi soovitakse saneerimiskava muutmiseiga kitsendada (VÕVS § 35 lg 3).

1.2.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: kas õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuet peaks saama ümber kujundada?

Muudatusettepanek: täiendada SanS §-i 22 uue lõikega, mille kohaselt oleks õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuete puhul võimalik üksnes täitmise tähtaja pikendamine ja osadena täitmine (sarnaselt VÕVS § 2 lg-ga 2).

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja võlausaldaja, kellel on võlgniku vastu õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõue. Muudatusettepaneku mõju sellise nõudega võlausaldajale on suur, kuna välistab õigusvastaselt tekitatud kahju nõude vähendamise saneerimismenetluses. Muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale on positiivne.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja, kes ei saa selliseid nõudeid enam vähendada vaid üksnes osadena täita või täitmise tähtaega pikendada. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale tuleb hinnata negatiivseks ning mõju mõõdukaks kuni suureks, kuna õigusvastaselt tekitatud kahjunõuded, mille summa on suur ning mida

ettevõtja saneerimismenetluses enam vähendada ei saa on ettevõtja jaoks majanduslikult koormav. Samas tuleb märkida, et sekundaarseks sihtrühmaks ei saa lugeda siiski mitte kõiki saneeritavaid ettevõtjaid vaid üksnes selliseid, kelle vastu on võlausaldajatel õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise nõuded.

Probleem 2: Nõuete ümberkujundamise eeldused ja nõuete ümberkujundamise meetmed

Muudatusettepanekud: täiendada SanS-i normidega, millega kohaselt saab ümber kujundada isiklikke rahalisi nõudeid, millisest täiendusest tuleneks üheselt, et asjaõiguslikke realiseerimise nõudeid ümber kujundada ei saa. Täpsustada SanS-is, et üldjuhul saab ümber kujundada nõudeid, mis on muutunud sissenõutavaks, kuid kestvuslepingute ja tingimuslike nõuete osas kehtivad seaduses ette nähtud erandid. Erinormid tuleks samuti ette näha liisingulepingute ja pandiga tagatud nõuete ümberkujundamisele. Täpsustada tuleks regressi alusel tekkinud nõuete ümberkujundamisega seonduvat.

Mõju: Nõuete ümberkujundamise eeldusi ja nõuete ümberkujundamise meetmeid puudutavate muudatusettepanekute **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kelle jaoks muutub nõuete ümberkujundamise regulatsioon muudatusettepanekute kaudu selgemaks ja prognoositavamaks. Pandiga tagatud nõuete ja liisingulepingu ümberkujundamist puudutavad muudatusettepanekud mõjutavad enim krediitiasutusi ja teisi laenuandjaid ning liisingettevõtteid. Olenevalt kestvuslepingute lõpetamisega seoses tehtavast valikust (kas kestvuslepingute lõpetamine peaks olema seotud kava kinnitamisega) võib olemasoleva lähenemise (mis on välja kujunenud kohtupraktikas) muutus tuua kaasa võlgniku poolt kestvuslepingute kergekäelisemat lõpetamist saneerimismenetluses. Samas tuleb arvestada, et kestvuslepingute lõpetamisel olukorras, kus saneerimismenetlus ebaõnnestub, mistõttu ei ole võlgnikul võimalik ka kestvuslepingu ülesütlemisel tekkinud nõudeid saneerimiskavas ümber kujundada, peab võlgnik arvestama ülesütlemise tõttu tekkinud nõuete täitmisega koheselt ning täies ulatuses. Nimetatud tagajärg vähendab tõenäosust, et saneerimismenetlusi hakatakse kasutama selleks, et kergekäeliselt vabaneda koormavatest lepingutest. Muudatusettepanekud on üldjuhul täiendava ja täpsustava iseloomuga, kajastades põhimõtteid, mis on olulises osas välja kujunenud kohtupraktikas. Muudatusettepanekutel on positiivne mõju sihtrühmale. Mõju võib hinnata mõõdukaks. Samas ei esine olulisi käitumismuutusi ega kohanemiskasusi, sest kohtupraktika tõttu praktikas paljudel juhtudel mitmeid põhimõtteid juba järgitakse.

Muudatusettepanekute **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja. Muudatusettepanekute mõju sekundaarsele sihtrühmale on mõõdukas, võimaldades ettevõtjal paremini hinnata nõuete ümberkujundamise võimalusi. Selgem regulatsioon nt tingimuslike nõuete kavaga hõlmamise, samuti regressi alusel tekkinud nõuete ning kestvuslepingute ümber kujundamise kohta omab ka sekundaarse sihtrühma jaoks positiivset mõju kuna muudab prognoositavamaks, milliseid nõudeid ja kuidas saneerimiskavaga on võimalik ümber kujundada.

Muudatusettepanekute **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes vastutab ettevõtja nõustamise ja saneerimiskava koostamise eest. Ka tertsiaalse sihtrühma jaoks on mõju positiivne, kuna selgem regulatsioon nõuete ümberkujundamise osas võimaldab paremat arusaamist, kuidas ja milliseid nõudeid saab saneerimiskavas ümber kujundada. Mõju võib hinnata väikeseks, sest suurem selgus nõuete ümberkujundamise reeglite osas ei too kaasa suuri muutusi töökorralduses või -koormuses.

Muudatusettepaneku **kvarternaarne sihtrüht** on kohtud, kelle töökoormus võib muudatusettepanekute jõustumisel mõnevõrra väheneda, kuna regulatsioon nõuete ümberkujundamise kohta on selgem ja täpsem, mistõttu väheneb tarbetute vaidluste arv. Samas on muudatuse mõju pigem väike, sest töökoormuse langus ei ole tõenäoliselt märkimisväärne, kuivõrd praktikas arvestatakse väljakujunenud Riigi kohtu seisukohtadega, mis on mitmete muudatusettepanekute puhul oluliseks lähtekohaks.

Probleem 3: senine SanS regulatsioon, mis võimaldab ümberkujundamise meetmena asendada kohustuse juriidilise isiku osa või aktsiaga on ebaselge

Muudatusettepanek: Täiendada SanS § 22 lg 1 p-i 4 tingimusega, et kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga on võimalik üksnes võlausaldaja nõusolekul. Täiendada SanS-i sättega, mille kohaselt ei ole sellise saneerimiskava esitamiseks ega täitmiseks, millega muudetakse ka osanike/aktsionäride õigusi vajalik osanike või aktsionäride nõusolekut. Samuti

näha ette, et juhul kui kava täitmiseks oleks vaja osanike/aktsionäride üldkoosoleku otsust, siis loetakse, et sellist otsust asendab kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava. Loetleda SanS-is AS normid, mida ei kohaldata osanike või aktsionäride õiguste kavaga ümberkujundamise korral (nt uute osade, aktsiate emiteerimine, ostueesõigus jne) või mis loetakse saneerimiskava kinnitamisega täidetuks.

Mõju: Muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja osanikud/aktsionärid, kellele AS-iga tagatud õigusi muudatustega kitsendatakse. Muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale võib pidada mõõdukaks või isegi suureks, kuna olemasoleva normistiku kohaselt tuleks ka saneerimismenetluse raames järgida ühinguõiguslike reegleid. Muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale on negatiivne, kuna vähendab osanike, aktsionäride sõnaõigust ettevõtte saneerimise viiside osas.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja võlausaldajad, kelle jaoks muutub antud ümberkujundamise meetme rakendamise tingimused selgemaks. Kuna muudatusettepaneku kohaselt saab antud ümberkujundamise meedet rakendada üksnes võlausaldaja nõusolekul, tuleb nii regulatsiooni üldist selgust kui täpsustusi võlausaldaja nõusoleku osas hinnata sekundaarsele sihtrühmale positiivseteks ning üldist mõju mõõdukaks. Selgem regulatsioon, mis seob meetme ka konkreetse võlausaldaja nõusolekuga vähendab tarbetuid kohtuvaidlusi, mida võlausaldaja oma huvide kaitseks peaks ette võtma.

Probleem 4: SanS ei näe ette saneerimiskava muutmise võimalust

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i saneerimiskava muutmise sätetega, mille kohaselt on võimalik muuta veel kohtule kinnitamiseks esitamata kava ja paluda kohtul ühtlasi pikendada kava kohtule esitamise tähtaega, samuti muuta kava, mis on kohtu poolt kinnitatud.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kelle nõudeid kavaga ümber kujundatakse, samuti võlausaldajad, kelle nõudeid algselt kavaga ümber ei kujundatud, kuid kelle nõuded soovib võlgnik hiljem kavaga siiski hõlmata. Muudatusettepaneku mõju võivad mitmed võlausaldajad hinnata negatiivseks, kuna leiavad, et kava muutmise võimaluse puudumisel oleks nad saanud võlgniku vastu nõude esitada väljaspool saneerimismenetlust ning saavutada seeläbi oma nõude suuremas ulatuses rahuldamise. Samas on võlausaldajate üldises huvides, et saneerimiskava oleks võimalik muuta ja hõlmata ka nt nõudeid, mis võlgnik varasemalt saneerimiskavast välja jättis. Selliselt on võimalik siiski suurendada ettevõtte saneerimise õnnestumise tõenäosust ja vältida pankrotti. Võlausaldajate õigused on kaitstud läbi selle, et saneerimiskava muutmisele kohaldatakse samu nõudeid, mis saneerimiskava vastuvõtmisele ning kinnitamisele.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kellele antakse õigus saneerimiskava muuta, sh lisada kavasse täiendavaid nõudeid. Muudatus sekundaarse sihtrühma jaoks on positiivne ja mõju suur, kuna annab ettevõtjale võimaluse olukorra muutumisel, sh raskuste süvenemisel kava olemasoleva saneerimismenetluse raames muuta ja saavutada läbi selle ettevõtte saneerimine. Samuti suurendab kava muutmise võimalus enne kohtule kinnitamiseks esitamist ja kava esitamise tähtaja pikendamine võimalusi, et ettevõtja saab suurema hulga võlausaldajatega kokkuleppele ning kava on võimalik muuta võlausaldajate jaoks sobivamaks kui kavale vastu hääletanud võlausaldaja oleks siiski teatud tingimuste muutmisel nõus kava poolt hääletama.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on kohtud, kelle töökoormus võib muudatusettepaneku jõustumisel tõusta. Muudatuse mõju võib hinnata mõõdukaks või isegi suureks. Praktikas kava muutmise võimaluse puudumine enne kava kinnitamist on kaasa toonud saneerimismenetluse lõppemisel sama ettevõtja poolt uue saneerimiskava esitamise, mis Riigikohtu kehtiva praktika kohaselt on võimalik. Seega kava muutmise võimalus enne kava kinnitamiseks esitamist peaks vähendama tarbetult uute saneerimiskavade esitamist. Kava muutmise pärast kava kinnitamist leiab praktikas tõenäoliselt laialdast kasutust, kuna vajadus varem kavaga hõlmamata võlausaldajate lisamiseks või kava muutmiseks ettevõtja olukorra muutumise tõttu on sagedane.

1.3. Saneerimismenetluse kohaldamise piirangud isikutest lähtudes

1.3.1. Teema kirjeldus

Direktiivi isikuline kohaldamisala saneerimisega seonduvalt puudutab esmalt küsimust sellest, kas ennetavale saneerimisele suunatud menetlused on kohaldatavad nii füüsilistele kui ka juriidilistele isikutele või üksnes juriidilistele isikutele. Samuti on isikuline kohaldamisala küsimus sellest, millistele juriidilise isiku liikidele saneerimismenetlust võimaldada - kas ainult eraõiguslikele isikutele või kohaldatakse saneerimist ka avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele? Ja lõpetuseks tuleb vastata küsimusele, kas ja millised eraõiguslikud juriidilised isikud on põhjendatud saneerimismenetluse reguleerimisalast välja jätta.

1.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded ja kehtiv õigus

1.3.2.1. Füüsilised isikud ja juriidilised isikud

SanS § 3 lg 1 kohaselt kohaldatakse saneerimismenetlust üksnes eraõiguslikule juriidilisele isikule. SanS ei kohaldata füüsilisest isikust ettevõtjale. Füüsilisest isikust ettevõtjal on võimalik taotleda temale kuuluva ettevõtte saneerimist VÕVS-i alusel.

Direktiivi art 1 lg 1 punkti a) ja art 4 lg 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et võlgnikel on tõenäolise maksejõuetuse korral võimalik saneerimiseks kasutada art 1 lg 1 punkti a) kohast menetlust, kusjuures viidatud Direktiivi sätted ei erista füüsilisest isikust ettevõtjat ja juriidilisest isikust võlgnikku. Siiski annab Direktiivi art 1 lg 4 liikmesriikidele võimaluse ette näha, et art 2 lg 1 punkti a) kohaldatakse vaid juriidiliste isikute suhtes, mis sisuliselt tähendab, et liikmesriikidel on vabadus jätta füüsilisest isikust ettevõtjatele kohalduvad saneerimismenetlused direktiivi kohaldamisalast välja.¹²⁹

Töögrupp on seisukohal, et Eestil on mõistlik kasutada Direktiivi art 1 lg 4 lubatud erandit, s.o piirata kohaldamine üksnes juriidiliste isikutega. See tähendab, et ennetava saneerimise raamistike osas piirduvad direktiivi kohaldamine SanS-s reguleeritud saneerimismenetlusega. Töögrupp ei poolda direktiivi laiendamist VÕVS-i alusel toimuvale saneerimisele. VÕVS eeldab direktiiviga kooskõlla viimiseks suuremat „remonti“ kui SanS. Printsibiis ei ole välistatud ka VÕVS-i kooskõlla viimine direktiiviga, kuid pidades silmas füüsilisest isikutest ettevõtjate väikest osakaalu tsiviilkäibes ning vajadust hoida VÕVS-i alusel läbiviidav saneerimise menetlus füüsilistele isikutele võimalikult lihtsana, tundub vähemalt esialgu mõistlik mitte allutada VÕVS-i alusel toimuvat saneerimist direktiivi kohaldamisalasse. Just paindlikkuse säilitamine ja seeläbi võimalus näha FIE-dele ette lihtsustatud viise ettevõtte saneerimiseks räägib art 1 lg 4 erandi kasutamise kasuks. Eeltoodu ei tähenda, et Eesti ei peaks või võiks võtta VÕVS-i saneerimist puudutava osa väljatöötamisel aluseks direktiivi regulatsiooni.

1.3.2.2. Eraõiguslikud juriidilised isikud ja avalik õiguslikud isikud

SanS § 3 lg 1 kohaselt ei ole saneerimismenetlus kohaldatav avalik-õiguslikele juriidilistele isikutele. Seda põhjusel, et paljude avalik-õiguslike isikute eesmärk ei ole tegutsemine kasumi saavutamise nimel, ning ka nende finantseerimisallikad erinevad tavaliste turumajanduse osaliste finantseerimisallikatest. Teisisõnu, paljud avalik-õiguslikud juriidilised isikud saavad eraldi riigieelarvest või seaduse alusel tehtavatest muudest maksetest ega pea oma sissetulekut teenima teenuste või kaupade müügist. Seetõttu ei ole õigustatud ka nende kohta erirežiimi kehtestamine (vt SanS eelnõu seletuskiri, § 3 kommentaarid, lk 5).

Ka Direktiivi art 1 lg 2 punkt g) kohaselt ei kohaldata Direktiivi, kui võlgnikuks on liikmesriigi õiguse kohased avalik-õiguslikud asutused.

¹²⁹ Direktiivi preambula p 20: *Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik sätestada, et ennetava saneerimise raamistikke kohaldatakse vaid juriidilistele isikutele, kuna füüsilisest isikust ettevõtjate rahalisi raskusi võib tõhusalt lahendada mitte üksnes ennetava saneerimise menetluste vaid ka menetluste abil, mille tulemusel võlgadest vabanetakse, või lepingulisel kokkuleppel põhineva mitteametliku saneerimise abil.*

1.3.2.3. Millised juriidilised isikud saneerimismenetluse alt välistada?

SanS § 3 lg 3 kohaselt ei kohaldata saneerimisseadust hasartmängukorraldajale, krediidasutusele, makseasutusele, e-raha asutusele, kindlustusandjale, investeerimisühingule, fondivalitsejale, aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondile, väärtpaberite keskdepositooriumile, väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajale ja maksesüsteemi haldajale.

Direktiivi art 1 lg 2 kohaselt ei kohaldata Direktiivi menetlustes, kui võlgnikuks on nimetatud lõikes väljatoodud isikud. Nende isikute puhul ei ole liikmesriikidel kohustust teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust, mis ei välista iseenesest võimalust, et liikmesriigid otsustavad neile siseriiklikus õiguses saneerimismenetlust lubada (arvestades mh konkreetse isiku kohta muudest EL-i õigusaktidest tulenevaid piiranguid ja nõudeid). Enamike loetelus sisalduvate isikute puhul on see aga kas valdkondlikust regulatsioonist otse välistatud või puudub selleks erilahenduste tõttu mõistlik põhjendus. Oluline on, et kõigi muude kui Direktiivi art 1 lg-s 2 nimetatud isikute puhul peavad liikmesriigid võlgnikule võimaldama Direktiivi kohast saneerimismenetlust, välja arvatud juhul, kui esineb alus kasutada Direktiivi art 1 lg 3 lubatud erandit. Selleks, et siseriiklikult ei välistataks saneerimismenetluse alt isikuid, kellele peab olema tagatud ligipääs Direktiivi kohasele saneerimismenetlusele, on oluline välja selgitada Direktiivi art 1 lg 2 sisu (ehk kaardistada need isikud, kellele Direktiivi ei kohaldata).

Direktiivi art 1 lg 2 kohaselt ei kohaldata Direktiivi, kui võlgnikuks on:

1. Kindlustusandjad või edasikindlustusandjad (artikkel 1 lg 2 p (a))

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on direktiivi 2009/138/EÜ artikli 13 punktides 1 ja 4 määratletud kindlustusandjad või edasikindlustusandjad (Direktiivi Art 1 lg 2 p (a)). Direktiivi 2009/138/EÜ art 13 p-i 1 kohaselt on kindlustusandja elukindlustus- või kahjukindlustusandja, kes on saanud tegevusloa vastavalt artiklile 14. Art 13 p 4 kohaselt on edasikindlustusandja ettevõtja, kellele on antud tegevusluba vastavalt artiklile 14 tegeleda edasikindlustustegevusega. Art 14 sätestab, et kindlustus- või edasikindlustustegevuse alustamiseks on vaja päritoluliikmesriigi järelevalveasutuselt taotleda eelnevalt tegevusluba.

SanS-i ei kohaldata kindlustusandjale (§ 3 lg 3). Kindlustusandja SanS tähenduses tuleneb kindlustustegevuse seadusest: KindITS § 2 lg 3 kohaselt on kindlustusandja äriühing, kelle peamine ja püsiv tegevus on kindlustustegevus. KindITS 2 lg 2 kohaselt jaguneb kindlustustegevus elukindlustuseks, kahjukindlustuseks ja edasikindlustuseks.

Direktiivi mõttes on seega hõlmatud kindlustusandjana elukindlustus- ja kahjukindlustusandjad ning edasikindlustusandjad. SanS mõttes on hõlmatud kindlustusandjad, mis kindlustustegevuse seadusest tulenevalt hõlmab kahjukindlustust, elukindlustust ja edasikindlustust.

Seega kindlustusandjate või edasikindlustusandjate puhul ei ole liikmesriikidel kohustust teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust ning ka Eesti siseriiklikus õiguses ei ole seadusandja kindlustusandjatele saneerimismenetluse kohaldamist lubanud.

2. Krediidasutused (art 1 lg 2 p (b))

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lõike 1 punktis 1 määratletud krediidasutused (Direktiivi art 1 lg 2 p (b)). Määruse (EL) nr 575/2013 art 1 lg 1 p 1 kohaselt on krediidasutus ettevõtja, kelle majandustegevuseks on hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite võtmine avalikkuselt ning oma arvel ja nimel laenu andmine.

SanS ei kohaldata krediidasutusele (SanS § 3 lg 3). Krediidasutus SanS tähenduses tuleneb krediidasutuste seadusest. Kuni 18.05.2014 redaktsioonis oli KAS-is eraldi krediidasutus defineeritud (KAS § 3 lg 1 – kattus direktiivi definitsiooniga). Alates 19.04.2014 redaktsioonist on krediidasutuste mõiste määratlemata. Selle asemel viidatakse KAS §-s 31, et seaduses määratlemata termineid kasutatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 575/2013 /.../ tähenduses. Seega KAS viitab krediidasutuste mõiste puhul samale määrusele.

Seega krediidasutuste puhul ei ole liikmesriikidel kohustust teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust ning ka Eesti siseriiklikus õiguses ei ole seadusandja krediidasutustele saneerimismenetluse kohaldamist lubanud.

3. Investeeringisühingud ja ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjad (art 1 lg 2 p (c))

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on määruse (EL) nr 575/2013 artikli 4 lõike 1 punktides 2 ja 7 määratletud investeeringisühingud ja ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjad (Direktiivi Art 1 lg 2 p (c)).

Määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lg 1 p 2 kohaselt on „investeeringisühingud“ direktiivi 2004/39/EÜ artikli 4 lõike 1 punktis 1 määratletud isikud, mille suhtes kohaldatakse kõnealuse direktiiviga kehtestatud nõudeid, välja arvatud: a) krediitiasutused; b) kohalikud ettevõtjad; c) ettevõtjad, kellel ei ole lubatud osutada direktiivi 2004/39/EÜ I lisa B jaos nimetatud kõrvalteenust nr 1, kes tegelevad ainult ühe või mitme eespool nimetatud direktiivi I lisa A jao punktides 1, 2, 4 ja 5 osutatud investeerimisteenuse osutamise või seal loetletud tegevusega ning kellel ei ole lubatud hoida oma klientidele kuuluvat raha või väärtpabereid ja kes ei või sellepärast oma klientide ees kunagi võlgu jääda.

Direktiivi 2004/39/EÜ artikli 4 lõike 1 p 1 (investeeringisühingud): investeeringisühing on juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena. Liikmesriigid võivad investeeringisühingute hulka arvata ka ettevõtjad, kes ei ole juriidilised isikud, kuid kuna füüsilised isikud on saneerimismenetluse kohaldamisalast väljas, siis puudub vajadus antud küsimust täpsemalt edasi analüüsida.

Kokkuvõtvalt on investeeringisühing eelduslikult juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena. Erandina võivad investeeringisühinguteks olla füüsilised isikud, kui kaitstud on kolmandate isikute huvide kaitse ja teostatakse järelevalvet selliste füüsiliste isikute üle (täpsed nõuded on toodud Direktiivi 2004/39/EÜ artikli 4 lõike 1 p-s 1).

SanS ei kohaldu investeeringisühingule (SanS § 3 lg 3). Investeeringisühing SanS mõttes tuleneb väärtpaberituruse seaduse § 40 lg-st 1, mille kohaselt on see aktsiaselts, kelle püsivaks tegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele või ka ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena. VPTS mõttes on seega investeeringisühingu mõiste kitsam, sest selleks saab olla ainult aktsiaselts, samas kui EL määruse 575/2013 Art 4 lg 1 p-st 2 ja direktiivi 2004/39/EÜ artikli 4 lg 1 p-st 1 tulenevalt saavad investeeringisühinguks olla igasugused juriidilised isikud. See ei ole sisuliselt probleem. Kuna Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on mis tahes vormis asutatud investeeringisühing, on liikmesriigil vabadus välistada üksnes aktsiaseltsina asutatud investeeringisühingud.

Seega investeeringisühingute puhul ei ole liikmesriikidel kohustust teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust ning ka Eesti siseriiklikus õiguses ei ole seadusandja investeeringisühingutele saneerimismenetluse kohaldamist lubanud.

Määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lg 1 p 7 kohaselt on ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtja Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/65/EÜ (vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjaid (eurofondid) käsitlevate õigus- ja haldusnormide kooskõlastamise kohta) artikli 1 lõikes 2 määratletud vabalt võõrandatavatesse väärtpaberitesse ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtja (eurofond), sealhulgas, kui ei ole teisiti sätestatud, sarnase tegevusega kolmanda riigi üksused, mis kuuluvad liidu õiguse või sellise kolmanda riigi õigusaktide kohase järelevalve alla, kes kohaldab liidus kohaldatavate järelevalvealaste ja regulatiivsete nõuetega vähemalt samaväärseid nõudeid, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2011. aasta direktiivi 2011/61/EL artikli 4 lõike 1 punktis a määratletud alternatiivne investeerimisfond või nimetatud direktiivi artikli 4 lõike 1 punktis aa määratletud kolmanda riigi alternatiivne investeerimisfond.

Kokkuvõtvalt on ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtja kas: 1) „eurofond“, kes tegeleb avalikkuselt saadud kapitali investeerimisega väärtpaberitesse või muudesse likviidsetesse varadesse ning kelle osakuid saab osanikuomanike nõudmisel tagasi osta/võtta või 2) samalaadsed kolmanda riigi üksused, mille üle teostatakse järelevalvet EL riigi poolt; 3) nn alternatiivne investeerimisfond või kolmanda riigi alternatiivne investeerimisfond.

SanS otseselt ei nimeta „ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjat“. Direktiivi 2009/65/EÜ art 1 lg 2 esimeses alternatiivis nimetatud „eurofondi“ mõiste kattub investeerimisfondide seaduse § 9 lg 1 sätestatud eurofondi mõistega: „Eurofond on lepinguriigis moodustatud või asutatud fond, mis vastab

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2009/65/EÜ sätestatud nõuetele ning mille osakuid või aktsiaid võidakse avalikkusele pakkuda kõikides lepinguriikides ning need võetakse osakuomaniku või aktsionäri nõudmisel tagasi.“ Paragrahv 9 lg 1 viitab ka samale direktiivile.

SanS-s on üldiselt välistatud selle kohaldamisalast kõik „aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondid (s.o lisaks eurofondidele ka muud fondid), mis Direktiivi mõttes võiks liigituda „muude finantseerimisasutused ja ettevõtjate“ alla art 1 lg 2 p-i (f) mõttes (vt selles osas analüüsi allpool, punktis 6). Kuivõrd iseenesest mahuksid art 1 lg 2 p (f) alla kõik investeerimisfondid (olenemata sellest, kas tegemist on aktsiaseltsidega või mitte), siis ei ole SanS Direktiiviga vastuolus (s.t SanS ei välista saneerimismenetluse alt isikuid, kellele Direktiivi kohaselt tuleb saneerimismenetlust võimaldada). Teiselt poolt tuleb kaaluda, kas Eesti õiguse kohaselt on mõtet piirduda ainult aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide välistamisega, kuna direktiivis iseenesest ei tehta vahet juriidilise isiku vormil.

Samuti on SanS-is välistatud selle kohaldamisalast kõik „fondivalitsejad“, mis Direktiivi mõttes võiks liigituda „muude finantseerimisasutused ja ettevõtjate“ alla art 1 lg 2 p (f) mõttes (vt selles osas analüüsi allpool, punktis 6).

Seega ühiseks investeerimiseks loodud ettevõtjate puhul ei ole liikmesriikidel kohustust teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust. Eesti siseriiklikus õiguses ei ole seadusandja lubanud saneerimismenetluse kohaldamist „aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondide“ ja „fondivalitsejate“ puhul.

4. Keskset vastaspool (art 1 lg 2 p (d))

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on määruse (EL) nr 648/2012 art 2 punktis 1 määratletud keskset vastaspool. Määruse (EL) nr 648/2012 art 2 p 1 – „keskne vastaspool“ – ühel või mitmel finantsturul kaubeldavate lepingute vastaspoolte vahel asuv juriidiline isik, kes on iga müüja jaoks ostja ja iga ostja jaoks müüja. Keskne vastaspool on lihtsustatult äriühing/institutsioon, kes viib kaks tehingupoolt kokku ja kontrollib kas pooltel on piisavalt vahendeid tehingu tegemiseks. Kliirimiseks peavad tehingu osapooled astuma mõne vastavat tegevusluba omava keskse vastaspoole (CCP) liikmeks või kasutama kliirimiseks mõne CCP liikme või selle kliendi teenuseid. Kliirimine tähendab, et algselt omavahel tehingu sõlminud osapooled annavad tehingu üle CCP-le nii, et CCP asub mõlemale algselle tehingu osapoolele tehingu vastaspooleks.

Eesti siseriiklikus õiguses ei ole seadusandja välistanud saneerimismenetluse kohaldamist kesksetele vastaspooltele, mis ei ole vastusolus Direktiiviga, kuid töörühma hinnangul tuleks kaaluda kesksete vastaspoolte lisamist SanS-i § 3 lg 3 loetellu, kuna kesksele vastaspoole kohalduvad määrusest (EL) nr 648/2012 tulenevalt ulatuslikud järelevalve- ja sekkumisõigused. Eeltoodud ulatuslike sekkumisõiguste tõttu oleks SanS § 3 lg-s 3 kesksete vastaspoolte välistamine saneerimisseaduse kohaldamisalast põhjendatud, kuna keskset vastaspool on välistatud ka Direktiivi kohaldamisalast art 1 lg 2 p (d) kohaselt.

5. Väärtpaberite keskdepositooriumid [art 1 lg 2 p (e)]

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on määruse (EL) nr 909/2014 art 2 lõike 1 punktis 1 määratletud väärtpaberite keskdepositooriumid. Määruse (EL) nr 909/2014 art 2 lõike 1 p 1 kohaselt - „väärtpaberite keskdepositoorium“ või „keskdepositoorium“ – on juriidiline isik, mis korraldab lisa A jao punktis 3 osutatud väärtpaberiarveldussüsteemi ja osutab vähemalt ühte lisa A jaos loetletud muudest põhiteenustest. Lisa A jao p 3 on põhiteenusena nimetatud „Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldamine („arveldusteenus“).“ Lisa A jao muud põhiteenused on: 1. esmane väärtpaberite registreerimine registreeritud väärtpaberite süsteemis („notariteenus“); 2. väärtpaberikontode pakkumine ja hoidmine kõige kõrgemal tasandil („keskne hoidmisteenus“) + 3. (eespool mainitud) väärtpaberiarveldussüsteemi korraldamine („arveldusteenus“).

Ka SanS § 3 lg 3 välistab saneerimismenetluse kohaldamisalast väärtpaberite keskdepositooriumid. SanS mõistes „väärtpaberite keskdepositoorium“ tuleneb väärtpaberite registri pidamise seaduse (EVKS) § 12 lg-st 1: „Väärtpaberite keskdepositoorium (edaspidi keskdepositoorium) on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 909/2014, mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012 (ELT L 257, 28.08.2014, lk 1–72), artikli 2 lõike 1 punktis 1 või 2 nimetatud juriidiline isik.“ SanS-i mõistes on väärtpaberite keskdepositoorium seega määratletud laiemalt kui direktiivis 2019/1023.

Kui Direktiivi mõttes on väärtpaberite keskdepositooriumiteks määruse 909/2014 art 2 lg 1 p-s 1 määratletud väärtpaberite keskdepositooriumid, siis EVKS mõttes on väärtpaberite keskdepositooriumisteks määruse 090/2014 art 2 lg 1 p-des 1 või 2 nimetatud juriidilised isikud. Võrdluseks art 2 lg 1 punktid 1 ja 2: 1) „väärtpaberite keskdepositoorium“ või „keskdepositoorium“ – juriidiline isik, mis korraldab lisa A jao punktis 3 osutatud väärtpaberiarveldussüsteemi ja osutab vähemalt ühte lisa A jaos loetletud muudest põhiteenustest; 2) „kolmanda riigi keskdepositoorium“ – kolmandas riigis registreeritud juriidiline isik, kes osutab lisa A jao punktis 3 osutatud põhiteenusele sarnast teenust ning vähemalt ühte lisa A jaos loetletud muudest põhiteenustest;

Direktiiv ei ole seega oma kohaldamisalast välistanud „kolmanda riigi keskdepositooriumeid“. SanS sisalduvast „väärtpaberite keskdepositooriumi“ mõistest lähtudes on aga välistatud kolmanda riigi keskdepositooriumid. Kuna SanS-i kohtualluvus on määratud võlgniku asukoha järgi I (SanS § 5, PankrS § 4 lg 2, TsMS § 79 lg 1) ja juriidilise isiku asukoht on TsÜS § 29 11 järgi ühingulepinguga või põhikirjaga määratud koht Eestis, siis ei ole kolmandas riigis asutatud isiku saneerimismenetlust võimalik Eestis alustada.

6. Muud finantseerimisasutused ja ettevõtjad. (art 1 lg 2 p (f))

Direktiivi ei kohaldata, kui võlgnikuks on direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus loetletud muud finantseerimisasutused ja ettevõtjad. Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 kohaselt on need „muud finantseerimisasutused ja ettevõtjad“:

- a) liidus asutatud krediidasutused ja investeerimisühingud. Punkti (a) mõttes on Direktiivi 2014/59/EL art 2 lg 1 p-des 2 ja 3 täpsustatud, et „krediidasutus“ on määruse (EL) nr 575/2013 artikli 4 lõike 1 punktis 1 määratletud krediidasutus, välja arvatud direktiivi 2013/36/EL artikli 2 lõikes 5 osutatud ettevõtjad. Viidatud määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lõike 1 punkti 1 kohaselt on „krediidasutus“ – ettevõtja, kelle majandustegevuseks on hoiuste või muude tagasimakstavate vahendite võtmine avalikkuselt ning oma arvel ja nimel laenu andmine. „Investeerimisühing“ on määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lõike 1 punktis 2 määratletud investeerimisühing, mille suhtes kohaldatakse direktiivi 2013/36/EL artikli 28 lõikes 2 sätestatud algkapitali nõuet. Viidatud määruse (EL) nr 575/2013 art 4 lõike 1 punkti 2 kohaselt on „investeerimisühing“ – direktiivi 2004/39/EÜ art 4 lõike 1 punktis 1 määratletud isik, mille suhtes kohaldatakse kõnealuse direktiiviga kehtestatud nõudeid, välja arvatud: a) krediidasutused; b) kohalikud ettevõtjad; c) ettevõtjad, kellel ei ole lubatud osutada direktiivi 2004/39/EÜ I lisa B jaos nimetatud kõrvalteenust nr 1, kes tegelevad ainult ühe või mitme eespool nimetatud direktiivi I lisa A jao punktides 1, 2, 4 ja 5 osutatud investeerimisteenuse osutamise või seal loetletud tegevusega ning kellel ei ole lubatud hoida oma klientidele kuuluvat raha või väärtpabereid ja kes ei või sellepärast oma klientide ees kunagi võlgu jääda.

Direktiivi 2004/39/EÜ artikli 4 lõike 1 punkti 1 kohaselt on investeerimisühing – juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena.

- b) liidus asutatud finantseerimisasutused, kui finantseerimisasutus on krediidasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17;

Direktiivi 2014/59/EL art 2 lg 1 p 4 kohaselt on „finantseerimisasutus“ – määruse (EL) nr 575/2013 artikli 4 lõike 1 punktis 26 määratletud finantseerimisasutus. Viidatud määruse 575/2013 kohaselt on „finantseerimisasutus“ – ettevõtja, kes ei ole investeerimisühing ega krediidasutus ning kelle

põhitegevuseks on osaluste omandamine või tegelemine ühe või mitme direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2 kuni 12 ja punktis 15 loetletud tegevusega¹³⁰, sealhulgas finantsvaldusettevõtjad, segafinantsvaldusettevõtjad, makseasutused Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta direktiivi 2007/64/EÜ (makseteenuste kohta siseturul) tähenduses ja varahaldusettevõtjad, kuid mitte kindlustusvaldusettevõtjad ega segakindlustusvaldusettevõtjad nagu need on määratletud direktiivi 2009/138/EÜ artikli 212 lõike 1 punktis g.

Eelnevaga punktiga seonduvalt on oluline täiendavalt rõhutada, et välistatud on üksnes finantseerimisasutused, kes on krediidiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtjad või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui tegemist ei ole olukorraga, kus finantseerimisasutus oleks tütarettevõtjaks ning kuuluks emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla, siis tuleb hinnata, kas vastava isiku osas on saneerimisdirektiivi kohaldamise välistamine lubatud vastavalt Direktiivi art 1 lg-le 3.

- c) liidus asutatud finantsvaldusettevõtjad, segafinantsvaldusettevõtjad ja segavaldusettevõtjad. Mõisted on sätestatud EL määruse nr 575/2013 Art 2 lg 1 p-des 20-22: „finantsvaldusettevõtja” – finantseerimisasutus, kelle tütarettevõtjad on eranditult või peamiselt krediidiasutused või investeerimisühingud või finantseerimisasutused, millest vähemalt üks on krediidiasutus või investeerimisühing, ja kes ei ole segafinantsvaldusettevõtja; „segafinantsvaldusettevõtja” – segafinantsvaldusettevõtja nagu see on määratletud direktiivi 2002/87/EÜ artikli 2 punktis 15; „segavaldusettevõtja” – emaettevõtja, kes ei ole finantsvaldusettevõtja ega krediidiasutus või investeerimisühing ega segafinantsvaldusettevõtja ja kelle tütarettevõtjatest vähemalt üks on krediidiasutus või investeerimisühing;
- d) liikmesriigis emaettevõtjana tegutsevad finantsvaldusettevõtjad, liidus emaettevõtjana tegutsevad finantsvaldusettevõtjad, liikmesriigis emaettevõtjana tegutsevad segafinantsvaldusettevõtjad, liidus emaettevõtjana tegutsevad segafinantsvaldusettevõtjad. Mõisted kattuvad eespool tooduga, kuid täpsustab olukorda, kui tegemist on emaettevõtjaga.
- e) krediidiasutuste ja investeerimisühingute filiaalid, mis on rajatud väljaspool liitu vastavalt käesolevas direktiivis sätestatud eritingimustele. Mõisted kattuvad eespool tooduga, kuid täpsustab olukorda, kui tegemist on filiaaliga.

Muude finantseerimisasutuste ja SanS § 3 lg 3 loetlusetud isikute võrdluses saab teha järgmised järeldused:

Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 p (a)

Direktiivi kohaldamisalast on välistatud art 1 lg 2 p (f) kohaselt ja Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 p-st (a) tulenevalt krediidiasutused ja investeerimisühingud, mis on samaaegselt kaetud ka Direktiivi art 1 lg 2 punktidega (b) ja (c). Nii krediidiasutused kui ka investeerimisühingud on SanS § 3 lg 3 kohaselt välistatud (eespool analüüsitud) ning selline välistus on kooskõlas Direktiiviga.

Aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondid. Direktiivi kohaldamisalast on välistatud art 1 lg 2 p (f) kohaselt ja Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 p-st (a) tulenevalt ka aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondid, mis on märgitud SanS § 3 lg-s 3. IFS § 2 lg 1 kohaselt on investeerimisfond (edaspidi fond) juriidiline isik või varakogum, millesse kaasatakse mitme investori kapital eesmärgiga

¹³⁰ Sealjuures direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2 kuni 12 ja punktis 15 loetletud tegevused on: 2. Laenuühingud, sealhulgas: tarbijakrediit, kinnisvaraga seotud krediidilepingud, regressiõigusega või -õiguseta faktooring, äritehingute finantseerimine (sealhulgas maksekohustuste ost); 3. Kapitalirent; 4. Makseteenused Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2366 artikli 4 punkti 3 tähenduses; 5. Teiste makseviiside (nt reisisõidud ja pangavekslid) väljaandmine ja haldamine, kui see tegevusvaldkond pole hõlmatud punktiga 4; 6. Tagatised ja kohustused; 7. Nii enda arvel ja nimel kui ka klientide nimel tehtavad tehingud rahaturu instrumentidega (tšekid, vekslid, hoiusesertifikaadid jne), välisvaluutaga, finantsfutuuri ja -optsoonidega, vahetuskursi- ja intressinstrumentidega, vabalt võrandavate väärtpaberitega; 8. Osalemine väärtpaberite emiteerimisel ja sellega seotud teenuste pakkumine; 9. Ettevõtjate nõustamine kapitali struktuuri ja tööstusstrateegiat puudutavates ja muudes seonduvates küsimustes ning ettevõtjate ühinemise ja ostmisega seotud nõustamine ja teenused; 10. Rahamaakleri tegevus; 11. Vara valitsemine ja nõustamine; 12. Väärtpaberite hoidmine. 15. E-rahaga väljastamine.

seada vastavalt kindlaksmääratud investeerimispoliitikale kõnealuste investorite kasuks ja ühistes huvides investeerida. IFS § 6 lg 1 kohaselt on aktsiaseltsifond käesoleva seaduse alusel aktsiaseltsina asutatud fond, mille asutamisele, tegevusele ja lõpetamisele kohaldatakse äriseadustikus sätestatud, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti. Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (a) mõttes tuleb investeerimisfond lugeda finantsteenuseid pakkuvaks ettevõtjaks (juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena).

Fondivalitsejad. Direktiivi kohaldamisalast on välistatud art 1 lg 2 p (f) kohaselt ja Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 p-st (a) tulenevalt ka fondivalitsejad. IFS § 3 lg 1 kohaselt on fondivalitseja äriühing, kelle peamiseks ja püsivaks tegevuseks on ühe või mitme fondi valitsemine. Fondivalitseja võib valitseda käesoleva seaduse alusel moodustatud või asutatud fondi või muud fondi, sealhulgas välisriigi õiguse alusel moodustatud või asutatud fondi. Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (a) mõttes tuleb fondivalitseja lugeda finantsteenuseid pakkuvaks ettevõtjaks (juriidiline isik, kelle tavaliseks tegevuseks või äritegevuseks on ühe või mitme investeerimisteenuse osutamine kolmandatele isikutele ja/või ühe või mitme investeerimisteenuse teostamine kutsetegevusena).

Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b)

Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes finantseerimisasutuste all mõeldakse laia hulka ettevõtjaid, mille puhul on täiendavalt vaja analüüsida, ka mõned SanS § 3 lg-s 3 märgitud isikud liigituvad vastava erandi (Direktiivi 2014/59/EL art 1 lõike 1 (b) ja Direktiivi art 1 lg 2 p (f)) alla. Vastavad isikud võiksid olla makseasutused, e-raha asutused, väärtpapierarveldussüsteemi korraldajad ning maksesüsteemi haldajad,

Siiski on Direktiivi kohaldamine välistatud tingimusel, et finantseerimisasutus on krediidiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui vastav tingimus täidetud ei ole, siis kehtib eeldus, et liikmesriikidel on kohustus teha kättesaadavaks ja kohaldada Direktiivi nõuetele vastavat ennetava saneerimise menetlust, v.a juhul, kui tegemist on Direktiivi artikkel 1 lg 3 erandile vastava olukorraga (analüüsitud allpool).

Makseasutused. Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse § 5 lg 1 kohaselt: „Makseasutus on äriühing, kelle püsiv tegevus on makseteenuste osutamine. /.../“ Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse § 5 lg 1 on üle võetud EL direktiivist (EL) 2015/2366 (art 4 p 4). Tegemist on direktiivi 2013/36/EL I lisa punktis 4 loetletud tegevusega ehk tegemist on finantseerimisasutusega Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes (vt loetelu ja põhjendusi eespool).

E-raha asutused. MERAS § 7 lg 1 kohaselt on e-raha asutus aktsiaselts või osaühing, kelle püsiv tegevus on enda nimel e-raha väljastamine. MERAS § 6 lg 4 kohaselt on e-raha teenus e-raha väljastamine ja e-raha väljastamise või haldamisega vahetult seotud lisateenus.

Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse 498 SE seletuskirja kohaselt on makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu peamiseks eesmärgiks harmoneerida uus maksete valdkonna direktiiv – Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2015/2366, makseteenuste kohta siseturul, direktiivide 2002/65/EÜ, 2009/110/EÜ ning 2013/36/EL ja määruse nr 1093/2010 muutmise ning direktiivi 2007/64/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi direktiiv, makseteenuste direktiiv või PSD2).

Direktiiv 2015/2366 art 1 lg 1 p (b) viitab e-raha asutuste mõiste osas direktiivi 2009/110/EÜ artikli 2 punktile 1. Selle kohaselt on „e-raha asutus“ – juriidiline isik, kellele on antud II jaotise kohaselt tegevusluba e-raha väljastamiseks. Tegemist on direktiivi 2013/36/EL I lisa punktis 15 loetletud tegevusega ehk tegemist on finantseerimisasutusega Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes (vt loetelu ja põhjendusi eespool).

Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad. VTPS § 213 lg 1 kohaselt on väärtpaberiarveldussüsteem kolme või enama süsteemi liikme ning süsteemi korraldaja vahel sõlmitud lepingu alusel väärtpaberitehingutest tekkinud kohustuste täitmiseks ja süsteemis osalemisest tekkinud kohustuste täitmise tagamiseks moodustatud organisatsiooniliste, tehniliste ja õiguslike lahenduste kogum.

Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja mõiste sisaldub VPTS § 214 lg-s 1: süsteemi korraldaja on isik, kes kooskõlas süsteemi reeglites sätestatuga ja nende alusel tema poolt sõlmitud lepingutega korraldab ülekandekorralduste täitmist ning sõltuvalt süsteemi korraldamisest ka süsteemi liikmete vaheliste nõuete tasaarvestamist. Lg 2 kohaselt võib süsteemi korraldajana tegutseda Eesti Pank või väärtpaberite keskepositoorium.

Sõna-sõnalt väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajaid finantsteenuseid pakuva ettevõtjana Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 loetelus ega direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2 kuni 12 ja punktis 15 nimetatud tegevuste seas loetletud ei ole. Küll aga on ilmselt võimalik väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja lugeda isikuks, kes tegeleb direktiivi 2013/36/EL I lisa punkti 12 mõttes väärtpaberite hoidmisega. Sellisel juhul on tegemist Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes finantseerimisasutusega.

Lisaks näib Direktiivi eesmärgiks olla igal juhul välistada Direktiivi kohaldumine väärtpaberiarveldussüsteemidele vähemalt direktiivi 98/26/EÜ ulatuses, mis reguleerib arvelduse lõplikust makse- ja väärtpaberiarveldussüsteemides. Preambula punktis 94 on märgitud: „/.../Seega peaksid Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 98/26/EÜ ja 2002/47/EÜ ning määruse (EL) nr 648/2012 sätted kohalduma olenemata käesoleva direktiivi sätetest. Liikmesriikidel peaks olema lubatud jätta tasaarvestus, sealhulgas tegevuse lõpetamisel toimuv tasaarvestus, konkreetsete täitemeetmete peatamise mõju alt välja isegi siis, kui see ei ole hõlmatud direktiividega 98/26/EÜ, 2002/47/EÜ ega määrusega (EL) nr 648/2012, kui tasaarvestust saab asjaomase liikmesriigi õigusnormide kohaselt teha ka siis, kui alustatud on maksejõuetusmenetlust.“ Direktiivi artikli 31 lg 1 p (a) kohaselt: „Järgmiseid õigusakte kohaldatakse sõltumata käesolevast direktiivist: direktiiv 98/26/EÜ.“

Maksesüsteemi haldajad. Maksesüsteemide abil saab kanda raha ühest pangast teise. Eestis on maksesüsteemi haldajaks Eesti Pank. Kõik krediidasutused peavad avama Eesti Pangas konto, pärast mida on võimalik kasutada Eesti Panga halduses olevat maksesüsteemi (KAS § 87 lg 1 ja 2) (TARGET2-Eesti). Seletuskirja kohaselt ei reguleeri siiski KAS § 87 üksnes Eesti Panga poolt hallatava maksesüsteemiga seonduvat. Krediidasutused võivad osaleda ka muude riikide keskpankade poolt hallatavates või ka muude liikmesriikide õigusele allutatud eraõiguslikes maksesüsteemides, sh kolmandate riikide maksesüsteemides. KAS § 87 lg 2 kolmanda lause kohaselt: Maksesüsteem käesoleva seaduse tähenduses on Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi nr 98/26/EÜ arvelduse lõplikkuse kohta makse- ja väärtpaberiarveldussüsteemides (ELT L 166, 11.06.1998, lk 45–50) artikli 2 punktis a määratletud süsteem, sealhulgas kolmanda riigi süsteem, kui sellisele süsteemile kohalduvad nõuded on olulises osas võrdväärsed eelnimetatud direktiivis sätestatud nõuetega.

Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 loetelus viidatakse direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2 kuni 12 ja punktis 15 nimetatud tegevustele. Direktiivi 2013/36/EL I lisa punktis 4 on nimetatud: „Makseteenused Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2015/2366 artikli 4 punkti 3 tähenduses.“ Direktiivi (EL) 2015/2366 artikli 4 punkt 3 sätestab, et „makseteenus“ – I lisa loetletud üks või mitu äritegevuse liiki.

Ilmselt on mõeldud makseteenuse osutajate all ka maksesüsteemi haldajaid, kuna oleks põhjendamatu lubada jätta Direktiivi kohaldamisalast välja makseteenuse osutajad, kuid samal ajal mitte sama teha maksesüsteemi haldajate puhul. Sellise tõlgendusviisi korral on täidetud kriteerium, et tegemist on Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes finantseerimisasutusega.

1.3.2.4. SanS välistused, mida direktiivi art 1 lg 2 ei sisalda

Kui Direktiiv art 1 lg 2 loetelu sisaldab isikuid, mida SanS § 3 lg 3 loetelus ei ole (s.o Direktiivi loetelu on laiem ning siseriiklik õigus ei välista nende isikute saneerimist), siis see ei tähenda, et siseriiklik õigus on Direktiiviga vastuolus. Direktiivi art 1 lg 2 sisuks on välistada selliste isikute osas Direktiivi kohaldamine. Kui Direktiiv ei kohaldu, on liikmesriigil nende isikute osas vabadus (ulatuses, milles piirangud ei tulene teistest EL-i õigusaktidest) otsustada, kas kohaldada saneerimist või mitte. Teistpidi, kui SanS § 3 lg 3 loetelu sisaldab isikuid, kes ei paigutu art 1 lg 2 loetelus ühegi isiku liigi alla, siis saab selline välistamine olla lubatud üksnes ja ainult Direktiivi art 1 lg 3 erandi kohaldumise korral.

SanS § 3 lg 3 sisaldab isikute osas välistusi, mida Direktiiv ei nimeta. Nende puhul tuleb Eestil läbi viia täiendav analüüs, kas on põhjendatud kohaldada Direktiivi art 1 lg 3 võimalust, mille kohaselt liikmesriigid võivad jätta Direktiivi kohaldamisalast välja lõikes 1 osutatud menetlused, mis puudutavad võlgnikke, kes on muud kui lõikes 2 osutatud finantsettevõtjad, kes pakuvad finantsteenuseid, mille suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel liikmesriikide järelevalve- või kriisilahendusametustel on ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mis on sätestatud liidu ja liikmesriigi õiguses lõikes 2 osutatud finantsettevõtjate puhul. Liikmesriigid edastavad erikorra komisjonile. Mitte kõigi allnimetatud isikute lõikes ei ole Direktiivi art 1 lg 3 erandi kohaldamine põhjendatud (nt hasartmängukorraldajad):

Täiendava välistuse tegemiseks mõne isikute grupi suhtes peavad seega olema täidetud järgmised kriteeriumid:

- 1) tegemist on finantsteenuseid pakkuva ettevõtjaga; ettevõtja suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel on liikmesriigi järelevalve- või kriisilahendusametustel ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse direktiivi lg 2 finantsettevõtjate puhul.

Seoses Direktiivi kohaldamisalast välja jäetud võlgnikutega (artikkel 1 lg 2) on preambula punktis 19 märgitud: „Selliste võlgnike suhtes kohaldatakse erikorda ja liikmesriikide järelevalve- ja kriisilahendusametustel on nendega seoses ulatuslikud sekkumisõigused. Liikmesriikidel peaks olema võimalik jätta välja muud finantsettevõtjad, kes pakuvad finantsteenuseid, ja mille suhtes kohaldatakse võrreldavat korda, ja sekkumisõigusi.“ Arvesse tuleb võtta kõiki sekkumisõigusi, mis aitavad saneerimis- või maksejõuetusolukorda ära hoida. Sellised sekkumisõigused on näiteks miinimumkapitali nõuded, nõuded ettevõtte vara ja selle likviidsuse, samuti näiteks eraldiseisvad menetlused selleks, et võimalikust makseraskuste olukorrast välja tulla.

Isikud, kes on loetletud SanS § 3 lg 3, kuid mis ühegi Direktiivi artikkel 1 lg 2 alapunkti alla ei liigitu, on hasartmängukorraldajad. Makseasutused, e-raha asutused, väärtpapieriarveldussüsteemi korraldajad ning maksesüsteemi haldajad liigituvad Direktiivi artikkel 1 lg 2 punkti (f) alla üksnes tingimusel, et tegemist on krediidiasutuse või investeerimisühingu tütaretevõtjaga või punktides c või d osutatud äriühingu tütaretevõtjaga ning see kuulub emaretevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui vastav tingimus täidetud ei ole, tuleb Direktiivi kohaldamisalast väljajätmise lubatavust analüüsida art 1 lg 3 järgi.

1. Hasartmängukorraldajad

SanS seletuskirjas „*Hasartmänguseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (88 SE)*“ on märgitud, et hasartmängukorraldajate võrdse kohtlemise, avaliku usalduse ja teenuse kvaliteedi säilitamiseks oluline, et turul tegutsevad isikud vastaksid seaduses sätestatud kõrgendatud nõuetele kogu teenuse pakkumise ajal. See välistab hasartmängukorraldajate saneerimismenetluse rakendamise, kuivõrd saneerimismenetluse eelduseks on maksejõuetuse tekkimise perspektiiv ja minetatud likviidsus. Kuna HasMS § 10 seab hasartmängukorraldajale kohustuse täiendava reservkapitali moodustamiseks või bilansilise varade-kohustuste suhte kõrgena hoidmise, ei tohi saneerimise eeldused tekkida. Täiendava reservkapitali nõude kehtestamisel on

eesmärgiks hasartmängukorraldajate likviidsuse tagamine. /.../ Kuna hasartmängude korraldamine on ainus hasartmängukorraldaja tegevusala (vastavalt HasMS § 9 lõikele 2), ei saa hasartmängukorraldaja olla tegev ka mõnes muus valdkonnas, mis võiks õigustada äriühingu saneerimise lubamist.

On vaieldav, kas eelnimetatud meetmed on piisavad, kuid see ei oma ka sisulist tähtsust, kuna Direktiivist erandi tegemise välistab asjaolu, et hasartmängukorraldaja ei ole finantsettevõtja. Direktiiv ei sätesta finantsettevõtja definitsiooni. HasMS § 8 lg 1 kohaselt on hasartmängukorraldaja on isik, kes tegeleb hasartmängu (§ 2) korraldamisega. Sellega hasartmängukorraldaja tegevusala piirneb, kuna hasartmängukorraldajal ei ole lubatud olla tegev ka samaaegselt mõnes muus valdkonnas.

Eelnevast järeldub, et hasartmängukorraldaja ei ole finantsettevõtja, mistõttu ei ole selle osas saneerimismenetluse välistamine kooskõlas Direktiiviga.

2. Makseasutused

Eespool leidis tuvastamist, et makseasutuste puhul on tegemist Direktiivi art 1 lg 2 (f) nimetatud isikuga Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes, kuid seda tingimusel, et tegemist on krediidiasutuse või investimisühingu tütarettevõtjaga või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtjaga, kes kuulub ematettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui eelnimetatud tingimused on täidetud, siis on makseasutustele Direktiivi kohaldamine välistatud.

Kui tingimused ei ole täidetud, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb tagada ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus. Liikmesriigil on veel täiendavalt Direktiivi art 1 lg 3 alusel võimalik välistada ka nendele isikutele Direktiivi kohaldumine eeldusel, et: 1) tegemist on finantsteenuseid pakkuva ettevõtjaga; 2) ettevõtja suhtes on liikmesriigil ulatuslikud sekkumisõigused.

Esimene kriteerium, et makseasutuste puhul on tegemist finantsteenuseid pakkuva ettevõtjaga, on täidetud (vt loetelu ja põhjendusi eespool).

Minnes teise kriteeriumi juurde, siis tuleb vaadata, kas makseasutuste osas kohaldatakse erikorda, mille alusel on Eesti järelevalve- või kriisilahendusametluse ulatuslikud sekkumisõigused.

Makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse § 5 lg 4 p 4 kohaselt võib makseasutus anda laenu üksnes seoses käesoleva seaduse § 3 lõike 1 punktides 4 ja 5 nimetatud makseteenuste osutamisega ja juhul, kui makseasutuse omavahendid on piisavad, et katta väljastatud laenudega seotud riske. MERAS § 5 lg 5 kohaselt võib Finantsinspeksioon määrata omavahendite taseme, mis on piisav makseasutuse poolt väljastatud laenudega seotud riskide katmiseks vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatule. Seega on seaduses sätestatud nõuded, mis vähendavad väljastatud laenudega seotud riske ning Finantsinspeksioonile on antud täiendav võimalus omavahendite nõutud taseme määramiseks.

MERAS § 15 näeb ette ulatusliku kontrolli makseasutuste üle juba tegevusloa taotlemisel, kusjuures MERAS § 15 lg 1 p 5 kohaselt tuleb esitada ka äriplaani, mis peab sisaldama taotleja kavandatava äritegevuse olemuse, organisatsioonilise ülesehituse, sisekontrolli süsteemi ja juhtimisstruktuuri kirjeldust ning plaanitavate teenuste osutamisega seotud isikute õiguste, kohustuste ning vastutuse kirjeldust, samuti §-s 16 nimetatud asjaolude kirjeldust, prognoosi ja analüüsi. Seega tuleb juba makseasutuse tegevusloa taotlemisel põhjalikult läbi mõelda selle tegevus, tulud, kulud, varad – kõik asjaolud, mis iseenesest peaksid juba maandama tulevikus maksejõuetusolukorra tekkimise riski.

MERAS § 19 kohaselt on tegevusloa andmisest keeldumise alusteks muuhulgas asjaolud (p 2-4), et:

- 2) ei ole tõendatud asutamisel oleva äriühingu aktsia- või osakapitali täieliku sissemaksamise võimalikkus;
- 3) taotlejal ei ole piisavalt vahendeid ja kogemusi, mis on vajalikud järjepidevaks tegutsemiseks makseasutusena või e-raha asutusena;
- 4) taotleja omavahendite minimaalsuurus, mis on arvatud käesoleva seaduse §-s 16 sätestatud äriplaanis planeeritud kohustusi arvestades, ei vasta makseasutusele või e-raha asutusele õigusaktidega kehtestatud nõuetele.

Kui makseasutus oma tegevuse jooksul ei vasta enam kehtivatele tegevusloa andmise tingimustele, siis see on MERAS § 22 lg 2 p 3 kohaselt tegevusloa kehtetuks tunnistamise aluseks. Seega peavad

makseasutused kogu aeg jälgima, et nende tegevus vastaks tegevusloa andmise tingimustele, sh tagama tingimustele vastamist mitte üksnes tegevusloa andmise seisuga, vaid ka tingimuste muutumise korral peab tegevus vastama kehtivatele tingimustele. Tegevusloa võib kehtetuks tunnistada Finantsinspeksioon.

MERAS 8. peatükis on sätestatud „usaldatavusnõuded“. MERAS § 64 on sätestatud nõuded aktsia-, osa-, ja algkapitalile. See on kas vähemalt 20 000, 50 000 või 125 000 eurot olenevalt sellest, milliseid teenuseid makseasutus osutab. Täiendava meetmena likviidsuse tagamiseks on MERAS § 64 lg 3 sätestatud, et makseasutuse asutamisel uue äriühinguna võib aktsia- või osakapitalina näidata ainult reaalselt sissemakstud summasid.

MERAS § 65 on sätestatud nõuded omavahenditele, mis viitab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 26-88. MERAS § 65 lg 9 kohaselt tuleb makseasutusel teavitada Finantsinspeksiooni viivitama ja esitada oma selgitus, kui tema omavahendid on vähenenud rohkem kui viie protsendi võrra või langenud alla makseasutuselt nõutava omavahendite suuruse. Seega on sätestatud ennetav teavitamiskohustus selleks, et juba 5%-lise omavahendite vähenemise korral oleks võimalik sellele kiiresti reageerida.

MERAS § 72 lg 2 p 1 kohaselt peavad makseasutuse omavahendid igal hetkel olema võrdsed või ületama § 64 lg-s 1 nimetatud aktsia-, osa või algkapitali suurust. MERAS § 72 lg 2 p 2 sätestab veel täiendavad nõuded omavahendite suurusele, mis oleneb sellest, millist arvutusmetoodikat vastavalt MERAS §-des 73-75 sätestatule kasutatakse. Kui kasutatakse püsivate üldkulude meetodit (MERAS § 73), siis ei tohi makseasutuse omavahendite summa pärast mahaarvamisi olla väiksem kui 10 protsenti eelneva majandusaasta püsivatest üldkuludest. Kui kasutatakse maksete mahu meetodit (MERAS § 74), siis on sätestatud nõuded omavahenditele võrreldes maksete mahuga. Kui kasutatakse indikaatoritel põhinevat meetodit, siis selles osas on eraldi sätestatud üksikud arvutuskäikude põhimõtted (MERAS § 75). MERAS § 72 lg 3 p 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus riskijuhtimise protsesside, kahjujuhtumite andmebaasi ja sisekontrollimehhanismide hinnangutest lähtuvalt nõuda makseasutuselt omavahendite suurendamist kuni 20 protsenti. Eelnevast nähtuvalt on sätestatud nii miinimumnõuded kui ka meetmed selleks, et riskiolukorras on võimalik makseasutuselt ennetavalt nõuda omavahendite suurendamist.

Vara hoidmise ja kaitsmiseks sätestab MERAS § 78, et makseasutus peab paigutama oma vara likviidsetesse vahenditesse selliselt, et igal ajal oleks tagatud klientide maksejuhiste täitmine või muude õigustatud nõuete rahuldamine seaduses sätestatud korras. MERAS § 79 lg 2 kohaselt kuulub makseteenuste osutamisega seoses makseasutusele usaldatud kliendi vara, samuti selle arvel omandatud vara, makseteenusega seotud kliendile ning seda ei arvata makseasutuse pankrotivara hulka ja selle arvel ei rahuldata makseasutuse teiste võlausaldajate nõudeid.

Makseasutuse vastu pankrotiavalduse esitamisel on laiendatud selle esitamiseks õigustatud isikute ringi ning samas kitsendatud makseasutuse enda (võlgniku) pankrotiavalduse esitamise õigust. MERAS § 88 lg 1 kohaselt võivad pankrotiavalduse esitada Finantsinspeksioon, likvideerijad või võlausaldajad. MERAS § 88 lg 2 kohaselt võib tegutsev makseasutus pankrotiavalduse esitada ainult Finantsinspeksiooni kirjalikul nõusolekul.

Makseasutuste üle teostab järelevalvet Finantsinspeksioon, kellel on õigus nõuda aruandeid, tasuta teavet, dokumente ning suulisi või kirjalikke selgitusi järelevalve teostamisel tähtsust omavate asjaolude kohta (MERAS § 95), samuti teostada kohapealset kontrolli (MERAS § 96) ning kaasata kontrolli teostamiseks eksperte (MERAS § 99).

MERAS § 100 lg 1 p 3 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus teha ettekirjutus, kui makseasutuse võetud riskid on oluliselt suurenenud või esineb muu tema tegevust, tema klientide huve või finantssüsteemi või raharingluse usaldusväärssust ohustav või ohustada võiv asjaolu. MERAS § 101 lg 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil õigus ettekirjutusega:

- 1) keelata teatud tehingute või toimingute tegemine või piirata nende mahtu;
- 2) keelata osaliselt või täielikult makseasutuse või e-raha asutuse kasumist väljamaksete tegemine;
- 3) nõuda makseasutuse või e-raha asutuse tegevuskulude piiramist;
- 4) nõuda makseasutuse või e-raha asutuse sise-eeskirjade muutmist;
- 5) nõuda makseasutuse või e-raha asutuse juhi tagasikutsumist;
- 6) teha makseasutuse või e-raha asutuse üldkoosolekule ettepanek makseasutuse või e-raha asutuse audiitori vahetamiseks;
- 7) nõuda makseasutuse või e-raha asutuse töötaja töölt kõrvaldamist;

- 8) nõuda makseasutuse või e-raha asutuse poolt agendile või edasimüüjale antud teenuse osutamise õiguse tagasivõtmist;
- 9) nõuda likviidsete vahendite ja jooksvate kohustuste suhte vastavusse viimist käesoleva seaduse või selle alusel antud õigusaktiga;
- 10) esitada muid nõudmisi makseasutuse või e-raha asutuse tegevust reguleerivate õigusaktide täitmiseks.

Eelnevast järeldub, et makseasutuste osas kohaldatakse erikorda, mille alusel on Eesti järelevalve- või kriisilahendusasutusel ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse Direktiivi art 1 lg 2 finantsettevõtjate puhul. Sätestatud on miinimumkapitali nõuded, nõuded ettevõtte vara ja selle likviidsuse osas, samuti teostab ulatuslikku järelevalvet Finantsinspeksioon. Seega on SanS § 3 lg 3 kohaselt makseasutuste välistamine Direktiivi kohaldamisalast kooskõlas Direktiivi art 1 lg-ga 3 ehk iseenesest on see võimalik.

Siiski tuleb eraldiseisvalt seadusandjal hinnata makseasutuste puhul erandi kehtestamisel seda, et kuigi kehtestatud on võrdlemisi ulatuslikud sekkumisõigused, siis need ei ole niivõrd ulatuslikud kui näiteks krediitiasutuste puhul, kelle puhul on KAS § 111 jj sätestatud moratooriumi regulatsioon makseraskustes krediitiasutuste maksevõime taastamiseks. Makseasutuste puhul tuleks seadusandjal seega kaaluda, kas sekkumisõigused on piisavad selleks, et hoida ära makseraskuste tekkimine või taastada seda piisaval määral, et kõnealuste isikute õigused ei saaks saneerimismenetluse välistamisega põhjendamatult kahjustatud.

3. E-raha asutused

Eespool leidis tuvastamist, et e-raha asutuste puhul on tegemist Direktiivi art 1 lg 2 (f) nimetatud isikuga Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes, kuid seda tingimusel, et tegemist on krediitiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtjaga või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtjaga, kes kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui eelnimetatud tingimused on täidetud, siis on e-raha asutustele Direktiivi kohaldamine välistatud.

Kui tingimused ei ole täidetud, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb tagada ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus. Liikmesriigil on veel täiendavalt Direktiivi art 1 lg 3 alusel võimalik välistada ka nendele isikutele Direktiivi kohaldamine art 1 lg 3 alusel.

Esimene kriteerium, et e-raha asutuste puhul on tegemist finantsteenuseid pakkuva ettevõttega, on täidetud (vt põhjendusi eespool).

Järgnevalt tuleb vaadata, kas e-raha asutuste osas kohaldatakse erikorda, mille alusel on Eesti järelevalve- või kriisilahendusasutusel ulatuslikud sekkumisõigused.

E-raha asutusena tegutsemine eeldab tegevusloa olemasolu (MERAS § 14 lg 1). Nõuded tegevusloale kattuvad makseasutustele esitatavatele nõuetega, vt selles osas eespool. Seega tuleb juba e-raha tegevusloa taotlemisel põhjalikult läbi mõelda selle tegevus, tulud, kulud, varad – kõik asjaolud, mis iseenesest peaksid juba maandama tulevikus maksejõuetusolukorra tekkimise riski.

MERAS § 19 kohased tegevusloa andmisest keeldumise asjaolud kattuvad samuti makseasutustele tegevusloa keeldumise alustega, vt eespool. Ka tegevusloa kehtetuks tunnistamise alused kattuvad. Tegevusloa nõuetele vastavust hinnatakse kehtiva seaduse kohaselt, seega peavad e-raha asutused kogu aeg jälgima, et nende tegevus vastaks kehtivatele tingimustele.

MERAS 8. peatükis on sätestatud „usaldatavusnõuded“. MERAS § 64 lg 2 kohaselt peab e-raha asutuse aktsia-, osa- või algkapital vastama vähemalt 350 000 eurole. E-raha asutuse asutamisel uue äriühinguna võib aktsia- või osakapitalina näidata ainult realselt sissemakstud summasid.

MERAS § 65 lg 9 kohaselt teavitab e-raha asutus Finantsinspeksiooni viivitamata ja esitab oma selgituse, kui tema omavahendid on vähenenud rohkem kui viie protsendi võrra või langenud alla e-raha asutuselt nõutava omavahendite suuruse. MERAS §-s 71 on sätestatud e-raha asutuse omavahendite minimaalsuurus. Omavahendite suurus peab esiteks olema kas võrdne või suurem MERAS § 64 lg-s 2 sätestatud miinimumkapitali suurusega ning teiseks olema võrdne või suurem omavahendite nõuete summaga, mis on arvutatud vastavalt § 71 lg-tele 2 ja 5. MERAS § 71 lg 2

kohaselt on e-raha asutuse e-raha väljastamisega seotud omavahendite nõue kaks protsenti e-raha asutuse väljastatud keskmisest e-raha mahust. Kui e-raha asutus osutab makseteenuseid, mis ei ole seotud e-raha väljastamisega, kohaldatakse e-raha asutuse makseteenustega seotud omavahendite nõude arvutamisele käesoleva seaduse §-des 73–76 makseasutuse omavahendite summade arvutamise kohta sätestatud.

Sarnaselt makseasutustega sätestab e-raha asutuste puhul vara hoidmiseks ja kaitsmiseks MERAS § 78 nõude, et makseasutus peab paigutama oma vara likviidsetesse vahenditesse selliselt, et igal ajal oleks tagatud klientide maksejuhiste täitmine või muude õigustatud nõuete rahuldamine seaduses sätestatud korras. MERAS § 80 lg 2 kohaselt e-raha väljastamisel e-raha asutuse valdusse antud kliendi rahalised vahendid, samuti nende arvel omandatud vara, kuuluvad sellele kliendile ning neid ei arvata e-raha asutuse pankrotivara hulka ja nende arvel ei rahuldata e-raha asutuse teiste võlausaldajate nõudeid.

E-raha asutuse vastu pankrotiavalduse esitamisel on laiendatud selle esitamiseks õigustatud isikute ringi ning samas kitsendatud e-raha asutuse enda (võlgniku) pankrotiavalduse esitamise õigust. MERAS § 88 lg 1 kohaselt võivad pankrotiavalduse esitada Finantsinspeksioon, likvideerijad või võlausaldajad. MERAS § 88 lg 2 kohaselt võib tegutsev e-raha asutus pankrotiavalduse esitada ainult Finantsinspeksiooni kirjalikul nõusolekul.

E-raha asutuste üle teostab järelevalvet Finantsinspeksioon, millises osas kattub pädevus järelevalve teostamisega makseasutuste üle, vt eespool.

Eelnevast järeldub, et e-raha asutuste osas kohaldatakse erikorda, mille alusel on Eesti järelevalve- või kriisilahendusametuse ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse Direktiivi art 1 lg 2 finantsettevõtjate puhul. Sätestatud on miinimumkapitali nõuded, nõuded ettevõtte vara ja selle likviidsuse osas, samuti teostab ulatuslikku järelevalvet Finantsinspeksioon. Seega on SanS § 3 lg 3 kohaselt e-raha asutuste välistamine direktiivi kohaldamisalast kooskõlas Direktiivi art 1 lg-ga 3.

Siiski tuleb seadusandjal eraldiseisvalt hinnata e-raha asutuste puhul erandi kehtestamisel seda, et kuigi kehtestatud on võrdlemisi ulatuslikud sekkumisõigused, siis need ei ole niivõrd ulatuslikud kui näiteks krediidiasutuste puhul, kelle puhul on KAS § 111 jj sätestatud moratoriumi regulatsioon makseraskustes krediidiasutuste maksevõime taastamiseks. E-raha asutuste puhul tuleks seadusandjal seega kaaluda, kas sekkumisõigused on piisavad selleks, et kõnealuste isikute õigused ei saaks saneerimismenetluse välistamisega põhjendamatult kahjustatud.

4. Väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad

Eespool leidis tuvastamist, et väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajate puhul on tegemist Direktiivi art 1 lg 2 (f) nimetatud isikuga Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes, kuid seda tingimusel, et tegemist on krediidiasutuse või investeerimisühingu tüdarettevõtjaga või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tüdarettevõtjaga, kes kuulub ematettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui eelnimetatud tingimused on täidetud, siis on väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajatele Direktiivi kohaldamine välistatud.

Kui tingimused ei ole täidetud, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb tagada ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus. Liikmesriigil on veel täiendavalt Direktiivi art 1 lg 3 alusel võimalik välistada ka nendele isikutele Direktiivi kohaldumine art 1 lg 3 alustel.

Esimene kriteerium, et e väärtpaberiarveldussüsteemi korraldaja puhul on tegemist finantsteenuseid pakkuva ettevõttega, on täidetud (vt põhjendusi eespool).

Teine küsimus on see, kas ettevõtja suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel on liikmesriigi järelevalve- või kriisilahendusametuse ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse direktiivi lg 2 finantsettevõtjate puhul.

VPTS § 226 lg 1 on sätestatud, et kui süsteemi korraldaja on võtnud endale kohustuse korraldada süsteemis osalemisega seotud kohustuste täitmist, peab ta moodustama tagatisvahendite fondi või võtma tarvitusele muud asjakohased meetmed, mis kindlustavad, et süsteemis osalemisega seotud kohustuste täitmine on süsteemi reeglites sätestatud ulatuses piisavalt tagatud. VPTS § 226 Lg 2

kohaselt võib tagatisfondi varaks olla igasugune likviidne vara, sealhulgas asjaõigusseaduse §-s 3141 sätestatud finantstagatis. Rohkem sekkumisõigusi VPTS ei sätesta.

VPTS §-d 215–223, mis on käesolevaks hetkeks kehtetuks tunnistatud, reguleerisid nõudeid arveldussüsteemi korraldajale (§-d 215 ja 216), vastava tegevusloa menetlust (§-d 218–220), arveldussüsteemi liikmeks saamist ja arveldussüsteemi reegleid (§-d 221–223). Eelnõus Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse kohta (428 SE) on märgitud, et eelnõu peamine eesmärk on viia Eesti väärtpaberite ja ühinguõiguse regulatsioon kooskõlla väärtpaberite keskdepositooriumite tegevust reguleeriva Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 909/2014, mis käsitleb väärtpaberiarvelduse parandamist Euroopa Liidus ja väärtpaberite keskdepositooriume ning millega muudetakse direktiive 98/26/EÜ ja 2014/65/EL ning määrust (EL) nr 236/2012 (ELT L 257, 28.08.2014, lk 1–72) (edaspidi **CSDR-määrus**).

Seletuskirjas on täiendavalt märgitud (lk 58), et CSDR-määruse artikli 18 lõike 2 kohaselt peab arveldussüsteemi korraldajal olema keskdepositooriumi tegevusloa ja ta peab seega järgima CSDR-määruses sätestatud nõudeid, sh tegevusloa menetlust. Sellest tuleneb, et VPTS-s sätestatud arveldussüsteemi korraldaja peab taotlema CSDR-määruse kohase tegevusloa ja vastavaid nõudeid järgima. VPTS §-de 215–223 kehtetuks tunnistamata jätmisel tekiks ühe teenuse osutamiseks (arveldussüsteemi korralda) kaks paralleelset omavahel mitte haakuvat tegevusloa režiimi.

Seega on VPTS §-d 215–223 kehtetuks tunnistatud seetõttu, et olukorda reguleerib otsekohaldav CSDR-määrus. Arvestades, et määrus sätestab eraldiseisvad sekkumisõigused (näiteks artiklis 47 kapitalinõuded ja muud riskide maandamise mehhanismid), siis võib öelda, et ettevõtja suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel on liikmesriigi järelevalve- või kriisilahendusametis ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse direktiivi lg 2 finantsettevõtjate puhul.

Järelikult on SanS § 3 lg 3 kohaselt väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajate välistamine Direktiivi kohaldamisalast kooskõlas Direktiivi art 1 lg-ga 3. Kuna ka käesoleval hetkel on väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad SanS § 3 lg 3 loetelus sätestatud, võib asuda seisukohale, et see võib nii ka jääda.

5. Maksesüsteemi haldajad

Eespool leidis tuvastamist, et maksesüsteemi haldajate puhul on tegemist Direktiivi art 1 lg 2 (f) nimetatud isikuga Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes, kuid seda tingimusel, et tegemist on krediidasutuse või investeerimisühingu tütarettvõtjaga või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettvõtjaga, kes kuulub emarettvõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui eelnimetatud tingimused on täidetud, siis on makseasutustele Direktiivi kohaldamine välistatud.

Kui tingimused ei ole täidetud, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb tagada ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus. Liikmesriigil on veel täiendavalt Direktiivi art 1 lg 3 alusel võimalik välistada ka nendele isikutele Direktiivi kohaldamine eeldusel, et: 1) tegemist on finantsteenuseid pakkuva ettevõtjaga; 2) ettevõtja suhtes on liikmesriigil ulatuslikud sekkumisõigused.

Esimene kriteerium, et maksesüsteemi haldajate puhul on tegemist finantsteenuseid pakkuva ettevõttega, on täidetud (vt loetelu ja põhjendusi eespool).

Teine küsimus on see, kas ettevõtja suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel on liikmesriigi järelevalve- või kriisilahendusametis ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse direktiivi lg 2 finantsettevõtjate puhul.

Maksesüsteemide järelevaatamine on Eesti Panga pädevuses. Eesti Panga seaduse § 242 lg 1 kohaselt on maksesüsteemide järelevaatamise eesmärk kaasa aidata maksesüsteemide ülesehituse ja toimimise usaldusväarsuse tagamisele. Lg 2 kohaselt maksesüsteemide järelevaatajana Eesti Pank:

- 1) analüüsib maksesüsteemide ülesehitust ja toimimist;
- 2) annab maksesüsteemide pidajatele juhiseid;
- 3) kehtestab õigusaktides sätestatud juhtudel maksesüsteemide pidajate ning nende tegevuse ja ülesehituse kohta täpsemaid nõudeid;
- 4) kiidab heaks õigusaktides sätestatud juhtudel maksesüsteemide toimimise reeglid ja põhimõtted.

Eesti Panga president ei ole maksesüsteemide järelevaatamise toetamiseks määruseid kehtestanud. Eesti Panga juhatus on kinnitanud makse- ja arveldussüsteemide järelevaatamise raamkava.¹³¹

Täiendavaks selgituseks: üleeuroopaliselt on kasutusel suurmaksesüsteem TARGET2, mille osasüsteem on TARGET2-Eesti. Viimast haldab ning selle järelevaatamise kohustus on Eesti Pangal. TARGET2 järelevaataja on Euroopa Keskpank. TARGET2-Eesti järelevaatamisel keskendub Eesti Panga roll seirele ja analüüsile. Osasüsteem ei kuulu eraldiseisvalt hindamisele ja selle kohta ei tehta eraldi soovitusi. Need tegevused on eurosüsteemi ülese järelevaatamise osa ja nendes osaleb Eesti Pank vastavalt eurosüsteemi üleses järelevaatamises osalemise põhimõtetele.

Eesti Panga kui TARGET 2 maksesüsteemi haldaja osas on saneerimise kohaldamine välistatud juba tulenevalt asjaolust, et tegemist on avalik-õigusliku juriidilise isikuga.

Kokkuvõtvalt on Eesti Panga seaduses sätestatud teatavad õigused maksesüsteemide ja nende haldajate üle järelevalve teostamiseks, kuid need keskenduvad seirele ja analüüsile. KAS-ist ei nähtu maksesüsteemi haldajatele kapitali miinimumnõudeid, nõudeid vara likviidsusele ega muid meetmeid maksejõuetuse olukorra ennetamiseks. Sekkumisõigused peaksid olema piisavad maksejõuetusolukorra ennetamiseks. Arvestades, et TARGET2-Eesti üle teostab järelevalvet Eesti Pank ja TARGET 2 üle Euroopa Keskpank, siis võiks pigem pidada meetmete olemasolu piisavaks.

Kuna ka käesoleval hetkel on maksesüsteemi haldajad SanS § 3 lg 3 loetelus sätestatud, võib asuda seisukohale, et see võib nii ka jääda.

1.3.3. Krediidiandjad ja – vahendajad ning hoiu-laenuühistud.

Krediidiandjad- ja vahendajad. Eestis kehtib krediidiandjate ja -vahendajate seadus, milles on sätestatud veel täiendav liik finantsasutusi. KAVS § 5 lg 1 kohaselt on krediidiandja käesoleva seaduse tähenduses ettevõtja, kelle majandus- või kutsetegevuseks on tarbijale krediidi andmine. KAVS § 6 lg 1 kohaselt on krediidivahendaja käesoleva seaduse tähenduses on füüsiline või juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana ning kelle majandus- või kutsetegevuseks on tarbijale krediidi vahendamine.

Direktiiv ei kohaldu art 1 lg 2 p (f) kohaselt muuhulgas siis, kui võlgnikuks on direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus loetletud muud finantseerimisasutused ja ettevõtjad.

Krediidiandjaid ja – vahendajaid võiks pidada direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 esimeses lõigus loetletud muuks finantseerimisasutuseks või ettevõtjaks viidatud sätte punkti b kohaselt (määruse 575/2013 mõttes finantseerimisasutus, kuna nad tegelevad direktiivi 2013/36/EL I lisa punktis 2 märgitud tegevusega „*Laenutehingud, sealhulgas: tarbijakrediit, kinnisvaraga seotud krediidilepingud, regressiõigusega või -õigusega faktooring, äritehingute finantseerimine (sealhulgas maksekohustuste ost)*“. Finantseerimisasutusega Direktiivi mõttes on tegemist tingimusel, et tegemist on krediidiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17.

Kui isik vastab „muu finantseerimisasutuse või ettevõtja“ mõistele Direktiivi art 1 lg 2 p (f) mõttes, siis Direktiiv ei kohaldu ehk ennetava saneerimise meetmeid ei pea tagama.

Kui aga isik ei vasta Direktiivi art 1 lg 2 p (f) mõistele, siis tuleb ennetava saneerimise meetmete kohaldamise võimalus tagada. Sellisel juhul tuleb kaaluda, kas on võimalik teha erand Direktiivi art 1 lg 3 alusel. Kuna tegemist on finantsteenuseid pakuva ettevõtjaga ehk Direktiivi art 1 lg 3 esimene eeldus on täidetud, siis tuleb veel täiendavalt analüüsida, kas krediidiandjate ja -vahendajate puhul on siseriiklikult sätestatud piisavad sekkumisõigused.

KAVS § 10 lg 1 kohaselt peab krediidiandjana tegutsemiseks olema tegevusluba. KAVS § 10 lg 2 kohaselt peab krediidivahendajana tegutsemiseks juriidilisel või füüsilisel isikul olema tegevusluba. KAVS § 10 lg 6 kohaselt otsustab tegevusloa andmise Finantsinspeksioon.

¹³¹ Kättesaadav: https://www.eestipank.ee/sites/eestipank.ee/files/files/Maksesysteemid/jarelevaatamise_raamkava.pdf

Tegevusloa taotlus peab sisaldama KAVS § 12 lg 1 p 2 kohaselt KAVS § 13 nõuetele vastavat äriplaani. KAVS § 15 kohaselt tegevusloa antakse, kui esitatud andmed ja dokumendid on nõuetekohased ning esitatu põhjal saab veenduda, et tegevusloa taotlejal on taotluses märgitud krediidi andmiseks või krediidi vahendamiseks või nõustamisteenuse osutamiseks vajalikud teadmised ja organisatsiooniline suutlikkus ning tarbijate huvide kaitse on piisavalt tagatud.

Tegevusloa andmisest keeldumise alustena on KAVS §-s 16 lg-s 2 võib muu hulgas arvestada näiteks äriplaani adekvaatsust ja piisavust; taotleja, tema emaettevõtja ja teiste taotlejaga samasse konsolideerimisgruppi kuuluvate isikute tegevust, finantsseisundit, ärialast mainet ja kogemusi. Seega on tegevusloa andmisel antud ulatuslik kontrollivõimalus. KAVS §-s 18 on sätestatud ulatuslik nimekiri (18 sätet) Finantsinspeksiooni poolt tegevusloa kehtetuks tunnistamise alustena, millest suur osa on sätestatud tarbijate huvide kaitset silmas pidades.

KAVS § 54 lg 2 kohaselt peab krediidiandja aktsia- või osakapital peab olema vähemalt 50 000 eurot ning KAVS § 54 lg 1 kohaselt peab see olema täielikult sisse makstud.

KAVS § 57 lg 1 kohaselt tuleb krediidiandjal ja –vahendajal koostada Finantsinspeksioonile aruanne. KAVS § 57 Lg 2 kohaselt on järelevalve eesmärgil Finantsinspeksioonile esitatavate regulaarsete aruannete periood kvartal.

KAVS § 65 kohaselt võib krediidiandja või -vahendaja suhtes pankrotiavalduse esitada Finantsinspeksioon.

Järelevalvet krediidiandja ja –vahendajate üle teostab Finantsinspeksioon. Järelevalve eesmärk on tagada krediidiandja või -vahendaja asutamise, tegevuse, sealhulgas krediidi andmise, krediidi vahendamise või nõustamisteenuse osutamise, ning krediidiandja ja -vahendaja juhtide ja töötajate teadmiste, oskuste ja kogemuste vastavus seadusele ja teistele õigusaktidele, pidades eelkõige silmas tarbijate huvide ja õiguste kaitset (KAVS § 80). KAVS § 86 lg 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil järelevalve teostamiseks õigus nõuda tasuta teavet, dokumente ja suulisi või kirjalikke selgitusi järelevalve teostamisel tähtsust omavate asjaolude kohta. KAVS § 87 lg 1 kohaselt on Finantsinspeksioonil järelevalve teostamiseks õigus teha kohapealset kontrolli käesolevas seaduses sätestatud järelevalve ulatuses. KAVS §-dest 90 ja 91 tuleneb ulatuslik ettekirjutuste tegemise õigus.

Eelnevalt tulenevalt võib asuda seisukohale, et arvestades ulatuslikke sekkumisõigusi, oleks Direktiivi Art 1 lg 3 kohaselt krediidiandjate ja –vahendajate välistamine saneerimise kohaldamisalast võimalik. Sätestatud on tegevusloa regulatsioon ning piisavalt tasemel järelevalve krediidiandjate ja -vahendajate üle.

Hinnates Art 1 lg 3 erandi kohaldamise põhjendatust, tuleb arvesse võtta, et kuigi kehtestatud on võrdlemisi ulatuslikud sekkumisõigused, siis need ei ole niivõrd ulatuslikud kui näiteks krediidiandjate puhul, kelle puhul on KAS § 111 jj sätestatud moratoriumi regulatsioon makseraskustes krediidiandjate maksevõime taastamiseks. Krediidiandjate ja -vahendajate puhul tuleks seadusandjal seega kaaluda, kas sekkumisõigused on piisavad selleks, et hoida ära makseraskuste tekkimine või taastada maksejõulisust piisaval määral, et kõnealuste isikute õigused ei saaks saneerimismenetluse välistamisega põhjendamatult kahjustatud.

Hoiu-laenuühistud. Hoiu-laenuühistute seaduses on sätestatud veel täiendav liik finantseerimisasutusi. Hoiu-laenuühistute puhul on samuti tegemist finantseerimisasutustega (HLÜS § 3 lg 1), mille tegevusaladeks on (HLÜS § 6):

- 1) hoiustamistehingud hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks;
- 2) laenuühingud, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaenu ja faktooring;
- 3) liisingutehingud;
- 4) Euroopa Komisjoni ja Euroopa Liidu Majanduspiirkonna lepinguriigi (edaspidi *lepinguriik*) asutatud sihtasutuste, struktuurifondide, makseagentuuride või teiste sarnaste isikute poolt pakutavate tagatiste, garantiide, toetuste ja sihtotstarbeliste tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamine ja nende vahendamine;
- 5) krediidiandjate, finantseerimisasutuste või kindlustusandja poolt pakutavate tagatiste, garantiide ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamine ja nende vahendamine;
- 6) nõustamine majandustegevust puudutavates küsimustes;
- 7) muud tehingud, mis on sisult sarnased käesoleva lõike punktides 1–6 loetletud finantsteenustega.

HLÜS § 6 lg 2 kohaselt võib hoiu-laenuühistu osutada kindlaksmääramata isikute ringile:

- 1) valutavahetusteenuseid;
- 2) rahasiiret ning teisi makseteenuseid vastavalt makseasutuste ja e-raha asutuste seaduses sätestatule.

Eeltoodud tegevusaladest tulenevalt on hoiu-laenuühistute puhul tegemist Direktiivi art 1 lg 2 punktis (f) määratletud „muu finantseerimisasutuse või ettevõtjaga“. Artikkel 1 lg 2 p (f) viitab direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõikele 1. Tegemist on direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike (b) mõttes finantseerimisasutusega (mõiste osas viitab direktiiv 2014/59/EL art 2 lg 1 p 4 omakorda määruse nr 517/2013 artikli 4 lõike 1 punktile 26). Tegemist on finantseerimisasutusega määruse 575/2013 kohaselt, sest eelloetletud tegevused kattuvad mitmete direktiivi 2013/36/EL I lisa punktides 2 kuni 12 ja punktis 15 loetletud tegevusega. Näiteks laenuühingud (p 2), tarbijakrediit (p 2), kinnisvaraga seotud krediitilepingud (p 2), regressiõigusega või –õiguseta faktooring (p 2), kapitalirent (p 3), tagatised (p 6), välisvaluutaga tehtavad tehingud (p 7 (b)). Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike (b) mõttes finantseerimisasutuseks lugemisel kehtib aga taaskord tingimus, et tegemist peab olema krediitiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtjaga või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtjaga ning isik peab kuuluma emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17. Kui vastav tingimus täidetud ei ole, siis ei ole tegemist finantseerimisasutusega direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike (b) mõttes ega „muu finantseerimisasutuse või ettevõtjaga“ Direktiivi art 1 lg 2 punkti (f) mõttes.

Teiste sõnadega, hoiu-laenuühistute puhul on tegemist „muu finantseerimisasutuse või ettevõtjaga“ Direktiivi art 1 lg 2 p (f) mõttes eeldusel, et tegemist on krediitiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtjaga või punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtjaga ning isik peab kuuluma emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17.

Eelnev annab põhjust analüüsimeks, kas juhul, kui tegemist ei ole Direktiivi art 1 lg 2 p (f) olukorraga, oleks võimalik kasutada Direktiivi art 1 lõikes 3 sätestatud erandit ning välistada Direktiivi kohaldumine ka Direktiivi art 1 lg 2 p (f) tingimustele mittevastavatele hoiu-laenuühistutele. Täidetud on Direktiivi artikli 1 lg 3 esimene eeldus ehk tegemist on finantsettevõtjaga, mistõttu järgnevalt tuleb täiendavalt tuvastada, kas hoiu-laenuühistute suhtes kohaldatakse erikorda, mille alusel on liikmesriigi järelevalve- või kriisilahendusamet ulatuslikud sekkumisõigused, mis on võrreldavad nendega, mida kohaldatakse Direktiivi art 1 lg 2 finantsettevõtjate puhul.

HLÜS 22 lg-s 3 on sätestatud, et hoiu-laenuühistu osakapital peab olema vähemalt 31 950 eurot. Hoiu-laenuühistu netovara peab tegutsemise igal ajahetkel vastama vähemalt osakapitalile. HLÜS § 24 lg 1 kohaselt moodustatakse hoiu-laenuühistu kohustuste tagamiseks reservkapital, mille suurus peab olema vähemalt pool osakapitalist, kui põhikirjaga ei ole ette nähtud suuremat määra. HLÜS § 26 lg-s 3 on seoses kahjumi katmisega sätestatud, et kui kahjumi katmiseks reservkapitalist ja teistest põhikirjas ettenähtud reservidest ei piisa ning kahjumi katmise tagajärjel on hoiu-laenuühistu osakapital vähenenud 1/3 võrra või kui kahjumi katmise tagajärjel jääb osakapital käesoleva seaduse § 22 lõikes 3 toodud miinimumist väiksemaks, peab juhatus 15 päeva jooksul kutsuma kokku liikmete erakorralise üldkoosoleku. Üldkoosolek peab otsustama: 1) osakapitali suurendamise või 2) hoiu-laenuühistu lõpetamise või 3) pankrotiavalduse esitamise.

Täiendava usaldusväärse tagamiseks on HLÜS § 27 lg 1 p-s 1 sätestatud, et hoiu-laenuühistu: 1) peab oma tegevuses paigutama vähemalt 5 protsenti oma liikmete hoiuste summast nõudmiseni hoiusena Eesti või teise lepinguriigi krediitiasutusse; 2) võib omandada ainult oma peamiseks ja püsivaks tegevuseks vajalikke kinnisasju; 3) on keelatud osaleda osanikuna täisühingus või täisosanikuna usaldusühingus; 4) investeringud põhivarasse, sealhulgas finantspõhivarasse ei tohi kokku olla suuremad hoiu-laenuühistu omakapitalist; 5) bilansiliste nõuete summa klientide vastu ja bilansiväliste kohustuste summa kokku ei või ületada kümnekordset omakapitali summat.

Lisaks on HLÜS § 28 lg 1 kohaselt hoiu-laenuühistu kohustatud laenude andmisel järgima krediteerimise häid tavasid ning kontrollima laenusaaaja maksevõimelisust, usaldusväärset ja piisava tagatise olemasolu.

Oluline on märkida, et hoiu-laenuühistu puhul, kes annab või vahendab tarbijale krediiti, on sätestatud eriregulatsioon. Selline hoiu-laenuühistu on KAVS § 2 lg 6 kohaselt krediidiandja või -vahendaja KAVS tähenduses ja talle kohaldatakse KAVS ning teistes õigusaktides krediidiandja või -vahendaja kohta sätestatud käesolevas seaduses ja hoiu-laenuühistu seaduses ettenähtud erisustega. Seega sellisel

juhul kohaldub hoiu-laenuühistule kogu KAVS regulatsioon (vt täpsemalt alljärgnev peatükk) koos tegevusloa kohustusega ning sellega seonduvate nõuetega ja Finantsinspektsiooni järelevalvega.

Eelnevast tulenevalt võib asuda seisukohale, et HLÜS ei ole sätestatud piisavalt ulatuslikke kontrollimehhanisme hoiu-laenuühistuste puhul HLÜS tähenduses, kuna puudub tegevusloa regulatsioon ning piisavalt tasemel järelevalve hoiu-laenuühistuste tegevuse üle. Teistsugune on olukord hoiu-laenuühistuste puhul, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti. Nende puhul võib lugeda kontrollimehhanisme piisavaks, kuna sätestatud on tegevusloa regulatsioon ja tegevuse üle teostab järelevalvet Finantsinspektsioon, kellel on ulatuslikud sekkumisõigused.

Selleks, et tarbijatele krediiti mitteandvate või mittevahendavate hoiu-laenuühistute välistamine SanS kohaldamisalast oleks võimalik, tuleks siseriiklikult kehtestada võrdväärseid sekkumisõigused ka nende hoiu-laenuühistuste puhul.

Kokkuvõtvalt:

- 1) kui tegemist on hoiu-laenuühistuga, kes ei anna ega vahenda tarbijale krediiti ning kes vastab „muu finantseerimisasutuse või ettevõtja“ mõistele Direktiivi artikli 1 lg 2 punkti (f) mõttes, siis Direktiiv ei kohaldu ehk ennetava saneerimise meetmeid tagama ei pea. Siseriiklikult on sellistele juriidilistele isikutele käesoleval hetkel saneerimismenetlus lubatud. Arvestades, et siseriiklikult puuduvad ulatuslikud sekkumisõigused, on põhjendatud hoiu-laenuühistutele, kes ei anna ega vahenda tarbijale krediiti, saneerimist lubada.
- 2) kui tegemist on hoiu-laenuühistuga, kes annab või vahendab tarbijale krediiti ning kes vastab „muu finantseerimisasutuse või ettevõtja“ mõistele Direktiivi artikli 1 lg 2 punkti (f) mõttes, siis Direktiiv ei kohaldu ehk ennetava saneerimise meetmeid tagama ei pea. Siseriiklikult on sellistele juriidilistele isikutele käesoleval hetkel saneerimismenetlus lubatud. Arvestades, et siseriiklikult on olemas selliste isikute suhtes ulatuslikud sekkumisõigused, oleks võimalik hoiu-laenuühistutele, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti, saneerimist mitte lubada Direktiivi artikli 1 lg 3 alusel. Siiski tuleb arvestada, et sekkumisõigused ei ole niivõrd ulatuslikud kui näiteks krediidasutuste puhul, kelle puhul on KAS § 111 jj sätestatud moratooriumi regulatsioon makseraskustes krediidasutuste maksevõime taastamiseks. Hoiu-laenuühistute puhul, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti, tuleks seadusandjal kaaluda, kas sekkumisõigused on piisavad selleks, et hoida ära makseraskuste tekkimine või taastada maksevõimelisust piisaval määral, et kõnealuste isikute õigused ei saaks saneerimismenetluse välistamisega põhjendamatult kahjustatud.
- 3) kui tegemist on hoiu-laenuühistuga, kes ei anna ega vahenda tarbijale krediiti ning kes ei vasta „muu finantseerimisasutuse või ettevõtja“ mõistele Direktiivi artikli 1 lg 2 punkti (f) mõttes, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus tagada. Sellisel juhul ei ole Direktiivi artikli 1 lg 3 alusel erandi tegemine võimalik, kuna (vähemalt käesoleval hetkel) puuduvad siseriiklikult piisavalt ulatuslikud sekkumisõigused, mis oleks võrreldavad Direktiivi artikli 1 lg 2 märgitud isikutele kohaldatavate sekkumisõigustega.
- 4) kui tegemist on hoiu-laenuühistuga, kes annab või vahendab tarbijale krediiti ning kes ei vasta „muu finantseerimisasutuse või ettevõtja“ mõistele Direktiivi artikli 1 lg 2 punkti (f) mõttes, siis Direktiiv kohaldub ehk sellistele isikutele tuleb ennetava saneerimise meetmete kasutamise võimalus tagada. Arvestades, et siseriiklikult on olemas selliste isikute suhtes ulatuslikud sekkumisõigused, oleks võimalik hoiu-laenuühistutele, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti, saneerimist mitte lubada Direktiivi artikli 1 lg 3 alusel. Siiski tuleb arvestada, et sekkumisõigused ei ole niivõrd ulatuslikud kui näiteks krediidasutuste puhul, kelle puhul on KAS § 111 jj sätestatud moratooriumi regulatsioon makseraskustes krediidasutuste maksevõime taastamiseks. Hoiu-laenuühistute puhul, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti, tuleks seadusandjal kaaluda, kas sekkumisõigused on piisavad selleks, et hoida ära maksejõuetuse tekkimine või taastada seda piisaval määral, et kõnealuste isikute õigused ei saaks saneerimismenetluse välistamisega põhjendamatult kahjustatud.

1.3.4. Järeldused ja ettepanekud

1.3.4.1. Järeldused

Direktiivi nõuded. Töörühma hinnangul on Eestil põhjendatud kasutada Direktiivi art 1 lg 4 teises lauses ettenähtud välistust ning piirata Direktiivi kohaldamine ennetava saneerimise raamistike osas üksnes juriidiliste isikutega. VÕVS-i alusel füüsilisest isikust ettevõtjate saneerimine jääb sellisel juhul Direktiivi kohaldamisalast välja. Kuna saneerimisseadus kohaldub ainult juriidilistele isikutele, ei ole Direktiivi art 1 lg 4 rakendamiseks vajalik SanS-i muuta.

SanS § 3 lg 3 sisalduvatest isikutest on lubatud Direktiivi art 1 lg 2 alusel saneerimisregulatsiooni kohaldumise alt välistada alljärgnevad isikud:

1. kindlustusandjad (art 1 lg 2 p (a));
2. krediidasutused (art 1 lg 2 p (b));
3. investeerimisühingud (art 1 lg 2 p (c));
4. väärtpaberite keskdepositooriumid (art 1 lg 2 p (e));
5. aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondid ja fondivalitsejad (art 1 lg 2 p (f)) (Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (a) mõttes);
6. makseasutused, e-raha asutused, väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad, maksesüsteemi haldajad (art 1 lg 2 p (f)) tingimusel, et tegemist on Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes liidus asutatud finantseerimisasutusega, mis on krediidasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17.

SanS § 3 lg-s 3 nimetatud, kuid Direktiivi art 1 lg-s 2 mittednimetatud isikud. SanS § 3 lg 3 on loetletud mitmed juriidilised isikud, kes ei paigutu Direktiivi art 1 lg 2 välistuste alla. Nendeks on:

- 1) hasartmängukorraldajad;
- 2) makseasutused, e-raha asutused, väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad ja maksesüsteemi haldajad juhul, kui tegemist ei ole Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes liidus asutatud finantseerimisasutusega, mis on krediidasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning mis kuulub emaettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17.

Nende isikute välistamine Direktiivi kohaldamisalast on lubatud, kui täidetud on Direktiivi art 1 lg 3 eeldused erandi tegemiseks. Töörühma analüüsist järeldub, et üksnes hasartmängukorraldajate osas ei ole täidetud Direktiivi art 1 lg 3 eeldused. Muud isikud on jätkuvalt lubatud jätta SanS § 3 lg 3 loetellu.

Krediidiandjad ja – vahendajad ning hoiu-laenuühistused. Arvestades ulatuslikke sekkumisõigusi, oleks Direktiivi art 1 lg 3 kohaselt krediidiandjate ja –vahendajate ja hoiu-laenuühistuste, kes annavad või vahendavad tarbijale krediiti, välistamine saneerimise kohaldamisalast võimalik. Sellest ei järeldu, et Eesti peaks seda teed kindlasti minema. Saneerimisvõimaluse äravõtmine on ettevõtjale siiski ka piirang ning lisaks sekkumisõiguste olemasolule, mis iseenesest on piisavad Direktiivi art 1 lg 3 kohaldamiseks, väärrib täiendavalt kaalumist, kas ettevõtjale on tagatud piisavalt efektiivsed võimalused makseraskuste ennetamiseks ja nende ületamiseks. Seejuures tuleb arvestada, et sedavõrd ulatuslikke sekkumisõigusi kui näiteks krediidasutuste puhul ei ole nimetatud isikutele sätestatud (puudub krediidasutustele kohalduv moratorium jne).

1.3.4.2. Ettepanekud

Direktiivi nõuded. SanS-i § 3 lg 3 loetelus olevad välistused on töörühma hinnangul kooskõlas Direktiiviga, välja arvatud hasartmängukorraldajad, ning selles osas SanS-i muutmine ei ole iseenesest vajalik. Kuna osad SanS § 3 lg 3 juhtumid lähevad Direktiivi art 1 lg 3 erandi alla, tuleb erikordade kohaldamisest Euroopa Komisjoni teavitada. Samuti ei pea SanS § 3 lg 3 loetelus sisaldama kõiki Direktiivi art § 1 lg 2 p-des a)-f) loetletud isikud. Teisalt on töörühma hinnangul mõistlik siseriiklikus õiguses ja Direktiivis olevad loetelud võimalikult laias ulatuses sünkroniseerida.

SanS § 3 lg 3 muutmiseks näeb töörühm kahte võimalust:

- a) alternatiiv 1: lisada SanS § 3 lg 3 loetellu Direktiivi art 1 lg 2 p a) - f) nimetatud ja SanS-is puuduolevad isikute grupid, jättes alles ka olemasoleva loetelu, v.a hasartmängukorraldajad, kelle suhtes ei ole täidetud Direktiivi art 1 lg 3 nõuded erandi tegemiseks.
- b) alternatiiv 2: võtta üle ja kehtestada SanS § 3 lg-s 3 Direktiivi art 1 lg 2 p-des a) - f) nimetatud loetelu isikutest, kasutades Direktiivi sõnastust ja viiteid EL-i õigusaktidele. Lisaks sellele loetleda isikud, kelle suhtes soovitakse kasutada Direktiivi artikkel 1 lg 3 sätesatud erandit.

Töörühm pooldab alternatiivi 2 kasutamist, kuna sellisel juhul on paremini tagatud kooskõla Direktiiviga ning võimalikud siseriiklikud definitsioonid ei tekita vastuolusid ja ebavõrdset kohtlemist (mh tulenevalt erinevatest juriidilise isiku vormidest EL-i liikmesriikides), seda eriti olukorras, kus saneerimismenetlus lisatakse EIR määruse lisasse A. Alternatiiv 2 lahenduse miinusena saab välja tuua täiendavat koormust kohtutele – kohtutel tuleb asuda igakordselt EL-i õigusaktide rägastikust kontrollima, kas konkreetne isik liigitub mõne Direktiivi art 1 lg 2 viidatud EL-i õigusakti määratluse alla. See probleem saab kohtupraktika väljakujunedes ületatud.

Hoiu-laenuühistud ja krediidiandjad ja vahendajad ja muud Direktiivi art 1 lg 3 välistused. Kuigi hoiu-laenuühistud, kes tegelevad tarbijale krediidi andmise ja vahendamisega, ja krediidiandjad ja – vahendajad on võimalik Direktiivi art 1 lg 3 alusel lisada SanS § 3 lg 3 loetellu, ei oma töörühm veendumust, et see on ilmtingimata vajalik ja põhjendatud, mistõttu ei tee töörühm nende isikute osas ettepanekut SanS-i muutmiseks. Täiendavat analüüsi vajab küsimus, kas nendele isikutele makseraskuste ennetamiseks ja ületamiseks kehtestatud võimalused on piisavalt efektiivsed või tuleks selleks, et nad saneerimismenetluse alt välistada, nende tegevust reguleerivates eriseadustes kehtestatud mehhanismid terviklikult üle vaadata. Sama kehtib enamusele SanS § 3 lg 3 loetletud isikutest, kelle suhtes on võimalik kohaldada Direktiivi art 1 lg 3 erandit.

1.3.5. Mõjude analüüs

Probleem 1: SanS ei kata kõiki isikuid, mis on loetletud Direktiivi art 1 lg 2 p-des a) – f). SanS § 3 lg-s 3 on loetletud samas isikud, keda Direktiivi art 1 lg 2 loetelus ei ole ning kelle puhul tuleb hinnata Direktiivi art 1 lg 3 erandi kohaldamist.

Muudatusettepanek: kehtestada SanS § 3 lg-s 3 Direktiivi art 1 lg 2 p-des a) -f) nimetatud loetelu isikutest, kasutades Direktiivi sõnastust ja viiteid EL-i õigusaktidele. Lisada sellele loetelule isikud, kelle suhtes soovitakse kasutada Direktiiv art 1 lg 3 sätestatud erandit (makseasutused, e-raha asutused, väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajad, maksesüsteemi haldajad juhul, kui tegemist ei ole Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 (b) mõttes liidus asutatud finantseerimisasutusega, mis on krediidiasutuse või investeerimisühingu tütarettevõtja või Direktiivi 2014/59/EL artikli 1 lõike 1 punktides c või d osutatud äriühingu tütarettevõtja ning mis kuulub ematettevõtja konsolideeritud järelevalve alla vastavalt määruse (EL) nr 575/2013 artiklitele 6 kuni 17.). Jätta SanS § 3 lg 3 loetelust välja hasartmängukorraldajad.

Mõju: Muudatuse **primaarseks sihtrühmaks** on isikud, kes lisatakse SanS § 3 lg 3 loetellu ning kellele saneerimismenetlust ei ole võimalik muudatuse jõustumisel kohaldada. Kuna nendelt isikutelt võetakse ära võimalus saneerimismenetluseks, siis võiks üheltpoolt hinnata muudatuse mõju negatiivseks. Samas on nimetatud isikud allutatud kõik ulatuslikule järelevalvele ja nõuetele, mille järgmine peab tagama ettevõtjate maksejõulisuse, siis on muudatuse mõju sihtrühmale võimalik hinnata mõõdukaks ning arvestades asjaolu, et selliseid isikuid on äärmiselt vähe, ei ole muudatuse jõustumisel praktikas olulist mõju.

Muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on ka hasartmängukorraldajad, kellele muudatuse jõustumisel saab kohaldada SanS-s ettenähtud saneerimismenetlust. Kuna saneerimismenetlust saab alustada üksnes ettevõtja avalduse alusel, ei ole muudatuse sihtrühmale negatiivne, vaid pigem positiivne, kuna annab hasartmängukorraldajatele võimaluse ületada majandusraskusi saneerimismenetluse kaudu. Muudatuse mõju ulatuse hindamiseks andmed puuduvad.

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on kohtud, kuna SanS § 3 lg 3 sidumine Direktiivi art 1 lg 2 loeteluga paneb kohtule kohustuse teostada saneerimismenetluse algatamise otsustamisel täiendav analüüs EL-i õigusaktide alusel, tuvastamaks, kas saneerimist taotlev ettevõtja paigutub mõne loetelus nimetatud direktiivi kohaldamisalasse. Muudatusettepaneku mõju on sihtrühmale negatiivne, kuid

väike, kuna mõju on ajutise iseloomuga (kohtute pädevuse tõstmisel läbi spetsialiseerumise ja praktika väljakujunemisel saab mõju olema ebaoluline).

2. ENNETAVA SANEERIMISE RAAMISTIKE KASUTAMISE VÕIMALUSED

2.1. Võimalus kasutada ennetatava saneerimise raamistikke

2.1.1. Teema kirjeldus

Saneerimismenetlusi võib liigitada mitteformaalseteks menetlusteks ja formaalseteks menetlusteks. Mitteformaalsed menetlused on saneerimisega seotud isikute, sh võlgnik, võlausaldaja, pandipidaja, koostööpartnerid jne, vahelised kokkulepped, mida ei allutata riigi poolt teostatud kontrollile. Üks tuntumaid näiteid mitteformaalsest saneerimismenetlusest on „*London Approach*“ (UK).¹³² Formaalsed saneerimismenetlused on sellised menetlused, mis alluvad riigi poolt teostatava võimu kontrollile, nt Saneerimisseadus (Eesti), Administration (UK), Chapter 11 (USA) jne. Viidatud menetluste liigitamise põhimõte seisneb selles, et kui saneerimisega seotud osapooled saavad kokkuleppele ning täidavad nimetatud kokkuleppeid, siis nad ei vaja eraldiseisvat riigi sekkumist ega kaitset. Formaalsed saneerimismenetlused on vajalikud saneerimisega seotud isikute kokkulepetele suunamiseks ning kokkulepete täitmise tagamiseks riigivõimu abiga. Viimasel kümne aasta jooksul on pööratud rohkem tähelepanu USA-st alguse saanud saneerimismenetlusele, mis on segu mitteformaalsetest ja formaalsetest menetlustest, mida nimetatakse erialakirjanduses „*pre-pack*“.¹³³ Viidatud „*pre-pack*“ menetlus võib seisneb saneerimiskava või võlgniku ettevõtte kui terviku („going concern“) müügi mitteformaalses kokkuleppimises enne formaalse menetluse alustamist ning peale kokkuleppele jõudmist nimetatud saneerimiskava või müügi protsessi formaalsele menetlusele allutamises. Kuivõrd mitteformaalselt on sisuliselt juba kõik oluline kokkulepitud, siis peaks eeltoodu tagama äärmiselt kiire ja efektiivse formaalse saneerimismenetluse elluviimise.

Vastavatele menetlustele viitab ka WB analüüsi p 1.5.4. nimetades „*pre-packaged plan*“ or „*pre-pack*“ menetluseks selliseid saneerimismenetlusi, kus saneerimismenetluse algatamise taotluses esitatakse ühtlasi eelnevalt kokkulepitud ja ettevalmistatud saneerimiskava. Peamiselt tuntakse kahte tüüpi „*pre-pack*“ menetlust. Üks võimalik „*pre-pack*“ mudel tähendab menetlust, kus enne formaalse saneerimismenetluse alustamist on väljatöötatud saneerimiskava ja läbirääkimiste tulemusena saadud vajalik võlausaldajate nõusolek ning vajaliku informatsiooni avaldamine. Nimetatud mudel on võetud aluseks muuhulgas USA-s. Samas teist tüüpi mudel tähendab võlgniku ettevõtte kui terviku müügi ettevalmistamist enne formaalse saneerimismenetluse alustamist selliselt, et saneerimismenetluse algatamisel ning ametliku saneerimisnõustaja määramisel oleks võimalik võlgniku tervikvara koheselt eelnevate kokkulepete alusel võõrandada. Viidatud mudelit kasutavad muuhulgas Holland ja UK.¹³⁴ Kumbki mudel ei pruugi olla absoluutne ning mitmete riikide „*pre-pack*“ menetlused on aluseks võtnud elemente mõlemast mudelist, nt Austria¹³⁵ või Prantsusmaa¹³⁶.

2.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Vastavalt direktiivi artiklile 4.5. võib direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistik koosneda ühest või mitmest menetlusest, meetmest või sättest, millest mõned võivad olla kohtuvälised, ilma et see mõjutaks teisi liikmesriigi õiguse kohaseid saneerimisraamistikke. Liikmesriigid tagavad, et saneerimise raamistik annab võlgnikele ja puudutatud isikutele käesolevas jaotises sätestatud õigused ja tagatised sidusal viisil.

Seega annab direktiivi artikkel 4.5. võimaluse eelmises punktis viidatud „*pre-pack*“ menetluse rakendamiseks siseriiklikus õiguses. Tulenevalt eelnevast on direktiivi ülevõtmise seisukohalt oluline analüüsida, kas Eestis tuleks rakendada „*pre-pack*“ menetlust ning juhul, kui „*pre-pack*“ menetluse rakendamine on vajalik, siis millise regulatsiooniga „*pre-pack*“ menetluse rakendamine Eestis oleks kõige mõistlikum, arvestades kohalikke tingimusi.

¹³² R. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell 2011, p 31, para 1-32.

¹³³ M. Van Schadewijk. Pushing Boundaries between Competition and Insolvency Law: Pre-packing in the UK. Nottingham Insolvency and Business Law E-Journal, vol 5, iss. 3, (2017), p 2.

¹³⁴ WB Raport lk 19 p 1.5.4.

¹³⁵ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 296 para 560. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

¹³⁶ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 297 para 562. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

2.1.3. Kehtiv õigus

Hetkel ei ole kehtivas õiguses „pre-pack“ menetlus otseselt reguleeritud. Kuigi saneerimisseaduses ei ole lühendatud tähtaegu, siis ei ole keelatud „pre-pack“ menetluse ühel viisil kasutamine, valmistades saneerimiskava enne saneerimisavalduse esitamist ette koostöös saneerimishooldajaga, saavutades vajalikul määral võlausaldajate nõusolek ettevalmistatud saneerimiskavale ning huvitatud isikute (pandipidaja) nõusolek ettevalmistatud saneerimiskavale ja esitada saneerimise avaldus koos saneerimiskavaga, mis muudaks saneerimismenetluse kiiremaks ja efektiivsemaks. Antud asjaolule on viidanud ka INSOL Europe küsides, kas sellisel juhul on tegemist „pre-pack“ menetlusega või tavalise saneerimismenetlusega.¹³⁷ Teise „pre-pack“ menetluse versiooni elluviimiseks ehk võlgniku ettevõtte kui terviku kiireks müügiks puudub Eestis hetkel regulatsioon.

2.1.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kehtiva õiguse muutmise vajaduseks tuleb esiteks teha kindlaks, kas „pre-pack“ menetluse Eestis rakendamine on mõistlik ja vajalik arvestades kohalikke olusid. Iseenesest ei ole „pre-pack“ menetluse rakendamine Eestis välistatud, kuid arvestades põhjendatud ja vajaliku „pre-pack“ menetluse regulatsiooni väljatöötamise mahtu, sh ajalist ressursi ning keerukust, mida analüüsime põhjalikumalt alljärgnevatel punktides, siis leiame, et „pre-pack“ menetluse rakendamine direktiivi ülevõtmise raames ei ole mõistlik ega põhjendatud. Näiteks Hollandis on vastava regulatsiooni väljatöötamine võtnud aega aastaid, kuid selle toimise eelduseks oli praktika, mis tingis vastava regulatsiooni väljatöötamise.¹³⁸ Samuti eeldas „pre-pack“ menetluse regulatsiooni rakendamine kõrgendatud kvalifikatsiooniga saneerimishooldajaid ja kohtunikke, kes on spetsialiseerunud maksejõuetuse õigusele ning kursis „pre-pack“ menetluse eripäraga, sh kuidas hinnata võlgniku ettevõtte väärtust selle kiire realiseerimise korral.¹³⁹ Kuivõrd „pre-pack“ menetluse rakendamine ei ole direktiivi kohaselt kohustuslik ning arvestades piiratud ressursse direktiivi ülevõtmise regulatsioonide väljatöötamiseks, siis soovitame moodustada eraldi töörühma analüüsima, kas, kuidas ja millal on Eesti valmis rakendama „pre-pack“ menetlust.

2.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis „Pre-pack“ on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsivate seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Artiklist 4.5. tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 4 lg 5 sätestab, et käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistik võib koosneda ühest või mitmest menetlusest, meetmest või sättest, millest mõned võivad olla kohtuvälised, ilma et see mõjutaks teisi liikmesriigi õiguse kohaseid saneerimisraamistikke.	Ei	Regulatsioon puudub
Liikmesriigid tagavad, et saneerimise raamistik annab võlgnikele ja puudutatud isikutele käesolevas jaotises sätestatud õigused ja tagatised sidusal viisil.		

¹³⁷ T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, p 24.

¹³⁸ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 299 para 570. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

¹³⁹ A. Kastrinou, S. Vullings. 'No Evil is Without Good': A Comparative Analysis of Pre-pack Sales in the UK and the Netherlands. International Insolvency Review. Volume 27, Issue 3, Winter 2018, p 332. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

„Pre-pack“ menetlused võivad olla järgmised:	Ette valmistada saneerimiskava koostöös saneerimisnõustajaga, millele on andnud vajaliku koguse poolthääli võlausaldajad ning heaks kiitnud huvitatud isikud ning esitada nimetatud kava koos saneerimisavaldusega ning saavutada kava kinnitamine võimalikult kiiresti	Ei	Regulatsioon puudub
	Ette valmistada võlgniku ettevõtte („going concern“) müügiotsustamise ning realiseerida viidatud plaan võimalikult kiiresti saneerimismenetluses	Ei	Regulatsioon puudub

2.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Eelpool viitasime, et „pre-pack“ menetlusi on peamiselt kahte liiki. Esimene keskendub saneerimiskava ettevalmistamisele, sh koostöö saneerimisnõustajaga, võlausaldajatelt esialgse nõusoleku saamine, kokkulepped huvitatu isikutega jne, enne saneerimisavalduse esitamist, eesmärgiga esitada koos saneerimisavaldusega niivõrd hästi ettevalmistatud saneerimiskava, millele on juba andnud nõusoleku vajalikus koguses võlausaldajaid, et võimalikult kiiresti ja efektiivselt kava kinnitada. Nimetatud süsteem on kasutusel Saksamaal, mida on kinnitanud prof Madaus.¹⁴⁰

Teine „pre-pack“ menetluse võimalus on valmistada ette enne saneerimisavalduse esitamist võlgniku ettevõtte („going concern“) müük selliselt, et saneerimismenetluse käigus võõrandatakse võimalikult efektiivselt ja kiiresti võlgniku ettevõtte ning võimalikult palju kohustusi jäetakse võlgniku kanda, samas vältides reputatsiooni langust ning võimalikku kahju seoses koostööpartneritega.¹⁴¹

Esimest liiki „pre-pack“ menetlused võivad anda võlgnikule võimaluse kava hääletamiseks enne kava esitamist nagu näiteks USA-s¹⁴² või annavad kohtule võimaluse enne saneerimismenetluse alustamist vastuvõetud kava kiiremini kinnitada, näiteks Läti ja Leedu seaduste kohaselt (vt allpool punkt 2.1.5.1.). Meie hinnangul ei ole nimetatud pre-pack“ menetluse liik Eestis vajalik, kuivõrd Eestis on küllaltki kiire ja efektiivne saneerimine, eeldusel et saneerimiskava on koostöös saneerimisnõustajaga ettevalmistatud ning vajalik nõusolek võlausaldajatelt ning huvitatud isikutelt on olemas. Nimetatud juhul, ei teki kava kinnitamisega efektiivsusega seonduvaid probleeme, mistõttu lisaregulatsiooni kehtestamine ettevalmistatud kava puhul on üleliigne ning põhjendamatu.

Samas puudub Eestis regulatsioon teise „pre-pack“ menetluse realiseerimiseks ehk võlgniku ettevõtte („going concern“) ettevalmistatud müügiks saneerimismenetluses võimalikult kiiresti ja efektiivselt. Nimetatud alternatiiv väärrib kaalumist, kuid vajab põhjalikku analüüsi, kuidas ning millal seda rakendada. Kuivõrd selline regulatsioon kehtib arvestatavalt toimivalt Hollandis ja UK-s, siis võiks nimetatud riikide seadustes toodud regulatsioonid olla eeskujuks. Siiski ei tohi unustada õiguslikke, kultuurilisi ja sotsiaalseid erinevusi Eesti ning Hollandi ja UK vahel. Hollandi süsteemi nurgakiviks on praktikast tulenev nõudlus ning kõrgesti spetsialiseerunud saneerimisnõustajad ja kohtunikud (vt eelpool punkt 2.1.1.4.). Lisaks väärrib märkimist, et „pre-pack“ menetluse teostamine ilma tagatud nõudega võlausaldaja nõusolekuta ei ole Hollandis võimalik.¹⁴³ Kõigepealt tekib Eestis praktiline küsimus, kui palju on äriühingutel reaalselt tegutsevaid ettevõtteid, mida võõrandada „pre-pack“ menetluse käigus. Kas võimalik ettevõtete võõrandamise arv „pre-pack“ menetluse raames on piisav, et luua eraldiseisev regulatsioon nimetatud ettevõtete võõrandamiseks „pre-pack“ menetluse raames. Vastav regulatsioon, mis aitab võõrandada tegutsevat ettevõtet („going concern“) võib olla ka saneerimismenetluses või pankrotimenetluses.

Eraldiseisev probleem seisneb teise „pre-pack“ menetluse ratsionaalsuses. Nimelt eeskujuriigis UK-s on tõstatatud mitmeid probleeme tulenevalt „pre-pack“ menetluse rakendamisega seoses ettevõtte („going concern“) võõrandamisega. Peamised etteheited on ettevõtte võõrandamisega alla turuhinna

¹⁴⁰ E-kirjavahetus prof Stephan Madaus ja Anto Kasak'u vahel (5.05.2020).

¹⁴¹ P. Omar. 'Upstreaming Rescue: Pre-Insolvency Proceedings and the European Insolvency Regulation. International Company and Commercial Law Review, 2014 (1), p 15.

¹⁴² US Bankruptcy Code 1126(b).

¹⁴³ A. Kastrinou, S. Vullings. 'No Evil is Without Good': A Comparative Analysis of Pre-pack Sales in the UK and the Netherlands. International Insolvency Review. Volume 27, Issue 3, Winter 2018, p 335. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

võlgnikuga seotud isikule, saneerimisnõustaja seotus ostjaga, tagamata nõuetega võlausaldajate ebapiisav informeeritus, sest nemad saavad reeglina müügist teada alles peale selle toimumist, ebaaus eelis uuele äriühingule, kes võtab ettevõtte üle ilma võlgadeta ning põhjalikum kahju tekitamine lubades võimaliku ebaefektiivse ettevõtte tegevuse jätkumisel.¹⁴⁴ Hilisemas Grahami aruandes on välja pakutud kuus meedet, mis pehmedaksin olukorda, kuid ilmselt ikkagi ei lahendaks kõike probleeme.¹⁴⁵ Üheks peamiseks probleemiks jääb küsimus, kas ettevõtte müügi hind on õiglane ning kuidas seda tagada?¹⁴⁶ Kokkuvõtvalt võib kaaluda Eestis „pre-pack“ menetluse rakendamist, kuid kõigepealt tuleks põhjalikult analüüsida, kas, millal ja kuidas seda teha, mistõttu soovitame nimetatud küsimuse jaoks moodustada eraldi töörühm, kuivõrd tegemist on olulise ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt soovitava küsimusega (vt allpool punkt 2.1.5.2.).

2.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes on viidatud nii mitteformaalsetele kui ka formaalsetele saneerimismenetlustele ning nimetatud menetluste elementide kombineerimisele. Revisjoni lähteülesande alapunktis 13.1.2. on toodud välja vajadus kaaluda alternatiivseid või abistavaid menetlusi formaalsele saneerimismenetlusele.¹⁴⁷

2.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB analüüsi punktis 1.5.4 antud soovitus nr 6 on viidatud võimalusele kaaluda saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmiseks lihtsamate saneerimismenetluste puhul „pre-pack“ lahendusi.¹⁴⁸ Antud küsimusele on esitatud töörühma seisukoht eespool (vt eelpool punkt 2.1.4.2.). Kokkuvõtvalt võib kaaluda Eestis „pre-pack“ menetluse rakendamist, kuid kõigepealt tuleks põhjalikult analüüsida, kas, millal ja kuidas seda teha, mistõttu soovitame nimetatud küsimuse jaoks moodustada eraldi töörühm, kuivõrd tegemist on olulise ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt soovitava küsimusega (vt allpool punkt 2.1.5.2.).

2.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Nimetatud küsimuses ei ole huvigrupid seisukohta avaldanud.

2.1.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kuivõrd kehtiv seadus otseselt ei reguleeri „pre-pack“ menetlusi, siis puudub antud küsimuses kohtupraktika.

2.1.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

2.1.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Võrdlusriikides on „pre-pack“ menetlusi rakendatud erinevalt. Näiteks Holland ja UK kasutavad mudelit, kus enne saneerimisavalduse esitamist lepitakse kokku võlgniku ettevõtte („going concern“) müügi

¹⁴⁴ L. Conway. Pre-pack administrations. Briefing paper, House of Common Library, 20. January 2016, p 9.

¹⁴⁵ L. Conway. Pre-pack administrations. Briefing paper, House of Common Library, 20. January 2016, p 12.

¹⁴⁶ M. Van Schadewijk. Pushing Boundaries between Competition and Insolvency Law: Pre-packing in the UK. Nottingham Insolvency and Business Law E-Journal, vol 5, iss. 3, (2017), p 2.

¹⁴⁷ Maksejõuetusmenetluse revisjoni lähteülesande lk 133

¹⁴⁸ WB Raport lk 19 p 1.5.4.

tingimustes võimalikult atraktiivselt ostjale, jättes võimalikud kohustused võlgnikule.¹⁴⁹ Samas USA-s on võimalik hääletada saneerimiskava poolt enne selle esitamist kohtule, et muuta formaalset saneerimismenetlust efektiivsemaks.¹⁵⁰ Samas Läti ja Leedu maksejõuetusseadused võimaldavad kiiremat saneerimismenetlust, kui saneerimiskava on eelnevalt väljatöötatud ning seda pooldab vajalik kogus võlausaldajate häält.¹⁵¹

2.1.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL suunistes on asutud seisukohale, et Eesti saneerimisseadus võib vastata „pre-pack“ menetlusele, kui saneerimiskava on enne saneerimisavalduste esitamist piisavalt ettevalmistatud ning võlausaldajate ning huvitatud isikutega on kokkulepe ning kohu kinnitab saneerimiskava piisavalt kiiresti.¹⁵²

Euroopa Komisjoni soovitude kohaselt peab olema võimalik „pre-pack“ menetluse rakendamine ning võlgnikul peab olema võimalus alustada äritegevuse ümberkorraldamise protsessi ilma kohtumenetlust algatamata.¹⁵³

WB analüüsi punktis 1.5.4 antud soovitus nr 6 on viidatud võimalusele kaaluda saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmiseks lihtsamate saneerimismenetluste puhul „pre-pack“ lahendusi.¹⁵⁴ Antud küsimusele on esitatud töörühma seisukoht eespool (vaata eespool punkt 2.1.4.2.2.).

WB suunistes soovitatakse „pre-pack“ menetluse rakendamist eelnevalt kokkulepitud saneerimiskava kiirendatud kinnitamise võimalusega formaalses saneerimismenetluses.¹⁵⁵

UNICITRALi suunistes soovitatakse samuti proovida „pre-pack“ menetlusi, kus saneerimiskava on juba eelnevalt kokku lepitud võlausaldajatega.¹⁵⁶

2.1.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

PankrS revisjoni raames ei ole „pre-pack“ menetlustega seoseid, sest kehtiv õigus ei tunne „pre-pack“ menetlusi ning „pre-pack“ menetlused seonduvad reeglina saneerimismenetlusega.

2.1.7. Järeldused ja ettepanekud

2.1.7.1. Järeldused

Töörühm ei ole otseselt vastu „pre-pack“ menetluste rakendamisele Eesti õiguses, kuid leiab, et Eestile kohase ja proportsionaalse „pre-pack“ menetluste väljatöötamine võtab aega ja ressursi. Kohene „pre-pack“ menetluste rakendamine seoses Direktiivi harmoniseerimisega Eesti õiguses oleks meelevaldne ning ei täidaks eesmärki. Kuivõrd „pre-pack“ menetlused eeldavad maksejõuetusõigusele spetsialiseerunud kohtunikke ja saneerimisinõustajaid ning „pre-pack“ menetluste elluviimiseks on vajalik pandipidaja nõusolek ja ühtlasi vastava praktika kujunemist, siis ei ole töörühma arvates Eesti õiguskultuur veel valmis „pre-pack“ menetluste rakendamiseks. Samas tuleks „pre-pack“ menetluste kontseptsiooni hakata laiemalt levitama ja tutvustama, et võiks luua eeldused tulevikus „pre-pack“ menetluste rakendamiseks. Samuti tuleks täiendavalt põhjalikumalt analüüsida, milline „pre-pack“ menetluste sobib Eesti õigusruumi ja majanduskeskkonda. Saneerimismenetluse eelsed kokkulepped

¹⁴⁹ WB Raport lk 19 p 1.5.4.

¹⁵⁰ US Bankruptcy Code 1126(b).

¹⁵¹ E-kirja vahetus A. Kasak ja E. Draba ning R. Norkus'ga (5.05.2020);

¹⁵² T. Richter, A. Thery. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, p 24.

¹⁵³ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 6 (a), 7 ja 8.

¹⁵⁴ WB Raport lk 19 p 1.5.4.

¹⁵⁵ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. Available at <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> (most recently accessed on 10.09.2020), p 19, B4.2.

¹⁵⁶ UNICITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 29 p 31.

võlgniku ja võlausaldajate vahel, mida võib realiseerida saneerimismenetluses, on ka täna võimalikud. Praktikas selliste kokkulepete võimalikult sagedane kasutamine aitab kaasa analuusile, milline „pre-pack“ menetlust sobib Eesti õigusruumi ja majanduskeskkonda Ettepanekud

Töörühm leiab, et Kuivõrd „pre-pack“ menetluse rakendamine ei ole direktiivi kohaselt kohustuslik ning arvestades piiratud ressursse direktiivi ülevõtmise regulatsioonide väljatöötamiseks, siis soovitame moodustada eraldi töörühma analüüsima, kas, kuidas ja millal on Eesti valmis rakendama „pre-pack“ menetlust.

2.1.7.2. Ettepanekud

Töörühm leiab, et hetkel ei ole „pre-pack“ menetluste rakendamine Eesti õiguses põhjendatud ja vajalik. Samas soovitab töörühm asutada uue pikemaajalise ekspertide grupi, kes analüüsiks, milline „pre-pack“ menetlus sobib Eesti õiguskorda ja majanduskeskkonda. Samuti peaks viidatud ekspertgrupp soodustama saneerimismenetluse eelseid kokkuleppeid ning jälgima nende rakendamist, et välja töötada Eesti õigusruumi ja majanduskeskkonna jaoks võimalikult efektiivne „pre-pack“ menetlus.

2.1.8. Mõjude analüüs

Mõju: Antud võimaliku muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on õigusruum ja majanduskeskkond tervikuna, sh võlgnik, võlausaldajad, omakapitali omanikud, koostööpartnerid jne. Hästi välja töötatud „pre-pack“ menetlus aitab kaasa paindlikuma ja efektiivsema saneerimismenetluse kujunemisele, mis omakorda mõjub positiivselt majandus- ja sotsiaalsele keskkonnale. Samas ebaõnnestunud „pre-pack“ menetluse regulatsioon takistab paindlikuma ja efektiivsema saneerimismenetluse realiseerimist ning toob kaasa kahju majandus- ja sotsiaalsele keskkonnale.

2.2. Juurdepääs saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused

2.2.1. Teema kirjeldus

Direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistiku meetmega peaks soodustama võimalikult varajase saneerimismenetluse alustamist ning kõrvaldama rahalistes raskustes olevate elujõuliste võlgnike tõhusa saneerimise takistused. Saneerimismenetluse uuendamise ja täiendamise eesmärgiks peaks olema komplekssete meetmete väljatöötamine saneerimismenetluse tõhustamiseks, mis kõik kogumis aitavad muuta juurdepääsu saneerimismenetluse algatamisele lihtsamaks. Meetmed peavad tagama saneerimismenetluse juurdepääsule piisava aga mitte liiga kõrge lävendi ning andma saneerimisnõustajale ja kohtule piisava teabehulga saneerimismenetluse algatamise vajaduse otsustamiseks ja läbiviimiseks. Saneerimismenetluse algatamise tingimused ei tohiks seada käibes osalejatele üle jõu käivaid takistusi, sest saneerimismenetlusele juurdepääs ei tohiks olla privileeg, vaid õigus igas suuruses ettevõttele. Käesolevas punktis on peamiseks uurimisküsimuseks see, milliste konkreetsete meetmetega oleks võimalik tagada tõhus juurdepääs saneerimismenetlusele. Samuti analüüsitakse kehtiva seadusandluse vastavust Direktiivi regulatsioonile ning saneerimisavaldust esitama õigustatud isikute ringi võimalikku laiendamist.

2.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivis käsitlevad võimalusi kasutada ennetava saneerimise raamistikke Direktiivi artikkel 1 sissejuhatava artiklina ning artikkel 4.

Artikkel 1 „Reguleerimise ja kohaldamisala“ sätestab teema kohta järgmist.

1. Käesoleva direktiiviga kehtestatakse sätted järgmise kohta: a) ennetava saneerimise raamistikud, mida saavad kasutada rahalistes raskustes olevad võlgnikud maksejõuetuse tõenäolisuse korral, et vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada tema elujõulisus;

5. Liikmesriigid võivad näha ette, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikust jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid: a) praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded; b) pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamisnõuded; c) võlgniku deliktõiguslikust vastutusest tulenevad nõuded.

6. Liikmesriigid tagavad, et ennetava saneerimise raamistikud ei mõjuta kogutud töandjapensionioigusi.

Artikkel 4 „Võimalus kasutada ennetava saneerimise raamistikke“ sätestab teema kohta järgmist. Direktiivi artikli 4 lg 6 analüüs on teema „Kohtu kaasamise ulatus saneerimismenetluse läbiviimiseks“ all.

1. Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetuse tõenäolisuse korral on võlgnikel võimalik kasutada ennetava saneerimise raamistikku, mille abil nad saavad end saneerida, et vältida maksejõuetust ja tagada oma elujõulisus, ilma et see piiraks muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks, kaitses seeläbi töökohti ja säilitades majandustegevuse.

2. Liikmesriigid võivad näha ette, et võlgnikel, kes on liikmesriigi õiguse alusel süüdi mõistetud arvepidamis- või raamatupidamiskohustuse raske rikkumise eest, on võimalik ennetava saneerimise raamistikku kasutada ainult pärast seda, kui nad on võtnud asjakohased meetmed süüdimõistva otsuse aluseks olnud rikkumiste heastamiseks, eesmärgiga anda võlausaldajatele vajalikku teavet, mis võimaldab neil otsuse tegemist saneerimise üle läbirääkimiste pidamise ajal.

3. Liikmesriigid võivad jätta kehtima liikmesriigi õiguses sätestatud elujõulisustesti või selle kehtestada, tingimusel et testi eesmärk on välistada võlgnikud, kellel ei ole elujõulisuse väljavaadet ning et seda saab läbi viia võlgniku vara kahjustamata.

4. Liikmesriigid võivad piirata kordade arvu teatava perioodi jooksul, millal võlgnik saab kasutada käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikku.

5. Käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistik võib koosneda ühest või mitmest menetlusest, meetmest või sättest, millest mõned võivad olla kohtuvälised, ilma et see mõjutaks teisi liikmesriigi õiguse kohaseid saneerimisraamistikke. Liikmesriigid tagavad, et saneerimise raamistik annab võlgnikele ja puudutatud isikutele käesolevas jaotises sätestatud õigused ja tagatised sidusal viisil.

7. Käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlgnike avalduse alusel.

8. Liikmesriigid võivad ühtlasi näha ette, et käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlausaldajate ja töötajate esindajate avalduse alusel võlgniku nõusolekul. Liikmesriigid võivad sätestada, et võlgniku nõusolekut nõutakse vaid juhtudel, kui võlgnikud on VKEd.

Direktiivi preambulis kirjeldatakse teemat alljärgnevalt.

(20) Samadel kaalutlustel on samuti asjakohane jätta käesoleva direktiivi kohaldamisalast välja liikmesriigi õiguse kohased avalik-õiguslikud asutused. Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik sätestada, et ennetava saneerimise raamistikke kohaldatakse vaid juriidilistele isikutele, kuna füüsilisest isikust ettevõtjate rahalisi raskusi võib tõhusalt lahendada mitte üksnes ennetava saneerimise menetluste vaid ka menetluste abil, mille tulemusel võlgadest vabanetakse, või lepingulisel kokkuleppel põhineva mitteametliku saneerimise abil. Erinevate õigussüsteemidega liikmesriikidel, kus sama liiki üksusel on neis õigussüsteemides erinev staatus, peaks olema võimalik selliste üksuste suhtes kohaldada ühte ühtset korda. Käesoleva direktiivi kohane ennetava saneerimise raamistik ei tohiks mõjutada võlgniku vastu esitatavaid nõudeid ja õigusi, mis tulenevad tööandjapensionisüsteemidest, kui need nõuded ja õigused tekkisid saneerimisele eelneval perioodil.

(24) Võlgnikud, sealhulgas juriidilised üksused ning, kui see on liikmesriigi õiguses nii sätestatud, füüsilised isikud ja kontsernid, peaksid saama kasutada saneerimisraamistikku, et tegeleda rahaliste raskustega juba varajases etapis, kui tundub tõenäoline, et nende maksejõuetust saab ära hoida ning tagada ettevõtte elujõulisuse. Saneerimisraamistikku peaks saama kasutada enne, kui võlgnik muutub liikmesriigi õiguse kohaselt maksejõuetuks, st enne, kui võlgnik vastab liikmesriigi õiguse alusel tingimustele, mille kohaselt algatatakse kõiki võlakohustusi hõlmav maksejõuetusmenetlus, millega tavaliselt kaasneb võlgnikule täielik käsutuskeeld ja likvideerija määramine. Et vältida saneerimismenetluse kuritarvitamist, peaksid võlgniku rahalised raskused olema seostatud maksejõuetuse tõenäosusega ning saneerimiskava abil peaks olema võimalik võlgniku maksejõuetust ära hoida ja tagada ettevõtte elujõulisus.

(27) Asjaolu, et liikmesriigid võivad piirata saneerimisraamistike kasutamist võlgnike puhul, kes on süüdi mõistetud arvepidamis- või raamatupidamiskohustuse raske rikkumise eest, ei tohiks takistada liikmesriike samuti piiramast võlgnike võimalust kasutada ennetava saneerimise raamistikke, kui võlgnike raamatupidamisarvestus ja -dokumendid on mittetäielikud või puudulikud sellisel määral, mis muudab võimatuks võlgniku majandusliku olukorra ja finantsseisundi kindlakstegemise.

(28) Liikmesriikidel peaks olema võimalik laiendada käesoleva direktiiviga ette nähtud ennetava saneerimise raamistike kohaldamisala olukordadele, kus võlgnikul on mitterahalisi raskusi, eeldusel et need raskused loovad tegeliku ja tõsise ohu, et võlgnik ei suuda praegu ega tulevikus oma võlgu nende sissenõutavaks muutumise ajal tasuda. Sellise ohu kindlakstegemise aeg võib olla mitu kuud või isegi kauem, et võtta arvesse juhtumeid, kus võlgnikul on mitterahalisi raskusi, mis ohustavad tema majandustegevuse jätkuvust ning keskpiikas perspektiivis tema likviidsust. Nii võib see olla näiteks juhul, kui võlgnik on kaotanud enda jaoks võtmetähtsusega lepingu.

(29) Tõhususe edendamiseks ning viivituste ja kulude vähendamiseks peaksid riiklikud ennetava saneerimise raamistikud sisaldama paindlikke menetlusi. Kui käesolevat direktiivi rakendatakse saneerimise raamistikus mitme menetluse abil, peaks võlgnikul olema juurdepääs kõikidele käesolevas direktiivis ennetava saneerimise saavutamiseks ette nähtud õigustele ja kaitsemeetmetele. Välja arvatud käesoleva direktiiviga nõutava kohtu või haldusasutuse kohustusliku sekkumise puhul, peaks liikmesriikidel olema võimalik sätestada, et sellised asutused võivad sekkuda vaid juhul, kui see on vajalik ja proportsionaalne, võttes samal ajal muu hulgas arvesse eesmärki kaitsta võlgnike ja teiste puudutatud isikute õigusi ja huve ning eesmärki vähendada menetluste puhul viivitusi ja kulusid. Kui võlausaldajatel või töötajate esindajatel on lubatud liikmesriigi õiguse alusel algatada saneerimismenetlus, ja kui võlgnikuks on VKE, peaksid liikmesriigid nõudma menetluse algatamise eeltingimusena võlgniku nõusolekut, ning liikmesriikidel peaks olema võimalik laiendada seda nõuet ka võlgnikele, kes on suured ettevõtjad.

(61) /.../ Teise võimalusena peaks liikmesriikidel olema võimalik jätta töötajate nõuded ennetava saneerimise raamistikust välja ja näha nende kaitse ette liikmesriigi õiguse kohaselt.

2.2.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses käsitlevad teemat nii saneerimisseadus (SanS), võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus(VÕVS) ning teemaga kaasnevat ka karistusseadustik (KarS).

Asjakohased Saneerimisseaduse sätted on alljärgnevad.

§ 1. Seaduse eesmärk

§ 2. Ettevõtte saneerimine

§ 3. Seaduse kohaldamisala

§ 7. Saneerimisavaldus

§ 8. Saneerimismenetluse algatamise eeldused

§ 9. Ettevõtja vanne

§ 11. Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed

§ 27. Saneerimisnõustaja arvamus

§ 28. Vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine

§ 30. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse rahuldamine

§ 36. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamine

§ 37. Saneerimiskava kinnitamise määrus

Asjakohane võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse säte on alljärgnev.

§ 2. Võlgade ümberkujundamise sisu

§ 10. Võlgade ümberkujundamise avaldus

§ 12. Võlgade ümberkujundamise avalduse muud lisad

Asjakohased karistusseadustiku sätted on alljärgnevad.

§ 381¹. Raamatupidamise kohustuse rikkumine

§ 381. Äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta ebaõigete andmete esitamine

2.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

2.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii defineerivaid, kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Direktiiv	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
<p>Artikkel 1 Reguleerimise ja kohaldamisala</p> <p>1. Käesoleva direktiiviga kehtestatakse sätted järgmise kohta: a) ennetava saneerimise raamistikud, mida saavad kasutada rahalistes raskustes olevad võlgnikud maksejõuetuse tõenäolisuse korral, et vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada tema elujõulisus;</p>	Defineeriv säte	SanS § 1 (seaduse eesmärk); § 2 (ettevõtte saneerimine)
<p>5. Liikmesriigid võivad näha ette, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikest jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid: a) praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded; b) pere-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetest tulenevad ülalpidamisnõuded; c) võlgniku deliktiõiguslikust vastutusest tulenevad nõuded.</p> <p>6. Liikmesriigid tagavad, et ennetava saneerimise raamistikud ei mõjuta kogutud tööandjapensioniõigusi.</p>	Ei	SanS § 3 lg-d 1 ja 2 (seaduse kohaldamisala); § 11 lg 1 p 1 ja p 3 (saneerimismenetluse algatamise tagajärjed) 2. VÕVS § 2 lg 2 p 1 ja 2 3. (võlgade ümberkujundamise sisu) 4.
<p>Artikkel 4 Võimalus kasutada ennetava saneerimise raamistikke</p> <p>1. Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetuse tõenäolisuse korral on võlgnikel võimalik kasutada ennetava saneerimise raamistikku, mille abil nad saavad end saneerida, et vältida maksejõuetust ja tagada oma elujõulisus, ilma et see piiraks muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks, kaitses seeläbi töökohti ja säilitades majandustegevuse.</p>	Jah	Kehtivas õiguses on saneerimismeetmed reguleeritud. Samuti on reguleeritud, et maksejõuetuse teke on tulevikus tõenäoline (SanS § 7 lg 2 p 1). Puudub viide maksejõuetuse ärahoidmise lahenduste piiramise keelule.
<p>2. Liikmesriigid võivad näha ette, et võlgnikel, kes on liikmesriigi õiguse alusel süüdi mõistetud arvepidamis- või raamatupidamiskohustuse raske rikkumise eest, on võimalik ennetava saneerimise raamistikku kasutada ainult pärast seda, kui nad on võtnud asjakohased meetmed süüdimõistva otsuse aluseks olnud rikkumiste heastamiseks, eesmärgiga anda võlausaldajatele</p>	Ei	Kehtiv õigus ei sätesta eraldiseisvat regulatsiooni seoses süüdimõistmisega arvepidamis- või raamatupidamiskohustuse raske rikkumises või selle heastamise meetmetega. Samas sätestab

vajalikku teavet, mis võimaldab neil otsuse tegemist saneerimise üle läbirääkimiste pidamise ajal.		SanS § 7 lg 3, et saneerimist võimaldatakse vaid ettevõttele, kellel on raamatupidamine korras. ¹⁵⁷ KarS § 381 ¹ (raamatupidamise kohustuse rikkumine) ja § 381 (äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta ebaõigete andmete esitamine)
3.Liikmesriigid võivad jätta kehtima liikmesriigi õiguses sätestatud elujõulisustesti või selle kehtestada, tingimusel et testi eesmärk on välistada võlgnikud, kellel ei ole elujõulisuse väljavaadet ning et seda saab läbi viia võlgniku vara kahjustamata.	Ei	Sisuliselt on regulatsioon juba kehtivas õiguses olemas. SanS § 7 lg 2 (saneerimisavalduse põhistus); § 27 lg 1 ja lg 2 (saneerimismõistaja arvamus)
4.Liikmesriigid võivad piirata kordade arvu teatava perioodi jooksul, millal võlgnik saab kasutada käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikku.	Ei	Sisuliselt on regulatsioon juba kehtivas õiguses olemas. SanS § 8 lg 2 (saneerimismenetluse algatamata jätmise)
5.Käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistik võib koosneda ühest või mitmest menetlusest, meetmest või sättest, millest mõned võivad olla kohtuvälised, ilma et see mõjutaks teisi liikmesriigi õiguse kohaseid saneerimisraamistikke. Liikmesriigid tagavad, et saneerimise raamistik annab võlgnikele ja puudutatud isikutele käesolevas jaotises sätestatud õigused ja tagatised sidusal viisil.	Jah	SanS § 28 lg 2 (vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine); § 37 lg 1 (saneerimiskava kinnitamise määrus); § 36 (vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine)
6.Liikmesriigid võivad kehtestada õigusnormid, millega piiratakse kohtu või haldusametuse sekkumist ennetava saneerimise raamistikkes üksnes juhtudega, kus see on vajalik ja proportsionaalne, tagades samal ajal puudutatud isikute ja asjaomaste sidusrühmade õiguste kaitse.	Ei	SanS § 8 ja § 9 sätestavad kohtu sisulise rolli saneerimismenetluse algatamisel. § 28 (vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine); § 30 (vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine)
7.Käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlgnike avalduse alusel.	Jah	Kehtiv SanS § 7 lg 1 (saneerimisavaldus) sätestab direktiiviga sama regulatsiooni.
8.Liikmesriigid võivad ühtlasi näha ette, et käesolevas direktiivis sätestatud ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlausaldajate ja töötajate esindajate avalduse alusel võlgniku nõusolekul. Liikmesriigid võivad sätestada, et võlgniku nõusolekut nõutakse vaid juhtudel, kui võlgnikud on VKEd.	Ei	SanS § 7 lg 1 (saneerimisavaldus)

Direktiivi artiklis 1 sätestatud reguleerimisese ja kohaldamisala on kehtivas SanS-is juba reguleeritud – ennetava saneerimise raamistiku eesmärk on Direktiivi kohaselt sama, mis kehtivas SanS-is reguleeritud meetmete eesmärk. Kuna ettevõttele deliktiliste nõuete tekkimine on vähetõenäoline, füüsiliste isikute puhul on võimalik deliktiliste nõuete ajatamine VÕVS-i järgi ning töötajate ja elatisnõuete välistamine on juba kehtivas õiguses reguleeritud, ei ole Direktiivi artikli 1 lg 5 alusel kehtiva õiguse muutmiseks vajadust. Direktiivi artiklis 1 lg 6 viidatud töandja pensionile, mis on vabatahtlik pension, pööratakse sissenõue pankrotimenetluse ja täitemenetluse raames. SanS-i kohaldatakse vaid eraõigusliku juriidilise isiku suhtes, mistõttu ei ole pensioni arestimine kohaldatav. Seega ei mõjuta SanS ennetava saneerimise raamistikud kogutud töandjapensionioõigusi.

Direktiivi artikli 4 lg 1 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et maksejõuetuse tõenäolisuse korral on võlgnikel võimalik kasutada ennetava saneerimise raamistikku, mille abil nad saavad end saneerida, et vältida maksejõuetust ja tagada enda elujõulisus, ilma et see piiraks muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks, kaitstes seeläbi töökohti ja säilitades majandustegevuse. Annemari Öunpuu koostas arvamus Direktiivi artikli 4 lg 1 kohta, mille algne sõnastus oli järgmine: „1. *Member States shall ensure that, where there is likelihood of insolvency, debtors in financial difficulty have access to an effective preventive restructuring framework that enables them to restructure their debts or business, restore their viability and avoid insolvency.*“. Kehtiva Direktiivi sõnastus on muutunud, kuid Direktiivi mõte võlgnike juurdepääsust ennetava saneerimise raamistiku meetmetele on jäänud samaks. Annemari

¹⁵⁷ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. P 14.1.2. b. Lk 138.

Õunpuu on juurdepääsu meetmete osas märkinud järgmist. SanS ja VÕVS mõlemad peegeldavad artikli 4 lg-s 1 toodud ennetavate raamistike tingimusi. Artikli 4 lg 1 kohaselt peavad ennetavad restruktureerimise raamistikud olema kohaldatavad ähvardava maksejõuetuse korral kui võlgnik on sattunud rahalistesse raskustesse. Menetlustes peab võlgnikel olema võimalik oma võlad või ettevõtte restruktureerida, taastada elujõulisus ja hoida ära maksejõuetus. SanS kohaselt seisneb ettevõtte saneerimine abinõude rakendamises selleks, et ületada ettevõtte majanduslikus raskused, taastada likviidsus ja võimaldada ettevõtte jätkusuutlik majandamine (SanS § 2). VÕVS viitab lisaks pankrotimenetluse vältimisele kui ühele võlgade ümberkujundamise menetluse eesmärgile (VÕVS § 1). Võib nõustuda mitmete liikmesriikidega, kes on välja toonud, et oluline on Direktiivi tekstis endas rõhutada võlgnike ja võlausaldajate huvide tasakaalu.¹⁵⁸

Direktiivi artiklis 4 lg 1 nimetatud maksejõuetuse ärahoidmise lahenduste piiramise keeldu SanS-is selgesõnaliselt sätestatud ei ole. SanS ei piira iseenesest muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks. Näiteks ei ole ettevõtjal mingeid takistusi saneerimiskavaga mitte hõlmatud nõuete osas läbirääkimiste pidamiseks ja nende ümberkujundamiseks väljaspool saneerimismenetlust. Siiski, regulatsiooni selguse huvides võib kaaluda SanSi viite lisamist, et ettevõtjal on võimalik kasutada ettevõtte saneerimist ilma, et see piiraks muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks.

Direktiivi artiklis 4 lg 2 nimetatud juurdepääsupiirangu analüüsimisel peab silmas pidama, kas selline piirang saneerimismenetluse kasutamiseks on põhjendatud meede pahatahtlike saneerimisavalduste esitamise piiramiseks või oleks tegu sisuliselt täiendava sanktsiooniga, mis võib takistada muidu päästetava ettevõtte saneerimist. Saneerimismenetluste arv on Eestis olnud väike – 2016. aastal esitati 16 ja 2017. aastal 11 saneerimise avaldust, vastavalt 1 ja 9 lõpetatud saneerimisjärelvalvet, samas kui pankrotimenetluse avaldusi vastavalt 438 ja 421.¹⁵⁹ Saneerimise eesmärk on anda ettevõtjale uus võimalus majanduslikes raskustes ettevõtte päästmise läbi SanS-is sätestatud saneerimisabinõude rakendamise. Saneerimismenetluses on otsustava tähtsusega ettevõtte saneeritavus, saneerimiskava adekvaatsus ja selle vastuvõtmine võlausaldaja poolt. Seega on saneerimisseaduse kohaselt kõige tähtsam see, kas ettevõtte on saneeritav ning kas võlausaldajad toetavad selleks välja pakutud saneerimiskava. Ettevõtja varasem tegevus ja võimalikud rikkumised ei tohiks selles valguses määravat tähendust omada, kuna see viiks fookuse ära saneerimismenetluse peamiselt eesmärgilt, milleks on ettevõtte päästmine. Saneerimismenetluste osakaal Eestis on võrreldes pankrotimenetluste osakaaluga väike. Täiendav juurdepääsupiirang saneerimismenetlusele vähendaks saneerimismenetluste arvu veelgi ja tingiks lõppastmes olukorra, kus mõni objektiivselt saneeritav ettevõtte jääks vaadeldava juurdepääsupiirangu tõttu saneerimata ning suure tõenäosusega pankrotistuks. Direktiivi artikkel 4 lg 2 regulatsioon võimaldaks vähendada potentsiaalselt põhjendamatute saneerimisavalduste (ja saneerimismenetluste) arvu läbi selle, et võlgnikel, kes on varasemalt süüdi mõistetud arvepidamis- või raamatupidamiskohustuse raske rikkumise eest, ei oleks võimalik oma ettevõtte saneerimismenetlust alata kui nad ei ole võtnud tarvitusele vajalikke meetmeid oma rikkumise heastamiseks. Seega võib mõnda, et Direktiiv eeldusest, et kui ettevõtja on kord süüdi mõistetud raamatupidamiskohustuse raskes rikkumises ja ta ei ole püüdnud seda rikkumist heastada, siis on tõenäoline, et ettevõtja võib sama rikkumise uuesti toime panna ning andes talle juurdepääsu saneerimismenetlusele, on oht uut rikkumist soodustada. Sellisteks kaalutlusteks on ilmselt alust. Samas tuleb silmas pidada, et kui ettevõtjal, vaatamata tema varasematele rikkumistele, on lubatud ettevõtlusega tegeleda, peab tal olema võimalus ka oma ettevõtte saneerimiseks. Juurdepääs saneerimismenetlusele ei tohiks olla privileeg vaid meede, mis lähtub ennekõike sellest, kas ettevõtte on saneeritav või mitte. Selle üle otsustavad aga võlausaldajad saneerimiskava hääletamisel ning saneerimisnõustaja ja kohus, kes teostavad kogu ettevõtte saneerimismenetluse üle järelvalvet. Põhjendamatute ja pahatahtlike saneerimisavalduste esitamise vastu saab rakendada teisi meetmeid — näiteks peatada tagasivõitmishõuete tähtaeg saneerimismenetluse ajaks. Eeltoodust tulenevalt on töörühm seisukohal, et puudub vajadus saneerimisseaduse täiendamiseks Direktiivi artikkel 4 lg 2 regulatsiooniga ning sellest tuleneva juurdepääsupiirangu sätestamiseks saneerimismenetlusele.

Direktiivi artiklis 4 lg 3 nimetatud elujõulisustest on SanS § 7 sisuliselt sätestatud. SanS § 7 lg 3 kohaselt peab ettevõtja esitama selgitused makseraskuste põhjuste kohta ning põhistama, et tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline (punkt 1); ettevõtte vajab saneerimist (punkt 2); ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik (punkt 3).

¹⁵⁸ Annemari Õunpuu. Teise võimaluse direktiiv_ analüüs_03092017. Lk 17.

¹⁵⁹ Eesti Ühingute statistiline ülevaade. Janno Järve. 2019. <https://centar.ee/wp-content/uploads/2019/08/2019.06.13-Eesti-%C3%BChingute-statistiline-%C3%BClevaade-l%C3%B5plik-1.pdf>

Saneerimisseaduse eelnõu SanS § 7 lg 2 selgitusi¹⁶⁰ kokku võttes, saab järeldada, et selle regulatsiooniga püüti ühelt poolt järgida saneerimismenetluse võimalikult lihtsalt ligipäasetavust, aga teisalt anda saneerimismenetluse algatamist otsustavale kohtule sisend võimalus ettevõtte saneeritavuse hindamiseks. Töörühma hinnangul on selline regulatsioon, mis ühelt poolt tagab madala lävendi saneerimismenetlusele juurdepääsemiseks, andes siiski teisalt kohtule võimaluse juba varajases staadiumis piisava sisendi ettevõtte saneeritavuse hindamiseks, ennast õigustanud. Lisaks ei ole vähetähtis, et SanS § 7 lg 2 sätestatud nõudeid on ettevõtjal mõistlikult võimalik ilma suurema ressursi kuluta täita ning need eeldused ei mõju ettevõtja jaoks hirmutavalt. Lähtudes eeltoodust ei ole täiendavate kriteeriumide sätestamine saneerimismenetluse algatamisele Direktiivi artiklis 4 lg 3 viidatud elujõulisustesti näol vajalik. Sellise testi sisseviimine tõstaks saneerimisele juurdepääsetavuse lävendi, asetakse ettevõtjale täiendava koormuse, mõjuks tõenäoliselt ettevõtja jaoks hirmutavalt ning tooks endaga lõppastmes kaasa saneerimisavalduste arvu languse. Eelnevast tulenevalt ei toeta töörühm Direktiivi artiklis 4 lg 3 nimetatud elujõulisustesti SanS-i ülevõtmist eraldi regulatsioonina.

Direktiivi artiklis 4 lg 4 nimetatud kordade arvu piirang on sisuliselt juba SanS § 8 lg-s 2 reguleeritud. SanS § 8 lg 2 kohaselt ei algatata ettevõtja saneerimismenetlust, kui ettevõtja suhtes toimunud saneerimismenetluse lõppemisest on möödunud vähem kui kaks aastat. Täiendavad või rangemad piirangud kitsendaksid juurdepääsu saneerimismenetlusele. Täiendavate piirangute kehtestamiseks või kehtiva piirangu muutmiseks ei näe töörühm põhjendatud vajadust.

Direktiivi artiklis 4 lg 5 nimetatud nõue, et saneerimise raamistik peab võlgnikule ja puudutatud isikutele andma õigused ja tagatised sidusal viisil, on Eesti kehtivas õiguses täidetud, sest saneerimiskava ja ümberkujundamiskava, mis tagab osaliste õigusi ja tagatise, on kinnitamise järgselt siduv (SanS § 28, § 30 ja VÕVS § 26). Annemari Öunpuu märkis, et ennetavad meetmed on võimalikud saneerimismenetluse või võlgade ümberkujundamise raames, s.t väljapool neid menetlusi ei ole võimalik saneerimiskava või võlgade ümberkujundamiskava läbirääkimiste jaoks kaitset saada. FIE-del on võimalus võlgu ümber kujundada VÕVS alusel, kuid läbi VÕVS viidete kohalduvad FIE-le mitmed SanS sätted.¹⁶¹ Seega on seadusandja sätestanud ähvardava maksejõuetuse ületamiseks kohtuliku kaitset tagavad menetlused VÕVS ja SanS näol. Samas ei tee kehtiv õigus ega kohtupraktika takistusi võlgade ümberkujundamiseks kohtu väliselt, sh VÕVS ja SanS regulatsioonis väliselt. Töörühma hinnangul puudub vajadus Direktiivi artiklis 4 lg 5 sätestatust tulenevalt kehtiva õiguse muutmiseks. Küll võib olla põhjendatud informatiivsete ning juhendmaterjalide väljatöötamine ettevõtjatele ettevõtte kohtuväliseks saneerimiseks.

Direktiivi artiklis 4 lg 6 sätestatud kohtu ja haldusasutuste piiramise põhjalikum analüüs on toodud teema „Kohtu kaasamise ulatus“ all.

Direktiivi artiklis 4 lg 7 sätestatud nõue, et ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlgniku avalduse alusel on SanS § 7 lg 1 alusel täidetud — saneerimisavalduse saab esitada ettevõtja. Kehtiva õiguse muutmisevajadus puudub.

Direktiivi artiklis 4 lg 8 on ette nähtud võimalus laiendada saneerimisavalduse esitamiseks õigust omavate isikute ringi lisaks võlgnikule (ettevõtjale) endale ka võlausaldajatele ja töötajate esindajatele. Seejuures annab Direktiivi regulatsioon võimaluse siduda võlausaldajate või töötajate esindajate õiguse saneerimisavalduse esitamiseks võlgnike nõusolekuga. Saneerimisavalduse esitamiseks õigustatud isikute ringi võimaliku laiendamise küsimust analüüsitakse all (vt punkte 2.2.4.2.1., 2.2.4.2.4. ja 2.2.4.2.6.). Kuivõrd Direktiivi artikkel 4 lg 8 ei ole imperatiivne, siis saab järeldada, et pelgalt sätte enda sõnastusest ei tulene kehtiva õiguse muutmisevajadust. Küll võib selline vajadus tuleneda saneerimismenetluse efektiivistamise eesmärgist. Anto Kasak on leidnud, et soodustamiseks võimalikult varajaseks sekkumiseks maksejõuetuse menetlusse, et päästa võlgnikku ning aidata majanduskeskkonda, võib kaaluda võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õigust.¹⁶² Annemari Öunpuu märkis, et asjaolu, et ennetavate menetluste algatamine peaks olema võimalik võlgniku või võlausaldajate poolt, eeldusel, et on olemas võlgniku nõusolek, ei tähenda, et Eesti peaks võimaldama ka võlausaldajatel taotleda menetluse algatamist arvestades, et Direktiiv kasutab sõnastust „or“. Seega on siseriiklik õigus Direktiiviga kooskõlas.¹⁶³

¹⁶⁰ Saneerimisseaduse eelnõu lk 7-8.

¹⁶¹ Annemari Öunpuu. Teise võimaluse direktiiv_ analüüs_03092017. Lk 18.

¹⁶² Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 10.

¹⁶³ Annemari Öunpuu. Teise võimaluse direktiiv_ analüüs_03092017. Lk 18.

2.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

2.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesande punkt 14.1.2 alapunktid a ja b käsitlevad saneerimismenetluse algatamise eelduseid.

Saneerimisavalduse esitamiseks õigustatud isikud

Lähteülesandes leitakse, et analüüsida tuleb, kellel peaks olema võimalus esitada saneerimisavaldus, mh kas saneerimisavalduse esitamise õiguse andmine võlausaldajatele annaks lisandväärtuse olemasolevale korrale.¹⁶⁴ Lähteülesandes selgitatakse, et Eestis kehtiv saneerimismenetlus järgib nõ aktiivse ettevõtja põhimõtet, mistõttu on saneerimisavalduse esitamise võimalus antud üksnes ettevõtjale ehk võlgnikule endale, välistades võlausaldaja saneerimisavalduse esitamise võimaluse. SanS § 7 lõige 1 ei täpsusta, kes võib ettevõtja eest esitada saneerimisavalduse. Kuivõrd TsÜS § 34 lõike 1 kohaselt esindab juriidilist isikut juhatus või seda asendav organ, siis tuleks järeldada, et saneerimisavalduse esitamise võimalus on eelkõige juhatusel. Samas kaalumist vääriks, kas ka nt osaluse omajatel võiks olla teatud tingimustel õigus esitada saneerimisavaldus. Seda eelkõige võttes arvesse, et SanS seletuskirja kohaselt on saneerimismenetlus oma põhiolemuselt ettevõtte omanike poolt tehtavate muudatuste kogumik. Mõneti ebaselge on, kas ühise esinduse korral võib ka iga juhatuse liige eraldi esitada saneerimisavalduse või mitte ning kellel on õigus esitada saneerimisavaldus täis- ja usaldusühingu puhul. Näiteks PankrS § 13 lg 4 sätestab selgelt, et juriidilisest isikust võlgniku nimel võib pankrotiavalduse esitada juhatuse või seda asendava juhtorgani iga liige ka siis, kui tal ei ole õigust juriidilist isikut üksinda esindada. Täisühingu osanik või usaldusühingu täisosanik võib pankrotiavalduse esitada ka siis, kui tal ei ole õigust ühingut esindada või tal ei ole õigust ühingut üksinda esindada.¹⁶⁵ TsÜS § 36 kohaselt peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu. Praktikast võib ette tulla olukordi, kus ühingul puudub juhatus, nt on juhatuse volitused lõppenud ja uut pole nimetatud. Ka sellisel juhul on oluline tagada, et juriidiline isik ei jätkaks püsivalt maksejõuetuna oma tegevust.¹⁶⁶

Saneerimisavalduses esitamisele kuuluv teabehulk

Lähteülesandes tuuakse välja, et eraldi analüüsimist vajab, milline peab olema teabehulk, mis saneerimisavalduses esitatakse, et kohtul oleks võimalik hinnata võlgniku majanduslikku seisundit, sh mis kujul see info esitada tuleb, ning otsustada, kas antud juriidilist isikut on üldse võimalik saneerida.¹⁶⁷ Lähteülesandes selgitatakse, et saneerimisavalduse põhjal peab olema võimalik kohtul ja võlausaldajatel saada piisavalt hea ülevaade ettevõtja majanduslikust olukorrast, et otsustada saneerimismenetlusega edasiminemine. Seejuures on oluline, et vastav info oleks süstematiseeritud ja ülevaatlik. Samas ei tohiks olla saneerimisavalduse nõuded liiga keerulised või liigselt nõudlikud, sest selline olukord võib põhjendamatult takistada ettevõtja juurdepääsu saneerimismenetlusele. Seadusest peab selgelt ja täpselt tulenema, mida isik saneerimisavalduses esitama peab. Praktikast on esinenud probleeme saneerimisavalduse põhistamise, nõuetekohasuse ning puuduste kõrvaldamisega. Eelpool tulenevatel põhjustel on kohtud jätnud üsna mitmel juhul saneerimismenetluse algatamata. Seejuures tuleks kaaluda saneerimisavalduse vormi kehtestamise võimalust.¹⁶⁸ Märgitakse, et seadus ei täpsusta, kas võlanimekirjas tuleb märkida kõikide võlausaldajate andmed või üksnes nende, kelle nõudeid soovitakse saneerimiskavaga ümber kujundada. Saneerimisavalduses ei tule kehtiva õiguse kohaselt välja tuua käimasolevaid kohtu- ja täitemenetlusi. Nt VÕVS § 10 ja § 12 näevad märksa täpsemalt ette saneerimisavalduses esitatava informatsiooni nõuded.¹⁶⁹

Saneerimisavalduses esitatav teabehulk peaks võimaldama saneerimisnõustajal ja kohtul hinnata, kas ettevõtte makseraskused on ajutised või juba püsivad. Kehtiva õiguse kohaselt on ettevõtet võimalik saneerida juhul, kui tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline. Seejuures on mõneti ebaselge, kas sellega on hõlmatud nii ähvardav maksejõuetus kui ka ajutine maksejõuetus. Riigikohtu tõlgenduse kohaselt välistab üksnes püsiv maksejõuetus saneerimismenetluse, st et saneerimine on lubatud ka ajutise maksejõuetuse korral. Välistatud on ettevõtte saneerimine olukorras, kus juriidiline isik on küll püsivalt maksejõuetu, kuid saneerimisega on võimalik püsiv maksejõuetus ületada.

¹⁶⁴Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 136.

¹⁶⁵Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 136.

¹⁶⁶Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 57.

¹⁶⁷Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 138.

¹⁶⁸Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 136.

¹⁶⁹Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 137.

Saneerimisavalduses peab ettevõtja põhistama, et maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline, ettevõtte vajab saneerimist ja ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik. Põhistamine tähendab oma väidete usutavaks tegemist, mitte nende tõendamist (TsMS § 235). Tegemist on seadusandja teadliku valikuga seada saneerimismenetluse algatamise lävend võimalikult madalale, et tagada võimalikult lihtne juurdepääs saneerimismenetlusele. Ka Maailmapanga põhimõtted soosivad ettevõtja kiiret ja lihtsat juurdepääsu saneerimismenetlusele. Samas ei ole praktikas piisavalt pööratud tähelepanu ettevõtja majandusseisule ja maksejõulisuse hindamisele, mille tagajärjel ei ole harvad juhud, kui praktikas saabub ettevõtja pankrot üsna lühikese aja jooksul vaatamata saneerimiskava kinnitamisele ja alustatud saneerimismenetlusele. See viitab ka asjaolule, et saneerimisavaldus esitatakse liiga hilja, st kui sisuliselt ettevõtet enam saneerida ei õnnestu.¹⁷⁰

Annemari Öunpuu on selgitanud, et praktikas on tekitanud küsitavusi, kas võlanimekirjas tuleb märkida üksnes need nõuded ja nende võlausaldajate andmed, kelle nõudeid soovitakse saneerimiskavaga ümber kujundada või kõigi võlausaldajate nõuded ja nende andmed. Nii saneerimisnõustaja, kohtu kui võlausaldajate jaoks on oluline ettevõtja võlgade struktuuri tervikpilt (sealhulgas bilansivälised kohustused nagu näiteks garantiid). Vastupidisel juhul ei ole võimalik nõustajal, kohtul ega võlausaldajal muu hulgas hinnata seda, kas võlausaldajaid, kelle nõuete ümberkujundamist saneerimiskavas taotletakse koheldakse halvemini kui võlausaldajaid, kelle nõudeid saneerimiskavaga ei hõlmata. Eesti saneerimismenetlus ei ole kollektiivne menetlus, st menetluse algatamisel ei ole võlausaldajatel kohustust anda kohtule või nõustajale teada oma nõuetest vaid ettevõtja ise valib, milliseid nõudeid ta ümber kujundada soovib. Samuti ei oma saneerimiskava kinnitamine mõju saneerimiskavaga hõlmamata võlausaldajate nõuetele ja võlausaldajatele, kes ei ole saneerimismenetlusest teadlikud. Seega võib võlausaldajate ebavõrdne kohtlemine alguse saada juba sellest, kui ettevõtja valib välja ühtede võlausaldajate nõuded, et need saneerimiskavaga ümber kujundada, samas aga jätkab teiste võlausaldajate nõuete täitmist seni kehtinud kokkulepete alusel. Lisaks ühtlustatakse avalduse nõudeid VÕVS ette nähtud nõuetega. Näiteks on ettevõtja kohustatud märkima, millised tema vastu olevaid nõudeid ta ei tunnista, milliste nõuete osas on pooleli kohtumenetlused ja milliste varade osas viiakse läbi täitemenetlusi.¹⁷¹

Annemari Öunpuu on SanS eelnõus teinud ettepaneku muuta SanS § 7 lõike 3 järgmiselt: „(3) Saneerimisavaldusele tuleb lisada eelmise majandusaasta raamatupidamisaruanne, ülevaade võlgniku finantsseisundist, majandustulemustest ja rahavoogudest, andmed ettevõtja vara kohta (varanimekiri) ning ettevõtja kõigi rahaliste kohustuste nimekiri (võlanimekiri) saneerimisavalduse esitamise seisuga. Võlanimekirjas märgitakse kõigi võlausaldajate nimed, kontaktandmed ning põhi- ja kõrvalnõuete suurused ja tagatised, samuti andmed selle kohta, milliste võlausaldajate nõuete ümberkujundamist saneerimiskavaga taotletakse. Ettevõtja peab võlanimekirjas märkima, kui ta mingis osas võlgasid ei tunnista, samuti kas ja milliste võlgade osas on käimas kohtumenetlusi või muid menetlusi. Ettevõtja peab varanimekirjas märkima, kas ja millise vara osas on käimas kohtu- või muid menetlusi, sealhulgas täitemenetlusi.¹⁷²

Saneerimisele juurdepääs

Lähteülesandes märgitakse, et saneerimismenetlus on ette nähtud ainult nõuetekohase raamatupidamisega ettevõtja ettevõtte jaoks (SanS § 7 lg 3), kuid kehtiv õigus ei näe ette selle nõude rikkumisel jätta saneerimismenetlus algatamata. Lisaks eelpool mainitule ei omista saneerimiseseadus makseraskuste tekkimise põhjustele menetluse algatamise eeldusena tähendust, st saneerimismenetlust ei saa algatamata jätta tulenevalt asjaolust, et makseraskused on põhjustanud juhtimisviga, hooletus vms tegevus.¹⁷³

Kehtiva õiguse kohaselt on saneerimismenetlusele juurdepääsu piiravaks asjaoluks ka ettevõtte olulisus. Juhul, kui võlausaldajad ei võta saneerimiskava vastu, on ettevõtjal võimalik esitada kohtule avaldus saneerimiskava kinnitamiseks, kui tegemist on olulise tööandjaga. Oluline tööandja on kohtupraktika kohaselt eelkõige selline ettevõtja, mis vastab olulise ettevõtja tunnustele juba saneerimismenetluses sisenemisel. Seejuures ei ole piisavaks tuleviku väljavaated ja võimalused saada oluliseks tööandjaks. Saneerimise läbiviimine ilma võlausaldajate nõusolekuta võimalik vaid väga piiratud juhtudel, sest enamik Eesti ühinguid on väikese- ja keskmise suurusega ning suure

¹⁷⁰Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 137.

¹⁷¹ ANALÜÜS. „Saneerimiseseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 12.

¹⁷² ANALÜÜS. „Saneerimiseseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 1-2.

¹⁷³Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 138.

töenäosusega ei kvalifitseeru oluliseks tööandjaks. Lisaks eelpool mainitule võivad menetlusele juurdepääsu mõjutada ka riigilõivude suurused.

Lähteülesandes tuuakse välja, et süsteemset ja terviklikku analüüsi vajab saneerimismenetluse lävendi küsimus. Muuhulgas tuleb analüüsida, kuidas luua tasakaal saneerimismenetlusele lihtsa juurdepääsu ning menetluse eesmärkide saavutamise vahele ja kas kehtiva õiguse lähtekohad on ennast rakendamispraktika jooksul õigustanud.¹⁷⁴

Saneerimise võimaldamine maksejõuetule juriidilisele isikule

Lähteülesandes selgitatakse, et ettevõtet on võimalik saneerida olukorras, kus pankrotimenetlus on lõpetatud kompromissiga ning ettevõtja on sattunud pärast selle täitmist uuesti majandusraskustesse.¹⁷⁵ Eestis ei ole pankrotimenetluse raames sõlmitavad kompromissid praktikas just sagedast kasutamist leidnud. Peamine põhjus on asjaolu, et pankrotimenetlus on tõenäoliselt algatatud juba liiga hilja ning võlgniku majandusliku olukorra, sügava maksejõuetuse, tõttu ei ole ettevõtja tegevuse jätkumine enam reaalne ei läbi tervendamise ega kompromissi sõlmimise. Teisteks põhjusteks on peetud muuhulgas seda, et võlausaldajad on tagatise arvel enda nõuded suures ulatuses rahuldatud saanud, neil ei ole piisavalt palju kaotada, et ettevõtja tegevuse jätkumise ja enda nõuete hilisema rahuldamise võimalusse aega ja raha investeerida või on võlgniku maksevõime taastamine äärmiselt ebatõenäoline juba pankrotimenetlusega kaasnevate kulude ja kahjude tõttu. Eeltoodust tulenevalt on selge, et Eesti pankrotimenetlus ja seda reguleerivad normid ei taga reaalselt ja efektiivset võimalust ettevõtet tervendada juhul, kui võlgniku suhtes on algatatud pankrotimenetlus. Selline olukord kahjustab kõigi menetlusosaliste, nii makseraskustes ettevõtja, tema võlausaldajate kui ka kolmandate isikute huve.¹⁷⁶

Raskete raamatupidamis- või juhtimisvigade tõttu saneerimismenetluse algatamata jätmise

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projektis on arutatud ka Direktiivi artiklis 4 lg 2 nimetatud mõtet. Saneerimismenetlus ette nähtud ainult nõuetekohase raamatupidamisega ettevõtja ettevõtte jaoks (SanS § 7 lg 3), kuid kehtiv õigus ei näe ette selle nõude rikkumisel jätta saneerimismenetlus algatamata. Lisaks eelpool mainitule ei omista saneerimisseadus makseraskuste tekkimise põhjustele menetluse algatamise eeldusena tähendust, st saneerimismenetlust ei saa algatamata jätta tulenevalt asjaolust, et makseraskused on põhjustanud juhtimisviga, hooletus vms tegevus. Samuti ei ole saneerimismenetlus välistatud, kui isikuga seotud ühingud on varasemalt lõppenud pankroti raugemisega või kui ta on toime pannud raske juhtimisvea, on isiklik võlglane vms alus.¹⁷⁷

2.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapank (WB) märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 1 osas, et ennetava ümberkorraldamise raamistikku sisenemise künniseks kasutatakse „maksejõuetuse tõenäosuse” testi. Väljendit „maksejõuetuse tõenäosus” SanS-s ei kasutata, kuid nagu eespool märgitud, siis SanS § 7 lg 2 sätestab ettevõtjale kohustuse põhistada, et tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline, mis läbi on WB raportis soovitatud „maksejõuetuse tõenäosuse test“ sisuliselt sätestatud. Ettevõtja ei pea küll SanS § 7 lg 2 kohaselt läbi viima eraldiseisvat testi, kuid tema põhistamiskohustus kannab sisuliselt sama eesmärki, kuna WB poolt ette pandud „maksejõuetuse tõenäosuse test“ oleks menetluslikult samuti käsitletav poole põhistatud seletusena.

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 2 osas, et SanS § 8 lõikes sätestatud tingimuste loendisse tuleks lisada seda artiklit kordav säte. Töögrupp on Direktiivi artikkel 4 lg 2 osas seisukohta avaldanud ülal punktis 2.2.4.1.

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 3 osas, et elujõulisuse testi eest peab tasuma, mistõttu ei saa seda teha ilma võlgniku vara kahjustamata. SanS § 7 lg 2 p 1 ja § 27 lg 2 p 1 on juba piisav elujõulisustesti jaoks. Lisaks on elujõulisuse test juba menetluse alguses lisaprotseduur, mida võib Eestis olla keeruline õigustada. Kuna see pole igal juhul EL-i direktiivi kohustuslik nõue, ei ole muudatusi vaja teha.

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 4 osas, et SanS juba vastab Direktiivi sättele.

¹⁷⁴Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 138.

¹⁷⁵Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 138.

¹⁷⁶Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 46.

¹⁷⁷Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 138.

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 5 osas, et see on valikuine meede, vt soovitusi nr 1 ja 6, mis on mõlemad kooskõlas artikliga 4 lg 5.¹⁷⁸ WB annab soovitus nr 1, mille kohaselt peaks kaaluma mitteametlike kohtuväliste ümberkorraldamissuuniste vastuvõtmist. Need juhised võiksid sisaldada ooteaja näidislepingut, ühinemislepingu näidist ja osalejate kontrollnimekirjade näidist. Samal ajal soovitab WB kaaluda mitmesuguste vahendite andmist võlgnike ja nende nõustajate käsutusse, näiteks võlgnike kontrollnimekirjade ja saneerimiskavade näidiseid, mis aitaksid võlgnikke nende finantsseisundi analüüsimisel ja saneerimiskava koostamisel. Need vahendid võivad olla nii üldised kui ka sektoripõhised (nt põllumajandus), arvestades sektoripõhiste asutuste olemasolu Eestis, mis võiksid anda väärtuslikku sisendit selliste vahendite väljatöötamisel, näiteks Maaelu Edendamise Sihtasutus.¹⁷⁹

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 6 osas, et SanS-s on artiklis 4 lg 6 nimetatud lähenemisviisi juba kajastatud. Näiteks on palju olukordi, kus menetluse ajal ei ole ametlikku ärakuulamist vaja. Eestis on saneerimisnõustaja roll on juba tasemel, mida peetakse vajalikuks ja proportsionaalseks.¹⁸⁰

WB märgib oma raportis Direktiivi artikkel 4 lg 8 osas, et antud säte on valikuline nõue. Arvestama peab, et Direktiivi soovitus on tehtud võlgniku nõusoleku tingimusel. SanS § 7 lg 1 võib muuta, võimaldades saneerimisavaldust esitada nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal. Sama kehtib töötajate esindajate kohta.

WB leiab, et võib olla õpetlik uurida Hollandi selle valdkonna reformi järgset seadust, mis näeb ette järgmise: „Kui esineb põhjendatud eeldus, et võlgnik ei suuda võlgade maksetähtaegu järgida, võib võlausaldaja taotleda võlgnikult kirjalikult restruktureerimiskava esitamist. Kui võlgnik ei tee seda ühe nädala jooksul või kui pärast selle kohustuse võtmist on möödunud üks kuu ja võlgnik ei ole veel esitatud ühtegi ümberkorraldamiskava, mille kohus mõistliku tõenäosusega kinnitaks, võib kohus võlausaldaja taotlusel nimetada eksperdi, kellel on seejärel õigus, välistades võlgniku, esitada ümberkorraldamiskava.” Eeltoodud jaotise alusel tehtud kohtuotsust ei saa edasi kaevata. See on selgelt väga uuenduslik ja ebaharilik säte. See võib olla arutamist väärt.

WB leiab, et Direktiivi artikli 4 lg 8 teises lauses nimetatud eristamist ei ole Eestis käesoleval hetkel vaja. Kui see lisatakse SanS-i, siis tõenäoliselt ei kasuta võlausaldajad ja töötajate esindajad seda sätet ära, mistõttu ei ole lisamise vajadus ilmselge.

Seonduvalt küsimusega, kas saneerimist peaks võimaldama maksejõuetule juriidilisele isikule pankrotimenetluses, on WB käsitlenud raportis PankrS tervendamise ja kompromissi instituute. WB on oma soovitus nr 7 leidnud, et PankrS-s sätestatud tervendamine tuleks praegusel kujul kaotada. Pankrotihaldurile tuleks anda volitus, mida saaks kasutada ilma võlausaldajate või kohtu loata, et jätkata pankrotistunud võlgniku tegevust, kuid ainult niivõrd, kui võrd see on vajalik võlgniku likvideerimise jaoks, st nt võlgniku vara maksimeerimiseks võlausaldajate jaoks. WB selgitab, et PankrS § 15 lg 4 juba võimaldab kohtul ajutise halduri määramise otsuse tegemise edasi lükata, kuni on tehtud otsus saneerimiskava kinnitamise kohta. See õigus pakub ausale võlgnikule, kelle äri on elujõuline, piisavat kaitset pankrotiprotsesside tarbetute ohtude eest. Ühtlasi selgitab WB, et juhul, kui kehtestatakse menetlus, mille raames on võimalik saneerimine pankrotimenetluse ajal, või kui kohtul on menetluslik õigus muuta pankrotimenetlus saneerimiseks, siis on oluline, et seadus lubaks seda üleminekut võimalikult väikeste häiretega. Saneerimismenetlused, olenemata nende asukohast, peaksid pakkuma võlausaldajatele ja teistele sidusrühmadele samasugust kaitset.¹⁸¹

Seonduvalt kompromissi regulatsiooniga nendib WB, et kompromissimenetlus tekitab probleeme võlgniku hea käitumise edendamiseks. PankrS § 184 g 2 kohaselt saab võlgnik kompromissi kinnitamise määruusega tagasi vara valitsemise õiguse ja vara müük lõpetatakse ning vara müügist laekunud raha, mis ei ole võlausaldajale üle antud, antakse võlgnikule. See on sama tulemus, mis juhtuks siis, kui pankroti (näiteks võlgniku maksejõuetuse) alus oleks ära langenud.

WB leiab kokkuvõtlikult, et kuigi kompromissimenetlus pakub teist võimalust maksejõuetu võlgniku võlgade vähendamiseks või pikendamiseks, ei sisalda see piisavalt kaitset avalike huvide eest võlgniku hea käitumise edendamisel. WB esitas soovitus nr 8, mille kohaselt arvestades SanS-i, mis jõustus hiljem kui PankrS, toimimist, tuleb kaaluda, kas PankrS 12. peatükis esitatud kompromissimenetlus tuleks kehtetuks tunnistada põhjusel, et see pole enam vajalik ega kasulik osa maksejõuetuse süsteemist. Selle reformi raames võiks PankrS §-s 14 nimetatud kohtu volitusi laiendada, hõlmates

¹⁷⁸ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 27.

¹⁷⁹ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 9.

¹⁸⁰ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 24-25.

¹⁸¹ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 20.

volitusi keelduda (piiratud ajaks) avalduse vastuvõtmisest juhul, kui kohtule näib, et esineb alus saneerimisavalduse esitamiseks SanS-i alusel.¹⁸²

2.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Kohtunikud leiavad, et eeldused saneerimismenetluste algatamiseks ei ole karmid, on mõistlikud ja ettevõtjad saavad nendega hakkama. Kohtunikel on erinevad seisukohad sellele, kas võlausaldajatele peaks andma õiguse esitada saneerimisavaldus. Leitakse, et sellele võiks mõelda. Samuti leitakse, et ei ole mõtet, sest juhatus ei ole kompetentne, kui ei esita avaldust õigeaegselt ja siis ei aita ka võlausaldaja poolt esitatud avaldus. Pakuti välja, et iga võlausaldaja ei peaks seda õigus omana – see võiks sõltuda nõude suuruselt, saneerimisavalduse esitamisel peaks selguma, mis on võlausaldaja huvi.¹⁸³

Saneerimisnõustaja arvamus on, et praktikas on eeldused saneerimismenetluse algatamiseks päris karmid, sest kardetakse õiguste kuritarvitamist. Suurtel ja väikestel äriühingutel võiksid olla erinevad eeldused. Pigem ei peaks võlausaldajal olema õigust saneerimisavalduse esitamiseks. Juhul, kui seda kaaluda, siis ainult võlgniku nõusolekul. Saneerimist eristab pankrotist asjaolu, et pankrot võib olla vastu võlgniku tahtmist, kuid saneerimine võlgniku tahtmisel.¹⁸⁴

Maksu- ja Tolliameti esindajad leidsid, et ei ole mõtet algatada saneerimist, kui võlgnik on juba püsivalt maksejõuetu. Peaksid olema täpsemad ja rangemad tingimused saneerimismenetluse algatamiseks, sest avaldused esitatakse liiga hilja. Nt võiks lisada kriteeriumi, et vähemalt 50% nõuetest peaks saama rahuldatud. Maksu- ja Tolliameti esindajad ei leia, et võlausaldajal peaks olema õigus saneerimisavalduse esitamiseks.¹⁸⁵

Saneerimisnõustaja Tarvo Lindmaa leiab, et saneerimismenetluse alguses kaasnev palju bürokraatiat.¹⁸⁶

2.2.4.2.4. Teema käsitus erialakirjanduses

Võlgniku võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse andmine

Magistritöodes on analüüsitud võlgniku võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse andmist järgmiselt. Võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse mitteandmist on peetud põhjendatuks eelkõige juhul, kui tegemist on füüsilise isikuga (kellele kuulub ettevõtte) ning saneerimist viib läbi ettevõtja ise (mitte näiteks administraator, haldur või saneerimisnõustaja ehk kohtu poolt määratud professionaal). Võlausaldajatele menetluse algatamise õiguse andmisega kaasneb kõrgendatud oht sellise õiguse kuritarvitamiseks, kuivõrd avalduse esitamine iseenesest seab kõik teised seotud menetlusosalised nn kaitsepositsioonidele ning võib kahjustada ettevõtja väärikust. Juhul kui tegemist on juriidilise isikuga, on seisukoht teistsugune – kuivõrd juriidilise isiku osanikud/aktsionärid ja juhatus tegutsevad üldjuhul eelkõige enda huvidest lähtuvalt, on ettevõtja ainuõiguse piiramine põhjendatud, kuivõrd lisaks võlausaldajate huvidele vastanduvad ettevõtja huvidele ka teised juriidilise isiku liikmete (eelkõige töötajate) huvid.¹⁸⁷ Kuivõrd SanS alusel läbiviidava menetlusega piiratakse võlausaldajate õigusi enda nõuete maksmapaneku osas, on põhjendatud anda ka neile saneerimismenetluse algatamise õigus. Kuigi viidatud ettepanek on ajendatud puhtalt võlausaldajate huvide kaitsmise motiivist, tagab magistr töö autori hinnangul võlausaldajatele saneerimismenetluse avalduse esitamise õigus ka kolmandate isikute õiguste parema kaitsmise ja avaliku huvi arvestamise.¹⁸⁸

Magistritöös on leitud, et kui võlausaldajatele anda suurem roll saneerimismenetluses kaasa rääkida ning võimalus avalduse esitamiseks saneerimismenetluse alustamise osas, oleks neil ka enam huvi ning kindlust ettevõtte arengu osas, sealjuures oma nõuete rahuldamise läbi.¹⁸⁹ Asjaolu, miks on Eesti

¹⁸² Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 21-22.

¹⁸³ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 1.

¹⁸⁴ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 9.

¹⁸⁵ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 12.

¹⁸⁶ Töögrupi 13.03.2020 intervjuu Tarvo Lindmaaga.

¹⁸⁷ Magistr töö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 40.

¹⁸⁸ Magistr töö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 40.

¹⁸⁹ Magistr töö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 24.

praktikas nii vähe viidud läbi saneerimismenetlusi, on kohtupraktika kohaselt avalduste liiga hiline esitamine – ajal, kui ettevõtte on pankroti olukorras ning ei ole võimalik enam tervendusprotsessi läbi viia.¹⁹⁰ Magistritöö autor on leidnud, et Eestis võiks saneerimise regulatsiooni kujundamisel kasutada USA analoogiat (vt käesoleva analüüsi p 2.2.5.1.1.), andes vastavalt nõudesummale ning võlausaldajate arvule võlausaldajatele õiguse esitada kohtule avaldus saneerimismenetluse algatamiseks.¹⁹¹

Teises magistritöös on võrreldud Eesti, Soome ja Läti regulatsiooni ja leitud, et kuna kohtu määratud saneerimisnõustajal ei saa olla saneerimismenetluse algatamise õigust, siis tuleks kaaluda peamiselt ettevõtja ja võlausaldaja õigust menetlust algatada. Juhindudes ettevõtja vabatahtlikkuse põhimõttest, tuleks sellisel juhul kindlasti anda ettevõtjale saneerimismenetluse algatamise õigus, ilma milleta ei oleks tagatud ettevõtja tahe saneerida. Ettevõtjal on parim ülevaade ettevõtja majanduslikust olukorrast ja teda tuleks motiveerida algatama menetlust õigeaegselt. Selle tähtsust on rõhutanud UNCITRAL.¹⁹² Samuti on leitud, et saneerimismenetluse algatamise õigus peaks olema vaid ettevõtjal, mis tagaks ettevõtja tahte saneerimismenetlust läbi viia ja motiveerib teda menetlust õigeaegselt algatama.¹⁹³

Algatamine töötajate poolt

Magistritöös on selgitatud, et töötajatel ei ole kehtiva õiguse kohaselt ühtegi võimalust mõjutada ettevõtte poolt saneerimismenetluse avalduse esitamist, st töötajatel ei ole võimalik survestada tööandjat õigel ajal saneerimisavaldust esitama. Samuti ei ole võimalik vaidlustada tööandja poolt kohtule esitatud saneerimisavaldust ega kohtu poolt tehtud saneerimismäärust. Magistritöös leitakse, et vajalik on järgida teiste riikide eeskjuu ning mitte määratleda isikute, kellel on õigus saneerimisavaldust esitada, ringi liiga laialt. Põhjendatud on anda saneerimisavalduse esitamise õigus lisaks ettevõtjale ka võlausaldajatele. Kuigi ei ole põhjust arvata, et ettevõtja või võlausaldaja esitaksid saneerimisavalduse pelgalt kolmandate huvitatud isikute huve arvestades, suurendab võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õigus tõenäosust eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks. Edukas saneerimismenetlus omakorda on nii laiemas avalikes huvides, kuna likvideerib turult makseraskustes ettevõtja, kui ka kaitseb paremini kolmandate isikute õigusi, kui ettevõtja ainuõigus menetluse alustamiseks.¹⁹⁴

Algatamine kolmanda isiku poolt ilma võlgniku nõusolekuta

Põhjamaade ja Baltikumi soovitude analüüsis on selgitatud, et võlgnikul peab olema õigus saneerimise taotlemiseks ja algatamiseks. Üldiselt tuleks saneerimise alustamiseks nõuda ka võlgniku avaldust või nõusolekut. Võlausaldajale võib anda õiguse taotleda, kuid tal ei tohiks olla õigust algatada kohtumenetlust võlgniku soovide vastaselt. Teatud tingimustel võidakse saneerimist siiski alustada ilma võlgniku nõusolekuta. Need tingimused peaksid olema sellised:

- a) menetluse algatamine põhineb võlgniku maksejõuetusel,
- b) võlgnikult võetakse vara käsutusõigus, juhul, kui selle õiguse võtab üle saneerimisnõustaja või saneerimine lõpetatakse likvideerimisele ülemineku teel, ja
- c) peab olema sätteid, mis hõlbustavad või loovad häid võimalusi juhtimis- või omandimuudatuste saavutamiseks, mis on vajalikud ettevõtte jätkusuutliku kasumlikkuse jätkamiseks.¹⁹⁵

Saneerimise alustamiseks on oluline nõue, et võlgnikul on ühelt poolt rahalisi probleeme, teiselt poolt on võimalik ettevõtte saneerida. Saneerimist ei tohiks alustada ja see tuleks tühistada, kui on tõenäoline, et võlgnik ei suuda kõiki algatamisjärgseid nõudeid tasuda.¹⁹⁶

Põhjamaade ja Baltikumi soovitude analüüsis on selgitatud, et ametlikku nõuet, et teatud võlausaldajad või võlausaldajate teatud osa peavad toetama avaldust või esialgset kava, ei tohiks kehtestada. Samuti ei tohiks nõuda, et avaldus oleks enne võlausaldajatele edastamist kommuникеeritud, samuti ei tohiks kohus enne saneerimismenetluse algatamise otsuse tegemist avalduse kohta informatsiooni anda. Sellega seoses peaks võlausaldajate varajane koosolek olema piisav, et rahuldada võlausaldajate huvi

¹⁹⁰ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 33.

¹⁹¹ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 35.

¹⁹² **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 17-18.

¹⁹³ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 20.

¹⁹⁴ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 43.

¹⁹⁵ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016. Wolter Kluwer. Lk 15.

¹⁹⁶ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016. Wolter Kluwer. Lk 17.

ning anda kohtule teavet selle kohta, millises ulatuses võlausaldajaid toetavad võlgnikku ja ettevõtte saneerimist.¹⁹⁷

Algamiseks vajalik teabehulk

Põhjamaade ja Baltikumi soovitude analüüsis on leitud, et saneerimisavaldu peaks sisaldama esialgset saneerimiskava. Esialgses kavas tuleks näidata õiguslikud ja tegelikud meetmed, mida peetakse vajalikuks menetluse ajal ja pärast menetlust võlgniku või ettevõtte raskuste lahendamiseks, ning mida on vaja ettevõtte või selle osade jätkusuutliku kasumlikkuse jätkamiseks võlgniku või kellegi teise poolt.¹⁹⁸

Põhjamaade ja Baltikumi soovitude analüüsis on leitud, et lisaks peaks avaldus sisaldama teatavaid kirjeldavaid ja selgitavaid elemente, nagu teave teadaolevate võlausaldajate, võlgade ja varade, sealhulgas hoitavate väärtpaberite ja nende väärtuse kohta, uusimad aastaaruanded, võlgniku tegevuse kirjeldus, tekkinud raskuste põhjused ja alternatiivse likvideerimise eeldatav tulemus.¹⁹⁹

Magistritöös on antud teema osas selgitatud järgmist. Seadusandja on selgitanud, et seaduses sätestatud saneerimismenetluse algatamise eeldused peaksid jääma õiguse adressaatidele võimalikult vabalt kujundatavaks ja kohtule hindamiseks. Kardetakse, et vastasel korral võivad seaduse tulenevad liiga ranged eeldused mõjuda ettevõtjale liiga hirmutavalt ning menetluse alustamise avaldus jääb esitamata. Magistritöö autor nõustub eeltooduga selles osas, et kohtutel peaks olema võimalikult lai diskretsiooniotsustus ettevõtja poolt seaduses sätestatud eelduste täidetuse hindamisel, et võimaldada ettevõtjatel saneerimismenetlusest õigel ajal abi saada. Kohtul on roll menetluse alustamise eelduste hindamisel. Kuivõrd kolmandate isikute ja avaliku huvi eest seisja on menetluses eelkõige kohus, on nende huvides, et kohus võib rakendada laia diskretsiooniõigust ettevõtja nn saneerimiskõlblikuks hindamisel. Samas ei ole õiguse adressaatidel ehk saneerimist soovivatel ja vajavatel ettevõtjatel võimalik SanS sätete grammatilisel tõlgendamisel järeldada, et saneerimismenetluse alustamise eelduste täidetust võivad nad vabalt kujundada või et kohtul on igal konkreetsel juhul võimalik neid eraldi hinnata. Seetõttu võivad hetkel SanS-is sätestatud eeldused mõjuda ettevõtjale ikkagi liiga hirmutavalt ning avaldus jääb esitamata. Viimase vältimiseks tuleks kaaluda SanS-i vastava täiendava ja selgitava sätte lisamist.²⁰⁰

2.2.4.2.5. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohus on 11.05.2010 määruse nr **3-2-1-28-10** punktis 14 selgitanud järgmist. Kolleegium nõustub ringkonnakohtuga selles, et kohus ei saa SanS § 10 lg-s 3 sätestatud tähtaega pikendada. Kohus võib küll üldjuhul TsMS § 64 lg 1 järgi enda määratud menetlustähtaega põhistanud avalduse alusel või omal algatusel mõjuval põhjusel pikendada, kuid juhul, kui seaduses on ettenähtud tähtaja piirid, on kohus nendega seotud ega või määrata menetlustähtaega, mis ületab sätestatud piire. SanS § 10 lg-s 3 sätestatud maksimaalselt 60-päevase tähtaja eesmärgiks on võimalikult kiire saneerimismenetlus. Mh on saneerimist taotleval äriühingul võimalik alustada saneerimiskava koostamist juba enne kohtule vastava avalduse esitamist ja seeläbi tagada ise kiire ja efektiivne saneerimismenetlus.

Riigikohus on 13.06.2012 otsuses nr **3-2-1-46-12** analüüsinud ettevõtte muutumist püsivalt maksejõuetuks. Riigikohus leidis otsuse punktis 11 mh järgmist. Kohus peab nii saneerimismenetluse algatamisel kui ka saneerimiskava kinnitamisel muu hulgas kontrollima ega saneeritav äriühing pole püsivalt maksejõuetu ning saneerimismenetluse algatamine ja saneerimiskava kinnitamine on äriühingu maksejõuetuse korral välistatud. Nii sätestab SanS § 8 lg 1, et kohus algatab saneerimismenetluse, kui saneerimisavaldu vastab tsiviilkohtumenetluse seadustikus ja saneerimiseseaduses esitatud nõuetele ning kui ettevõtja on põhistanud, et tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline, ettevõtte vajab saneerimist ning ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik. SanS § 28 lg 2 p 4 järgi kontrollib kohus saneerimiskava kinnitamisel, kas saneerimiskava vastab SanS §-s 21 sätestatud nõuetele (st kas saneerimiskava sisaldab muu hulgas ettevõtte majandusliku seisundi kirjeldust saneerimismenetluse algatamise seisuga ja nende põhjuste analüüsi, mis on kaasa toonud vajaduse ettevõtet saneerida, samuti prognoosi ettevõtte majandusliku seisundi kohta pärast saneerimist). SanS § 28 lg 5 p 3 järgi jätab kohus saneerimiskava kinnitamata ja lõpetab saneerimismenetluse, kui muu hulgas selgub, et ettevõtte

¹⁹⁷ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016. Wolter Kluwer. Lk 19.

¹⁹⁸ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016. Wolter Kluwer. Lk 18-19.

¹⁹⁹ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. 2016. Wolter Kluwer. Lk 18-19.

²⁰⁰ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 37-38.

saneerimine on ebatõenäoline. Kolleegium peab vajalikuks siiski selgitada, et võlgniku saneerimiskava kinnitamine ei tõenda ümberlükkamatult maksejõuetuse puudumist, vaid loob üksnes eelduse, et sel momendil ei ole võlgnik maksejõuetu. Nimetatud eeldust on võimalik hiljem ümber lükata, tõendades, et võlgnik oli maksejõuetu juba saneerimiskava kinnitamise ajal.

Tartu Ringkonnakohus on 11.10.2018 otsuses selgitanud **2-18-12393/14** järgmist.

4. Ringkonnakohus leiab, et määruskaebus kuulub rahuldamisele. Maakohtu määrus tuleb tühistada. Ringkonnakohus saadab tsiviilasja maakohtule tagasi saneerimisavalduse menetlusse võtmise otsustamiseks (TsMS § 667 lg 2).

5. Saneerimiseseaduse (SanS) § 8 lg 1 kohaselt algatab kohus saneerimismenetluse, kui saneerimisavaldus vastab tsiviilkohtumenetluse seadustikus ja SanS-is esitatud nõuetele ning kui ettevõtja on põhistanud, et: 1) tema maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline; 2) ettevõtte vajab saneerimist; 3) ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik.

Saneerimismenetluse alustamine on seadusandja poolt kavandatud võimalikult lihtsana ja väheseid formaalseid eeldusi hõlmavana. Nii ettevõtja kui ka võlausaldajate huvide tasakaalustamiseks kaasatakse ettevõtja majandusliku olukorra kontrollimisse saneerimismenetluse raames kolmas neutraalne isik – saneerimisnõustaja, kes annab ettevõtte majanduslikule olukorrale ja selle tervendamise väljavaadetele oma sõltumatu ja asjatundliku hinnangu. Maakohus märkis õigesti, et SanS § 7 lg 2 p-ga 1 ja § 8 lg 1 p-ga 1 pannakse avaldajale kohustuseks põhistada (muu hulgas) seda, et avaldaja (püsiva) maksejõuetuse tekkimine tulevikus on tõenäoline.

6. Ringkonnakohtu hinnangul on maakohus jõudnud ebaõigele järeldusele, et praegusel juhul puudub SanS § 8 lg 1 p-s 1 sätestatud eeldus saneerimismenetluse algatamiseks. Maakohus on iseenesest õigesti viidanud Riigikohtu seisukohale, mille kohaselt ei defineeri saneerimiseseadus ei "maksejõuetust", mida teeb aga pankrotiseadus (PankrS). Võlgnik on PankrS § 1 lg 2 järgi maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Juriidilisest isikust võlgnik on PankrS § 1 lg 3 järgi maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (Riigikohtu 09.05.2011 määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 35). Maakohus märkis, et maksejõulisuse tuvastamiseks tuleb anda hinnang ettevõtja varadele ja kohustustele ning ettevõtja vara likviidsusele.

Tallinna Ringkonnakohus on 07.03.2018 otsuses nr **2-17-18979** selgitanud järgmist. Põhjendatud ei ole avaldaja väide, et SanS § 7 järgi ei ole avaldajal kohustust koos saneerimisavaldusega esitada avaldaja sissetulekute prognoosi ja seda, mis ajaperioodi jooksul toimub kõigi olemasolevate võlgade tasumine. Kolleegium selgitab, et SanS §-st 2 tulevaks üheks saneerimismenetluse läbiviimise eelduseks on, et menetlust saab läbi viia ainult siis, kui ettevõtte majandusliku olukorra parandamine ja kasumlikkuse taastamine on võimalik. Seda põhimõtet reguleerivad ka SanS § 7 lg 2 ja § 8. Neist esimene paneb ettevõtjale kohustuse esitada andmed selle kohta, et ettevõtte tegevust saab saneerimisabinõude rakendamise järel muuta taas kasumlikuks. Selline nõue omakorda eeldab, et ettevõtjal on olemas visioon, kuhu ja kuidas ettevõtte ümberkorraldamisel liikuda.

See ei tähenda täpse ümberkorralduste kava ehk saneerimiskava esitamist menetluse algatamise taotlemisel. Teise viidatud normi alusel peab kohus kontrollima, kas ettevõtja esitatud andmete ja prognooside kohaselt on ettevõtte kasumlikkuse taastamine võimalik.

Kolleegiumi hinnangul ei oleks täiendavate tõendite kogumine saneerimismenetluse algatamise otsustamisel kooskõlas saneerimiseseaduse mõttega, võttes arvesse saneerimismenetluse omapära. SanS § 10 lg 1 kohaselt kohus algatab saneerimismenetluse määrusega seitsme päeva jooksul saneerimisavalduse saamisest arvates.

Avaldaja poolt määruskaebuses viidatud Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-25-11 p-st 35 tuleneb muu hulgas, et saneerimismenetlusega on ületatav üksnes ettevõtja ajutine maksejõuetus. Saneerimisest tuleks SanS §-dele 1 ja 2 tuginedes keelduda, kui on ilmselge, et ettevõtja kohustuste, vara ja eeldatavate sissetulekute suhe on selline, et mõistlikke saneerimisabinõusid (mida võlausaldajad ja/või kohus võiks põhimõtteliselt heaks kiita) rakendades ei saavutataks olulise osa jaoks võlausaldajatest või olulise osa kohustuste osas suure tõenäosusega paremat tulemust kui ettevõtja pankroti korral.

Tartu Ringkonnakohus on 20.09.2013 otsuses nr **2-12-23470** selgitanud järgmist.

13. Ringkonnakohus ei nõustu ka apellandi käsitlusega, et saneerimismenetlus peatab TsÜS § 160 lg 2 p 3 alusel üksnes sellise võlausaldaja nõude, kelle nõue on kaasatud saneerimismenetlusse ja kelle

nõue on lülitatud saneerimiskavasse. Kolleegium märgib esmalt, et saneerimisseaduse (SanS) § 7 lg 1 kohaselt on saneerimisavalduse esitamise õigus üksnes ettevõtjal (kohustatud isikul/võlgnikul) endal ning võlausaldajatele ega teistele isikutele seadusega niisugust õigust antud ei ole. Sellest tulenevalt erineb aegumise peatumine TsÜS § 160 lg 2 p 3 alusel oluliselt ülejäänud TsÜS §-s 160 sätestatud aegumise peatumise juhtudest. TsÜS § 160 lg-te 1 ja 2 koostoimest tulenevalt eeldab aegumise peatumine üldjuhul õigustatud isiku (võlausaldaja) enese poolset aktiivset tegutsemist, s.o üldreeglina teatava avalduse esitamist kohtule vm vaidlust lahendavale organile. TsÜS § 160 lg 2 p 3 puhul aga on aegumise peatumise aluseks kohustatud isiku, s.o võlgniku poolne tegevus – saneerimisavalduse esitamine.

14. Arvestades SanS §-s 1 sätestatud saneerimismenetluse eesmärki – ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine ettevõtte saneerimise käigus – tuleb TsÜS § 160 lg 2 p 3 tõlgendada selliselt, et võlgnikust ettevõtja poolt saneerimisavalduse esitamine toob kaasa kõigi võlausaldajate nõuete aegumise peatumise ilma, et võlausaldajatel endil tuleks selleks teha mingi toiming või tahteavaldus. Kolleegiumi arvates on saneerimismenetluse algatamise puhul aegumise peatumine ülejäänud aegumise alustest erinev ka selle poolest, et see ei eelda nõude üle aktiivse vaidluse toimumist võlgniku ja võlausaldaja vahel.

Saneerimisavalduse esitamisel ei ole teada, missuguste võlausaldajate nõuded saneerimismenetlusse kaasatakse. Võlausaldajate kaasamine saneerimismenetlusse põhineb eeskätt võlgniku enda poolt avaldatud infol, kusjuures ei toimu pankrotimenetluse §-s 93 sätestatuga analoogset nn üleskutsemenetlust, mis tagaks võimalikult kõigi võlausaldajate teadlikkuse saneerimismenetluse toimumisest. Kolleegiumi arvates on saneerimismenetluse eesmärki ja võlausaldajate võrdset kohtlemist silmas pidades põhjendatud lugeda aegumise peatunuks kõigi võlausaldajate nõuete puhul kuni saneerimiskava kinnitamiseni sõltumata sellest, kas võlausaldaja osaleb saneerimismenetluses või mitte.

15. Apellandi poolt viidatud Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt oli vaidlusaluse sätte lisamise eesmärk tagada võlausaldajate nõuete aegumise peatumine võlgniku saneerimisavalduse või võlgade ümberkujundamise avalduse esitamisega. Seletuskirjast ei nähtu mistahes viisil, et seadusandja oleks soovinud kehtestada saneerimismenetluse puhul erinevaid tagajärgi võlausaldajate nõuete aegumisele sõltuvalt sellest, kas nõuded hõlmatakse saneerimismenetlusega või mitte.

2.2.4.2.6. Töörühma seisukohad siseriikliku õiguse tõhustamise küsimustes

Saneerimisavalduse esitamise õigus

- Võlausaldaja õigus esitada saneerimisavaldus

Töörühm on seisukohal, et seaduses tuleks sätestada lisaks olemasolevale võlgniku enda poolt saneerimisavalduse esitamise regulatsioonile (SanS § 7 lg 1) ka võlausaldaja poolt saneerimisavalduse esitamise regulatsioon. Regulatsiooni loomisel, mis võimaldab võlausaldajal esitada saneerimisavaldus, peab silmas pidama alljärgnevat asjaolusid ja eeldusi.

Võlausaldaja poolt saneerimisavalduse esitamine saab olla võimalik vaid juhul, kui võlgnik on andnud selleks nõusoleku. See on kooskõlas aktiivse ettevõtja põhimõttega, mis lähtub tõdemusest, et ettevõtet on võimalik saneerida vaid siis, kui ettevõtja seda soovib. Ilma võlgniku nõusolekuta ei ole saneerimine sisuliselt võimalik. Avalduse esitamise sidumine võlgniku nõusolekuga võimaldab efektiivsemaks muuta juriidilise isiku juhtide vastutuse kehtivat regulatsiooni ja praktikat. Võlgnik ei saa nõusoleku andmisest põhjendamatult keelduda, kuivõrd põhjendamatute keeldumise korral tekiks makseraskuste süvenedes küsimus saneerimismenetluse algatamiseks nõusoleku andmisest keeldunud juhatuste liikme vastutusest. Makseraskustes ettevõtte juht peab nõusoleku andmise kaalumisel lähtuma ettevõtte parimatest huvides ning analüüsima, kas võlausaldaja poolt välja toodud majanduslikele raskustele viitavad asjaolud on ületatavad ilma saneerimismenetluseta või mitte. Analüüsi tulemusena võib ilmned, et tegelikkuses esineb alus võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks. Seega võimaldaks saneerimismenetluse algatamise õiguse andmine võlausaldajale võlgniku nõusolekul paremini täita saneerimismenetluse varajase algatamise eesmärki, kuna võlausaldaja initsiatiiv võib võlgniku jaoks probleemi paremini teadvustada ning sundida sellega tegelema. Samas tagab võlgniku nõusoleku vajadus seda, et võlausaldajad saaksid põhjendamatute saneerimisavaldustega võlgnikku survestada.

Kui seadusandja võimaldab ka võlausaldajal esitada saneerimismenetlus, peaks see andma ühiskonnale võimaluse tegeleda makseraskustes juriidilistest isikutest võlgnikega, aidates kaasa saneerimismenetluse alustamisele makseraskuste varases staadiumis ning muutes seega saneerimismenetluse efektiivsemaks ja edukamaks. Regulatsioon, mis võimaldab võlausaldajal esitada saneerimisavaldus, võimaldab tsiviilkäibes osalejatel paremini suunata makseraskustes ettevõtteid aktiivselt tegutsema ja suunata käibe kvaliteeti. Meede võimaldaks soodustada ühiskonna vastutustundlikku käitumist. Samuti võimaldab meede soodustada saneerimismenetluse kui ähvardava maksejõuetusega tegelemise efektiivse vahendi ühiskonnas kasutamist ja selle kasutamisest teavitamist.

Töörühm märgib, et loodav regulatsioon peab kajastama ka saneerimismenetluse kulude kandmist. Põhjendatud võib olla lahendus, kus saneerimisavalduse riigilõivu tasub avalduse esitanud võlausaldaja. Kui saneerimismenetlus algatatakse peaks võlgnik riigilõivu hüvitama, kuna olemuslikult on saneerimine suunatud võlgniku ettevõtte päästmisele. Kui saneerimismenetlus algatatakse, siis peab võlgnik kandma saneerimisnõustaja tasu. Seda põhjusel, et saneerimisnõustaja töötab võlgniku ettevõtte saneerimise eesmärgiga, st saneerimisnõustaja tasu on olemuslikult ettevõtja kulu, mis seondub otseselt võlgniku ettevõtte päästmisega

- Ettevõtte osanike õigus esitada saneerimisavaldus

Töörühm on seisukohal, et ettevõtte osanikele ei peaks andma saneerimismenetluse algatamise õigust. Ettevõtte juhtimist puudutavad otsused peab langetama juhtaus. Kehtiv õigus sätestab regulatsiooni millistes olukordades peab juhatuse küsima osanike seisukohta. Samuti on ühingu osanikel võimalik juhtida ühingu juhtorganite tähelepanu võimalikule saneerimisvajadusele. Lisaks, arvestades käesoleva analüüsi teema 6.1. *Juriidilise isiku juhtide kohustused* tehtud ettepanekut sätestada äriseadustikus regulatsioon äriühingu juhatuse kohustusega makseraskuste olukorras kaaluda saneerimisavalduse esitamist, peaks ühingu juhatuse kohustuste sisu makseraskuste olukorras täiendavalt selgemaks saama. Osanikule saneerimisavalduse esitamise õiguse andmine võib lisaks kaasa tuua põhjendamatute saneerimisavalduste esitamise eesmärgiga survestada teisi osanike.

- Ettevõtte töötajate õigus esitada saneerimisavaldus

Töörühm on seisukohal, et kuna kehtivate seaduste kohaselt töötajate nõudeid ei saneerita, need hüvitatakse üldkorras täies ulatuses ning saneerimine Eestis ei ole töötajate nõuetele orienteeritud, ei ole töötajatel ka võlausaldajatega sarnast huvi ettevõtte saneerimiseks (vt ka analüüsi p 4.6. „Töötajad“). Seega ei ole põhjendatud Direktiivi artikli 4 lg 8 ülevõtmine töötajate esindajate suhtes. Samuti ei ole põhjendatud eristada Direktiivi artiklis 4 lg 8 sätestatud viisil, et võlgniku nõusolekut on vaja vaid teatud suurusega saneeritavate ettevõtete puhul.

- Saneerimisavalduse esitamine juhatuse puudumise korral

Olukorras, kus ettevõtte juhatuse puudub, võiks lähtuda SanS § 16 lg-s 4, TsÜS §-des 34 ja 36 ja PankrS § 13 lg-s 4 sätestatud põhimõttest, et saneerimisavalduse esitamise õigus võib juhatuse puudumise korral olla ka juhatust asendava organi liikmetelt. Ilmselt puudub vajadus selles osas eraldi regulatsiooni saneerimisavalduses sätestada, piisav peaks olema teema käsitlemine eelnõus. Praktikas tekkivad probleemküsimused saab jätta kohtupraktika otsustada.

- Saneerimisavalduse esitamine juhatuse ühise esindusõiguse puhul

Saneerimismenetluses peaks lahendama juhatuse liikmete ühise esindusõiguse samuti analoogselt PankrS § 13 lg-s 4 sätestatuga kuivõrd saneerimis- kui pankrotimenetluse algatamisel on kaitstavad hüved sarnased — mõlemal juhul on eesmärgiks algatada menetlus, millega asuda lahendama mh ka võlausaldajate nõuetega seonduvat, aga samuti selgitada välja ettevõtte saatus (kas majanduslike raskuste ületamine või likvideerimine). Töörühm leiab, et juhul kui ettevõtte juhatuse liikmete vahel on erimeelsused ning otsustusküsimuseks on saneerimisavalduse, mis võib ettevõtte päästa, esitamine, peab riik soodustama avalduse esitamise võimalust. Seetõttu peaks saneerimismenetluses pigem eeldama ettevõtte saneerimise vajadust ning saneerimisavalduse menetlusse võtma ka siis, kui teine juhatuse liige (sh ühist esindusõigust omav juhatuse liige) sellele vastu vaidleb. Juhul, kui menetluse algatamise järgselt selgub, et ettevõtte ei vaja saneerimist, oli menetluse algatamine küll asjatu, kuid olulisi negatiivseid ja pöördumatuid tagajärgi ettevõttele see eelduslikult kaasa ei too. Kui ettevõtte tegelikkuses saneerimist ei vaja, on saneerimismenetluse algatamisega kaasnev stigma eelduslikult ületatav, kuna saneerimist mitte vajav ettevõtte peaks suutma oma kohustusi nõuetekohaselt täita. Siiski on põhjendatud eeldada, et olukorrad, kus ettevõtte saneerimisavalduse esitamise üle tekib ettevõtte juhatuses vaidlus, on pigem harvad. Töörühm on seisukohal, et esitatud probleemküsimus ei pruugi vajada seaduse tasandil lahendamist – teemat saab selgitada seaduseelnõu seletuskirja saneerimismenetluse algatamise tingimuste ja eelduste peatükis ja jätta küsimus vaidluse korral kohtupraktika otsustada.

- Saneerimisavalduse esitamine täis- ja usaldusühingu puhul

Töörühma eelmise punkti selgitus kehtib ka täis- ja usaldusühingu esindusõiguse küsimuses. Saneerimismenetluses peaks pigem eeldama ettevõtte saneerimise vajadust ning saneerimisavalduse menetlusse võtma. AS § 88 lg-te 1 ja 2 kohaselt on igal osanikul õigus ja kohustus osaleda täisühingu juhtimises, ühingulepinguga võib juhtimise õiguse anda ühele või mitmele osanikule ning sel juhul ei osale teised osanikud täisühingu juhtimises. AS § 128 lg 1 kohaselt ei ole usaldusosanikul õigust usaldusühingut juhtida, kui ühingulepinguga ei ole ette nähtud teisiti. Töörühma hinnangu on põhjendatud lähtuda ettevõtte makseraskuste olukorras lähenemisest, et täis- või usaldusühingu osanik võib makseraskuste korral esitada saneerimisavalduse sõltumata sellest, kas tema esindusõigust on ühingulepinguga piiratud (AS § 88 lg 2) või laiendatud (AS § 128 lg 1). Ettevõtte päästmise nimel võib ühingu osanik saneerimisavalduse esitada ka siis, kui tal ei ole õigust ühingu selles küsimuses esindada või tal ei ole õigust ühingu üksinda esindada. Töörühm peab vajalikuks selgitada, et Eesti Statistikaameti andmete kohaselt oli 2019. aastal Eestis täisühinguid 94 ja usaldusühinguid 514²⁰¹, mistõttu on sihtrühma suurus võrdlemisi väike ja probleem ei ole eluliselt suur. Ka käesolevas küsimuses on töörühm seisukohal, et esitatud probleemküsimus ei pruugi vajada seaduse tasandil lahendamist ning teemat saab selgitada seaduseelnõu seletuskirjas ja jätta küsimus vaidluse korral kohtupraktika otsustada.

Saneerimiseks vajalik teabehulk

Töörühm on seisukohal, et saneerimisavaldusega esitatav teabehulk sõltub sellest, kes saneerimisavalduse esitab. Võlausaldaja poolt koos saneerimisavaldusega esitatav teabehulk ei saa eelduslikult olla sama mahuga võlgniku poolt koos saneerimisavaldusega esitatava teabehulgaga.

- Võlgniku poolt esitatav teabehulk

Töörühm nõustub üldjoontes Annemari Öunpuu ettepanekuga võlgniku poolt antava teabe hulga täiendamise vajaduste osas. Töörühm peab põhjendatuks, et võlgniku poolt esitatavale saneerimisavaldusele tuleks lisada saneeritava ettevõtte eelmise majandusaasta raamatupidamisaruanne, ülevaade võlgniku finantsseisundist, majandustulemustest ja rahavoogudest, andmed ettevõtja vara kohta (varanimikiri) ning ettevõtja kõigi rahaliste kohustuste nimekiri (võlanimekiri) saneerimisavalduse esitamise seisuga. Võlanimekirjas peab märkima kõigi võlausaldajate nimed, kontaktandmed ning kõigi põhi- ja kõrvalnõuete suurused ja tagatised. Võlanimekiri peaks hõlmama ka bilansiväliseid kohustusi (nt garantiid). Samuti peab märkima milliste nõuete ja milliste varade osas on käimas kohtumenetlusi või muid menetlusi (sh täitemenetlusi).

Töörühm nõustub, et võlgniku poolt saneerimisavalduses esitatavate andmetega peaks saneerimisnõustaja, kohus kui ka võlausaldajad saama ettevõtte võlgade osas struktuuri tervikpildi, et soodustada saneerimismenetluse efektiivsust ja läbiviimise kiirust. Tervikpildi loomine võimaldab tuvastada võlausaldajate, sh saneerimise väliste võlausaldajate võrdse kohtlemise ning asjaolu, kas ettevõtte ei ole juba püsivalt maksejõuetu ning saneerimismenetluse asemel peaks algatama pankrotimenetluse. Hetkel kehtiv SanS § 7 lg 3 sellise tervikpildi saamist ei pruugi võimaldada, kuna võlgnikul ei nõuta kõigi oma kohustuste avaldamist. Töörühm rõhutab siinkohal, et saneerimisavalduse nõuete kehtestamisel tuleb jälgida, et saneerimislävend ei kerkiks oluliselt ning ettevõtjate valmisolek saneerimismenetluste algatamiseks seeläbi langeks. Sellest kaalutlusest lähtudes ei näe töörühm vajadust kajastada juba saneerimisavalduses, milliseid nõudeid ettevõtja soovib ümber kujundada ja milliseid kohustusi ta saneerimiskavva lisada ei soovi. Need küsimused eeldavad põhjalikumata analüüsi koostöös saneerimisnõustajaga ning seda ei ole ettevõtja saneerimisavalduse esitamise seisuga ilmselt veel teha suutnud. Lisaks oleks sellise analüüsi sätestamine saneerimisavalduse esitamise faasis ilmselt ka liigselt koormav.

Ühtlasi toetab töörühm seisukohta, et algne saneerimisavaldus ei pea saama võlausaldajate nõusolekut ning selle menetlusse võtmine peab jääma ainult kohtu otsustada. Samuti ei peaks saneerimisavaldusega koos esitama esialgset saneerimiskava, sest selle koostamise kohustus pärsiks saneerimismenetlusele ligipääsu, nõudes ettevõtjatel liigselt ressursi. Esialgse kava nõue töötaks saneerimismenetluse varasemale algatamisele vastu ning tooks hiljem kaasa vaidlusi esialgse kava ja hilisema kava võimalike erinevuste pinnalt. Samuti ei peaks saneerimisseadus kohustama makseraskustes ettevõtjal koos saneerimisavaldusega esialgse alternatiivse likvideerimismenetluse tulemust kirjeldama, sest makseraskustes ettevõtjal ei ole enamasti selleks ressursi ega piisavalt

²⁰¹ Eesti Statistikaameti andmebaas. ER029: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted õigusliku vormi ja tegevusala (EMTAK 2008) järgi. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/majandusyksused>

teadmisi. Võimalike alternatiivsete lahenduste analüüsi saab läbi viia koostöös saneerimisnõustajaga menetluse hilisemas faasis eeldusel, et eksisteerivad realistlikud alternatiivsed lahendused.

- Võlausaldaja poolt esitatav teabehulk

Eraldiseisev küsimus seisneb selles, et milline on teabe hulk, mis on vajalik esitada koos võlausaldaja poolt esitatava võlgniku saneerimisavaldusega. Ka võlausaldaja poolt esitatud saneerimisavalduse pinnalt peab kohtul olema võimalik otsustada ettevõtte saneerimisvajaduse üle. Teisalt on eluliselt mõistetav, et võlausaldaja saneerimisavalduse korral ei pruugi olla võimalik esitada kohtule koos saneerimisavaldusega ulatuslikke andmeid võlgniku kohta, kuna nende saamine võlgnikult võib olla raskendatud ja võib viibida.

Töörühm on seisukohal, et võlausaldaja saneerimisavalduse korral tuleb samuti lähtuda kaalutlusest, et lävend esitatava informatsiooni osas ei saa olla sedavõrd kõrge, et see hakkaks pärssima võlausaldajate initsiatiivi võlgnike saneerimisavalduste esitamisel. Teisalt paneb see võlgnikule kohustuse saneerimismenetluse algatamise järgselt teha saneerimisnõustajaga tihedat koostööd ning anda saneerimiskava koostamiseks vajalikku sisendinformatsiooni mahus, mida on kirjeldatud ülal võlgniku saneerimisavalduse juures. Lähtudes eeltoodust on oluline enne regulatsiooni loomist kaaluda läbi, milline peaks olema võlausaldaja saneerimisavaldusega esitatava teabe hulk ja kui põhjalik peab olema esitatud põhistus.

Loodav regulatsioon peaks esmalt sätestama, et võlausaldaja peab suutma põhistada ettevõtet ähvardava maksejõuetuse ja saneerimismenetluse algatamise vajaduse. Samuti peab võlausaldaja suutma põhistada, et ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoline. Eelnev tähendab, et võlausaldaja peaks suutma põhistada makseraskuste probleemi olemuse, mis risk saneerimismenetluse algatamata jätmise korral ettevõtet või võlausaldajaid ähvardab ning milline võiks olla võimalik lahendus. Kuna võlausaldaja saneerimisavaldus eeldab ka võlgnikku nõusolekut, siis võlgnik, andes oma nõusoleku, kinnitab võlausaldaja põhistuste õigsust. See omakorda annab kohtule signaali ettevõtte saneerimisperspektiivi olemasolust.

Arvestades, et saneerimismenetlus on hagita menetlus ning kohus võib võlausaldaja saneerimisavalduse korral vajada siiski täiendavat sisendit võlgniku olukorra hindamiseks, võib võlausaldaja saneerimisavalduse korral ette näha praegusega võrreldes (vt SanS § 10 lg 1) pikema tähtaja saneerimismääruse tegemiseks, mille kestel on kohtul õigus nõuda ennekõike võlgnikult täiendavat sisendit (vt selle kohta ka punkt 2.2.4.2. analüüsis „Kohtu kaasamise ulatus saneerimismenetluse läbiviimiseks“). Sellise saneerimismääruse tegemise tähtaja võimaliku pikendamise osas tuleb siiski silmas pidada, et see tähtaeg ei oleks sedavõrd pikk, et see hakkaks negatiivselt mõjutama saneerimismenetluse operatiivset algatamist ja läbiviimist.

Püsivalt maksejõuetu ettevõtte saneerimise võimalustest

Kehtiv saneerimisseadus lähtub eeldusest, et ettevõtte, kelle suhtes algatatakse saneerimismenetlus, ei ole püsivalt maksejõuetu (SanS § 7 lg 2 p 1, § 8 lg 1 p 1, § 16 lg 3 p 2, § 40 lg 2, § 50 lg 3). Samas on Riigikohus leidnud eelpool viidatud 13.06.2012 otsuses nr 3-2-1-46-12, et võlgniku saneerimiskava kinnitamine ei tõenda ümberlukkamatult maksejõuetuse puudumist, vaid loob üksnes eelduse, et sel momendil ei ole võlgnik maksejõuetu. Seega viitas Riigikohus, et printsipis võib olla võimalik maksejõuetu juriidilise isiku saneerimine. Saneerimisseaduse revisjoni raames ja lähteülesandes on üks tõstatatud küsimus, kas seadus peaks lubama püsivalt maksejõuetu juriidilise isiku osas saneerimismenetluse algatamist ja läbiviimist. Töörühm on seisukohal, et sellise põhimõttelise muudatuse sisseviimine maksejõuetusõiguses on olemuslik muudatus, mis eeldaks saneerimisseaduse ja/või pankrotiseaduse olulist muutmist mitmetes küsimustes. Esiteks saneerimismenetluse algatamise eelduste ja tingimuste oluline muutmine – kui ettevõtja on juba (püsivalt) maksejõuetu ja soovib saneerimise kaudu maksejõuetust ületada, kuid tema olulisemad võlausaldajad saneerimises perspektiivi ja olukorra paranemist ei näe ning ettevõtja ei suuda nimetada täiendavaid finantseerimise allikaid, on see kohtule indikatsiooniks tõenäosusest, et saneerimiskava ei kinnitata ja saneerimine ebaõnnestub. See eeldab kohtu ja saneerimisnõustaja põhjalikku algatamise tingimuste kontrolli ja ka edasist järelevalve kontrolli püsivalt maksejõuetu isiku käitumise üle. Teiseks lähtub kehtiv saneerimisseaduse regulatsioon *debtor in possession* põhimõttest. Püsivalt maksejõuetu isiku saneerimise lubamine saneerimismenetluse alusel viiks olukorrani, kus püsivalt maksejõuetu isiku suhtes viiakse läbi saneerimismenetlust *debtor in possession* põhimõttel, mis on aga vastuolus pankrotimenetluse põhimõttega, mille kohaselt tuleb püsivalt maksejõuetu isik tsiviilikäibest likvideerida (PankrS §31 lg 1).

Kui võimaldada püsivalt maksejõuetu isiku saneerimist saneerimisseaduse alusel tähendaks see sisuliselt kahe erinevat saneerimismenetluse regulatsiooni teket. Üks saneerimismenetlus oleks see,

mida tänases õiguskorras teame ja mis toimib – võlgnik ei ole püsivalt maksejõuetu, vaid üksnes makseraskustes ning talle jääb oma vara käsutamise õigus. Teine oleks saneerimismenetlus, milles saneeritakse püsivalt maksejõuetut isikut, mis eeldab oluliselt rangemate reeglite kehtestamist, et vältida võlausaldajate õiguste kahjustamist.

Töörühma hinnangul ei näi teine saneerimismenetlus sellisel kujul põhjendatud, kuna kahjustab oluliselt tsiviilikäivet ja võlausaldajate huve, nõuab kõigilt osapooltelt olulist ressursi ja läheb vastuollu kehtiva vaatega ettevõtte saneerimisele, kui ennekõike ettevõtja initsiatiivil toimuvale menetlusele makseraskustes ettevõtte päästmiseks. Töörühma hinnangul on põhjendatud lähenemine, kus püsivalt maksejõuetu juriidiline isik suunatakse pankrotimenetlusele. Pankrotimenetluses kaotab võlgnik vara käsutamise õiguse ning juhul, kui esinevad eeldused püsiva maksejõuetuse olukorras siiski ettevõtte päästmiseks, peaks see efektiivselt olema võimalik ka pankrotimenetluse sees (vt selle kohta järgmine punkt all). Seega tuleks pigem pankrotiseaduses näha ette võimalus püsivalt maksejõuetu juriidilise isiku ettevõtte saneerimiseks, mitte hakata looma regulatsiooni püsivalt maksejõuetu juriidilise isiku ettevõtte saneerimiseks saneerimisseaduse alusel.

Pankrotiseaduses sätestatud kompromissi ja tervendamise regulatsiooni võimalik muutmise tulenevalt saneerimismenetluse võimalustest

PankrS § 178 lg 1 kohaselt on kompromiss võlgniku ja võlausaldajate vaheline kokkulepe võlgade tasumise kohta, mis seisneb võlgade vähendamises või nende tasumise tähtaja pikendamises. Kompromissi saab pankrotimenetluses teha võlgniku või halduri ettepanekul pankrotimenetluses pärast pankroti väljakuulutamist (PankrS § 178 lg 2). Tervendamine on pankrotivarasse kuuluva ettevõtte tegevuse jätkamine halduri poolt koostatud tervendamiskava alusel, mille peab heaks kiitma võlausaldajate üldkoosolek (PankrS § 129 lg 1 ja 4). Töörühm on põhimõtteliselt nõus WB põhjendustega PankrS-s sätestatud tervendamise ja kompromissi regulatsiooni muutmise või kehtetuks tunnistamise vajalikkuse osas. Töörühm leiab, et kehtivas PankrS-s sätestatud tervendamise ja kompromissi regulatsioonide eesmärk on olemuslikult kattuvad saneerimismenetluse eesmärkidega ning neid eesmärke oleks mõistlikum püüda saavutada saneerimismenetluse regulatsiooni alusel. Kuna tegemist on olemuslikult pankrotiseaduse võimaliku muutmise küsimusega, siis langeb selle detailne analüüs käesoleva töö skoobis välja. Küll saab töörühm anda oma üldised seisukohad võimalike põhimõtete osas, kuidas WB soovitusi järgida ning saavutada efektiivsem saneerimise regulatsioon pankrotimenetluse sees.

Pankrotiseaduses sätestatud võimalus võlgniku ettevõtte tervendamiseks ei ole sama efektiivne, kui ettevõtte saneerimine saneerimisseaduse alusel. Seda ainuüksi põhjusel, et ettevõtte tervendamiseks pankrotiseaduse alusel peab olema välja kuulutatud äriühingu pankrot. Pankrot, kui olemuslikult likvideeriv menetlus ei ole soodne menetlus selle raames ettevõtte tervendamise läbiviimiseks. Seda kinnitab ilmekalt ka praktika, mille kohaselt ettevõtte tervendamine pankrotimenetluse raames on pigem erandlik. Samuti ei saa efektiivseks pidada pankrotiseaduses sätestatud kompromissi regulatsiooni — ka kompromissiga lõppevate pankrotimenetluste arv on vähene.

Töörühm peab põhjendatuks lähenemist, millega sisuliselt liidetaks praegu pankrotiseaduses sätestatud tervendamise ja kompromissi regulatsioonid ning rakendataks saadud tulemile vajalikus ulatuses saneerimisseaduse sätteid. Ebavajalikud saneerimise ja kompromissi sätted pankrotiseadusest kustutatakse. Selline võimalik uus regulatsioon võiks baseeruda järgmistel põhimõtetel:

- Pankrotimenetluse sees toimuv saneerimine oleks võimalik siis, kui pankrotivarasse kuulub ettevõtte ning esineb selle saneerimise perspektiiv. Võlgniku ettevõtte saneerimise perspektiivi hindamise kohustus on halduril.
- Haldur teeb võlausaldajatele ettepaneku võlgniku ettevõtte saneerimiseks või selle tegevuse lõpetamiseks. Arvestades pankrotivõlgniku ettevõtte saneerimise ajakriitilisust tuleks vastav ettepanek võlausaldajatele teha nii kiiresti kui võimalik, kuid hiljemalt võlausaldajate esimesel üldkoosolekul.
- Kui haldur teeb võlausaldajatele ettepaneku võlgniku ettevõtte saneerimiseks peaks haldur suutma võlausaldajatele esitada kas terve saneerimiskava või vähemalt saneerimiskava projekti, mis kirjeldab peamisi saneerimisabinõusid ja nende mõju. Saneerimiskava koostamisel saaks lähtuda ennekõike saneerimisseaduses sätestatust, aga võtta põhjendatud ulatuses arvesse ka pankrotiseaduses kompromissi kohta sätestatut.
- Kava vastuvõtmine peaks toimuma pigem saneerimisseaduse regulatsiooni alusel. Ilmselt on vajalik sätestada kava koostamiseks ja vastuvõtmiseks täiendavad reeglid, mis arvestaksid

pankrotimenetluse ajalisi raame koos saneerimismenetluse eesmärkide ning võlausaldajate huvidega.

- Saneerimiskava vastuvõtmise ja kohtu poolt kinnitamise mõju reguleerimisel saaks lähtuda pankrotimenetluses kompromissi kinnitamise tagajärgedest.

Eelkirjeldatud võimalik lahendus vajab eraldiseisvat analüüsi (sh huvigruppide tagasiside), kuid pakutud lähenemine võimaldaks järgida WB antud soovitusi ning efektiivistada ettevõtte (ja lõppastmes ka võlgniku) päästmise võimalusi pankrotimenetluse raames.

Töörühma seisukohad WB järelduste osas

Töörühm nõustub WB järeldusega, et nn maksejõuetuse tõenäosuse testi eraldi reguleerimine SanS-is ei ole põhjendatud. Töörühm leiab, et WB järeldus, et Direktiivi artikli 4 lg 2 peab lisama SanS-i, on põhjendamatu (vt põhjendusi p 2.2.4.1.). Töörühm nõustub ka WB järeldusega, et elujõulisuse testi regulatsiooni loomine on põhjendamatu, kehtiv SanS on kooskõlas Direktiivi artikliga 4 lg 4, kaaluma peaks mitteametlike kohtuväliste ümberkorraldamissuuniste ja juhiste vastuvõtmist (seoses artikkel 4 lg 5) ning et Direktiivi artiklis 4 lg 6 nimetatud lähenemisviis on juba SanS-is kajastatud.

2.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

2.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

2.2.5.1.1. USA

USA on saneerimismenetluse (maksejõuetusmenetluse) algatamise eelduste reguleerimisele lähenenud teisiti. USA pankrotikoodeksi 11. peatükis ei ole menetluse algatamise eeldused seaduse tasandil sätestatud – need on jäetud pelgalt turukonjunktuuride kujundada ning ettevõtjatel, kes tunnevad vajadust ning tahavad enda ettevõtet saneerida, võimaldataks seda ilma täiendavate eelduste täitmiseta teha. USA pankrotikoodeksis saneerimismenetluse alustamise eelduste *expressis verbis* mitte sätestamine on põhjendatud ka seetõttu, et USA-s on maksejõuetusmenetluste läbiviimiseks eraldi spetsialiseerunud kohtunikud, st kohtunikud, kes tegelevadki vaid pankroti- ja saneerimismenetlustega. Tänu spetsialiseerumisele, süvendatud teadmistele ja pikaajalisele kogemusele (USA pankrotikoodeks ning selles saneerimismenetlust reguleeriv 11. peatükk on kasutusel olnud juba ca 35 aastat) on USA kohtunikud piisavalt pädevad, et iseseisvalt otsustada, kas konkreetset ettevõtjat tasub ja on võimalik saneerida ning milliseid abinõusid rakendades saneerimismenetluse läbiviimine kõige edukam on.²⁰²

USA pankrotikoodeksi 11. peatüki saneerimismenetluse juhtum algab avalduse esitamisega pankrotikohtusse, vastavalt võlgniku alalise asukoha järgi või asukoha järgsesse kohtusse. Menetluse algatamise taotlus võib olla võlgniku poolt esitatud vabatahtlik avaldus või see võib olla kindel avaldus, mille esitavad võlausaldajad, kes vastavad teatavatele nõuetele vastavalt pankrotikoodeksi peatükile 11 ehk U.S.C. §-d 301, 303. Võlausaldaja avalduse esitamisel on mitmeid piiranguid, mida peab jälgima avalduse esitamisel kohtusse. Võlausaldajal on õigus esitada oma avaldus kohtusse vastavalt seaduse peatükile 7, mis on pankrotimenetlust ja 11. peatükile ehk saneerimismenetlust, kuid tal pole õigust algatada võlgniku suhtes menetlust peatükkide 9, 12 või 13 alusel. Osad võlgnikud on kaitstud ka võlausaldajapoolse menetluse algatamise eest, nagu näiteks kinnisvara firmad, pangad, põllumajandus ja heategevusasutused. Samuti on võlausaldaja avalduse esitamise osas piirangud vastavalt nõuete summadele, milleks on 12 300 dollarit ning võlausaldajate arvule.²⁰³

Võlgnikupoolne vabatahtlik avaldus peab vastama Ameerika Ühendriikide kohtunõupidamises ettenähtud ametlikele vormidele ning juhul, kui kohus ei määra teisiti, peab võlgnik kohtusse esitama ka lisaks vormile: 1) varade ja kohustuste ajagraafikud; 2) jooksvate tulude ja kulude ajakava; 3) täitmislepingute ja kasutamata liisingute ajakava ja 4) finantsaruande.²⁰⁴

Ettevõtte saab ise valida ettevõtte restruktureerimise ja ümberkorraldamise. Ettevõtte juhtkonnal säilib varade üle kontroll ja jätkab igapäevaseid asjaajamisi.²⁰⁵ Enne võlausaldajatelt ja aktsionäridelt häälte

²⁰² Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetlustes. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 30.

²⁰³ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 34.

²⁰⁴ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 34.

²⁰⁵ Global Restructuring & Insolvency Guide. Baker and McKenzie. 2016. Lk 458.

küsimist tuleb võlgnikul koostada ja levitada aruanne [*disclosure statement*], mis peab sisaldama piisavat teavet võlgniku vara, kohustuste ja asjaajamise (tulud, prognoosid, riskid jne) kohta, et nõude omanik saaks teha kavandatava plaani kohta teadliku otsuse.²⁰⁶

Võlausaldajapoolse avalduse esitamise aluseks peavad olema võlgniku poolt tähtaegsidi ületanud võlad, mida ta ei ole avalduse esitamise hetkeks tasunud ning on selge, et ei tasu ka tulevikus. Avalduse esitamisel kehtib reegel võlausaldajate kogumi osas. Võlausaldaja saneerimisavalduse esitamisel kehtib reegel - kui võlgnikul on enam kui 12 võlausaldajat, peab avaldus olema allkirjastatud vähemalt kolme võlausaldaja poolt. Kui võlausaldajaid on 12 ja vähem, saab iga võlausaldaja esitada ning allkirjastada avalduse kohtusse. Võlausaldaja või võlausaldajad, kes esitavad avalduse peab olema kehtivate tagatiseta nõudeid vähemalt 10 000 dollari eest (kogusummas). Juhul kui üks võlausaldaja esitab kohtule avalduse ning tema võlasumma on nõuetest väiksem, on kohtul õigus jätta avaldus vastu võtmata, kui ei ole tagatud seadusest tulenevad nõuded avalduse esitamise osas.²⁰⁷ Vastavalt Ameerika Ühendriikide õigusele mõjutab võlausaldajapoolne avalduse esitamine kohtule kohtumenetluse alustamist, kuid antud avalduse esitamisega ei ole veel ettevõtet võlgadest vabastatud. Võlgnikul on omapoolne õigus esitada avaldusele vastulause. Kui ta aga tähtaegselt ei vasta kohtu nõudele, siis on pankrotikohtul õigus algatada menetlus vastavalt paragrahvi 303(h).²⁰⁸

Seega langeb USA regulatsioon, mille kohaselt võivad saneerimisavalduse esitada nii võlgnik kui võlausaldaja, kokku töörühm poolt käesolevas analüüsis tehtud järeldusega. Samas on tehtud erandid teatud valdkondade ettevõtetele, mille puhul võlausaldajale ei ole saneerimisavalduse esitamise õigust antud. Töörühm ei pea antud erisuse tegemist Eesti õiguses põhjendatuks, sest Eesti ettevõtete arv ja suurus ja vastavad turud on oluliselt väiksemad kui USA-s. Samuti ei pea töörühm põhjendatuks võtta USA koodeksit eeskujuks lahenduses, kus juhul, kui võlgnikul on üle teatud arvu võlausaldajaid, peab võlausaldaja avalduse allkirjastama mitu võlausaldajat. Töörühma arvates tekitaks nimetatud tingimus Eesti seaduses saneerimismenetlusele juurdepääsule täiendava ebavajaliku piirangu.

2.2.5.1.2. Holland

Võlgnik saab ise ette valmistada ja esitada enda restruktureerimisplaani võlausaldajatele ja osanikele. Võlgniku seisund peab olema selline, et on mõistlik eeldada, et ta muutub maksejõuetuks.²⁰⁹ Kui kohus otsustab nimetada eksperdi, on võlgnik ja kõik võlgniku majandustegevusega otseselt seotud isikud, st direktorid, aktsionärid, järelevalvenõukogu liikmed ja töötajad, kohustatud edastama restruktureerimise eksperdile kogu teabe, olenemata sellest, kas ta on tellinud või mitte, ja osutama koostööd, mida restruktureerimise ekspert vajab oma ülesannete nõuetekohaseks täitmiseks.²¹⁰

2.2.5.1.3. Soome

Soome saneerimisseaduses (Yrityksen Saneerauksesta Laki, edaspidi YSL), kus saneerimisavalduse võib esitada lisaks võlgnikule ja võlausaldajale ka iga kolmas isik, kes võib tõenäoliselt ettevõtte maksejõuetuse tõttu kannatada rahalise kaotuse all, kuid mitte läbi partnerluse ettevõtjaga, vaid läbi võlgniku – võlausaldaja suhte, näiteks isikud, kelle ees makseraskustes ettevõttel hetkel veel ei ole sissenõutavaks muutunud ja nõutukohaselt täitmata kohustusi. Selliseid isikuid võib nimetada tulevaste ehk tingimuslike nõuetega võlausaldajateks. Soome seadusandlus ei käsitle seega tingimuslike nõuetega võlausaldajaid võlausaldajatena saneerimismenetluse kontekstis. Seega on Soomes saneerimismenetluse algatamise õigus ka kolmandal isikul SanS § 1 tähenduses.²¹¹ Samamoodi nagu Eestis, võimaldab näiteks ka Soome pankrotiseadus sõlmida võlgnikul võlausaldajatega kokkulepe võlgnevuse tasumise kohta, et vältida ettevõtte likvideerimist.²¹²

²⁰⁶ Baker and McKenzie. Lk 464.

²⁰⁷ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 34.

²⁰⁸ Magistritöö „Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn. 2018. Lk 36.

²⁰⁹ Resor. The Act on the confirmation of private plans. The Netherlands. Lk 38.

²¹⁰ Resor. The Act on the confirmation of private plans. The Netherlands. Lk 39.

²¹¹ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 41.

²¹² Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 46.

Töörühm ei pea põhjendatuks Eesti SanS-s sätestada kolmandatele isikutele õigus ja võimalust esitada saneerimisavaldus, sest antud regulatsiooni tingimused oleks liiga ebamäärased, mistõttu võib see põhjustada alusetute saneerimisavalduste esitamist ja kohtu töökoormuse põhjendamatu tõusu.

2.2.5.1.4. Šveits

Erinevalt pankrotimenetlusest ei võta peamisi ümberkorraldamise menetlust ja tulemust käsitlevaid otsuseid vastu haldusasutused või kohtud, vaid võlausaldajad, pidades läbirääkimisi võlgnikuga. Menetluse võib algatada võlgnik ise, teatud võlausaldajad või pankrotikohus.²¹³ Kui juhatus leiab piisavalt varakult, et ettevõtte võib tekkida rahalisi raskusi, võib ümberkorraldamisprotsess piirduda äriotsustega, näiteks ärikasumlikkuse suurendamise meetmetega või ettevõtete restruktureerimise ja raamatupidamismeetmetega. Juhtkond võib otsustada investorite kapitali koguda või võlausaldajatega eraviisilisi kokkuleppeid pidada. Kapitali kaotuse korral - st kui bilansist selgub, et varaga ei kaeta enam osa nominaalkapitalist ja kohustuslikest reservidest - on juhatus kohustatud ettevõtte üldkogule esitama saneerimismeetmeid.²¹⁴

2.2.5.1.5. Saksamaa

Saksamaa pankrotseaduse Insolvenzordnung (InsO), mis hõlmab ka saneerimist, kohaselt saab ettevõtja esitada saneerimiskava juba koos pankrotiavaldusega.²¹⁵ Ühendatud maksejõuetusmenetluse eripärast tulenevalt võimaldab InsO menetluse algatada nii ettevõtjal kui ka võlausaldajal (InsO § 13 lg 1), kuna ettevõtja võib olla maksejõuetu ja vajada likvideerimist.²¹⁶

2.2.5.1.6. Rootsi

Rootsis on nõuete ümberkujundamise menetluse (*judicial composition proceedings*) raames nõuete ümberkujundamise ettepaneku tegemise õigus ettevõtjal, kuigi saneerimiskava koostab ja esitab saneerimisnõustaja ning ettevõtja loetakse saneerimiskavaga nõustunuks kui ta esitab võlausaldajatele nõuete ümberkujundamise ettepaneku.²¹⁷ Ettevõtja tahe saneerida on tagatud nõuete ümberkujundamise ettepaneku tegemise õiguse andmisega ettevõtjale.²¹⁸ Ettevõtte saneerimise avalduse võib esitada võlgnik või võlausaldaja. Võlausaldaja avaldus võetakse vastu ainult juhul, kui võlgnik sellega nõustub.²¹⁹ Võlausaldajatele avalduse esitamise lubamist peetakse stiimuliks ka varaseks sekkumiseks, samas kui võlgnik ei ole alati võimeline oma olukorda ise hindama. Ka tagatud nõudega võlausaldajal peaks olema võimalik avalduse esitada, kuna menetluse eesmärk on kasumlikkuse taastamine.²²⁰

Võlgniku makseraskustega seotud nõudeid ei peeta soovitavaks siduda konkreetse kvalifitseeritud tasemega, kuna see võib põhjustada ettevõtte saneerimise täieliku hilinemise. Igal juhul ei peaks otsustav tegur olema mitte võlgniku maksevõimetuse aste, vaid pigem küsimus, kas võlgnik kavatseb tõesti saneerimisvõimalusi tõsiselt proovida ja kas ettevõtte saneerimise teostamiseks on olemas reaalsed tingimused.²²¹

Taotlus tuleb esitada kirjalikult ja võlgniku avaldus peab sisaldama (1) võlgniku rahaliste vahendite lühikest kirjeldust ja makseraskuste põhjuseid; 2) võlausaldajate nimekiri; 3) kirjeldus selle kohta, kuidas võlgnik kavatseb tulevikus äritegevuse läbi viia ja kuidas võlausaldajatega kokkuleppele jõuda (nn esialgne saneerimiskava); ja 4) kavandatud haldur koos vajaliku teabega viimase sobivuse kohta ametisse nimetamiseks. Võlausaldaja avaldus peab sisaldama (1) teavet võlausaldaja nõude kohta

²¹³ Baker and McKenzie. Lk 424.

²¹⁴ Baker and McKenzie. Lk 420.

²¹⁵ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 11-12.

²¹⁶ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 19.

²¹⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 12-13.

²¹⁸ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 15.

²¹⁹ Baker and McKenzie. Lk 416-417.

²²⁰ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Lustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 25.

²²¹ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Lustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 26.

võlgniku vastu; 2) teave võlgniku makseraskuste kohta; ja 3) kavandatud nõustaja koos vajaliku teabega viimase sobivuse kohta ametisse nimetamiseks.²²²

Samamoodi nagu Eestis, võimaldab näiteks ka Rootsi pankrotiseadus sõlmida võlgnikul võlausaldajatega kokkulepe võlgnevuse tasumise kohta, et vältida ettevõtte likvideerimist.²²³

Seega on töörühma poolt pakutud lahendus sarnane Rootsi regulatsioonile, võimaldades ettevõtte saneerimise avalduse esitada nii võlgnikul kui ka võlausaldajal ja sidudes võlausaldaja avalduse vastuvõtmise võlgniku nõusolekuga. Töörühm nõustub Rootsi lahenduse põhjendusega, et võlausaldajatele avalduse esitamise lubamine on stiimuliks ettevõtte makseraskustesse varaseks sekkumiseks. Samuti on töörühma järeldused võlgniku ja võlausaldaja avalduse sisu kohta sarnased.

2.2.5.1.7. Läti

Läti maksejõuetusseadus § 33 võimaldab saneerimismenetlust algatada ja saneerimiskava esitada ainult ettevõtjal.²²⁴

2.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

Enne Direktiivi vastuvõtmist toimunud aruteludes märgiti, et võlgnikud, kellel ei ole tegelikult tõenäosust elujõulisuseks, siiski kasutavad ennetava saneerimise meetmeid ning see põhjustab maksejõuetusmenetluse venimise, mis võib omakorda tuua kaasa kahju, sest (kinnis)vara väärtus väheneb. Seetõttu sooviti elujõulisustesti sisseviimist, vaatamata, et võlgnik peab need kulud ise katma.²²⁵

Töörühm leiab, et arvestades, et võlgnikud, kes peavad saneerimisele ligipääsemiseks tegema omal kulul elujõulisustesti, ei hakka võlgnikud sellisel juhul saneerimist tõenäoliselt enam kaalumagi. Töörühm on jätkuvalt seisukohal, et elujõulisustesti sissetoomine on saneerimise algatamisele täiendav takistus.

2.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Pankrotiseaduse revisjoniks välja töötatud VTK antud teemat ei käsitle.

2.2.7. Järeldused ja ettepanekud

2.2.7.1. Järeldused

Direktiivi ei ole põhjendatud üle võtta ja siseriiklikku õigust ei ole vaja muuta ega täiendada järgmistes küsimustest.

- Kuna SanS-i ja Direktiivi artiklis 1. nimetatud eesmärk on sama, ei ole põhjendatud Direktiivi artikli 1 alusel siseriikliku õiguse muutmine.
- SanS ja VÕVS juba peegeldavad Direktiivi artikkel 4 lg-s 1 toodud ennetavate raamistike tingimusi.
- Kuivõrd ettevõtte, millel on lubatud tegutseda, saneerimise edukuse eesmärk on ettevõtte jätkuv elujõulisus ning saneerimisel on määrava tähtsusega võlausaldajate toetus saneerimiskavale, ei ole Direktiivi artikli 4 lg 2 dispositiivse sätte ülevõtmine ja SanS § 8 lg 2 muutmine vajalik.
- Direktiivi dispositiivses artiklis 4 lg 3 nimetatud elujõulisustesti tegemise kohustuse ülevõtmine SanS-i ei ole vajalik, sest elujõulisustesti sisseviimine tõstaks saneerimisele juurdepääsetavuse lävendit, asetakse ettevõtjale täiendava koormuse, mõjuks tõenäoliselt ettevõtja jaoks hirmutavalt ning tooks endaga lõppastmes kaasa saneerimisavalduste arvu

²²² E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 26.

²²³ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 46.

²²⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 17-18.

²²⁵ The general approach of the Council on the European Commission's Proposal Directive on Preventive Restructuring Frameworks. Emmanuelle Inacio. Eurofenix. Winter 2018/2019. Lk 12.

languse. Saneerimisavalduse põhistamise kohustus SanS § 7 lg 2 kannab elujõulisustestiga sarnast eesmärki.

- Direktiivi dispositiivses artiklis 4 lg 4 nimetatud saneerimismenetluse arvu piirangut ei ole põhjendatud SanS-i üle võtta, kuna SanS-is on juba sätestatud üks piirang ning täiendavad või rangemad piirangud kitsendaksid juurdepääsu saneerimismenetlusele.
- Direktiivi dispositiivses artiklis 4 lg 5 nimetatud nõue anda võlgnikele ja puudutatud isikutele õigused ja tagatised sidusal viisil, on siseriiklikus õiguses juba olemas, sest saneerimiskava ja ümberkujundamiskava, mis tagab osaliste õigusi ja tagatise, on kinnitamise järgselt siduvad. Kaaluma peaks mitteametlike kohtuväliste ümberkorraldamissuuniste ja juhiste vastuvõtmist.
- Direktiivi artiklis 4 lg 7 sätestatud nõue, et ennetava saneerimise raamistikke saab kasutada võlgniku avalduse alusel, on SanS § 7 lg 1 alusel juba täidetud.
- Põhjendatud ei ole üle võtta Direktiivi artikkel 4 lg 8 osas, mis annaks töötajate esindajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse. Samuti ei ole põhjendatud eristada võlgniku nõusoleku küsimist vastavalt saneeritava ettevõtte suurusele.

Direktiivi sätteid on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse järgmistes küsimustes.

- Kuigi Direktiivi artikkel 4 lg 8 ei ole kohustuslik, on saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmise eesmärgist tulenevalt põhjendatud üle võtta Direktiivi artiklis 4 lg 8 sätestatud regulatsioon osas, mis annab võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse. Seetõttu on põhjendatud kaaluda SanS § 7 täiendamist viisil, mis annab lisaks võlgnikule eraldi ka võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse, kuid vaid juhul, kui on olemas võlgniku nõusolek. Töötajatele saneerimisavalduse esitamise õigus andmine ei ole põhjendatud.
- Direktiivi artikkel 4 lg 8 osalise ülevõtmise korral on põhjendatud luua siseriiklikus õiguses regulatsioon võlausaldaja poolt esitatava saneerimisavalduse sisu ja lävendi kohta.
- Regulatsiooni selguse huvides võib võtta üle Direktiivi artikli 4 lg 1 viite, et ettevõtjal on võimalik kasutada ettevõtte saneerimist ilma, et see piiraks muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks.

Põhjendatud on muuta siseriiklikku õigust tõhusamaks järgmistes küsimustes.

- Põhjendatud on võlgniku poolt esitatava saneerimisavalduse teabehulga suurendamine ja täpsustamine, et saneerimisavalduse esitamisega saaks saneerimisnõustaja ja ka võlausaldajad ja kohus tervikpildi ettevõtja finantsolukorrast, et parandada eduka saneerimismenetluse väljavaateid ning vähendada võimalust, et ettevõtte pärast saneerimismenetluse algatamist pankrotistub.
- Töörühm leiab, et siseriiklikku õiguse tõhustamise osas võib selguse huvides täiendada saneerimiseseadust regulatsiooniga, mille kohaselt võib saneerimisavalduse esitamise õigus juhatuse puudumise korral olla ka juhatust asendava organi liikmetelt.
- Põhjendatud on pankrotiseaduse tervendamise ja kompromissi regulatsiooni oluline muutmine, sest pankrotiseaduses sätestatud võimalused võlgniku ettevõtte tervendamiseks ja kompromissi sõlmimiseks ei ole praktikas olnud efektiivsed võimalused võlgniku ettevõtte päästmiseks. Põhjendatud oleks ühendada kehtivas pankrotiseaduses sätestatud tervendamise ja kompromissi regulatsioonid ning rakendada vajalikus ulatuses ka saneerimiseseaduse sätteid. Teema vajab põhjalikumalt analüüsi pankrotiseaduse võimaliku muutmise raames.

Siseriiklikku õigust ei ole vaja muuta järgmistes küsimustes.

- Ei ole vaja muuta siseriiklikku õigust viisil, mis kohustaks võlgnikku esitama koos saneerimisavaldusega esialgset saneerimiskava.
- Ei ole vaja muuta siseriiklikku õigust viisil, mis kohustaks ettevõtjat esitama koos avaldusega esialgse alternatiivse likvideerimismenetluse tulemuse kirjelduse.
- Töötajatele saneerimisavalduse esitamise õigus andmine ei ole põhjendatud.
- Põhjendatud ei ole saneerimismenetluse algatamine ja selle läbiviimine püsivalt maksejõuetu isiku suhtes, kuna see läheb olemuslikult vastuollu seni saneerimiseseaduses ja pankrotiseaduses sätestatud põhimõtetega. Püsivalt maksejõuetu isiku suhtes *debtor in possession* põhimõttel saneerimismenetluse läbiviimine seab ohtu võlausaldajate huvid ja saneerimise edukus on vähetõenäoline.

2.2.7.2. Ettepanekud

Saneerimisavalduse esitamisega seonduva uue siseriikliku regulatsiooni loomisel või selle muutmisel võiks arvestada järgmiste töörühma seisukohtadega:

1. Võlausaldajale saneerimismenetluse algatamise õiguse andmine:

- 1.1. Regulatsioon, mis võimaldab võlausaldajal esitada saneerimisavalduse, peab ühelt poolt tagama madala lävendi saneerimismenetlusele juurdepääsemiseks, samas andma kohtule võimaluse juba varajases staadiumis piisava sisendi ettevõtte saneeritavuse hindamiseks. Kaaluda saneerimismääruse tähtaja pikendamist andmaks kohtule võimaluse täiendava sisendi nõudmiseks võlgnikult.
- 1.2. Võlausaldaja peab suutma põhistada ettevõtet ähvardava maksejõuetuse ja saneerimismenetluse algatamise vajaduse ning selle, et ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik.
- 1.3. Algamine ei ole ilma võlgniku nõusolekuta võimalik.
- 1.4. Võlgnik peab tegema saneerimisnõustajaga koostööd ning esitama menetluse käigus edukaks saneerimiseks vajaliku dokumentatsiooni ja teabe ilma viivitusega.
- 1.5. Võlgnik tasub saneerimisnõustaja tasu ning hüvitab võlausaldajale saneerimisavalduselt tasutud riigilõivu, kui saneerimismenetlus algatatakse.

5.

2. Võlgniku poolt saneerimismenetluse algatamise avalduse regulatsiooni muutmine:

- 2.1. Võlgniku poolt esitatava saneerimisavalduse teabehulk peab olema senisest suurem ning andma võlgniku ettevõttega seonduvast tervikpildi. Saneerimisavalduse nõuded ei tohi olla liiga keerulised või liigselt nõudlikud, kuid peavad suunama võlgniku esitama informatsiooni võimalikult süstematiseeritult ja ülevaatlikult. Seaduse muutmisel peab silmas pidama, kuidas luua tasakaal saneerimismenetlusele lihtsa juurdepääsu ning menetluse eesmärkide saavutamise vahele.
- 2.2. Võlgniku poolt esitatavale saneerimisavaldusele sisu.
 - 2.2.1. Saneerimisavaldusele tuleb lisada saneeritava ettevõtte eelmise majandusaasta raamatupidamisaruanne, ülevaade võlgniku finantsseisundist, majandustulemustest ja rahavoogudest, andmed ettevõtja vara kohta (varanimekiri), ettevõtja kõigi rahaliste kohustuste nimekiri, sh bilansiväliste kohustuste nimekiri (võlanimekiri) saneerimisavalduse esitamise seisuga.
 - 2.2.2. Võlanimekirjas peab märkima kõigi võlausaldajate nimed, kontaktandmed ning põhi- ja kõrvalnõuete suurused ja tagatised. Tuleb märkida milliste võlgade osas on käimas kohtumenetlusi või muid menetlusi, sh täitemenetlusi.
 - 2.2.3. Varanimekirjas peab märkima, kas ja millise vara osas on käimas kohtu- või muid menetlusi, sealhulgas täitemenetlusi.

6.

3. Mitteametlike kohtuväliste ümberkorraldamissuuniste ja juhiste vastuvõtmine:

- 3.1. Teha avalikult kättesaadavaks mh järgmised dokumendid: ooteaja näidisleping, ühinemislepingu näidis, võlgnike vara-, võla- ja muude kontrollnimekirjade ja saneerimiskavade näidised ja muud dokumendid, mis aitaksid võlgnikke nende finantsseisundi analüüsimisel ja saneerimiskava koostamisel.
- 3.2. Avaldada juhendmaterjalid või viited juhendmaterjalide asukohtadele ettevõtluse ja võlgade juriidilise lahendamise valdkondadega seotud avalik-õiguslike asutuste veebilehtedel, sh vähemalt järgmiste asutuste veebilehtedel:
 - 3.2.1. Justiitsministeeriumi koduleht
<https://www.kohus.ee/et/kohtumenetlus/infomaterjalid>
 - 3.2.2. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite koja veebileht <https://kpkoda.ee/kkk/>
 - 3.2.3. Maksu- ja Tolliameti veebileht <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksude-ja-nouete-tasumine-volad>
 - 3.2.4. Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoja veebileht
<https://www.koda.ee/et/tooriistad/ettevotja-abimees>
 - 3.2.5. Valdkondade ülestse asutuste veebilehed, nt Maaelu Edendamise Sihtasutuse veebileht.

7.

4. Püsivalt maksejõuetu isiku päästmine:

- 4.1. Eraldiseisva analüüsi alusel kaaluda uus regulatsiooni kehtestamist pankrotiseaduses, mis baseeruks järgmistel põhimõtetel:
 - 4.1.1. Pankrotimenetluse sees toimuva saneerimise eeldused oleks, et pankrotivarasse kuulub ettevõtte ning esineb selle saneerimise perspektiiv. Võlgniku ettevõtte saneerimise perspektiivi hindamise kohustus oleks halduril.

- 4.1.2. Haldur teeks võlausaldajatele nii kiiresti kui võimalik, kuid hiljemalt võlausaldajate esimesel üldkoosolekul ettepaneku võlgniku ettevõtte saneerimiseks või selle tegevuse lõpetamiseks.
- 4.1.3. Haldur peaks suutma võlausaldajatele esitada kas terve saneerimiskava või vähemalt saneerimiskava projekti, mis kirjeldab peamisi saneerimisabinõusid ja nende mõju. Saneerimiskava koostamisel lähtutakse ennekõike saneerimisseaduses sätestatust, aga võtta põhjendatud ulatuses arvesse ka pankrotiseaduses kompromissi kohta sätestatut.
- 4.1.4. Kava vastuvõtmine peaks toimuma pigem saneerimisseaduse regulatsiooni alusel. Seaduses sätestatakse kava koostamiseks ja vastuvõtmiseks täiendavad reeglid, mis arvestavad pankrotimenetluse ajalisi raame koos saneerimismenetluse eesmärkide ning võlausaldajate huvidega.
- 4.1.5. Saneerimiskava vastuvõtmise ja kohtu poolt kinnitamise mõju reguleerimisel saaks lähtuda pankrotimenetluses kompromissi kinnitamise tagajärgedest.

2.2.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Siseriiklikus õiguses puudub viide, et saneerimisraamistik ei piira muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks.

Muudatusettepanek: Võtta üle Direktiivi artikkel 4 lg 1 regulatsioon osas, mis viitab olukorrale, et ennetava saneerimise raamistik ei tohi piirata muid lahendusi maksejõuetuse ärahoidmiseks.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte. Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad ja saneerimisnõustaja, keda võlgniku osas kasutatakse ennetava saneerimise raamistikud puudutavad kaudselt. Kuna muudatusettepanek täpsustaks SanS regulatsiooni üldsõnalise viitega, siis otsene avaldud mõju sihtrühmadele on väike.

Probleem 2: SanS kohaselt saab saneerimisavalduse esitada vaid võlgnik ise. Võlausaldaja ei saa suunata makseraskustes võlgnikku saneerimismenetlust alustama ega esitada vastavat avaldust ise.

Muudatusettepanek 1: Muuta SanS § 7 lg 1 viisil, mis annab ka võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse, kui on olemas võlgniku nõusolek.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi ja kohustusi saneerimisavalduse esitamine mõjutab. Muudatusettepanek annab võlausaldajale võimaluse esitada saneerimisavaldus vaid võlgniku nõusolekul ning regulatsioon eeldab hilisemas menetluse etapis siiski võlgniku aktiivset rolli saneerimismenetluses. Muudatus võib avaldada olulist mõju selles osas, et aitab algatada saneerimismenetluse võlgniku ja võlausaldaja n-ö koostöös varem, kohustades võlgnikku nõusolekut andes läbi mõtlema ettevõtte maksejõulisus ja vajalikud sammud. Eelnimetatud kohustus peaks omama mõju ka tsiviilkäibe kvaliteedile, tuues põhjendamatu keeldumise korral kaasa võlgniku vastutuse. Seega omab muudatus tõenäoliselt olulist positiivset mõju saneerimismenetluse edukusele.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldaja, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad ning kes võtab endale kohustuse saneerimismenetluse avalduse esitamiseks. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on keskmine. Mõju avaldub eelkõige võlausaldaja aktiivses rollis saneerimismenetluse alguses, pannes võlausaldajale kohustuse põhistada esitatav saneerimisavaldus viisil, mis võimaldaks selle menetluse võtta. Samas ei ole muudatusettepaneku kohaselt nõuded saneerimisavaldusele ranged ning lävend saneerimismenetlusele hoitakse madal, mistõttu ei muuda muudatusettepanek saneerimismenetluse algatamist raskeks. Seega omab muudatusettepanek mõju eelkõige menetluse algatamiseks vajaliku võlausaldaja enda aktiivsema rolli näol. Esineb muutusi sihtrühma käitumises, mis ei tohiks kaasa tuua olulisi kohanemisraskuseid. Muudatus vajab efektiivseks rakendumiseks aktiivset kommunikatsioonist.

Muudatusettepaneku **tertsiaalne sihtrühm** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad kuid kes ei võta saneerimismenetluse alguses endale aktiivset rolli. Mõju sihtrühmale on väike. Mõju avaldub eelkõige varasemalt algatatud saneerimismenetluse ning seeläbi tõenäoliselt edukama saneerimismenetluse tulemuse näol. Sihtrühma käitumises muutusi ei esine.

Muudatusettepaneku **kvarternaarne sihtrüht** on kohtud, kelle töökoormus võib muudatusettepaneku jõustumisel tõusta. Samas on muudatuse mõju pigem väike kuni keskmine, sest töökoormuse tõus ei ole tõenäoliselt suur, sest on ebatõenäoline, et võlausaldajad hakkavad muudatusettepanekut praktikas koheselt suurel määral kasutama. Saneerimisavalduste esitamine võlausaldajate poolt jääb võrreldes võlgniku enda poolt esitatavate saneerimisavaldustega siiski harva esinevaks.

Probleem 3: SanS § 7 lg-tes 2 ja 3 nimetatud võlgniku poolt esitatava saneerimisavalduse teabehulk ei anna ettevõtte finantsolukorrast tervikpilti.

Muudatusettepanek 3: Muuta SanS § 7 lg 1 viisil, mis annab ka kohustab võlgniku anda saneerimismenetluse algatamisel rohkem teavet.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi ja kohustusi saneerimisavalduse esitamine mõjutab. Kuna muudatusettepanek kohustab võlgnikku esitama lisaks kehtivas SanS-is sätestatud teabele saneerimisavalduses täiendavat teavet, siis on muudatuse mõju keskmine. Muudatusettepanekust tulenevaid täiendavad (ja teatud juhul rangemad) nõuded võivad saada osadele võlgnikele samas uueks takistuseks saneerimismenetlusele juurdepääsuks, mistõttu võib muudatusettepanek omada ka teatud negatiivset mõju.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja ja kohus. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on keskmine. Kuna muudatusettepanek kohustab võlgnikku esitama lisaks kehtivas SanS-is sätestatud teabele saneerimisavalduses ka täiendavat teavet, sh ülevaatlikumalt, süsteemsemalt ja mitmekülgsemalt, kulub menetluses vähem ressursi saneerimisavalduse puuduste kõrvaldamisele ja täpse finantsseisu väljaselgitamisele. Kuigi kontrollitavad andmeid on rohkem, peaks ülevaatlikumad andmed muutma saneerimismenetlusi efektiivsemaks, kuna võimaldavad juba avalduse lahendamise faasis saada parema ülevaate võlgniku olukorrast ning jätta püsivalt maksejõuetute võlgnike saneerimisavaldused rahuldamata. Kuna muudatusettepanek võimaldab kohtul ja saneerimisnõustajal pöörata menetluse algatamise tingimuste kontrollimisel rohkem tähelepanu ettevõtja majandusseisule ja maksejõulisuse hindamisele, siis vähenevad tõenäoliselt juhtumid, kus ettevõtja pankrot saabub üsna lühikese aja jooksul vaatamata saneerimiskava kinnitamisele ja alustatud saneerimismenetlusele.

Probleem 4: Mitteametlikud kohtuvälised ümberkorraldamissuunised ja juhised ei ole piisavalt sisukad ja piisavalt kättesaadavad.

Muudatusettepanek 4: Töötada välja ja võtta vastu mitteametlikud kohtuvälised ümberkorraldamissuunised ja juhised ning teha need avalikuks erinevate asutuste veebilehtedel.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi ja kohustusi saneerimisavalduse mõjutab. Kuna muudatusettepanek võimaldab võlgnikul saada tasuta ja kiiresti kätte vajalike dokumentide näidiseid ja informatsiooni makseraskustega tegelemise kohta, omab see positiivset mõju ettevõtete makseraskuste ennetamisele, nendega tegelemisele ja saneerimisavalduste suuremale esitamisele. Samas omab muudatusettepanek piisavat mõju juhul, kui riik tegeleb informatsiooni jagamise ja piisava valdkonna kommunikatsiooniga ning võlgnike esindajad oskavad vastava informatsiooni üles leida.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on väike, omades positiivset mõju makseraskustega varajasema tegutsemise ja saneerimismenetluse varasema algatamise näol.

Probleem 5: Kehtivad seadused ei võimalda pankrotimenetlusest üle minna saneerimismenetlusele, mistõttu ei ole maksejõuetul ettevõttel juurdepääsu saneerimismenetlusele.

Muudatusettepanek 5: Muuta PankrS-i, SanS-i ja vajadusel valdkonnaga seotud teisi õigusakte viisil, millega ühendatakse kehtivas PankrS-s sätestatud tervendamise ja kompromissi regulatsioonid ning täiendatakse neid saneerimiseseaduse regulatsiooniga ja võimaldatakse seeläbi pankrotimenetluse raames minnakse sisuliselt üle ettevõtte saneerimisele.

Mõju: Muudatusettepaneku mõju on käesoleval hetkel raske hinnata, kuna puudub vajalik huvigruppide tagasiside ning uuringud. Hetkel on võimalik hinnata mõju sihtrühmadele alljärgnevalt.

Antud muudatusettepaneku **esimene sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi ja kohustusi saneerimisavalduse esitamine mõjutab ning kelle suhtes on algatatud pankrotimenetlus. Kuna muudatusettepanek võimaldab võlgnikule täiendava saneerimismenetlusele ja ettevõtte jätkamisele juurdepääsu meetme ning võimaldab vältida ettevõtte likvideerimist, omab muudatusettepanek

sihtrühmale positiivset mõju. Muudatusettepanek võimaldab ettevõttel jätkata majandustegevusega ja omab positiivset mõju ettevõtte töötajatele töökohtade säilimise näol.

Muudatusettepaneku **teine sihtrühmaks** on pankrotimenetluse võlausaldajad. Samas arvestades, et kompromissid ning tervendamised on pankrotimenetluses harvad ning regulatsiooni rakendamine praktikas ei ole edukas ja efektiivne ning saneerimine võimaldab üldjuhul rahuldada võlausaldajate nõudeid suuremal määral kui olemasolevate varade võõrandamisel, võib vastava muudatuse sisseviimine tuua sihtrühmale kaasa positiivse mõju. Muudatusettepanek võimaldab võlausaldajatel saada rahuldatud suurema osa oma nõuetest, kui see oleks võimalik ettevõtte likvideerimise tulemusel – senise ettevõtte varade jaotamise asemel kujundatakse võlad ümber mh nt võlakohustuste ajatamise kaudu, jätkab ettevõtte majandustegevust ja likvideerib võlgu vastavalt saneerimiskavale pikema aja vältel.

Muudatusettepaneku **kolmas sihtrüht** on pankrotihaldur, kellele pannakse muudatusettepaneku kohaselt peale uusi olulisi ülesandeid – ajakriitiline aktiivsus ettevõtte saneerimissetpaneku tegemisel ja saneerimiskava või selle projekti koostamine. Pankrotihaldurid saavad juurde uusi menetluslikke kohustusi ja ülesandeid. Pankrotihalduritele seaduses ette nähtud menetluslikke ülesandeid muudetakse selgemaks. Seega omab muudatusettepanek pigem positiivset mõju. Mõju ulatus sihtrühmale keskmine, tuues kaasa uusi kohustusi, kuid ei too kaasa olulisi kohanemiskasusi.

Muudatusettepaneku **neljas sihtrüht** on kohtud, kelle menetluslikku töökorraldust muudetakse. Tõenäoliselt ei tooks muudatusettepanek kaasa pankrotimenetlusest saneerimismenetlusele ülemineku hüppelist kasvu, mistõttu ei oma muudatusettepanek tõenäoliselt olulist mõju kohtute töökoormusele. Muudatusettepanekuga tunnistatakse kehtetuks seni mittetoiminud regulatsioon ning asemele kehtestatakse selgem ja toimivam regulatsioon.

Lisaks oleks muudatusel suurem rahvamajanduslik kasu töökohtade säilitamise, täiendava maksutulu laekumise, lepingupartneri edasikestmise jne näol. Töörühm selgitab jätkuvalt, et muudatusettepaneku konkretiseerimiseks on vajalik maksejõuetuse revisjoni käigus teha põhjalik eraldiseisev analüüs koosmõjus teiste PankrS sätetega, mistõttu ei ole töörühmal võimalik käesoleval hetkel teha konkreetset muudatusettepanekut ega põhjalikku mõjude analüüsi.

2.3. Kohtu kaasamise ulatus saneerimismenetluse läbiviimiseks

2.3.1. Teema kirjeldus

Saneerimismenetlus on ettevõtja keskne — ettevõtja kannab nii menetluse algatamise kui läbiviimise initsiatiivi. Kohtu rolli saneerimismenetluses on ennekõike kontrolliv ja järelevalvav. Kohtu roll on tagada, et saneerimismenetluses ei toimuks ühegi menetluse osapoole huvide õigusvastast kahjustamist. Direktiiv näeb ette kohtu sekkumist saneerimismenetlusse vaid juhul, kui see on vajalik ja proportsionaalne, võttes samal ajal muu hulgas arvesse eesmärki kaitsta võlgnike ja teiste puudutatud isikute õigusi ja huve ning eesmärki vähendada menetluste puhul viivitusi ja kulusid. Tuleb analüüsida, kas kohtu roll on praegu mõistlik ja piisav ja kas seda peaks mingites ülesannetes vähendama või suurendama.

2.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivis reguleerib kohtu kaasamist ja sekkumise piiramist artikkel 4 lg 6, mis sätestab järgmist:

Liikmesriigid võivad kehtestada õigusnormid, millega piiratakse kohtu või haldusametuse sekkumist ennetava saneerimise raamistikus üksnes juhtudega, kus see on vajalik ja proportsionaalne, tagades samal ajal puudutatud isikute ja asjaomaste sidusrühmade õiguste kaitse.

Kohtu kaasamise ja sekkumise piiramisega seonduvat on avatud Direktiivi preambuli punktis 29 järgnevalt. Tõhususe edendamiseks ning viivituste ja kulude vähendamiseks peaksid riiklikud ennetava saneerimise raamistikud sisaldama paindlikke menetlusi. Kui käesolevat Direktiivi rakendatakse saneerimise raamistikus mitme menetluse abil, peaks võlgnikul olema juurdepääs kõikidele käesolevas Direktiivis ennetava saneerimise saavutamiseks ette nähtud õigustele ja kaitsemeetmetele. Välja arvatud käesoleva Direktiiviga nõutava kohtu või haldusametuse kohustusliku sekkumise puhul, peaks liikmesriikidel olema võimalik sätestada, et sellised asutused võivad sekkuda vaid juhul, kui see on vajalik ja proportsionaalne, võttes samal ajal muu hulgas arvesse eesmärki kaitsta võlgnike ja teiste puudutatud isikute õigusi ja huve ning eesmärki vähendada menetluste puhul viivitusi ja kulusid. Kui võlausaldajatel või töötajate esindajatel on lubatud liikmesriigi õiguse alusel algatada saneerimismenetlus, ja kui võlgnikuks on VKE, peaksid liikmesriigid nõudma menetluse algatamise eeltingimusena võlgniku nõusolekut, ning liikmesriikidel peaks olema võimalik laiendada seda nõuet ka võlgnikele, kes on suured ettevõtjad.

Samuti reguleerib kohtu sekkumist saneerimismenetlusse Direktiivi artikkel 5, mis sätestab alljärgneva regulatsiooni.

2. Vajaduse korral otsustab kohus või haldusametuse saneerimisnõustaja määramise üle iga juhtumi puhul eraldi, välja arvatud teatavatel juhtudel, kui liikmesriigid võivad ette näha, et saneerimisnõustaja tuleb igal juhul määrata.

3. Liikmesriigid näevad ette saneerimisnõustaja määramise, et aidata võlgnikku ja võlausaldajaid läbirääkimistel ja kava koostamisel vähemalt järgmistel juhtudel:

a) kui kohus või haldusametuse kinnitab kooskõlas artikli 6 lõikega 3 konkreetsete täitemeetmete üldise peatamise ning kohus või haldusametuse otsustab, et saneerimisnõustaja on poolte huvide kaitsmiseks vajalik;

b) kui saneerimiskava peab kinnitama kohus või haldusametuse rühmadeülese kohustamise kaudu kooskõlas artikliga 11 või

c) kui seda nõuab võlgnik või võlausaldajate enamus, tingimisel et viimasel juhul kannavad saneerimisnõustaja kulud võlausaldajad.

Direktiivi artikli 5 osas selgitab Direktiivi preambuli punktis 30 järgnevalt. Üleliigsete kulude vältimiseks ja ennetava saneerimise varase laadiga arvestamiseks ning selleks, et stimuleerida võlgnikke taotlema ennetavat saneerimist nende rahaliste raskuste varajases etapis, peaks neile põhimõtteliselt jääma kontroll oma varade ning igapäevase majandustegevuse üle. Saneerimisnõustaja määramine võlgniku tegevuse üle järelevalve teostamiseks või võlgniku igapäevase tegevuse üle osalise kontrolli võtmiseks ei peaks olema igal juhul kohustuslik, vaid see otsus tuleks teha iga juhtumi puhul eraldi ja olenevalt olukorrast või võlgniku konkreetsetest vajadustest. Liikmesriikidel peaks siiski olema võimalik ette näha, et saneerimisnõustaja määramine on teatavatel tingimustel alati vajalik, näiteks juhul, kui kõikide

võlgniku võlgade sissenõudmine peatatakse, kui saneerimiskava tuleb kinnitada rühmadeülese kohustamise kaudu, kui saneerimiskava sisaldab töötajate õigusi mõjutavaid meetmeid või kui võlgnik või selle juhtkond on ärisuhetes käitunud kriminaalsel, petturlikul või kahjustaval viisil.

Samuti on kohtu sekkumisega saneerimiskavade kinnitamisega saneerimismenetluse seotud Direktiivi artiklid 8 ja 10, mis sätestavad alljärgneva regulatsiooni.

Artikkel 8

1. Liikmesriigid nõuavad, et saneerimiskavad, mis võetakse vastu kooskõlas artikliga 9 või esitatakse kohtule või haldusasutusele kinnitamiseks kooskõlas artikliga 10, sisaldaksid vähemalt järgmist teavet: /.../

Artikkel 10

1. Liikmesriigid tagavad, et vähemalt järgmised saneerimiskavad on poolte jaoks siduvad üksnes siis, kui need kinnitab kohus või haldusasutus: a) saneerimiskavad, mis mõjutavad eriarvamusele jäänud puudutatud isikute nõudeid või huvisid; b) saneerimiskavad, mis näevad ette uue rahastamise; c) saneerimiskavad, mille kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest, kui see on liikmesriigi õiguse kohaselt lubatud.

2.3.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses käsitleb teemat saneerimiseseadus (SanS), mille asjakohased sätted on alljärgnevad.

- § 10. Saneerimismäärus
- § 15. Saneerimisnõustaja
- § 16. Saneerimisnõustaja ülesanded
- § 28. Vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine
- § 30. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse rahuldamine
- § 37. Saneerimiskava kinnitamise määrus
- § 36. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamine

2.3.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

Kehtiva õiguse muutmisvajaduse juures on peamiseks uurimusküsimuseks, kas kohtu roll on kehtivas õiguses mõistlikus määras või kas ja millistel põhjustel peaks kohtu rolli suurendama või vähendama.

2.3.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsivate seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Direktiiv	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 4 lg 6 Liikmesriigid võivad kehtestada õigusnormid, millega piiratakse kohtu või haldusasutuse sekkumist ennetava saneerimise raamistikkes üksnes juhtudega, kus see on vajalik ja proportsionaalne, tagades samal ajal puudutatud isikute ja asjaomaste sidusrühmade õiguste kaitse.	Ei	SanS-i normid lähtuvad kohtu piiratud sekkumise põhimõttest.
Artikkel 5 lg 2. Vajaduse korral otsustab kohus või haldusasutus saneerimisnõustaja määramise üle iga juhtumi puhul eraldi, välja arvatud teatavatel juhtudel,	Jah	SanS § 15 Saneerimisnõustaja (1) Kohus nimetab saneerimisnõustaja saneerimismenetluse algatamisel pärast ettevõtja

<p>kui liikmesriigid võivad ette näha, et saneerimisnõustaja tuleb igal juhul määrata.</p>		<p>arvamuse ärakuulamist. Kohus ei ole otsuse tegemisel ettevõtja arvamusega seotud.</p> <p>(2) Kui kohus on nimetanud mitu saneerimisnõustajat, kuid ei ole nende ülesannete jaotust kindlaks määranud, täidavad saneerimisnõustajad ülesandeid omavahelise kokkuleppe alusel ja teevad igakülgselt koostööd saneerimismenetluse läbiviimisel.</p> <p>(5) Saneerimisnõustaja või käesoleva paragrahvi lõikes 4 nimetatud isik ei tohi olla kohtu töötaja ning peab olema sõltumatu ettevõtjast ja saneerimismenetluse osalisest.</p> <p>Seega on Eestis saneerimisnõustaja määramine kohustuslik.</p>
<p>Artikkel 8 lg 1. Liikmesriigid nõuavad, et saneerimiskavad, mis võetakse vastu kooskõlas artikliga 9 või esitatakse kohtule või haldusasutusele kinnitamiseks kooskõlas artikliga 10, sisaldaksid vähemalt järgmist teavet: /.../</p>	<p>Jah</p>	<p>SanS § 28. Vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine</p> <p>(2) Kohus kinnitab vastuvõetud saneerimiskava 30 päeva jooksul selle saamisest arvates.</p> <p>§ 37. Saneerimiskava kinnitamise määrus</p> <p>(1) Määrus, millega saneerimiskava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse, toimetatakse kätte ettevõtjale ja kõigile võlausaldajatele, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Määrus, millega saneerimiskava kinnitatakse, on kohe täidetav.</p>
<p>Artikkel 10 lg 1. Liikmesriigid tagavad, et vähemalt järgmised saneerimiskavad on poolte jaoks siduvad üksnes siis, kui need kinnitab kohus või haldusasutus:</p> <p>a) saneerimiskavad, mis mõjutavad eriarvamusele jäänud puudutatud isikute nõudeid või huviseid;</p> <p>b) saneerimiskavad, mis näevad ette uue rahastamise;</p> <p>c) saneerimiskavad, mille kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest, kui see on liikmesriigi õiguse kohaselt lubatud.</p>	<p>Jah</p>	<p>§ 36. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamine</p> <p>Kohus kinnitab võlausaldajate poolt vastu võtmata saneerimiskava, kui:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ei ole rikutud käesolevast seadusest tulenevaid nõudeid; 2) ekspertide hinnangul on ettevõtte saneerimine tõenäoliselt edukas; 3) saneerimiskava alusel ei kohelda mõnda võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega või võrreldes teiste samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega; 4) tegemist on olulise ettevõtjaga, ka olulise tööandjaga.

Direktiivi ülevõtmisel on antud teema põhiküsimus, kas kohtu rolli saneerimisel oleks vaja muuta ning kui jah, siis millise regulatsiooni osas võtta kohtu rolli väiksemaks ning millises osas kehtestada kohtule suurem roll. Kehtiv saneerimisseadus juba hõlmab Direktiivi artiklis 4 lg 6 nimetatud põhimõtet kohtu sekkumise kohta vaid juhtudel, kus see on vajalik ja proportsionaalne, mistõttu saneerimisseadus on kooskõlas Direktiivi regulatsiooniga ning saneerimisseaduse muutmise ei ole vajalik.

Anto Kasak on leidnud artikli 4 lg 6 osas, et antud punkti all peetakse silmas erinevaid "*Debtor in Possession*" menetlusi. Nimetatud menetlus tähendab, et peale saneerimismenetluse algatamist jääb võlgnikule kontroll varade ja menetluse üle. Mõnedes riikides määratakse nõustaja, kuid mitte alati, nt teatud juhtudel Ameerika Ühendriikides. Määratud nõustajate pädevused on ka erinevad, mõned võivad sekkuda menetlusse sisuliselt, teistel on ainult konsulteeriv roll, mistõttu võib olla vaieldav, kas tegemist on *debtor in possession* menetlusega. Kõige vabam ja tuntum neist on Ameerika Ühendriikide Konstitutiivne seadus Bankruptcy Code (Title 11 seaduse nr) ning nimetatud seaduse pt 11 (Chapter 11), mis annab teatud juhtudel võlgnikul isegi otsese järelevalveta saneerida. Inglismaa Insolvency Act 1986 võib leida analoogset regulatsiooni IVA e Individual Voluntary Arrangement, Saksamaal Im Insolvenzordnung 7 pt Debtor in Possession Management. *Debtor in possession* regulatsioon on ka Prantsusmaal. Eesti saneerimisseadus on pigem *debtor in possession* menetlus, sest saneerimisnõustajal ei ole õigust sisulisse menetlusse sekkuda, vaid on reeglina nõuandja rollis saneerimiskava koostamisel ning kohtuga suhtlemisel. Antud positsiooni toetab Prof Madaus, kes leidis, et Saksamaa seaduses on *debtor in possession* menetlus ning sellega võrreldes võib väita, et Eesti saneerimisseadus vastab samuti *debtor in possession* menetluse tunnustele.²²⁶

Direktiivi artikli 5 lg 2 osas saab esile tuua, et SanS § 15 lg 1 järgi nimetab kohus saneerimismenetluse algatamisel alati nõustaja. Seega rakendab saneerimisseadus Direktiivi artikli 5 lg 2 teises lauses sätestatud ja preambula punktis 30 selgitatud regulatsiooni, mis põhimõtteliselt võimaldab liikmesriikidel ette näha, et saneerimisnõustaja määratakse alati. Saneerimisseadus ei jäta kohtule diskretsiooni kas

²²⁶ Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 3.

nõustaja nimetada või mitte, või millised oleksid need konkreetsed kriteeriumid, mille alusel kohus saaks otsustada, kas saneerimisnõustaja määrata või mitte. Saneerimismenetluses saneerimisnõustaja kohustuslik määramine on töörühma hinnangul põhjendatud arvestades Eesti ärikultuuri ning õiguspraktikat. Olukorras, kus ettevõtjal ei ole õnnestunud oma kohustusi kohtuväliselt saneerida ning ettevõtja vajab kohtulikku kaitset saneerimismenetluses ettenähtud võimaluste kaudu, on suure tõenäosusega vajalik ka erapooletu saneerimisnõustaja (SanS § 16 lg 1) kaasamine muuhulgas selleks, et võimaldada usalduslikku suhtlust võlgniku ja võlausaldajate vahel. Saneerimismenetlus, kus ei oleks saneerimisnõustajat määratud oleks Eesti tingimustes tõenäoliselt ebaefektiivsem, kuna võlausaldajate usaldus ettevõtte vastu oleks madalam ning saneerimiskava vastuvõtmise tõenäosus väiksem, võrrelduna olukorraga, kus ettevõtet nõustab ja võlausaldajatega suhtleb ka saneerimisnõustaja. Saneerimismenetluses jääb võlgnikule kontroll oma varade üle. Siseriiklik regulatsioon ei lähe Direktiiviga vastuollu, kuna on põhjendatav Direktiivi artiklis 5 lg 2 ette nähtud eranditega. Saab järeldada, et kehtivas õiguses peaks alles jääma kohtu kohustus määrata saneerimisnõustaja igas saneerimismenetluses, sest saneerimisnõustaja tagab ettevõtte saneerimisel teadmiste ja praktiliste oskustega kõigi poolte jaoks parima tulemuse saavutamise võimaluse ning omab oma neutraalse nõustaja positsioonist tulenevalt tasakaalustavat mõju.

Direktiivi artikli 8 lg 1 osas märgime, et Eesti kehtiv regulatsioon näeb ette, et saneerimiskava kinnitab alati kohus (SanS § 28 lg 1). Direktiiv annab võimaluse teatud kavade siduvaks muutumiseks ka nii, et neid ei kinnita kohus. Töörühm ei toeta lahendust, kus teatud kavade kinnitamine jääks kohtu otsustuspädevuse alt välja. Teatud kavade siduvaks muutmine ilma kohtuliku kontrolli ja kinnitamiseta saaks põhjendatud olla vaid juhul, kui see võimaldaks saneerimismenetlust oluliselt kiiremaks ja efektiivsemaks muuta. Sellist efekti töörühm kohtuliku kinnitamise nõude kaotamisel teatud saneerimiskavadelt ei näe. SanS § 28 lg 2 kohaselt peab kohus otsustama võlausaldajate poolt vastu võetud saneerimiskava kinnitamise 30 päeva jooksul selle saamisest. Enne kava kinnitamist kontrollib kohus kava ja selle menetlemise vastavust seaduse nõuetele. Seega kannab kava kinnitamine kava esitamiseni läbi viidud saneerimismenetluse kontrolli eesmärki ning manifesteerib kohtumääruse näol kava siduvuse võlausaldajate jaoks (ka nende jaoks, kes kavale vastu hääletasid). Seega ei poolda töörühm kohtu pädevuse piiramist saneerimiskavade kinnitamisel. Saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmise raames võiks kaaluda SanS § 28 lg 2 sätestatud 30 päevase tähtaja lühendamise võimalusi.

2.3.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Kohtu poolt ettevõtja ja võlausaldajate ärakuulamine

Annemari Õunpuu on analüüsinud SanS § 10 (saneerimismäärus) lõike 1 täiendamist võimaliku muudatusega, mis suunaks kohut ettevõtjat ja olulisemaid võlausaldajaid enne saneerimismenetluse algatamist ära kuulama, selgitamaks välja saneerimise vajadus ja võimalikkus kui ettevõtja poolt esitatud dokumendid ei anna kohtule piisavalt informatsiooni või esinevad muud asjaolud, mille tõttu ärakuulamine on vajalik. Annemari Õunpuu on leidnud, et ettevõtja ja olulisemate võlausaldajate kohustuslik ärakuulamine kohtu poolt, kui kohtule esitatud informatsioonist nähtub, et saneerimise kaudu soovib ettevõtja ületada (püsivat) maksejõuetust. Seaduses ei nähta ette „olulise võlausaldaja“ definitsiooni, kuna oluliste võlausaldajate ringi määramine sõltub igast üksikjuhust. Üldjuhul võib olulisemateks võlausaldajateks pidada võlausaldajaid, kelle nõuded ettevõtja vastu on kõige suuremad või kellega sõlmitud lepingute kestvusest sõltub ettevõtja tegevuse jätkumine. Kui ettevõtja on juba (püsivalt) maksejõuetu ja soovib saneerimise kaudu maksejõuetust ületada, kuid tema olulisemad võlausaldajad saneerimises perspektiivi ja olukorra paranemist ei näe ning ettevõtja ei suuda nimetada täiendavaid finantseerimise allikaid on see kohtule indikatsiooniks tõenäosusest, et saneerimiskava ei kinnitata ja saneerimine ebaõnnestub.²²⁷

Annemari Õunpuu tegi ettepaneku täiendada SanS § 10 lõiget 1 teise lausega järgmises sõnastuses: „Vajadusel kuulab kohus eelnevalt ära ettevõtja ja olulisemad võlausaldajad, kelle nõuete ümberkujundamist saneerimiskavaga taotletakse ja küsib võlausaldajate seisukohta ettevõtja juhatuse liikme käsutusõiguse piiramise osas. Ettevõtja ja olulisemate võlausaldajate ärakuulamine on kohustuslik, kui saneerimisavaldusest ja selle lisadest ilmneb, et ettevõtja soovib saneerimise kaudu ületada püsivat maksejõuetust.“²²⁸

²²⁷ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Õunpuu. 5.04.2014. Lk 13.

²²⁸ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja

Töörühma seisukoht on, et kohtu poolt ettevõtja ja võlausaldajate ärakuulamine oleks vajalik juhul, kui seadusandja kehtestab SanS-is regulatsiooni, mille kohaselt saab võlausaldaja esitada saneerimisavalduse (vt ka analüüsi teema *Juurdepääs saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused* p 2.2.4.1 all). Võlausaldaja poolt saneerimisavalduse esitamisel on tegu menetlusega, kus menetluse algatamisel on kohtul suurem roll võlgniku makseraskuste ja muude tähtsust omavate asjaolude väljaselgitamisel, sest võlausaldaja poolt saneerimisavalduses antav teabehulk on eelduslikult väiksem kui võlgniku saneerimisavaldusega antav teabehulk. Ärakuulamine võimaldab kohtul saada selgust nii võlgniku ajutise või püsiva maksejõuetuse kui ka võlausaldajate seisukohtade osas saneerimismenetluse edukuse kohta ning esitada osapooltele täiendavaid küsimusi asjaolude ja finantsseisu täpsustamiseks. Kuivõrd töörühm ei toeta muudatusi, mille kohaselt on võimalik saneerida ka maksejõuetut isikut (vt ka analüüsi „Juurdepääs saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused“ p 2.2.4.2.6.), ei ole töörühma hinnangul pärast kohtu poolt ärakuulamist, mille käigus selgub võlgniku püsiv maksejõuetus, saneerimismenetlusega edasi minna. Eelnevalt tulenevalt on teema põhjalikumalt avatud analüüsi „Juurdepääs saneerimismenetlusele ja algatamise tingimused“ all.

Kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamine ja kava muutmine

Annemari Õunpuu viitab oma analüüsis ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse komisjoni UNCITRAL poolt koostatud maksejõuetusõiguse printsiipide (Draft Legislative Guide on Insolvency Law) kohaselt on reeglina saneerimiskava võlausaldajatele esitamise tähtjaks erinevate riikide seadusandlustes 35-120 päeva alates saneerimismenetluse algatamisest. Antud tähtaegu on paljude riikide seaduste kohaselt võimalik täiendavalt pikendada. Maailmapanga maksejõuetusõiguse soovituslike printsiipide (Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems) järgi peetakse tõhusaks maksejõuetusmenetlusi, milles menetlustähtajad on küll konkreetselt reguleeritud, kuid säilib paindlikkus konkreetse menetluse jaoks võimaluse näol seadusest tulenevat tähtaega teatud tingimustel pikendada. Põhjamaade ja Leedu ning Läti saneerimisseaduste kohaselt on kava vastuvõtmise ja kohtu poolt kinnitamise tähtajad koos pikendamise võimalusega 3-6 kuud alates algatamisest. SanS väljatöötamisel oli lähtekohaks, et 60 päevase tähtaja pikendamine ei ole põhjendatud, kuna ettevõtjal on juba enne saneerimismenetluse algatamist võimalik teha ettevalmistusi saneerimiskava koostamiseks. Saneerimismenetlus peab olema võimalikult kiire ning menetlustähtajad lühikesed, suunamaks ettevõtjat aktiivsele tegutsemisele juba kohtumenetluse eelselt, samas peab kohtule jääma võimalus and täiendav tähtaeg põhjendatud juhtudel näha kava muutmiseks ja kohtule esitamiseks. Seetõttu nähakse muudatustega ette, et kohus võib mõjuval põhjusel pikendada saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaega 30 päeva ja anda täiendava tähtaja 30 päeva kinnitamata jäetud saneerimiskava muutmiseks, mille jooksul tuleb muudetud kava esitada võlausaldajatele tutvumiseks, hääletamiseks ja kohtule kinnitamiseks.²²⁹

Ettepanek täiendada SanS § 10 (saneerimismäärus) lõiget 3 on seotud saneerimiskava kohtule esitamise tähtaja pikendamisega (seaduse täiendamine §-ga 36₁). Menetlusliku selguse ja võlausaldajate kaitse huvides nähakse ette kava kohtule esitamise tähtaja maksimaalne tähtaeg, mis hõlmab nii kava muutmiseks kui kohtule esitamiseks antud täiendavaid tähtaegu. Sättes ette nähtud 120 päevase tähtaja näol on tegemist maksimaalse tähtajaga, mida kohtul ei ole lubatud pikendada.²³⁰

Annemari Õunpuu tegi ettepaneku täiendada SanS §-ga 36₁ järgmises sõnastuses:

„§36₁. Saneerimiskava tähtaja pikendamine ja kava muutmise võimaldamine

Kohus võib mõjuval põhjusel pikendada saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaega kuni 30 päeva. Samuti võib kohus mõjuval põhjusel määrata saneerimiskava kinnitamata jätmisel täiendava tähtaja kuni 30 päeva, mille jooksul tuleb võlausaldajatele esitada muudetud kava, korraldada uus hääletus kava vastuvõtmiseks ning esitada kava kohtule kinnitamiseks. Kui täiendavate tähtaegade määramise avalduse on kohtule esitanud ettevõtja, peab avaldusele olema lisatud saneerimismenetluse arvamus tähtaja pikendamise ja kava muutmise võimaldamise põhjendatuse kohta.“²³¹

Annemari Õunpuu tegi ettepaneku täiendada SanS § 10 lõiget 3 teise lausega järgmises sõnastuses: „Kui kohus määrab saneerimiskava kohtule esitamiseks täiendava tähtaja ei või kohtule saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaeg olla pikem kui 120 päeva alates saneerimismenetluse algatamisest.“

seletuskiri“. Annemari Õunpuu. 5.04.2014. Lk 2.

²²⁹ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Õunpuu. 5.04.2014. Lk 20.

²³⁰ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Õunpuu. 5.04.2014. Lk 13.

²³¹ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Õunpuu. 5.04.2014. Lk 5.

²³² Kava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamist on analüüsitud teema *Saneerimismenetluse mõju nõuetele* alapunktis 1.2.3 punkt 4 ja 1.2.4.3 punkt (e) ning 1.2.7.2 punkt (d).

Töörühma hinnangul on kohtule saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamise diskretsiooniõiguse andmine põhjendatud. Seda toetab nii õiguskirjandus kui ka välisriikide regulatsioon (vt allpool) ning lahendus võimaldaks iga menetluse eripärasid paindlikumalt arvestada. Töörühma hinnangul tuleks SanS § 10 täiendada regulatsiooniga, mille kohaselt kui kohus määrab saneerimiskava kohtule esitamiseks täiendava tähtaja ei või kohtule saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaeg olla pikem kui 90 päeva alates saneerimismenetluse algatamisest. Saneerimiskava kohtule esitamise tähtaja näol oleks tegemist kohtu diskretsioonilise õigusega, mille puhul minimaalne tähtaeg oleks praegugi seaduses sätestatud 60 päeva ning maksimaalne tähtaeg 90 päeva. Kohus saaks kava kohtule esitamise tähtaja saneerimismenetluse algatamisel määrata nimetatud vahemikku ning vajadusel (ettevõtja taotluse alusel) pikendada tähtaega kuni 90 päevani eeldusel, et algselt määratud tähtaeg oli lühem kui 90 päeva. 90 päeva pikkune maksimaalne tähtaeg saneerimiskava esitamiseks on töörühma hinnangul põhjendatud arvestades tehtud ettepanekuid kava muutmise lubamiseks enne kava kinnitamiseks esitamist kui ka kava muutmiseks pärast kava kinnitamist (vt all järgmine lõik), aga ka täitemenetluste peatamise ettepaneku maksimaalset nelja kuulist tähtaega (vt teema *Konkreetset täitemeetmete peatamine* alapunkt 3.2.2 punkt 4). Vajadus asuda reguleerima vastuvõtmata saneerimiskava muutmist ja selle tähtaegu sõltub sellest, kas vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise regulatsioon (SanS § 36) jääb kehtima. Küsimuse selle regulatsiooni vajalikkusest on tõstatanud WB oma raporti punktis 1.5.3 ning 1.2.7.2 punkt (d).

Kava muutmise teemat on analüüsitud teema all *Saneerimismenetluse mõju nõuetele* alapunktis 1.2.3 punkt 4 ja 1.2.4.3 punkt (e). Töörühm toetab regulatsiooni sisseviimist, mis võimaldaks kava muuta nii enne kava kinnitamiseks esitamist (analoogselt VÕVS § 25 lg-ga 2) ning kava muuta pärast kava kinnitamist (analoogselt VÕVS § 35 lg-ga 2).

Kohtu roll seoses ebaselgete nõuetega

Annemari Öunpuu on antud teemat analüüsinud ja teinud ettepaneku täiendada SanS § 13 (nõudega mittenoustumine) lõiget 3 teise lausega ja lõikega 3₁ ning täiendada lõiget 5. Kohus võib kehtiva seaduse kohaselt määrata kindlaks nõude suuruse või otsustada, et nõue on ebaselge ja seda ei ole võimalik saneerimismenetluses kindlaks teha. Viimasel juhul lõpetab kohus saneerimismenetluse (§ 43 lg 1). Kehtiv seadus ei näe ette kohtule teisi võimalusi ebaselge nõude ilmnmisel võetavate otsustuste osas ja paneb seetõttu kohtule liigse koormuse nõude kindlakstegemiseks või langeb koormus omakorda ettevõtjale, kui kohus nõude ebaselguse tõttu otsustab saneerimismenetluse lõpetada. Kohtu võimalused hagita menetluses nõude kehtivuse ja põhjendatuse hindamiseks on piiratud. Eeltoodust tulenevalt on põhjendatud näha SanS-is ette samane regulatsioon VÕVS-iga (§ 23 lg 5), mille kohaselt võib kohus võlausaldaja nõude ümberkujundamiskavast täielikult või osaliselt välistada, jättes vaidluse nõude olemasolu ja suuruse üle lahendamiseks hagimenetluses, kuna võlausaldajal säilib õigus lasta oma nõuet tunnustada hagimenetluses. Sarnaselt VÕVS-iga on ettepanek näha SanS-is ette, et vajadusel kuulab kohus enne nõude kindlaksmääramist ära ettevõtja, puudutatud võlausaldaja ja nõustaja ning piiratakse määruskaebuse esitamise õigus ringkonnakohtuga.²³³

Annemari Öunpuu tegi ettepaneku täiendada SanS § 13 lõikega 3₁ ja lõiget 5 teise lausega järgmises sõnastuses:

„(3₁) Kohus võib jätta võlausaldaja nõude suuruse kindlaks määramata, kui nõude õigusparasust või tõendatust ei ole võimalik mõistlikult hinnata saneerimismenetluses, mistõttu tuleb ebaselge nõue jätta saneerimiskavast välja ning nõue ja selle ulatus teha kindlaks väljaspool saneerimismenetlust.

(5) Määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määruse peale ei saa Riigikohtule edasi kaevata.“²³⁴

Töörühm nõustub, et ebaselged nõuded saneerimismenetluses koormavad kohut, pärsivad saneerimismenetluse efektiivsust ning ebaselgeid nõudeid ei peaks saama saneerimiskavasse lülitada ning anda selliste nõuete omanikele võimalust saneerimiskava mõjutada. Seadus peaks võimaldama kohtul võlausaldaja nõude saneerimiskavast täielikult või osaliselt välistada, jättes vaidluse nõude olemasolu ja suuruse üle lahendamiseks hagimenetluses. Seejuures oleks kohtul vajadusel võimalik

²³² ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 2.

²³³ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 15.

²³⁴ ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 3.

enne nõude kindlaksmääramist ära kuulata ettevõtja, puudutatud võlausaldaja ja nõustaja. Vastava kohtumääruse peale oleks õigus kaevata vaid ringkonnakohtule.

Töörühm märgib, et kaaluda tuleks SanS § 43 vajalikkust selle praegusel kujul. Nimelt näeb SanS § 43 ette saneerimismenetluse lõpetamise nõude ebaselguse tõttu. Saneerimisseaduse seletuskiri selgitab, et paragrahv 43 loodi eesmärgiga takistada ebaselgete nõuete lülitamist saneerimiskavasse. Tähdendust võib see omada peaausjalikult eelnõu §-s 52 sätestatud saneerimiskava tühistamise tagajärjena: kui ebaõige nõue kujundatakse saneerimiskavaga ümber, toob see kaasa tema automaatse tunnustamise kava tühistamisele järgnevas pankrotimenetluses. Nii võibki saneerimismenetlus saada üheks vahendiks, kuidas lisada hilisemasse pankrotimenetlusesse fiktiivseid nõudeid ja sellega vähendada teistele võlausaldajatele väljamakstava raha hulka. Analüüsiv eelnõu säte peakski sellist ohtu vähendama sellega, et nii saneerimisnõustaja kui ka võlausaldaja saab kohtule tõendada ebaõige nõude olemasolu ja paluda seetõttu menetluse lõpetada. Samuti toob eelnõu välja, et lisaks nõude ebaselgusele võib menetluse lõpetamise aluseks olla ka asjaolu, et saneerimisnõustajal on võimatu nõudeid kontrollida. Tüüpjuhtumina on silmas peetud olukorda, kus saneerimisnõustajale ei esitata nõude õiguspärasuse kontrollimiseks vajalikke tõendeid. Sellisel juhul on nõude tõendamatus või tõendite esitamise soovimatus üks märke nõude võimaliku ebaõigsuse kohta.²³⁵ Seega nähti SanS § 43 regulatsiooni peamise põhjendusena ette soovi välistada ebaselgete nõuete automaatset kaitset ebaõnnestunud saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses. SanS § 52 ei anna aga saneerimiskavaga ümber kujundatud nõuetele automaatset kaitset pankrotimenetluses. Seega ei ole saneerimisseaduse seletuskirjas toodu põhjendused SanS § 43 regulatsiooni suhtes suures osas relevantsed. Ebaselgete nõuete tõttu saneerimiskava tühistamine on ettevõttele ja saneerimisnõustajale koormav — kui nõue jääb ebaselgeks, siis riskib ettevõtte sellega, et saneerimismenetlus lõpetatakse ja seda vaatamata sellele, et ettevõtte oleks objektiivselt saneerimise läbi päästetav. Sellise tagajärje saabumine ei pruugi olla ettevõtja jaoks proportsionaalne, sest tema vastu suunatud nõuete selguse ja tõendatusse riski ei kannu olemuslikult ettevõtja vaid võlausaldaja. SanS § 43 paneb aga ettevõtjale kohustuse asuda kaitsma tema vastu esitatud ebaselget nõuet, et vältida saneerimismenetluse lõpetamist (SanS § 43 lg 2). Eesmärgiks peaks olema ebaselgete nõuete välistamine saneerimiskavast, mis on saavutatav ülal kirjeldatud Annemari Öunpuu poolt välja pakutud seaduse muudatusega. Juhul, kui ebaselget nõuet saneerimiskavasse lülitada ei ole võimalik, saab sellise nõude omaja jätkata oma nõude menetlemist üldkorras, vajadusel hagimenetluses. Juhul, kui tegemist on tõe poolest ebaselge nõudega, siis on tõenäoline, et selle rahuldamine hagimenetluses ei ole perspektiivikas. Kui aga selline nõue leiab hagimenetluses rahuldamist, võib kaaluda sellise nõude osas saneerimiskava muutmise lubamist²³⁶. Võlausaldaja nõude ebaselgus ei peaks kaasa tooma ettevõtte saneerimismenetluse lõppemist.

Antud teema raames on oluline viidata ka teema *Saneerimismenetluse mõju nõuetele* alapunktid 1.2.3 punkt 3 ning 1.2.7.1 punkt (b), kus on tehtud ettepanek täiendada saneerimisseadust selliselt, et võimaldada saneerimiskavas ümber kujundada ka tingimuslikke ja vaieldavaid nõudeid ning nõudeid, mille suurus on ebaselge (nt kahju hüvitamise nõuded). Anda kohtule õigus määrata kindlaks vaidlustatud nõuete, ebaselge suurusega nõuete ulatus, mille osas hõlmata nõue saneerimiskavaga, vastavas osas täiendada SanS § 13 lg-t 3 VÕVS § 23 lg-ga 5 analoogse sättega. Eeltoodud ettepaneku valguses, juhul, kui nõude ebaselgust ei õnnestu kõrvaldada, rakenduks ülaltoodud ettepanek ning selline nõue tuleks saneerimiskavast välja jätta, kuid see ei tohiks kaasa tuua saneerimismenetluse lõpetamist.

Kohtu diskretsioon saneerimisnõustaja isiku valimisel

Eraldi küsimus puudutab kohtu diskretsiooni saneerimisnõustaja isiku valimisel SanS § 15 lg 1 järgi. Nimelt ei ole kohus seotud ettevõtja arvamusega saneerimisnõustaja isiku osas. Reeglina toimivad ettevõtjad praktikas selliselt, et nad pakuvad saneerimisnõustaja isiku välja juba saneerimisavalduses. Selleks on ettevõtjad enne saneerimisavalduse esitamist tavapärast konsulteerinud endale sümpaatse saneerimisnõustajaga ning saanud viimase nõusoleku saneerimisnõustajaks asuda. Vastav nõusolek esitatakse tavapärast koos saneerimisavaldusega. Praktikas tähendab eeltoodu seda, et ettevõtja on saneerimisnõustaja kandidaadi viinud kurssi ettevõtte olukorraga ning planeeritavate saneerimisabinõudega. Tihti on saneerimisnõustaja kandidaadiga kooskõlastatud ka saneerimisavalduse projekt. Väljakujunenud praktika valguses loetaksegi ettevõtja arvamuseks saneerimisnõustaja isiku osas SanS § 15 lg 1 mõttes saneerimisnõustaja isiku väljapakumist saneerimisavalduses. Tavapärane on, et kohus määrab saneerimisnõustajaks isiku, kelle ettevõtja on saneerimisavalduses välja pakkunud. See on ka põhjendatud, kuna eelduslikult on ettevõtja ja

²³⁵ Saneerimisseaduse seletuskiri lk 42.

²³⁶ Saneerimiskava muutmise võimalusi on analüüsitud teema *Saneerimismenetluse mõju nõuetele* alapunktis 1.2.7.2 punkt (d).

saneerimisnõustaja vahel tekkinud usaldus, mis soodustaks ettevõtja ja saneerimisnõustaja vahelist koostööd hilisemas saneerimismenetluses. Olukorrad, kus kohus ei nõustu ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustaja isikuga ning määrab SanS § 15 lg 1 diskretsiooni alusel mõne muu saneerimisnõustaja, peaksid olema pigem erandlikud ning objektiivsete asjaoludega põhjendatud. Kindlasti ei tohiks ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustajat nimetamata jätta lähtudes isiklikust antipaatiast vms subjektiivsest asjaolust tulenevalt. Selline käitumine ei oleks kooskõlas kohtu rolliga saneerimismenetluses. Kohus peaks aktsepteerima ja toetama ettevõtja põhjendatud valikuid saneerimisnõustaja isiku osas ning rakendama oma diskretsiooni üksnes objektiivselt põhjendatud olukordades, ennekõike siis, kui ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustaja ei vasta seadusest tulenevatele nõuetele (SanS § 15 lg 1). Kuna praktikas on töörühmale teadaolevalt valdav suundumus, et kohtud kinnitavad ettevõtjate poolt välja pakutud saneerimisnõustajad, siis ei näe töörühm vajadust asuda kohtu diskretsiooni saneerimisnõustaja isiku osas oluliselt piirama. Vältimaks kohtu suvaotsuseid saneerimisnõustaja isiku osas võiks kaaluda SanS § 15 lg 1 regulatsiooni täiendamist lähtudes põhimõttest, et juhul, kui kohus ei nõustu ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustaja isikuga ning kohus määrab uue saneerimisnõustaja, siis on kohtul kohustus seda valikut põhjendada. Selliselt oleks paremini tagatud ettevõtte efektiivsema saneerimise võimalused, kuna ettevõtjale antakse võimalus teha koostööde saneerimisnõustajaga, kelle ettevõtja on ise välja valinud ja keda ta eelduslikult usaldab. Samas on tagatud kohtulik kontroll saneerimisnõustaja isiku üle ning võimalus välistada saneerimisnõustaja positsioonilt isikud, kes ei vasta seadusega saneerimisnõustajale pandud nõudmistele ja/või kelle sobivuse osas on kohtul põhjendatud kahtlusi.

2.3.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandes selgitatakse, et ettevõtte saneerimine on võimalik nii kohtumenetluses kui ka kohtuvälise menetluse raames. Kohtuvälise saneerimise läbiviimine võib praktikas osutuda keeruliseks, kuna vajalik on saavutada kokkulepe kõikide võlausaldajatega. Saneerimisseaduses on tehtud teadlik valik reguleerida vaid kohtuliku saneerimismenetluse läbiviimist. Kohtulik saneerimismenetlus võimaldab muuta võlausaldajate enamuse tahte siduvaks ka teistele võlausaldajatele, välistades üksikute võlausaldajate negatiivne mõju. Samuti pakub kohtulik saneerimismenetlus teatava kaitse, nt kohtumenetluste peatamise võimalus, pankrotikaitse, mida kohtuvälise saneerimine ei võimalda. Euroopa Komisjoni soovitude kohaselt peaks saneerimismenetlus olema paindlik võimaldades võtta teatavaid meetmeid kasutusele ka kohtuväliselt. Seejuures peaks kohtu seotus olema piiratud tegevusega, kus ta on vajalik ja proportsionaalne, eelkõige seoses võlausaldajate ning teiste huvitatud poolte kaitsega, keda saneerimiskava mõjutada võib. Ka IMF põhimõtete kohaselt tuleks saneerimisprotsessi efektiivsuse tõstmiseks kaaluda võimalust teatud toimingud juba enne kohtusse minekut ära teha, nt saneerimiskava läbirääkimised ja saneerimiskava üle hääletamine. Nõ hübridmenetlus võimaldaks ühendada mõlema menetluse kasulikud omadused.²³⁷

Samuti toob maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne esile, et *kehtivas õiguses puudub võimalus* kohtul tähtaega pikendada, st tegemist on saneerimiskava esitamise maksimaalse ajaga, mille ületamisel jäetakse saneerimismenetlus algatamata. Praktikas esineb ettevõtjatel raskusi 60 päevasest tähtajast kinnipidamisega. Seetõttu on tehtud ettepanek näha ette võimalus kohtul vastavat tähtaega pikendada 30 päeva võrra.²³⁸

2.3.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapank (WB) on artikli 4 lg 6 osas selgitanud, et SanS-s on Direktiivis nimetatud lähenemisviis juba kajastatud. Näiteks on palju olukordi, kus menetluse ajal ei ole ametlikku ärakuulamist vaja. Eestis on saneerimisnõustaja roll on juba tasemel, mida peetakse vajalikuks ja proportsionaalseks.²³⁹

WB leiab, et Direktiivi artikkel 5 lg 2 algab segaste sõnadega "Vajaduse korral...". WB selgitab, et on piisavalt selge, et selle artikli eesmärk on tagada võlgnikele ennetava maksejõuetusmenetluse kättesaadavus ilma saneerimisnõustaja määramise vajaduseta juhtudel, kui võlausaldajate nõudeid ei peatada üldkorras (WB peab silmas täitemenetluste peatamist) ja puudub vajadus kohtu- või

²³⁷Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 133.

²³⁸Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Justiitsministeerium. 2016. lk 140.

²³⁹Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 24-25.

haldusorgani järele, et kinnitada saneerimiskava, mis hõlmab olukorda, kus kohus kinnitab plaani, millega võlausaldajad ei nõustu ehk rühmadeülese kohustamise n-ö *cram down* olukorda.²⁴⁰

Muutes selle kohustuslikuks nõudeks võtab EL Direktiiv tegelikult vastu pool USA pankrotikoodeksi 11. peatüki lähenemisviisi olulistest tunnustest. Kui USA pankrotikoodeksi 11. peatükk annab võlgnikule täieliku *DIP-i* juurdepääsu USA saneerimismenetlustele, sealhulgas võlausaldaja hagi esitamisele, keelab EL Direktiiv *DIP*-lähenemise kõigil juhtudel, kui:

- võlgnik taotleb täitemeetmete üldist peatamist (ja kohus otsustab artikli 5 lõike 3 p (a) kohaselt, et saneerimisnõustaja on vajalik „poolte huvide kaitsmiseks”); või
- plaan nõuab rühmadeülese kohustamise ehk *cross-class cram down* olukorda; või
- Kui võlgnik taotleb nõustaja määramist või seda nõuavad võlausaldajate enamus (sel juhul peavad nõustaja kulud kandma võlausaldajad).

Eesti puhul oleks selline kord täiesti uus, kuna praegu on üldine täitemenetluse peatamine osa igast saneerimismenetlusest. Võib siiski väita, et EL Direktiiv ei nõua tegelikult uute meetmete laiaulatusliku kasutuselevõtmist Eestis. EL-i Direktiivi põhjenduses 30 on öeldud: „Saneerimisnõustaja määramine võlgniku tegevuse üle järelevalve teostamiseks või võlgniku igapäevase tegevuse üle osalise kontrolli võtmiseks ei peaks olema igal juhul kohustuslik, vaid see otsus tuleks teha iga juhtumi puhul eraldi ja olenevalt olukorrast või võlgniku konkreetsetest vajadustest. ” Vaadates kontekstis, on SanS regulatsioon on juba kergelt *debtor in possession*, kuna võlgnikul on alati kontroll oma varade ning igapäevase majandustegevuse üle ja kuna saneerimisnõustaja ei „teosta järelevalvet“ võlgniku tegevuse üle ega „võta võlgniku igapäevaseid toiminguid osaliselt kontrolli alla”, ei ole EL-i Direktiivi mõtte saneerimisnõustaja määramine, vaid ainult ümberkorraldamisnõustaja määramine, kelle roll oleks palju intensiivsem ja seega palju kulukam kui SanS-is nimetatud saneerimisnõustaja.

Direktiiviga seotud raskused on EL-is toimivas debatis kokku võetud järgmiselt: „Fakt on see, et direktiiv ei saa kutsuda ümberkorraldamise nõustajaid üles tagama ühelt poolt tõhusaid protseduure ja teiselt poolt muuta nõustajate määramine ümberkorraldusprotseduurides valikuliseks, eesmärgiga kulusid vähendada. Ainult ametisse nimetatud, kvalifitseeritud ja sõltumatud nõustajad saavad ettevõtteid tõhusalt aidata, et võimalikult kiiresti nende raskusi ära hoida, töökohti säästa ja huvide konflikte vältida.“²⁴¹

Otsus muuta nõustaja määramine vabatahtlikuks (sõltuvalt osaliselt leevendusmeetmest, mida võlgnik taotleb) põhines ilmselt Ühendkuningriigi kokkuleppemenetlusel, mis ei ole maksejõuetusmenetlus ja võib olla väga võimas vahend nii maksejõulistele kui ka maksejõuetutele ühingutele, kui pooled ja kohus kiidavad selle tingimused heaks. Selle menetluse ajal ei nõuta nõustajat ega täitemenetluse peatamist. ELis on selliste menetluse kohta vähe näiteid. Prantsusmaal põhinevad *mandat ad hoc* ja *conciliation* menetlused, mida sageli nimetatakse ennetavate meetmete mudeliteks, kohtu poolt süstemaatilisel pankrotihalduri määramisel. Hiljutised Poola reformid, mis lisasid „kokkuleppe heakskiitmise menetluse” [*arrangement approval proceeding*], hõlmavad kohtu määratud litsentseeritud järelevalve teostajat, kes abistab võlgnikku mitmel viisil, sealhulgas ümberkorralduskava koostamisel, samamoodi nagu SanS-is kohtu poolt määratud saneerimisnõustaja.

Sellest hoolimata leiab WB, et ilmselt on vaja SanS-i muuta, et võimaldada kohtul algatada saneerimismenetlus ilma saneerimisnõustaja määramiseta artiklis 5 lg 3 sätestatud asjaoludel. Tegelikuses ilmnevad need asjaolud kõige tõenäolisemalt väiksematel juhtudel ja potentsiaalselt juhul, kui *pre-packaged plan* esitatakse kohtule kinnitamiseks olukorras, kus võlgnik ei vaja täitemeetmete peatamist ja saneerimiskava ei sisalda rühmadeülese kohustamise ehk *cross-class cram down* olukorda.²⁴²

WB leiab Direktiivi artikli 5 lg 3 p (a) osas võiks juhtumite lahendamiseks, kus kohus peab vajalikuks saneerimisnõustaja määramist, täiendada SanS § 15 lg 1 sissejuhatavaid sõnu näiteks sõnadega „poolte huvide kaitsmiseks”.²⁴³

WB kinnitab, et Direktiivi artiklist 10 lg 1 tulenev nõue on täidetud, sest kehtiva Eesti seaduse kohaselt peab kohus kõik saneerimiskavad kinnitama.

²⁴⁰ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 25-26.

²⁴¹ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 26.

²⁴² Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 27.

²⁴³ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 27.

WB andis soovitus nr 3, mille kohaselt tuleks kaaluda võimalust võimaldada saneerimisnõustajal aktsepteerida nõudeid hääletamise eesmärgil, isegi kui nende suuruse osas on veel vaidlusi, ning ka võimalust kõrvaldada apellatsiooni võimalus esimese astme kohtu otsustest, mis käsitlevad vaidlustatud nõudeid.

2.3.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Kohtunikud on leidnud, et saneerimisnõustaja määramisel peab olema kohtul otsustusõigus. Saneerimismenetluses peab olema saneerimisnõustaja, sest kohtuga suhtlemine on spetsiifiline oskus. Nõustaja puudumine tõstab kohtu koormust.²⁴⁴ Kohtunikud nendivad, et oleks mõistlikum, kui kohtud ei peaks tegelema vastuvõtmata saneerimiskavadega, kuid üldises plaanis ei pruugi selline lahendus olla saneerimismenetluses hea.²⁴⁵

Kohtunikud on leidnud, et kui kohus jätab saneerimismenetluse algatamata, siis võiks kohtul olla võimalus üle minna pankrotimenetlusele. Samas teised kohtunikud leiavad, et ei saa olla n-ö silda pankrotimenetlusest saneerimismenetlusse. Need kohtunikud ei poolda üleminekut saneerimisest pankrotimenetlusse. Samas peaks kompromiss pankrotimenetluses alles jääma.²⁴⁶

Vastavalt Eesti kohtupraktikale on näha, et seaduses etteantud tähtajad on liiga lühikesed ning ei suudeta tähtaegadest kinni pidada. Saneerimismenetluse abinõude kohaldamisel tuleb arvestada kõikide isikute huve, kes on seotud saneeritava ettevõttega ning selle tegevuse jätkumisest.

Ka saneerimisnõustaja on leidnud, et kohtule saneerimiskava esitamise tähtajad on ebarealistlikud. Saneerimisnõustaja leiab, et saneerimismenetluse üleminek pankrotimenetluseks ei ole põhjendatud.²⁴⁷

Magistritöös on kajastatud autori seisukoht, et vaatamata asjaolule, et saneerimiskava koostamisega ning läbirääkimiste pidamisega võib alustada ka enne avalduse esitamist, on 60 päeva saneerimiskava esitamiseks kohtule liialt lühike aeg. Ning arvestades seadusest tulenevat piirangut ning kohtupraktikat ei saa ka kohus antud tähtaega pikendada. Töö autor toob erisuse Ameerika Ühendriikide menetlusega, kus eristatakse väike- ning suuretevõtte saneerimismenetlust, kus on antud saneerimiskava esitamiseks erinevad tähtajad. Samuti on lubatud lisatähtaja andmine. Töö autor leiab, et kava esitamise osas tuleks lähtuda IMF soovitusest, kus algatamise tähtaeg ei tohiks olla pikem kui 120 päeva. Kuna praktika on näidanud, et võlgnikel esineb raskusi 60 päevasesest tähtajast kinnipidamise osas, tuleks näha ette võimalus, et kohtutel on õigus pikendada saneerimiskava esitamise tähtaega vähemalt 30 päeva võrra, mida kehtiv seadus ette ei näe. Töö autor on hinnanud Eesti kohtupraktikat ning vastavalt otsustele on kohus seisukohal, et kuna seadus ei võimalda kohtule esitatud saneerimiskava menetluse käigus muuta, ei saa kohus anda tähtaega kava muutmiseks või uue kava esitamiseks, sest tähtaeg kava kohtule esitamiseks saab olla maksimaalselt 60 päeva (SanS § 10 lg 2 p 3 ja lg 3) (vt Riigikohtu 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 76). Töö autor leiab, et seaduses tuleks muuta tähtaegasid käsitlevaid sätteid ning eelnevalt käsitletud asjaolusid tuleb arvestada maksejõuetusõiguses ning lähtuda menetluse edukuse tagamisel.²⁴⁸

2.3.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Antud teema osas ei ole asjakohast kohtupraktikat.

2.3.5. Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

2.3.5.1. Võrdlusriigid

Rootsi õiguses kui ettevõtja saneerimisavaldus võetakse menetlusse, määrab kohus haldur. Erijuhtudel määratakse mitu haldurit.²⁴⁹ Saneerimismenetlus kestab kolm kuud. Võlgniku põhjendatud taotluse alusel võib kohus nimetatud tähtaeg pikendada, seejärel uuesti kolm kuud pikendada. Ühelgi juhul ei

²⁴⁴ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 1.

²⁴⁵ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 2.

²⁴⁶ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 3-4.

²⁴⁷ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 11-12.

²⁴⁸ Magistritöö „Võlaausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks“. Hanna-Liisa Kutsar. Tallinn, 2018. Lk 21.

²⁴⁹ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 32.

tohi saneerimismenetluse pikkus ületada 1 aastat.²⁵⁰ Norras, kui kohus on otsustanud saneerimismenetluse algatamise, määrab kohus saneerimisnõustajate komitee, mis koosneb esimehest (jurist/advokaat), lisaks 1-3 liiget võlausaldajate hulgast).²⁵¹ Taanis määrab kohus menetluse alustamisel ühe või mitu haldurit ning ei ole halduri määramisel seotud võlgniku ettepanekuga.²⁵²

2.3.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

Kuna Direktiivi artiklis 4 lg 6 tulenev põhimõte on vabatahtlik ning selle artikli mõttest tulenevad põhimõtted ja normide sisu liikmesriikides on erinev, puudub artiklit puudutavad rahvusvahelised suunised ja uuringud.

2.3.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Pankrotiseaduse revisjoniks välja töötatud VTK antud teemat ei käsitle.

2.3.7. Järeldused ja ettepanekud

2.3.7.1. Järeldused

Töörühma üldine järeldus on, et kohtu roll on kehtivas saneerimisseaduses pigem järelevaatav ja kontrolliv kui sekkuv ning sellisena võiks see ka jätkuda. Kohtu rolli saneerimismenetluses ei peaks võrreldes kehtiva seadusega oluliselt suurendama ega vähendama, mistõttu puudub vajadus täiendavalt Direktiivi artiklit 4 lg 6 üle võtta ja selle alusel siseriikliku õigust oluliselt muuta.

Siseriiklik regulatsioon, mille kohaselt ei ole kohtul nõustaja määramisel diskretsiooniõigust, ei lähe Direktiivi artikliga 5 lg 2 vastuollu. Töörühma hinnangul ei ole põhjendatud muuta kehtivat siseriiklikku lahendust, kus saneerimisnõustaja määratakse iga saneerimismenetluse puhul alati, sest saneerimisnõustaja on kannab erapooletu nõustaja rolli, kes omab tasakaalustavat mõju ning tagab saneerimiseks vajaliku oskusteabe. Kohtu rolli seoses saneerimisnõustaja määramise kohustusega ei tuleks vähendada. Seetõttu ei toeta töörühm WB järeldusega, mille kohaselt võiks saneerimisseaduse regulatsioon võimaldada kohtul algatada saneerimismenetlus ilma saneerimisnõustaja määramiseta. Saneerimisnõustaja määramata jätmine võib töörühma hinnangul seada ohtu saneerimismenetluse efektiivsuse ja edukuse.

Töörühma hinnangul ei esine põhjendatud alust muuta Direktiivi artikli 8 lg 1 alusel SanS-i viisil, mis võimaldab piirata kohtu pädevust saneerimiskavade kinnitamisel ja kaotada teatud saneerimiskavadelt kohtuliku kinnitamise nõude, sest kava kinnitamine kannab kava esitamiseni läbi viidud saneerimismenetluse kontrolli eesmärki ning muudab kava võlausaldajate jaoks siduvaks. Töörühma hinnangul ei tagaks antud muudatus saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmise eesmärki.

Kohtu rolli peaks suurendama saneerimiskava esitamise tähtaegade määramisel ja saneerimiskava muutmisel. Range ja lühike tähtaeg ei ole kooskõlas vajadusega arvestada erinevate saneerimismenetluste eripäradega ning põhjendatud juhtudega, mil saneerimiskava on vaja muuta. Töörühma hinnangul on kohtule saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaja pikendamise diskretsiooniõiguse andmine põhjendatud. Töörühm toetab ka regulatsiooni sisseviimist, mis võimaldaks kava muuta nii enne kava kinnitamiseks esitamist ning kava muuta pärast kava kinnitamist. Vajadus asuda reguleerima vastuvõtmata saneerimiskava muutmist ja selle tähtaegu sõltub sellest, kas vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise regulatsioon (SanS § 36) jääb kehtima.

Saneerimisseaduse regulatsioon seonduvalt ebaselgete nõuetega vajab ülevaatamist. Eesmärgiks peaks olema ebaselgete nõuete välistamine saneerimiskavast, mitte ebaselge nõude tõttu saneerimismenetluse lõpetamine (SanS § 43). Võlausaldaja nõude ebaselgus ei peaks kaasa tooma ettevõtte saneerimismenetluse lõppemist.

Juhul, kui seadusandja kehtestab SanS-is regulatsiooni, mille kohaselt saab võlausaldaja esitada saneerimisavalduse, oleks vajalik anda kohtule diskretsiooniline õigus enne saneerimismenetluse algatamisel kuulata ära võlausaldaja ja saneeritava ettevõtte.

²⁵⁰ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 52.

²⁵¹ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 61.

²⁵² E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 87.

Täpsustada tuleks kohtu diskretsiooniõigust saneerimisnõustaja määramisel (SanS § 15 lg 1). Praktikas valib ettevõtja tihti talle sobiva saneerimisnõustaja välja ning konsulteerib temaga juba enne saneerimisavalduse esitamist. Reeglina esitab ettevõtja talle sobiva saneerimisnõustaja kandidaadi saneerimisavalduses. Seadus võimaldab kohtul olenemata põhjustest mitte nimetada võlgniku poolt eelistatud saneerimisnõustajat. Eelistama peaks lahendust, kus kohus nimetab ettevõtja poolt eelistatud saneerimisnõustaja eeldusel, et ei esine objektiivseid põhjuseid tema nimetamata jätmiseks.

2.3.7.2. Ettepanekud

Täiendada SanS § 10 regulatsiooniga, mille kohaselt kui kohus määrab saneerimiskava kohtule esitamiseks täiendava tähtaja ei või kohtule saneerimiskava kinnitamiseks esitamise tähtaeg olla pikem kui 90 päeva alates saneerimismenetluse algatamisest. Saneerimiskava kohtule esitamise tähtaja näol oleks tegemist kohtu diskretsioonilise õigusega, mille puhul minimaalne tähtaeg oleks praegugi seaduses sätestatud 60 päeva ning maksimaalne tähtaeg 90 päeva. Kohus saaks kava kohtule esitamise tähtaja saneerimismenetluse algatamisel määrata nimetatud vahemikku ning vajadusel (ettevõtja taotluse alusel) pikendada tähtaega kuni 90 päevani eeldusel, et algselt määratud tähtaeg oli lühem kui 90 päeva.

Kaaluda saneerimisseaduse regulatsiooni muutmist viisil, mis võimaldab kohtul võlausaldaja ebaselge nõude saneerimiskavast välja jätta. Regulatsiooni sõnastusel pidada silmas, et kohtul oleks vajadusel võimalik enne nõude kindlaksmääramist ära kuulata ettevõtja, puudutatud võlausaldaja ja nõustaja. Vastava kohtumääruse peale oleks õigus kaevata vaid ringkonnakohtule. Kaaluda SanS § 43 tühistamist.

Juhul, kui seadusandja kehtestab SanS-is regulatsiooni, mille kohaselt saab võlausaldaja esitada saneerimisavalduse, oleks vajalik anda kohtule diskretsiooniline õigus enne saneerimismenetluse algatamisel kuulata ära võlausaldaja ja saneeritava ettevõtte.

Täiendada SanS § 15 lg 1 regulatsiooni lähtudes põhimõttest, et juhul, kui kohus ei nõustu ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustaja isikuga ning kohus määrab uue saneerimisnõustaja, siis on kohtul kohustus seda valikut põhjendada.

2.3.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Siseriiklikus õiguses oleks vaja muuta kohtu rolli seonduvalt saneerimiskava kinnitamiseks tähtaja määramisega.

Muudatusettepanek 1: Täiendada Sans § 10 lg 3 viisil, mis võimaldab kohtul pikendada tähtaega, millal kohus otsustab saneerimiskava kinnitamise. Täiendada SanS-i sättega, mille kohaselt saneerimiskava kohtule kinnitamiseks esitamise tähtaeg ei või olla kokku pikem kui 90 päeva alates saneerimismenetluse algatamisest.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ja saneerimisnõustaja. Kuna muudatusettepanek annaks võlgnikule ja/või saneerimisnõustajale täiendava tähtaja saneerimiskava kohtule esitamiseks, on mõju primaarsele sihtrühmale suur. Muudatusettepanek oleks sihtrühmale positiivse mõjuga. Praktikas on range ja lühikese tähtaja jooksul keeruline esitada korralikku ja saneeritavale ettevõttele ja võlausaldajatele sobivat saneerimiskava, eriti juhtudel, kus ettevõtte ja/või selle võlausaldajate arv ja nõuete suurus on suured. Samuti võivad kavaga alustamise ja kohtule esitamise vahepealsel ajal asjaolud, mida peab saneerimiskava koostamisel arvesse võtma, muutuda. Selle riski valguses võib saneeritaval ettevõttel olla keeruline saneerimiskava üle läbirääkimisi pidada ja kokkuleppeid sõlmida. Olukorras, kus muudatusettepanekute kohaselt täiendatakse SanS-i regulatsiooni saneerimiskava esitamise tähtaja ja selle pikendamise kohta, võimaldaks see ettevõttel ja saneerimisnõustajal rahulikumalt ja põhjalikumalt saneerimiskava koostada ning annaks seeläbi suurema kindluse saneerimismenetluse edukusel. See omakorda võimaldaks saneerimismenetlusi efektiivistada ning saavutada suuremat hulka edukalt lõppenud saneerimismenetlusi.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on pigem väike kuni keskmine, omades mõju vaid põhjalikumalt läbi räägitud nõuete näol.

Probleem 2: Siseriiklik õigus paneb kohtule liigse koormuse ebaselgete nõuete kindlakstegemisel.

Muudatusettepanek 2: Kehtestada saneerimisseaduses regulatsioon, mis võimaldab kohtul võlausaldaja ebaselge nõude saneerimiskavast välja jätta juhul, kui seda ei ole võimalik saneerimismenetluses kindlaks teha.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on kohus, saneerimisnõustaja ja ettevõtja. Muudatus mõjutab kõiki kolme osapoolt samas ulatuses. Kuna muudatusettepanek annaks kohtule võimaluse ebaselged nõuded, mille õiguspärasust või tõendatust ei ole võimalik mõistlikult hinnata saneerimismenetluses, saneerimiskavast välja jätta, väheneb saneerimismenetlust läbi viiva kohtu ja saneerimisnõustaja koormus. Muudatusettepanekul on kohtule ja saneerimisnõustajale ning ettevõtjale positiivne mõju. Mõju suurus primaarsele sihtrühmale on keskmine, kuna kohtu põhjendamiskohustus säilib ning ettevõtja peab ikkagi nõude ebaselguse esile tooma ning saneerimisnõustaja peab ikkagi nõuet kontrollima ja selle vajadusel kohtule esitama.

Antud muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kelle nõue loetakse ebaselgeks. Kuna muudatusettepanek annaks kohtule võimaluse ebaselged nõuded, mille õiguspärasust või tõendatust ei ole võimalik mõistlikult hinnata saneerimismenetluses, saneerimiskavast välja jätta, ei saa võlausaldajad oma nõudele rahuldust saneerimismenetluses ning nad peavad oma ebaselged nõuded esitama hagimenetluses. Pärast nõude rahuldumist hagimenetluses võib olla võimalik nõude lülitamine saneerimiskavasse. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on suur, mõjutades oluliselt ebaselgete nõuetega võlausaldajate õigusi saneerimismenetluses.

Probleem 3: SanS § 43 kohaselt peab kohus juhul, kui saneerimismenetluses esitatud nõue on ebaselge ja seda ei ole võimalik saneerimismenetluses kindlaks teha, lõpetama saneerimismenetluse.

Muudatusettepanek 3: Kaaluda SanS § 43 tühistamist.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ja saneerimisnõustaja. Mõju sihtrühmale on positiivne, sest välistab olukorra, kus ühe ebaselge nõude tõttu lõpetatakse kogu saneerimismenetlus, mis on ettevõtte elujõulisuse taastamiseks vajalik. Ebaselgete nõuete tõttu saneerimiskava tühistamine on ettevõttele ja saneerimisnõustajale koormav, kuid muudatusettepanek muudab olustiku ettevõttele ja saneerimisnõustajale soodsamaks. Mõju võib avalduda ka selles, et suunab võlausaldajaid paremini enda nõudeid tõendama, mistõttu on saneerimisnõustajal parem ülevaade nõuetest ning saneerimismenetlus võib muudatuse jõustumise järel olla lühem ja efektiivsem. Saneeritav ettevõtte ei kannaks enam nõuete selguse ja tõendatuse riski.

Antud muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on kohus. Kuna muudatusettepanek välistab võimaluse, et kohus lõpetab ühe ebaselge nõude tõttu menetluse, jätkub kohtu poolne menetlus ülesjäänud nõuete osas. Sisuliselt olulist mõju sihtrühmale ei ole, sest saneerimismenetlus jätkub selliselt, nagu ebaselget nõuet ei oleks olnudki. Muudatusettepanekul on kohtule pigem positiivne mõju, muutes kohtule kohustusliku menetluse regulatsiooni selgemaks. Mõju võib avalduda ka selles, et suunab võlausaldajaid paremini enda nõudeid tõendama, mistõttu on kohtul parem ülevaade nõuetest ning saneerimismenetlus võib muudatuse jõustumise järel olla lühem ja efektiivsem. Mõju suurus primaarsele sihtrühmale on väike, andes täiendava menetlusliku aluse menetluslikuks korralduseks.

Antud muudatusettepaneku **tertsiaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Ebaselge nõudega võlausaldajatele avalduv mõju on kirjeldatud probleem nr 3 all. Nõuetekohase nõudega võlausaldajate jaoks on muudatusettepaneku mõju oluline, kuna nende nõudeid menetletakse saneerimismenetluses edasi, samas, kui ilma muudatusettepanekuta oleks saneerimismenetlus lõppenud ning võlausaldajad oleksid pidanud esitama oma nõuded kas üldkorras või pankrotimenetluse raames.

Probleem 4: SanS võimaldab kohtul ilma põhjendusteta keelduda ettevõtja poolt eelistatud saneerimisnõustaja nimetamisest.

Muudatusettepanek 4: Täiendada SanS § 15 regulatsiooni ning sätestada, et kohus, kui ta ei nõustu ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustaja isikuga ning kui kohus määrab uue saneerimisnõustaja, siis peab kohus seda põhjendama.

Mõju: Juhul, kui antud muudatusettepanek seaduses kehtestada, on muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** kohus. Kuna muudatusettepaneku kohaselt on kohus kohustatud võlgniku

valitud saneerimisnõustaja nimetamisest keeldumist põhjendama, kaasneb kohtule koormus täiendava ülesande näol. Samas on sellised juhtumid, kus kohus keeldub varem välja valitud saneerimisnõustaja nimetamisest ja valib saneerimisnõustaja ise, harvad ning muudatusega kaasnev halduskoormus põhjenduskohustuse täitmisel ei ole suur. Muudatusettepanek ei välista senist kohtuliku kontrolli võimalust, võimaldades jätkuvalt välistada saneerimisnõustaja positsioonilt isikud, kes ei vasta seadusega saneerimisnõustajale pandud nõudmistele ja/või kelle sobivuse osas on kohtul põhjendatud kahtlusi.

Juhul, kui antud muudatusettepanek seaduses kehtestada, on muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** saneeritav ettevõtte ja saneerimisnõustaja. Kuna muudatusettepaneku kohaselt ei saa kohus ilma põhjendamata keelduda ettevõtja poolt valitud saneerimisnõustaja nimetamisest, on risk kohtu suvaotsusteks väiksem ning tõenäosus, et ettevõtte ja saneerimisnõustaja saavad jätkata koostööd suurem. Muudatusettepanek avaldaks saneerimismenetluse efektiivsusele soodustavat mõju. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale oleks pigem vähene arvestades, et kohtud reeglina kinnitavad ettevõtja poolt välja pakutud saneerimisnõustajad.

2.4. Saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalused

2.4.1. Teema kirjeldus

Saneerimisavalduse võimalikult varajane esitamine peaks eelkõige võimaldama lõppastmes tõhusamalt vältida ettevõtte püsivalt maksejõuetuks muutumist seeläbi, et ettevõtte makseraskuseid on võimalik lahendada asuda nende varajases faasis. Saneerimisavalduse varajase esitamise meetmete pakett ei saa eelduslikult olla määratletud ühe kindlapiirilise paragrahvi saneerimisseaduses, vaid pigem peab eesmärgiks olema komplekssete meetmete väljatöötamine saneerimismenetluse tõhustamiseks, mis kõik kogumis aitavad muuta saneerimismenetluse ettevõtja jaoks reaalseks valikuks oma majanduslike raskuste ületamisel. Üldistatult saab öelda, et saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise eesmärki peaks kandma kogu saneerimisseaduse regulatsioon, sest ainult sel viisil on võimalik suurendada ettevõtjate usaldust saneerimismenetluse vastu tervikuna ja tuua kaasa edukate saneerimiste arvu kasv. Eeltoodu valguses on siiski võimalik küsida ka konkreetsete meetmete järele, mis oleksid ellu kutsutud selleks, et motiveerida ettevõtjaid saneerimisavalduse varasemalt esitama. Käesolevas punktis on seega peamiseks uurimisküsimuseks see, milliste konkreetsete meetmetega oleks võimalik muuta saneerimisavalduse varasem esitamine ettevõtjatele atraktiivsemaks.

2.4.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi preambula punkti 2 kohaselt on ennetava saneerimise raamistikud peaksid eelkõige võimaldama võlgnikke tõhusalt saneerida varases etapis ning vältida maksejõuetust, piirates seeläbi elujõuliste ettevõtete tarbetut likvideerimist. Preambula punkti 30 kohaselt peaks ennetava saneerimise varase laadiga arvestamiseks ning selleks, et stimuleerida võlgnikke taotlema ennetavat saneerimist nende raskuste varajases etapis neile põhimõtteliselt jääma kontroll oma varade ning igapäevase majandustegevuse üle.

Preambula punkt 17 järgi ettevõtjad ning eelkõige VKEd, kes moodustavad 99 % kõigist liidu ettevõtjatest, peaksid saama kasu sidusamast lähenemisest liidu tasandil, kuna nende puhul on suurem tõenäosus, et nad pigem likvideeritakse kui saneeritakse, kuna nad peavad kandma kulusid, mis on suuremate ettevõtjatega võrreldes ebaproportsionaalselt suured. VKEdel ei ole sageli vajalikke vahendeid, eeskätt rahaliste raskuste korral, et tulla toime suurte saneerimiskuludega ja kasutada tõhusamaid saneerimismenetlusi mõnes teises liikmesriigis. Selleks et aidata sellistel võlgnikel saneerimise kulusid madalal hoida, tuleks riigi tasandil välja töötada ja veebis kättesaadavaks teha saneerimiskavade laiaulatuslikud kontrollnimekirjad, mis on kohandatud VKEde vajadustele ja eripärale. Lisaks tuleks sisse seada varajase hoiatamise vahendid, et teavitada võlgnikke tungivast vajadusest kiiresti tegutseda, võttes arvesse VKEde piiratud vahendeid ekspertide palkamiseks.

Anto Kasak on oma arvamuses Direktiivi preambula punkti 17 kohta välja toodud, et „*Samas ei ole võlgnikud reeglina pädevad seda õiget momenti fikseerima. Võib olla oleks vaja võlausaldajate initsiatiivi. Soovitaksin kaaluda „London Approach” lähenemise meetodikast mõtete kaasamist*“²⁵³

Direktiivi preambula punktis 22 on leitud, et mida varem võlgnik näeb, et tal on rahalised raskused, ja saab võtta vajalikke meetmeid, seda suurem on tõenäosus, et eelseisev maksejõuetus suudetakse ära hoida või et juhul, kui ettevõtte elujõulisust ei ole võimalik taastada, läheb likvideerimine sujuvamalt ja tõhusamalt. Seepärast peaks olema olemas selge, ajakohastatud, kokkuvõtlik ja kasutajasõbralik teave kättesaadavate ennetava saneerimise menetluste kohta, samuti üks või mitu varajase hoiatamise vahendit, et stimuleerida rahaliste raskuste ees seisvaid võlgnikke varakult tegutsema. Hoiatusmehhanismide vormis varajase hoiatamise vahendid, mis annavad teada, kui võlgnik on jätnud tegemata teatavat liiki maksed, võib käivitada näiteks maksude või sotsiaalkindlustusmaksete tasumata jätmisega. Liikmesriigid või eraõiguslikud isikud võivad sellised vahendid välja töötada tingimusel, et eesmärk täidetakse. Liikmesriigid peaksid tegema teabe varajase hoiatamise vahendi kohta veebis kättesaadavaks, näiteks selleks ette nähtud veebisaidil või -lehel. Liikmesriikidel peaks olema võimalik kohandada varajase hoiatamise vahendeid vastavalt ettevõtte suurusele ning kehtestada suurtele ettevõtetele ja kontsernidele varajase hoiatamise vahendite kohaldamise erisätted, võttes arvesse nende iseärasusi. Käesolev Direktiiv ei peaks panema liikmesriikidele vastutust potentsiaalse kahju

eest, mis on tekkinud selliste varajase hoiatamise vahendite tulemusel algatatud saneerimismenetluse kaudu.

Direktiivi preambula punkt 24 sätestab, et võlgnikud, sealhulgas juriidilised üksused ning, kui see on liikmesriigi õiguses nii sätestatud, füüsilised isikud ja kontsernid, peaksid saama kasutada saneerimisraamistikku, et tegeleda rahaliste raskustega juba varajases etapis, kui tundub tõenäoline, et nende maksejõuetust saab ära hoida ning tagada ettevõtte elujõulisuse. Saneerimisraamistikku peaks saama kasutada enne, kui võlgnik muutub liikmesriigi õiguse kohaselt maksejõuetuks, st enne, kui võlgnik vastab liikmesriigi õiguse alusel tingimustele, mille kohaselt algatatakse kõiki võlakohustusi hõlmav maksejõuetusmenetlus, millega tavaliselt kaasneb võlgnikule täielik käsutuskeeld ja likvideerija määramine. Et vältida saneerimismenetluse kuritarvitamist, peaksid võlgniku rahalised raskused olema seostatud maksejõuetuse tõenäosusega ning saneerimiskava abil peaks olema võimalik võlgniku maksejõuetust ära hoida ja tagada ettevõtte elujõulisus.

Direktiivi preambula punkti 30 kohaselt peaks üleliigsete kulude vältimiseks ja ennetava saneerimise varase laadiga arvestamiseks ning selleks, et stimuleerida võlgnikke taotlema ennetavat saneerimist nende rahaliste raskuste varajases etapis, neile põhimõtteliselt jääma kontroll oma varade ning igapäevase majandustegevuse üle. Saneerimisnõustaja määramine võlgniku tegevuse üle järelevalve teostamiseks või võlgniku igapäevase tegevuse üle osalise kontrolli võtmiseks ei peaks olema igal juhul kohustuslik, vaid see otsus tuleks teha iga juhtumi puhul eraldi ja olenevalt olukorrast või võlgniku konkreetsetest vajadustest. Liikmesriikidel peaks siiski olema võimalik ette näha, et saneerimisnõustaja määramine on teataval tingimustel alati vajalik, näiteks juhul, kui kõikide võlgniku võlgade sissenõudmine peatatakse, kui saneerimiskava tuleb kinnitada rühmadeülese kohustamise kaudu, kui saneerimiskava sisaldab töötajate õigusi mõjutavaid meetmeid või kui võlgnik või selle juhtkond on ärisuhetes käitunud kriminaalsel, petturlikul või kahjustaval viisil.

Direktiivi preambula punkti 47 kohaselt tuleks liikmesriigi õiguses kehtestada nõutavad enamused tagamaks, et puudutatud isikute vähemus igas rühmas ei saaks takistada sellise saneerimiskava vastuvõtmist, millega ei kahjustata ebaõiglaselt nende õigusi ja huvisid. Kui tagatud nõuetega võlausaldajaid, kes jäid eriarvamusele, ei seoks hääletenamuse nõue, ei oleks varajane saneerimine paljudel juhtudel võimalik, näiteks muidu elujõulise ettevõtte finantsjuhtimise ümberkorraldamise vajaduse korral. Selleks et tagada saneerimiskavade vastuvõtmisel isikutele sõnaõigus, mis oleks proportsionaalne nende panusega ettevõttes, peaks nõutav enamus põhinema iga vastava rühma võlausaldajate nõuete või omakapitali omanike huvide summalt. Liikmesriikidel peaks olema võimalik lisaks nõuda igas rühmas puudutatud isikute arvu enamust. Liikmesriikidel peaks olema võimalik näha ette reeglid, mis puudutavad selliste puudutatud isikute hääleõigust, kes ei kasuta oma hääleõigust nõuetekohaselt või kes ei ole esindatud, võttes neid näiteks arvesse seoses osalemiskünnisega või enamuse väljaarvutamisel. Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik näha hääletamise jaoks ette osalemise künnis.

Direktiivi preambula punkt 70 järgi, selleks et ennetavat saneerimist veelgi edendada, on oluline tagada, et juriidilise isiku juhte ei kallutataks mõistlike äriotsuste tegemata jätmisele ega mõistlike äririskide võtmata jätmisele, eriti olukorras, kus seeläbi paraneks potentsiaalselt elujõuliste ettevõtete saneerimise väljavaade. Kui äriühing on rahalises raskustes, peaksid juriidilise isiku juhid astuma samme kahjude minimeerimiseks ja maksejõuetuse vältimiseks, näiteks küsima erialast nõu, sealhulgas saneerimise ja maksejõuetuse asjus, või kasutama vajaduse korral varajase hoiatamise vahendeid; kaitsma äriühingu varasid, et väärtus oleks maksimaalne ja peamiste varade kaotus ära hoidud; vaatama üle ettevõtte struktuuri ja ülesanded, et kontrollida elujõulisust ja vähendada kulutusi; mitte kohustama äriühingut sellist laadi tehinguteks, mille suhtes võidakse kohaldada vara tagasivõtmist, välja arvatud juhul, kui selleks on piisav majanduslik põhjendus; jätkama kauplemist neil juhtudel, kui see on tegevuse jätkuvuse maksimeerimise seisukohast põhjendatud; pidama võlausaldajatega läbirääkimisi ja algatama ennetava saneerimise menetluse.

Lähtudes eeltoodust saab järeldada, et ka Direktiivis endas käsitletakse saneerimisavalduse võimalikult varajast esitamist ühe keskse eesmärgina, millele peab kaasa aitama Direktiivi kogu õiguslik raamistik. Nii ilmneb Direktiiv preambula erinevatest punktidest, et näiteks varade käsutusõiguse säilitamine võlgnikul, saneerimiskavade hääletamise regulatsioon ning juriidiliste isikute juhtide kohustuste regulatsioon on kõik muuhulgas kantud ka eesmärgist soodustada saneerimisavalduste võimalikult varajast esitamist. Spetsiifilisemalt saneerimisavalduse varajasema esitamise motiveerimisele suunatuna võib käsitleda Direktiivi artikli 3 regulatsiooni, mis sätestab järgmist:

Artikkel 3

Varajane hoiatamine ja juurdepääs teabele

1. Liikmesriigid tagavad, et võlgnikel on juurdepääs ühele või mitmele selgele ja läbipaistvale varajase hoiatamise vahendile, mis aitavad tuvastada asjaolusid, mis võivad põhjustada maksejõuetuse tõenäolisust, ja anda võlgnikule märku vajadusest viivitamatult tegutseda.

Esimese löigu kohaldamiseks võivad liikmesriigid kasutada teavitamiseks ja teabevahetuseks ajakohastatud infotehnoloogiat.

2. Varajase hoiatamise vahendid võivad olla järgmised:

a) hoiatusmehhanismid, kui võlgnik on jätnud tegemata teatavat liiki maksed;

b) avalik-õiguslike või eraõiguslike organisatsioonide nõuandeteenused;

c) riigisisese õiguse kohased stiimulid võlgniku kohta asjakohast teavet valdavatele kolmandatele isikutele, nagu raamatupidajad, maksu- ja sotsiaalkindlustusametid, et anda võlgnikule märku olukorra halvenemisest.

3. Liikmesriigid tagavad, et võlgnikel ja töötajate esindajatel on juurdepääs asjakohasele ja ajakohastatud teabele varajase hoiatamise vahendite kättesaadavuse ning saneerimis- ja võlgadest vabastamise menetluste ja meetmete kohta.

4. Liikmesriigid tagavad, et teave varajase hoiatamise vahendite kättesaadavuse kohta on üldsusele veebis kättesaadav ning et see teave on hõlpsalt leitav ja esitatud kasutajasõbralikul viisil, eeskätt VKEde jaoks.

5. Liikmesriigid võivad pakkuda toetust töötajate esindajatele võlgniku majandusliku olukorra hindamiseks.

Direktiivi ülevõtmise seisukohalt on seega oluline analüüsida, kas ja milline regulatsioon tuleks eraldi sätestada saneerimisseaduses eesmärgiga motiveerida saneerimisavalduse varasema esitamise võimalusi lähtudes seejuures Direktiivi artiklist 3 ja preambulas välja toodud põhimõtetest.

2.4.3. Kehtiv õigus

Kehtiv õigus ei näe saneerimisseaduses ette eraldiseisvat saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise regulatsiooni. Samas on sätestab kehtiv õigus erinevates seadustes mitmeid spetsiifilisi regulatsioone, mis on olemuslikult muuhulgas suunatus ettevõtte makseraskustega võimalikult operatiivsele tegelemisele, aga ka võlausaldajate teavitamisele võlgniku majanduslikest raskustest: raamatupidamise nõuded ja nõuded vara vähenemise korral (ÄS alusel); äriühingutega seotud süüteod ÄS-ist tulenevate nõuete rikkumise puhuks (KarS); maksuameti tegevus (MKS); nõuded krediitiasutustele krediidiriski maandamiseks (KAS) Välja võib veel tuua näiteks järgmised sätted erinevatest seadustest. ÄS §§ 97¹, 334 (majandusaasta aruande kinnitamine ja esitamine äriregistrile); ÄS § 60 (majandusaasta aruande esitamata jätmine) registripidaja on kohustab registrist kustutamise hoiatusel esitama majandusaasta aruannet määratud tähtaja jooksul, mis peab olema vähemalt kuus kuud. Ametlikes Teadaannetes teade majandusaasta aruande esitamata jätmise kohta koos üleskutsega äriühingu võlausaldajatele teatada oma nõuetest äriühingu vastu ja taotleda likvideerimismenetluse läbiviimist, millele lisandub hoiatus, et äriühing võidakse registrist kustutada. Eraldiseisvalt on reguleeritud kohustuslikud tegevused äriühingu vara vähenemise korra (ÄS § 176 ja § 301). Lisaks sätestab karistuseseadustik eraldi äriühingutega seotud süütegude normistiku, mis ei ole küll otsene varajase hoiatuse meede, aga on siiski kaudselt suunatud äriühingute majanduslike raskustega võimalikult varajases faasis tegelemisele läbi selle, et need normid sätestavad sunnimehhanism, mis suunab isikuid äriseadustikus ette nähtud nõudeid täitma (KarS § 381, § 381¹, § 384). Käibemaksukohustuslasel on kohustus esitada iga kuu käibemaksu ja tulumaksu deklaratsioone. Esitamata jätmise korral sunniraha hoiatus, millele järgneb sunniraha (MKS § 85). Eraldi nõuded on kehtestatud krediitilepingutele eesmärgiga tagada vastutustundlik laenamine ja krediidiriskide positsioonide adekvaatne hindamine (KAS § 82 lg 3¹ ja § 86 lg 2). Vastavalt Eesti Panga presidendi määruse „Krediitiasutuste laenude teenindamine ja ebatõenäoliselt laekuvate nõuete kuldesse kandmine“ punktile 5.3 peab krediitiasutus laene pidevalt jälgima selgitamaks laenusaaaja majanduslikku olukorda, samuti tagatise neto realiseerimismaksumust, maariski ja muid olulisi riske, mis võivad mõjutada laenusaaaja krediivõimelisust või laenu neto realiseerimismaksumust (juhul kui pank kavatseb antud laenu müüa). Lisaks sätestab KarS § 384 kuni § 385 eraldiseisvalt panroti- ja täitemenetlused süüteod.

Saab asuda seisukohale, et eelviidatud regulatsioon omab muuhulgas ka saneerimisavalduse varasemale esitamisele motiveerivat mõju, kuna võimaldab näeb ette aktiivsed kohustused ettevõtjale ja kolmandatele isikutele (nt registripidajad, krediitiasutused) pöörata tähelepanu ettevõtte majanduslikule olukorrale ning võtta tarvitusele meetmed, kui ettevõtte majanduslikus olukorras ilmuvad ohu märgid, mis võivad viidata maksejõuetuse riskile. Samuti on kehtivas õiguses ette nähtud sanktsioonimehhanismid viidatud kohustuste rikkumise puhuks.

2.4.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

Kehtiva õiguse muutmisvajaduse peamiseks uurimisküsimusteks on muuhulgas see kas oleks vaja saneerimisseadust täiendada saneerimisavalduse varasemale esitamisele suunava spetsiifilise regulatsiooniga või tuleks saneerimisseaduse regulatsiooni vaadelda ühtse kompleksina mille üheks eesmärgiks oleks saneerimisavalduste varasema esitamise soodustamine. Samuti on oluline aru saada, kas ja millist mõju omab saneerimisavalduste varasema esitamise soodustamisele pankrotiseaduse olemasolev ja planeeritav regulatsioon.

Saneerimismenetluse olemasolu ja võimaluste teadvustamine on muuhulgas ka õigus- ja ärikultuuri arengu taseme küsimus. Seadusandja ja riigivõim saavad ettevõtjate informeerimisel kaasa aidata erinevate teavitus ja koolitusprogrammidega ning muuhulgas vajab läbivalt tähelepanu maksejõuetusmenetlustega (sh ka saneerimismenetlusega) kaasneva stigmatiseeriva mõju vähendamine.

2.4.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitud seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Direktiivi artiklist 3 tulenevate nõuete kohta:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 3 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et võlgnikel on juurdepääs ühele või mitmele selgele ja läbipaistvale varajase hoiatamise vahendile, mis aitavad tuvastada asjaolusid, mis võivad põhjustada maksejõuetuse tõenäolisust, ja anda võlgnikule märku vajadusest viivitamatult tegutseda. Esimese lõigu kohaldamiseks võivad liikmesriigid kasutada teavitamiseks ja teabevahetuseks ajakohastatud infotehnoloogiat.	Jah	Regulatsioon puudub
Varajase hoiatamise meetmed võivad olla järgmised:	Selgitav	Regulatsioon puudub
hoiatusmehhanismid, kui võlgnik on jätnud tegemata teatavat liiki maksed (artikkel 3 lg 2 p (a));		
avalik-õiguslike või eraõiguslike organisatsioonide nõuandeteenused (artikkel 3 lg 2 p (b));		
riigisisese õiguse kohased stiimulid võlgniku kohta asjakohast teavet valdavatele kolmandatele isikutele, nagu raamatupidajad, maksu- ja sotsiaalkindlustusametid, et anda võlgnikule märku olukorra halvenemisest (artikkel 3 lg 2 p (c)).		
Liikmesriigid tagavad, et võlgnikel ja töötajate esindajatel on juurdepääs asjakohasele ja ajakohastatud teabele varajase hoiatamise vahendite kättesaadavuse ning saneerimis- ja võlgadest vabastamise menetluste ja meetmete kohta (artikkel 3 lg 3).	Jah	Regulatsioon puudub
Liikmesriigid tagavad, et teave varajase hoiatamise vahendite kättesaadavuse kohta on üldsusele veebis kättesaadav ning et see teave on hõlpsalt leitav ja esitatud kasutajasõbralikul viisil, eeskätt VKEde jaoks (artikkel 3 lg 4).	Jah	Regulatsioon puudub
Liikmesriigid võivad pakkuda toetust töötajate esindajatele võlgniku majandusliku olukorra hindamiseks (artikkel 3 lg 5).	Ei	Regulatsioon puudub

Õunpuu analüüs on Direktiivi artikkel 3 osas leitud, et Eesti kehtivas õiguses on juba olemas mitmed varajase teavitamise meetmed. Informatsioon olemasolevate nõuete ja saneerimis- ja võlavabastuse menetluste kohta on kättesaadav erinevatel infolehekülgedel, ettevõtjaportaalis, JM kodulehel jne. Direktiivi nõuete täitmise seisukohast oleks vajalik üle vaadata infokanalid ja kasutajasõbralikkus (s.t kas info on esitatud kujul, mis võimaldab aru saada nõuetest ja võimalustest äriühingu elutsükli

erinevatel etappidel ja FIE-I võlgade tasumisega raskuste tekkimise korral).²⁵⁴ EE olemasolevad meetmed kohalduvad kõigile äriühingutele. Eraldi tähelepanu peaks pöörama FIE-dele informatsiooni edastamise kanalitele ja kasutajasõbralikkusele. Võib kaaluda KOM poolt koostatud *early warning tool* i (https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ewt_en/) versiooni sisseviimist siseriiklikele infolehekülgedele.²⁵⁵

2.4.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Maksejõuetusvaldkonna muudatused. Saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimaluste juures on siseriiklikus vaates küsimus muuhulgas ka selles, et millised on maksejõuetusõiguse valdkonnas planeeritavad muudatused üldisemalt, mis võiksid motiveerida saneerimisavalduse varasemat esitamist. Siinkohal on oluline pöörata tähelepanu pankrotiseaduse planeeritavatele muudatustele.

Pankrotiseaduse revisjoni raames kavandatava Maksejõuetusinstituutsiooni loomine on oluline ka saneerimisavalduste varasema esitamise motiveerimise juures. Nimelt on Maksejõuetusinstituutsiooni loomise üheks eesmärgiks järelevalve tõhustamine võlgnike tegevuse üle, eelkõige olukorras, kus maksejõuetus tekitati ebaseaduslikult.²⁵⁶ Seega peaks Maksejõuetusinstituutsioon oluliselt tõhustama pankrotimenetluste läbiviimist ning vähendama võimalusi kuritarvitusteks. Tõhus ning efektiivsele järelevalvele allutatud pankrotimenetlus peaks soodustama ka saneerimismenetluste varasemat algatamist, kuna see annab ettevõtjatele tugeva signaali, et mõistlikum on püüda ettevõtte probleemidega tegeleda juba varakult ja eelistatult saneerimismenetluses selle pärast, et saneerimismenetlus pakub parema alternatiivi maksejõuetuse ületamiseks võrrelduna väljavaadetega läbida hiljem pankrotimenetlus, mille raugemise perspektiivid on madalad ja pankrotivara moodustamine efektiivsem tulenevalt Maksejõuetusinstituutsiooni tegevusest. Ilmselt tuleb mõnda, et ettevõtjate soovi saneerimismenetluse kaudu oma majanduslike raskuste ületamiseks võis mõnevõrra pärssida arvamus, et hilisema pankrotimenetluse tagajärjeks on märkimisväärse tõenäosusega raugemine. See omakorda mõjus demotiveerivalt ka saneerimismenetluste algatamisele.

Pankrotiseaduse revisjoni raames on kavandatud luua ka regulatsioon võlausaldaja motiveerimiseks menetluskulude kandmiseks.²⁵⁷ Revisjoni lähenemise alusena on välja toodud, et võlausaldajatel puudub reeglina motivatsioon pankrotimenetluse kulude katteks rahasumma deposiiti tasumiseks, kuna võlausaldajal puudub selgus, kas ta saab need kulud tagasi. Revisjoni raames on välja pakutud, sätestada, et võlausaldaja peaks küll tasuma menetluskulud deposiiti pankrotiavalduse esitamisel, kuid pankroti välja kuulutamise hakkab kehtima eeldus, et pankrotiavaldust ei ole esitatud õigeaegselt, välja arvatud juhul, kui kohustatud isik ei tõenda vastupidist. Kui kohustatud isik on rikkunud pankrotiavalduse esitamise kohustust, peab ta tasuma menetluskulud deposiiti ja võlausaldajale hüvitatakse tema poolt tasutud kulud. Kas selline muudatus soodustaks saneerimisavalduse varasemat esitamist, kuna see motiveeriks ettevõtjat varem oma majanduslike probleemidega tegelema eesmärgiga vältida pankrotimenetlust ning võimalikku ettevõtja isiklikku kohustust pankrotimenetluse kulude kandmiseks.

Antud näidete varal saab järeldada, et pankrotimenetluses planeeritavad muudatused omavad tõenäoliselt märkimisväärset mõju ka saneerimismenetluste algatamise sagedusele. Seejuures otsib pankrotiseaduse revisjon võimalusi pankrotimenetluse efektiivistamiseks nii läbi uue instituutsiooni loomise kui ka läbi võlgniku potentsiaalse isikliku vastutuse suurendamise püsiva maksejõuetuse olukorras.

Arvestades, et saneerimismenetlus on vabatahtlik menetlus ja ettevõtjal puudub kohustus saneerimismenetluse algatamiseks makseraskuste ilmnemisel ei oleks põhjendatud saneerimisavalduse esitamata jätmist või selle hilist esitamist eraldiseisvalt ettevõtte seisukohal sanktsioneerima hakata. Seda toetab ka kehtiv õigus, mis näeb ette võimalused ettevõtte juhtorgani liikmete tsiviil- ja karisusõiguslikuks vastutuseks olukorras, kus juhtorgani liige on jätnud täitmata või rikkunud seadusest tulenevaid kohustusi püsiva maksejõuetuse olukorras. Lisaks nähtub ka pankrotiseaduse revisjoni lähtepunktidest suurendada pankrotiseaduse efektiivsust muuhulgas läbi menetluskulude kandmise riski asetamise võlgniku juhtorgani liikmele, kes on rikkunud

²⁵⁴ Õunpuu analüüsi lk 13.

²⁵⁵ Õunpuu analüüsi lk 16.

²⁵⁶ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus.15.11.2018, lk 1.

²⁵⁷ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus.15.11.2018, lk 2.

pankrotiavalduse õigeaegse esitamise kohustust. Seega on juhtorgani liikmete kohustused seoses ettevõtte maksejõulisuse üle järelevalve teostamisega ja selle parandamise osas vajalike sammude astumisega küllaldaselt sanktsioneeritud.

Riigi poolsed soodustused. Eraldi küsimuste ring seondub sellega kas ja milliseid soodustusi või tuge saaks ja võiks riik anda saneerimist planeerivale või juba saneerimismenetluses olevale ettevõttele lisaks Direktiivis ette nähtud varajase hoiatamise mehhanismile. Töörühm näeb, peamise riigi toena kvaliteetse sisendi andmist nii võlausaldajatele kui võlgnikule seoses saneerimismenetlusega (vt siinkohal ka nt töörühma soovidused seoses Direktiivi artikliga 8 lg 2). Kuna saneerimismenetlus on vabatahtlik menetlus, mille peamiseks katalüsaatoriks on ettevõtja soov oma ettevõtte majanduslikud raskused ületada ning jätkata ettevõtte tegevust, siis on ettevõtjal ennekõike riigilt vaja tuge läbi selle, et riik nõustaks ettevõtjat ning aitaks tal vajadusel leida pädevaid spetsialiste. Saneerimismenetluse loogikaga ei ole hästi kooskõlas see, kui riik initsieerib saneerimismenetlusi läbi erinevate rahaliste toetuste või soodustuste (nt maksusoodustuste) pakkumise. Seda seetõttu, et rahalised soodustused vähendavad ettevõtja enda soovi ettevõtte päästa ning liigutavad ettevõtja fookuse ettevõtte päästmiselt soodustuste ja toetuste saamisele, mis omakorda loobu ohu kuritarvitusteks. Ettevõtja ei peaks asuma ettevõtet saneerima mitte selle pärast, et saada soodustusi ja toetusi, vaid selle pärast, et ta soovib ettevõtte majanduslikud raskused ületada.

Riigi poolt soodustuste ja toetuste andmisel tekib täiendav küsimus võimalikust riigiabist ning selle seaduslikkusest. Riigiabi andmine on eraldi reguleeritud. Üldreeglina on riigiabi andmine keelatud. Seadusliku riigiabi andmiseks tuleb järgida kindlaid reegleid. Näiteks on Euroopa Komisjon välja töötanud „Suunised raskustes olevate mittefinantsettevõtjate päästmiseks ja ümberkorraldamiseks antava riigiabi kohta“²⁵⁸, mille järgimine võiks tingida antud riigiabi hilisema heakskiitmise.

Täiendavalt toob töörühm välja, et arvestades Covid-19 pandeemia järgnenud majanduslanguse olukorras on riigi poolsete soodustuste andmine saneeritavatele ettevõtetele ka riigi võimekuse seisukohast küsitav. Töörühm leiab, et pigem peaks riik keskenduma võimalikult efektiivse saneerimismenetluse loomisele ja selle ellu rakendamisele. Tagada vahendite olemasolu kohtute ressursi suurendamiseks ja seeläbi saneerimismenetluse efektiivsemaks läbiviimiseks (vt siinkohal töörühma seisukohad seoses Direktiivi artikkel 9 lg 5 ls 2 ülevõtmise küsimuses), on olulisem eesmärk, kui saneeritava ettevõtte rahaline teotamine. Efektiivne saneerimismenetlus on majanduskeskkonna ning ka ühiskonna jaoks suurema kasuteguriga ning töörühma hinnangul kõige mõistlikum viis soodustada ettevõtete võimalikult varajast saneerimist ning saavutada võimalikult suur saneerimismenetluste edukusnäitaja.

Kokkuvõtlikult saab järeldada, et efektiivse saneerimismenetluse läbiviimiseks ei pruugi riigipoolset toetused maksuerandite ja/või toetuste näol olla põhjendatud. Riigi poolne tugi efektiivsete saneerimismenetluste läbiviimiseks saab muuhulgas seisneda selles, et riik menetleb ettevõtja saneerimiskavas esitatud maksunõuete saneerimise soovi põhjendatult ning arvestades vastutustundlikult maksunõuete saneerimise olulisust saneerimismenetluse õnnestumiseks.

2.4.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes on saneerimisavalduse varasema motiveerimise võimalusi käsitletud üldises plaanis. Nii on revisjoni lähteülesande alapunktis 13.1.4. toodud välja vajadus kaaluda võimalikku riigi tuge eesmärgiga aidata kaasa saneerimismenetluse edukale läbiviimisel, kui isik on esitanud õigeaegselt saneerimisavalduse.²⁵⁹

2.4.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB raporti punktis 1.5 käsitletakse meetmete paketti, mille läbi muuta saneerimist ettevõtete jaoks atraktiivsemaks. WB raportis tuuakse välja, et Eestis on saneerimiste arv võrrelduna pankrotimenetluste koguarvuga võrdlemisi väike, mis viitab, et saneerimismenetlusi on võimalik

²⁵⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0731\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XC0731(01)&from=EN)

²⁵⁹ Maksejõuetusmenetluse revisjoni lähteülesande lk 109-111

efektiivsemaks muuta.²⁶⁰ WB raporti punktis 1.5.1 tuuakse välja, et saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmise meetmena tuleks parandada saneerimismenetluses esitatud nõuete kontrollimise protseduuri seeläbi, et anda saneerimisnõustajale pädevus võtta vastu otsuseid vaidlusalauste nõuetele hääleõiguse andmise osas ning samuti kaaluda vaidlusalauste nõuete osas langetatud maakohu otsuste peale kaebeõiguse piiramist. WB raporti punktis 1.5.2 nähakse saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmis võimalusena ette võimalust piirata erinevaid kaebeõiguseid. Tuuakse välja, et kohtud ei tohiks peatada saneerimiskava täitmist pelgalt seetõttu, et kava on vaidlustatud. WB raporti punktis 1.5.3 kohaselt on võlausaldajate poolt kinnitamata jäänud kava vastuvõtmise protseduur ebatavaline ning WB soovib kaaluda sellest loobumist. WB raporti punkti 1.5.4 kohaselt võiks saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmiseks kaaluda lihtsamate saneerimismenetluste puhul *pre-pack* lahendusi. Lisaks soovita WB oma raporti punktis 1.5.5 loobuda pankrotimenetluses tervendamise regulatsioonist ning kaaluda pankrotimenetluses sätestatud kompromissi regulatsioonist loobumist. Lisaks soovitatakse WB raporti punktis 1.5.6 lisada saneerimismenetlus ja saneerimisnõustaja Direktiivi 2015/848 sobivasse lisasse.

Lähtudes eeltoodust käsitleb ka WB raport saneerimismenetluse atraktiivsemaks muutmise võimalusi ja sellest loogiliselt tuleneva saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalusi kompleksse küsimusena, mis peab toetuma kogu saneerimismenetluse regulatsiooni efektiivsusele. WB raport ei sätesta eraldiseisvaid soovitusi Direktiivi artikli 3 osas.

2.4.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Maksejõuetusõiguse revisjoni alapunktis 13.2 on käsitletud huvigruppide 2015 aasta tagasisidet.²⁶¹ Saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimaluste raames on viidatud tagasisidest välja tuua järgnev. Eesti Advokatuuri Maksejõuetusõiguse Komisjon: „Saneerimismenetluse institutsiooni sisetoomine Eesti õigusruumi on kahtlemata Eesti ettevõtluskeskkonna rahvusvahelist konkurentsivõimet tugevdanud, kuid praktilikas kasutatavad ettevõtjad saneerimismenetluse võimalusi väga harva. Edukalt õnnestub läbi viia vaid üksikud algatatud saneerimismenetlused.“ „Saneerimine peaks olema tõsiseltvõetav alternatiiv pankrotimenetlusele. Saneerimismenetluse eesmärk on ettevõtja tegevuse säilitamine; pankrotimenetluse eesmärk on pigem leida võimalus ettevõtja likvideerimiseks võimalikult väikeste kuludega ning võimalikult kiiresti, jagades seejuures ettevõtja vara võimalikult õiglaselt.“ „Riik võiks näha ette ja kujundada mehhanismi saneerimismenetlust alustanud ettevõtete toetamiseks. Nimetatud toetus võib seisneda saneerimismenetluse kestel teatud kindlatel tingimustel erinevate maksusoodustuste pakkumises (nt tööjõumaksude või teiste maksude ajutine alandamine jms), sihtotstarbelise finantseeringu pakkumises, garantiide pakkumises vms. Selline riigipoolne tugi võimaldaks saneerimise all oleval ettevõttel lihtsamini pöörduda elujõuliseks, et seejärel uuesti jätkata ettevõtlust tavatingimustest.“ Kaubandus- ja Tööstuskoda: „Kaubanduskoda toetab ideed, et ettevõtteid tuleks enam suunata saneerimismenetlusesse ning sel eesmärgil vajadusel lihtsustada saneerimismenetluse läbiviimist.“ Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda: „Saneerimismenetlus [...] ei vasta eesmärkidele ja vajadustele.“ Tartu Maakohus: „Äriühingute puhul on võrdlus pankrotimenetluse ja saneerimismenetluse asjus saneerimismenetluse kahjuks. S.t. menetlus, mida eelistaks vastutust võtta tahtev ettevõtja ja mis annaks võlausaldajatele olulisemalt paremaid võimalusi (ehk siis saneerimismenetlus), on ettevõtjale määratult keerukam kui pankrotimenetlus. Selline olukord ei soodusta ühelgi juhul saneerimismenetlusesse astumist. Õiguslik raamistik peaks soodustama just sellist menetlust, mis annaks võlausaldajatele parema tulemuse.“ Riigikohus: „Senini ei ole selge, missugused on saneerimismenetluse [...] tegelikud praktilised vajadused ja võimalused. Saneerimismenetluse [...] kui pankrotimenetluse alternatiivide loogika on iseenesest õige.“

Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda on oma 12.09.2019 arvamise punktis 3.1 leidnud, et saneerimismenetlus peaks olema kergesti alustatav ja kergesti lõpetatav. Rahandusministeerium on oma 27.09.2019 arvamuses leidnud, et saneerimismenetlusega seotud dokumendid võiksid olla kättesaadavad võlausaldajatele e-toimiku kaudu. Riigikohus on oma 30.09.2019 arvamuses leidnud, et Toetada võib suunda soodustada kohtuväliseid võlgniku ja võlausaldaja kokkuleppeid ning kohtuvälised juhendmaterjalid ja meetmed võiksid olla sobilikud, arvestades Eesti väikeste ja keskmiste ettevõtete suurt osakaalu. Saneerimismenetlus saaks olla atraktiivsem ja kiirem, kui seda ei pikendaks asjatud vaidlused võlausaldajate häälte arvu ning võlausaldajate grupeerimise aluste üle, mille tõttu menetlus

²⁶⁰ World Bank. Preventive Restructuring. Estonia Report. July 2019, lk 16 jj.

²⁶¹ Maksejõuetusmenetluse revisjoni lähteülesande lk 135.

venib, aga lisaks võib see pädida ka saneerimiskava kinnitamata jätmisega (vt mh vastuvõtmatu saneerimiskava SanS § 36 p-d 1 ja 3).

Uurimigrühmale antud intervjuude pinnalt saab üldistatult välja tuua, et saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimist toetati. Intervjueeritud kohtunikud töid välja, et kavade kinnitamine on problemaatiline, kui saneerimisavalduse esitamisega on viivatud; kaaluda võiks mingi soodustuse andmist, näiteks mingis ulatuses võlgade garanteeritud ümberkujundamist. Saneerimisnõustajad toetasid saneerimisavalduse varasema esitamise soodustamist, leides, et praegu saadab ka saneerimismenetlusi pankrotimenetlustele sarnanev stigma.

2.4.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Relevantset kohtupraktikat, mis puudutaks spetsiifiliselt saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalusi, ei ole. See on ka mõistetav, kuna eelduslikult antud küsimus ei ole eraldivõetuna tsiviilvaidluste esemeks.

2.4.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

2.4.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Võrdlusriikide pinnalt ei ole võimalik välja tuua ühest regulatsiooni, mis oleks spetsiifiliselt suunatud saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimisele. Saneerimisalased regulatsioonid on reeglina kõik suunatud saneerimismenetluse võimalikult varajases staadiumis alustamise eesmärgi saavutamisele. Näiteks Hollandis on pööratud tähelepanu, et saneerimisavalduse esitamiseks õigustatud isikute ringi laiendamine annab võimaluse varajaseks sekkumiseks²⁶². Šveitsis lähtutakse varajase sekkumise põhimõttest, mis väljendub ennekõike võlgniku juhatuse kohustuse tuvastada võimalikult varajases staadiumis kas ettevõtte vajab saneerimist.²⁶³ Ka Suurbritannias on võetud eraldi eesmärgiks saavutada ühingu juhtorganite poolne võimalikult varajane saneerimisvajaduse tuvastamine ning sellele reageerimine.²⁶⁴

2.4.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL suunistes on leitud, et Direktiivi üheks eesmärgiks on soodustada maksejõuetusmenetluste varasemat alustamist, samas mõõndes, et suur osa selle eesmärgi realiseerumisest peitub selles, kuidas liikmesriigid Direktiivi üle võtavad²⁶⁵.

ELI analüüsi soovitude punktis 1.21 ja 1.2.1.4 on välja toodud²⁶⁶, et riigid peaksid toetama ja looma varajase hoiatamise mehhanismid, mis annaksid signaali ettevõtte majandusolukorra halvenemisest. Võimalikeks vahenditeks oleksid siinkohal võlgniku ja selle juhtorganite kohustused monitoorida ettevõtte majanduslikku seisu ning sellest näiteks oma laenuandjaid teavitada. Lisaks võiks ELI analüüsi kohaselt kaaluda kolmandatele isikutele (nt raamatupidaja, maksunõustajad jne) kohustuse panemist ettevõtja majandusliku seisu halvenemisest teavitada.

UNCITRALi suunistes on leitud, et saneerimismenetluse üheks eesmärgiks peab olema selliste võimaluste loomine, mis lubaksid võlgnikel oma majanduslikke raskusi võimalikult varakult adresseerida. Menetlusse sisenemise lihtsad tingimused soodustavad menetluse efektiivsemat läbiviimist ja lõppastmes suuremat kasu ettevõtjale ja selle võlausaldajatele.²⁶⁷

²⁶² Bill on Dutch Scheme as Published. Resor 2019, lk 9.

²⁶³ Switzzeland. Overview and Introduction. Baker & McKenzie, lk 2.

²⁶⁴ Gouvernement response: Insolvency and Corporate Governance, lk 44 p 5.17 ja lk 45 p 5.26 ja lk 76. p 5.187 .

²⁶⁵ INSOL Europe Guidance Note on the Implemenetation of Preventive Restructuring Framework Under EU Directive 2019/1023. Tomjš Richter & Adrian Thery. April 2020, lk 7

²⁶⁶ Instrument of the European Law Institute. Rescue of Businesse in Insolvency Law. Viin 2017, lk 24 ja 182.

²⁶⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 53 p 4 (b), lk 57 p 55, .

2.4.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

PankrS revisjoni raames ei ole saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimise võimalusi eraldiseisvalt käsitletud. Samas on maksejõuetusõiguse muutmise eesmärgid generaalselt kantud ka menetluse efektiivistamise eesmärgist, mis omakorda avaldab positiivset mõju ka saneerimisavalduse varasemale esitamisele. Peamist positiivset mõju PankrS revisjoni teemaderingis saneerimisavalduse varasema esitamise eesmärgi edendamisele näeb töörühm ennekõike maksejõuetusinstituutsiooni loomise kavatsuses.

2.4.7. Järeldused ja ettepanekud

2.4.7.1. Järeldused

Saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmine ja selle raames saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimine on eesmärgid, mida Direktiiv endas kannab ning millega tuleb Direktiivi ülevõtmisel läbivalt arvestada. Töörühm on seisukohal, et kogu saneerimisseaduse regulatsioon peab neid eesmärgi toetama. Saneerimisavalduse varasemat esitamise on võimalik motiveerida ja esile kutsuda siis, kui võlgnikul on adekvaatne ettekujutus oma majanduslikust olukorrast ning teadmine milliste vahenditega asuda ettevõtte majanduslikke raskusi ületama. See eeldab Direktiivi artiklis 3 sätestatud nõuete järgimist ja ennekõike võlgnikele juurdepääsu tagamist varajase hoiatamise meetmetele ja asjakohasele informatsioonile. Direktiivi nõuete täitmine ja saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimine eeldab lisaks ka aktiivset teavitustööd kättesaadava informatsiooni ning meetmete osas ning saneerimismenetluse võimaluste tutvustamist ühiskonnas ja ettevõtjate seas laiemalt. Seeläbi on võimalik vähendada saneerimismenetlusega põhjendamatult kaasas käivat stigma ning aidata kaasa saneerimismenetluste arvu tõusule ning suurendada edukate saneerimist tõenäosust.

2.4.7.2. Ettepanekud

Töörühm leiab, et saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmiseks ning saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimiseks on vajalik üle võtta Direktiivi artikkel 3 regulatsioon ja tagada ennekõike võlgnikele juurdepääs varajase hoiatamise vahendite ja teabele (arvestades seejuures ka Direktiivi artikkel 8 lg 2 regulatsiooni ja selle juures antud soovitusi, vt täiendavalt teema *Saneerimiskava sisu* alapunkt 4.1.4.1). Samuti on oluline teabe kättesaadavus võlausaldajatele. Selleks soovib töörühm muuhulgas:

- Koostada ja teha internetis kättesaadavaks kontrollnimekirjad või muud elektroonilised infomaterjalid, mis abistaksid võlgnikku enda finantsseisundi hindamisel ning saneerimismenetluse kavandamisel.
- Koostada ja teha internetis kättesaadavaks juhised ettevõtete saneerimiseks saneerimisseaduse alusel. Sellised juhised võiksid muu hulgas sisaldada ülevaadet saneerimisseaduse regulatsiooni kohta, saneerimisavalduse näidist, saneerimiskava koostamise juhiseid, soovitusi võlausaldajatega suhtlemiseks ning saneerimisnõustajate kontakte.
- Koostada ja teha internetis kättesaadavaks andmed isikute ja organisatsioonide kohta, kes saaksid majanduslikesse raskustesse sattunud ettevõtjaid konsulteerida.
- Koostada ja teha internetis kättesaadavaks juhised võlausaldajatele oma võlgnike majandusliku seisundi hindamiseks ning võlgnikega suhtlemiseks. Arvestades töörühma ettepanekut võimaldada võlausaldajal võlgniku nõusoleku olemasolu korral võlgniku saneerimisavalduse esitamiseks, andmed ning juhendmaterjalid võlausaldaja saneerimisavalduse koostamiseks

Eelnimetatud eesmärkide täitmiseks on riigil põhjendatud üle vaadata tema haldusalas olevad infokanalid ning neid vajadusel täiendada ja täiustada. Töörühm toob välja, et sellisteks infokanaliteks võiksid olla näiteks:

- Justiitsministeeriumi <https://www.kohus.ee/et/kohtumenetlus/infomaterjalid>
- Maksu- ja Tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksude-ja-nouete-tasumine-volad>

Täiendavalt tuleks teha koostööd erialaorganisatsioonidega ning erialaliitudega selleks, et avaldada Direktiivi artikkel 3 kohast infot ka nende kodulehekülgedel ning aidata seeläbi kaasa saneerimismenetluse võimaluste paremale teadvustamisele ja soodustada seeläbi saneerimismenetluste arvu kasvu ning edukate saneerimiste hulga suurenemist. Sellisteks eraõiguslikeks organisatsioonideks võiksid olla näiteks

- Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda <https://kpkoda.ee/kkk/>
- Advokatuur <https://www.advokatuur.ee/>
- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda <https://www.koda.ee/>

Lisaks tuleks üle vaadata olemasolevad andmekogud ning portaalid eesmärgiga soodustada nii võlgnikule kui võlausaldajale võimalikult hea ülevaate andmist võlgniku majanduslikust olukorrast ning võimalikust saneerimisvajadusest. Vajadusel teha selleks vajalikku koostööd erasektoriga. Sellisteks portaalideks on näiteks e-äriregistri teabesüsteem <https://ariregister.rik.ee/> või näiteks portaal www.teatmik.ee ning E-Krediidiinfo <https://www.e-krediidiinfo.ee>

Võib kaaluda KOM poolt koostatud *early warning tool*i (https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/ewt_en#/) EE versiooni sisseviimist siseriiklikele infolehekülgedele.

2.4.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Saneerimismenetluse efektiivsemaks muutmiseks ning saneerimisavalduse varasema esitamise motiveerimiseks on vajalik üle võtta Direktiivi artikkel 3 regulatsioon ja tagada ennekõike võlgnikele juurdepääs varajase hoiatamise vahenditele ja teabele.

Muudatusettepanek: Võtta üle Direktiivi artikkel 3 regulatsioon ja tagada võlgnikele aga ka võlausaldajatele juurdepääs varajase hoiatamise vahenditele ja teabele. Selleks tuleks üle vaadata ning täiendada ja kaasajastada internetis kättesaadavad materjalid nii võlgniku majandusliku olukorra hindamiseks, saneerimismenetluse olemuse ja võimaluste kohta ning juhendmaterjalid erinevate dokumentide koostamiseks.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ja tema juhid. Arvestades, et muudatusettepaneku mõjul peaks ettevõtte juhtorganite teadlikus saneerimismenetluse olemasolust ning selle võimalustest paranema ning paranema peaks ka saneerimiseks vajaliku informatsiooni kättesaadavus, hindame muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale keskmiseks kuni suureks. Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes peaksid saama parema ülevaate võlgniku majanduslikust olukorrast ning võimalustest sellega aktiivselt tegelemiseks (s.h võlausaldaja saneerimisavalduse esitamiseks). Hindame muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale keskmiseks kuni suureks.

3. ENNETAVA SANEERIMISE KAVADE ÜLE PEETAVATELE LÄBIRÄÄKIMISTELE KAASA AITAMINE

3.1. Varade käsutusõiguse säilitanud võlgnik

3.1.1. Teema kirjeldus

Varade käsutusõiguse säilitanud võlgnik („*Debtor in Possession*“) definitsioon on toodud välja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20. mai 2015. a määruse nr 2015/848 maksejõuetusmenetluse kohta (edaspidi nimetatud „EIR“) artiklis 2 punktis 3. Nimetatud definitsiooni kohaselt määratletakse „vara käsutusõiguse säilitanud võlgnik“ (edaspidi nimetatud „DIP“) isikuna, kelle suhtes on algatatud maksejõuetusmenetlus, mille puhul ei nimetata tingimata pankrotihaldurit või ei anta võlgniku vara valitsemise õigusi ja kohustusi täielikult pankrotihaldurile ning mille puhul säilitab võlgnik seega täielikult või vähemalt osaliselt kontrolli oma vara ja äriasjade üle. Nimetatud sätte alusel jääb võlgnikule õigus otsustada oma vara valitsemise ja käsutamise üle.²⁶⁸ UNCITRAL suunistes on DIP defineeritud kui võlgnik, kes säilitab täieliku kontrolli oma äriühingu üle peale saneerimismenetluse algatamist, ilma et kohus määraks pankrotihalduri.²⁶⁹ Põhimõtteliselt on saneerimismenetluse algatamisel kolm võimalust seoses võlgniku kontrolliga äriühingu suhtes. Esimene võimalus on võlgniku esindaja asemele määrata saneerimisnõustaja, mis on sisuliselt võrdne pankrotihalduri määramisega, mille tulemusena kaotab võlgnik kontrolli oma äriühingu üle. Teine võimalus on määrata võlgniku kõrvale saneerimisnõustaja ning jätta võlgnikule alles õigus teha igapäevaseid tavalisi majandustehinguid. Kõikide tehingute jaoks, mis väljuvad tavapärasest majandustegevusest oleks võlgnikul vaja saneerimisnõustaja või kohtu nõusolekut. Kolmanda võimalusena jäetakse võlgnikule täielik kontroll oma äriühingu üle eduka saneerimise läbiviimiseks.²⁷⁰ Seega on üheks äärmuseks võlgniku õiguste absoluutne piiramine ning tema esindaja asendamine vastava saneerimisnõustajaga ja teises äärmuses võimalus jätta võlgnikule täielik kontroll äriühingu suhtes minimaalse järelevalvega.²⁷¹ Võlgniku täieliku kontrolli säilitamine äriühingu valitsemise üle saneerimismenetluses motiveerib teda vabatahtlikult esitama õigeaegset saneerimiseavaldust. Samuti on olulised võlgniku juhtorgani teadmised ja ärisuhted katkematu äritegemise jätkamiseks ning äriühingu tegutsemise kahjustamise vältimiseks saneerimismenetluse ajal.²⁷² Seega on saneerimismenetluse reguleerimisel võimalused ühest äärmusest teise ehk välistada igasugune võlgniku kontroll äriühingu üle või jätta võlgnikule täielik õigus äriühingu juhtimiseks. Esimene versioon ei motiveeri võlgniku saneerimisavaldust esitama, kuid teine võib tekitada ebausaldust võlausaldajates. Antud teema on ühtlasi seotud saneerimisnõustaja määramisega ja saneerimisnõustaja õiguste ning vastutusega. Samuti kohtu järelevalvega ning võlgniku suhtes teostatavate täitemeetmete peatamisega seoses saneerimismenetluse alustamisega. Antud küsimuses prima lahenduse leidmiseks tulen leida kompromiss eelpool viidatud küsimustes.

3.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Vastavalt direktiivi artikkel 5.1. tagavad liikmesriigid, et ennetava saneerimise menetlusi kasutavad võlgnikud säilitavad täielikult või vähemalt osaliselt kontrolli oma varade ja igapäevase majandustegevuse üle. Lisaks eelnevale jätab direktiivi artikkel 5.2. võimaluse teatud juhtudel saneerimisnõustaja jätta määramata. Direktiivi artikkel 5.3. sätestab juhtumid, millal tuleb saneerimisnõustaja igal juhul määrata. Arvestades, et töögrupi seisukoha järgi tuleks saneerimisnõustaja määrata kõikides saneerimismenetlustes (vt eespool punktis 2.3.4.1.), siis artikkel 5.2. ja 5.3. ei oma määravat tähendust. Samas jätab direktiivi artikkel 5.1. jätab valikuvõimaluse, millist DIP regulatsiooni rakendada.

²⁶⁸ R. Bork., K. Zweiten. Commentary on the European Insolvency Regulation. Oxford University Press 2016, p 101, para 2.09.

²⁶⁹ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. p 5, para 12(f). Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

²⁷⁰ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. PP 164-165, para 10-18. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

²⁷¹ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. p 163-164, para 9. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

²⁷² B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 154 para 167. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eii/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

3.1.3. Kehtiv õigus

Kehtiva Saneerimisseaduse §-s 11 on toodud saneerimismenetluse tagajärjed. Kuivõrd nimetatud säte ei piira võlgniku õiguseid, siis jäävad kehtiva õiguse järgi võlgnikule kõik õigused oma äriühingu nimel tegutsemiseks ehk kehtiv õigus tunnustab DIP doktriini, milles võlgniku õiguseid ei piirata. Oluline on märkida, et kehtiva Saneerimisseaduse § 15 lg 1 kohaselt määrab kohus igas saneerimismenetluses saneerimisnõustaja. Nimetatud sätete kehtima jäämisel on direktiivi artikli 5.2. ja 5.3. nõudmised täidetud.

3.1.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kehtiva õiguse muutmise vajaduseks sõltub asjaoludest, kas soovime muuta DIP doktriini, kas võimaldame saneerimismenetlusi, kus saneerimisnõustajat ei määrata, kas soovime piirata võlgniku tegutsemisvabadust saneerimisnõustaja või kohtu järelevalve läbi? Samuti asjaolust, kuidas rakendame saneerimismenetluses täitemeetmete piiramist?

3.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis „Artiklist 5 tulenevad nõuded“ on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (saneerimisseaduse, pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Artiklist 5 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 5 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad ennetava saneerimise menetlusi kasutatavate võlgnikule võimaluse säilitada täielikult või vähemalt osaliselt kontrolli oma varade ja igapäevase majandustegevuse üle.	Jah	Arvestades, et võlgnik säilitab kontrolli äriühingu üle, siis vastab seadus direktiivi nõuetele
Direktiivi artikkel 5.2. ja 5.3. annavad võimaluse teatud juhtudel saneerimisnõustaja määramata jätmiseks, kuid määratlevad ära juhtumid, kus saneerimisnõustaja määramine on kohustuslik	Jah	Kuivõrd meil määratakse igas menetluses saneerimisnõustaja, siis vastab seadus direktiivile

3.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

DIP doktriini üheks oluliseks toetavaks argumendiks on asjaolu, et DIP doktriin julgustab võlgnikku õigel ajal saneerimisavaldust esitada. Juhul, kui võlgnik teab, et saneerimismenetluse algatamisel tema õiguseid äriühingut kontrollida piiratakse, siis takistatakse tal võimaliku saneerimismenetluse läbiviimist tema nägemuse kohaselt. Nimetatud asjaolu tekitab võlgnikus ebakindlust kuivõrd ta ei tea, kas isik, kes määratakse teda ja/või äriühingut kontrollima, lubab võlgnikul tegutseda tema nägemuse kohaselt. Selline ebakindlus ei soodusta võlgniku poolt õigeaegset saneerimisavalduse esitamist, vaid pigem tegevuse jätkamist väljaspool saneerimismenetlust kuni viimase võimaluseni, sest võlgnikul on siis võimalus kontrollida ise äriühingut. Seega igasuguste piirangute rakendamine võlgnikule saneerimismenetluse algatamisel vähendavad võlgniku motivatsiooni esitada saneerimisavaldus ning samuti põhjustavad nimetatud piirangud saneerimisavalduse hilinenud esitamist. Arvestades, et revisjoni üheks eesmärgiks on julgustada võlgnikku esitada saneerimisavaldust ning rakendada kõikvõimalikke abinõusid, et saneerimisavaldus esitataks võimalikult varajases staadiumis

eesmärgiga efektiivse saneerimismenetluse läbiviimiseks, siis on võlgnikule piirangute kehtestamine saneerimismenetluse algatamisel vastuolus revisjoni eesmärgiga.

UNCITRAL juhistes on välja toodud täiendav oluline argument DIP kontseptsiooni toetamiseks. Ainult võlgnik omab täielikku ja varjatud informatsiooni tema äriühingu toimise kohta, sh oskusteave, koostööpartnerid, kliendid, tarnijad jne. Nimetatud teave on eriti oluline ainuomandis olevate või Euroopa mõistes väiksemate äriühingute (VKE) osas võlgniku katkematu äritegevuse jätkamiseks. Samuti on nimetatud teave vajalik võlgniku majandustegevuse igapäevaste otsuste vastuvõtmiseks. Juhul, kui võlgniku õiguseid piiratakse ja määratakse nõustaja, siis kulub tal aega, et vajaliku informatsiooniga tutvuda, mistõttu igapäevane majandustegevus kannatab ning vähendab võimalusi võlgniku edukaks saneerimiseks. DIP peamiste miinustena on välja toodud võlausaldajate usaldamatus võlgniku suhtes, kes on sattunud raskustesse.²⁷³

Tulenevalt eeltoodust pooldab töögrupp DIP doktriini, kus võlgnikule jäetakse täielik õigus kontrollida äriühingut, võimalikult väikeste piirangutega. Ainukeseks piiranguks võiks olla igapäevasest majandustehingutest väljuvate tehingute teostamine saneerimisnõustaja nõusolekul. Nimetatud piirangu rikkumine ei tooks kaasa otseseid tagajärgi, kuid jääks üheks saneerimiskava kinnitamata jätmise aluseks. Selline piirang ei koorma ebamõistlikult saneerimisnõustajat ja ei vaja täiendavat regulatsiooni seoses saneerimisnõustaja õiguste ja kohustustega, kuid samas ei piira liigselt võlgniku õiguseid ning võlgnikul majandustegevuse jätkamist ja saneerimismenetluse algatamisel oma plaani elluviimist, distsiplineerides võlgnikku hoolsusele ja ettevaatlikkusele. Antud DIP kontseptsiooni rakendamine julgustab võlgnikku esitama õigeaegset saneerimisavaldust ning samas julgustab võlausaldajaid võlgnikku usaldama.

3.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes ei ole viidatud DIP regulatsiooniga rakendamisega seotud küsimustele.

3.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB Raporti punktis 2.5. selgitatakse, et kuigi Eestis säilitab võlgnik täieliku kontrolli oma majandustegevuse üle, siis ei ole seda otseselt välja toodud kehtivas Saneerimisseaduse §-s 11, milles on fikseeritud saneerimismenetluse tagajärjed. WB Raportis soovitatakse selguse huvides lisada säte, mille kohaselt võlgnik säilitab õigused seoses äriühingu juhtimisega.²⁷⁴

Ülejäänud WB Raportis toodud soovitused käesoleval teemal puudutavad Direktiivi artikleid 5.2. ja 5.3., mis reguleerivad juhtumeid, kus saneerimisnõustajat ei määrata ning millal oleks sõltumata nimetatud juhtumitest saneerimisnõustaja määramine kohustuslik.²⁷⁵ Kuivõrd töögrupi seisukoha järgi tuleks igas saneerimismenetluses määrata saneerimisnõustaja, siis ei oma viidatud WB Raportis toodud soovitused antud juhul tähendust.

3.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigrupid on esitanud seisukohti seoses saneerimisnõustaja määramisega, õiguste ja kohustusega, kuid ei ole pööranud erilist tähelepanu DIP doktriinile.

3.1.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kohtupraktikas ei ole tänaseni kerkinud olulisi probleeme seoses DIP doktriini küsimustega.

²⁷³ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. p 162-163, para 5-6. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

²⁷⁴ WB Raport lk 19 p 2.5 lk 25.

²⁷⁵ WB Raport lk 19 p 2.5 lk 25-27.

3.1.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

3.1.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Läti maksejõuetusseaduse „Maksätrespējas likums“ kehtib DIP põhimõtte artiklis 49 toodud piirangutega, nt ei tohi võlgnik teha tehinguid, mis kahjustaksid võlausaldajate huve, anda laene, tagatise või koormata vara. Leedu maksejõuetusõiguse seaduse artikkel 102 kohasel kehtib DIP põhimõtte väikeste piirangutega.²⁷⁶ DIP doktriin on alguse saanud USA pankrotiseadusest, kus nimetatud põhimõtte on hiljem üle võetud Euroopa riikide õigusesse.²⁷⁷ Samuti on Saksamaal võimalik jätta võlgnikule saneerimismenetluses kontroll äriühingule.²⁷⁸ UK ühes saneerivas menetluses „Administration“ (UK-s on kehtestatud veel teisigi saneerimismenetlusi „Scheem of Arrangement“, „Company Voluntary Agreement“, jne) menetluses ei rakendata DIP doktriini, sest seal määratakse administraator, kes võtab juhatuse pädevuse üle. Samas ei ole administraator oma olemuselt võrreldav meie nõustajaga, mistõttu ei ole „Administration“ menetluse võrdlemine antud küsimuses kohane.²⁷⁹ Juhiksime tähelepanu, et antud küsimuses ei ole võrdlusriikide praktika niivõrd oluline, kuivõrd Eestis väljakujunenud seadus ja tavad, mis tuginevad erinevatel rahvusvahelistel suunistel.

3.1.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

EL Komisjoni soovitude kohaselt peab võlgnik säilitama kontrolli oma ettevõtte igapäevase tegevuse üle.²⁸⁰

UNICITRAL suunised soovivad samuti ühe võimalusena DIP doktriini minimaalsete piirangutega, mis peaksid olema seaduses määratletud.²⁸¹

Erialakirjanduses on samuti rõhutatud, et võlgnikul peaks jääma vähemalt õigus teostada igapäevast majandustegevust.²⁸²

Prof Madaus kinnitab samuti, et DIP menetlusel on mõtet ainult siis, kui võlgnik saab peale saneerimismenetluse algatamist jätkata igapäevase majandustegevusega. Samuti leiab ta, et saneerimisnõustaja võiks kontrollida tehinguid, mis väljuvad igapäevasest majandustegevusest.²⁸³

3.1.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

PankrS revisjoni raames ei ole saneerimismenetluse jaoks väljapakutud DIP doktriin niivõrd oluline, sest pankrotiseaduses asendatakse juhatuse liige pankrotihalduriga, mistõttu juhatuse liige kaotab kontrolli äriühingu üle. Seega on pankrotimenetluses ja saneerimismenetluses tegemist kahe äärmuslikult erineva menetlusega seoses võlgniku õigusega säilitada kontroll äriühingu üle.

3.1.7. Järeldused ja ettepanekud

3.1.7.1. Järeldused

Igasugused piirangud, mis seatakse võlgnikule peale saneerimismenetluse algatamist vähendavad võlgniku motivatsiooni esitada saneerimisavaldust. Võttes arvesse asjaolu, et saneerimisseaduse

²⁷⁶ E-kirja vahetus A. Kasak'u ja Dr. R. Norkuse vahel.

²⁷⁷ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 153 para 166. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

²⁷⁸ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 154 para 167. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

²⁷⁹ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, pp 52-68 para 6.01-6.33.

²⁸⁰ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 6 (b).

²⁸¹ UNICITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 173 p 31.

¹³ E. Inacio. The General Approach of the Council on the European Commission's Proposal Directive on Preventive Restructuring Frameworks. Eurofenix Winter 2018/2019, p 12-13.

²⁸³ E-kirjavahetus prof Stephan Madaus ja Anto Kasak'u vahel (5.05.2020).

reformi üks eesmärke on leida võimalused ning julgustada võlgnikku esitama saneerimisavaldust võimalikult varakult, siis peab jätma võlgnikule kontrolli äriühingu üle peale saneerimismenetluse algatamist. Võlgnikule kontrolli jätmine on vajalik, sest võlgnik omab informatsiooni äriühingu tegevuse kohta ning äriühingu igapäevane jätkuv tegutsemine on oluline edukaks saneerimiseks. Liigne väljaspoolne sekkumine takistab äriühingu tegevuse jätkumist, mis segab efektiivset saneerimismenetlust. Samas jättes võlgnikul absoluutse õiguse kontrollida äriühingut soodustab usaldamatust võlausaldajates, kelle nägemuse kohaselt on võlgnik põhjustanud võimaliku maksejõuetuse olukorra. Seetõttu võib piirata minimaalselt võlgniku õigust kontrollida äriühingut selliselt, et see ei põhjustaks saneerimisavalduse esitamise jätmist või sellega venitamist ning teisest küljest rahustaks võlausaldajaid. Tulenevalt eeltoodust võib kehtestada piirangu, mille kohaselt peab võlgnik informeerima saneerimisnõustajat tehingutest, mis väljuvad igapäevasest majandustegevusest. Viidatud piirangu rikkumine ei too kaasa otsest tagajärge võlgnikule, kuid on saneerimiskava kinnitamata jätmise aluseks. Nimetatud piirang on võlgnikule piisavalt vähe koormav ning ei mõjuta võlgniku saneerimisavalduse õigeaegset esitamata jätmist, tagades samal ajal võlgniku vastutustundliku ja hoolsa käitumise saneerimismenetluse ajal, mis aitab kaasa võlausaldajate usaldamatuse leevendamisele.

Lisaks eelnevale on oluline DIP menetluse rakendamise seos saneerimisnõustaja määramise ja täitemeete peatamisega. Kuivõrd saneerimisnõustaja määratakse kõikides saneerimismenetlustes, siis ei ole oluline seos võlgniku kontrolli kehtestamise piirangute ja saneerimisnõustaja määramata jätmise suhtes. Juhul, kui saneerimisnõustajat ei määrata, siis peaksid piirangud olema rangemad ning määramisel leebemad. Samas teatud juhtudel tuleb saneerimisnõustaja igal juhul määrata. Arvestades, et Eestis määratakse saneerimisnõustaja igas saneerimismenetluse, siis langeb eelnev küsimus päevakorrast välja. Omaette küsimus on DIP ja täitemeete peatamine. Juhul, kui võlgnik soovib läbi viia saneerimist ning säilib kontrolli äriühingu üle, siis peab ta täpselt teadma, milliseid täitemeeteid ta soovib peatada ja paluma kohtult nimetatud täitemeete peatamist. Täitemeete peatamist on analüüsitud põhjalikumalt käesoleva arvamuse peatükkides „*Konkreetsete täitemeete peatamine*“ ja „*Konkreetsete täitemeete peatamise tagajärjed*“ (vt allpool peatükid 3.2. ja 3.3.).

3.1.7.2. Ettepanekud

Eesti kehtiv saneerimisseadus ei ole vastuolus direktiiviga. Siiski nõustume WB ettepanekuga täpsustada DIP doktriini seaduse tasemel ehk lisada sätte, kus on selgelt kirjas, et võlgnikul säilib õigus kontrollida äriühingut. Samas tuleb lisada ka piirang, et võlgnikul peab informeerima saneerimisnõustajat tehingutest, mis väljuvad igapäevasest majandustegevusest. Lisaks tuleb täiendada saneerimiskava kinnitamata jätmise aluseid, täiendades punktiga, et saneerimiskava ei kinnitata, kui võlgnik on teinud tehinguid, mis väljuvad igapäevase majandustegevuse raamest ning kahjustanud saneerimismenetlust.

3.1.8. Mõjude analüüs

Antud võimaliku muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on eelkõige võlgniku juhatuse liikmed. Töörühma poolt väljapakutud DIP kontseptsiooni rakendamine julgustab võlgniku juhatuse liikmeid esitama õigeaegselt saneerimisavaldusi. Kuivõrd eduka ja efektiivse saneerimismenetluse võtmeks on õigeaegse saneerimisavalduse esitamine, siis toob töörühma poolt pakutud muudatus kaasa efektiivsemad saneerimismenetlused läbi õigeaegsete saneerimisavalduste esitamise. Õigeaegne saneerimisavalduse esitamine juhatuse liikme poolt vähendab ühtlasi juhatuse liikme vastutuse võimalusi, mistõttu juhatuse liikmed tunnevad ennast kindlamini. Tulenevalt eeltoodust on muudatusettepanekute mõju sihtrühmale pigem keskmine kuni suur toetades neid õigeaegsete saneerimisavalduste esitamisel.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja ja võlausaldajad ning ühiskond tervikuna, sest efektiivne saneerimismenetluse läbiviimine mõjub positiivselt nii võlgnikule, võlausaldajale, kui ka majanduskeskkonnale ja ühiskonnale kui tervikule. Töörühma poolt väljapakutud muudatused aitavad kaasa õigeaegsetele saneerimisavalduste esitamisele, mis toob omakorda kaasa efektiivsemate saneerimismenetluste läbiviimise. Mõju sihtrühmale on keskmine, sest sihtrühm on väga lai.

3.2. Konkreetsete täitemeetmete peatamine

3.2.1. Teema kirjeldus

Üldiselt tunnustatud põhimõttena peaksid ennetavale saneerimisele suunatud menetlused nende algatamisel või nende algatamise taotlemisel ette nägema vähemalt mingis vormis ja ulatuses võlgniku vastu suunatud võlausaldajate täitemeetmete ajutise peatamise (moratoriumi). Selle eesmärgiks on anda võlgnikule kaitset, toetada saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi, et ettevõtjal oleks võimalus oma majandustegevust läbirääkimiste ajal jätkata, anda võlgnikule nõ „hingamisaega“ ja vähemalt säilitada oma varade väärtus. Kui üksikud võlausaldajad ei ole piiratud oma nõuete maksmapanekul ja võlgniku vara realiseerimisel, siis poleks võimalik hoida koos edukaks saneerimiseks vajalikku ettevõtja majandusüksust ning see läheks üksikute võlausaldajate vahel jagamisele, seda kas siis lähtuvalt põhimõttel „kes ees, see mees“ või lähtuvalt pankrotieelsetest eelisõigustest. Selle takistamine on nii võlgniku kui ka võlausaldajate ühistes huvides. Enamik efektiivsete maksejõuetusmenetluste väljatöötamisele suunatud rahvusvahelisi suuniseid soovitab riikidel sätestada teatud ulatuses täitemeetmete peatamine ning seda peetakse just saneerimismenetluste puhul üheks võtmetähendusega eelduseks menetluse õnnestumisele.²⁸⁴ Moratoriumi võimaldamist peetakse saneerimisõiguse lahutamatuks osaks.²⁸⁵

Sellest põhimõttest juhindub ka Direktiiv, pannes liikmesriikidele kohustuse tagada, et võlgnikul peab olema võimalus saada kaitset täitemeetme peatamisest saneerimiskava üle peetavate läbirääkimiste toetamiseks. Kehtestades täitemeetmete peatamise liikmesriikidele kohustuslikuna, on Direktiiv oma regulatsioonis siiski piisavalt paindlik, lubades liikmesriikidel täitemeetmete peatamise lahenduse sisustada olulises ulatuses siseriikliku õigusega, arvestamaks erinevate liikmesriikide saneerimismenetluste eripärasid.

Täitemeetmete peatamisega - mida tihti nimetatakse moratoriumiks - seonduvalt käsitletakse rahvusvahelistes suunistes ja erialases kirjanduses tavaliselt nelja alljärgnevat teemade ringi:

1. millises ulatuses piiratakse võlausaldaja (sh pandipidaja) sissenõude õigusi (kas menetluse algatamise avaldusest või menetluse algatamisest) seonduvalt võlgnevustega, mis on tekkinud enne täitemeetmete peatamist, sh täitemenetluste ja kohtumenetluste algatamise piirangud, võimalikud piirangud tasaarvestuse teostamiseks. Siia alla kuulub tavapäraselt ka võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise õiguse piiramine täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal (sh sätted, mis reguleerivad pankrotimenetluse ja saneerimismenetluse vahekorda olukorras, kus on esitatud avaldused mõlema menetluse algatamiseks).
2. millised on piirangud võlausaldajale võlgnikuga sõlmitud lepingute lõpetamisel ja õiguskaitsevahendite kasutamisel, sh *ipso facto* klauslite kehtivuse piirangud ja piirangud lõpetada võlgnikuga leping või keelduda omapoolsest kohustuste täitmisest tuginevalt kohustuse rikkumisele, mis on leidnud aset enne saneerimismenetluse algatamist. Tavapäraselt puudutavad need piirangud üksnes lepinguid, mis on võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt kriitilise tähtsusega, nagu lepingud elektri, gaasi ja soojusega varustamiseks, litsentsilepingud, üürilepingud.²⁸⁶
3. millised on piirangud võlgnikule vara käsutamisel, sh tasuta võlausaldajatele enne täitemeetmete peatamist tekkinud võlgnevusi ja/või anda selliste kohustuste täitmise tagamiseks tagatisi. Üheltpoolt oleks loogiline nimetatud küsimus paigutada debtor in possession peatükki, kuhu ta olemuslikult kuulub, kuid valdav osa rahvusvahelistest allikatest näeb võlgniku maksete tegemise piiranguid siiski täitemeetmete peatamise tagajärjena.

²⁸⁴ UNICITRAL suunised lk 83-98.

²⁸⁵ Bork, R. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 148.

²⁸⁶ Kui täitemeetmete peatamise regulatsioonid puudutavad tavapäraselt piiranguid võlausaldajale lepingulist õiguskaitsevahendite kasutamisel, siis tihti on üheks saneerimismenetluse algatamise tagajärjeks, et võlgnikul on õigus saneerimismenetluse lõpetamise järgselt lõpetada lepinguid, mis on täitemeetmete rakendamise hetke seisuga mõlemapoolselt täitmata (ingl k *executory agreements*) ja mis on võlgnikule koormavad. Direktiivis sellekohane regulatsioon puudub. Vt selle kohta täpsemalt analüüsi p 1.2.3 ja 1.2.5 1 b), 1.2.5.2).

Käesolevas peatükis 3.2 käsitletakse loetelu punktis 1 ja 3 nimetatud küsimusi. Punkt 2 käsitletakse peatükis 3.3.

3.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivis on täitemeetmete peatamise küsimust käsitletud art 2 lg 1 p-s 4 (konkreetsete täitemeetmete peatamise legaaldefiniitsioon) ning täpsemalt Direktiivi art 6 („Konkreetsete täitemeetmete peatamine“) ja art 7 („Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed“). Viidatud artiklite sisu aitavad avada direktiivi preambula punktid 32-39.

1. **Definiitsioon.** Direktiivi art 2 lg 1 p 4 definiitsiooni kohaselt tähendab täitemeetme peatamine kas kohtu/haldusasutuse määratud või õigusaktiga kehtestatud: a) võlausaldaja sissenõudeõiguse ajutist peatamist kohtu-, haldus- või muus menetluses võlgniku või kolmandast isikust tagatise andja suhtes ja b) ajutist piirangut võlausaldaja õigusele arestida või realiseerida võlgniku varasid või ettevõtet väljaspool kohtumenetlust. Direktiiv täpsustab, et täitemeetme peatamist kohaldatakse kolmandast isikust tagatise andja vastu sissenõude pööramisele, kui selline võimalus on siseriiklikus õiguses ettenähtud. Seega defineerib direktiiv täitemeetme peatamist laialt, hõlmates mitte ainult täitemenetlusi, vaid igasuguseid võla sissenõudmisele suunatud menetlusi ja võlausaldaja õigusi võlgniku varadele pöörata sissenõue.
2. **Konkreetsete täitemeetmete peatamine.** Direktiivi art 6 lg 1 esimene lause paneb liikmesriigile kohustuse tagada, et võlgnikul peab olema võimalus saada kaitset täitemeetme peatamisest saneerimiskava üle peetavate läbirääkimiste toetamiseks. Sätte teise lause kohaselt võivad liikmesriigid siseriiklikult sätestada, et kohtul või haldusasutusel on õigus peatamisest keelduda, kui selline peatamine ei ole vajalik või kui see ei täida esimeses lauses seatud eesmärki (s.o ei toeta saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi).

Direktiivi art 6 lg 2 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et täitemeetmete peatamine hõlmab kõiki tüüpi nõudeid, sh tagatud ja eelisnõudeid.

Direktiiv jätab liikmesriikide vabad käed otsustada, millisel ajahetkel täpselt tuleb täitemeetmete peatamist rakendada, nt kas menetluse algatamise avalduse esitamisel, menetluse algatamisel või pärast seda. Samuti ei kohusta Direktiiv täitemeetmete peatamist kohaldama automaatselt menetluse algatamise tagajärjena, vaid lubab ka seda, et täitemeetmete peatamine otsustakse kohtu poolt igakordselt eraldiseisvalt.

Direktiivist ei tulene liikmesriigile kohustust rakendada täitemeetme peatamist üldise (kollektiivse) meetmena kõigile võlausaldajale – art 6 lg 3 lubab liikmeriigil otsustada, kas täitemeetme peatamine on üldine, kattes kõik võlausaldajad, või piiratud (üks või enam võlausaldajat või ka võlausaldajate rühma).²⁸⁷ Samuti ei kohusta Direktiiv liikmesriike looma eraldi täitemeetmete peatamise menetlust ega lubama täitemeetmete peatamist enne saneerimismenetluse algatamist, nõ menetluse tagamise vormis. Komisjon on rõhutanud, et peatamine peab olema tõhus ja täitma restruktureerimise õnnestumise ja restruktureerimiskava üle peetavate läbirääkimiste soodustamise eesmärki.

3. **Erandid.** Esiteks, Direktiivi art 6 lg 4 lubab liikmesriigil erandina art 6 lg-s 2 sätestatud kohustusest siiski teatud liiki nõuded selgelt määratletud juhtumitel täitemeetmete peatamise alt välja jätta, kui see on nõuetekohaselt põhjendatud ja kui täitemeetme ei ohusta tõenäoliselt ettevõtte saneerimist või kui peatamine võib kahjustada ebaõiglaselt võlausaldajat. Teise erandi sätestab art 6 lg 5 – täitemeetmete peatamist ei ole lubatud kohaldada töötajate nõuetele, välja arvatud, kui liikmesriigid suudavad tagada, et selliste nõuete tasumine on ennetava saneerimise raamistikus tagatud sarnasel kaitsetasemel.

²⁸⁷ Kui liikmesriigid otsustavad rakendada üldist täitemeetmete peatamist, siis peaksid nad üldjuhul poolte huvide kaitsmiseks ette nägema ka saneerimisnõustaja määramise kohustused (Direktiivi art 5 lg 3 a)).

4. **Konkreetsete täitemeetmete peatamise tähtaeg.** Direktiivi art 6 lg 6 kohaselt ei või täitemeetmete peatamise kestvus algsel kohaldamisel olla pikem kui 4 kuud. Direktiiv siiski ei välista liikmesriikidele õigust pikendada täitemeetmete peatamise tähtaega või kohaldada seda menetluse kestel uuesti, kuid seda võib üksnes selgelt määratletud juhtumitel, mis objektiivselt õigustavad peatamise jätkamist, näiteks nagu olulised edusammud saneerimiskava läbirääkimistel ja täitemeetmete peatamise jätkumine ei kahjusta ebaoproportsionaalselt puudutatud isikute õigusi või võlgniku suhtes ei ole algatatud likvideerimisega lõppevat pankrotimenetlust. Direktiiv ei luba täitemeetmete peatamist (koos pikendamiste ja uuendamistega) üle 12 kuu (art 16 lg 7) ning seejuures esmane rakendamisel ei tohi tähtaeg olla üle 4 kuu.
5. **Täitemeetmete peatamise ennetähtaegne lõpetamine.** Direktiivi art 6 lg 9 kohustab liikmesriike ette nägema regulatsioonid, mis tagavad, et kohtud või haldusasutused võivad konkreetsete täitemeetmete peatamise lõpetada järgmistel juhtudel: a) peatamine ei täida enam saneerimiskava läbirääkimiste toetamise eesmärki, näiteks juhul, kui ilmneb, et läbirääkimiste jätkamist ei toeta võlausaldajate hulk, kes saaksid liikmesriigi õiguse kohaselt takistada saneerimiskava vastuvõtmist; b) võlgniku või saneerimisnõustaja taotlusel; c) täitemeetmete peatamine kahjustab või võib ebaõiglaselt kahjustada üht või mitut võlausaldajat või ühte või mitut võlausaldajate rühma, kui liikmesriigi õiguses on nii sätestatud; d) peatamine toob kaasa võlausaldaja maksejõuetuse, kui liikmesriigi õiguses on nii sätestatud. Kaks viimast nimetatust jätvad liikmesriikidele vabaduse otsustada, kas nad näevad siseriiklikus õiguses sellised alused ette või mitte.

Direktiivi art 6 lg 9 lubab liikmesriigil piirata täitemeetmete ennetähtaegse lõpetamise üksnes juhtumitega, kus enne täitemeetmete peatamise jõustumist või enne pikendamist ei olnud võlausaldajal võimalust olla ära kuulatud. Samuti võimaldab Direktiiv liikmesriikidel näha ette miinimumperioodi, mille jooksul ei tohi täitemeetme peatamist lõpetada (art 6 lg 9 viimane lõik). See miinimumperioodi ei või olla pikem kui 4 kuud (tagamaks kooskõla art 6 lg 6 sätestatud tähtajaga).

Direktiivi täitemeetmete peatamise regulatsioon ei kata kõiki analüüsi p-s 3.2.1 nimetatud teemasid, muu hulgas:

1. Direktiivis ei ole reguleeritud täpsemalt küsimust, kas ja millised on võlgniku õigused/piirangud rahuldada võlausaldajate nõudeid, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist või täitemeetmete peatamist. Direktiivi preambula p 39 on selgitatud, et käesoleva Direktiivi kohaldamine ei peaks takistama võlgnikku tavapärase majandustegevuse käigus rahuldumast mittepuudutatud võlausaldajate nõudeid ning puudutatud võlausaldajate nõudeid, mis tekivad ajal, mil konkreetsed täitemeetmed on peatatud. Kõnealune preambula punkt lisab, et tagamaks seda, et võlausaldajad, kelle nõuded tekkisid enne saneerimismenetluse algatamist või konkreetsete täitemeetmete peatamist, ei survestaks võlgnikku tasuma neid nõudeid, mida muidu saneerimiskava rakendamise käigus vähendataks, peaks liikmesriikidel olema võimalik ette näha selliste nõuete puhul võlgniku tasumiskohustuse peatamine. Samas ei sisalda direktiiv sätteid, mis seda küsimust täpsemalt reguleeriks. Seega on liikmesriikidele jäetud vabadus antud küsimust ise reguleerida.
2. Direktiiv ei näe võlgnikule täitemeetmete peatamise kohaldamisel ette piiranguid võlgniku vara käsutamisel, seda erinevalt rahvusvahelistest suunistest/mudelseadustest ja paljud võrdluseks toodud näidisriikide seadustest (vt allpool Soome ja Leedu näiteid, p 3.2.5.1.2 ja 3.2.5.1.6, samuti UNICITRAL suunised ja ELI analüüs, p 3.2.5.2, Skandinaavia-Balti suunised, vt p 3.2.5.2).
3. Direktiiv ei hõlma sätteid, mis käsitlevad kompensatsiooni või garantiisid võlausaldajatele negatiivsete tagajärgede eest, mis võivad täitemeetmete peatamisega kaasneda, sh pandipidajatele, kelle tagatise väärtus võib peatamise ajal tõenäoliselt väheneda. Näiteks kahjustaks peatamine üksikut võlausaldajat või võlausaldajate rühma ebaõiglaselt juhul, kui peatamise tulemusel oleks nende nõuded oluliselt halvemas seisus võrreldes olukorraga, kui peatamist ei kohaldata, või kui võlausaldaja satub seeläbi halvemasse seisusse kui teised samas olukorras olevad võlausaldajad. Direktiiv „ravib“ sellist olukorda üksnes läbi võimaluse

täitemeetmed ennetähtaegselt lõpetada, kui tuvastamist leiab ühe või mitme võlausaldaja või ühe või mitme võlausaldajate rühma ebaõiglane kahjustamine (Direktiivi art 6 lg 9). Ühelt poolt on liikmesriigid vabad võlausaldajate kaitseks ette nägema täiendavaid kaitsemehhanisme, kuid arvestada tuleb, et nende kehtestamine ei tohi viia selleni, et võlgniku juurdepääs täitemeetmete peatamisele saab ebaproportsionaalselt piiratud, mis ei oleks kooskõlas liikmesriigile art 6 lg-st 1 tuleneva kohustusega.

4. Direktiivist ei tulene otsesõnu, milline on täitemeetmete peatamise mõju tasaarvestusele.

3.2.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses sisalduvad täitemeetmete peatamist puudutavad sätted SanS §-s 11. SanS on reguleeritud läbi saneerimismenetluse algatamise tagajärgede järgmised täitemeetmete peatamise mehhanismid:

1. **Täitemenetluste peatamine.** Saneerimismenetluse algatamisel peatab kohus automaatselt kõik võlgniku vastu suunatud täitemenetlused kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni, välja arvatud täitemenetluse, mis viiakse läbi töösuhte alusel tekkinud nõude või elatise tasumise nõude täitmiseks (SanS § 11 lg 1 p 1). Täitemenetluse peatamine kohaldub saneerimismenetluse algatamisel üldise (kollektiivse) meetmena, s.o ei ole piiratud täitemenetlustega, mille aluseks olevat nõuet soovib ettevõtja saneerimismenetluse käigus saneerimiskavaga ümber kujundada. Samuti puudub kohtul diskretsioon jätta mõni täitemenetlustest peatamata.

Täitemenetluse peatamine SanS § 11 lõike 1 punkti 1 kohaselt peaks toimuma vastavalt TMS § 46 lg 1 punktile 8, mis ütleb, et täitur peatab täitemenetluse muul seadusest tuleneval alusel. Täitemenetluse peatamine lõpeb nende täitemenetluste suhtes, milles olevat nõuet saneerimiskavaga ümber ei kujundata, saneerimiskava kinnitamisega. See tähendab, et kui saneerimiskava kinnitatakse või saneerimismenetlus lõpetatakse enne tähtaja lõppu (st enne kava kinnitamata), siis jätkub täitemenetlus sealt, kus ta peatus.²⁸⁸

TMS § 47 lg 1 kohaselt jäävad täitemenetluse peatamisel tehtud täitetoimingud jõusse, mis tähendab, et ka täitemenetlustes kohaldatud arestid ja käsutuskeelud jäävad kehtima. SanS ei reguleeri, mis saab täitemenetluse käigus kohaldatud arestidest ja käsutuskeeldutest, samuti võlgniku varast, mis on antud kolmanda isiku vastutavale hoiule.

2. **Kohtumenetluste peatamine.** Lisaks täitemenetluste peatamisele võib asja läbivaatav kohus SanS § 11 lg 1 p 3 järgi ettevõtja avalduse ja sellele lisatud saneerimisnõustaja heakskiidu alusel peatada kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni kohtumenetluse, milles on ettevõtja vastu rahaline nõue, välja arvatud töösuhte alusel esitatud nõue või elatise tasumise nõue, mille kohta ei ole veel otsust tehtud. Erinevalt täitemenetluste peatamisest ei rakendu kohtumenetluste peatamine üldise meetmena.
3. **Piirang pankrotimenetlustele.** SanS § 11 lg 1 p 4 kohaselt lükkab kohus võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse alusel pankrotimenetluse algatamise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni. Kohaldub alati, s.o kohtul puudub diskretsioon. Kuna pankrotiseadusest on kaotatud pankrotimenetluse algatamise mõiste, siis tuleb SanS § 11 lg 1 p 4 tähenduses „pankrotimenetluse algatamine“ all mõista ajutise halduri nimetamist. PankrS § 15 lg 4 kohaselt, kui on esitatud saneerimisavaldus, lükkab kohus ajutise halduri määramise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamise otsustamiseni.
4. **Hagi tagamise abinõud ja maksuhalduri täitetoimingud.** SanS 11 lg 3 kohaselt lahendab saneerimismenetluse algatanud kohus ettevõtja avalduse alusel ajavahemikul saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni hagi tagamise abinõude

²⁸⁸ Vt saneerimiseseaduse eelnõu seletuskiri, lk 15.

ja maksuhalduri täitetoimingute või maksuhalduri pangakonto arestimise kehtivuse. Säte ei näe ette võimalust tühistada täitemenetluse raames toimunud vara arestimist.

Hagi tagamise abinõude lõpetamise vajadus võib tuleneda asjaolust, et saneerimise käigus tekib näiteks vajadus võõrandada käsutuskeelu alla pandud asi, et saadud raha taainvesteerida või kulusid vähendada. Samas võib hagi tagamise abinõude kõrvaldamine kahjustada oluliselt mõne võlausaldaja huve, sest kui saneerimise käigus müüakse asi maha, aga saneerimine ebaõnnestub, siis väheneb oluliselt võlausaldaja võimalus oma nõuet ettevõtja vara arvelt realiseerida.²⁸⁹

5. **Viivise ja leppetrahv.** SanS § 11 lg 1 p 2 kohaselt peatub saneerimismenetluse algatamise järgselt viivise või ajas suureneva leppetrahvi arvestamine ettevõtja vastu suunatud nõudelt kuni saneerimiskava kinnitamiseni. Direktiiv ei reguleeri nõuetelt intresside arvestamise küsimust. Direktiivi preambula p 12 kohaselt on jäetud see liikmesriikide otsustada.

SanS kehtiva täitemeetmete peatamise regulatsiooni puhul on oluline välja tuua järgnevad asjaolud:

1. SanS-s ei ole seadusandja kehtestanud piiranguid selliste täitemeetmetele, mis toimuvad väljaspool täite -ja kohtumenetlust, sh puuduvad piirangud väljaspool täitemenetlust toimuvatele pandiõiguste realiseerimisele.
2. samuti ei ole seadusandja kehtestanud täitemeetmete peatamise kehtivusele tähtaega, vaid on piiranud nende ajalise kehtivuse sündmustega – täitemeetmete peatamine rakendub alates saneerimismenetluse algatamisest ning need kehtivad kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni. Kui saneerimiskava kinnitamine ja/või saneerimismenetluse lõpetamine viibivad, siis võib kehtiva õiguse kohaselt täitemeetme peatamise ajaline kestvus ületada 4 kuud (või halvematel juhtudel ka Direktiivis absoluutse piirina sätestatud 12 kuud).
3. SanS, nähes ette küll täitemenetluse peatamise, ei näe samas ette võimalust tühistada täitemenetluses toimunud vara arestimist ning anda võlgniku kasutusse vara, mis on võlgnikult täitemenetluses ära võetud.
4. SanS ei sisalda regulatsiooni, mis võimaldaks kohtul saneerimismenetluse algatamisel otsustatud täitemeetmete peatamist ennetähtaegselt lõpetada/teha sellest vabastusi, nt kui täitemeetmete peatamine kahjustab või võib ebaõiglaselt kahjustada üht või mitut võlausaldajat või ühte või mitut võlausaldajate rühma. Samuti ei näe SanS võlausaldajatele ette muid kaitsemehhanisme (täitemeetmetest lähtuvate negatiivsete mõjude vastu).
5. SanS ei piira võlausaldaja õigusi sissenõude pööramisel kolmandast isikust tagatise andja vastu.
6. SanS ei piira võlgniku õigusi vara käsutamisel, sh ei ole võlgnikul SanS järgi keelatud tasuda kohustusi, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist.

3.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

3.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

SanS § 11 regulatsioon ei vasta Direktiivile. Vastuolud direktiiviga seisnevad mh järgnevas:

1. **Art 2 lg 1 p 4 ja art 6 lg 1.** Direktiivis on täitemeetmete peatamine sõnastatud oluliselt laiemalt, hõlmates ka erinevad kohtuvälised võimalused võlausaldaja nõude maksmapanekuks. Eelkõige tuleb SanS § 11 ette näha, et kohus võib kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni keelata võlausaldajatel, kelle nõuete ümberkujundamist

²⁸⁹ Vt SanS eelnõu seletuskiri, lk 16-17.

saneerimiskavaga taotletakse, ettevõtja antud tagatisest tulenevaid õigusi teostada, muu hulgas pandieset müüa või selle müüki taotleda, kui pandiese on saneerimise õnnestumiseks vajalik või kui tagatisest tulenevate õiguste teostamine ohustaks saneerimise läbiviimist. Kuid kuna Direktiivi artikkel 2 lg 1 p 4 definitsioon hõlmab ka muud võimalikud sissenõude võimalused, s.o definitsioon on sisult laiem, siis on mõistlik SanS § 11 lg 1 ette näha üldisem alus, mis oma sõnastuses hõlmab võlausaldaja sissenõude võimalusi laiemalt (lähedases sõnastuses Direktiivi artikkel 2 lg 1 p-ga 4) ning võimaldab kohtul igakordselt ettevõtja avalduse alusel otsustada võlausaldaja sissenõude õiguse piiramise (mh tuleb kaaluda ja analüüsida, kas ja millistel juhtudel piirata võlausaldajal tasaarvestuse teostamist).

Direktiiv võimaldab liikmesriigil peatada täitmine ka kolmandast isikust tagatise andja vastu, kuid see ei ole sätestatud kohustusena, vaid võimalusena. Töörühm on seisukohal, et Eestil tuleks kaaluda sellise võimaluse kasutamist ning anda kohtule võimalus peatada kolmandast isikust tagatise andja suhtes toimuv täitmine (vt tagapool p 3.2.7).

2. **Art 6 lg 2.** SanS § 11 lg 1 kohaselt katab täitemenetluste peatamine, kohtumenetluste peatamine ja pankrotimenetluste piirang kõiki tüüpi nõudeid, v.a töösuhte alusel esitatud nõue ja elatise tasumise nõue. Töötajate nõuete osas on liikmesriigil lubatud teha erand Direktiivi art 6 lg 5 alusel ja elatise tasumise nõuded on võimalik välistada art 6 lg 4 alusel. Seega on kehtiv õigus direktiiviga kooskõlas. Kui viia sisse muude täitemeetmete peatamise võimalus, siis tuleb Direktiivi art 6 lg 5 piirangut järgida ka uute täitemeetmete peatamisel.
3. **Art 6 lg 3.** Viidatud artikli esimene lause ei valmista SanS kontekstis iseenesest probleemi, kuna Direktiiviga on kooskõlas nii lahendus, mille korral täitemeetmete peatamine rakendub kõigile võlausaldajatele (üldine meede) või piiralt (s.o hõlmatud on üks või rohkem võlausaldajat või võlausaldajate rühma). SanS näeb täitemenetluste osas ette üldise meetme ja kohtumenetluste peatamise osas valikulise peatamise.

Valikuliste peatamiste kehtestamisel tuleb siiski järgida direktiivi art 6 lg 3 teisest lausest tulenevat piirangut – kui täitemeetme peatamine on toimele piiratud, siis see kehtib võlausaldaja suhtes üksnes tingimusel, et teda on teavitatud saneerimiskava üle peetavatest läbirääkimistest või täitemeetme peatamisest. Hetkel SanS-s sellist teavitamiskohustust sätestatud ei ole.

Töörühma ettepanek on säilitada täitemenetluste peatamine automaatselt kohalduva üldise meetmena, mis rakendub saneerimismenetluse algatamisel igakordselt. Täitemeetmed väljaspool täitemenetlust kuuluvad aga igakordselt eraldi ettevõtja poolt taotlemisele ning kohtu poolt hindamisele, s.o kas nende rakendamine on saneerimiskava läbirääkimisteks vajalik. Eelduslikult tagab selline lahendus parema tasakaalu täitemeetmete peatamisest negatiivselt mõjutatud võlausaldaja ja teiselt poolt ettevõtja huvide vahel. Ühtlasi motiveerib selline regulatsioon võlgnikku kohtule esitatavas avalduses täpsemalt avama ettevõtte majanduslike raskuste ulatust ja probleemide ringi, millest tulenevalt on kohtul rohkem informatsiooni saneerimismenetluse algatamise üle otsustamiseks. Teisalt peab ettevõtja kohtule selgitama, miks konkreetse täitemeetme peatamine on saneerimise seisukohalt vajalik, mis tagab selle, et suurema tõenäosusega peatatakse üksnes sellised täitemeetmed, mille peatamine on saneerimise õnnestumiseks ka tegelikult vajalik. Alternatiivselt võib kaaluda lahendust, mille kohaselt muudetakse ka täitemenetluste peatamine valikuliseks meetmeks, mida kohus rakendab igakordselt ettevõtja avalduse alusel konkreetse võlausaldaja suhtes. Erialases kirjanduses peetatakse mõlemat lahendust aktsepteeritavaks. Siiski rõhutatakse, et valikuline kohtu otsustuse alusel toimuv peatamine on paremini kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega ning aitab ära hoida võlgniku poolseid kuritarvitusi.²⁹⁰

²⁹⁰ Bork, R. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 131.

4. **Art 6 lg 6, 7 ja 8.** SanS ei vasta Direktiivile. Esiteks tuleb art 6 lg 6 nõude täitmiseks SanS selgesõnaliselt sätestada piirang, et täitemeetmete peatamine kehtib kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni, kuid mitte kauem kui 4 kuud. Kuigi eelduslikult ei peaks, arvestades seaduses sätestatud tähtaegu, saneerimismenetluse kestvus olema pikem kui 4 kuud (kuni 60 päeva saneerimiskava kohtule esitamiseks + 30 päeva kohtul kava kinnitamiseks), eeldab Direktiivi artikkel 6 lg 6 nõude täitmine siiski selgesõnalise ajalise piirangu sätestamist siseriiklikus õiguses. Sellele on juhtunud tähelepanu ka Maailmapank.²⁹¹

Kooskõlas Direktiivi art 6 lg-ga 7 tuleks siseriiklikus õiguses ette näha kohtule võimalus pikendada täitemeetmete peatamist või neid uuesti rakendada, kui see vajalik saneerimise õnnestumiseks. See eeldab SanS-i täiendamist vastava regulatsiooniga. Kuna täitemeetmete peatamise pikendamise küsimus tõusetub eelduslikult just saneerimiskava esitamise tähtaja pikendamisel, on saneerimiskava esitamise tähtaja pikendamise regulatsiooni väljatöötamisel oluline arvestada ka täitemeetmete pikendamise vajadust. Oluline on siiski arvestada, et täitemeetmete peatamine ei saa kaasneda saneerimiskava esitamise tähtaja pikendamise automaatse tagajärjena, kuna kohtu poolt täitemeetme peatamise pikendamine peab olema igakordselt selgelt põhjendatud ja vastama Direktiivi art 6 lg 7 eeldustele.

Direktiivi art 6 lg 8 nõude täitmiseks ei tohi täitemeetmete peatamine kesta kauem kui 12 kuud. Sellist olukorda, arvestades SanS-s saneerimiskava vastuvõtmisele ja kinnitamisele esitatud tähtaegu, põhimõtteliselt tekkida ka ei saa (mh arvestades tööühma ettepanekuid ja soovitusi kaebetähtaegade reguleerimise ja SanS § 29 menetluse kaotamisel). Üksnes kohtupoolne venitamine saneerimiskava kinnitamisel saab tingida olukorra, kus täitemeetmete peatamine kestab kauem. Ühelt poolt ei näi eeltoodu valguses olevat vajadust art 6 lg 8 rakendamiseks eraldi normi kehtestamist, kuid kindluse huvides võib kaaluda art 6 lg 7 ülevõtmisel sätestada ka absoluutne ajaline piirang täitemeetmete kestvusele.

Täitemeetmete ajalise kestvuse reguleerimisel tuleb täiendavalt arvestada, et saneerimiskava kinnitamisega saneerimismenetlus ei lõppe ning nõuetele, mis on saneerimiskavaga hõlmatud, kehtivad SanS § 11 lg 1 sätestatud saneerimismenetluse algamise tagajärjed iseenesest edasi.²⁹² Seetõttu võib justkui tekkida olukord, kus täitemeetmete peatamine kestab kauem kui 12 kuud.²⁹³ Saneerimiskava kinnitamise järgselt ei ole tegemist siiski enam täitemeetmete peatamisega Direktiivi art 6 tähenduses, vaid saneerimiskava kinnitamise tagajärgede küsimusega, mistõttu ei näe tööühm algselt täitemeetmete peatamisena rakendatud meetmete edasikestmises pärast saneerimiskava kinnitamist vastuolu Direktiiviga. Võimalik oleks täitemenetluste peatamised saneerimiskava kinnitamisel lõpetada, kuid sellisel juhul tuleb sissenõudjal esitada taotlus täitemenetluse lõpetamiseks ning kui sissenõudja seda ei tee, siis võlgnikul sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, mida ei saa pidada mõistlikuks lahenduseks²⁹⁴. Selguse huvides võib kaaluda SanS § 47 täiendamist sättega, mille kohaselt täitemenetluste peatamised ja muud kohaldatud täitemeetmete peatamised kehtivad nõuetele, mida saneerimiskava hõlmab, edasi.

Art 6 lg 9. SanS puuduvad käesoleval hetkel normid, mis lubaksid kohtul täitemeetme peatamise ennetähtaegselt lõpetada. Artikkel 6 lg 9 nõue, mille kohaselt peavad liikmesriigid nägema ette võimaluse täitemeetmete peatamise ennetähtaegseks lõpetamiseks, on kohustuslik, mistõttu tuleb SanS vastava regulatsiooniga täiendada. Kõige loogilisem on seda teha SanS § 11 täiendamise läbi. Seejuures tuleb kaaluda, kas rakendada direktiivi art 9 eelviimases lauses ettenähtud kitsendamise võimalusi – s.t lubada täitemeetmete ennetähtaegset lõpetamist üksnes juhtudel, kus võlausaldajale ei olnud enne täitemeetme

²⁹¹ WB raport, lk 28.

²⁹² Nõuded, mille osas saneerimiskava ei kehti, täitemenetlused jätkuvad (SanS § 47 lg 2).

²⁹³ Saneerimiskava täitmine võib kesta aastaid. Direktiivi artikkel 6 lg 6 sätestas teatavasti täitemeetmete peatamisele esialgu kuni 4-kuulise tähtaja, mida on võimalik pikendada maksimaalselt 12-kuuks. Lisaks tuleb arvestada, et täitemeetmete peatamine on Direktiivis mõeldud toetama saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi ning olukorras, kus saneerimiskava on kinnitatud, on selline alus täitemeetmete peatamise jätkamiseks ära langenud.

²⁹⁴ Kui saneerimiskavas on ette nähtud kohustuse täitmise tähtaja pikendamine, ei saa saneerimiskavas nimetatud tähtaja jooksul nõuet maksta panna (SanS § 45 lg 5).

peatamise rakendamist või pikendamist tagatud võimalust olla ära kuulatud. Töörühma hinnangul peaks Eesti kaaluma nimetatud erandi kohaldamist.

Direktiivi art 6 lg 9 viimases lauses sätestatud võimaluse (seada ajaline piirang, mil täitemeetmete lõpetamine ei ole võimalik) kasutamine ei ole ilmselt mõistlik, kuna vajadus täitemeetmete ennetähtaegseks lõpetamiseks võib tekkida igal ajal. Sellist lähenemist toetab ka Maailmapank.²⁹⁵

Võrdlustabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitud seaduste (SanS) sätted.

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
<p>Art 6 lg 1 - Liikmesriigid tagavad, et võlgnikud võivad saada kasu konkreetsete täitemeetmete peatamisest, et toetada ennetava saneerimise raamistikus saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi.</p> <p>Liikmesriigid võivad sätestada, et kohtul või haldusasutusel on õigus konkreetsete täitemeetmete peatamisest keelduda, kui selline peatamine ei ole vajalik või kui see ei täida esimeses lõigus seatud eesmärki.</p>	Jah	SanS § 11 lg 1, kuid kehtiv õigus ei kata kõiki täitemeetmete peatamisi. Direktiivis on täitemeetmete peatamise mõiste laiem.
<p>Art 6 lg 2 - Ilma et see piiraks lõigete 4 ja 5 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et konkreetsete täitemeetmete peatamine võib hõlmata igat liiki nõudeid, sealhulgas tagatud nõudeid ja eelisinõudeid</p>	Jah	SanS § 11 lg 1 kohaselt saab täitemeetmete peatamine hõlmata igat liiki nõudeid, sh tagatud nõudeid ja eelisinõudeid, välja arvatud töösuhte alusel tekkinud nõuded ja elatise tasumise nõuded, mille osas erandi tegemine on kooskõlas direktiiviga.
<p>Art 6 lg 3 - Liikmesriigid võivad sätestada, et konkreetsete täitemeetmete peatamine võib olla üldine, hõlmates kõiki võlausaldajaid, või piiratud, hõlmates üht või mitut konkreetset võlausaldajat või võlausaldajate kategooriat.</p> <p>Piiratud peatamise korral kohaldub peatamine ainult nende võlausaldajate suhtes, keda on kooskõlas liikmesriigi õigusega teavitatud lõikes 1 osutatud saneerimiskava läbirääkimistest või peatamisest</p>	Ei	SanS 11 lg 1 rakendab nii üldist kui valikulist täitemeetmete peatamist, mis on direktiiviga kooskõlas.
<p>Art 6 lg 4 - Liikmesriigid võivad selgelt määratud juhtudel jätta teatavate nõuete või nõuete kategooriate suhtes konkreetsete täitemeetmete peatamise kohaldamata, kui selline väljajätmine on nõuetekohaselt põhjendatud, ning kui:</p> <p>a) täitemeede ei ohusta tõenäoliselt ettevõtte saneerimist või</p> <p>b) peatamine võib kahjustada ebaõiglaselt asjaomaste nõuete võlausaldajaid.</p>	Ei	SanS § 11 lg 1 p 1 ja p 3 alusel on välistatud töösuhte aluse tekkinud nõuded ja elatise tasumise nõuded.
<p>Art 6 lg 5 - Lõiget 2 ei kohaldata töötajate nõuete suhtes.</p> <p>Erandina esimesest lõigust võivad liikmesriigid kohaldada lõiget 2 töötajate nõuete suhtes üksnes niivõrd, kui liikmesriigid suudavad tagada, et selliste nõuete tasumine on ennetava saneerimise raamistikus tagatud sarnasel kaitsetasemel</p>	Jah	SanS § 11 lg 1 p 1 ja p 3.
<p>Art 6 lg 6 - Konkreetsed täitemeetmed peatatakse esialgu kuni neljaks kuuks</p>	Jah	SanS-s vastav regulatsioon puudub.
<p>Art 6 lg 7 - Olenemata lõikest 6 võivad liikmesriigid anda kohtutele ja haldusasutustele õiguse võlgniku, võlausaldaja või asjakohasel juhul saneerimisnõustaja taotlusel konkreetsete täitemeetmete peatamise kestust pikendada või konkreetsed täitemeetmed uuesti peatada. Konkreetsete täitemeetmete peatamist pikendatakse või need peatatakse uuesti üksnes siis, kui</p>	Ei	SanS-s vastav regulatsioon puudub. SanS-i tuleb täiendada ja kohtule tuleb anda võimalus täitemeetmete

<p>asjaoludest nähtub selgelt, et peatamise pikendamine või uuesti peatamine on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks kui:</p> <p>a) saneerimiskava üle läbirääkimiste pidamisel on tehtud arvestatavaid edusamme;</p> <p>b) konkreetsete täitemeetmete peatamise jätkamine ei kahjusta ebaõiglaselt ühegi huvitatud isiku õigusi ega huviseid või</p> <p>c) võlgniku suhtes ei ole veel liikmesriigi õiguse kohaselt algatatud maksejõuetusmenetlust, mis võib lõppeda võlgniku likvideerimisega</p>		peatamise pikendamiseks.
<p>Art 6 lg 8 - Konkreetsete täitemeetmete peatamise kogukestus pikendamistega ja uuendamistega ei tohi ületada 12 kuud.</p> <p>Kui liikmesriigid otsustavad rakendada käesolevat direktiivi ühe või mitme menetluse või meetmega, mis et täida määruse (EL) 2015/848 A lisa kohaseid teavitamistingimusi, on selliste menetluste raames peatamise kogupikkus kõige rohkem neli kuud, kui võlgniku põhihuvide kesse on üle viidud teise liikmesriiki ennetava saneerimise menetluse algatamise taotlusele eelnenud kolme kuu jooksul</p>	Jah	SanS-s vastav regulatsioon puudub. SanS-i tuleb täiendada. Kui saneerimismenetlus lisatakse määruse (EL) 2015/848 A lissasse, siis langeb teises lõigus viidatud probleem ära.
<p>Art 6 lg 9 - Liikmesriigid tagavad, et kohtud või haldusasutused võivad konkreetsete täitemeetmete peatamise lõpetada järgmistel juhtudel:</p> <p>a) peatamine ei täida enam saneerimiskava läbirääkimiste toetamise eesmärki, näiteks juhul, kui ilmneb, et läbirääkimiste jätkamist ei toeta võlausaldajate hulk, kes saaksid liikmesriigi õiguse kohaselt takistada saneerimiskava vastuvõtmist;</p> <p>b) võlgniku või saneerimisnõustaja taotlusel;</p> <p>c) konkreetsete täitemeetmete peatamine kahjustab või võib ebaõiglaselt kahjustada üht või mitut võlausaldajat või ühte või mitut võlausaldajate rühma, kui liikmesriigi õiguses on nii sätestatud, või</p> <p>d) peatamine toob kaasa võlausaldaja maksejõuetuse, kui liikmesriigi õiguses on nii sätestatud.</p> <p>Liikmesriigid võivad esimeses lõigus sätestatud konkreetsete täitemeetmete peatamise lõpetamise õiguse sätestada üksnes olukordades, kus võlausaldajatel ei ole olnud võimalust esitada oma seisukoht enne peatamise jõustumist või enne kohtu või haldusasutuse poolt peatamise pikendamist.</p> <p>Liikmesriigid võivad näha ette miinimumperioodi, mis ei ületa lõikes 6 osutatud tähtaega, mille jooksul ei tohi konkreetsete täitemeetmete peatamist lõpetada.</p>	Jah, välja arvatud teises ja kolmandas lõikes lubatud erandid	SanS-s vastav regulatsioon puudub ning SanS-i tuleb täiendada.

3.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

3.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Revisjoni lähteülesandes on SanS § 11 seonduvalt toodud välja kaks probleemi:

1. SanS § 11 lõige 1 punkti 1 kohaselt peatab kohus ettevõtja vara suhtes läbiviidava täitemenetluse, kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni, välja arvatud täitemenetlus, mis viiakse läbi töösuhte alusel tekkinud nõude või elatise tasumise nõude täitmiseks. Samas ei ole saneerimismenetluse algatamise tagajärgede all piiratud muude täitemeetmete kasutamist, nt õiguste või käsipandi realiseerimist.²⁹⁶

Nimetatud tähelepanek on õige ning SanS vajab selles osas muutmist, mh selleks, et tagada kooskõla Direktiivi art 6 lg 1 regulatsiooniga.

2. Praktikas on tekkinud probleeme saneerimiskava täitmisega olukorras, kus enne saneerimismenetlust on hagi tagamise korras võlgniku vara arestitud. SanS § 11 lõike 3 kohaselt lahendab saneerimismenetluse algatanud kohus ettevõtja avalduse alusel ajavahemikul saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni hagi

²⁹⁶ Revisjoni lähteülesanne, lk 139.

tagamise abinõude kehtivuse. Sätte eesmärgiks on anda kohtule õigus otsustada, mis saab ettevõtja suhtes enne saneerimismenetluse algatamist mõnes teises tsiviillasjas seatud hagi tagamise abinõust. Samas ei reguleeri seadus olukorda, kus menetluse kestel ei ole kohus lahendanud hagi tagamise abinõude kehtivuse küsimust. Seega on võimalik, et saneerimiskava on küll kinnitatud, kuid ettevõtja ei saa täita saneerimiskavast tulenevaid kohustusi, kuna vara on hagi tagamise korras arestitud. Süsteemset ja terviklikku analüüsi vajab olukord, kus saneerimiskava on kinnitatud, kuid hagi tagamise abinõude kehtivust ei ole kohus enne seda lahendanud.²⁹⁷

Tõstatud probleem on asjakohane. Kui võlausaldaja nõude tagamiseks oli kohaldatud hagi tagamist ning vastav nõue lülitatakse kavva, siis peab kohtul olema võimalus saneerimiskava kinnitamisel otsustada hagi tagamise kehtivuse, s.o tühistamise küsimus. Kui nõue ei saa saneerimiskavast hõlmatud, siis pole põhjust hagi tagamist üldjuhul ka tühistada. Antud küsimus tuleb komplekselt lahendada muude täitemeetmete peatamisega, s.o kohtul tuleb saneerimiskava kinnitamisel otsustada, millised täitemeetmete peatamisena kohaldatud abinõud jäävad saneerimiskava kinnitamisel edasi kehtima (seal hulgas anda kohtule võimalus tühistada täitemenetlustes kohaldatud arestitid ja hagi tagamise abinõud).

3.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB raporti kohaselt tuleks SanS § 11 ulatuslikult muuta, tagamaks kooskõla direktiivi artikli 6 nõuetega. Peamise puudusena toob Maailmapank välja, et erinevalt SanS § 11 on direktiivi artikkel 6 lg 1 ülesehituse loogika lubada esmalt sisult laia täitemeetmete peatamist ning teha sellest seejärel erandeid. Samuti leiab Maailmapank, et SanS § 11 lg 2 tuleb muuta selliselt, et saneerimisnõustajal on võimalus hinnata ja soovitada kohtule täitemeetme peatamise vajalikkust mitte ainult kohtumenetluste peatamisel, vaid igat tüüpi täitemeetme peatamisel.²⁹⁸

Maailmapank soovib SanS-is kasutada Direktiivi art 6 lg-s 4 sätestatud võimalust välistada teatud nõuded täitemeetmete peatamise alt. Maailmapank soovib panna saneerimisnõustajale õiguse teavitada kohut nõuetest, millele täitemeetmete peatamist mitte rakendada, samuti soovib Maailmapank anda neile võlausaldajatele, kes soovivad oma nõuet maksma panna, õiguse taotleda kohtult erandit täitemeetmete peatamisele art 6 lg 4 punktide a) ja b) alusel.

Maailmapank soovib SanS § 11 selgemalt sõnastada, et täitemeetmete peatamine ei puuduta töösuhtest tulenevaid nõudeid, v.a direktiivi art 6 lg 5 teises lauses sätestatud juhul.

Direktiivi art 6 lg 6 ja lg 7 osas toob Maailmapank samuti välja, et SanS regulatsioon ei vasta direktiivi nõuetele ning seda tuleb muuta, kehtestades selged tähtajad. Samuti soovib Maailmapank lisada saneerimismenetluse EIR Lisasse A, et vältida direktiivi art 6 lg 8 teise alalõigu erandi kohaldamist.

Direktiivi art 6 lg 9 osas näeb Maailmapank vastuolu ning vajadust SanS-i täiendada, nähes kohtule ette võimaluse täitemeetmete ennetähtaegseks lõpetamiseks. Maailmapank ei soovi Eestil kasutada art 6 lg 9 viimases lauses sätestatud võimalust kehtestada minimaalne ajaperiood, mille jooksul täitemeetmete peatamist taotleda ei saa, kuna vajadus täitemeetmete peatamise lõpetamiseks võib tõusetuda igal ajal.

Töörühm toetab Maailmapanga järeldusi ning on neid suures osas ka oma järelduste ja ettepanekute sõnastamisel arvestanud, v.a märkus vajaduse kohta sätestada selgemalt, et täitemeetmete peatamine ei puuduta töösuhtest tulenevaid nõudeid. Viimase osas sisaldub SanS-is juba asjakohane regulatsioon.

²⁹⁷ Samas, lk 147-148.

²⁹⁸ WB raport, lk 27.

3.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigruppide tagasiside toetas täitemeetmete peatamise võimaluste laiendamist ka kohtuväliste sissenõudmise võimalustele. Kohtunikud väljendasid seisukohta, et täitemenetluste peatamisel võiks kohtul olla teatav diskretsioon, sest kõigi täitemenetluste peatamine ei ole põhjendatud. Samale seisukoht väljendasid saneerimisnõustajad.

Töörühm osaliselt toetas huvigruppide tagasisidet, leides, et väljaspool täitemenetlusi peaks täitemeetmete peatamine toimuma kohtu diskretsiooni alusel valikuliselt. Täitemenetluste peatamise osas toetas töörühm olemasoleva regulatsiooni säilimist, kuid alternatiivselt pidas töörühm võimalikuks ka täitemenetluste peatamise osas valikulise süsteemi sisseseadmist.

3.2.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohus on 09.05.2011.a otsuses selgitanud, et saneerimismenetluse algatamine ei mõjuta iseenesest intressi (kui tasu raha kasutamise eest) arvestamist ega selle maksmise kohustust. Ümberkujundatavate nõuete suurus määratakse SanS § 12 lg 1 ja lg 2 p 3 järgi kindlaks saneerimismenetluse algatamise seisuga, s.t hilisemat intressi sinna juurde ei arvestata ja vähemalt eelduslikult seda saneerimiskavas ei kajastata.²⁹⁹ Tõusetunud küsimus ei eelda SanS muutmist, kuna on juba kehtivas seaduses piisavalt selgelt reguleeritud. Riigikohtu lahendil on seadust selgitav tähendus. Lisaks ei näe töörühmal vajadust muuta SanS selliselt, et saneerimismenetluse algatamisel peatatakse intressi arvestamine võlakohustustelt.

Tallinna Ringkonnakohus on 17.07.2016. a määruses ts. asjas 2-10-15325 selgitanud, et pärast määrusega saneerimisnõustaja lõpparuande kinnitamata jätmist ja saneerimismenetluse jätkamist on ebaõige võlgniku taotluse alusel ja eraldiseisva määrusega peatada võlgniku vara suhtes teostatavad täitemenetlused. Kohus märkis, et võlgniku vara suhtes läbiviidavad täitemenetlused (va töösuhte alusel tekkinud nõude või elatise tasumise nõude täitmiseks) on kooskõlas SanS § 11 lg 1 p-ga 1 juba niigi peatatud kuni saneerimismenetluse lõppemiseni. Juba peatatud täitemenetluste täiendav peatamine ei ole vajalik. Sisuliselt kõrvaldas ringkonnakohus maakohtus aset leidnud eksimuse, milles maakohus ei olnud võlgniku taotlusel täitemenetluste peatamisel arvestanud sellega, et SanS § 11 lg 1 p-st 1 tulenevalt on täitemenetlused nagunii kuni saneerimismenetluse lõppemiseni seaduse alusel peatatud. Tegemist oli maakohtu poolse ebaõige materiaalõiguse normi kohaldamisega, mille osas on ringkonnakohus selgitused andnud. Küsimus on SanS § 11 lg 1 p-s 1 piisavalt selgelt reguleeritud, mistõttu ei ole SanS regulatsiooni täpsustamine vajalik.

Tallinna Ringkonnakohus on 10.05.2016. a määruses ts. asjas 2-16-104033 selgitanud, et SanS § 11 lõike 1 p 3 alusel tuleb viidatud sättes märgitud kohtumenetluse peatamise õiguse alusel mõista ka maksekäsu kiirmenetluse peatamise õigust. Kohus leidis, et eelnevat ei muuda ka TsMS § 483 lõikes 1₁ sätestatu, mille kohaselt maksekäsu kiirmenetlusele ei kohaldata käesolevas seadustikus menetluse peatamise kohta sätestatud. Kohus leidis, et saneerimismenetluse raames kannab menetluse peatamine iseseisvat eesmärki ning SanS § 11 lõike 1 punkti 3 tuleb käsitleda kui erisätet TsMS § 483 lõike 1₁ suhtes. Seega kui asuda seisukohale, et SanS § 11 lg 1 p 3 alusel peatub ka maksekäsu kiirmenetlus, siis esineb teatav vastuolu SanS § 11 lg 1 p 3 ja TsMS § 483 lõike 1₁ vahel. Täpsuse ja selguse huvides võiks SanS § 11 lg 1 p-s 3 olla selgesõnaliselt märgitud ka maksekäsu kiirmenetlus. Samas arvestades, et ka SanS § 4 järel dub, et SanS sätete näol on tegemist erinormidega TsMS sätete ees, siis on vastuolu SanS-i muutmata ületatav.

Tartu Ringkonnakohus on 31.10.2012. a otsuses ts. asjas 2-11-54246 selgitanud, et SanS § 11 lg 1 p 3 kohaselt ei peatata kohtumenetlust juhul, kui tegemist ei ole mitte nõudega ettevõtja vastu, vaid ettevõtja enda nõudega. Käesoleval juhul oli tegemist ettevõtja enda nõudega, mille sisuks oli sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi tema vastu esitatud täiteasjaga seonduvalt. Samuti selgitas kohus, et tegemist ei ole ja TsMS § 124 mõttes rahalise nõudega, mis annaks alust SanS § 11 lg 1 p 3 alusel menetlust peatada. Vastavad järeldused tulenevad ka SanS § 11 lg 1 p-st 3 sõnastusest, mistõttu ei ole SanS § 11 lg 1 p 3 muutmise vajalik.

²⁹⁹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 11.

Eelnevale lisaks märkis aga kohus, et ringkonnakohus üksnes vaatab läbi apellatsioonkaebust maakohtu otsusele ning et SanS § 11 lg 1 p 3 mõte ei ole apellatsioonimenetluste peatamine. Vastupidiselt kohtu seisukohale ei sätesta SanS § 11 lg 1 p 3, et peatada võiks üksnes maakohtu menetlusi. SanS § 11 lg 1 punkt 3 sisalduv kohtumenetluse peatamise õigus sisaldab erandit üksnes töösuhetest või elatise maksmisele suunatud nõude osas. SanS eelnõu seletuskirja (334 SE, lk 14-17) kohaselt: „*SanS on lähtunud täieliku peatamise põhimõttest, mille kohaselt ei saa saneerimismenetluse käigus teha ühtegi menetlust, mis piirab ettevõtja tegevust, ega suurene nõudelt arvestatav viivis või leppetrahv. Eesmärgiks on võimaldada ettevõtjal pidada rahulikult läbirääkimisi võlausaldajatega, kartmata, et samal ajal võidakse tema suhtes algatada pankrotimenetlus või esitada hagiavaldus, millega kaasneb aeganõudev ja kulukas kohtumenetlus või ettevõtte majandustegevuse seiskamine.*“ Seadusandja ei ole näinud ette, et menetlust ei võiks peatada ringkonnakohtu menetluses. Sellist tahet ei nähtu ka seletuskirjast. Arvestades, et kohtumenetlus võib olla aeganõudev ja kulukas ka ringkonnakohtu menetluses, ei näi ringkonnakohtu seisukoht tsiviilasjas 2-11-54246 (mille kohaselt kohaldub peatamine vaid maakohtu menetlustele) olevat põhjendatud. Samas on antud küsimus SanS-is piisavalt täpselt reguleeritud, mistõttu ei ole vajalik seadust täiendada.

Tartu Ringkonnakohus on 23.08.2019. a määruses ts. asjas 2-18-15010 selgitanud, et olukorras, kus esitatud on pankrotiavaldus, kuid ajutist haldurit ei ole nimetatud ning pankrotiavalduse ja ajutise halduri nimetamise vahelisel ajal on esitatud saneerimisavaldus, siis juhul kui võlgnik on enne ajutise halduri nimetamist võlgnevuse tasunud, ei ole kohus kohustatud PankrS § 15 lg 4 ja SanS § 11 lg 1 p 4 kohaselt lükkama ajutise halduri määramise otsustamist edasi kuni saneerimiskava kinnitamise otsustamiseni. Teiste sõnadega, kui võlgnik on võlgnevuse pankrotiavalduse aluseks oleva võlgnevuse tasunud ja võlausaldaja on seda kinnitanud, siis on langenud ära alus ajutise halduri nimetamiseks ning kohus ei pidanud ajutise halduri määramise otsustamist edasi lükkama. Sisuliselt on kohus analüüsinud PankrS § 15 lg 2 p 6 ja lg 4 ja SanS § 11 lg 1 p 4 vahekorda ning on selgitanud, et SanS § 11 lg 1 p 4 ja PankrS § 15 lg 4 ei tohiks mõjutada PankrS § 15 lg 2 p 6 kohaldamist ega lükata edasi ajutise halduri määramise otsustamist. Kuigi viidatud sätete vahel esineb teatav vastuolu, siis sätteid kogumis ning nende eesmärgist lähtuvalt tõlgendades on võimalik see vastuolu ületada, mistõttu ei eelda tõusetunud küsimus SanS muutmist

Tallinna Ringkonnakohus on 28.09.2010. a otsuses ts. asjas 3-10-222 oli vaidluse esemeks ringkonnakohtus küsimus, kas intressiarvestus võlgniku maksuvõlalt SanS § 11 lg 1 p 2 alusel peatus perioodil saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni või mitte. Kohus leidis, et kuivõrd maksuintress on viivitusintress VÕS § 113 tähenduses, siis peatub SanS § 11 lg 1 p 2 alusel saneerimismenetluse algatamisel ka maksuintressi arvestamine maksuvõlalt kuni saneerimiskava kinnitamiseni. Sealjuures märkis kohus, et tähtsust ei oma, et maksuhalduri nõuet saneerimiskavasse ei kaasatud, sest SanS §-s 11 sätestatud saneerimismenetluse algatamise tagajärjed kehtivad ettevõtja kõigi võlausaldajate suhtes, mitte ainult üksi saneerimiskavasse kaasatud võlausaldajate suhtes. Saneerimisteate saatmata jätmise tagajärjeks on see, et SanS § 46 lg 1 kohaselt on välistatud saneerimiskava kehtivus sellise võlausaldaja suhtes, kellele ei ole saneerimisteadet saadetud või kes ei ole muul viisil saneerimismenetluse toimumisest teadlik. Käesoleval juhul kinnitatud saneerimiskava aga maksuhalduri nõuet ei puudutanud. Viidatud otsuses esitatud kohtupoolsed järeldused kattuvad SanS § 11 lg 1 p 2 sõnastusest tulenevaga, mille kohaselt ei ole sätestatud erandeid maksuintressi osas. Seega ei ole SanS § 11 lg 1 p 2 muutmise vajalik.

3.2.5. Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

3.2.5.1. Teema käsitlus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

3.2.5.1.1. Holland

Sissejuhatus. Peamine kohtulik menetlus saneerimise läbiviimiseks on Hollandis maksete peatamine/moratorium (inglise keeles *suspension of payment* või *moratorium on payments*; hollandi

keeles *surseance van betaling*).³⁰⁰ Maksete peatamist reguleerib pankrotiseaduse 2. peatükk (§-d 214-251). Selle menetluse regulatsiooni põhifookus ei ole saneerimise enda läbiviimise reguleerimisel, vaid moratooriumi võimaldamisel ja sellega seotud küsimuste õiguslik reguleerimine. Maksete peatamine on mõeldud andma võlgnikule võlausaldajate eest ajutist kaitset, nähes ette võlgniku avaldusel alusel kohtu poolt rakendatava ajaliselt piiritletud maksepuhkuse (kuni 1,5 aastaks, kusjuures kohtul on võimalik seda pikendada kaalukatel põhjendustel veel täiendavalt 1,5 aastaks). Moratooriumi raames on võimalik võlgnikul teha ka kohtulik kompromiss, samas ei ole kompromissi või muu sellise võlgade ümberkujundamise kava vastuvõtmine kohustuslik osa maksete peatamise menetlusest.

Kuigi maksete peatamise menetluse põhisisuks on täitemeetmete peatamine, mh kaasneb menetluse algatamisega võlausaldajatele keeld enne menetluse algatamist tekkinud võlgade sissenõudmiseks ja nendele tuginevalt kõige olulisemate lepingute lõpetamise keeld (gaasi, vee, elektri ja soojuslepingute lõpetamise ja täitmisest keeldumise piirangud), ei ole käesoleva analüüsi seisukohalt põhjust sellel konkreetset menetlusliigil pikemalt peatuda, kuna me ei leia siit eest lahendusi, mis esindavad kaasaegseimad rahvusvahelisi suundumusi täitemeetmete peatamise küsimustes, mh ei piira see menetlus üldjuhul pandipidajate ja teiste eelisõiguste omajate õigusi sissenõude pööramisel võlgniku varale. Kehtival kujul ei vasta maksete peatamise menetlus Direktiivi nõuetele ning ilmselt ei saa olema tegemist ka menetlusega, millega Holland asub Direktiivi siseriiklikus õiguses rakendama (kuigi selles küsimuses pole lõplikku selgust käesoleval hetkel).

Hollandis on väljatöötamisel ka uus saneerimismenetlus (hollandi keeles *wet homologatie onderhands akkoord* ehk WHOA; inglise keeles *Court Confirmation of extrajudicial restructuring plans* ehk CERP). WHOA eelnõu on 05.07.2019. a saadetud parlamendile menetlemiseks. WHOA menetlust reguleerivad sätted lisatakse nende vastuvõtmisel pankrotiseadusesse. Täitemeetmete peatamise osas järgib WHOA suuresti Direktiivi sätteid.

Võlausaldaja täitemeetmete peatamine. WHOA menetluses saab kohus otsustada täitemeetmete peatamise, kui võlgnik on esitanud kohtule avalduse (eeldusel, et koos avaldusega esitatakse saneerimiskava või võlgnik võtab kohustuse esitada kava mitte rohkem kui 2 kuu jooksul). Kui tegemist ei ole võlgniku avaldusega, siis otsustakse täitemeetmete peatamine saneerimisnõustaja (*plan expert*) nimetamisel. Täitemeetmete peatamine ei ole siiski automaatne menetlusega kaasnev tagajärg, vaid selle otsustab kohus igakordselt võlgniku või saneerimisnõustaja taotluse alusel. Kohus võimaldab täitemeetmete peatamist üksnes juhul, kui täitemeetmete peatamine on vajalik võlgniku majandustegevuse jätkamiseks saneerimiskava koostamise ja läbirääkimiste ajal ning ajal, mil täitemeetme peatamine jõustatakse, on see võlausaldajate ühistes huvides ega kahjusta oluliselt kolmandate isikute, sh pankrotiavalduse esitanud võlausaldajate õigusi.³⁰¹

Kohtu poolt täitemeetme peatamise kohaldamisel:

1. ei ole lubatud teostada mis tahes kolmanda isiku õigust saada oma nõudele võlgniku vara arvel rahuldust ilma kohtu nõusolekuta, eeldusel, et kolmandaid isikuid on teavitatud täitemeetmete peatamise otsusest või nad on teadlikud saneerimiskava ettevalmistamisest;
2. kohus võib tühistada võlgniku vara suhtes kehtiva arestimise, kui seda taotleb võlgnik või saneerimisnõustaja;
3. maksete peatamise menetluse alustamise või pankrotimenetluse alustamise avalduse läbivaatamine peatatakse.

WHOA kohaselt ei või täitemeetmete peatamine olla pikem kui 4 kuud. Kohtul on õigus võlgniku või saneerimisnõustaja taotlusel täitemeetmete peatamist pikendada, kuid kogu periood koos pikendamistega ei tohi ületada kaheksat kuud. Pikendamine tuleb kõne alla üksnes siis, kui võlgnik või

³⁰⁰ Lisaks on võimalik kompromiss pankrotimenetluses. Kompromiss on võimalik ka *suspension of payment* menetluse raames, kuid ei ole kohustuslik osa sellest menetlusest.

³⁰¹ Hollandi seaduseelnõu saneerimise raamistike kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii>.

saneerimisnõustaja veenavad kohut, et oluline progress saneerimiskava koostamisel on saavutatud. Seadus loeb sellise olukorra expressis verbis esinevaks alati, kui saneerimiskava on kohtule kinnitamiseks ära esitatud. Pikendamist ei võimaldata juhtudel, kui võlgniku põhihuvide kese on kolme kuu sees enne täitemeetmete peatamise esmakordset otsustamist olnud teises liikmesriigis.

Tasaarvestuse piiranguid WHOA ette ei näe (tasaarvestus on üldjuhul lubatud ka maksete peatamise menetluses, vt Hollandi pankrotiseaduse art 234). WHOA menetluses on eraldi reguleeritud nõuete panti. Nõuete pandi korral näeb eelnõu ette, et pandipidaja ei ole õigustatud täitemeetmete kehtivuse peatamise ajal saama makseid ega tasaarvestama makseid oma nõudega võlgniku vastu, kuid seda eeldusel, et võlgnik annab võlausaldajale asendustagatise. Seega on Hollandi seadusandja pidanud vajalikuks nõuete pantimise korral näha pandipidajale ette lisakaitse andmise.

Kohtul on õigus täitemeetmete peatamine ennetähtaegselt lõpetada, kui täitemeetmete jätkumine ei vasta enam tingimustele, mis olid täitemeetmete peatamise kehtestamise eelduseks.

WHOA, pankroti ja maksete peatamise menetluse vahetõke. Nagu eespool viidatud, siis ajal, mil täitemeetmete peatamine kehtib, peatatakse nii pankrotiavalduse kui ka maksete peatamise avalduse läbivaatamine. Lisaks näeb eelnõu ette, et kui samaaegselt on menetluses pankrotiavaldus ja avaldus saneerimisnõustaja määramiseks, siis viimane vaadatakse läbi esimesena ning pankrotiavalduse läbivaatamine peatatakse. Sama põhimõtte kehtib, kui samaaegselt on kohtu menetluses maksete peatamise menetluse (*suspension of payments*) avaldus ja avaldus saneerimisnõustaja määramiseks.

Piiranguid võlgnikule teostada võlausaldajatele tagasimakseid ja erandeid sellest. WHOA ei sisalda otseselt keeldu, mis piiraks võlgniku vabadust teostada võlausaldajatele tagasimakseid nõuete katteks, mis on tekkinud enne võlgniku avalduse esitamist või saneerimisnõustaja nimetamist. Eelnõu artikkel 377 lg 3 annab siiski kohtule võimaluse võlgniku õigusi varade käsutamisel (sh maksete tegemisel) piirata, kui selleks esitatakse kohtule taotlus ühe või mitme huvitatud osapoolte poolt.

3.2.5.1.2. Soome

Sissejuhatus. Saneerimismenetluse algatamise tagajärgi reguleerib Soomes saneerimisseaduse 4. ptk, mis koosneb neljateistkümnest paragrahvist, mis käsitlevad a) võlausaldaja täitemeetmete peatamist võlgniku ja kolmanda isiku suhtes ja erandeid sellest (§ 19 -21, § 25); b) saneerimise ja pankrotimenetluse vahetõke (§ 24); c) piiranguid võlgnikule teostada võlausaldajatele tagasimakseid ja erandeid sellest (§ 17-18); d) võimalust rakendada täitemeetmete peatamist enne saneerimismenetluse algatamist, e) võlgniku õigust lõpetada teatud lepinguid.³⁰²

Võlausaldaja täitemeetmete peatamine. Soome saneerimisseadus sisaldab täitemeetmete peatamise osas detailset regulatsiooni. Soome saneerimisseaduse § 19 kohaselt on pärast saneerimismenetluse algatamist keelatud igasugused võlausaldaja meetmed võlgniku vastu enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võla, mille osas kehtib võlgnikule tagasimaksmise keeld, sissenõudmiseks. Nende kohustuste, mille osas võlgnikule tagasimaksmise keeld ei rakendu, ei ole võlausaldajal ka piirangut täitemeetme rakendamiseks. Samas, arvestades asjaolu, et Soome saneerimismenetlus on kollektiivne menetlus ning võlgniku tagasimaksmiskeeld rakendub üksikute eranditega kõigile kohustustele, mis on tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist (vt § 17 ja 18), siis on Soome õiguses täitemeetmete peatamine üldise iseloomuga ning rakendub menetluse algatamisel automaatselt. Saneerimisseaduse § 19, kehtestades esmalt eelkirjeldatud viisil üldise sissenõudmise piirangu, täpsustab, et mh hõlmab keeld sissenõudmiseks järgmisi juhtumeid: a) pandiõigusest tulenevate õiguste teostamist; b) lepingu lõpetamist tuginedes lepingu rikkumisele, välja arvatud õigus lõpetada arvelduskrediidileping või muu jooksva krediidileping selleks, et keelduda uue krediidi andmisest; c) krediidasutuse õigust teostada tasaarvestusi võlgniku kontrol olevate vahenditega; d) võlgnikku kohustuva haldusotsuse vastuvõtmist põhinevalt saneeritava kohustuse rikkumisele.

³⁰² Käesolevas punktis on aluseks võetud Soome saneerimisseaduse tõlge inglise keelde, mis on kättesaadav aadressil https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1993/en19930047_20070247.pdf. Tõlge kajastab saneerimisseaduse muudatusi kuni 247/2007 muudatuseni. Pärast seda kuupäeva toimunud seaduse muudatustest on täitemeetmete peatamise osas oluline muudatus nr 365/2017, millega täpsustati vähesel määral artikli 21 sõnastust.

Vallasasjad, mis on pandipidaja valduses, tuleb tagastada võlgnikule, kui need on võlgniku majandustegevuse jätkamiseks vajalikud (§ 19 lg 4). Pandipidaja säilitab küll õiguse saada asjast eelisjärjekorras rahuldust, samuti õiguse saada tagasi vallasasja valdus, kui saneerimiskava ei kinnitata või kui kohus annab pandipidajale saneerimisseaduse § 20 (2) alusel õiguse pandiõigust realiseerida. Vallasvara müügiks on vajalik pandipidaja nõusolek.

Pärast saneerimismenetluse algatamist ei tohi võlgniku vara arestida ning juba seatud arestid tuleb peatada ning täituril tuleb anda vara üle administraatorile, kui seda nõutakse (§ 21 lg 1). Arestimise piirangud eelkirjeldatud viisil rakenduvad siiski vaid juhul, kui arestimist soovitakse võla, mille suhtes kehtib võlgnikul tagasimaksmise keeld, katteks (s.o põhimõtteliselt kõik võlad, mis on tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist). Kui välja on kuulatud juba vara avalik müük enne saneerimismenetluse algatamist, siis võib kohus otsustada müügi tühistamise, välja arvatud juhul kui võlgnikul vara säilimine ei ole vajalik saneerimiseks.

Kui võlgniku suhtes on tehtud ruumidest väljatõstmise otsus, siis on kohtul õigus väljatõstmine peatada, kui tegemist on ruumidega, mida võlgnik peamiselt kasutab majandustegevuse läbiviimiseks ning väljatõstmise aluseks on rendi või muu asja kasutamisest tekkinud võlgnevus, mis on sissenõutavaks muutunud enne saneerimisavalduse esitamist (§ 21 lg 2). Kuid ka siin on kohtul võimalik võlausaldaja taotlusel otsustada teisiti, kui täitmise peatamine oleks võlausaldaja seisukohalt ebamõistlik, pidades silmas neid toiminguid, mida võlausaldaja on pindade suhtes juba ette võtnud.

Kui võlgnik on andnud enne saneerimismenetluse algatamist tagatise selleks, et peatada võlgniku vara suhtes arest või muu täitmine apellatsioonimenetluse ajaks, siis selline tagatis tuleb administraatorile nõudel tagastada või kui tagatis on antud kolmanda isiku poolt, siis kolmandale isikule.

Täitemeetmete peatamine ei piira võlausaldaja õigust nõuda täitmist kolmandast isikust tagatise andjalt, kui viimane andis tagatise majandus- ja kutsetegevuse raames. Sama kohaldub ühisevõlgnikele. Kui tagatis ei olnud antud majandus- ja kutsetegevuse raames, siis kohalduvad täitemeetmete peatamise sätted (§ 19-22) ka kolmandalt isikult võla sissenõudmisele.

Saneerimise ja pankrotimenetluse vahetõrge. Saneerimise ja pankroti vahetõrge reguleerib § 24. Kui enne pankroti väljakuulutamist on kohtu menetluses nii saneerimisavaldus kui ka pankrotiavaldus, siis esmajärjekorras vaadatakse läbi saneerimisavaldus ning kohtul ei ole lubatud teha otsust pankrotiavalduse osas enne, kui on tehtud otsus saneerimismenetluse algatamise kohta. Kui saneerimismenetlust ei algatata või kui saneerimismenetlus lõpetatakse muul alusel kui saneerimiskava kinnitamine, siis jätkub pankrotiavalduse läbivaatamine. Olukorras, kus võlgniku avaldus saneerimismenetluse algatamiseks on jäänud rahuldamata, kuid võlgnik on esitanud apellatsiooni või teatanud selle esitamise kavatsusest, võib kohus võlgniku avalduse alusel kaalukatel põhjustel lükata pankrotiavalduse läbivaatamise edasi kuni apellatsioonistmes otsuse tegemiseni või asja lõpetamiseni muul alusel. Kui võlgniku pankrot on välja kuulutatud, siis saneerimisavaldust menetlusse ei võeta. Pärast saneerimismenetluse algatamist võib pankroti välja kuulutada võlausaldaja avalduse alusel, kui ilmneb, et võlgnik oli saneerimismenetluse algatamise seisuga ikkagi maksejõuetu ning saneerimise ei aita tõenäoliselt maksejõuetust ületada või kui pankrotiavaldus põhineb võlgnevusel, mis on tekkinud pärast saneerimisavalduse esitamist. Viimasel juhul tuleb kohtul ära kuulata administraatori arvamusi. Võlgniku avalduse alusel võib kohus kaalukatel põhjustel lükata pankroti otsustamist edasi kuni üks kuu.

Piiranguid võlgnikule teostada võlausaldajate tagasimakseid ja erandeid sellest. Nagu viidatud, siis erinevalt Eesti saneerimisseadusest on Soome saneerimisseaduses sätestatud reegel, mille kohaselt on võlgnikul keelatud saneerimismenetluse algatamisest alates tasuta enne saneerimismenetluse avalduse esitamist tekkinud võlgasid ja anda nende tagamiseks tagatise (§ 17 lg 1). Maksed, mis on tehtud vastuolus nimetatud keeluga, tuleb võlgnikule tagastada. Pandi seadmine või muu tagatise andmine vastuolus keeluga toob kaasa tagatise seadmise tühisuse, kui seadusest ei tulene teisiti.

Tagasimaksede keeld ei kehti järgnevatele kohustustele: a) maksed pandiga tagatud võlausaldaja õigustatud saama makseid intressi ja muu krediitkulu katteks, mis on muutunud sissenõutavaks pärast saneerimisavalduse esitamist, b) maksed töösuhtest tulenevate nõuete katteks (töötasud ja töökulude hüvitised kuni kolm kuud enne saneerimisavalduse esitamist, puhkusetasud); c) administraatori nõusolekul maksed väikeste nõuetega võlausaldajatele, kui see on menetluse seisukohalt kohane; d)

võlgniku poolt oma nõude kasutamine tasaarvestuseks, kui võlausaldajal on vastav õigus teostada tasaarvestus; e) arvelduskrediidist tulenevad maksed ja võlgniku poolt pensionifondist võetud laenu ja intressi tagasimaksud, kui need maksed on vajalikud fondi likviidsuse tagamiseks.

Täitemeetmete rakendamine enne saneerimismenetluse algatamist. Soome saneerimisseadus võimaldab § 22 alusel võlgnikul või muul avalduse esitajal taotleda, et kohus kohaldaks §-des 17, 19 ja 21 sätestatud täitemeetmete peatamist enne saneerimismenetluse algatamise otsustamist, kusjuures seda võib teha ka ilma võlausaldajaid (või võlgnikku, kui tegemist oli võlausaldaja saneerimisavaldusega) ära kuulutamata, kui seda peetakse vajalikuks tulenevalt asja kiireloomulisusest.

3.2.5.1.3. Suurbritannia

Suurbritannias on täitemeetmete peatamine (moratorium) olemas CVA-s (ingl k *company voluntary arrangement*) ja *administration* menetlustes. *Scheme of arrangement* menetluses moratoriumi võimalust ettenähtud ei ole ning seda peetakse erialases kirjanduses *scheme of arrangement* menetluse üheks oluliseks puuduseks.³⁰³

Täitemeetmete peatamine CVA menetlus. CVA menetluses ei olnud samuti algselt moratoriumi, kuid seda kuni 01.01.2003. a muudatuste jõustumiseni. CVA menetluse moratorium on siiski oma sisult piiratud, kohaldudes ainult väiksematele äriühingutele (käive alla 6,5 miljoni, töötajaid vähem kui 50; varade bilansiline väärtus alla 3,26 miljoni). CVA-des kohaldub moratorium automaatselt, kui ettevõtja teeb vastava taotluse kohtule (ei ole vajalik eraldi kohtu otsustust). Moratorium kestab esialgu kuni aktsionäride ja võlausaldajate üldkoosolekuni, kuid mitte kauem kui 28 päeva. Võlausaldajate ja aktsionäride koosolek, tegutsedes kooskõlastatult, saab moratoriumi pikendada kuni kahe kuuni, kusjuures sellisel juhul võib moodustada võlausaldajate komitee. Moratorium blokeerib kõik pankrotimenetlused, samuti mis tahes kohtumenetluse alustamise või jätkamise. Samuti peatab moratorium täitemenetlused. Tasaarvestust ja lepingute muutmise õigusi moratorium ei piira. Kohtul on võimalik teha moratoriumist erandeid. Moratoriumiga kaasneb võlgnikule varade käsutamise piirang, kuigi sellest reeglist on mitmeid erandeid, näiteks võib võlgnik võlausaldajate komitee või *nominee* nõusolekul mõjuval põhjusel kui see on äriühingu huvides tasuda restruktureerimise eelseid võlgnevusi. Menetluseaegseid võlgnevusi keelatud tasuda ei ole. Eraldi reeglid kehtivad pandipidajale ja *eraldamisõiguse omanikele* („*entitled to separation*“), kel ei ole lubatud võtta varade üle kontrolli ja varasid võõrandada. Kuid kohus võib teha sellest erandi, kui kõnesolevad varad ei ole vajalikud majandustegevuseks või kui piirang oleks pandipidajale ebaproportsionaalne.³⁰⁴

Täitemeetmete peatamine *administration* menetluses. *Administration* menetluses on moratorium esemelt laiaulatuslikum, kohaldudes sõltumata ettevõtte suurusest. Tihti peale kasutatakse administratsiooni just sellel põhjusel koos CVA või *scheme of arrangement* menetlusega. Teine oluline erinevus on ajalises kestvuses, mis võib olla oluliselt pikem. Moratorium algab *administration* menetluse algusest, s.o administraatori nimetamisest (kas äriühingu, direktorite, kommertspandipidaja või kohtu poolt). Moratoriumit on võimalik kohaldada ka esialgse õiguskaitse korras. Kui *administration* menetlus algatatakse, kestab moratorium terve menetluse kestel, kuid *administration* menetlus on ise piiratud üldjuhul ühe aastaga. Moratoriumi sisu ulatuse osas ei erine *administration* oluliselt CVA menetluses kohalduvast moratoriumust.³⁰⁵

3.2.5.1.4. USA

Võlausaldaja täitemeetmete peatamine. USA Ch 11 § 362 (a) kohaselt rakendub täitemeetmete peatamine pärast saneerimisavalduse esitamist automaatselt (mh enne pankrotimenetluse algatamist

³⁰³ Bork, R. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 142.

³⁰⁴ samas, lk 142-144.

³⁰⁵ samas, lk 145-146.

või algatamata jätmist).³⁰⁶ Täitemeetmete peatumine on sätestatud ulatuslikult: § 362 (a) p 1 kohaselt peatuvad kõik kohtu- ja haldusmenetlused, mis on algatatud või oleks võidud algatada enne saneerimisavalduse esitamist; § 362 (a) p 2 kohaselt peatuvad kõik täitemenetlused võlgniku või tema vara suhtes, mille aluseks on enne saneerimisavalduse esitamist tehtud kohtuotsus; § 362 (a) p 3 kohaselt peatuvad kõik toimingud, mille eesmärgiks on saada kontroll võlgniku vara üle; § 362 (a) p 4 kohaselt tuleb peatada võlgniku vara osas kõigi pandiõiguste teostamine; § 362 (a) p 5 kohaselt tuleb peatada mistahes toimingud võlgniku vara suhtes pandiõiguse realiseerimiseks ulatuses, milles pandiõigus tagab enne saneerimisavalduse esitamist tekkinud nõuet; § 362 (a) p 6 kohaselt tuleb peatada kõik võlgniku vara suhtes teostatavad sissenõudmistoimingud, mis on tekkinud enne saneerimisavalduse esitamist; § 362 (a) p 7 kohaselt ei ole lubatud enne saneerimisavalduse esitamist tekkinud nõudeid tasaarvestada; § 362 (a) p 8 kohaselt kõigi USA Maksukohtute menetluste peatamine, mis seonduvad võlgniku maksuvõlgnevustega. Eelnevat üldistades peatuvad kõik kohtumenetlused, täitemenetlused ning keelatud on tagatiste realiseerimine.

Täitemeetmete peatumisest peamiste eranditena on sätestatud § 362 lõikes (b), p-des 1-2: 1. võlgniku vastu kriminaalmenetluse algatamine või jätkamine; 2. selliste menetluste algatamine või jätkamine, mille eesmärgiks on: isaduse tuvastamine, ülalpidamiskohustuse seadmine või muutmise, lapse hooldusõigus või külastusõigus, abielu lahutamine, v.a ulatuses, milles see seonduv võlgniku varaks oleva abieluvara jaotamisega; lähisuhtevägivald. Punktides 3-28 on sätestatud veel täiendavad spetsiifilised erandid.

Täitemeetmed peatuvad kuni saneerimismenetluse lõpuni (§ 362 lg 1 p (c), alapunkt 2), kui just kohus ei otsusta teisiti või ei tee võlausaldaja jaoks erandit täitemeetmete peatamiseks (§ 362 lg 1 p (d)).

Kuigi täitemeetmete peatamine rakendub automaatselt ka tagatud võlausaldajale, on tema huvide tasakaalustamiseks ette nähtud nn *adequate protection* põhimõte (§ 361), mis võib seisneda perioodilistes maksetes tagatud võlausaldajale, intressi tasumist või täiendavate tagatisõiguste seadmist. Üks võimalus näidata adekvaatse kaitse olemasolu on tõendada, et tagatise eseme väärtus ületab sellega tagatud nõude suuruse. Kui võlausaldaja taotleb täitemeetmete peatamise alt vabastust, siis on võlgnikul kohustus põhistada, et võlausaldaja huvid on või saavad olema adekvaatselt kaitstud. Kui võlgnik ei suuda näidata, et võlausaldaja huvid on adekvaatselt kaitstud, siis täitemeetme peatamine suhtes lõpetatakse ning võlausaldajal on õigus jätkata tagatise arvel sissenõudmist. Kui võlgniku poolt antud adekvaatne kaitse osutub „ebaadekvaatseks“, on pandipidajal nõue tagatise väärtuse vähenemise hüvitamiseks eelisnõue („*super priority claim*“) ja hüvitatakse menetluskuluna.³⁰⁷

Saneerimise ja pankrotimenetluse vahetõke. Saneerimise ja pankroti vahetõke reguleerivad § 706, § 1112, 1208 ja 1307. Kõik viidatud sätted näevad teatud juhtudel ette võimaluse muuta kas pankrotimenetlus (Peatükk 7 - § 706) saneerimismenetluseks (Peatükk 11 - § 1112) või võlgade ümberkujundamise menetlusteks (Peatükk 12 - § 1208, Peatükk 13 - § 1307). Samuti on võimalik muuta saneerimismenetlus või ümberkujundamise menetlused pankrotimenetluseks (vt eelviidatud sätted). Sealjuures võib näiteks pankrotimenetluse muuta saneerimismenetluseks igal ajal (§ 706 a) tingimusel, et varasemalt ei ole toimunud saneerimismenetluse muutmist pankrotimenetluseks ning et võlgnik vastab iseenesest saneerimismenetluse tingimustele (§ 706 d).

Seega ei ole iseenesest võimalik, et pankrotiavalduse algatamise otsustamine on „ootel“ nagu SanS on sätestatud. USA regulatsiooni kohaselt on menetlus üks eelnimetatud neljast menetlusest ning paralleelselt ei saa olla pooleli näiteks Peatüki 11 kohane saneerimismenetlus ning ootel olla Peatüki 7 kohane pankrotimenetlus.

Piirangud võlgnikule. Enamusel juhtudel haldurit ei nimetata. Selle asemel jätkab võlgnik ettevõtte juhtimist tavapärasel viisil (nn „*debtor in possession*“) koos kõigi õigustega (§ 1107 a).

³⁰⁶ USA pankrotikoodeks. U.S. Code Title 11- Bankruptcy, Chapter 7 and 11. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title11&edition=prelim>

³⁰⁷ Bracewell&Giuliani.Chapter 11of the United States Bankruptcy Code: Background and Summary. 2012, lk 9-10.

Piirangud võlausaldajale võlgnikuga sõlmitud lepingute lõpetamisel. § 365 (e) kohaselt on keelatud *ipso facto* lepingute lõpetamine võlausaldajate poolt.

3.2.5.1.5. Saksamaa

Saksamaal on *debtor-in-possession* menetlus reguleeritud pankrotiseaduse 7. jaos (§ 270 jj).³⁰⁸ Menetluse algatamisel võib kohus määrata ajutiste kaitsemeetmete kehtestamise (§ 270b lg 2). Kaitsemeetmete rakendamise eesmärgiks on välistada võlgniku majandusliku seisundi halvenemine. Ajutise kaitsemeetmena on kohtul õigus määrata ajutine võlausaldajate komitee, keelata võlgniku suhtes täitemeetmete rakendamine (v.a juhul kui tegemist on kinnisasjaga) ning võlausaldajate poolt vallasasjade väljanõudmine (§ 270b lg 2 ja § 21 lg 1 ja lg 2 p 1a, 3 ja 5). Nimetatud meetmeid ei rakenda kohus automaatselt, vaid lähtudes konkreetse juhtumi vajadustest (Bork p 10.17 ja 10.23), hinnates meetmete kehtestamisel võlausaldajate õiguste riive ja võlgniku kaitse vajaduse proportsionaalsust (Bork 10.17).³⁰⁹

Kui võlgnik vastava taotluse esitab, peab kohus võlgniku taotluse alusel rakendama ajutisi kaitsemeetmeid vallasasjade väljanõudmise osas (§ 270b lg 2).

Menetluse algatamisel määrab kohus ka ajutise järelevalve teostaja vastavalt § 270a lõikele 1 (vt § 270b lg 2). Võlgnik ei või ilma ajutise järelevalve teostaja nõusolekuta võtta ühtegi kohustust, mis väljub tavapärase majandustegevuse raamest. Võlgnik ei tohi võtta kohustusi, mis kuuluvad tema tavapärase majandustegevuse raamesse, kui ajutise järelevalve teostaja on selliste kohustuste võtmise vastu (§ 275 lg 1). Ajutise järelevalve teostaja võib nõuda, et maksete tegemise ja kohustuste täitmise vastuvõtmise õigus kuulub võlgniku asemel ajutise järelevalve teostajale (§ 275 lg 2).

3.2.5.1.6. Balti riigid (Läti, Leedu)

Nii Läti kui ka Leedu saneerimismenetlused sisaldavad täitemeetme peatamise regulatsiooni. Leedu saneerimisseadus on seejuures vastu võetud 2019.a suvel ning see jõustus 01.01.2020.a.

Võlausaldaja täitemeetmete peatamine. Lätis toob kohtulahend, millega menetlus algatatakse, automaatselt kaasa täitemeetmete peatamise, mh kohtuotsuste täitmise peatamise ja sissenõudmata võlgade sissenõudmise keelu. Läti saneerimisseadus sisaldab ka keeldu pandipidajale nõuda pandieseme müüki, kuid kohtult on võimalik taotleda nõusolekut pandieseme realiseerimiseks, kui keeld põhjustaks pandipidaja huvidele olulise kahju (pandieseme hävimine või väärtuse oluline vähenemine). Ajas suurenevate leppetrahvide ja viiviste arvestamine (sh maksunõuetelt) peatub, samuti peatub intresside, mis ületavad seadus sätestatud intressimäära, arvestamine. Samuti sisaldab seadus võlausaldajale keeldu nõuda täitemeetmete kehtivuse ajal juriidilise isiku pankrotimenetluse algatamist.³¹⁰ Läti regulatsiooni järgi on täitemeetmete peatamine üldise iseloomuga. Ajalist piirangut Läti kehtiv õigus täitemeetmete peatamise kehtivusele ei sätesta, kuid saneerimisseaduse § 40 lg 2 kohaselt on kava vastuvõtmisele kehtestatud 2-kuuline tähtaeg, mida võib pikendada ühe kuu võrra, kui seda toetab võlausaldajate enamus.

Leedu saneerimisseaduse kohaselt rakendub täitemeetmete peatamine samuti automaatselt menetlust algatava kohtulahendi tegemisega ning kestavad kuni saneerimiskava kinnitamiseni.³¹¹ Art 28 lg 1 p 2 kohaselt on võlgade sissenõudmine juriidiliselt isikult keelatud. Sama lõike p 3 keelab tasaarvestused,

³⁰⁸ Saksamaa pankrotiseadus. *Insolvenzordnung (Insolvency Statute)*; 05.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. IS. 2854). Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/

³⁰⁹ Bork, R. *Rescuing Companies in England and Germany*. Oxford University Press 2012, p 10.17, p 10.23.

³¹⁰ Läti saneerimisseaduse § 37 lg 1-2. <https://likumi.lv/ta/en/en/id/214590-insolvency-law>

³¹¹ Leedu 01.01.2020 jõustunud pankrotiseadus. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (Insolvency of Legal Entities Act). Arvutivõrgus kättesaadav: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/56df69a293fa11e9aa6d8dd69c6da66?positionInSearchResults=30&searchModelUUID=7518de3b-1df5-4371-b883-b4a95f224873>.

välja arvatud üheliigiliste nõuetega, mis on tekkinud enne menetluse algatamist ja tingimusel, et tasaarvestus on kooskõlas maksuseadustega. Samuti ei ole lubatud viiviste ja intresside arvestamine kohustustelt, mis on tekkinud enne menetluse algatamist. Enne saneerimismenetluse algatamist kohaldatud arestimise kehtivuse otsustab saneerimisasja algatanud kohus.³¹² Kui samaaegselt on kohtu menetluses nii pankrotiavaldus kui avaldus saneerimise algatamiseks, siis vaadatakse esmalt läbi viimane. Kui kohus on saneerimismenetluse juba algatanud, siis pankrotiavalduse läbivaatamisest keeldutakse.³¹³ Ka Leedu saneerimisseaduses ei ole täitemeetmete kehtivusele ajalist piirangut konkreetse tähtajana kehtestatud, vaid on menetluse algatamise tagajärjed on seotud saneerimiskava kinnitamise või menetluse lõpetamisega.

Piiranguid võlgnikule teostada võlausaldajatele tagasimakseid ja erandeid sellest. Läti saneerimisseadus ei piira võlgniku õigusi menetluse algatamise järgselt tasuda enne menetluse algatamist tekkinud kohustusi. Leedu saneerimisseaduses on võlgnikule seevastu pandud keeld tasuda rahalisi kohustusi, mida ei ole enne saneerimismenetluse algatamist täidetud, samuti keelab Leedu seadus võlgnikul tagatiste, servituutide ja kasutusvalduste seadmise.³¹⁴

3.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNICITRAL suunised.³¹⁵ UNICITRAL suunistes rõhutatakse täitemeetmete peatamise olulisust just saneerimismenetlustes ning suunised soosivad laiaulatusliku moratoriumi kehtestamist. Suunised, rääkides peatamisest (ingl k *stay*), sisustavad seda nii võlausaldajatele piirangute seadmise kui ka võlgnikule vara käsutamisel piirangute kehtestamise aspektist. Suuniste kohaselt tuleks kas avalduse esitamisel või menetluse algatamisel rakendada „peatumist“, mille korral: a) peatuvad võlgniku suhtes toimuvad individuaalsed menetlused (sh arbitraažimenetlused); b) peatuvad igasugused tagatiste realiseerimised võlgniku ja kolmanda isiku vastu; c) peatuvad täitemenetlused ja muud täitmised võlgniku vara suhtes; d) piiratakse vastaspoole õigus lõpetada lepinguid; e) peatatakse võlgniku õigus vara üle kanda, koormata ja võõrandada (välja arvatud kui see toimub tavapärase majandustegevuse raames).³¹⁶

Suunistes rõhutatakse, et läbipaistvuse ja ettenähtavuse tagamiseks on oluline, et liikmesriigid selgelt markeeriksid täitemeetmed, millele peatamine kohaldub ning mis on peatamise rakendusala väljas. UNICITRAL suunised, aktsepteerides lahendusena nii automaatset kui ka kohtu diskretsiooni alusel rakendatavat täitemeetmete peatamist, kaldub toetama siiski lahendusi, kus täitemeetmete peatamine on valikuline (s.o mitte üldine) ja toimub kohtu diskretsiooni otsustuse alusel. Kuigi selle miinusena nähakse võimalikku viivitust peatamise rakendamisel, leitakse siiski, et see võimaldab ära hoida tarbetute moratoriumite kohaldamisi ning põhjendamatuid sekkumisi pandipidaja õigustesse.³¹⁷ Leidmaks tasakaalu nende kahe äärmuse vahel (s.o automaatne mittevalikuline vs kohtu diskretsiooni alusel valikuline), tuuakse alternatiivse lähenemisena välja süsteem, kus täitemeetmete peatamine kohaldub menetluse algatamisel osadele täitemeetmetele automaatselt, kuid kohtule nähakse ette võimalus laiendada täitemeetmete peatamist ka ülejäänud abinõudele.^{318 319}

UNICITRAL suunised peavad oluliseks, et täitemeetmete peatamise ajaline kehtivus oleks selgelt määratletud, hoidmaks ära olukordasid, kus peatamine jääb veniva menetluse tõttu kehtima aastateks. Suunistes toetatakse lahendusi, kus täitemeetmete peatamine saab kindlad ajalised raamid – nt seostatuna ajaperioodiga, mis mõistlikult võib kuluda saneerimiskava jõustamiseks või rakendatakse

³¹² Leedu saneerimisseadus § 30 lg 1.

³¹³ Leedu saneerimisseaduse § 22 lg 3 p 3.

³¹⁴ Leedu Saneerimisseadus § 28 lg 1 p 1 ja p 5 ja 6.

³¹⁵ UNICITRAL suunis maksejõuetusõiguse kohta „United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. New York, 2005“

³¹⁶ UNICITRAL suunised, soovitus 46, lk 101-102.

³¹⁷ Sama lähenemist toetab ka Bokr, vt **Bork, R.** Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 131.

³¹⁸ UNICITRAL suunised, p 4, lk 88-89.

³¹⁹ Sellist lahendust soovitab töörühm ka Eestile, vt allpool järeltute ja ettepanekute punktis 3.2.7.

fikseeritud ajaperioodi koos võimalusega tähtaega pikendada.³²⁰ Viimase lähenemise kasuks on otsustatud ka Direktiivis (vt võrdluseks Direktiivi artikkel 6 lg 6).

Suunistes rõhutatakse vajadust näha pandipidajate huide tasakaalustamiseks ette adekvaatsed kaitsemeetmed, mh võib selleks olla täitemeetmete peatamise lõpetamine pandipidaja suhtes, kui pandiese ei ole vajalik menetluse läbiviimiseks, või pandipidajale peatamise perioodi eest intressi tasumine, panditud vara väärtuse kaitsmine jne. Suunistes on rõhutatud, et pandipidaja kaitseks meetmete disainimisel on nende põhjendatuse hindamisel oluline kaaluda nende rakendamise keerukust, sh vajadust kohtul teha keerulisi ärilisi otsustusi. Seadusandjad peaksid maksejõuetusseadustes andma kohtutele selged juhised, millal ja kuidas pandipidajatele kaitsemeetmete kohaldamisele kuuluvad.³²¹

Suunised soovivad liikmesriikidel anda kohtutele õiguse kohaldada avalduse esitamise ja menetluse algatamise vahelisel ajal ajutist täitemeetmete peatamist võlgniku, võlausaldaja või kolmanda isiku taotlusel, kui see on vajalik vara väärtuse kaitseks ja säilitamiseks või võlausaldajate huide kaitseks.³²²

ELI analüüs. Ka ELI analüüsis pooldatakse laiaulatuslikku täitemeetmete peatamist ning rõhutatakse vajadust kehtestada täitemeetmete peatamine, mis piirab võlausaldajaid individuaalselt või kollektiivselt, võlgniku vara vastu nõuete maksmapanekul või lubab seda teha üksnes kohtupoolsel eelneval heakskiidul. Rõhutatakse, et täitemeetmete peatamine on oluline vahend võlgniku ja võlausaldajate ühistes huvides ettevõtte toimivana hoidmiseks.³²³

Samas rõhutatakse ELI analüüsis, et täitemeetmete peatamine peab olema proportsionaalne ning piirama võlausaldaja õigusi nii vähe kui asjaolusid arvestades vajalik. Seetõttu ei peeta ELI analüüsis üldjuhul põhjendatuks, et näiteks mitteformaalsetes menetlustes rakendatakse kollektiivset täitemeetmete peatamist – sellistel puhkudel on põhjendatud rakendada täitemeetmete peatamist üksnes konkreetsetele võlausaldajatele, kes saneerimise protsessi oma tegevusega takistavad.³²⁴ Sama rõhutatakse analüüsi lk 191, p 260, märkides, et kollektiivne moratorium ei peaks olema kättesaadav menetlustes, mis ei hõlma kõiki võlausaldajaid, vaid ainult teatud klassi või gruppi (nagu Suurbritannia *Scheme of Arrangements*), kuna selliste menetluste kollektiivne olemus piirdukski ainult moratoriumi endaga. Seevastu formaalsetes menetlustes toetatakse automaatset või kohtu määratavat kollektiivset täitemeetmete peatamist.³²⁵

Formaalsetes menetlustes toetab ELI analüüs lähenemist, et täitemeetme peatamine peaks kohalduma automaatselt ning olema kollektiivne. ELI analüüsi kohaselt peaks täitemeetmete peatamine formaalsetes menetlustes: täielikult peatama võlausaldajate nõuete sissenõudmise (sh maksunõuded), keelama pandipidajatel võlgniku varade realiseerimise, välistama pankrotimenetluse algatamise saneerimise ajal, takistama võlgnikul võõrandada vara või maksta võlgnikule väljaspool igapäevast majandustegevust, piirama lepingute lõpetamise või kiirendamise õiguste teostamist, peatama pooleliolevad menetlused ja keelama nõuete tasaarvestuse (kuna tasaarvestus võtab võlgnikult likviidsuse, mis võib olla vajalik jooksva majandustegevuse läbiviimiseks).³²⁶

Täitemeetmete peatamise ajalise kestvuse osas toetub ELI analüüs Borki soovitusele, mille kohaselt piisab saneerimisotsuseni jõudmiseks üldjuhul kolmekuulisest perioodist ja seadus peaks võimaldama kohtul erandlikel juhtudel tähtaega pikendada.³²⁷ Täitemeetmete peatamine peaks lõppema

³²⁰ UNICITRAL suunised, p 6, lk 93.

³²¹ UNICITRAL suunised, p 8, lk 95.

³²² UNICITRAL suunised, soovitus 39, lk 99.

³²³ Euroopa Õigusinstituudi analüüs saneerimisenetluste kohta „Instrument of the European Law Institute. Rescue of Businesses in Insolvency Law. Viin 2017, lk 228.

³²⁴ samas, lk 228.

³²⁵ samas, lk 228.

³²⁶ Samas, lk 229. vt ka **Bork, R.** *Rescuing Companies in England and Germany*. Oxford University Press 2012, lk 131.

, para. 10.10

³²⁷ Samas, lk 230, vt ka **Bork, R.** *Rescuing Companies in England and Germany*. Oxford University Press 2012, p.

saneerimiskava kinnitamisega, samuti siis, kui võlgniku äritegevus katkeb, kohus jätab rahuldamata taotluse täitemeetmete pikendamiseks, võlgnik võtab tagasi esitatud saneerimiskava ilma uut esitamata, saneerimiskava jääb vastu võtmata või kohus ei kinnita vastuvõetud kava, võlgnik rikub täitemeetme peatamise otsusest tulenevaid tingimusi või käitub muul viisil halvas usus.³²⁸

ELI analüüsi kohaselt peab igal täitemeetmest mõjutatud võlausaldajal olema õigus kohtult taotleda täitemeetme peatamise lõpetamist ning kohus peab otsustama täitemeetmete edasise kehtivuse, võttes arvesse kõigi osapoolte huvisid.

ELI analüüs ei käsitle, erinevalt *UNICITRAL* suunistest, eraldi küsimust sellest, et täitemeetmete peatamist peaks rakendama ka ajutiselt nõ tagamise korras enne menetluse algatamise otsustamist.

WB suunised ei käsitle täitemeetmete peatamise küsimust detailselt, mõningased suunised leiab soovitud C5.1-C5.3. C5.1 kohaselt peaks olema võimalik taotleda täitemeetmete peatamist juba enne seda, kui kohus on otsustanud ametlikult menetluse algatamise. C5.2 kohaselt peaks maksejõuetusmenetluse algatamine keelama võlgnikul vara võõrandamise ja peatama kõik võlausaldajate sissenõudeõigused. Soovitus C5.3 rõhutab vajadust piirata ka pandipidaja sissenõudeõigust, kui pandiese on vajalik saneerimise läbiviimiseks, kuid peatamine peaks olema piiratud, kindla kestvusega ja leidma kohase tasakaalu pandipidaja huvide kaitse ja maksejõuetusmenetluse eesmärkide vahel. Samuti peab pandipidajal olema võimalik kohtult taotleda vabastust selgelt sätestatud alustel.

INSOL suunistest³²⁹ väärrib tööühma hinnangul esile toomist, et suunis ei poolda kollektiivse mõjuga täitemeetmete peatamise rakendamist, leides, et üldine peatamine on tihti mittevajalik ja võib põhjustada ebavajalikku avalikku tähelepanu ja kahju. Tuuakse välja, et kui peatamine puudutab ühte või enam spetsiifilist võlausaldajate gruppi, siis sellest üldjuhul saneerimise toetamiseks piisab. Üldise moratoriumi asemel soovitatakse nõ konkreetsetele oludele kohandatud täitemeetmete peatamist. Nõ rusikareeglina tuuakse välja, et Direktiivis ettenähtud täitemeetmete peatamine peaks piirnema nende võlausaldajate ja nõuetega, mis on saneerimiskavast mõjutatud.³³⁰

INSOL suunis peab oluliseks rõhutada võimalust kasutada Direktiivis ettenähtud võimalust laiendada täitemeetmete peatamine kolmandast isikust tagatise andjatele, märkides, et see võib olla võtmetähtsusega küsimus ettevõtete grupi ja VKE-de efektiivseks saneerimiseks, kuna otsesed osanikud on tavaliselt taganud saneeritava ettevõtte võlgasid.³³¹ Lisaks juhib INSOL suunis tähelepanu, et äriühinguõigus võib takistada võlgnikku täitemeetmete peatamise taotlemisel ning sellisel juhul peaksid liikmesriigid otsustama selliste äriõiguse sätete, mis võivad ohustada saneerimise läbiviimist, mittekohaldatavuse.³³²

Skandinaavia-Balti suunised näevad ette, et saneerimismenetluse algatamise järgselt ei ole lubatud täitemenetlused ja muud täitemeetmed enne menetluse algatamist tekkinud nõuete osas. Võlausaldaja taotlusel peab olema võimalik teha erand vara suhtes, mida võlgniku majandustegevuse läbiviimiseks selgelt ei vajata. Saneerimismenetluse ajal ei ole lubatud võlgniku suhtes likvideeriva menetluse alustamine nõuete, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist, alusel, välja arvatud, kui esineb arvestatav risk võlausaldaja õiguste kahjustamisele või kui esinevad kindlaksmääratud õiguslikud alused saneerimismenetluse lõpetamiseks. Pandipidaja õigusi kaitstakse, nähes õiguse saada kompensatsiooni pandieseme väärtuse vähenemise eest (mis on põhjustatud vara kasutamisest võlgniku majandustegevuse jätkamiseks).³³³

10.08.

328 Samas, lk 230.

329 INSOL Europe. Guidance Note on implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Stay of Individual enforcement actions. Ben Schuijling, mai 2020.

330 INSOL suunised, lk 9.

331 INSOL suunised, lk 10.

332 Samas, lk 11.

333 Skandinaavia-Balti suunised, lk 23-25.

Suuniste kohaselt peaks riigid keelama võlgnikul ilma halduri nõusolekuta maksta võlgasid ja täita muid kohustusi, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist või andma selliste kohustuste täitmise tagamiseks tagatise.

3.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

PankrS revisjoni käigus on PankrS ja teiste seaduste muutmise eelnõus tehtud ettepanek, et kohus võib põhjendatud juhul, eelkõige kui täitemenetluses on võlgnikule kuuluva vara suhtes kuulutatud enampakkumine, otsustada, et kohtutäitur viib enampakkumise läbi sõltumata pankroti väljakuulutamistest (vt PankrS ja teiste seaduste muutmise eelnõu § 13, millega nähakse ette täitemenetluse seadustiku muudatused). Eelnõu seletuskirja selgitatakse, et eelnõuga tehakse ettepanek lubada kohtu vastaval otsusel pärast ajutise halduri nimetamist jätkata täitemenetlusega ning pärast pankroti väljakuulutamist pandieseme realiseerimisega, kui täitemenetluses on algatatud enne pankrotimenetluse algatamist. Kehtivas õiguse kohaselt ei ole võimalik pandieseme realiseerimisega täitemenetluses jätkata, kui kohus nimetab ajutise halduri või kuulutab välja võlgniku pankroti. Eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et muudatused on vajalikud võlausaldajate huvide tagamiseks ja menetlusökonomilistel eesmärkidel, kuna olukorras, kus täitemenetluses on juba müügiotsustega alustatud, toimingud ja kulutused tehtud, ei ole mõistlik pandieseme realiseerimist pooleli jätta ja samalaadseid toiminguid pankrotimenetluses uuest läbi viia. Rõhutatakse ka seda, et kohtul tuleb samas otsuse tegemisel arvesse võtta ka ettevõtte tegevuse jätkamise, tervendamise ja kompromissi tegemise võimalust, samuti seda, et loodatavat regulatsiooni ei saaks kuritarvitada, ning muid olulisi asjaolusid.

Kehtiv SanS ei näe kohtule ette võimalust otsustada peatatud täitemenetluse jätkamine, samuti ei toimu täitemenetluse peatamise otsustamisel sissenõudja ärakuulamist. Seega on sissenõudja saneerimismenetluses ebasoodsamas seisus võrrelduna pankrotimenetlusega. Kuid arvestades, et saneerimismenetluses ei ole fookus mitte võlgniku vara realiseerimisel, vaid ettevõtte saneerimisel, siis ei ole vara realiseerimise kaalutlusel täitemenetluse jätkamise lubamine ühitatav saneerimismenetluse eesmärgiga ning üksühele võrdlus pankrotimenetlusega ei ole põhjendatud. Samas, Direktiivi art 6 lg 9 ülevõtmisel on võimalik sissenõudjal taotleda täitemeetmete peatamise ennetähtaegset lõpetamist, kui täitemenetluse peatamine ei ole saneerimise seisukohalt vajalik või kui see kahjustab sissenõudjat ebaproportsionaalselt. Seega ühtlustub Direktiivi ülevõtmisel sissenõudja positsioon pankrotimenetluses ja saneerimismenetluses.

3.2.7. Järeldused ja ettepanekud

Direktiivi nõuded. SanS §-s 11 sisalduv regulatsioon ei ole vastavuses Direktiivi art-ga 6. Kolm peamist vastuolu seisnevad järgnevas:

- a) siseriiklik õigus näeb ette ainult täitemenetluste peatamise ja ettevõtjale võimaluse taotleda kohtumenetluse peatamist, kuid Direktiivi art 6 lg 1 nõuab liikmesriigilt ka muude võla sissenõudmisviiside piiramist, s.h täitemenetluste välised pantide realiseerimised. SanS tuleb täiendada, laiendades täitemeetmete peatamist ka muudele võlausaldaja käsutuses olevatele võimalustele võlgade sissenõudmiseks.
- b) SanS ei piira ajaliselt täitemeetmete peatamise kehtivust, mis ei ole kooskõlas Direktiivi art 6 lg 6 nõudega, mille kohaselt ei tohi täitemeetmete peatamine esialgsel kohaldamisel ületada 4 kuud, ning artikkel 6 lg 8 nõudega, mille kohaselt ei tohi täitemeetmete peatamise pikendamisel kogukestvus ületada mis tahes juhul 12 kuud. SanS tuleb täiendada regulatsiooniga, mis näeb ette, et täitemeetmete peatamine kehtib kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni, kuid esialgselt kohaldamisel mitte kauem kui 4 kuud ja kokku mitte rohkem kui 12 kuud. Koos selle muudatusega tuleb ühtlasi anda kohtule võimalus Direktiivis sätestatud eeldustel pikendada täitemeetmete peatamist või rakendada neid vajaduse tekkimisel uuesti.
- c) SanS puuduvad alused täitemeetmete peatamise ennetähtaegseks lõpetamiseks, mis on vastuolus Direktiivi artikkel 6 lg-ga 9, mille kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et kohtutel on võimalik art 6 lg 9 p-des a) – d) toodud alustel (arvestades sealtoodud reservatsioone)

täitemeetmete peatamine ennetähtaegselt lõpetada. SanS tuleb täiendada regulatsiooniga, mis võimaldab kohtul täitemeetmete peatamise ennetähtaegselt lõpetada. Seejuures on töörühm seisukohal, et põhjendatud on kasutada Direktiivi art 6 lg 9 liikmesriigile antud võimalust piirata ennetähtaegne lõpetamine juhtumitega, kus võlausaldaja ei olnud enne täitemeetme peatamist või pikendamist ära kuulatud. Kohtumäärus, millega kohus lahendab täitemeetmete peatamise lõpetamise, ei peaks töörühma hinnangul olema edasikaevatav.³³⁴

Nende, n-õ vältimatult vajalike muudatuste kõrval tuleks Eestil Direktiivi ülevõtmisel kaaluda järgmiste Direktiiviga antud võimaluste kasutamist:

- a) tulenevalt asjaolust, et töörühm näeb väljaspool täitemenetlusi muid täitemeetmete peatamisi valikulise meetmena, mida kohus rakendab igakordselt ettevõtja avalduse alusel konkreetse võlausaldaja suhtes, siis on põhjendatud kasutada Direktiivi art 6 lg 1 alalõigus 1 antud võimalust, s.t kohtul on õigus keelduda täitemeetme peatamisest, kui see ei ole vajalik või kui see ei toeta saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi. Kohtumäärus, millega kohus lahendab täitemeetmete peatamise kohaldamise, ei peaks olema töörühma hinnangul kaevatav.
- b) töörühma hinnangul on põhjendatud kasutada Direktiivi art 2 lg 1 p 4 ja artikkel 6 lg 1 koostoimes võimalust näha siseriiklikus õiguses ette täitemeetmete peatamine kolmandast isikust tagatise andja suhtes.

Praktikas tagavad võlausaldaja kohustusi lisaks ettevõtja enda varadele seatud pantidele tihti peale osanike/aksionäride, juhatuse liikmete või nendega seotud isikute poolt antud täiendavad tagatised (nt isiklikud käendused, garantiid). Kui pandipidajal on võimalik sellised tagatised piiranguteta realiseerida, siis mõistetavalt vähendab see nende isikute huvi viia läbi edukat saneerimist. Samas sõltub just nende isikute tahtest ja motiveeritusest saneerimise õnnestumine. Sellele probleemile juhitakse tähelepanu ka INSOLi suunistes, pidades täitemeetmete peatamise laiendamist kolmandast isikust tagatise andjatele üheks võtmetähtsusega eelduseks saneerimise õnnestumisele, kuna otsesed osanikud on tavaliselt taganud saneeritava ettevõtte võlgasid.³³⁵ Siiski tuleb arvestada, et SanS § 45 lg 4 kohaselt ei vabasta saneerimiskava ettevõtja kohustuste täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut, kes jääb võla eest vastutama esialgses suuruses. Seetõttu on täitemeetmete peatamisel kolmandast isiku tagatise andja suhtes piiratud toime, kui SanS § 45 lg 4 regulatsioon säilib olemasoleval kujul.³³⁶

- c) töörühma hinnangul on põhjendatud kasutada Direktiivi artikkel 6 lg 9 lubatud erandit, mille kohaselt võivad liikmesriigid piirata täitemeetmete peatamise ennetähtaegse lõpetamise juhtumitega, kus võlausaldajale ei olnud enne täitemeetme peatamise rakendamist või pikendamist tagatud võimalust olla ära kuulatud. Töörühma hinnangul peaks Eesti kaaluma nimetatud erandi kohaldamist.

Arvestades asjaolu, et kohtul tuleb saneerimismenetluse algatamine otsustada seitsme päeva jooksul, siis enamikel juhtudel ei ole kohtul võimalik küsida täitemeetme peatamisest mõjutatud

³³⁴ Edasikaebuste ja nende piiramiste kohta vt täpsemalt analüüsi p 4.9.

³³⁵ INSOL suunistes, lk 10.

³³⁶ Töörühm juhib tähelepanu, et SanS 45 lg 4 kohaselt ei vabasta saneerimiskava ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut oma kohustuse täimisest (nt käendaja). Kui ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutav isik on kohustuse täitnud, on tal ettevõtja suhtes tagasinõudeõigus üksnes selles ulatuses, milles ettevõtja vastutaks kohustuse täitmise eest saneerimiskava järgi. Seega aitab täitemeetmete peatamine üksnes kolmandast isikust tagatise andjat ja sedagi ajutiselt ja piiratult, kuna ka saneerimismenetluse positiivse stsenaariumi korral - s.o saneerimiskava kinnitamisel - ei pääse nt ettevõtte omanikud käendajatena vastutusest täies ulatuses. Ühest küljest ei ole SanS § 45 lg 4 lahendus mingi erand ning valdavalt sisaldavad ka teiste riikide seadused sarnaseid norme. Samas väärrib küsimist, kas on alust kolmandast isikust tagatise andja vastutuse ulatus ümber mõtestada. Töörühm ei jõudnud selles küsimuses üksmeelele. Mõistetavalt on kehtiv regulatsioon ettevõtte omanikele oluline demotiveeriv faktor saneerimise läbiviimiseks ning ilmselt üks paljudest põhjustest, miks ettevõtte kohustusi isiklikult käendavad ettevõtjad saneerimismenetluse kasuks ei otsusta. Teisalt on oluline kaitsta tagatise saaja huve. Diskussiooni keskmeks on küsimus, kas olulisemad on tagatise saaja/võlausaldaja huvid või on olulisem soodustada saneerimist, piirates võlausaldaja positsiooni kolmandast isikust tagatise andjate suhtes (nt lükates täitmise mõneks ajaks edasi või koguni laiendades saneerimiskava mõju kolmandast isikust tagatiste andjatele). See on üheltpoolt õigusliku argumentatsiooni koht, teisalt selge õiguspoliitilise valiku küsimus - ja võimalik, et vastus küsimusele on ja saab jätkuvalt olema, et põhjendatud on eelistada tagatise saaja huve. Seda valikut tehes tuleb aktsepteerida kaasnevat negatiivset mõju ettevõtjate motivatsioonile otsustada saneerimise läbiviimise kasuks.

võlausaldajalt seisukohta. Samas ei ole seisukoha küsimine välistatud ja nendel juhtudel, kui kohus seda teeb, on võlausaldaja saanud esitada oma seisukohad/vastuväited saneerimisasja menetleva kohtule ning sellisel juhul ei ole vajalik anda võlausaldajale täiendavalt võimalust taotleda kohtult peatamise ennetähtaegset lõpetamist. Selliselt on võimalik vähendada kohtute töökoormust, s.h vältida olukorda, kus võlausaldaja saab kohtule esitada korduvaid taotlusi, kui kohus ei ole tema eelnevat vastuväidet arvestanud.

- d) Töörühma hinnangul ei ole põhjendatud kasutada Direktiivi art 6 lg 9 viimases lauses sätestatud võimalust kehtestada minimaalne ajaperiood, mille jooksul täitemeetmete peatamist taotleda ei saa, kuna vajadus täitemeetmete peatamise lõpetamiseks võib tõusetuda igal ajal. Sellist lähenemist on toetanud ka Maailmapank.

Üldine või valikuline täitemeetmete peatamine. Direktiiv jätab liikmesriikide otsustada, kas täitemeetmete peatamine saab olema üldine (kollektiivne) meede või kohaldub kohtu poolt igakordselt otsustatuna üksnes konkreetsetele võlausaldajatele või võlausaldajate gruppidele. *INSOL* suunised toetavad lähenemist, mille kohaselt peaks täitemeetmete peatamine olema üldjuhul valikuline, leides, et enamikel juhtudel on üldine kollektiivne meede mittevajalik. ELI analüüsis on võetud lähenemine, mille kohaselt formaalsetes menetlustes võiks täitemeetmete peatamine olla pigem üldise iseloomuga ning kohalduda automaatselt. Sellise lahenduse plussina tuuakse välja kiirust ja kohtute mittekoormamist. Samas rõhutatakse ELI analüüsis, et täitemeetmete peatamine peab olema proportsionaalne ning piirama võlausaldaja õigusi nii vähe kui asjaolusid arvestades vajalik. Kuigi saneerimismenetlus on ELI analüüsi tähenduses formaalne menetlus, tuleb samas arvestada ka saneerimismenetluse olulist erisust, mis ei ole omane kõigile formaalsetele menetlustele – s.o et saneerimismenetlus ei ole kollektiivne menetlus ning ei pea hõlmama kõiki juriidilise isiku võlausaldajaid. Seetõttu ei ole ELI analüüsis toodud põhimõtetega iseenesest vastuolus, kui täitemeetmete peatamine oleks saneerimismenetluses valikuline.

Töörühma ettepanek on säilitada täitemenetluste peatamine automaatselt kohalduva üldise meetmena, mis rakendub saneerimismenetluse algatamisel igakordselt ning muude meetmete peatamine jätta valikuliseks. Samas tuleb tõdeda, et ühtegi ülekaalukalt veenvat argumenti selle kasuks ei ole. Täitemenetlused ei erine vähemalt täitemeetmete peatamise kontekstis sedavõrd muudest võimalikest täitemeetmetest, mistõttu erisuse ettenägemine võib tunduda mittevajalik. Kuid pidades silmas, et kohtul tuleb saneerimismenetluse algatamine otsustada väga piiratud ajalises raamis ning eelduslikult on enamus operatiivset sekkumist vajavatest täitemeetmetest just pooleliolevad täitemenetlused, siis pidades silmas vajadust otsustada saneerimismenetluse algatamine väga lühikese ajaperioodi jooksul, ei ole mõistlik kohtuid koormata sellega, et nad asuksid hindama iga üksiku täitemenetluse peatamise põhjendatust. Erinevalt muudest võimalikest täitemeetmetest (nt käsipandi realiseerimine konkreetsetele asjadele) on täitemenetlused formaalselt selgesti määratletavad ning kohtul puudub vajadus kulutada aega ja ressursi üksikjuhtumi asjaolude tuvastamisele. Kui täitemenetluse peatamine ei olnud saneerimise seisukohalt vajalik, on võlausaldajal võimalik taotleda täitemenetluse peatamise ennetähtaegset tühistamist.

Muude täitemeetmete (kohtumenetlused, kohtuvälised vaidlusorganid, pandiõiguste realiseerimine väljaspool täitemenetlust, muud lepingulised instrumendid) puhul on töörühma hinnangul mõistlik rakendada valikulist lähenemist, s.o need kuuluksid peatamisele igakordselt eraldi ettevõtja poolt taotlemisel ning konkreetsete võlausaldaja suhtes. Eelduslikult tagab selline lahendus parema tasakaalu täitemeetmete peatamisest negatiivselt mõjutatud võlausaldaja ja teiselt poolt ettevõtja huvide vahel. Pooleliolevate kohtumenetluste puhul ei ole ettevõtja varadele lähtuv akuutne risk sedavõrd suur, et üldjuhul tekiks vajadus konkreetse menetluse peatamiseks. Muude sissenõude viiside puhul võib eeldada, et menetluse esemeks olevad varad ei ole ettevõtja seisukohalt sedavõrd olulised, et kõigil juhtudel on vajalik nt pandiõiguse realiseerimine peatada. Kokkuvõttes on mõistlik võtta siin aluseks lähenemine, et ettevõtja peab kohtule iga võlausaldaja osas selgitama, miks konkreetse täitemeetme peatamine on saneerimise seisukohalt vajalik. See tagab selle, et suurema tõenäosusega peatatakse üksnes sellised täitemeetmed, mille peatamine on saneerimise õnnestumiseks ka tegelikult vajalik. Ühtlasi sunnib selline regulatsioon võlgnikku kohtule esitatavas avalduses täpsemalt avama ettevõtte majanduslike raskuste ulatust ja probleemide ringi, millest tulenevalt on kohtul rohkem informatsiooni saneerimismenetluse algatamise üle otsustamiseks.

Alternatiivselt võib kaaluda lahendust, mille kohaselt muudetakse ka täitemenetluste peatamine valikuliseks meetmeks, mida kohus rakendab igakordselt ettevõtja avalduse alusel konkreetse võlausaldaja suhtes.

Täitemenetluses kohaldatud arestide ja hagi tagamise abinõude tühistamine. Kuigi SanS § 11 lg 1 kohaselt pooleliolevad täitemenetlused peatakse kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni, ei näe kehtiv õigus ette võimalust tühistada arestid, mida kohtutäitur on täitemenetlustes kohaldanud. On oluline arvestada, et täitemenetluste peatamine ise areste ei tühista ning arestitud vara võlgniku kasutusse tagasi ei too – täitemenetluse peatamisel jäävad kõik seni tehtud toimingud kehtima (TMS § 47). SanS § 11 lg 3 tuleb täiendada ja lisada kohtule võimalus otsustada ka täitemenetluses toimunud arestimise kehtivus.

SanS § 11 lg 3 kohaselt lahendab kohus ajavahemikul saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimiskava kinnitamiseni ettevõtja avalduse alusel hagi tagamise abinõude kehtivuse. Kui kohus ei ole menetluse kestel hagi tagamise abinõude kehtivust otsustanud, tekib küsimus, mis saab kohaldatud hagi tagamise abinõudest saneerimiskava kinnitamisel. Kui need jäävad kehtima, siis võib kehtiv hagi tagamise abinõu oluliselt takistada saneerimise läbiviimist. Töörühm leiab, et SanS tuleb täpsustada selliselt, et kohtul on õigus saneerimiskava kinnitamise määruuses otsustada kohaldatud hagi tagamise meetmete kehtivus (sama kehtib täitemenetluses kohaldatud arestide, maksuhalduri täitetoimingute kehtivuse osas). Kui hagi tagamise korras arestitud vara on vajalik saneerimise läbiviimiseks, siis peab kohtul olema võimalus nt hagi tagamise korras seatud arest edasise saneerimise huvides tühistada. Sama kehtib kohtuliku hüpoteegi suhtes – kui kohtulik hüpoteek jääb püsima, siis võib see takistada ettevõtjal saneerimiseks vajaliku täiendava finantseeringu kaasamist.

Tasaarvestuse lubamine saneerimismenetluses. Siin vajab lahendamist küsimus, kas võlausaldajal on õigus tasaarvestada enda nõue, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist, võlgniku nõudega võlausaldaja vastu. Mitmed rahvusvahelised allikad toetavad tasaarvestuste keelamist. Nt ELI analüüsis on asunud seisukohale, et menetluse algatamisel kohalduv moratorium peaks keelama nõuete tasaarvestuse, kuna tasaarvestus võtab võlgnikult likviidsuse, mis võib olla vajalik jooksva majandustegevuse läbiviimiseks.³³⁷ Seadmata kahtluse alla järelust, et võlgniku likviidsuse seisukohalt oleks tasaarvestuse keelamine kasulik, tuleb samas arvestada, et võlausaldaja õiguste seisukohalt võib selline absoluutne piirang osutada ebaproportsionaalseks. Eesti kontekstis tuleb arvestada täiendavalt asjaolu, et tasaarvestus on iseenesest lubatav pankrotimenetluses ning töörühma hinnangul ei ole põhjendatud, et võlausaldaja seatakse saneerimismenetluses tasaarvestuse võimaluste osas oluliselt kehvemasse seisule. Seega on töörühm seisukohal, et absoluutne tasaarvestuse piirangu rakendamine ei ole põhjendatud. Küll aga tuleb kaaluda tasaarvestusele pankrotimenetlusega sarnaste piirangute seadmist, sh, et loovutamise saadud nõuet võib tasaarvestada ainult juhul, kui nõude loovutamine ja sellest võlgnikule kirjalik teatamine on toimunud mitte hiljem kui kolm kuud enne saneerimismenetluse algatamist (vt võrdluseks PankrS § 99 lg 3).

Täitemeetmete peatamine esialgse õiguskaitsse vormis. Direktiiv ei nõua ega välista, et täitemeetmete peatamist kohaldatakse enne formaalse menetluse algatamist esialgse õiguskaitsse vormis. Sellise lahenduse kasuks on otsustatud näiteks Soome saneerimisseaduses (vt § 22) ning ka UNICITRAL suunistes on ettenähtud ajutiste meetmete rakendamine menetluse algatamise taotluse ja menetluse algatamise otsustuse vahepealsel ajal. Töörühm ei näe ühtegi väga suurt poolt- ega vastuargumenti Eestis esialgse õiguskaitsse vormis täitemeetmete peatamisele enne saneerimismenetluse algatamist. Pigem vajadust selle järele ei nähta. Saneerimismenetluse algatamise otsustamiseks on kohtul lühike, s.o 7-päevane tähtaeg ning praktikas kohtud seda üldjuhul ka järgivad. Esialgse õiguskaitsse võimaldamine paneb kohtule selles pingelises ajalisel raamis täiendava lisakoormuse, mille tulemusena võib kannata asja sisulise läbivaatamise kiirus ja kvaliteet. Enamike täitemeetmete puhul on võlgnikul piisav ajavaru kohtu poole saneerimisavaldusega pöördumiseks, et hoida ära täitemeetmetest johtuvad negatiivsed tagajärjed. Võib eeldada, et üksnes võlgniku enda põhjendamatu viivitamine võib enamikel juhtudel tingida olukorra, mis vajaks kohtu poolt esialgse õiguskaitsse korras kiiremat sekkumist. Samas peaks seadus soodustama seda, et võlgnikud esitavad avaldused saneerimismenetluse läbiviimiseks võimalikult kiiresti. Esialgse õiguskaitsse võimaldamisel on teatav oht, et see suunab võlgnikku jätkuvalt saneerimisavalduse esitamise nõ viimasele minutile.

³³⁷ Samas, klk 229. vt ka Reinhard Bork, *Rescuing Companies in England and Germany* (Oxford University Press, Oxford 2012), para. 10.10

Piirangud võlgnikule kohustuste täitmisel. Eestis saneerimisseadus lähtub põhimõttest, et võlgnik säilitab oma varade ja tegevuse üle ulatusliku kontrolli (võlgniku omavalitsus). Seal hulgas ei ole saneerimisseaduses sätestatud võlgnikule otseseid piiranguid tasuda võlgnevusi, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist (nt otsustab võlgnik täita enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võlgnevuse võlausaldajale, keda võlgnik ei kavatse saneerimiskavva lülitada või täidab võlgnik osaliselt kohustuse võlausaldajale, kelle ta kavatseb saneerimiskavva lülitada). Selliste kohustuste täitmisel tekib paratamatult küsimus võlausaldajate ebavõrdsest kohtlemisest – võlausaldajatel, kes on pandud läbi täitemeetmete peatamise sunnitud ooteseisundisse, on põhjendatud eeldus, et võlgnik ei asu ühte võlausaldajatest teisele eelistama. Isegi juhul, kui võlgnik on teinud valiku, et mõni võlausaldajatest jääb kavast välja (mistõttu tuleb tema nõue rahuldada), ei ole sellisele võlausaldajale ajavahemikul kuni kava kinnitamise otsustuse tegemiseni maksete tegemine õigustatud, kuna kava kinnitamine ei ole tõsikindlalt teada ning kava kinnitamata jäämisel on seda konkreetset võlausaldajalt teistele eelistatud (mh on vähenenud vara, mille arvelt rahuldada ülejäänud enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võlgnevusi). Enamik rahvusvahelisi suunismaterjale soovivad täitemeetmete peatamise ühe tagajärjena rakendada võlgnikule piirang tasuda võlausaldajale kohustusi väljaspool igapäevast majandustegevust (samale järeltulele on võimalik jõuda nii ELI analüüsi kui ka UNICITRAL suuniste põhjal). Ka paljud käesolevas analüüsis käsitletud võrdlusriigid on pidanud vajalikuks piirata võlgnikul nende kohustuste, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist, täitmist.

Kuigi SanS otsesõnu ei keela võlgnikul enne menetluse algatamist tekkinud kohustuste täitmist, võib selline tegevus kehtiva SanS-i järgi olla kvalifitseeritav võlausaldajate huvide kahjustamisena ja saneerimismenetluse ennetähtaegse lõpetamise alusena (SanS § 41). Sellise tegevuste negatiivsete tagajärgede likvideerimine saab toimuda järgnevas pankrotimenetluses läbi tagasivõitmise instituudi – ehk kui võlgnik on ühte võlausaldajat teisele eelistanud, saab viga parandatud läbi rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmise. Samas tuleb arvestada, et tagasivõitmise läbi olukorra heastamine ei ole efektiivne. Samuti on enamikel juhtudel keeruline põhjendada, kuidas õigustada valikuliselt osadele võlausaldajatele enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustuste täitmist. Teisalt ei pruugi olla mõistlik kehtestada võlgnikule absoluutset tagasimaksete keeldu ilma erandite kehtestamiseta, kuna teatud juhtudel võib nõ vana võla tasumine olla ikkagi saneerimise õnnestumise huvides.

Töörühma hinnangul on põhjendatud SanS-s kehtestada sarnaselt Soome saneerimisseadusega selge piirang, mille kohaselt on võlgnikul keelatud enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustuste täitmiseks võlausaldajale maksete teostamine, samuti selliste kohustuste tagamiseks tagatiste andmine. Samas arvestades vajadust adresseerida üksikuid juhtumeid, mis õigustavad sellest üldreeglist erandi tegemist, tuleb anda võlgnikule võimalus saneerimisnõustaja heakskiidul taotleda kohtult nõusolekut võlausaldajale enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustuse katteks maksete tegemiseks. Lisaks tuleb teha välistused töösuhetest tulenevatele nõuetele, elatisnõuetele (s.o nõuetele, millele ei laiene ka võlausaldaja sissenõude peatamine).

SanS selge piirangu seadmine on ka võlgniku enda huvides – kui võlgnikul on seaduses konkreetne keeld tasuda, annab see võlgnikule läbirääkimistes võlausaldajaga võimaluse viidata seadusest tulenevale keelule ning vähendada seeläbi üksikute võlausaldaja poolt võlgniku survestamise võimalusi.

3.2.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: täitemeetmete peatamine ei saa piirduda ainult täitemenetluste ja kohtumenetluste peatamisega

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i normidega, mille kohaselt peatatakse saneerimismenetluse algatamisel ka muud võlausaldaja käsutuses võla sissenõudmiseks kasutatavad täitemeetmed (nt täitemenetluste välised pantide realiseerimised). Selliste täitemeetmete peatamise otsustab kohus ettevõtja taotluse alusel (s.o valikuline kohaldamine).

Mõju: muudatuse primaarseks sihtrühmaks on pandipidajad, kellel kehtiva õiguse järgi on võimalus realiseerida pandiõigus saneeritava ettevõtja varale väljaspool täitemenetlust (käsipandid, õiguste pandid, üürileandja jm seadusjärgsed pandiõigused) ja saneeritav ettevõtja.

Sihtrühmale pandipidajad on muudatuse mõju negatiivne, kuid samas võib mõju hinnata mõõdukaks, kuna täitemeetmete peatamine on ajutise iseloomuga, pandipidaja õiguste sisu ei muudeta ning

pandipidaja õiguste riivet pehmenneb asjaolu, et täitemeetmete peatamise otsustab kohus, kes kontrollib ja hindab igal üksikul juhul täitemeetme peatamise põhjendatust ja vajalikkust saneerimise läbiviimiseks.

Sihtrühmale saneeritav ettevõtja on mõju positiivne. Mõju võib hinnata mõõdukaks. Saneeritavad ettevõtjad saavad saneerimismenetluse algatamisel laialdasema kaitse võlausaldajate täitetoimingute eest, mis soodustab saneerimise läbiviimist. Kui paljudes saneerimismenetlustes on olnud täitemenetluste väline pandiõiguste realiseerimine saneerimise seisukohalt probleemiks, pole andmete puudumise tõttu võimalik hinnata. Võib eeldada, et selliste pandiõiguste osakaal on tsiviilkäibes tagasihoidlik, mistõttu ei oma muudatus majanduskeskkonnale olulist mõju.

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on kohtud, kelle töökoormus võib mõnevõrra muudatusettepaneku jõustumisel suurened, kuna kohtul tuleb täiendavalt lahendada ettevõtja taotlus täitemeetmete peatamiseks. Muudatuse mõju sihtrühmale on negatiivne. Töörühm hindab muudatuse mõju väikeseks, sest see ei too kaasa suuri muutusi kohtute töökorralduses või -koormuses (taotluste arv on tõenäoliselt väike, kohtul on võimalik otsustada peatamine ettevõtja avalduse põhjal ilma täiendavaid tõendeid kogumata ning kohus ei pea taotluse lahendamiseks üldjuhul läbi viima eraldi menetlust, vaid otsustab täitemeetmete peatamise ühe küsimusena saneerimismenetluse algatamisel).

Muudatusettepanekute **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kuna teatud juhtudel võib kohus küsida saneerimisnõustajalt arvamust (olukorras, kus saneeritav ettevõtja esitab kohtule taotluse täitemeetmete peatamiseks pärast saneerimismenetluse algatamist). Muudatus mõjutab sihtrühma negatiivselt, kuna suurendab saneerimisnõustaja töökoormust. Samas võib hinnata mõju väikeseks, kuna tõenäoliselt saab selliste taotluse arv olema saneerimismenetluse algatamise järgselt väike.

Probleem 2: täitemeetmete peatamise ajaline kehtivus peab olema piiratud, kusjuures esmasel rakendamisel ei tohi täitemeetmete peatamise kehtivus olla pikem kui 4 kuud ning kokku koos pikendamistega ei tohi täitemeetmete peatamise kehtivus olla üle 12 kuu.

Muudatusettepanekud: täiendada SanS normidega, mis näeb ette, et täitemeetmete peatamine kehtib kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni, kuid esialgselt kohaldamisel mitte kauem kui 4 kuud. Koos selle muudatusega tuleb ühtlasi anda kohtule võimalus Direktiivis sätestatud eeldustel pikendada täitemeetmete peatamist või rakendada neid vajaduse tekkimisel uuesti

Mõju: Muudatuse primaarseks sihtrühmaks on täitemeetmetest mõjutatud võlausaldajad ja saneeritav ettevõtja.

Võlausaldajatele on muudatusettepaneku rakendamine positiivse mõjuga, kuna täitemeetmete peatamisele selge ajalise raami seadmine on võlausaldajate huvides. Kuna ka täitemeetmete pikendamine saab toimuda üksnes selgelt määratletud ja kitsastel alustel, on võlausaldajad kaitstud olukordade eest, kus täitemeetmete peatamine venib ebaproportsionaalselt pikaks. Muudatuse mõju on väike. Kehtivas õiguses on täitemeetmete peatamise piiratud saneerimiskava kinnitamise või saneerimismenetluse lõpetamisega ning arvestades kehtivas õiguses saneerimismenetlusele kehtestatud tähtaegasid (60 päeva saneerimiskava vastuvõtmiseks + 30 päeva kinnitamiseks), siis ka kehtiva õiguse kohaselt ei ületa täitemeetmete peatamise ajaline kestvus üldjuhul 4 kuud.

Saneeritavale ettevõtjale on muudatus pigem positiivne. Täitemeetmete peatamisele 4-kuulise ajalise piirangu kehtestamine ei tähenda ettevõtjale negatiivset muudatust kehtiva õigusega. Samas on ettevõtjatele tagatud võimalus taotleda kohtult täitemeetmete peatamise pikendamist, kui see toetab saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi (mh on täitemeetmete peatamise kehtivuse pikendamine oluline olukordades, kus kohus pikendab saneerimiskava kohtule esitamise tähtaega). Muudatuse mõju sihtrühmale on väike kuni mõõdukas. Enamikel juhtudel on 4-kuuline periood piisav saneerimiskava läbirääkimiseks, vastuvõtmiseks ja kinnitamiseks.

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on kohtud, kuna kohtute töökoormus võib mõnevõrra suurened. Saneerimismenetluse algatamisel tuleb täiendava küsimusena otsustada täitemeetmete peatamise ajalise kehtivuse küsimus, millest tekkiv lisakoormus on samas ebaoluline. Menetluse kestel võib kohtutel tekkida vajadus otsustada täitemeetmete peatamise pikendamine, milles tekib kohtutele teatav lisakoormus, kuna kohtul tuleb sisuliselt hinnata, kas täitemeetmete kehtivuse pikendamine on põhjendatud. Samas arvestades saneerimisasjade väikest arvu ja asjaolu, et pikendamise küsimus tõusetub menetluse kestel kõige rohkem üks kord, on kohtutel tekkiv lisakoormus ebaoluline. Seetõttu võib hinnata muudatuse mõju väikeseks.

Probleem 3: kehtiv õigus ei näe ette võimalust kohtul täitemeetmete peatamine ennetähtaegselt lõpetada, mis on Direktiivi kohaselt kohustuslik.

Muudatusettepanek: SanS tuleb täiendada regulatsiooniga, mis võimaldab kohtul täitemeetmete peatamise ennetähtaegselt lõpetada Direktiivi artikkel 6 lg 9 toodud alustel ja piirata ennetähtaegne lõpetamine juhtumitega, kus võlausaldaja ei olnud enne täitemeetme peatamist või pikendamist ära kuulatud.

Mõju: Muudatuse primaarseks sihtrühmaks on täitemeetmetest mõjutatud võlausaldajad ja saneeritav ettevõtja.

Võlausaldajatele on muudatusel positiivne mõju. Võlausaldajad, kellele täitemeetmete peatamine on ebaproportsionaalselt koormav (samas ei pruugi see konkreetne täitemeetmete peatamine olla saneerimise seisukohalt vajalik või oluline), saavad taotleda nende suhtes täitemeetmete peatamise lõpetamist. Selline võimalus tasakaalustab oluliselt paremini üksiku täitemeetmete peatamisest negatiivselt mõjutatud võlausaldaja ja ülejäänud menetlusosaliste huve. Muudatuse mõju võib hinnata mõõdukaks. Kuna saneerimismenetluse tähtajad on Eestis lühikesed, ei ole muudatusest mõjutatud võlausaldajate arv suur.

Saneeritavale ettevõtjale on muudatus mõju pigem negatiivne, kuna võimaldab kohtul ennetähtaegselt võlausaldajate eest saadud kaitse lõpetada ning see võib ohustada võlgniku väljavaateid edukale saneerimisele. Samas võib mõju hinnata väikeseks, kuna ennetähtaegne lõpetamine on saneerimismenetluse tähtaegasid arvestades pigem erandlik ja lõpetamine läbib kohtuliku kontrolli (sh üldjuhul saab ennetähtaegne lõpetamine toimuda siis, kui täitemeetmete peatamine ei toeta enam saneerimiskava läbirääkimiste toetamise eesmärki).

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kelle suhtes täitemeetmete peatamine jääb kehtima. Mõju on negatiivne, kuna olukorras, kus üks võlausaldaja saab täitemeetmete peatamise alt vabastatud ja oma nõude maksa panna, siis väheneb saneeritava ettevõtja vara (üks võlausaldaja saab teistega võrreldes eelise). Samuti võivad saada kahjustatud väljavaated saneerimiseks. Töörühm hindab muudatuse mõju väikeseks, kuna tõenäoliselt tekib vajadus täitemeetmed ennetähtaegselt lõpetada menetlustes harva.

Muudatusettepanekute **tersiaalseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kuna olukordades, kus täitemeetmete peatamine ei toeta saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi, peaks saneerimisnõustaja esitama kohtule avalduse täitemeetmete peatamise ennetähtaegseks lõpetamiseks, mis toob kaasa teatava lisakoormuse. Mõju võib hinnata väikeseks. Ka kehtiva õiguse kohaselt peaks saneerimisnõustaja informeerima kohut sellest, et saneerimise eeldused on ära langenud. Saneerimismenetluse lõpetamisel langeb ära ka täitemeetmete peatamine (SanS § 40). Kui täitemeetmete peatamine ei toeta enam saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi, siis enamikel juhtudel on tõenäoliselt ära langenud ka saneerimise eeldused. Kui saneerimisnõustajale sätestatakse kohustus jooksvalt hinnata, kas täitemeetmete peatamise eeldused eksisteerivad ning kui need on ära langenud, siis kohtult taotleda täitemeetmete peatamise lõpetamist, tekib saneerimisnõustajale täiendav lisakoormus, kuid selle võib hinnata ebaoluliseks.

Probleem 4: täitemeetmete peatamine kolmandast isikust tagatise andja suhtes

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i normidega, mis annavad kohtule ettevõtja või kolmandast isikust tagatise andja avalduse alusel võimaluse kohaldada täitemeetmete peatamist kolmandast isikust tagatise andja suhtes.

Mõju: Muudatuse **primaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kellele kolmandad isikud on andnud saneeritava ettevõtja kohustuste täitmise tagamiseks tagatise, saneeritav ettevõtja ja kolmandad isikud, kes on tagatise andnud.

Võlausaldajate sihtrühmale on muudatuse mõju negatiivne, kuna võlausaldajatel ei ole võimalik täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal tagatisest tulenevaid õigusi kolmandast isikust tagatise andja suhtes maksa panna, mis võlausaldajate seisukohalt mõjutab negatiivselt tagatiste väärtust. Mõju võib hinnata mõõdukaks. Üheltpoolt on praktikas tavapärane, et ettevõtjaga seotud kohustusi tagavad ettevõtja juhatuse liikmed ja osanikud/omanikud (või teised sama kontserni ettevõtted). Seejuures on krediidiandjate poolt sagedane ühe kontserni ühingu puhul risttagatiste kasutamine. Esineb teatav oht, et sellise regulatsiooni kehtestamisel laenuandjad hinnastavad laenudega seotud riskid

kõrgemaks, mille tulemusena võivad tõusta laenuintresside määrad ja väheneda laenude kättesaadavus. Kuna täitemeetmete peatamine on ajutise iseloomuga ja ajaliselt piiratud, siis on selline stsenaarium siiski väheusutav ning selline mõju marginaalne.³³⁸

Saneeritavale ettevõtjale ja tema omanikele on mõju positiivne. Arvestades asjaolu, et kolmandast isikust tagatise andjateks on eelkõige ettevõtte omanikud, kellelt peaks lähtuma peamine initsiatiiv saneerimise läbiviimiseks, on äärmiselt oluline, et ettevõttega seotud isikud saaksid keskenduda saneerimise läbiviimisele. Kui nimetatud isikute grupp peab samaaegselt tegelema nende endi vastu suunatud tagatistega, siis kahjustab see kogu saneerimise protsessi ja mõistevalt vähendab oluliselt motivatsiooni asuda tegelema kõigi osapoolte hüvanguks ettevõtte päästmisega. Sellisel juhul kahjustab üksiku võlausaldaja individuaalne huvi kogu saneerimise protsessi tervikuna, mida ei saa pidada põhjendatuks. Saneeritavale ettevõtjale ja omanikele on oluline võimaldada täitemeetmete peatamise läbi hingetõmbeaeg, et rääkida läbi saneerimiskava ja leida lahendused. Mõju võib hinnata saneeritava ettevõtja seisukohalt oluliseks.

Kolmandast isikust tagatise andjatele on mõju positiivne, kuna täitemeetmete peatamine võimaldab kolmandast isikust tagatise andjale täiendavat aega tagatise realiseerumisest tuleneva olukorraga toimetulekuks - võlausaldajaga läbi rääkida, toetada saneerimisprotsessi ning leida vajalikud vahendid saneeritava ettevõtja kohustuste täitmise tagamiseks. Muudatuse mõju sihtrühmale võib hinnata mõõdukaks.

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on kohtud. Muudatuse mõju on negatiivne, kuna muudatuse tulemusena võib teataval määral suureneada kohtute töökoormus. Kolmandast isikust tagatise andja suhtes täitemeetmete peatamine on kohtute jaoks lisatoiming, mis eeldab täiendavate asjaolude tuvastamist ja hindamist saneerimismenetluse algatamise etapis. Muudatuse mõju võib hinnata siiski väikeseks, kuna see ei eelda kohtute töökorralduses muudatusi ning kohtute töökoormuse kasv ei ole märkimisväärne.

Probleem 5: täitemenetluse peatamisel jäävad kohaldatud arestid kehtima

Muudatusettepanek: SanS § 11 lg 3 tuleb täiendada ja lisada kohtule võimalus otsustada ka täitemenetluses toimunud arestimise kehtivus. Samuti peab kohtule olema võimalus kohustada pandipidajat, kelle valduses on saneeritavale ettevõtjale kuuluv vara, seda ettevõtjale üle andma.

Mõju: Muudatuse **primaarseks sihtrühmaks** on täitemenetluses sissenõudjaks olev võlausaldaja ja saneeritav ettevõtja.

Saneeritavale ettevõtjale on muudatuse mõju positiivne. Võimalus saada tagasi täitemenetluses arestitud või pandipidaja valduses olev vara soodustab saneerimise läbiviimist, kuna täitemenetluses arestitud vara või pandipidaja valduses olev vara võib olla võlgnikule igapäevase majandustegevuse jätkamiseks oluline, seal hulgas võib olla saneerimise käigus vajalik arestitud varaese müüa ja kasutada saadud vahendeid saneerimise läbiviimise finantseerimiseks. Muudatuse mõju võib hinnata sihtrühmale mõõdukaks. Paljudel juhtudel võetakse täitemenetluses arestitud vara võlgniku valdusest ja antakse vastutavale hoiule, samuti piirab kohaldatud arest võlgnikul igapäevase majandustegevuse raames vara käsutamise, kuid vara võõrandamine võib olla vajalik saneerimise läbiviimiseks, millisel juhul võib olla põhjendatud aresti tühistamine. Käsipantide ja muude täitemenetluste väliselt toimuvate vara realiseerimiste osatähtsus on praktikas väike, mistõttu ei ole muudatusel arvestatavat mõju (eelduslikult on kõige enam mõjutatud üürileandjad, kellel on seadusjärgne pandiõigus üürniku varale).

Sissenõudjale on muudatuse mõju negatiivne. Aresti tühistamisel tekib oht, et võlgnik võõrandab või koormab aresti alt vabanenud vara, mis vähendab saneerimise ebaõnnestumisel sissenõudja võimalusi saada oma nõudele võlgniku vara arvel rahuldust. Muudatuse mõju on sihtrühmale mõõdukas.

338 Praktikas on sagedane, et professionaalsed laenuandjad võtavad füüsilistest isikust juriidilise isiku osanikelt/aktsionäridelt ettevõtte kohustuste tagamiseks käenduse. Sellistel puhkudel ei nähta käenduses väärtust tihti mitte niivõrd täiendava iseseisva tagatisena, mille arvelt saada nõudele rahuldust, vaid tegemist on vahendiga, millega hoida ettevõtte omanikud üheltpoolt ettevõtte tegevuse ja hea käekäigu eest vastutavad ning teisalt suunata (survestada) neid tegema laenuandjale meelepäraseid otsuseid. Juriidilise isiku osanike maksvõime on otseselt sõltuvuses saneeritava ettevõtte käekäigust ning muud vara väljaspool saneeritavat ettevõtja osalust füüsilistel isikutel tihti pole või on see eraldi laenuandjal kasuks pandiõigustega koormatud. Sellistel eesmärkidel käendaja suhtes ajutiselt täitemeetmete peatamine ei kahjusta laenuandja tegelikku tagatispositsiooni (või täpsemalt positsiooni, mille kaitsmine on tagatiste andmise kaitsmistväärivate eesmärkidega kooskõlas).

Tõenäoliselt saab täitemenetlustes kohaldatud arestide tühistamine olema mitte sagedane meede ning kuna arestide tühistamine saab töörühma poolt soovitatud lahendusega olema allutatud kohtulikule kontrollile, siis toimub arestide tühistamine tõenäolisemalt olukordades, kus see on saneerimise kui terviku seisukohalt põhjendatud ning kohus kaalub ka seejuures sissenõudja õiguste piiramise vajalikkust.

Probleem 6: kas võlausaldajal on õigus teostada tasaarvestus nõudega, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist?

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i normidega, mille kohaselt loovutamise saadud nõuet võib pankrotimenetluses tasaarvestada ainult juhul, kui nõude loovutamine ja sellest võlgnikule kirjalik teatamine on toimunud mitte hiljem kui kolm kuud enne saneerimismenetluse algatamist.

Mõju: Muudatuse **primaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kelle vastu on võlgnikul nõue, ja saneeritav ettevõtte.

Võlausaldajatele on muudatuse mõju negatiivne, kuna muudatusettepanek piirab võlausaldajal tasaarvestuse teotamist loovutamise saadud nõuetega. Töörühm hindab mõju väikeseks, kuna tasaarvestuse piirang puudutab üksnes loovutamise teel saadud nõudeid ning sedagi ainult juhul, kui nõude loovutamine ja sellest võlgnikule kirjalik teatamine on toimunud mitte hiljem kui kolm kuud enne saneerimismenetluse algatamist.

Saneeritavale ettevõtjale on muudatuse mõju positiivne, kuna muudatus piirab võlausaldaja õigust tasaarvestuse teostamiseks. Töörühm hindab muudatuse mõju siiski väikeseks. Seda põhjusel, et loovutamise saadud nõuete osakaal on tõenäoliselt tagasihoidlik, mistõttu tasaarvestuse piirangust lähtuv positiivne mõju saab ettevõtjale olema piiratud. Saneeritava ettevõtja huvides oleks vaieldamatult laiem spektriga tasaarvestuse piirangu kehtestamine.

Muudatuse **sekundaarseks sihtrühmaks** on ettevõtja suhtes tasaarvestuse õigust mitteomavad võlausaldajad. Muudatuse mõju on sihtrühmale positiivne, kuna tasaarvestuse piirangu tulemusena on kõik võlausaldajad võrdsemas positsioonis. Muudatuse mõju võib hinnata juba eeltoodud põhjendustel väikeseks.

Probleem 7: kas piirata võlgniku õigusi võlausaldajatele tagasimaksete teostamisel?

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i normidega, mille kohaselt on võlgnikul keelatud enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustuste täitmiseks võlausaldajale maksete teostamine, samuti selliste kohustuste tagamiseks tagatiste andmine. Samas arvestades vajadust adresseerida üksikuid juhtumeid, mis õigustavad sellest üldreeglist erandi tegemist, tuleb anda võlgnikule võimalus saneerimise nõustaja heakskiidul taotleda kohtult nõusolekut võlausaldajale enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustuse kattete maksete tegemiseks. Lisaks tuleb teha välistused töösuhetest tulenevatele nõuetele, elatisnõuetele (s.o nõuetele, millele ei laiene ka võlausaldaja sissenõude peatamine).

Mõju: Muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja. Muudatuse mõju on ühelt poolt negatiivne, kuna muudatus seab ettevõtjale olulise piirangu, mille kohaselt on ettevõtjal keelatud ilma kohtu nõusolekuta saneerimismenetluse algatamise järgselt tasuda võlgnevusi, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist. Tagamaks saneerimise seisukohalt oluliste võlausaldajate toetuse, võib ettevõtja huvides olla tasuda nendele võlausaldajatele saneerimismenetluse eelselt tekkinud kohustused. Teisalt võib selline muudatus olla ka sihtrühmale positiivse mõjuga – kuna seaduse sätestatud piirang annab võlgnikule tugevama positsiooni suhtes võlausaldajatega, kes survestavad võlgnikku kohustuste täitmisele. Muudatuse mõju on mõlemal juhul pigem oluline, sest puudutab kõiki saneerimisele minevaid ettevõtjaid. Igas saneerimismenetluses tõusetub küsimus, kas ja millises ulatuses rahuldada enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustusi, kuna võlgnikule on oluline tagada tähtsamate võlausaldajate toetus saneerimisele ning võlausaldajad omalt poolt seavad üldjuhul koostöö jätkumise eelduseks nõ vanade võlgnevuste kustutamise.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kellel on võlgniku vastu enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud nõue. Võlausaldajad, kellest sõltub saneerimise läbiviimine

(olulised tarnijad), huvi on seada koostöö jätkumise eelduseks saneeritava ettevõtja poolt enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võlgnevuste tasumine. Muudatuse mõju on sihtrühmale negatiivne, kuna võlausaldajad ei saa nõuda võlgnikult enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võlgnevuste tasumist. Muudatuse mõju sihtrühmale on oluline.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja ülejäänud võlausaldajad, s.o võlausaldajad, kellele võlgnik makseid ei teeks. Muudatuse mõju on positiivne, kuna piirang teostada makseid mis tahes enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud kohustusi tagab võlausaldajate võrdsema kohtlemise.

Muudatuse **kvarternaarne sihtrüht** on kohtud, kuna esineb teatav tõenäosus, et kohtute töökoormus suureneb. Mõju sihtrühmale on negatiivne, kuid pigem väike. Kohtutel tuleb asuda lahendama saneeritava ettevõtja taotlusi lubada konkreetsetele võlausaldajate maksete teostamist, mis eeldab kohtule igakordselt juhtumi asjaolude tuvastamist ja hindamist. Samas ei ole sihtrühmale lähtuv mõjutus oluline, kuna ei eelda kohtute töökorralduse muudatust ning lisatoimingutele (s.o maksete teostamiseks loa andmine) kuluv ressurs, arvestades aktiivsete saneerimismenetluste arvu, ei ole oluline.

3.3. Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed

3.3.1. Teema kirjeldus

Direktiivi art 7 eesmärgiks on reguleerida täitemeetmete peatamise tagajärgi ning sellega seonduvalt on fookuses kaks teemade ringi:

1. täitemeetmete peatamise ja pankrotimenetluse vahetamine. Direktiivi art 7 lg-d 1-3 reguleerivad võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustust ja piiranguid võlausaldaja pankrotiavalduse esitamise õigusele täitemeetme peatamise kehtivuse ajal.
2. võlgnikuga lepingute lõpetamise, muutmise ja täitmisest keeldumise piirangud. Direktiivi art 7 lg-d 4-6 sätestavad a) täitmisele kuuluvate lepingute (ingl k *executory contracts*)³³⁹ osas võlausaldajale keelu neid lõpetada, muuta või keelduda nende omapoolsest täitmisest tuginevalt võlgniku rikkumisele, mis on tekkinud enne täitemeetmete peatamist; b) piirangud *ipso facto* klauslitele.

Kahest nimetatust keerulisem on kahtlemata võlgniku lepingute jätkumine, mis on erialases kirjanduses ja rahvusvahelistes juhendmaterjalides laialdaselt diskuteeritud teemaks. Saneerimise õnnestumise üheks oluliseks eelduseks on võlgnikul majandustegevuse läbiviimise seisukohalt vajalike tarneliinide ja elutähtsate teenuste säilimine. Samas lepingupartnerid, kelle ees võlgnikul esinevad makseviivitused, ei ole üldjuhul huvitatud lepingute edasitäitmisest. Ettevõtja võimalused kaasata makseraskuste tingimustes uusi koostööpartnereid on samas piiratud, mistõttu on üheks saneerimismenetluste keskseks küsimuseks, kuidas tagada saneerimisprotsessis võlgnikule oluliste lepingute jätkumine.

Üks võimalus selle küsimuse lahendamiseks on võlausaldaja õiguskaitselahendite piiramine, näiteks ei ole võlausaldajatel õigust olulisi lepinguid enne menetluse algatamist tekkinud võlale tuginevalt üles öelda või omapoolsest nende täitmisest keelduda. Samuti on tavapärane praktika, et piiratakse lepinguliste *ipso facto* klauslite kehtivust. Direktiivis on kasutatud mõlemat võimalust. Eesti saneerimisseaduses sisaldab käesoleval hetkel üksnes piiratud ulatuses *ipso facto* klauslite regulatsiooni, mistõttu tuleb seadusandjal Direktiivi nõuetekohaseks ülevõtmiseks ja rahvusvaheliste suunistes kirjeldatud parimate praktikate järgmiseks saneerimisseadust täiendada. Kõigi selliste lahenduste puhul toimub paratamatult oluline sekkumine maksejõuetuseelsete õiguste kehtivusse ning olemuslikult sunnitakse võlausaldajad, kes on võlgnikule lepingupartneriks, vastu nende tahtmist võtma saneerimise huvides olulisi riske ja taluma piiranguid. Tegemist on keerulise küsimusega ja õiglase tasakaalu leidmine erinevate osapoolte huvide vahel on väljakutse igale seadusandjale.

3.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Artikkel 7 lg 1 reguleerib võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustust täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal. Direktiivi sõnastus viitab olukorrale, kus võlgnik siseriikliku õiguse kohaselt „peab“ esitama avalduse likvideeriva pankrotimenetluse algatamiseks. Kui võlgnikul tekib täitemeetme peatamise ajal liikmesriigi õiguse alusel kohustus algatada maksejõuetusmenetlus, mis võib lõppeda võlgniku likvideerimisega, siis see kohustus peatub konkreetsete täitemeetmete peatamise ajaks. Artikkel on liikmesriikidele kohustuslik, välja arvatud artikkel 7 lg 3 sätestatud võimalus teha erand.

Artikkel 7 lg 2. Nimetatud artiklis näeb direktiiv ette, et täitemeetmete peatamine kooskõlas art-ga 6 peatab täitemeetme peatamise ajaks ühe või mitme võlausaldaja taotluse alusel algatava ja võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksejõuetusmenetluse. Direktiivi preambula p-s 38 on selgitatud, et võlausaldajate taotlusel algatatud maksejõuetusmenetluse algatamise peatamist ei kohaldata mitte ainult juhul, kui liikmesriigid näevad ette kõiki võlausaldajaid hõlmava konkreetsete täitemeetmete peatamise, vaid ka siis, kui liikmesriigid sätestavad konkreetsete täitemeetmete peatamise võimaluse vaid piiratud arvu võlausaldajate jaoks. Seega ei luba direktiiv art 7 lg 2 jätta piirangut rakendamata juhtudel, kui täitemeetmete peatamine on siseriiklikus õiguses valikuline. Direktiivi preambula kohaselt peaks liikmesriikidel sellegipoolest olema võimalik ette näha, et maksejõuetusmenetlus võidakse

algatada üldistes huvides ametiasutuste (näiteks prokuratuuri) taotlusel, kes ei tegutse võlausaldaja rollis.

Artikkel 7 lg 3 lubab liikmesriikidel näha ette erandi mitte kohaldada art 7 lg 1 ja lg 2, kui võlgnik on rahavooliselt maksejõuetu, s.h on sellisel juhul võimalik liikmesriikidel lubada jätkuvalt võlausaldaja pankrotiavalduse alusel likvideeriva maksejõuetusmenetluse alustamist. Kuid ka sellise erandi lubamisel peavad liikmesriigid jätma kohtule või haldusasutusele võimaluse otsustada teisiti („...*can decide to keep in place the benefit of the stay of individual enforcement actions...*“), kui juhtumi asjaolusid arvestades ei oleks likvideeriva maksejõuetusmenetluse algatamine võlausaldajate üldistes huvides. Sätte sõnastus ei ole kõige paremini õnnestunud, millele on juhtinud tähelepanu ka Maailmapank oma analüüsis.³⁴⁰

Artikkel 7 lg 4 piirab saneerimise huvides võlausaldajate õigusi kasutada õiguskaitsvahendeid täitmisele kuuluvate lepingute suhtes, kuna lepingute ennetähtaegne lõpetamine või täitmisest keeldumine võib seada ohtu ettevõtte suutlikkuse saneerimise üle läbirääkimiste pidamisel tegevust jätkata. „Täitmisele kuuluv leping“ on Direktiivis defineeritud mõiste, kusjuures eristatakse täitmisele kuuluvaid lepinguid ja esmavajalikke täitmisele kuuluvaid lepinguid:

- a) artikkel 2 lg 1 p 5: „täitmisele kuuluv leping“ (ingl k *executory contracts*) - võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja vahel sõlmitud leping, mille alusel on pooltel konkreetsete täitemeetmete peatamise otsuse tegemise või peatumise kohaldumise ajal veel täitmata kohustusi³⁴¹;
- b) artikkel 7 lg 4 alalõik 1 lisab siia juurde täiendava alakategooriana „esmavajalikud täitmisele kuuluvad lepingud“ (ing k *essential executory contracts*), defineerides need järgmiselt: esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute all tuleb mõista täitmisele kuuluvaid lepinguid, mis on vajalikud igapäevaseks majandustegevuseks, sealhulgas tarneteks, mille peatamise korral võlgniku majandustegevus seiskuks. Direktiivi preambula selgituste pinnalt võib järeldada, et eelkõige peetakse siin silmas lepinguid gaasi-, elektri-, kommunaalteenuste-, telekommunikatsiooni- ja kaardimakseteenuste osutamiseks, kuid tulenevalt direktiivis kasutatavast laiaist definitsioonist on siin võimalik ettevõtte spetsiifikast tulenevalt arvestada ka muid lepinguid, nt sõltuvalt ettevõttest võivad siia kuuluda rendi-, litsentsilepingud, frantsiisilepingud.

Artikkel 7 lg 4 esimene lõik näeb esmavajalike lepingute osas liikmesriikidele kohustuse kehtestada õigusnormid, millega tagatakse, et võlausaldajad, kelle suhtes on kohaldatud täitemeetmete peatamist, ei või enne peatamist tekkinud võlgade tõttu ja ainult seepärast, et võlgnik ei ole neid tasunud, keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest, täitmise kiirendamisest või neid lepinguid muul viisil võlgnikku kahjustavalt muuta. Eeltoodu kehtib eeldusel, et võlgnik jätkuvalt täidab sellistest lepingutest talle tulenevaid kohustusi, mille täitmise tähtpäev saabub täitemeetmete peatamise ajal. Sellele saab tugineda vaid saneerimise ebaõnnestumise korral. Direktiivi art 7 lg 4 sõnastusest nähtuvalt kohalduvad piirangud võlausaldajale, kui võlgnik on rikkunud rahalist kohustust (s.o muude kohustuste rikkumisel ei ole võlausaldajal keelatud õiguskaitsvahendite kasutamine).

Oluline on rõhutada, et vastavalt Direktiiv art 7 lg 4 teisele lõigule on liikmesriikidel õigus pakkuda sellistele võlausaldajatele asjakohased kaitsemeetmed, hoidmaks ära nende võlausaldajate ebaõiglase kahjustamise. Direktiivi siiski ei täpsusta ega selgita (ka mitte preambulas), mida „asjakohaste kaitsemeetmete“ all täpsemalt silmas peetakse. See on iga liikmesriigi enda otsustada ja sisustada. Praktikas võivad siin kõne alla tulla kas näiteks täitmisele kohustamine üksnes tagatise andmise vastu või sellisest lepingust tekkivale nõudele järgnevas pankrotimenetluses eelisõiguste andmine.³⁴² Nt Skandinaavia-Balti suunistes nähakse sellise kaitsemehhanismina ette tagatise andmise võlausaldajale, kellel tuleb lepingu jätkamise korral täita oma kohustus enne võlgniku kohustust.

Kui esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute osas on liikmesriikidel kohustus kehtestada artikkel 7 lg 4 piirangud, siis muude täitmisele kuuluvate lepingute osas jätab artikkel 7 lg 4 kolmas alalõik liikmesriikidele vabaduse otsustada, kas neile laiendada artikkel 7 lg 4 esimeses alalõigus ettenähtud kaitset või mitte.

³⁴⁰ WB raport, lk 29.

³⁴¹ Sarnaselt defineerivad täitmisele kuuluvaid lepinguid ELI suunistes, UNICITRAL suunistes ja Nordic-Baltic soovitusel.

³⁴² Skandinaavia-Balti suunistes, lk 28.

Üldjuhul ei hõlma regulatsioonid, mis käsitlevad piiranguid lepingute lõpetamisele ja omapoolset täitmisest keeldumisele, laenulepinguid ja muid finantseerimise lepinguid.³⁴³ Kui laenuandja peaks jätkama võlgnikuga sõlmitud laenulepingu alusel võlgniku finantseerimist, siis oma sisult on tegemist vahe- või uue rahastusega, mis eeldab võlausaldaja nõusolekut. Näitena võib tuua Soome saneerimisseaduse § 19 lg 1 p 2 sisalduva regulatsiooni, mille kohaselt ei laiene lepingute lõpetamise piirang arvelduskrediitilepingule ja muudele jooksvate krediteerimislepingute lõpetamisele (selleks, et võlausaldajal oleks võimalus keelduda uue laenu väljastamisest).³⁴⁴

Artikkel 7 lg 5 reguleerib *ipso facto* klauslite rakendatavust saneerimise korral. Direktiivi preambula p 40 selgitab, et *ipso facto* klausli rakendamise korral juhul, kui võlgnik peab pelgalt saneerimiskava üle läbirääkimisi või taotleb konkreetsete täitemeetmete peatamist, või kui seda klauslit rakendatakse konkreetsete täitemeetmete peatamisega seonduva sündmuse puhul, võib ennetähtaegsel lõpetamisel olla negatiivne mõju võlgniku majandustegevusele ja ettevõtte päästmise õnnestumisele. Seega on sellistel juhtudel vaja ette näha, et võlausaldajatel ei oleks lubatud rakendada saneerimiskava läbirääkimistele või täitemeetme peatamisele või peatamisega seotud muule sündmusele viitavaid *ipso facto* klausleid.

Art 7 lg 5 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et võlausaldajad ei või keelduda täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest, kiirendada või muul viisil võlgniku kahjustavalt lepinguid muuta lepinguliste klauslite alusel üksnes seetõttu, et: a) taotletakse ennetava saneerimise menetluse algatamist; b) taotletakse konkreetsete täitemeetmete peatamist; c) algatatakse ennetava saneerimise menetlus või d) konkreetsete täitemeetmed peatatakse.

Artikkel 7 lg 6 reguleerib erisusi finantstagatislepingutest ja finantsturutehingutega seonduvate tasaarvestuse kokkulepetega (tavapäraselt tähistatakse terminitega ingl k *netting arrangements; close-out netting*), mida kasutatakse erinevates arveldussüsteemides, tehingutes kesksete vastaspooltega ja keskpankadega.³⁴⁵ Tavapäraselt on sellised mehhanismid allutatud finantsturgude stabiilsuse tagamiseks maksejõuetusõiguses eriregulatsioonidele, kusjuures sellised nõuded erikohtlemiseks tulenevad vahetult erinevatest Euroopa Liidu õigusaktidest. Seda silmas pidades selgitab Direktiivi preambula p 94 esmalt, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 98/26/EÜ ja 2002/47/EÜ ning määruse (EL) nr 648/2012 sätteid kohalduvad sõltumata Direktiivi sätetest. See tähendab, et liikmesriigid peavad täitemeetmete väljatöötamisel arvestama ka nendest õigusaktidest tulenevate piirangutega. Direktiivi art 7 lg 6 lisab, et liikmesriikidel on õigus täitemeetmete peatamise regulatsiooni alt vabastada tasaarvestuse kokkulepped (ingl k *netting arrangements*) finantsturgudel, energiaturgudel ja kaubaturgudel isegi juhtudel, mis ei ole hõlmatud direktiividega 98/26/EÜ, 2002/47/EÜ ega määrusega (EL) nr 648/2012 ning kui sellistest kokkulepetest tulenevad õigused on siseriikliku maksejõuetuseõiguse kohaselt maksapandavad. Nii tagab Direktiiv liikmesriikidele veelgi laiemat õigust kaitsta sellistest kokkulepetest tulenevaid õigusi. Välistada ei ole siiski lubatud nõudeid, mis tekivad sellise tasaarvestuse kokkulepete täitmise tulemusena. Samuti ei kohaldata art 7 lg 6 esimest lõiku (s.o õigust välistada need täitemeetmete peatamise alt) lepingute suhtes, mis käsitlevad võlgniku majandustegevuseks vajalike kaupade, teenuste või energia tarnet, välja arvatud siis, kui sellised lepingud on börsil või muul turul kaubeldava positsiooni kujul, nii et neid saab igal ajal turuväärtuse alusel asendada.

Artikkel 7 lg 7 paneb liikmesriikidele kohustuse tagada, et saneerimiskava vastuvõtmisega lõppev konkreetsete täitemeetmete peatamine iseenesest ei ole võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksejõuetusmenetluse algatamise aluseks, välja arvatud siis, kui muud liikmesriigi õiguses sätestatud tingimused kõnelause menetluse algatamiseks on täidetud.

3.3.3. Kehtiv õigus

Võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustus täitemeetmete peatamisel. Kehtivas õiguses puudub norm, mis reguleerib direktiivi art 7 lg 1 sätestatud olukorda, s.o vabastaks juriidilise isiku pankrotiavalduse esitamise kohustusest täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal.

³⁴³ UNICITRAL suunised, p 118, lk 123.

³⁴⁴ Vt Soome menetluse kohta allpool p 3.3.5.1.2.

³⁴⁵ Direktiivi artikkel 7 lg 6 ja seda selgitava preambula p 94 eestikeelne tõlge on ebaõnnestunud ja eksitav, andes nende sisu edasi eksitavalt.

Eesti õiguses on võlgnikul pankrotiavalduse esitamise kohustus püsiva maksejõuetuse korral. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse paneb juriidilise isiku juhatuse liikmele nii TsÜS kui ka konkreetse juriidilise isiku liigi kohta käivad seadused. TsÜS § 35 lg 1 sätestab, et kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu, peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse. ÄS § 180 lg 5¹ täpsustab osaühingu osas, nähes ette, et kui osaühing on maksejõuetu ning maksejõuetus ei ole tema majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine, peab juhatuse viivitamata, kuid mitte hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõuetuse ilmnemisest, esitama kohtule osaühingu pankrotiavalduse. Aktsiaseltsi juhatuse liikmele on samasisuline kohustus pandud ÄS § 306 lg 3¹, mittetulundusühingu juhatusele MTÜS § 39, tulundusühistu juhatusele TUS § 55 lg 6.

Saneerimismenetluse algatamine ei võta juriidilise isiku juhatuse liikmelt kohustust esitada pankrotiavaldus, kui juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu. Kui saneerimismenetluse kestel ilmneb püsiv maksejõuetus, tuleb juhatusel esitada pankrotiavaldus. Lisaks, SanS § 16 lg 3 p-i 2 kohaselt analüüsib saneerimisnõustaja saneerimismenetluse vältel ettevõtja maksevõimet ning maksejõuetuse ilmnemisel teatab sellest kohtule ja ettevõtjale. SanS § 40 kohaselt lõpetab kohus saneerimismenetluse, kui selgub, et ettevõtja on püsivalt maksejõuetu.

Eeltoodust tulenevalt järeldub, et kehtiva õiguse kohaselt on juriidilise isiku juhatuse kohustatud esitama püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavalduse ka täitemeetmete kehtivuse ajal.

Pankrotiavalduse esitamist käsitletakse ka ÄS 176 p 3 ja § 301 p 3, kui netorava on vähem kui pool registreeritud kapitalist või vähem kui seaduses sätestatud miinimum ning osanike koosolek/aktsionäride üldkoosolek ei otsusta vastava p-des 1-2 sätestatud abinõude kohaldamist. Siiski ei tulene nimetatud sättest võlgniku kohustust pankrotiavaldus esitada, vaid osanike koosolekule või üldkoosolekule kohustus otsustada üks p-des 1-3 nimetatud meetmetest.

Võlausaldaja pankrotiavaldus täitemeetmete kehtivuse peatamise korral. Kehtiva õiguse kohaselt lükkab kohus saneerimismenetluse algatamisel võlausaldaja pankrotiavalduse alusel pankrotimenetluse algatamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni (SanS § 11 lg 1 p 4). Täiendavalt, vältimaks olukorda, kus ajutine haldur nimetatakse saneerimisavalduse esitamise ja saneerimismenetluse algatamise vahelisel ajal, sätestab PankrS § 15 lg 4 reegli, mille kohaselt lükkab kohus ajutise halduri määramise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamise otsustamiseni, kui on esitatud saneerimisavaldus.

Piirangud võlausaldajatele õiguskaitsevahendite kasutamisel, *ipso facto* klauslid. SanS ei sisaldu direktiivi art 7 lg 4 sarnast regulatsiooni, kuid Riigikohus on praktikas õigust edasi arendanud ja töötanud välja SanS-i tõlgendades sarnase õigusliku kontseptsiooni.³⁴⁶ Seaduse tasandil on selline regulatsioon hetkel ette nähtud üksnes füüsiliste isikute võlgade ümberkujundamise menetluses, täpsemalt VÕVS § 20 lg-s 2, mis sätestab, et avalduse menetlusse võtmisel ei saa võlausaldaja lõpetada võlgnikuga sõlmitud lepingut, millest tulenevate nõuete ümberkujundamist võlgnik taotleb, enne võlgade ümberkujundamise avalduse esitamist toimunud rahaliste kohustuste rikkumisele tuginedes ega keelduda sel alusel oma kohustuste täitmisest.

Kehtivas õiguses on *ipso facto* klauslitega seonduvat reguleeritud SanS §-s 6. SanS § 6 lg 1 kohaselt on kokkulepe, mille kohaselt võlausaldaja võib saneerimismenetluse algatamisel või saneerimiskava kinnitamisel lepingu lõpetada, tühine. Seda piirangut ei kohaldata PankrS § 48 lg 2 nimetatud tuletistehingute lõpetamisele, kui tuletistehingu üheks pooleks on AÕS § 314¹ lg-s 1 või 2 või väärtpaberituru seaduse § 6 lg 2 p-des 3 või 4 nimetatud isik või organisatsioon ning lepingu lõpetamine saneerimismenetluse algatamisel on lepingu sõlmimise hetkel kokku lepitud.

Kehtivas õiguses ei ole piirangut kokkulepete kehtivusele, millega antakse võlausaldajale õigus lõpetada leping nt saneerimisavalduse esitamisel, täitemeetmete peatamise taotlemisel või täitemeetmete peatamisel.

3.3.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

³⁴⁶ Vt RKTkm 3-2-1-25-11, p 56-57, täpsemalt allpool p 3.3.4.2.3.

3.3.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiviga kooskõla tagamiseks on SanS vajalik sisse viia muudatused.

Artikkel 7 lg 1. Kui võtta kitsalt aluseks direktiivi art 7 lg 1, siis võib sedastada esmapilgul vastuolu, kuna siseriiklik õigus ei sisalda normi, mis vabastaks võlgniku juhatuse liikme pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmisest täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal. Üks võimalustest oleks SanS täiendada ning näha ette artikkel 7 lg 1 kohane norm, mis peatab võlgniku juhatuse liikme pankrotiavalduse esitamise kohustuse. Sellist lahendust toetab ka Maailmapanga analüüs.³⁴⁷

Töörühm seda Maailmapanga seisukohta ei jaga. Arvestades asjaolu, et saneerimismenetlust kasutatakse tihti pankrotimenetluse edasilükkamiseks ning võlausaldajate vaatest esineb sagedasti hirm, et võlgnik kasutab saneerimismenetlust maksejõuetuse olukorras aja võitmiseks, siis ei ole sellise vabastuse ettenägemine ilmselt mõistlik. Kaaluda tuleb art 7 lg 3 alusel erandi kasutamist. Art 7 lg 3 toetab tõlgendust, mille kohaselt juhul kui pankrotiavalduse esitamise kohustus on seotud püsiva maksejõuetuse kriteeriumiga, siis pankrotiavalduse esitamise kohustus ei peatu. Seda põhjusel, et lõikes 3 lubatud kõrvalekalde alus – mittelikkviidsus – on kõrgem lävend kui püsiv maksejõuetus. Kui liikmesriikidel on lubatud kõrvale kalduda artikkel 7 lg 1 ette nähtud põhimõttest (pankrotiavalduse esitamise kohustus edasi lükata) juba võlgniku mittelikkviidsuse korral, siis on kõrvalekalle eelduslikult lubatav püsiva maksejõuetuse korral. See tähendab, et võlgniku püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavalduse esitamise kohustus ei peatu.³⁴⁸ Olukorras, kus siseriikliku õiguse kohaselt säilib võlgnikul saneerimismenetluse algatamise järgselt pankrotiavalduse esitamise kohustus äriühingu püsiva maksejõuetus korral, on siseriiklik õigus direktiiviga kooskõlas.

Direktiivi artikkel 7 lg 3 esimese lause erandist juhendumiseks peavad liikmesriigid tagama sama lõike teise lause kohaselt selle, et kohus võib otsustada jätta täitemeetmete peatamise kehtima, kui juhtumi asjaolusid arvestades ei oleks võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksejõuetusmenetluse algatamine võlausaldajate üldistes huvides. Siinkohal tõusetub küsimus, kas siseriiklikult peaks kohtule olema sätestatud võimalus võlgniku püsiva maksejõuetuse olukorras siiski kaaluda võlgniku pankrotiavalduse menetlemise peatamist ja saneerimismenetlusega jätkamist, kui pankrotimenetlus ei oleks võlausaldajate ühistes huvides. Töögrupi hinnangul Eestis sellise võimaluse kehtestamise järele vajadus puudub. Arvestades asjaolu, et püsiva maksejõuetuse olukorras kuulub saneerimismenetlus alati lõpetamisele tulenevalt SanS § 40 lg-st 2 ja saneerimismenetluse lõpetamisel langevad automaatselt ära kohaldatud täitemeetmete peatamised, siis puudub töögrupi hinnangul vajadus sätestada siseriiklikus õiguses direktiivi artikkel 7 lg 3 teise kohast täiendust (selleks et rakendada esimese lausega lubatud erandit). Seal hulgas on oluline silmas pidada, et direktiiv ei kohusta püsiva maksejõuetuse esinemisel tagama ettevõtjale juurdepääsu saneerimismenetlusele, mistõttu ei ole saneerimismenetluse lõpetamine püsiva maksejõuetuse ilmnemisel vastuolus direktiiviga.

Artikkel 7 lg 2. Üldjoontes on kehtiv õigus juba kooskõlas, kuna saneerimismenetluse algatamise (täitemeetme peatamise) järgselt lükkab kohus ajutise halduri nimetamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni (SanS § 11 lg 1 p 4). Läbi PankrS § 15 lg 4 regulatsiooni on tagatud, et juba saneerimisavalduse esitamisel lükatakse pankrotiavalduse läbivaatamine edasi. Kuna täitemeetmete peatamine peab Direktiivi kohaselt olema selgelt ajaliselt piiratud (esimesel rakendamisel 4 kuud, pikendamine maksimaalselt 12 kuud), siis seda tuleb arvestada ka SanS § 11 lg 1 p 4 puhul (ehk see piirang võlausaldajale peab olema samuti ajaliselt piiratud täitemeetme peatamise ajalise kestvusega).

Täiendavalt, kui saneerimismenetluse algatamist lubada ajutise halduri nimetamise järgselt, siis tuleb SanS § 11 lg 1 p 4 ja PankrS § 15 lg 4 regulatsiooni täiendada (vt selle probleemi kohta allpool 3.3.7).

Artikkel 7 lg 4. SanS ei ole artikli 7 lg-ga 4 kooskõlas. SanS keelab küll lepingu lõpetamise saneerimismenetluse algatamise või saneerimiskava kinnitamise tõttu, kuid ei keela võlausaldajal keelduda omapoolsete kohustuste täitmisest või muuta lepingu tingimusi võlgnikule kahjulikumaks. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei ole võlausaldajale piirangut lõpetada võlgnikule majandustegevuse jätkamiseks elutähtsad tarded ning seda tuginevalt võlale, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse

³⁴⁷ WB raport, lk 29

³⁴⁸ Sarnasele seisukohale on asunud A.Õunpuu, vt Õunpuu, A. Teise võimaluse direktiiv_analüüs_03092017, vt lk 27.

algatamist. Vajalik on SanS § 6 lisada täiendavad lõiked, millega rakendatakse art 7 lg 4 regulatsioon siseriiklikult. Võimalusi on siin mitmeid.

Esmavajalike lepingute puhul ei jäta Direktiiv liikmesriikidele võimalust - tegemist on kohustusliku nõudega ning lisaks kirjutab Direktiiv ka liikmesriikidele ette, et artikliks nõutavad piirangud tuleb võlausaldajatele kehtestada õigusnormidega. Muude (s.o mitte esmavajalike) lepingute puhul on liikmesriigil vabadus, kas sellist kaitset üldse ette näha ning millisel viisil seda teha (seadusega automaatne piirang või antakse võlgnikule võimalus kohtult igakordselt taotleda kaitset).

Eestis kontekstis tekib art 7 lg 4 regulatsiooni ülekandmisel siseriiklikku õigusesse kaks peamist küsimust:

1. Milline lahendus näha ette täitmisele kuuluvate lepingute, mis ei ole esmavajalikud, puhul?

Eestis oleks mõistlik rakendada muude kui esmavajalike lepingute puhul mitte üldist meedet, mis kohalduks seaduse jõul kõigile lepingutele, vaid anda võlgnikule võimalus pöörduda kohtu poole taotlusega saada konkreetse lepingu osas kaitse (nt võib panna võlgnikule kohustuse juba saneerimisavalduses esile tuua, milliste lepingute osas vajab võlgnik nende täitmise jätkumist ja vastavalt võlausaldaja õiguste piiramist). Lepingute, mis ei ole saneerimise seisukohalt esmavajalikud, osas üldise meetme ette nägemine võib osutada tehingu teise poole osas ebaproportsionaalseks ning vajab igakordselt poolte õiguste ja huvide hoolikat kaalumist. Kaasnevaks negatiivseks nähtuseks on sellisel lahendusel kohtutele tekkiv lisakoormus.

2. Kas ja millised kaitsemeetmed näha ette võlausaldajatele (art 7 lg 4 alalõik 2)?

Mõistetavalt on artikkel 7 lg 4 meetmed tehingu teise poole jaoks koormavad ja oluline sekkumine pankrotieelsetesse õigustesse. Seetõttu tuleb huvide tasakaalustamiseks kaaluda võlausaldajatele kaitsemeetmete rakendamist:

1. Ettevõtja poolt tehingu teisele poolele tagatise andmine. Tehingu teise poole poolt vaadatuna tõhus, kuid arvestades ettevõtja keerulist majanduslikku olukorda saneerimismenetluse algatamisel, siis ei ole ettevõtjad võimelised tehingu teisele poolele üldjuhul saneerimise olukorda sattudes tagatist andma. Sellist tagatise andmist pooldavad nt Skandinaavia-Balti suunised.³⁴⁹
2. Lepingu jätkamisest tulenevatele nõuetele järgnevas pankrotimenetluses eelisõiguse andmine (sarnaselt vahe- ja uue rahastusega). Kui kohelda lepingu täitmise jätkamisest tulenevatele nõuetele sarnaseid põhimõtteid vahe- ja uue rahastusega (vt allpool punktis 5.1), siis tõusetub küsimus eelkontrolli vajadusest: selleks, et tegemist oleks eelisõigusega, peaks lepingu jätkamise otsus olema kas kohtu või saneerimisnõustaja poolt heaks kiidetud (s.o saneerimisnõustaja kontrollib, et lepingu jätkamine on võlgniku saneerimise seisukohalt põhjendatud ja vajalik). Kas ja kui tõhusat kaitset eelisõiguse staatuse andmine tehingu teisele poolele pakub, sõltub antavast eelisõigusest ning võlgniku varalisest seisust pankrotimenetluses.
3. Tehingu teisele poolele võimaluse andmine taotleda kohtult nõusoleku saamist lepingu lõpetamiseks või edasisest täitmiseks keeldumiseks, kui tehingu teiselt poolelt lepingu jätkamise nõudmine oleks tema suhtes äärmiselt ebaõiglane (nt viiks tema enda majandusraksusteni vms).

Analüüsi teostajad ei soovita lahendust ilma ühegi kaitsemeetmeta ning soovivad Direktiivi ülevõtmisel kaaluda punktide 2 ja 3 koostoimes rakendamist.

Artikkel 7 lg 5. Direktiiviga kooskõlla viimiseks tuleb SanS § 6 lg 1 täiendada, lisades juurde täiendavad *ipso facto* klauslite koosseisud – s.o hetkel puuduvad, kuid direktiivis kohustuslikuna sätestatud alused, mille esinemise korral ei ole võlausaldajatel õigus lepingut lõpetada, täimisest keelduda või muul viisil lepinguid võlgniku kahjuks muuta. SanS § 6 lg 1 on hetkel defineeritud kaks alust - saneerimismenetluse algatamine ja saneerimiskava kinnitamine –, millele tuginevalt ei lubata võlausaldajale lepingute lõpetamist. Nendele tuleb lisada vähemalt järgmised alused: a)

³⁴⁹ Vt allpool punktis 3.3.5.2.

saneerimisavalduse esitamine; b) taotlus täitemeetmete peatamiseks; c) täitemeetmete peatamine. Lisaks ei saa *ipso facto* klauslite piirang olla seotud ainult lepingute lõpetamisega, vaid katta tuleb ka muud artikkel 7 lg 5 nimetatud negatiivsed tagajärjed võlgnikule, s.o piirang peab lisaks lepingu lõpetamise keelule hõlmama ka kohustuste täitmisest keeldumist, lepingu täitmise kiirendamist ja muul viisil lepingu muutmist võlgniku kahjuks.

Artikkel 7 lg 6. Tegemist ei ole kohustusliku nõudega. SanS sellist regulatsiooni käesoleval hetkel ei ole. WB raportis, nagu ka teistes rahvusvahelistes juhendmaterjalides soovitatakse finantsturutehingute osas teha erandid ning arvestades juba sisalduvalt regulatsiooni SanS § 22 lg-s 2 (s.o finantsturutehingutest tulenevaid nõudeid ei saa Eestis ümber kujundada), siis on loogiline neile mitte kohaldada ka täitemeetmete peatamist.

Artikkel 7 lg 7. SanS ega PankrS ei näe ette võlgniku kohustust esitada saneerimise ebaõnnestumise korral pankrotiavaldus, seega on Eesti õigus direktiiviga kooskõlas.

Võrdlustabelis on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märges „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (SanS) sätted.

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Art 7 lg 1 - Kui võlgnikul tekib konkreetsete täitemeetmete peatamise ajal liikmesriigi õiguse alusel kohustus algatada maksejõuetusmenetlus, mis võib lõppeda võlgniku likvideerimisega, siis see kohustus peatub konkreetsete täitemeetmete peatamise ajaks.	Jah	SanS-s vastav regulatsioon puudub. Püsiva maksejõuetuse korral on kehtiva õiguse kohaselt juriidilisel isiku juhatuse liikmel pankrotiavalduse esitamise kohustus. Kui rakendada direktiivi artikkel 7 lg 3 erandit, siis ei ole vajalik artikkel 7 lg 1 kohast regulatsiooni kehtestada.
Art 7 lg 2 - Konkreetsete täitemeetmete peatamine kooskõlas artikliga 6 peatab täitemeetmete peatamise ajaks ühe või mitme võlausaldaja taotluse alusel algatatava ja võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksujõuetusmenetluse	Jah	SanS § 11 lg 1 p 4 - kohus lükkab võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse alusel pankrotimenetluse algatamise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni. Kuna direktiivi kohaselt peab täitemeetmete ajaline kehtivus olema selgelt piiritletud (kuni 4 kuud; pikendamisega max 12 kuud), siis seda tuleb arvestada ka SanS § 11 lg 1 p 4 puhul.
Art 7 lg 3 - Liikmesriigid võivad lõigetest 1 ja 2 kõrvale kalduda olukorras, kus võlgnik ei ole suuteline võlgasid nende sissenõutavaks muutmisel tasuma. Sellisel juhul tagavad liikmesriigid, et kohus või haldusasutus võib otsustada jätta konkreetsete täitemeetmete peatamise kehtima, kui juhtumi asjaolusid arvestades ei oleks võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksejõuetusmenetluse algatamine võlausaldajate üldistes huvides	Ei	Siseriiklikus õiguses on kehtestatud juriidilise isiku juhtorgani liikmel pankrotiavalduse esitamise kohustus püsiva maksejõuetuse ilmnemisel. Selline regulatsioon on võimalik säilitada, kui see paigutatakse artikkel 7 lg 3 esimese lause alla, kuid siis tuleb

		arvestada ka artikkel 7 lg 3 teises lauses ettenähtud piirangut.
Art 7 lg 4 – Liikmesriigid kehtestavad õigusnormid, millega tagatakse, et võlausaldajad, kelle suhtes peatamist kohaldatakse, ei või enne peatamist tekkinud võlgade tõttu ja ainult seepärast, et võlgnik ei ole neid tasunud, keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest.	Jah, kohustuslik esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute osas. Muude lepingute puhul liikmesriikide otsustada. Samuti jätab liikmesriikide otsustada, milliseid kaitsemeetmeid võlausaldajate kaitseks ette näha.	SanS-s regulatsioon puudub, kuid küsimus on lahendatud Riigikohtu poolt õigust edasi arendades. Kehtiv lahendus ei vasta Direktiivile.
Art 7 lg 5 – Liikmesriigid tagavad, et võlausaldajad ei või keelduda täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest või lõpetamisest /---/ üksnes seetõttu, et taotletakse ennetava saneerimise menetluse algatamist; taotletakse konkreetsete täitemeetmete peatamist; algatatakse ennetava saneerimise menetlus või konkreetset täitemeetmed peatatakse.	Jah	SanS § 6 lg 1, kuid ei vasta täies ulatuses direktiivi nõuetele ning tuleb täiendada.
Art 7 lg 6 - Liikmesriigid võivad sätestada, et konkreetsete täitemeetmete peatamist ei kohaldata tasaarvestuse, sealhulgas tegevuse lõpetamisel toimuva tasaarvestuse suhtes finantsturgudel, energiaturgudel ja kaubaturgudel isegi juhtudel, mille puhul ei kohaldata artikli 31 lõiget 1, kui tasaarvestust tehakse riigisisese maksejõuetusõiguse kohaselt. Küll aga kohaldatakse peatamist võlausaldaja poolt võlgniku suhtes esitatud sellise nõude sissenõudmisele, mis on tekkinud tasaarvestuse tegemise tulemusel. Esimest lõiku ei kohaldata lepingute suhtes, mis käsitlevad võlgniku majandustegevuseks vajalike kaupade, teenuste või energia tarnet, välja arvatud siis, kui sellised lepingud on börsil või muul turul kaubeldava positsiooni kujul, nii et neid saab igal ajal aktuaalse turuväärtuse alusel asendada	Ei	Direktiivile vastav regulatsioon puudub. Osaliselt tegeleb antud küsimusega SanS § 6, kuid see on ebapiisav.
Art 7 lg 7 - Liikmesriigid tagavad, et saneerimiskava vastuvõtmiseta lõppev konkreetsete täitemeetmete peatamine iseenesest ei ole võlgniku likvideerimisega lõppeda võiva maksejõuetusmenetluse algatamise aluseks, välja arvatud siis, kui muud liikmesriigi õiguses sätestatud tingimused kõnealuse menetluse algatamiseks on täidetud	Jah	Eesti õiguses ei ole kehtestatud, et täitemeetmete peatamine/saneerimismenetluse lõpetamine on maksejõuetuse menetluse algatamise aluseks.

3.3.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

3.3.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Saneerimismenetluse mõju võlgniku lepingutele. Revisjoni lähteülesandes on juhitud tähelepanu, et saneerimisseaduses puudub ettevõtja lepingute täitmise jätkamise regulatsioon. Tuuakse välja, et SanS § 6 lõige 1 näeb vaid ette, et kokkulepe, mille kohaselt võlausaldaja võib saneerimismenetluse algatamisel või saneerimiskava kinnitamisel lepingu lõpetada, on tühine, kuid samas puuduvad saneerimisseaduses sätted, mis reguleeriksid saneerimismenetluse tagajärgi lepingulistele suhetele. Ebaselge on, milline mõju on saneerimismenetlusel olemasolevatele lepingulistele suhetele, sh kestvuslepingutele (nt liisinguleping, litsentsileping), kas ja millises ulatuses võib võlausaldaja lõpetada ettevõtjaga sõlmitud lepingu ettevõtjapoolse rikkumise tõttu ning mis ulatuses võib võlausaldaja keelduda lepingu täitmisest ettevõtjapoolse kohustuste rikkumise korral. Lisaks lepinguliste suhete puudulikule reguleerimisele on ebaselge ka õiguskaitsvahendite kasutamine lepinguliste kohustuste rikkumise tõttu ning nende mõju saneerimismenetluses.³⁵⁰

Töörühm nõustub nimetatud tähelepanekuga ning tulenevalt Direktiivi art 7 lg 4 ülevõtmises tuleb siseriiklikult detailsemalt reguleerida saneerimismenetluse mõju võlgniku lepingulistele suhetele.

Saneerimismenetluse mõju tagasivõitmise tähtaegadele. Revisjoni lähteülesandes on välja toodud, et kuigi saneerimisseadus ei välista vara tagasivõitmist hilisemas pankrotimenetluses või täitemenetluses, siis puudub säte, mis peataks pankrotimenetluse või täitemenetluse raames tehingute

³⁵⁰ Revisjoni lähteülesanne, lk 138-139.

tagasivõitmise tähtaegade kulgemise saneerimise ajaks. Seetõttu võib tekkida oht, et saneerimismenetluse ajal ettevõtja poolt võõrandatud vara ei ole võimalik järgnevas pankrotimenetluses tagasi võita, sest tagasivõitmise tähtajad on möödas. Seejuures tuleks eraldi tähelepanu pöörata aegumise tähtaegade peatumise vajadusele.³⁵¹

Töörühm nõustub, et ettevõtte saneerimisel peab olema mõju tagasivõitmise tähtaegadele nii pankrotimenetluses kui ka täitemenetluses. Saneerimismenetlust ei tohiks olla võimalik ära kasutada tagasivõitmise nõuete välistamiseks kas saneerimismenetluses või pankrotimenetluses.

Pankrotimenetlus ja täitemenetlus. Selleks, et saneerimismenetlust ei ole võimalik ära kasutada tehingute tagasivõitmise nõuete vältimiseks võimalikus hilisemas pankrotimenetluses, tuleb sätestada, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni. Selliselt oleks tagatud, et pahauskselt käituvad võlgnikud ei esitaks saneerimisavaldusi üksnes selleks, et vähendada tagasivõitmise riski nende võimalikus pankrotimenetluses. Samuti tuleb saneerimisseaduses sätestada, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni. Töörühm juhib siinkohal tähelepanu, et tagasivõitmise tähtajad on olemuslikult õigust lõpetavad tähtajad. Seadusandja on pidanud võimalikuks õigust lõpetavaid tähtaegasid peatada (vt TsÜS § 99 lg 3). Samas, kuna tagasivõitmise tähtaegade puhul on tegemist mõneti erandlike tähtaegadega, mille puhul tähtaega loetakse nõ „tagasiulatuvalt“ (st saneerimisavalduse esitamise seisuga ei ole ajutist haldurit veel määratud), siis võib olla põhjendatud sätestada tähtaja peatumise asemel lahendus, mille kohaselt tagasivõitmise tähtaeg pikeneb saneerimisavalduse ja saneerimismenetluse lõppemise (s.h saneerimisavalduse rahuldamata jätmise) vahelise aja võrra. Sõltumata sellest, kas tähtaeg pikeneb või see peatub, oleks taotletav eesmärk sama — saneerimismenetlusele abil ei tohi olla võimalik vältida hilisemat tagasivõitmist pankroti või täitemenetluses. Samas peab peatumine või pikenedamine olema ajaliselt piiratud, kuna kaitsmist väärivad ka tehingu teise poole huvid ja õigused. Kui peatumisele ajalist piirangut mitte seada, siis muutuvad tagasivõitmise tähtajad ebamõistlikult pikaks (nt kui saneerimine ise kestab 5 aastat, võib tagasivõitmise tähtaega ulatuda perioodi 10 aastat enne ajutise halduri nimetamist). Töörühma hinnangul tuleks kaaluda lahendust, kus sätestada maksimaalne tähtaeg seoses saneerimisest tingitud tagasivõitmise tähtaegade peatumise või pikenedamisega, mille kohaselt ei oleks võimalik tagasi võita tehingut või toimingut, mis on tehtud nt 8 aastat enne ajutise halduri nimetamist. Samuti märgib töörühm, et eraldi tuleks analüüsida seda, kas vastav regulatsioon sätestada saneerimisseaduses või vastavalt pankrotiseaduses ja täitemenetluse seadustikus.

Seoses nõuete aegumisega. Seoses aegumistähtaegade kulgemisega viitab töörühm, et vastavalt TsÜS § 160 lg-tele 1 ja 2 peatub aegumine õigustatud isiku poolt hagi esitamisega nõude rahuldamiseks või tunnustamiseks. Nõude hagi esitamisega on võrdsustatud võlgniku saneerimisavalduse esitamine (TsÜS §16 lg 2 p 3¹).

Lähtudes eeltoodust leiab töörühm, et kehtivat seadusandlust tuleb muuta ning sätestada i) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni; ii) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni.

3.3.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB raporti kohaselt ei vasta kehtiv õigus Direktiivi art-le 7. Kuigi valdavalt võib Maailmapanga järeldustega nõustuda, on siiski mõned aspektid, milles käesolev töörühm Maailmapanga seisukohti ei toeta.

Art 7 lg 1 osas on Maailmapank asunud seisukohale, et SanS-i tuleb lisada säte, mis teeb selgeks, et täitemeetmete peatamise korral on võlgniku kohustus esitada pankrotiavaldus peatunud. Töörühm ei näe selleks vajadust ning on seisukohal, et Direktiivi art 7 lg 3 alusel on võimalik liikmesriigil ette näha

³⁵¹ Revisjoni lähteülesanne, punkt 16.1.2 (a). lk 146.

erand, mis võimaldab säilitada juriidilise isiku juhatuse kohustuse esitada püsiva maksejõuetuse korral pankrotiavaldus.

Art 7 lg 2 osas juhib Maailmapank tähelepanu vajadusele piirata sätte mõju ajalisel täitemeetmete peatamise tähtajaga. Art 7 lg 4 ja lg 5 osas juhib Maailmapank tähelepanu samadele puudustele, mida on töögrupp toonud välja eespool punktis 3.3.4. Töörühm nõustub Maailmapanga järeldustega.

Art 7 lg 7 osas leiab Maailmapank, et SanS tuleb lisada selge säte, et täitemeetmete peatamise tähtaja möödumine ilma saneerimiskava kinnitamiseta ei anna automaatselt alust pankrotimenetluse algatamiseks. Töörühm ei näe vajadust sellise sätte lisamiseks, kuna täitemeetmete tähtaja möödumine ilma saneerimiskava kinnitamiseta ei ole Eesti õiguse järgi iseseisvalt aluseks pankrotimenetluse algatamisele. Eesti õigus on Direktiiviga kooskõlas ilma vastava sätte lisamiseta.

3.3.4.2.3. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kohtupraktikas on tõusetunud küsimus, kas juhtudel, mil ajutine haldur on võlgnikule juba nimetatud, võimaldab kehtiv õigus saneerimismenetlust algatada (ja seega täitemeetmete peatamist kohaldada). Riigikohus on väljendanud seisukohta, et saneerimismenetlust ei saa SanS § 8 lg 2 p 1 järgi enam algatada siis, kui ettevõtja suhtes on algatatud pankrotimenetlus, s.t üldjuhul on määratud talle juba ajutine pankrotihaldur.³⁵² Tartu Ringkonnakohus on asunud seisukohale, et SanS § 8 lg 2 p 2 ei võimalda saneerimismenetlust algatada enam olukorras, kus võlgnikule on määratud ajutine haldur. Ringkonnakohus on järeldanud, et saneerimisavaldus saab mõjutada pankrotimenetluse läbiviimist kuni ajutise halduri nimetamiseni ning kui ajutine haldur on juba nimetatud, ei ole saneerimisavalduse esitamine enam tema vabastamise või pankrotimenetluse toimingute edasilükkamise aluseks (Tartu Ringkonnakohtu 21.01.2019. a lahend ts. asjas nr 2-18-10497).

Töögrupi hinnangul tekib põhjendatult küsimus, kas saneerimismenetluse algatamata jätmise ainuüksi tulenevalt asjaolust, et võlgnikule on nimetatud ajutine haldur, on kooskõlas direktiivi artikkel 4 lg 1 sätestatud liikmesriigi kohustusega tagada, et maksejõuetuse tõenäolisuse korral on võlgnikel võimalik kasutada ennetavale saneerimisele suunatud menetlust. Küsimus on selles, et ajutise halduri nimetamisel ei hinda kohus võlgniku maksevõimet ning ajutise halduri nimetamisest ei järeldu võlgniku püsivat maksejõuetust. SanS § 8 lg 2 p 2 kehtiva tõlgenduse korral esineb arvestatav risk, et ettevõtjatele ei ole tagatud tõenäolise maksejõuetuse olukorras direktiivis nõutavat juurdepääsu saneerimismenetlusele.

Riigikohus on kohtuasjas nr 3-2-1-25-11 toonud probleemina välja, et SanS-s puudub lepingute täitmise jätkamise kohta regulatsioon, s.t milline on saneerimismenetluse mõju olemasolevatele lepingulistele suhetele, sh kas ja millises ulatuses võib võlausaldaja lõpetada ettevõtjatega sõlmitud lepingu (sh kestvuslepingu) ettevõtjapoolse lepingu rikkumise tõttu või keelduda lepingu täitmisest ettevõtja kohustuste rikkumise tõttu VÕS § 111 alusel. Riigikohus märgib, et ainus säte SanS-s on § 6 ning SanS-ist ei nähtu kohtule selget õigust keelata võlausaldajal lõpetada ettevõtjaga sõlmitud leping või keelduda oma kohustuse täitmisest. Riigikohus lahendas olukorra õigust edasi arendades, märkides, et saneerimismenetluse algatamine küll iseenesest ei takista võlausaldajal algatamise-eelsele võlgniku rahalise kohustuse rikkumisele tuginedes lepingut lõpetada või lepingu täitmisest keelduda, kuid sellise õiguskaitsevahendi rakendamisel puudub saneerimismenetluse kestel õiguslik mõju, s.t sellele saab tugineda vaid saneerimise ebaõnnestumise korral. Kolleegium rõhutas, et see puudutab üksnes rahalise kohustuste rikkumist, mis pealegi peab olema toimunud enne saneerimismenetluse algatamist. Riigikohus pidas vajalikuks märkida, et võlausaldaja võib lõpetada lepingu või keelduda selle täitmisest, tuginedes ettevõtja kohustuse rikkumisele, mis toimus pärast saneerimismenetluse algatamist, kui kava ei hõlma selle kohustuse ümberkujundamist.³⁵³

Selliselt on Riigikohus kohtupraktika läbi SanS-i edasi arendades jõudnud ligilähedasele tulemusele Direktiivi art 7 lg 4 regulatsioonile. Peamine erinevus on selles, et kui Riigikohtu poolt antud tõlgendus ei piira võlausaldajal õiguskaitsevahendi kasutamist, kuid ütleb, et sellele saab tugineda saneerimismenetluse ebaõnnestumisel, siis Direktiiv regulatsioon näib lähtuvat põhimõttest, et selliste õiguskaitsevahendite kasutamine ei ole võlausaldaja poolt üleüldse lubatud. Kui võlausaldaja saab õiguskaitsevahendit kasutada ja saneerimine seejärel ebaõnnestub, kohalduvad ettevõtjale

³⁵² RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 35.

³⁵³ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 56-57.

õiguskaitsvahendist tulenevad õiguslikud tagajärjed alates õiguskaitsvahendi kasutamisest, mis võib ettevõtja jaoks olla oluliselt koormavam. Samuti ei erista Riigikohtu tõlgendus esmavajalikke lepinguid muudest lepingutest ehk sisuliselt kohaldub Riigikohtu poolne meede kõigile lepingutele (millest võlgnikul on täitmata rahaline kohustus). Kuna Riigikohtu poolt pakutud lahendus ei ole tööühma hinnangul täielikult vastavuses Direktiivi art 7 lg 4 regulatsiooniga ning teisalt on põhjendatud sedavõrd oluline küsimus õigusselguse tagamiseks reguleerida seaduses, on saneerimisseadust vajalik täiendada.

3.3.5. Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

3.3.5.1. Teema käsitlus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

3.3.5.1.1. Holland

WHOA-s kavandatakse nii direktiivi artikkel 7 lg 4 kui ka lg 5 ülevõtmist. WHOA eelnõu artikkel 373 lg 3 piirab *ipso facto* klauslite kehtivuse, sätestades, et saneerimiskava ettevalmistamine ja pakkumine, saneerimismenüüde nimetamine, samuti teod ja sündmused, mis on otseselt seotud eelnevaga või saneerimiskava täitmisega ja on selleks mõistlikult vajalikud, ei anna alust muuta ega lõpetada võlgnikuga sõlmitud lepinguid, sh pidada kinni täitmist võlgniku suunal.

WHOA eelnõu artikkel 373 lg 4 sätestab, et täitemeetmete peatamise kehtivuse ajal ei ole võlgniku rikkumine, mis on aset leidnud enne täitemeetmete peatamist, aluseks võlgniku suhtes lepinguliste kohustuste muutmisele, võlgniku suhtes lepingust tulenevate kohustuste täitmise peatamisele või võlgnikuga sõlmitud lepingu lõpetamisele, kuid tingimusel, et võlausaldajale on antud tagatis peatamise ajal tekkivate uute võlgniku kohustuste täitmise tagamiseks. Tagatise nõuet selgitatakse WHOA eelnõu seletuskirjas vajadusega tagada tehingu teise poole, kes on juba kord võlgniku lepingu rikkumisest saanud negatiivselt mõjutatud, huvide piisav kaitse.³⁵⁴ Seletuskirjas rõhutatakse, et artikkel 374 lg 3 juhtumitel (*ipso facto* klauslite kehtivuse piiramine) ei ole tagatise nõude siseseadmine põhjendatud, kuna nendel juhtudel ei ole võlgnik oma lepingust tulenevaid kohustusi rikkunud. Siiski tuuakse eelnõus seletuskirjas välja, et mõlemal juhul (s.o artikkel 373 lg 3 ja lg 4) on võlgniku juhatuse vastutav uute kohustuste eest, kui nad teadsid või pidid teadma, et võlgnik ei suuda kohustusi täita (Supreme Court 6 October 1989, NJ 1990/286 (Beklamel)).

Hollandi regulatsioon ei erista esmavajalikke ja mitte esmavajalikke lepinguid.

3.3.5.1.2. Soome

Saneerimismenetluse ja pankrotimenetluse vahekorda käsitlesime analüüsi punktis 3.2. Käesolevas punktis keskendutakse artikkel 7 lg 4 ja lg 5 küsimustele.

Soome saneerimisseaduse § 19 lg 1 p 2 kohaselt on võlausaldajal keelatud menetluse algatamise järgselt lõpetada võlgnikuga sõlmitud lepingut võlgniku töttu, välja arvatud arvelduskrediidilepingu ja muude jooksvate krediteerimislepingute lõpetamine selleks, et keelduda uue laenu väljastamisest. Soome seadus ei erista § 19 lg 1 p 2 kontekstis esmavajalikke (olulisi) ja muid lepinguid. Samuti ei näe Soome seaduses võlausaldajale ette piiranguid keelduda omapoolsest kohustuste täitmisest (s.o piirang on ainult lepingute lõpetamisele). Soome saneerimisseaduses puuduvad regulatsioonid *ipso facto* klauslite kehtivuse kohta.

3.3.5.1.3. Ameerika Ühendriigid

USA Ch 11 § 365 (e) (1) näeb ette, et menetluse algatamise järgselt ei ole *ipso facto* klauslid jõustatavad (s.o sätted ei ole tühised, kuid nende kohaldamine ei ole menetluse ajal võimalik). Sellest üldnormist näeb § 365 (e) (2) ette kaks erandit: a) lepingud, mis ei ole kehtiva õiguse kohaselt üleantavad, kui pool

³⁵⁴ WHOA eelnõu seletuskiri, lk 51. Kättesaadav aadressil: <https://www.debrauw.com/wp-content/uploads/2019/10/20190910-Unofficial-translation-of-CERP-explanatory-memorandum.pdf>.

ei nõustu sellise üleandmisega; b) laenu- ja finantseerimislepingud, samuti lepingutele, mille sisuks on võlgnikule tagatise väljastamine. Erandi rakendamine § 365 (e) 2 alusel eeldab siiski kohtu poolt otsustamist – kuni kohus ei ole otsustanud USA Ch 11 § 365 (e)(2) erandi kohaldamist, rakendub ka sellistele lepingutele üldine moratorium, mis keelab *ipso facto* klauslite jõustamise.³⁵⁵ Erisätteid kaitsevad veel tehingu teise poole õigust lõpetada *swap*-tehinguid, teatud tüüpi tagatislepinguid, *forward*-tehinguid ja tagasiostu lepingutele.³⁵⁶

USA õiguses kaitstakse tehingu teist poolt, andes talle õiguse haldurilt nõuda, et lepingust tulenevate tulevaste kohustuste täitmine tagatakse adekvaatselt ning lisaks koheldakse kõiki lepingust tulenevaid nõudeid, kui haldur võtab lepingu täitmisele administratiivnõuetena, s.o pankrotiavara muutub lepingust tulenevate kohustuste täitmise eest vastutavaks (sh on oluline erisusena välja tuua, et USA-s laieneb halduri poolt lepingu täitmisele võtmisel vastutus kogu lepingulisele suhtele, mitte ainult tulevikus toimivast täitmisest tulenevatele kohustustele).³⁵⁷ Seega näeb USA Ch 11 menetlus tehingu teisele poolele ette ulatusliku kaitse.

3.3.5.1.4. Balti riigid (Läti, Leedu)

Läti saneerimisseaduses ei sisaldu sätteid, mille sisuks oleks reguleerida direktiivi artikkel 7 lg 4 ja 5 tulenevaid küsimusi.

3.3.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

ELI analüüs. ELI analüüs käsitleb täitmisele kuuluvate lepingute (ingl k *executory contracts*) temaatikat, kuid põhjalikumalt keskendutakse siin eelkõige küsimustele, mis seonduvad võlgniku või saneerimishooldaja õigusega lõpetada koormavaid täitmisele kuuluvaid lepinguid (selle kohta vt täpsemalt analüüsi p ...).³⁵⁸ Tagasihoidlikuma tähelepanu osaliseks saavad küsimused, millised piirangud kaasnevad võlausaldajatele lepingust tulenevate õiguste kasutamisele menetluse algatamise ja/või täitemeetmete peatamisega. Põhjalikumalt käsitletakse *ipso facto* temaatikat.

ELI analüüsis tõdetakse, et kuigi enamuses uuritud jurisdiktsioonidest tunnustavad maksejõuetusõiguse ülimuslikkust *ipso facto* klauslite suhtes, ei ole kujunenud mingit ühtset ja üldist arusaama, kuidas lahendada maksejõuetusõiguse ja *ipso facto* klauslite vahekord. Rõhutatakse, et *ipso facto* klauslite piiramine on tugev sekkumine pankrotieelsetesse õigustesse, mis nõuab põhjalikku õigustust ja sobivaid kaitsemehhanisme ka teisele poolele. Saneerimise seisukohalt on *ipso facto* klauslite piiramine arusaadavalt vajalik, kuid maksejõuetusõigus peab ette nägema ka teatava kaitse tehingu teisele poolele.³⁵⁹

Selleks, et tagada *ipso facto* klauslite kõrvalejätmine üksnes juhtudel, kus see on vajalik saneerimise käigus võlgniku majandustegevuse jätkamiseks või tervikvara müügiks likvideerivas menetluses, peaksid *ipso facto* klauslid iseenesest jääma kehtima, kuid nende rakendamine peaks olema täitemeetmete kehtivuse ajal piiratud. Selliselt on tagatud, et maksejõuetusmenetluse eelsed õigused on piiratud üksnes ulatuses ja ajal, mil kehtib täitemeetmete peatamine. Samuti leitakse ELI suunistes, et seadusandjad peaksid selgelt ja kitsalt määratlema välistused lepingutele, mida täitemeetmete peatamine või saneerimishooldaja otsustusõigus selliselt ei mõjuta (s.o lepingud, millele *ipso facto* klauslid jäävad kehtima) ja nägema ette võimaluse täitemeetme peatamine (ja seeläbi piirangud *ipso facto* klauslitele) lõpetada, kui saneerimine ebaõnnestub.³⁶⁰

³⁵⁵ Vt **Robert-Tissot, F.** The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland], lk 10-11. Arvutivõrgus:

https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/effects_of_reorganizationonexecutorycontracts.pdf

pdf

³⁵⁶ samas, lk 12.

³⁵⁷ Samas lk 22-23, lk 36.

³⁵⁸ Täitmisele kuuluvate lepingu (*executory contracts*) määratlus ELI suunistes kattub direktiivi artiklis 2 lg 1 p 5 definitsiooniga, s.o tegemist on lepingutega, mille alusel on mõlemal poolel täitemeetmete peatamise kohaldamise (või menetluse algatamise) seisuga täitmata kohustused

³⁵⁹ ELI suunistes, lk 236.

³⁶⁰ ELI suunistes, p 396, lk 238.

ELI analüüs ei väljenda konkreetset seisukohta, milliselt tuleks lahendada lepingute jätkamise ja võlgniku rikkumise vahelised lepingutes, mis on majandustegevuse jätkamiseks vajalikud. Soovitus 3.03 ütleb vaid, et liikmesriigid peaksid kaaluma spetsiaalset regulatsiooni lepingutele, mis on olulised võlgniku majandustegevuse jätkamiseks, nagu kinnisvara üürilepingud, energiamüügi lepingud, intellektuaalse omandi ja domeeni teenused või litsentsilepingud, ning seda tehes peaksid liikmesriigid võtma arvesse rahvusvahelisi suuniseid (*soft law*).³⁶¹

UNICITRAL suunised toetavad *ipso facto* klauslite osas sama lähenemist ELI suunistega.³⁶² Lepingute jätkamisega seonduvat on UNICITRAL suunistes käsitletud põhjalikumalt.

Soovituse nr 79 kohaselt peaks maksejõuetusõigus täpsustama, et olukorras, kus võlgnik on lepingu rikkumises, on tal õigus jätkata lepingu täitmist, kui eelnev rikkumine heastatakse, teine pool asetatakse majanduslikku olukorda, kus ta oli enne lepingu rikkumist ja võlgniku vara on piisav lepingu täitmise jätkamiseks.³⁶³ Suuniste p-s 130 j järgitakse nimetatud soovitusel tagamaid. Osades riikides on eeldus lepingu jätkamisele, et võlgnik heastab eelneva rikkumise, asetades lepingu teise poole olukorda, kus ta oli enne lepingu rikkumist, ning garanteerib tuleviku täitmise, esitades nt garantii. Teised riigid ei nõua mineviku rikkumise heastamist, kuid võivad seada piirangud asjaoludele, millistel täitmine saab jätkuda. Näitena tuuakse siin olulised kestvuslepingud olulistele teenustele nagu vesi, gaas, telefoniseadmed, elekter, milliste puhul arveldamine toimub ositi. Selliste lepingute puhul on põhjendatud kohustada vastaspoolt edasise täitmisele ilma mineviku rikkumist heastamata (eriti kui tegemist on võlausaldaja avaldusega menetluse algatamiseks). Tuuakse esile, et osad riigid nõuvad tuleviku täitmise tagamist ning mõnedel juhtudel pannakse haldur tuleviku täitmise eest isiklikult vastutama. UNICITRAL suunistes rõhutatakse, et maksejõuetusseaduses peaksid selgelt sätestama juhtumid, mil võlgnik peab heastama mineviku rikkumise lepingu jätkamiseks.

Direktiivi artikkel 7 lg 4 lähenemine on üldjoontes teistsugune – Direktiiv kehtestab võlausaldajale piirangu, mis ei luba võlausaldajal lepingut mineviku rahalise kohustuse mittetäitmise tõttu lõpetada või omapoolsest täitmisest keelduda, kuid Direktiiv ei nõua mineviku rikkumise heastamist või tuleviku täitmise tagamist. Direktiivi artikkel 7 lg 4 teine lõik ei takista liikmesriikidel pakkuda sellistele võlausaldajatele asjakohaseid kaitsemeetmeid, hoidmaks ära võlausaldajate ebaõiglast kahjustamist. Võib diskuteerida, kas Direktiiviga on kooskõlas siseriiklikud lahendused, kus lepingu täitmise jätkamise eeldusena nõutakse mineviku rikkumise heastamist, kuna eelduslikult on Direktiivis silmas peetud kaitsemeetmeid, mis kaitsevad tehingu teist poolt tuleviku täitmise suhtes. Seega on Direktiiviga üldjuhul kooskõlas siseriiklik nõue, mille kohaselt lepingu jätkamise korral nõutakse võlgnikult pärast täitemeetmete peatamist tekkinud kohustuste täitmise tagamiseks tagatist.

WB suunised. Soovitus C10.2 näeb ette, et lepingu tingimused, mis näevad ette lepingu lõpetamise tulenevalt avalduse esitamisest menetluse algatamiseks või menetluse algatamisest on mittejõustatavad, välja arvatud kui selle kohta on kehtestatud selge erand.

Skandinaavia-Balti suunised käsitlevad täitmata lepingute küsimust põhjalikult, nähes ette nii *ipso facto* klauslite piiramise kui ka piirangud võlausaldajale lõpetada leping või nõuda selle täitmise kiirendamist tuginevalt rikkumisele, mis on aset leidnud enne menetluse algatamist.

Skandinaavia-Balti suuniste punkt IV:10 sõnastab põhimõtte, et pärast seda, kui avaldus menetluse algatamiseks on esitatud, ei ole tehingu teisel poolel õigust lõpetada või kiirendada lepingu täitmist tuginedes viivitustele maksetes või muus täitmisel, kui viivitus on aset leidnud enne algatamise otsust. Punkti IV:10 teine lõik näeb ette *ipso facto klauslite* piiramise: tehingu teisel poolel ei ole õigust lõpetada või kiirendada lepingu täitmist põhjusel, et esitatud on avaldus menetluse algatamiseks, vastu on võetud algatamise otsus või muul sarnasel menetlusega seotud põhjusel.³⁶⁴

Skandinaavia-Balti suuniste mudel on üles ehitatud põhimõttel, et võlgnikul tuleb otsustada lepingute jätkamine või lõpetamine (IV:2). Kui maksejõuetu pool valib lepingu jätkamise, siis tähendab see seda, et tehingu teine pool peab täitma oma täitmata kohustuse ja maksejõuetu pool peab maksma sellele vastavat tasu. Kui võlgniku täitmist ei saa jagada, ilma et see põhjustaks tehingu teisele poolele olulisi

³⁶¹ ELI suunised, soovitus 3.03, lk 238.

³⁶² UNICITRAL suunised, p 114-119, lk 122-123.

³⁶³ UNICITRAL suunised, soovitus 79, lk 134.

³⁶⁴ Skandinaavia-Balti suunised, lk 29.

ebamugavusi, peab võlgnik tasuma ka nende kohustuste eest, mille tehingu teine pool on täitnud enne menetluse algatamist (suuniste p IV:5). Kui lepingu esemeks on jätkuvad või osadeks jaotatavad võlgniku kohustused, on võlgnikul õigus jätkamine piirata kindla ajaperioodiga või järelejäänud summaga, eeldusel, et võlgnik teavitab igast sellisest piiramisest tehingu teist poolt mõistliku aja jooksul lepingu jätkamise teate esitamisest. Võlgnikul ei ole sellist õigust, kui see põhjustaks teisele poolele olulisi ebamugavusi või kui tehingu teisel poolel on asjaõigused võlgniku täitmisega seonduvalt.³⁶⁵

Skandinaavia-Balti suunised tunnustavad tehingu teise poole õigust kaitsele. Kui lepingu kohaselt peab tehingu teine pool täitma oma kohustused enne võlgniku poolset tasumist ja kui tehingu teise poole kohustuse täitmise tähtaeg on saabunud, on tehingu teisel poolel õigus nõuda võlgnikult tagatise seadmist. Kui tehingu teise poole kohustuse tähtpäev pole saabunud, on tal õigus nõuda tagatist ainult juhul, kui esineb kaalukas põhjus kaitsta teda kahjude vastu. Kui võlgnik tagatist ei anna, siis on see alus tehingu teisele poolele leping lõpetada.³⁶⁶

Eeltoodust järeldub, et kuigi soovitudes pooldatakse võlausaldajale piirangu seadmist tugineda *ipso facto* klauslitele või lõpetada võlgnikuga leping tuginedes enne menetluse algatamist toimunud rikkumisele, olles selliselt ühel lainel direktiivi artikkel 7 lg 4 ja 5 nõuetega, nähakse teisele poolele ette olulised kaitsemehhanismid – mh tagatise nõudmise õigus.

3.3.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Direktiivi ülevõtmisel ei ole käesolevas alapeatükis toodud teemade osas seost PankrS revisjoni raames koostatud eelnõus toodud regulatsiooniga.

3.3.7. Järeldused ja ettepanekud

Direktiivi nõuded. Eestil on põhjendatud kasutada Direktiivi art 7 lg 1 osas art 7 lg 3 lubatud erandit, mille kohaselt võivad liikmesriigid säilitada võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustuse, kui võlgnik ei suuda täita oma rahalisi kohustusi. Selle erandi kasutamine võimaldab säilitada siseriiklikus õiguses sätestatud võlgniku kohustuse esitada püsiva maksejõuetuse ilmnemisel võlgniku pankrotiavaldus, sõltumata sellest, et võlgniku suhtes on algatatud saneerimismenetlus ja kohaldatud on täitemeetmete peatamist.

Direktiivi art 7 lg 2 nõuded on Eesti siseriiklikus õiguses juba käeoleval hetkel täidetud, kuna saneerimismenetluse algatamise järgselt lükkab kohus võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse alusel pankrotimenetluse algatamise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni (SanS § 11 lg 1 p 4).

Direktiivi art 7 lg 4 kohane regulatsioon SanS-is puudub, kuid osaliselt on lünga täitnud Riigikohus õigust edasi arendades. Vajalik on SanS § 6 lisada täiendavad lõiked, millega rakendatakse art 7 lg 4 regulatsioon siseriiklikult. Esmavajalike lepingute puhul ei jäta Direktiiv liikmesriikidele valikuvõimalust - tegemist on kohustusliku nõudega ning lisaks kirjutab Direktiiv ka liikmesriikidele ette, et artikliks nõutavad piirangud tuleb võlausaldajatele kehtestada õigusnormidega. Töögrupi hinnangul on esmavajalike lepingute puhul põhjendatud võtta SanS täiendava sätte lisamisel aluseks Direktiivi art 7 lg 4 sõnastus, sh on mõistlik juhendada Direktiivi art 7 lg 4 esimeses alalõigus antud esmavajalike lepingute definitsioonist. Esmavajalike lepingute definitsioon ei peaks hõlmama finantseerimislepinguid.

Muude kui esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute puhul ei toeta töörühm võlausaldajatele sedavõrd laiaulatuslike piirangute kehtestamist. Töörühm toetab lahendust, mille korral on võlgnikul muude lepingute puhul võimalik kohtult igakordselt taotleda artikkel 7 lg 4 kohast kaitset. Selline taotlus peaks olema ettevõtjal võimalik esitada juba saneerimisavalduses ning kohus lahendab selle küsimuse saneerimismääruses.

Kuna art 7 lg 4 tähendab üldjuhul olulist sekkumist võlausaldajale õigustesse, siis hoidmaks ära nende võlausaldajate ebaõiglast kahjustamist, peab töörühm oluliseks kasutada Direktiivi art 7 lg-ga 4 lubatud võimalust pakkuda võlausaldajatele asjakohased kaitsemeetmeid. Minimaalselt tuleks kehtestada regulatsioon, mis annab lepingu teisele poolele võimaluse taotleda kohtult nõusoleku saamist Direktiivi

³⁶⁵ Samas, lk 27-28.

³⁶⁶ Samas, lk 28.

art 7 lg 4 piirangute lõpetamiseks, kui tehingu teiselt poolt lepingu jätkamise nõudmine oleks tema suhtes ebaproportsionaalselt koormav (nt viiks tema enda majandusraksusteni vms).

Direktiivi art 7 lg 5 ei ole siseriiklikult nõuetekohaselt rakendatud. Direktiiviga kooskõlla viimiseks tuleb SanS § 6 lg 1 täiendada, lisades juurde hetkel puuduvad, kuid Direktiivis kohustuslikuna sätestatud alused, mille esinemise korral ei ole võlausaldajatel õigus lepingut lõpetada, täitmisest keelduda või muul viisil lepinguid võlgniku kahjuks muuta. Probleem on võimalik lahendada läbi SanS §-i 6 täiendamise.

Direktiivi art 7 lg 6 ei ole kehtivas õiguses rakendatud, kuid tegemist ei ole kohustusliku nõudega. Maailmapanga analüüsis nagu ka teistes rahvusvahelistes juhendmaterjalides soovitatakse finantsturutehingute osas teha erandid ning arvestades juba sisalduvalt regulatsiooni SanS § 22 lg-s 2 (s.o osasid finantsturutehingutest tulenevaid nõudeid ei saa Eestis ümber kujundada), siis on loogiline neile mitte kohaldada ka täitemeetmete peatamist. Seejuures tuleb arvestada Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivide 98/26/EÜ ja 2002/47/EÜ ning määruse (EL) nr 648/2012 nõuetega, kuna Direktiivi art 31 lg 1 kohaselt kuuluvad need kohaldamisele sõltumata Direktiivist.

Direktiivi art 5 lg 7 nõuded on siseriiklikus õiguses juba täidetud ning ei eelda SanS muutmist.

Krediidilepingute ja finantseerimislepingute jätkamine. Võlgniku majandustegevuse jätkamise ja saneerimise õnnestumise huvides oleks võlgnikuga sõlmitud jooksvate krediteerimislepingute jätkamine (arvelduskrediidid, liisingulepingud). Nende lepingute allutamine artikkel 7 lg 4 ja lg 5 nõuetele ei ole siiski põhjendatud, kuna erinevalt olulistest tarnelepingutest, kus võlausaldajad põhimõtteliselt jätkavad oluliste lepingute täitmist, saades eelduslikult pärast saneerimismenetluse algatamist toimunud täitmise korral vastu ka võlgniku poolse täitmise, siis krediteerimislepingute puhul sellist loogikat ei ole. Enamik rahvusvahelisi suunismaterjale lähtub arusaamast, et krediteerimislepingute korral ei ole võlausaldaja kohustust täitmist jätkama. Kui võlausaldaja oleks kohustatud sellistel lepingutes jätkama võlgniku krediteerimist, on see oma sisult samastatav vahefinantseeringuga. Vahefinantseeringu andmine ei saa olla võlausaldajale kohustuslik.

Saneerimismenetluse algatamine pärast ajutise halduri nimetamist. Kuigi see ei ole otseselt küsimus Direktiivi art 7 lg 2 nõude täitmisest, tõusetub küsimus, kas Eesti siseriiklikus õiguses ja kohtupraktikas kasutatav lahendus, kus ajutise halduri nimetamise järgselt ei ole võimalik algatada saneerimismenetlust, on kooskõlas Direktiivi art 4 lg 1 sätestatud liikmesriigi kohustusega tagada ettevõtjale tõenäolise maksejõuetuse olukorras ligipääs ennetava saneerimise raamistikule. Ajutise halduri nimetamisel ei hinda kohus võlgniku maksevõimet ning ajutise halduri nimetamisest ei järeldu võlgniku püsivat maksejõuetust.

Töörühm on seisukohal, et vastuolu Direktiiviga ei ole ilmne, kuid probleem on olemas. Kui ajutine haldur on nimetatud ja seejärel võlgnikku pankrotti välja ei kuulutata, siis on võlgnikul võimalik esitada saneerimisavaldus pärast pankrotiasjas lahendi jõustumist ehk talle on tagatud Direktiivi kohane juurdepääs saneerimise menetlusele. Kuid probleem on ajalisel poolel – pankrotiasja lahendamine, arvestades võimalus esitada ka pankrotiavalduse rahuldamata jätmise peale määruskaebus, võib võtta mitmeid kuid, halvemal juhul kuni aasta. Mõistetavalt võib selline ootamine pankrotiasjas tehtava lahendi järele vähendada ettevõtja võimalusi saneerimiseks või selle koguni võimatuks teha. Sellistes olukordades tekib põhjendatult küsimus, kas Eesti on taganud Direktiivi siseriiklikuks rakendamiseks efektiivsed lahendused, mis tagavad ettevõtjatele võimalikult varajases makseraskuste avastamise faasis võimaluse võtta kiireid samme makseraskuste ületamiseks läbi ennetava saneerimise raamistiku. Jättes kõrvale võimaliku vastuolu Direktiiviga, siis ainuüksi saneerimise tõhustamiseks on mõistlik ja vajalik olemasolevat lahendust muuta. Üks võimalikest lahendustest oleks pärast ajutise halduri nimetamist esitada saneerimisavaldust menetleda koos pankrotiasjaga – kui kohus jõuab pankrotiavaldust läbi vaadates seisukohale, et püsivat maksejõuetust ei esine ning samas on saneerimismenetluse algatamise eeldused täidetud, siis jätab kohus pankrotiavalduse rahuldamata ja rahuldab saneerimisavalduse. Teine võimalus oleks lükata pankrotiavalduse läbivaatamine saneerimisavalduse esitamisel edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni. Kui saneerimismenetlust ei algatata, jätkub koheselt pankrotiavalduse läbivaatamine. Kaaluda tuleks seejuures kaebeõiguste piiramist, et üleminekud ühelt menetluselt teisele toimuksid võimalikult kiiresti.

Saneerimismenetluse mõju tagasivõitmise tähtaegadele.³⁶⁷ Töörühm leiab, et kehtivat seadusandlust tuleb muuta ning sätestada i) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgumine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni; ii) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgumine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni. Samas peab peatumine või pikenemine olema ajaliselt piiratud, kuna kaitsmist väärivad ka tehingu teise poole huvid ja õigused. Kui peatumisele ajalist piirangut mitte seada, siis muutuvad tagasivõitmise tähtajad ebamõistlikult pikaks (nt kui saneerimine ise kestab 5 aastat, võib tagasivõitmise tähtaega ulatuda perioodi 10 aastat enne ajutise halduri nimetamist). Töörühma hinnangul tuleks kaaluda lahendust, kus sätestada maksimaalne tähtaeg seoses saneerimisest tingitud tagasivõitmise tähtaegade peatumise või pikenemisega, mille kohaselt ei oleks võimalik tagasi võita tehingut või toimingut, mis on tehtud nt 8 aastat enne ajutise halduri nimetamist.

3.3.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: kehtiva õiguse kohaselt pole võimalik algatada saneerimismenetlust, kui ajutine haldur on ettevõtjale määratud.

Muudatusettepanek: täiendada SanS-i ja PankrS normidega, mis võimaldavad saneerimisavalduse menetlemist ja saneerimismenetluse algatamist ka pärast ajutise halduri nimetamist ootamata ära pankrotiasja menetlemise lõppu.

Mõju: muudatuse primaarseks sihtrühmaks on saneeritav ettevõtja, kuna muudatuse tulemusena on ettevõtjal võimalik taotleda saneerimismenetluse algatamist ka pärast ajutise halduri nimetamist, mis kehtiva õiguse ja kohtupraktika kohaselt on välistatud. Seega on muudatuse mõju sihtrühmale positiivne. Kuna puuduvad andmed selle kohta, kuivõrd on kehtiv õigus takistanud pärast ajutise halduri nimetamist ettevõtjate ligipääsu saneerimismenetlusele, ei ole võimalik hinnata mõju täpsemat ulatust. Arvestades asjaolu, et võlgnikul on kehtiva õiguse kohaselt võimalik esitada enne ajutise halduri nimetamist saneerimisavaldus, mis peatab pankrotiavalduse menetlemise, siis eelduslikult ei too muudatus kaasa olulist saneerimisavalduste arvu kasvu.

Muudatuse sekundaarseks sihtrühmaks on pankrotiavalduse esitanud võlausaldajad, kuna muudatus takistab võlausaldaja pankrotiavalduse edasist menetlemist. Kehtiva õiguse kohaselt ei ole pärast ajutise halduri nimetamist pankrotiavalduse menetlemist võimalik saneerimisavalduse esitamise läbi takistada. Seega on muudatuse mõju sihtrühmale negatiivne. Muudatuse mõju täpset ulatust prognoosida ei ole võimalik, kuna puuduvad andmed, millisel määral ettevõtjad soovivad pärast ajutise halduri nimetamist saneerimisavaldusi esitada. Esineb arvestatav oht, et võlgnikud kasutavad saneerimisavalduse esitamist lihtsalt menetluse venitamiseks, mis paneb pankrotiavalduse esitanud võlausaldajale samuti menetluslikult lisakoormuse. Arvestades saneerimismenetluste väikest arvu, siis on mõju sihtrühmale ilmselt väike ning eelduslikult, kui võlgnik soovis kasutada saneerimismenetlust (mh venitamise eesmärgil), siis esitatakse vastav avaldus enne ajutise halduri nimetamist.

Muudatusettepanekute tertsiaalseks sihtrühmaks on kohtud, kuna kohtutel tuleb hakata lahendama täiendavaid saneerimisavaldusi ja teha sellega seonduvalt menetluste raames lisatoiminguid. Seega on muudatuse mõju sihtrühmale negatiivne. Kuna eelduslikult ei kaasne muudatusega olulist saneerimisavalduste arvu kasvu, on mõju kohtute töökoormusele ilmselt ebaoluline. Samuti ei eelda muudatus kohtute töökorralduses ümberkorraldusi.

Probleem 2: täitmisele kuuluvate lepingute lõpetamise ja täitmisest keeldumise piirangud võlausaldajale.

Muudatusettepanekud: täiendada SanS-i normidega, mis keelavad võlausaldajal enne saneerimismenetluse algatamist tekkinud võlgnevuste tõttu ja ainult seepärast, et võlgnik ei ole neid tasunud, keelduda esmavajalike täitmisele kuuluvate lepingute täitmisest, neid lepinguid lõpetada, kiirendada täitmist või neid muul viisil võlgniku kahjustavalt muuta. Muude kui esmavajalike lepingute osas on võlgnikul õigus kohtult taotleda võlausaldajale piirangute seadmist. Kõigi lepingute osas tuleb teisele poolele anda võimalus kohtult taotleda piirangu

³⁶⁷ Vt ka alapunkti 3.3.4.2.1 juures toodut seoses võimalusega sätestada tähtaegade peatumise asemel tähtaegade pikenemine ning seadusemuudatuse koha osas (kas saneerimisseadus või pankrotiseadus ja täitemenetluse seadustik).

lõpetamist, kui lepingu jätkamine oleks võlausaldajale ebaproportsionaalselt piirav. Samuti tuleb SanS §-s 6 sätestada kõik Direktiivi art 7 lg 5 kohased *ipso facto* klauslite piirangud.

Mõju: Muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja ja täitmisele kuuluva lepingu pooleks olev võlausaldaja.

Saneeritavale ettevõtjale on muudatusettepaneku mõju positiivne, kuna muudatus tagab ettevõtjale saneerimise seisukohalt oluliste lepingute jätkumise. Muudatuse mõju sihtrühmale hindab töörühm oluliseks, kuna tugevdab oluliselt saneeritava ettevõtja positsiooni suhtes võlausaldajaga ning eelduslikult puudutab vähemal või rohkemal määral kõiki saneeritavaid ettevõtjaid.

Võlausaldajale, kes on täitmisele kuuluva lepingu teiseks pooleks, on muudatusettepaneku mõju negatiivne, kuna muudatus piirab oluliselt võlausaldaja õigusi lepinguliste õiguskaitsevahendite kasutamisel. Muudatuse mõju on sihtrühmale väike kuni mõõdukas. Ühelt poolt sekkutakse regulatsiooniga, mille kohaselt on võlausaldaja kohustatud vaatamata saneeritava ettevõtja eelnevale võlgnevuse jätkama lepingu täitmist või kes ei saa kasutada lepingus kokkulepitud lepingulisi klausleid lepingu lõpetamiseks (*ipso facto* klauslid), olulisel määral võlausaldaja maksejõuetusmenetluse eelsetesse õigustesse. Teisalt sisaldab kehtiv õigus (läbi Riigikohtu praktikas antud tõlgenduse) sarnast regulatsiooni, mistõttu ei ole muutus võlausaldajate seisukohalt olulise mõjuga.

Muudatusettepanekute **sekundaarseks sihtrühmaks** on ülejäänud saneeritava ettevõtja võlausaldajad, kes ei ole täitmisele kuuluva lepingu pooleks ning kes on huvitatud võlgniku saneerimisest. Sihtrühmale on muudatusettepaneku mõju positiivne, kuna muudatus soodustab saneerimise läbiviimist, aitab kaasa võlgniku vara säilimisele (võimaldab hoida võlgniku ettevõtte toimivana). Muudatusettepaneku mõju sihtrühmale hindab töörühm mõõdukaks.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on kohtud, kelle töökoormus võib muudatusettepaneku jõustumisel täiendava kohustuse näol tõusta. Kohtutel tuleb asuda hindama saneeritava ettevõtja taotlusi muude kui esmavajalike lepingute osas kaitse saamiseks ning teisalt võlausaldajate taotlusi lõpetada konkreetse võlausaldaja suhtes piirangu kohaldamine. Võib pidada pigem tõenäoliseks, et kuni selge kohtupraktika kujunemiseni esitatakse selliseid taotlusi nii võlgniku kui ka võlausaldajate poolelt praktilises igas menetluses ning kohtutel tuleb teha seetõttu saneerimismenetlustes olulisel määral lisatoiminguid. Samas, arvestades saneerimismenetluste tagasihoidlikku arvu, on terviklik mõju kohtute töökoormusele siiski väike.

Probleem 3: saneerimismenetluse mõju tagasivõitmisele tähtaegadele on seaduses reguleerimata.

Muudatusettepanek: sätestada i) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni; ii) saneerimisseaduses, et saneerimisavalduse esitamise tagajärjeks on see, et täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemine peatub saneerimisavalduse esitamisega kuni saneerimismenetluse algatamata jätmiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni. Sätestada maksimaalne tähtaeg seoses saneerimisest tingitud tagasivõitmise tähtaegade peatumise või pikenedamisega, mille kohaselt ei oleks võimalik tagasi võita tehingut või toimingut, mis on tehtud nt 8 aastat enne ajutise halduri nimetamist.

Mõju: muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja võlausaldajad. Mõju sihtrühmale saab hinnata positiivseks, kuna muudatus välistab võimaluse, et võlgnik kasutab saneerimismenetlust pankrotiseaduses ja täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõitmise tähtaegade kulgemiseks. Selliselt tagatakse, et võlausaldajad ei mineta saneerimismenetluse ebaõnnestumisel järgnevas pankrotimenetluse või täitemenetluse võimalusi võlgniku vara suurendamiseks läbi tagasivõitmise instituudi. Samuti vähendab see võlgniku motivatsiooni saneerimismenetluse instituuti kuritarvitada, mida praktikas on ühe probleemina huvigruppide tagasisides tihti välja toodud. Muudatusettepaneku mõju võib hinnata sihtrühmale oluliseks, kuna puudutab potentsiaalselt kõiki saneerimismenetlusega seotud võlausaldajaid.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja tehingu teine pool, kelle jaoks muudatuse mõju on negatiivne, kuna tagasivõitmise tähtaegade peatumise tõttu pikeneb

ajaperiood, mille jooksul kuuluvad tehingud tagasivõitmisele. Seetõttu valitseb tehingu teise poole jaoks ebakindlus tehingu kehtima jäämise osas veelgi kauem. Siinjuures tuleb arvestada asjaolu, et tagasivõitmise tähtajad on teatud tagasivõitmise koosseisude puhul kuni 5 aastat enne ajutise halduri nimetamist ja saneerimismenetlus võib kava kinnitamise korral kesta ise aastaid. Muudatuse mõju sihtrühmale hindab töögrupp mõõdukaks, kuna muudatus puudutab ikkagi ainult neid tehingu teisi pooli, kes on teinud saneeritava ettevõtjaga teisi võlausaldajaid kahjustava tehingu. Lisaks on kehtestatud maksimaalne tähtaeg, mille jooksul on tagasivõitmine võimalik.

4. SANEERIMISKAVAD

4.1. Saneerimiskava sisu

4.1.1. Teema kirjeldus

Saneerimiskavad on saneerimismenetluses keskse tähendusega. Saneerimiskava vastuvõtmise ja kinnitamise järel toimub ettevõtte saneerimine saneerimiskavas sätestatu järgi. Saneerimise edukus ja võlausaldajate õiguste kaitse võib sõltuda saneerimiskava kvaliteedist. Kvaliteetne saneerimiskava, mis kajastab piisavalt ja ülevaatliselt võlgniku ettevõtte finantsolukorda, tagab tõenäoliselt ka ettevõtte edukama saneerimise ja poolte huvide kaitse. Saneerimiskavade puhul on oluline esmalt selle esitamiseks õigustatud isikute ring. Lisaks omab suur tähendust saneerimiskavas esitatav informatsioon, mis peaks võlausaldajale ja kohtule andma piisava ülevaate selle kohta, milline on võlgniku majanduslik seisund ja kuidas kavatakse majanduslikud raskused ületada ning milline on ettevõtte tulevikuprognos. Nende eesmärkide täitmiseks tuleb muuhulgas analüüsida ka raha aegväärtusega arvestamise nõude sätestamist saneerimisseaduses.

4.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi preambula punkti 24 kohaselt peaks saneerimiskava abil olema võimalik võlgniku maksejõuetus ära hoida. Direktiivi preambula punkti 42 kohaselt nähakse Direktiivis ette saneerimiskava sisu miinimumnõuded. Liikmesriikidel peaks siiski olema võimalik nõuda saneerimiskavas täiendavaid selgitusi, näiteks seoses võlausaldajate rühmitamise kriteeriumidega, mis võivad olla asjakohased juhul, kui võlg on ainult osaliselt tagatud. Liikmesriigid ei peaks olema kohustatud nõudma eksperdiarvamust kavas esitatavate varade väärtuse kohta.

Direktiivi preambula punkt 44 kohaselt selleks, et tagada sisult samalaadsete õiguste võrdne kohtlemine ja saneerimiskavade vastuvõtmine ilma puudutatud isikute õigusi ebaõiglaselt kahjustamata, tuleks puudutatud isikute kohtlemisel lähtuda eraldi rühmadest, mis vastavad liikmesriigi õiguse kohastele rühmade moodustamise kriteeriumidele. Rühmade moodustamine tähendab puudutatud isikute rühmitamist kava vastuvõtmise eesmärgil viisil, mis kajastaks nõuete ja huvidega kaasnevaid õigusi ja nõuete rahuldamisjärke. Igal juhul tuleb tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid käsitada alati eraldi rühmadesse kuuluvana. Liikmesriikidel peaks olema võimalik ette näha rohkem kui kahe võlausaldajate rühma moodustamine, sealhulgas näha ette erinevad rühmad tagamata ja tagatud nõuetega võlausaldajate ning madalama rahuldamisjärguga nõuetega võlausaldajate jaoks. Liikmesriikidel peaks samuti olema võimalik käsitada eraldi rühmadena võlausaldajaid, kellel ei ole piisavat huvide ühisosa, näiteks maksu- ja sotsiaalkindlustusametid. Liikmesriikidel peaks olema võimalik sätestada, et tagatud nõuded võib tagatise väärtuse hindamise alusel jagada tagatud ja tagamata osadeks. Liikmesriikidel peaks olema võimalik sätestada ka rühmade moodustamist soodustavad erinormid, et mitmekesise portfelli või muidu eriti haavatavaid võlausaldajaid, nagu töötajad või väiketarnijad, selliste rühmade moodustamisega aidata.

Direktiivis käsitleb saneerimiskavade sisu artikkel 8, mis sätestab järgmist:

1. Liikmesriigid nõuavad, et saneerimiskavad, mis võetakse vastu kooskõlas artikliga 9 või esitatakse kohtule või haldusasutusele kinnitamiseks kooskõlas artikliga 10, sisaldaksid vähemalt järgmist teavet: a) võlgniku identifitseerimisandmed;

b) võlgniku varad ja kohustused saneerimiskava esitamise ajal, sealhulgas varade väärtus, võlgniku majandusliku olukorra ja töötajate olukorra kirjeldus ning võlgniku raskuste põhjuste ja ulatuse kirjeldus;

c) puudutatud isikud, nimetades isikud ühekaupa või kirjeldades neid võlakategooria kaudu kooskõlas liikmesriigi õigusega, samuti nende nõuded või huvid, mis on saneerimiskavaga hõlmatud;

d) saneerimiskava vastuvõtmiseks puudutatud isikutest moodustatud rühmad ning iga rühma nõuete ja huvide konkreetsed väärtused, kui see on kohaldatav;

e) kui see on kohaldatav, need isikud, keda saneerimiskava ei mõjuta, nimetades isikud ühekaupa või kirjeldades neid võlakategooria kaudu kooskõlas liikmesriigi õigusega, ning kirjeldus nende põhjuste kohta, miks kava ei peaks neid mõjutama;

f) saneerimisnõustaja identifitseerimisandmed, kui see on kohaldatav;

g) saneerimiskava tingimused, sealhulgas eelkõige

- i) kõik kavandatud saneerimismeetmed, millele on osutatud artikli 2 lõike 1 punktis 1;
- ii) kui see on kohaldatav, kõikide kavandatud saneerimismeetmete kavandatud kestus;
- iii) töötajate esindajate teavitamise ja nendega konsulteerimise kord kooskõlas liidu ja liikmesriigi õigusega;
- iv) kui see on kohaldatav, üldised tööhõivega seotud tagajärjed, näiteks vallandamine, osaline tööaeg vms;
- v) võlgniku hinnangulised rahavood, kui see on liikmesriigi õiguses ette nähtud, ja
- vi) saneerimiskava raames oodatav igasugune uus rahastamine ja põhjused, miks see uus rahastamine on kava rakendamiseks vajalik;

h) põhjendused, milles selgitatakse, miks saneerimiskaval on mõistlikud väljavaated vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada ettevõtte elujõulisus, sealhulgas kava õnnestumise eeltingimused. Liikmesriigid võivad näha ette, et põhjendused peab koostama või kinnitama kas väliseksperdi või saneerimishõustaja, kui viimane on määratud.

2. Liikmesriigid avaldavad saneerimiskavade jaoks veebis põhjaliku, VKEde vajadustele kohandatud kontrollnimekirja. Kontrollnimekirjas esitatakse praktilised suunised saneerimiskava koostamiseks kooskõlas liikmesriigi õigusega. Kontrollnimekirja avaldatakse liikmesriigi ametlikus keeles või ametlikes keeltes. Liikmesriigid kaaluvad kontrollnimekirja avaldamist vähemalt ühes muus keeles, eelkõige rahvusvaheliseks ärisuhtluseks kasutatavas keeles.

Saneerimiskavades rühmade moodustamist puudutab Direktiivi artikkel 9 lõiked 4 ja 5, mis sätestavad vastavalt:

4. Liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huvisid, mis on piisavalt ühetaolised. Saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil käsitatakse eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid.

Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana.

Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena.

Liikmesriigid kehtestavad asjakohased meetmed, mis tagavad, et rühmade moodustamisel pööratakse erilist tähelepanu haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitsele.

5. Hääleõigusi ja rühmade moodustamist kontrollib kohus või haldusasutus, kui saneerimiskava esitatakse kinnitamiseks.

Liikmesriigid võivad sätestada, et kohus või haldusasutus kontrollib hääleõigusi ja rühmade moodustamist ja kinnitab need juba varasemas etapis, kui on osutatud esimeses lõigus.

4.1.3. Kehtiv õigus

Kehtiv õigus sätestab saneerimiskavade sisu osas järgmise regulatsiooni, mis tuuakse järgnevalt ära koos kehtiva saneerimisseaduse seletuskirja vastavate osadega.

SanS § 20. Saneerimiskava koostamine ja võlausaldajatele tutvumiseks esitamine

(1) Pärast saneerimismenetluse algatamist koostab saneerimishõustaja ettevõtja nimel saneerimiskava.

(2) Kui saneerimiskava koostatakse pärast saneerimismenetluse algatamist, tuleb käesoleva seaduse § 10 lõike 2 punktis 2 nimetatud tähtaja jooksul:

- 1) selgitada välja ettevõtte saneerimise võimalused ja finantseerimise allikas;
- 2) vajaduse korral pidada võlausaldajaga läbirääkimisi nõuete ümberkujundamiseks;
- 3) teha muid ettevõtte saneerimiseks vajalikke toiminguid.

(3) Vähemalt kaks nädalat enne käesoleva seaduse § 12 lõike 2 punktis 6 nimetatud tähtaja lõppu toimetatakse saneerimiskava projekt võlausaldajale kätte sellega tutvumiseks ja seisukoha võtmiseks.

(4) Saneerimiskava projekt toimetatakse võlausaldajale kätte, arvestades käesoleva seaduse §-s 12 saneerimisteate kättetoimetamise kohta sätestatud.

Seletuskirja kohaselt tuleneb SanS § 20 lõikest 1 viide sellele, et ettevõtja võib saneerimiskava koostada enne või pärast saneerimismenetluse algatamist. Õiguspoolest ei saa ega soovita seadusega keelata saneerimiskava koostamist enne saneerimismenetluse algatamist, lõige 1 toob selle põhimõtte ainult selgelt välja. Enne menetluse algatamist koostatud kava võib ettevõtja esitada kohtule juba koos menetluse algatamise avaldusega, see peaks võimaldama kohtul peaaegu kõhkluseta menetluse algatada, sest kava mustand on tõend sellest, et ettevõtjal on olemas selge ettekujutus muudatuste tegemise kohta ning vajalikud sammud kava vastuvõtmiseks ja kinnitamiseks jõuab suure tõenäosusega eelnõus ettenähtud kuuekümne päeva jooksul teha.

Lõike 2 punktides 1 kuni 3 antud loend saneerimiskava väljatöötamiseks tehtavate tegevustest on üksnes näitlik. Eesmärgiks ei ole ettevõtjale ette kirjutada, milline töövorm tuleb saneerimiskava

koostamiseks valida, vaid see kujundatakse iga kord vastavalt olukorrale ja vajadusele. Punktis 1 sätestatud nõue selgitada välja saneerimise võimalused ja finantseerimise allikad ja punktis 2 esitatud ettekirjutus läbirääkimiste pidamise kohta sisaldavad endas soovitusi, et saneerimiskava koostamisel tuleb teha igakülgset koostööd ettevõtte majandustegevuse ümberkorraldamiseks vajaliku krediidi leidmiseks. Lisaks peaks saneerimise nõustaja tehtud töö eest tasu saamiseks tegevuse aruannet koostades tooma aruandes välja vähemalt need kaks tegevust (või laiemalt mõistes nende tegevuste alla paigutavad tegevused).

Seletuskirja kohaselt sisaldab SanS § 20 lõige 3 nõuet, et saneerimiskava projekt esitatakse võlausaldajatele tutvumiseks vähemalt kaks nädalat enne saneerimiskava kinnitamiseks antud kuuekümnepäevase tähtaja lõppu (tähtaja pikkus on sätestatud eelnõu §-s 10). Projekti esitamist on vajalikuks peetud seetõttu, et anda võlausaldajatele aega rahulikult kaaluda, millist otsust kava vastuvõtmisel teha. Tuginedes teiste riikide praktikale (eelkõige Saksamaa), tasub rõhutada, et saneerimiskava projektile, mis võlausaldajatele esitatakse, võiks olla lisatud ülevaatlik kokkuvõte, mille alusel saab iga asjaosaline lühidalt oma õiguste ja kohustuste kavandatavad muudatused selgeks teha. Lühülevaadet on peetud vajalikuks, kuna paljudel võlausaldajatel ei ole aega kogu mahukat kava läbi töötada ning puuduliku teabe korral kaldutakse langetama pigem mittetoetavat otsust. Siiski ei ole lühülevaate koostamist eelnõus sätestatud, sest näiteks väikeste saneerimiste puhul, kus muudatuste maht ja seega saneerimiskava tervikuna on üsna lühikesed, ei ole selline kokkuvõte vajalik.

Saneerimiskava projektile tuleb eelnõu § 23 alusel lisada ka teade saneerimiskava vastuvõtmise koosoleku kohta või esitada üleskutse saneerimiskava vastuvõtmiseks seisukoha avaldamiseks.

SanS § 21. Saneerimiskava

(1) Saneerimiskavas peab muu hulgas sisalduma:

- 1) ettevõtte majandusliku seisundi kirjeldus saneerimismenetluse algatamise seisuga ja nende põhjuste analüüs, mis on kaasa toonud ettevõtte saneerimise vajaduse;
- 2) ettevõtte prognoositav majanduslik seisund pärast saneerimist;
- 3) saneerimiskava täitmise tähtaeg;
- 4) rakendatava saneerimisabinõu kirjeldus ja eesmärgipärasuse analüüs, sealhulgas võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus;
- 5) saneerimiskava mõju ettevõtte töötajale.

(2) Saneerimiskavas võib ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas.

Seletuskirja kohaselt sätestavad SanS § 21 lõike 1 punktid 1 kuni 5 selle teabehulga, mis saneerimiskavas peab sisalduma. Punktides 1 kuni 5 sisalduvad saneerimiskavale esitatavad nõuded on kujundatud Saksamaa, Austria ja Šveitsi asjakohaste seaduste ja nendele tugineva õiguskirjanduse eeskujul. On välja toodud, et ettevõtte edukaks saneerimiseks peaks saneerimiskava koostamine alluma planeerimistegevuse üldisele teooriale. Teooria kohaselt tuleb kõigepealt kirjeldada olemasolevat olukorda ja analüüsida, millistel põhjustel see niisuguseks on kujunenud (§ 21 lg 1 p 1). Seejärel tuleb seada eesmärgid, mida soovitakse saavutada (§ 21 lg 1 p 2) ning vastavalt hetkeolukorrale ja eesmärkidele valida sobivad vahendid (§ 21 lg 1 p 5). Selline kava koostamine peaks andma nii ettevõtjale endale kui ka võlausaldajale võimalikult ülevaatliku ja selge pildi saneerimise õnnestumise võimalustest, mis omakorda võimaldab teha lahendatava situatsiooni kohta kõige paremini sobiva otsuse.

Lõike 1 punktides 1 kuni 5 antud loetelus on tegemist miinimumnõudega (sellele viitab väljend „muu hulgas“), alati võib saneerimiskavasse lisada muid olulisi ja asjakohaseid andmeid. Samuti ei ole tegemist kava sisukorraga, mida ilmtingimata peab järgima, ettevõtja võib ise valida, kuidas ta esitatava info asjaosaliste jaoks võimalikult ülevaatlikuks teeb. Saneerimiskavale esitatavate miinimumnõuete sisaldumine seaduse eelnõus võimaldab ka kohtul saada lühikese tähtaja jooksul (eelnõu § 28 lg 2 kohaselt 30 päeva) ülevaate, kas kava on koostatud üldtunnustatud planeerimisteooria kohaselt. Kohtul on õigus jätta kava kinnitamata, kui üks neist viiest punktist ei ole kavas lahti kirjutatud (kohtu vastav õigus tuleneb eelnõu § 28 lg 2 p 5).

Seletuskirja kohaselt kehtestab SanS § 21 lõike 1 punkt 1 hetkeolukorra kirjeldamise nõude. Selle kohaselt tuleks kavas välja tuua, milline on ettevõtte majanduslik olukord saneerimismenetluse algatamise ajal. Piirduda ei tohiks üksnes raamatupidamisbilansi esitamisega, vaid tuleks olla põhjalikum ja detailsem. Hetkeolukorra korrektsest fikseerimisest saab alguse edukas ümberkujundamine. Lisaks tuleb tuua ära ka põhjendus asjaolude kohta, mis on kaasa toonud ettevõtte saneerimise vajalikkuse. Majandusraskustesse sattumise põhjuste äratoomine on vajalik selleks, et teada, mida saneerimise käigus muutma tuleb hakata.

Seletuskirja kohaselt tuleneb SanS § 21 lõike 1 punktist 2 nõue esitada prognoos ettevõtte majanduslikust seisundist pärast saneerimist. Tegemist on seega saneerimisele eesmärgi seadmisega. Ka siinkohal ei tuleks saneerimiskava koostajatel piirduda üksnes tõdemusega, et soovitakse saavutada kasumlikult töötavat ettevõtet. Välja tuleks tuua konkreetsed majanduslikud näitajad, mis peaksid saneerimiskava täitmise tähtaja lõpuks olema saavutatud.

Seletuskirja kohaselt peab SanS § 21 lõike 1 punkti 3 järgi peab kavas olema saneerimiskava täitmise tähtaeg. Eelnõus ei ole saneerimiskava täitmise tähtaega ette kirjutatud ja seega on saneerimiskava osalised vabad otsustama, kui pika aja jooksul saneerimine tuleb läbi viia. Eelnõus saneerimiskava täitmise tähtaja kohta valitud regulatsioon erineb teistes Euroopa riikides sagedasti kasutatavast süsteemist, mille kohaselt on tavaliselt seaduses ette nähtud, kui pika aja jooksul saneerimine peab toimuma. See tähtaeg on üldiselt 2 kuni 3 aastat. Tähtaja fikseerimise kasuks on peapõhjusena otsustatud seetõttu, et saneerimiskava täitmise ajal on ettevõtja võlausaldaja teatud nõuete eest kaitstud. Näiteks ei või esitada tema vastu pankrotiavaldust ega hagi saneerimiskavaga ümberkujundatud nõude alusel. Sellist õiguste piiramist on peetud võimalikuks ainult siis, kui on konkreetselt teada piirangu kestus. Vastav tõdemus on kindlasti kohane ka Eesti õiguskorras, kuid kava täitmise tähtaja seadusliku fikseerimise saab delegeerida ka võlausaldajatele või kohtule, mille tulemusena ei seata võlausaldajaid halvemasse olukorda, kui nad oleksid seadusest tuleneva tähtaja korral. Lisaks võimaldab tähtaja pikkuse sätestamata jätmine kujundada saneerimise osalistel ettevõtte saneerimist vastavalt vajadustele, arvestades iga konkreetse juhtumi eripära.

Seletuskirja kohaselt peab SanS § 21 lõike 1 punkt 4 järgi kavas märkima ka need saneerimisabinõud, mida soovitakse püstitatud eesmärkide saavutamiseks rakendada. Üksikute abinõude nimetamise kõrval tuleb kirjeldada, kuidas iga konkreetne abinõu eesmärgi saavutamisele kaasa aitab. Abinõu alla kuulub ka nõuete ümberkujundamine (eelnõu § 22). Seega tuleb näiteks siis, kui saneerimisabinõuna otsustatakse vähendada võlausaldajate nõudeid, põhjendada, kuidas iga võlausaldaja nõude vähendamine ettevõtte majandusliku olukorra parandamisele kaasa aitab.

Saneerimisabinõude kirjeldamine ja eesmärgipärasuse analüüs peaks olema nii põhjalik, et asjaosaline (ka kohus) võiks esitatud andmete alusel veenduda majandusraskuste kõrvaldamise võimalikkuses. Näiteks on Saksamaal võlausaldajate seas tehtud küsitlustes jõutud järeldusele, et võlausaldajad nõustuvad saneerimiskavaga meelsamini siis, kui neil on üheselt selge, milliste vahenditega loodetakse ettevõtte kasumlik tegevus saavutada.

Rõhutada tuleks kindlasti seda, et nõuete ümberkujundamine ei ole ainus saneerimisabinõu. Siia kuuluvad kõik konkreetsed ettevõtte tegutsemiseks tehtavad ümberkorraldused, näiteks tootmistehnoloogia muutmine, täiendavate tagatiste andmine toorainega varustavate võlausaldajate nõuete tagamiseks (käendus, pant).

Seletuskirja kohaselt peab SanS § 21 lõike 1 punkt 5 järgi kavas välja tooma saneerimise mõju ettevõtte töötajale. Eelkõige on mõeldud analüüsi selle kohta, kui palju töökohti tuleb ettevõtte tegevuse ümberkorraldamiseks kaotada või juurde luua. Kuna tegemist on sotsiaalselt väga olulise tahuga ettevõtte saneerimisel, siis on töötajale avalduva mõju analüüsimise nõue eraldatud teisest saneerimisabinõude kirjeldamise ja põhjendamise nõudest (eelnev punkt).

Töötajale avalduva saneerimiskava mõju analüüs ei ole mitte üksnes informeeriva tähendusega, vaid on oluline, kui osutub vajalikuks kinnitada kohtulikult saneerimiskava, mida võlausaldajad ei ole vastu võtnud (eelnõu § 30 lg 1 p 5). Mingis piirkonnas olulise tööandja puhul on võlausaldajate poolt tagasitõrjutud saneerimiskava kohtulik kinnitamine sotsiaalsel kaalutlustel rohkem õigustatud kui vähetähtsa tööandja puhul.

Kõnealusest sättest avaldub põhimõte, et saneerimise käigus ei loeta töötajat võlausaldajaks ja tema nõusolekut saneerimiskava vastuvõtmiseks ei ole vaja. Seda isegi juhul, kui saneerimiskava näeb ette töökoha koondamise ja töötajal tekib töölepinguseaduse alusel õigus saada hüvitist. Asjaolu, et töötajat ei peeta võlausaldajaks, ei mõjuta siiski kõige vähemalgi määral töötaja nõudeõigust näiteks töölepinguseaduse alusel tekkivale hüvitisele – töötaja õiguslik olukord võrreldes kehtivast õigusest tuleneva regulatsiooniga saneerimismenetluse tulemusena ei muutu. Töötasu on tal endiselt õigus nõuda ja tööandjal kohustus maksta. Töötajad on võlausaldajate ringist välja arvatud põhjusel, et nende nõuded hüvitab töötuskindlustuse seaduses kindlaks määratud ulatuses töötukassa. Teisisõnu – töötajatele makstakse töötukassa poolt hüvitist üldises korras. Mingeid erisätteid saneerimiseseadusega ette nähtud ei ole, seda nii töötukassaga kui ka muude tööõigust reguleerivate instituutide suhtes. Eelnõu koostamisel valiti teadlikult selline lahendus, mille tulemusena ei tohiks töötajate õigused saneerimise käigus muutuda. Kui nad koondatakse, siis on tööandjal kohustus maksta neile hüvitist nagu näeb ette töölepinguseadus. Kui nende töö ümber korraldatakse, siis teatatakse neile vastavalt

töölepinguseaduses ette nähtud tähtaja jooksul tehtavatest muudatustest ja töötajatel on õigus toimida vastavalt töölepinguseaduses ette nähtud õiguste mahule.

Tööandjal on tulenevalt töötajate usaldusisiku seadusest (TUIS) kohustus informeerida ja konsulteerida töötajatega oluliste muudatuste korral. Näiteks TUIS § 20 lg 2 kohaselt informeerib ja konsulteerib tööandja töötajatega kavandatavatest otsustest, millega tõenäoliselt kaasnevad olulised muudatused töötajate töölepingulistest suhetes, sealhulgas töösuhete lõpetamine.

Seletuskirja kohaselt on SanS § 21 lõikel 2 on kaks tähendust. Esimeseks tähenduseks on temas sisalduv luba võtta saneerimiskava võlausaldajate poolt vastu ka rühmade kaupa. Seega loob seaduse eelnõu ettevõtjale valikuvõimaluse, kas esitada saneerimiskava vastuvõtmiseks võlausaldajate üldsusele või rühmitada võlausaldajad eelnevalt ja panna kava hääletamisele igas rühmas eraldi.

Lõike teiseks tähenduseks on rühmitamise aluste sätestamine. Ka siin on lähtunud minimaalsuse põhimõttest – rühmade moodustamiseks tehakse ainult üks ettekirjutus: ühte rühma võivad kuuluda ainult ühesuguste õigustega võlausaldajad. Nii võiksid ühte rühma kuuluda näiteks pandiga tagatud võlausaldajad, teise pandiga tagamata võlausaldajad. Samas võib teatud juhtudel olla võimalik liigitada võlausaldajad ka näiteks nõuete suuruse järgi.

Rühma moodustamise põhimõtted peavad sisalduma saneerimiskavas, võlausaldajad seda vaidlustada ei saa. Esmapilgul võib vaidlustamisõiguse äravõtmine näida võimalusena ettevõtjapoolsete kuritarvituste toimepanemiseks (näiteks paneb ettevõtja tahtlikult erinevate huvidega võlausaldajad ühte rühma, et potentsiaalsed vastu hääletajad vähemusse jääksid), kuid see on kantud soovist vältida menetluse raames pikale venivaid vaidlusi. Vaidlustamisvõimaluse puudumist on soovitud asendada esiteks kohtuliku kontrolliga – eelnõu § 28 lg 2 p 5 paneb kohtule kohustuse kontrollida, kas saneerimiskava kinnitamisel on järgitud saneerimiskava nõudeid. Teiseks annab eelnõu § 26 võlausaldajale õiguse esitada saneerimiskava kinnitamata jätmiseks avaldus, milles saab selgitada, et saneerimiskava vastuvõtmise käigus on tema õigusi väära rühmitamise tõttu oluliselt rikutud. Hinnanguliselt on nende kahe võimalusega tagatud võlausaldajatele küllaldased õigused ja võimalused rühmade väärkoostamisega kaasneda võivate negatiivsete tagajärgede ärahoidmiseks.

Võlausaldajate rühmadesse jagamine hääletamiseks on Eesti õiguses uudne võimalus, mistõttu järgnevalt lühike ülevaade, mida see endast kujutab: Võlausaldajate rühmitamise idee on Euroopasse levinud USA *Chapter* 11-st. Ameerika Ühendriikide eeskujul on see instituut lisatud Saksamaa *Insolvenzplanverfahren*’isse (plaanimenetlus maksejõuetuse raames, § 222) ja kasutusel ka Soome seaduses *Laki yrityksen saneerauksesta* (ettevõtte saneerimise seadus). Võlausaldajate rühmadesse jaotamise põhieesmärgiks on tagada ühesuguste huvide ja õigustega võlausaldajate võrdne kohtlemine. Samuti olevat nii kergem saavutada kava vastuvõtmiseks vajalikku võlausaldajate üksmeelt (enamust). Saksamaal näiteks peetakse võlausaldajate gruppide moodustamist üheks olulisemaks uuenduseks, mis 90-ndate keskel maksejõuetusõiguses tehti.

Samas tõdevad sakslased ise, et erinevate õiguste ja huvidega võlausaldajate rühmitamine on *Insolvenzordnung*’i enim vaieldavaid institute. Märgitud on järgmisi puudusi:

- Rühmad luuakse nii, et võimalikud vastuhääletavad võlausaldajad paigutatakse eraldi gruppidesse, kus nad hääletamisel jäävad vähemusse.
- Rühmade moodustamine annab kohtule liiga ulatusliku kujundusõiguse.
- Rikutakse võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet, sest võlgniku majandusliku olukorra paranemine saneerimise tulemusena soodustab ainult teatud rühmi ja jätab samas mõned võlausaldajate rühmad täiesti puutumata.
- Võlausaldajate rühmade moodustamine on teatud lihtsamate saneerimisjuhtumite korral üleliigne või liiga kohmakas, tuues kaasa menetluse liigse komplitseerituse.

Võlausaldajate rühmitamist analüüsiti ka Šveitsi saneerimismenetluse uuendamise käigus ning jõuti järeldusele, et sellise muudatuse tegemine Šveitsis ei ole õigustatud. Kõige olulisema negatiivse tegurina rõhutati seda, et ühe võlausaldajate rühma moodustamise aluseks on „olemuselt sarnased õigused“, kuid mida hinnata sarnasteks õigusteks, see tekitab alati suuri vaidlusi. Sama kinnitavad ka USA eksperdid, kellega šveitslased analüüsi tegemisel nõu pidasid. Samamoodi sakslastega on ka Šveitsis rõhutatud rühmitamisega kaasneda võivat liigset komplitseeritust, mida saneerimismenetluse kujundamisel peaks vältima.

4.1.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

4.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiivi artikkel 8

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis nr on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitud seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel artiklist 8 tulenevate nõuete kohta:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Direktiivi artikkel 8 lg 1 kohaselt liikmesriigid nõuavad, et saneerimiskavad, mis võetakse vastu kooskõlas artikliga 9 või esitatakse kohtule või haldusastutusele kinnitamiseks kooskõlas artikliga 10, sisaldaksid vähemalt järgmist teavet:	Selgitav	Kehtivas õiguses reguleerib saneerimiskava SanS § 21.
Võlgniku identifitseerimisandmed (artikkel 8 lg 1 p (a)).	Jah	Saneerimiseseadus ei sätesta selgesõnaliselt, et saneerimiskava peaks sisaldama võlgniku identifitseerimisandmeid. Praktikas kajastatakse võlgniku andmed saneerimiskavas, ainuüksi selleks, et identifitseerida isik kelle ettevõtte kohta saneerimiskava on koostatud. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (a) sõnastusele vastav regulatsioon puudub
Võlgniku varad ja kohustused saneerimiskava esitamise ajal, sealhulgas varade väärtus, võlgniku majandusliku olukorra ja töötajate olukorra kirjeldus ning võlgniku raskuste põhjuste ja ulatuse kirjeldus (artikkel 8 lg 1 p (b)).	Jah	SanS § 21 lg 1 p 1 järgi peab saneerimiskavas sisalduma ettevõtte majandusliku seisundi kirjeldus saneerimismenetluse algatamise seisuga ja nende põhjuste analüüs, mis on kaasa toonud ettevõtte saneerimise vajaduse. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (b) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub.
Puudutatud isikud, nimetades isikud ühekaupa või kirjeldades neid võlakategooria kaudu kooskõlas liikmesriigi õigusega, samuti nende nõuded või huvid, mis on saneerimiskavaga hõlmatud (artikkel 8 lg 1 p (c)).	Jah	Saneerimiseseadus ei nõua saneerimiskavaga puudutatud isikute väljatoomist. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (c) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub.
Saneerimiskava vastuvõtmiseks puudutatud isikutest moodustatud rühmad ning iga rühma nõuete ja huvide konkreetsed väärtused, kui see on kohaldatav (Artikkel 8 lg 1 p (d)).	Jah	SanS § 21 lg 2 sätestab, et saneerimiskavas võib ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (d) näeb ette, et nähakse ette ka iga rühma nõuete ja huvide konkreetsed väärtused.
Kui see on kohaldatav, need isikud, keda saneerimiskava ei mõjuta, nimetades isikud ühekaupa või kirjeldades neid võlakategooria kaudu kooskõlas liikmesriigi õigusega, ning kirjeldus nende põhjuste kohta, miks kava ei peaks neid mõjutama (artikkel 8 lg 1 p (e)).	Ei	Saneerimiseseadus ei nõua saneerimiskavast mõjutamata isikute väljatoomist. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (e) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub.
Saneerimisnõustaja identifitseerimisandmed, kui see on kohaldatav (artikkel 8 lg 1 p (f))	Ei	Saneerimiseseadus ei sätesta selgesõnaliselt, et saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisnõustaja identifitseerimisandmeid. Praktikas tuuakse saneerimisnõustaja andmed

			reeglina ära juba saneerimisavalduses ning ka saneerimiskavas. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (f) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub.
Saneerimiskava tingimused, sealhulgas eelkõige (artikkel 8 lg 1 p (g)).	i) kõik kavandatud saneerimismeetmed, millele on osutatud artikli 2 lõike 1 punktis 1;	Jah	SanS § 21 lg 1 p 4 kohaselt tuleb saneerimiskavas kirjeldada rakendatava saneerimisabinõu kirjeldus ja eesmärgipärasuse analüüs, sealhulgas võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus. Seega on Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) i nõue täidetud.
	ii) kui see on kohaldatav, kõikide kavandatud saneerimismeetmete kavandatud kestus;	Ei	SanS § 21 lg 1 p 3 kohaselt tuleb saneerimiskavas kirjeldada saneerimiskava täitmise tähtaeg. Kuna saneerimismeetmed kehtivad saneerimiskava kehtivuse ajal, siis on Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) ii nõue täidetud.
	iii) töötajate esindajate teavitamise ja nendega konsulteerimise kord kooskõlas liidu ja liikmesriigi õigusega;	Jah	Tööandjal on tulenevalt töötajate usaldusisiku seadusest (TUIS) kohustus informeerida ja konsulteerida töötajatega oluliste muudatuste korral. Näiteks TUIS § 20 lg 2 kohaselt informeerib ja konsulteerib tööandja töötajatega kavandatavatest otsustest. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) iii sõnastusele vastav regulatsioon kehtivas õiguses puudub.
	iv) kui see on kohaldatav, üldised tööhõivega seotud tagajärjed, näiteks vallandamine, osaline tööaeg vms;	Ei	Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) iv sõnastusele vastav regulatsioon kehtivas õiguses puudub.
	v) võlgniku hinnangulised rahavood, kui see on liikmesriigi õiguses ette nähtud, ja	Ei	Saneerimiseseadus vastavat nõuet ei sätesta. Praktikas märgitakse võlgniku hinnangulised rahavood saneerimiskavas, kuna nende kaudu toimub ettevõtte majandusliku seisundi prognoosimine. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) v sõnastusele vastav regulatsiooni kehtivas õiguses puudub.
	vi) saneerimiskava raames oodatav igasugune uus rahastamine ja põhjused, miks see uus rahastamine on kava rakendamiseks vajalik	Jah	Saneerimiseseadus vastavat nõuet ei sätesta. Praktikas märgitakse võlgniku võimalik uus rahastamine ja selle mõjud kavas. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) vi sõnastusele vastav regulatsiooni kehtivas õiguses puudub.
Põhjendused, milles selgitatakse, miks saneerimiskaval on mõistlikud väljavaated vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada ettevõtte elujõulisus, sealhulgas kava õnnestumise eeltingimused (artikkel 8 lg 1 p 1 (h) ls 1).	Jah	Kehtiv õigus sätestab, et saneerimiskava peab sisaldama ettevõtte prognoositavat majanduslikku seisundit pärast saneerimist (SanS § 21 lg 1 p 2). SanS § 27 lg 2 p 1 reguleerib sätestab saneerimisnõustaja kohustuse kohtu ees, mitte saneerimiskavas. Kehtivas õiguses puudub art 8 lg 1 p-le h vastav regulatsioon.	
Liikmesriigid võivad näha ette, et põhjendused peab koostama või kinnitama kas välisekspert või saneerimisnõustaja, kui viimane on määratud (artikkel 8 lg 1 p (h) ls 2).	Ei		
Direktiivi artikkel 8 lg 2 kohaselt avaldavad liikmesriigid saneerimiskavade jaoks veebis põhjaliku, VKEde vajadustele kohandatud kontrollnimekirja. Kontrollnimekirjas esitatakse praktilised suunised saneerimiskava koostamiseks kooskõlas liikmesriigi õigusega. Kontrollnimekiri avaldatakse liikmesriigi ametlikus keeles või ametlikes keeltes. Liikmesriigid kaaluvad kontrollnimekirja avaldamist vähemalt ühes muus keeles, eelkõige rahvusvaheliseks ärisuhtluseks kasutatavas keeles.	Jah	Regulatsioon puudub	

Annemari Öunpuu analüüsi järgi³⁶⁸ tuleb arvestada, et Öunpuu analüüs on koostatud Direktiivi eelnõu pinnalt, mistõttu võib esineda vajadus analüüsis esitatud seisukohti vastuvõetud Direktiivi valguses täpsustada. Sellele vaatamata on Öunpuu analüüs kohane ja relevantne allikas Direktiivi nõuetest lähtuva siseriikliku õiguse muutmisevajaduse hindamisel. Öunpuu analüüsi kohaselt ei reguleeri SanS järgimisi saneerimiskavale esitatavaid nõudeid, mille sätestab Direktiiv.

- võlgniku või võlgniku ettevõtte identifitseerimisandmed;
- ettevõtte nüüdisväärtuse hinnang;
- mõjutatud isikute andmed, nimetades isikud ühekaupa või kirjeldades neid ühe või mitme võlakategooria kaudu;
- teave iga võlausaldajate rühma nõuete konkreetsete väärtuste kohta;
- mõjutamata isikute andmed ning avaldus, põhjuste kohta, miks kava ei peaks neid mõjutama;
- igasugune uus rahastamine;
- arvamus või avaldus, milles selgitatakse, miks ettevõtte on elujõuline, kuidas võlgnik pakutud kava rakendamisega tõenäoliselt maksejõuetuse ära hoiab ja oma pikaajalise elujõulisuse taastab ning kõik eduks eeldatavasti vajalikud tingimused.

Öunpuu analüüsi ettepaneku kohaselt oleks saneerimisseadust vaja täiendada võlgniku või võlgniku ettevõtte identifitseerimisandmetega, ettevõtte nüüdisväärtuse hinnanguga, võlausaldajate rühmade nõuete väärtuste andmetega ja mõjutatud isikute andmetega koos põhjendusega, miks kava neid ei mõjuta. Direktiiviga kooskõlas olemiseks tuleks välja töötada näidis saneerimiskavad.

Anto Kasak on oma arvamus³⁶⁹ koostatud samuti Direktiivi eelnõu pinnalt, mistõttu võib esineda vajadus analüüsis esitatud seisukoht vastuvõetud Direktiivi valguses täpsustada, on tegemist relevantse ja kohase allikaga Direktiivi nõuetest lähtuva siseriikliku õiguse muutmisevajaduse hindamisel. TÜ arvamus kohaselt Direktiivi artiklis 8 lõikes 2 sätestatud saneerimiskava avalik näidis puudub. Direktiivi vastuvõtmisel peab seaduse Direktiiviga kooskõlla viima. Lisaks mainime, et kuivõrd meil ei ole saneerimismenetlus enam avalik menetlus, siis ei ole saneerimismenetlus ka Euroopa Nõukogu määruse 1346/2000 täiendatud e viimases versioonis enam ka nimetatud määruse lisas, mis tähendab, et nimetatud määrus ei kohaldu saneerimismenetlusele, kuigi oma olemuselt vastab Eesti saneerimismenetlus Euroopa Nõukogu määruses toodud menetlusele.

Saneerimisseaduse kava puudutav regulatsioon järgib suures plaanis Direktiivi artikli 8 eesmärke. Mitmed Direktiivi artiklis 8 sätestatud nõuded leiavad praktikas põhimõtteliselt järgimist (nt võlgniku ja saneerimisnõustaja identifitseerimisandmed, rühmade moodustamine, kavaga puudutatud isikute ja kavast mõjutamata jäänud isikute ära toomine jne), kuid Direktiivi eesmärgipäraseks ülevõtmiseks oleks põhjendatud ja vajalik võtta Direktiivi regulatsioon saneerimisseadusesse üle üheselt ja arusaadavalt. Eesmärgipäraseks ei saa pidada viiteid õigussuhte poolte praktikale kavade koostamisel. Lähtudes eeltoodust saab Direktiiv nõuetest lähtuva kehtiva õiguse muutmisevajaduse kokku võtta järgmiselt. Kehtivas õiguses on vajalik sätestada:

1. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (a) vastav regulatsioon.** Praktikast sätestaks andmed võlgniku ettevõtte kohta nii ettevõtte saneerimisavalduses kui ka saneerimiskavas. Samas ei sätesta kehtiv saneerimisseadus, et saneerimiskavas tuuakse ära võlgniku ettevõtte identifitseerimisandmed. Kuna tegemist on Direktiivist tuleneva imperatiivse nõudega, on vajalik täiendada SanS § 21 lg-s 1 toodud loetelu nõudega, et saneerimiskava sisaldaks ka võlgniku ettevõtte identifitseerimisandmeid.
2. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (b) vastav regulatsioon.** SanS § 21 lg 1 p 1 järgi peab saneerimiskavas sisalduma ettevõtte majandusliku seisundi kirjeldus saneerimismenetluse algatamise seisuga ja nende põhjuste analüüs, mis on kaasa toonud ettevõtte saneerimise vajaduse. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (b)) on imperatiivne ning selle sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub ning põhjendatud oleks vastav regulatsioon üle võtta ning selle sõnastamisel saneerimisseadusel lähtuda artikli regulatsioonist.

³⁶⁸ Annemari Öunpuu 03.09.2017 memorandum Justiitsministeeriumile Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi eelnõu, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL kohta.

³⁶⁹ Tartu Ülikooli 31.01.2017 arvamus Justiitsministeeriumile Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluse tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL kohta.

3. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (c) vastav regulatsioon.** Saneerimisseadus ei nõua saneerimiskavaga puudutatud isikute väljatoomist. Praktikas kirjeldatakse saneerimiskavades kavaga puudutatud isikuid ning nende nõudeid, mis on kavaga hõlmatud, kuna seeläbi on võimalik anda ülevaade ettevõtte saneerimisvajadusest ning käsitleda konkreetseid saneerimismeetmeid. Siiski tuleb asuda seisukohale, et Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (c) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub. Regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides on põhjendatud Direktiivi imperatiivne säte saneerimisseadusesse üle võtta lähtudes Direktiivi sätte sõnastusest.
4. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (d) vastav regulatsioon.** SanS § 21 lg 2 sätestab, et saneerimiskavas võib ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (d) näeb ette, et nähakse ette ka iga rühma nõuete ja huvide konkreetset väärtused. Regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides on põhjendatud Direktiivi regulatsioon üle võtta sätestades ka iga rühma nõuete ja huvide konkreetset väärtused.
5. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (e) vastav regulatsioon.** Saneerimisseadus ei nõua saneerimiskavast mõjutamata isikuid väljatoomist. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (e) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub. Regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides on põhjendatud Direktiivi imperatiivne säte saneerimisseadusesse üle võtta lähtudes Direktiivi sätte sõnastusest.
6. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (f) vastav regulatsioon.** Saneerimisseadus ei sätesta selgesõnaliselt, et saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisnõustaja identifitseerimisandmeid. Praktikas tuuakse saneerimisnõustaja andmed reeglina ära juba saneerimisavalduses, kui võlgnik teeb ettepanku kohtule saneerimisnõustaja määramiseks. Samuti tuuakse saneerimisnõustaja andmed praktikas ära ka saneerimiskavas näidates ära saneerimisnõustaja isiku, kes on kava esitanud. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (f) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub. Regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides on põhjendatud Direktiivi imperatiivne säte saneerimisseadusesse üle võtta lähtudes Direktiivi sätte sõnastusest.
7. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(iii) vastav regulatsioon.** Tööandjal on tulenevalt töötajate usaldusisiku seadusest (TUIS) kohustus informeerida ja konsulteerida töötajatega oluliste muudatuste korral. Näiteks TUIS § 20 lg 2 kohaselt informeerib ja konsulteerib tööandja töötajatega kavandatavatest otsustest. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) iii) sõnastusele täpselt vastav regulatsioon puudub. Regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides on põhjendatud Direktiivi sätte saneerimisseadusesse üle võtta lähtudes Direktiivi sätte sõnastusest.
8. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(iv) vastav regulatsioon.** Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) iv) sõnastusele vastav regulatsioon kehtivas õiguses puudub ning Direktiivi sätte tuleks saneerimisseadusesse üle võtta.
9. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(v) vastav regulatsioon.** Saneerimisseadus vastavat nõuet ei sätesta. Praktikas märgitakse võlgniku hinnangulised rahavood saneerimiskavas, kuna nende kaudu toimub ettevõtte majandusliku seisundi prognoosimine. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) v) sõnastusele vastav regulatsiooni kehtivas õiguses puudub ja see tuleks saneerimisseadusse regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides üle võtta.
10. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(vi) vastav regulatsioon.** Saneerimisseadus vastavat nõuet ei sätesta. Praktikas märgitakse võlgniku võimalik uus rahastamine ja selle mõjud kavas. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) v) sõnastusele vastav regulatsiooni kehtivas õiguses puudub ja see tuleks saneerimisseadusse regulatsiooni selguse ja täpsuse huvides üle võtta.
11. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (h) vastav regulatsioon.** Siseriiklikus õiguses on küll sätestatud, et saneerimiskavas peab sisaldama ettevõtte prognoositavat majanduslikku seisundit pärast saneerimist (SanS § 21 lg 1 p 2). SanS § 27 lg 2 p 1 paneb saneerimisnõustajale kohustuse esitada kohtule saneerimiskavaga samaaegselt põhjendatud hinnang selle kohta, kas ettevõtte majandusliku olukorra parandamine ja tema kasumlikkuse taastamine on saneerimiskavaga võimalik. Seega on tegemist saneerimisnõustaja kohustusega, mis on suunatud kohtule, mitte aga võlausaldajatele. Saab järeldada, et kehtivas õiguses puudub art 8 lg 1 p-le 1 vastav regulatsioon. Seega tuleb siseriiklikus õiguses sätestada, et saneerimiskava peab sisaldama põhjendused, milles selgitatakse, miks saneerimiskaval on mõistlikud väljavaated vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada ettevõtte elujõulisus, sealhulgas kava õnnestumise eeltingimused. Arvestades, et vastavalt SanS § 20 lg-le 1 koostab saneerimiskava saneerimisnõustaja ning ka art 8 lg 1 p-le 1 sisult vastava hinnangu andmise kohustus kohtule on juba sätestatud (SanS § 27 lg 2 p 1), on põhjendatud, et vastavad põhjendused koostab

saneerimisnõustaja. Direktiivi nõude sisseviimiseks on põhjendatud täiendada SanS § 21 lg-s 1 toodud loetelu.

12. **Direktiivi artikkel 8 lg-le 2 vastav regulatsioon.** Välja tuleks töötada näidis saneerimiskavade kontrollinimekirjad, mis sisaldaksid praktilisi juhiseid saneerimiskava koostamiseks ning kaaluda nende avaldamist võimalusel vähemalt järgmistel lehekülgedel:

- Justiitsministeeriumi <https://www.kohus.ee/et/kohtumenetus/infomaterjalid>
- Maksu- ja Tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksude-ja-nouete-tasumine-volad>
- Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda <https://kpkoda.ee/kkk/>
- Advokatuur <https://www.advokatuur.ee/>
- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda <https://www.koda.ee/>

Saneerimiskavade kontrollinimekirjad koos praktiliste juhistega saneerimiskavade koostamiseks peaksid sisaldama ülevaatliku informatsiooni lähtudes artikli 8 lg 1 sätestatud nõuetest koos kommentaaridega, mis selgitavad regulatsiooni sisu ning annavad praktilisi juhiseid nii õiguslikus kui finantsilises plaanis, kuidas informatsiooni kajastada ning probleemidele läheneda. Põhjendatud on kirjeldada tüüpolukordi ja tuua materjali paremaks mõistmiseks näiteid praktikast (nt millistel põhimõtetel moodustada võlausaldajate rühmi, millistest kaalutlustest lähtudes analüüsida teatud võlausaldajate saneerimiskavast väljajätmist jne). Suunistes tuleks kirjeldada ka saneerimiskava vastuvõtmise tingimusi ning anda praktilisi soovitusi võlausaldajatega läbirääkimiseks. Materjali väljatöötamisel on põhjendatud kaasata Advokatuuri ja Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koja ning aktiivselt tegutsevate tunnustatud saneerimisnõustajate ekspertiisi. Põhjendatud on nimetatud materjal teha kättesaadavaks ka inglise ja vene keeles.

Saneerimisseadust ei ole vaja muuta Direktiivi artikkel 8 osas järgnevas:

1. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(i) vastav regulatsioon.** SanS § 21 lg 1 p 4 kohaselt tuleb saneerimiskavas kirjeldada rakendatava saneerimisabinõu kirjeldus ja eesmärgipärasuse analüüs, sealhulgas võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus. Seega on Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) i) nõue täidetud.
2. **Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-le (g)(ii) vastav regulatsioon.** SanS § 21 lg 1 p 3 kohaselt tuleb saneerimiskavas kirjeldada saneerimiskava täitmise tähtaeg. Kuna saneerimismeetmed kehtivad saneerimiskava kehtivuse ajal, siis on Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (g) ii) nõue täidetud.

Direktiivi artikkel 9 lõiked 1 ning 4 ja 5

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsivate seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel artiklist 9 lõigetest 4 ja 5 tulenevate nõuete kohta :

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Samuti võivad liikmesriigid ette näha, et saneerimiskavasid võivad esitada ka võlausaldajad ja saneerimisnõustajad, ning sätestada, millistel tingimustel nad seda teha võivad. (artikkel 9 lg 1 ls 2)	Ei	Kehtivas õiguses reguleerib saneerimiskava esitamise õigust SanS § 20 lg 1, § 27 lg 1 ja § 28 lg 1, mille kohaselt koostab ja esitab saneerimiskava saneerimisnõustaja.
Liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huviseid, mis on piisavalt ühetaolised. Saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil käsitatakse eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid (artikkel 9 lg 4 ls 1 ja 2).	Jah	Kehtivas õiguses reguleerib võlausaldajate rühmade moodustamist SanS § 21 lg 2. Rühmade moodustamine ei ole kohustuslik.
Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana (artikkel 9 lg 4 ls 3).	Ei	Kehtivas õiguses regulatsioon puudub.
Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena (artikkel 9 lg 4 ls 4).	Ei	Kehtivas õiguses regulatsioon puudub

Liikmesriigid kehtestavad asjakohased meetmed, mis tagavad, et rühmade moodustamisel pööratakse erilist tähelepanu haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitsele (artikkel 9 lg 4 ls 5).	Jah	Kehtivas õiguses regulatsioon puudub
Hääleõigusi ja rühmade moodustamist kontrollib kohus või haldusasutus, kui saneerimiskava esitatakse kinnitamiseks (artikkel 9 lg 5 ls 1).	Jah	SanS § 28 lg 2 p 4 sätestab, et kohus kontrollib vastuvõetud saneerimiskava vastavust § 21 nõuetele. Kuna SanS ei näe ette seadusega määratud võlausaldajate rühmi, ei sisaldu SanS-is ka rühmade aluse kontrollimise kohustust kohtu poolt.
Liikmesriigid võivad sätestada, et kohus või haldusasutus kontrollib hääleõigusi ja rühmade moodustamist ja kinnitab need juba varasemas etapis, kui on osutatud esimeses lõigus (artikkel 9 lg 5 ls 2).	Ei	Kehtivas õiguses regulatsioon puudub

Õunpuu analüüs käsitleb Direktiivi artiklit 9, mille algne sõnastus oli järgmine:

„9.2. Member States shall ensure that affected parties are treated in separate classes which reflect the class formation criteria. Classes shall be formed in such a way that each class comprises claims or interests with rights that are sufficiently similar to justify considering the members of the class a homogenous group with commonality of interest. As a minimum, secured and unsecured claims shall be treated in separate classes for the purposes of adopting a restructuring plan. Member States may also provide that workers are treated in a separate class of their own.

9.3. Class formation shall be examined by the judicial or administrative authority when a request is filed for confirmation of the restructuring plan.“.

Direktiivi eelnõu artikli 9 lõiked 2 ja 3 on vastavalt kehtiva Direktiivi artikli 9 lõiked 4 ja 5. Kehtiva Direktiivi sõnastus on küll muutunud, kuid Direktiivi mõte on jäänud suures osas samaks. Seetõttu on jätkuvalt asjakohased ka Direktiivi eelnõule esitatud kommentaarid. Õunpuu on juurdepääsu meetmete osas märkinud järgmist.

Direktiivi artikli 9 lõike 4 esimese ja teise lause osas (Direktiivi eelnõu artikli 9 lõige 2) leiab Õunpuu, et kehtiv SanS § 21 lg 2 on kooskõlas artikli 9 lõike 2 põhimõttega selles osas, et ühesuguste õigustega võlausaldajad moodustavad ühe rühma. SanS ei kirjuta ette võlausaldajate rühmade liike, s.t ei näe ette miinimumina tagamata nõuetega ja tagatud nõuetega võlausaldajate rühmi. Õunpuu leiab, et Direktiiviga kooskõlas olemiseks tuleb SanSi täiendada ning SanS sõnastust rühmade osas tuleks muuta viisil, mille kohaselt luuakse seadusega minimaalne rühmade arv, s.t et tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad moodustavad eraldi rühma (SanS muutmise eelnõu viitas rühmade puhul küll nõude tagatuse arvestamisele, kuid ei näinud ette kohustuslikku rühmade moodustamist).

Direktiivi artikli 9 lõike 4 kolmanda lause osas leiab Õunpuu, et kuna töölepingu alusel tekkinud nõudeid SanS kohaselt ümber kujundada ei saa, ei ole küsimus töötajatest võlausaldajate eraldi rühma osas relevantne.

Direktiivi artikli 9 lõike 5 osas (Direktiivi eelnõu artikli 9 lõige 3) selgitab Õunpuu, et kehtiva SanS kohaselt kohus küll kontrollib, ega mõnda võlausaldajat ei kohelda halvemini võrreldes samasse rühma kuuluvate teiste võlausaldajatega, kuid kohus ei kontrolli seejuures rühmitamise aluseid. Siseriikliku õiguse Direktiiviga kooskõlla viimiseks tuleks täiendada SanS §-i 28 ja §-i 36.

INSOL on Direktiivi kohta esitatud juhistes selgitanud punktides 53-55, et ka tagatud nõuetega võlausaldajate huvid võivad sama rühma sees olla erinevad (näiteks on erinevad pandipidajate järgud). INSOL leiab, et EL liikmesriigid võiksid kaaluda USA näitel igast tagatud nõudega võlausaldajast teha eraldi klassi, kuna ka tagatud võlausaldajate sees on võlausaldajate nõuete tagatuse aste ilmselt erinev.³⁷⁰

³⁷⁰ Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 19-20.

INSOL selgitab juhiste punktides 59-60, et rahaliste võlgade ümberkujundamisel võib esineda olukordi, kus väiksemate võlausaldajatele [*trade creditors*] makstakse nõue kinni täies ulatuses, samas kui suuremate võlausaldajate puhul tehakse kompromisse. Seda sellepärast, et väiksematest võlausaldajatest võib tihti sõltuda ettevõtte jätkusuutlikkus tulenevalt nende väiksemate võlausaldajatega kaubandussuhete jätkamisest. Võib ka juhtuda, kus väiksemad võlausaldajad saavad võlgade ümberkujundamisest teada *ex post*. INSOL viitab, et liikmesriigid on vabad otsustama, kas tagada väiksemate, haavatavamate võlausaldajate kaitse eraldi rühma moodustamine. Seega viitab INSOL, et Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 5 ei ole imperatiivne. INSOL märgib punktis 62, et haavatavatest võlausaldajatest eraldi rühma moodustamine tooks kaasa nende nõuete kinnimaksmise kõrgemas määras, kui ülejäänud võlausaldajate nõuete puhul.³⁷¹ Seega saab INSOL analüüsi pinnalt järeldada, et mistahes võlausaldajate klasside moodustamine on lõppastmes küsimus rühmade ülese kohustamise (*cram down*) regulatsioonist.

INSOL selgitab juhiste punktis 69 Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 4 osas, et liikmesriigid peaksid selles osas tegutsema ettevaatlikult, sest n-ö VKE-sid määratleva suurusvahemiku osas võib see reegel hõlmata suurt osa riigi majandusest ja ettevõtetest ning ohustada seetõttu krediidi kättesaadavust.³⁷²

INSOL selgitab juhiste punktis 72 Direktiivi artikli 9 lõike 5 lause 2 osas, et menetluse kiireks kulgemiseks tuleks kohtulikule kontrollile sisuliselt omistada arvamuse funktsioon. Selline ennetav ülevaade ei tohiks olla edasikaevatav, samas oleks see osapooltele hea indikatsioon rühmade moodustamise legitiimsuse osas. See võib INSOL-i hinnangul viia läbiräägitud lahendusteni, selle asemel, et vaielda ja edasi kaevata.³⁷³

INSOL selgitab juhiste punktides 76 ja järgnevad rühma enamuse nõuet kava vastuvõtmise osas. INSOL märgib, et tegelik saneerimise „leping“ sõlmitakse võlausaldajate rühmade mitte individuaalsete võlausaldajate vahel. Punktis 79 märgib INSOL, et õige enamuse reegli valimise kunst seisneb kahe riski tasakaalustamises – need on enamuse taktikalise kuritarvitamise oht ning tasakaalus vähemuse vetoõiguse taktikalise kuritarvitamise oht.³⁷⁴

Töörühma seisukoht Direktiivi artikli 9 lõigete 4 ja 5 ülevõtmise osas on alljärgnev.

Direktiivi artikkel 9 lg 1 ls 2. Direktiiv jätab liikmesriikidele õiguse ette näha, et saneerimiskavasid võivad esitada ka võlausaldajad ja saneerimisnõustajad ning sätestada, millistel tingimustel nad seda teha võivad. Töörühm on kokkuvõtlikult seisukohal, et eraldiseisvalt võlausaldajatele ja saneerimisnõustajatele saneerimiskava esitamise õigust anda ei ole vajalik (vt selle kohta täpsemalt all punkt 4.1.4.2.4 ja 4.1.4.3 ning teema 4.2 *Saneerimiskava vastuvõtmine*) Kokkuvõtlikult leiab töörühm, et saneerimismenetluse eesmärkide ja efektiivse läbiviimise huvides on lahendus, kus saneerimiskava koostavad ja esitavad saneerimisnõustaja ning ettevõtja koostöös, kusjuures saneerimisnõustaja kannab kava koostamisel ja esitamisel juhtrolli. Selliselt on tagatud saneerimisnõustaja ekspertiisi kaasatuse võimalikult suur aste ning tagatud oleks ka ettevõtja huvi saneerimismenetluse läbiviimise vastu. Võlausaldajale eraldiseisvalt saneerimiskava koostamise ja esitamise õiguse andmist ei pea töörühm efektiivseks lahenduseks, mis võiks Eestis töötada, kuna saneerimiskava koostamine eeldab spetsiifilise sisendinfo olemasolu ning ka kava koostaja motiveeritust kava koostamiseks kulutuste ja pingutuste tegemiseks, võlausaldajatel vastava motivatsiooni ning sisendi hankimise soovi ja võimaluste olemasolu on kaheldav. Saneerimine on ennekõike ettevõtja enda initsiatiiv.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausele 1 vastav regulatsioon. Direktiivi artikli 9 lg 4 esimene lause sätestab mh „*mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huvisid, mis on piisavalt ühetaolised*“. Töörühm on seisukohal, et nimetatud Direktiivi säte on põhimõtteliselt kaetud kehtiva saneerimisseaduse § 21 lg-s 2 nimetatuga, mille kohaselt „*Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad*“. Direktiivis nimetatud „huvi“ on laiem mõiste kui seda on kehtivas saneerimisseaduses kajastatud „õigus“. Seega on saneerimisseaduses hetkel sätestatud kitsam lähenemisviis võlausaldajate rühmade moodustamisele kui Direktiivis. Töörühm on seisukohal, et selleks, et anda ettevõtjale ja saneerimisnõustajale suurem vabadus erinevate võlausaldajate rühmade moodustamiseks, mis vastaks paremini Direktiivi eesmärgile, tuleks kaaluda Direktiivi artikkel 9 lg 4 ls

³⁷¹ Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 20-21.

³⁷² Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 22.

³⁷³ Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 23.

³⁷⁴ Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 24.

1 sõnastuse ülevõtmist saneerimisseadusse ja sätestada, et võlausaldajaid võib rühmitada lähtudes huvidest, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausele 2 vastav regulatsioon. Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 2 ülevõtmisel nõustub töörühm eelpoole nimetatud Õunpuu analüüsi järeldusega, mille kohaselt on Direktiiviga kooskõla saavutamiseks vaja saneerimisseadust täiendada sättega, mis näeb ette võlausaldajate minimaalse rühmade arvu, s.o tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad. Seega on Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausetes 1 ja 2 nimetatud nõuetega kooskõla saavutamiseks vajalik täiendada saneerimisseadust (nt SanS § 21 lg 2) regulatsiooniga, et eraldi rühma peavad moodustama tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad. Töörühma hinnangul ei välistaks selline regulatsioon võimalust rühmitada võlausaldajaid teiste huvide või õiguste järgi, aga ka võimalust moodustada tagatud võlausaldajate sees eraldi klasse, mis arvestaksid tagatiste prioriteetsust ja seega ka võlausaldaja varasemaid investeeringuid.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausele 3 vastav regulatsioon. Direktiivi artikli 9 lõike 4 kolmanda lause ülevõtmine ei ole vajalik, sest Eestis ei saneerita töötajate nõuded (vt ka analüüsi p 4.6. „Töötajad“). Direktiivi sõnastus jätab töötajate nõuete saneerimise liikmesriikidele vabatahtlikuks, millest võib järeldada Direktiivi poolt soovitatavat lähemist jätta pigem töötajate nõuded saneerimiskavast välja.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausele 4 vastav regulatsioon. Direktiivi artikli 9 lõike 4 neljanda lause ülevõtmine ei ole töörühma arvates põhjendatud. Arvestades, et enamik Eestis tegutsevates ettevõtetes on VKE suuruses ettevõtted on nimetatud rühmale eriõiguste andmise põhjendatus küsitav. VKE-de suhtes erandi tegemine mõjutab seda, mis hinnaga saadakse turult raha kaasata (vt ka INSOL-i juhise p 69, kus INSOL sisuliselt laidab vastava rühmitamise maha), mis omakorda mõjutab üldist turukäitumist ning võib muuta saneerimiste perspektiive.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausele 5 vastav regulatsioon. Direktiivi artiklis 9 lõikes 4 lauses 5 nimetatud viisil väiketarnijatele eraldi rühma moodustamine tooks kaasa selle, et nende nõudeid tuleks hakata saneerimiskavas kinni maksma ilmselt kõrgemas määras, kui teiste võlausaldajate nõudeid. Samas Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 1 pinnalt tehtud muudatusettepanek lähtuda võlausaldajate rühmitamisel kontrollitavatest ja ühetaolistest huvidest peaks töörühma hinnangul täitma Direktiivi artiklis 9 lõikes 4 lauses 5 sätestatud nõude, kuna võimaldab iga kaasuse raames arvestada selle asjaoludega ning vajadusel haavatavate võlausaldajate huvidega. Töörühma hinnangul ei ole seega Direktiivi artikli 9 lõike 4 viienda lause eraldiseisev ülevõtmine vajalik.

Direktiivi artikkel 9 lg 5 lausele 1 vastav regulatsioon. Töörühma hinnangul on asjakohane Õunpuu analüüsis eelpool viidatud järeldus, et siseriikliku õiguse Direktiivi artikli 9 lõike 5 lausega 1 kooskõlla viimiseks tuleks täiendada SanS § 28 ja 36 ning kehtestada regulatsioon, mille kohaselt kohus kontrollib kava kinnitamisel ka võlausaldajate rühmitamise aluseid.³⁷⁵

Direktiivi artikkel 9 lg 5 lausele 2 vastav regulatsioon. INSOL viitab, et menetluse kiireks kulgemiseks tuleks kohtulikule kontrollile sisuliselt omistada arvamuse funktsioon, mille peale kaevata ei saaks aga mis ei oleks ka justkui siduv ning suunaks seeläbi pooli läbi rääkima. Põhjendatud alustel võlausaldajate rühmade moodustamine peaks tagama võlausaldajate, saneerimisnõustaja ning võlgniku koostöö menetluse kestel tekkivate probleemide osas lahenduste leidmisel. Samas võib rühmade moodustamine praktikas olla problemaatiline ja tuua kaasa vaidlusi, eriti, kui võimaldada rühmade moodustamist lähtudes võrdlemisi laiast kriteeriumist. Töörühma hinnangul võiks Direktiivi artikli 9 lõike 5 lause 2 kohaselt saneerimisnõustajal olla põhjendatud juhul õigus pöörduda kohtu poole rühmade moodustamise (ja vajadusel ka hääleõiguse) seisukoha saamiseks³⁷⁶. Olukord, milline on „põhjendatud juht“, peaks jääma praktika sisustada. Kohtu poolt antav seisukoht ei oleks eraldi kaevatav ega ka saneerimiskava koostamisel kohustuslik, kuid see indikeeriks saneerimisnõustajale, ettevõtjale ning võlausaldajatele, milline on kohtu vaade rühmade moodustamise põhimõtetele antud saneerimismenetluses millega arvestamata jätmise võib kaasa tuua hilisema saneerimiskava kinnitamata jätmise kohtu poolt. Töörühma hinnangul võiks see kanda riskide tasakaalustamise funktsiooni. Töörühma arvates ei tohiks selline kohtult seisukoha küsimine kaasa tuua saneerimismenetluse venimist ei kohtu poolse otsustusprotsessi venimise näol ega ka kaebeõiguste näol. Seega on töörühm seisukohal, et kui kaaluda sellisel viisil kohtute kaasamist saneerimiskava koostamise protsessi, siis saab see olla üksnes läbi mittesiduva arvamuse andmise funktsiooni. Sellise

³⁷⁵ Töörühm märgib, et hetkel ei ole hääleõiguste kontrollimine saneerimisseaduse kohaselt vajalik, kuid juhul, kui Direktiivi ülevõtmisel tehakse siseriiklikus õiguses muudatusi, mis puudutavad ka võlausaldajate hääleõigust, siis kehtib kohtu kontrollkohustus ka hääleõiguste kohta.

³⁷⁶ Direktiiv kasutab mõistet „kinnitab“, kuid selle kasutamine ei pruugi siseriikliku regulatsiooni sätestamisel olla põhjendatud, kuna viitab kohtu sisulisele otsusele, mis omakorda ei pruugi regulatsiooni eesmärki teenida, kuna võib kaasa tuua menetluse venimise (otsustusprotsessi ajamahukus, kaebeõigused).

võimaluse andmine peab üles kaaluma sellest tekkida võiva ohu saneerimismenetluse venimiseks. See omakorda on väga oluliselt mõjutatud kohtute kasutada olevast ressursist, mille olemasolu on ebaselge. Töörühma hinnangul on Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 2 viidatu varasema kinnitamise funktsioon praeguses olukorras kohtute ressursi piiratuse tõttu tõenäoliselt praktikas raskesti elluviidav, mistõttu soovib töörühm vastava regulatsiooni sisseviimist saneerimisseadusesse eraldiseisvalt analüüsida ja kaaluda.

4.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Antud peatüki all analüüsitakse siseriikliku õigus tõhustamisvajadust lähtudes maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes tõstatatud teemadest, maailmapanga, erialakirjanduses avaldatud seisukohtadest ning huvigruppide sisendist ning kohtupraktikas kerkinud probleemidest. Viimases alapunktis esitatakse siseriikliku õiguse tõhustamise eesmärgist lähtuvad probleemiküsimused teemablokkide kaupa koos töörühma järeldustega ja võimalike lahendusettepanekutega.

4.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandes käsitleb Saneerimiskava koostamine, esitamine ja nõuete ümberkujundamise teemat 15. peatükk.

Saneerimiskava koostamine ja esitamine

Lähteülesandes selgitatakse, et SanS § 20 lõige 1 kohaselt koostab pärast saneerimismenetluse algatamist saneerimisnõustaja ettevõtja nimel saneerimiskava. Kuigi seletuskirjas toodud põhjendused annavad selge juhise, et ettevõtja võib ka ise enne saneerimismenetluse algatamist koostada saneerimiskava, siis normi sõnastus võib põhjustada kahetimõistmisi. Kohati ebaselgeks jääb, kelle kohustus on saneerimiskava koostamine, st kas see lasub ettevõtjal endal või saneerimisnõustajal. Riigikohus on lahendis 3-2-1-25-11 p-s 88 selgitanud, et saneerimisnõustaja vastutab SanS § 20 lõike 1 järgi kava koostamise eest. Ebaselge on seejuures mis tähendus on SanS § 27 lõikest 1 tuleneval kohustusel, mille kohaselt peab saneerimisnõustaja esitama kirjaliku arvamuse saneerimiskava kohta, st olukorras, kus saneerimisnõustaja on ise koostanud saneerimiskava peab ta avaldama arvamust selle kohta.³⁷⁷

Saneerimiskavas sisalduv informatsioon

Lähteülesandes leitakse, et saneerimiskava sisu reguleerivad sätted peaksid sisaldama võimalikult täpselt nõutavate elementide kirjeldust. SanS § 21 lõige 1 näeb ette miinimumnõude saneerimiskavas sisalduva informatsiooni kohta. Saneerimiskava eesmärgiks on anda nii ettevõtjale endale kui ka võlausaldajatele võimalikult ülevaatlik ja selge pilt saneerimise õnnestumise kohta, mis võimaldab kõikidel asjaosalistel teha kõige sobivama otsuse. Seega on saneerimiskaval ja selles sisalduval informatsioonil saneerimismenetluses keskne roll. Samas näeb näiteks SanS § 21 lõige 1 punkt 1 ette üldise punkti ettevõtte majandusliku seisundi kirjeldamiseks saneerimismenetluse algatamiseks täpsustamata seejuures andmeid, mida kajastada tuleks. Seletuskirjas on täpsustavalt märgitud, et piirduda ei tohiks üksnes raamatupidamisbilansi esitamisega, täpsustamata, milliseid andmeid tuleks täiendavalt esitada.

Lisaks eelpool mainitule näeb SanS § 21 lõige 1 punkt 4 ette nõude rakendatava abinõu kirjelduse ja eesmärgipärasuse analüüsi, sh võlausaldajate nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus. Nõutud ei ole saneerimiskavas nõu pankrotihinnangu andmine, st millises ulatuses oleks tõenäoliselt võimalik nõuded rahuldada pankrotimenetluses ettevõtja pankrotivara võõrandamise kaudu, arvestades mh menetluse kulusid ning raha nõu aegväärtust. Riigikohus on lahendi 3-2-1-25-11, p-des 49, 50 märkinud, et juba kavas tuleb võrrelda olukorda, mis saaks nõuetest kava kinnitamata jätmisel, st mis võimalused oleks nende rahuldamisel võimalikus pankrotimenetluses.

Lähteülesandes leitakse, et analüüsida tuleb, millist informatsiooni on vaja saneerimiskavas esitada, et selle pinnalt oleks võimalik saada piisavalt hea ülevaade võlgniku finantsseisundist, tulevikuprognosis ning kavandatud saneerimismeetmetest, mh kas kasutusele tuleks võtta pankrotihinnang ja arvestada

³⁷⁷ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, punkt 15.1.2, lk 140.

raha aegväärtust. Analüüsida tuleb ka, kuidas vastav informatsioon esitada tuleks, et tagada piisav süstemaatilisus ning ülevaatlikkus.³⁷⁸

Tagasivõitmine saneerimismenetluses

Kehtivas õiguses puuduvad sätted, mis võimaldaksid saneerimismenetluse kestel tehinguid tagasivõita. Samas PankrS § 188 kohaselt on kompromissi kehtivuse ajal halduril võimalik pankrotivarasse tagasivõita. Näiteks Põhjamaade-Balti koostöö maksejõuetusalaste soovitude kohaselt peaksid pankrotimenetluse tagasivõitmise reeglid kohalduma ka saneerimismenetluses.³⁷⁹

4.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapank (WB) on leidnud, et seadusandja eesmärgiks oleks soodustada saneerimiskava koostamiseks peetavaid läbirääkimisi.³⁸⁰ Maailmapanga maksejõuetusmenetluse juhistes (*Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Right System*) on leitud, et ettevõtjal peaks tõenäoliselt olema kandev rolli saneerimiskava koostamisel ja läbirääkimistel.³⁸¹

WB selgitab Eesti kohta esitatud analüüsis, et Direktiivi artikkel 8 sisaldab kohustuslikku, kuid mitteammendavat loetelu saneerimiskavas sisalduvale teabele. WB viitab, et artiklis 8 lg 1 p-des (a) kuni (g) (ii) on mõnes mõttes juba SanS §-des 21 ja 27 sätestatud, kuid selguse huvides võiks SanS § 21 uuesti sõnastada, kasutades kõiki artikli 8 lg 1 lõikeid ning ja lisada seejärel kõik praeguste SanS §-de 21 ja 27 aspektid, mida peetakse kasulikuks. WB leiab, et selline lahendus hõlbustab Direktiivi nõuete täitmist. WB selgitab, et Direktiivi artikli 8 lg 1 p (g) (iii) nõuab, et kava koostaja viitaks riiklikele tööõiguse põhimõtetele. Artikli 8 lg 1 p (h) on käsitletud juba SanS §-s 27 sätestatud saneerimisnõustaja arvamuses, kuid oluline erinevus on see, et selleks, et regulatsioon oleks Direktiiviga kooskõlas, saneerimisnõustaja arvamus tuleks anda võlausaldajatele arvamise andmiseks ja läbivaatamiseks enne võlausaldajate hääletamise toimumist, ning ei piisa ainult avalduse kohtule esitamisest. Direktiivi kohustusliku artikli 8 lg 2 osas leiab WB, et see võiks olla eraldi töövoos teema.³⁸²

WB leiab Direktiivi artikli 9 lg 1 osas, et selleks, et võlausaldajad saaksid esitada saneerimiskava, peab muutma SanS §-i 20 (ja vt ülaltoodud artikli 8 arutelu). EL Direktiiv lubab liikmesriikidel kehtestada võlausaldajate saneerimiskava esitamise õigusele eraldi tingimused. Üks tingimus, mida võidakse kehtestada, on ajavahemik, mille jooksul on ainuüksi võlgnikul saneerimiskava esitamise õigus. USA-s nimetatakse seda ainuõiguse perioodiks. WB leiab, et valitud periood peaks olema suhteliselt lühike, arvestades muid asjakohaseid SanS-is sätestatud ajaperioode.³⁸³

Direktiivi artikliga 9 lg 4 seonduvalt selgitab WB, et SanS § 21 lg 2 on ainus säte SanS-is, mis tegeleb klasside moodustamisega saneerimiskava üle hääletamise eesmärgil. WB leiab, et Direktiivi artikli 9 lg 4 järgimiseks on vaja muudatusi. Klasside määramiseks kasutatavad kriteeriumid peavad põhinema sellel, mida EL Direktiiv nimetab „kontrollitavaks kriteeriumiks”, ja need tuleks sätestada SanS-s, mitte saneerimiskava nagu SanS § 21 lg-s 2 praegu sätestab.

WB selgitab, et neile teadaolevalt on pankade võime aktsepteerida võlgniku aktsiaid/osasid nõude ümberkujundamisena piiratud Eesti pangandusseaduse sätete tõttu. See kujutab endast praktilist piiri SanS § 22, mis tegeleb nõuete ümberkujundamisega, ulatusele. Seda takistust saaks kõrvaldada pangandusseaduse muudatustega.³⁸⁴

WB märgi, et artiklis 9 lg 4 nimetatud töötajate nõuete ja VKE-dest võlgnike osas esitatud soovitus ei ole kohustuslikud. Seoses Direktiivi artikli 9 lg 4 neljandas lõikes nimetatuga märgib WB, et klasside moodustamise vajadus on kohustuslik „eriti haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitseks” ja Direktiiv annab poliitilisi kaalutlusi selle eesmärgi saavutamiseks.

Üks võimalus oleks lisada võimalus viia kõik võlausaldajad teatud klassi allapoole teatud nõude künnist (mille võiks ajakohastamise hõlbustamiseks kehtestada määrusega), ning kellele võiks maksta rohkem kui teistele võrdse astmega võlausaldajatele, või maksta isegi täielikult kinni. Seda võimalust ei pea igal juhul kasutama (kuna Direktiiv teeb kohustuslik meetme, aga mitte selle kasutamise). Praktiliselt võib

³⁷⁸ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, punkt 15.1.3, lk 141.

³⁷⁹ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, punkt 16.1.2 (a), lk 146.

³⁸⁰ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, lk 5

³⁸¹ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, lk 50.

³⁸² Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 29-30.

³⁸³ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 30.

³⁸⁴ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 30.

see olla kasulik omadus mis tahes ümberkorraldamisrežiimi jaoks, kuna see võimaldab hõlpsamini saavutada võlausaldajate arvu enamuse nõude.³⁸⁵

4.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Rahandusministeerium: „Analüüsida tuleks pandipidajate õiguste/kohustuste tasakaalu ja positsiooni saneerimismenetluses.“

Eesti Advokatuuri Maksejõuetusõiguse Komisjon: „Saneerimisseadusesse ei tohi sisse kirjutada olukorda, kus vähesed pandiga tagatud võlausaldajatel (väga tihti pangad), kelle nõuded moodustavad tihtipeale enamiku nõuete kogumahust, oleks demokraatia printsiipi eirates võimalik saneerimismenetlus mingis faasis sisuliselt blokeerida. On tavapärane, et ühel või teisel põhjusel ei pruugi pandiga tagatud võlausaldaja olla saneerimismenetluse läbiviimisest huvitatud. Seda ka juhul, kui on olemas reaalne võimalus ettevõtja edukaks saneerimiseks. Pandiga tagatud võlausaldaja nõuded on tihtipeale tagatud ja tema seisukohast lähtudes võib saneerimine lihtsalt venitada oma nõude realiseerimist.“³⁸⁶

Saneerimisnõustaja Tarvo Lindmaa leiab, et saneerimiskava sisulised nõuded on sobivad. Sisuliselt tuleks kavas näidata ka isikud ja nõuded, mis ei ole saneerimiskavva lisatud, eesmärgiga, et see ei kahjustaks menetluse läbiviimist. Ta selgitab, et rühmitamise mõte on see, et juhul, kui saneerimine ebaõnnestub, ei jää rühmades olevad võlausaldajad oma eelisõigustest ilma. Ta leiab, et hetkel on rühmitamisega korras. Eraldi rühmades peaks olema pandipidajad, samuti isikud, kes rahastavad menetlust, ning seotud nõuded. Samas on probleem, kuidas nii lühikese menetluse aja jooksul teha kindlaks, kas tegemist on seotud isikutega või mitte. Selline loetelu peaks Tarvo Lindmaa arvates olema lukus, vastaselt juhul on võimatu hinnata, kes on seotud isikud. Saneerimiskava seisukohast peaks seotud nõuded olema eraldi. Lisaks leiab Tarvo Lindmaa, et jooksvalt kestvuslepingutest tekkivad nõuded võiksid olla kavas, sest muidu on saneerimine keeruline. Ümberkujundamine võiks hõlmata teatud olukordades lisaks varalistele suhetele ka lepingulisi suhteid. Tarvo Lindmaa leiab, et saneerimiskava informatsioon peab sisaldama piisavalt informatsiooni vara suhtes. Kui vara väärtus on olemas, on lihtne ka teha võrdlusi.³⁸⁷

Maksu- ja Tolliameti esindajad on leidnud, et pandipidajad peaksid olema eraldi rühmas, seotud isikud võiksid olla eraldi rühmas, kuid probleemiks jääb tuvastamine, kes on seotud isikud.³⁸⁸

4.1.4.2.4. Teema käsitus erialastes allikates

Saneerimiskava koostamine ja esitamine

Töörühm selgitab, et saneerimiskava ja saneerimise edukusel võib omada olulist rolli asjaolu, kes koostab ja esitab saneerimiskava. Alljärgnevalt koondame erialakirjanduses käsitletu selle kohta, kas saneerimiskava peaks esitama ettevõtja ise, saneerimisnõustaja või võlausaldaja.

Kuna saneerimiskava esitajal on läbirääkimiste juhtimisel ja saneerimiskava sisu kujundamisel eelisolukord, on esitaja valik oluline läbirääkimiste edukuse seisukohast.³⁸⁹ Rahvusvahelise Valuutafondi (International Monetary Fund, edaspidi IMF) maksejõuetusõiguse alastes soovitusetes (Orderly & Effective Insolvency Proceedings) on märgitud, et saneerimiskava esitamiseks õigustatud isikute ring peaks olema reguleeritud kitsendavalt. Selliselt välistatakse olukord, kus mitmete erinevate konkureerivate saneerimiskavade esitamine muudab menetluse raskesti jälgitavaks ning saneerimismenetlus on tõenäoliselt edukam.³⁹⁰

Ettevõtjale saneerimiskava esitamise õiguse andmine arvestaks tõenäoliselt parimal moel ettevõtja vabatahtlikkuse printsiiga, mis suurendaks ettevõtja motivatsiooni algatada saneerimismenetlust õigeaegselt ja aitaks seeläbi tõenäoliselt kaasa saneerimise edukusele.³⁹¹ Ettevõtja saneerimiskava

³⁸⁵ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 31.

³⁸⁶ Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, punkt 15.2, lk 143.

³⁸⁷ Tarvo Lindmaa 13.03.2020 intervjuu, p 14, 15, 16.

³⁸⁸ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 14.

³⁸⁹ J. L. Westbrook, J. L jt. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden, Boston: The World Bank and Brill 2010, p 152.

³⁹⁰ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 54-55.

³⁹¹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 11.

esitamissoiguse vastuargumendiks on empiirilisel tõestatud asjaolu, et ettevõtja hindab saneerimise väljavaateid ja vastavaid finantsprognoose (kasumiprognosis ja rahavoo prognoosis) üle, selleks et veenda võlausaldajaid ja kohut ettevõtja suutlikkuses saneerimiskava täita, et saada kinnitatud saneerimiskava. Seda probleemi on kogenud ka Andres Juhkam oma praktikas.³⁹²

Andres Juhkam on oma magistritöös leidnud, et ettevõtjal võib olla komplitseeritud hinnata saneerimisabinõude eesmärgipärasust ja mõju saneerimise edukusele tervikuna. Näiteks võiks olla keerukas kujundada nõuete ümberkujundamise tingimusi, mis arvestaksid ettevõtja majanduslikku olukorda, saneerimise väljavaateid ja osapoolte tasakaalustatud huve. Selleks võib ta vajada erapooletu saneerimisnõustaja kui eksperdi abi, kelle abi saneerimiskava koostamisel oleks sellisel juhul tähtis. Probleemiks võib olla, et ettevõtjal võib puudus olla saneerimiskava koostamiseks vajalikest õigus- ja majandusalastest teadmistest ning kogemustest. SanS kohustab saneerimisnõustajat abistama ettevõtjat saneerimiskava koostamisel (SanS § 16 lg 2, lg 3 p 3 ja § 20 lg 1), kuid saneerimisnõustaja osalemise määr on jäetud vastavalt olukorrale ja vajadusele ettevõtjal ja saneerimisnõustajal kokku leppida.³⁹³

Saneerimisnõustaja omab ettevõtjast tõenäoliselt enam saneerimiskava koostamise kompetentsi ja kogemusi, mis aitab kaasa saneerimise edukusele. Sõltumatu isiku koostatav saneerimiskava kajastab tõenäoliselt objektiivsemalt ettevõtja majanduslikku olukorda ja saneerimise väljavaateid, mis tõstaks ka võlausaldajate usaldust saneerimiskava suhtes. Magistritöö autor nõustub, et kui saneerimiskava esitamine ning seetõttu läbirääkimiste juhtimine oleks saneerimisnõustaja õigus, võiks see luua eelduse tõenäoliselt tasakaalustatumaks osapoolte huvide kaitseks. Sõltumatu isikul võib olla ka hõlpsam läbi suruda ettevõtja jaoks vastumeelseid, kuid vajalikke saneerimisabinõusid, nagu nt äritegevuse jaoks mittevajalike kulude kokkuvõtteid, ebavajaliku vara müük ja täiendav käibekapitali investeering. Magistritöö autori arvates on kolmanda sõltumatu isiku poolt kujundatav saneerimiskava kooskõlas turumajandusliku lähenemisega kui eeldatakse võlausaldajate ja ettevõtja kokkulepet. Seetõttu vajaks saneerimisnõustaja esitatav saneerimiskava tema tihedat koostööd ettevõtja ja võlausaldajatega, et saneerimiskavas kokkuleppele jõuda.³⁹⁴

Andres Juhkam on enda magistritöös leidnud, et parimat positsiooni saneerimiskava esitada omab kohtu määratud erapooletu saneerimisnõustaja, kellel peaks olema vähemalt teatud aja jooksul saneerimiskava esitamise ainuõigus. Andres Juhkami arvates täidaks saneerimisnõustaja koostatav ja esitatav saneerimiskava paremini saneerimisseaduse eesmärki ehk menetlust, mis tagaks, et kõikide osapoolte huvid ja õigused oleksid tasakaalus ning eesmärgipäraselt kaitstud. Vältimaks vastuolu ettevõtja vabatahtlikkuse printsiibiga tuleks eeldada ettevõtja tahet saneerida ja tema nõusolekut saneerimiskavaga. Nõusolekut võib ettevõtja väljendada kas heakskiiduga omanike üldkoosolekul või ettevõtja vastava juhtorgani poolt. Saneerimisnõustajat tuleks kohustada tegema saneerimiskava koostades koostööd ettevõtjaga ja peamiste võlausaldajatega, et arvestada nende huve ja õigusi. Saneerimisnõustaja koostaks lõpliku saneerimiskava koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega pärast seda, kui on veendunud ettevõtja saneerimiskõlblikkuses ning saneerimisnõustaja poolt suunatud läbirääkimiste tulemusena on jõutud ettevõtja ja võlausaldajate vahel kokkuleppele. Võlausaldajale ei tohiks saneerimiskava esitamise õigust anda, kuna see võiks eelkõige pärssida ettevõtja motivatsiooni saneerida. Saneerimisseaduses tuleks sellekohast regulatsiooni samuti muuta. SanS-s on saneerimisnõustaja ülesandeks ettevõtja majandusliku olukorra, s.h. maksevõime, väljaselgitamine (SanS §16 lg 3 p 1 ja lg 2). Andres Juhkami arvates peaks saneerimisnõustaja seejärel hindama plaanitavaid saneerimisabinõusid ja saneerimise väljavaateid, ning kui analüüsile tuginedes osutub ettevõtja saneerimiskõlblikuks, siis oleks saneerimisnõustajal kohustus koostada koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega saneerimiskava. Ettevõtja kaasaaitamiskohustus saneerimiskava koostamise tuleneks SanS §-st 14 lg 1 ja lg 2. Andres Juhkam arvab, et kui saneerimiskava koostamise ja esitamise õigus on saneerimisnõustajal, siis peaks saneerimismenetluse algatamise õigus olema vaid ettevõtjal, mis tagaks ettevõtja tahte saneerimismenetlust läbi viia ja motiveerib teda menetlust õigeaegselt algatama. Kui ettevõtja on saneerimismenetluse algatanud, siis koostab saneerimisnõustaja, ettevõtja ja võlausaldajatega koostöös ja nende huve tasakaalustatult arvestades, saneerimiskava.³⁹⁵

³⁹² **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 13.

³⁹³ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 10.

³⁹⁴ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 14-15.

³⁹⁵ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 19-20.

Ühtlasi leiab Andres Juhkam, et ettevõtja jaoks võiks olla motiveeriv alustada menetlust õigeaegselt, kui ettevõtjal oleks õigus esitada alternatiivne saneerimiskava pärast seda, kui saneerimisnõustaja ei ole kasutanud edukalt õigust esitada saneerimiskava.³⁹⁶ Ettevõtja poolt konkureeriva saneerimiskava esitamises pärast saneerimisnõustaja ainuõiguse perioodi näeb Andres Juhkam siiski saneerimismenetluse venimise väiksemat riski, kuna ettevõtja on tõenäoliselt huvitatud kiirest ja väiksema kuluga menetlusest ning eelistaks kasutada oma õigust vaid juhul kui saneerimisnõustajal see ei õnnestu. Andres Juhkam leiab, et saneerimismenetluse venimine võiks tekkida juhul, kui ettevõtja eelistaks tema omanikele soodsamaid nõuete ümberkujundamise tingimusi kui pakub saneerimisnõustaja.³⁹⁷ Andres Juhkam toetab seisukohta, et põhjendatud ei ole ettevõtjale konkureeriva saneerimiskava esitamise õiguse andmine pärast saneerimisnõustaja saneerimiskava esitamiseõiguse perioodi. See võiks muuta menetluse tõenäoliselt pikemaks, kulukamaks ning saneerimiskava vastuvõtmise raskemini jälgitavaks, mis võiks pärssida saneerimismenetluse edukust. Ettevõtja huvides oleks kiire ja väikeste kuludega menetlus, mis võiks motiveerida teda tegema saneerimiskava koostamisel saneerimisnõustajaga koostööd.³⁹⁸

Võlausaldajad omavad sageli saneerimismenetluse algatamise õigust, hoolimata sellest, et neil saneerimiskava koostamise õigus puudub. Samas võiks võlausaldajate motiveerimine saneerimismenetlust algatama olla oluline menetlusega hilinemise vältimiseks, kui ettevõtja ei tunnista veel olukorra tõsidust.³⁹⁹ Võlausaldaja poolt saneerimiskava esitamine ei ole levinud. Võlausaldajate saneerimiskava esitamise õiguse kasuks on väidetud, et see võimaldaks võlausaldajatel nõuda paremaid tingimusi ja asjaolu, et see annaks neile kaalukama positsiooni läbirääkimistel saneerimiskava tingimuste üle. Võlausaldajad võiksid eelistada saneerimiskava, mis pakub neile paremaid tingimusi arvestamata, kas saneerimiskava on koostatud reaalsetel eeldustel (saneerimisabinõud, finantsprognoosid jne) ja on ettevõtjale motiveeriv. Autor on seisukohal, et võlausaldajate saneerimiskava esitamise õiguse andmine võiks seada ohtu ka ärisaladuse.⁴⁰⁰

Välisriikide analüüsi pinnalt on Andres Juhkami arvates sõltumatu eksperdi arvamust vaja vaid juhuks, kui saneerimiskava esitajaks ei ole saneerimisnõustaja. Sõltumatu saneerimisnõustaja poolt koostatav saneerimiskava sisaldaks eelduslikult erapooletut ja asjatundlikku arvamust ettevõtja saneerimiskava, sealhulgas saneerimisabinõude ja nende eesmärgipärasuse kohta, ega vaja seetõttu täiendavat hindamist. Täiendav eksperdi kaasamisega kaasneks lisakulu ja tõenäoliselt menetluse venimine, kuna ekspert ei saa asuda saneerimiskava hindama, kui see ei ole valminud.⁴⁰¹ Andres Juhkam jõudis oma magistrیتöös seisukohale, et koos saneerimiskavaga või saneerimiskavas peaks olema sõltumatu eksperdi aramus, mis aitaks võlausaldajatel saneerimiskava üle otsustada. Kui saneerimiskava esitamise ainuõigus on sõltumatu saneerimisnõustajal siis ei oleks vaja täiendava sõltumatu arvamuse esitamist võlausaldajatele ja kohtule, millega kaasneks täiendav kulu ja menetluse pikenemine. Saneerimisnõustaja hindaks asjatundlikult ja erapooletult saneerimisabinõusid ja nende eesmärgipärasust. Saneerimiskava esitamine eeldab, et saneerimisnõustaja peab ettevõtja poolt saneerimiskava täitmist (s.h. saneerimiskava alusel ettevõtte majandusliku olukorra parandamist ja tema kasumlikkuse taastamist) tõenäoliseks. Andres Juhkam tegi magistrیتöös ettepaneku muuta SanS § 27, mis ei kohustaks saneerimisnõustajat esitama arvamust saneerimiskava kohta.⁴⁰²

Annemari Öunpuu on teinud ettepaneku muuta SanS § 20 lõiget 1 viisil, mille kohaselt lõige 1 sätestaks „Pärast saneerimismenetluse algatamist koostab saneerimisnõustaja koostöös võlgnikuga saneerimiskava“. Muudatuse eesmärk on kõrvaldada ebaselgus küsimuses, kas saneerimiskava koostamise kohustus on üksnes saneerimisnõustajal. Saneerimiskava koostavad ettevõtja ja saneerimisnõustaja koostöös. Seejuures on saneerimisnõustajal abistav ja kontrolliv roll (§ 16 lg 3 p 3 ja 6).⁴⁰³

³⁹⁶ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 21.

³⁹⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 22-23.

³⁹⁸ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 22-23.

³⁹⁹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 18.

⁴⁰⁰ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 17.

⁴⁰¹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 25.

⁴⁰² **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistrیتöö. Tartu 2016. lk 26.

⁴⁰³ ANALÜÜS. „Saneerimisseeduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seeduse eelnõu ja

Saneerimiskavas sisalduv informatsioon

Saneerimise edukusel mängib töörühma arvates olulist rolli asjaolu, milline informatsioon saneerimiskavas esitatakse.

Saneerimiskavas sisalduv kohustuslik teave on erinevates riikides enamasti (näiteks Eestis, Lätis, Leedus, USAs, Saksamaal ja Soomes) sätestatud seadustes küll kohustusliku kuid mitteammendava loeteluna. Saneerimiseseadus peaks võlausaldajate huvide kaitseks nõudma teabe avaldamist määral, mis oleks piisav saneerimise väljavaadete hindamiseks. Sarnasel seisukohal ollakse nii Maailmapanga kui ka UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alastes juhendites⁴⁰⁴ Skandinaavia-Balti maksejõuetusmenetluse koostöövõrgustiku poolt on soovitatud seevastu arvestada, et saneerimiskava sisu ei peaks ülereguleerima.⁴⁰⁵

Skandinaavia-Balti maksejõuetusmenetluse koostöövõrgustiku soovitustes ollakse seisukohal, et saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisabinõusid koos nende elluviimise ajakavaga.⁴⁰⁶ Täpne ajakava võimaldaks kontrollida saneerimiskava täitmist.⁴⁰⁷

SanS § 21 lg 1 p 4 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõu, sealhulgas nõuete ümberkujundamise, kirjeldust ja põhjendust. Saneerimiseseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt peaks kirjeldus olema nii põhjalik, et võidaks veenduda majandusraskuste ületamise võimalikkuses ja kohtul on õigus jätta saneerimiskava kinnitamata, kui saneerimisabinõusid ei ole saneerimiskavas esitatud piisava detailsusega.⁴⁰⁸ Saneerimisabinõude kirjeldus saneerimiskavas ei tohiks olla vaid deklaratiivne, mida see on autori kogemuste kohaselt sageli Eestis. Saneerimiskava peaks sisaldama saneerimisabinõude põhjalikku kirjeldust ja eeldusi, mis võimaldaks hinnata saneerimisabinõude teostamise tõenäosust. Näiteks ei tohiks piirduda uue kapitali kaasamise kui saneerimisabinõu deklareerimisega, vaid täpsustamist vajab rahastamise eesmärk, rahastamise ulatus, aeg, rahastaja nimi, rahastamise tingimused.⁴⁰⁹

SanS § 21 lg 1 p 4 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõude eesmärgipärasuse analüüsi. Kohtul on õigus jätta kava kinnitamata, kui see ei ole saneerimiskavas lahti kirjutatud. Seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt tuleks saneerimiskavas näidata kuidas konkreetne saneerimisabinõu eesmärgi saavutamisele kaasa aitab.⁴¹⁰ Andres Juhkam on enda magistritöös leidnud, et eesmärgipärasust ei ole võimalik esitada ilma ettevõtja müügi-, kasumi-, bilansi- ja rahavooprognosita kuude lõikes, mis arvestaksid saneerimisabinõude mõjuga.⁴¹¹ Magistritöö autori arvates on eelõige oluline abinõude koosmõju ja selle eesmärgipärasuse esitamine, mis näitab kas abinõude komplekt on vajalik ja proportsionaalne majandusraskuste ületamiseks, ja jätkusuutliku äritegevuse tagamiseks ning kas see arvestaks võlausaldajate huvidega. Seda võimaldaks finantsprognoside esitamine. SanS § 21 lg 1 p 2 näeb ette küll kohustuse esitada saneerimiskavas prognoositav majanduslik seisund pärast saneerimist, kuid see annab vähe teavet, kuna ilma detailsete prognoosideta ei ole võimalik veenduda prognoositava majandusliku seisundi saavutamise võimalikkuses.⁴¹² Skandinaavia-Baltimaade maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitustes toetatakse seisukohta, et võlausaldajatele tuleks koos ettevõtja esitatava saneerimiskavaga esitada sõltumatu saneerimisenõustaja arvamus saneerimiskava eduka täitmise väljavaadete kohta.⁴¹³

Andres Juhkam jõudis oma magistritöös seisukohale, et saneerimisabinõud ja nende eesmärgipärasus on saneerimiskava hindamise seisukohalt keskseim teave, mis võimaldab hinnata saneerimismenetluse eesmärgi täitmist. Saneerimiskava peaks sisaldama kõiki kavandatavaid

seletuskiri". Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 15.

⁴⁰⁴ The World Bank. Principles and Guidelines for effective insolvency and creditor rights systems, pp 48-49 ja UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 216-217.

⁴⁰⁵ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 39-40.

⁴⁰⁶ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 39-40.

⁴⁰⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28.

⁴⁰⁸ Saneerimiseseaduse eelnõu seletuskiri, lk 27-28.

⁴⁰⁹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28.

⁴¹⁰ Saneerimiseseaduse eelnõu seletuskiri, lk 27-28.

⁴¹¹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 29.

⁴¹² **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 30.

⁴¹³ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, lk 40.

saneerimisabinõusid, kuna nende mõju tervikuna annab aluse otsustada saneerimise edukuse üle. Saneerimiskavas tuleks nõuda lisaks abinõude kirjeldusele ka abinõude eelduste ja rakendamise ajakava esitamist määral, mis võimaldaks hinnata saneerimisabinõude elluviimise tõenäosust ja saneerimiskava täitmist. Saneerimiskavas peab sisalduma saneerimisabinõude eesmärgipärasus, sellisel viisil mis näitaks kas saneerimisabinõude mõju on majandusraskuste ületamiseks piisav ja proportsionaalne, ning kas nõuete ümberkujundamisel arvestatakse võlausaldajate õigustatud huvidega. Eesmärgipärasuse hindamiseks tuleks nõuda saneerimiskavas kogu saneerimisperioodi müügi-, kasumi-, bilansi ja rahavooproгноosi esitamist kuude kaupa, mis arvestaks saneerimisabinõude mõju ning erapooletu isiku poolt koostatud pankrotihinnangut üksikute nõuete lõikes.⁴¹⁴

Kuna saneerimismenetluses on oluline saneerimismenetluse kestus, on saneerimiskavas sisalduva teabe puhul oluline uurida kas saneerimismenetluse kestust tuleks võimaldada määrata saneerimiskavaga. SanS § 21 lg 1 p 3 annab õiguse määrata saneerimiskavaga selle täitmise tähtaja. Saneerimiskava täitmise tähtaja möödumisel saneerimismenetlus lõppeb (SanS § 53 lg 1) ja võlausaldaja saab saneerimiskavaga ümberkujundatud nõude pärast seda panna maksma ainult saneerimiskavas kokkulepitud, kuid veel saneerimiskava kohaselt täitmata ulatuses (SanS § 53 lg 2).

SanS ei piira osapoolte poolt valitavat saneerimiskava täitmise tähtaega, mis erineb Euroopa riikides levinud süsteemist, kus piiratakse saneerimiskavaga määratavat saneerimismenetluse kestust. Tähtaja pikkuse piiramata jätmise kaitseks on SanS-i eelnõu seletuskirjas väidetud, et see võimaldaks arvestada iga juhtumi eripäradega.⁴¹⁵ Riigikohus on selgitanud, et saneerimiskava täitmise tähtaeg ei tohiks olla siiski ebamõistlikult pikk ja pika tähtaja valikut tuleks põhjendada.⁴¹⁶ See kaitseks võlausaldajate huve, kui soovitakse määrata põhjendamatult pikka saneerimiskava täitmise tähtaega. Seadusandaja poolt piirangu kehtestamine saneerimismenetluse kestusele on põhjendatud, kuna saneerimiskava täitmise periood pikkus peaks eelkõige võimaldama saneerimise eesmärgi täitmist. Ebamõistlik tähtaeg võiks kahjustada mittevajalikul määral võlausaldajate teatud õigusi nõuet sisse nõuda. Saneerimine ei peaks aitama ettevõtteid, mis ei oleks elujõulised ilma saneerimismenetluse kaitseta. Tuleks kaaluda SanS-i regulatsiooni muutmist, millega seataks saneerimiskava täitmisele tähtajale piirang ja kaalumist võiks väärida maksimaalselt viie aastane saneerimiskava täitmise tähtaja piirang, sest nimetatud aja jooksul võiks saneerimiskõlblik ettevõtja olla võimeline saavutama on saneerimise eesmärgi. Näiteks Euroopa Liidu liikmesriikides on olnud saneerimismenetluse kestus keskmiselt kakskolm aastat. Kohtul peaks puuduma saneerimiskava täitmise tähtaja pikendamise õigus, kuna see võiks eelkõige motiveerida ettevõtjat saneerimisabinõude elluviimisega venitama.⁴¹⁷

Annemari Öunpuu on teinud ettepaneku teha SanS §-s 21 muudatused, selgitades, et saneerimiskava on saneerimismenetluses keskne dokument, milles määratakse sisuliselt ettevõtja tegevus saneerimismenetluse kestel ja ettevõtja suhted võlausaldajatega. Saneerimiskavas sisalduva info põhjal teevad võlausaldajad otsuse, kas toetada saneerimismenetlust või mitte ning kohus hindab saneerimise eduvõimalusi ja võlausaldajate huvide järgimist. Seetõttu on äärmiselt oluline, et seadus näeks ette loetelu informatsioonist, mis otsustuste tegemiseks on oluline nii võlausaldajatele kui kohtule. Saksa Insolvenzordnung (InsO) §-ide 219-230 kohaselt peab saneerimiskavas sisalduma kirjeldav, hindav, õigussuhteid muutev, hääletusgruppide moodustamise ja dokumentide esitamise osa. Koos kavaga tuleb esitada varanimikiri, kasumiplaan, kahjumiplaan, finantsplaan. Soome saneerimiseseaduse (YSL § 41) kohaselt peab saneerimiskavas sisalduma võlgniku vara-, kohustuste- ja tagatiste ning ettevõtjaga seotud isikute nimekiri. Põhjendatud on täiendada seadust viisil, mille kohaselt saneerimiskavas esitatava informatsioon on järgnev. Saneerimiskavas peab muu hulgas sisalduma lisaks kestivas seaduses loetletule veel: rahavoogude aruanne; ettevõtja võla- ja varanimikiri; ettevõtjaga seotud isikute nimekiri; ülevaade saneerimiseks vajalikust täiendavast finantseerimisest ja finantseerimise allikatest; võlausaldajate nõuete ümberkujundamise plaan, koos põhjendusega ümberkujundamiseks valitud nõuete ja ümberkujundamise viisi osas; võlausaldajate nõuete rahuldamise määrad saneerimiskava alusel võrrelduna nõuete rahuldamise määradega pankrotimenetluses, võttes arvesse raha väärtuse muutust ajas (raha aegväärtus).⁴¹⁸

⁴¹⁴ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 32.

⁴¹⁵ Saneerimiseseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

⁴¹⁶ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 55.

⁴¹⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 36.

⁴¹⁸ ANALÜÜS. „Saneerimiseseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 16.

Võlausaldajate rühmade moodustamine

Võlausaldajate hääletusrühmade moodustamine saneerimiskavas pärineb USA pankrotikoodeksi 11. peatükist.⁴¹⁹ Eraldi rühma moodustamise peamiseks õigustuseks on erialakirjanduses, sealhulgas Maailmapanga maksejõuetusmenetluse alastes juhistes, peetud vajadust tagada pandipidajate ja seadusega seatud teiste eesõigusnõuetega võlausaldajate nõuete ümberkujundamisel õiglase ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamine.⁴²⁰ Seisukohta jagatakse UNCITRAL maksejõuetusõiguse alases juhendis, kus märgitakse, et see kaitseb eelkõige võlausaldajate erinevaid õigusi.⁴²¹

SanS ei keela sarnaste õigustega võlausaldajaid asetada erinevatesse rühmadesse, kuna rühmas peavad olema sarnaste õigustega võlausaldajad (SanS § 21 lg 2 ls 2). Riigikohtu juhiste järgi on saneerimise edukuse jaoks põhjendatud sarnaste õigustega võlausaldajate erinev kohtlemine ja selle õigustuseks neile eraldi rühma moodustamine.⁴²²

SanS § 21 lg 2 ls 1 ei sea kohustust saneerimiskavas võlausaldajaid hääletamiseks rühmitada, kuid rühmitamise korral moodustaksid ühe rühma SanS § 21 lg 2 ls 2 ja § 24 lg 5 kohaselt ühesuguste õigustega võlausaldajad, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Seejuures jäetakse seaduses lahtiseks, mida ühesugused õiguste all mõeldakse. Riigikohus on pidanud vajalikuks täpsustada, et rühmade moodustamiseks piisab, kui erinevate õigustega võlausaldajate nõudeid koheldakse oluliselt erinevalt, näiteks maksete ajatamise erineva tähtaja või nõude rahuldamise määra osas. See kaitseks sarnaste õigustega, erinevalt koheldud võlausaldajate huve, tagades neile võimaluse hääletada saneerimiskava eraldi rühmas.⁴²³

Kuna SanS § 21 lg 2 ls 2 alusel on ühes rühmas ühesuguste õigustega võlausaldajad, ei keela SanS regulatsioon rühma moodustamist erineva huvi alusel. Riigikohus on selgitanud, et saneerimise edukuse eesmärgil võib olla põhjendatud võlausaldajate erinev kohtlemine, mida võimaldab õigustada nende võlausaldajate eraldi rühma asetamine.⁴²⁴ Riigikohtu selgituste kohaselt tuleks nõuete erinevat kohtlemist, ja seetõttu ka rühmitamist, põhjendada.⁴²⁵

Pandipidajate rühma moodustamise eesmärgiks on võlausaldajate õiglase ja võrdse kohtlemise tagamine, vältimaks nende hääle nn lahustumist pandiõigusega tagamata võlausaldajate hääletes, mis ei võimaldaks nende õigusi hääletamise tulemusena kahjustada. Pandipidaja rühma moodustamata jätmisel võib tema nõude suurus olla ebapiisav, et tagada talle vajalikku hääleteenamust oma õiguste kaitseks. Seetõttu võidakse tema nõuet mõjutada viisil, mis ei arvetaks pandiõiguse eesmärgiga. Eraldi rühmas hääletamine kindlustaks pandipidajate nõuete ümberkujundamisel maksejõuetusmenetluse eelsete võlausaldajate õiguste austamise ja tunnustamise põhimõtte järgimise ehk pandiõiguse kaitse. Rühma moodustamisel pandiõigustest lähtumist peetakse põhjendatuks Maailmapanga maksejõuetusõiguse alastes juhistes ja Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusel.⁴²⁶

SanS-is ei ole nõutud pandipidaja rühma moodustamist, kuid ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. AÕS alusel on õigus ka pandiõigus. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt võivad ühe rühma moodustada näiteks pandiga tagatud võlausaldajad ja teise pandiga tagamata võlausaldajad.⁴²⁷ L. Könn on avaldatud arvamust, et eraldi rühmadesse tuleks paigutada esimese järjekoha ja kolmanda järjekoha pandipidajad, kuna nende nõuded on väljaspool saneerimismenetlust pandieseme võõrandamisel nõude rahuldamise erinevas järjekohas. Pandipidaja nõude rühmitamise aluseks peaks olema samuti pandipidaja nõude kaetus pandieseme müügist laekuva rahaga, mitte pelgalt pandiõiguse järjekoht. See muudaks rühmitamisel oluliseks pandieseme väärtuse hindamise. Lähtuvalt sellest tuleks pandipidaja nõue ulatuses, mis on pandiõiguse

⁴¹⁹ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 28.

⁴²⁰ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51.

⁴²¹ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 218.

⁴²² RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

⁴²³ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 40.

⁴²⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 57.

⁴²⁵ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

⁴²⁶ The World Bank. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, pp 50-51 ja Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, pp 30-40.

⁴²⁷ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 29.

realiseerimise korral tagatud, paigutada pandiga tagatud nõudega võlausaldajate rühma ja pandiõiguse realiseerimisel tagamata nõue paigutada tagamata nõudega võlausaldajate rühma.⁴²⁸

UNCITRAL-i maksejõuetusõiguse alases juhendis on leitud, et paljudes maksejõuetusõigustes antakse hääletamisõigus pandipidaja nõude tagamata osa eest sarnasel alusel teiste võlausaldajatega, kelle nõue on pandiga tagamata. Kuna see võiks kahjustada pandipidajate õigusi ja huve, siis võiks see vähesel määral tõsta *ex ante* finantseerimise kättesaadavust, mida tagatakse pandiõigusega.⁴²⁹

Andres Juhkam on oma magistritöös leidnud, et pandiõiguse kaitseks on põhjendatud pandipidajate hääletusrühma moodustamine, mille moodustaksid nõuded pandiõigusega tagatud ulatuses. Teise rühma peaksid moodustama pandiõigust mitteomavate võlausaldajate nõuded, kus on ka pandipidajad nõudega pandieseme väärtusega tagamata ulatuses. Andres Juhkam leiab, et pandipidajate kaitseks ja õigusselguse eesmärgil peaks pandipidajate rühma moodustamine olema kohustuslik ning selles osas tuleks muuta ka SanS-i. Eraldi rühma moodustamisega oleks põhjendatud kaitsta võlausaldajate eesõigusi alternatiivses likvideerivas pankrotimenetluses, mis tagab eesõigusnõudega võlausaldajatele nõuete ümberkujundamise vähemalt sarnase kasulikkusega kui pankrotimenetluses. Seetõttu tuleks eesõigusi omavatest võlausaldajatest moodustada eraldi rühm, juhul kui neid pankrotimenetluses on määratletud.⁴³⁰

Andres Juhkami arvates peaks saama üldprintsibina moodustada eraldi rühma sarnaste õigustega võlausaldajatest, kelle nõuded on erinevalt koheldud. Võlausaldajate huvide järgi saaks eristada võlausaldajaid nende huvi järgi teha ettevõtjaga pikaajaliselt koostööd ning lähtuvalt võlausaldaja lähikondsusest.⁴³¹ Ühiste huvide alusel rühmade moodustamisega võivad kaasneda ka probleemid. Ühiste huvide määratlemist peetakse komplitseerituks ja vaieldavaks. Lähikondsetest võlausaldajate puhul on peetud võimalikuks, et nad võiksid lähtuda saneerimiskava hääletades pigem ettevõtja, kui võlausaldaja huvidest. Seetõttu vajaks uurimist kas lähikondsetest tuleks moodustada eraldi rühm. SanS ei kohusta lähikondsetest eraldi rühma moodustama, kuid ei keela seda ka. Riigikohus on kinnitanud, et SanS ei eristata võlgniku lähikondseid ja teisi võlausaldajaid.⁴³² Riigikohus on sedastanud, et saneerimise edukuse huvides on võimalik moodustada nõuete erineval ümberkujundamisel rühmi, siis annab see võimaluse moodustada vajadusel ka lähikondsete rühma.⁴³³

Harju Maakohus asus tsiviilasjas nr 2-09-12156 vastupidiselt seisukohale, et lähikondseks olevad võlausaldajad peaks kuuluma eraldi rühma, kuna lähikondsete huvid eristavad neid teistest võlausaldajatest ja lähikondsete hääled ei tohiks olla nõuete ümberkujundamisel määravad. M. Schihalejev toetab seisukohta, et võlgniku lähikondse hääletamine teiste võlausaldajatega ühes rühmas võib olla hea usu põhimõttega vastuolus ja nende nõuded tuleks asetada eraldi rühma. Õiguse teostamine on keelatud, kui eesmärgiks on tekitada teisele isikule kahju (TsÜS § 138 lg 2). L. Könn toetab seisukohta, et ettevõtjaga seotud võlausaldajad ei tohiks saada saneerimiskava hääletamiseks üldse hääleõigust.⁴³⁴

Magistritöö autori arvates oleks lähikondsetele hääletamisõiguse keelamine võlausaldajate võrdse kohtlemise rikkumine. Lähikondsete rühma moodustamine oleks põhjendatud nn. üldises korras, vaid juhul kui nende nõudeid kujundatakse ümber teiste sarnaste õigustega võlausaldajatega võrreldes erinevalt, mida võimaldab kehtiv SanS. SanS-ist ei oleks vaja sel juhul täiendada lähikondse isiku mõiste defineerimisega. Saneerimiskava kinnitades on kohtul kohustus kontrollida juhitudes SanS-i §-ist 28 lg 5 p 2 ja Riigikohtu seisukohast võlausaldaja nõude õiglast ja võrdset kohtlemist.⁴³⁵ Eesti saneerimispraktikas on ettevõtja saneerimise edukuse huvides lähikondsete nõuded rahuldatud pigem pärast kõigi teiste nõuete tasumist, mis õigustab lähikondsete rühma moodustamist. See on kaasa aidanud saneerimise edukusele, kuna lähikondsete nõude tasumine on allutatud teiste võlausaldajate nõudele. Kui ettevõtja soovib lähikondsete nõuded tasuda küll võrdselt kuid enne teisi sarnaste võlausaldajate nõudeid, siis ei oleks tõenäoliselt loota võlausaldajate heakskiitu saneerimiskavale. Võlausaldaja erineva kohtlemise põhjuseks võib olla vajadus tasuda osale võlausaldajatele

⁴²⁸ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 63.

⁴²⁹ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, p 221.

⁴³⁰ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 64

⁴³¹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 66

⁴³² RKTkm nr 3-2-1-122-09, p 18.

⁴³³ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

⁴³⁴ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 67

⁴³⁵ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 49.

majanduslikel või menetluslikel kaalutlustel varem. Seetõttu tuleks uurida kas tuleks moodustada eraldi rühm võlausaldajatest, kelle nõude soovib ettevõtja tasuda varem.

Majanduslikult kaalutlustel võib olla põhjendatud kohelda äritegevuse jätkuvuse seisukohalt oluliste võlausaldajate nõuet erinevalt, et tagada tarnete jätkumine ja saneerimise õnnestumine. SanS võimaldab rühmitamist erineva kohtlemise puhul, kuid see ei tohiks olla siiski oluliselt soodsam kui teiste sarnaste õigustega võlausaldajate nõuete kohtlemine (SanS § 36 p 3). Erinev kohtlemine vajaks põhjendamist.⁴³⁶

Annemari Öunpuu on selgitanud võlausaldajate rühmade moodustamise osas järgnevat. Maailmapanga maksejõuetusõiguse soovituslike printsiipide (Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems)⁹ ja UNCITRAL poolt koostatud soovituslikus juhendis maksejõuetusõiguse reguleerimiseks (Draft Legislative Guide on Insolvency Law) leitakse, et seadus peaks reguleerima võlausaldajate rühmade moodustamist. Eesti õiguse järgi ei ole rühmade moodustamine kohustuslik, samas kui näiteks Saksamaa, Soome, USA ja Läti seaduste järgi on rühmade moodustamine kohustuslik. Saksa InsO kohaselt moodustatakse võlausaldajate grupid samasuguse õigusliku seisundi ja samalaadsete majanduslike huvidega võlausaldajatest (InsO § 22 lg 2). Soome saneerimiseaduse järgi jagatakse võlausaldajad järgmistesse rühmadesse: pandiga tagatud nõudega võlausaldajad, tagamata nõuetele võlausaldajad ja võlausaldajad, kes saavad oma nõude maksta ilma kohtuotsuse või –määruseta (YSL § 51). Läti maksejõuetusseaduse kohaselt toimub hääletamine rühmades ja rühmadesse jaotamise aluseks on asjaolu, kas võlausaldaja nõue on pandiga tagatud või mitte (Läti maksejõuetusseaduse § 42 lg 2). Annemari Öunpuu eelnõus esitatuga ei muudeta põhimõtet, mille kohaselt ei ole rühmade moodustamine kohustuslik. Muudatusega nähakse siiski ette miinimumkriteerium, millega tuleb võlausaldajate rühmade moodustamisel arvestada – nõude tagatus pandiga. Kuna kõik pandiõigused ei ole ühetaolised (kommertsant, esimese, teise ja kolmanda järjekoha pandid jne) võiks põhjendatud juhtudel olla lubatud pandipidajate paigutamine ka erinevatesse rühmadesse.⁴³⁷

Raha aegväärtus

Magistritöö autor leiab, et pankrotihinnang peaks arvestama alati raha ajaväärtusega. Riigikohus on selgitanud, et kava hindamisel tuleb arvestada raha väärtuse vähenemise ja selle kompenseerimisega ning täpsema intressimäära puudumisel võidakse kasutada VÕS § 94 lg 1 järgset intressimäära.⁴³⁸ Majanduslikult oleks põhjendatum kasutada nõude nüüdisväärtuse arvutamisel saneeritava ettevõtja laenukapitali hinda, mis kajastaks täpsemalt ettevõtja krediidiriski. Iga ümberkujundatud nõude ja selle pankrotihinnangu esitamine saneerimiskavas võimaldaks hinnata veel nõuete kohtlemise võrdsust, mis on oluline võlausaldajate kohtlemise võrdsuse hindamisel. Iga ümberkujundatud nõude ja selle pankrotihinnangu esitamine saneerimiskavas võimaldaks hinnata veel nõuete kohtlemise võrdsust¹³⁴, mis on oluline võlausaldajate kohtlemise võrdsuse hindamisel.⁴³⁹

Tagasivõitmine saneerimismenetluses

Nordic Baltic soovitustes on leitud, et pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise regulatsioon võiks olla kohaldatav ka saneerimismenetluses ning seda võiks rakendada kas saneerimisnõustaja või võlausaldaja, kelle õiguseid saneerimiskava puudutaks ning sellise tagasivõitmine saaks toimuda võlausaldajate üldistes huvides.⁴⁴⁰

ELI soovitustes on leitud, et tulenevalt saneerimismenetluse lepingulisest iseloomust ning selle eesmärkidest, peaks menetluse fookus olema ettevõtte päästmisel ning täiendavad pankrotiõiguslikud meetmed nagu tagasivõitmine tuleks jätta kõrvale. Lepinguid peaks küll saama kehtetuks tunnistada üldalustel, kuid spetsiifiline lepingute kehtetuse alus tulenevalt pankrotimenetluses sätestatud tagasivõitmise regulatsioonist ei peaks tulema kohaldamisele.⁴⁴¹

⁴³⁶ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 67

⁴³⁷ ANALÜÜS. „Saneerimiseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. Annemari Öunpuu. 5.04.2014. Lk 16.

⁴³⁸ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 49.

⁴³⁹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 32.

⁴⁴⁰ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, lk 43.

⁴⁴¹ Wessels Madaus – ELI Final Instrument_BUSINESS RESCUE IN INSOLVENCY LAW – Sept 2017, lk 281-281, p 6.3.

4.1.4.2.5. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohus on analüüsinud mh ka **kavaga koos ja kavas nõuete kohta esitatavat informatsiooni**.

Riigikohus leidis Loksa Ravikeskuse lahendis 3-2-1-122-09 järgmist.

17. Saneerimisseaduse eesmärk on tagada võlausaldajate huvide parem kaitse, kui see oleks pankroti korral. Juhul kui saneerimisseadust tõlgendada maksuhalduri pakutud viisil, muutuks seaduse eesmärkide saavutamine raskeks. Maksunõuete eelistamine viiks olukorrani, kus ettevõtte tervendamine saneerimismenetluse abil oleks sisuliselt võimatu ning tervendatava ettevõtte ettevõtja suhtes tuleks algatada pankrotimenetlus. Kuna majanduslikes raskustes oleval ettevõttel võivad olla maksukohustusest tekkinud maksuvõlad, tähendaks keeld maksuvõlga ümber kujundada, et sisuliselt kaob ära võimalus saneerimismenetluse toiminguid edukalt teha.

19. Saneerimiskava kinnitamata jätmine on kolleegiumi arvates diskretsiooniotsus, mille kohus teeb ettevõtja ja võlausaldajate huve kaaludes. Seda kinnitab SanS § 28, mille lõike 3 järgi annab kohus saneerimiskava kinnitamisel hinnangu võlausaldaja saneerimiskava kinnitamata jätmise avaldusele. SanS § 28 lg 5 p 2 järgi jätab kohus saneerimiskava kinnitamata ja lõpetab saneerimismenetluse, kui selgub, et saneerimiskava alusel koheldakse võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega. Võlausaldaja halvem kohtlemine võib ilmneda sama paragrahvi 2. lõike kohasel kontrollimisel, sama seaduse § 26 alusel esitatud avaldusest, saneerimisnõustaja arvamusest või muudest asjaoludest. Kolleegium on seisukohal, et saneerimismenetluse regulatsiooniga on seega ette nähtud, et võlausaldaja huve võidakse saneerimismenetluses kahjustada ning saneerimismenetluses ongi ettevõtja huvid mõnevõrra olulisemad kui võlausaldaja huvid. Määravaks tuleb võlausaldaja huvide ja õiguste kaalumisel lugeda seda, kas võlausaldaja huve on oluliselt rikutud. Tähtsam on kavas võrrelda olukorda, mis saaks nõuetest saneerimiskava kinnitamata jätmisel, st mis võimalused oleks nende rahuldamisel võimalikus pankrotimenetluses. Kui saneerimiskava oli esitatud, tuleb maakohtul asja uuel lahendamisel tuvastada, kas puudutatud isikud on esile toonud sellised asjaolud, mille tõttu tuleks jätta saneerimiskava kinnitamata.

Riigikohus leidis antud teema osas Väätsa Agro lahendis nr **3-2-1-25-11** järgmist.

49. Kohtu roll ei piirdu nõuete ümberkujundamise kontrollimisel ka üksnes võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise hindamisega. Sel juhul võiks nt olla saneerimiskava kinnitamiseks piisav, kui kõigi võlausaldajate nõudeid vähendatakse 90%, kuigi tegelikult oleks võimalik kõik nõuded rahuldada nt 50% ulatuses. Selline lähenemine oleks vastuolus saneerimisseaduse eesmärgiga, milleks on SanS § 1 järgi ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine ettevõtte saneerimise käigus. Saneerimismenetluse eesmärgiks ei ole võlgniku vabastamine võlgadest võlausaldajate huvide kahjustamise teel. Sellise eesmärgiga saneerimismenetlust võib pidada võlausaldajate õigusi rikkuvaks ja hea usu põhimõtte vastaselt ettevõtja õigusi kuritarvitavaks. Saneerimisel tuleb arvestada ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvidega ja kaitsta nende õigusi, kelle huvid on vastandlikud (vt Riigikohtu määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-09, p 16).

Saneerimismenetluse keskne mõte on pakkuda alternatiivi pankrotimenetlusele, võimaldades makseraskustes ettevõtjal saada riigilt ajutist kaitset võlausaldajate võlgade sissenõudmise vastu, et vältida ettevõtja pankrotti. Kaitse andmise tingimus on aga, et ettevõtja suudab selle tulemusena vähemalt osaliselt võlad tasuda ja oma tegevust normaalselt jätkata. Selle menetluse edukuse korral peaks ettevõtja võlausaldajad saama oma nõuded saneerimiskava alusel rahuldatud oluliselt mitte väiksemas ulatuses kui pankrotimenetluses. Nii tulebki kohtul kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses, st anda tuleb n-ö pankrotihinnang.

50. Pankrotihinnangu raames tuleb hinnata, millises ulatuses oleks tõenäoliselt võimalik nõuded rahuldada pankrotimenetluses ettevõtja pankrotivara võõrandamise kaudu, arvestades mh menetluse kulusid. Kava hindamisel tuleb arvestada mh raha n-ö aegväärtust, kuna võlausaldaja saadud 100 000 euro väärtust 2011. a ei pruugi olla võrreldav sama rahasumma väärtusega 2021. a, st nõude ümberkujundamist ei õigusta veel see, et saneerimismenetluses kümne aasta pärast kogumis võlausaldajale makstav raha on nominaalselt sama suur või ka suurem kui aasta jooksul pankrotimenetlusest saadu. Raha väärtuse vähenemise kompenseerimise hindamiseks võiks parema ekvivalendi puudumisel olla kasutatav VÕS § 94 lg 1 järgne seadusest tulenev intressimäär. Pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse hüpoteetiliselt sellest, et

pankrotimenetlust alustatakse saneerimismenetluse algatamise seisuga (analoogselt VKS § 24 lg 4 teine lause).

Riigikohus on varem leidnud, et juba kavas tuleb võrrelda olukorda, mis saaks nõuetest kava kinnitamata jätmisel, st mis võimalused oleks nende rahuldamisel võimalikus pankrotimenetluses (vt Riigikohtu määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-09, p 19). Kohtupoolse pankrotihinnangu andmiseks saab kohus vajadusel kohustada saneerimisnõustajat ja ettevõtjat esitama täiendavaid andmeid, samuti peaks see olema üheks põhiküsimuseks kava hindavale eksperdile. Lõpphinnangu andmiseks annab kohtule võrdlemisi laia diskretsiooniruumi TsMS § 233 lg 2.

Riigikohus on analüüsinud mh ka probleemi, et **võlausaldajate rühmade moodustamise alused on liiga abstraktsed.**

Riigikohus leidis Loksa Ravikeskuse lahendis 3-2-1-122-09 järgmist.

18. SanS § 21 lg 2 kohaselt võib saneerimiskavas ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas. Kolleegiumi hinnangul tuleneb sätte sõnastusest, et saneerimiskavas ei ole kohustust moodustada võlausaldajate rühmi. Kui aga rühmad moodustatakse, peab saneerimiskava sisaldama põhjendusi rühmade moodustamise aluste kohta. Kui moodustatakse võlausaldajate rühmad, on seaduses määratud ainukeseks tingimuseks, et rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad, nt pandiga tagatud nõude võlausaldajad. Seega on võimalik moodustada saneerimiskava vastuvõtmiseks võlausaldajate rühmad ja kui võlausaldajad on jaotatud rühmadesse, hääletatakse saneerimiskava vastuvõtmise üle SanS § 24 lg 4 järgi rühmade kaupa.

Saneerimisseadus ei eristata võlgniku lähikondseid võlausaldajaid ja teisi võlausaldajaid. SanS § 24 lg 3 kohaselt on saneerimiskava vastu võetud, kui selle poolt hääletas vähemalt pool kõigist võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku kõigist hääletest. Häälte arv on aga võrdeline võlausaldaja põhinõude suurusega ja selle suurus peab olema kindlaks tehtud saneerimisseaduse alusel (SanS § 24 lg 2). Ka pankrotiseaduses ei eristata võlausaldajaid võlgniku lähikondsuse alusel.

Kui võlausaldaja leiab, et teda koheldakse saneerimiskava alusel oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega või tema õigusi on saneerimiskava koostamise või saneerimiskava vastuvõtmisel oluliselt rikutud, võib ta esitada SanS § 26 p-de 2 ja 3 alusel saneerimiskava kinnitamata jätmise avalduse. Seda õigust on puudutatud isik ka kasutanud.

Nõude õiguspärasuse esmase kontrolli kohustus on saneerimisseaduse järgi saneerimisnõustajal. SanS § 16 lg 2 järgi on saneerimisnõustaja ülesanne kontrollida võlausaldaja nõude õiguspärasust ja ettevõtja tehingute otstarbekust ja sama paragrahvi 3. lõike p 6 järgi hinnata ümberkujundatava nõude tõendatust ja õiguspärasust ning teavitada kohut nõudest, mida tegelikult ei ole, mille suurus on ebaselge või mille õiguspärasust ega tõendatust ei saa hinnata. Saneerimisnõustaja vastutus on sätestatud SanS §-s 17. Sellega on minimeeritud võimalik ettevõtja ja saneerimisteate saanud võlausaldaja (SanS § 12 lg 2 p-d 3 ja 4) nn kokkumäng, s.o kui võlausaldaja ei teavita saneerimisnõustajat, et ta nõudega ei nõustu, siis loetakse ta nõude suurusega nõustunuks (SanS § 13 lg 1).

Riigikohus leidis antud teema osas Väätsa Agro lahendis nr **3-2-1-25-11** järgmist.

39. Kolleegium juhib tähelepanu siiski olulisele menetluslikule aspektile, millega käesolevas asjas ei ole ilmselt arvestatud.

Nimelt võib saneerimiskavas SanS § 21 lg 2 esimese lause järgi ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa (vt ka Riigikohtu määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-122-09, p 18). Ühe rühma moodustavad SanS § 21 lg 2 teise lause järgi ühesuguste õigustega võlausaldajad. Võlausaldajate rühmade moodustamisel on seaduse järgi olulised tagajärjed, mh:

- kava võtavad võlausaldajad sel juhul vastu üksnes juhul, kui igas rühmas hääletas selle poolt vähemalt pool kõigist ühte rühma kuuluvatest võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku rühmas esindatud hääletest (SanS § 24 lg 4);
- kohus saab võlausaldajate vastuvõtmata kava järgi kinnitada üksnes juhul, kui kava toetab vähemalt pool igasse rühma kuuluvatest võlausaldajatest (vt SanS § 30 lg 1 p 6, § 29 lg 1 p 2);

- kohus kinnitab võlausaldajate vastuvõtmata kava üksnes siis, kui kava alusel ei kohelda mõnda võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega (SanS § 36 p 3).

Seega on võlausaldajate grupeerimisel oluline tähtsus kava kinnitamise otsustamisel, st kui nt omaette rühmas olevatest pandiga võlausaldajatest vähemalt pool kava kinnitamist ei toeta, ei ole õigust taotleda ka kohtult kava kinnitamist.

40. Kuigi võlausaldajate rühmade moodustamise kohustust SanS § 21 lg 2 esimesest lausest ei tulene, ei tähenda see seda, et faktiliselt võlausaldajaid saneerimiskavas õiguste kaupa grupeerides võiks vältida rühmitamisest tulenevaid tagajärgi üksnes seeläbi, et seda rühmadeks jagamiseks ei nimetata.

Seega, kui kavas koheldakse erinevate õigustega võlausaldajad oluliselt erinevalt, olgu nende nõuete suhtes rakendatavate saneerimisabinõude olemuse, maksete ajatamise erineva tähtsaja või nõude rahuldamise protsendi vms osas, tähendab see sisuliselt ka rühmade loomist ja sellele kehtestatud nõuete järgimise kohustust menetluses. Selline käsitlus kaitseb võlausaldajate huve ning tagab, et erinevate võlausaldajate erinev kohtlemine oleks kavas eraldi põhjendatud ja et võlausaldajatele oleks tagatud võimalus hääletada rühmade kaupa.

41. Praeguses asjas on saneerimiskavas ette nähtud sisuliselt erinevate õigustega võlausaldajate nõuete rahuldamine erineval viisil (vt V(2) kd, tl 14-16). Kavas on selle kohta aga märgitud: "Võlausaldajaid ei rühmitata. Erinevate õigustega võlausaldajate (nt pandiga tagatud nõuetega võlausaldajad) erinev kohtlemine, lähtudes võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõttest, tagatakse nende diferentseerimisega tulenevalt erinevate saneerimismeetmete rakendamisest nende nõuete suhtes." (Vt V(2) kd, tl 9). Kolleegium järeldab sellest, et tegelikult moodustati kavas eri õigustega võlausaldajate rühmad. Sisuliselt nägi rühmasid kavas võlausaldajate nõuete rahuldamisel ka nt ekspert R. Volt (vt tema arvamus, II kd, tl 218). Samas hääletust kava kinnitamise kohta rühmade kaupa ei korraldatud ega ole ka kindel, kas kava kohtule kinnitamiseks vajalik võlausaldajate enamus rühmade kaupa (nagu nõuab SanS § 29 lg 1 p 2 ja § 30 lg 1 p 6) oli olemas, st kas kohus üldse võis sellise kava kinnitada. Asja materjalidest nähtub, et nt rühmas "liisinguandjad" tõenäoliselt vajalikku hääletenamust ei saavutatud.

Kuna pank ega liisinguandja ei ole menetluses aga tuginenud sellele, et nende õigusi oleks rühmade hääletuskorra järgimata jätmise tõttu rikutud, ei ole võimalik rikkumine ka kohtulahendite tühistamise aluseks.

Täiendavalt on saneerimiskava (SanS § 21) ja nõuete ümberkujundamisega (SanS § 22) seonduvalt kohtupraktikas leitud järgmist.

Riigikohus selgitas 08.11.2017 otsuses nr 2-16-10124 järgmist.

17. SanS § 45 lg 5 kohaselt on kohtu kinnitatud saneerimiskava täitedokument saneerimiskavaga ümberkujundatud nõude suhtes ning kui saneerimiskavas on ette nähtud kohustuse täitmise tähtsaja pikendamine, ei saa saneerimiskavas nimetatud tähtsaja jooksul nõuet maksta panna.

Saneerimisel kujundatakse ümber konkreetseid nõudeid (vt SanS § 21 lg 1 p 4, §-d 22 ja 47), mitte lepinguid. Saneerimismenetluse eesmärk ja olemus on esmajoones juba tekkinud ja sissenõutavaks muutunud võlgade restruktureerimine, mitte lepingute kohtu korras muutmise tulevikku suunatuna (vt Riigikohtu 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 45). Kui nõue ei ole saneerimiskavaga hõlmatud, kehtib see muutmata kujul edasi ja kostjal on õigus nõuda hagejalt täitmist saneerimiskava väliselt.

18. Kohtud on asja lahendades lähtunud ekslikult pankrotimenetluses nõuete kaitsmisele kehtivast loogikast, mille järgi tunnustatakse ja täidetakse üksnes nõudeid, mille võlausaldajad on tunnustamiseks esitanud. Saneerimismenetluse loogika on aga erinev ning nõuete saneerimiskavasse hõlmamine ja ümberkujundamise saavutamine on esmajoones võlgniku ja saneerimisnõustaja ülesanne, st kui mingi nõue jääb kavast välja, saab selle maksta panna üldises korras, mitte see ei lõpe ega kao. Võlausaldajal ei ole huvi ega vähemasti sõnaselgelt seaduses sätestatud õigust nõuda oma nõude saneerimiskavaga ümberkujundamist.

18.1. Võlanimekirja esitab kohtule esmalt ettevõtja ise koos saneerimisavaldusega (SanS § 7 lg 3). Saneerimismenetluse algatamisel teavitab saneerimisnõustaja võlausaldajaid nii saneerimismenetluse algatamisest kui ka nende nõuete suurusest, mis neil võlanimekirja kohaselt ettevõtja vastu on (SanS § 12 lg 1, lg 2 p 3). Võlausaldajal, kelle nõuet soovitakse saneerimiskavaga ümber kujundada ja

kes ei nõustu saneerimisteate andmetega, tuleb SanS § 13 lg 1 järgi esitada saneerimisnõustajale kirjalik avaldus, milles tuleb märkida, mis osas ta saneerimisteates nimetatud nõudega ei nõustu, ja esitada neid asjaolusid tõendavad tõendid. Kui saneerimisnõustaja ei nõustu võlausaldaja avalduses oleva väitega, edastab ta avalduse koos tõenditega SanS § 13 lg 2 järgi viivitamata kohtule ja põhjendab, miks ta avalduses märgituga ei nõustu.

Kohus otsustab esitatud väidete ja tõendite alusel SanS § 13 lg 3 järgi võlausaldaja põhi- ja kõrvalnõude suuruse ning tagatiste olemasolu ja ulatuse. Selle määruse peale võlausaldaja SanS § 13 lg-st 5 (ja TsMS § 660 lg-st 1) tulenevalt kaevata ei saa. Küll saab ta SanS §-st 47 tulenevalt esitada hagi sellise nõude sissenõudmiseks, mille kohta saneerimiskava ei kehti.

18.2. Saneerimiskava koostab SanS § 20 lg 1 järgi ettevõtja nimel samuti saneerimisnõustaja ja võlausaldaja ei saa selle sisu mõjutada. SanS § 21 lg 1 p 4 järgi tuleb saneerimiskavas mh ette näha rakendatava saneerimisabinõu kirjeldus ja eesmärgipärasuse analüüs, sh võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjeldus ja põhjendus.

18.3. Kolleegiumi arvates ei oleks aga saneerimise loogikaga kooskõlas, kui kava ei oleks võimalik hiljem laiendada lisandunud või esialgu kavast välja jäänud nõuetele, kuna nende maksmapanek täies ulatuses võib saneerimise eesmärgi nurjata. Seetõttu peab kolleegium võimalikuks ka saneerimiskava muutmist sarnaselt kava kinnitamisega ja kohaldada seejuures analoogia alusel võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse § 35.

19. Lisaks saab saneerimismenetluses üldjuhul ümber kujundada üksnes saneerimismenetluse algatamise ajaks sissenõutavaks muutunud nõudeid, st mitte nõudeid, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks või ei ole isegi tekkinud. Nii ei saa vähemalt üldjuhul etteulatuvalt muuta kestvuslepingutest tulenevaid nõudeid, st sisuliselt muuta etteulatuvalt kestvuslepingut (vt Riigikohtu 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 45).

Erandlikult saab saneerimise huvides siiski sekkuda ajutiselt ka kestvuslepingutesse, kui vastasel korral ei oleks saneerimisega taotletavat eesmärki võimalik saavutada ja see ei kahjusta ebaproportsionaalselt võlausaldajate huve (vt Riigikohtu 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 46).

Riigikohus leidis Loksa Ravikeskuse lahendis **3-2-1-122-09** seonduvalt **saneerimiskavas sätestatud saneerimiskava täitmise tähtajaga** järgmist. Saneerimisseaduses ei sätestata saneerimiskava täitmise tähtaega. Saneerimiskava osalised on vabad otsustama, kui pika tähtaja jooksul saneerimine toimub. SanS § 24 lg 1 järgi võtavad saneerimiskava vastu võlausaldajad hääletamise teel koosolekul või koosolekut pidamata. Sama paragrahvi 5. lõike kohaselt võtavad hääletamisest osa üksnes need võlausaldajad, kelle nõue kujundatakse ümber. Kuna saneerimiskava kavand saadetakse võlausaldajale, on võlausaldajal õigus anda arvamus ka saneerimiskava täitmise tähtaja kohta. Kolleegium leiab, et andes seadusega saneerimise osalistele õiguse ise otsustada ettevõtte saneerimiskava täitmise tähtaja üle, võib eeldada, et saneerimiskava täidetakse mõistliku aja jooksul. Kuna saneerimiskava täitmise ajal ei saa ettevõtja vastu esitada pankrotiavaldust ega ka hagi saneerimiskavaga ümberkujundatud nõuete alusel, peab selline õiguste piiramine toimuma konkreetse ettevõtte saneerimise vajadustest lähtudes. Sellest tulenevalt leiab kolleegium, et saneerimiskava täitmise aeg ei tohiks olla ebamõistlikult pikk. Kolleegium juhib kohtute tähelepanu ka sellele, et SanS § 21 lg 1 p 2 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama, milline on ettevõtte prognoositav majanduslik seisund pärast saneerimist. Kolleegium leiab, et kui saneerimisnõustajad veenavad kohut, et just nt kümme aastat on saneerimiskava täitmise vajalik ja optimaalne aeg, võib erakordsetel asjaoludel olla saneerimiskava täitmiseks mõistlik just selline aeg. Kuid erakordsed asjaolud, mis õigustaksid erakordselt pikka tähtaega, peavad olema saneerimiskavas esile toodud. Sellisel juhul peab saneerimiskavast nähtuma, miks saneerimisnõustajad eelistavad saneerimismenetlust pankrotimenetlusele. Kolleegiumi hinnangul tuleb eristada püsivat maksejõuetust ja ettevõtja ajutist maksejõuetust, mis on saneerimismenetlusega ületatav. (p 20)

Lisaks eelnimetatule on Riigikohus Väätša Agro lahendis nr **3-2-1-25-11** analüüsinud seonduvalt **saneerimiskavaga** mh alljärgnevat.

36. Saneerimisseadus ei näe ette võimalust, et saneerimismenetlust ei algatata või saneerimiskava ei kinnitata põhjusel, et ettevõtja makseraskused on põhjustatud ettevõtja juhtorganite liikmete oskamatusel, lohakusel või lausa pahatahtluse (sh kuritegude) tõttu. Seadus ei omista makseraskuste tekkimise põhjustele menetluse algatamise eeldusena tähendust. Samas saab kohus seda arvestada, kui ta lahendab kava kinnitamist, mh kas sellistel asjaoludel tekkinud võlgade ümberkujundamine

taotletud viisil on ikka õigustatud ning kas kava täitmise tõenäosus nt sama juhtkonnaga jätkates on ikka piisavalt tagatud ja võlausaldajate huve arvestades õigustatud.

37. Saneeritava ettevõtte jätkusuutliku majandamise võimalikkus pärast saneerimist on SanS § 8 lg 1 p 3 järgi üks saneerimismenetluse algatamise eeldus. Kohus kinnitab võlausaldajate vastuvõtmata saneerimiskava SanS § 30 lg 1 p 4 järgi mh vaid juhul, kui saneerimisnõustaja hinnangul on ettevõtte saneerimine tõenäoline. See ei tähenda siiski, et kohus võiks saneerimisnõustaja positiivse hinnangu puhul jätta kava kontrollimata, vaid ta peab hindama kava realistlikkust ja realiseeritavust. Riigikohus tõlgendas samas asjas tehtud määruses (tsiviilasi nr 3-2-1-131-10, p 19) SanS § 36 p 2 selliselt, et kohus ei kinnita kava, kui seda ei pea tõenäoliselt edukaks ükski kohtu määratud ekspert.

Seaduse mõttega ei ole kooskõlas kinnitada kava, mida ettevõtja tõenäoliselt täita ei suuda. Kava täitmise tõenäosust hinnates saab kohus lähtuda üksnes kavas ettenähtud saneerimisabinõudest ega hinda seda, kas need on lubamatud, mh kas mõne võlausaldaja õigusi on ebaproportsionaalselt kahjustatud. Seda kontrollib kohus eraldi. Kohtu roll kava edukuse kontrollimisel on anda hinnang, kas esitatud kujul on kava täitmine tõenäoline, lähtudes ümberkujundatavate kohustuste iseloomust ja suuruselt, ettevõtja varast ja võimalikest rahavoogudest ning muudest olulistest asjaoludest. Seejuures ei ole vaja teha täiemahulist majandusanalüüsi, vaid piisab üldisest hinnangust tõenäosuse alusel. Silmas tuleb pidada, et mida pikem on kava tähtaeg, seda vähem objektiivsem selline hinnang on ja seda põhjalikum peaks see olema. Vajadusel võib kohus küsida ettevõtjalt või saneerimisnõustajalt täiendavaid andmeid ja põhjendusi.

Riigikohus on lahendis nr **3-2-1-164-16** selgitanud **saneerimiskava koostamist ja võlausaldajale kättetoimetamist** järgmiselt.

21. SanS § 20 lg-t 3 tuleb koostoimes § 12 lg 2 p-ga 6 tõlgendada nii, et võlausaldajatele saneerimiskava projekti kättetoimetamisel peab võlausaldajatele jääma kavaga tutvumiseks enne kava vastuvõtmise otsustamist aega vähemalt kaks nädalat.

22. SanS § 20 lg 3 järgi toimetatakse vähemalt kaks nädalat enne SanS § 12 lg 2 p-s 6 sätestatud tähtaja lõppu saneerimiskava projekt võlausaldajale kätte sellega tutvumiseks ja seisukoha võtmiseks. Kuigi SanS § 12 lg 2 p 6 viitab nii saneerimiskava vastuvõtmise kui ka kohtule kinnitamiseks esitamise tähtajale, leiab kolleegium, et SanS § 20 lg-s 3 on silmas peetud siiski kava vastuvõtmise tähtaja möödumist. Ringkonnakohtu vastupidine tõlgendus (vt ringkonnakohtu määruse p 60), et seda tähtaega arvestatakse kava kohtule esitamise tähtajast lähtudes, võimaldaks esitada kava võlausaldajatele tutvumiseks ka üksnes päev enne kinnitamise otsustamist.

Võlausaldajate õiguste kaitse on tagatud ning neil on võimalik menetluses sisuliselt osaleda ja tahet avaldada üksnes siis, kui neile on antud mõistlik aeg ja võimalus saneerimiskavaga tutvuda. See on tagatud aga üksnes juhul, kui neile jääb seisukoha kujundamiseks mõistlik tähtaeg enne kava vastuvõtmise otsustamist.

23. Kui kohus on võlausaldajatele saneerimiskavaga tutvumiseks antud tähtaega lühendanud või kui kohtu määratud tähtaega ei ole järgitud, tuleb kolleegiumi arvates võlausaldaja seisukohta kava vastuvõtmise kohta arvestada ka juhul, kui seisukoht on esitatud kahe nädala jooksul kava projekti talle kättetoimetamisest.

24. Kui võlausaldaja on vaatamata talle saneerimiskavaga tutvumiseks ettenähtud aja lühendamisele kava vastuvõtmise kohta seisukoha siiski avaldanud ega ole välja toonud, mida ta oleks võinud pikema tähtaja jooksul täiendavalt esitada, ei ole kolleegiumi arvates tegu rikkumisega, mis oleks sedavõrd oluline, et see peaks kava kinnitamise välistama.

Kohus saab seda seisukohta kava kinnitamise avalduse esitamisel hinnata ja kõrgema astme kohtul puudub õigus diskretsiooniõiguse kasutamisse üldjuhul sekkuda. Seetõttu ei oleks pankade väited kavaga tutvumiseks antud tähtaja lühiduse kohta toonud kaasa ringkonnakohtu määruse tühistamist. Pangad on rikkumise tagajärjena näinud seda, et mõned teised võlausaldajad võisid olla hääletamisel informeerimata ja segaduses. Sellele pidanuks aga tuginema iga võlausaldaja ise, mitte pangad teiste võlausaldajate eest.

27. Saneerimisseadus ei reguleeri võlausaldajate õigusi tutvuda teiste võlausaldajate nõuetega ega saneerimiskava projektiga enne selle kinnitamiseks esitamist. Saneerimiskavas võlausaldaja nõude kindlaksmääramisel saavad vastuväiteid esitada vastav võlausaldaja ise ja ettevõtja (SanS §-d 12 ja 13). Teised võlausaldajad nõuete kindlaksmääramisel erinevalt pankrotimenetlusest (PankrS § 100 lg 4) ei osale. Ettevõtjal on saneerimismenetluses kohtule ja saneerimisnõustajale teabe andmise kohustus (kaasaaitamiskohustus) (SanS § 14). Sellest järeldub, et keskne roll võlausaldajate võrdse

kohtlemise tagamisel ja saneerimiskava kinnitamise formaalsete eelduste täitmise hindamisel on saneerimisnõustajal ja kohtul.

28. Samas näeb SanS § 26 p 3 võlausaldajale ette võimaluse esitada kohtule avaldus, jätmaks ka võlausaldajate vastuvõetud saneerimiskava kinnitamata mh põhjusel, et kava alusel koheldakse teda oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega või võrreldes teiste samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega. Selle avalduse saab võlausaldaja SanS § 10 lg 2 p 3 ja § 26 järgi esitada kohtule kava esitamise tähtaja jooksul. Avalduse esitamiseks peab võlausaldajal olema aga teave nii saneerimiskava kui ka hääletamistulemuste kohta, hindamaks kava vastuvõtmise õiguspärasust. Sellest järeldab kolleegium, et võlausaldajale tuleb tagada juurdepääs hääletamistulemustele kohe pärast kava vastuvõtmise otsustamist. Selle peab tagama nii saneerimisnõustaja kui ka kohus, kes peab võlausaldajale kui menetlusosalisele võimaldama ka toimikuga tutvuda (TsMS § 59 lg 1, § 199 lg 1 p 1). Kohus saab seda õigust piirata TsMS § 59 lg 1 alusel.

4.1.4.3. Siseriikliku õiguse tõhustamisvajaduse analüüs

Alljärgnevalt käsitletakse teemasid, mis võiksid aidata kaasa siseriikliku õiguse tõhustamisele lisaks Direktiivist tulenevatele nõuetele.

Saneerimiskava koostamine ja esitamine

- Ettevõtja ja saneerimisnõustaja

Vastavalt SanS § 21 lg-le 1 koostab pärast saneerimismenetluse algatamist saneerimisnõustaja ettevõtja nimel saneerimiskava. SanS § 21 lg 2 kohaselt on võimalik saneerimiskava koostada ka enne saneerimismenetluse algatamist. Seega on põhimõtteliselt võimalik lahendus, et saneerimiskava koostab ettevõtja ise juba enne saneerimismenetluse algatamist ja esitab selle koos saneerimismenetluse algatamise avaldusega. Seda lähenemist ei ole vaja muuta, selline võimalus peab ettevõtjale jääma.

SanS § 21 lg 1 ja 2 sõnastuse pinnalt võib tõstatada küsimuse, sellest, milline täpselt peab ikkagi olema ettevõtja ning saneerimisnõustaja rollijaotus saneerimiskava koostamisel — kas kava koostamine pärast saneerimismenetluse algatamist on saneerimisnõustaja ainukohustus või on saneerimisnõustajal pigem kohustus abistada ettevõtjat saneerimiskava koostamisel. Kui SanS § 21 lg 1 sõnastus paneb saneerimiskava koostamise kohustuse üheselt saneerimisnõustajale, siis SanS § 21 lg 2 sõnastus on umbisikulisem, viidates küll selgelt ettevõtja võimalusele koostada saneerimiskava juba enne saneerimismenetluse algatamist, kuid võimaldades esitada siiski küsimuse kava koostamiseks kohustatud isiku kohta ka pärast saneerimismenetluse algatamist. Lisaks, ka saneerimiseaduse seletuskiri viitab § 27 selgituste juures põhimõttelisele võimalusele, et saneerimiskava on (ka pärast saneerimismenetluse algatamist) koostanud ettevõtja ise.

Käesoleva analüüsi koostajad on seisukohal, et saneerimisnõustajal ning ettevõtjal on saneerimiskava koostamisel koostöökohustus, kusjuures saneerimisnõustaja peaks hoidma kava koostamisel juhtrolli ja vastutama kava koostamise eest (SanS § 16 lg 2, lg 3 p 3 ja § 20 lg 1). See, et saneerimisnõustaja juhib saneerimiskava koostamist ja vastutab selle eest, on ka põhjendatud, kuna saneerimisnõustaja saab selle eest tasu; täpsemalt saneerimiskava koostamine on saneerimisnõustaja tasu üks olulisematest komponentidest.⁴⁴² Lisaks omab saneerimisnõustaja eelduslikult ettevõtjast suuremat kompetentsi ja kogemust saneerimiskavade koostamisel, mistõttu on tema juhtroll saneerimiskava koostamise juures oluline. SanS § 14 lg 2 sätestab ettevõtja kohustuse osutada saneerimisnõustajale abi tema ülesannete täitmisel. Ettevõtja ja saneerimisnõustaja koostöö saneerimiskava koostamisel on välja kujunenud praktika, mis on ka arusaadav, sest väga raske oleks ette kujutada kuidas oleks saneerimiskava koostamine võimalik ilma nimetatud osapoolte koostööta. Samas möönavad analüüsi autorid, et SanS § 21 vajab ilmselt ettevõtja ning saneerimisnõustaja kohustuste paremaks piiritlemiseks sõnastuse täpsustamist ennekõike seeläbi, et selgelt oleks sätestatud ettevõtja kohustus teha saneerimisnõustajaga koostööd saneerimiskava koostamisel. Selline lahendus annab ettevõtjale selge indikatsiooni, et tal on saneerimisnõustaja ees kohustus teha nõustajaga kava koostamisel koostööd ja nõustajat kava koostamisel igakülgsest abistada ning kui ettevõtja seda ei tee, on saneerimisnõustajal alus pöörduda kohtu poole taotlusega ettevõtte saneerimismenetlus lõpetada koostöö puudumise tõttu (SanS § 39 lg 2 p 1). Siinjuures tuleks poolte koostöö ja kaasaaitamiskohustuse täpne sisustamine jätta praktika kujundada. Selliselt oleks ettevõtjal ja

⁴⁴² Justiitsministri määrus: „Saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad“ § 4 lg 4 p 5.

saneerimisnõustajal võimalik iga kaasuse asjaolusid arvestades leppida kokku mõistlik rollijaotus saneerimiskava koostamisel.

See, kes saneerimiskava füüsiliselt kohtule ja võlausaldajatele esitab, on pigem tehniline küsimus ja praktikas otsustatakse see saneerimisnõustaja ja ettevõtja vahel. Levinud on näiteks praktika, kus saneerimiskava allkirjastavad nii ettevõtja kui ka saneerimisnõustaja ning selle võlausaldajatele ja kohtule esitamise korraldab reeglina saneerimisnõustaja. Lähenedes, kus saneerimiskava⁴⁴³ esitab võlausaldajatele saneerimisnõustaja, on mõistlik, kuna reeglina annab saneerimisnõustaja kavaga kaasa oma seisukoha ja selgitab kava üle hääletamisega seonduvat. Lisaks on mõistlik kava võlausaldajatele esitada teha kavast ka kokkuvõte (seda eriti suuremahuliste saneerimiste puhul). Asjaolu, et kava on allkirjastanud ja esitab võlausaldajatele neutraalne saneerimisnõustaja, lisab kavale võlausaldajate silmis usaldusväärust ja soodustab seeläbi kava vastuvõtmist. Siinkohal on oluline märkida, et kuna saneerimisnõustajal on SanS § 27 järgi nii kui nii kohustus esitada kohtule saneerimiskava esitamisega kirjalik arvamus saneerimiskava kohta. Töörühm ei näe seega otsest vajadust reguleerida seaduse tasemel seda, kes saneerimiskava füüsiliselt kohtule ja võlausaldajatele esitab.

Lähtudes eeltoodust on töörühm seisukohal, et saneerimiskava koostamise eest peab vastutama jääma saneerimisnõustaja, kuid ettevõtjal on saneerimisnõustaja ees kava koostamisel koostöö ja kaasaaitamiskohustus. Kuidas täpselt pooled igakordselt omavahelist koostöökohustust sisustavad, on mõistlik jätta praktika kujundada. Tuleks kaaluda SanS § 20 lg 1 sõnastuse täiendamist selliselt, et see sätestaks ettevõtja koostöö- ja kaasaaitamiskohustuse saneerimisnõustajaga saneerimiskava koostamisel.

- Võlausaldaja

Olukorras, kus võlausaldajal oleks õigus algatada võlgniku ettevõtte saneerimismenetlus, saab küsida selle järele, kas oleks põhjendatud anda võlausaldajale ka saneerimiskava esitamise õigus. See annaks võlausaldajale väga tugeva positsiooni läbirääkimistel saneerimiskava tingimuste üle. Töörühm võlausaldajale saneerimiskava esitamise õiguse andmist ei toeta. Seda järgmistel põhjustel.

Võlausaldajale saneerimiskava esitamise õiguse andmine viiks saneerimismenetluse kaugemale aktiivse ja vabatahtlikult tegutseva võlgniku põhimõtetest. Kui anda võlausaldajale saneerimiskava esitamise õigus, satub kahtluse alla võlgniku initsiatiiv ja roll saneerimismenetluse läbiviimise, kuna võlausaldaja oleks see, kes saaks kujundada võlgniku ettevõtte saneerimise tingimused ja need võlgnikule kehtestada. Tõenäoliselt mõjutaks see negatiivselt enamike ettevõtjate soovi oma ettevõtteid saneerida, mis tooks omakorda kaasa edukate saneerimiste vähenemise. Teiseks on praktikas küsitav, kas võlausaldaja suudaks esitada kvaliteetse saneerimiskava. Arvestada tuleb ka seda, et saneerimiskava esitamiseks ettenähtud aeg on piiratud. Kui ettevõtja ja saneerimisnõustaja koostööd tugineb eelduslikult vastastikusel usaldusel ja ka teadmisel, et saneerimisnõustaja on erapooletu asjatundja, kelle ülesandeks on ettevõtte saneerida, siis võlausaldaja positsioon võlgniku vaatest on ilmselgelt kallutatud, mis omakorda seab võlgniku ja võlausaldaja koostöö saneerimiskava koostamisel tugeva kahtluse alla. Ilma võlgniku sisendita ei ole realistlikku saneerimiskava koostada võimalik. Kolmandaks on küsitav võlausaldajate valmisolek saneerimiskava koostada. Kui võlausaldaja poolt võlgniku saneerimisavalduse esitamine on efektiivne meede saneerimisavaldus varasema algatamise soodustamiseks, võimaldades aktiivsel võlausaldajal juhtida ettevõtja tähelepanu saneerimisvajadusele ning aidata seeläbi koostöös ettevõtjaga (võlausaldaja saneerimisavalduse esitamine eeldab võlgniku nõusolekut) ettevõtte majanduslikud raskused ületada, siis saneerimiskava esitamise õiguse andmine seda eesmärki ei pruugi täita. Seda ainuüksi põhjusel, et võlausaldajad mõistavad ka ise oma positsiooni vastandlikkust ettevõtja omale, mis läbi oleks selliste võlausaldajate hulk, kes oleksid realselt valmis võlgniku saneerimiskava koostama ja kandma (vähemalt alguses) sellega seonduvat ressursikulu, ilmselt vähene. Võlausaldajal positsioonilt on primaarne saada võimalikult väikeste kuludega oma nõudele võimalikult suures ulatuses rahuldust, mitte teha kulutusi oma võlgniku saneerimiseks tulevase kasu lootuses.

- Saneerimisnõustaja

Eraldiseisev küsimus on, kas sätestada saneerimisnõustajale ainuisikuliselt õigus saneerimiskava esitamiseks. Sellist lahendust on pooldanud Andres Juhkam oma magistritöös. Kokkuvõtlikult on Andres Juhkam leidnud, et saneerimisnõustajal on parim positsioon saneerimiskava esitamiseks ja

⁴⁴³ SanS § 20 lg 3 räägib saneerimiskava projektist, sidudes kava projektistaatuse ilmet asjaoluga, et võlausaldajad ei ole seda veel heaks kiitnud. Saneerimiseseaduse mõistekasutus näib viitavat, et saneerimiskava projekt muutub saneerimiskavaks pärast seda, kui võlausaldajad on selle heaks kiitnud. Saneerimiseseaduse sõnastus ei ole selles osas siiski järjepidev (vt nt SanS § 20 lg 4 ja SanS § 23 lg 1 vs SanS § 24).

kõikide menetluse osapoolte huvide kaitseks tasakaalustatud viisil. Samas viitab ka Andres Juhkam, et saneerimisnõustaja koostaks saneerimiskava koostöös ettevõtja ja võlausaldajatega.

Töörühm ei poolda saneerimisnõustajale ainuisikulist saneerimiskava esitamise õiguse andmist. Ülal asus töörühm seisukohale, et saneerimiskava koostamine on saneerimisnõustaja vastutada ning ta kannab selle koostamisel juhtrolli ning ettevõtjal on saneerimisnõustaja suhtes koostöö- ja kaasaaitamiskohustus. Esiteks saneerimisnõustaja juhtrolli kandmine saneerimiskava koostamisel on juba piisav täitmaks saneerimisnõustajale kava koostamise (ainuõiguse) andmise eesmärgi (s.o ennekõike nõustaja pädevuse ja oskuste parimal viisil ettevõtja huvides rakendamine). Teiseks on keeruline ette kujutada kuidas oleks saneerimisnõustajal mõistlikult võimalik koostada kvaliteetset saneerimiskava ilma ettevõtja osaluseta. Sätestades saneerimiskava koostamise õiguse ainult saneerimisnõustajal, on tõenäoline, et praktikas võivad tekkida ebakõlad ettevõtja rolli üle kava koostamisel ning see oleks saneerimismenetluse eesmärgi arvestades ebasoovitav, kuna seaks ohtu efektiivse saneerimismenetluse läbiviimisele. Töörühm peab oluliseks aktiivse ettevõtja põhimõtte järgimist ka saneerimiskava koostamisel, mis tähendab seda, et ettevõtja peab kava koostamisel aktiivselt läbi koostöö- ja kaasaaitamiskohustuse osalema. Andes kava koostamise ainuõiguse saneerimisnõustajale võib aktiivse ettevõtja põhimõtte sattuda küsimuse alla ning see võib negatiivselt mõjutada ettevõtja soovi saneerida. Saneerimisnõustaja roll saneerimismenetluses peab olema pigem abistav ja kaasaaitav.

Töörühma poolt välja pakutud lahendus, kus saneerimisnõustaja kannab saneerimiskava koostamisel juhtrolli ning ettevõtja on kohustatud temaga koostööd tegema, on kõige optimaalsem lahendus saneerimisnõustaja ning ettevõtja potentsiaali rakendamiseks ettevõtte saneerimisel. See jätab ettevõtjale ja saneerimisnõustajale samas ka piisavalt vabadust omavahelise koostöö kujundamiseks ning aktiivsele saneerimisnõustajale võimaluse kanda kava koostamisel täpselt nii ulatuslikku rolli, kui ta vajalikuks peab. Lisaks ei too töörühma poolt pakutud lahendus kaasa vajadust kehtivat saneerimisseadust oluliselt muuta. SanS § 20 lg 1 sätestab niigi, et saneerimiskava koostab saneerimisnõustaja ettevõtja nimel.

Võlausaldaja rühmade moodustamine

Rühmade moodustamisest üldiselt lähtudes Direktiivist. Direktiivi artikkel 8 lg 1 (d) näeb saneerimiskavas ette võlausaldajate rühmade moodustamise ja iga rühma nõuete ja huvide konkreetsete väärtuste ära toomise. Direktiivi artikkel 9 lg-d 4 ja 5 reguleerivad samuti rühmade moodustamist. SanS § 21 lg 2 kohaselt võib saneerimiskavas ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas. Riigikohus on oma lahendis 3-2-1-122-09 punktis 18 selgitanud, et „Saneerimiskavas ei ole kohustust moodustada võlausaldajate rühmi. Kui aga rühmad moodustatakse, peab saneerimiskava sisaldama põhjendusi rühmade moodustamise aluste kohta. Kui moodustatakse võlausaldajate rühmad, on seaduses määratud ainukeseks tingimuseks, et rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad, nt pandiga tagatud nõude võlausaldajad. SanS-is ei eristata võlgniku lähikondseid võlausaldajaid ja teisi võlausaldajaid. Hääle arv on võrdeline võlausaldaja põhinõude suurusega ja selle suurus peab olema kindlaks tehtud saneerimisseaduse alusel (SanS § 24 lg 2). Ka pankrotiseaduses ei eristata võlausaldajaid võlgniku lähikondsuse alusel“. Seega on Riigikohus viidanud võimalusele, et eraldi rühma võib moodustada võlgniku lähikondsetest. Riigikohus on oma lahendis 3-2-1-25-11 punktides 39 kuni 41 selgitanud, et „Võlausaldajate grupeerimisel on oluline tähtsus kava kinnitamise otsustamisel, st kui nt omaette rühmas olevatest pandiga võlausaldajatest vähemalt pool kava kinnitamist ei toeta, ei ole õigust taotleda ka kohtult kava kinnitamist./--/Kui kavas koheldakse erinevate õigustega võlausaldajad oluliselt erinevalt./--/tähendab see sisuliselt ka rühmade loomist ja sellele kehtestatud nõuete järgimise kohustust menetluses.“

Direktiivi ülevõtmise raames saab lahendada siseriiklikult kerkinud probleemkohad seoses võlausaldaja rühmade moodustamisega. Direktiivi artikkel 8 lg 1 p (d) näeb ette, et nähakse ette ka iga rühma nõuete ja huvide konkreetsete väärtused. Reguleerimise selguse ja täpsuse huvides on töörühm teinud ettepanekud Direktiivi regulatsioon üle võtta sätestades saneerimiskavas ka iga rühma nõuete ja huvide konkreetsete väärtused. Töörühma hinnangul, selleks, et anda ettevõtjale ja saneerimisnõustajale suurem vabadus erinevate võlausaldajate rühmade moodustamiseks, tuleks kaaluda Direktiivi artikkel 9 lg 4 ls 1 sõnastuse ülevõtmist saneerimisseadusesse ja sätestada, et võlausaldajaid võib rühmitada lähtudes huvides, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised. Ühtlasi on põhjendatud SanS § 28 ja § 36 muuta viisil, mille kohaselt kontrollib kohus kava kinnitamisel võlausaldajate rühmitamise aluseid.

Võlgnikuga seotud isikud. Töörühm on punktis 4.1.4.1 asunud seisukohale, et Direktiivi artikkel 9 lg 4 lausetes 1 ja 2 nimetatud nõuetega kooskõla saavutamiseks vajalik täiendada saneerimisseadust (nt SanS § 21 lg 2) regulatsiooniga, et eraldi rühma peavad moodustama tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad. Töörühm avaldas seejuures seisukohta, et nimetatud regulatsioon ei välistaks selline regulatsioon võimalust rühmitada võlausaldajaid teiste huvide või õiguste järgi, aga ka võimalust moodustada tagatud võlausaldajate sees eraldi klasse, mis arvestaksid tagatiste prioriteetsust ja seega ka võlausaldaja varasemaid investeeringuid. Nähtuvalt Riigikohtu lahendi 3-2-1-122-09 punktis 18 väljendatud seisukohast tuleks töörühma hinnangul kaaluda ka võlgnikuga seotud isikutest (s.o võlgniku lähikondsetest) eraldi rühma moodustamist. Sellise eraldiseisva rühma moodustamine võiks olla vajalik olukorras, kus võlgnikuga seotud isikutel on eraldiseisev tugev huvi saneerimise vastu, mis võiks hakata ohustama saneerimiskava vastuvõtmist olukorras, kus võlgnikuga seotud isik oleks teist nõ tagamata võlausaldajatega ühes rühmas. Olukorras, kus võlgnikuga seotud isikud oleks eraldi rühmas, saaks selle rühma osas põhjendatud juhtudel rakendada nõ *cram-down* reeglistikku ning välistada seeläbi võlgnikuga seotud isikute potentsiaalne negatiivne mõju saneerimiskavale ja selle vastuvõtmisele (vt siin täiendavalt teema 4.4 *Rühmade ülene kohustamine*). Võlgnikuga seotud isikute ringi määratlemisel saab eeskujuks võtta PankrS § 117 sätestatud võlgniku lähikondsete regulatsiooni. Töörühma hinnangul vajab eraldi kaalumist see, kas sätestada rühmade võlgnikuga seotud isikutest rühma moodustamine kohustusena või jätta see igas saneerimisasjas igakordselt otsustamiseks. Võlgnikuga seotud isikutest rühma moodustamise kohustuse sätestamise otsustamisel tuleb kaaluda, kas Direktiivi artikkel 9 lg 4 regulatsioonist (rühmad moodustatakse piisavalt ühetaoliste kontrollitavate huvide alusel) tulenev võimalus moodustada igakordselt vajadusel rühm ka võlgnikuga seotud isikutest (lähikondsetest) on piisav. Kui leida, et võlgnikuga seotud isikutest rühma moodustamine tuleks jätta igakordse otsustamise küsimuseks, oleks põhjendatud sellele võimalusele tähelepanu juhtimine nt seadusemuudatuse seletuskirjas.

Omakapitali omanikud. Direktiivi artikkel 12 käsitleb omakapitali omanikke. Käesolevas analüüsis on omakapitali omanikega seonduvat analüüsitud teema 4.5 *Omakapitali omanikud* all, käesolevaga viidatakse nimetatud analüüsile. Lähtudes Direktiivi artiklis 12 antud omakapitali omanike regulatsioonist on töörühm seisukohal, et omakapitali omanikest on vajalik moodustada eraldi rühm tagamaks omakapitali omanike teiste võlausaldajate huvide arvestamist saneerimismenetluses. Seda lähenemist toetab INSOL Direktiivi kohta esitatud juhistes, mille punktides 64-67 on leitud, et omakapitali omanikest tuleks moodustada eraldi rühm.⁴⁴⁴ Omakapitali omanikest rühma moodustamine tuleks sätestada kohustusena, mis tähendab seda, et juhul kui konkreetnes saneerimiskaasuses on omakapitali omanikud relevantset viisil saneerimiskavas hõlmatud, tuleb neist moodustada eraldi rühm. Üheks selliseks juhiks võiks näiteks olla olukord, kus kava puudutab omakapitali omanikke läbi selle, et üheks saneerimisabinõuks on ettevõtte osaluse võõrandamine (SanS § 22 lg 1 p 4)(vt selle kohta ka teema *Saneerimismenetluse mõju nõuetel* alapunkt 1.2.3 punkt 3). Omakapitali omanikest eraldi rühma moodustamine annab võimaluse allutada see vajadusel *cram down* regulatsioonile ning välistada seeläbi omakapitali omanike põhjendamatu negatiivse mõju saneerimiskava vastuvõtmisele ja saneerimismenetlusele üldisemalt.

Saneerimiskavas sisalduv informatsioon

Direktiivi artikkel 8 lg 1 p-d (c) ja (e) näevad ette, et saneerimiskava peaks sisaldama infot nii puudutatud isikute ja nende nõuete ning ka isikute kohta, keda saneerimiskava ei hõlma, kusjuures ära peaksid olema toodud põhjendused, miks nimetatud isikut kavast välja on jäetud. Töörühm on ülal teinud ettepaneku Direktiivi vastav regulatsioon saneerimisseadusesse üle võtta.

Saneerimiskavas esitatava informatsiooni osas on praktikas tekkinud küsimusi seoses sellega, kui detailne peab olema saneerimiskavas esitatav informatsioon. Direktiivi ülevõtmine peaks märkimisväärses osas andma juurde õigusselgust ning ühtlustama saneerimiskavade koostamise praktikat. Töörühm peab vajalikuks märkida, et oluline on, et saneerimiskavaga hõlmatud võlausaldajal oleks ülevaade võlgniku kogu võlgade struktuurist (k.a. kohustuste osas, mis ei kajastu raamatupidamises – nt on ettevõtja poolt antud garantiid bilansivälised kohustused). Vastupidisel juhul ei ole võimalik võlausaldajal hinnata, kas teda koheldakse halvemini võrreldes võlausaldajatega, kes jäeti kavast välja ning ei ole saneerimismenetlusesse kaasatud. Seda tuleks Direktiivi vastava regulatsiooni ülevõtmisel silmas pidada.

Põhjendatud on (arvestades sh SanS § 21 lg 1 regulatsiooni ja Direktiivi artiklitest 8 ja 9 tulenevaid nõudeid) sätestada saneerimiskavas rahavoogude aruanne; ettevõtja võla- ja varanimikiri; ülevaade

⁴⁴⁴ Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020. Lk 21-22.

saneerimiseks vajalikust täiendavast finantseerimisest ja finantseerimise allikatest; võlausaldajate nõuete ümberkujundamise plaan, koos põhjendusega ümberkujundamiseks valitud nõuete ja ümberkujundamise viisi osas; samuti võlausaldajate rühmade moodustamise alused ning põhjendused.

Raha aegväärtus

Saneerimiskavas sisalduva informatsiooniga seondub küsimus nõ pankrotitesti tegemise kohustuse sätestamisest saneerimiskavas ning raha nõ aegväärtuse arvestamisest saneerimiskavas. Töörühm toetab nii pankrotitesti sätestamist saneerimiskava osana kui ka raha aegväärtuse arvestamist saneerimiskavas. Selleks tuleks täiendada saneerimisseadust (SanS § 21) regulatsiooniga, millega sätestatakse, et saneerimiskava peab sisaldama võlausaldaja nõuete rahuldamise määrade kohta saneerimiskava alusel võrrelduna nõuete rahuldamise määradega pankrotimenetluses (pankrotitest), võttes seejuures arvesse raha väärtuse muutust ajas (raha aegväärtus). Töörühm on asunud seisukohale, et Riigikohtu praktikast tuntud pankrotitesti on käsitlevat Direktiivis sätestatud võlausaldajate parimate huvide testina (Direktiivi Art 2 p 6), vt selle kohta täpsemalt teema 4.2 Saneerimiskava kinnitamine.

Riigikohus on oma lahendis 3-2-1-25-11 p 49-50 avanud mh ka raha aegväärtuse hindamise põhimõtet, märkides: „Kava hindamisel tuleb arvestada mh raha n-ö aegväärtust, kuna võlausaldaja saadud 100 000 euro väärtust 2011. a ei pruugi olla võrreldav sama rahasumma väärtusega 2021. a, st nõude ümberkujundamist ei õigusta veel see, et saneerimismenetluses kümne aasta pärast kogumis võlausaldajale makstav raha on nominaalselt sama suur või ka suurem kui aasta jooksul pankrotimenetlusest saadu. Raha väärtuse vähenemise kompenseerimise hindamiseks võiks parema ekvivalendi puudumisel olla kasutatav VÕS § 94 lg 1 järgne seadusest tulenev intressimäär.“ Raha aegväärtusega arvestamine on ennekõike kava hindamise üks kriteeriume, kuid raha aegväärtust on põhjendatud kajastada ka juba kavas endas. Praktikast seda ka tehakse.

Töörühm teeb ettepaneku sätestada raha aegväärtusega arvestamise kohustus saneerimisseaduses. Sõnastuse väljatöötamisel saab võtta eeskujuks VÕVS § 24 lg-s 4 sätestatu: „.../Võlausaldajate/ huvide ja õiguste kaalumisel hindab kohus, m.h ka seda, kui suures ulatuses oleks võimalik rahuldada vastuväite esitanud võlausaldaja nõue pankrotimenetluses, võrreldes ümberkujundamiskava alusel sellele võlausaldajale välja makstava summaga. Pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse sellest, et pankrotimenetlus viiakse läbi võlgade ümberkujundamismenetluse algatamise seisuga...“, täiendades seda regulatsiooni lauseosaga „võttes seejuures arvesse ka raha väärtuse muutust ajas (raha nõ aegväärtus)“.

Tagasivõitmine saneerimismenetluses

Tagasivõitmise võimaluse sätestamine saneerimisseaduses tähendaks olemuslikult seda, et saneerimismenetlusele antakse teatav kollektiivne iseloom, mille raames asutaks realiseerima pankrotimenetluses sätestatud võlausaldajate ühiste huvide kaitset (tagasivõitmise nõude aluseks oleks võlausaldajate (ühiste) huvide kahjustamine, vt PankrS § 109 lg 1) läbi võlgniku tehingute ründamise, mis tavapärases tsiviilkäibes oleksid kehtivad. Tagasivõitmise hagi esitamise õiguse sätestamine saneerimises olevale ettevõttele oleks seejuures käsitlevat olemuslikult saneerimisabinõuna (SanS § 21 lg 1 p 4), mis peaks suurendama saneeritava ettevõtte vara ja seeläbi parandama ettevõtja võimet rahuldada oma võlausaldajate nõudeid. Samas ei oleks tagasivõitmisõiguse sätestamine iseenesest käsitlevat SanS § 22 sätestatud nõude ümberkujundamisena, kuna tagasivõitmine tooks kaasa võlgniku poolt tehtud tehingu kehtetuse. Seega eeldaks tagasivõitmise õiguse sätestamine saneerimismenetluses eraldiseisva regulatsiooni loomist ning pankrotiseadusest tuleneva võlausaldajate ühiste huvide kaitse kontseptsiooni sätestamise saneerimismenetluses. Tagasivõitmise õiguse sätestamine eeldaks nii hagemiseks õigustatud isikute ringi kui ka tagasivõitmise tagajärgede regulatsiooni kehtestamist. Üldistades saab järeldada, et tagasivõitmise õiguse kehtestamine saneerimismenetluses nihutab saneerimise fookust võlgnikult (ja DIP põhimõttelt) selle võlausaldajatele, tekitades saneerimismenetluse kokkuleppelise iseloomu kõrvale veel ka võimaluse saavutada muidu kehtiva võlgniku tehingu kehtetus tagasivõitmise läbi. See oleks töörühma hinnangul oluline muudatus praegu kehtivates saneerimismenetluse põhimõtetes, kuna laiendaks pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise regulatsiooni kasutamise võimalust tsiviilõigussuhetes oluliselt. Tagasivõitmise regulatsioon peaks oma olemuselt olema pigem erandlik, kuna ta võimaldab rünnata ja kehtetus tunnistada võlgniku tehingut, mis väljaspool püsiva maksejõuetuse (või täitemenetluse) olukorda oleks kehtiv. Töörühm toetab ELI soovitusel esitatud seisukohata, et tulenevalt saneerimismenetluse lepingulisest iseloomust ning selle eesmärkidest, peaks menetluse fookus olema ettevõtte päästmisel ning täiendavad pankrotiõiguslikud meetmed nagu tagasivõitmine tuleks jätta kõrvale. Töörühma meelest vähendab vajadus saneerimismenetluses

tagasivõitmise sätestamise järele ka töörühma ettepanek seose tagasivõitmise tähtaegade kulgemise peatamisega (vt selle kohta teema *Konkreetsete täitemeetmete peatamise tagajärjed* punkt 3.3.4.2.1).

Kokkuvõtlikult ei toeta töörühm tagasivõitmise regulatsiooni sätestamist saneerimisseaduses arvestades saneerimisseaduse praegu kehtivaid aluspõhimõtteid. Kui tagasivõitmise regulatsiooni kehtestamist siiski kaaluda, tuleks eraldiseisvalt analüüsida tagasivõitmise regulatsiooni kehtestamise mõju saneerimisseaduse aluspõhimõtetele ning sellest tulenevale vajadusel saneerimisseadust täiendada ning muuta.

Informatsiooni esitamine saneerimiskavas

Erinevate saneerimisnõustajate praktikad saneerimiskavade koostamisel ja ülesehitamisel on arusaadavalt erinevad. See on ka põhjendatud arvestades saneerimiskaasuste erinevust praktikas. Siiski, ja arvestades siinjuures Direktiivi artikkel 8 lg 2 regulatsiooni ning tehtud ettepanekuid, on põhjendatud esitada näitlik saneerimiskava ülesehitus.

SISUKORD

1 SISSEJUHATUS lk

Siin anda ülevaade nt i) saneerimismenetluse seisust; ii) esiletoomist vajavatest asjaoludest (nt majanduskriis, omanikuvahetus ettevõttes vms); iii) saneerimiskava koostamise põhimõtetest.

2 ETTEVÕTTE TUTVUSTUS, MAJANDUSLIK OLUKORD JA MAJANDUSRASKUSTE POHJUSED.lk

2.1 Ettevõtte tutvustus lk

2.2 Majandusraskuste põhjused lk

2.3 Majanduslik olukord lk

3 ETTEVÕTTE SANEERIMISE EESMARK, VÕLAUSALDAJATE PARIMATE HUVIDE TEST lk

Võlausaldajate parimate huvide test tuleks anda võlausaldaja nõude täpsusega. Käsitleda raha aegväärtuse küsimusi ja potentsiaalselt mõju saneerimiskavale.

4 RAKENDATAVAD SANEERIMISABINÕUD lk

Tuua ära ja kirjeldada detailselt kavandatud saneerimisabinõusid. Siinhulgas tuleks kirjeldada rakendatavaid majanduslikke ja organisatsioonilisi saneerimisabinõusid ja analüüsida nende eesmärgipärasust. Selles peatükis tuleks kirjeldada ka teisi saneerimise õnnestumise seisukohast tähtsust omavadi asjaolusid ning abinõusid, mida ettevõtja kavatses saneerimismenetluse ajal rakendada (nt käimasolevad või planeeritavad kohtumenetlused jms).

4.1 Rahaliste kohustuste võlasumma vähendamine lk

4.2 Kohustuste täitmise tähtaja pikendamine lk

4.3 Rahaliste kohustuste täitmine osamaksetega lk

4.4 Organisatsioonilised saneerimisabinõudlk

5 ÜLEVADE NÕUETEST JA NÕUETE UMBERKUJUNDAMINE lk

5.1 Nõuete ümberkujundamise meetodika lk

5.2 Võlausaldajate rühmad lk

Siin tuleks ära tuua ka võlausaldajate rühmade moodustamise alused ja põhjendused.

4.3 Saneerimiskavaga ümberkujundatavad nõuded ja häälte jagunemine lk

5.4 Saneerimiskavaga mittehõlmatud nõuded lk

6 SANEERIMISMENETLUSE TAGAMINE lk

Juhul, kui ettevõtja võtab endale saneerimismenetluse ajaks kohustusi (nt mitte muuta põhikirja, mitte võtta rahalisi kohustusi ilma saneerimisnõustaja nõusolekuta jms), siis kirjeldada neid siin.

7 SANEERIMISKAVA TÜHISTAMISE ALUSED JA TAGAJARJED lk

Punkti suunitlus on ennekõike võlausaldajate informeerimine.

8 SANEERIMISE MÕJU TÖÖTAJATELE lk

9 PROGNOOSITAV MAJANDUSLIK SEISUND PÄRAST SANEERIMISKAVA TÄITMIST lk

Saneerimiskavale oleks soovitatav lisada vähemalt järgnev info: i) ettevõtte varade ja võlgade nimekiri; ii) ettevõtte kasumiaruande prognoos aastateks +++; iii) ettevõtte rahavoo aruanne ja prognoos aastateks +++; iv) Ettevõtte investeerimiskava aastateks +---

Saneerimisseaduse mõistekasutuse täpsustamise vajadus

Saneerimisseadus kasutab mitmel pool (vt nt SanS § 7 lg 4, § 8 lg 2 p 1, § 11 lg 1 p 4) mõistet „*pankrotimenetluse algatamine*“. Pankrotiseadus kasutab mõistet „*ajutise halduri nimetamine*“ (vt PankrS 2.ptk, 1 jagu). Töörühm leiab, et saneerimisseaduse mõisteparaat tuleb eeltoodu valguses üle vaadata, kuna mõiste „*pankrotimenetluse algatamine*“ kasutamine saneerimisseaduses võib olla eksitav osas, kus saneerimisseaduses peetakse tegelikkuses silmas pankrotimenetluses ajutise halduri nimetamise faasi.

4.1.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.1.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

4.1.5.1.1. USA

USA pankrotikoodeksi 11. peatüki §-s 1121 (c) (2) ja (3) annab võlausaldajatele õiguse saneerimiskava koostada ja sedagi mitte ainu- vaid alternatiivõigusena.⁴⁴⁵ USA pankrotikoodeksi 11. peatüki kohaselt saab ettevõtja esitada saneerimiskava juba koos pankrotiavaldusega. USA pankrotikoodeksi § 1121 (b) annab ettevõtjale saneerimiskava esitamise ainuõiguse 120 päevaks peale saneerimismenetluse algatamist ja hiljem saab kohtult selle tähtaja pikendamist taotleda.⁴⁴⁶ Juhul, kui ettevõtja ei ole esitanud saneerimiskava kohtule 120 päeva jooksul või ei ole suutnud tagada saneerimiskava vastuvõtmist 180 päeva jooksul, annab USA pankrotikoodeksi 11. peatüki §-i 1121 (c) (2) ja (3) saneerimiskava esitamise õiguse laiale isikute ringile.⁴⁴⁷ USA pankrotikoodeksi 11. peatükk § 1123 (a) (5) esitab saneerimisabinõude mitteammendava loetelu abinõudest, mida saneerimiskava peaks kajastada, kui neid rakendatakse.⁴⁴⁸ USA pankrotikoodeksi ei nõua saneerimiskavas *expressis verbis* finantsprognooside esitamist.⁴⁴⁹

Sõltumatu eksperdi arvamus esitamist võlausaldajatele koos saneerimiskavaga ei nõuta, sarnaselt SanS-le, ka USA pankrotikoodeksi 11. peatükis. USA-s on suuremate ettevõtjate saneerimiste puhul sageli kaasatud ettevõtja poolt vabatahtlikult ekspert investeerimispangast, kes võimaldaks võlausaldajatel saada parema ülevaate saneerimiskavast ja selle riskidest, kuigi on tõdetud, et sellega kaasneb täiendav kulu ja menetluse venimine.⁴⁵⁰

Sarnaselt Eestile nõuab ümberkujundamisel võrdse kohtlemise põhimõttega arvestamist ja sarnaste õigustega võlausaldajate võrdset kohtlemist nõuab USA pankrotikoodeks (§ 1129 (b) (1)).⁴⁵¹ USA-s seostatakse ümberkujundamise põhimõtteid nõuete õiglase (*fair*) kohtlemise kontseptsiooniga. USA pankrotikoodeksi 11. peatüki § 1129 (b) (1) kohustab nõudeid ümber kujundama õiglaselt ja võrdselt (*fair and equitable*). Seadus ei defineeri õiglase ja võrdse kohtlemise kontseptsiooni, kuid kohtupraktika kohaselt nõuab see vähemalt kooskõla *absolute priority* põhimõttega.⁴⁵² USA pankrotikoodeksi 11. peatüki §-i 1129 (a) (7) (A) (ii) kohaselt kontrollib kohus saneerimiskava kinnitamisel võlausaldajate

⁴⁴⁵ M. Carapeto. Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 11. Arvutivõrgus:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf>

⁴⁴⁶ T. Chang, A. Schoar. The Effect of Judicial Bias in Chapter 11 Reorganization. 2007, p 11.

Arvutivõrgus: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic138499.files/judges_7303.pdf

⁴⁴⁷ M. Carapeto. Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 11. Arvutivõrgus:

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf>

⁴⁴⁸ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

⁴⁴⁹ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 30.

⁴⁵⁰ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 24.

⁴⁵¹ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 38.

⁴⁵² P. Foohey. Chapter 11 Reorganization and the Fair and Equitable Standard: How the Absolute Priority Rule Applies to All Nonpro t Entities. St. John's Law Review, Vol 86, No 1, Winter 2012, p 34. Arvutivõrgus: <http://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1274>

kaitseks pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtte järgimist, milleks kasutatakse võlausaldajate *best interest* hinnangut. See on USA-s osa nõuete õiglaste kohtlemise kontrollist.⁴⁵³

USA pankrotikoodeksi § 1122 (a) lubab asetada ühte rühma oluliselt määral (*substantially similar*) sarnased nõuded või osalused.⁴⁵⁴ USA kohtutes on lähtunud rühmitamisel peale võlausaldajate õiguste veel nõuete erinevast, mitte ebavõrdsest, kohtlemisest ettevõtja majanduslike vajaduste (*legitimate business reason*) tõttu. Seda võimaldab pankrotiseaduse 11. peatüki § 1129 (b) (1), mille kohaselt tuleb nõudeid ümber kujundada õiglaselt ja võrdselt.⁴⁵⁵ Mis tahes kavandatud 11. peatüki plaan peab muu hulgas jagama nõuete ja huvide [*eligible holders of claims and interests*] õigustatud omanikud klassidesse (11 USC § 1126). Iga klass koosneb põhimõtteliselt sarnastest nõuetest või huvidest. Administratiivnõudeid tavaliselt ei klassifitseerita.⁴⁵⁶ Empiirilised uuringud on näidanud, et USA-s hilisemate konkureerivate saneerimiskavade esitamisega seotud kauplemine ettevõtja ja võlausaldajate vahel lükkab saneerimiskava vastuvõtmist edasi ja menetluse venimine ei võimaldanud võlausaldajatel saada paremaid tingimusi.⁴⁵⁷

Kohtus kontrollitakse saneerimiskava kinnitades, et kui sarnastest võlausaldajatest on moodustatud erinev rühm, siis kas sellega on kaasnenud nõuete ebavõrdne kohtlemine, mis oleks vastuolus eelnimetatud põhimõttega. USA Riikliku Pankrotikomisjoni Komisjon (*The National Bankruptcy Review Commission*) poolt on soovitatud muuta §-i 1122, mis võimaldaks sarnased võlausaldajad asetada erinevatesse rühmadesse tingimusel, et saneerimiskava esitaja suudab põhistada selle majanduslikku vajalikkust (*rational business justification*). Näiteks võidakse soovida osale võlausaldajatest maksta hiljem koos turupõhiste intressidega. Kohtud kontrollivad rühmitamise lubatavust, et rühma ei moodustataks vaid hääletuslikel eesmärkidel. Majanduslik vajalikkus võimaldaks arvestada võlausaldajate erinevate huvidega ja saneerimise vajadusega.⁴⁵⁸ Andres Juhkami arvates on USA ja Eesti rühmitamise regulatsioon sarnane määral, mil see annab laialdased võimalused rühmade moodustamiseks selleks, et õigustada nõuete erineval viisil ümber kujundamist.⁴⁵⁹

USA pankrotikoodeksi 11. peatükk ei kirjuta ette pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra.⁴⁶⁰

4.1.5.1.2. Suurbritannia

Kava algatamisel on võlgnik ja võlausaldaja sarnased õigused. Kava saab esitada, kui võlgnik on või võib eeldada, et ta muutub maksejõuetuks (või üks aasta ette), võlgnik võib esitada plaani ettepaneku seni, kuni ümberkorralduseksperdi pole määratud, võlausaldaja, aktsionär, tööõukogu või töökoha esindus võivad taotleda ümberkorraldamise eksperdi määramist, kellel on siis õigus teha ettepanek võlgniku välistamiseks. Ümberkorraldamise ekspert tegeleb ainult plaani väljatöötamisega. Võlgnikul on kogu protsessi vältel täielik kontroll tavalise äritegevuse üle. Restruktureerimise ekspert nõuab VKE-de jaoks plaani esitamiseks võlgniku nõusolekut.⁴⁶¹

Kava sisu osas on maksimaalse paindlikkuse põhimõte. Plaani ärilise sisu osas ei ole ettekirjutusi. Suurt paindlikkus seisneb võla pikendamise ja / või vähendamise, võla omakapitali vahetuse, vara müügi, kontrollitud likvideerimise jne võimaldamiseks. Kava suudab siduda igat tüüpi kapitali pakkujaid, sealhulgas tagatud ja soodustatud võlausaldajaid ja aktsionäre. Kava võib piirduda kapitali pakkujate alamhulgaga. Kava võib sisaldada kolmandate osapoolte väljaandeid. Kava ei saa täita töölepingutest tulenevaid kohustusi.⁴⁶²

⁴⁵³ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 49.

⁴⁵⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 57.

⁴⁵⁵ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 65

⁴⁵⁶ Restructuring and insolvency in the United States: overview by Dennis F. Dunne and Gerard Uzzi, Milbank LLP, lk 6-7

⁴⁵⁷ M. Carapeto. Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 11. Arvutivõrgus: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf>

⁴⁵⁸ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 65

⁴⁵⁹ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 66

⁴⁶⁰ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁴⁶¹ RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 6-7.

⁴⁶² RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 7.

4.1.5.1.3. Holland

Hollandis on sõltumatu eksperdi arvamus kättesaadav enne võlausaldajatele hääletust. Valdavalt peab sõltumatu saneerimisnõustaja esitama arvamuse, kui ta ei koosta saneerimiskava. Hollandi seaduse artikli 375 kohaselt sisaldab saneerimiskava kogu teavet, mis võlausaldajatel ja aktsionäridel tuleb enne artiklis 381 nimetatud hääletamist enne teadlikku arvamust saada, sealhulgas:

- a. võlgniku nimi;
- b. vajaduse korral restruktureerimise eksperdi nimi;
- c. klasside moodustamine ja vajaduse korral võlausaldajate ja aktsionäride ühte või mitmesse klassi paigutamiseks kasutatavad kriteeriumid;
- d. plaani rahalised tagajärjed võlausaldajate ja aktsionäride iga liigi jaoks;
- e. eeldatav väärtus, mida saab plaani elluviimisel realiseerida;
- f. pankrotivõlgniku vara likvideerimisest saadav eeldatav tulu;
- g. punktides e ja f osutatud väärtuste arvutamisel kasutatud põhimõtted ja eeldused;
- h. kui plaan hõlmab õiguste eraldamist võlausaldajatele ja aktsionäridele, õiguste eraldamise hetk või hetked;
- i. vajaduse korral uut rahastamist, mida võlgnik kava rakendamiseks soovib, ja miks seda vaja on;
- j. viis, kuidas võlausaldajad ja aktsionärid saavad plaani kohta lisateavet;
- k. plaani hääletamise kord ja hääletamise aeg või hääletamise tähtaeg; ja
- l. viis, kuidas võlgniku ettevõttes vastavalt töönõukogude seaduse artiklile 25 loodud töönõukogule või töökoha esindusele on palutud või antakse nõu anda.

2. Plaanile lisatakse järgmine tekst:

- a. kõigi varade ja kohustuste nõuetekohaselt dokumenteeritud väljavõte;
- b. loetelu, mis sisaldab:
 1. hääleõiguslike võlausaldajate ja aktsionäride andmed nime või, kui see pole võimalik, ühe või mitme kategooria alusel;
 2. nõude suurus või osa nimiväärtus; ja
 3. selle klassi või klasside kirjeldus, kuhu nad on paigutatud.
- c. vajaduse korral plaani mittekuuluvate võlausaldajate ja aktsionäride nimed või kui see pole võimalik, viidates ühele või mitmele kategooriale, koos selgitusega, miks nad ei ole kavas;
- d. teave võlgniku finantsseisundi kohta; ja
- e. kirjeldus:
 1. rahaliste probleemide olemus, ulatus ja põhjus;
 2. mida on üritatud neid probleeme lahendada;
 3. ümberkorraldusmeetmed, mis on osa kavast;
 4. kuidas need meetmed aitavad lahendust leida; ja
 5. kui kaua nende meetmete rakendamine eeldab.

3. Volikogu määruses võidakse täpsustada, milline muu teave peab sisalduma kavas või lisatud dokumentides, kuidas seda teavet edastada, ning võib anda ka vormimalli.⁴⁶³

Plaan, mis hõlmab erinevaid võlausaldajate ja aktsionäride kategooriaid (s.o nende pankrotiõigused või plaanist tulenevad õigused on nii erinevad, et nad ei ole võrreldavas olukorras), peab ette nägema nõuete liigitamise. See tähendab, et: - võlausaldajate ja aktsionäride erinevad kategooriad tuleb liigitada eri klassidesse (artikkel 374); - igale klassile tehakse ettepanek, mis on kooskõlas asjaomaste

⁴⁶³ RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 19-20.

võlausaldajate või aktsionäride õigustega (artikkel 375); ja - igas klassis toimub kava eraldi hääletus (artikli 381 lõige 6).⁴⁶⁴

Võlausaldajad või aktsionärid, kes ei ole võrdses järjekorras, tuleb liigitada eri klassidesse. Näiteks peavad eeliskrediidiandjate, omandiõigusega võlausaldajate, kinnipidamisõigusega võlausaldajate ja tavaliste tagatiseta võlausaldajate jaoks olema erinevad klassid. Võlgnikul on vabadus jaotada üks võlausaldajate kategooria erinevatesse kategooriatesse. Samuti võib ta teha nendele klassidele erinevaid pakkumisi, koheldes potentsiaalselt ühte klassi soodsamalt kui teist. Et kava vastavusse viimise tingimustele vastaks, peab võlgnik tagama: 1) et nõutav enamus klassist, keda koheldakse vähem soodsalt, võtab plaani vastu, ja laiendades seda valikut, et teha teisele klassile parem pakkumine; või 2) et ta saab esitada mõistliku aluse eristamiseks ja suudab näidata, et kahjustatud võlausaldajate huve ei peeta ebasoodsamasse olukorda (artikli 384 lõike 4 punkt a).

Kava esitamine. Esmajoones saab võlgnik oma võlausaldajate ja aktsionäride jaoks ette valmistada oma võlgade restruktureerimise kava. Esineb tingimus, et võlgniku seisund on selline, et on mõistlik eeldada, et võlgnik muutub maksejõuetuks (Hollandi seaduse artikli 370 lõige 1). Plaani ettevalmistamist võib algatada ka üks või mitu võlausaldajat või aktsionäri või ettevõtte raames loodud töönõukogu või töökoha esindus. ACPD alusel on neil lubatud esitada kohtule taotlus ümberkorralduseksperdi määramiseks. See restruktureerimise ekspert saab koostada plaani ettepaneku ja seejärel käivitada protsessi, mille tulemusel kohus kava heaks kiidab. Võlgnik võib taotleda ka ümberkorraldamise eksperdi määramist. See tagab, et plaani jõupingutused koondatakse alati ühte protsessi.⁴⁶⁵

Kavaga saab muuta võlausaldajate õigusi (artikli 370 lõige 1). See on võlausaldaja õiguse muudatus, mille eesmärk on sundida võlgnikku oma kohustusi täitma. Näiteks: 1) tasumata võla täielik või osaline vabastamine võlgniku maksekohustusest täielikult või osaliselt loobumisel ja võlausaldaja õigusest nõuda võlgnikult algse võla täielikku või osalist tasumist; või 2) maksete peatamine, kui võlgnikul antakse rohkem aega maksekohustuste täitmiseks ja võlausaldaja õigus nõuda maksete tegemist algselt kokkulepitud ajal lõpeb. Kõigi kategooriate võlausaldajate ja aktsionäride õigusi saab kava alusel muuta. Erinevalt maksete peatamise kavast võib n-õ sunnitud kava muuta ka eelisvõlausaldajate ja tagatud võlausaldajate õigusi. Kavaga ei saa muuta töötajate õigusi, mis tulenevad töölepingutest ja Madalmaade tsiviilseadustiku 7. raamatu 10. peatükist (artikli 369 lõige 4). Töötajate õiguslik seisund on kaitstud ja seda ei saa plaaniga muuta.⁴⁶⁶

4.1.5.1.4. Soome

Soome saneerimisseaduse § 40 lg 3 järgi on lisaks saneerimisnõustaja saneerimiskava esitamise õigusele sama õigus laial isikute ringil, sealhulgas ettevõtjal.⁴⁶⁷ Võlausaldajatele on antud õigus saneerimiskava koostada Soome saneerimisseaduses (§ 40 lg 3) ja sedagi mitte ainu- vaid alternatiivõigusena.⁴⁶⁸ Ettepaneku kava esitamiseks võib esitada nii võlgnik, iga isik, kes on isiklikult vastutav võlgniku võlgade eest, iga isik, kelle omandis on 1/5 võlgniku ettevõttest, tagatud nõuetega võlausaldajad, kelle nõuded esindavad 1/5 kokku liidetud tagatud nõuete summast, ja võlausaldajad, kelle nõuded esindavad vähemalt 1/5 kõigist muude kui tagatud nõuete summast.⁴⁶⁹

Soome saneerimisseadus § 40 lg 2 nõuab saneerimisnõustajalt koostöökohustust, mille eesmärgiks on tagada ettevõtja ja võlausaldajate nõustumine saneerimiskavaga.⁴⁷⁰

Saneerimiskava peab sisaldama detailset ülevaadet järgnevast: 1) võlgniku varad, vastutus ja muud kohustused, sh võlgade tagatised; 2) äritegevus peale menetluse läbiviimist ja selle tulemus, 3) muudatused võlgniku organisatsioonis ja muutused töötingimustes, mis on toimunud pärast menetluse alustamist, samuti uued laenud, antud tagatised ja teised kohustused; 4) informatsioon suhete kohta lähedalt seotud isikute ja osapooltega, kellele on viidatud sätetes, mille kohaselt peab teatud tehinguid vältima; 5) auditite tulemused ja meetmed ja kahtlused seoses äritegevusega seotud karistatavate

⁴⁶⁴ RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 42.

⁴⁶⁵ RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 38.

⁴⁶⁶ RESOR. The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme. Lk 39.

⁴⁶⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 21.

⁴⁶⁸ **M. Carapeto.** Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003, p 11. Arvutivõrgus: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf>

⁴⁶⁹ ⁴⁶⁹ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 123-124.

⁴⁷⁰ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 43.

tegevuste osas, ning meetmed, vaatlused ja kahtlused tehingute vältimise kohta, 6) võlgniku majanduslik olukord ja töötingimused, samuti võlausaldajate eeldatav seisund ilma saneerimiskavata ja ilma selleta, 7) viis, kuidas võlgnik on seadusest tulenevalt täitnud oma kohustused teabe avaldamiseks ja koostööks; 8) muud võlgniku ja tema majandustegevusega seotud asjaolud, mis on saneerimiskava ja selle elluviimise tingimuste hindamisel olulised, näiteks võlgniku valmisolek jätkata saneerimiskavas ette nähtud tegevust ja võtta muid meetmeid vastavalt plaan.⁴⁷¹ Soome saneerimiseseadus ei nõua *expressis verbis* finantsprognoside esitamist.⁴⁷² Soome saneerimiseseaduse § 42 lg 1 ja lg 4 regulatsioon, mille kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõusid koos põhjendustega, kuid teatud saneerimisabinõusid tuleb saneerimiskavas *inter alia* esitada juhul, kui neid rakendatakse. See regulatsioon on sarnane USA omaga, milles esitatakse saneerimisabinõude mitteammendava loetelu abinõudest, mida saneerimiskava peaks kajastada, kui neid rakendatakse.⁴⁷³

Sarnaselt Eestile nõuab ka Soome saneerimiseseadus (§ 46 lg 1) ümberkujundamisel võrdse kohtlemise põhimõttega arvestamist ja sarnaste õigustega võlausaldajate võrdset kohtlemist.⁴⁷⁴ Soome saneerimiseseaduse § 44 lg 3 kohaselt ei tohi nõuete ümberkujundamisel piirata võlausaldajate õigusi enam kui on vajalik saneerimiskava eesmärgi saavutamiseks ja seaduses sätestatud nõuete täitmiseks.⁴⁷⁵

Soome saneerimiseseaduse §-s 51 lg 3 näeb ette rühmade moodustamise aluseks olevad õigused, milledest levinum on pandiõigus.⁴⁷⁶ Soome saneerimiseseaduse §-s 51 lg-s 3 eristatakse rühmade moodustamisel pandieset. Eraldi rühm moodustatakse võlausaldajatele, kelle nõue on tagatud hüpoteegiga ja eraldi rühma neile, kelle nõue on tagatud kommertspandiga.⁴⁷⁷ Soome saneerimiseseadus ei kirjuta ette pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra.⁴⁷⁸

4.1.5.1.5. Saksamaa

Saksamaa pankrotseaduse *Insolvenzordnung* (InsO), mis hõlmab ka saneerimist, §-i 218 lg 1 ls 2 kohaselt saab ettevõtja esitada saneerimiskava juba koos pankrotiavaldusega.⁴⁷⁹

Koostamine. Võlausaldajate üldkoosolek võib InsO § 218 lg 2 alusel kohustada pankrotihaldurit saneerimiskava koostama, määrates saneerimiskava eesmärgi (InsO § 157 ls 2).⁴⁸⁰ Kuigi saneerimiskava koostamisel tuleks arvestada ettevõtja vabatahtlikkuse printsiibiga, jäetakse näiteks InsO-s ettevõtja vastasseis saneerimiskavale kohtus siiski arvestamata olukorras kus ettevõtjat ei asetata saneerimiskavaga halvemasse olukorda kui ilma saneerimismenetluseta ja kui ühegi võlausaldaja nõude väärtus saneerimiskavas ei ületa tema esialgset nõuet (InsO § 247 lg 2).⁴⁸¹

Saksamaa InsO järgi peab saneerimiskava koosnema kirjeldavast osast (InsO § 220), mis peab andma muuseas ülevaate saneerimisabinõudest ja nende oodatavast mõjust ning õigussuhteid muutvast osast

⁴⁷¹ ⁴⁷¹ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 123-124.

⁴⁷² Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 30.

⁴⁷³ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

⁴⁷⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 38.

⁴⁷⁵ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 39.

⁴⁷⁶ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 57.

⁴⁷⁷ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 63.

⁴⁷⁸ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁴⁷⁹ Saksamaa pankrotiseadus. *Insolvenzordnung*. 05.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. I S. 2854). Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/

⁴⁸⁰ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 15.

⁴⁸¹ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 17.

(InsO § 221), mis sisaldab teavet, kuidas saneerimiskavaga muudetakse osapoolte õiguslikku seisundit, sealhulgas kujundatakse ümber nõudeid.⁴⁸²

Esitamise õigus. Saksamaa pankrotiseaduse InsO § 218 lg 1 kohaselt on saneerimiskava esitamise õigus ettevõtjal, kuid tegemist ei ole tema ainuõigusega. Saksamaa InsO-s on likvideerimine ja saneerimine hõlmatud ühendatud maksejõuetusemenetlusega. Saksamaa InsO §-i 218 lg 1 kohaselt on kohtu määratud pankrotihalduril (*Vergleichsverwalter*) lisaks ettevõtjale saneerimiskava esitamise õigus. Saksamaal on võlausaldajate kaasaráäkimise õigus saneerimiskava koostamisel suurem.⁴⁸³

Saksamaa ühendatud maksejõuetusmenetluse kohaselt on nii, et kui saneerimiskava esitajaks on ettevõtja siis küsitakse InsO §-i 232 lg 1 kohaselt pankrotihalduri arvamust.⁴⁸⁴

Saksa pankrotiseaduses on juriidilisest isikust võlgniku juhtivatest töötajatest moodustatud komisjon, mis osaleb saneerimiskava koostamisel nõuandjana (lisaks ka pankrotitoimkond, kui see on moodustatud).⁴⁸⁵

Kinnitamine. InsO eeldab saneerimiskava kinnitamisel kohtus ettevõtja nõusolekut, kui ettevõtja ei esita hiljemalt saneerimiskava hääletama asuva võlausaldajate koosolekuks oma vastuseisu saneerimiskavale (InsO § 247 lg 1).⁴⁸⁶

Võlausaldajate mõju saneerimiskava koostamisel on peetud suureks põhjusel, et InsO § 218 lg 3 kohaselt aitavad pankrotihaldurit saneerimiskava koostamisel võlausaldajatest moodustatud komitee, kui see on määratud, ja töötajate nõukogu. InsO regulatsioon sarnaneb Eesti pankrotimenetluse kompromissi regulatsiooniga, kus võlausaldajate üldkoosolek või pankrotitoimkond võivad kohustada pankrotihaldurit välja töötama kompromissettepanekut (PankrS § 178 lg 2 ls 2) ja kompromissettepanek võidakse esitada veel võlgniku poolt (PankrS § 178 lg 2).⁴⁸⁷

Pankrotimenetlusega sarnaste eesõiguste põhimõtet kontrollitakse kohtu poolt saneerimiskava kinnitades Saksamaa InsO § 251 lg 1 p 2 alusel, kui võlausaldaja esitab selleks vastava avalduse.⁴⁸⁸ InsO §-s 222 lg 1 kirjutatakse ette rühmade moodustamise aluseks olevad õigused, milledest levinum on pandiõigus.⁴⁸⁹ InsO ei kirjuta ette pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra.⁴⁹⁰

4.1.5.1.6. Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani)

Rootsis on nõuete ümberkujundamise menetluse (*judicial composition proceedings*) raames nõuete ümberkujundamise ettepaneku tegemise õigus ettevõtjal, kuigi saneerimiskava koostab ja esitab saneerimisnõustaja ning ettevõtja loetakse saneerimiskavaga nõustunuks kui ta esitab võlausaldajatele nõuete ümberkujundamise ettepaneku.⁴⁹¹ Rootsi saneerimiseaduse 1. peatüki § 12 kohaselt on saneerimiskava koostamise ja võlausaldajatele esitamise õigus saneerimisnõustajal ning seadus nõuab saneerimisnõustajalt koostöökohustust, mille eesmärgiks on tagada ettevõtja ja võlausaldajate nõustumine saneerimiskavaga.⁴⁹² Ettevõtja tahe saneerida on tagatud nõuete ümberkujundamise ettepaneku tegemise õiguse andmisega ettevõtjale.⁴⁹³

⁴⁸² **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

⁴⁸³ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 15.

⁴⁸⁴ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 25.

⁴⁸⁵ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 57.

⁴⁸⁶ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 15.

⁴⁸⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 16.

⁴⁸⁸ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 49.

⁴⁸⁹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 57.

⁴⁹⁰ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁴⁹¹ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 43.

⁴⁹² **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 43.

⁴⁹³ The Swedish Company Reorganisation Act. Lag om företagsrekonstruktion. SFS 1996:764.

Rootsi saneerimisseaduse peatükis 2 § 12 on sätestatud, et saneerimiskava peab kajastama saneerimisabinõusid, sealhulgas sisaldama nõuete ümberkujundamist.⁴⁹⁴ Rootsi seadusandja⁴⁹⁵ kasutab lähenemist, kus esitatakse näitlik ja mittetäielik loetelu (*no numerus clausus*) nõuete ümberkujundamise viisidest.⁴⁹⁶ Saneerimisorganisatsioon peab kirjeldama, kuidas saavutada ettevõtte saneerimise eesmärk, kuid saneerimiskava sisu pole seaduses detailselt määratletud. Seadusandlik ajalugu rõhutab, et menetluses tuleks pöörata tähelepanu ja tingimused sätestada kavas ning selles tuleks sisuliselt sätestada, milliseid meetmeid tuleb veel võtta ja millal eeldatakse, et menetlus viiakse lõpule. Kava tuleb esialgse kava alusel järk-järgult täita, kuni lõplik versioon on saavutatud. Pidades silmas asjaoluga kohanemise olulisust, ei peetud asjakohaseks kehtestada plaani sisule täpseid nõudeid.⁴⁹⁷ Rootsi saneerimisseadused ei nõua *expressis verbis* finantsproгноoside esitamist.⁴⁹⁸

Rootsi saneerimisseadus ei luba rühmi üldse moodustada, kuid siin tuleb arvestada, et ümber saab kujundada vaid nõudeid, mis on pandiõigusega tagamata.⁴⁹⁹ Sarnaselt Eestile nõuab ümberkujundamisel võrdse kohtlemise põhimõttega arvestamist ja sarnaste õigustega võlausaldajate võrdset kohtlemist nõuab ka Rootsi saneerimisseadus (peatükk 3 § 2).⁵⁰⁰

Rootsi saneerimisseaduse kohaselt on nii, et kui ettevõtja taotleb nõuete ümberkujundamise menetluse (*ackordsförhandling*) algatamist ja esitab oma ettepaneku nõuete ümberkujundamiseks, siis lisatakse sellele peatüki 3 §-i 11 lg 2 kohaselt saneerimisnõustaja arvamus ettevõtja ettepaneku suhtes.⁵⁰¹ Kohustuste konverteerimist aktsiate või osade vastu ei ole Rootsi seaduses piiratud.⁵⁰² Rootsi saneerimisseaduse 3. peatüki § 2 kohaselt ei tohi pandiga tagamata nõuet vähendada üle 75%, välja arvatud olukorras, kus kõik nõuete ümberkujundamise menetluses osalevad võlausaldajad ei kiida seda heaks või kui esineb selleks eriline põhjus (*special cause*).⁵⁰³

Taani pankrotiseadus hõlmab saneerimise regulatsiooni, kuid selle kohaselt on saneerimiskava (*final reorganisation proposal*) ettevalmistamise ja võlausaldajatele esitamise kohustus üldjuhul vaid pankrotihalduril.⁵⁰⁴ Ettevõtja tahet eeldatakse läbi selle, et tal on õigus kiita saneerimiskava heaks enne võlausaldajatele esitamist (§ 11c. (3) ls 1), v.a. juhul kui pankrotihaldur võttis üle ettevõtja juhtimise põhjusel, et ettevõtja oli vastu võlausaldaja poolsele saneerimismenetluse algatamisele (§ 11a. (3)).

Taani pankrotiseadus ei kirjuta ette pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra.⁵⁰⁵ Taani pankrotiseaduse § 13 e (5) järgi võib kohus keelduda kinnitama tagamata nõuete ümberkujundamise tingimusi, kui need ei ole kooskõlas ettevõtja majandusliku olukorraga, mis autori arvates seondub saneerimismenetluse eesmärgipärasusega.⁵⁰⁶ Taani pankrotiseaduse § 13 d (3) järgi ei oma lähikondsed saneerimiskava hääletamise õigust.⁵⁰⁷

Rootsis⁵⁰⁸, Taanis⁵⁰⁹ ei nähta ette alternatiivse saneerimiskava esitamise võimalust.

4.1.5.1.7. Balti riigid (Läti, Leedu)

⁴⁹⁴ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

⁴⁹⁵ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

⁴⁹⁶ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 209-210.

⁴⁹⁷ ⁴⁹⁷ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 43.

⁴⁹⁸ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 30.

⁴⁹⁹ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 48.

⁵⁰⁰ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 38.

⁵⁰¹ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 25.

⁵⁰² RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 63.

⁵⁰³ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁵⁰⁴ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 95.

⁵⁰⁵ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁵⁰⁶ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 43.

⁵⁰⁷ **Andres Juhkam.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 67

⁵⁰⁸ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 43

⁵⁰⁹ **E. Hellström.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 95.

Läti maksejõuetusseaduse ja Leedu saneerimisseaduse kohaselt on saneerimiskava esitamise ainuõigus ettevõtjal, ja see õigus ei kuulu pikendamisele.⁵¹⁰ Leedus peab juhul, kui võlgnik on piiratud vastutusega juriidiline isik, kava heaks kiitma üldkoosolek.⁵¹¹ Lätis⁵¹² ja Leedus⁵¹³ ei nähta ette alternatiivse saneerimiskava esitamise võimalust.

Läti maksejõuetusseadus on samuti piiratud nõudega, et saneerimiskava peab sisaldama saneerimisabinõusid koos põhjendusega (§ 40 lg 4 p 7) ja plaanitava äritegevuse kirjeldust (§ 40 lg 4 p 8).⁵¹⁴ Läti seadusandja⁵¹⁵ kasutab lähenemist, kus esitatakse näitlik ja mittetäielik loetelu (*no numerus clausus*) nõuete ümberkujundamise viisidest.⁵¹⁶ Läti maksejõuetusseaduse § 40 lg 4 p-de 5 ja 6 kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimise kasumiprognooosi koos selle eeldustega.⁵¹⁷

Lätis nimetatud saneerimise meetoditeks on, et võlgnik saab oma kohustuste täitmisel kergendust; et varasid müüakse või neid koormatavad tagatised; et omakapitali suurendatakse; ja võlgniku restruktureerimine. Tasaarvestamine on lubatud ainult juhul, kui võlgniku nõue tekkis vähemalt kolm kuud enne menetluse algust. Võlausaldajad jaotatakse rühmadesse ja lubatud on ainult nõuete proportsionaalne vähendamine [*pro rata write-down*]. Töösuhetest tulenevaid nõudeid ei käsitleta ilma võlausaldaja nõusolekuta. Saneerimismenetluse raames ei arvestata meetmetega, mille eesmärk on võlgniku kehtivuse lõppemine, va restruktureerimine. Minimaalse dividendi nõudeid ei ole. Üks plaani eesmärk on tagada, et võlausaldajad, kes plaani kinnitamise poolt ei hääleta, ei oleks likvideerimise korral nende seisundist halvemas olukorras. Lisaks on olemas üldine nõue võrdsete võlausaldajate võrdseks kohtlemiseks. Igal võlausaldajal, kelle nõuet hinnatakse alla üle 10%, on õigus saada hüvitist võlgniku ettevõtte aktsiate kaudu.⁵¹⁸

Läti maksejõuetusseaduse §-s 38 lg 6 sisaldub nõuete ümberkujundamise põhimõte, mille kohaselt ei tohi nõuete ümberkujundamisel piirata võlausaldajate õigusi enam kui on vajalik saneerimiskava eesmärgi saavutamiseks ja seaduses sätestatud nõuete täitmiseks.⁵¹⁹ Läti maksejõuetusseaduse § 42 lg 2 näeb ette, et eraldi rühma peavad moodustama võlausaldajad, kelle nõue on tagatud kommertspandi või hüpoteegiga, seda nõudega pandiesemega tagatud osaga.⁵²⁰ Läti seadusandlus eristab pandiga tagatud võlausaldajaid ning näeb hääletamisel ette erinevad rühmad. Läti pankrotiseaduse § 42 lg 2 sätestab, et kava vastuvõtmine toimub hääletamise teel erinevates võlausaldajate rühmades: 1) pandiga tagatud võlausaldajad, tagatud osaga oma nõudest; 2) pandiga tagamata võlausaldajad ja pandiga tagatud võlausaldajad tagamata nõude osas.⁵²¹

Leedu saneerimisseaduse § 13 lg 1 p 2 reguleerib saneerimisabinõude esitamist võrreldavatest riikidest kõige detailsemalt, mille kohaselt peab saneerimiskava sisaldama saneerimisabinõude ajakavaga, abinõude elluviimise eest vastutavaid isikuid ja rahastamisallikad. Samuti peab saneerimiskavas esitama saneerimiseks vajaliku ja müüdava vara loetelu, koos müügist laekuvate summade prognoosiga (§ 13 lg 1 p 3 ja 4) ja uute laenude kaasamise tingimusi (§ 13 lg 1 p 7).⁵²²

Leedus peab lõplik saneerimiskava sisaldama järgmist: 1) saneerimise eesmärkide ja kestuse kirjeldus; 2) äriplaan; 3) võlausaldajate üksikasjalik ajakava, sealhulgas võlgniku suhtes pooleliolevad kohtumenetlused; 4) eeldatav koosseis seoses alustamiseelsete nõuetega, mis on tehtud järeleandmismetmete või mitterahaliste maksete vormis (võlgniku ettevõtte varade või aktsiate vormis); 5) võlgniku nõuete ajakava; 6) plaani rakendamise perioodi väldanud eeldatavate kulude hinnang; ja 7) muu asjakohane teave. Äriplaanis sätestatakse: 1) saneerimise käigus kavandatavad

⁵¹⁰ Läti saneerimisseadus.

26.07.2010 (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre). Arvutivõrgus: Arvutivõrgus:

www.mna.gov.lv/download/540 ja E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 163 – 166.

⁵¹¹ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 166.

⁵¹² E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 153.

⁵¹³ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 166.

⁵¹⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

⁵¹⁵ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri, lk 30.

⁵¹⁶ UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law, pp 209-210.

⁵¹⁷ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 30.

⁵¹⁸ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 153.

⁵¹⁹ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 39.

⁵²⁰ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 63.

⁵²¹ Magistritöö „Hälte määramine ja selle kohtulik järelevalve maksejõuetusmenetluses“. Mari Schihalejev. 2013. lk 40

⁵²² Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 28-29.

meetmed ja selle elluviimise ajakava, sealhulgas kahjumlike tegevuste katkestamine, ettevõtte laiendamine, uute toodete tarnimine, praegused ja tulevased lepingud; 2) varad, mida hoitakse või mida kavatsetakse omandada ja mida peetakse ettevõtluse jaoks vajalikuks; 3) varad, mida plaanitakse müüa ja müügihind ja müügingimuste rakendamise plaan; 4) vara, mis kantakse maha ja mis hinnatakse uuesti; 5) lepingu, mis sõlmiti enne menetluse algust ning mis lõpetatakse, 6) plaanitud ümberkorraldused, samuti töölepingute lõpetamine ja selle kulud, 7) laenud ja rahastamine, mida eeldatakse saada saneerimismenetluse käigus. Kava täitmise periood ei tohiks üldjuhul ületada 4 aastat.⁵²³

Leedu saneerimisseaduse § 21 lg 3 kohustab moodustama pandipidajate rühma.⁵²⁴ Leedu saneerimisseaduse §-s 21 lg 3 ja Läti maksejõuetusseaduse §-s 42 lg 2 kirjutatakse ette rühmade moodustamise aluseks olevad õigused, milledest levinum on pandiõigus.⁵²⁵ Läti maksejõuetusseadus § 42 lg 6 p 1 ja 2 keelab saneerimiskava hääletada ettevõtja kontserni liikmetest võlausaldajatel ja isikutel, kes omavad ettevõtja suhtes olulist mõju.⁵²⁶ Leedu saneerimisseadus ei kirjuta ette pandiga tagamata nõuete ümberkujundamisel nende vähendamise maksimaalset määra.⁵²⁷

Eestiga sarnane regulatsioon, kus seadus annab õiguse määrata saneerimiskavaga selle täitmise tähtaja, on ka Leedu ja Lätis.⁵²⁸ Kohustuste konverteerimist aktsiate või osade vastu ei ole Leedu ja Läti seadustes piiratud.⁵²⁹

4.1.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law käsitleb saneerimiskavana (*reorganisation plan*) plaani, mis on esitatud mõnda aega pärast menetluse algatamist ning mis adresseerib ettevõtte tegevuse jätkamist saneerimises ja võlgniku majandusliku seisundiga seonduvate riskide transformeerimist. UNCITRAL käsitleb saneerimist likvideeriva menetluse alternatiivina, mis säilitab ettevõtte, tökohad ja ettevõtte sidemed.⁵³⁰ Seega on UNCITRAL käsitlus meie jaoks relevantne.

UNCITRAL käsitluses peaks saneerimisplaani regulatsioon seadma võimalikult vähe piiranguid. Saneerimisplaani suur paindlikus peaks tagama selle, et võlausaldajad saaksid valida endile kõige sobivama viisi oma nõude rahuldamiseks. Seaduses toodud saneerimisabinõude loetelu ei peaks olema ammendav.⁵³¹ Siiski peaks plaani koostamise aluseks olema põhimõtted, millega tagatakse, et võlausaldajad, kes oleksid likvideerivas pankrotimenetluses eelistatud, on eelistatud ka saneerimismenetluses; et võlausaldajad saaksid saneerimismenetluses vähemalt sama palju, kui nad saaksid likvideerivas pankrotimenetluses; et saneerimiskava mõju ei tohiks olla selline, et võlgnik jääb maksejõuetuks ja et ta naaseb sellisena turule pärast saneerimismenetluse lõppu; et saneerimiskavaga jääksid kehtima need piirangud, mis tulenevad teistest seadustest (kui saneerimiskava eesmärgiks ei ole just nimelt neid piiranguid kõrvaldada) nt väliskaubanduse kontrollimehhanismid vms.⁵³²

UNCITRAL toob välja, et olukorras, kus seadus näeb ette saneerimiskava esitamise koos saneerimismenetluse algatamise avaldusega, võib kujuneda probleemiks see, et kava esitamise nõue koos algatamise avaldusega võib saneerimismenetluse algatamise protsessi pidurdama hakata. Samuti ei pruugi võlgnikul saneerimismenetluse nii varases staadiumis olla piisavat ettekujutust, milline peaks olema saneerimiskava regulatsioon. Lahendus, kus saneerimiskava esitatakse pärast saneerimismenetluse algatamist, on ilmselt paindlikum lahendus. Samas tuleb selle lahenduse juures tagada, et pahausksed võlgnikud ei saaks saneerimiskaitset ära kasutades ja ilma reaalse kava esitamise plaani või võimekuseta lihtsalt aega venitada.⁵³³

⁵²³ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 166.

⁵²⁴ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 63.

⁵²⁵ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 57.

⁵²⁶ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 67.

⁵²⁷ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 46.

⁵²⁸ Andres Juhkam. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 33.

⁵²⁹ RKTkm nr 3-2-1-25-11, p 63.

⁵³⁰ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 209, p 2 ja 3

⁵³¹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 210, p 3 ja 4

⁵³² UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 210, p 5.

⁵³³ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 210, p 7.

UNCITRAL toob välja, et kui plaani peab esitama võlausaldaja ise, siis see võiks tagada, et võlgnik on huvitatud saneerimismenetluse algatamisest võimalikult varajases staadiumis; võlgnikul endal on kõige parem ettekujutus, mida on vaja teha tema ettevõtte päästmiseks; võlgniku juhtivtöötajad oleksid suurema tõenäosusega valmis jätkama ning neid ei oleks vaja asendada.⁵³⁴

UNCITRAL-i hinnangul on võimalik ka mitmetasandiline lähenemine, kus võlgnikul on vaid piiratud aja jooksu õigus kava esitada. Kohus võib seda tähtaega pikendada. Seejärel läheb õigus kava esitada üle teisele osapoolle (*eelduslikult võlausaldaja*). Kui plaani peaksid esitama võlausaldajad, siis seda saaks teha läbi võlausaldajate komitee (*creditors committee*)⁵³⁵.

UNCITRAL leiab, et üks võimalus on ka see, et kava koostab saneerimisnõustaja või vähemalt oleks soovitatav, et saneerimisnõustaja osaleks plaani väljatöötamisel ja võlausaldajatega läbirääkimistel.⁵³⁶

UNCITRAL toob välja, et on võimalik ka lahendus, et kus mitmel osapoolel on õigus plaan esitada. Samas on oht, et sellisel viisil võib tekkida mitu konkureerivat plaani ning mitme saneerimisplaani esitamise korral võib menetlus muutuda liialt keeruliseks ja venivaks. Samuti ei peaks üldjuhul olema mõistlik, et mingid kindlad huvikrupid peaksid saama õiguse kava suhtes arvamusi esitada (nt töötajate esindusorganisatsioonid, valitsusasutused vms). See saaks ennekõike põhjendatud olla siis, kui need huvikrupid on saneerimise suhtes tsentraalse tähendusega.⁵³⁷

UNCITRAL-i hinnangul aitavad ranged ajalised raamid saneerimiskava esitamiseks tagada menetluse kiirust, kuid samas, eriti suuremahulistes asjades, võib paindumatu ajaline raam kujutada endast põhjendamatu takistust kava vastuvõtmiseks ja saneerimismenetluse läbiviimiseks. Pikendamine võiks toimuda kohtu poolt ja avaldaja põhjendatud avalduse alusel, milles näidatakse ära, et pikendamine ei too kaasa võlausaldajate huvide kahjustumist ega põhjendamatu venitamist ning et kui pikendus antakse, siis tooks see kaasa reaalse võimaluse plaani heakskiitmiseks võlausaldajate poolt.⁵³⁸

UNCITRAL kohaselt on, see, mida saneerimiskava peaks käsitlema, tihedalt seotud küsimusega, kes selle peavad heaks kiitma, mh kas kava hakkab siduma ka eriarvamusele jäänud võlausaldajaid ning kas kava peab heaks kiitma ka kohus.

Teised seadused sätestavad täpsemad nõuded selle kohta, millist teavet nõutakse võlgniku majandusliku olukorra kohta, ning ettepanekud, mida saab plaani lisada. Teave võlgniku majandusliku olukorra kohta võib sisaldada vara- ja kohustuste deklaratsioone; rahavoogude aruandeid; ja teavet võlgniku majandusliku olukorra põhjuste või põhjuste kohta. Plaani ettepanekuga seotud teave võib sõltuvalt plaani eesmärgist ja konkreetse võlgniku asjaoludest sisaldada nõude rühmade üksikasju; plaani alusel muudetud või mõjutatud nõudeid ning iga kavaga hõlmatud nõuete rühma kohtlemist; täielikult mittetäidetud lepingute jätkamist või tagasilükkamist; tähtajatu üürilepinguga edasist toimetamist; meetmeid ja kokkuleppeid võlgniku vara käsitlemiseks (nt võõrandamine, likvideerimine või kinnipidamine); koormatud vara müük või muu tegevus; avalikustamise ja aktsepteerimise kord; vaidlustatud nõuete hääletamisest osavõtu õigused ja vaidlusaluste nõuete lahendamise sätted; kokkuleppeid võlgniku personali kohta; töötasu võlgniku juhtimise eest; plaani rakendamise rahastamist; tähtaega lõpptähtaja pikendamine või intressi määra või muude tähtajaga väärtpaperite intresside muutmiseks; võlgniku roll plaani rakendamisel ja nende kindlaksmääramine, kes vastutavad võlgniku ettevõtte tulevase juhtimise eest; nõuete lahendamist ja selgitust, kuidas võlausaldajad saavad rohkem, kui nad oleksid likvideerimise korral saanud; nõuete intresside maksmine; kogu pankrotivara või selle osa jaotamist nende varade vahel huvitatud isikute vahel; võimalikke muudatusi võlgnikku moodustavas dokumendis või dokumendis (nt põhikirja või põhikirja muudatused); või võlgniku kapitalstruktuuri või võlgniku ühinemist või konsolideerimist ühe või mitme isikuga; alus, mille alusel ettevõtte saab kauplemist jätkata ja mille saab edukalt ümber korraldada; järelevalvet plaani täitmise üle; ja plaani rakendamise perioodi, sealhulgas mõnel juhul seadusega ette nähtud maksimaalset perioodi.⁵³⁹

UNCITRAL soovitab kava kirjelduse juures jääda pigem üldise kirjelduse juurde, mis sätestaks kava miinimumsisu⁵⁴⁰. Tuuakse eraldi välja, et pankrotitest oleks vajalik kavas ära tuua.⁵⁴¹

⁵³⁴ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 212, p 9.

⁵³⁵ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 212, p 10 ja 11.

⁵³⁶ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 213, p 12.

⁵³⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 213, p 13 ja 14.

⁵³⁸ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 214, p 15.

⁵³⁹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 215, p 18-19.

⁵⁴⁰ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 215, p 19.

⁵⁴¹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 217, p 25.

UNCITRAL on andnud järgmised soovitusel (nr 139-159). Saneerimiskavaga seotud sätete eesmärk on:

- a) hõlbustada ettevõtete päästmist, kelle suhtes kohaldatakse maksejõuetusõigust, säilitades seeläbi tööhõive ja kaitstes vajadusel investeringuid;
- b) teha kindlaks ettevõtte, mida on võimalik ümber korraldada;
- c) pankrotivara väärtuse maksimeerimine;
- d) hõlbustada saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi ja kinnitamist ning kehtestada heakskiitmise tagajärjed, sealhulgas see, et kava peaks olema siduv võlgniku, võlausaldajate ja muude huvidega seotud poolte jaoks;
- e) käsitleda vastuvõetava saneerimiskava ettepanekuta jätmise või plaani heakskiitmata jätmise tagajärge, sealhulgas teatud olukorras menetluse muutmine likvideerimiseks; ja
- f) näha ette saneerimiskava rakendamine ja rakendamise ebaõnnestumise tagajärjed.⁵⁴²

Saneerimiskava ettepaneku soovitusel on järgmised. Maksejõuetusseaduses tuleks täpsustada, et kava võib esitada maksejõuetusmenetluse algatamise avalduse esitamisel või pärast seda või kindlaksmääratud aja jooksul pärast maksejõuetusmenetluse algatamist:

- a) ajavahemik tuleks kindlaks määrata maksejõuetuse seaduses;
- b) kohtul tuleks lubada seda tähtaega sobival asjaoludel pikendada.

Olukorras, kus likvideerimismenetlus muudetakse saneerimismenetluseks, peaks seadus käsitlema ka menetluse ülemineku mõju plaani esitamise tähtsusele.

Avalikustamisakti koostamise osas on UNCITRAL soovitus järgmine. Maksejõuetusseaduses tuleks nõuda, et kavaga kaasneks avalikustamisavaldus, mis võimaldaks plaani heakskiitmise hääletamisel õigustatud isikutel teha planeeringu kohta teadlik otsus. Plaani koostaja peaks koostama ka avalduse.

Plaani ja avalikustamisaruande esitamise osas on UNCITRAL soovitus järgmine. Maksejõuetusseaduses tuleks sätestada mehhanism kava ja avalikustatava avalduse esitamiseks võlausaldajatele ja aktsionäridele.

Avalikustamisavalduse sisu osas on UNCITRAL soovitus järgmine. Maksejõuetusseaduses tuleks täpsustada, et avalikustatav avaldus sisaldab:

- a) kava kokkuvõte;
- b) teave võlgniku majandusliku olukorra kohta, sealhulgas varad, kohustused ja rahavoog;
- c) mittefinantsteave, mis võib mõjutada võlgniku tulevast käitumist;
- d) võlausaldajatele plaani kohaselt pakutavate kohtlemiste võrdlus sellega, mida nad muidu likvideerimise korral saaksid;
- e) alus, mille alusel ettevõtte saaks kauplemist jätkata ja mille saaks edukalt ümber korraldada;
- f) teave selle kohta, et plaani mõju arvesse võttes on ette nähtud piisavad sätted kõigi kavas sisalduvate kohustuste täitmiseks; ja
- g) teave kava heakskiitmise kohaldatavate hääletamismehhanismide kohta.⁵⁴³

UNCITRAL soovitusel tuleks maksejõuetusseaduses täpsustada plaani minimaalne sisu. Plaan peaks:

- a) määrata kindlaks iga võlausaldajate klassi ja kavaga igas klassis ette nähtud kohtlemise (nt kui palju nad saavad ja maksimise ajakava, kui see on olemas);
- b) üksikasjad aktsionäride kohtlemise kohta;
- c) üksikasjad plaani tingimuste kohta;
- d) selgitama välja võlgniku roll plaani rakendamisel;

⁵⁴² UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 234.

⁵⁴³ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 235.

e) määratlema isikud, kes vastutavad võlgniku edasise juhtimise ja plaani täitmise järelevalve eest, ning näidata nende seotust võlgnikuga ja nende töötasu; ja

f) märkima, kuidas kava rakendatakse.⁵⁴⁴

Skandinaavia-Balti maksejõuetusõiguse koostöövõrgustiku soovitusel tuleks anda saneerimiskava koostamise õigus saneerimisnõustajale, juhul kui menetlus algatatakse ettevõtja nõusolekuta.⁵⁴⁵ Samas on näiteks Andres Juhkam oma magistritöös on leidnud, et ettevõtja tahte puudumine ohustaks saneerimismenetlust ja takistaks saneerimiskava koostamist.⁵⁴⁶

Euroopa Õigusinstituut on selgitanud rühmadega seonduvat. Klasside süsteem aitab vältida teatud rühmade domineerimist ning võimaldab kajastada rühmade erinevusi. Erineva õigusliku seisundiga nõuded tuleb liigitada erinevatesse klassidesse ja lisaks saab erinevaid majanduslikke huve esindavaid nõudeid liigitada erinevatesse klassidesse. Klassifitseerimist võimaldavate erinevuste osas kehtib võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte ainult iga rühma siseste nõuete suhtes. Lisaks sellele loob suurem osa plaani aktsepteerinud sarnase õigusliku seisundiga võlausaldajatest piisava õiguspärase aluse eeldada, et kõiki selle klassi võlausaldajaid koheldakse kava alusel õiglaselt, mis õigustab taas eriarvamusele kuuluva vähemuse sidumist. Võlausaldajate klasside kasutuselevõttu toetab mõistlik võrdse kohtlemise ja õigluse idee, mis ei kehti mitte ainult Ameerika Ühendriikide õiguskeskkonnas, kus nõuete klassifitseerimise tava pärineb.⁵⁴⁷

Mitmed riiklikud aruanded näitavad, et nende maksejõuetusseadused võimaldavad nõudeid klassifitseerida, tavaliselt ilma minimaalset või maksimaalset klasside arvu määramata. Ainult Prantsusmaal ja Hispaanias on klasside arv ja liik määratud seadusega (vt nt Prantsuse seadust, mis eristab finants- ja kaubandusvõlausaldajaid võlakirjaomanikest ja muudest võlausaldajatest). Muud jurisdiktsioonid võimaldavad igasugust liigitust, mis austab võlausaldajate erinevusi ja ühiseid huve. Kohtupraktika kohaselt kuuluvad eraldi klassi: tagatud võlausaldaja tagatisõigus, kui plaan kavatseb seda kahjustada (nt Saksamaa, Läti, Poola, samuti Ühendkuningriigi kokkuleppel põhinev kava); soodusnõuded nagu töötajate maksunõuded või maksmata palganõuded (nt töötajate nõuded Saksamaal); ja allutatud nõuded, välja arvatud juhul, kui seaduses eeldatakse, et need nõuded kantakse maha (vt Saksamaa). Täiendavad eriklassid on lubatud: - töötajate nõuded (Saksamaa, Poola); - põllumajandustootjate väited (Poola); ja - väikesed nõuded.

Praktikas võimaldab mittekohustuslike klasside loomine plaani koostamist ning see tagab enamuse vaieldavates klassides või rühmadeülese kohustamise n-ö *cram down* olukorras. Lisaks, kuna võlausaldajate võrdset kohtlemist on vaja ainult igas klassis, võib strateegiline rühmadesse jaotamine võimaldada ka kava täitmise ja maksete jaotamist, võttes arvesse võlausaldajate olulisust ettevõtte jätkamisel.⁵⁴⁸

Võlausaldajate rühmadesse jagamine annab rühmadele eraldi hääletamisreeglid. Kuna igas rühmas peab enamus kava heaks kiitma, ei saa selliseid võlausaldajaid n-ö üle hääletada teise rüma võlausaldajate poolt. Vähemuse võlausaldajaid kaitsevad põhimõtted nagu „ükski võlausaldaja polt halvemas olukorras” või „parima huvi test”, mis võimaldab kasutada vetoõigust kui nad saaksid plaani järgi igaüks vähem kui alternatiivse likvideerimise käigus.⁵⁴⁹

4.1.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses ei selgitata saneerimiskavaga seonduvat. Samas, seonduvalt maksejõuetusinstituutsiooni loomisega selgitatakse, et sellistes maksejõuetusmenetlustes nagu saneerimine, võlgade ümber kujundamine ja füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine maksejõuetusinstituutsiooni instituutsiooni roll väiksem. See piirduks avalikkuse teavitamise ja seeläbi praktika ühtlustamisega. Näiteks avaldaks instituutsioon oma kodulehel, millised on vajalikud etapid, dokumendid, lõivud ja muud nõuded saneerimismenetluse

⁵⁴⁴ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 236.

⁵⁴⁵ Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final draft June 2015. Nordic-Baltic Insolvency Network. June 2015, lk 39.

⁵⁴⁶ **Andres Juhkam**. Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016. lk 17.

⁵⁴⁷ Instrument on European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Lk 307.

⁵⁴⁸ Instrument on European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Lk 307.

⁵⁴⁹ Instrument on European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Lk 308a.

algatamiseks või läbi viimiseks.⁵⁵⁰ Seega on seos Direktiivi artikli 8 lõikega 2 saavutatava tulemuse ja eesmärgiga.

4.1.7. Järeldused ja ettepanekud

4.1.7.1. Järeldused

Direktiivi nõuded. Saneerimisseaduse kava puudutav regulatsioon juba järgib suures plaanis Direktiivi artikli 8 eesmärke. Direktiivi artikkel 8 lg-t 1 ei ole põhjendatud üle võtta ja siseriiklikku õigust ei ole vaja muuta ega täiendada alapunktide g (i) ja (ii) osas, sest Direktiivist tulenevad saneerimiskava sisu nõuded on saneerimisseaduses täidetud. Samuti ei ole põhjendatud üle võtta Direktiivi artikli 9 lõike 4 lausest 3 tulenevat regulatsiooni, sest töötajate nõudeid Eesti saneerimismenetluses ei saneerida. Ühtlasi ei ole põhjendatud üle võtta Direktiivi artikli 9 lõike 4 lausest 4 tulenevat regulatsiooni, sest arvestades, et enamik Eestis tegutsevates ettevõtetes on VKE suuruses ettevõtted on nimetatud rühmale eriõiguste andmise põhjendatus küsitav. Lisaks eelnevale ei ole vajalik eraldiseisvalt üle võtta Direktiivi artikli 9 lõike 4 lausest 5 tulenevat regulatsiooni, sest töörühma hinnangul peaks Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 1 pinnalt tehtud muudatuse ettepanek täitma Direktiivi artiklis 9 lõikes 4 lauses 5 sätestatud eesmärgi.

Direktiivi sätteid on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse järgmistes küsimustes.

- Direktiivi artikli 8 lõige 1 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse Direktiivis sätestatud sõnastuses järgmiste alapunktide osas: a), b), c), d), e), f), g (iii), g (iv), g (v), g (vi), h).
- Direktiivi artikli 8 lõige 2 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse.
- Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 1 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse. Põhjendatud on SanS § 21 muutmise sõnastuses, mille kohaselt võib võlausaldajaid rühmitada lähtudes huvidest, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised.
- Direktiivi artikli 9 lõike 4 lause 2 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse. SanS § 21 on põhjendatud sätestada, et eraldi rühmad tuleb moodustada tagatud ja tagamata võlausaldajatest.
- Direktiivi artikli 9 lõike 5 lause 1 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse. On põhjendatud muuta SanS § 28 ja § 36 ning sätestada, et kohus kontrollib kava kinnitamisel ka võlausaldajate rühmitamise aluseid⁵⁵¹.
- Direktiivi artikli 9 lõike 5 lause 2 ülevõtmist siseriiklikku õigusesse peaks eraldiseisvalt täiendavalt kaaluma.

Saneerimiskava koostamine ja esitamine. Vajalik oleks täpsustada SanS § 21 sõnastust ettevõtja ning saneerimisnõustaja kohustuste paremaks piiritlemiseks ennekõike seeläbi, et selgelt oleks sätestatud ettevõtja kohustus teha saneerimisnõustajaga koostööd ja teda abistada saneerimiskava koostamisel. Saneerimiskava koostamise eest peab vastutama jääma saneerimisnõustaja, kuid ettevõtjal on saneerimisnõustaja ees kava koostamisel koostöö ja kaasaaitamiskohustus. Kuidas täpselt pooled igakordselt omavahelist koostöökohustust sisustavad, on mõistlik jätta praktika kujundada.

Töörühm võlausaldajale saneerimiskava esitamise õiguse andmist ei toeta kuivõrd 1) see mõjutaks negatiivselt ettevõtjate soovi ettevõtteid saneerida ja vähendaks saneerimiste arvu, 2) võlausaldaja kallutatud positsioon ei pruugi võimaldada koostada kvaliteetset saneerimiskava, ning 3) võlausaldajate valmisolek saneerimiskava koostada on küsitav. Ühtlasi ei poolda töörühm saneerimisnõustajale ainuisikulist saneerimiskava esitamise õiguse andmist, sest saneerimisnõustaja roll saneerimismenetluses peab olema pigem abistav ja kaasaaitav ning töörühma ettepanek arvestab juba saneerimisnõustaja juhtivat rolli saneerimiskava koostamisel.

Võlausaldaja rühmade moodustamine. Töörühma hinnangul on põhjendatud laiendada saneerimisseaduse § 21 lg-s 2 nimetatud „õiguseid“ ning asendada see „huvidega“, mis on Direktiivi eesmärgist tulenevalt laiem mõiste kui kehtivas SanS-is sätestatud „õigused“. Põhjendatud on Direktiivi artikkel 9 lg 4 ls 1 sõnastuse ülevõtmine saneerimisseadusesse ning sätestada, et võlausaldajaid võib rühmitada lähtudes huvides, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised. Samuti on põhjendatud täiendada saneerimisseaduse § 21 sättega, mis näeb ette

⁵⁵⁰ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus. 15.11.2018, lk 11.

⁵⁵¹ Hääleõiguse varasema kontrolli võimalus tuleks sätestada siis, kui saneerimisseaduses peaks sätestatama regulatsioon, mis saneerimiskavaga hõlmatud võlausaldaja hääleõigust peaks piirama.

võlausaldajate minimaalse rühmade arvu, s.o tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad. Direktiivi ülevõtmisel tuleks täiendada SanS § 28 ja 36 ning kehtestada regulatsioon, mille kohaselt kohus kontrollib kava kinnitamisel ka võlausaldajate rühmitamise aluseid. Direktiivi ülevõtmisel peab kaaluma, kas Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 2 viidatu varasema kontrolli võimaluse sätestamine on põhjendatud ning kui jah, siis millistel tingimustel. Tõenäoliselt oleks regulatsiooni ülevõtmine mõistlik juhul, kui seadus sätestab saneerimisnõustaja õiguse pöörduda põhjendatud juhul kohtu poole rühmade moodustamise (ja vajadusel ka hääleõiguse) seisukoha saamiseks ning esitatav kohtu esitatav hinnang ei ole siduv; seejuures on määrava tähendusega kohtute käsutuses olev ressurss saneerimismenetluste läbiviimiseks. Ebapiisav ressurss tähendaks Direktiivi viidatud sätte ülevõtmisel suure tõenäosusega saneerimismenetluste venimist. Töörühma hinnangul tuleks kaaluda ka võlgnikuga seotud isikutest (s.o võlgniku lähikondsetest) eraldi rühma moodustamise kohustuse sätestamist või vähemalt sellisele võimalusele tähelepanu juhtimist seletuskirjas. Lähikondsuse määramisel saab võtta eeskujuks PankrS § 117 regulatsiooni. Vajalik on sätestada omakapitali omanikest eraldi rühma moodustamise kohustus.

Saneerimiskavas sisalduv informatsioon. Põhjendatud on saneerimisseadusesse üle võtta Direktiivi vastav regulatsioon. Regulatsiooni loomisel pidada silmas, et regulatsioon peab tagama õigusselguse ning saneerimiskavaga hõlmatud võlausaldajal peab olema ülevaade võlgniku kogu võlgade struktuurist, vastasel juhul ei ole võimalik võlausaldajal hinnata, kas teda koheldakse halvemini võrreldes võlausaldajatega, kes jäeti kavast välja ning ei ole saneerimismenetluses kaasatud. Põhjendatud on esitada näitlik saneerimiskava ülesehitus. Lisaks eelnevalt on põhjendatud (arvestades sh SanS § 21 lg 1 regulatsiooni ja Direktiivi artikkel 8 ja 9 nõudeid) sätestada saneerimiskavas rahavoogude aruanne; ettevõtja võla- ja varanimikiri; ülevaade saneerimiseks vajalikust täiendavast finantseerimisest ja finantseerimise allikatest; võlausaldajate nõuete ümberkujundamise plaan, koos põhjendusega ümberkujundamiseks valitud nõuete ja ümberkujundamise viisi osas; samuti võlausaldajate rühmade moodustamise alused ning põhjendused. Töörühm on punktis 4.1.4.3 esitanud ka ühe näitliku saneerimiskava struktuuri.

Pankrotitest ja raha aegväärus. Põhjendatud on nii pankrotitesti kui ka raha aegväärtuse saneerimiskavas kajastamise kohustuse sätestamine.

4.1.7.2. Ettepanekud

Saneerimisavalduse esitamisega seonduva uue siseriikliku regulatsiooni loomisel või selle muutmisel võiks arvestada alljärgnevate töörühma seisukohtade ja ettepanekutega.

Direktiivi nõuded. Direktiivi sätteid on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse järgmistes küsimustes.

- Direktiivi artikli 8 lõige 1 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse Direktiivis sätestatud sõnastuses järgmiste alapunktide osas: a), b), c), d), e), f), g (iii), g) (iv), g) (v), g) (vi), h).
- Direktiivi artikli 8 lõige 2 on põhjendatud üle võtta siseriiklikku õigusesse.

Direktiivi artikli 8 lõike 1 alapunkt h) alusel täiendada SanS § 21 lg 1 loetelu regulatsiooniga, mille kohaselt peab saneerimisnõustaja esitama saneerimiskavas põhjendused, milles selgitab, miks saneerimiskaval on mõistlikud väljavaated vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada ettevõtte elujõulisus, sealhulgas kava õnnestumise eeltingimused.

Välja tuleks töötada näidis saneerimiskavade kontrollinimekirjad, mis sisaldaksid praktilisi juhiseid saneerimiskava koostamiseks ning kaaluda nende avaldamist võimalusel vähemalt järgmistel lehekülgedel:

- Justiitsministeeriumi <https://www.kohus.ee/et/kohtumenetlus/infomaterjalid>
- Maksu- ja Tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient/maksude-ja-nouete-tasumine-volad>
- Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda <https://kpkoda.ee/kkk/>
- Advokatuur <https://www.advokatuur.ee/>
- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda <https://www.koda.ee/>

Välja töötatud saneerimiskavade kontrollinimekirjad koos praktiliste juhistega saneerimiskavade koostamiseks sisaldaksid ülevaatliku informatsiooni lähtudes artikli 8 lg 1 sätestatud nõuetest koos kommentaaridega, mis selgitavad regulatsiooni sisu ning annavad praktilisi juhiseid nii õiguslikus kui finantsilises plaanis, kuidas informatsiooni kajastada ning probleemidele läheneda. Kontrollinimekirjas kirjeldaksid tüüplokordi ja esitaksid materjali paremaks mõistmiseks näiteid praktiliste olukordade kohta. Suunistes kirjeldatakse saneerimiskava vastuvõtmise tingimusi ning anda praktilisi soovitusi

võlausaldajatega läbirääkimiseks. Materjali väljatöötamisele kaasata Advokatuuri ja Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koja ekspertiisi. Teha nimetatud materjal kättesaadavaks ka inglise ja vene keeles. Näitlik saneerimiskava struktuur on esitatud punktis 4.1.4.3.

Saneerimiskava koostamine ja esitamine. Kaaluda SanS § 20 lg 1 sõnastuse täiendamist selliselt, et see sätestaks ettevõtja koostöö- ja kaasaaitamiskohustuse saneerimisnõustajaga saneerimiskava koostamisel.

Võlausaldaja rühmade moodustamine. Sätestada iga rühma nõuete ja huvide konkreetseid väärtused. Sätestada saneerimisseaduses § 21 lg-s 2, et võlausaldajaid võib rühmitada lähtudes huvidest, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised. Muuta saneerimisseaduse § 21 sätestades nõude moodustada rühmad vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajatest. Täiendada SanS § 28 ja 36 ning kehtestada regulatsioon, mille kohaselt kohus kontrollib kava kinnitamisel ka võlausaldajate rühmitamise aluseid.

Kaaluda, kas Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 2 viidatu varasema kontrolli ülevõtmine on põhjendatud. Juhul, kui võtta Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 2 viidatu varasema kontrolli regulatsioon üle, kehtestada regulatsioon, mille kohaselt on saneerimisnõustajal õigus pöörduda põhjendatud juhul kohtu poole rühmade moodustamise (ja vajadusel ka hääleõiguse) seisukoha saamiseks ning esitatav kohtu esitatav hinnang ei ole siduv edasi kaevatav.

Kaaluda, kas sätestada kohustus võlgnikud seotud isikutest eraldi rühma moodustamine või jätta see igakordse otsustamise küsimuseks.

Sätestada omakapitali omanikest eraldi rühma moodustamise kohustus.

Saneerimiskavas sisalduv informatsioon. Luua saneerimisseaduses regulatsioon, mis võimaldab saneerimiskavaga hõlmatud võlausaldajale ülevaate võlgniku kogu võlgade struktuurist. Seejuures pidada silmas Direktiivi artikkel 8 lg 1 ülevõtmise osas antud seisukohti ning vajadust hõlmata saneerimiskavades ka ülevaadet võlgniku bilansivälisest kohustusest. Sätestada, et saneerimiskavas peab sisalduma rahavoogude aruanne; ettevõtja võla- ja varanimikiri; ülevaade saneerimiseks vajalikust täiendavast finantseerimisest ja finantseerimise allikatest; võlausaldajate nõuete ümberkujundamise plaan, koos põhjendusega ümberkujundamiseks valitud nõuete ja ümberkujundamise viisi osas; samuti võlausaldajate rühmade moodustamise alused ning põhjendused.

Pankrotitest ja raha aegväärtus. Sätestada saneerimisseaduses võlausaldajate parimate huvide testi saneerimiskavas kajastamise kohustus. Sätestada saneerimisseaduses raha aegväärtusega arvestamise kohustus.

Saneerimisseaduse mõistekasutuse täpsustamise vajadus. Saneerimisseadus kasutab mitmel pool (vt nt SanS § 7 lg 4, § 8 lg 2 p 1, § 11 lg 1 p 4) mõistet „*pankrotimenetluse algatamine*“. Pankrotiseadus kasutab mõistet „*ajutise halduri nimetamine*“ (vt PankrS 2. ptk, 1 jagu). Töörühm leiab, et saneerimisseaduse mõisteaparaat tuleb eeltoodu valguses üle vaadata, kuna mõiste „*pankrotimenetluse algatamine*“ kasutamine saneerimisseaduses võib olla eksitav osas, kus saneerimisseaduses peetakse tegelikkuses silmas pankrotimenetluses ajutise halduri nimetamise faasi.

4.1.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikli 8 alapunktides a), b), c), d), e), f), g) (iii), g) (iv), g) (v), g) (vi), h) sätestatud regulatsioon saneerimiskava kohustusliku sisu kohta.

Muudatusettepanek 1: Võtta üle Direktiivi artikli 8 alapunktides a), b), c), d), e), f), g) (iii), g) (iv), g) (v), g) (vi), h) sätestatud regulatsioon saneerimiskava kohustusliku sisu kohta. Seega täiendatakse muudatusettepaneku kohaselt SanS-i regulatsiooniga, mille kohaselt peab saneerimiskava sisaldama lisaks kehtivas SanS-is sätestatule ka järgmisi andmeid: võlgniku identifitseerimisandmed, majandusliku olukorra ja töötajate olukorra kirjeldus, puudutatud isikud ning nendest moodustatud rühmad, saneerimiskavast mõjutamata isikud, saneerimisnõustaja identifitseerimisandmed, saneerimiskava tingimused, sh töötajate teavitamise ja konsulteerimise kord, tööhõivega seotud tagajärjed, võlgniku hinnangulised rahavood, uus rahastamine, ning põhjendused võlgniku maksejõuetuse vältimise ja elujõulisuse kohta ja kava õnnestumise eeltingimused.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte. Kuna muudatusettepanek kohustab võlgnikku esitama rohkem andmeid ning seetõttu panustama rohkem saneerimiskava koostamisse, toob muudatusettepanek kaasa täiendava koormuse suurema teabehulga andmise näol. Samas on hoolsa ettevõtja puhul kogu eeltoodu informatsiooni olemasolu

või vähese koormusega koondamise võimekus eeldatav. Muudatuse mõju on seega väike kuni keskmine.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes jääb vastutama saneerimiskava koostamise eest. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on keskmine. Kuna muudatusettepanek kohustab võlgnikku ja saneerimisnõustajat koondama lisaks kehtivas SanS-is sätestatud teabele saneerimiskavva täiendavat ja ülevaatlikumat teavet, kulub menetluses rohkem ressursi saneerimiskava koostamisele. Koormust saneerimisnõustajale peaks vähendama ettevõtja koostöö ja kaasaaitamiskohustus. Ülevaatlikumad andmed saneerimiskavas peaksid muutma saneerimismenetlusi edukamaks.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Ülevaatlikumad andmed saneerimiskavas peaksid muutma saneerimismenetlusi edukamaks ja kaitsma paremini võlausaldajate õigusi, kuna kajastab täpsemalt võlgniku olukorda sh ka saneerimisega ümber kujundamata nõuete ja töötajate olukorra osas. Muudatusettepanek ei too võlausaldajatele kaasa käitumismuutusi, mistõttu on mõju väike.

Probleem 2: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud regulatsioon saneerimiskavade osas kontrollnimekirja avalikustamise kohta.

Muudatusettepanek 2: Võtta üle Direktiivi artikli 8 lõikes 2 sätestatud regulatsioon saneerimiskavade osas kontrollnimekirja ja näitliku saneerimiskava avalikustamise kohta.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, on õigus esitada saneerimisavaldus ning kellel on saneerimisnõustaja ees saneerimiskava koostamise osas koostöö- ja kaasaaitamiskohustus. Kuna muudatusettepanek võimaldab võlgnikul saada tasuta ja kiiresti kätte vajalike dokumentide, sh saneerimiskava näidiseid ja informatsiooni makseraskustega tegelemise kohta, omab see positiivset mõju ettevõtete makseraskuste ennetamisele, nendega tegelemisele ja saneerimisavalduste varasemale ja suuremale esitamisele. Samas omab muudatusettepanek piisavat mõju juhul, kui riik tegeleb informatsiooni jagamise ja piisava valdkonna kommunikatsiooniga ning võlgnike esindajad oskavad vastava informatsiooni üles leida.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on väike, omades positiivset mõju makseraskustega varajasema tegutsemise ja saneerimismenetluse varasema algatamise näol, aga ka selle näol, et võlausaldajad saavad paremini kontrollida saneerimiskavade koostamise kvaliteeti.

Probleem 3: Ettevõtja ja saneerimisnõustaja rollijaotus saneerimiskava koostamisel.

Muudatusettepanek 3: Sätestada SanS § 21, et ettevõtjal on saneerimisnõustaja ees kava koostamisel koostöö ja kaasaaitamiskohustus.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ja ettevõtja. Muudatusettepaneku kohaselt on ettevõtjal saneerimiskava koostamisel koostöö- ja kaasaaitamiskohustus, kusjuures saneerimisnõustaja peaks hoidma kava koostamisel juhtrolli ja vastutama kava koostamise eest. Mõju sihtrühmale on väike kuni keskmine. Ka kehtiv seadus nõuab võlgnikult aktiivsust saneerimiskava koostamisel, muudatusettepaneku mõju toob kaasa võlgniku suurema aktiivsuse kohustuse. Muudatusel eeldatavalt sihtrühmale kohanemiskursi ei too. Kuna muudatusettepanek võimaldab saavutada kvaliteetsema saneerimiskava, on muudatuse mõju positiivne, suurendades eduka saneerimise tõenäosust.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes jääb vastutama ja kannab juhtrolli saneerimiskava koostamisel. Mõju sihtrühmale on väike kuni keskmine. Kuna ka võlgnikul on kaasaaitamis- ja koostöökohustus, on saneerimisnõustajal võimalik tugineda võlgniku koostööle. Kuna ka kehtiv saneerimisseadus paneb saneerimiskava koostamise kohustuse saneerimisnõustajale, ei too muudatus sihtrühmale kaasa kohanemiskursi.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatuse mõju on väike, kuna ei too võlausaldajate käitumises kaasa muutusi.

Probleem 4: Siseriiklikus õiguses ei ole sätestatud raha aegväärtuse arvestamise kohustus.

Muudatusettepanek 4: Sätestada SanS-is saneerimiskava koostamisel raha aegväärtusega arvestamise ja selle saneerimiskava kajastamise kohustus.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Kavaga kujundatakse ümber võlausaldajate nõudeid, sõltuvad kava ajaraamistikust otseselt võlausaldajate nõuete rahuldamine ja seega õiguste tagamine. Muudatusettepanek võimaldab vältida olukorda, kus saneerimiskava täitmise pikkus ei arvesta raha väärtuse ajas muutumist, mistõttu kannatab võlausaldaja nõude rahuldamine. Muudatusettepanekul on positiivne mõju, kuid ei eelda sihtrühma käitumises muudatust.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Kuna raha aegväärtuse arvestamine mõjutab saneerimiskava täitmise pikkust, on otsene mõju ka võlgniku kohustustele kava täitmisel – kohustuste täitmise aeg võib lüheneda võrreldes muudatusettepaneku eelse ajaga. Samas ei ole muudatusettepaneku mõju suur, sest Riigikohtu praktikast tulenevalt juba teatud määral arvestatakse saneerimiskava koostamisel raha aegväärtusega.

Muudatusettepaneku **tertsiaalseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes jääb vastutama saneerimiskava koostamise eest ning peab esitama saneerimiskavas raha aegväärtuse. Samas on mõju väike kuni keskmine, sest täiendav kohustus ei too kaasa suuri muutusi töökorralduses või -koormuses.

Muudatusettepaneku **kvarternaarne sihtrühm** on kohtud, kelle töökoormus võib muudatusettepaneku jõustumisel täiendada kohustuse näol tõusta. Samas on muudatuse mõju pigem väike, sest töökoormuse tõus ei ole tõenäoliselt suur, kuivõrd praktikas tihti juba arvestatakse raha aegväärtusega ning kohtud on antud hinnangu tegemise töökoormusega juba arvestanud.

Probleem 5: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikli 9 lõike 4 lauses 1 sätestatud regulatsioon.

Muudatusettepanek 5: Võtta üle Direktiivi artikli 9 lõike 4 lauses 1 sätestatud regulatsioon ning sätestada saneerimisseaduses, et võlausaldajaid võib rühmitada lähtudes huvidest, mis põhinevad kontrollitavatel kriteeriumidel ning mis on piisavalt ühetaolised.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Muudatusettepanek kohaselt on rühmadesse hõlmatud laiem ring võlausaldajaid kui seda võimaldab kehtiv SanS § 21 lg 2. Muudatusettepanek sätestab, et võlausaldajate huvid saavad põhineda kontrollitavatel kriteeriumitel ja olema piisavalt ühetaolised. Muudatusettepanek võimaldab suuremat diskretsiooni saneerimiskavade koostamisel võlausaldajate rühmade moodustamisel, võimaldades erinevate huvide ja õigustega võlausaldajate ühetaolisemat kohtlemist. Mõju ulatus on keskmine kuni suur.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Kuna muudatusettepanek võib suurendada saneerimiskavaga hõlmatud isikute ringi, on otsene mõju ettevõtte saneerimiskava vastuvõtmisele (kava vastuvõtmiseks on vajalik suurema arvu rühmade toetus). Mõju ulatus on keskmine kuni suur. Mõju täpne ulatus sõltub muuhulgas ka gruppide ülese kohustamise (*cram down*) regulatsioonist.

Muudatusettepaneku **tertsiaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes jääb vastutama saneerimiskava koostamise eest ning peab rühmitama saneerimiskavas võlausaldajate rühmad. Mõju ulatus on keskmine, sest täiendav kohustus toob kaasa teatud muutusi töökorralduses või -koormuses, samas ei ole rühmitamise näol täiesti uue ülesandega.

Probleem 6: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta artikli 9 lõike 4 lauses 2 sätestatud regulatsioon tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajate eraldi rühmadena käsitlemise kohta.

Muudatusettepanek 6: Võtta üle Direktiivi artikli 9 lõike 4 lauses 2 sätestatud regulatsioon ning sätestada saneerimisseaduses kohustus, et eraldi rühma peavad moodustama tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajad.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Kuivõrd Riigikohus on alates 2009. aastast toetanud lähenemist, mille kohaselt kuuluvad tagatud nõuetega võlausaldajad eraldi rühma, on selline rühmitamise alus olnud senises saneerimispraktikas faktiliselt olemas ja muudatuse mõju ei ole suur. Muudatus sätestab seaduses vastava rühmitamise kohustuse, mistõttu on õigusselgus ja tagatud nõuetega võlausaldajate kaitse suurem ning muudatuse mõju positiivne.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Kuna muudatusettepanek sätestab kohustuse saneerimiskavas moodustada eraldi rühma tagatud nõuetega võlausaldaja, mida praktikas ka seni tehti, on muudatuse mõju väike.

Muudatusettepaneku **tertsiaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustaja, kes vastutab saneerimiskava koostamise eest ning peab tagatud ja tagamata võlausaldajate esinemisel tagama saneerimiskavas võlausaldajate rühmade moodustamise. Mõju ulatus on väike, sest kuigi muudatusettepaneku jõustumise järel on tegemist rühmitamise võimaluse asemel rühmitamise kohustusega, ei too täiendav kohustus kaasa olulisi muutusi töökorralduses või -koormuses, sest tegemine ei ole olemuslikult uue ülesandega.

Probleem 7: Siseriiklikusse õigusesse on vaja reguleerida omakapitali omanikest eraldi rühma moodustamine.

Muudatusettepanek 7: Sätestada, et omakapitali omanikud moodustavad eraldi rühma.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad ja omakapitali omanikud. Kuivõrd tegemist on uue rühmadeks jaotamise alusega, on sellise muudatuse mõju keskmine kuni suur. Mõju suuruse osas omab tähtsust omakapitali omanike hõlmatuse osakaal saneerimismenetlustes.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ja saneerimisnõustaja. Kuna muudatusettepanek sätestab uue rühmadeks jagamise aluse vastavalt sellele, kas omakapitali omanikud on saneerimiskavast puudutatud või mitte, mõjutab muudatus saneerimiskava koostamist ja saneerimisabinõude valikut. Muudatusettepaneku mõjul võiks saneerimismenetluste raames enam leida rakendamist saneerimisabinõud, mis kaasavad ka omakapitali omanikke (näiteks saneeritava ettevõtte osaluse võõrandamine) ning avavad seeläbi täiendavaid perspektiive edukaks saneerimiseks. Mõju sekundaarsele sihtrühmale on keskmine kuni suur.

Probleem 8: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta artikli 9 lõike 5 lauses 1 sätestatud regulatsioon kohtu poolse hääleõiguste ja rühmade moodustamise kontrollikohustuse kohta.

Muudatusettepanek 8: Võtta üle Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 1 sätestatud regulatsioon ning täiendada SanS § 28 ja 36 regulatsiooniga, mille kohaselt kohus kontrollib kava kinnitamisel ka võlausaldajate rühmade moodustamise aluseid.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju on keskmine kuni suur, tuues seaduses selgelt esile uue kontrollietapi rühmade moodustamise aluste osas. Kuigi kehtiva saneerimisseaduse kohaselt kohus küll kontrollib kas saneerimiskava vastab SanS § 21 nõuetele, ei ole kohtul kohustust spetsiifiliselt kontrollida rühmade moodustamise aluseid. See kohustust annab täiendava kaitse võlausaldajatele, kelle õiguseid ebaõige rühmade moodustamine rikuks. Muudatusettepanek toob seega võlausaldajatele kaasa positiivse mõju.

Muudatusettepaneku **sekundaarne sihtrühm** on kohtud, kelle töökoormus muudatusettepaneku jõustumisel tõuseb täiendava kohustuse näol. Kuigi kehtiva saneerimisseaduse kohaselt kohus küll kontrollib kava vastavust SanS § 21 nõuetele, ei ole kohtul ühest kohustust kontrollida rühmade moodustamise aluseid. Muudatuse mõju on keskmine arvestades, et kohtu kontrollikohustus täieneb ühe konkreetse ülesande võrra.

Muudatusettepaneku **tertsiaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Kuna muudatusettepanek sätestab kohustuse kontrollida võlausaldajate rühmade moodustamise aluseid, esineb uus täiendav alus saneerimiskava kinnitamata jätmiseks. Seega võib ebaõige või põhjendamatud võlausaldajate rühmade moodustamine kaasa tuua saneerimiskava kinnitamata jäämise ning saneerimismenetluse lõppemise (SanS § 28 lg 5), mis toob saneeritavale ettevõttele kaasa negatiivse mõju.

Muudatusettepaneku **kvarternaarne sihtrühm** on saneerimisnõustaja, kes vastutab saneerimiskava koostamise ja kinnitamiseks esitamise eest. Ebaõige või põhjendamatud võlausaldajate rühmade moodustamine võib kaasa tuua saneerimiskava kinnitamata jätmise ning saneerimismenetluse ennetähtaegse lõpetamise (SanS § 28 lg 5). Muudatusettepanek mõjutab seega teatud määral saneerimisnõustaja töökorraldust tuues kaasa kohustuse tegutseda võlausaldajate rühmade moodustamisel veelgi läbimõeldumalt.

Probleem 9: Kaaluma peab, kas siseriiklikusse õigusesse on põhjendatud üle võtta Direktiivi artikli 9 lõike 5 lauses 2 sätestatud regulatsioon menetluse varajases etapis kohtu poolse hääleõiguste ja rühmade moodustamise kontrollkohustuse kohta.

Muudatusettepanek 9: Kuna Direktiivi artikkel 9 lg 5 ls 2 ülevõtmise küsimuse otsustamine vajab täiendavat analüüsi, ei ole töörühmal võimalik teha regulatsiooni ülevõtmise osas ettepanekut. Alljärgnevalt analüüsib töörühm regulatsiooni võimalikku mõju juhul, kui see üle võtta.

Mõju: Muudatuskaalutluse **primaarne sihtrüht** on kohtud, kelle töökoormus muudatusettepaneku jõustumisel tõuseks täiendava kohustuse näol. Kehtiva saneerimiseaduse kohaselt on kohtul kontrollkohustus vastuvõetud saneerimiskava osas (SanS § 28). Muudatuskaalutus tooks kohtu vastava kontrollkohustuse varasemasse faasi, kusjuures vastuvõetud saneerimiskava kontrollkohustus ei kaoks. Seega suureneks kohtu töökoormus märgatavalt. Samuti oleks sellise kontrollkohustuse puhul äärmiselt oluline kohtu töö kiirus, kuna sellest võib kulgeda saneerimismenetluse (saneerimiskava koostamise faasis) edasine kulgemine. Seega on muudatuskaalutluse kõige suuremaks küsimuseks kohtute võimekus sellist rolli juba kava koostamise faasis täita. See omakorda sõltub kohtute spetsialiseerumisest ning nende käsutuses olevast ressursist, mille kohta praegu töörühmal andmed puuduvad. Võimaliku muudatuse mõju oleks töörühma hinnangul suur.

Antud muudatuskaalutluse **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad. Muudatuskaalutluse mõju on suur, tuues seadusesse uue varajase järgu kontrollietapi. Muudatuskaalutus võimaldaks saneerimisnõustajal küsida varases etapis kohtult seisukohta, mis indikeeriks saneerimisnõustajale, ettevõtjale ning võlausaldajatele, milline on kohtu vaade rühmade moodustamise põhimõtetele antud saneerimismenetluses ning millega arvestamata jätmine võib kaasa tuua hilisema saneerimiskava kinnitamata jätmise kohtu poolt. Seega annaks muudatuskaalutus täiendava kaitse võlausaldajatele, kelle õiguseid ebaõige hääleõiguste jagunemise või rühmitamine rikuks. Muudatuskaalutus toob seega võlausaldajatele kaasa positiivse mõju.

Muudatuskaalutluse **tertsiaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Muudatuskaalutus võimaldaks saneerimisnõustajal küsida menetluse varases etapis kohtult seisukohta, mis indikeeriks saneerimisnõustajale, ettevõtjale ning võlausaldajatele, milline on kohtu vaade rühmade moodustamise põhimõtetele antud saneerimismenetluses ning millega arvestamata jätmine võib kaasa tuua hilisema saneerimiskava kinnitamata jätmise kohtu poolt. Kuna ebaõige rühmade moodustamise esineb kohtul alus jätta saneerimiskava kinnitamata ja saneerimismenetlus ennetähtaegselt lõpetada (SanS § 28 lg 5), mis tooks saneeritavale ettevõttele kaasa negatiivse mõju, on muudatuskaalutus saneeritava ettevõtte õiguste suhtes positiivne, võimaldades selliste aluste esinemist ennetada ning suurendaks tõenäosust saneerimiskava kinnitamiseks ja saneerimismenetluse edukaks lõpetamiseks. Seega oleks muudatusettepanekul sihtrühmale positiivne mõju.

Muudatuskaalutluse **kvarternaarne sihtrüht** on saneerimisnõustaja, kes vastutab saneerimiskava koostamise ja kinnitamise esitamise eest. Muudatuskaalutus võimaldaks saneerimisnõustajal küsida varases etapis kohtult seisukohta, mis indikeeriks saneerimisnõustajale, ettevõtjale ning võlausaldajatele, milline on kohtu vaade rühmade moodustamise põhimõtetele antud saneerimismenetluses ning millega arvestamata jätmine võib kaasa tuua hilisema saneerimiskava kinnitamata jätmise kohtu poolt. Muudatuskaalutus suurendab teatud määral saneerimisnõustaja töömahtu, samas ennetab saneerimismenetluses n-ö vigade tegemist ja võlausaldajate ebavõrdset kohtlemist ning soodustab saneerimismenetluse edukat lõpetamist.

4.2. Saneerimiskavade vastuvõtmine

4.2.1. Teema kirjeldus

Vastavalt direktiivi artiklile 9 (1) võib liikmesriik näha ette ja sätestada tingimused, mille kohaselt võivad saneerimiskava esitada võlgniku asemel ka saneerimisenõustaja või võlausaldaja. Töörühm leiab, et saneerimiskava esitamise õigus tuleb jätta ainult võlgnikule (vt eelpool punkt 4.1.4.3.). Efektive saneerimismenetluse läbiviimiseks on võlgniku tahe teostada edukas saneerimismenetlus. Kui võlgnik ei soovi saneerimismenetlust, siis vastu tema tahteavaldust on seda väga keeruline teostada. Töögrupp mõõnab, et mõnede erialakirjanduse soovitude kohaselt võiks võlausaldaja saada õiguse saneerimiskava esitamiseks võlgniku nõusolekul, kuid nimetatud asjaolu ei vähenda töörühma skeptilist arvamust sellise saneerimismenetluse edukaks läbiviimiseks Eestis arvestades Eesti kulutuuri ja tavasid. Tunnustatud Saksamaa õigusteadlane Porf R. Bork on skeptiline võimaluse kohta võlausaldajal esitada saneerimismenetluse algatamise avaldus.⁵⁵² Samuti leiab prof Madaus, et ükski võlausaldaja, isegi pank, ei suuda läbi viia edukat saneerimismenetlust ilma võlgniku vastava tahteta.⁵⁵³ Tuginedes eeltoodule leiab töörühm, et saneerimiskava esitamise õigust ei ole mõistlik anda võlausaldajale ega saneerimisenõustajale.

Järgneva küsimuseks vastavalt Direktiivi artikkel 9 lg-le 2 on kohustus tagada puudutatud isikutele võimalus saneerimiskava üle hääletada ning välistada saneerimiskava üle hääletamine isikutele, keda saneerimiskava ei mõjuta. Kehtivas saneerimisseaduses reguleerib nimetatud küsimust § 24 lg 5, mille kohaselt ei või võlausaldaja, kelle nõuet saneerimiskavaga ümber ei kujundata, hääletamisel osaleda ja tema nõude suurust ei arvestata saneerimiskava üle hääletamisel.

Eraldiseisvaks probleemina lähtuvalt Direktiivi artikkel 9 lg-st 3 tuleb esile tuua omakapitali omanike õigust hääletada saneerimiskava üle. Nimelt puudub omakapitali omanikel võlaõiguslik nõue võlgniku vastu, kuid nende osalemine saneerimiskava vastuvõtmisel eraldi rühmas on vajalik Direktiivi artikli 12 tulenevate kohustuslike nõuete täitmiseks. Omakapitali omanikele on kohustuslik hääletada saneerimiskava üle omaette rühmas ning juhul, kui omakapitali omanikud on saneerimiskava vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi (vt tagapool peatükk 4.4. „Rühmaülese kohustamine“ ja peatükk 4.5. „Omakapitali omanikud“).

Lisaks eelnevale võib jätta hääleõiguseta võlausaldajaid, kelle nõuded rahuldatakse pankrotiseaduses peale tavalisi võlausaldajaid ja võlgniku või tema ettevõttega seotud isikuid. Kuivõrd Eesti pankrotiseaduse § 153 lg 1 p 3 kohaselt rahuldatakse peale tavalisi võlausaldajate nõudeid ainult hilinenult esitatud võlausaldajate nõudeid, siis nimetatud võlausaldajate grupp ei tule siinkohal arvesse. Juhul, kui võlausaldaja on kaasatud saneerimismenetlusse, siis on tal õigus saneerimiskava üle hääletada ning asjaolu, kas nimetatud võlausaldaja tulevikus võimalikus võlgniku pankrotimenetluses esitab oma nõudeavalduse õigeaegselt või hilinenult ei oma siinjuures tähendust. Omaette küsimus seisneb võlgnikuga seotud isikute hääleõiguses. Töörühma arvates ei ole põhjendatud võlgnikuga seotud isikutele hääleõiguse määramata jätmine, kuid vajalik on nimetatud võlausaldajate hääletamine eraldi rühmas (vt eelpool punkt 4.1.4.3.) ning allpool käesolevas peatükis.

Direktiivi artikkel 9 lg 4 tõstatab küsimuse rühmade moodustamine ning kas VKE vajavad erikohtlemist ning hääletamisõigused seonduvalt erinevate rühmadega. Antud küsimust on analüüsitud ülalpool ning töörühm leidis, et VKE-le ei ole vaja eraldi rühma moodustada (vt eespool punkt 4.1.4.3.). Rühmade moodustamisel on oluline, et tagatud nõuded, tagamata nõuded, seotud isikud ja omakapitali omanikud oleksid eraldi rühmas. Selline liigitamine tagab paindliku ja efektive saneerimismenetluse läbiviimise isegi juhul, kui üks rühm on vastu, siis on võimalik teatud juhtudel saneerimiskava lugeda vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite rakendamisega (rühmade moodustamine vt eespool punkt 4.1.4.3. ja „Rühmaülese kohustamine.“ vt allpool punkt 4.4.).

Vastavalt Direktiivi artiklile 9 lg-le 5 peab rühmade moodustamist ning hääleõigust kontrollima kohus, kui saneerimiskava esitatakse kinnitamiseks. Eestis kontrollib kohus saneerimiskavade kinnitamisel,

⁵⁵² R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, p 72-73 para 7.06.-7.09.

⁵⁵³ S. Madaus. Is the Relative Priority Rule right for your jurisdiction? A Simple Guide to RPR, lk 3. Available at: <https://stephanmadaus.de/2020/01/20/a-simple-guide-to-the-relative-priority-rule/> (14.05.2020)

kas saneerimiskavad on vastuvõetud reegleid järgides, sh rühmaülese kohustamise reegleid järgides. Antud küsimust on põhjalikumalt käsitletud allpool (vt peatükk 4.3. „Saneerimiskavade kinnitamine“, peatükk 4.4. „Rühmaülese kohustamine“ ja peatükk 4.7. „Kohtu või haldusasutuse poolne hindamine“). Kuigi Direktiivi artikkel 9 lg 5 annab võimaluse hääleõiguse ja rühmade moodustamise kontrollimiseks varasemas etapis, siis komisjon ei poolda rühmade moodustamise kontrollimist enne saneerimiskava kinnitamise kontrollimist. Rühmade moodustamise varajane kontroll ei ole otstarbekas ning raskendab saneerimismenetluse efektiivse elluviimise. Samas on tagatud, et rühmade moodustamisel kontrollib antud asjaolu saneerimisnõustaja ning saneerimiskava kinnitamisel kontrollib kohus muuhulgas, kas rühmad on õigesti moodustatud.

Direktiivi artikkel 9 lg 6 järgi on saneerimiskava vastuvõtmiseks vaja igas rühmas nõuete enamust ning võimalusel ka puudatud isikute enamus. Nimetatud enamus ei tohi olla suurem kui 75% häältest või isikute arvust. Vastavalt saneerimisseaduse § 24 lg-le 4 on kava vastuvõetud, kui igas rühmas hääletas saneerimiskava poolt vähemalt pool kõigist ühte rühma kuuluvatest võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku rühmas esindatud häältest. Seega on hetkel Eestis kriteerium, et saneerimiskava poolt peab olema 2/3 kõigist häältest ning arvuliselt vähemalt pool kõigist võlausaldajatest. Töörühm nõustub, et saneerimiskava vastuvõtmiseks on vaja vähemalt üle 50% kuni 2/3 enamust kõikidest häältest, kuid siiski paneb kahtluse alla võlausaldajate isikulise kvoorum. INSOL juhised soovivad samuti välistada või vähendada isikulist kvoorumit, et väiksed võlausaldajad ei saaks takistada saneerimiskava vastuvõtmist.⁵⁵⁴ Töörühma arvates ei ole õige olukord, kus suur arv võlausaldajaid, kelle häältega on esindatud ainult 1% nõuetest takistavad eduka saneerimiskava vastuvõtmist. Tulenevalt eelnevast ja tuginedes INSOL soovitudele, leiab töörühm, et isikuline kvoorum tuleks ära kaotada või viia miinimumine, et mitte takistada paindlike ja efektiivsete saneerimismenetluste elluviimist.

4.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi artikkel 9 (1) sätestab liikmesriigid tagavad, et olenemata sellest, kes taotleb kooskõlas artikliga 4 ennetava saneerimise menetluse läbiviimist, on võlgnikel õigus esitada saneerimiskavad puudutatud isikute poolt vastuvõtmiseks. Samuti võivad liikmesriigid ette näha, et saneerimiskavasid võivad esitada ka võlausaldajad ja saneerimisnõustajad, ning sätestada, millistel tingimustel nad seda teha võivad.

Vastavalt direktiivi artiklile 9 (2) tagavad liikmesriigid, et puudutatud isikutel on õigus saneerimiskava vastuvõtmise üle hääletada. Isikutel, keda saneerimiskava ei mõjuta, ei ole hääleõigust kõnealuse kava vastuvõtmisel.

Sama artikli lõike kolm järgi võivad liikmesriigid sõltumata eelmisest sättest jätta ilma hääleõiguseta järgmised isikud: omakapitali omanikud, võlausaldajad, kelle nõuded on likvideerimise tavapärase järjestuse korral tavaliste tagamata nõuetega võlausaldajate nõuetest madalama rahuldamisjärguga, või võlgniku või tema ettevõttega seotud isikud, kellel on liikmesriigi õiguse kohaselt huvide konflikt.

Vastavalt Artikkel 9 (4) käsitatakse saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid. Liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana. Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena. Liikmesriigid kehtestavad asjakohased meetmed, mis tagavad, et rühmade moodustamisel pööratakse erilist tähelepanu haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitsele.

Tulenevalt direktiivi artikkel 9 (5) kontrollib hääleõigusi ja rühmade moodustamist kohus või haldusasutus, kui saneerimiskava esitatakse kinnitamiseks. Liikmesriigid võivad sätestada, et kohus või haldusasutus kontrollib hääleõigusi ja rühmade moodustamist ja kinnitab need juba varasemas etapis, kui on osutatud esimeses lõigus.

⁵⁵⁴ T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 24 p 82.

Direktiivi artikkel 9 (6) sätestab, et saneerimiskava on puudutatud isikute poolt vastu võetud, kui selleks on olemas iga rühma nõuete või huvide summale vastav enamus. Liikmesriigid võivad lisaks nõuda igas rühmas puudutatud isikute enamust. Liikmesriigid kehtestavad saneerimiskava vastuvõtmiseks nõutava enamuse. Selline enamus ei tohi olla üle 75 % iga rühma nõuete või huvide summast või asjakohasel juhul iga rühma puudutatud isikute arvust.

Sama artikli lõige 7 kohaselt võivad liikmesriigid olenemata lõigetest 2–6 sätestada, et saneerimiskava vastuvõtmise üle toimuva formaalse hääletamise võib asendada kokkuleppega, mille puhul on olemas nõutud enamus.

4.2.3. Kehtiv õigus

Vastavalt SanS § 20 lg-le 1 koostab saneerimisnõustaja pärast saneerimismenetluse algatamist ettevõtja nimel saneerimiskava. Sama paragrahvi lõike 2 alusel tuleb saneerimiskavas selgitada välja ettevõtte saneerimise võimalused ja finantseerimise allikas, vajaduse korral pidada võlausaldajaga läbirääkimisi nõuete ümberkujundamiseks ja teha muid ettevõtte saneerimiseks vajalikke toiminguid.

Tulenevalt SanS § 21 lg-st 1 peab saneerimiskava muuhulgas sisaldama ettevõtte majandusliku seisundi kirjelduse saneerimismenetluse algatamise seisuga ja nende põhjuste analüüs, mis on kaasa toonud ettevõtte saneerimise vajaduse, ettevõtte prognoositava majandusliku seisundi pärast saneerimist, saneerimiskava täitmise tähtaja, rakendatava saneerimisabinõu kirjelduse ja eesmärgipärasuse analüüsi, sealhulgas võlausaldaja nõude ümberkujundamise kirjelduse ja põhjenduse, saneerimiskava mõju ettevõtte töötajale. Sama paragrahvi lõige 2 annab võimaluse moodustada võlausaldajate rühmad lähtuvalt ühesuguste õigustega võlausaldajatest, põhjendades saneerimiskavas rühmade moodustamise aluseid.

Saneerimisseaduse § 22 lg 1 järgi tähendab nõude ümberkujundamine kohustuse täitmise tähtaja pikendamist, rahalise nõude täitmist osamaksetega, võlasumma vähendamist, kohustuse asendamist juriidilise isiku osa või aktsiaga.

Saneerimisseadus § 24 lg 1 sätestab, et võlausaldajad võtavad saneerimiskava vastu hääletamise teel koosolekul või koosolekut pidamata. Sama paragrahvi lõige 2 märgib, et võlausaldaja häälte arv on võrdeline tema põhinõude suurusega, mis on kindlaks tehtud käesoleva seaduse alusel. Saneerimisseaduse § 24 lg 3 alusel on saneerimiskava vastuvõetud, kui selle poolt hääletas vähemalt pool kõigist võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku kõigist häältest. Saneerimisseaduse § 24 lg 4 sätestab, et juhul, kui võlausaldajad on saneerimiskava alusel jaotatud rühmadesse, siis on kava vastu võetud, kui igas rühmas hääletas saneerimiskava poolt vähemalt pool kõigist ühte rühma kuuluvatest võlausaldajatest, kellele kuulub vähemalt kaks kolmandikku rühmas esindatud häältest. Sama paragrahvi lõike 5 kohaselt ei või hääletamisel osaleda võlausaldaja, kelle nõuet saneerimiskavaga ümber ei kujundata.

Vastavalt Saneerimisseaduse §-le 28 kontrollib kohus, kas saneerimiskava on vastuvõetud jälgides korrektselt saneerimismenetluse nõudeid.

4.2.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Ainuke konkreetne vastuolu Eesti kehtiva õiguse ja Direktiivi artikliga 9 on asjaolu, et pandipidajaid ei määrata kohustuslikult eraldi rühma. Vastavalt Direktiivi artikkel 9 lg-le 4, üldistele põhimõtetele ja Riigikohtu praktikale tuleb pandipidaja nõuded pandiga tagatud osas määrata eraldi rühma (vt eespool punkt 4.1.2.4. ja 4.1.4.3.). Omaette küsimus seisneb asjaolu tuvastamises, millises ulatuses on pandipidaja nõue tagatud. Nimelt on Riigikohus kohtuotsuses nr 3-2-1-31-98 asunud seisukohale, et pandieseme müügihind selgub selle müümisel ja ajutise halduri määramise otsustamisel ega algatatud pankrotimenetluse käigus ei pea ega saagi tuvastada, kas pandieseme müügist saadavast rahast piisab pandiga tagatud nõude rahuldamiseks või mitte.⁵⁵⁵ Seega pankrotimenetluses eeldatakse, et

⁵⁵⁵ RKTko 3-2-1-31-98.

pandipidaja nõue on tagatud kokkulepitud summas, sest tagatise tegelik väärtus selgub alles tagatise realiseerimisel. Samas tuleb saneerimismenetluses saneerimiskava vastuvõtmise staadiumis tuvastada, millises ulatuses on pandipidaja nõue pandiesemega tagatud ja millises osas tagamata. Vastav kohustus tuleneb lähtuvalt „Võlausaldajate parimate huvide testi“ rakendamisest (vt allpool samas punktis). Arvestades, et saneerimiskava vastuvõtmise ajal pandieset ei võõrandata, siis ei ole võimalik pandipidajale häälele määramisel lähtuda pandieseme tegelikust realiseerimisväärtusest, vaid hinnangulisest väärtusest. Tulenevalt eeltoodust tuleb saneerimiskava vastuvõtmisel teha selgeks, millisel ulatuses on pandipidaja nõue tagatud ja millisel ulatuses on pandipidaja nõue tagamata. Tagatud nõudega hääletab pandipidaja eraldi rühmas ning tagamata nõudega hääletab pandipidaja koos tavaliste tagama võlausaldajate rühmas. Töörühm on põhjendanud pandipidaja kohustuslikku määramist eraldi rühma ülalpool (vaata eespool punktid 4.1.4. ja 4.1.6.).

Saneerimiskava vastuvõtmisel on oluline hinnata, kas saneerimiskava vastab „Võlausaldajate parimate huvide testile“. Direktiivi artikli 2 lõige 1 punktis 6 defineeritakse võlausaldajate parimate huvide testi järgnevalt – „test, mis loetakse sooritatuks, kui ükski eriarvamusel olev võlausaldaja ei oleks saneerimiskava kohaselt halvemas seisus kui ta oleks seda liikmesriigi õiguse kohase tavapärase likvideerimise rahuldamisjärkude kohaldamise korral sõltumata sellest, kas likvideerimise puhul toimub osade kaupa või tegutseva ettevõtte müük või järgmise parima alternatiivse stsenaariumi korral, kui saneerimiskava ei kinnitata.“ Riigikohus on määranud nr 3-2-1-25-11 p-s 50 leidnud, et kohtul tuleb kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses, st anda tuleb nõuete pankrotihinnang.⁵⁵⁶ Viidatud lahendis on Riigikohus sisuliselt kirjeldanud „Võlausaldajate parimate huvide testi“. Nimetatud test tuleneb USA Ch 11 1129 (a)(7) mille järgi peab kohus tegema kindlaks, et võlausaldaja ei koheldaks saneerimismenetluses halvemini kui pankrotimenetluses. Viidatud testi tuntakse Euroopas ka „No creditor worse off“ test.⁵⁵⁷ Antud test on oluline saneerimiskava vastuvõtmisel ja kinnitamisel, sest saneerimiskava kinnitamise eelduseks on nimetatud testi järgi asjaolu, et võlausaldajat ei koheldaks saneerimismenetluses halvemini kui pankrotimenetluses. Seega ei tohiks saneerimiskava kinnitada, kui kasvõi ühte võlausaldajat koheldakse saneerimismenetluses halvemini kui võimalikus pankrotimenetluses. Nimetatud testi täitmist peab kontrollima saneerimisnõustaja ja kohus saneerimiskava kinnitamisel, sest saneerimiskava ei tohi kinnitada, kui see ei vasta „Võlausaldajate parimate huvide testile“. Samuti on nimetatud testi täitmise faktorid olulised rühmaülese kohustamise rakendamiseks. Seega soovib töörühm muuta „Võlausaldajate parimate huvide testi“ saneerimiskava kohustuslikuks osaks ning samuti määrata kohustus saneerimisnõustajale ning kohtule nimetatud testi täitmise kontrollimiskohustus.

Lisaks eelnevale on vaja kehtivat õigust muuta seose rühmade moodustamisega (vt eespool „Saneerimiskava sisu“ punkt 4.1.). Kehtiv õigus on saneerimiskavas rühmade moodustamise osas paindlik. Direktiiv artikkel 9 lg 4 kohustab moodustama eraldi rühma vähemalt pandiga tagatud võlausaldajatele, mistõttu on kohustuslik moodustada vähemalt kaks rühma pandiga tagatud nõuete rühm ja tagamata nõuete rühm. Lisaks nimetatud kahele rühmale soovib töörühm moodustada kohustuslikus korras eraldi rühm omakapitali omanikele (vt allpool „Omakapitali omanikud“ punkt 4.5.). Omakapitali omanike eraldi rühmitamine lähtub Direktiivi artikkel 12 tulenevatest nõuetest. Samuti soovib töörühm moodustada kohustuslikus korras eraldi võlgnikuga rühm seotud võlausaldajatele. Viidatud eraldiseisev rühm on oluline, et võlgniku seotud isikutest võlausaldajad ei allutaks tavalisi võlausaldajaid enda kontrollile ja vastupidi, et tavalised võlausaldajad ei saaks allutada võlgnikuga seotud isikud oma kontrollile. Seega peaks saneerimiskava koostamisel moodustama vähemalt neli rühma, pandipidaja, tavalised võlausaldajad, võlgnikuga seotud isikutest võlausaldajad ja omakapitali omanikud. Töörühmas on ka seisukoht, mille kohaselt ei ole vajalik seotud isikute määramine eraldi rühma automaatse kohustusena, vaid vajab eraldi kaalumist, kas võlgnikuga seotud isikutest rühma moodustamine on kohustuslik või jätta see igas saneerimismenetluses valikuõiguse küsimuseks (Vt eespool 4.1.4.3.). Kusjuures omakapitali omanikel ei ole nõuet, vaid nad hääletavad analoogselt äriõigusega ehk saavad hääli vastavalt oma osa või aktsiate nominaalväärtusele (vt allpool „Omakapitali omanikud“ punkt 4.5.). Juhul, kui mõni rühm (va pandipidaja, mille osas soovitame eriregulatsiooni) hääletab kava vastu, siis saab lugeda kava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite alusel, juhul kui on täidetud kõik vajalikud tingimused rühmaüleseks kohustamiseks (vt allpool

⁵⁵⁶ RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

⁵⁵⁷ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 308, p 602. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

„Rühmaülene kohustamine“ punkt 4.4). Kuivõrd omakapitali omanike probleem tekib ainult juhul, kui rakendatakse saneerimismeedet võlausaldaja nõude asendamine osaga, siis tuleb nimetatud saneerimismeetme efektiivseks realiseerimiseks kehtestada saneerimisseaduses lihtsustatud kord nimetatud meetme rakendamiseks (vt ka allpool „Omakapitali omanikud“ punkt 4.5.).

Omaette küsimus seisneb saneerimiskava mõjust pandipidajatele. Siinjuures tuleb eristada olukorda, kus pandipidajal on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu ning võlgnikule kuulub pandiese, mis tagab pandipidaja võlaõiguslikku nõuet, olukorrast kus võlgnikule kuulub pandiese, kuid pandipidajal on võlaõiguslik nõue kolmanda isiku vastu. Pandipidajal on õigus realiseerida pandiese, juhul kui võlgnik, kelle nõue on tagatud pandiesemega ei täida oma kohustust nõuetekohaselt. Samas tuleb eristada pandipidaja võlaõiguslikku nõuet, asjaõigusliku nõuet ehk tagatist ning pandipidaja õigust realiseerida pandiese tagatud võlaõigusliku nõude rahuldamiseks. Üldiste põhimõtete kohaselt, mis on ühtlasi fikseeritud EIR artiklis 8, ei tohi kahjustada pandipidaja huve saneerimismenetluses. Samas võib tekkida olukord, kus pandiese on vajalik eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks. Seega on oluline eristada pandipidaja protsessuaalset õigust realiseerida pandiese või nõuda pandieseme realiseerimist ja pandipidaja materiaalselt õigust tulemile pandieseme realiseerimisest.⁵⁵⁸

Vastavalt üldtunnustatud põhimõtetele ei tohi pandipidaja õiguseid saneerimiskavaga piirata. Samale seisukohale on korduvalt jõudnud ka Riigikohus. Riigikohtu määruses nr 3-2-1-85-16 punktis 24 asuti seisukohale, et kohtulik hüpoteek on võrdne tavalise hüpoteegiga eesõiguse küsimuses ning pandipidaja õiguseid ei tohi kahjustada.⁵⁵⁹ Riigikohus leidis määruses nr 3-2-1-74-13 punktis 18 pandipidajat ei või võlausaldajat jätta saneerimise käigus jätta ilma nõuet tagavast õigusest.⁵⁶⁰ Saneerimise esemeks on SanS § 22 järgi nõudeõigused ettevõtja vastu, mitte aga asjaõiguslikud realiseerimisõigused. Seega ei saa asjaõigusi saneerimismenetluses ümber kujundada ega nende sisu muuta. Kuna hüpoteegi kehtivuseks ei ole tagatava nõude olemasolu (vt asjaõigusseaduse (AÕS) § 325 lg 4), ei mõjuta ka hüpoteegiga tagatud nõude ümberkujundamine iseenesest pandi kehtivust (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 59). Sama määruse punktis 19 asuti seisukohale, et iseenesest ei ole keelatud pandipidaja nõude ümberkujundamine tagama nõude ulatuses. Seega saab viidatud lahendist tuletada, et pandipidaja tagatud nõuet ei saa saneerimiskavaga ümber kujundada. Sõltumata Riigikohtu seisukohtadest on töörühmas seisukoht, et olukorras kus pandipidajal on võlgniku vastu võlaõiguslik nõue, siis ei tohi küll tagatud nõuet ümber kujundada, kuid välistatud ei ole pandipidaja realiseerimise õiguse piiramine. Nimelt on pandipidajal õigus realiseerida pandiese ning saadava tulemi arvelt rahuldada nõuet, mille tagatiseks pandiese oli koormatud. Samas võib pandiese olla hädavajalik eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks. Näiteks, kui võlgnikule kuulub kinnistu, millel asub tehas ning saneerimismenetluse läbiviimisega soovitakse tehase töö ümber struktureerida, mille tulemusena muudetakse tehase tegutsemine efektiivsemaks ja kasumlikuks. Juhul, kui sellisel olukorras nõuab pandipidaja kinnistu võõrandamist, siis suure tõenäosusega saab rahuldatud ainult pandipidaja nõue osaliselt ning teistele võlausaldajatele ei jää midagi. Samas kui restruktureerimine teostada ning tehas hakkab tootma kasumit, siis saavad lisaks pandipidajale rahuldatud ka tagamata nõuded. Tulenevalt eeltoodust on põhjendatud pandipidaja realiseerimisõiguse piiramine eduka saneerimismenetluse läbiviimise eesmärgil. Läbi „Võlausaldajate parimate huvide test“ kontrollimise saneerimisnõustaja ja kohtu poolt on tagatud, et olukord oleks õiglane ning pandipidaja õigused ei saaks liigselt piiratud. Kuivõrd analoogne regulatsioon on pankrotiseaduse §-s 182, siis ei seata pandipidajat, kellel on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu saneerimismenetluses halvemasse seisukohale kui võimalikus pankrotimenetluses. Töörühma arvates ei ole ühtegi põhjust, miks peaks kohaldama pandipidaja õiguseid saneerimismenetluses paremini kui pankrotimenetluses. Antud töörühma seisukohta toetab erialakirjanduses, kus on rõhutatud, et pandipidaja pandieseme realiseerimise õiguse piiramine pankrotimenetluses võib olla põhjendatud.⁵⁶¹ Seega, kui pankrotimenetluses on põhjendatud pandipidaja pandieseme realiseerimise õiguse piiramine, siis peaks nimetatud piirang olema lubatud ka saneerimisseaduses eduka saneerimiskava realiseerimise eesmärgil.

Teises olukorras, kus võlgnikule kuulub pandiese, kuid pandipidajal on võlaõiguslik nõue kolmanda isiku vastu, erinevad töörühma liikmete arvamusel. Mõned töörühma liikmed pooldavad pandipidaja

⁵⁵⁸ J. Marshall. The Future of the European Insolvency Regulation – Rights in rem. para 23, ILLR 2011, 263 – Beck-Online (28.08.2019).

⁵⁵⁹ RKTkm 3-2-1-85-16, p 24.

⁵⁶⁰ RKTkm 3-2-1-74-13, p 18.

⁵⁶¹ B. Hess, P. Oberhammer, T. Pfeiffer. European Insolvency Law. C. H. Beck, Hart, Nomos, 2014, pp 178-195, para 745.

realiseerimisõiguse piiramist ülalpool toodud põhjustel, kuid teised on seisukohal, et kolmandate isikute õiguseid, kes ei ole saneerimiskavaga kaasatud, ei tohi saneerimiskava mõjutada. Isegi, kui lugeda asjaõigusliku nõudega pandipidaja saneerimiskavaga seotuks, mis on vaieldav, siis ei tohi asjaõigust ümber kujundada. Eriarvamusel olevad isikud leiavad, et pandipidaja realiseerimisõiguse piiramine ei ole asjaõigus ümberkujundamine. Kokkuvõtvalt soovib töörühm esimese juhtumi korral, kus pandipidajal on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu, piirata pandipidaja realiseerimisõigust ülalpool kirjeldatud viisil eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks. Samas olukorras kus võlgnikule kuulub pandiese, kuid pandipidajal on võlaõiguslik nõue kolmanda isiku vastu, erinevad töörühma liikmete arvamused eelpool kirjeldatud viisil.

Täiesti eraldiseisev küsimus seondub võlgniku juhatuse ja/või omanike käendustega. Kas nende käendusest tulenevat kohustusi võib saneerimiskavaga piirata. Ühest küljest on üldtunnustatud põhimõte, et saneerimiskava ei tohi mõjutada kolmandate isikute õiguseid ilma nende nõusolekuta⁵⁶². Teisest küljest, kui võlgniku juhatuse ja/või omanike käendust ei piirata samas ulatuses nagu põhinõuet, siis võib see oluliselt takistada eduka saneerimismenetluse läbiviimist, kuivõrd omanikud ei ole huvitatud saneerimisest, juhul kui nende käendus realiseeritakse täies ulatuses ning võlgniku osad, mis kuuluvad omanikele lähevad nagnii realiseerimisele, mille tulemusena jäävad omanikud oma saneeritavast äriühingust ilma. Antud küsimust on põhjalikumalt analüüsitud joonealuse märkusena peatükis 3.2.8. (vt eespool punkt 3.2.8).

4.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Allpool toodud tabelis Direktiivi artikli 9 kohta on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitavate seaduste (saneerimisseaduse, pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätteid.

Tabel Direktiivi artiklist 9 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 9 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et olenemata sellest, kes taotleb kooskõlas artikliga 4 ennetava saneerimise menetluse läbiviimist, on võlgnikel õigus esitada saneerimiskavad puudutatud isikute poolt vastuvõtmiseks.	JAH	Sans § 20
Samuti võivad liikmesriigid ette näha, et saneerimiskavasid võivad esitada ka võlausaldajad ja saneerimisnõustajad, ning sätestada, millistel tingimustel nad seda teha võivad.	EI	Puudub
Artikkel 9 lg 2 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikutel on õigus saneerimiskava vastuvõtmise üle hääletada. Isikutel, keda saneerimiskava ei mõjuta, ei ole hääleõigust kõnealuse kava vastuvõtmisel.	JAH	Puudub
Artikkel 9 lg 3 sätestab, et olenemata lõikest 2 võivad liikmesriigid jätta ilma hääleõiguseta järgmised isikud: a) omakapitali omanikud; b) võlausaldajad, kelle nõuded on likvideerimise tavapärase järjestuse korral tavaliste tagamata nõuetega võlausaldajate nõuetest madalama rahuldamisjärguga, või	EI	Sans § 24 lg 5

⁵⁶² B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 42. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

<p>c) võlgniku või tema ettevõttega seotud isikud, kellel on liikmesriigi õiguse kohaselt huvide konflikt.</p> <p>Artikkel 9 lg 4 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huvisid, mis on piisavalt ühetaolised. Saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil käsitatakse eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid.</p> <p>Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana.</p> <p>Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena.</p> <p>Artikkel 9 lg 5 sätestab, et hääleõigusi ja rühmade moodustamist kontrollib kohus või haldusasutus, kui saneerimiskava esitatakse kinnitamiseks. Liikmesriigid võivad sätestada, et kohus või haldusasutus kontrollib hääleõigusi ja rühmade moodustamist ja kinnitab need juba varasemas etapis, kui on osutatud esimeses lõigus.</p> <p>Artikkel 9 lg 6 sätestab, et saneerimiskava on puudutatud isikute poolt vastu võetud, kui selleks on olemas iga rühma nõuete või huvide summale vastav enamus. Liikmesriigid võivad lisaks nõuda igas rühmas puudutatud isikute enamust. Liikmesriigid kehtestavad saneerimiskava vastuvõtmiseks nõutava enamuse. Selline enamus ei tohi olla üle 75 % iga rühma nõuete või huvide summast või asjakohasel juhul iga rühma puudutatud isikute arvust.</p> <p>Artikkel 9 lg 7 sätestab, et olenemata lõigetest 2–6 võivad liikmesriigid sätestada, et saneerimiskava vastuvõtmise üle toimuva formaalse hääletamise võib asendada kokkuleppega, mille puhul on olemas nõutud enamus.</p>	<p>JAH</p> <p>EI</p> <p>EI</p> <p>JAH</p> <p>JAH</p> <p>EI</p>	<p>Puudub pandipidaja eraldi rühma määramise kohustus</p> <p>Puudub</p> <p>Puudub</p> <p>Sans § 28 lg 2</p> <p>Sans § 24 lg-d 3 ja 4</p> <p>Sans § 24</p>
---	--	---

4.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Töörühm ei poolda võlausaldajale ega saneerimisnõustajale saneerimiskava esitamise õiguse andmist. (vt eespool punkt 4.2.1.). Direktiivi artiklis 9.3. nimetatud isikute hääleõiguse piiramine ei ole vajalik (vt eelpool punkt 4.2.1.). Lähtuvalt direktiivi artiklist 9.4. peavad pandipidajad olema eraldi rühmas. Antud küsimust on arutatud eespool (vt eespool punktid 4.2.1. ja 4.2.4.). Samuti ei poolda töörühm Direktiivi artikkel 9 lg-st 4 tulenevat VKE-le erikorra kehtestamise võimalikkust, sest töörühm ei pea vajalikuks eriregulatsiooni seoses VKE-ga (vt eespool punkt 4.2.1.). Kõik, kes on saneerimiskavaga kaasatud saavad hääletada ning kava vastuvõtmise kvoorum on sätestatud 24 lg-s 3. Kuivõrd nimetatud kvoorum on praktikas rakendust leidnud, siis ei pea kvoorum absoluutarvu muutmist ilma olulise põhjendusega vajalikuks. Seega ei näe hetkel töörühm ühtegi olulist põhjendust absoluutarvu kvoorum muutmiseks. Samas soovib töörühm üle vaadata isikulise kvoorum, mis võib takistada efektiivse saneerimismenetluse läbiviimist (vt eelpool punkt 4.2.1.). Töörühm soovib isikulise kvoorum, kas välistada või vähemalt oluliselt piirata. Antud seisukohta toetavad INSOL juhised.⁵⁶³ Saneerimisseaduse § 24 lg-ga 4 on tagatud, et kava vastuvõtmine õnnestub ainult siis, kui selle poolt on hääletanud igas klassis kvoorumile vastav hääleteenamus. Rühmade moodustamist soovib töörühm muuta selliselt, et kohustuslikus korras määratakse vähemalt järgmised rühmad, pandipidajast võlausaldaja tagatud nõude osas, tagamata nõuetega võlausaldajad, võlgnikuga seotud isikutest võlausaldajad ning omakapitali omanikud, kes hääletavad vastavalt nende osa või aktsiate nominaalväärtusele (vt eespool punktid 4.1.2. ja 4.2.4.). Samas puuduvad meil rühmaülese kohustamise

⁵⁶³ T. Richter, A Thery. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 24 p 82.

reeglid, mis tuleb kindlasti lisada tulenevalt Direktiivi artiklist 11 (vt allpool peatükk „*Rühmaülene kohustamine*“ punktis 4.4.). Töörühm soovib piirata teatud tingimustel pandipidaja pandieseme realiseerimise õigust (vt eelpool punkt 4.2.4.). Töörühm soovib saneerimismeetme võlausaldaja nõude asendamine osaga efektiivseks realiseerimiseks kehtestada saneerimisseaduses lihtsustatud kord nimetatud meetme rakendamiseks (vt ka allpool „*Omakapitali omanikud*“ punkt 4.5)..

4.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes viidatakse rühmade moodustamise probleemile. Antud küsimus on juba vastatud (vt eelpool punktid 4.2.1. ja 4.2.4.). Direktiivis artiklis 9.4. viidatud rühmade moodustamisi ei pea vajalikuks kehtestada, sest see takistab efektiivse saneerimismenetluse läbiviimist ning seda karmimad peaksid olema *cross class cram down* reeglid (vt allpool „*Rühmaülene kohustamine*“ punkt 4.4.). Revisjoni lähteülesandes viidatakse ka pandipidaja pandieseme realiseerimisõiguse piiramisele, mida töörühm pooldab (vt eelpool punkt 4.2.4.).

4.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB Raporti punktis 2.9. soovitakse võlausaldajale anda õigus esitada saneerimiskava⁵⁶⁴. Töörühm ei poolda võlausaldajale või saneerimisnõustajale saneerimiskava esitamise õiguse andmist (vt eelpool punkt 4.2.1.). Samuti soovib WB Raport koostada VKE-le erireegleid.⁵⁶⁵ Töörühm ei poolda VKE-le erireeglite koostamist (vt eelpool punktid 4.1.4.3. ja 4.2.1.). WB Raport märgib, et pandipidajad peavad olema eraldi klassis.⁵⁶⁶ Töörühm nõustub, et tulenevalt Direktiivi artiklist 9 lg-s 4 peavad pandipidajad olema eraldi rühmas (vt eelpool 4.2.1. ja 4.2.4.).

4.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigrupid ei ole esitanud olulisi argumente, mis vajaksid kaalumist seoses saneerimiskava vastuvõtmisega.

4.2.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohus kohtuotsuses nr 3-2-1-31-98 asunud seisukohale, et pandieseme müügihind selgub selle müümisel ja ajutise halduri määramise otsustamisel ega algatud pankrotimenetluse käigus ei pea ega saagi tuvastada, kas pandieseme müügist saadavast rahast piisab pandiga tagatud nõude rahuldamiseks või mitte.⁵⁶⁷ Saneerimismenetluses on olukord erinev pankrotimenetlusest, sest saneerimiskava vastuvõtmisel tuleb hinnata „*Võlausaldajate parimate huvide test*“, mistõttu tuleb teha selgeks, kui suures ulatuses on pandipidaja nõue tagatud ning millises osas on pandipidaja nõue tagamata.

Riigikohus on määruses nr 3-2-1-25-11 p-s 50 leidnud, et kohtul tuleb kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses, st anda tuleb n-õ pankrotihinnang.⁵⁶⁸ Viidatud lahendis on Riigikohus rakendanud sisuliselt „*Võlausaldajate parimate huvide test*“.

Vastavalt üldtunnustatud põhimõtetele ei tohi pandipidaja õiguseid saneerimiskavaga piirata. Samale seisukohale on korduvalt jõudnud ka Riigikohus. Riigikohtu määruses nr 3-2-1-85-16 punktis 24 asuti seisukohale, et kohtulik hüpoteek on võrdne tavalise hüpoteegiga eesõiguse küsimuses ning pandipidaja õiguseid ei tohi kahjustada.⁵⁶⁹ Riigikohus leidis määruses nr 3-2-1-74-13 punktis 18 pandipidajat ei või võlausaldajat jätta saneerimise käigus jätta ilma nõuet tagavast õigusest. Saneerimise esemeks on SanS § 22 järgi nõudeõigused ettevõtja vastu, mitte aga asjaõiguslikud

⁵⁶⁴ WB Raport lk 30 p 2.9.

⁵⁶⁵ WB Raport lk 31 p 2.9.

⁵⁶⁶ WB Raport lk 30-31 p 2.9.

⁵⁶⁷ RKTko 3-2-1-31-98.

⁵⁶⁸ RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

⁵⁶⁹ RKTkm 3-2-1-85-16, p 24.

realiseerimisõigused. Seega ei saa asjaõigusi saneerimismenetluses ümber kujundada ega nende sisu muuta. Kuna hüpoteegi kehtivuseks ei ole tagatava nõude olemasolu (vt asjaõigusseaduse (AÕS) § 325 lg 4), ei mõjuta ka hüpoteegiga tagatud nõude ümberkujundamine iseenesest pandi kehtivust (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9. mai 2011. a määrus tsiviillasjas nr 3-2-1-25-11, p 59).⁵⁷⁰ Samas on töörühm seisukohal, et pandipidaja õigust realiseerida pandiese võib eduka saneerimismenetluse huvides piirata teatud tingimustel (vt eelpool punk 4.2.4.).

4.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Rühmade moodustamisel ei oma võrdlusriikide analüüs väga olulist rolli, sest see tuleneb rohkem Eesti majandus- ja sotsiaalpoliitilisest taustast, millistest huvidest peaks lähtuma rühmade moodustamisel. Samas enamus riikides tunnustatakse põhimõtet, et pandipidaja peab tagatud nõude osas hääletama eraldi rühmas. Saksamaa seaduse § 222 lg 1 p 1 järgi on pandipidajad eraldi rühmas ja Saksamaa seaduse § 225a järgi on omakapitali omanikud eraldi klassis. USA Ch 11 alusel on samuti pandiga tagatud nõuded ja tagamata nõuded eraldi rühmas ning omakapitali omanikud suunatakse eraldi rühma.⁵⁷¹ Mitmetes eeskju riikides hääletavad pandipidajad tagatud nõude ulatuses ja omakapitali omanikud eraldi rühmas. Lisaks pooldavad mitmed EU liikmesriigid saneerimismenetluses pandipidaja pandieseme realiseerimisõiguse piiramist saneerimismenetluses.

4.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

Kuigi Skandinaavia-Balti suunised analüüsib võimalust võlausaldajale saneerimiskava esiatmise andmiseks⁵⁷², siis Prof Bork⁵⁷³, prof Madaus⁵⁷⁴ ning ELI analüüs⁵⁷⁵ on nimetatud küsimuses pigem skeptilised. Töörühm nõustub viimasena nimetatu professorite seisukohtadega (vt eelpool punktis 4.2.1.).

INSOL soovib kaaluda saneerimiskava vastuvõtmise absoluutset kvoorumit vähendada ning välistada või piirata isikulist kvoorumit.⁵⁷⁶ Töörühm nõustub INSOL soovitustega.

Skandinaavia-Balti suunised soovivad moodustada eraldiseisvad rühmad ning rühmade ülene kohustamine. ⁵⁷⁷ EL Komisjon soovib moodustada vähemalt eraldi rühmad tagamata nõuetele ja pandipidajate tagatud nõuetele.⁵⁷⁸ ELI soovib samuti moodustada eraldi rühm omakapitali omanikele.⁵⁷⁹ Samuti soovib ELI pandiga tagatud nõuded suunata eraldi klassi.⁵⁸⁰ UNICITRAL suuniste järgi peavad samuti vähemalt tagamata nõuded ja pandiga tagatud nõuded olema eraldi rühmas.⁵⁸¹

⁵⁷⁰ RKTkm 3-2-1-74-13, p 18.

⁵⁷¹ **T. Richter, A They.** INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 66.

⁵⁷² **M. Möller.** Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 15.

⁵⁷³ **R. Bork.** Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, p 72-73 para 7.06.-7.09.

⁵⁷⁴ **S. Madaus.** Is the Relative Priority Rule right for your jurisdiction? A Simple Guide to RPR, lk 3. Available at: <https://stephanmadaus.de/2020/01/20/a-simple-guide-to-the-relative-priority-rule/> (14.05.2020)

⁵⁷⁵ **B. Wessels, S. Madaus.** Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 328 para 663. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁷⁶ **T. Richter, A They.** INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 24 p 82.

⁵⁷⁷ **M. Möller.** Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 60-62.

⁵⁷⁸ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 17.

⁵⁷⁹ **B. Wessels, S. Madaus.** Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 35. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁸⁰ **B. Wessels, S. Madaus.** Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 330, para 874. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁸¹ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. Lk 220, p 35. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

INSOL soovib omakapitali omanike osalemist saneerimiskava vastuvõtmisel kohustuslikus korras moodustatud eraldi rühmas. Juhul, kui omakapitali omanikud hääletavad saneerimiskava vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks ja kinnitada rühmaülese kohustamise kaudu.⁵⁸²

Skandinaavia-Balti suuniste kohaselt peab saneerimiskava vastama „Võlausaldajate parimate huvide testile“.⁵⁸³ ELI annab samuti juhtnöörid, et saneerimiskava peab vastama „Võlausaldajate parimate huvide testile“⁵⁸⁴

UNICITRAL suuniste järgi on samuti võimalik piirata pandipidaja õigust realiseerida pandiese, juhul kui nimetatud pandiese on vajalik eduka saneerimiskava elluviimiseks.⁵⁸⁵

4.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

PankrS revisjoni raames otsustati piirata seotud isikute hääleõigust vastavalt PankrS eelnõu 82 lg-ga 8. Samas ei allutatud seotud isikute laene tavalistele võlausaldajatele, mis tähendab, et piiratakse ainult nende hääleõigust, kuid väljamaksed tehakse neile tagamata võlausaldajate rühmas *pari passu* põhimõtte alusel. Töörühm juhib tähelepanu, et hääle määramine saneerimismenetluses ja pankrotimenetluses on oluliselt erineva tähendusega. Saneerimismenetluses sõltub võlausaldajale tehtav väljamakse otseselt tema hääleõigusest, sest ta hääletab saneerimiskava üle, kus on fikseeritud tingimused, kuidas ja kui palju on võlausaldajatel õigus saada. Juhul, kui piirata seotud isikute hääleõigust, siis sisuliselt võib see välistada saneerimiskava eduka elluviimise. Samas pankrotimenetluses hääleõiguse piiramine ei välista seotud isikule tehtavat väljamakset. Lisaks on edukal saneerimisel laiem eesmärk majanduse efektiivsele arengule kaasaaitamine.

4.2.7. Järeldused ja ettepanekud

4.2.7.1. Järeldused

Töörühm leiab, et ei ole põhjendatud saneerimiskava esitamise õiguse andmine võlausaldajale või saneerimishooldajale (vt eespool punkt 4.2.1.).

Juhul, kui siduda omakapitali omanikud saneerimiskava vastuvõtmisega, siis on kõik õigustatud puudutatud isikud seotud saneerimiskava vastuvõtmisega ning nende isikute õiguseid saneerimiskava vastuvõtmine ei puuduta, kes ei ole seotud saneerimiskavaga, va täitemeetmete peatamine (vt eelpool punktid 3.2. ja 3.3.).

Oluline on kehtestada, et saneerimiskava peab sisaldama „Võlausaldajate parimate huvide testi“ (vt eespool punkt 4.2.4.). Samuti on oluline, et saneerimishooldaja ja kohus kontrolliks nimetatud saneerimiskava vastavust viidatud testile. Nimetatud testi täitmist peab kontrollima saneerimishooldaja ja kohus saneerimiskava kinnitamisel, sest saneerimiskava ei tohi kinnitada, kui see ei vasta „Võlausaldajate parimate huvide testile“.

Tulenevalt Direktiivi artiklist 9 lg-st 4 on kohustuslik moodustada vähemalt kaks eraldi rühma tagatud nõuete rühm ja tagamata nõuete rühm. Samas lähtuvalt Direktiivi artiklist 12 on kohustuslik moodustada eraldi rühm omakapitali omanikele. Kuivõrd nimetatud rühmal ei ole võlgniku vastu võlaõiguslikku nõuet, siis hääletavad nad vastavalt oma osaluse nominaalväärtusele. Lisaks soovib töörühm kohustuslikus korras moodustada võlgnikuga seotud võlausaldajate rühma. Seega jääks kohustuslikuks neil rühma, pandiga tagatud nõuetega rühm, tagamata nõuetega rühm, võlgnikuga seotud isikuga nõuetega rühm ning omakapitali omanike rühm. Lisaks soovib töörühm koostada

⁵⁸² T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 22, p 66.

⁵⁸³ M. Möller. Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 62.

⁵⁸⁴ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 322-323, pära 643. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁸⁵ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. Lk 217. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

saneerimisseaduses lihtsustatud regulatsioon saneerimismeetme võlausaldaja nõude asendamine võlgniku osa või aktsiatega, rakendamiseks.

Juhul, kui üks rühm hääletab saneerimiskavale vastu, siis loetakse saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi, juhul kui kõik vajalikud tingimused on täidetud (vt allpool „Rühmaülese kohustamine“ punkt 4.4.).

Töörühm ei pea vajalikuks VKE-le eriregulatsiooni väljatöötamist (vt ülalpool 4.1.4.3.).

Töörühm arvates tuleb teatud tingimustel piirarata pandipidaja õigust realiseerida pandiese, juhul kui pandipidajal on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu ning pandiese on vajalik eduka saneerimismenetluse realiseerimiseks (vt eelpool punk 4.2.4).

4.2.7.2. Ettepanekud

Võlausaldajale ja saneerimisnõustajale mitte anda õigust saneerimiskava esitamiseks.

„Võlausaldajate parimate huvide testi“ lisamine kohustuslikuks tingimuseks saneerimiskava koostamisel ja vastuvõtmisel. Ühtlasi kohustada saneerimisnõustajat ja kohut kontrollima, kas viidatud testist tulenevad nõudmised on täidetud.

Kohustada saneerimiskavas moodustama vähemalt neli rühma, tingimusele et nimetatud rühma subjektid eksisteerivad. Juhul, kui pandipidajaid ei ole, siis muidugi mõista ei ole neile vaja moodustada eraldi rühma. Samas, kui viidatud subjektid eksisteerivad, siis on kohustuslik moodustada pandiga tagatud nõuete rühm, tagamata nõuete rühm, võlgnikuga seotud võlausaldajate rühm ning omakapitali omanike rühm. Juhul, kui üks nimetatud rühmadest hääletab saneerimiskava vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi, juhul kui vajalikud tingimused on täidetud.

VKE-d ei ole vaja kehtestada eriregulatsiooni.

Töörühm arvates tuleb teatud tingimustel piirarata pandipidaja õigust realiseerida pandiese, juhul kui pandipidajal on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu ning pandiese on vajalik eduka saneerimismenetluse realiseerimiseks. Samuti võib kaaluda pandieseme realiseerimise õiguse piiramist, juhul kui pandiese kuulub saneeritavale äriühingule, kuid pandiga tagatud nõude võlausaldaja on kolmas isik).

4.2.8. Mõjude analüüs

Eelnevas punktis toodud muudatusettepanekute **primaarseks sihtrühmaks** on ettevõtja ja võlausaldajad ning ühiskond tervikuna. Saneerimiskava vastuvõtmine on saneerimismenetluse üks sõlmpunkte. Saneerimiskava vastuvõtmisel selgub, kas on lootust saneerimismenetlust edukalt realiseerida või mitte. Iga edukas saneerimismenetluse realiseerimine toetab majanduskeskkonda tervikuna. Töörühma poolt väljapakutud muudatuste mõju on sihtrühmale positiivne ja suur, sest läbi väljapakutud muudatuste on võimalik palju paindlikumalt ja efektiivsemalt teostada saneerimismenetlusi, mis aitab kaasa majanduskeskkonna arengule ning muudab paremaks saneeritava ettevõtja ja selle võlausaldaja positsioone.

4.3. Saneerimiskavade kinnitamine

4.3.1. Teema kirjeldus

Vastavalt direktiivi preambula punktile 48 on saneerimiskava kinnitamine kohtus vajalik tagamaks, et võlausaldajate õiguste piiramine oleks proportsionaalne saneerimisest saadava kasuga ning et neil oleks õigus kasutada tõhusaid õiguskaitsevahendeid. Kinnitamine on eriti vajalik siis, kui on tegemist eriarvamusele jäänud puudutatud isikutega, kui saneerimiskava sisaldab sätteid uue rahastamise kohta või kui kava kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest. Liikmesriikidel peaks olema võimalik ette näha, et kinnitamine kohtus on vajalik ka muudel juhtudel. Sellise kava kinnitamine, mille kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest, peaks olema vajalik ainult siis, kui liikmesriigi õiguse kohaselt võib ennetava saneerimise raamistikos näha ette meetmeid, millel on otsene mõju töölepingutele.

Vastuvõetud saneerimiskava peab kinnitama kohus, et see oleks kavaga hõlmatud isikute suhtes siduv. Käesoleva teema peamiseks küsimus seisneb küsimustes, mida kohus peab kontrollima kava kinnitamiseks. Kohus peab kontrollima, kas artikkel 10 lg-s 2 nimetatud kriteeriumid on täidetud. Eelkõige, kas on järgitud kava vastuvõtmise korda ning sisu. Juhul, kui mõni võlausaldaja esitab vastuväite, siis on kohus kohustatud kontrollima, et oleks täidetud „Võlausaldajate parimate huvide test“ (vt eelpool punkt 4.2.4). Antud test on primaarne ning kava ei tohi kinnitada, kui see test ei ole täidetud. Ühtlasi peab kohus kontrollima, et kava vastuvõtmisel on järgitud menetlusreegleid ning häälte kvoorumi vastavust kava vastuvõtmisel. Lisaks on käesolevas peatükis hõlmatud küsimus nn lootusetutest saneerimistest, mis tähendab, et juhul kui kaval ei ole mõistlikku väljavaadet võlgniku maksejõuetust ära hoida või ettevõtte elujõulisust tagada, siis saavad kohtud kava kinnitamisest keelduda.

4.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi artikkel 10 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et vähemalt järgmised saneerimiskavad on poolte jaoks siduvad üksnes siis, kui need kinnitab kohus või haldusasutus:

- a) saneerimiskavad, mis mõjutavad eriarvamusele jäänud puudutatud isikute nõudeid või huvisid;
- b) saneerimiskavad, mis näevad ette uue rahastamise;
- c) saneerimiskavad, mille kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest, kui see on liikmesriigi õiguse kohaselt lubatud.

Direktiivi artikkel 10 lg 2 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et tingimused, millele vastavuse korral saab kohus või haldusasutus saneerimiskava kinnitada, on selgelt kindlaks määratud ning hõlmavad vähemalt järgmist:

- a) saneerimiskava on vastu võetud kooskõlas artikliga 9;
- b) piisavalt ühetaoliste huvidega samas rühmas olevaid võlausaldajaid koheldakse võrdselt ja proportsionaalselt nende nõuetega;
- c) saneerimiskavast on teavitatud kõiki puudutatud isikuid kooskõlas liikmesriigi õigusega;
- d) eriarvamusele jäänud võlausaldajate olemasolu korral tehakse saneerimiskava võlausaldajate parimate huvide test;
- e) kui see on kohaldatav, saneerimiskava rakendamiseks vajalik uus rahastamine ning see ei kahjusta ebaõiglaselt võlausaldajate huvisid.

Kohus või haldusasutus kontrollib vastavust esimese lõigu punktiga d üksnes juhul, kui saneerimiskava on sellel alusel vaidlustatud.

Artikkel 10 lg 3 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohtud või haldusasutused saavad saneerimiskava kinnitamisest keelduda, kui kaval ei ole mõistlikku väljavaadet võlgniku maksejõuetust ära hoida või ettevõtte elujõulisust tagada.

Artikkel 10 lg 4 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et juhul, kui saneerimiskava siduvaks muutumiseks peab selle kinnitama kohus või haldusasutus, tehakse otsus tõhusal viisil, pidades silmas asja kiiret menetlemist.

4.3.3. Kehtiv õigus

Saneerimisseaduse § 10 lg 2 p-s 3 järgi peab kohus saneerimismenetluse algatamisel määrama tähtaja, millal tuleb esitada saneerimiskava kohtule kinnitamiseks.

Vastavalt saneerimisseaduse §-le 26 võib kohus jätta saneerimiskava kinnitamata, juhul kui võlausaldaja on esitanud õigeaegselt vastava avalduse ning

- 1) ta on hääletanud saneerimiskava vastu;
- 2) tema õigusi on saneerimiskava koostamise või saneerimiskava vastuvõtmise käigus oluliselt rikutud või
- 3) saneerimiskava alusel koheldakse teda oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega või võrreldes teiste samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega.

Saneerimisnõustaja peab esitama kohtule arvamuse saneerimiskava kohta vastavalt saneerimisseaduse §-s 27 sätestatud nõuetele. Saneerimisnõustaja annab põhjendatud hinnangu muu hulgas sellele, kas:

- 1) ettevõtte majandusliku olukorra parandamine ja tema kasumlikkuse taastamine on saneerimiskava alusel võimalik;
- 2) nõue, mida saneerimiskavaga ümber kujundatakse, on tõendatud ja õiguspärane;
- 3) tegemist on olulise ettevõtjaga ja muu hulgas ka olulise tööandjaga.

Vastuvõetud saneerimiskava esitatakse kohtule kinnitamiseks vastavalt saneerimisseaduse §-s 28 sätestatud reeglitele.

Kohus kinnitab vastuvõetud saneerimiskava 30 päeva jooksul selle saamisest arvates. Kinnitamisel kontrollib kohus, kas:

- 1) käesoleva seaduse §-s 12 nimetatud saneerimisteade on võlausaldajale edastatud ja kas see vastab käesolevas seaduses esitatud nõuetele;
- 2) saneerimiskava projekt on § 20 lõike 3 kohaselt võlausaldajale tutvumiseks edastatud;
- 3) käesoleva seaduse § 23 lõikes 1 nimetatud teade saneerimiskava vastuvõtmise koosolekul osalemiseks või üleskutse seisukoha esitamiseks on võlausaldajale edastatud;
- 4) saneerimiskava vastab käesoleva seaduse §-s 21 ettenähtud nõuetele;
- 5) saneerimiskava vastuvõtmisel on järgitud käesoleva seaduse §-s 24 ettenähtud nõudeid, eelkõige kas saneerimiskava poolt on antud nõutav arv hääli ja hääletamisel ei ole rikutud võlausaldaja õigusi.

Ühtlasi annab kohus saneerimiskava kinnitamisel hinnangu võlausaldaja avaldusele saneerimiskava kinnitamata jätmiseks.

Tulenevalt saneerimisseaduse § 28 lg-st 5 jätab kohus saneerimiskava kinnitamata ja lõpetab saneerimismenetluse, kui selgub, et:

- 1) käesolevast seadusest tuleneva nõude rikkumine on oluliselt mõjutanud hääletamistulemusi;
- 2) saneerimiskava alusel koheldaks võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega;
- 3) ettevõtte saneerimine on ebatõenäoline või
- 4) esinevad muud asjaolud, mis õigustavad kava kinnitamata jätmist.

4.3.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kehtiv Eesti saneerimisseadus on kooskõlas direktiivi artikliga 10. Samas tuleb täpsuse huvides defineerida saneerimisseaduses võlausaldajate parimate huvide kaitse test ning selle rakendamise võimalused (vt eelpool punkt 4.2.4.).

4.3.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Allpool olevas tabelis on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märges „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduse (saneerimisseaduse, pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Artiklist 10 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
<p>Direktiivi artikkel 10 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et vähemalt järgmised saneerimiskavad on poolte jaoks siduvad üksnes siis, kui need kinnitab kohus või haldusasutus:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) saneerimiskavad, mis mõjutavad eriarvamusele jäänud puudutatud isikute nõudeid või huvisid; b) saneerimiskavad, mis näevad ette uue rahastamise; c) saneerimiskavad, mille kohaselt kaotab töö rohkem kui 25 % töötajatest, kui see on liikmesriigi õiguse kohaselt lubatud. 	JAH	SanS § 28
<p>Direktiivi artikkel 10 lg 2 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et tingimused, millele vastavuse korral saab kohus või haldusasutus saneerimiskava kinnitada, on selgelt kindlaks määratud ning hõlmavad vähemalt järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) saneerimiskava on vastu võetud kooskõlas artikliga 9; b) piisavalt ühetaoliste huvidega samas rühmas olevaid võlausaldajaid koheldakse võrdselt ja proportsionaalselt nende nõuetega; c) saneerimiskavast on teavitatud kõiki puudutatud isikuid kooskõlas liikmesriigi õigusega; d) eriarvamusele jäänud võlausaldajate olemasolu korral tehakse saneerimiskava võlausaldajate parimate huvide test; e) kui see on kohaldatav, saneerimiskava rakendamiseks vajalik uus rahastamine ning see ei kahjusta ebaõiglaselt võlausaldajate huvisid. <p>Kohus või haldusasutus kontrollib vastavust esimese lõigu punktiga d üksnes juhul, kui saneerimiskava on sellel alusel vaidlustatud.</p>	JAH	SanS § 26 SanS § 28
<p>Artikkel 10 lg 3 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohtud või haldusasutused saavad saneerimiskava kinnitamisest keelduda, kui kaval ei ole mõistlikku väljavaadet võlgniku maksejõuetust ära hoida või ettevõtte elujõulisust tagada.</p>	JAH	SanS § 27 lg 2 p 1 SanS § 28 lg 5
<p>Artikkel 10 lg 4 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et juhul, kui saneerimiskava siduvaks muutmiseks peab selle kinnitama kohus või haldusasutus, tehakse otsus tõhusal viisil, pidades silmas asja kiiret menetlemist.</p>	JAH	SanS § 10 lg 2 p 3 SanS § 28 lg 2

4.3.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Vastavalt artikkel 10 lg 2 p-le d peab kohus hakkama hindama võlausaldajate parimate huvide testi (vt eelpool punkt 4.2.4.). Artikkel 2 lg-s 6 defineeritakse nimetatud test järgnevalt „test, mis loetakse sooritatuks, kui ükski eriarvamusel olev võlausaldaja ei oleks saneerimiskava kohaselt halvemas seisus kui ta oleks seda liikmesriigi õiguse kohase tavapärase likvideerimise rahuldamisjärkude kohaldamise korral sõltumata sellest, kas likvideerimise puhul toimub osade kaupa või tegutseva ettevõtte müük või järgmise parima alternatiivse stsenaariumi korral, kui saneerimiskava ei kinnitata“. Nimetatud test tuleneb USA pankrotiseadusest ja peab olema jälgitud, kui soovitakse vähemusvõlausaldajatele saneerimiskava enamusvõlausaldajate poolt siduvas muuta.⁵⁸⁶ Nimetatud põhimõtet on analüüsitud ka Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-25-11 p-dest 49 ja 50, kuid Riigikohus nimetas seda testi nõu pankrotihinnang.⁵⁸⁷ Vajadusel võib kohus kaasata testi täitmise kontrollimiseks eksperdi. Kohtule esitatakse saneerimiskava koos saneerimisnõustaja aruandega hindamiseks. Mõlemad, nii saneerimiskava kui ka saneerimisnõustaja arvamus peavad olema läbi analüüsinud võlausaldajate parimate huvide testi. Seega peab kohus kontrollima, kas viidatud testi on korrektselt rakendatud. Juhul, kui saneerimiskava ei vasta võlausaldajate parimate huvide testile, siis ei tohi kohus kinnitada saneerimiskava.

4.3.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes ei ole viidatud käesolevaga teemaga seondult olulistele kitsaskohtadele, mis tingiksid täiendava analüüsi.

4.3.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB Raporti punktis 2.10. soovitatakse võlausaldajate parimate huvide kaitse test kirjutada saneerimiseseaduse § 26 või 28 lg 5. Lisaks soovib WB Raport selguse huvides artikli 10 lg 2 (b) sätte sõnastuse lisada saneerimiseseaduse § 28 lg-le 2.⁵⁸⁸ Direktiivi artiklis 10 lg 2 (b) sätestatakse, et piisavalt ühetaoliste huvidega samas rühmas olevaid võlausaldajaid koheldakse võrdselt ja proportsionaalselt nende nõuetega. Töörühm nõustub, et viidatud sätte lisamine Saneerimiseseaduse § 28 lg-le 2 on põhjendatud ja vajalik.

4.3.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigrupid leiavad, et võlausaldajate parimate huvide testi kontrollimine ei ole probleem, kuid saneerimisnõustaja peaks nimetatud testi teostamist kirjeldama saneerimiskavas ühe saneerimiskava põhjendusena.

4.3.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohtu lahendis nr 3-2-1-25-11 p-dest 49 ja 50 on asutud seisukohale, et kava kinnitamiseks on vajalik võlausaldajate parimate huvide kaitse testi rakendamine.⁵⁸⁹

4.3.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.3.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Võlausaldajate parimate huvide testi rakendatakse enamuses Euroopa riikides. Kuivõrd test ja nimi pärineb USA õigusest, siis tuntakse sarnaseid teste ka teiste nimede all. Euroopas on võlausaldajate

⁵⁸⁶ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 42. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁸⁷ RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

⁵⁸⁸ WB Raport lk 31 p 2.10.

⁵⁸⁹ RKTkm 3-2-1-25-11, p 50.

parimate huvide test tundub ka kui „*No creditor worse off principle*“.⁵⁹⁰ Hoolimata asjaolust, et viidatud testide nimetused on erinevad, siis on tegemist sisuliselt sama testiga.⁵⁹¹ Nimetatud test on oluline kriteerium saneerimiskava vastuvõtmisel ja kinnitamisel enamuses Euroopa riikides ning UK-s ja USA-s.

4.3.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL rõhutab võlausaldajate parimate huvide testi teostamise tähtsusele saneerimiskava vastuvõtmisel ja kinnitamisel ning rühmaüleisel kohustamisel.⁵⁹²

Euroopa Komisjoni soovitude kohaselt peab saneerimiskava kinnitama kohus.⁵⁹³ Kuivõrd Eesti saneerimisseaduse järgi kinnitab saneerimiskava igal juhul kohus, siis on nimetatud soovitus täidetud.

4.3.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Käesoleval teemal ei ole olulist otsest seost PankrS revisjoniga.

4.3.7. Järeldused ja ettepanekud

4.3.7.1. Järeldused

Eesti siseriiklik õigus on kooskõlas direktiivi artikliga 10. Samas võiks saneerimisseadust täpsustada määratledes *expressis verbis* võlausaldajate parimate huvide test (vt eespool punkt 4.2.4.). Lisaks võiks selguse huvides täiendada saneerimisseaduse § 28 lg 2 direktiivi artiklis 10 lg 2 (b) tingimusega).

4.3.7.2. Ettepanekud

Saneerimisseaduse § 26 või 28 lg 5 tuleb täpsustada määratledes *expressis verbis* võlausaldajate parimate huvide test mõiste ning sisu.

Lisaks võiks selguse huvides täiendada saneerimisseaduse § 28 lg 2 direktiivi artiklis 10 lg 2 (b) tingimusega mille kohaselt piisavalt ühetaoliste huvidega samas rühmas olevaid võlausaldajaid koheldakse võrdselt ja proportsionaalselt nende nõuetega.

4.3.8. Mõjude analüüs

Käesolevas punktis toodud muudatusettepanekute **primaarseks sihtrühmaks** on ettevõtja ja võlausaldajad ning ühiskond tervikuna. Saneerimiskava kinnitamine kohtu poolt annab saneerimiskavale õigusliku jõu täitmiseks. Saneerimiskava kinnitamine annab lootust saneerimismenetlust edukaks saneerimismenetluseks. Iga edukas saneerimismenetluse realiseerimine toetab majanduskeskkonda tervikuna. Töörühma poolt väljapakutud muudatuste mõju on sihtrühmale positiivne ja keskmine kuni suur, sest läbi väljapakutud muudatuste on võimalik palju paindlikumalt ja efektiivsemalt teostada saneerimismenetlust, mis aitab kaasa majanduskeskkonna arengule ning muudab paremaks saneeritava ettevõtja ja selle võlausaldaja positsioone.

⁵⁹⁰ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 322-323, p 643. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁹¹ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 308, p 602. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁵⁹² T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 35 p128.

⁵⁹³ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 22.

4.4. Rühmadeülene kohustamine

4.4.1. Teema kirjeldus

Direktiivi artikkel 11 annab võimaluse rühmaüleseks kohustamiseks. Hoolimata asjaolust, et üldreegli kohaselt loetakse kava kinnitatuks, kui kõik rühmad on nimetatud kava poolt, siis erireegli ehk rühmaülese kohustamise järgi võib eritingimustel lugeda saneerimiskava vastuvõetuks ja kinnitatuks isegi siis, kui mõni rühm on sellele vastu. Nimetatud võimalus tuleneb USA pankrotiseadusest ning seda tuntakse erialakirjanduses kui „*cross class cram down*“ reeglit.⁵⁹⁴ Rühmaülese kohustamise realiseerimiseks peab saneerimiskava, mille poolt mõni rühm ei olnud vastama õigluse testile („*Fairness Test*“). Õigluse testi sätestab reeglid, kuidas jagada lisandväärtust, mis tekib saneerimismenetlusest. Saneerimismenetluse üks peamisi eesmärke (teiste eesmärkide, nagu näiteks ettevõtte ja töökohtade säilitamine), seisneb selles, et läbi saneerimismenetluse saavad võlausaldajad rohkem, kui nad oleksid saanud pankrotimenetluses, mistõttu peab saneerimismenetlus tootma lisandväärtust võrreldes pankrotimenetlusega (erialakirjandused nimetatakse viidatud lisandväärtust „*Surplus*“). Kui võlausaldajate parimate huvide testi määratletakse läbi konkreetse võlausaldaja, kes ei tohi olla saneerimismenetluses halvemas positsioonis, kui pankrotimenetluses, siis õigluse testi annab soovitusel ja reeglid, kuidas jagada saneerimismenetlusest tulenevat lisandväärtust.⁵⁹⁵

Õigluse test saab kohaldada ainult, siis kui sellega on täidetud järgmised tingimused.

- „*Priority Rule*“ (mis võib olla „*Absolute Priority Rule*“ (APR) või „*Relative Priority Rule*“ (RPR)) (vt allpool käesolevas peatükis);
- Ükski rühm või saneerimiskavaga seotud isik ei tohi saada rohkem, kui ta on õigustatud oma täisnõude alusel saama;
- Diskrimineerimise vastane põhimõte, mille kohaselt eriarvamusele jäänud kavaga seotud isikut ei tohi kohelda halvemini kui ükskõik millist teist isikut samas klassis.⁵⁹⁶

Rühmaülese kohustamise eelduseks on lisaks eelnevale „*Võlausaldajate huvide parima testi*“, järgimine (vt eelpool punkt 4.2.4.). Viidatud seisukohta toetab ka prof Bork, kes leiab, et rühmaülese kohustamisel saneerimismenetluses ei tohi seada võlausaldajat halvemasse olukorda, kui ta oleks olnud pankrotimenetluses.⁵⁹⁷ Samas kuigi võlausaldajate huvide parim test kaitseb saneerimiskavaga seonduva isiku nõude realiseerimise väärtust, siis ei anna nimetatud test meetodit, kuidas jagada saneerimismenetluse tulemusena tekkivat lisandväärtust. Saneerimismenetluse tulemusena tekkinud lisandväärtust saab jagada, kas kõikide saneerimiskavaga seonduvate rühmade kokkuleppel või kui mittenõus olnud rühma ei diskrimineerita.⁵⁹⁸

Kokkuvõtvalt annab direktiiv analoogselt „*Cram Down*“ reegluga võimaluse kasutada „*Cross Class Ram Down*“ reeglit. Samas peavad nimetatud reegli järgmiseks olema täidetud teatud eeldused. Eesti saneerimiseseaduse §-d 29-36 reguleerivad vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise võimalust, millega on proovitud luua sarnast meetodit rühmaülese kohustamise reegluga, kuid nimetatud regulatsioon ei ole väga õnnestunud. Antud ebatäpsusele on juhtinud tähelepanu ka WB Raport punktis 1.5.3.⁵⁹⁹ Töögrupi arvates tuleb viidatud regulatsioon eemaldada saneerimismenetlusest ning asendada korrektse „*Rühmaülese kohustamise*“ reegluga.

4.4.2. Direktiivist tulenevad nõuded

⁵⁹⁴ T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 27 p 90-91.

⁵⁹⁵ T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 44, p 167.

⁵⁹⁶ T. Richter, A They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 27-28 p 93.

⁵⁹⁷ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, p 252 para 17.34.

⁵⁹⁸ S. Madaus. Is the Relative Priority Rule right for your jurisdiction? A Simple Guide to RPR, lk 4. Available at: <https://stephanmadaus.de/2020/01/20/a-simple-guide-to-the-relative-priority-rule/> (14.05.2020)

⁵⁹⁹ WB Raport lk 18 p 1.5.3.

Direktiivi artikkel 11 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohus või haldusasutus võib võlgniku ettepanekul või nõusolekul kinnitada saneerimiskava, mida ei ole kiitnud artikli 9 lõikes 6 sätestatud korras heaks kõik puudutatud isikute hääletavad rühmad, ja see muutub siduvaks eriarvamusel olevatele hääletavatele rühmadele, kui saneerimiskava vastab vähemalt järgmistele tingimustele:

- a) see vastab artikli 10 lõigetele 2 ja 3;
- b) selle on heaks kiitnud
 - i) puudutatud isikute hääletavate rühmade enamus, tingimusel et vähemalt üks kõnealustest rühmadest on tagatud nõuetega võlausaldajate rühm või kõrgema rahuldamisjärguga kui tavaliste tagamata nõuetega võlausaldajate rühm, või kui see nii ei ole,
 - ii) vähemalt üks puudutatud isikute hääletavatest rühmadest või kui nii on sätestatud liikmesriigi õiguses, kahju kannatanud isikute hääletav rühm, välja arvatud omakapitali omanike rühm või muu rühm, kes võlgniku tegevust jätkava ettevõtte väärtuse hindamise tulemusel ei saaks väljamakseid ega säilitada huvisid või kellel ei ole mõistlikku eeldust saada väljamakseid ega säilitada huvisid, kui liikmesriigi õiguse kohaselt kohaldatakse likvideerimise tavapärasest järjekorda;
- c) sellega tagatakse, et eriarvamusele jäänud puudutatud võlausaldajate hääletavaid rühmi koheldakse vähemalt sama soodsalt kui mis tahes sama rahuldamisjärguga rühma ning soodsamalt kui mis tahes madalama rahuldamisjärguga rühma ning
- d) ükski puudutatud isikute rühm ei või saneerimiskavaga saada või endale jätta rohkem kui tema nõuete või huvide täissumma.

Erandina esimesest lõigust on liikmesriikidel õigus otsustada, et võlgniku nõusolek on nõutav ainult juhtudel, kui võlgnikud on VKEd.

Liikmesriigid võivad suurendada puudutatud isikute või kui liikmesriigi õigus seda ette näeb, kahju kannatanud isikute rühmade minimaalset arvu, mis on vajalik saneerimiskava heakskiitmiseks esimese lõigu punkti b alapunkti ii kohaselt.

Direktiivi artikkel 11 lg 2 sätestab, et erandina lõike 1 punktist c võivad liikmesriigid ette näha, et eriarvamusele jäänud puudutatud võlausaldajate hääletava rühma nõuded rahuldatakse täies ulatuses samade või võrdväärsete vahendite abil, kui madalama rahuldamisjärguga rühm saab saneerimiskava raames väljamakseid või säilitab selles oma positsiooni.

Liikmesriigid võivad jätta kehtima või kehtestada erandid esimesest lõigust, kui see on vajalik saneerimiskava eesmärkide saavutamiseks ning kui saneerimiskava ei kahjusta ebaõiglaselt ühegi puudutatud isiku õigusi ega huvisid.

4.4.3. Kehtiv õigus

Kehtivas saneerimisseaduse §-des 29-36 on kehtestatud regulatsioon, kuidas kinnitada vastuvõtmata saneerimiskava. Nimetatud regulatsioon on ebaefektiivne ning kulukas. Klassikaline rühmaülene kohustamine ei tähenda eraldi regulatsiooni, vaid reegleid, mille alusel saab lugeda saneerimiskava vastuvõetuks isegi siis, kui mõni rühm ei hääletanud saneerimiskava poolt. Tulenevalt eeltoodust leiab töörühm, et saneerimisseaduse §-des 29-36 kehtestatud regulatsioon ei vasta rühmaülese kohustamise reeglitele ning tuleb asendada asjakohaste rühmaülese kohustamise reeglitega.

4.4.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

Kehtivas õiguses kehtestatud vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise regulatsioon tuleb lähtuvalt Direktiivi artiklist 11 asendada korrektse rühmaülese kohustamise regulatsiooniga).

4.4.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Allpool olevas Tabelis on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduse (saneerimisseaduse, pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätteid.

Tabel Artiklist 11 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
<p>Direktiivi artikkel 11 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohus või haldusamet võib võlgniku ettepanekul või nõusolekul kinnitada saneerimiskava, mida ei ole kiitnud artikli 9 lõikes 6 sätestatud korras heaks kõik puudutatud isikute hääletavad rühmad, ja see muutub siduvaks eriarvamusel olevatele hääletavatele rühmadele, kui saneerimiskava vastab vähemalt järgmistele tingimustele:</p> <p>e) see vastab artikli 10 lõigetele 2 ja 3;</p> <p>f) selle on heaks kiitnud</p> <p>iii) puudutatud isikute hääletavate rühmade enamus, tingimusel et vähemalt üks kõnealustest rühmadest on tagatud nõuetega võlausaldajate rühm või kõrgema rahuldamisjärguga kui tavaliste tagamata nõuetega võlausaldajate rühm, või kui see nii ei ole,</p> <p>iv) vähemalt üks puudutatud isikute hääletavatest rühmadest või kui nii on sätestatud liikmesriigi õiguses, kahju kannatanud isikute hääletav rühm, välja arvatud omakapitali omanike rühm või muu rühm, kes võlgniku tegevust jätkava ettevõtte väärtuse hindamise tulemusel ei saaks väljamakseid ega säilitada huvisid või kellel ei ole mõistlikku eeldust saada väljamakseid ega säilitada huvisid, kui liikmesriigi õiguse kohaselt kohaldatakse likvideerimise tavapärasest järjekorda;</p> <p>g) sellega tagatakse, et eriarvamusele jäänud puudutatud võlausaldajate hääletavaid rühmi koheldakse vähemalt sama soodsalt kui mis tahes sama rahuldamisjärguga rühma ning soodsamalt kui mis tahes madalama rahuldamisjärguga rühma ning</p> <p>h) ükski puudutatud isikute rühm ei või saneerimiskavaga saada või endale jätta rohkem kui tema nõuete või huvide täissumma.</p>	JAH	Puudub
Erandina esimesest lõigust on liikmesriikidel õigus otsustada, et võlgniku nõusolek on nõutav ainult juhtudel, kui võlgnikud on VKEd.	EI	Puudub
Liikmesriigid võivad suurendada puudutatud isikute või kui liikmesriigi õigus seda ette näeb, kahju kannatanud isikute rühmade minimaalset arvu, mis on vajalik saneerimiskava heakskiitmiseks esimese lõigu punkti b alapunkti ii kohaselt.	EI	Puudub
Direktiivi artikkel 11 lg 2 sätestab, et erandina lõike 1 punktist c võivad liikmesriigid ette näha, et eriarvamusele jäänud puudutatud võlausaldajate hääletava rühma nõuded rahuldatakse täies ulatuses	EI	Puudub

samade või võrdväärsete vahendite abil, kui madalama rahuldamisjärguga rühm saab saneerimiskava raames väljamakseid või säilitab selles oma positsiooni.		
Liikmesriigid võivad jätta kehtima või kehtestada erandid esimesest lõigust, kui see on vajalik saneerimiskava eesmärkide saavutamiseks ning kui saneerimiskava ei kahjusta ebaõiglaselt ühegi puudutatud isiku õigusi ega huviseid.	EI	Puudub

4.4.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Töörühm ei poolda kehtivat regulatsiooni saneerimisseaduses §-d 29-36, sest viidatud regulatsioon raskendab saneerimismenetluse läbiviimist ning teeb selle üleliigselt kulukaks (sh eksperdid), samal ajal võimaldab pahatahtlikul võlgnikul menetlust venitada ebamõistlikult ning vältida pankrot väljakuulutamist. Kuivõrd Direktiiv kohustab liikmesriike viima sisse rühmaülese kohustamise regulatsiooni, siis tuleb nimetatud regulatsioon kehtestada eraldi peatükina, arvestades saneerimiskava vastuvõtmise ja kinnitamise peatükiga seonduvaid asjaolusid (vt eelpool punktid 4.2. ja 4.3. ja allpool punkti 4.5.). Rühmaülese kohustamise reegli lisamine on ühtlasi vajalik, et muuta saneerimismenetlusi paindlikumaks ja efektiivsemaks. Rühmaülese kohustamise reegli rakendamisel soovime järgida „*Relative Priority Rule*“, sest nimetatud reegel on paindlikum kui vanamoodne USA-st ülevõetud „*Absolute Priority Rule*“. „*Relative Priority Rule*“ efektiivsust on põhjalikult selgitanud prof Madaus.⁶⁰⁰ Viidatud reegli kohaselt on võimalik saneerimismenetluse tulemusena tekkinud lisandväärtust paindlikumalt ja õiglasemalt jagada, kui vanamoodsa „*Absolute Priority Rule*“ kohaselt. Nimelt saab „*Absolute Priority Rule*“ reegli järgi saneerimismenetluses loodavat lisandväärtust jagada ainult rühmade kaupa, mis tähendab, et järgmise rühma juurde ei või enne minna, kui eelmise rühma nõuded on kõik rahuldatud. Samas „*Relative Priority Rule*“ järgi võib saneerimismenetluses tekkivat lisandväärtust jagada paindlikumalt. Nimelt ei ole saneerimismenetlus võrdne pankrotimenetlusega. Iga konkreetse võlausaldaja huvi on kaitstud „*Võlausaldajate parimate huvide testiga*“, mistõttu ei tohiks ükski võlausaldaja olla saneerimismenetluses halvemas seisus, kui pankrotimenetluses. Seega on tagatud iga individuaalse võlausaldaja minimaalne kaitse, kuid lisandväärtuse jagamisel ei pea kõik rühmad osalema vastavates järkudes. Nimelt võib motiveerida neid võlausaldajaid, kes osalesid aktiivsemalt saneerimismenetluses või panustasid saneerimismenetluse paremaks ja efektiivsemaks läbiviimiseks rohkem, kui neid võlausaldajaid, kes ei panustanud saneerimismenetlusesse. Viidatud „*Relative Priority Rule*“ reegli järgimine motiveerib võlgniku, omakapitali omanikke või võlausaldajaid rohkem panustama saneerimismenetlusesse, kaitstes samal ajal teisi kõiki võlausaldajaid „*Fairness testiga*“ ja „*Võlausaldajate parimate huvide testiga*“. Kokkuvõtvalt ei tohi ühtegi võlausaldajat saneerimismenetluses kohelda halvemini kui pankrotimenetluses, kuid samas võib võlausaldajaid, kes panustasid saneerimismenetlusesse motiveerida viidatud panustamise eest jälgides käesoleva peatüki esimeses punktis toodu „*Fairness testi*“.

4.4.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes ei viidata ühelegi olulisele küsimusele seoses rühmaülese kohustamise temaatikaga.

4.4.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB Raporti punktis 1.5.3. soovitakse loobuda saneerimisseaduse § 29-36 toodud regulatsioonist, kuivõrd tegemist on maailmas omalaadse, kalli ja ebaefektiivse menetlusega.⁶⁰¹ Samas viitab WB Raport punktis 2.11. rühmaülese kohustamise võimaluse rakendamisele.⁶⁰²

⁶⁰⁰S. Madaus. Is the Relative Priority Rule right for your jurisdiction? A Simple Guide to RPR. Available at: <https://stephanmadaus.de/2020/01/20/a-simple-guide-to-the-relative-priority-rule/> (14.05.2020)

⁶⁰¹ WB Raport lk 18 p 1.5.3.

⁶⁰² WB Raport lk 31 p 2.11.

4.4.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigrupid on samuti kritiseerinud vastuvõtmatu saneerimiskava kinnitamise menetlust (Sans § 29-36), kui kallist ja ebaefektiivset menetlust.

4.4.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kuivõrd Eestis ei ole veel kohaldatud rühmaülest kohustamist, siis ei ole antud küsimuses kohtupraktikat.

4.4.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.4.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Rühmaülene kohustamine on saanud alguse USA-st ning direktiiv annab võimaluse selle rakendamiseks Euroopas. USA Ch 11 § 1129 (b) (1) annab võimaluse rühmaüleseks kohustamiseks. USA eeskujul on rühmaülene kohustamine üle võetud Saksamaal ning kehtestatud Saksamaa seaduse §-s 245. Enamus jurisdiktsioone, mis lubavad võlausaldajate rühmade moodustamist saneerimismenetluses, võimaldavad ka rühmaülest kohustamist.⁶⁰³

4.4.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL Europe soovib rühmaülest kohustamist.⁶⁰⁴ Vastavalt INSOL Europe soovitudele saab läbi rühmaülese kohustamise lahendada Direktiivi artiklist 12 tulenevat kohustust, et omakapitali omanikud ei tohi takistada põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist (vt allpool punkt 4.5.).

Rühmaülest kohustamist soovib ka ELI.⁶⁰⁵

Skandinaavia-Balti suunised soovib samuti anda võimalus rühmaüleseks kohustamiseks.⁶⁰⁶

EL Komisjon soovib võimaldada rühmaülese kohustamise rakendamist.⁶⁰⁷

Professor Bork tunnustab samuti rühmaülese kohustamise võimalusi.⁶⁰⁸

4.4.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Kuivõrd rühmaülene kohustamine seondub ainult saneerimismenetlusega, siis ei ole antud teemal olulist otsest seost PankrS revisjoniga.

4.4.7. Järeldused ja ettepanekud

4.4.7.1. Järeldused

Arvestades, et me jätame rühmade moodustamise võimalused avaraks (vt eespool punkt 4.2.1. ja 4.2.4.), siis on hädavajalik kehtestada rühmaülene kohustamise reegel, sest vastasel korral võib mõni rühm, kes on moodustatud huvigruppide pinnalt takistada eduka saneerimise läbiviimist, millest

⁶⁰³ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 323 p 644. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁶⁰⁴ T. Richter, A Thery. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 32 või lk 27 p 90-91.

⁶⁰⁵ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, lk 333-335 p 685. Available at:

https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁶⁰⁶ M. Möller. Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 60.

⁶⁰⁷ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 20.

⁶⁰⁸ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, p 252-253 para 17.34.

võidaksid kõik, sh seesama rühm, kes oli saneerimiskavale vastu. Rühmaülese kohustamise mõte seisnebki selles, et kui moodustatakse rohkem rühmi kui tavaliselt, siis ei ole võimalik ühelgi rühmal takistada eduka saneerimismenetluse realiseerimist, kui see on kasulik kõikidele rühmadele, sh rühmale, kes oli vastu. Rühmaülese kohustamise reeglid on välja töötatud selleks, et ükski rühm ei saaks ebaõiglaselt koheldud, kuid samas oleks võimalik saneerimismenetlus läbi viia, kui see on kõigile kasulik. Kokkuvõtvalt on rühmaülene kohustamine vajalik eduka saneerimismenetluse realiseerimiseks, isegi kui mõni rühm on vastu, hoolimata asjaolust, et nad ei saaks ebaõiglaselt koheldud. Näiteks on rühmaülene kohustamine hädavajalik Direktiivi artikli 12 tulenevate kohustuslike juhtnööride täitmiseks seoses omakapitali omanikega. Nimetatud sätte järgi ei tohi omakapitali omanikud takistada põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist. Selle probleemi lahendamiseks määratakse omakapitali omanikud eraldi rühma ning juhul, kui nad hääletavad saneerimiskava vastu, siis loetakse saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi, juhul kui kõik vastavad tingimused on täidetud (vt allpool „*Omakapitali omanikud*“ punkt 4.5.).

4.4.7.2. Ettepanekud

Kasutada direktiivi artikli 11 toodud võimalust ning rakendada rühmaülese kohustamist. Rühmaülese kohustamise reegli rakendamiseks võtta aluseks „*Relative Priority Rule*“.

4.4.8. Mõjude analüüs

Antud punktis toodud muudatusettepanekute **primaarseks sihtrühmaks** on ettevõtja ja võlausaldajad ning ühiskond tervikuna. Rühmaülene kohustamine on vajalik Direktiivist tulenevate nõuete täitmiseks. Rühmaülese kohustamise reegli rakendamisega kaasnevad efektiivsemad saneerimismenetlused, mis aitavad kaas majanduse kasvule. Korrektsete rühmaüleste kohustamise reeglite väljatöötamisega annab Eesti signaali ka välisinvestoritele, et Eesti saneerimisseadus on paindlik ja efektiivne rahvusvahelistes saneerimismenetlustes. Rühmaülese kohustamise regulatsiooni lisamine Eesti saneerimisseadusse mõju sihtrühmadele on positiivne ja pigem suur kui keskmine.

4.5. Omakapitali omanikud

4.5.1. Teema kirjeldus

Eestikeelse tõlke järgi tähendab Direktiivi artikkel 2 lg 3 omakapitali omanik isikut, kellel on omandiõigusest tulenev huvi võlgnikus või võlgniku ettevõttes, sealhulgas aktsionärid või osanikud, kui isik ei ole võlausaldaja. Seega ei saa eestikeelse tõlke direktiivi mõistes omakapitali omanikuks olla võlausaldaja ehk isik, kellel on võlaõiguslik nõudeõigus võlgniku vastu, sõltumata asjaolust, kas nimetatud võlausaldaja on võlgniku osanik või aktsionär. Samas inglise keelses Direktiivi artikkel 2 lg 3 sõnastus on järgnevalt „*equity holder*” means a person that has an ownership interest in a debtor or a debtor’s business, including a shareholder, in so far as that person is not a creditor“. Oluline on rõhutada eestikeelse ja inglise keelse direktiivi tõlke erinevust. Nimelt eestikeelne tõlge „*kui isik ei ole võlausaldaja*“ on välistava iseloomuga, mis tähendab, et kui osanikul või aktsionäril on ükskõik, mis alusel võlaõiguslik nõue võlgniku vastu, siis ei saa ta olla Direktiivi mõistes omakapitali omanik. Samas ingliskeelse tõlke järgi „*in so far*“ tähendab, et isik on omakapitali omanik ainult selles ulatuses, millises tal ei ole nõuet võlgniku vastu. Prof Madaus selgitab⁶⁰⁹, et eristada tuleb isikut nõudest, mis tähendab, et üks ja sama isik võib olla omakapitali omanik, tavaline võlausaldaja (näiteks võib osanikul olla võlgniku vastu nõue müügilepingust) ning pandiga tagatud võlausaldaja. Seega ei tähenda asjaolu, et osanikul või aktsionäril on nõue võlgniku vastu automaatselt, et nimetatud osanik või aktsionär ei võiks olla osa või aktsia arvel omakapitali omanik.

Artikkel 12 mõte seisneb selles, et omakapitali omanikud ei tohi takistada eduka saneerimismenetluse läbiviimist. Eeltoodud küsimus tõusetub olukorras, kus saneerimismeetmena kasutatakse võimalust asendada nõue osalusega võlgniku kapitalis. Eestis on fikseeritud vastav saneerimismeede Sans § 22 lg 1 p-s 4. Viidatud meetme rakendamiseks on vajalik puudutatud omakapitali omanike nõusolek. Vastavalt Riigikohtu määruse nr 3-2-1-25-11⁶¹⁰ p-le 64 on kapitali tõstmisel vajalik vastav aktsionäride või osanike otsus ning samuti nende loobumine uute aktsiate või osade märkimisest. Juhul, kui puudutatud omakapitali omanikud keelduvad nõusolekut andmast, siis takistavad nad eduka saneerimismenetluse läbiviimist. Artikkel 12 kohustab liikmesriiki tagama, et viidatud probleemi ei tekiks ning võimaldada saneerimiskava vastuvõtmist ka siis kui omakapitali omanikud põhjendamatult takistavad saneerimiskava vastuvõtmist. Nimetatud küsimust võib lahendada läbi saneerimismenetluse sidudes puudutatud omakapitali omanikud kavaga. Teine võimalus on lahendada antud küsimus väljaspool saneerimiskava.⁶¹¹ Töörühm ei pea mõistlikuks reformida äriõigust ja tsiviilõigust viidatud küsimuse lahendamiseks, vaid pooldab nimetatud probleemi lahendamist saneerimisseadusega. Seega tuleb kaasata omakapitali omanikud saneerimiskava vastuvõtmisse, kinnitamisega ja rühmaülesele kohustamisele. Omakapitali omanikele tuleb moodustada eraldi rühm ning juhul, kui nende rühm ei hääleta kava poolt, siis loetakse kava vastuvõetaks rühmaülese kohustamisega, tingimusel et kõik vastavad rühmaülese kohustamise reeglid on täidetud. Rühmaülene kohustamine eeldab, et oleks järgitud „*Võlausaldajate parimate huvide test*“ (vt eelpool punkt 4.2.4.) ja „*Fairness test*“ (vt eelpool punkt 4.4.1.), mis tagavad omakapitali omanike, võlgniku ja võlausaldajate õiglase kohtlemise rühmaülesele kohustamisel (vt eelpool „Rühmaülene kohustamine 4.4.“).

4.5.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi artikkel 12 lg 1 sätestab, et kui liikmesriigid ei kohalda artikleid 9–11 omakapitali omanike suhtes, tagavad nad teiste vahendite abil, et kõnealustel omakapitali omanikel ei ole lubatud hoida põhjendamatult ära saneerimiskava vastuvõtmine ja kinnitamine ega luua selleks takistusi.

Direktiivi artikkel 12 lg 2 sätestab, et samuti tagavad liikmesriigid, et omakapitali omanikel ei ole lubatud hoida põhjendamatult ära saneerimiskava rakendamine ega luua selleks takistusi.

Direktiivi artikkel 12 lg 3 sätestab, et liikmesriigid võivad kohandada seda, mida tähendab käesoleva artikli mõttes põhjendamatult ärahoidmine ja takistuste loomine, võttes muu hulgas arvesse, kas võlgnik on VKE või suur ettevõtte, kavandatud saneerimismeetmeid, mis puudutavad omakapitali omanike

⁶⁰⁹ E-kirjavahetus prof Stephan Madaus ja Anto Kasak vahel.

⁶¹⁰ RKTko 3-2-1-25-11 p 64.

⁶¹¹ T. Richter, A Thery. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 21 p 64.

õigusi, omakapitali omaniku liiki, asjaolu, kas võlgnik on juriidiline või füüsiline isik, või kas äriühingu partneritel on piiratud või piiramata vastutus.

4.5.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses reguleerib antud küsimust Saneerimisseaduse § 22 lg 1 p 4, mis võimaldab ühe saneerimismeetmena asendada võlausaldaja nõude juriidilise isiku osa või aktsiaga. Riigikohtu määruse nr 3-2-1-25-11⁶¹² p-s 64 antakse selged juhtnöörid, kuidas nimetatud saneerimismeedet kasutada. Samas puudub kehtivas õiguses regulatsioon, kuidas lahendada olukord, kui omakapitali omanikud takistavad saneerimismenetluse läbiviimist hääletades osa- või aktsiakapitali tõstmise vastu või ei loobu osade või aktsiate märkimisõigusest. Seega ei ole hetkel kehtiv õigus kooskõlas Direktiivi artikliga 12. Samuti puudub kehtivas õiguses regulatsioon, kuidas viia läbi menetlust, juhul kui saneerimiskavaga otsustatakse asendada võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega. Riigikohtu juhtnööride kohaselt tuleks nimetatud menetlus läbi viia Äriseadustikus ettenähtud aktsia- või osakapitali tõstmise korras, kuid samas on võimalus viidatud menetlust lihtsustada ja täpsustada saneerimisseaduse kui eriseadusega.

4.5.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kuivõrd Eesti kehtiv õigus ei ole Direktiivi artikliga 12 kooskõlas, siis tuleb Eesti õigust muuta, et tagada kooskõla Direktiivi artikliga 12. Töörühm ei soovita tsiviilõiguse ja äriõiguse reformi ning soovib muuta saneerimisseadust täiendavate sätetega, mis võimaldaksid omakapitali omanikel osaleda saneerimismenetluses, hoolimata asjaolust, et neil puudub võlaõiguslik nõue võlgniku vastu. Omakapitali omanikud peavad hääletama eraldi rühmas. Nimetatud muudatus on äärmiselt vajalik, et oleks võimalik tagada saneerimiskava vastuvõtmine ja kinnitamine läbi rühmaülese kohustamise, juhul kui omakapitali omanikud on saneerimiskavale vastu. Rühmaülese kohustamise reeglid on selgitatud allpool vastavas peatükis (vt allpool punkt 4.4. „Rühmaülese kohustamine“). Viidatud lahenduse kehtestamisel on Eesti saneerimisõigus kooskõlas Direktiivi artikliga 12. Samuti võiks kaaluda kehtiva saneerimisseaduse muutmist seoses saneerimismeetme, võlausaldaja nõude asendamisel võlgniku osa või aktsiatega, rakendamiseks. Saneerimisseaduses kui eriseaduses võib ette näha lihtsustatud korra, et ei peaks järgima kõiki Äriseadustikus toodud aktsia- või osakapitali tõstmise sätteid.

4.5.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitud seaduste (saneerimisseaduse, pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätteid.

⁶¹² RKTko 3-2-1-25-11 p 64.

Tabel Artiklist 12 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Direktiivi artikkel 12 lg 1 sätestab, et kui liikmesriigid ei kohalda artikleid 9–11 omakapitali omanike suhtes, tagavad nad teiste vahendite abil, et kõnealustel omakapitali omanikel ei ole lubatud hoida põhjendamatult ära saneerimiskava vastuvõtmine ja kinnitamine ega luua selleks takistusi.	Jah	Regulatsioon puudub
Direktiivi artikkel 12 lg 2 sätestab, et samuti tagavad liikmesriigid, et omakapitali omanikel ei ole lubatud hoida põhjendamatult ära saneerimiskava rakendamine ega luua selleks takistusi.	Jah	Regulatsioon puudub
Direktiivi artikkel 12 lg 3 sätestab, et liikmesriigid võivad kohandada seda, mida tähendab käesoleva artikli mõttes põhjendamatult ärahoidmine ja takistuste loomine, võttes muu hulgas arvesse, kas võlgnik on VKE või suur ettevõtte, kavandatud saneerimismeetmeid, mis puudutavad omakapitali omanike õigusi, omakapitali omaniku liiki, asjaolu, kas võlgnik on juriidiline või füüsiline isik, või kas äriühingu partneritel on piiratud või piiramata vastutus.	Ei	Regulatsioon puudub

4.5.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Eesti õiguse täiendamine ülalpool viidatud viisil tagab kooskõla Direktiivi artikliga 12. Lisaks annab Direktiiv võimaluse teha eelnevalt viidatud probleemile erand VKE-de suhtes. Kuivõrd töörühm ei ole pidanud vajalikuks Eestis kehtestada VKE-le eriregulatsiooni (vt täpsemalt ülalpool 4.1.4.1.), siis ei ole vajalik ka kohaldada erandit VKE-de suhtes. Omaette vajab lahendamist küsimus, kuidas kaasata omakapitali omanikke saneerimiskava vastuvõtmise menetlusse eraldi rühmas? Kas ja kuidas määrata neile hääled? Milline on nende hääletamise tagajärjed ning kuidas nad on seotud vastuvõetud kavaga? Töörühm rõhutab jätkuvalt, et kui omakapitali omanikud osalevad saneerimiskava vastuvõtmises, siis peavad nad olema eraldi rühmas. Samas ei ole neil võlaõiguslikku nõuet võlgniku vastu, mis tähendab, et neile ei saa hääli määrata vastavalt nõude suurusele. Samas olles eraldi rühmas peavad nad saama hääletada kava poolt või vastu. Seega tuleb neile määrata hääled vastavalt osa või aktsiate arvule analoogselt Äriseadustiku regulatsiooniga. Juhul, kui nende rühm ei poolda kava vastuvõtmist, siis loetakse kava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi, tingimusel et kõiki rühmaülese kohustamise aspekte on järgitud. Saneerimiskava kinnitamise tagajärjel muutub nende omandi suhe võlgnikku vastavalt kavas fikseeritud asjaoludele. Sellise regulatsiooniga on tagatud Direktiivi artiklis 12 toodud nõuete täitmine.

4.5.4.3. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad.

Revisjoni lähteülesande punktis 15.1. C. tõstetakse laiem küsimus, kuidas rakendada saneerimismeedet võlausaldaja nõude asendamine osa või aktsiatega. Samas ei viidata seal konkreetsetele probleemidele, mis tulenevad Direktiivi artiklis 12 sätestatud kohustustest. Siiski revisjoni lähteülesandes püstitatud küsimuses, kuidas tagada õiglane menetlus, kus võlausaldaja nõue saab asendatud võlgniku osa või aktsiaga, vajab eraldi regulatsiooni. Küsimus seisneb selles, kas nimetatud regulatsioon peaks olema tsiviilõiguse ja äriõiguse reformiga lahendatud või saab seda lahendada saneerimisseaduse täiendamisega. Töögrupp on seisukohal, et tsiviilõiguse ja äriõiguse reform ei ole vajalik ning saneerimisseaduse muudatustega on võimalik leida lahendus ülaltoodud küsimustele. Töögrupp leiab, et saneerimisseaduse muutmisega võib kehtestada täpsustatud regulatsiooni, mis on erinormiks Äriseadustikule ning mille järgi on võimalik lihtsustatud korras asendada võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega, kui ühe saneerimismeetme realiseerimine. Vt ülalpool 1.2.4.3. c „Kohustuste konverteerimine osaluseks äriühingus“ ja 1.2.5.1. „Nõuete konverteerimine kapitali (debt-to-equity)“. Viidatud teooriat toetab ka prof Bork, kes leiab, et saneerimismenetlusega võib rakendada meetet asendada võlausaldaja nõue võlgniku osa või

aktsiatega, tingimusel et saneerimiskava on allutatud kohtulikule kontrollile ning täidetud on „*võlausaldajate parimate huvide test*“.⁶¹³ Kuivõrd töögrupi poolt väljapakutud lahendus tagab saneerimiskava kinnitamise allutamise kohtulikule kontrollile, mille käigus ühtlasi kontrollitakse „*võlausaldajate parimate huvide test*“ tingimuste täitmist (vt tagapool p 4.7.), siis toetame saneerimismeetme, mille käigus asendatakse võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega, reguleerimist saneerimismenetluses eriregulatsioonina.

4.5.4.4. Maailmapanga analüüs

WB raport leiab samuti, et Eesti peab kehtiva õiguse viima vastavusse Direktiivi artikliga 12 ning täiendama vastavalt saneerimisseadust.⁶¹⁴ Kuigi WB ei viita otseselt, milliseid saneerimisseaduse sätteid on vaja muuta siis antakse mõista, et Eesti on kohustatud tagama, et omakapitali omanikud ei takistaks põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist.

4.5.4.5. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Kuivõrd Direktiivi artiklist 12 tulenevad probleemid on äärmiselt spetsiifilised, siis ei avaldanud huvigrupid nimetatud küsimuses otseselt arvamust. Samas avaldati arvamust rühmade moodustamise kohta seoses omakapitali omanikega. Üks kohtunik leidis, et omakapitali omanikud, aktsionärid ja/või osanikud ning seotud isikud peaksid hääletama omaette klassis. Samuti leidis maksu- ja Tolliamet, et seotud isikud võiksid olla eraldi rühmas. Saneerimisnõustaja oli ka seisukohal, et seotud isikud võiksid olla eraldi rühmas. Ühine mure oli küsimus, kuidas määratleda seotud isikute mõistet.

4.5.4.6. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohtu määruse nr 3-2-1-25-11⁶¹⁵ p-s 64 selgitatakse kuidas on võimalik rakendada saneerimismeedet asendades võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega. Samas ei lahenda RK praktika vastuolu Eesti kehtiva õiguse ja Direktiivi artiklis 12 tulenevate kohustuste vahel. Lisaks tekitab probleeme Riigikohtu viide Äriseadustikule seoses kapitali tõstmisega. Juhul, kui järgida Riigikohtu juhtnõore kõikide Äriseadustiku nõudmiste osas seondult aktsia- või osakapitali tõstmisega, siis takistab see oluliselt saneerimiskava realiseerimise võimalusi. Samas on eduka saneerimismenetluse läbiviimine äärmiselt oluline majanduskeeskonna efektiivsemaks muutmise seisukohast. Tulenevalt eeltoodust on vajalik kehtestada saneerimisseaduses lihtsustatud kord, kuidas realiseerida saneerimismeedet, millega asendatakse võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega ning mis ühtlasi oleks erinormideks Äriseadustiku suhtes. Vastasel korral takistavad omakapitali omanikud saneerimiskava vastuvõtmist, mis on vastuolus Direktiivi artikliga 12.

4.5.5. Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.5.5.1. Teema käsitlus võrdlusriikides

Vastavalt Saksamaa seaduse §-le 225a seotakse Saksamaal omakapitali omanikud samuti saneerimiskavaga ning osalevad saneerimiskava vastuvõtmisel. Tulenevalt § 238a piiratakse nende hääleõigust vastavalt nende osaluse suurusele kapitalist. Saksamaa seaduse §-s 245 on välja toodud rühmaülese kohustamise reegel, mille alusel loetakse saneerimiskava vastuvõetuks, isegi kui omakapitali omanike rühm oli saneerimiskava vastu, kuid saneerimiskava vastab rühmaüleste kohustuste reeglitele. Kusjuures Saksamaa on võtnud oma rühmaülese kohustamise süsteemi aluseks USA Ch 11 regulatsiooni.⁶¹⁶

USA Ch 11 toodud lahendus antud probleemile on sarnane eelpool kirjeldatud Saksamaa lahendusega.⁶¹⁷

⁶¹³ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 226-227 para 15.20.

⁶¹⁴ WB Raport lk 32 p 2.12.

⁶¹⁵ RKTko 3-2-1-25-11 p 64.

⁶¹⁶ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 253 para 17.36.

⁶¹⁷ T. Richter, A. They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 14, p 66.

UK seadus ei tunne otseselt rühmaülese kohustamise regulatsiooni, mistõttu ei ole UK-s võimalik kasutada saneerimismeedet võlausaldaja nõude asendamist võlgniku osa või aktsiatega ilma omakapitali omanike nõusolekuta.⁶¹⁸ Samas ei ole Direktiiv UK-le kohustuslik tulenevat BREXIT-st, kuid Eestile on Direktiivi tulenevad nõuded kohustuslikud. Arvestades, et Direktiivi artikkel 12 kohustab otseselt liikmesriiki kehtestama regulatsiooni, millega on tagatud, et omakapitali omanikud ei takistaks põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist, siis leiab töörühm, et Eestile sobib antud küsimuses eelpool lahti kirjutatud Saksamaa ja USA lahendus.

4.5.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL soovib omakapitali omanike osalemist saneerimiskava vastuvõtmisel kohustuslikus korras moodustatud eraldi rühmas. Juhul, kui omakapitali omanikud hääletavad saneerimiskava vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks ja kinnitada rühmaülese kohustamise kaudu.⁶¹⁹ INSOL toetab Töörühma lahendust alternatiivsele lahendusele, kus omakapitali omanikud ei ole kavaga seotud ning problemaatilised küsimused tuleb lahendada tsiviilõiguse ja äriõiguse reformiga. Ühesõnaga otstarbekaim viis kooskõlastada Eesti siseriiklik õigus Direktiivi artikliga 12, on moodustada kohustuslik rühm omakapitali omanikele ning juhul, kui nad hääletavad vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reeglite järgi, tingimusel et kõik vajalikud nõuded on täidetud saneerimiskava vastuvõtmiseks rühmaülese kohustamise alusel.

EL Komisjon, et saneerimiskava peab olema võimalik vastu võtta rühmaülese kohustamisega.⁶²⁰

WB suunistes soovitatakse samuti paindlikuma ja efektiivsema saneerimismenetluse läbiviimiseks saneerimismenetluses võimaldada saneerimismeetme võlausaldaja nõude asendamine võlgniku osa või aktsiatega edukas rakendamine.⁶²¹

Samuti soovib Skandinaavia-Balti suunised võimaldada saneerimismenetluses saneerimismeetme võlausaldaja nõude asendamine võlgniku osa või aktsiatega rakendamist ning võimalust rühmaüleseks kohustamiseks.⁶²²

4.5.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Direktiivi artiklist 12 tulenevad probleemid ei seondu otseselt PankrS revisjoni teemadega. Kaudne seos on allutatud laenude temaatikaga. PankrS eelnõu § 82 lg-s 8 sätestatakse, et juriidilisest isikust võlgniku aktsionäriil või osanikul, kellel on võlaõiguslik nõue võlgniku vastu, ei ole hääleõigust võlausaldajate üldkoosolekul. Kuivõrd PankrS reformiga ei allutatud seotud isikute laene, vaid piirati ainult seotud isikute e hääleõigust, siis ei ole mõistlik saneerimiskavas suunata seotud isikud laenud omakapitali omanike rühma, vaid moodustada eraldi rühm seotud isikute laenudele efektiivsema saneerimismenetluse läbiviimiseks. Antud küsimust on täpsemalt analüüsitud rühmade moodustamise (Vt eespool punktid 4.1.4.1. ja 4.1.4.3.) ning saneerimiskava vastuvõtmise peatükis (Vt eespool punkt 4.2. „Saneerimiskavade vastuvõtmine“.)

4.5.7. Järeldused ja ettepanekud

4.5.7.1. Järeldused

⁶¹⁸ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012, lk 253 para 17.35.

⁶¹⁹ T. Richter, A. They. INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020, lk 22, p 66.

⁶²⁰ EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 20.

⁶²¹ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. Available at <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> (most recently accessed on 10.09.2020), p 18, B 3.3.

⁶²² M. Möller. Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 60-62.

Eesti kehtiv õigus on vastuolus Direktiivi artikliga 12, sest omakapitali omanikel on võimalik põhjendamatult takistada saneerimiskava vastuvõtmist juhul, kui saneerimismeetmeks on võlausaldaja nõude asendamine võlgniku osa või aktsiatega. Omakapitali omanikud võivad takistada viidatud meetme rakendamist hääletades vastu osa- või aktsiakapitali suurendamisele või osaledes uue osa või uute aktsiate märkimisel, selliselt et võlausaldaja ei saa oma nõuet asendada võlgniku osa või aktsiatega. Saneerimisseadust tuleb täiendada, et viia kehtiv õigus kooskõlla Direktiivi artikliga 12. Kuivõrd Töörühma arvates ei vaja VKE spetsiaalset regulatsiooni, siis ei ole vajalik ka VKE erikohtlemine seoses omakapitali omanikega. Omakapitali omanikud peavad hääletama saneerimiskava vastuvõtmisel eraldi rühmas ning juhul, kui nende rühm on saneerimiskava vastu, siis peab olema võimalik lugeda saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reegleid järgides.

4.5.7.2. Ettepanekud

Omakapitali osanikud tuleb kaasata saneerimismenetlusse, juhul kui üheks saneerimismeetmeks on võlausaldaja nõude asendamine võlgniku osa või aktsiatega. Saneerimiskava vastuvõtmisel peavad nad hääletama eraldi rühmas. Arvestades, et omakapitali omanikel ei ole eraldi võlaõiguslikku nõuet, siis saavad nad hääletada oma osa- või aktsiakapitali ulatuses. Juhul, kui nende rühm hääletab saneerimiskava vastu, siis loetakse saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamisega, tingimusel et rühmaülese kohustamise reeglid on täidetud. Kuivõrd omakapitali omanikel ei ole võlaõiguslikku nõuet võlgniku vastu, siis tuleb neile hääled määrata lähtuvalt nende osakapitali või aktsiakapitali suuruselt. Juhul, kui nad hääletavad saneerimiskava vastu, siis võib lugeda saneerimiskava vastuvõetuks rühmaülese kohustamisega, tingimusel, et on järgitud kõiki rühmaülese kohustamise reegleid. Sellisel juhul, ei saa omakapitali omanikud põhjendamatult takistada saneerimiskava vastuvõtmist, mis tagab Eesti seaduse kooskõla Direktiivi artikliga 12. Lisaks soovib töörühm välja töötada saneerimisseaduses eriregulatsioon äriseadustiku suhtes, millega oleks võimalik lihtsustatud korras vajadusel rakendada saneerimismeedet, millega asendatakse võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega.

4.5.8. Mõjude analüüs

Eelnevas punktis toodud muudatusettepanekute **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja omakapitali omanikud. Vastavalt Direktiivi artiklile 12 ei tohi nad takistada põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist. Kuivõrd kehtiva seaduse ja kohtupraktika alusel on omakapitali omanikel võimalus takistada põhjendamatult saneerimiskava vastuvõtmist ja kinnitamist ning realiseerimist, siis tuleb Eesti kehtiv õigus viia kooskõlla Direktiivi artikliga 12. Seega mõjutab kehtiva õiguse muutmine tulenevalt Direktiivi artiklis 12 sätestatud nõuetest otseselt omakapitali omanike õiguseid. Muudatuste mõju on sihtrühmale negatiivne ja suur, sest piiratakse otseselt omakapitali omanike õiguseid ning antakse võimalus kujundada ümber võlgniku kapitali struktuur nende tahte vastaselt.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtja ja võlausaldajad ning ühiskond tervikuna, sest omakapitali omanike õiguste piiramine muudatusettepanekutes toodud viisil annab efektiivsema võimaluse kasutada saneerimismeetmena võlausaldaja nõude asendamist võlgniku osa või aktsiaga, mis toob omakorda kaasa paindlikumate ja efektiivsemate saneerimismenetluste läbiviimise. Isegi juhul, kui omakapitali omanikud on vastu, et saneerimismeetmena asendatakse võlausaldaja nõue võlgniku osa või aktsiatega, siis kuivõrd omakapitali omanikud hääletavad eraldi rühmas, võib saneerimiskava lugeda vastuvõetuks rühmaülese kohustamise reegleid järgides. Rühmaülese kohustamine eeldab, et oleks järgitud „*Võlausaldajate parimate huvide test*“ ja „*Fairness test*“, mis tagavad omakapitali omanike, võlgniku ja võlausaldajate õiglase kohtlemise rühmaüleisel kohustamisel. Muudatusettepanekute mõju sekundaarsele sihtrühmale tuleb hinnata positiivseks ning mõõdukaks kuni suureks, sest nimetatud muudatus muudab saneerimismenetluse läbiviimise paindlikumaks ja efektiivsemaks ning mida rohkem efektiivsemaid saneerimismenetlusi, seda rohkem tõuseb tulu majandusele ja ühiskonnale tervikuna

4.6. Töötajad

4.6.1. Teema kirjeldus

Direktiivi artikkel 1 lg 5 p (a) võimaldab liikmesriigil ise otsustada, kas jätta ennetava saneerimise raamistikest välja töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded. Direktiivi artikli 13 kohaselt ei tohi ennetava saneerimise raamistik mõjutada liidu ja liikmesriikide tööõiguse kohaseid töötajate individuaalseid ja kollektiivseid õigusi. Eesti saneerimisseadus ei võimalda töötajate nõudeid saneerida ega peatada näiteks töösuhte alusel tekkinud nõude osas toimuvat täitemenetlust. Üldistades saab öelda, et saneerimisseadus töötajate õigusi sisuliselt ei puuduta. Peamine küsimus on, kas säilitada töötajate mõnevõrra erandlik positsioon saneerimisseaduses, kus töötajate nõudeid ei saneerita, või asuda seda lähenemist muutma. Direktiivi vastuvõtmisel peab analüüsima kehtiva õigus muutmisvajadust sealhulgas, kas saneerimismenetluse käigus peaks lubama ettevõtte töötajate nõuete saneerimist ning seeläbi muutma oluliselt töötajate õigusi saneerimismenetluses.

4.6.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Töötajate nõudeid puudutab Direktiivi artikkel 1 lg 5 p (a) koosmõjus artikliga 1 lg 1 p (a), mis sätestavad alljärgneva.

1. Käesoleva Direktiiviga kehtestatakse sätted järgmise kohta: a) ennetava saneerimise raamistikud, mida saavad kasutada rahalistes raskustes olevad võlgnikud maksejõuetuse tõenäolisuse korral, et vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada tema elujõulisus.

5. Liikmesriigid võivad näha ette, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikest jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid: a) praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded.

Direktiivis reguleerib töötajatega seonduvat artikkel 13, mis sätestab järgmist.

1. Liikmesriigid tagavad, et ennetava saneerimise raamistik ei mõjuta liidu ja liikmesriikide tööõiguse kohaseid töötajate individuaalseid ja kollektiivseid õigusi, näiteks:

a) kollektiivläbirääkimiste ja kollektiivsete aktsioonide õigust ja

b) õigust teavitamisele ja konsulteerimisele kooskõlas Direktiividega 2002/14/EÜ ja 2009/38/EÜ, eeskätt:

i) töötajate esindajate teavitamine ettevõtte või üksuse tegevuse ja majandusliku olukorra hiljutisest ja tõenäolisest arengust, mis võimaldab neil teavitada võlgnikku murest ettevõtte olukorra pärast ja vajadusest kaaluda saneerimismehhanismide kasutamist;

ii) töötajate esindajate teavitamine igast ennetava saneerimise menetlusest, mis võib mõjutada tööhõivet, näiteks töötajate võimet saada kätte oma töötasu ja muud tulevased maksed, sealhulgas tööandjapension;

iii) töötajate esindajate teavitamine ja nendega konsulteerimine saneerimiskavade osas, enne kui need kavad esitatakse kohtule või haldusasutusele kooskõlas artikliga 9 vastuvõtmiseks või kooskõlas artikliga 10 kinnitamiseks;

c) direktiividega 98/59/EÜ, 2001/23/EÜ ja 2008/94/EÜ tagatud õigusi.

2. Kui saneerimiskava sisaldab meetmeid, mis toovad kaasa muutusi töökorralduses või lepingulistest suhetes töötajatega, peavad töötajad need meetmed heaks kiitma, kui heakskiitmine on neil juhtudel liikmesriigi õiguses või kollektiivlepingutes ette nähtud.

Saneerimisel oleva ettevõtte töötajate kaitsmisega seonduvat on avatud Direktiivi preambula punktides 3, 43 ja 61, mis käsitlevad järgmist. Saneerimisaamistikutes tuleks tasakaalustatud viisil kaitsta kõikide seotud isikute, sealhulgas töötajate õigusi. Samal ajal tuleks võimalikult kiiresti likvideerida elujõuetud ettevõtted, millel ei ole ellujäämisvõimalusi. Kui rahalistes raskustes olev võlgnik ei ole majanduslikult elujõuline või kui tema majanduslikku elujõulisust ei saa kiiresti taastada, võivad saneerimise püüdlused viia kahjumi kiirema tekkimise ja suurenemiseni, mis kahjustab võlausaldajaid, töötajaid ja teisi sidusrühmi ning majandust tervikuna.

Saneerimiskavast puudutatud võlausaldajatel, sealhulgas töötajatel, ja omakapitali omanikel, kui see on liikmesriigi õiguses lubatud, peaks olema õigus hääletada saneerimiskava vastuvõtmise üle. Liikmesriikidel peaks olema võimalik näha ette piiratud erandid sellest reeglist. Isikutel, keda saneerimiskava ei puuduta, ei peaks olema õigust kava üle hääletada ning samuti ei peaks nende toetus olema nõutav kava vastuvõtmiseks. Puudutatud isikute mõiste peaks hõlmama ainult võlausaldaja rollis töötajaid. Seega, kui liikmesriigid otsustavad töötajate nõuded ennetava saneerimise raamistikust välja arvata, ei tuleks töötajaid käsitada puudutatud isikutena. Hääletamine saneerimiskava vastuvõtmise üle võiks toimuda ametliku hääletuse või konsulteerimise vormis, mille

käigus jõutakse kokkuleppele puudutatud isikute nõutud enamusega. Siiski tuleks juhul, kui hääletamine toimus nõutud enamusega kokkuleppe saavutamise vormis, pakkuda puudutatud isikutele, kes kokkuleppes ei osalenud, sellegipoolest võimalust saneerimiskavas osaleda.

Töötajatele ja nende esindajatele tuleks anda teavet kavandatava saneerimiskava kohta niivõrd, kui see on liidu õiguses ette nähtud, et neil oleks võimalik eri stsenaariume põhjalikult hinnata. Lisaks tuleks töötajaid ja nende esindajaid kaasata määral, mis on vajalik liidu õiguses sätestatud konsulteerimisnõuete täitmiseks. Töötajate kaitse sobiva taseme tagamise vajadust arvestades peaksid liikmesriigid olema kohustatud töötajate rahuldamata nõuded konkreetsete täitemeetmete peatamisest välja arvama, olenemata sellest, kas need nõuded on tekkinud enne peatamise võimaldamist või tekivad pärast seda. Töötajate rahuldamata nõuete sissenõudmise peatamine peaks olema lubatud üksnes sellises summas ja ajavahemikul, mille ulatuses selliste nõuete tasumine on sarnasel tasemel tõhusalt tagatud muude liikmesriigi õiguse vahenditega. Kui liikmesriigi õiguse kohaselt on garantiiasutuste vastutusele kehtestatud tagamise kestuse või töötajatele makstava summa suhtes piirangud, peaks töötajad saama nõuda nõuete täitmist puudujääva osa ulatuses ka peatamise ajal. Teise võimalusena peaks liikmesriikidel olema võimalik jätta töötajate nõuded ennetava saneerimise raamistikust välja ja näha nende kaitse ette liikmesriigi õiguse kohaselt.

Ka Direktiivi artikkel 6 puudutab saneeritava ettevõtte töötajaid ning see sätestab järgmist.

1. Liikmesriigid tagavad, et võlgnikud võivad saada kasu konkreetsete täitemeetmete peatamisest, et toetada ennetava saneerimise raamistikus saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi.

Liikmesriigid võivad sätestada, et kohtul või haldusasutusel on õigus konkreetsete täitemeetmete peatamisest keelduda, kui selline peatamine ei ole vajalik või kui see ei täida esimeses lõigus seatud eesmärki.

2. Ilma et see piiraks lõigete 4 ja 5 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et konkreetsete täitemeetmete peatamine võib hõlmata igat liiki nõudeid, sealhulgas tagatud nõudeid ja eelisinõudeid.

5. Lõiget 2 ei kohaldata töötajate nõuete suhtes. Erandina esimesest lõigust võivad liikmesriigid kohaldada lõiget 2 töötajate nõuete suhtes üksnes niivõrd, kui liikmesriigid suudavad tagada, et selliste nõuete tasumine on ennetava saneerimise raamistikus tagatud sarnasel kaitsetasemel.

Ka Direktiivi artikkel 9 lõige 4 puudutab saneeritava ettevõtte töötajaid ning see sätestab järgmist.

4. Liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huvisid, mis on piisavalt ühetaolised. Saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil käsitatakse eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid. Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana. Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena. Liikmesriigid kehtestavad asjakohased meetmed, mis tagavad, et rühmade moodustamisel pööratakse erilist tähelepanu haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitsele.

4.6.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses käsitlevad teemat nii saneerimisseadus (SanS), töölepingu seadus (TLS), töötajate usaldusisiku seadus (TUIS) ja kollektiivlepingu seadus (KLS).

Asjakohased saneerimisseaduse sätted on alljärgnevad.

§ 11. Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed

§ 21. Saneerimiskava

§ 22. Nõude ümberkujundamine

§ 27. Saneerimisnõustaja arvamus

§ 36. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamine

Asjakohane VÕVS säte on alljärgnev.

VÕVS § 10. Võlgade ümberkujundamise avaldus

Asjakohane TLS säte on alljärgnev.

TLS § 101. Töötajate informeerimine ja konsulteerimine töölepingute kollektiivsel ülesütlemisel

Asjakohased TUIS sätted on alljärgnevad.

§ 17. Informeerimise ja konsulteerimise kohaldamine

§ 19. Informeerimise ja konsulteerimise mõiste

§ 20. Informeerimise ja konsulteerimise sisu

§ 21. Informeerimise ja konsulteerimise viis

Asjakohased KLS sätted on alljärgnevad.

§ 7. Kollektiivlepingu sõlmimise kord

§ 8. Poolte õigused ja kohustused

§ 9. Tagatised

4.6.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

4.6.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Direktiiv	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 1 Reguleerimise ja kohaldamisala 1.Käesoleva Direktiiviga kehtestatakse sätted järgmise kohta: a) ennetava saneerimise raamistikud, mida saavad kasutada rahalistes raskustes olevad võlgnikud maksejõuetuse tõenäolisuse korral, et vältida võlgniku maksejõuetust ja tagada tema elujõulisus. 5.Liikmesriigid võivad näha ette, et lõike 1 punktis a osutatud ennetava saneerimise raamistikest jäetakse välja või need ei mõjuta järgmisi nõudeid: a) praeguste või endiste töötajate olemasolevad ja tulevased nõuded.	Ei	SanS § 1. Seaduse eesmärk Käesolev seadus reguleerib ettevõtte saneerimise menetlust, mille eesmärgiks on ettevõtja, võlausaldaja ja kolmanda isiku huvide arvestamine ja õiguste kaitsmine ettevõtte saneerimise käigus. § 3. Seaduse kohaldamisala (1) Saneerimismenetlust kohaldatakse üksnes eraõigusliku juriidilise isiku suhtes. (2) Ettevõtja käesoleva seaduse tähenduses on ka see eraõiguslik juriidiline isik, kes ei ole ettevõtja äriseadustiku tähenduses. (3) Käesolevat seadust ei kohaldata hasartmängukorraldajale, krediitiasutusele, makseasutusele, e-raha asutusele, kindlustusandjale, investeerimisühingule, fondivalitsejale, aktsiaseltsina asutatud investeerimisfondile, väärtpaberite keskkodepositooriumile, väärtpaberiarveldussüsteemi korraldajale ja maksesüsteemi haldajale.
Artikkel 13 Töötajad 1.Liikmesriigid tagavad, et ennetava saneerimise raamistik ei mõjuta liidu ja liikmesriikide tööõiguse kohaseid töötajate individuaalseid ja kollektiivseid õigusi, näiteks: a) kollektiivläbirääkimiste ja kollektiivsete aktsioonide õigust ja b) õigust teavitamisele ja konsulteerimisele kooskõlas Direktiividega 2002/14/EÜ ja 2009/38/EÜ, eeskätt: i) töötajate esindajate teavitamine ettevõtte või üksuse tegevuse ja majandusliku olukorra hiljutisest ja tõenäolisest arengust, mis võimaldab neil teavitada võlgnikku murest ettevõtte olukorra pärast ja vajadusest kaaluda saneerimismehhanismide kasutamist; ii) töötajate esindajate teavitamine igast ennetava saneerimise menetlusest, mis võib mõjutada tööhõivet, näiteks töötajate	Jah	SanS § 11. Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed (1) Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed on järgmised: 1) kohus peatab ettevõtja vara suhtes läbiviidava täitemenetluse kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni, välja arvatud täitemenetlus, mis viiakse läbi töösuhte alusel tekkinud nõude või elatise tasumise nõude täitmiseks; 3) asja läbivaatav kohus võib ettevõtja avalduse ja sellele lisatud saneerimismõtustaja heakskiidu alusel peatada kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni kohtumenetluse, milles on ettevõtja vastu rahaline nõue, välja arvatud töösuhte alusel esitatud nõue või elatise tasumise nõue, mille kohta ei ole veel otsust tehtud; § 21. Saneerimiskava (1) Saneerimiskavas peab muu hulgas sisalduma: 5) saneerimiskava mõju ettevõtte töötajale. § 22. Nõude ümberkujundamine (1) Nõude ümberkujundamine on muu hulgas: 1) kohustuse täitmise tähtaja pikendamine; 2) rahalise nõude täitmine osamaksetega; 3) võlasumma vähendamine; 4) kohustuse asendamine juriidilise isiku osa või aktsiaga. (2) Saneerimiskavas ei saa ümber kujundada töölepingu alusel ega pankrotiseaduse § 48 lõikes 2 nimetatud tuletistehingust

<p>võimet saada kätte oma töötasu ja muud tulevased maksed, sealhulgas tööandjapension;</p> <p>iii) töötajate esindajate teavitamine ja nendega konsulteerimine saneerimiskavade osas, enne kui need kavad esitatakse kohtule või haldusasutusele kooskõlas artikliga 9 vastuvõtmiseks või kooskõlas artikliga 10 kinnitamiseks;</p> <p>c) Direktiividega 98/59/EÜ, 2001/23/EÜ ja 2008/94/EÜ tagatud õigusi.</p>	<p>tekinud nõuet, kui tuletistehingu üheks pooleks on asjaõigusseaduse § 314¹ lõikes 1 või 2 või väärtpaberituru seaduse § 6 lõike 2 punktis 3 või 4 nimetatud isik või organisatsioon.</p> <p>§ 27. Saneerimisnõustaja arvamused (2) Saneerimisnõustaja annab põhjendatud hinnangu muu hulgas sellele, kas:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ettevõtte majandusliku olukorra parandamine ja tema kasumlikkuse taastamine on saneerimiskava alusel võimalik; 2) nõue, mida saneerimiskavaga ümber kujundatakse, on tõendatud ja õiguspärane; 3) tegemist on olulise ettevõtjaga ja muu hulgas ka olulise tööandjaga. <p>§ 36. Vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamine Kohus kinnitab võlausaldajate poolt vastu võtmata saneerimiskava, kui:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ei ole rikutud käesolevast seadusest tulenevaid nõudeid; 2) ekspertide hinnangul on ettevõtte saneerimine tõenäoliselt edukas; 3) saneerimiskava alusel ei kohelda mõnda võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega või võrreldes teiste samasse rühma kuuluvate võlausaldajatega; 4) tegemist on olulise ettevõtjaga, ka olulise tööandjaga. <p>VÕVS</p> <p>§ 10. Võlgade ümberkujundamise avaldus (3) Füüsilisest isikust ettevõtja, kes taotleb ettevõtte saneerimist, peab avalduses lisaks põhistama, et ettevõtte vajab saneerimist ning ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik, samuti näitama, millised on saneerimise tagajärjed ettevõtte töötajatele.</p> <p>KLS KLS ei reguleeri otsesõnu maksejõuetusmenetlusega seonduvat, kuid sätestab kollektiivläbirääkimiste korra.</p> <p>§ 7. Kollektiivlepingu sõlmimise kord (1) Kollektiivleping sõlmitakse käesolevas seaduses ettenähtud lepingupoolte vahel läbirääkimiste teel vastastikuse usalduse ja vajaliku informatsiooni alusel. (2) Kollektiivlepingu projekti valmistab ette läbirääkimiste algataja ja esitab selle kirjalikult teisele poolele koos teatega soovist läbirääkimisi alustada. (3) Poolled alustavad läbirääkimisi seitsme päeva jooksul pärast vastava teate saamist. (4) Läbirääkimiste pidamiseks määravad pooled oma esindajad. Omavahelisel kokkuleppel võivad töötajate ühingud või liidud moodustada ühise esinduse ning sõlmida ühise kollektiivlepingu. (5) Läbirääkimisi peetakse poolte vahel kokkulepitud ajal. Läbirääkimiste pidamiseks tööajal vabastatakse poolte kokkuleppel nende esindajad põhitööst keskmise palga säilitamisega.</p> <p>§ 8. Poolte õigused ja kohustused (1) Pooltel on õigus kaasata läbirääkimistele ja kollektiivlepingu projekti koostamisele asjatundjaid ja eksperte ning moodustada pariteetsel alusel tööühmi. Asjatundjate ja ekspertide kutsumisega seotud kulud kannab neid kutsunud pool. (2) Läbirääkimistel osalevate poolte esindajad, asjatundjad, eksperdid ja teised kollektiivlepingu projekti väljatöötamisega seotud isikud peavad hoidma neile teatavaks saanud tootmis-, äri- või ametisaladusi. Seda nõuet rikkunud isikud kannavad vastutust seadusega ettenähtud korras.</p> <p>§ 9. Tagatised Läbirääkimistes osalevate poolte esindajatega ei või töölepingut üles öelda töölepingu seaduse § 92 lõike 1 punktist 4 tuleneval põhjusel.</p> <p>TLS § 101. Töötajate informeerimine ja konsulteerimine töölepingute kollektiivsel ülesütlemisel (1) Enne kui tööandja otsustab kollektiivse ülesütlemise, peab ta aegsasti konsulteerima usaldusisikuga või tema puudumisel töötajatega, eesmärgiga jõuda kokkuleppele kavandatavate ülesütlemiste ärahoidmises või nende arvu vähendamises ning ülesütlemiste tagajärgede leevendamises, sealhulgas koondatavate töötajate tööotsingutele või ümberõppele kaasaaitamises. (2) Selleks et usaldusisik saaks konsulteerimisel ettepanekuid teha, peab tööandja andma aegsasti usaldusisikule või tema puudumisel töötajatele kogu vajaliku teabe kavandatava kollektiivse</p>
--	---

		<p>ülesütlemise kohta. Tööandja peab kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esitama vähemalt järgmised andmed:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kollektiivse ülesütlemise põhjused; 2) töötajate arv ja ametinimetused tööandja juures; 3) nende töötajate arv ja ametinimetused ning valikukriteeriumid, kellega tööleping kavandatakse üles öelda; 4) ajavahemik, mille jooksul kavandatakse töölepingud üles öelda; 5) töötajatele lisaks seaduses või kollektiivlepingus ettenähtud hüvitistele makstava hüvitise arvutamise viis. <p>(3) Tööandja saadab käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud andmetest ära kirja Eesti Töötukassale samal ajal andmete esitamisega usaldusisikule või tema puudumisel töötajatele.</p> <p>(4) Konsulterimisel on usaldusisikul või tema puudumisel töötajatel õigus kohtuda tööandja esindajatega ja teha ettepanekuid käesoleva seaduse § 113 lõikes 3 ettenähtud korras ja tähtajal.</p> <p>TUIS § 17. Informeerimise ja konsulterimise kohaldamine</p> <p>(1) Tööandja, kelle juures töötab vähemalt 30 töötajat, on kohustatud rakendama käesolevas peatükis sätestatud informeerimist ja konsulterimist.</p> <p>(2) Käesolevas peatükis sätestatud ei kohaldata informeerimisele ja konsulterimisele avalikus teenistuses.</p> <p>§ 19. Informeerimise ja konsulterimise mõiste</p> <p>(1) Informeerimine tähendab usaldusisikule või tema puudumisel töötajatele asjakohasel tasandil teabe edastamist, mis võimaldab töötajatel saada õigeaegselt selget ja piisavalt põhjalikku ülevaadet tööandja struktuurist, majanduslikust ja tööhoive olukorrast ning nende võimalikust arengust ja muudest töötajate huve puudutavatest asjaoludest, samuti saada aru olukorra ja muude asjaolude mõjust töötajatele.</p> <p>(2) Consulterimine tähendab usaldusisiku või tema puudumisel töötajate ja tööandja vahelist seisukohtade vahetamist ning dialoogi pidamist asjakohasel tasandil, mis võimaldab usaldusisikul või töötajatel avaldada arvamusi ning saada tööandjalt põhjendatud vastuseid avaldatud arvamustele eesmärgiga jõuda kokkuleppele käesoleva seaduse § 20 lõike 1 punktides 2 ja 3 sätestatu osas.</p> <p>§ 20. Informeerimise ja konsulterimise sisu</p> <p>(1) Tööandja informeerib ja konsulterib vähemalt järgmistest töötajaid puudutavatest asjaoludest:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tööandja struktuur, töötajate, sealhulgas tööülesandeid renditööna täitvate töötajate koosseis, nende muudatused ja kavandatavad otsused, mis avaldavad olulist mõju tööandja struktuurile ja töötajate koosseisule; 2) kavandatavad otsused, millega tõenäoliselt kaasnevad olulised muudatused töökorralduses; 3) kavandatavad otsused, millega tõenäoliselt kaasnevad olulised muudatused töötajate töölepingulistest suhetes, sealhulgas töösuhete lõpetamine. <p>(2) Tööandja informeerib vastavalt raamatupidamise seadusele koostatud majandusaasta aruandest hiljemalt 14 päeva jooksul pärast majandusaasta aruande kinnitamist.</p> <p>§ 21. Informeerimise ja konsulterimise viis</p> <p>(1) Tööandja annab teavet viisil, mis võimaldab teabega põhjalikult tutvuda ja vajaduse korral valmistuda tööandjaga peetavateks konsultatsioonideks. Tööandja annab teavet kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, kui poolte vahel ei ole kokku lepitud teisiti.</p> <p>(2) Usaldusisikul või tema puudumisel töötajatel on õigus esitada kirjalik arvamus või teha ettepanek tööandjalt saadud teabe kohta või teatada soovist alustada konsulterimist 15 tööpäeva jooksul teabe kättesaamisest arvates. Kui tööandja ei arvesta tehtud ettepanekuid, põhjendab ta seda esimesel võimalusel kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.</p> <p>(3) Tööandja algatab konsulterimise seitsme tööpäeva jooksul konsulterimise sooviavalduse kättesaamisest arvates.</p> <p>(4) Tööandja selgitab konsulterimisel kavandatavat tegevust ja selle tagajärgi töötajatele. Pooled püüavad jõuda kokkuleppele kavandatavas tegevuses.</p> <p>(5) Usaldusisik või tema puudumisel töötajad võivad konsulterimisse kaasata eksperte.</p>
2.Kui saneerimiskava sisaldab meetmeid, mis toovad kaasa muutusi töökorralduses või lepingulistest suhetes töötajatega,	Jah	Regulatsioon saneerimiskava heakskiitmise kohta töötajate poolt puudub. Tööõigus ei näe ette töötajate heakskiidu saamise nõuet

<p>peavad töötajad need meetmed heaks kiitma, kui heakskiitmine on neil juhtudel liikmesriigi õiguses või kollektiivlepingutes ette nähtud.</p>		<p>töökorralduses või lepingulistest suhetes töötajaga muudatuste tegemisel.</p>
<p>Artikkel 6 Konkreetsete täitemeetmete peatamine 1. Liikmesriigid tagavad, et võlgnikud võivad saada kasu konkreetsete täitemeetmete peatamisest, et toetada ennetava saneerimise raamistikus saneerimiskava üle peetavaid läbirääkimisi. Liikmesriigid võivad sätestada, et kohtul või haldusasutusel on õigus konkreetsete täitemeetmete peatamisest keelduda, kui selline peatamine ei ole vajalik või kui see ei täida esimeses lõigus seatud eesmärki. 2. Ilma et see piiraks lõigete 4 ja 5 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et konkreetsete täitemeetmete peatamine võib hõlmata igat liiki nõudeid, sealhulgas tagatud nõudeid ja eelisnõudeid. 5. Lõiget 2 ei kohaldata töötajate nõuete suhtes. Erandina esimesest lõigust võivad liikmesriigid kohaldada lõiget 2 töötajate nõuete suhtes üksnes niivõrd, kui liikmesriigid suudavad tagada, et selliste nõuete tasumine on ennetava saneerimise raamistikus tagatud sarnasel kaitsetasemel.</p>		<p>SanS § 11. Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed (1) Saneerimismenetluse algatamise tagajärjed on järgmised: 1) kohus peatab ettevõtja vara suhtes läbiviidava täitemenetluse kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni, välja arvatud täitemenetlus, mis viiakse läbi töösuhte alusel tekkinud nõude või elatise tasumise nõude täitmiseks; 2) viivise või ajas suureneva leppetrahvi arvestamine ettevõtja vastu suunatud nõudelt peatub kuni saneerimiskava kinnitamiseni; 3) asja läbivaatav kohus võib ettevõtja avalduse ja sellele lisatud saneerimisnõustaja heakskiidu alusel peatada kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõppemiseni kohtumenetluse, milles on ettevõtja vastu rahaline nõue, välja arvatud töösuhte alusel esitatud nõue või elatise tasumise nõue, mille kohta ei ole veel otsust tehtud; 4) kohus lükkab võlausaldaja esitatud pankrotiavalduse alusel pankrotimenetluse algatamise otsustamise edasi kuni saneerimiskava kinnitamiseni või saneerimismenetluse lõpetamiseni.</p>
<p>Artikkel 9 Saneerimiskavade vastuvõtmine 4. Liikmesriigid tagavad, et puudutatud isikuid koheldakse eraldi rühmadena, mis kooskõlas liikmesriigi õigusega kajastavad kontrollitavatel kriteeriumidel põhinevaid huvisid, mis on piisavalt ühetaolised. Saneerimiskava vastuvõtmise eesmärgil käsitatakse eraldi rühmadena vähemalt tagatud ja tagamata nõuetega võlausaldajaid. Samuti võivad liikmesriigid sätestada, et töötajate nõudeid käsitatakse eraldi rühma kuuluvana. Liikmesriigid võivad sätestada, et VKEdest võlgnikud võivad otsustada mitte käsitada puudutatud isikuid eraldi rühmadena. Liikmesriigid kehtestavad asjakohased meetmed, mis tagavad, et rühmade moodustamisel pööratakse erilist tähelepanu haavatavate võlausaldajate, näiteks väiketarnijate kaitsele.</p>	<p><i>Lause nr</i> 3 – Ei</p>	<p>Töötajaid puudutavas osas regulatsioon saneerimiskava vastuvõtmise osas puudub. SanS § 21. Saneerimiskava (2) Saneerimiskavas võib ette näha, et võlausaldajate nõuded rahuldatakse võlausaldajate rühmade kaupa. Ühe rühma moodustavad ühesuguste õigustega võlausaldajad. Rühmade moodustamise alused ja põhjendus esitatakse saneerimiskavas.</p>

Direktiivi artikli 13 juures vajab analüüsimist, kas saneerimismenetlus mõjutab töötajate õiguseid, sh kas nende nõuded vajavad saneerimismenetlusesse kaasamist, kas töötajaid teavitatakse ja nendega konsulteeritakse kehtiva õiguse kohaselt piisavalt või peaks teavitamise ja konsultatsiooni osa suurendama.

Edasise analüüsi seisukohast suure mõjuga küsimus on see, kas lubada töötajate töölepingulistest suhetest tulenevate nõuete (ennekõike töötasu nõude) saneerimist. Tegemist on põhimõttelist laadi otsustusega, mis mõjutab eelduslikult väga suurt hulka õigussuhetes osalejaid ning selliste otsuste tegemine eeldab sotsioloogilist ja statistilist analüüsi, et omada piisavad hulka sisendit, mille pinnalt vastavat otsust teha. Muuhulgas oleks vajalik laialdane huvigruppide ning esindusorganisatsioonide sisendi kogumine. Ilma kaalutlusteks vajaliku sisendita, on võimalik teoreetiliselt tasandil arutleda sellise otsuse võimalike mõjude üle.

Ühelt poolt tuleks muuhulgas arvestada tööandjate huvidega, kelle peamised võlausaldajad ongi töötajad. Enamasti on sellisteks tööandjateks teenusmajanduse sektori tööandjad, kus ettevõtte suurimad kohustused ongi töötajate nõuded (töötasud, hüvitised jm). Selliste ettevõtete saneerimise

seisukohast saaks põhjendada töötajate nõuete saneerimise vajadust. Samuti oleks kaalutav töötajate nõuete saneerimine teiste tööandjate puhul juhul, kui riik hüvitab sarnaselt pankrotimenetlusele teatud osa töötajate nõuetest. Samas on töötajate nõuete saneerimise esimeseks vastuargumendiks asjaolu, et juhul, kui ettevõtte ei suuda maksta oma töötajate töötasusid, on küsitav, kas sellisel juhul võib üldse väita, et ettevõtte on veel elujõuline, suudab jätkusuutlikult majandada ja maksejõuetus ei ole saabunud. Teiseks on töötajad ettevõtte jaoks oluline ressurs, mis eriti teenusmajanduse ettevõtetele tagab ettevõtte jätkusuutliku toimimise, mistõttu on töötajate käitumisel oluline mõju ettevõtte elujõulisusele. Juhul, kui ettevõtte hakkab töötajate nõudeid (eelkõige töötasusid) saneerima, esineb oluline oht, et töötajad ei soovi antud tööandja juures jätkata, kuivõrd on oht, et töötaja sissetulek kaob või ta ei saa seda täiel määral või õigel ajal kätte. Seeläbi on oht, et tööandja kaotab olulise osa oma n-ö varast ega ole enam suuteline varasemal viisil jätkusuutlikult toimima. Uut tööjõudu on makseraskustes saneeritava ettevõtte, kelle suhtes on töötajatel põhjendatud oht oma töötasudest ilma jäämisele, tõenäoliselt äärmiselt raske leida. Samuti on uue tööjõu palkamine ja väljaõpetamine kulu, mida makseraskustes ettevõtte ei pruugi suuta kanda.

Anto Kasak on leidnud, et juhul, kui Eesti peaks ka otsustama lubada töötajate nõudeid saneerida, siis peaksid nende nõuded kindlasti eraldi rühmas olema. Prof Madaus'e väitel ei poolda Töötajate nõuete saneerimist ka Saksamaa ning sama positsiooni toetab ka Anto Kasak. Töötajate kaitseks ei tohi lubada nende nõuete saneerimist. Tema arvates ei ole alternatiivsed kaitsemeetmed piisavad. Juhul, kui anda osanikele ja omakapitali omanikele õigus hääletada kava üle, siis peavad nad kindlasti olema eraldi rühmas.⁶²³

Seega oleks töötajate töölepinguliste nõuete (ennekõike töötasu) võimaliku saneerimise lubamisel oluline mõju, mistõttu vajab sellise võimaluse kaalumise väga põhjalikku ja igakülgset analüüsi ja huvigruppide tagasiside kogumist, mille pinnalt kaardistada ühiskonna valmisolek selliseks põhimõtteliseks muudatuseks ning selgitamaks, kas selline muudatus oleks õigustatud. Sellise olulise muudatuse õigustatuse hindamiseks on vajalik uurida tööealise elanikkonna tööalast käitumist ja analüüsida tööjõu-uuringuid, mh kas töötuse määr püsib lähiaastatel langustrendis ning kui olulist ja pikaajalist mõju töösuhetele omab koroonakriisist tingitud majanduslangus.⁶²⁴ Eelnevast tulenevalt on töötajate töölepingulistest suhetest tulenevate nõuete (ennekõike töötasu nõude) saneerimise lubamise küsimus väga ulatusliku mõjuga ja põhimõtteline muudatus, mis vajab igakülgset ja üksikasjalikku uuringut.

Direktiivi artikli 13 lg 1 p (a) regulatsiooni ei ole vaja täiendavalt siseriiklikku õigusesse üle võtta, sest saneerimismenetlus ei mõjuta töötajate kollektiivseid õigusi. Saneerimismenetlus puudutab üksikute töötajate üksikuid nõudeid, kollektiivlepingud sõlmitakse töö- jm tingimuste osas tulevikku suunatult.

Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) alapunktides i) ja ii) nimetatud teavitamine ettevõtte majanduslikust arengust ja võimalikest mehhanismide kasutamisest ja saneerimise menetlustest on teoreetiliselt juba sätestatud kehtivas õiguses (TUIS § 19 ja 20). TUIS § 19 lg-s 1 sätestatu, mille kohaselt peab tööandja töötajaid informeerima ehk andma töötajate esindajale põhjaliku ülevaate tööandja struktuurist, majanduslikust olukorrast ning nende võimalikust arengust ja muudest töötajate huve puudutavatest asjaoludest ja mõjust töötajatele. TUIS § 20 lõike 1 kohaselt informeeritakse ja konsulteeritakse töötajaid mh tööandja struktuurist, töökorralduslikest muudatustest ja töölepingute ülesütlemist puudutavatest asjaoludest, katab osaliselt Direktiivis nõutu. Töörühma teoreetiline seisukoht on, et TUIS § 19 ja § 20 peaksid katma töötajate informeerimis- ja konsulteerimiskohustuse ning küsimus on pigem seaduse paremas ja efektiivsemas rakendamises, mitte seaduse muutmise vajaduses. Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) eesmärk on anda saneerimismenetluse meetmete kaalumiseks töötajatele kui võlgniku ühele kõige olulisemale huvigrupile informatsioon ettevõtte majanduslikust olukorrast ja võimalikust jätkusuutlikkusest ning kaitsta seeläbi töötajate õiguseid. Täiendava informeerimis- ja konsulteerimiskohustuse reguleerimine seaduses tagab paremini töötajate kui töösuhete nõrgema poole õigusi ja huve. Samuti peab arvestama, et tegemist on Direktiivi kohustusliku regulatsiooniga. Seetõttu võiks kaaluda siseriikliku regulatsiooni täiendamist. Töörühma arvates võiks Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) eesmärgi saavutamine olla veelgi efektiivsem TUIS §-des 19 ja 20 sätestatud regulatsiooni ja uue täiendava SanS-i ja/või TLS-i regulatsiooni koosmõjus. Seega tuleb kaaluda SanS-i ja/või TLS-i täiendamist ettevõtte töötajate esindajate või nende puudumisel töötajate teavitamiskohustusega. Uus SanS-i ja/või TLS-i regulatsiooni väljatöötamisel võiks aluseks võtta Direktiivi sõnastuse.

⁶²³ Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 5.

⁶²⁴ Eesti Statistikaameti andmetel oli 2019. aastal tööjõus osalemise määr 71,6%, tööhõive määr 68,4% ja töötuse määr 4,4%, samas 2018. aastal oli tööjõus osalemise määr 71,9%, tööhõive määr 68,1% ja töötuse määr 5,4%. andmed: Eesti Statistikaamet, <https://www.stat.ee/13080>

Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) alapunkti iii) osas peaks töötajatega konsulteerima saneerimiskavaga seonduvat. Kehtiva seaduse kohaselt ei ole töötajate nõudeid saneerimiskavas kajastatud, mistõttu puudub töötajatel sisuline vajadus saneerimiskava vastuvõtmise osas arvamust avaldada, selline arvamus ei saaks tööandjale ka siduv olla, kuna töötajad ei saa kava üle hääletada. Samas on konsulteerimine siiski oluline ja vajalik, kuna saneerimiskavad võivad mõjutada ka töötajate õigusi, mistõttu on põhjendatud võtta Direktiivi artikkel 13 lg 1 p (b) alapunkt iii) üle siseriikliku õigusesse. Sellise konsulteerimise peamise positiivse mõjurina saab näha töötajate kaasamist ja seeläbi töötajate lojaalsustunde ning ettevõttesse panustamise soovi kasvatamist. Töötajatele avalduv positiivne mõju toob kahtlemata kasu ka ettevõttele endale, kuna kaasatud töötaja on motiveeritum.

Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) sõnastuse kohaselt peaks saneerimismenetluses teavitama ja konsulteerima töötajate esindajatega. Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) ülevõtmisel peaks arvestama, et Eestis ei ole paljudel ettevõtetel määratud töötajate esindajaid. Seetõttu on Direktiivi ülevõtmisel põhjendatud sätestada, et Direktiivis nimetatud teavitamiskohustuse täitmise juhul, kui puuduvad töötajate esindajad, tuleb teavitada töötajaid. Kirjeldatud lähenemisest lähtuvad ka teised Eesti kehtivad tööõiguse alased õigusaktid (nt TLS 101 lg-d 1-4; § TUIS § 19 lg-d 1 ja 2; § 20 lg 2 ja 5).

Ühtlasi tuleb Direktiivi artikli 13 lg 1 p (b) ülevõtmisel jälgida, et konsultatsioonid töötajatega ei muutuks tööandjale liiga koormavaks ega hakkaks kulutama tööandja ressursse, mis saneerimiskava väljatöötamise faasis on kahtlemata piiratud. Seetõttu on tööühm seisukohal, et informeerimis- ja konsulteerimiskohustus peaks hõlmama kohustust tuua töötajate jaoks saneerimiskava sisust välja vaid töötajate jaoks olulise, puudub vajadus konsultatsioonideks kogu kava ulatuses.

Direktiivi artikli 13 lg 1 p c) nimetatud Direktiivid on Eesti õigusesse üle võetud (vt *töötajate üleühenduselise kaasamise seaduse eelnõu nr 329 SE seletuskiri*). Nimetatud eelnõu kajastab küll vaid meritsi kaupu vedavate laevade laevapere liikmete, kes töötavad üleühenduselise ettevõtja (nt AS Tallink Grupp) juures, õigusi. Eelnõu kohaselt on tööühm eesmärgiks tagada töötajatele info ettevõttes toimuva kohta ja anda neile võimalus oma arvamus avaldamiseks töötajate huve mõjutavates küsimustes ning selline võimalus on tagatud kõigis teistes sektorites, kui seal tegutseb üleühenduseline ettevõtte.

Direktiivi artikli 13 lg 2 regulatsiooni ülevõtmine ei ole vajalik, kuna kehtiv õigus ei sätesta töötajate heakskiidu vajadust töökorralduslike või töötajaga lepinguliste suhete muutmise korral. Direktiivi regulatsioon on kohustuslik üksnes juhul, kui siseriiklik õigus vastava heakskiidu nõude sätestab.

Direktiivi artikli 6 lg 5 ülevõtmine ei ole samuti vajalik, sest töötajate nõudeid kehtivas SanS-is ei saneerita, töötajate nõuded hüvitatakse pankrotimenetluses üldkorras. Seega on töötajate nõuded kaitstud kõrgemal tasemel võrreldes teiste võlausaldajatega.

4.6.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

4.6.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne kajastab Sotsiaalministeeriumi seisukohta, mille kohaselt näeb Sotsiaalministeerium senist praktikat arvesse võttes, probleemina, et isiku maksejõuetusmenetlust alustatakse liiga hilja, kui pole enam äriühingu tegevust ja kui töösuhetes on tekkinud juba suuremad probleemid. Sotsiaalministeerium leiab, et maksejõuetusmenetluse varasemas etapis alustamisega saaks jõuda parema tulemuseni, mis oleks ka töötajate jaoks tulemuslikum.⁶²⁵ Kõnealune seisukoht on kahtlemata asjakohane — saneerimismenetluse õigeaegne algatamine on kindlasti nii ettevõtte, selle võlausaldaja aga ka ettevõtte töötajate huvides ja seda isegi olukorras, kus töötajate nõudeid ei saneerita, kuna ettevõtte eduka saneerimise tulemusena on väiksem võimalus, et töötajad kaotaksid töö või et nende sissetulekud väheneksid.

4.6.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapank (WB) märgib oma raporti punktis 2.13. Direktiivi artikkel 13 lg 1 osas, et kuivõrd TLS-s puudub töötajate kaitset käsitlev konkreetne säte, siis tuleks see saneerimisseadusesse lisada. WB

⁶²⁵ Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Pille Kriibi ja Susann Liin. 2016. Lk 79.

leiab, et kuna TLS § 101 sisaldab kohustust töötajatega konsulteerida ja neid informeerida, siis on vajalik lisada meetmete heakskiitmise kohustus ka saneerimisseadusesse.⁶²⁶

Töörühma seisukoht on, et kuigi TLS ja TUIS juba katavad määral töötajate informeerimise ja konsulteerimise kohustust, tagab Direktiivi artikli 13 ülevõtmine ja selle alusel täiendava regulatsiooni loomine siseriiklikus õiguses tõhusamalt töötajate õigusi.

WB märgib Direktiivi artikli 13 lg 2 osas, et seda artiklit kohaldatakse ainult juhul, kui need meetmed on ette nähtud siseriiklikus õiguses või kollektiivlepingutes. Praegu mõistetakse, et TLS § 101 kohustab töötajatega enne töölepingu kollektiivse lõpetamist konsulteerima. Seetõttu leiab WB, et Direktiivi artikkel 13 lg 2 tuleb SanS-i lisada.

Töörühm ei pea vajalikuks Direktiivi artikli 13 lg 2 SanS-i lisamist, sest Direktiivi artikkel 13 lg 2 on kohustuslik juhul, kui siseriiklik õigus näeb ette töötajate poolse artiklis 13 lg 2 nimetatud meetmete heakskiidu. Eesti kehtiv seadusandlus sellist heakskiitu ette ei näe. WB poolt viidatud TLS § 101 sätestab vaid informeerimise ja konsulteerimise kohustuse, mitte aga meetme heakskiidu nõude.

4.6.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Sotsiaalministeerium nõustub osaliselt WB raportis tehtud ülevaatega artikkel 13 suhtes. Kuid Sotsiaalministeerium ei nõustu sellega, et artikkel 13 lg 1 tuleb siseriiklikus õiguses üle võtta täies mahus. Art 13 lg 1 p (b) viitab otseselt juba siseriiklikus õiguses ülevõetud Direktiividele ning esialgsel hinnangul alapunktid ii) ja iii) on Sotsiaalministeeriumi rakendusala seadustes juba kaetud (TUIS § 20). Teiste art 13 lg 1 p (a) ja (b) alapunkti i) puhul oleks vaja jõuda selgusele sätete eesmärkide osas ja praktilises väljundis saneerimise vältel.⁶²⁷

Kohtunikud nendivad, et Eesti saneerimisseaduses ei ole käsitletud töötajate õigusi.⁶²⁸

Saneerimisnõustaja arvamus on, et kõik nõuded võiksid alluda saneerimismenetluses toimuvale ümberkujundamisele. Arvestades tänapäeva muutunud majanduskeskkonda, siis võiks ka töötajate nõuded alluda ümberkujundamisele, sest sageli on töötajad peamine ettevõtte kulu.⁶²⁹

Töötajate õigusi ja nõudeid on kajastatud Sandra Seppa magistritöös, kus selgitatakse, et töötajatel on ettevõtja maksejõuetuse või selle ähvardava saabumise korral kaks erinevat huvi. Esimene neist on huvi saada rahuldatud konkreetne rahaline nõue. Töötajad on käsitletavad võlausaldajadena juhul, kui neile on tasumata töötasu või muud rahalised hüved, mida neil töösuhtest tulenevalt on õigus saada. Teiseks, töötajal võib ettevõtja vastu olla nõue ja seega võlausaldaja status saneerimis- või pankrotimenetluses ka mõne muu lepingulise kohustuse täitmata jätmisest või kahju hüvitamise kohustusest tulenevalt. Nõude olemusest sõltuvalt on töötajaid eri riigi maksejõuetusõiguses käsitletud eesõigusega võlausaldajadena, tagamata nõudega võlausaldajadena, või mõlemat. Lisaks üksikutele töötajatele võivad mõne riigi õiguse kohaselt olla võlausaldajad ka töötajate ühingud.⁶³⁰

Kuigi töötaja on rahalise nõude olemasolu tõttu tsiviilõiguslikult vaadeldav kui võlausaldaja, ei käsitleta töötajat võlausaldajana saneerimismenetluse kontekstis. Kuivõrd töötaja töölepingu alusel tekkinud nõude rahuldamise osas ei kohaldata saneerimismenetluses erirežiimi, on töötajal õigus saada enda töösuhtest tulenevad rahalised nõuded rahuldatud täies ulatuses. Eeltoodust tulenevalt on selge, et töötajate varalised huvid on saneerimismenetluses kaitstud paremini kui ettevõtja pankroti korral.⁶³¹

Ettevõtja edukas saneerimine ei taga töötajale mitte ainult enda rahalise nõude paremas ulatuses rahuldamist kui ettevõtja pankroti korral, vaid saneerimise kaudu on töötajal võimalus enda sissetulekuallikas ehk töökoht säilitada. Ka saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja koostajad tõdesid, et töövõtjale on töökoha kaotus nii üksikisiku tasandil kui ka ühiskonnas tervikuna väga olulise tähendusega. Just seetõttu on töötajad käsitletavad ühe kõige tähtsama huvigrupina, kelle huve tuleb arvestada ja kelle õigusi peab ettevõtja saneerimismenetluses kaitsma. Kui töötaja keskmine töötamise aeg ettevõtja juures on vähenenud, tuleb küsimuse alla seada ka tema investeringu – tööjõu – panustamise tagasisaamise ootuse õigustatud ootuspärasus. Teisisõnu on asutud kahtlema, kas

⁶²⁶ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 32.

⁶²⁷ Sotsiaalministeeriumi 27.09.2019 arvamus.

⁶²⁸ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 4.

⁶²⁹ Vahearuanne lisa 1 intervjuude kokkuvõte, lk 11.

⁶³⁰ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 10.

⁶³¹ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 10-11.

tänapäevast tööturgu arvestades on põhjendatud töötajate erilisem kohtlemine võrreldes teiste menetlusosalistega.⁶³²

Töörühm nõustub, et töötajate nõuete saneerimine oleneb nõude õiguslikust alusest. Käesoleval hetkel ei ole õigustatud töölepingulisest suhtest tekkinud nõuete saneerimine (vt alapunkt 4.6.4.1.) ning need hüvitatakse üldises korras täies ulatuses. Selline kord kaitseb töötajat kui töösuhte nõrgemat poolt paremini ning töötajad on motiveeritud saneerimisele kaasa aitama ja panustama ettevõtte jätkusuutlikkuse majandamisse, et tagada ettevõtte elujõulisus ja saneerimise efektiivsus. Samas kui töötajal on muust õiguslikust alusest tulenev nõue (nt muust lepingulisest kohustusest või lepinguvälisest võlasuhtest tulenev nõue), siis kuulub see saneerimisele sarnaselt kõigi teiste võlausaldajatega.

4.6.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Töötajate õiguseid ja nõudeid ettevõtte vastu saneerimismenetluse läbiviimisel ei ole kohtupraktikas käsitletud, kuna saneerimisseadus töötajate õiguseid ei mõjuta.

4.6.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.6.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

USA-s on töötajatel töölepingust tulenevate nõuete rahuldamiseks eelisvõlausaldaja seisund ka teiste riikide saneerimismenetlustes. USA pankrotikoodeksi (Bankruptcy Code USA) alusel läbiviidavas menetluses rahuldatakse § 507 kohaselt esmajärjekorras tagatud nõuetega võlausaldajate nõuded, tagamata nõuetega võlausaldajate hulgas rahuldatakse töötajate nõuded enne teisi võlausaldajaid.⁶³³

Šveitsi pankrotiseaduse (*Bundesgesetz über Schuldbetreibung und Konkurs*, edaspidi SchKG) alusel on töötajate töölepingust tulenevad töötasu maksmise nõuded eelisnõuded, mis tähendab, et kuni 6 kuu ulatuses tuleb töötajate töötasu nõuded rahuldada täies ulatuses.⁶³⁴

4.6.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL selgitab, et Direktiivi artiklitest 1 lg 5, preambula p 43 jt artiklitest tulenevalt on selge, et Euroopa seadusandja eesmärk ei ole mõjutada töötajate nõudeid. Juhul, kui võlgnik ei suuda oma töötajate nõudeid täita, on tema maksejõuetus ilmselt sügavam kui see, mille järgi Direktiivis kavandatud ümberkorraldamine oleks majanduslikult teostatav. Kui töötajate nõuete restruktureerimist on vaja, on see pigem seotud tuleviku töötasu ja hüvitistega kollektiivsete läbirääkimiste tasandil, mitte niivõrd maksmata töötasuga, mille võlgnik juba on töötajatele võlgu. Kui liikmesriik otsustab Direktiivi artikli 1 lg 5 p (a) alusel lubada töötajate nõuete mõjutamist, võib töötajad paigutada eraldi rühma artikli 9 lg 4 alusel. Kas selline reegel on mõistlik, oleneb mitmetest faktoritest, sh kas liikmesriik võtab vastu artiklis 9 lg 6 nimetatud n-ö numbrilise testi või mitte. Arvestades kogu Direktiivi hõlpsat paindlikkust, soovitaks liikmesriikidel siiski tõenäoliselt ette näha eraldi töötajate eraldi rühma loomist valikulise võimalusena, mitte kõigi saneerimiskavade kohustusliku tunnusjoonena.⁶³⁵

4.6.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Pankrotiseaduse revisjoniks välja töötatud VTK antud teemat ei käsitle.

4.6.7. Järeldused ja ettepanekud

⁶³² Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 13.

⁶³³ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 12.

⁶³⁴ Magistritöö. Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Sepp, Sandra (Tartu Ülikool, 2014). Lk 12.

⁶³⁵ INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks under EU Directive 2019/1023. Tomáš Richter & Adrian Thery. INSOL Europe and Contributors. April 2020. lk 20, p-d 56 ja 57.

Direktiivi artiklid 1 lg 5 ja 13 annavad Eestile võimaluse jätta töötajate nõuded saneerima või töötajate nõudeid saneerimismenetlusest välja. Seega sõltuvad Direktiivi ülevõtmisega seotud järeldused ja nendest tulenevad ettepanekud põhimõttelisest otsustest, kas seadusandja otsustab, et töötajate nõuded kuuluvad samuti saneerimisele. Töörühm leiab, et otsus, kas töötajate töölepingust tulenevad nõuded kuuluvad saneerimisele või mitte, on põhimõtteline. Sellise otsuse saab teha siis, kui on olemas piisav taustinformatsioon (sotsioloogilised uuringud, huvigruppide tagasiside jms), mis võimaldab hinnata sellise otsuse sotsioloogilisi ja majanduslikke mõjusid. Töörühm leiab, et põhimõtteliselt võib kaaluda töötajate nõuete saneerimist ja seda ennekõike teenusmajanduse ettevõtete puhul, kelle majandustegevuse peamiseks kuluallikaks ongi töötajatega seonduvad kulud. Töötajate töölepinguliste nõuete saneerimise võimaldamise otsustamisel tuleb eraldi kaaluda ka riigi rolli. Näiteks, kas töötajate töölepinguliste nõuete saneerimise korral hüvitaks sarnaselt pankrotimenetlusele selle osa nõuetest, mis saneerimismenetluses ümber kujundatakse.

Arvestama peab ka argumente, mis soovitavad töötajate töölepingulised nõuded saneerimise alt välja jätta (s.o säilitada *status quo*, vt INSOL-i, Anto Kasaki ja Prof Madaus'i seisukohad). Töörühma hinnangul esineb mitmeid kaalukaid argumente senise lähenemise säilitamiseks ning töötajate töölepinguliste nõuete saneerimise alt jätkuvaks välistamiseks. Nendeks teoreetilisteks vastuargumentideks on esiteks asjaolu, et kui võlgnik ei suuda oma töötajate nõudeid täita, on tema maksejõuetus ilmselt sügavam kui see, mille järgi Direktiivis kavandatud ümberkorraldamine oleks majanduslikult teostatav. Teiseks põhjustab töötajate nõuete saneerimine töötajate lahkumise ettevõttest, mistõttu satub ohtu ettevõtte jätkusuutlik majandamine. Kolmandaks omab töötajate nõuete saneerimine suuremat ühiskondlikku mõju. Muudatuse võimalikud mõjud ja ühiskonna valmisolek selleks ei ole käesoleval hetkel kaardistatud.

Kui jätta kehtima lahendus, mille kohaselt töötajate töölepingulised nõudeid jäävad saneerimise alt jätkuvalt välja, puudub vajadus Direktiivist tulenevalt vastavas osas kehtivat õigust muuta. Direktiivi artikli 13 lg 1 alapunkti a alusel ei ole vaja kehtivat seadust muuta, sest kehtivas õiguses ei mõjuta saneerimine kollektiivläbirääkimiste ja kollektiivsete aktsioonide õigust. Direktiivi artikli 13 lg 1 alapunktis (b) ja (c) nimetatud Direktiivid on Eesti õigusesse üle võetud TUIS-i ja töötajate üleühenduselise kaasamise seadusega.

Kuigi sisuliselt on TLS ja TUIS regulatsioon juba Direktiivi artikli 13 lg 1 (b) alapunktidega kooskõlas, on Direktiivi artikli 13 kohustuslikkust ja töötajate huvide kaitset silmas pidades vaja kaaluda siseriikliku õiguse täiendamist. Töörühma seisukoht on, et Direktiivi artikli 13 lg 1 (b) alapunktid i) ja ii) võiks siseriiklikkusse õigusesse üle võtta juhindudes viidatud regulatsiooni sõnastusest. Arvestades töötajate nõrgemat positsiooni töölepingulistes võlasuhetes, tagab uuest regulatsioonist tulenev töötajate täiendava informeerimise ja konsulteerimise läbiviimine seoses saneerimismenetluse ja sellega ettevõttele kaasnevate mõjudega paremini töötajate õigusi ja huve, aga ka saneeritava ettevõtte huve läbi selle, et informeerimise läbi on töötajad paremini kaasatud ja seeläbi eelduslikult solidaarsemad ettevõtte eesmärgiga majanduslikud raskused saneerimise abil ületada. Direktiivi artikli 13 lg 1 (b) alapunkti iii) ülevõtmisel tuleks lähtuda Direktiivi sõnastuses, mis kohustab töötajaid informeerima ja nendega konsulteerima saneerimiskavade osas enne nende esitamist kohtle. Tuleb jälgida, et informeerimise ja konsulteerimise kohustus ei muutuks saneeritava ettevõtte jaoks liigselt ressursimahukaks. Põhjendatud on töötajaid kohtule esitatava saneerimiskava osas informeerida ja konsulteerida ulatuses, milles sellel on mõju töötajatele. Puudub vajadus töötajate informeerimiseks ja konsulteerimiseks kava kõigi detailide ulatuses. Direktiivi artikli 13 lg 1 punkti (b) ülevõtmisel peaks arvestama, et Eestis ei ole palju ettevõtteid, milles on määratud töötajate esindaja. Seetõttu on põhjendatud lähenemine, millega sätestatakse, et informeeritakse ja konsulteeritakse töötajate esindajatega ning nende puudumisel töötajatega.

Kuna Direktiivi artikkel 13 lg 2 on kohustuslik juhul, kui siseriiklik õigus nii ette näeb töötajate poolse heakskiidu artiklis toodud meetmetele. Kuna kehtiv õigus vastavat töötajate poolset heakskiitu ei kehtesta, siis ei ole siseriikliku õiguse muutmine Direktiivi artikkel 13 lg 2 alusel vajalik.

Direktiivi artiklis 6 lg 5 nimetatud nõude välistada täitemeetmete peatamine töötajate nõuete suhtes osas on juba saneerimisseadus kooskõlas Direktiiviga, sest SanS § 11 lg 1 p 1 välistab töösuhete alusel tekkinud nõuetest tulenevate täitemenetluste peatamise.

4.6.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikkel 13 lg 1 p (b) alapunktide i) ja ii) töötajate informeerimise ja nendega konsulteerimise regulatsioon.

Muudatusettepanek 1: Võtta üle Direktiivi artikkel 13 lg 1 p (b) alapunktide i) ja ii) regulatsioon juhindudes Direktiivi sõnastusest.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte töötajad. Muudatusettepanek paneb ettevõttele kohustuse ja annab töötajatele õiguse saada informeeritud ja konsulteeritud ettevõtte saneerimisega seonduvast majandusliku olukorra arengutest ja tööhõivet mõjutavatest saneerimismenetluse meetmetest. Samalaadne sihtrühma õigus on siseriiklikus õiguses (TUIS § 19 ja § 20) juba olemas. Seetõttu on mõju sihtrühmale väike kuni keskmine. Saneerimismenetluses kehtestatud täiendava informeerimis- ja konsulteerimiskohustuse olemasolu kindlustab täiendavalt, et TUIS regulatsioonist ei minda n-õ liiga lihtsalt üle. Töötajad on rohkem informeeritud saneerimismenetluse võimalikest arengutest ja tulemustest, mistõttu saavad töötajad teha informeeritud otsuseid ja nende õigused on paremini kaitstud. Muudatus ei too sihtrühmale kaasa kohanemiskavade ega muutusi nende kohustustes ja käitumises.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle kohustuseks on muudatusettepaneku kohaselt informeerida ja konsulteerida töötajaid ettevõtte saneerimisega seonduvast majandusliku olukorra arengutest ja tööhõivet mõjutavatest saneerimismenetluse meetmetest. Kuna samalaadne kohustus on siseriiklikus õiguses (TUIS § 19 ja § 20) juba olemas, on mõju sihtrühmale väike kuni keskmine. Muudatusettepanek võib omada mõju ettevõtte ajaressursile, kuid ei tohiks nõuda olulist täiendavat rahalist ressursi. Muudatusettepanek nõuab ettevõttelt täiendavaid tegevusi, kuid ei tohiks tuua kaasa olulisi kohanemiskavade, sest ka kehtivas seaduses on reguleeritud töötajate esindajate (usaldusisikute) või nende puudumisel töötajate teavitamise kohustus. Muudatus, millega ettevõttel on kohustus töötajate esindajate (usaldusisikute) puudumisel teavitada töötajaid, võib kaasa tuua küll täiendava halduskoormuse, kui töötajate huvide kaitse kaalub üles ettevõttel kohustuse täitmisel kuluva aja- ja võimaliku finantskulutuse.

Probleem 2: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikkel 13 lg 1 p (b) alapunkti iii) töötajate informeerimise ja nendega konsulteerimise regulatsioon seonduvalt saneerimiskavadega.

Muudatusettepanek 2: Võtta üle Direktiivi artikkel 13 lg 1 p (b) alapunkti iii) regulatsioon juhindudes Direktiivi sõnastusest.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte töötajad. Töötajate nõudeid ei ole kehtiva regulatsiooni kohaselt saneerimiskavas kajastatud ja seetõttu puudub üldjuhul töötajatel sisuline vajadus saneerimiskava vastuvõtmist mõjutada. Muudatusettepaneku kohaselt informeeritakse ja konsulteeritakse töötajatega küll kohtule esitatava saneerimiskava osas, kuid vaid olulisemate ja töötaid enim puudutavate detailide osas. Saneerimiskavas käsitletavat nõudet mõjutavad töötajaid pigem harva; mõju võib olla ettevõtte toimimise ja struktuuri muudatustel, kui neid saneerimiskavaga tehakse. Seetõttu on mõju töötajatele väike kuni keskmine. Asjaolu, et töötajaid ei pea teavitama saneerimiskava kõigist detailidest, ei tohiks töötajate õiguseid mõjutada, kuna teavitamiskohustus hõlmab töötajate jaoks kõik olulisema. Konsulteerimise ja informeerimise kohustuse mõju töötajatele on positiivne, sest tagab paremini töötajate huve ning võimaldab töötajatel olla teadlik nende õigusi mõjutavatest nõuetest ümberkujundamistest.

Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte, kelle kohustuseks on muudatusettepaneku kohaselt informeerida ja konsulteerida töötajaid kavandatavast saneerimiskavast ja selles nimetatud nõuetest, mis võivad mõjutada töötajate õigusi. Kuna saneerimiskavas käsitletud nõuded mõjutavad töötajate õigusi pigem harva; mõju võib olla ettevõtte toimimise ja struktuuri muudatustel, kui neid saneerimiskavaga tehakse. Seetõttu on mõju sihtrühmale väike kuni keskmine. Muudatusettepaneku rakendamise kaasaegsusega kaasneb praktikas ettevõttele kohustus, mis omab mõju ettevõtte ajaressursile, kuid ei tohiks nõuda olulist täiendavat rahalist ressursi. Samas piirab muudatusettepanek kohustuse täitmiseks kuluvat aega, hõlmates vaid saneerimiskava olulisemaid asjaolusid, kuid mitte detaile. Muudatusettepanek nõuab ettevõttelt täiendavaid tegevusi, kuid ei tohiks tuua kaasa olulisi kohanemiskavade, sest ka kehtivas seaduses on reguleeritud töötajate esindajate (usaldusisikute) või nende puudumisel töötajate teavitamise kohustus.

4.7. Kohtu või haldusastutuse poolne hindamine

4.7.1. Teema kirjeldus

a) Eesti õiguse kohaselt on võlausaldajate poolt vastuvõetud kava kinnitamine kohtu pädevuses (SanS § 28 lg 2). Direktiivi nõuete kohaselt kui kavaga soovitakse siduvalt mõjutada eriarvamusele jäänud puudutatud isikute nõudeid või huvisid, siis peab kava olema kohtu poolt kinnitatud (saneerimiskava kinnitamist on käsitletud käesoleva analüüsi p-s 4.3). Ettevõtja teeb saneerimiskavas ettepaneku nõude ümberkujundamiseks ning kui võlausaldaja sellega nõustub, ongi nad sõlminud sisuliselt kokkuleppe uue võlasuhte kohta, mis jõustub kava kinnitamisega ja loetakse täidetuks (koos „külmutatud“ võlasuhtega) kava täitmise või tähtaja möödumisega, kuid mis langeb tagasiulatuvalt ära kava tühistamise korral. Võlausaldaja, kes võla ümberkujundamisega ei nõustunud (eriarvamusele jäänud võlausaldaja), tahteavalduse saab kohus kava kinnitades asendada.⁶³⁶ Seega saab eriarvamusele jäänud võlausaldajat kohustada kavaga nõustuma üksnes kohtu otsuse kaudu, mistõttu ei saa kohtu ülesanne kava kinnitamisel olla üksnes kava seaduslikkuse kontroll (kas kava sisu vastab seadusele ja kas kava vastuvõtmisel on järgitud menetlusnorme), mis on kohtu kohustus ametiseisundist tulenevalt (*ex officio*). Kohus peab ka hindama, et võrreldes olukorraga, kus kava ei oleks, ei saa eriarvamusele jäänud võlausaldaja huvid kahjustatud. Tegemist on vähemuse huvide kaitsega ja küsimusega kõigi isikute õigest ja õiglasest kohtlemisest.⁶³⁷

b) Erialakirjanduses on märgitud, et olukorras, kus kava kinnitamine sõltumatu kohtu poolt suurendab kava õiguskindlust ja kaitseb kavaga hõlmamata isikuid (töötajad, võlausaldajad, kes ei ole kavaga seotud jm), on olemas ka oht kohtuniku liigseks sekkumiseks. Kohtu tegevus kava kinnitamisel ei peaks hakkama asendama võlausaldajate tahet ja hindama nende riske⁶³⁸. Direktiivi preambula kohaselt peaksid kohtud tegema otsuseid ettevõtte väärtuse hindamise kohta üksnes juhul, kui eriarvamusele jäänud võlausaldaja saneerimiskava kohtus vaidlustab (st taotlusel alusel). Direktiivi art 14 lg-s 1 on sätestatud need kaks asjaolu, mille esinemisel võib kohus, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele jäänud puudutatud isik, teha otsuse võlgniku ettevõtte väärtuse hindamise kohta. Eriarvamusele jäänud võlausaldaja peab tuginema oma vastuväites võlausaldajate parimate huvide testi mittejärgmisele või Direktiivi art 11 lõike 1 p b alapunkt II rikkumisele rühmade ülese kohustamise tingimuste osas.

c) Kehtiv saneerimisseadus erinevalt võlgade ümberkujundamise seaduse § 24 lg-st 4⁶³⁹ kava kinnitamisel kohut ettevõtte väärtust hindama ei kohusta. Praktikas lähtuvad kohtud Riigikohtu seisukohast tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11⁶⁴⁰. Riigikohus on pannud kohtutele pankrotihinnangu andmise kohustuse saneerimiskava vastuvõtmise otsustamisel sõltumata võlausaldaja taotlusest ja kohtud on seda juhust praktikas järginud.

d) Vaieldav võib olla ka ajahetk, millest lähtuvalt peab kohus ettevõtte väärtust hindama, selles osas ei ole Direktiivis ettepanekuid tehtud. Riigikohus on asunud seisukohale, et pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse hüpoteetiliselt sellest, et pankrotimenetlust alustatakse saneerimismenetluse algatamise seisuga (analoogselt VÕVS § 24 lg 4 teine lause).⁶⁴¹

e) Ettevõtte väärtuse hindamine on kohtult eriteadmisi nõudev küsimus, mistõttu on vajalik seadusega reguleerida kohtu õigust kasutada ettevõtte väärtuse hindamisel eksperdi või ekspertide abi. Kehtiva õiguse kohaselt määratakse menetluses ekspert üksnes juhul, kui kohus võtab menetlusse ettevõtja

⁶³⁶ RKTkm 9. mai 2011, nr 3-2-1-25-11, p 47.

⁶³⁷ ELI analüüs, p 317-322.

⁶³⁸ Best Practices in European Restructuring. Contractualised Distress Resolution in the Shadow of the Law - Effective judicial review and oversight of insolvency and pre-insolvency proceedings. Wolters Kluwert 2018. <https://www.codire.eu/wp-content/uploads/2018/11/Stanghellini-Mokal-Paulus-Tirado-Best-practices-in-European-restructuring.-Contractualised-distress-resolution-in-the-shadow-of-the-law-2018-1.pdf> 197-198

⁶³⁹ VÕVS § 24 lg 4 kohustab kohut poolte õigustatud huvide ja õiguste kaalumisel hindama muu hulgas ka seda, kui suures ulatuses oleks võimalik rahuldada vastuväite esitanud võlausaldaja nõuet pankrotimenetluses, võrreldes ümberkujundamiskava alusel sellele võlausaldajale välja makstava summaga. Hinnang tuleb esitada ümberkujundamiskava kinnitamise kohta tehtava määruse põhjendavas osas.

⁶⁴⁰ RKTkm 9. mai 2011, nr 3-2-1-25-11. Riigikohus kasutab mõistet „pankrotitest“, mis on kitsam kui Direktiivis kasutatud mõiste „võlausaldajate parimate huvide test“.

⁶⁴¹ Sama, p 50.

avalduse kinnitada saneerimiskava, mille võlausaldajad on jätnud vastu võtmata, sellisel juhul on kohtul kohustus määrata kaks eksperti, kes annavad saneerimiskavale hinnangu (SanS § 31 lg 1). Direktiivi art 14 lg 2 sõnastus ei pane kohtule kohustusi eksperdi määramisel, vaid suunab liikmesriike asjakohaste õiguslike regulatsioonide loomisele, mille raames saab kohus ise vabalt otsustada eksperdi määramise vajalikkuse menetluse keerukust ja muid asjaolusid arvestades. Ühe võimalusena tuleb kaaluda ettevõtte väärtuse hindamise või hindamiseks vajalike andmete esitamise kohustuse panemist saneerimisnõustajale. Vajalik on analüüsida, kas eksperdi määramist, eksperdi õigusi ja kohustusi reguleerivad saneerimiseseaduse sätted on asjakohased ning kooskõlas direktiivi nõuetega. Eksperdi määramine ei ole kindlasti ainus lahendus, sest spetsialistid võivad küll aidata, aga nende ekspertiisid on seda vaieldavamad, mida rohkem on kaalul.⁶⁴² Ekspertiisi määramine saab üldjuhul toimuda võlgniku enda kulul ja see võib suurendada menetluskulusid ning vähendada jagatavat vara. Kehtiva saneerimiseseaduse kohaselt kohaldatakse eksperdiile saneerimismenetluses olulisi erisusi võrreldes eksperdigiga muudes tsiviilasjades. Analüüsida tuleb sellise regulatsiooni põhjendatust, aga ka eksperdi tasu ja kulutuste hüvitamise regulatsiooni muutmise vajalikkust.

d)Antud teema juures leiavad käsitlemist kohtu tegevust reguleerivad õigusnormid ja menetlusõiguslikud põhimõtted ettevõtte väärtuse hindamisel. Käsitletavad küsimused on seotud Direktiivi art-ga 8 (saneerimiskavade sisu), art-ga 10 (kava kinnitamine), art-ga 11 (rühmadeülene kohustamine), art-ga 16 (edasikaebused).⁶⁴³

4.7.2. Direktiivist tulenevad nõuded

- Kohus teeb otsuse võlgniku ettevõtte väärtuse hindamise kohta ainult siis, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele jäänud puudutatud isik ja väidab:
 - a) Art 2 lg 1 p 6 kohast võlausaldajate parimate huvide testi ei saa sooritatuks lugeda või
 - b) On rikutud art 11 lõike 1 p b alapunktis II sätestatud rühmadeülse kohustamise tingimusi
- Liikmesriigi seadusega peab olema tagatud, et kohus saab kohase väärtuse hindamise otsuse tegemiseks kasutada eksperdi abi.
- Siseriikliku õigusega peab olema tagatud, et eriarvamusele jäänud puudutatud isikul on õigus esitada vastuväide kohtule, kes peab kinnitama saneerimiskava.
- Siseriikliku õigusega võib sätestada, et vastuväite võib esitada ka saneerimiskava kinnitamise otsuse edasikaebuse raames.

4.7.3. Kehtiv õigus

Võlausaldajal on õigus esitada kohtule avaldus saneerimiskava kinnitamata jätmiseks (SanS § 26). Võlausaldajate vastuvõetud saneerimiskava kinnitamise otsustab kohus, seejuures on kohtul õigus jätta saneerimiskava SanS § 28 lg-s 5 sätestatud alustel kinnitamata ja lõpetada saneerimismenetlus. Ettevõtjal on õigus esitada kohtule avaldus vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks (SanS § 29). Kohus otsustab kõigepealt vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse menetlemise (SanS § 30), millise menetluse käigus on kohtul kohustus määrata vastuvõtmata saneerimiskava hindama kaks eksperti, kelle kulud tasub ettevõtja (SanS § 30 lg 2). Ekspertide arvamuse saamisel otsustab kohus vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise (SanS § 36).⁶⁴⁴ Nõuded eksperdiile, eksperdi õigused ja kohustused, eksperdi tasu ja kulutuste hüvitamine, eksperdi vabastamine, vastutus on sätestatud SanS §-des 31-35. Justiitsminister on SanS § 33 lg 3 alusel kehtestanud määrusega „Saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra ning tasude piirmäärad“.⁶⁴⁵ Üldsätted ekspertarvamuse kohta tsiviilkohtumenetluses on sätestatud TsMS §-des 293 - 305. Riigikohus on leidnud, et kohtud saavad kohtupoolse pankrotihinnangu andmisel vajadusel teostada diskretsiooniõigust TsMS § 233 alusel.

⁶⁴² U. Foerste. Pankrotiõigus. Tallinn 2018, lk 202.

⁶⁴³ T. Richter; A. They. INSOL Guidance Note on the implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. April 2020, p 44.

⁶⁴⁴ Töögrupp on seisukohal, et võlausaldajate poolt vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamist käsitlevad normid tuleb saneerimiseseadusest välja jätta (vt selles osas analüüsi p 4.4.)

⁶⁴⁵ Justiitsministri 09.01.2009 määrus nr 1 saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad, RTL 2009, 8,81; RT I, 31.12.2010, 51.

4.7.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

4.7.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

a) Saneerimisseadus ei reguleeri kohtu kohustusi ettevõtte väärtuse määramisega seonduvalt. Siseriiklikku õigust tuleb Direktiivi kooskõlas olemiseks täiendada sättega, mille kohaselt juhul, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele jäänud võlausaldaja, kes on esitanud avalduse saneerimiskava kinnitamata jätmiseks ja tugineb seejuures võlausaldajate parimate huvide testi rikkumisele või asjaolule, et on rikutud rühmadeülese kohustamise tingimusi, teeb kohus otsuse ettevõtte väärtuse hindamise kohta (Direktiivi art 14 lg 1 a ja b).

b) Siseriiklikku õigust tuleb Direktiiviga kooskõlas olemiseks täiendada ja anda kohtule õigus määrata ekspert ettevõtte väärtuse määramiseks. Sellega seoses tuleb täiendada SanS sätteid, mis reguleerivad eksperdi isikut, ülesandeid, tasu ja kulutuste hüvitamist (SanS § 31-34). Praegu reguleerib SanS küll ekspertide määramist, kuid seda üksnes vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise kontekstis. Ekspertide ülesanded ei hõlma ettevõtte väärtuse määramist.

c) Siseriiklik õigus on kooskõlas Direktiivi nõudega, et eriarvamusele jäänud võlausaldaja võib esitada vaidlustuse sellele kohtule, kelle poole on pöördunud saneerimiskava kinnitamiseks (SanS § 26).

d) SanS ei kirjelda täpsemalt, millele tuginedes võib võlausaldaja saneerimiskava kinnitava määruse peale kaevata (SanS § 37 lg 3). seega on saneerimiskava kinnitava määruse peale kaevates võimalik ühtlasi vaidlustada ettevõtte väärtuse määramist, kui see on kaasa toonud võlausaldaja õiguste rikkumise. Seega on saneerimisseadus selles osas Direktiiviga kooskõlas.

4.7.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

4.7.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

a) Revisjoni lõppkontseptsiooni dokumendis on rõhutatud vajadust analüüsida, millist informatsiooni on vaja saneerimiskavas esitada, et selle pinnalt oleks võimalik saada piisavalt hea ülevaade võlgniku finantsseisundist, tulevikuprognosist ning kavandatud saneerimismeetmetest, mh kas kasutusele tuleks võtta pankrotihinnang ja arvestada raha aegväärtust. Analüüsida tuleb ka, kuidas vastav informatsioon esitada tuleks, et tagada piisav süstemaatilisus ning ülevaatlikkus.⁶⁴⁶ Muid saneerimiskava kohtupoolse kinnitamise ja hindamisega seotud probleemkohti ei ole revisjoni lähteülesandes tõstatatud.

4.7.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Ekspertid leidsid, et võlausaldaja poolt kava vaidlustamisel peab kohtul olema võimekus teha vajadusel kindlaks ettevõtte väärtus. Kohus peab saama toetuda selles küsimuses ekspertide arvamusele (kelle määramisega seotud kulud tasutakse eelduslikult võlgniku arvel). Vajalik on selles osa Eesti saneerimisseaduse täiendamine (ka SanS § 26 osas). Direktiiv ei kirjelda meetodeid, mida hindamiseks kasutada. Eesti kohtupraktikas kõikides asjades kasutusel olnud hindamine likvideerimisväärtuse alusel võib ettevõtjatele, kes soovivad kava kinnitamist, osutada probleemiks.

4.7.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

a) Töögrupile andsid intervjuu kohtunikud K. Sonntak, Ü. Raag ja T. Talviste. Kohtunikud andsid intervjuudes tagasisidet, et ekspertide leidmine on teatud juhtudel olnud väljakutseks (on osutunud keeruliseks). Eksperti määramine ei ole imerohi ja nende määramine võtab ka aega, mistõttu ei peaks olema vajalik eksperti määrata. Nõustaja peaks andma pankrotihinnangu kava ühe põhjendusena ja koos kavaga. Praegi peab kohtunik andma hinnangut omaenese tarkusest. Oleks hea, kui kohus ei peaks tegelema vastuvõtmata kavadega. Võlausaldajad saavad nagunii kahjustada, vältida tuleb ebaõiglast kahjustamist.

⁶⁴⁶ Revisjoni lähteülesanne, lk 141.

b) Saneerimisnõustaja T.Lindmaa on seisukohal, et võlausaldajate huvide kaitse test peaks olema kohustuslik ja selle võiks läbi viia saneerimisnõustaja. Kohus ei ole finantseksperit, kohtul võiks olla õigus tühistada, kui on mingi viga jne. Tänapäevane süsteem on OK! Testi läbiviimiseks on vaja aega ja piisavalt informatsiooni vara suhtes, eriti kui on spetsiaalne vara. Võrdlus on lihtne, kui vara väärtus olemas. Samas keeruline nõudeid hinnata. Eksperdid ei ole vajalikud. Saneerimismenetlus on printsibiis kokkulepe. Seega ei tohiks seda jõuga läbi suruda. Ka on eksperdi valik suur küsimus.

c) Võlausaldajate Liit on seisukohal, et saneerimiskavas peaks olema kohustuslikus korras esitatud pankrotitest.

4.7.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Eesti kohtud on kava kinnitamisel kasutanud pankrotihinnangut alates Riigikohtu asjakohastest juhistest.⁶⁴⁷ Riigikohus leidis, et kohtu roll nõuete ümberkujundamise kontrollimisel ei piirdu üksnes võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise hindamisega. Saneerimismenetluse edukuse korral peaks ettevõtja võlausaldajad saama oma nõuded saneerimiskava alusel rahuldatud oluliselt mitte väiksemas ulatuses kui pankrotimenetluses. Nii tulebki kohtul kontrollida, kas vähemalt kava kinnitamata jätmist taotlenud võlausaldajatele tagatakse saneerimismenetluses kava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida neil oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses, st anda tuleb nõo pankrotihinnang. Pankrotihinnangu raames tuleb hinnata, millises ulatuses oleks tõenäoliselt võimalik nõuded rahuldada pankrotimenetluses ettevõtja pankrotivara võõrandamise kaudu, arvestades mh menetluse kulusid. Kava hindamisel tuleb arvestada mh raha n-ö aegväärtust, kuna võlausaldaja saadud 100 000 euro väärtust 2011. a-l ei pruugi olla võrreldav sama rahasumma väärtusega 2021. a-l, st nõude ümberkujundamist ei õigusta veel see, et saneerimismenetluses kümne aasta pärast kogumis võlausaldajale makstav raha on nominaalselt sama suur või ka suurem kui aasta jooksul pankrotimenetlusest saadu. Raha väärtuse vähenemise kompenseerimise hindamiseks võiks parema ekvivalendi puudumisel olla kasutatav VÕS § 94 lg 1 järgne seadusest tulenev intressimäär. Pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse hüpoteetiliselt sellest, et pankrotimenetlust alustatakse saneerimismenetluse algatamise seisuga. Kohtupoole pankrotihinnangu andmiseks saab kohus vajadusel kohustada saneerimisnõustajat ja ettevõtjat esitama täiendavaid andmeid, samuti peaks see olema üheks põhiküsimuseks kava hindavale eksperdile. Lõpphinnangu andmiseks annab kohtule võrdlemise laia diskretsiooniruumi TsMS § 233 lg 2.

4.7.5. Teema käsitlus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes

4.7.5.1. Teema käsitlus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

4.7.5.1.1. Soome

Soome seaduse § 49 kohaselt kinnitab kava kohus. Kohus ei kinnita kava, kui eriarvamusele jäänud võlausaldaja muudab usutavaks, et temale kava järgi tehtav väljamakse on väiksem, kui ta saaks võlgniku pankrotimenetluses (§ 53 lg 1 p 5).

4.7.5.1.2. Saksamaa

Pankrotihaldurile võib kavaga anda volituse võtta kava realiseerimiseks tarvitusele vajalikke abinõusid ja korrigeerida kava ilmselgeid vigu (Saksa seaduse § 221). Kohus võib kinnitada korrigeeritud pankrotikava, kohus peab eelnevalt ära kuulama pankrotihalduri, pankrotitoimkonna, kui see on moodustatud, võlausaldajad, võlgniku (Saksa seaduse § 248a). Võlausaldaja või võlgniku osaniku taotluse alusel tuleb kohtul pankrotikava kinnitamisest keelduda, kui taotluse esitaja on hiljemalt hääletamise koosolekul esitanud pankrotikava suhtes vastuväited kirjalikult või lasknud need protokollida ja taotluse esitaja seatakse pankrotikavaga eeldatavasti halvemasse olukorda, kui ta oleks ilma pankrotikavata. Taotlus on lubatav ainult siis, kui taotluse esitaja näitab hiljemalt hääletamise koosolekul tõepäraselt, et pankrotikavaga seatakse ta eeldatavasti halvemasse olukorda. Taotlus tuleb tagasi lükata, kui pankrotikava kujundavas osas on ette nähtud vahendid juhuks, kui üks osapooltest

⁶⁴⁷ RKTkm 09.05.2011, nr 3-2-1-25-11, p-d 49-50

tõendab enda halvemasse olukorda sattumist. Asjaolu, kas osapool saab nimetatud vahenditest hüvitist, tuleb välja selgitada väljaspool pankrotimenetlust (Saksa seaduse § 251). Tõendamiskoormis on pankrotikava läbi suruda soovival võlausaldajate enamusel.⁶⁴⁸

4.7.5.1.3. Leedu

Kohus jätab saneerimiskava kinnitamata, kui eriarvamusele jäänud võlausaldajale kava järgi tehtav väljamakse on väiksem, kui ta saaks pankrotimenetluses (Leedu seaduse § 111 lg 3 p 2).

4.7.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

a) UNCITRALi suunistes on rõhutatud kohtu rolli piiratust kava kinnitamise üle otsustamisel. Mida keerulisemaid majanduslikke otsustusi peab kohus tegema, seda olulisem on kohtunikel asjakohase kompetentsi olemasolu. Samuti võib tekkida oht, et kohtunikud sekkuvad liigselt võlausaldajate puhtmajanduslikesse otsustustesse. Seepärast peavad õigusnormid kohtu õiguste osas kava kinnitamisel olema hoolikalt läbi mõeldud.⁶⁴⁹ UNCITRAL-i suuniste kohaselt peaks seadusega sätestama kohtu kohustuse võlausaldajate poolt heaks kiidetud kava kinnitada, kui täidetud on järgmised tingimused: kava heakskiitmise üle hääletamisel ei ole rikutud menetlusnorme; võlausaldaja nõue rahuldatakse kava alusel vähemalt samasuures ulatuses kui tema nõue rahuldatakse likvideerimismenetluses (va kui võlausaldajaga ei ole eraldi kokku lepitud teisiti); kava ei ole otseses vastuolus seadusega, haldamistasud ja kulud tasutakse täielikult, võlausaldajate rühm, kes on hääletanud kava kinnitamise vastu, peab saama kava alusel oma nõuded rahuldatud vähemalt selles ulatuses, mis ta saaks arvestades nõude järku, pankrotimenetluses.⁶⁵⁰

b) Erialakirjanduses on leitud, et kava elujõulisuse hindamiseks vajavad abi ka kõige kogenenumad kohtunikud. Ekspertarvamuse andja peab olema pooltest täielikult sõltumatu. Kohtu diskretsioon jätta võlausaldajate poolt heaks kiidetud kava kinnitamata, peab olema piiratud. Liigne kohtulik diskretsioon vähendab menetluse ettenähtavust, kahjustab õiguskindlust ja vähendab menetluse kasutamist. Kui kohus peab kaitsma vähemusse jäänud võlausaldajaid, peab kohtu kaitse olema ka vastav oletatavale riskile: üksnes juhtudel, kui kava elujõulisus on ilmselge, peaks kohus jätma selle kinnitamata.⁶⁵¹

c) INSOL Europe juhises Direktiivi kohaldamiseks on juhitud tähelepanu, et oluline on määratleda kohtu poolse hindamise ajahetk. Väärtus võib muutuda ajas ja olla sõltuvuses sellest, kas ettevõtte väärtust hinnata saneerimismenetluse alustamise aja seisuga või võlausaldajate poolse heakskiidu seisuga või kohtu poolse kinnitamise aja seisuga. Väärtuse arvestamise päevas kokkuleppimine või selle sätestamine seaduses toob menetlusse kaasa kindlust.⁶⁵²

4.7.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Ei ole

4.7.7. Järeldused ja ettepanekud

a) Direktiivi Art 14 lg 1 a ja b- siseriiklikku õigust tuleb Direktiiviga kooskõlas olemiseks täiendada eelkõige SanS § 26 ja § 28 osas ja sätestada, et juhul, kui saneerimiskava vaidlustab eriarvamusele

⁶⁴⁸ U. Foerste., lk 202.

⁶⁴⁹ UNCITRAL suunised, p 228-229

⁶⁵⁰ UNCITRAL suunised, p 236

⁶⁵¹ Best Practices in European Restructuring. Contractualised Distress Resolution in the Shadow of the Law - Effective judicial review and oversight of insolvency and pre-insolvency proceedings. Wolters Kluwert 2018. <https://www.codire.eu/wp-content/uploads/2018/11/Stanghellini-Mokal-Paulus-Tirado-Best-practices-in-European-restructuring.-Contractualised-distress-resolution-in-the-shadow-of-the-law-2018-1.pdf> P 211-212

⁶⁵² T. Richter; A.Thery. INSOL Guidance Note on the implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. April 2020, p 44.

jäänud võlausaldaja, kes on esitanud avalduse saneerimiskava kinnitamata jätmiseks ja tugineb seejuures võlausaldajate parimate huvide testi rikkumisele või asjaolule, et on rikutud rühmadeülese kohustamise tingimusi, teeb kohus otsuse ettevõtte väärtuse hindamise kohta. Nimetatud põhimõte tuleneb ka Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-25-11 p-dest 49 ja 50.

b) siseriiklikus õiguses on vaja reguleerida kohtu poolt ettevõtte väärtuse hindamise ajahetk. Seda on võimalik reguleerida analoogselt VÕVS § 24 lg-ga 3, mille kohaselt pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse sellest, et pankrotimenetlus viiakse läbi (saneerimis)menetluse algatamise seisuga.

c) Direktiivi Art 14 lg 2 kohustab liikmesriike tagama kohtule eksperdi kasutamise võimaluse andmine. Selleks tuleb siseriiklikku õigust Direktiiviga kooskõlas olemiseks täiendada ja näha SanS-s 28 ette täiendused, mille kohaselt on kohtul õigus määrata eriarvamusele jäänud võlausaldajalt kavale vastuväite saamisel ekspert ettevõtte väärtuse hindamiseks. Muudatus on vajalik, sest kehtiva õiguse järgi ei ole kohtul ilma menetlusosalise taotluseta eksperdi määramise õigust. Vastavalt tuleb täiendada ka SanS sätteid, mis reguleerivad eksperdi isikut ja ülesandeid (SanS § 31-32).

d) Direktiivi preambula p 63 kohaselt peaksid liikmesriigid nägema ette erinormid, mis võimaldaksid kohtul määrata ekspert vajadusel kiiresti. Kohus peab otsustama kava kinnitamise eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse alusel lühikese aja (eelduslikult 30 päeva) jooksul saneerimismenetluse tagamiseks on oluline anda eksperdile mõistlik aeg ekspertarvamuse koostamiseks, mis eeldab ka aega andmete kogumiseks ja arvamuse kujundamiseks. Kui kohtul ei teki vajadust ettevõtte väärtuse hindamiseks enne asjakohase taotluse saamist, ei teki kohtul ka varasemalt vajadust eksperdi määramiseks. Menetluse kiirendamiseks on võimalik ette näha saneerimisseaduses regulatsioon, et kohus võib teha eksperdi määramiseks vajalikke ettevalmistavaid toiminguid (eksperdi valik ja eksperditasu ettemaks jms) juba enne saneerimiskava vastuvõtmise otsustamist võlausaldajate poolt, et olla eriarvamusele jäänud võlausaldaja vastuväite saamisel viivitamatult valmis eksperdi määramiseks.

Kaaluda tuleb ettevõtte väärtuse hindamise (võlausaldajate parimate huvide testi tegemise) kohustuse panemist algselt saneerimisnõustajale, kes samuti võib selleks kasutada eksperdi abi. Kohus saab sellisel juhul kontrollida eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse alusel saneerimisnõustaja hinnangu õigsust. Selline regulatsioon võimaldaks samuti kiiremat menetlust kava kinnitamise üle otsustamise etapis olukorras, kus eriarvamusele jäänud võlausaldaja on esitanud vastuväite.

Eelpool nimetatut ei tohiks olla takistuseks eksperdi varasemale määramisele, kui seda taotleb ettevõtja või muu menetlusosaline, kes on nõus kandma sellega seotud kulud. Direktiivi preambula p 63 kohaselt ei tohiks liikmesriikidel olla takistatud teha hindamisi lisaks Direktiivi art 14 sätestatud muudes küsimustes.

d) Kehtiva SanS § 31 alusel määratav ekspert ei ole ekspert Direktiivi art 14 lg 2 tähenduses, kelle kohustuseks on Direktiivi art 14 lg 3 tähenduses kohtu abistamine ettevõtte väärtuse hindamisel. Kehtiva saneerimisseaduse järgi määrab kohus eksperdi üksnes pärast seda, kui võlausaldajad ei ole saneerimiskava vastu võtnud, võlgnik on esitanud kohtule avalduse vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamiseks ja kohus võtab võlgniku avalduse menetlusse. Seetõttu on saneerimisseaduses sätestatud tsiviilkohtumenetluse seadustikus eksperdi koha sätestatuga võrreldes põhjendatud teatud eri regulatsioon.

Eksperdi ülesannete muutumisega seoses tuleb kaaluda, milliseid erisätteid võrreldes tsiviilkohtumenetluse seadustikus eksperdi kohta sätestatuga on saneerimismenetluses vaja. Eelistada tuleb arusaamist, et Direktiivi art 14 lg 2 nõude täitmiseks saab kohus eksperdi määramisel lähtuda eelkõige tsiviilkohtumenetluse seadustiku eksperdi määramise üldsätetest.

Ilmselt on vajalikud erisätted üksnes eksperdi kvalifikatsiooni ja tasustamise osas, samuti eksperdi vastutust reguleerivad sätted (SanS § 35). Direktiivi art 14 lg 2 järgi peab kohtu määratud eksperdil olema nõuetekohane kvalifikatsioon. TsMS § 293 lg 1 nõudeid eksperdi haridusele ette ei näe. Seetõttu tuleb pidada põhjendatuks säilitada SanS § 31 lg-s 2 kehtestatud eksperdi kvalifikatsiooninõuded, samuti lõikes 6 sätestatud nõusoleku vajalikkus.

e) Kuigi kohtule endale eksperdi määramise õiguse andmine suurendab saneerimismenetluse kulukust ettevõtja jaoks, tuleb eksperdi määramisega seotud kulud kanda vähemalt ettemaksuna võlgnikul. Võlgnikul tuleb tasuda eksperdi tasu ja kulude katteks kohtu määratud summa deposiidina ning

saneerimismenetluse jätkumise saab seada sõltuvusse ettemaksu tegemisest. Vastav regulatsioon on SanS § 30 lg-s 4.

f) Kehtiva õiguse kohaselt ei või eksperdi tasu suurus olla väiksem kui üks protsent saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusummast. Praktikast on juhtumeid, kus ümberkujundatavate nõuete kogusumma on olnud ka 15 miljonit, millisel juhul oleks eksperdi tasu miinimumsumma 150 000 eurot, millist eksperditasut ei saa pidada põhjendatuks. Praktikast toimub kohtu määratud eksperdi tasustamine (ka muudes valdkondades) tunnitasu põhimõttel, tulemustasu maksmine ei ole kohtu määratud eksperdile tema sõltumatuse ja erapooletuse nõudest tulenevalt põhjendatud. Eksperdi tasu määramise põhimõtted tuleb viia vastavusse eksperdi ülesannete ja tegeliku vastutusega, eelistades tasustamist tunnitasu põhimõttel.

g) Kaaluda tuleb eksperdi määramisega seotud kulude hüvitamist võlgnikule, kui eriarvamusele jäänud võlausaldaja vastuväide jääb rahuldamata. Saneerimismenetlus on hagita menetlus ja menetluskulude jaotus toimub TsMS § 172 sätestatud korras. Põhjendatud on regulatsioon, mille kohaselt eriarvamusele jäänud võlausaldaja vastuväite menetlemisega seotud kulud (eelkõige ekspertiisikulu) kannab vastuväite esitaja, kui kohus ei määra teisiti. Vastav säte peaks asuma saneerimisseaduses Üldsätete all analoogselt VÕVS §-ga 8 (Menetluskulud).

h) Oluline on rõhutada, et Direktiivi sätted kohtu kohustuse osas ettevõtte väärtuse hindamisel ei mõjuta siseriiklikult kehtestatud tõendamiskoormise reegleid. TsMS § 232 lg 2 järgi ei ole ühelgi tõendil kohtu jaoks kindlaksmääratud jõudu, kui pooled ei ole kokku leppinud teisiti. Riigikohus on kinnitanud selle seisukoha kehtivust ka kohtu poolt saneerimiskava kinnitamise üle otsustamisel.⁶⁵³ Kohtule jääb ettevõtte väärtusele hinnangu andmisel igal juhul suur diskretsiooniõigus vastavalt TsMS § 233 lg-le 2 (arvestades SanS §-s 4 sätestatud). Kaaluda võib vajadust asjakohaseks erisätteks saneerimisseaduses.

i) Direktiivi Art 14 lg 3 sätestab eriarvamusele jäänud võlausaldaja õiguse esitada kohtule vastuväide kava kinnitamisele. Vajalik on täiendada SanS §-s 26 sätestatud nõudeid vastuväite esitajale, sätestades, et lisaks kava vastu hääletamisele, peab ta olema esitanud enne hääletamist saneerimiskavale ka kirjaliku või protokollitud põhjendatud vastuväite. Sellisel juhul on juba enne kava hääletamist saneerimisnõustajale ja võlgnikule teada eriarvamusele jääda soovivad võlausaldajad, mis võimaldab paremini nende huvidega arvestada.

4.7.8. Mõjude analüüs

Probleem 1 : Direktiivi Art 14 lg 1 a ja b sätestavad kohtu kohustuse hinnata eriarvamusele jäänud võlausaldaja avalduse alusel ettevõtte väärtust. Siseriiklikus õiguses vastav regulatsioon puudub. Riigikohus on pannud kohtutele pankrotihinnangu andmise kohustuse kinnitamata saneerimiskava vastuvõtmise otsustamisel sõltumata vastavast võlausaldaja taotlusest, millest kohtud ka praktikast lähtuvad. Kohtute tegevuse ja kogu menetluse kiirendamiseks oleks vajalik sätestada saneerimismenetluse tõhusa läbiviimise huvides vastav kohustus ka saneerimisnõustajale. Hindamine peab olema tehtud kooskõlas tõhusa menetluse põhimõttega.

Muudatusettepanek: siseriiklikku õigust tuleb Direktiiviga kooskõlas olemiseks täiendada SanS § 26 ja § 28 osas ja sätestada, et ettevõtte väärtuse hindamine toimub kohtu poolt kava kinnitamise otsustamisel üksnes eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse alusel kahel alusel:

- võlausaldajate parimate huvide testi, mille kohaselt ei ole saneerimismenetlus õigustatud, kui võlausaldaja satub sellega halvemasse seisusse, kui ta oleks olnud pankrotimenetluses, mitte läbimisel. Eesti saneerimisseadusesse ei ole vastavat testi otsesõnu sisse kirjutatud. Nimetatud põhimõtte tuleneb Riigikohtu lahendi nr 3-2-1-25-11 p-dest 49 ja 50. Direktiivi vastuvõtmisel tuleb nimetatud põhimõtte fikseerida seaduses.
- rühmadeülese kohustamise tingimuste rikkumisel.

Vastavalt tuleb täiendada ka saneerimisnõustaja kohustusi SanS § 27.

Mõju: Antud muudatusettepaneku primaarseks sihtrühmaks on kohtud (mõju riigiasutuste korraldusele). Pankrotihinnangu andmise kohustus on kohtutel juba praegu tulenevalt Riigikohtu lahendist tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11. Ettevõtte väärtuse hindamise kohustus on laiem kohustus kui pankrotitest, samas kaasneb selle kohustusega kohtutel võimalus määrata väärtuse hindamise otsuse tegemiseks eksperte. Muudatus mõjutab kohtute töökoormust, mõju saab pidada keskmiseks, sest

⁶⁵³ RKTKm nr 3-2-1-131-10 p 19

kohtutel on samalaadne kogemus olemas. Kohtu otsuse puhul on tegu eelkõige eksperdi ja/või saneerimisnõustaja tehtud hindamise heakskiitmise küsimusega. Tõendamiskoormise reeglid ei muutu. Sekundaarseks sihtrühmaks saab pidada ettevõtluskeskkonda tervikuna, sh võlgnikku ja võlausaldajaid ja saneerimisnõustajat. Muudatusel on Riigikohtu lahendist nr 3-2-1-25-11 tuleneva seisukohaga sarnane mõju, mistõttu on muudatusel eelkõige õiguselgust suurendav mõju. Mõju saab hinnata keskmiseks.

Probleem 2: Kohtule peab olema tagatud õigus kaasata ettevõtte väärtuse hindamisele eksperte.
Muudatusettepanek: Täpsustada eksperdi määramise korda, ülesandeid ja tasu küsimusi (SanS § 31-35, eksperditasu osas tuleb muuta ka SanS § 33 lg 3 alusel kehtestatud valdkonna eest vastutava ministri määrust. Eksperdi tunnitasi piirmäärad tuleb sätestada õigusaktiga.

Mõju: Primaarne sihtrühm on eksperdid. Kuna muudatuse eesmärgiks ei ole muuta ekspertidele esitatavaid kvalifikatsiooninõudeid ja küsimus pankrotihinnangust on olnud Riigikohtu lahendist nr 3-2-1-25-11 seisukohast tulenevalt juba praegu praktikas üks ekspertidele esitatavaid küsimusi, tuleb mõju ekspertidele hinnata keskmiseks. Sihtgrupiks on ka kohtud, kellel ülesanne on eksperte määrata. Muudatus ei mõjuta oluliselt kohtute töökoormust, sest kehtiva õiguse järgi peavad kohtud määrama eksperte SanS § 31 lg 1 alusel. Mõju ulatus on väike. Sekundaarne sihtrühm on ettevõtluskeskkond ehk võlgnikud ja võlausaldajad. Mõju tuleb hinnata positiivseks, sest eksperdi abi kasutamise võimalus peab tagama kohtu kiirema ja kvaliteetsema hinnangu saneerimiskavale ja eriarvamusele jäänud võlausaldaja õiguste parema kaitse. Mõju ulatus on keskmine.

Tasu arvestamise aluste muutmise eesmärk on tasu muutmine läbipaistvamaks ja kaotada tulemustasu. Kuna praktikas toimubki üldjuhul ekspertide tasustamine tunnitasi alusel, ei peaks muudatused tasu määramisel mõjutama ekspertide sissetulekut. Seega tuleb muudatusettepaneku majanduslikku mõju ekspertide sissetulekule hinnata väheseks. Sekundaarselt on mõju ka kohtutele kes peavad ekspertidele tasu määrama. Muudatusettepaneku eesmärk on ekspertide tasustamise normide muutmine selgemaks ja läbipaistvamaks, mistõttu kergendab muudatus kohtute tööd ekspertidel tasu määramisel ja selle mõju kohtutele on väike.

Probleem 3: Eksperdi määramisega kaasnevad kulud, mistõttu on vajalik seaduses reguleerida kulude jaotus menetlusosaliste vahel. Kehtiva SanS § 30 lg 4 järgi on ekspertiisiga seotud kulud võlgniku kanda. Samas on küsitav, kas olukorras, kusi kohus määrab eksperdi eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse läbivaatamiseks, peab sõltumata taotluse läbivaatamise tulemustest, jääma eksperdigiga seotud kulud alati võlgniku kanda.

Muudatusettepanek: Sätestada, et kui kohus määrab eksperdi eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse asjaolude kontrollimiseks ja ettevõtte väärtuse hindamiseks, kannab taotluse rahuldamata jätmise korral eksperdikulud eriarvamusele jäänud võlausaldaja. Kõik menetluskulusid puudutatav koondada üldsätetesse (näiteks analoogselt VÕVS §-ga 8 Menetluskulud).

Mõju. Antud muudatusettepaneku primaarseks sihtgrupiks on ettevõtluskeskkond: võlgnik ja võlausaldajad. Muudatusega tehakse eksperdikulude kandmine sõltuvaks eriarvamusele jäänud võlausaldaja taotluse lahendamise lõpptulemusest. Kuigi muudatuse tulemusena peab eriarvamusele jäänud võlausaldaja kandma taotluse rahuldamata jätmisel ka eksperdigiga seotud kulud, ei saa muudatus olla võlausaldajale takistuseks vastuväite esitamisel, sest algselt tasub need kulud ettemaksuna võlgnik. Võlgnik vabaneb saneerimiskava kinnitamisel eksperdikulude kandmisest (saab selle kulu võlausaldajalt sisse nõuda), saneerimismenetlus muutub talle odavamaks. Mõju tuleb kokkuvõttes hinnata sihtgrupile keskmiseks. Kuna ekspert saab tasu sõltumata kulu kandjast kohtu määramisel, siis mõju eksperdile puudub.

4.8. Saneerimiskavade tagajärjed

4.8.1. Teema kirjeldus

Isegi kui seaduses ettenähtud enamus vastavates rühmades hääletab saneerimiskava poolt ning saneerimiskava on vastuvõetud, siis õiguslike tagajärgede saavutamiseks on vajalik vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine kohtu poolt.⁶⁵⁴ Seega muutub vastuvõetud saneerimiskava siduvaks võlgnikule ja seda pudutavatele võlausaldajatele, isegi kui nad vastu hääletasid, peale vastuvõetud saneerimiskava kinnitamist kohtu poolt. Kolmandate isikute õiguste suhtes on kohtu poolt kinnitatu saneerimiskava siduv ainult siis, kui nad on sellega nõustunud.⁶⁵⁵ Siinjuures on üheks küsimuseks, kas ja kuidas saneerimiskava kinnitamine võib mõjutada tagatise, sh käendussuhtest tulenevaid õiguseid ja kohustusi. Näiteks, kas võlgniku nõude ümberkujundamine saneerimiskavas mõjutab käendaja vastutuse ulatust nõude ümberkujunemise suuruseni? Põhimõtete kohaselt ei tohiks saneerimiskava kinnitamine mõjutada tagatise (va teatud erandid, nt võimalus piirata pandipidaja õigust pandieseme realiseerimiseks, juhul kui pandiese on vajalik kava elluviimiseks (vt eespool punkt 4.2.4.)). Samuti võib küsimuse alla tulla saneeritava äriühingu omaniku käenduse piiramine saneeritava nõude suuruseni ehk käendaja kohustuste vähendamist võlausaldaja ees (vt eespool 3.2.7. joonealune märkus). Tulenevalt eeltoodust on vastuvõetud ja kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava tagajärjeks täitedokument, mis on siduv nii võlgnikule kui ka võlausaldajatele ning kolmandatele isikutele, kui nad olid kavaga nõus. Hetkel üheks aktuaalseks oluliseks küsimuseks seoses saneerimiskava kinnitamise tagajärgedega on kinnitatud saneerimiskava tunnustamine ja täitmine välisriigis. Tänaeni ei ole Eesti saneerimismenetlus lisatud EIR lisasse A, mistõttu ei ole Eesti saneerimismenetluses kohtu poolt kinnitatud kava automaatselt tunnustatud ja täidetav välisriikides. Nimetatud probleemile viitas ka WB Raporti punktis 1.5.6.⁶⁵⁶

4.8.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi artikkel 15 (1) sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohtu või haldusastutuse kinnitatud saneerimiskavad on kõikide artikli 8 lõike 1 punkti c kohaselt nimetatud või kirjeldatud puudutatud isikute suhtes siduvad. Direktiivi artikkel 15 (2) sätestab, et liikmesriigid tagavad, et neid võlausaldajaid, kes liikmesriigi õiguse kohaselt ei osale saneerimiskava vastuvõtmises, saneerimiskava ei mõjuta.

4.8.3. Kehtiv õigus

Saneerimisseaduse § 37 lg-s 1 fikseeritakse, et määrus, millega saneerimiskava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse, toimetatakse kätte ettevõtjale ja kõigile võlausaldajatele, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Määrus, millega saneerimiskava kinnitatakse, on kohe täidetav. Sama paragrahvi lõikes 2 sätestatakse, et saneerimiskava kinnitamata jätmise määrusega lõpetab kohus saneerimismenetluse ning lõikes kolm kohaselt antakse nimetatud määrusele kaebeõigus.

Saneerimisseaduse § 45 lg 1 kohaselt hakkab saneerimiskava kinnitamisega saneerimiskavas ettenähtud õiguslik tagajärg kehtima ettevõtja ja isiku kohta, kelle õigusi saneerimiskavaga mõjutatakse. Sama paragrahvi lõike 2 järgi ei kehti eeltoodu, kui esinevad §-s 46 toodud asjaolud saneerimiskava kehtivuse välistamiseks. Saneerimiskava ei kehti võlausaldaja kohta, kellele ei ole saneerimisteadet ega saneerimiskava projekti tutvumiseks ja seisukoha võtmiseks kätte toimetatud või kes muul viisil ei ole saneerimismenetluse toimumisest teadlik. Ettevõtja peab tõendama asjaolu, et saneerimisteade või saneerimiskava projekt on võlausaldajale tutvumiseks ja seisukoha võtmiseks kätte toimetatud või et võlausaldaja on muul viisil teadlik saneerimismenetluse toimumisest.

Vastavalt saneerimisseaduse § 45 lg-le 4 ei vabasta saneerimiskava ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut oma kohustuse täitmisest. Kui ettevõtja kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutav isik on kohustuse täitnud, on tal ettevõtja suhtes tagasinõudeõigus üksnes selles ulatuses, milles ettevõtja vastutaks kohustuse täitmise eest saneerimiskava järgi. Saneerimisseaduse

⁶⁵⁴ M. Möller. Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 61.

⁶⁵⁵ B. Wessels, S. Madaus. Rescue of Business in Insolvency Law. Instrument of the European Law Institute. Sept 2017, p 325 para 652-653. Available at: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).

⁶⁵⁶ WB Raport lk 22 p 1.5.6.

§ 45 lg 6 järgi kehtib eelnevalt viidatud § 45 lg 4 ka isiku kohta, kes saneerimiskavaga võtab endale kohustuse tagada ettevõtja kohustust võlausaldaja ees.

4.8.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Seoses direktiivi ülevõtmisega ei ole Eesti kehtivas õiguses vaja otseselt midagi muuta, sest kehtiv õigus on kooskõlas direktiiviga. Antud asjaolu on kinnitanud ka WB aruande punktis 2.15.⁶⁵⁷

4.8.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Allpool olevas tabelis nr on väljatoodud direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabelis tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsivate seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Artiklist 15 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 15 lg 1 sätestab, et liikmesriigid tagavad, et kohtu või haldusametuse kinnitatud saneerimiskavad on kõikide artikli 8 lõike 1 punkti c kohaselt nimetatud või kirjeldatud puudutatud isikute suhtes siduvad.	Jah	Sans § 37 lg 1 ja § 45 lg 1
Artikkel 15 lg 2 sätestab liikmesriigid tagavad, et neid võlausaldajaid, kes liikmesriigi õiguse kohaselt ei osale saneerimiskava vastuvõtmises, saneerimiskava ei mõjuta.	Jah	Sans § 37 lg 1 ja § 45 lg 1

4.8.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Hoolimata asjaolust, et siseriiklik õigus on kooskõlas direktiivi artikliga 15 on siseriikliku õiguse tõhustamiseks vaja analüüsida küsimust, kas Eesti saneerimismenetlus peaks olema lisatud EIR lissasse A. Käesoleval hetkel ei ole Eesti saneerimismenetlus lisatud EIR lissasse A. Vastavalt EIR eeldusele 9 ja artiklile 1 kohaldatakse EIR'i ainult nendele maksejõuetusmenetlustele, mis vastavad EIR nõuetele ning on fikseeritud EIR lissas A.⁶⁵⁸ Eesti on loetlenud EIR lissas A pankrotimenetluse ja võlgade ümberkujundamise menetluse, aga ei ole nimetatud lissas A loetlenud üles saneerimismenetlust. Kuivõrd saneerimismenetlust ei ole loetlenud EIR lissas A, siis EIR regulatsioon ei kohaldu Eesti saneerimismenetlusele. Vastavalt EIR artiklile 19 lg 1 tunnustatakse ühes liikmesriigis algatatud maksejõuetusmenetlust, mis on fikseeritud EIR lissas A automaatselt teises liikmesriigis ilma täiendavate formaalsusteta.⁶⁵⁹ Arvestades, et Eesti saneerimismenetlusele ei kohaldu ülalpool viidatud põhjustel EIR, siis ei ole Eesti saneerimismenetlust teises Euroopa liikmesriigis automaatselt tunnustatud ja täidetav. Seega kinnitatud saneerimiskava realiseerimiseks teises Euroopa liikmesriigis on vajalik läbi viia täiendav menetlus kohtulahendi tunnustamiseks ja täitmiseks. Juhul, kui saneerimismenetlus oleks loetlenud EIR lissas A, siis ei oleks vaja Eesti saneerimismenetluses kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava realiseerimiseks teises Euroopa liikmesriigis täiendavat menetlust kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava tunnustamise ja täitmiseks, vaid nimetatud kohtulahendiga kinnitatud kava oleks koheselt täidetav teises Euroopa liikmesriigis. Eesti saneerimismenetluse lisamiseks EIR lissasse A peab saneerimismenetlus vastama EIR toodud nõuetele. Tulenevalt EIR preambula 10 ja artiklist 2 (4) vastab Eesti saneerimismenetlus EIR nõuetele. Samale järeldusele jõudis ka WB Raporti punktis 1.5.6.⁶⁶⁰ Kuivõrd Eesti saneerimismenetlus vastab EIR nõuetele ning EIR lisa

⁶⁵⁷ WB Raport lk 33 p 2.15.

⁶⁵⁸ R. Bork, R. Mangano. European Cross-Border Insolvency Law. Oxford University Press 2016, p 58, para 2.49.

⁶⁵⁹ R. Bork., K. Zweiten. Commentary on the European Insolvency Regulation. Oxford University Press 2016, p 308, para 19.02.

⁶⁶⁰ WB Raport lk 22 p 1.5.6.

A täiendamine saneerimismenetlusega võimaldaks Eesti saneerimismenetluses vastuvõetud ning kohtu poolt kinnitatud kava täita teises Euroopa liikmesriigis ilma täiendavate menetlusega kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava tunnustamiseks ja täitmiseks, siis leiab töörühm, et EIR lisa A tuleks täiendada saneerimismenetlusega.

Siseriikliku õiguses vajab täpsustamist saneerimisseaduse § 49 lg 1. Nimetatud sätte kohaselt ei saa saneerimiskava kehtivuse ajal esitada pankrotiavaldust nõude alusel, mille kohta saneerimiskava kehtib või mis oli olemas enne saneerimiskava kinnitamist. Olemuslikult on viidatud sätte põhimõtte õige, et kehtiva saneerimismenetluse ajal ei ole võimalik saneerimise all olevate nõuete alusel välja kuulutada pankrotimenetlust. Samas on nimetatud sätte sõnastus ebaõnnestunud, sest saneerimismenetlus ei pea hõlmama kõiki nõudeid. Seega on võimalik olukord, kus võlgniku vastu on nõue enne saneerimismenetluse algatamist, mis ei ole hõlmatud saneerimiskavaga, kuid võlausaldaja ei saa nimetatud nõude alusel taotleda pankroti väljakuulutamist, sest § 49 lg 1 keelab sellise võimaluse. Antud sätte sõnastuses on ebaõnnestunud järgnevalt tumbledaks toodud lõik „**Saneerimiskava kehtivuse ajal ei saa esitada pankrotiavaldust nõude alusel, mille kohta saneerimiskava kehtib või mis oli olemas enne saneerimiskava kinnitamist.**“ Töögrupp leiab, et eelmises lauses tumbledaks tehtud lõik tuleb seadusest kustutada, sest ei ole ühtegi põhjus, miks ei võiks võlausaldaja, kellel on selge ja põhjendatud nõue võlgniku vastu, mis on tekkinud enne saneerimismenetluse algatamist ning välistati saneerimiskavast, esitada võlgniku vastu pankrotiavaldust. Veelgi enam, juhul kui võlgnik ei suuda tasuda saneerimismenetlusele eelnevaid põhjendatud võlgasid, mida saneerimiskavas ei hõlmata, siis on saneerimismenetluse läbiviimine rohkem kui küsitav.

Täiendavaid küsimusi võib tekitada kinnitatud saneerimiskava seos tagatiste ja kolmandate isikutega, sh käendussuhtest tulenevad õigused ja kohustused. Üldtunnustatud põhimõtete järgi ei tohi saneerimiskavaga kahjustada tagatud nõudega võlausaldaja võlaõiguslikku nõuet ja asjaõiguslikku tagatist, mis nimetatud nõuet tagab. Seega ei ole lubatud tagatud nõudega võlausaldaja võlaõigusliku nõude ümberkujundamine asjaõigusliku tagatisega tagatud osas. Samas võib edukaks saneerimismenetluseks olla eluliselt vajalik säilitada asjaõiguse e tagatise valdamine ja kasutamine võlgnikule teatud ajaperioodi jooksul saneerimiskava elluviimiseks. Näiteks, kui võlgnikule kuulub kinnisvara, millel asub tööstus, mis on saneerimismenetluse edukaks realiseerimiseks hädavajalik, siis võib olla põhjendatud piirata pandipidaja õigust tagatise realiseerimiseks eduka saneerimismenetluse huvides, tingimusel et ei kahjustata asjaõigusliku tagatisega võlausaldaja võlaõiguslikku nõuet ja asjaõiguslikku tagatist ning tagatud võlausaldajale määratakse kompensatsioon tagatise realiseerimise viivitamise eest. Kuivõrd analoogne regulatsioon on pankrotiseaduse §-s 182, siis ei seata asjaõigusliku tagatisega võlausaldajat saneerimismenetluses halvemasse seisukohta kui võimalikus pankrotimenetluses. Antud küsimust on analüüsitud põhjalikumalt (vt eespool punkt 4.2.4.). Tuginedes eeltoodule on töörühm seisukohal, et saneerimiskava kinnitamisega võib piirata tagatud võlausaldaja õigust realiseerida võlgnikule kuuluvat asjaõiguslikku tagatist.

Samas on küsitav, kas on põhjendatud saneerimiskava kinnitamisega piirata võlausaldaja õigust realiseerida ümberkujundavat nõuet tagavat käendust. Saneerimiskava kinnitamisega nõude ümberkujundamine ei mõjuta võlausaldaja õigust esitada käendaja vastu nõue täies ulatuses, mitte ainult ümberkujundatud ulatuses (vt eespool 3.2.7. joonealune märkus).

4.8.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesandes viidatakse VÕVS § 29 lg-le 3, mis ei piira ümberkujundamiskava kinnitamine pandi või muu esemelise tagatisega võlausaldaja, kes ei nõustunud oma nõude ümberkujundamisega, õigust rahuldada oma nõue tagatise arvel. SanS vastavat võimalust ei sätesta. SanS § 45 lõike 5 kohaselt on kohtu kinnitatud saneerimiskava täitedokument saneerimiskavaga ümberkujundatud nõude suhtes. Kui saneerimiskavas on ette nähtud kohustuse täitmise tähtaja pikendamine, ei saa saneerimiskavas nimetatud tähtaja jooksul nõuet maksma panna.

Töörühm on ülalpool analüüsinud küsimust, kas ja kuidas on vajalik piirata pandipidaja õigust realiseerida võlgnikule kuuluvat pandieset (vt eelpool punkt 4.2.4.) ning leidnud, et teatud juhtudel on põhjendatud piirata pandipidaja õigust realiseerida pandieset, juhul kui see on vajalik eduka saneerimismenetluse läbiviimiseks ja pandipidaja võlaõiguslik nõue ega asjaõiguslik tagatis ei saa kahjustatud ning tingimusel, et pandiga tagatud võlausaldajale hüvitatakse pandieseme realiseerimise viivitamisega seonduv aeg.

4.8.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB analüüsi punktis 2.15. asutakse seisukohale, et Eesti kehtiv regulatsioon on kooskõlas direktiiviga.⁶⁶¹

4.8.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Huvigrupid ei ole esitanud seisukohti seoses saneerimiskava kinnitamisega kohtu poolt.

4.8.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kohtupraktikas ei ole tänaseni kerkinud olulisi probleeme seoses asjaoluga, et vastuvõetud saneerimiskava tuleb kinnitada kohtu poolt, et saneerimiskavast saaks siduv täitedokument võlgniku ja võlausaldajate vahel.

4.8.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

4.8.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Mitmetes riikides on vastuvõetud saneerimiskava kinnitamine kohtu poolt kohustuslik võlgniku ja võlausaldaja vahel siduva kava saamiseks, nt Lätis, Leedus, Saksamaal ja UK-s.

4.8.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

Euroopa Komisjoni soovitude kohaselt peab saneerimiskava kinnitama kohus.⁶⁶²

Skandinaavia-Balti suunised soovivad samuti saneerimiskava kinnitamist kohtu poolt.⁶⁶³

UNICITRALi soovib samuti kas kohtu poolt saneerimiskava kinnitamist või juhul kui saneerimiskava kinnitatakse ilma kohtuta, siis igal juhul selle vaidlustamisel peab kohus otsustama saneerimiskava kinnitamise üle.⁶⁶⁴

WB soovib analüüsi punktis 1.5.6., et Eesti peaks lisama saneerimismenetluse EIR lisasse A.⁶⁶⁵

4.8.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Saneerimiskava kinnitamine kohtu poolt ei oma olulist seost PankrS revisjoni raames arutatud küsimustega.

4.8.7. Järeldused ja ettepanekud

4.8.7.1. Järeldused

Eesti siseriiklik õigus on kooskõlas direktiivi artikliga 15 ning seoses direktiivi rakendamisega ei ole otseseid muudatusi tarvis.

⁶⁶¹ WB Raport lk 33 p 2.15.

⁶⁶² EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL) p 21.

⁶⁶³ **M. Möller.** Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016, lk 61.

⁶⁶⁴ UNICITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 236.

⁶⁶⁵ WB Raport lk 22 p 1.5.6..

Eesti peaks täiendama EIR lisa A saneerimismenetlusega.

Muuta tuleks saneerimisseaduse § 49 lg 1 selliselt, et kustutada ära nimetatud sättest järgnev lõik „*või mis oli olemas enne saneerimiskava kinnitamist.*“

4.8.7.2. Ettepanekud

Eesti peaks täiendama EIR lisa A saneerimismenetlusega.

Muuta tuleks saneerimisseaduse § 49 lg 1 selliselt, et kustutada ära nimetatud sättest järgnev lõik „*või mis oli olemas enne saneerimiskava kinnitamist.*“

4.8.8. Mõjude analüüs

Siseriiklikus õiguses ei muutu midagi olulist, mistõttu ei tohiks olla ka erilist mõju. Juhul, kui Eesti otsustab täiendada EIR lisa A saneerimismenetlusega, siis lihtsustub Eestis läbiviidud rahvusvaheliste seostega saneerimismenetluste raames kohtu poolt kinnitatud saneerimiskava täitmine teistes Euroopa liikmesriikides. Nimetatud asjaolu muudab saneerimismenetluse realiseerimise rahvusvahelisel tasemel efektiivsemaks ning julgustab rahvusvaheliste seostega saneerimiste läbiviimist, mis omakorda mõjub positiivselt majandusele. Seega on käesolevas peatükis väljapakutud muudatuste **primaarseks sihtrühmaks** välisinvestorid ja rahvusvaheliste saneerimismenetluste võlgnikud ja võlausaldajad ning majanduskeskkond tervikuna. Kuivõrd EIR lisa A täiendamine Eesti saneerimismenetlusega avardab Eesti saneerimismenetluste efektiivsemat läbiviimist rahvusvahelisel areenil, siis on muudatuste mõju sihtrühmale positiivne ning keskmine kuni suur.

4.9. Edasikaebused

4.9.1. Teema kirjeldus

a) Edasikaebeõigus kohtumenetluses on tagatud põhiseaduse (PS) § 24 lõikes 5. Tegemist on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigusega. See annab seadusandjale võimaluse seada edasikaebeõigusele seadusega sätestatud korras nii menetluslikke piiranguid (nt riigilõivu tasumise kohustus, menetlustähtajad ja kaebuse esitamise kord) kui ka materiaalseid piiranguid, nt välistades korralduslike lahendite edasikaevatuse põhiseadusega kooskõlas oleval põhjusel. PS § 24 lõikest 5 ei tulene isikute õigust vaidlustada eranditult kõiki kohtulahendeid ning seadusandja on pädev kohtulahendi olemusest lähtuvalt ja mõistlikele põhjendustele tuginevalt edasikaebeõigust diferentseerima.⁶⁶⁶ Edasikaebeõiguste piiranguid võib sätestada ka menetlusökoonomia eesmärgil. Menetlusökoonomia on põhiseaduslik õigusväärtus ja PS § 24 lõike 5 riivena legitiimne.⁶⁶⁷

b) Samas on just menetlusökoonomia eesmärgil võimaldatud tervel real juhtudel esitada määruskaebusi ka nende määruste peale, millega menetlus ei lõpe. Teatud juhtudel on põhjendatud ka see, kui ebaõige määrus tühistatakse juba menetluse ajal ja menetlus saab minna n-ö õiget rada pidi edasi, selle asemel et kohus teeb ebaõige määruse, mis mõjutab edasist menetlust ning määruse ebaõigsusest teeb ka ebaõige lõpplahendi ning alles siis saab ebaõiget lõpplahendit vaidlustada.⁶⁶⁸

c) Saneerimisasju vaatab kohus läbi hagita menetluses (TsMS § 475, SanS § 4) ja menetluse lõpplahendiks on määrus (TsMS § 660 lg 3). Hagita menetluses tuleb tagada menetlusõiguste järgimine kõigile isikutele, kelle õigusi menetlus puudutab. Määruskaebuse esitamise õiguse hindamisel tuleb lähtuda sellest, kas vaidlustatud määrus puudutab kaebus esitanud isiku õigusi. Hagita asjades tehtud muude määruste kui lõpplahendite peale määruskaebuse esitamise regulatsioon ei erine hagiasjades tehtavate korralduslike määruste peale määruskaebuse esitamise regulatsioonist.⁶⁶⁹ Määruskaebus esitatakse ringkonnakohtule maakohtu kaudu ja kaebetähtaeg on 15 päeva määruse kätetoimetamisest alates (TsMS § 661 lg 1 ja 2).

d) Saneerimismenetluses ei tohi vaidlustamisõigus takistada saneerimismenetluse tõhusat läbiviimist ega pärssida saneerimiskava täitmist ja rakendamist. Menetluse ja sellest puudutatud isikute huvide seisukohal kõige olulisemate kohtu lahendite vaidlustamine peab olema lubatud. Puudutatud isikutel peab olema võimalik vaidlustada kava kinnitamise või kinnitamata jätmise määrus, samas puudub vajadus anda menetlusosalistele õigus vaidlustada erinevaid kohtu toiminguid saneerimismenetluse korraldamisel. Samas peab olema tagatud edasikaebuse tõhus ja asjatu viivitusega läbivaatamine apellatsioonistmes. Analüüsimist vajab apellatsioonistme kohtu lahendi peale Riigikohtusse edasikaebuse lubatavus. Kuigi SanS § 37 lg 3 kohaselt ei ole edasikaebusel kinnitatud kava täitmist peatavat toimet, on praktikas siiski probleemiks, et edasikaebuse esitamisel ei alusta ettevõtja kava täitmistega enne kaebuse läbivaatamist kõrgema kohtu poolt ja kava kinnitava määruse jõustumist. Selline olukord avaldab olulist mõju kava täitmise perspektiivile ja võlausaldajate huvidele. Olukord praktikas ei ole kooskõlas Direktiivi nõudega, et kaebused vaadatakse läbi kiirelt ning neil ei ole ka tegelikku kava elluviimist peatavat toimet. Direktiivis ettenähtud eesmärkide täitmiseks tuleb ülevaadata kogu kaebeõiguste regulatsioon saneerimismenetluses (eelkõige SanS § 37 lg 3). Eeskuju saab võtta nii teiste Euroopa liikmesriikide asjakohastest regulatsioonidest kui ka näiteks halduskohtumenetluse seadustiku sätetest, mis reguleerivad menetlust hankeasjades (HKMS § 266 – 280). Kuna saneerimismenetluse tõhusa läbiviimise üheks takistuseks on menetlusosaliste paljususe olukorras ka menetlusdokumentide kätetoimetamine, siis tuleb ka seda küsimust analüüsida.

4.9.2. Direktiivist tulenevad nõuded (art 16)

- a) Kohtuotsusele, millega kohus kinnitab või lükkab tagasi saneerimiskava, peab olema võimalik esitada kõrgema astme kohtule edasikaebus.
- b) Kaebused vaadatakse läbi tõhusal viisil eesmärgiga neid kiiresti menetleda.
- c) Saneerimiskava kinnitamise otsuse peale esitatud edasikaebusel ei ole reeglina selle kava elluviimist peatavat toimet. Kui kava kinnitamise otsus vaidlustatakse, peaks liikmesriikidel

⁶⁶⁶ RKÜKo 12.04.2011, nr 3-2-1-62-10; PSJvM 03.07.2008, nr 3-4-1-10-08, p 10

⁶⁶⁷ RKÜKo 17.03.2003, nr 3-1-3-10-02, p 9.

⁶⁶⁸ TsMS Kommenteeritud väljaanne III osa, lk 1168.

⁶⁶⁹ Ibid, lk 1171.

olema võimalik lubada kohtul teha eelotsus või kokkuvõtlik otsus, et kava täitmine ja rakendamine ei sõltuks vaidlustusmenetluse edukusest. Erandina sellest põhimõttest võivad liikmesriigid sätestada (reguleeritakse liikmesriigi õigusega), et kohtud võivad peatada saneerimiskava või selle osade elluviimise, kui see on vajalik ja asjakohane isiku huvide kaitsmise eesmärgil.

- d) Saneerimiskava kinnitamise otsuse peale esitatud edasikaebuse rahuldamisel võib kohus saneerimiskava tühistada või kava kõrvalejätmise alternatiivina kinnitada saneerimiskava koos muudatustega, kui see on liikmesriigi õiguses nii sätestatud.
- e) Liikmesriigid võivad sätestada, et kui edasikaebuse tulemusena kava kinnitatakse koos muudatustega, makstakse isikule, kelle kaebus rahuldati, hüvitist rahalise kahju kandmise eest.

4.9.3. Kehtiv õigus

a) Kaebõigus saneerimismenetluses on reguleeritud saneerimisseaduse erinevates sätetes. Kaebõiguse kohaldamisel tuleb SanS §-st 4 tulenevalt arvestada ka tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatuga. Erinevalt pankrotiseadusest puudub saneerimisseaduses PankrS §-ga 5 analoogne määruskaebõigust käsitlev üldnorm.

b) Saneerimisseaduses on edasikaebõigus reguleeritud järgmiselt:

- o saneerimismenetluse algatamisest keeldumise määruse peale võib ettevõtjast avaldaja esitada määruskaebuse (SanS § 10 lg 4). Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja⁶⁷⁰ kohaselt on ettevõtjale määruskaebuse andmise õigus kooskõlas määruskaebuse esitamise üldpõhimõtetega, mis tulenevad TsMS § 660 lõigetest 1 ja 3. Mõningane tsiviilkohtumenetluse seadustiku ülekordamine on tahtlik ja tehtud selleks, et tagada õigusselgus ja kõrvaldada tõlgendamisprobleemid. Kohtu määrus, millega jäetakse saneerimismenetlus algatamata, on käsitletav hagita menetlust lõpetava määrusena ja seega on tulenevalt TsMS § 696 lõike 3 esimesest lausest võimalik esitada määruskaebus ka Riigikohtule.
- o kohtu määruse peale, millega määratakse kindlaks võlausaldaja põhi- ja kõrvalnõuete suurus, võib ettevõtja esitada määruskaebuse (SanS § 13 lg 5).
- o määruse peale, millega kohus otsustab saneerimisnõustaja tasu ja kulutuste hüvitise suuruse, võib ettevõtja või saneerimisnõustaja esitada määruskaebuse (SanS § 18 lg 6).
- o määruse peale, millega kohus on saneerimisnõustaja SanS § 19 lõike 1 punktides 3 ja 4 nimetatud alusel vabastanud võib saneerimisnõustaja esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on see vajalik, sest kohustuse täimata jätmise korral vabastamisega riivatakse tugevalt nõustaja õigusi.⁶⁷¹
- o määruse peale, millega kohus vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse menetlusse võtab või võtmata jätab, võib ettevõtja või võlausaldaja esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse (SanS § 30 lg 7).
- o eksperdi tasu ja kulutuste hüvitise kohta tehtud kohtumääruse vaidlustamiseks võib ettevõtja või ekspert esitada määruskaebuse (SanS § 33 lg 5).
- o määruse peale, millega kohus on eksperdi SanS § 34 lõike 1 punktis 3 nimetatud alusel vabastanud, võib ekspert esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse (SanS § 34 lg 4).
- o määruse peale, millega saneerimiskava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse, võib ettevõtja või võlausaldaja esitada määruskaebuse (SanS § 37 lg 3). Saneerimisseaduse eelnõu seletuskirja⁶⁷² kohaselt saab ettevõtja määrusele, millega jäetakse kava kinnitamata ja lõpetatakse menetlus, esitada määruskaebuse ja vaielda kuni Riigikohtuni välja (seda tulenevalt TsMS § 696 lg 3 esimesest lausest). Riigikohus on leidnud, et SanS § 37 lg-t 3 tuleb tõlgendada nii, et kui ringkonnakohus on jätnud maakohtu määruse muutmata, saab ringkonnakohtu määruse peale esitada määruskaebuse Riigikohtule üksnes isik, kes vaidlustas eelnevalt ka maakohtu määrust.⁶⁷³

⁶⁷⁰ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri.

⁶⁷¹ Ibid,

⁶⁷² Ibid,

⁶⁷³ RKTkm 09.01.2011, nr 3-2-1-25-11 p 24.

- o määruse peale, millega saneerimismenetlus lõpetatakse, võib ettevõtja esitada määruskaebuse (SanS § 43 lg 2).
- o määruse peale, millega kohus saneerimiskava kehtivuse ajal pankrotiavalduse lahendab (tühistab saneerimiskava ja lõpetab saneerimismenetluse), võivad ettevõtja ja pankrotiavalduse esitanud võlausaldaja esitada määruskaebuse (SanS § 49 lg 7).

c) SanS ei sätestata määruskaebuse menetlemisele erisusi. Seega tuleb määruskaebuse menetlusse võtmisel lähtuda tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätetest (TsMS § 663).⁶⁷⁴

4.9.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

4.9.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

- Kehtiva õigusega on tagatud edasikaebus määruse peale, millega saneerimiskava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse (SanS § 37 lg 3), siseriiklik õigus on Direktiivi art 16 lg-ga 1 kooskõlas.
- Siseriiklik õigus ei pruugi olla kooskõlas Direktiivi art 16 lõike 2 nõudega, et kaebused vaadatakse läbi tõhusal viisil, eesmärgiga neid kiirelt menetleda. Direktiivi eesmärgi saavutamiseks selles osas tuleks rakendada meetmeid, mis tagavad määruskaebuste kiirema ja tõhusama menetlemise kõrgemates kohtutes (sh menetlusosaliste ring kaebemenetluses, menetlusdokumentide kättetoimetamise reeglid, võib kaaluda ka tähtaegade seadmist analoogselt I astme kohtuga).
- Direktiivi art 16 lg 3- siseriiklik õigus on kooskõlas Direktiiviga, kuna kaebuse esitamine ei peata kohtu poolt kinnitatud kava täitmist (SanS § 37 lg 1)
- Direktiivi art 16 lg 4 kohaselt kui kaebus rahuldatakse, peab kaebust läbivaataval kohtul olema õigus kas saneerimiskava tühistada või kava kinnitada koos muudatustega, kui see on liikmesriigi õiguses nii sätestatud, või ilma muudatustega. Kehtiva õiguse kohaselt saab ringkonnakohtus määruskaebuse alusel üksnes vastuvõetud kava kinnitada või jätta kava kinnitamata. Kavas muudatuste tegemiseks ringkonnakohtul õigus puudub. Küsimus on, kas ringkonnakohtule tuleks anda õigus määruskaebuse läbivaatamisel kinnitada kava koos muudatustega. Sellisel juhul oleks vaja reguleerida seadusega muudatusettepanekute menetlemise kord ringkonnakohtus. Eristada tuleks olulisi ja ebaolulisi muudatusi. Olulised muudatused eeldaksid nende lubatavuse korral võlausaldajate heakskiitmist.
- Liikmesriigi otsustada on, kas:
 - anda erandina ringkonnakohtule õigus määruskaebemenetluse ajaks peatada saneerimiskava või selle osade elluviimine
 - sätestada, et kui kava kinnitatakse koos muudatustega, makstakse hüvitist rahalist kahju kandnud isikule, kelle edasikaebus rahuldati

4.9.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

4.9.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Revisjoni lähteülesandes on kehtivat kaebeõiguste regulatsiooni peetud problemaatiliseks. On ebaselge, milliseid isikuid tuleks menetlusse kaasata ja mis on nende menetluslik seisund, kellele tuleb menetlusdokumendid kätte toimetada jne. Vajalikuks on peetud TsMS ja SanS sätete kohaldamise omavaheliste seoste täpsustamist, mh millistel juhtudel on vajalik võrreldes TsMS-ga erikord ette näha.⁶⁷⁵

4.9.4.2.2. Maailmapanga analüüs⁶⁷⁶

a) Ekspertid olid arvamisel, et üks saneerimismenetluste venimise peamisi põhjusi Eestis on võimalus esitada edasikaebus maakohtu määruse peale saneerimiskava kinnitada (SanS § 37 lg 3). Selline

⁶⁷⁴ RKTkm 18.november 2009 nr 3-2-1-122-09

⁶⁷⁵ Revisjoni lähteülesanne, lk 134.

⁶⁷⁶ WB raport, p 18,33

võimalus võib muuta mõttetuks igasuguse uue rahastamise saneerimisplaani osana. Kuigi SanS § 37 lg 1 teise lause kohaselt on saneerimiskava kinnitamise määrus koheselt täidetav, vastupidine praktika ei ole aktsepteeritav ja kooskõlas saneerimismenetluse eesmärkidega. Ekspertid on aru saanud, et praktikas edasikaebuse esitamine peatab kava täitmise. Ekspertid soovivad kohtutel tõlgendada SanS §-i 37 lg 1 kooskõlas selle eesmärgiga ja mitte peatada kohtu poolt kinnitatud kava täitmist viitega apellatsioonikohtu esitamise õigusele. Kava täitmise peatamine saaks olla põhjendatud üksnes väga erandlikel asjaoludel, kui kaebuse esitaja tõendab, et saneerimiskava kinnitamine tekitatakse talle või menetlusele tervikuna korvamatut kahju. Ekspertid leiavad, et SanS §-i 37 tuleb Direktiivist lähtudes täiendada, eelkõige lähtuvalt art 16.3 (edasikaebusel ei ole kava elluviimist peatavat toimet).

b) Direktiivi Art 16.4 käsitleb üksnes eduka edasikaebuse tagajärgi. Apellatsioonikohtu võimekus kinnitada saneerimiskava koos või ilma muudatustega on Direktiiviga jäetud siseriikliku õiguse otsustada. Kohtu õigus ise kava muuta peaks olema lubatud üksnes mitteoluliste paranduste osas. Olulised parandused kavas tuleb esitada võlausaldajatele heakskiitmiseks.

4.9.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

a) Riigikohus on seisukohal, et kaaluda tuleb kaebeõiguse ulatust ja seada sellele rangemad nõuded.⁶⁷⁷

b) Rahandusministeerium on seisukohal, et vajalik ja võimalik on vähendada võlgnike poolt neile antud kaebeõiguse kuritarvitamise võimalusi ja kohustuse täitmist vältivate võlgnike võimalust tuua võlausaldajale kaasa lisakulusid seoses tarbetute menetlustega.⁶⁷⁸ Hetkel on võimalik sellise olukorra tekkimine, kus saneerimismenetluse alustamisest on möödunud aastaid, kuid poolelioleva vaidluse tõttu ei ole võlgnik saneerimis- või ümberkujundamiskava täitma asunud. Seaduses peaks olema nõue selle kohta, millise aja jooksul tuleb kava täitma asuda, sõltumata menetluse tegelikust seisust.⁶⁷⁹

c) Töögruppidele andsid intervjuu kohtunikud K. Sonntak, Ü. Raag ja T. Talviste. Kohtunikud on seisukohal, et apellatsioonikohtus venitab liigselt saneerimiskava kinnitamise määrase peale esitatud määruskaebuse läbivaatamisel, mis takistab oluliselt saneerimiskava täitmise rakendamist. Vaatamata sellele, et SanS § 37 lg 1 kohaselt on määrus, millega saneerimiskava kinnitatakse, kohe täidetav, ootavad ettevõtjad asjas õiguselgust ja jäävad nn ooteseisundisse kuni kava kinnitava kohtumääruse jõustumiseni. Kohtunikud on seisukohal, et selline olukord on oluliseks takistuseks saneerimismenetluste tõhusale läbiviimisele. Võimalike lahenduste osas üksmeelt ei ole. Apellatsioonikohtule seadusega tähtaegade määramisele ollakse nii poolt kui ka vastu. Üheks võimaluseks menetlust tõhustada (ja suunata ettevõtjat kava täitmisele sõltumata asjakohase kohtumääruse jõustumisest) võiks olla regulatsioon, mis sätestab võlausaldaja määruskaebuse rahuldamise alusena mh ka asjaolu, et ettevõtja ei ole pärast kava kinnitamist maakohtu poolt selle täitmisele asunud.

d) KPK on arvamisel, et kaebeõigus saneerimismenetluse küsimustes võiks piirduda ringkonnakohtuga. Seaduses oleks vajalik täpsemalt sätestada, et saneerimiskava kuulub selle kinnitamisest alates täitmisele, kuni seda ei ole tunnistatud kehtetuks.⁶⁸⁰

e) Saneerimisnõustaja T.Lindmaa on seisukohal, et kehtiv regulatsioon, mille kohaselt on kava kinnitamise järgselt koheselt täidetav, kuigi ei ole jõustunud, on segane. Sellises olukorras on praktikas kava keeruline täita, kui kava lõpuks jõusse ei jää. Nt kui kava on kinnitatud, kuid ei ole jõustunud, siis ükski pank ei finantseeri, mis raskendab kava elluviimist. Menetlusi võiks kiirendada. Kaebeõigust Riigikohtusse ei kaotaks ära, sest kvaliteet kannataks. Investorid ei julge investeerida enne, kui on selge kava kinnitamine. Pigem kaebeõigust mitte piirata. Probleem on selles, et määruskaebuse menetluses lahendatakse nõudeid.

f) Maksu- ja Tolliamet on seisukohal, et saneerimismenetluse sisest kaebeõigust tuleks piirata. Kui kava on vastuvõetud ja täidetakse, siis võivad vaidlused jätkuda. Kohtule peaks olema seatud tähtsajad menetluse läbiviimiseks.

⁶⁷⁷ Riigikohtu arvamus EL-i saneerimise ja maksejõuetuse direktiivi kohta. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/riigikohtu_arvamus_30.09.2019.pdf

⁶⁷⁸ Revisjoni lähteülesanne, lk 42.

⁶⁷⁹ Rahandusministeeriumi arvamus. Kättesaadav:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/rahandusministeeriumi_arvamus_27.09.2019.pdf

⁶⁸⁰ https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kohtutaiturite_ja_pankrotihaldurite_koja_arvamus_12.09.2019.pdf

4.9.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

a) Kohtupraktikas on probleemiks nii saneerimisseadusega ettenähtud kaebeõiguste paljusus, (sh korralduslike määruste peale), määruskaebemenetluses osalevate puudutatud isikute ring, kaebekordade arv kui ka ringkonnakohtute praktika ja kiirus määruskaebuste läbivaatamisel. Menetlusosaliste paljusus määruskaebemenetluses paneb (ringkonna)kohtule suure koormuse menetluskohustuste kättetoimetamisel ja puudutatud isikute seisukohtade kogumisel, millist küsimust on käsitletud ka analüüsi p-s 8.1.

b) Ringkonnakohtute praktika kaebuste läbivaatamisel ei järgi alati kiire ja efektiivse menetluse põhimõtet. SanS § 37 lg 1 alusel esitatud määruskaebuste läbivaatamine võib ringkonnakohtus võtta kaua aega (halvemal juhul isegi ca aasta)⁶⁸¹. Kui SanS § 28 lg 2 kohustab maakohut võlausaldajate poolt vastuvõetud saneerimiskava kinnitamise otsustama 30 päeva jooksul selle saamisest arvates, siis kõrgema astme kohtute suhtes analoogselt mõnede teiste riikidega tähtaegu või kaebust viivitamatut/esimesel võimalusel läbivaatamist suunavaid regulatsioone ei ole kehtestatud. Apellatsioonkaebuste läbivaatamise efektiivsust (eriti saneerimiskava kinnitamise määruse peale) ei ole suutnud tagada ka ringkonnakohtute praktika.

c) Riigikohus on korduvalt käsitletud saneerimismenetluses määruskaebuse esitamisega seotud küsimusi.

Maakohtu määruse peale esitatud määruskaebuse kättetoimetamise kohta selgitas Riigikohus, et määrus, mille peale saab esitada määruskaebuse, tuleb TsMS § 466 lg 1 ja § 479 lg 2 järgi toimetada kätte menetlusosalisele, kelle õigus määrusega kitsendatakse, mistõttu tuleb ka saneerimiskava kinnitamise või kinnitamata jätmise kohta tehtud kohtumäärus igal juhul nii avaldajale kui ka puudutatud isikutele (võlausaldajatele) kätte toimetada. Sama sätestab SanS § 37 lg 1. Määruskaebuse menetlusse võtmisel tuleb lähtuda tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätetest, sest saneerimisseadus määruskaebuse menetlemisele erisusi ei sätesta. Ringkonnakohtus peab tegema menetlustoimingud, mille maakohus on jätnud tegemata.⁶⁸²

Kuigi määruskaebuse esitamise õigust Riigikohtule ei ole SanS § 37 lg 1 alusel mitte kõigil võlausaldajatel, kes on kavast puudutatud, vaid üksnes neil võlausaldajatel, kes on vaidlustanud ka maakohtu määrust, on puudutatud menetlusosalisteks kõik ettevõtja võlausaldajad, kelle nõudeid soovitakse kavaga ümber kujundada, st neile tuleb määruskaebus maakohtu määruse peale kätte toimetada ja küsida neilt selle kohta seisukohta. Riigikohus leidis aga, et ei ole hädavajalik, et maakohtu kava kinnitamise määruse peale esitatud määruskaebuse kohta tehtud ringkonnakohtu määrus oleks kõigile võlausaldajatele kätte toimetatud nagu ka selle määruse peale esitatud määruskaebus. Kolleegium arvestas siin kohtu suuremat asjaolude väljaselgitamise kohustust hagita menetluses, samuti seda et Riigikohtu menetluse ese on piiratud õiguse kohaldamise ja menetlusnormide järgimise hindamisega.⁶⁸³

Riigikohus on piiranguteta kaebeõigust ka kritiseerinud, seda eriti vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse menetlusse võtmise määruse peale esitatava määruskaebuse kontekstis.

⁶⁸¹ Näiteid ringkonnakohtute praktikast saneerimisasjades: asjas nr 2-19-10542 tegi maakohus määruse 11.11.2019, määruskaebus registreeriti ringkonnakohtus 23.01.2020, ringkonnakohtus ei olnud lahendit 08. 05. 2020 veel teinud; asjas nr 2-16-2060 esitati saneerimisavaldus maakohtule 08.02.2016, asjas ei ole lõpplahend veel jõustunud. Viimane määruskaebus esitati 12.07.2019, see registreeriti ringkonnakohtus 05.11.2019, kaebus lahendati ringkonnakohtus 17.04.2020; asjas nr 2-19-4532 tegi maakohus määruse 21.06.2019, kaebus registreeriti ringkonnakohtus esimene kord 08.08.2019, asi saadeti 03.09.2019 kirjaga tagasi maakohtusse TsMS § 663 lg 3 sätestatud ülesannete täitmiseks ja kõigile võlausaldajatele dokumentide kättetoimetamiseks. Määruskaebus registreeriti teine kord ringkonnakohtus 29.01.2020, ringkonnakohtus tegi määruse 11.03.2020, asi on Riigikohtus menetlusse võtmise otsustamisel (15.04.2020 seis); asjas nr 2-18-8326 tegi maakohus määruse 24.08.2018, määruskaebus registreeriti ringkonnakohtus 28.01.2019, ringkonnakohtus lahendas asja 31.05.2019; asjas nr 2-18-5000 tegi maakohus määruse 16.08.2018, määruskaebus registreeriti ringkonnakohtus 11.10.2018 ja lahendati 24.04.2019; asjas nr 2-17-7429 tegi maakohus määruse 18.08.2017, määruskaebus registreeriti ringkonnakohtus 28.05.2018, kaebuse esitaja loobus kaebusest 16.07.2018, ringkonnakohtus võttis loobumise vastu ja lõpetas menetluse 09.08.2018; asjas nr 2-17-7428 tegi maakohus määruse 12.12.2017, määruskaebus registreeriti ringkonnakohtus esimene kord 22.02.2018, saadeti 27.02.2018 tagasi maakohtule (TsMS § 663 lg 3 ülesannete täitmiseks), registreeriti teine kord ringkonnakohtus 09.04.2018, saadeti 17.04.2018 teist korda maakohtule tagasi (TsMS § 663 lg 3 ülesannete täitmiseks), registreeriti ringkonnakohtus kolmas kord 23.05.2018 ja lahendati määrusega 09.10.2018.

⁶⁸² RKTkm 18. november 2009 tsiviilasjas nr 3-2-1-122-09 p 22-23.

⁶⁸³ RKTkm 9. mai 2011 tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 24-29. Selles menetluses oli 127 võlausaldajat. Vt ka RKTkm 1. märtsist 2017 tsiviilasjas nr 3-2-1-164-16.

Riigikohus märkis, et üldiselt ei ole avalduse menetlusse võtmise määruse peale kaebeõigust seaduses ette nähtud (Vt ka TSmS § 372 lg 5). Selline ulatuslik kaebeõigus korraldusliku määruse peale on ebaökoonomne ja venitab põhjendamatult muidu väga kitsastes ajalistes raamides kulgevat saneerimismenetlust.⁶⁸⁴

d) Määruskaebuste läbivaatamist saneerimisasjades on mõjutanud ka ringkonnakohtu praktika tagastada määruskaebus maakohtule TsMS § 663 lg 3 ettenähtud ülesannete täitmiseks. Määruskaebuse menetlemist reguleerivate sätete kohaselt (TsMS § 661 lg 1) esitatakse määruskaebus ringkonnakohtule selle maakohu kaudu, kelle määrust määruskaebusega vaidlustatakse. Maakohul on õigus endal määruskaebus rahuldada (TsMS § 663 lg 4). Maakohus on seaduse järgi kohustatud määruskaebuse ja selle lisade ärakirjad toimetama kätte menetlusosalistele, kelle õigusi see puudutab ja küsima neilt vastuse. Kehtivas õiguses puuduvad sätted, mis piiravad menetlusosaliste arvu kõrgema astme kohtus üksnes ettevõtja(võlgniku) ja määruskaebuse esitanud võlausaldajatega, mis toob kaasa määruskaebemenetluse osaliste paljususe (võlausaldajaid võib olla ka üle 100).⁶⁸⁵ Kuigi seadus ei näe ette, et maakohu poolt TsMS § 663 lg 3 sätestatud ülesannete täitmata jätmisel on ringkonnakohtul õigus maakohule sellel alusel tagastada ja TsMS § 664 lg 1 järgi peab ringkonnakohtus need menetlustoimingud, mis maakohus jättis seoses määruskaebusega tegemata, on ringkonnakohtud siiski sellist praktikat (määruskaebuse tagastamine maakohule TsMS § 663 lg 3 sätestatud ülesannete täitmiseks) praktiseerinud. Tsiviilkohtumenetluse kommentaarides on avaldatud seisukohta, et praktikas ette tuleb olukord, kus maakohus on jätnud kohustusliku menetlustoimingud tegemata väga suures ulatuses, õigustab ringkonnakohtute praktikad sisustada TsMS § 663 ja § 664 sätteid selliselt, et määruskaebus tuleb saata eelmenetluse läbiviimiseks tagasi maakohule.⁶⁸⁶ Saneerimisasjades on selline praktika kaasa toonud ainuüksi puuduste kõrvaldamiseks kulud aja tõttu kaebuste lahendamise venimise isegi 3 – 5 kuud. Kuna saneerimismenetlus on kollegiaalne menetlus, on tegemist tõsise probleemiga määruskaebuse menetlemise õiguslikul regulatsioonis ja praktilises korraldamises.

e) SanS § 37 lg 1 teise lause kohaselt on määrus, millega saneerimiskava maakohu poolt kinnitatakse, kohe täidetav. See regulatsioon on kooskõlas ka üldnormiga TsMS § 665 lg 1, mille kohaselt ei peata määruskaebuse esitamine vaidlustatud määruse täitmist, kui seadus ei ole ette nähtud teisiti. Eesti õigus on kooskõlas Direktiivi art 16 lg 3 nõudega, et saneerimiskava kinnitamise otsuse peale esitatud edasikaebusel ei ole selle kava elluviimist peatavat toimet. Kuna saneerimismenetlus on hagita asi, kehtib üldnormina TsMS § 478 lg-s 4 sätestatud reegel, et määrus hakkab kehtima ja kuulub täitmisele sõltumata jõustumisest viivitamata alates päevast, kui see tehakse teatavaks isikutele, kelle kohta määrus vastavalt selle sisule on tehtud (st nii võlgnikule kui ka kõigile võlausaldajatele).

f) Olukorras, kus edasikaebemenetluse käik ja pikkus ei ole etteennustatav, ei alusta ettevõtja vaatamata kava kinnitavale kohtumäärusele igakord kava täitmist, kuna tal ei ole usaldust kohtumääruse jõustumise osas. Puudub regulatsioon, mis võimaldab võlausaldaja kaebuse läbivaatamisel ringkonnakohtul arvestada asjaoluga, kas ettevõtja on asunud pärast maakohu poolt saneerimiskava kinnitamist ka faktiliselt kava täitma. SanS § 51 lg 1 p 2 annab kohtule õiguse saneerimiskava tühistada, kui ettevõtja ei täida saneerimiskavast tulenevaid kohustusi olulisel määral. Arvestades sätte paiknemist saneerimisseaduse 6. peatükis, on kohtul see õigus pärast saneerimiskava kinnitava kohtumääruse jõustumist toimivas edasises järelevalvemenetluses ega ole otseselt kohaldatav määruskaebemenetluses.

⁶⁸⁴ RKTkm 1. märtsist 2017 tsiviilasjas nr 3-2-1-164-16.

⁶⁸⁵ TsMS § 198 lg 3 kohaselt kaasab kohus hagita menetluse osalised omal algatusel. Eeldatakse, et menetlusosalised on isikud, kellel on õigus hagita menetluses tehtava määruse peale edasi kaevata. Erinevalt hagimenetlusest ei ole tingimata vajalik ega isegi võimalik kaasata kõiki isikuid, kelle jaoks on hagita menetluses tehtaval lahendil siduv toime, sest TsMS § 478 lg 5 järgi kehtivad isikule õigust andvad, seda muutvad või lõpetavad määrused kõigi isikute suhtes. Üldjuhul ei tohiks menetlusosaliste ring kõrgema astme kohtus võrreldes maakohutuga muutuda, sest menetluse ese ja isikud, kelle õigusi asja lahendamine mõjutab, on samad. Riigikohus on asunud seisukohale, et kindlasti tuleb Riigikohtu menetlusse kaasata need maakohu määruse peale kaebusi esitama õigustatud isikud, kelle õigusi lahendiga kitsendatakse. Vt ka I. Järvekülg, V. Kõve. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kommentaarid väljaanne I, Juura, Tallinn 2017, lk 1031.

⁶⁸⁶ K. Paal. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. Kommentaarid väljaanne III, lk 1189.

4.9.5. Teema käsitus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes

4.9.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

4.9.5.1.1. Üldist

ELI⁶⁸⁷ andmetel võimaldab Euroopa Liidu liikmesriikide õigus küll üldjuhul kaebeõigust kava kinnitamise määruse peale, kuid liikmesriigid on üritanud kaebeõiguse mõju saneerimismenetluse efektiivsusele õiguslike regulatsioonide abil vähendada. Kaebeõigus on tagatud vähemusse jäänud võlausaldajatele, mõnes riigis nõustajale (Hispaania, Prantsusmaa), töötajate ühingule (Prantsusmaa), prokurörile (Prantsusmaa), võlausaldajatele, kes ei ole küll kavaga hõlmatud, kuid kelle nõue on muutunud sissenõutavaks (Austria).

Kui kohus keeldub kava kinnitamisest, on kaebeõigus tagatud võlgnikule, aga ka teistele osapooltele (Saksamaa) või vähemalt neile võlausaldajatele, kes kava toetasid (Austria), samuti kolmandatel osapooltel (Prantsusmaa). Enamuses jurisdiktsioonides ei peata kaebuse esitamine kava täitmist, välja arvatud kui on esitatud vastav taotlus ja kohus on nii otsustanud. Jurisdiktsioonides, kus kaebuse esitamine peatab kava täitmise, on kehtestatud regulatsioonid, mis peavad tagama kiire kaebuse menetlemise, näiteks lühikesed menetlustähtajad kohtule (Ungaris 8 tööpäeva).

4.9.5.1.2. Suurbritannia

The High Court otsuseid saneerimisasjades saab edasi kaevata, apellatsiooninstantsiks on Court of Appeal. Kaebuseks peab andma loa kas The High Court või The Court of Appeal. Apellatsiooni esitamine ei lükka edasi esimese astme kohtu lahendi täitmist, kui kohus ei otsusta teisiti.⁶⁸⁸

4.9.5.1.3. Holland

Määruse peale, millega kohus saneerimiskava kinnitab või jätab kinnitamata on õigus esitada kaebus võlgnikul ja võlausaldajatel, kes hääletasid saneerimiskava kinnitamise vastu. Kaebetähtaeg on 8 päeva kohtulahendi tegemisest arvates. Apellatsioonikohtus peab viivitamatult määrama kindlaks kohtuistungi aja kaebuse läbivaatamiseks. Kaebuse läbivaatamise aeg tehakse avalikult teatavaks ja kaebusega seotud dokumendid on tutvumiseks (*public inspection*) tasuta avalikud apellatsioonikohtu kantseleis (Hollandi seadus § 219). Kohtuistungil võib osaleda iga võlausaldaja (Hollandi seadus § 220). Võimalik on edasikaebus kassatsioonikohtule, kaebus tuleb esitada 8 päeva jooksul apellatsioonistme lahendi tegemisest. Kui kassatsioonikohtus toimub avalik kohtuistung, antakse sellest avalikult teada ja istungist võivad osa võtta kõik võlausaldajad (Hollandi seadus § 221). Kohtumäärus, millega kava kinnitatakse, on koheselt täidetav, sõltuma edasikaebusest (Hollandi seadus § 222).

4.9.5.1.4. Soome

Saneerimismenetluses tehtava määruse peale (välja arvatud menetlust korraldava sisuga määruse peale) võib esitada edasikaebuse. (Soome seadus § 96 lg 1). Kui kava on kohtu poolt kinnitatud, ei mõjuta edasikaebus selle täitmist, kuni apellatsioonikohtus ei otsusta teisiti (Soome seadus § 78 lg 2). Saneerimisasja menetlev kohus toimetab edasikaebusega seotud dokumendid apellatsioonikohtule asjatu viivitusega. Edasikaebus tuleb vaadata läbi kiireloomulise asjana (Soome seadus § 96 lg 3).

4.9.5.1.5. Saksamaa

Saksa seaduse § 6 kohaselt hakkab üldjuhul kaebuse suhtes tehtud otsus kehtima selle jõustumisel. Kohus, kuhu kaebus esitatakse võib anda korralduse, millega vastav otsus hakkab kehtima kohe. Kaebuse võivad esitada võlausaldajad, võlgnik ja juriidilisest isikust võlgniku osanikud (Saksa seaduse § 253). Kaebuse esitamine on lubatav vaid siis, kui kaebuse esitaja 1) on esitanud vastuväite

⁶⁸⁷ ELI analüüs, pp 324-325.

⁶⁸⁸ R. Bork, p 265- 269. R. Bork rõhutab seejuures Inglise kohtu, eriti the High Court kõrget pädevust ja töökiirust. The High Cour on pädev vaatama läbi kõige olulisemaid saneerimisasju. P 110-111.

pankrotikava vastu kirjalikult või lasknud vastuväite protokollida; 2) on hääletanud pankrotikava vastu; 3) on tõepäraselt näidanud, et ta seatakse pankrotikavaga oluliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks ilma pankrotikavata (vähemalt 10 % võrra), ning et nimetatud kahju ei saa hüvitada § 251 lg-s 3 nimetatud vahenditest tehtava makse abil.⁶⁸⁹ Pankrotihalduri taotlusel lükkab liidumaakohus kaebuse viivitamatult tagasi, kui pankrotikava kohene jõustumine tundub prioriteetne, kui pankrotikava täitmise viivitamisest tulenev kahju kaalub kohtu veendumuse kohaselt üles kaebuse esitajale tekkiva kahju; puuduste kõrvaldamise menetlust läbi ei viida. See ei kehti siis, kui tegemist on eriti raske rikkumisega. Kui kohus lükkab kaebuse tagasi, tuleb kaebuse esitajale hüvitada pankrotivara arvelt kahju, mis tekib talle pankrotikava elluviimisest. Kahju hüvitamisena ei saa nõuda pankrotikava mõju tagasipööramist. Hagide suhtes, millega pannakse maksma kahjunõuded, on ainupädevus liidumaakohtul, mis lükkas kohese kaebuse tagasi (Saksa seaduse § 253 lg 4).

Saksa õiguse kohaselt on tegelik kaebeõigus kava kinnitamise kohtumääruse peale väga piiratud, kuna kaebemenetlus võib tuua kaasa pankrotikava mõju edasilükkumise ning suure ajasurve tõttu seada ohtu ka ettevõtte saneerimise, mistõttu võidakse pankrotikava võimaluse kaalumises loobuda juba kohe alguses. Kui kaebuse esitamise tähtaeg on möödunud või kaebemenetlus lõppenud, siis jõustub pankrotikava kinnitav kohtumäärus.⁶⁹⁰

4.9.5.1.6. Norra

Norras on võimalik kava kinnitamise otsust apelleerida üksnes kava kinnitamise osas, mitte aga võlausaldajale hääle määramise osas kava kinnitamisel. Kui võlausaldaja vaidleb oma nõude suuruse üle, otsustab nõude suuruse kohus, milline otsus kohaldub üksnes samas saneerimismenetluses. Võlausaldaja nõudel võib kohus määrata, et võlgnik tasub vaidluse all oleva nõude ulatuses raha kohtu deposiitarvele. Sellisel juhul peab võlausaldaja määratud aja jooksul algatama hagimenetluse vaidluse lahendamiseks.⁶⁹¹

Kava kinnitamise võivad vaidlustada võlgnik ja iga võlausaldaja, kes on kavaga seotud (Norra seaduse § 52).

4.9.5.1.7. Leedu

Apellatsioonkaebuse esitamine määruse peale, millega kohus saneerimiskava kinnitas, ei peata kava täitmist (Leedu seaduse § 111 lg 5). Apellatsioonikohus peab kaebused maksejõuetusmenetlustes läbi vaatama 30 päeva jooksul kaebuse saamisest (§ 31 lg 4).

4.9.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

a) UNCITRALi suuniste järgi peaks apelleerimine saneerimismenetluses olema lubatud. Samas ei tohi apellatsioonil olla menetluse suhtes peatavat toimet, tagamaks maksejõuetusmenetluse efektiivsus ja kiirus. Üldisi apellatsioonitähtaegu võib sel eesmärgil ka lühendada.⁶⁹²

b) Maailmapanga printsiipide kohaselt tähendab kinnitatud kava täitmise ebaõnnestumine ettevõtja suhtes üldjuhul sattumist likvideerimismenetlusesse.⁶⁹³ Nimetatud põhimõtet peaks järgima ka edasikaebuse läbivaatamisel, millest erandiks saaksid olla üksnes juhud, kui kohtul on õigus edasikaebuse menetlemise ajaks kava täitmine peatada.

c) Õigusteadlased Mokal, Paulus jt on arvamisel, et saneerimisasjades kaebusi läbivaatavatel apellatsiooniaseme kohtunikel peab olema vastav kogemus, mille peab tagama vähemalt kriitiline sedaliiki asjade arv. Kava kinnitamise määrus peab olema edasikaevatav. Menetlus peab olema kiire ja kaebemenetlus ei tohi peatada kava täitmist. Põhimõtteliselt peaks edukas kaebus mõjutama üksnes

⁶⁸⁹ Saksa seaduse § 251 lg 3 kohaselt nähakse vähemuste kaitseks ja pankrotikava tavapärase menetlemise jätkamise huvides ette, et võlausaldaja taotlus jätta pankrotikava kinnitamata tuleb tagasi lükata, kui pankrotikavas on ette nähtud vahendid juhuks, kui üks osapooltest tõendab enda halvemasse olukorda sattumist. Asjaolu, kas osapool saab nimetatud vahenditest hüvitise, tuleb välja selgitada väljaspool pankrotimenetlust tavapärasel tsiviilkohtumenetluses. vt U. Foerste. Pankrotiõigus. Tallinn 2018, lk 205.

⁶⁹⁰ U. Foerste. Pankrotiõigus. Tallinn 2018, lk 205.

⁶⁹¹ E. Hellström, p 73.

⁶⁹² UNCITRAL, soovitus nr 138, p 207

⁶⁹³ WB suunised.

kaebaja õigusi kava täitmisel, mitte aga teiste võlausaldajate kohtlemist. Samas peaks kohtul olema õigus kava tühistada, kui asjaolude muutumisel ei ole kava enam edukas või see eeldab võlausaldajatelt liiga suurt ohverdust.⁶⁹⁴

d) Prof R. Bork märgib, et õigus esitada kaebus kava kinnitamise määruse peale avab ukse kõivõimalikele viivitustele. Oluline on seejuures lahendada küsimus, kas kinnitatud kava saab õigusliku jõu alles määruse, millega kava on kinnitatud, jõustumisest või selle tegemisest. Teiseks on apelleerimisõiguse juures oluline, apellatsiooni alus. Kava kinnitamise määruse vaidlustamise õigus üksnes menetlusõiguse normide rikkumise tõttu toob kaasa vähem probleeme, kui see, kui kaebuse aluseks võib olla ka vastuvõetud kava mõju võlausaldajate kohtlemisele.⁶⁹⁵

4.9.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

a) Pankrotiseaduses kehtib kaebeõiguste suhtes üldine põhimõte, mille kohaselt võib pankrotimenetluses tehtud kohtumääruse peale esitada määruskaebuse üksnes pankrotiseaduses ettenähtud juhtudel. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib edasi kaevata üksnes siis, kui see on pankrotiseaduses ette nähtud (PankrS § 5).

b) Pankrotiõiguse revisjoniga seoses analüüsiti võimalusi lühendada menetluse läbiviimisele kuluvat aega, sh vähendada sel eesmärgil ka edasikaebamise võimalusi. 29. märtsi 2019 kehtima hakanud pankrotiseaduse muudatustega⁶⁹⁶ tunnistati kehtetuks sätted, mis võimaldasid kaevata halduri vabastamise määruse peale ja jaotusettepaneku kinnitamise määruse peale lisaks ringkonnakohtule ka Riigikohtusse.⁶⁹⁷ Lisaks kaotati kaebeõigus Riigikohtusse pankrotiavalduse menetlusse võtmisest keeldumise määruse peale (PankrS § 14 lg 2).

c) Ettevalmistatud pankrotiseaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt on kavas veelgi piirata edasikaebeõigust pankrotiasjades Riigikohtusse, piirdudes pankrotimäärusele edasikaebamise osas ringkonnakohtuga. Ringkonnakohtus peab sellisel juhul küll alati lahendama määruskaebuse põhjendatud- ja mitte resolutsioonmäärusega TsMS § 667 lg 1 ls 2 järgi. Juhtudel, kus ringkonnakohtus on kõrgeim määruskaebust läbivaatav kohtuaste, võib põhjenduste kirjutamine olla vajalik maakohtutele ringkonnakohtu praktikast lähtumiseks ja menetlusosalistele kohtu tegevuse mõistmiseks.

Eelnõu seletuskirja kohaselt arvestatakse seejuures asjaoluga, et pankroti väljakuulutamise toimub hagita menetluses, kus kohtul on kohustus koguda iseseisvalt vajalikku teavet asja lahendamiseks ja et kohus tugineb pankroti väljakuulutamisel muuhulgas ka ajutise halduri aruandele. Ajutine haldur selgitab välja võlgniku vara ja kohustused ning annab hinnangu võlgniku maksejõuetusele. Seetõttu ei ole pärast kohtu sisulist ja laiapõhjalist kontrolli vaja pidada kohtuvaidlusi kolmes kohtuastmes.⁶⁹⁸

4.9.7. Järeldused ja ettepanekud

a) Art 16 lg 1 (saneerimiskava kinnitamise vaidlustamine) – siseriiklik õigus on Direktiiviga kooskõlas. Ettevõtjal ja igal võlausaldajal on õigus esitada määruse peale, millega kava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse määruskaebus (SanS § 37 lg 3). Ringkonnakohtu määruse peale on õigus esitada edasikaebus Riigikohtule.

b) Art 16 lg 2 (kaebuste kiire lahendamine) - siseriiklik õigus ei pruugi olla Direktiiviga kooskõlas, kuna siseriiklikus õiguses puuduvad menetlustähtjad kõrgematele kohtutele kaebuste läbivaatamiseks

⁶⁹⁴ Best Practices in European Restructuring. Contractualised Distress Resolution in the Shadow of the Law - Effective judicial review and oversight of insolvency and pre-insolvency proceedings. Wolters Kluwer 2018. <https://www.codire.eu/wp-content/uploads/2018/11/Stanghellini-Mokal-Paulus-Tirado-Best-practices-in-European-restructuring.-Contractualised-distress-resolution-in-the-shadow-of-the-law-2018-1.pdf>, pp 208-212

⁶⁹⁵ R. Bork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford 2012, p 265.

⁶⁹⁶ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. RT I, 19.03.2019, 2

⁶⁹⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse 759 SE eelnõu seletuskirja kohaselt oli edasikaebamise piiramise aluseks Riigikohtu vastav ettepanek, mis tugines asjaolul, et üheksa aastaga on kasvanud Riigikohtusse saabunud menetlustaotluste hulk peaaegu kaks korda ja selline olukord ei ole Riigikohtu hinnangul jätkusuutlik. Seletuskirja kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnou/eelnou/3d9648e0-4921-4c8a-a864-33103d1e3840/Tsiviilkohtumenetluse%20seadustiku%20ja%20teiste%20seaduste%20m>

⁶⁹⁸ V. Kõve, I. Järvekülg, J. Ots, M. Torga. Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne, XI-XV osa (§-d 475–759), Tallinn, 2018, Juura, lk 1194, p 3.1.c-d.

ja/või muud regulatsioonid, mis kiiret kaebuse kiiret läbivaatamist tagaksid ja soodustaksid. Tegelik kohtupraktika on vastupidine. Kaebuste lahendamise pikad tähtajad on põhjustanud ebakindlust saneerimismenetluste läbiviimisel, sest nii mitmelgi juhul on saneerimiskava kinnitamise või kinnitamata jätmise järgselt kestnud vaidlus kolmes kohtuastmes mitmeid aastaid. Nii Direktiivi nõuete täitmiseks kui ka siseriikliku õiguse tõhustamiseks tuleks üle vaadata kogu määruskaebuste menetlemise regulatsioon saneerimismenetluses.

c)Erinevalt PankrS §-st 5 puudub saneerimisseaduses määruskaebeõigust reguleeriv üldnorm ning määruskaebuste menetlemisele kohalduvad SanS § 4 alusel tsiviilkohtumenetluse seadustiku vastavad sätted. Määruskaebeõiguse nii erinevaks reguleerimiseks erinevates maksejõuetusmenetlustes puudub selge põhjendus. Saneerimismenetluse eesmärkide saavutamiseks ning kiire ja tõhusa määruskaebuste läbivaatamise tagamiseks tuleb kehtestada regulatsioon, mis arvestab rohkem nii menetluse kollegiaalsest iseloomust tulenevaid probleeme kaebeõiguse teostamisel kui ka vajadust kaebusi kiirelt menetleda.

d)Eesti õiguses on heaks näiteks tavapärasest erinevaks, kiiret menetlust tagavaks regulatsiooniks erikord hankeasjade menetlemiseks sh kaebeõiguse osas (HKMS § 266 280), millest sobiks juhinduda ka saneerimismenetluses määruskaebuste menetlemisel.

Hankeasjas on edasikaebetähtaeg nii ringkonna- kui Riigikohtule 10 päeva edasikaevatava kohtulahendi avalikult teatavaks tegemisest arvates. Kui kohtulahendi avalikult teatavaks tegemise aega ei ole menetlusosalisele teatavaks tehtud hakkab edasikaebetähtaeg kulgema kohtulahendi kättetoimetamisest arvates. (HKMS § 278). Hankeasjas avalduse, sealhulgas kaebuse käiguta jätmisel on avalduse esitaja kohustatud avalduse puudused kõrvaldama kahe tööpäeva jooksul käiguta jätmise määruse kättetoimetamisest arvates (HKMS § 271 lg 4). Kohtul on kohustus kaebuse vastavust seaduses sätestatud kaebuse saamisest ühe tööpäeva jooksul. Vastustaja on kohustatud esitama kohtule seitsme päeva jooksul kaebuse saamisest arvates kirjaliku vastuse (HKMS § 274). Menetlusosalisel on õigus esitada kohtule menetluse kiirendamise taotlus juhul, kui hankeasi on kohtu menetluses olnud vähemalt 15 päeva, samuti juhul, kui kohus lükkab kohtuistungil asja arutamise edasi kauemaks kui 15 päevaks (HKMS § 273 lg 2). Menetluse kiirendamise taotluse lahendab kohus viivitusega (HKMS § 273 lg 3). Esimese astme kohus peab hankeasja läbi vaatama 45 päeva jooksul kaebuse esitamisest arvates (HKMS § 275 lg 2). Kuigi seaduses ei ole sätestatud kaebuse läbivaatamise tähtaega ringkonna- ja riigikohtu jaoks, siis praktikas püüavad ka kõrgemad kohtud järgida 45 päevast menetlustähtaega.

e)Võimalikud meetmed kava kinnitamise(mittekinnitamise) määruse peale esitatud määruskaebuse läbivaatamise kiirendamiseks (eeldavad SanS § 37 lg 3 muutmist) :

- Lühendada kaebetähtaega määruskaebuse esitamisel nii ringkonnakohtusse kui ka Riigikohtusse 10 päevale edasikaevatava määruse avalikult teatavaks tegemisest arvates (erinev tähtaeg võrreldes TsMS § 661 lgs.2 sätestatuga)⁶⁹⁹
- Kaebus esitatakse otse ringkonnakohtule (TsMS § 663 ei kohaldu)
- Piirata kaebeõigust omavate isikute ringi (õigus kaevata määrus peale, millega maakohus kava kinnitas, on üksnes võlausaldajal, kes esitas kava osas eelneva kirjaliku vastuväite ja hääletas kava vastu)⁷⁰⁰
- Määruskaebuse läbivaatamisele kaasatakse puudutatud isikutena üksnes need võlausaldajad, kes on kaebuse esitanud ja võlgnik. Ringkonnakohtul endal on õigus kaasata määruskaebuse läbivaatamisele teisi võlausaldajaid, keda kava puudutab.
- Kui kaebus on esitatud puudustega, on ringkonnakohtul õigus jätta kaebus menetlusse võtmata, puuduste kõrvaldamise menetlust vastavalt TsMS §-le 340₁ ei toimu või ei ületa puuduste kõrvaldamiseks antav tähtaeg 2 tööpäeva.
- Saneerimisseaduses sätestatakse põhimõte, et ringkonnakohus ja Riigikohus vaatavad määruskaebuse läbi asjatu viivitusega. Alternatiivselt on võimalik kaaluda ringkonnakohtule sarnaselt maakohutuga kaebuse lahendamiseks tähtaja määramist, 30 -45 päeva.
- Menetlusosalisel on õigus esitada menetluse kiirendamise taotlus juhul, kui määruskaebus on olnud ringkonnakohtu menetluses vähemalt 15 päeva. Samuti võib menetluse kiirendamise

⁶⁹⁹ Kaebuse esitamist piirava tähtaja kehtestamine ei tohi muuta kaebeõiguse kasutamist võimatuks või üleliia raskeks, Tegemist on põhiseaduse riivega. Direktiiv ei sätesta konkreetseid meetmeid ega ka kaebetähtaegu, mistõttu tuleb kaebetähtaegade sätestamisel arvestada põhiseadusest tulenevate nõuetega. Põhiseaduslik miinimum peaks olema tagatud. Seega peab riik saneerimisasjas kaebetähtaja kehtestamisel arvestama ühelt poolt kiire menetluse ja teiselt poolt tõhususe põhimõttega, lisaks ka põhiseaduslike nõuetega. vt PS komm 2012, lk 202jj

⁷⁰⁰ VÕVS § 26 lg 2 kohaselt võib määruse peale, millega ümberkujundamiskava kinnitatakse või kinnitamata jäetakse, määruskaebuse esitada võlausaldaja juhul, kui ta esitas sellele eelnevalt vastuväite.

taotluse esitada juhul, kui kohus lükkab kohtuistungi asja arutamiseks edasi kauemaks kui 15 päeva. Menetluse kiirendamise taotluse peab kohus lahendama viivituseeta.

- o Piirata määruskaebuse alust ja lubada kaebuse esitamist üksnes järgmistel asjaoludel:
 - a) Võlausaldaja peab kaebuse esitamisel tõepäraselt ära näitama, et ta seatakse pankrotikavaga oluliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks ilma saneerimiskavata ja et nimetatud kahju ei saa hüvitada saneerimiskavaga selleks ettenähtud vahendite arvel (see eeldaks seaduse muutmist nii, et saneerimiskava kujundavas osas on võimalik ette näha vahendid juhaks, kui üks võlausaldajatest tõendab enda halvemasse olukorda sattumist. Need asjaolud tuleb välja selgitada väljaspool saneerimismenetlust (eeskujuks Saksa seaduse § 253);
 - b) kava koostamisel, vastuvõtmisel, kinnitamisel on oluliselt rikutud menetlusõigusnormi.
- o Kaebuse lahendamisel võetakse arvesse saneerimiskava faktilist täitmist.

Seega võiks kaebeõiguse teostamine saneerimiskava kinnitamise /kinnitamata jätmise määrusele olla reguleeritud järgmiselt: Kaebuse kava kinnitamise määrupeale saab esitada üksnes see eriarvamusele jäänud võlausaldaja, kes on eelnevalt esitanud kava osas kirjaliku vastuväite ja hääletanud seejärel kava kinnitamisele vastu. Määruskaebuse aluseks saab olla üksnes oluline menetlusõigusnormi rikkumine kava koostamisel, vastuvõtmisel või kinnitamisel; või saneerimiskavaga eriarvamusele jäänud võlausaldaja seadmine oluliselt halvemasse olukorda, kui ta oleks ilma saneerimiskavata ja nimetatud kahju ei saa hüvitada saneerimiskavas selleks ettenähtud vahendite arvel.

Määruskaebuse esitamise tähtaeg on 10 päeva määrupeale avalikult teatavaks tegemisest (alternatiivselt kättetoimetamisest) arvates. Määruskaebus esitatakse otse ringkonnakohtule. Määruskaebuse esitamine ei peata määrupeale, millega kohus saneerimiskava kinnitas, täitmist, kui ringkonnakohtus ei otsusta teisiti. Menetlusosalisteks määruskaebemenetluses on võlgnik ja määruskaebuse esitanud võlausaldaja. Saneerimisnõustajal on õigus osaleda määruskaebemenetluses arvamuse andmiseks. Ringkonnakohtul on õigus kaasata määruskaebemenetluses teisi võlausaldajaid, keda saneerimiskava puudutab. Saneerimiskava täitmisele mitteasumine võlgniku poolt võib olla aluseks võlausaldaja määruskaebuse rahuldamisele. Ringkonnakohtus peab vaatama määruskaebuse läbi ilma asjatu viivituseeta/alternatiivselt tuleb määrata seadusega ringkonnakohtule tähtaeg kaebuse läbivaatamiseks 30-45 päeva. Määruskaebuse läbivaatamisel on ringkonnakohtul õigus saneerimiskava tühistada või jätta maakohtu määru saneerimiskava kinnitamiseks muutmata. Ringkonnakohtul on õigus kinnitada kava koos muudatustega, mis ei avalda saneerimiskavale olulist mõju ja mis ei vaja seetõttu võlausaldajate poolset läbihääletamist ja nõusolekut (eelkõige kirja- ja arvutusvead). Ringkonnakohtu määrupeale saab edasikaevata Riigikohtusse. Kaebetähtaeg on 10 päeva ringkonnakohtu määrupeale avalikustamisest (alternatiivselt kättetoimetamisest). Riigikohtus peab vaatama kaebuse läbi ilma asjatu viivituseeta.

f) Art 16 lõige 3 esimene lause (kaebusel ei ole kava täitmist peatavat toimet)- siseriiklik õigus on Direktiiviga kooskõlas, kuna kaebuse esitamine ei peata kinnitatud kava täitmist ja kava on kohe täidetav (SanS § 37 lg 3). Sama sätestab üldnormina TsMS § 665 lg 1.

g) Art 16 lõige 3 teine lause on soovitusliku iseloomuga (liikmesriik võib sätestada edasikaebamise korral kohtu õiguse kava täitmine peatada). TsMS § 665 lg 2 kohaselt kohus, kelle määrust vaidlustatakse ja määruskaebust läbivaatav ringkonnakohtus võivad enne määruskaebuse lahendamist määruskaebust tagada, muu hulgas peatada vaidlustatud määrupeale täitmise või kohaldada muid esialgse õiguskaitse vahendeid. Kuna SanS § 4 kohaselt kohaldatakse saneerimismenetluses tsiviilkohtumenetluse seadustikus hagita menetluse kohta sätestatud, kui saneerimisseadusest ei tulene teisiti, siis on võimalik ka tõlgendus, et kohtud võivad TsMS § 665 lg 2 alusel saneerimiskava täitmise ka peatada määruskaebuse läbivaatamise ajaks.

h) Art 16 lõige 4 (kaebust läbi vaatava kohtu pädevus) – Direktiivi kohaselt võib kõrgem kohus kaebuse rahuldamise korral kas 1) saneerimiskava tühistada (2) saneerimiskava kinnitada ilma muudatusteta (3). saneerimiskava kinnitada koos muudatustega, kui see on siseriiklikus õiguses ette nähtud.

Analüüsi koostajad ei pea Eesti osas põhjendatuks anda kaebust läbi vaatavale ringkonnakohtule õigus kava muutmiseks, va ilmsete ebatäpsuste, arvutus ja kirjavigade parandamine, milleks ei ole vaja võlausaldajate läbihääletust. Kava muutmise kaebemenetluses korras eeldaks ka kõigi võlausaldajate kaasamist määruskaebemenetluses menetlusosalistena ja muudatustepanekute läbihääletamist

võlausaldajate poolt, mis venitaks ebamõistlikult saneerimismenetlust ja ei soodustaks ettevõtja poolt kava täitmisele asumist. Kui kõrgemal kohtul ei ole õigust kinnitada kava koos muudatustega, siis puudub vajadus siseriiklikus õiguse muutmiseks ringkonnakohtu pädevuse osas, samuti puudub vajadus reguleerida hüvitise maksmist kahju kandnud isikule, kelle edasikaebus rahuldati (Direktiivi art 16 lg 4 b alternatiivne ettepanek). Pigem peaks kaebemenetluses olema saksa õiguse eeskujul suund sellele, et suunata üksikkaebaja võimaluse korral kaebemenetlusest välja, iseseisvasse vaidlusesse, mille tagamiseks peaks olema saneerimiskavas ettenähtud rahalised vahendid.

4.9.7.1. Ettepanekud seoses siseriikliku õiguse tõhustamisega (kaebeõiguse piiramine menetluslikele määrustele)

a) Piirata ja mitte lubada kaebeõigust määrusele, millega kohus määrab kindlaks võlausaldaja nõude suuruse (SanS § 13 lg 6). Võlausaldaja saab kohtu rikkumisele tema nõude suuruse määramisel tugineda kava kinnitamist(mitte kinnitamist) vaidlustades. Kuna kohtu määrusel, millega määratakse kindlaks tema nõude suurus on tähtsust üksnes saneerimismenetluses, siis ei riku tema õigusi olukord, kus ta saab sellele asjaolule tugineda alles saneerimismenetlust lõpetava määruse peale kaevates. Samas on võlausaldajal õigus vaielda oma nõue selgeks väljaspool saneerimismenetlust. Analoogselt Norras kehtiva regulatsiooniga saab kehtestada, et võlausaldaja nõudel võib kohus määrata, et võlgnik annab vaidluse all oleva nõude osas võlausaldajale tagatise (sh makse kohtu deposiiti). Sellisel juhul peab võlausaldaja määratud aja jooksul algatama hagimenetluse valduse lahendamiseks.

b) Määruse peale, millega kohus otsustab saneerimisnõustaja vabastamise (SanS § 19 lg 1) piirata kaebeõigust ringkonnakohtuga. Kuna sisuliselt on vaidluse lahendamisel tegemist asjaolude hindamisega, mida Riigikohus teha ei saa, siis ei ole põhjendatud Riigikohtusse kaebamise õiguse olemasolu.

c) SanS § 30 lg 1 (vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse menetlusse võtmine) määruse peale ei pea saama määruskaebust esitada (SanS § 30 lg 7 tuleb muuta).

d) Määruse peale, millega kohus eksperdi vabastab SanS § 34 lg 1 punktis 3 nimetatud alusel, ei pea saama esitada määruskaebust. SanS § 31 lg 5 järgi kohaldatakse eksperdi suhtes tsiviilkohtumenetluse seadustikus eksperdi kohta sätestatud, arvestades saneerimisseadusest tulenevaid erisusi. Tsiviilkohtumenetluse seadustik ei näe ette eksperdi õigust esitada kaebus enda vabastamise peale, sõltumata põhjusest. Kui kohtul on õigus ekspert nimetada, siis on tal ka õigus ekspert vabastada. Eksperdil on õigus saada tasu eksperdina tehtud töö eest. Oma võimalikke rikutud õigusi vabastamisel saabki ekspert kaitsta tasu ja kuluhüvitise taotluse menetlemise käigus SanS § 33 alusel. Riigikohtule edasikaebust esitada ei peaks saama.

4.9.8. Mõjude analüüs

Probleem 1. Kaebuse menetlemine saneerimiskava kinnitamise/mittekinnitamise määruse peale võtab kõrgemates kohtutes liiga kaua aega. Praktikast on juhtumeid, mil maakohtu määruse jõustumine on võtnud aega kuni 3 aastat, mis ajal on nii võlgniku seisund kui ka võlausaldajate võimalused oma nõuete maksmapanekuks ebaselged.

Muudatusettepanek: Saneerimiskava kinnitamise /mittekinnitamise määruse peale esitatava määruskaebuse menetlemise reeglistik tuleb ümberkujundada tõhusaks ja kiireks. Eeskuju saab selleks võtta hankeasjade menetlemise regulatsioonist (HKMS §-d 272-280). Vastavalt tuleb täiendada SanS § 37 lg 3.

Mõju: Antud muudatusettepaneku primaarseks sihtrühmaks on kõrgemad kohtud: ringkonnakohtud ja Riigikohus. Muudatusettepaneku realiseerumine kiirendaks menetlust ringkonnakohtus ja Riigikohtus saneerimiskava kinnitamise/mittekinnitamise määruste läbivaatamisel, eesmärgiga tekitada õigusselgus (maakohtu määruse jõustumine) saneerimiskava osas võimalikult kiiresti. Mõju tuleb hinnata oluliseks nii sihtrühmale kui ka kogu saneerimismenetluse läbiviimise seisukohast, st ühiskonnale. Muudatusettepanek ei eelda täiendavaid ressursse ringkonnakohtutes, tulemus on võimalik saavutada töökorralduslike meetmete, prioriteetide ümberseadmise kui ka probleem nr 2 lahendusettepanekute (menetlusosaliste ringi täpsustamine määruskaebemenetlus) kaudu (nende koosmõjus).

Sekundaarseks sihtrühmaks saab pidada ettevõtluskeskkonda, st võlgnikku ja võlausaldajaid, sest muudatuse lõplik eesmärk on saneerimismenetluse läbiviimise kiirendamine. Seda mõju tuleb hinnata iga konkreetse saneerimismenetluse seisukohalt oluliseks. Kaebetähtaegade lühendamisel on mõju

kaebeõigusega isikute halduskoormusele, sest nad peavad suutma kaebuse esitada lühema aja jooksul. Kuna kaebeõigust omavad isikud on saneerimismenetluse käiguga kursis ja kohtule on saneerimiskava kinnitamiseks kehtestatud seadusega tähtaeg, siis see eelteadmine tasakaalustab tähtaegade lühendamise seotud mõningase negatiivse mõju kaebeõigust omavatele isikutele. Kokkuvõtlikult tuleb mõju kaebeõigust omavate isikute halduskoormusele lugeda keskmiseks.

Probleem 2. SanS § 37 lg 3 kohaselt võib maakohu määruse peale, millega kohus saneerimiskava kinnitas või jättis kinnitamata, kaevata võlgnik või võlausaldaja. Kaebeõigus on igal võlausaldajal, sõltumata sellest, kas ta esitas eelnevalt vastuväite. Kuna erinorm puudub, on määruskaebemenetluse osalejad kõik saneerimismenetluse osalejad, mis aeglustab kaebuse läbivaatamist.

Muudatusettepanek: Lubada määruskaebust esitada üksnes sellel võlausaldajal, kes on varasemalt esitanud saneerimiskava vastu põhjendatud vastuväite ja hääletanud saneerimiskava vastuvõtmise vastu. Määruskaebemenetluse osalised on võlgnik ja määruskaebuse esitanud isik, kui määruskaebuse esitaja ei ole võlgnik. Määruskaebust läbivaataval kohtul on õigus kaasata kaebuse menetlemisse ka teisi võlausaldajaid seisukoha andmiseks omal algatusel. Vastavalt tuleb muuta SanS § 37 lg 3.

Mõju. Muudatuse mõju on määruskaebemenetluse ja kogu saneerimismenetluse kiirendamine pärast maakohu hinnangut saneerimiskavale. Primaarne sihtgrupp on võlausaldajad, kes peavad juba varakult hindama, kas nad soovivad saneerimiskava kinnitamise korral seda kõrgemas kohtuastmes vaidlustada. Samas ei piira väljapakutud muudatus oluliselt võlausaldaja kaebeõigust, sest oma vastuväite koostatud kavale enne hääletamist saab võlausaldaja põhistada vabas vormis ja ta ei pea selleks tegema eraldi kulutusi õigusabile. Muudatuse tulemusena ei oleks määruskaebemenetluse osaliseks kõik võlausaldajad. Kõik need võlausaldajad, kes ei ole maakohu määrusega nõus ja on eelnevalt vormistanud ka vastuväite saneerimiskavale, saavad jätkuvalt määruskaebemenetluses osaleda. Ülejäänud võlausaldajad ei pea enam edasises menetluses osalema, mis vähendab nende halduskoormust, samuti kulutusi (sh kulutusi õigusabile, mis võivad seonduda määruskaebusele vastuse koostamisega, kohtule vastamisega jms): Kuna kohtul on kooskõlas TsMS § 198 lg-ga 3 õigus lisaks kaebuse esitanud isikule kaasata ka teisi isikuid, siis võib võlausaldaja, kes on osalemisest huvitatud, esitada kohtule vastava taotluse enda kaasamiseks määruskaebemenetlusse. Sellega on tasakaalustatud võlausaldaja huvi olla teatud olukorras kaasatud ka määruskaebuse menetlusse. Mõju võlausaldajatele määruskaebusemenetluses tuleb kokkuvõttes hinnata keskmiseks.

Sekundaarseks mõjugrupiks on kohtud, eriti ringkonnakohtus ja Riigikohtus, kelle halduskoormus seoses teadete saatmisega, kättetoimetamisega, vastuste nõutamise ja võlausaldajate paljususe olukorras märkimisväärne. Seega on mõju kohtutele oluline, positiivne ja aitab kiirendada koosmõjus probleem 2 lahendusega määruskaebuse läbivaatamist saneerimismenetluses.

Probleem 3. Saneerimismenetluse tõhustamiseks on vajalik vähendada kaebeõigust korralduslike määruste peale saneerimismenetluses, sh kaebeõigust Riigikohtusse. Tegemist on meetmega siseriikliku õiguse tõhustamiseks.

Muudatusettepanek:

-Piirata ja mitte lubada kaebeõigust määrusele, millega kohus määrab kindlaks võlausaldaja nõude suuruse (SanS § 13 lg 6). Võlausaldaja saab kohtu rikkumisele tema nõude suuruse määramisel tugineda kava kinnitamist(mitte kinnitamist) vaidlustades.

-Määruse peale, millega kohus otsustab saneerimisnõustaja vabastamise (SanS § 19 lg 1) piirata kaebeõigust ringkonnakohtuga. Kuna sisuliselt on vaidluse lahendamisel tegemist asjaolude hindamisega, mida Riigikohtus teha ei saa, siis ei ole põhjendatud Riigikohtusse kaebamise õiguse olemasolu.

-SanS § 30 lg 1 (vastuvõtmata saneerimiskava kinnitamise avalduse menetlusse võtmine) määruse peale ei pea saama määruskaebust esitada (SanS § 30 lg 7 tuleb muuta).

- Määruse peale, millega kohus eksperdi vabastab SanS § 34 lg 1 punktis 3 nimetatud alusel, ei pea saama esitada määruskaebust. Oma võimalikke rikutud õigusi vabastamisel saabki ekspert kaitsta tasu ja kuluhüvitise taotluse menetlemise käigus SanS § 33 alusel. Riigikohtule edasikaebust esitada ei peaks saama.

Mõju: Primaarne mõju kaebeõiguse piiramisel on isikutele, keda see puudutab, st saneerimisnõustajad, eksperdid, võlausaldajad. Saneerimisnõustajate ja ekspertide tasuvaidlused on piiratud ringkonnakohtuga. Kuna kohtu määruel, millega määratakse kindlaks võlausaldaja nõude suurus on tähtsust üksnes saneerimismenetluses, siis ei riku tema õigusi olukord, kus ta saab sellele asjaolule tugineda alles saneerimismenetlust lõpetava määruse peale kaevates. Samuti on võlausaldajal õigus vaielda oma nõue selgeks väljaspool saneerimismenetlust.

Kõik muudatused, mis piiravad kaebeõigust, avaldavad mõju kohtute tegevusele, kohtuasjade arv kõrgema astme kohtutes väheneb, milline mõju on kohtutele positiivne. Arvestades tuleb arvestada

selliste kaebuste väikest arvu. Sekundaarne mõju on mõju ettevõtluskeskkonnale, menetlus kiireneb, mõju on positiivne. Kokkuvõttes tuleb kaebeõigust vähendamisest tuleneva mõju ulatust hinnata keskmiseks.

5. UUE RAHASTAMISE, VAHERAHASTAMISE JA MUUDE SANEERIMISEGA SEOTUD TEHINGUTE KAITSMINE

5.1. Vahe- ja uue rahastamise kaitse

5.1.1. Teema kirjeldus

Vahe- ja uue rahastamise kaitse küsimus seondub eelkõige antud tehingutele kaitse andmises saneerimismenetlusele järgnevas maksejõuetusmenetluses. Kaitse väljendub esiteks selles, et nimetatud tehinguid ei saaks pankrotimenetluses tagasi võita. Teiseks selles, et rahastamise andjatel ei tekiks tsiviil-, haldus või kriminaalvastutust seoses saneerimismenetluse raames ettevõtja finantseerimisest tulenevalt asjaolust, et rahastamine kahjustab kõikide võlausaldajate huvisid. Lisaks vahe- ja uue rahastamise kaitsele on uue finantseeringu kaasamise soodustamiseks vajalik anda vahe- ja uue rahastamise tehingutele järgnevas pankrotimenetluses ka teatud eelis teiste võlausaldajate ees, mis tähendab nõude rahuldamise eelisjärjekohta.

5.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivi preambula kohaselt võib saneerimiskava edu oleneda sellest, kas võlgnikule laieneb rahaline abi, et toetada esiteks ettevõtte tegevust saneerimise üle läbirääkimiste pidamise ajal (*vaherahastamine*) ja teiseks kava rakendamist pärast selle kinnitamist (*uus rahastamine*) (preambula p 66). Direktiiv reguleerib vahe- ja uue rahastamise kaitsmisega seonduvalt nii tehingute tühisuse kui rahastamise andjate vastutusega seonduvat. Samuti annab Direktiiv liikmesriikidele valikuõiguse vahe- ja uue rahastamise nõuetele maksejõuetusmenetluses eelisjärjekorra andmise osas.

1. **Vaherahastamise mõiste.** Direktiivi Art 2 lg 1 p 8 järgi kujutab vaherahastamine endast olemasolevalt või uuel võlausaldajalt saadud uut rahalist abi, mis sisaldab vähemalt konkreetsete täitemeetmete peatamise ajal antavat rahalist abi, ning mis on mõistlik ja viivitamatult vajalik, et võlgniku ettevõtte saaks edasi tegutseda, või vajalik selle ettevõtte väärtuse säilitamiseks või suurendamiseks.
2. **Uue rahastamise mõiste.** Direktiivi Art 2 lg 1 p 7 kohaselt kujutab uus rahastamine endast olemasolevalt või uuel võlausaldajalt saadud uut rahalist abi, mis on mõeldud saneerimiskava rakendamiseks ja mis on sellesse saneerimiskavasse lisatud.
3. **Rahalise abi mõiste sisustamine.** Direktiivi preambula p-i 66 järgi tuleks rahalist abi mõista laias tähenduses, mis hõlmab raha või kolmanda isiku tagatiste andmist ning vara, inventari, tooraine tarnimist ja esmatähtsate teenuste pakkumist, näiteks pakkudes võlgnikule pikemat tagasimakseperioodi.
4. **Kaitse tagasivõitmise eest.** Direktiivi Art 17 lg 1 p a) kohaselt tagavad liikmesriigid, et uut rahastamist ja vaherahastamist kaitstakse piisavalt. Võlgniku järgneva maksejõuetuse korral tuleb tagada vähemalt, et uut rahastamist ja vaherahastamist ei tunnistata tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks. Liikmesriigid võivad lõike 1 kohaldamisalast välja jätta vaherahastamise, mis on antud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda (Art 17 lg 3).
5. **Rahastuse andnud isikute kaitse tsiviil-, haldus- või kriminaalvastutuse eest.** Direktiivi Art 17 lg 1 p b). Liikmesriigid tagavad, et uut rahastamist ja vaherahastamist kaitstakse piisavalt. Võlgniku järgneva maksejõuetuse korral tuleb tagada vähemalt, et sellise rahastamise andjatele ei teki tsiviil-, haldus- või kriminaalvastutust tulenevalt sellest, et selline rahastamine kahjustab kõikide võlausaldajate huvisid, välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigi õiguses. Liikmesriigid võivad lõike 1 kohaldamisalast välja jätta vaherahastamise, mis on antud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda (Art 17 lg 3).
6. **Kaitse sidumine ex-ante kontrolliga ja kava kinnitamisega.** Liikmesriigid võivad näha ette, et Art 17 lõikes 1 toodud kaitse saab uus rahastamine ainult siis, kui kohus on saneerimiskava kinnitanud ja vaherahastamine üksnes siis, kui on tehtud *ex ante* kontroll (Art 17 lg 2).
Vaherahastamine. Direktiivi preambula kohaselt (p 68) ei ole vaherahastamise pikendamise korral pooltel teada, kas saneerimiskava lõpuks kinnitatakse või mitte. Seetõttu ei peaks liikmesriigid olema kohustatud piirama vaherahastamise kaitset juhtudega, kui kava võtavad vastu võlausaldajad või selle kinnitab kohus või haldusasutus. Võimaliku kuritarvitamise

vältimiseks tuleks kaitsta üksnes rahastamist, mis on kuni kõnealuse kava kinnitamiseni mõistlikult ja viivitamatult vajalik, et võlgniku ettevõtte saaks edasi tegutseda, või selle ettevõtte väärtuse säilitamiseks või suurendamiseks. Direktiiv ei peaks takistama liikmesriikidel kehtestamast vaherahastamise suhtes *ex ante* kontrollimehhanismi. *Ex ante* kontrolli vaherahastamise või muude tehingute suhtes võib teha saneerimisnõustaja, võlausaldajate komitee või kohus.

Uus rahastamine. Direktiivi preambula järgi (p 68) peaks liikmesriikidel olema võimalik piirata uue rahastamise kaitse juhtudega, kui kava on kohtus kinnitatud.

7. **Vahe- ja uue rahastamise eelisjärjekord järgnevas pankrotimenetluses.** Direktiivi Art 17 lg 4 kohaselt võivad liikmesriigid ette näha, et uue rahastamise või vaherahastamise andjatel on õigus saada järgnevas maksejõuetusmenetluses väljamakseid eelisjärjekorras enne võlausaldajaid, kellel oleks muidu prioriteetsed või samas järgus olevad nõuded. Ka Direktiivi preambulas märgitakse, et uute laenuandjate julgustamiseks võtta rahalistes raskustes võlgnikku investeerimisega kaasnevat suuremat riski, võib osutada vajalikuks täiendavate stiimulite kasutamine, nt järgnevas maksejõuetusmenetluses sellisele rahastamisele vähemalt tagamata nõuete ees eelisõiguse andmine (preambula p 68).
8. **Muud alused vahe- ja uue rahastamise tühiseks, kehtetuks, mittetäidetavaks lugemiseks ning tsiviil-, haldus-, kriminaalvastutuse tekkeks.** Direktiivi preambula (p 67) kohaselt ei peaks Direktiiv piirama muid aluseid, millele tuginedes saab tunnistada uue rahastamise ja vaherahastamise tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks või kohaldada sellise rahastamise pakkujatele tsiviil-, kriminaal- või haldusvastutust, nagu on ette nähtud riigisisises õiguses. Sellised muud alused võivad muu hulgas hõlmata pettust, halvas usus tegutsemist, teatavat liiki pooltevahelisi suhteid, mida võib pidada huvide konfliktiks, näiteks tehingud seotud poolte või aktsionäride või osanike ja äriühingu vahel või selliste tehingute korral, kus üks pool saab vara või tagatise, millele tal ei olnud õigust tehingu tegemise ajal või tehingu tegemise viisi tõttu.

5.1.3. Kehtiv õigus

Tagasivõitmine. Kehtivas õiguses (st ennekõike PankrS) Direktiivis sätestatud vahe- ja uue rahastamise tehingute kaitsmisega seonduvad spetsiifilised normid puuduvad. Tagasivõitmist pankrotimenetluses reguleerivad PankrS § 109 jj. Üldistatult saab öelda, et pankrotiseaduses seonduvad tagasivõitmise üld- ja erialused kas ajavahemikuga ajutise halduri nimetamisest pankroti väljakuulutamiseni, ebatavalise täitmise (maksevahend või täitmine enne tähtpäeva) või tagatise andmisega olukorras, kus võlgnik oli juba maksejõuetu ja võlausaldaja või tagatise saaja teadis või pidi maksejõuetusest teadma, samuti võlausaldajate huvide kahjustamisega, millest võlgnik ja/või võlausaldaja olid teadlikud või pidid teadlikud olema.

Tsiviil-, haldus- ja kriminaalõiguslik vastutus. SanS ei näe ette kriminaal- ja haldusõiguslikku ning tsiviilõiguslikku erialusel vastutust seoses raskustes ettevõtja uue rahastamisega või vaherahastamisega. Tsiviilõiguslikku vastutust kahjunõude näol ei saa välistada olukorras, kus rahastamine toimus pahauskelt, mistõttu üldine tsiviilõiguslik vastutus kahjunõude näol peab säilima. KarS pankroti- ja täitemenetluse alaste süütegude puhul (KarS § 384, § 384¹, § 385) on teo toimepanijate ring piiratud võlgniku juhtorganite liikmetega, mistõttu uue ja vaherahastamise andjate osas on võimalik üksnes tsiviilõiguslik vastutus. Tsiviilõigusliku vastutuse puhul tuleks hagejal (nt pankrotihalduril⁷⁰¹) kahjunõude esitamisel tõendada, et uus või vaherahastamine ning nendega seotud tagatiste andmine oli võlausaldajate huve kahjustav. PankrS § 109 lg 1 kohaselt on võlausaldajate huvide kahjustamine tagasivõitmise eelduseks.

Vahe- ja uue rahastamise eelisõigus. SanS-is puuduvad vahe- ja uue rahastamise eelisjärjekoha osas normid. Ka PankrS ei sisalda norme, mis reguleeriksid saneerimismenetluse läbiviimiseks ja saneerimiskava täitmiseks ja võlgniku tegevuse jätkamiseks antud laenude eelisjärjekoha pankrotimenetluses. Majandustegevuse jätkamiseks antud krediiti ja krediidiandja eelisnõuet on PankrS-is käsitletud kompromissi raames §-is 186, mille lõike 1 kohaselt võib kompromissiga ette näha, et nende isikute nõuded, kes on andnud võlgnikule krediiti tema majandustegevuse jätkamise võimaldamiseks, rahuldatakse kompromissi tühistamise korral sellele järgnevas pankrotimenetluses enne ülejäänud pankrotivõlausaldajate nõudeid. Lõike 3 järgi tuleb kompromissis ette näha lõike 1 kohaselt rahuldatavate nõuete maksimumsumma. Lõike 4 kohaselt on isikul, kes on andnud võlgnikule krediiti tema majandustegevuse jätkamise võimaldamiseks, õigus nõuda oma nõude rahuldamist

⁷⁰¹ Eelduslikult tekib uue- või vaherahastuse põhjendatuse küsimus ennekõike saneerimismenetluse ebaõnnestumisele järgnevas pankrotimenetluses.

vastavalt käesoleva paragrahvi lõikele 1 üksnes juhul, kui võlgnik on krediidiandjaga kokku leppinud, millises ulatuses krediidist tulenev põhinõue, intressid ja kõrvalnõuded kuuluvad rahuldamisele vastavalt käesoleva paragrahvi lõikele 1, ja haldur on selleks kokkuleppeks andnud oma kirjaliku nõusoleku. Seega peab majandustegevuseks krediidi võtmine toimuma pankrotihalduri nõusolekul.

PankrS seletuskirjas märgitakse, et reeglina on saneeritava ettevõtte majandustegevuse jätkamine võimalik ainult täiendavate käibevehendite ehk lisakrediidi saamise korral, kuid krediidiandjad ei ole kuigi huvitatud täiendava laenu andmisest niigi maksejõuetuse äärel olevale ettevõtjale. Kui saneerimine ebaõnnestub ning kompromiss tühistatakse, riskivad nad sellega, et kompromissile järgnevas taastatud pankrotimenetluses rahuldatakse nende tagasimaksenõudest üksnes suhteliselt väike osa. Seetõttu nähti PankrS muutmise eelnõus Maailmapanga initsiatiivil ning Saksa pankrotiseaduse eeskujul ette anda sellisele krediidiandjale eelisseisund kõigi pankrotivõlausaldajate (§ 186) ning samuti uute, kompromissi kehtivuse ajal lepingulise nõude omandanud võlausaldajate (§ 187) suhtes. Krediidiandja nõude eelisjärjekorras rahuldamise eelduseks on krediidi maksimumsumma, intresside ja kõrvalnõuete täpne sisaldumine kompromissis ning halduri nõusolek (§ 186 lg 4) ning nõude rahuldamise eelisõigus kehtib üksnes pärast kompromissi tühistamist taastatud pankrotimenetluses (st krediidiandja on kindlustatud just nimelt ja ainult kompromissi ebaõnnestumisest tuleneva riski vastu, § 186 lg 1)⁷⁰².

Seega vähemalt kompromissi raames antava uue rahastuse osas on seadusandja tahe olnud suunatud uue rahastamise nõuete rahuldamisele enne kõiki teisi võlausaldajaid, kuid pärast § 146 lg 1 nimetatud väljamakseid.

5.1.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kehtiva õigus muutmise vajaduse juures on peamiseks uurimusküsimuseks kas ja millistel tingimustel oleks vaja sätestada eraldiseisev saneerimismenetluse spetsiifiline tagasivõitmist puudutav regulatsioon pankrotimenetluses. Ennekõike, kas ja mis tingimustel anda vahe- ja uuele rahastamisele kaitse tagasivõitmise eest saneerimismenetlusele järgneda võivas pankrotimenetluses arvestades seejuures lisaks pankrotiseaduses kehtestatud tagasivõitmise regulatsioonile ka kehtivat kohtupraktikat.

Lisaks tuleb reguleerida uue rahastamisega ja vaherahastamisega seonduv SanS-is nähes SanS-is ette vahe- ja uue rahastamise mõisted ning nähes ette regulatsiooni uue rahastamise kajastamiseks saneerimiskavas. Samuti tuleb lahendada küsimus, kas ja milline kontroll vahe- ja uue rahastamise osas on vajalik selleks, et tehingud saaksid kaitse tagasivõitmise eest.

Kehtiva õiguse muutmise vajadus seisneb uue regulatsiooni loomises, sest varasem regulatsioon hetkel puudub. Uus regulatsioon ei tohiks piirata tsiviilõiguslikku vastutust uue- ja vaherahastuse andmise pahauskuse korral, kusjuures vastutuse tekkimise aluseks ei saa olla ainuüksi asjaolu, et selline rahastamine kahjustab kõikide võlausaldajate huvisid.

5.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme.

Võrdlustabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitava seaduste (SanS ning PankrS) sätted.

⁷⁰² 01.01.2004 jõustunud PankrS seletuskiri, lk 61. Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/7f777586-e72c-319a-a0e7-3133fa683678/Pankrotiseadus>

Artiklist 17 tulenevad nõuded:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Art 17 lg 1 a): Liikmesriigid tagavad, et uut rahastamist ja vaerahastamist kaitstakse piisavalt. Võlgniku järgneva maksejõuetuse korral tuleb tagada vähemalt, et uut rahastamist ja vaerahastamist ei tunnistata tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks.	Jah	Sätted puuduvad Vajalik täiendada PankrS tagasivõitmise regulatsiooni Alternatiiv: näha SanS-is ette, et vahe- ja uue rahastamise tehingutele ei kohaldu teatud PankrS tagasivõitmise sätted
Art 17 lg 1 b): Liikmesriigid tagavad, et uut rahastamist ja vaerahastamist kaitstakse piisavalt. Võlgniku järgneva maksejõuetuse korral tuleb tagada vähemalt, et sellise rahastamise andjatele ei teki tsiviil-, haldus- või kriminaalvastutust tulenevalt sellest, et selline rahastamine kahjustab kõikide võlausaldajate huvisid , välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigid õiguses.	Jah	Kehtiv regulatsioon on piisav ja muutmist ei vaja
Art 17 lg 2: Liikmesriigid võivad ette näha, et lõiget 1 kohaldatakse uue rahastamise suhtes ainult siis, kui kohus on saneerimiskava kinnitanud, ja vaerahastamise suhtes ainult siis, kui on tehtud <i>ex ante</i> kontroll.	Ei	Sätted puuduvad. Vajalik täiendada PankrS tagasivõitmise regulatsiooni selliselt et tagasivõitmise sätete kohaldamine on välistatud üksnes juhul kui uut rahastust ette nägev saneerimiskava on kinnitatud ja vaerahastatus <i>on ex ante</i> kontrolli raames heaks kiidetud Alternatiiv: näha vastavad sätted ette SanS-is
Art 17 lg 3. Liikmesriigid võivad jätta lõike 1 kohaldamisalast välja vaerahastamise, mis on antud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda.	Ei	Sätted puuduvad Vajalik täiendada PankrS tagasivõitmise regulatsiooni selliselt, et vaerahastuse suhtes tagasivõitmise sätete kohaldamine ei ole välistatud kui vaerahastatus on antud pärast seda, kui võlgnik ei suuda oma sissenõutavaid kohustusi täita. Alternatiiv: näha vastavad sätted ette SanS-is
Art 17 lg 4. Liikmesriigid võivad ette näha, et uue rahastamise või vaerahastamise andjatel on õigus saada järgnevas maksejõuetusmenetluses väljamakseid eelisjärjekorras enne võlausaldajaid, kellel oleks muidu prioriteetsed või samas järgus olevad nõuded.	Ei	Sätted puuduvad Vajalik täiendada PankrS sätteid nõuete rahuldamisjärkude osas

5.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Uue finantseeringu tähtsust on rõhutanud ka mitmed rahvusvahelised soovitusel/ juhised. WB suunistes on rõhutatud vajadust lubada eelisjärgus finantseerimist, et tagada kiirete ettevõtte vajaduste rahuldamine, mis on tasakaalustatud kaitsemehhanismidega vältimaks võlausaldajate huvide kahjustamist. Seejuures annavad mitmed riigid uuele finantseeringule „super eelisõiguse“. Ka Euroopa Komisjoni soovitude kohaselt peaks liikmesriik tagama uuele finantseeringule teatava kaitse.⁷⁰³

⁷⁰³ Revisjoni lähteülesanne, lk 146-147.

5.1.4.3. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes märgitakse, et saneerimise õnnestumine võib sõltuda ettevõtja tegevuse jätkamiseks ja ümberkorraldamiseks vajaliku finantseeringu saamisest. Makseraskustes juriidilisel isikul ei pruugi olla kerge kaasata täiendavat raha, kuna võlausaldajad ei ole reeglina huvitatud vahendite paigutamisest majandusraskustes ettevõttesse. SanS-s puuduvad sätted, mis otseselt reguleeriksid uue finantseeringu õiguslikku tähendust saneerimismenetluses. PankrS § 186 näeb kompromissi tegemise korral ette regulatsiooni majandustegevuse jätkamiseks krediidi võtmise reeglid. Näiteks antakse PankrS § 186 lg-ga 1 krediiti andnud võlausaldajale eelisõigus teiste pankrotivõlausaldajate ees. Kaaluda tuleks, kas ka saneerimismenetluses ei tuleks anda uuele finantseeringule teatav eelisõigus.

Uue finantseeringu tähtsust on rõhutanud ka mitmed rahvusvahelised soovitused/ juhised. Maailmapanga maksejõuetusalases juhises on rõhutatud vajadust lubada eelisjärigus finantseerimist, et tagada kiirete ettevõtte vajaduste rahuldamine, mis on tasakaalustatud kaitsemehhanismidega vältimaks võlausaldajate huvide kahjustamist. Seejuures annavad mitmed riigid uuele finantseeringule „super eelisõiguse“. Ka Euroopa Komisjoni soovituste kohaselt peaks liikmesriik tagama uuele finantseeringule teatava kaitse.

Lähteülesanne: analüüsida tuleb, millisel viisil võiks olla lubatud uuele finantseeringule eelisõiguse andmine, sh milliste eeliste andmine võiks olla põhjendatud. Analüüs peab kajastama teiste riikide vastavaid lahendusi ja praktikat, mh Ameerika Pankroti Instituudi uuringu tulemusi ja soovitusi.⁷⁰⁴

5.1.4.4. Maailmapanga analüüs

WB raport käsitleb Direktiivi artikli 17 rakendussoovitusi punkt 2.17, milles tuuakse välja, et Direktiiv annab vahe- ja uue rahastamise tehingutele üksnes miinimumkaitse, välistades selliste tehingute tagasivõitmise või muul moel tühistamise.

Selleks, et tagada vahe- ja uue rahastamise regulatsiooni positiivne mõju saneerimismenetlustele, tuleks minna kaugemale Direktiivis ette nähtud miinimumnõetetest ja anda vahe- ja uuele rahastusele eelisjärjekoh, mis tagaks, et sellised nõuded täidetakse esmajärjekorras⁷⁰⁵.

Ühtlasi juhib Maailmapank tähelepanu sellele, et Direktiiv ei keela liikmesriigil näha ette sätteid, mis välistavad uuele rahastamisele erikohtlemise kui uus rahastus on antud pettuse või halvas usus tegutsemisega. Maailmapank märgib, et Art 17 lg 1 ülevõtmiseks on vaja eraldi sätet, mis kaitseks artiklis nimetatud tehinguid tagasivõitmise eest. Selliste normide loomisest tuleks kaaluda võimalust näha ette, et PankrS tagasivõitmise sätteid (nt §§ 109-114) vahe- ja uue rahastamise tehingutele ei kohaldata. Samuti tuleks üle vaadata PankrS § 146 lg 1 ja § 153 regulatsioon ning teha vastavad parandused⁷⁰⁶. Direktiivi Art 17 lg-tes 2 ja 3 antud valikuvõimaluste osas on Maailmapank skeptiline, kuna valikuõiguse rakendamine võib tekitada praktikas olulisi raskusi. Samas võib olla põhjendatud piirata uue rahastamise kaitse juhtudega, kui kohus on kava kinnitanud (Art 17 lg 2 lause esimene pool, mis puudutab uut rahastamist). Seega ei pea Maailmapank põhjendatuks siduda vaherahastamise kaitse tehingute eelneva kontrolliga.⁷⁰⁷

Maailmapank soovib kasutada Art 17 lg-s 4 antud valikuvõimalust ja näha ette, et vahe- ja uus rahastamine saavad järgnevas pankrotimenetluses eelise sama järjekoha või isegi kõrgema järjekohaga võlausaldajate ees. Liikmesriikidel on selles küsimuses erinev lähenemine. Nt Saksamaal võib saneerimiskava anda eelise võlausaldajatele, kes rahastavad võlgnikku pärast saneerimiskava kinnitamist või kes lubavad olemasolevate krediidiliinide jätkumist järelevalve perioodi jooksul. Sellisele rahastamisele antakse eelis kõigi teiste võlausaldajate, v.a tagatud nõuetega võlausaldajad, ees. Ühendkuningriigis võib haldur (*administrator*) võtta võlgniku varade vastu laenu. Sellistel laenutehingutel on eelis tagamata nõuetega võlausaldajate ees, kuna laen loetakse menetluskulud (*expense of the administration*). Samas ei saa sellised tehingud eelist olemasolevate tagatud nõuetega võlausaldajate ees, v.a juhul kui tagatis seda võimaldab. Prantsusmaal saab uus finantseering eelise

⁷⁰⁴ Revisjoni lähteülesanne, lk 146-147.

⁷⁰⁵ WB raport, lk 33.

⁷⁰⁶ Samas, lk 33.

⁷⁰⁷ Samas, lk 34.

teiste nõuete ees, v.a töötajate nõuded ja menetluskulud. Maailmapank märgib, et eelisjärjekoha küsimuse lahendamiseks ei ole ühte kindlat süsteemi, mida järgida.⁷⁰⁸

5.1.1.1 Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Vandeadvokaat ja saneerimisnõustaja Tarvo Lindmaa on töörühmale antud intervjuus avaldanud seisukohta, et uus rahastamine peaks olema eelistatud ning võrreldes pandipidaja õigustega peaks uue rahastuse positsioon sõltuma sellest, kas pant tuleb enne või pärast rahastust. Põhimõtte peaks olema, et uut raha tuleks eelistada vana võla suhtes.⁷⁰⁹

EMTA poolt töörühmale antud intervjuus toodi uue- ja vaherahastuse osas välja, et sellise rahastuse puhul on risk kuritarvitusteks ning pigem peaks eelistama lähenemist, et kõik võlausaldajad on võrdsed, mis lähtub põhimõttest, et ka uus- ja vaherahastus on teadlik risk.⁷¹⁰

Kohtunik Karin Sonntak leidis töörühmale antud intervjuus, et uus- ja vaherahastus võib olla eelistatud, kui ta ei ole pahatahtlik ning peaks minema allutatud laenuks. Kohtuliku kontrolli suhtes oli intervjuueeritav skeptiline, kuna kohus peaks küsimuse lahendama suhteliselt pimesi.⁷¹¹

Kohtunik Ülle Raag avaldas töörühmale antud intervjuus seisukohta, et kui keegi on valmis raskustes ettevõtet finantseerima, siis ta peaks oma riski eest eelise saama, kuid sellele peaksid olema piirangud.⁷¹²

5.1.4.5. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Kohtupraktikas ei ole uue- ja vaherahastamisega seonduvat analüüsitud (s.h PanrkS § 186 kohast majandustegevuse jätkamiseks võetavat krediiti).

5.1.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

5.1.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Hollandi seaduseelnõu järgi pärast võlgniku poolt kohtule avalduse esitamist või saneerimisnõustaja määramist tehtud tehingut ei tohi tunnistada tühiseks, kui kohus on sellise tehingu võlgniku taotluse alusel heaks kiitnud. Kohus annab nõusoleku tehingu tegemiseks, kui tehingu tegemine on vajalik selleks, et võlgnik saaks kava koostamise ajal oma tegevust jätkata ja tehingu heakskiitmise ajal on mõistlik eeldada, et tehing on kõigi võlausaldajate üldistes huvides ning tehing ei kahjusta ühegi üksikvõlausaldaja huve.⁷¹³ Hollandi seaduseelnõu seob seega vahefinantseeringu kaitse kohtu eelneva nõusolekuga ning kohtu poolse kontrolliga, et vähemalt tehingu heakskiitmise ajal saab eeldada, et tehing on kõigi võlausaldajate huvides. Uue finantseeringu osas näeb seaduseelnõu ette, et kohus ei kinnita saneerimiskava, kui võlgnik soovib kava rakendamiseks võtta uue finantseeringu ja see kahjustab oluliselt võlausaldajate üldiseid huve.⁷¹⁴

Leedu seadus kasutab sarnaselt Direktiivile vahe- ja uue rahastamise mõisteid. Vaherahastamisega on tegemist juhul kui olemasolev või uus võlausaldaja teeb ettevõtjale kättesaadavaks täiendavad vahendid finantsabina eesmärgiga aidata ettevõtjal finantsraskused ületada.⁷¹⁵ Uue rahastamisega on tegemist juhul kui olemasolev või uus võlausaldaja annab ettevõtjale täiendavad vahendid finantsabina eesmärgiga aidata ettevõtjal finantsraskused ületada ja selline abi on saneerimiskavaga heaks kiidetud.⁷¹⁶ Ettevõtjale antav abi finantsraskuste ületamiseks peab olema märgitud saneerimiskavas (Art 104 lg 2 p 10), samuti peab saneerimiskavas olema märgitud teave uue rahastamise kohta, näidates võetavate laenude summa ja tingimused ning meetmed, millega tagatakse krediidilepingute

⁷⁰⁸ Samas, lk 34.

⁷⁰⁹ Tarvo Lindmaa 13.03.2020 intervjuu

⁷¹⁰ EMTA 11.03.2020 intervjuu

⁷¹¹ Karin Sonntak 12.03.2020 intervjuu

⁷¹² Ülle Raag 10.03.2020 intervjuu

⁷¹³ Hollandi seaduseelnõu Art 42a. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii/>

⁷¹⁴ Hollandi seaduseelnõu Art 384 lg 2 f).

⁷¹⁵ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 2 p 20.

⁷¹⁶ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 2 p 15.

täitmine. Samuti tuleb märkida muud finantseerimisallikad (Art 104 lg 2 p 11). Leedu seaduse sõnastusest võib aru saada, et saneerimiskavas peab olema märgitud nii vahe- kui uus rahastamine.

Leedu seaduse kohaselt rahuldatakse enne teisi võlausaldajaid (v.a pandiga tagatud nõudega võlausaldajad, kelle nõue rahuldatakse pandieseme arvel) vahe- ja uuest finantseerimisest tulenevad nõuded, töötajate nõuded, menetluskulude nõuded. Samas ei ole Leedu seaduse sõnastusest võimalik aru saada, kas vahe- ja uue rahastamise nõuded on teiste eelisjärgu nõuetega *pari passu* või rahuldatakse vahe- ja uue rahastamise nõuded enne kõiki teisi eelisjärgu nõudeid⁷¹⁷.

Läti seaduse kohaselt võib saneerimiskava sisaldada tingimusi, mis annavad võlausaldajale, kes on kava rakendamiseks vajaliku finantseeringu andnud, uue finantseeringu nõude osas eelisjärjekoha võrreldes teiste võlausaldajatega. Kui saneerimismenetlus lõpetatakse ja võlgniku suhtes algatatakse pankrotimenetlus, siis koheldakse uuest finantseeringust tulenevat nõuet menetluskuluna. Uue finantseeringu nõuded ei tohi samas halvendada olemasolevate tagatud nõuetega võlausaldajate õigusi.⁷¹⁸

Rootsis võib võlgnik saneerimisnõustaja nõusolekul võtta uusi laene, mis saavad nn supereelisõiguse kommertspandi ja tagamata nõuetega võlausaldajate ees.⁷¹⁹

USA Ch 11 kohaselt kui võlgnik pärast menetluse algatamist võtab tagamata või tagatud laenu väljaspool oma tavapärasest majandustegevust (nt lühiajaline krediit selleks, et tasuda töötasusid) on selleks vastavalt pankrotikoodeksi §-le 364 vajalik kohtu nõusolek, samuti on vajalik teavitada võlausaldajaid. Kohus peab veenduma, et tehing tehakse mõistlikel tingimustel ja tehing edendab ettevõtte huve ning ei kujuta endast puudutatud isikute huvidele liigset riski⁷²⁰. Eeltoodu kohaldub nii olemasoleva krediidisuhte raames jätkuvalle finantseerimisele kui uuele finantseerimisele⁷²¹. Kohtu või võlausaldaja nõusolekut on vaja ka juhul kui võlgnik soovib kasutada ettevõtte tegevuse finantseerimiseks selliseid rahalisi vahendeid, mis on panditud võlausaldaja nõude tagamiseks (*cash collateral*). USA-s kohaldatakse seega nii vahe- kui uue finantseerimise puhul, mis väljuvad võlgniku tavapärase majandustegevuse raamest *ex ante* kohtu kontrolli nõuet⁷²².

Ilma nõusolekuta tehtud tehingud on pankrotihalduril võimalik tagasi võita.⁷²³

Pärast menetluse algatamist finantseerimistehingust tekkinud nõue loetakse menetluskulude (*administrative expense*) ja seda ei saa saneerimismenetluses vähendada⁷²⁴. Menetluskuluna rahuldatakse uuest finantseeringust tulenev nõue enne tagamata nõuetega võlausaldajate nõudeid, kuid pärast nn „super eelisõigusega“ menetluskulu nõudeid, tagamata nõuetega võlausaldajate nõudeid ja pankrotimenetluse kulusid⁷²⁵. Kui uuest finantseeringust tulenev nõue on tagamata, siis loetakse nõue n-ö tavaliseks menetluskuluks.

Kui võlgnik suudab näidata, et tagamata laenu saamine oli võimatu, võib kohus lubada uue finantseeringu nõude tagamiseks tagatisõiguse andmist, mis saab nn „super eelisõiguse“ teiste menetluskulude ees (*priming-lien loans*)⁷²⁶. Samas puudub kohtupraktikas üksmeel, kas selline „super eelisõigusega“ menetluskulu nõue saab eelisõiguse ka järgneva pankrotimenetluse kulude ees⁷²⁷. Sellise super-eelisõigusega laenu tagamiseks antakse üldjuhul võlausaldajale esimese järjekoha tagatisõigus võlgniku rahale, nõuetele või laos olevatele kaupadele⁷²⁸ ehk sellisele tagatisele, mis oleks võimalikult likviidne. Samuti võidakse laenulepinguga ette näha ja kohtu poolt heaks kiita *priming-lien* laenu tagatisena teise järjekoha tagatisõigus või esimese järjekoha tagatisõigus võlgniku varale, mis ei ole veel tagatisõigustega koormatud⁷²⁹. Nn *priming-lien* laene võib üldjuhul kasutada üksnes ettevõtja

⁷¹⁷ Leedu 01.01.2020 jõustunud seaduse Art 94 lg 2 p 1.

⁷¹⁸ E. Hellström (2013), lk 132.

⁷¹⁹ Restructuring and insolvency in Sweden: overview [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-501-9187?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-501-9187?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

⁷²⁰ R. de Weijs, M. Baltjes. Opening the Door for the Opportunistic Use of Interim Financing: A Critical Assessment of the EU Draft Directive on Preventive Restructuring Frameworks. *International Insolvency Review*, 27-2, 2018, p 233-234.

⁷²¹ J.L. Vris, R.London. An Introduction to DIP Financing, 2007, lk 2.

⁷²² Samas, lk 235.

⁷²³ USA pankrotikoodeksi § 549 (a). Vt ka <https://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/chapter-11-bankruptcy-basics>.

⁷²⁴ USA pankrotikoodeksi § 1129 (a) (9) ja § 1129 (b).

⁷²⁵ USA pankrotikoodeksi § 364 (b). Vt ka J.L. Vris, R.London. An Introduction to DIP Financing, 2007, lk 4.

⁷²⁶ USA pankrotikoodeksi 11 § 364 (c) (1).

⁷²⁷ J.L. Vris, R.London. An Introduction to DIP Financing, 2007, lk 4.

⁷²⁸ Samas, lk 4.

⁷²⁹ Samas, lk 4.

põhitegevuse jätkamiseks, nt töötajatele tasude maksmiseks, tarneahelate toimimiseks jne⁷³⁰. Kui uue finantseeringu andja nõue tagatakse olemasoleva võlausaldaja tagatisõigusega samal või eespool oleva tagatisõigusega peab võlgnik suutma kohtule näidata, et olemasoleva tagatud võlausaldaja õigused on piisavalt tagatud (*adequate protection* põhimõte)⁷³¹. *Adequate protection* põhimõte on oluline nii *priming-lien* uue finantseeringu puhul kui finantseeringu puhul, mis seisneb selles, et kohtu loal võib võlgnik ettevõtte tegevuse jätkamiseks kasutada nn sularahatagatiseks olevaid vahendeid, mis on tegelikult panditud võlausaldajale. Kirjanduses märgitaks, et sageli on *adequate protection* nõude täitmine äärmiselt keeruline kui varasem tagatud võlausaldaja esitab sularahatagatise kasutamisele või uue tagatisõiguse seadmisele vastuväiteid⁷³². *Adequate protection* põhimõte on sisustatud USA pankrotikoodeksi §-is 361, mille kohaselt võib tagatud võlausaldaja kaitse üldjuhul väljenduda kolmel viisil (perioodilised maksed, täiendav uus tagatis või nn väärtuspuhver). *Adequate protection* põhimõte kohaldub nii tagatud võlausaldaja suhtes, kes on nõustunud sularahatagatise kasutamisega võlgniku poolt või uute tagatisõiguste seadmisega tagatisesemele kui võlausaldajale, kes on eelnevateks tehinguteks nõusoleku andmisest keeldunud⁷³³. Olemasoleva tagatud võlausaldaja õiguste tagamiseks võib võlgnik anda võlausaldajale tagatiseks mõne muu eseme millisel juhul on üldjuhul vaidluskohaks uue tagatiseseme väärtus ja likviidsus. Nt on võlgnikul pooleliolev ehitise, mida ta pakub võlausaldajale tagatiseks selle vastu, et võlausaldaja lubaks võlgnikul kasutada tegevuse jätkamiseks sularahatagatiseks olevaid vahendeid, et pooleliolev ehitise lõpuni ehitada. Võlausaldaja saab sellisel juhul esitada vastuväite, et poolelioleva ehitise väärtus ei ole sama, mis sularahatagatise, kuna poolelioleva ehitise väärtus on oluliselt spekulatiivsem kui raha väärtus. Samuti võib ehitise olla juba koormatud varasemata tagatisõigustega ning madalama järjekoha tagatisõigus poolelioleval ehitisel ei ole sama väärtusega kui rahalised vahendid⁷³⁴.

Kõige levinumaks vaidluseks *adequate protection* põhimõtte puhul on küsimus sellest, kas võlgniku olemasoleva ja juba koormatud vara puhul eksisteerib nn väärtuse puhver (*equity cushion*), mis tähendab seda, et tagatiseks olev ese on väärt enam kui võlausaldaja nõue, millisel juhul ei ole olemasoleva tagatud võlausaldaja õigusi vaja täiendavalt kaitsta. Eelkõige on sellisel juhul vaidlusküsimuseks tagatiseks oleva eseme väärtuse määramisel kasutatav hinnangu meetod nt kas eseme väärtus tuleks määrata lähtudes tagatise realiseerimisest täitemenetluses või sellest, et ettevõtte võõrandatakse toimiva majandusüksusena või tagatise väärtusest likvideeriva menetluse korral⁷³⁵.

ABI poolt Ch 11 muutmiseks läbi viidud analüüsi lõppjärelused keskenduvad eelkõige uue finantseeringu tingimuste sidumisega varasemalt antud laenudega ja *adequate protection* iga. Näiteks ei tohiks ABI arvates kohus heaks kiita sellist uut finantseeringut, mille tingimuste kohaselt tasutakse uue finantseeringuga vanu laenukohustusi kas osaliselt või täielikult või muul viisil kujundatakse uue laenuga ümber menetluse algatamise eelseid laenukohustusi. Samuti ei tohiks kohus heaks kiita sellist uut finantseeringut, mille tagatisena soovitakse kasutada tagasivõitmise tehingutest saadavaid vahendeid⁷³⁶. Seoses *adequate protection* põhimõttega leiab ABI, et tagatud võlausaldaja nõude väärtuse kindlaksmääramisel tuleks lähtuda tagatiseks oleva(te) eseme(te) realiseerimisväärtusest väljaspool maksejõuetusmenetlust ehk realiseerimisväärtusest täitemenetluses⁷³⁷.

Saksamaal käsitletakse pärast menetluse algatamist antud rahastamist menetluskuluna (*administrative claims*) mis tuleb täielikult tasuda enne kõigi teiste võlausaldajate nõudeid, sh enne tagamata nõuetega võlausaldajate nõuete tasumist. Pärast menetluse algatamist võetavate laenude puhul tuleb fikseerida laenude maksimaalne summa (nn laenusumma piirmäär). Eelisjärjekoha saavad üksnes sellised laenud, mis laenusumma piirmäära ei ületa ja mille on heaks kiitnud haldur⁷³⁸. Praktikas tagatakse selliseid laene sageli kas tegevuse jätkamisest tekkiva rahavooga või pärast menetluse algatamist omandatud varaga, millele enne menetluse algatamist seatud tagatisõigused ei laiene⁷³⁹.

Ühendkuningriigis puuduvad eraldi vahefinantseerimise kaitsenormid, mis on eelkõige selgitatav Ühendkuningriigi üldise regulatsiooniga tagasivõitmise osas, mis ei lähtu mitte võlausaldajate

⁷³⁰ Samas, lk 4.

⁷³¹ USA pankrotikoodeksi § 364 (d) (1) (B).

⁷³² J.L. Vris, R.London. An Introduction to DIP Financing, 2007, lk 5.

⁷³³ Samas, lk 10.

⁷³⁴ Samas, lk 12.

⁷³⁵ J.L. Vris, R.London. An Introduction to DIP Financing, 2007, lk 13.

⁷³⁶ American Bankruptcy Institute Commission to Study the Reform of Chapter 11. 2012–2014, Final Report And Recommendations, lk 73.

⁷³⁷ Samas, lk 67.

⁷³⁸ Saksamaa pankrotiseaduse § 264.

⁷³⁹ Vt www.schubra.de/downloads/broschueren/0027_en.pdf.

kahjustamise kriteeriumist vaid sellest, kas tehingu teine pool, s.h krediidandi sai tehingut tehes eelise. Kirjanduses on leitud, et kuna puuduvad eraldi vahefinantseeringu kaitsenormid, siis väljendab olemasolevate võlausaldajate poolt vahefinantseeringu võimaldamine võlausaldajate usku ettevõtte jätkusuutlikkusesse⁷⁴⁰. Ühendkuningriigis võib haldur (*administrator*) võtta võlgniku varade vastu laenu. Sellistel laenutehingutel on eelis tagamata nõuetega võlausaldajate ees, kuna laen loetakse menetluskuluks (*expense of the administration*)⁷⁴¹.

Soome saneerimisseaduse kohaselt peab saneerimiskavas märkima ka kava finantseerimise viisid⁷⁴². Pärast menetluse algatamist võib võlgnik ilma saneerimisnõustaja nõusolekuta teha üksnes tehinguid, mis kuuluvad võlgniku tavapärase majandustegevuse hulka. Kuna tegevuse jätkamiseks võetav laen ega selle tagamine ei oleks võlgniku tavapärase majandustegevus on laenu võtmiseks vajalik saneerimisnõustaja nõusolek⁷⁴³. Saneerimisnõustaja avalduse alusel võib kohus lubada nn supereelisõigust menetluse ajal võetud uuele laenule. Kohus võib otsustada, et juhul kui sama vara tagab uut laenu ja võlgniku varasemat kohustust, siis uus laen on võrreldes endise kohustusega samal või eelisjärjekohal. Samas ei tohi selline eelisõiguse andmine oluliselt kahjustada olemasolevate tagatud võlausaldajate huve. Sellise eelisjärjekoha andmise eelduseks on asjaolu, et eelisjärjekohal on vajalik selleks, et tagada menetluse ajal finantseeringu saamine ja eelisjärjekoha andmine ei suurenda oluliselt olemasolevate tagatud võlausaldajate riske⁷⁴⁴. Sisuliselt on tegemist USA õigusest tuntud nn supereelisõigusega, kus kohtul on õigus lubada juba tagatisena kasutusel oleva võlgniku vara kasutamist ka uue finantseeringu tagatisena, kuid seda üksnes juhul kui varasema tagatud võlausaldaja õigused on piisavalt kaitstud (*adequate protection* põhimõte).

Pankrotimenetluses nõuete rahuldamise järjekorda reguleerib eraldi nõuete rahuldamise järjekorra seadus. Seaduse § 3a kohaldub saneerimismenetluse ajal tekkinud nõuetele. Sätte kohaselt määratakse saneerimismenetluse algatamise ja saneerimismenetluse lõpetamise ajavahemikul tekkinud nõuete järjekohat järjekorras pankrotimenetluses kindlaks saneerimisseaduse § 32 lg-s 2. Saneerimisseaduse § 32 lg 2 järgi kui võlgniku pankrot kuulutatakse välja enne saneerimiskava täitmist või kui saneerimismenetlus lõpetatakse ilma kava vastuvõtmiseta ning pankroti väljakuulutamise aluseks on avaldus, mille läbivaatamine oli edasi lükatud saneerimismenetluse tõttu või esitati avaldus 3 kuud pärast saneerimismenetluse lõpetamist, siis rahuldatakse saneerimismenetluse algatamise ja lõpetamise ajavahemiku jooksul tekkinud nõuded pankrotimenetluses pärast pandiga tagatud nõuetega võlausaldajate nõudeid. Samas seni veel tasumata saneerimisnõustaja tasu ning kulud tuleb siiski hüvitada enne eelnimetatud saneerimismenetluses tekkinud nõudeid. Eraldiseisvat eelisjärjekorda vahe- ja uuele rahastamisele seega ei ole, kuna kõik nõuded mis on tekkinud pärast saneerimismenetluse algatamist saavad ühesuguse eelise.

Belgias esitatakse saneerimiskava, milles on kajastatud ka uus finantseering kohtule kinnitamiseks ning läbi selle saadakse ka kaitse tagasivõitmise vastu. Hispaanias saavad finantseerimistehingud kaitse tagasivõitmise vastu juhul kui need on heaks kiidetud sõltumatu eksperdi poolt.⁷⁴⁵

5.1.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

ELI analüüsis leitakse, et võlausaldajad või omanikud on nõus saneerimisel olevasse ettevõttesse täiendavalt investeerima vaid siis kui on tagatud uue finantseeringu kaitse tagasivõitmise eest ning et sellisest finantseeringust tulenevad nõuded saavad eelisõiguse hilisemas pankrotimenetluses. Uus finantseering peab olema antud heas usus. Heausksust tuleb eeldada vähemalt selliste finantseerimistehingute puhul, mis sõlmiti teostatava saneerimiskava alusel (*feasible restructuring plan*).⁷⁴⁶ Kaitse tagasivõitmise eest peab olema tagatud nii vahe- kui uuele finantseeringule ja seda seaduse tasandil tagamaks vahe- ja uue rahastuse andjatele kindlustunne juba tehingu tegemise hetkel. Tagasivõitmine peaks olema võimalik üksnes juhul kui laenuandjad käitusid pahauskselt).⁷⁴⁷ Tagasivõitmise kaitse ei peaks laieneme pahauskselt käitunud osapooltele, nt kui tehingu mõlemad

⁷⁴⁰ Samas, lk 243.

⁷⁴¹ WB analüüs, lk 34.

⁷⁴² Soome saneerimisseaduse § 42 lg 1 p 6.

⁷⁴³ Soome saneerimisseadus § 29 lg 2 p 1 ja 3.

⁷⁴⁴ Soome saneerimisseadus § 34.

⁷⁴⁵ ELI analüüs, lk 169.

⁷⁴⁶ ELI analüüs, lk 181.

⁷⁴⁷ ELI analüüs, lk 221.

osapooled teadsid tehingu tegemise ajal, et pankrotimenetlus on vältimatu ja tehing mõjutab võlausaldajaid negatiivselt.⁷⁴⁸

ELI analüüsis märgitakse, et uue finantseeringu andjatele tagatise andmise osas on võimalikud mitmed erinevad võimalused. Esiteks võib võlgnik finantseeringu tagatisena kasutada seni koormamata vara. Teiseks võimaluseks on kaasata olemasolevad tagatud nõuetega võlausaldajad, et anda tagatiseks varad, millele on juba tagatisõigused seatud. Kolmandaks võimaluseks on seada juba koormatud varale uus esimese järjekoha tagatisõigus kohtu loal (nn super eelisõigus) nagu see on võimalik USA pankrotikoodeksi alusel. Samas mõjutab selline võimalus olemasolevate tagatud nõuetega võlausaldajate õiguseid olulisel määral. Selle asemel oleks praktilisem ja vähem riivav täiendavate isiklike tagatiste andmine.⁷⁴⁹

UNCITRAL suunise kohaselt on võlgniku tegevuse jätkumise seisukohalt äärmiselt oluline, et võlgnikul oleks juurdepääs vahenditele, mis võimaldavad tal tasuda esmavajalike kaupade ja teenuste eest nagu nt kindlustuse, üüri ja muude tegevuskulude eest. Mõnel juhul on võlgnikul tegevuse jätkamiseks vajalike kulude tasumiseks likviidsed vahendid menetluse algatamisel juba olemas. Alternatiivselt on võimalik likviidsete vahendite olemasolu tagada läbi selle, et menetluse algatamisel peatatakse enne menetluse algatamist tekkinud kohustuste täitmine ning seeläbi vabanenud vahendeid saab võlgnik kasutada tegevuskulude katmiseks. Ka sellisel juhul ei pruugi tegevuse jätkamiseks vahendid olla piisavad ning võlgnikul tuleb kasutada kolmandate isikute poolt pakutavat finantseeringut, mis võib olla käibekrediit, tarnijate poolt maksetähtaegade pikendamine või muu finantseerimise vorm.⁷⁵⁰ Menetluse algatamise järgse finantseerimise allikad on üldjuhul võrdlemisi piiratud. Esiteks võivad finantseeringu pakkujateks olla olemasolevad laenuandjad või tarnijad, kellega võlgnikul on kehtiv krediidisuhe, mille raames jätkab laenuandja või tarnija (kauba)krediidi võimaldamist ka pärast menetluse algatamist. Teiseks finantseeringu pakkujaks võivad olla uued laenuandjad. Mõlemal juhul soovivad võlgnikule tegevuse jätkamiseks uut krediiti andvad võlausaldajad, et selline uus krediit makstakse tagasi esmajärjekorras⁷⁵¹.

Uuele finantseeringule võib eelise anda mitmel viisil. Esiteks võib tegevuse jätkamiseks antava krediidi lugeda menetluskuluks. Sellisel juhul ei saa uue finantseeringu nõuded eelist tagatud nõuete ees ulatuses, milles need on tagatud tagatiseseme väärtusega, kuid saavad eelise tagamata nõuetega võlausaldajate ja teiste eelisjärjekohaga võlausaldajate ees nagu nt maksunõuded. Osad riigid annavad uuele finantseeringule nn supereelisõiguse, mis tähendab seda, et uus finantseering menetluskuluna ei ole teiste menetluskuludega mitte *pari passu* vaid saab teiste menetluskulude ees eelise⁷⁵². Osades riikides on sellise krediidi võtmine seotud kohtu või võlausaldajate nõusolekuga. Kui uus krediit on vajalik võlgniku tegevuse jätkamiseks või ettevõtte väärtuse säilitamiseks ning tegemist on tagamata krediidiga, siis lubavad teatud riigid krediidi võtmist ilma kohtu või võlausaldajate nõusolekuta. Osad riigid on nõusoleku andmise sidunud teatud tingimustega.

UNCITRAL suunistes märgitaks, et kuna vaherahastust tegevuse jätkamiseks on vajalik võimalikult kiirelt, siis peaks krediidi saamiseks vajalike nõusolekute ja kooskõlastuste arv olema minimaalne. Samuti märgitaks, et kuigi kohtu kaasamine võib suurendada tehtavate tehingute läbipaistvust on saneerimisnõustaja siiski kohasem hindamaks uue finantseeringu vajadust. Üldjuhul puudub kohtul lisaks saneerimisnõustajalt saadud arvamusele täiendav informatsioon uue finantseeringu vajaduse kohta, mis aitaks kohtul otsustada tehingu lubatavuse üle⁷⁵³. Samas kui kohtu nõusolekut peetakse ikkagi vajalikuks võib määrata teatud lävendi, mida ületavad tehingud vajavad kohtu nõusolekut⁷⁵⁴.

UNCITRAL suunises märgitakse, et pärast kava vastuvõtmist kaasatav finantseerimine peaks olema kajastatud kavas⁷⁵⁵, mis ühtlasi tähendab, et selle kiidab heaks kohus kava kinnitamisega.

UNCITRAL suunistes juhitakse tähelepanu ka sellele, et teatud riikides kaotavad saneerimismenetlusele järkevas pankrotimenetluses uue finantseeringu nõuded oma eelisjärjekoha või tagatise, milline tagajärg ei ole uue finantseeringu seisukohast sugugi soovitatav. Uus finantseering peaks oma eelisjärjekoha säilitama ka järgnevas pankrotimenetluses. Alternatiivne lähenemine on see, et uue finantseeringu nn rahuldamisjärk saneerimismenetluses ja pankrotimenetluses erineb, nt

⁷⁴⁸ Samas, lk 282-283.

⁷⁴⁹ Samas, lk 221.

⁷⁵⁰ UNCITRAL suunised, p 94, lk 113-114.

⁷⁵¹ UNCITRAL suunised, p 99, lk 115.

⁷⁵² Samas, p 101 ja 102, lk 116.

⁷⁵³ Samas, p 105, lk 117.

⁷⁵⁴ Samas, p 106, lk 117-118.

⁷⁵⁵ Samas, p 95, lk 114.

rahuldatakse uue finantseeringu nõue menetluskuluna pärast pankrotimenetluse kulusid või siis *pari passu* muude pankrotimenetluse kuludega⁷⁵⁶.

Skandinaavia-Balti suunised vahe- ja uue rahastusega seonduvat ei käsitle.

5.1.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Direktiivi ülevõtmisel ei ole käesolevas alapeatükis toodud teemade osas seost PankrS revisjoni raames koostatud eelnõus toodud regulatsiooniga.

5.1.7. Järeldused ja ettepanekud

5.1.7.1. Järeldused

Vahe- ja uue rahastamise tehingu sidumine *ex-ante* kontrolliga. Vaherahastamine on *ex-ante* kontrolliga seotud Hollandi eelnõus (kohus) ja USA (kohus), Soome (saneerimisnõustaja), Hispaania (sõltumatu ekspert) kehtivas õiguses. Ühendkuningriigis ei näe seadus ette eraldi kaitsenorme seoses vahefinantseerimisega. Kaitse tagasivõitmise eest on tagatud läbi üldise tagasivõitmise regulatsiooni mis ei lähtu mitte võlausaldajate kahjustamisest vaid sellest, kas krediidiandja sai tehingut tehes mingi eelise. UNCITRAL suunis soovib vaherahastamise heakskiitmiseks vajalike nõusolekute ja kooskõlastuste arvu hoida minimaalsena arvestades seda, et tegevuse jätkamiseks on rahastust vaja kiiresti ning nõusolekute saamine aeglustab protsessi. Maailmapank on soovitanud Direktiivis liikmesriikidele antud võimalust vaherahastuse *ex-ante* kontrolliks mitte kasutada. UNCITRAL suunistes märgitakse, et nõusoleku andmiseks on üldjuhul sobivam kasutada saneerimisnõustajat kui kohtunikku.

Informatsioon uue rahastamise kohta märgitakse saneerimiskavas enamuses võrdlusriikides ning peab saama osana saneerimiskavast ka kohtu heakskiidu st kohus peab kava kinnitama.

Vahe- ja uue rahastuse kaitse tagasivõitmise eest. Direktiiv annab liikmesriikidele võimaluse siduda vaherahastuse kaitse *ex-ante* kontrolliga, mille osas nagu eelnevalt märgitud on Maailmapank oma soovitusel skeptiline ning mille puhul kontrolli minimaalsust on rõhutatud ka UNCITRAL suunistes. Võttes arvesse tegevuse jätkamiseks vajaliku rahastuse saamise ajakriitilisust ei oleks otstarbekas siduda vaherahastuse kaitset tagasivõitmise eest saneerimisnõustaja või kohtu poolse *ex-ante* kontrolliga. Vaherahastamise kaitseks on võimalik ette näha norm, mille järgi ei kohaldata PankrS tagasivõitmise sätteid tehingutele, millega võlausaldaja andis võlgnikule saneerimismenetluse avalduse esitamise ja saneerimiskava kinnitamise vahelisel perioodil uut rahalist abi, mis on antud mõistlikel tingimustel ja viivitamatult vajalik võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamiseks, väärtuse säilitamiseks või suurendamiseks. Seega vaherahastuse tehingute kaitse on võimalik tagada läbi vaherahastamise tehingu mõiste. Kui tehing antud kriteeriumitele vastab, siis on tehing tagasivõitmise eest kaitstud, kui tehingu puhul mõni eeltoodud tingimus ei ole täidetud, nt ei olnud tehing antud mõistlikel tingimustel või ei antud uut rahalist abi võlgniku tegevuse jätkamiseks, siis on võimalik tehing ikkagi tagasi võita. Vastupidist peab tõendama tagasivõitmise hagi esitav pankrotihaldur. Uue rahastamise kaitse on mõistlik siduda saneerimiskava kinnitamisega, kuna uus rahastus peaks olema eelkõige suunatud saneerimiskava rakendamise tagamisele. Kui võlausaldajad saneerimiskava vastu ei võta ja saneerimiskava ei kinnita ei peaks saneerimiskavaga ette nähtud uus rahastus saama ka kaitset tagasivõitmise eest.

Vahe- ja uue rahastamise eelisjärjekord järgnevas pankrotimenetluses. Maailmapank soovib vahe- ja uue rahastamise andmise soodustamiseks kindlasti anda sellisele finantseeringule mitte üksnes kaitse tagasivõitmise eest vaid ka eelisjärjekoha järgnevas pankrotimenetluses. Eelisjärjekoha andmist soovitatakse ka ELI analüüsis ja UNCITRAL suunistes. Nii Maailmapank, UNCITRAL kui ELI märgivad, et eelisjärjekoha andmiseks on väga mitmeid võimalusi. Üldiselt nähtub võrdlusaluste riikide analüüsist ja rahvusvahelistest suunistest, et kõige levinumaks eelisjärjekohaks on anda vahe- ja uue rahastamise nõuetele menetluskulu staatus (*administrative expense*) mis on *pari passu* teiste menetluskuludega ja eelisjärgu nõuetega (nt Saksamaa, Ühendkuningriik, Läti, USA) või lubada ka nn supereelisõigus-menetluskulu, mis rahuldatakse enne kõiki teisi menetluskulu ja eelisjärjunõudeid. Supereelisõigus antakse siiski sellistele nõuetele, mis tagatakse võlgniku varaga ja seda ka olemasolevaid tagatisõiguseid ümber vaadates (USA). Rootsis on uue finantseeringu nõudel eelisõiguse kommertsipandi ja tagamata nõuetega võlausaldajate ees. Leedus rahuldatakse vahe- ja

⁷⁵⁶ Samas, p 107, lk 118.

uuest finantseeringust tulenevad nõuded pärast pandiga tagatud nõudeid koos teiste eelisjärgu nõuetega nagu muud menetluskulud ja töötajate nõuded. Soomes rahuldatakse nõuded, mis tekkisid saneerimismenetluse algatamisest kuni saneerimismenetluse lõpetamiseni (ilma kava täitmiseta) pärast pandiga tagatud nõudeid. Enne selliste nõuete rahuldamist tuleb siiski tasuda saneerimismenestaja tasud ja kulud. Võttes arvesse analüüsitud riikide lahendusi ja seda, et nn supereelisõigus on ka USA-s põhjustanud mitmeid keerulisi küsimusi ning on seotud täiendava *adequate protection* põhimõttega, on piisav anda vahe- ja uue rahastamise nõuetele eelisjärjekohalt läbi PankrS § 146 lg 1 täiendamise⁷⁵⁷ selliselt, et vahe- ja uue rahastamise nõuded loetakse pankrotimenetlusega seotud väljamakseteks ning saavad järjekoha pärast pankrotimenetluse kulusid.

Tsiviil-, haldus- ja kriminaalõiguslik vastutus. Tsiviilõiguslikku vastutust kahjunõude näol ei saa välistada olukorras, kus rahastamine toimus pahauskselt, mistõttu üldine tsiviilõiguslik vastutus kahjunõude näol peab säilima. KarS pankroti- ja täitemenetluse alaste süütegude puhul on teo toimepanijate ring piiratud *võlgniku* juhtorganite liikmetega, mistõttu uue ja vaherahastamise andjate osas on võimalik üksnes tsiviilõiguslik vastutus. Direktiivi preambula (p 67) kohaselt ei peaks Direktiiv ka piirama muid aluseid, millele tuginedes saab tunnustada uue rahastamise ja vaherahastamise tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks või kohaldada sellise rahastamise pakkujatele tsiviil-, kriminaal- või haldusvastutust, nagu on ette nähtud riigisisese õiguses. Sellised muud alused võivad muu hulgas hõlmata pettust, halvas usus tegutsemist, teatavat liiki pooltevahelisi suhteid, mida võib pidada huvide konfliktiks, näiteks tehingud seotud poolte või aktsionäride või osanike ja äriühingu vahel või selliste tehingute korral, kus üks pool saab vara või tagatise, millele tal ei olnud õigust tehingu tegemise ajal või tehingu tegemise viisi tõttu. Uus regulatsioon ei piira tsiviilõiguslikku vastutust uue- ja vaherahastuse andmise pahausksuse korral, kusjuures vastutuse tekkimise aluseks ei saa olla ainuüksi asjaolu, et selline rahastamine kahjustab kõikide võlausaldajate huvisid. Võlausaldajate kahjustamise küsimus saab mängu tulla ennekõike siis, kui on tuvastatud, et rahastaja ei ole olnud heauskne. Peamine küsimus seisneb selles, et kuidas sisustada uue- ja vaherahastuse pahausksel andmist ning mis on selle tagajärg.

5.1.7.2. Ettepanekud

Vahe- ja uue rahastamise kaitse. Täiendada PankrS tagasivõitmise regulatsiooni uue sättega, mille kohaselt ei kohaldata tagasivõitmise sätteid;

- a) tehingutele, millega võlausaldaja andis võlgnikule saneerimismenetluse avalduse esitamise ja saneerimiskava kinnitamise vahelisel perioodil uut rahalist abi, mis on antud mõistlikel tingimustel ja viivitamatult vajalik võlgniku ettevõtte tegevuse jätkamiseks, väärtuse säilitamiseks või suurendamiseks (vaherahastus);
- b) tehingutele, millega võlausaldaja andis võlgnikule saneerimismenetluses uut rahalist abi, mis on mõeldud saneerimiskava rakendamiseks ja mille suurus ning tingimused on esitatud saneerimiskavas, mis on kohtu poolt kinnitatud.

Vahe- ja uue rahastamise eelisjärjekord järgnevas pankrotimenetluses. Täiendada PankrS §-i 146 lg-t 1 punktiga 5, millega loetakse pankrotimenetlusega seotud väljamakseks vahe- ja uue rahastamise tehingud. Täiendada PankrS-i uue sättega nt § 150¹, milles on võimalik avada vahe- ja uue rahastamise tehingute sisu ning reguleerida ühtlasi antud nõuete esitamise ja kaitsmisega seonduvaid küsimusi. Nt saab kohtu poolt kinnitatud saneerimiskavas ja seega kohtulikule kontrollile allutatud uue rahastamise nõude lugeda kaitsmiseta tunnustatuks. Vaieldav on, kas ka vaherahastuse nõude saab lugeda

⁷⁵⁷ § 146. Pankrotimenetlusega seotud väljamaksed:

(1) Enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehakse pankrotivarast pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras:

- 1) vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärgedest tulenevad nõuded;
- 2) võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis;
- 3) massikohustused;
- 4) pankrotimenetluse kulud.

1) pankrotimenetluse ajal halduri poolt oma ülesannete täitmisel tehtud tehingutest ja muudest toimingutest tekkinud kohustused;

2) võlgniku poolt täitmata lepingutest tulenevad kohustused, kui haldur on jätkanud kohustuse täitmist või teatanud, et kavatses nõuda lepingu täitmist;

3) võlgniku majandustegevuse jätkamisega seotud maksud;

4) juriidilisest isikust võlgniku poolt pankrotimenetluse ajal õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamise kohustused;

5) muu kohustus, mida käesolev seadus loeb massikohustuseks.

kaitsmiseta tunnustatuks juhul kui antud tehingute puhul ei rakendata saneerimisnõustaja ega kohtu poolset *ex-ante* kontrolli

5.1.8.Mõjude analüüs

Probleem 1: saneerimismenetluses antud vahe- ja uus rahastus ei ole kaitstud tagasivõitmise eest pankrotimenetluses

Muudatusettepanek: välistada vahe- ja uue rahastamise tehingute tagasivõitmine

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja rahastaja, kes saab rahastamistehingut tehes kindluse, et selline tehing on kaitstud hilisema tagasivõitmise eest pankrotimenetluses. Kuna muudatusettepanek täpsustaks tagasivõitmise regulatsiooni spetsiifiliselt saneerimismenetlustega seoses ja nende raames tehtud tehingute osas, võimaldades vastavaid tehinguid kaitsta tagasivõitmiste eest, on mõju primaarsele sihtrühmale suur. Praktikas on makseraskustes isikutega tehingute tegemisel üheks peamiseks takistuseks võimalik tagasivõitmise risk. Selle riski valguses võib saneeritaval ettevõttel olla keeruline leida võimalus saneerimiskava üle läbirääkimiste edendamiseks või saneerimiskava rakendamise edendamiseks tehingute tegemiseks. Olukorras, kus muudatusettepanekute kohaselt täiendatakse pankrotiseaduse tagasivõitmise regulatsiooni, võimaldaks see tehingu pooltel paremini hinnata tehingu tagasivõitmise riske ning annaks seeläbi suurema kindluse raskustes ettevõttega tehingute tegemisel. See omakorda võimaldaks saneerimismenetlusi efektiivsemaks muuta ning saavutada suuremat hulka edukalt lõppenud saneerimismenetlusi. Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on pigem mõõdukas, võimaldades võlausaldajatel, sarnaselt tehingu pooltele, paremini hinnata võimaliku tehingu tagasivõidetavust, samas piiramata oluliselt sekundaarse sihtrühma õiguseid, kuna ka praegu väljakujunenud kohtupraktika valguses oleks ettevõtte päästmisele suunatud majanduslikult põhjendatud tehingute tagasivõidetavus pigem küsitav.

Probleem 2: saneerimismenetluses antud vahe- ja uuest rahastamisest tulenevad nõuded ei ole pankrotimenetluses kuidagi eelistatud

Muudatusettepanek: anda vahe- ja uue rahastamise tehingutest tulenevatele nõuetele pankrotimenetluses pankrotimenetlusega seotud väljamakse staatus

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtja uus rahastaja, kes saab saneerimismenetlusele järgnevas pankrotimenetluses oma nõudele olulise eelisõiguse pankrotimenetlusega seotud väljamakse staatuse näol võrreldes teiste pankrotieelsete võlausaldajatega, mistõttu on muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale suur. Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte teised võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral ka pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on samuti suur, kuna annab vahe- ja uue rahastuse andjatele olulise eelise teiste võlausaldajate, eelkõige tagamata nõuetele võlausaldajate ees.

5.2. Muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmine

5.2.1. Teema kirjeldus

Muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmise temaatika on seotud nii saneerimismenetluse enda efektiivsuse küsimusega kui ka saneerimismenetluse kui atraktiivse ja põhjendatud valikuga ettevõtte majanduslike raskuste ületamiseks. Juhul, kui ettevõtja ning tema võlausaldajad omavad kindlust, et ka saneerimismenetluse ajal tehtud põhjendatud ja vajalikud tehingud saavad saneerimismenetluse võimalikule ebaõnnestumisele järgneda võivas pankrotimenetluses kaitse tagasivõitmise eest, võimaldab see eelduslikult soodustada nii saneerimismenetluste algatamist kui ka nende efektiivset läbiviimist. Samas tuleb saneerimisega seotud tehingute kaitsmise küsimuse lahendamisel arvestada ka võimalike võlausaldajate huvidega ning vältida lahendusi, mis soodustaksid saneerimisega seotud tehingutele antud kaitse võimalikku kuritarvitamist eesmärgiga kõrvaldada võlgniku vara.

5.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivis reguleerib muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmist artikkel 18, mis sätestab järgmist.

1. Ilma et see piiraks artikli 17 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et võlgniku järgneva maksejõuetuse korral ei tunnistata saneerimiskava üle läbirääkimiste edendamiseks tehtud mõistlikke ja viivitamatult vajalikke tehinguid tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks üksnes seetõttu, et sellised tehingud kahjustavad kõikide võlausaldajate huvisid, välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigi õiguses.
2. Liikmesriigid võivad ette näha, et lõiget 1 kohaldatakse ainult siis, kui kohus või haldusasutus on kava kinnitanud või kui selliste tehingute suhtes on tehtud ex ante kontroll.
3. Liikmesriigid võivad jätta lõike 1 kohaldamisalast välja tehingud, mis on tehtud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda.
4. Lõikes 1 osutatud tehingute hulka kuuluvad vähemalt järgmised tehingud:
 - a) saneerimiskava läbirääkimiste, vastuvõtmise või kinnitamise eest tasude ja kulude maksmine;
 - b) saneerimisega tihedalt seotud küsimustes erialase nõu küsimise eest tasude ja kulude maksmine;
 - c) töötajate töötasu maksmine juba tehtud töö eest, ilma et see piiraks muid liidu või liikmesriigi õiguses ette nähtud kaitsemeetmeid;
 - d) tavapärase majandustegevuse osana tehtud muud maksed ning väljamaksed, millele ei ole osutatud punktides a–c.
5. Ilma et see piiraks artikli 17 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et võlgniku järgneva maksejõuetuse korral kohtu või haldusasutuse kinnitatud saneerimiskava rakendamise edendamiseks tehtud mõistlikku ja viivitamatult vajalikku tehingut, mis on tehtud saneerimiskavaga kooskõlas, ei tunnistata tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks üksnes seetõttu, et sellised tehingud kahjustavad kõikide võlausaldajate huvisid, välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigi õiguses.

Saneerimisega seotud tehingute kaitsmisega seonduvat on avatud Direktiivi preambula punktides 69 ja 70, mis käsitlevad järgmist. Selleks, et soodustada varakult ennetava saneerimise kasutamist, on soovitatav, et mõistlikud ja saneerimiskava üle läbirääkimiste pidamiseks või selle rakendamiseks kohe vajalikud tehingud oleksid kaitstud ka järgnevas maksejõuetusmenetluses vara tagasivõitmise meetmete eest. Kohtu või haldusasutusel peaks olema võimalik kulude ja tasude mõistlikkuse ja kohese vajalikkuse kindlaksmääramisel kaaluda prognoose ja hinnanguid, mis on esitatud puudutatud isikutele, võlausaldajate komiteele, saneerimishaldajale või kohtule või haldusasutusele. Sel eesmärgil peaks liikmesriikidel olema võimalik nõuda võlgnikelt ka asjaomaste hinnangute esitamist ja ajakohastamist. Selline kaitse peaks parandama kindlustunnet tehingute tegemisel teadaolevalt rahalistes raskustes olevate ettevõtjatega ning hajutama võlausaldajate ja investorite hirmu, et sellised tehingud võidakse saneerimise läbikukkumisel tühiseks tunnistada. Liikmesriikidel peaks olema võimalik ette näha ajahetk enne ennetava saneerimise menetluse algatamist ja konkreetsete täitemeetmete peatamist, millest alates saneerimiskava läbirääkimise, vastuvõtmise, kinnitamise või sellega seoses erialase nõu hankimise tasusid ja kulusid hakatakse kaitsma vara tagasivõitmise meetmete eest. Muude maksete ja väljamaksete korral ning töötasude maksmise kaitse korral võib selline algushetk olla ka täitemeetmete peatamiseks korralduse andmine või ennetava saneerimise menetluse algatamine. Selleks, et ennetavat saneerimist veelgi edendada, on oluline tagada, et juriidilise isiku juhte ei kallutataks mõistlike äriotsuste tegemata jätmisele ega mõistlike äririskide võtmata jätmisele, eriti olukorras, kus seeläbi paraneks potentsiaalselt elujõuliste ettevõtete saneerimise väljavaade. Kui äriühing on rahalistes raskustes, peaksid juriidilise isiku juhid astuma samme kahjude minimeerimiseks ja maksejõuetuse vältimiseks, näiteks küsima erialast nõu, sealhulgas saneerimise ja maksejõuetuse asjus, või kasutama vajaduse korral varajase hoiatamise vahendeid; kaitsma äriühingu varasid, et väärtus oleks maksimaalne ja peamiste varade kaotus ära

hoitud; vaatama üle ettevõtte struktuuri ja ülesanded, et kontrollida elujõulisust ja vähendada kulutusi; mitte kohustama äriühingut sellist laadi tehinguteks, mille suhtes võidakse kohaldada vara tagasivõitmist, välja arvatud juhul, kui selleks on piisav majanduslik põhjendus; jätkama kauplemist neil juhtudel, kui see on tegevuse jätkuvuse maksimeerimise seisukohast põhjendatud; pidama võlausaldajatega läbirääkimisi ja algatama ennetava saneerimise menetluse.

Lähtudes eeltoodust sätestab Direktiivi artikkel 18 põhimõtteliselt kaks olukorda mille raames tehtud mõistlikke ja viivitatult vajalikke tehinguid ei tohiks siseriikliku õiguse kohaselt tagasi võita. Esimene olukord on kirjeldatud Direktiivi artiklis 18 lg-s 1 ning see puudutab saneerimiskava üle läbirääkimiste pidamist. Liikmesriigid võivad artiklis 18 lg 1 olukorras tehtud tehingute kaitse siduda sellega, kui kohus on saneerimiskava kinnitanud või tehtud tehingute suhtes on läbi viidud *ex ante* kontroll (artikkel 18 lg 2). Samuti lubab Direktiiv jätta artikkel 18 lg 1 kohaldamisalast välja tehingud, mis on tehtud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda (artikkel 18 lg 3). Teine olukord on kirjeldatud Direktiivi artiklis 18 lg 5 ning see puudutab mõistlikku ja viivitatult vajalikku tehingut, mis on tehtud saneerimiskava rakendamise edendamiseks. Direktiivi järgi peab selline tehing olema tehtud saneerimiskavaga kooskõlas.

Direktiivi regulatsiooni ülevõtmise seisukohast on olulised eelkõige pankrotiseaduse tagasivõtmise sätted, kuna Direktiiv peab saneerimisega seotud tehingute kaitsmisel silmas olukorda, kus saneerimismenetlus ebaõnnestub ning sellele järgneb pankrotimenetlus⁷⁵⁸. Seega on Direktiivi võrdlusbaasiks ennekõike pankrotimenetluse tagasivõtmise sätted ning sellekohane kohtupraktika.

5.2.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses (st ennekõike PankrS) Direktiivis sätestatud saneerimisega seotud tehingute kaitsmisega seonduvad spetsiifilised normid puuduvad. Tagasivõtmise pankrotimenetluses reguleerivad PankrS § 109 jj. Arvestades, et Direktiivi artikkel 18 ei sätesta tagasivõtmise eest kaitstud tehingutele rangeid ajalisi kriteeriume, on oluline esile tuua tagasivõtmisega seotud ajalised kriteeriumid pankrotiseaduses. Seejuures, kuna Direktiivi artikkel 18 alla ei saa olemuslikult langeda kinke iseloomuga tehingud, kuna neid ilmselt ei saa pidada saneerimise kontekstis pidada „*mõistlikeks ja viivitatult vajalikeks*“ (Direktiivi artikkel 18 lg 1), siis ei ole vajalik viidata PankrS § 111 regulatsioonile.

- PankrS § 110. Tehingu tagasivõtmise üldised alused
- PankrS § 113. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine
- PankrS § 114. Tagatise andmise tagasivõitmine

Üldistatult saab öelda, et pankrotiseaduses seonduvad tagasivõtmise üld- ja erialused kas ajavahemikuga ajutise halduri nimetamisest pankroti väljakuulutamiseni, ebatavalise täitmisega (maksevahend või täitmine enne tähtpäeva) või tagatise andmisega olukorras, kus võlgnik oli juba maksejõuetu ja võlausaldaja või tagatise saaja teadis või pidi maksejõuetusest teadma, samuti võlausaldajate huvide kahjustamisega, millest võlgnik ja/või võlausaldaja olid teadlikud või pidid teadlikud olema.

Direktiivi artikliga 18 seoses on vajalik viidata veel SanS §-le 52, mille kohaselt, kui saneerimiskava tühistatakse ja sellele järgneva kolme kuu jooksul kuulutatakse ettevõtja suhtes välja pankrot, loetakse kaitstuks saneerimisnõustaja, eksperdi ja järelevalvet teostava saneerimisnõustaja nõue tasu ja kulutuste hüvitamise kohta.

5.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

Kehtiva õigus muutmisvajaduse juures on peamiseks uurimusküsimuseks kas ja millistel tingimustel oleks vaja sätestada eraldiseisev saneerimismenetluse spetsiifiline tagasivõtmist puudutav regulatsioon pankrotimenetluses. Ennekõike, kas ja mis tingimustel ning millistele saneerimisega seotud tehingutele võiks anda kaitse tagasivõtmise eest saneerimismenetlusele järgneda võivas

⁷⁵⁸ Eeltoodu valguses jääb analüüsi alt välja täitemenetluse seadustikus sätestatud tagasivõtmise regulatsioon, kuna täitemenetluses toimuv tagasivõitmine ei ole seotud ettevõtte saneerimise ebaõnnestumisele järgneda võiva pankrotimenetlusega ning tagasivõitmine täitemenetluses ei ole seotud kõikide võlausaldajate huvidega, vaid sissenõudja huvidega (TMS § 187 jj).

pankrotimenetluses arvestades seejuures lisaks pankrotiseaduses kehtestatud tagasivõitmise regulatsioonile ka kehtivat kohtupraktikat.

5.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsivate seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Direktiivi artiklist 18 tulenevate nõuete kohta:

Direktiivi	Kohustuslik?	Kehtiv õigus
Artikkel 18 lg 1 sätestab, et ilma, et see piiraks artikli 17 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et võlgniku järgneva maksejõuetuse korral ei tunnistata saneerimiskava üle läbirääkimiste edendamiseks tehtud mõistlikke ja viivitamatult vajalikke tehinguid tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks üksnes seetõttu, et sellised tehingud kahjustavad kõikide võlausaldajate huvisid, välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigi õiguses.	Jah	Kehtiv õigus ei sätesta eraldiseisvat regulatsiooni seoses saneerimiskava üle läbirääkimiste pidamise edendamiseks tehtud kulutuste tagasivõitmise seoses
Liikmesriigid võivad ette näha, et lõiget 1 kohaldatakse ainult siis, kui kohus või haldusasutus on kava kinnitanud või kui selliste tehingute suhtes on tehtud ex ante kontroll (artikkel 18 lg 2).	Ei	Regulatsioon puudub
Liikmesriigid võivad jätta lõike 1 kohaldamisalast välja tehingud, mis on tehtud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda (artikkel 18 lg 3).	Ei	Regulatsioon puudub
Lõikes 1 osutatud tehingute hulka kuuluvad vähemalt järgmised tehingud:	Selgitav	Regulatsioon puudub
saneerimiskava läbirääkimiste, vastuvõtmise või kinnitamise eest tasude ja kulude maksmine (artikkel 18 lg 4 p (a));		
saneerimisega tihedalt seotud küsimustes erialase nõu küsimise eest tasude ja kulude maksmine (artikkel 18 lg 4 p (b));		
töötajate töötasu maksmine juba tehtud töö eest, ilma et see piiraks muid liidu või liikmesriigi õiguses ette nähtud kaitsemeetmeid (artikkel 18 lg 4 p (c));		
tavapärase majandustegevuse osana tehtud muud maksed ning väljamaksed, millele ei ole osutatud punktides (a)–(c) (artikkel 18 lg 4 p (d)).		
Ilma et see piiraks artikli 17 kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et võlgniku järgneva maksejõuetuse korral kohtu või haldusasutuse kinnitatud saneerimiskava rakendamise edendamiseks tehtud mõistlikku ja viivitamatult vajalikku tehingut, mis on tehtud saneerimiskavaga kooskõlas, ei tunnistata tühiseks, kehtetuks või mittetäidetavaks üksnes seetõttu, et sellised tehingud kahjustavad kõikide võlausaldajate huvisid, välja arvatud juhul, kui on olemas muud täiendavad alused, mis on sätestatud liikmesriigi õiguses (artikkel 18 lg 5).	Jah	Regulatsioon puudub

TÜ arvamuses Direktiivi artikkel 18 kohta⁷⁵⁹ on leitud, et juhatuse liikmete õigeaegseks reageerimiseks keerulisele olukorrale tuleb leida nii positiivne programm e julgustada neid õigeaegselt saneerimisavaldusi esitama ning negatiivne programm e piisavad sanktsioonid, kui nad vastavalt ei käitu.

Õunpuu analüüsis⁷⁶⁰ on Direktiivi artikkel 17⁷⁶¹ kohta järeldatud, et Art 17 lg 1, 2 - Direktiiviga kooskõlas olemiseks tuleks näha ette erandid PankrS § 110 lg 2, 3 ja PankrS § 114 lg 1 p 3 osas. Erand kehtiks Art 17 lg 2 p (a)-(b), (e) tehingutele, mis on märgitud kohtu kinnitatud saneerimiskavas, v.a juhul kui võlgnik ja tehingu teine pool teadsid või pidid teadma, et tehingutega kahjustatakse võlausaldajate huve. Art 17 lg 3 – lähtudes SanS loogikast, et ettevõtja säilib täielikult oma varade käsutusõiguse, ei peaks piirama ettevõtja käsutusõigust selliselt, et Art 17 lg 2 p (e) nimetatud tehingud vajavad igal juhul saneerimisnõustaja või kohtu heakskiitu. Art 17 lg 4 – Direktiiviga kooskõlas olemiseks tuleks näha ette

⁷⁵⁹ TÜ arvamuse lk 15.

⁷⁶⁰ Õunpuu analüüsi lk 54jj.

⁷⁶¹ Õunpuu analüüsi tegemise ajal artikkel 17.

erandid PankrS § 110 lg 2, 3 ja PankrS § 114 lg 1 p 3 osas. Erand kehtiks Art 17 lg 4 nimetatud tehingutele, mis on tehtud saneerimiskavast tulenevate nõuete täitmiseks, kuid seejuures ei pea tehingud olema ära toodud saneerimiskavas.

Direktiivi artikkel 18 lg 1 sätestatud saneerimisega seotud tehingutele kaitse andmise regulatsiooni võimalikuks sätestamiseks siseriiklikus õiguses on oluline tuvastada, et potentsiaalselt kaitstavad tehingud on tõepoolest (tihedalt) seotud saneerimisläbirääkimiste edendamise, mistõttu kava läbirääkimistega seotud tasud ja kulud ning kava osas küsitud nõu küsimiseks tehtud tasud ja kulud ning väljaspool tavapärasest äritegevust restruktureerimiskava läbirääkimiste huvides ja nendega tihedalt seotuna tehtud tehingud (artikkel 18 lg 4 alapunktid) peaksid kaitse saama. Teiseks peavad sellised tehingud olema mõistlikud ja viivitamatult vajalikud. Kui tehing ei ole (tihedalt) seotud saneerimisläbirääkimiste edendamise ja see ei ole mõistlik ja see ei ole viivitamatult vajalik, siis puudub vajadus sellist tehingut kaitsta. Põhjendatud on Direktiivi lõike 1 kohaldamise sidumine kohtu poolt saneerimiskava kinnitamisega (artikkel 18 lg 2). Juhul, kui kohus saneerimiskava ei kinnita, ei ole põhjendatud anda kaitset tehingutele, mis on tehtud kinnitamata jäänud kava üle läbirääkimiste edendamiseks. *Ex ante* kontrolli kehtestamine artikkel 18 lg 1 sätestatud tehingu suhtes ei ole põhjendatud, kuna i) see tekitaks olulise täiendava ja mittevajaliku vaidlusmomendi tehingu võimaliku tagasivõitmise hindamise juures, kuna võimaldaks viia fookust tehingu enda hindamiselt *ex ante* kontrolli põhjendustele ja sellega seonduvale; ii) *ex ante* kontrolli pädevus oleks objektiivselt vaid kohtul, kuid kohtu rolli laiendamine tekitab saneerimismenetluse venimise riski ning täiendava vaidlusohu, kuna kohus peaks *ex ante* kontrolli raames sisuliselt hindama tehingu tagasivõidetavuse aluste olemasolu ning kohtu vastav sisuline materiaalõiguste puudutav seisukoht peaks olema eraldiseisvalt vaidlustatav. Põhjendatud on Direktiivi artikli 18 lg 1 kohaldamisel rakendada lg-s 3 sätestatud reeglit, mille kohaselt jäävad lg 1 kohaldamisalast välja tehingud, mis on tehtud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid võlgu tasuda. See lähenemine on põhjendatud, kuna puudub põhjendus miks kaitsta maksejõuetu isiku tehinguid olukorras, kus tuleks algatada võlgniku pankrotimenetlus, mitte anda võlgnikule võimalust teha tagasivõitmise eest kaitstud tehinguid. Direktiivi artikli 18 lg 1 regulatsiooni kohaldamisel on põhjendatud lähtuda lõikes 4 toodud kaitstavate tehingute loetelust, kuna see tagaks suurema õigusselguse, aidates saneerimisega seotud tehingute kaitse regulatsiooni tõlgendada ja seeläbi vältida põhjendamatu tsiviilvaidlusi.

Direktiivi artikkel 18 lg 5 toodud saneerimisega seotud tehingutele kaitse andmise regulatsiooni võimalikuks sätestamiseks siseriiklikus õiguses on oluline tuvastada, et potentsiaalselt kaitstavad tehingud on tõepoolest (tihedalt) seotud saneerimiskava rakendamise edendamise ja et need on mõistlikud ja eesmärgi täitmiseks viivitamatult vajalikud. Lisaks sätestab sellised tehingud peavad olema tehtud kooskõlas saneerimiskavaga. Kui tehing ei ole (tihedalt) seotud saneerimiskava rakendamise edendamise ja see ei ole mõistlik ja viivitamatult vajalik ning see pole tehtud saneerimiskavaga kooskõlas, siis puudub vajadus sellist tehingut kaitsta. Saneerimiskavaga kooskõlas olemist tuleks sisustada pigem laiemalt ning hinnata seda koosmõjust teiste artikli 18 lg 5 alustega, mitte lähtuda üksnes sellest, kas tehing oli kavas kirjeldatud või mitte. Kaitse võiks laieneda ka tehingutele, mis ei ole otsesõnu kavas märgitud, kuid mis on olnud kavaga kooskõlas ning mõistlik ja viivitamatult vajalik saneerimiskava rakendamise edendamiseks. Selline lähenemine tagab võimaluse reageerida paindlikult võimalikele muudatustele mis võivad kava rakendamise ajal esile kerkida ja mida ei suudetud kava koostamisel mõistlikult ette näha.

Lisaks eeltoodule tuleks tehingutele artiklis 18 sätestatud kaitse kohaldamisel hinnata ka seda, kas võlausaldaja ja/või võlgnik teadsid või pidid tehingu tegemise ajal teadma, et tehing on teisi võlausaldajaid kahjustav. Olukorras, kus võlgnik ja/või võlausaldaja seda teadsid ei tohiks selline tehing artikli 18 alusel kaitset saada, kuna sellisel juhul ei oleks tegemist heas usus tehtud tehinguga, mille eesmärgiks oleks ettevõtte päästmise soodustamine läbi saneerimismenetluse.

Lähtudes eeltoodust ei saa Direktiivi artikkel 18 regulatsiooni kohaldamine tuua kaasa olukorda, kus artiklis toodud tehingud ei alluks enam siseriiklikule siseriiklikus seaduses sätestatud võimaliku tagasivõitmise nõude kontrollile. Direktiivi artikli 18 lg-te 1 ja 5 sätestamine siseriiklikus õiguses ei tohi kaasa tuua olukorda, kus nimetatud regulatsioonile viidates tehtud tehinguid ei oleks võimalik tagasivõitmise mõttes kontrollida ja vajadusel ka tagasi võita, kui tehingud ei vasta sätestatud nõuetele.

5.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

SanS § 52 sätestab, et kui saneerimiskava tühistatakse ja sellele järgneva kolme kuu jooksul kuulutatakse ettevõtja suhtes välja pankrot, loetakse kaitstuks saneerimisnõustaja, eksperdi ja

järelevalvet teostava saneerimisnõustaja nõue tasu ja kulutuste hüvitamise kohta. Saneerimisnõustaja, eksperdi ja järelevalvet teostava saneerimisnõustaja nõuet tasus ja kulutuste hüvitamise kohta ei loeta pankrotimenetluses kaitstuks juhul saneerimiskava tühistatakse, kuid pankrot kuulutatakse välja pärast kolme kuu möödumist arvates saneerimiskava tühistamisest. Kuna nii saneerimisnõustaja tasu (SanS § 18 lg 3), eksperdi tasu (SanS § 33 lg 2) kui ka järelevalvet teostava saneerimisnõustaja tasu (SanS § 50 lg 6) määrab kindlaks kohus oma määrusega, siis ei ole põhjendatud SanS §-s 52 sätestatud kolme kuuline piirang. Seda põhjusel, et PankrS § 103 lg 4 järgi on kohtumäärusel millega vastavad tasud kindlaks määratakse eelist andev toime (PankrS § 103 lg 4) puudub põhjendus viidatud kolme kuuliseks ajaliseks piiranguks.

Töörühm ei ole tuvastanud lisaks eeltoodule vajadust anda mingeid muid saneerimisega seotud eelisõiguseid ettevõtte saneerimise ebaõnnestumisele järgneda võivas pankrotimenetluses.

5.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesande alapunkt 9.1.3 käsitleb tagasivõitmise instituuti pankrotimenetluses⁷⁶². Lähteülesandes tuuakse välja, et tagasivõitmise instituut on just võlausaldajate huvide kaitsmise koha pealt väga olulise tähtsusega, kuna seeläbi on võimalik suurendada pankrotivara, mis omakorda võib tähendada nõuete suuremat rahuldamist. Seejuures on maksimaalselt võimalik võita tagasi tehinguid ja toiminguid, mida tehti 5 aastat enne ajutise halduri nimetamist. Tagasivõitmise instituudi eesmärk on tuua pankrotivarasse sealt ebaõiglaselt välja läinud vara, mitte pankrotivõlgniku asetamine paremasse olukorda, kui siis, kui ta ei oleks varaga tehingut teinud. Lähteülesanne rõhutab, et tuleb võtta arvesse ka asjaolu, et tavalistel tingimustel oleksid tagasivõidetavad tehingud kehtivad, tuleb tagada tasakaal käibe-, õiguskindluse ja tagasivõitmise instituudi vahel. Analüüsida tuleb, kas kehtiv õigus loob tasakaalu võlausaldajate huvide ja käibe õiguskindluse vahele, mh kas tagasivõitmise aluseid tuleks täiendada ning kuidas tuleks muuta tagasivõitmise instituuti efektiivsemaks (sh tähtajad ja aegumise peatumine). Saneerimismenetluse spetsiifilisi küsimusi Lähteülesanne ei tõstata. Üldistatult saab öelda, et Direktiivi artikli 18 regulatsiooni analüüsimisel on Lähteülesande seisukohast kõige olulisem küsimus, et kas ja millisel kujul Direktiivi viidatud regulatsiooni ülevõtmine oleks tasakaalus võlausaldajate huvide ja käibe õiguskindluse vahel.

5.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

WB raportis käsitleb Direktiivi artikli 18 rakendussoovitusi punkt 2.18⁷⁶³, kus tuuakse välja, et SanS pakub vaid teatavat põhjendamatu lühiajalist kaitset (kuid mitte eesõigust) saneerimisnõustaja ja ekspertide nõuete. WB raportis leitakse, et Eesti siseriikliku õiguse muudatused on seega vajalikud, et täita Direktiivi artikli 18 nõudeid. Muudatuste koostamisel soovita WB võtta aluseks Direktiivi artikli 18 lg 4 sõnastuse. Direktiivi artikli 18 lg 2 osas toob WB välja, et tegemist ei ole kohustusliku regulatsiooniga. Direktiivi artikli 18 lg 5 osas leidis WB, et SanS § 52 ei taga Artiklis 18 kirjeldatud tehingutele sellist kaitset, mida eeldab Direktiiv.

5.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside

Kohtutäiturite ja pankrotihaldurite koda on oma 12.09.2019 arvamuses Direktiivi rakendamise kohta punktis 3.5 märkinud, et tuleb väga selgelt reguleerida, mis saab pärast saneerimismenetluse algust tehtud tehingutest ja investeringutest. Soomes on näiteks saneerimise kestel võetud laenuid pankrotimenetluses eelisseisundis. Ülejäänud tagasisidest sh töögrupi poolt läbiviidud intervjuudest ei tulenenud ei nähtunud otsest probleemipüstitust seoses saneerimisega seotud tehingute eraldiseisva kaitsmisvajadusega Direktiivi artikkel 18 mõttes.

5.2.4.2.4. Relevantne kohtupraktika

Riigikohus on oma lahendis 3-2-1-21-09 punktis 16 selgitanud, et tagasivõitmisel tuleb arvestada ka seda, kas tehing, millest tekkinud võlga tasuti, oli vajalik võlgniku majandustegevuse jätkamiseks. Samas ei ole pankrotiseaduse eesmärk soodustada pankrotiohus isikuga tehingute tegemisest

⁷⁶² Maksejõuetusmenetluse revisjoni lähteülesande lk 109-111.

⁷⁶³ World Bank. Preventive Restructuring. Estonia Report. July 2019, lk 34.

hoidumist ning kui PankrS § 45 alusel saaks tagasi võita kõik võlad, mis on tasutud selles märgitud ajavahemikel, siis oleks pankrotiohus isiku majandustegevus halvatud.

Riigikohus on oma lahendi 3-2-1-63-09 punktis 11 leidnud, et tagasivõitmise hagi rahuldamise üheks eelduseks on PankrS § 109 lg-st 1 tulenevalt võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamine. Mitte igasugune ühe võlausaldaja eelistamine teisele ei ole iseenesest teiste võlausaldajate huvide kahjustamine. Kui hageja tugineb sellele, et rahalise kohustuse täitmisel eelistati üht võlausaldajat teistele, kellega sõlmitud tehingutest, mis on võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt sama olulised või olulisemad, kui tehingud, millest tekkinud kohustused täideti, tuleb kohtul hinnata selle väite tõendatust ja võrrelda erinevate kohustuste täitmise olulisust võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt. Maksuvõlgade tasumise eelistamine majandustegevuse jätkamiseks vajalikest tehingutest tekkinud kohustuste täitmisele ei ole üldjuhul põhjendatud.

Riigikohus on oma lahendi 3-2-1-149-13 punktis 55 märkinud, et tagasivõitmise mõte on saada pankrotivarasse tagasi sealt ebaõiglaselt välja läinud vara, tagades võimaluse pankrotivõlausaldajatele selle vara arvel oma nõudeid rahuldada. Tagasivõitmise eesmärgiks ei ole asetada pankrotivõlgnikku paremasse olukorda, kui siis, kui ta ei oleks varaga tehingut teinud. Viidatud lahendi punktis 40 on Riigikohus leidnud, et tagasivõitmise eelduseks olev võlausaldajate huvide kahjustamine on täidetud, kui kahjustatud on kas või ühe võlausaldaja huvid. Konkreetsete võlausaldajate olemasolu tehingu tegemise ajal ei ole alati tähtis, otsustav on see, kas võlgnik teadis asjaoludest, millest võib järeldada võlausaldajate huvide kahjustamist. Võlausaldajate huvid võivad olla kahjustatud ka siis, kui võlgnik teeb tehingu, millega saavutatav eelis mõjutab negatiivselt võlausaldajate huve, ning üldjuhul võib igasugune võlgniku vara vähendamine kahjustada tema võlausaldajaid ja olla seega tõendiks tehingu kahjulikust tagajärjest võlausaldajate huvidele.

Riigikohus on oma lahendi 3-2-1-30-17 punktis 12 on selgitanud, et võlausaldajate huvid, mille kahjustamine tagasivõitmise eelduseks olev võlausaldajate huvide kahjustamine on täidetud, kui kahjustatud on kas või ühe võlausaldaja huvid. Konkreetsete võlausaldajate olemasolu tehingu tegemise ajal ei ole alati tähtis, otsustav on see, kas võlgnik teadis asjaoludest, millest võib järeldada võlausaldajate huvide kahjustamist. Võlausaldajate huvid võivad olla kahjustatud ka siis, kui võlgnik teeb tehingu, millega saavutatav eelis mõjutab negatiivselt võlausaldajate huve, ning üldjuhul võib igasugune võlgniku vara vähendamine kahjustada tema võlausaldajaid ja olla seega tõendiks tehingu kahjulikust tagajärjest võlausaldajate huvidele. PankrS § 110 lg 1 p 2 alusel kehtetuks tunnistatav tehing peab kahjustama võlausaldajate tegelikke varalisi huve, mida tehinguga rikuti. Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks tuleb hagejal tõendada, et tehingu tegemata jätmisel oleksid võlausaldajate nõuded tõenäoliselt rahuldatud suuremas ulatuses. Võlausaldajate abstraktne otsustusõigus ei pruugi võlausaldajate tegelikke varalisi huve mingil moel mõjutada. Hagejal tuleb esiteks põhjendada ja tõendada, et võlgniku ja tema ettevõtte majanduslikku seisu arvestades oleksid võlausaldajad tõenäoliselt otsustanud ettevõtte tegevuse jätkamise. Kui võlausaldajad oleksid tõenäoliselt otsustanud ettevõtte tegevust jätkata, siis peab hageja ka tõendama, et ettevõtte tegevus oleks viinud võlausaldajate nõuete rahuldamisele suuremas ulatuses, võrreldes lepingu sõlmimise olukorraga. (p 13) Võlausaldajate huve ei kahjusta iseenesest turutingimustel tehtud tehing, sest sellisel juhul vahetatakse ekvivalentseid väärtusi. Turutingimustel tehtud tehingu korral ei ole siiski välistatud võlausaldajate huvide kahjustamine muude asjaolude tõttu, mis tuleb esitada ja tõendada hagejal. (p 14) Võlgniku majandustegevuse lõppemisest ei saa iseenesest järeldada, et leping kahjustas võlausaldajate varalisi huve. Võlausaldajate nõuete rahuldamise võimalikkus sõltub sellest, kas, kui kaua ja kui kasumlikult oleks võlgniku ettevõtte oma tegevust saanud jätkata. (p 15) Tagasivõidetava müügilepinguga võlausaldajate huvide kahjustamise hindamisel ei ole tähtsust sellel, mida võlgnik müügilepingust saanud rahaga tegi. (p 19)

Riigikohus on oma lahendi 3-2-1-50-17 punktis 11 leidnud, et võlausaldajate huvide kahjustamist ei saa järeldada ainuüksi sellest, et üks võlausaldaja maksab võlgniku likvideerijana raha iseendale, mitte teistele võlausaldajatele, kellel olid võlgniku vastu varem sissenõutavaks muutunud nõuded. Ka sellest, et makse tehakse PankrS § 117 lg 2 p 1 tähenduses võlgniku lähikondsele, ei saa järeldada, et tehing kahjustab võlausaldajate huve (vt RKTko nr 3-2-1-115-07, p 15). Kui lähtuda sellest, et võlausaldajate esmane huvi on pankrotimenetluses esitatud nõuete rahuldamine võimalikult suure ulatuses, tuleks tagasivõitmise hagi rahuldamise eeldusena tõendada vähemalt seda, et pankrotivõlausaldajate nõuded saaksid rahuldatud suuremas ulatuses, kui kohustuse täitmist ei oleks toimunud ja täitmisena saadud raha antakse tagasi pankrotivarasse.

Riigikohus on oma lahendi 2-16-18953 punktis 12 selgitanud, et Tagasivõitmise hagi rahuldamine on võimalik, kui kahjustatud on võlausaldajate tegelikke, mitte abstraktseid huve ning võlausaldajate huvide kahjustamine peab olema asjaoluna kindlaks tehtud. Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks tuleb võrrelda tagasivõitmise aja olukorda hüpoteetilise olukorraga, kus võlgnik ei oleks vaidlusaluseid makseid teinud. (p 13.3) Oluline on tuvastada, kas tasu väljamaksmine oli vajalik võlgniku majandustegevuse jätkamiseks. Oluline on hinnata seda, kas võlgniku käitumine oli maksete tegemise ajal majanduslikult otstarbekas ja seega võlausaldajate huvides või mitte. Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamise aspektist ei ole määrava tähtsusega see, kas juhatuse liikme tasude väljamaksmise ajal eelistati üht võlausaldajat teiste, sest seda ei saa veel pidada teiste võlausaldajate huvide kahjustamiseks, vaid võrrelda tuleb erinevate kohustuste täitmise olulisust võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt. Ka sellest, et makse tehti PankrS § 117 lg 2 p 1 tähenduses võlgniku lähikondsele, ei piisa järelduseks, et see kahjustas võlausaldajate huve. Ehkki see ei ole võlgniku käitumisele hinnangu andmisel määrava tähtsusega, tuleb maksete tegemise majandusliku otstarbekuse üle otsustamisel arvesse võtta asjaolu, kas võlgnikul oli võlausaldajale vaidlusaluste maksete tegemise ajal ka teisi võlausaldajaid, kelle nõuded olid juba muutunud või lähiajal muutumas sissenõutavaks. (p 13.4) Kui pankrotimenetluses ei ole ühtegi võlausaldajat, kelle nõuet oleks tunnustatud või kelle nõude tunnustamise üle oleks vaidlus pooleli, siis ei ole võlausaldajaid, kelle huvide kahjustamisest PankrS § 109 lg 1 tähenduses saaks rääkida. Piisav on sellest aspektist siiski, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust. (p 13.7)

Riigikohus on oma lahendi 3-2-1-46-12 punktis 11 selgitanud, et saneerimiskava kinnitamine ei tõenda ümberlükkamatult maksejõuetuse puudumist, vaid loob üksnes eelduse, et sel momendil ei ole võlgnik maksejõuetu. Nimetatud eeldust on võimalik hiljem ümber lükata, tõendades, et võlgnik oli maksejõuetu juba saneerimiskava kinnitamise ajal.

Viidatud Riigikohtu praktika pinnalt saab üldistatult järeldada, et pankrotimenetluses on tagasivõitmine võimalik, kui vara on pankrotipesast välja läinud ebaõiglaselt (sh tehing, millega vara pesast välja liikus pole toimunud turutingimustel). Oluline on võlgniku käitumise majanduslik otstarbekus. Võlausaldaja huvide kahjustamine peab igakordselt olema asjaoluna kindlaks tehtud ja seejuures piisab kasvõi ühe pankrotimenetluse võlausaldaja huvide kahjustamisest. Direktiivi artikkel 18 valguses on oluline Riigikohtu lahendis 3-2-1-46-12 väljendatud seisukoht, et saneerimiskava kinnitamine loobu üksnes eelduse maksejõuetuse puudumise kohta, mis muudab pankrotiseaduses sätestatud tagasivõitmise alused (ennekõike maksejõuetusest teadmise või teadma pidamise) relevantseks ka saneerimismenetluses. Seega ei välista olemasolev Riigikohtu praktika Direktiivi artikkel 18 regulatsiooni alla langevate tehingute tagasivõitmist. Riigikohtu praktika valguses on peamine küsimus selles, et tehing on tehtud turutingimustel ja majanduslikult otstarbekalt. Võib eeldada, et Direktiivi artikkel 18 alusel tehtud tehingud vastaksid sellele kriteeriumile. Samas ei saa alahinnata saneerimismenetluse pingelist olemust ja sellega kaasnevat ajasurvet, mis võib tingida Direktiivi artikkel 18 regulatsiooni alusel tehtud tehingute teistsuguse hindamisvajaduse, kui seda näeb ette olemasolev Riigikohtu praktika. Nii sätestavad Direktiivi artikkel 18 lg 1 ja lg 5, et muuhulgas tuleb tehingule kaitse andmisel arvestada ka seda, kas tehing oli „*viivitamatult vajalik*“. Tehingud, mis on tehtud ajalise surve all, ei pruugi olla turutingimustele vastavuse analüüsi mõttes võrreldavad tehingutega, mis on tehtud ilma saneerimismenetlusele omase ajasurveta.

Selleks, et anda kohtupraktikale võimalus paremini arvestada saneerimismenetluse spetsiifikat tehingute tagasivõitmise kontekstis ning seeläbi tagada saneerimisega seotud tehingute tagamise eesmäärke Direktiivi artikli 18 kohaselt on põhjendatud muuta pankrotiseadust Direktiivi artikli 18 kohaselt.

5.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

5.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

Suurbritannias ei ole kaitset (*safe harbour*) väljaspool kohut sõlmitud tehingutele⁷⁶⁴. Samas nt Belgias saab *safe harbour* kaitse tehing, mis on tehtud väljaspool kohut, kuid esitatud kohtule selgitusega, et nimetatud tehing on tehtud selleks, et ettevõtet saneerida või selle majanduslikku olukorda

⁷⁶⁴ Prof. Reinhard Pork. Rescuing Companies in England and Germany. Oxford 2012, p 16-07.

parandada.⁷⁶⁵ Saksamaal tuntakse „*restructurin privilege*“ reeglit, mille kohaselt on kaitstud teatud tehingud, mis on tehtud „*tõsise saneerimise katse raames*“ ning ilma võlausaldajate kahjustamise soovita.⁷⁶⁶ Samuti on Itaalia õiguses mitmed tehingud kaitstud tagasivõitmise eest, näiteks turutingimustel tehtud tehingud ja hädavajalike teenuste eest tasumine, aga ka maksed, mis on tehtud mõistliku saneerimise plaani alusel ning mille põhjendatuse kohta on oma hinnangu andnud ka ekspert. Samuti on kaitstud võlausaldajatega tehtud kokkulepete alusel sooritatud maksed ja antud tagatised.⁷⁶⁷

Rootsi osas tuuakse välja, et Rootsi saneerimisseadus ei sisalda mingeid üldiseid reegleid võlgniku lepinguliste kohustuste kohta, mistõttu on võrdlemisi ebaselge muuhulgas ka see, millise kaitse saavad võlausaldaja saneerimise ajal tehtud sooritused.⁷⁶⁸ Samas sätestab Rootsi pankrotiseadus (*Konkurslagen*) võimalus teatud tehinguid tagasi võita tingimusel, et i) ühte võlausaldajate on eeliskoheldud; ii) varadest on vabanetud võlausaldajate üldiste huvide vastaselt; iii) võlgniku üldine võlakooormus on suurenenud.⁷⁶⁹ Soomes on üldreeglina keelatud maksta saneerimiskava kehtivuse ajal saneeritava ettevõtte omanikele dividende juhul, kui võlausaldajate nõudeid on vähendatud.⁷⁷⁰ Taanis ei ole tagasivõidetav saneerimismenetluses heaks kiidetud saneerimiskava (*company reorganisation proposal*) alusel toimunud ettevõtte müük.⁷⁷¹ Põhja- ja Baltimaade õiguskordade osas saab üldistatult välja tuua, et osas, mis puudutab võlgniku tehinguid, siis ei ole üheski riigis täielikku regulatsiooni. Baltimaades on olukord võlgniku tehingute osas veelgi ahtam.⁷⁷²

Lähtudes eeltoodust on võrdlusriikides üldreeglina tagatud teatud tehingutele kaitse tagasivõitmise eest pankrotimenetluses. Nimetatud kaitse võib tuleneda nii seadusest kui ka kohtupraktikast. Kuigi ühest määratlust kaitstavate tehingute kohta ei ole võimalik välja tuua, saab osundada, et kaitstakse tehinguid, mis on tehtud turutingimustel ning on olnud mõistlikult vajalikud ning põhjendatud ka raskustes ettevõtte majanduslike raskuste ületamiseks.

5.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

INSOL suunises⁷⁷³ on leitud, et kui võlausaldajal peaks õnnestuma vaidlustada saneerimiskava tuginedes väitele, et see ei ole elujõuline, siis võiksid liikmesriigid kaaluda lahendust, et sellele võlausaldajal oleks võimalik vaidlustada ka kava alusel tehtud tehinguid ja seda vaatamata faktile, et kava oli kinnitatud.

WB printsiipides⁷⁷⁴ on märgitud, et saneerimised peaksid olema toetatud soodustava seadusandluse poolt, mis julgustaks osalisi astuma tehingutesse eesmärgiga taastada ettevõtte majanduslik jätkusuutlikkus. Tuuakse välja, et seadusandlus peaks muuhulgas julgustama laenamist ning investeerimist majanduslikes raskustes ettevõtetesse; samuti tagama paindliku regulatsiooni saneerimismeetmete rakendamiseks, mis muuhulgas võimaldaksid vara võõrandada.

Prof. Reinhard Pork on artikli 18 inkorporeerimise suhtes Direktiivi pigem kriitiline, leides, et vajadus selle järgi on pigem küsitav, kuna see kätkeb endas hästi teada tuntud põhimõtteid võlausaldajate huvidega arvestamisel ja maksejõuetuse vältimisel.⁷⁷⁵

ELI analüüsis on saneerimisega seotud tehingute kaitse osas tehtud järgmised peamised järeldused⁷⁷⁶. Liikmesriigid peaksid lubama kaitset (*safe harbour*) tehingutele, mis on tehtud tavapärastel tingimustel võlgnikuga kelle suhtes toimub formaalne maksejõuetusmenetlus. Liikmesriigid ei peaks andma kaitset tehingutele (ja võimaldama nende tagasivõitmist), mis on tehtud pahas usus ja võlausaldajate huve kahjustades isegi siis, kui sellised tehingud on tehtud (nüüdseks läbikukkunud) saneerimiskava järgi. Selleks, et teha kindlaks, kas konkreetne tehing on tehtud pahas usus, tuleks kaaluda kõiki kaasuse

⁷⁶⁵ Instrument of the European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Viin 2017, lk 278 p 515.

⁷⁶⁶ INSOL § 130, § 131 ja 133 ja Instrument of the European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Viin 2017, lk 279-280 p 519.

⁷⁶⁷ *Ibid* p 520.

⁷⁶⁸ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 36.

⁷⁶⁹ Carl Brodén and Elin Lindberg, Roschier Advokatbyrå AB. Restructuring and insolvency in Sweden. Thomson Reuters 2020, lk 11.

⁷⁷⁰ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 132.

⁷⁷¹ E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 100.

⁷⁷² E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013, lk 100

⁷⁷³ INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Framework Under EU Directive 2019/1023. Tomáš Richter & Adrian Thery. April 2020, lk 41 p 156 jj

⁷⁷⁴ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Credit/debtor Regimes. 2016 Washington lk 23 p B3.

⁷⁷⁵ Prof. Reinhard Pork. Directive on Preventive Restructuring Frameworks: Political compromise in the trilogue talks and imminent adoption. Eurofenix. Spring 2019.

⁷⁷⁶ Instrument of the European Law Institute. Rescue of Business in Insolvency Law. Viin 2017, lk 283 p 6.4.

asjaolusid sh järgmisi aspekte (i) kas ettevõtja näitas üles varajast valmisolekut oma rahaliste raskuste lahendamiseks suheldes võlausaldajate, töötajate ja teiste huvitatud osapooltega; (ii) kas ettevõtja on teinud kõik mõistlikud sammud selleks, et hoolsalt ja korrektselt vältida vara vähenemist; (iii) kas ettevõtja on otsinud objektiivset ning pädevat nõu raskuste ületamiseks; (iv) kas ettevõtja järgis kohusetundlikult talle antud nõu. Kõik *safe harbour* reeglid tuleks selgelt sätestada, et osapooled saaksid neid hinnata. Tagasivõitmise asjades peaks tõendamiskoormus olema alati poolel, kes nõude esitab.

UNCITRALi suunistes on leitud, et maksejõuetusõiguses võib olla soovitatav teatud liiki tehingute tagasivõitmise välistada. Ühe näitena sellistest tehingutest saaksid kõne alla tulla tehingud, mis tehakse saneerimiskava rakendamise ajal.⁷⁷⁷

5.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Direktiivi artikli 18 ülevõtmisel omab tähendust PankrS revisjoni raames kavandatava Maksejõuetusinstituutsiooni loomine, mille ühe eesmärgina on välja toodud pankrotivara suurendamine tagasivõitmise kaudu⁷⁷⁸. Seega langeks ka saneerimisega seotud tehingute hindamine võimaliku tagasivõitmise aspektist nimetatud maksejõuetusinstituutsiooni pädevusvaldkonda.

5.2.7. Järeldused ja ettepanekud

5.2.7.1. Järeldused

Põhjendatud on üle võtta Direktiivi artiklis 18 sätestatud regulatsioon saneerimisega seotud tehingute kaitsmise kohta. Selleks on vajalik muuta pankrotiseaduse tagasivõitmise regulatsiooni. Muutmist vajab ka SanS § 52 regulatsioon. Kuna nii saneerimisnõustaja tasu, eksperdi tasu, kui ka järelevalvet teostava saneerimisnõustaja tasu määrab kindlaks kohus oma määrusega, siis ei ole põhjendatud SanS §-s 52 sätestatud kolme kuuline piirang vastava nõude automaatselt kaitstuks lugemiseks pankrotimenetluses.

5.2.7.2. Ettepanekud

Direktiivi artikli 18 ülevõtmisel on põhjendatud lähtuda Direktiivi artikli 18 sõnastusest ja reguleerida saneerimisega seotud tehingute kaitset juhindudes järgnevalt:

- a) Saneerimismenetluse lõppemisele järgnevas pankrotimenetluses ei ole saneerimiskava üle läbirääkimiste edendamiseks tehtud mõistlik ja viivitamatult vajalik tehing tagasivõidetav üksnes seetõttu, et selline tehing kahjustas kõikide võlausaldajate huvisid, eeldusel, et kohus on saneerimiskava kinnitanud ja tagasivõidetav tehing ei ole tehtud pärast seda, kui võlgnik ei suuda enam oma sissenõutavaid nõudeid tasuda.
- b) Punktis a) osutatud tehingute hulka kuuluvad Direktiivi artiklis 18 lg 4 alapunktides nimetatud tehingud.
- c) Saneerimismenetluse lõppemisele järgnevas pankrotimenetluses ei ole saneerimiskava rakendamise edendamiseks tehtud mõistlik ja viivitamatult vajalik tehing tagasivõidetav üksnes seetõttu, et selline tehing kahjustas kõikide võlausaldajate huvisid, eeldusel, et tehing on tehtud saneerimiskavaga kooskõlas.

Direktiivi artikli 18 ülevõtmisel tuleb jälgida, et ka ülalkirjeldatud võimalikud saneerimismenetluse spetsiifilised lahendused pankrotiseaduses ei võtaks printsipiliselt ära võimalus nimetatud tehingute tagasivõitmiseks, kui need ei vasta regulatsiooni nõuetele. Ennekõike tuleb tagada, et saneerimisega seotud tehingute tagasivõitmise piirangute varjus ei oleks võimalik kõrvaldada võlgniku vara ega teha tehinguid objektiivselt maksejõuetu võlgniku varaga. Oluline on tagada võimalus hinnata tehingu võimaliku tagasivõitmise raames seda, kuidas tehingu pooled tehingut algselt saneerimismenetluses kirjeldasid võrrelduna sellega, kuidas tehing läbi viidi ning milleks saadud vahendeid kasutati.

Muuta SanS § 52 regulatsiooni ning kaotada sealt viide kolme kuulisele tähtajale, mille jooksul peaks kohus välja kuulutama ettevõtja pankroti selleks, et saneerimisnõustaja ja ekspert võiksid saada oma kohtu poolt määrusega väljamõistetud tasunõude ettevõtja hilisemas pankrotimenetluses automaatselt tunnustatuks.

⁷⁷⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, New York 2005, lk 146 p 185.

⁷⁷⁸ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus.15.11.2018, lk 10 p 18.

5.2.8. Mõjude analüüs

Probleem 1: Siseriiklikusse õigusesse on vaja üle võtta Direktiivi artikkel 18 muude saneerimisega seotud tehingute kaitsmise regulatsioon.

Muudatusettepanek: Võtta üle Direktiivi artikkel 18 regulatsioon juhindudes artikli sõnastusest ja järgides ülal punktis 5.2.7.2 antud soovitusi.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneeritav ettevõtte ning tema potentsiaalsed tehingupartnerid. Kuna muudatusettepanek täpsustaks tagasivõitmise regulatsiooni spetsiifiliselt saneerimismenetlustega seoses ja nende raames tehtud tehingute osas, võimaldades nõuetele vastavaid tehinguid kaitsta tagasivõitmiste eest, on mõju primaarsele sihtrühmale suur. Praktikas on makseraskustes isikutega tehingute tegemisel üheks peamiseks takistuseks võimalik tagasivõitmise risk. Selle riski valguses võib saneeritava ettevõtte olla keeruline leida võimalus saneerimiskava üle läbirääkimiste edendamiseks või saneerimiskava rakendamise edendamiseks tehingute tegemiseks. Olukorras, kus muudatusettepanekute kohaselt täiendatakse pankrotiseaduse tagasivõitmise regulatsiooni, võimaldaks see tehingu pooltel paremini hinnata tehingu tagasivõitmise riske ning annaks seeläbi suurema kindluse raskustes ettevõttega tehingute tegemisel. See omakorda võimaldaks saneerimismenetlusi efektiivistada ning saavutada suuremat hulka edukalt lõppenud saneerimismenetlusi. Muudatusettepaneku **sekundaarseks sihtrühmaks** on saneeritava ettevõtte võlausaldajad, kes oleksid ettevõtte pankrotistumise korral pankrotimenetluse võlausaldajad. Muudatusettepaneku mõju sekundaarsele sihtrühmale on pigem mõõdukas, võimaldades võlausaldajatel, sarnaselt tehingu pooltele, paremini hinnata võimaliku tehingu tagasivõidetavust, samas piiramata oluliselt sekundaarse sihtrühma õiguseid, kuna ka praegu väljakujunenud kohtupraktika valguses oleks ettevõtte päästmisele suunatud majanduslikult põhjendatud tehingute tagasivõidetavus pigem küsitav.

Probleem 2: Vastavalt SanS §-le 52, kui saneerimiskava tühistatakse ja sellele järgneva kolme kuu jooksul kuulutatakse ettevõtja suhtes välja pankrot, loetakse kaitstuks saneerimisnõustaja, eksperdi ja järelevalvet teostava saneerimisnõustaja nõue tasu ja kulutuste hüvitamise kohta. Saneerimisnõustaja, eksperdi ja järelevalvet teostava saneerimisnõustaja nõuet tasus ja kulutuste hüvitamise kohta ei loeta pankrotimenetluses kaitstuks juhul saneerimiskava tühistatakse, kuid pankrot kuulutatakse välja pärast kolme kuu möödumist arvates saneerimiskava tühistamisest. Kuna nii saneerimisnõustaja tasu (§ 18 lg 3), eksperdi tasu (§ 33 lg 2) kui ka järelevalvet teostava saneerimisnõustaja tasu (§ 50 lg 6) määrab kindlaks kohus oma määrusega, siis ei ole põhjendatud SanS §-s 52 sätestatud kolme kuuline piirang.

Muudatusettepanek: Kaotada ära SanS § 52 sätestatud viide kolmele kuule, mille jooksul tuleb ettevõtja pankrot välja kuulutada selleks, et saneerimisnõustaja, ekspert ja järelevalvet teostav saneerimisnõustaja tasu ja kulutuste hüvitamise nõue ettevõtja tulevases pankrotimenetluses oleks võimalik automaatselt tunnustatuks lugeda.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on saneerimisnõustajad ja eksperdid. Muudatusettepanek kaotaks ära põhjendamatu ajalise piirangu saneerimisnõustajate ning ekspertide nõuete automaatsel tunnustatuks lugemisel saneeritava ettevõtte pankrotimenetluses. Muudatusettepaneku mõju primaarsele sihtrühmale oleks positiivse iseloomuga, kuna selle rakendamise korral oleks nimetatud isikute tasunõude tunnustamine paremini kooskõlas PankrS § 103 lg 4 regulatsiooniga ning tagaks saneerimisnõustajatele ja ekspertidele suurema õiguskindluse nende tasu menetlemise osas pankrotimenetlustes. **Sekundaarseks sihtrühmaks** saab pidada konkreetse pankrotimenetluse teisi võlausaldajaid. Samas, arvestades, et i) saneerimisnõustaja ning eksperdi tasud määratakse kindlaks kohtumäärusega, millel pankrotimenetluses oleks nõude tunnustamisel nii kui nii eelist andev toime (PankrS § 103 lg 4) ning; ii) tasunõudele on ka kehtiva õiguse alusel nõude tunnustamise menetluses antud eelis (küll ajaliselts piiratud) ja; iii) tasunõue ei saaks pankrotimenetluses muud eelist peale selle automaatselt tunnustatuks lugemise, ei ole muudatusettepaneku mõju konkreetse pankrotimenetluse võlausaldajatele märkimisväärne.

6. JURIIDILISE ISIKU JUHTIDE KOHUSTUSED

6.1. Juriidilise isiku juhtide kohustused

6.1.1. Teema kirjeldus

Direktiivi artikliga 19 pannakse liikmesriikidele kohustus kehtestada uus siseriiklik regulatsioon, mis kohustab juriidilise isiku juhte maksejõuetuse tõenäolise tekke korral astuma samme saneerimismenetluse alustamiseks ja sidusrühmade huvide kaitsmiseks ning vältida tahtliku või raskelt hooletut käitumist, mis ohustab ettevõtte elujõulisust. Direktiivi ülevõtmise raames on oluline analüüsida, kas ja millisel moel tuleb kehtivat süsteemi ja seadusandlust muuta, et olla kooskõlas Direktiivi juriidilise isiku juhtidele ettenähtud kohustuste regulatsiooniga ning tagada seeläbi ettevõtte, tema võlausaldajate parem kaitse ning tõsta saneerimismenetlused üldisemalt paremini ettevõtjate fookusesse kui võimalus efektiivselt ettevõtte majanduslike raskuste ületamiseks. Kuna Direktiivi artikkel 19 käsitleb olukorda, kus ettevõtte on majanduslikes raskustes ning seda ähvardab püsiv maksejõuetus, siis tuleb ka juriidiliste isikute juhtide kohustusi käsitleda tõenäolise maksejõuetuse valguses.

6.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Direktiivis artikkel 19 sätestab järgmist.

Artikkel 19 **Juriidilise isiku juhtide kohustused, kui maksejõuetus on tõenäoline**

Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetus on tõenäoline, peavad juriidilise isiku juhid silmas vähemalt järgmist:

- a) võlausaldajate, omakapitali omanike ja muude sidusrühmade huvid;
- b) vajadus astuda samme maksejõuetuse ärahoidmiseks ja
- c) vajadus vältida tahtlikku või raskest hooletusest tingitud käitumist, mis võib ohustada ettevõtte elujõulisust.

Juriidilise isiku juhtide kohustustega seonduvat on avatud Direktiivi preambula punktis 71 järgnevalt. Kui võlgnikku ähvardab maksejõuetus, on samuti oluline, et võlausaldajate õigustatud huvid oleks kaitstud võlgniku vara koosseisu mõjutada võivate juhtkonna otsuste eest, eriti kui nende otsuste mõjul võib saneerimiseks saadaval oleva või võlausaldajatele jaotatava võimaliku vara väärtus veelgi väheneda. Seetõttu on vaja tagada, et juriidilise isiku juhid väldiksid sellises olukorras igasugust tahtlikku või raskest hooletusest tingitud tegevust, mille tulemusel nad saavad sidusrühmade arvelt kasu, lepivad kokku turuväärtusest odavamaga hinnaga tehingutes või võtavad meetmeid, mille tulemusel üht või mitut sidusrühma eelistatakse ebaõiglaselt. Liikmesriikidel peaks olema võimalik vastavat käesoleva Direktiivi sätet rakendada, tagades, et kui kohus või haldusasutus hindab seda, kas juriidilise isiku juht on vastutav hooldsuskohustuse rikkumise eest, võtab ta arvesse käesoleva Direktiivi nõudeid juriidilise isiku juhtide kohustuste kohta. Käesoleva Direktiivi eesmärk ei ole panna tähtsuse järjekorda erinevad pooled, kelle huvisid on vaja nõuetekohaselt arvesse võtta. Liikmesriikidel peaks siiski olema võimalik teha otsus sellise hierarhia kohta. Käesolev Direktiiv ei tohiks piirata liikmesriikide riigisiseseid õigusnorme, mis käsitlevad otsustusprotsesse äriühingus.

6.1.3. Kehtiv õigus

Kehtivas õiguses tulenevad juriidiliste isikute juhtide kohustused nii saneerimismenetluse käigus kui ka üldised kohustused ja vastutus ettevõtte juhina erinevatest õigusaktidest.

Saneerimisseadusest tulenevad juriidilise isikut juhtidele alljärgnevad kohustused.

- kohustus esitada pankrotiavaldus, vaatamata, et saneerimisnõustaja analüüsib maksevõimet või vaatamata, et saneerimisnõustaja teavitab maksejõuetusele viitavatest asjaoludest (§ 16 lg 3 ja 4; § 50 lg 3 ja 4);
- kohtu nõudmisel andma vande (§ 9 lg 1);

- saneerimisnõustaja tasu ja kulutuste katteks deposiidi maksmise kohustus (§ 10 lg 2 p 4 ja 5; § 18 lg 1);
- ekspertide tasu ja kulutuste katteks deposiidi maksmise kohustus (§ 30 lg 2 p 2 ja 3);
- § 14. Ettevõtja kaasaaitamiskohustus:
 - anda kohtule ja saneerimisnõustajale teavet, mida nad vajavad seoses saneerimismenetlusega;
 - osutada saneerimisnõustajale abi tema ülesannete täitmisel;
- mitte raisata oma vara;
- mitte teha tehinguid, mis kahjustab võlausaldajate huve;
- esitada saneerimiskava kohtule kindlaks tähtajaks (§ 42, § 10 lg 2 p 3);
- tõendama asjaolu, et saneerimisteade või saneerimiskava projekt on võlausaldajale tutvumiseks ja seisukoha võtmiseks kätte toimetatud või et võlausaldaja on muul viisil teadlik saneerimismenetluse toimumisest (§ 46 lg 2);
- täitma saneerimiskavast tulenevaid kohustusi (§ 51 lg 1 p 2).

Äriseadustikus on uurimisteema osas asjakohased järgmised sätted.

- § 167¹. Vastutus osauhingu kahjustamise eest osauhingu tegevuse mõjutamise kaudu
- § 176. Vara vähenemine
- § 187. Juhatuse liikmete vastutus
- § 180. Juhatus
- § 403. Kande õiguslik toime ja ühinemisega tekitatud kahju hüvitamine

Raamatupidamisega seonduvad kohustused tulenevad äriseadustikust (ÄS) ja raamatupidamiseseadusest (RPS).

- ÄS § 183 järgi on raamatupidamise korraldamine juhatuse ülesanne;
- ÄS § 179 lg 1 kohaselt koostab juhatus pärast majandusaasta lõppu majandusaasta aruande raamatupidamise seaduses sätestatud korras;
- RPS § 14 lg 1 kohaselt on raamatupidamiskohustuslane kohustatud lõppenud majandusaasta kohta koostama majandusaasta aruande, mis koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest. RPS § 15 lg 1 järgi on raamatupidamise aastaaruande eesmärk anda õige ja õiglane ülevaade raamatupidamiskohustuslase finantsseisundist, majandustulemusest ja rahavoogudest.

Tsiviilseadustiku üldosa seaduses on analüüsi teema osas asjakohased järgmised sätted.

- § 32. Hea usu põhimõte omavahelistes suhetes
- § 138. Hea usu põhimõte

VÕS-is on teema osas järgmised õigusnormid.

- § 6. Hea usu põhimõte
- § 1043. Õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamine
- § 1045. Kahju tekitamise õigusvastasus
- § 381. Äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta ebaõigete andmete esitamine
- § 381¹. Raamatupidamise kohustuse rikkumine
- § 384. Maksejõuetuse põhjustamine
- § 384¹. Võlausaldajate ebavõrdne kohtlemine
- § 385. Vara varjamine pankroti- ja täitemenetluses
- § 385¹. Pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmine

Maksekorralduse seadus sätestab järgneva.

- § 40. Seadusliku esindaja, vara valitseja, tegeliku juhi ja maksuesindaja vastutus

Susan Liin on analüüsinud juriidilise isiku juhtide kohustusi (eeldusel, et ettevõtte maksejõuetust veel ei ole tekkinud). Tsviilõiguses saab eristada juhatuse liikmete vastutust ühingu ees, osanike või aktsionäride ees ning kolmandate isikute, sh võlausaldajate ees. Kohustused saab liigitada peamiseks kohustusteks ja spetsiifilisteks kohustusteks. *Peamised kohustused* on ühingu juhtimine ja esindamine, spetsiifilised kohustused on informatsiooni andmine, aruannete koostamine ja esitamine kõrgemalseisvale organile, sh majandusaasta aruande koostamine, teabe andmine osanikele või aktsionäridele, raamatupidamise korraldamine, pankrotiavalduse õigeaegne esitamine, osanike või aktsionäride üldkoosolekute kokkukutsumine ja ettevalmistamine, maksudeklaratsioonide täitmine ja esitamine. Juhatuse liikme kohustuste täitmist hinnatakse hoolsus- ja lojaalsuskohustuse kaudu.

Juhatuse liikmete ja osanike omavahelise suhte ja suhted osanike ja teiste juhorgani liikmetega sisustab kohustus järgida hea usu põhimõtet ja arvestada üksteise õigustatud huve. Samuti laieneb juhatuse liikmetele TsÜS §-st 138 ja VÕS §-st 6 tulenev hea usu põhimõtte järgimise kohustus. Juhatuse liikmete tsviilõiguslik otsevastutus osanike või aktsionäride ees ei ole erinevalt Anglo-Ameerika riikidest Eestis tavaline. Põgusalt on õiguskirjanduses välja toodud, et mõeldav on juhatuse liikmete otsevastutus osanike või aktsionäride ees deliktiõiguslikul alusel siis, kui nad väljuvad otsuste tegemisel oluliselt normaalse majandusrisi raamest või kui ühingu kasutatakse kahju tekitamise ja vastutusest pääsemise vahendina. Juhtorgani liikmed võivad osaniku või aktsionäri ees otse vastutada eelkõige aga vaid juhtudel, kui seadus sellise võimaluse sõnaselgelt sätestab. Näiteks on antud osanikele ja aktsionäridele võimalus esitada eripärane deliktiõiguslik nõue ühinemisel ebaõige asendussuhte määramisega tekitatud kahju hüvitamist ühineva ühingu juhatuse ja nõukogu liikmetelt (ÄS § 403 lg 6).

Võlausaldajate otsenõuded juhatuse liikmete vastu saavad kõne alla tulla üldiselt vaid lepinguvälisel alusel. Siiski on võlausaldajatel võimalik nõuda juhatuse liikme tekitatud kahju hüvitamist, kuid seda mitte endale vaid ühingu. Kui välja on kuulutatud ühingu pankrot võib nõude ühingu nimel esitada üksnes pankrotihaldur. Kohtupraktikas on leitud, et pankrotihalduril on õigus astuda pärast võlgniku pankroti väljakuulutamist hageja asemel ka sellisesse menetlusse, milles menetletakse võlausaldaja hagi, millega võlausaldaja nõuab võlgnikust äriühingu juhtorgani liikmetelt kahju hüvitamist äriühingule. Kui pankrotihaldur menetlusse ei astu, on hagejal võlausaldajana õigus menetlust jätkata. Pankrotihaldur peab juhul, kui võlgniku maksejõuetuse põhjuseks on raske juhtimisviga esitama kahju hüvitamise nõude raskes juhtimisveas süüdi oleva isiku vastu kohe, kui nõude esitamiseks on piisav alus. Võlausaldajad võivad esitada juhatuse liikmete vastu otsenõuded, siis kui juhatuse liikmed on rikkunud mingit seadusest tulenevat kohustust, mis on kehtestatud kas ainuüksi või sealhulgas ühingu võlausaldajate kaitseks. Sel juhul põhineb juhtorgani liikme vastutus peamiselt VÕS §-l 1043 ja § 1045 lg 1 p-l 7. VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel võib tekkida vastutus siis, kui võlausaldajatele tekitati kahju heade kommete vastase tahtliku käitumisega.

Kohtupraktikas on jaatatud juhatuse liikme otsevastutust ühingu võlausaldajate ees näiteks raamatupidamiskohustuse ja pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisel, leides, et pankrotiavalduse õigel ajal esitamine kohustuse eesmärk tagada, et sisuliselt maksejõuetu äriühing ei osaleks edasi majandustegevuses, mille käigus tekkivaid kohustusi ta ei suuda täita. Seega sisustab juhatuse liikme kohustused ja vastutuse ühingu ees ametisuhte, suhtes osanike ja teiste juhtorgani liikmetega seadusjärgne võlasuhe ja vastutus otse võlausaldajate ees on pigem harv, kuid võimalik on deliktiõiguslik vastutus kahju õigusvastase tekitamise eest.⁷⁷⁹

6.1.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

Kehtiva õigus muutmise vajaduse juures on peamiseks uurimusküsimuseks kas ja millisel määral ja tingimustel oleks vaja sätestada täiesti uus juriidiliste isikute juhtide kohustusi puudutav regulatsioon olemasoleva kõrvale või asemele, arvestades Direktiivi artikkel 19 regulatsiooni juriidiliste isikute juhtide kohustuste kohta olukorras, kus maksejõuetus on tõenäoline. Ennekõike on küsimus selles, kas kehtiv regulatsioon juba ei hõlma Direktiiviga kehtestatud põhimõtteid.

6.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette liikmesriigile nii kohustavaid kui õigust andvaid norme. Tabelis on väljatoodud Direktiivi sõnastus. Seda, kas Direktiivis sätestatu on siseriiklikult kohaldamiseks kohustuslik või mitte, on kajastatud allpool olevas tabeli tulbas „kohustuslik“. Kui tegemist on siseriiklikult kohaldamiseks

⁷⁷⁹ Susan Liin. Maksejõuetuse revisjon. Analuus-kontseptsioon maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme vastutus, lk 4-6.

kohustusliku normiga, mida tuleb arvestada, on tehtud tulpa märged „jah“. Kui tegemist ei ole kohustusliku normiga, on tulpa kirjutatud „ei“. Tulbas „Kehtiv õigus“ on märgitud analüüsitud seaduste (pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse) sätted.

Tabel Artiklist 19 tulenevad nõuded:

Direktiiv	Kohustuslik	Kehtiv õigus
<p>5. PEATÜKK Juriidilise isiku juhtide kohustused</p> <p>Artikkel 19 Juriidilise isiku juhtide kohustused, kui maksejõuetus on tõenäoline</p> <p>Artikkel 19 punkt (a):</p> <p>Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetus on tõenäoline, peavad juriidilise isiku juhid silmas vähemalt järgmist:</p> <p>a) võlausaldajate, omakapitali omanike ja muude sidusrühmade huvid;</p>	Jah	<p>SanS § 14 (ettevõtja kaasaaitamiskohustus);</p> <p>§ 46 (saneerimiskava kehtivuse välistamine);</p> <p>TsÜS § 32 (hea usu põhimõte omavahelistes suhetes);</p> <p>§ 138 (hea usu põhimõte);</p> <p>VÕS § 6 (hea usu põhimõte);</p> <p>ÄS § 187 (juhatuse liikmete vastutus);</p> <p>§ 180 (juhatuse).</p>
<p>Artikkel 19 punkt (b):</p> <p>Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetus on tõenäoline, peavad juriidilise isiku juhid silmas vähemalt järgmist:</p> <p>b) vajadus astuda samme maksejõuetuse ärahoidmiseks ja</p>	Jah	<p>Sans § 16 (saneerimisnõustaja ülesanded);</p> <p>§ 50 (järelevalve saneerimiskava täitmise üle);</p> <p>ÄS § 176 (vara vähenemine);</p> <p>§ 187 (juhatuse liikmete vastutus).</p> <p>Kehtivates seadustes puudub sõnaselge juriidilise isiku juhi kohustus kaaluda saneerimisavalduse esitamist ja saneerimismenetluse algatamist.</p>
<p>Artikkel 19 punkt (c):</p> <p>Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetus on tõenäoline, peavad juriidilise isiku juhid silmas vähemalt järgmist:</p> <p>c) vajadus vältida tahtlikku või rasket hooletusest tingitud käitumist, mis võib ohustada ettevõtte elujõulisust.</p>	Jah	<p>ÄS § 167¹ (vastutus osaühingu kahjustamise eest osaühingu tegevuse mõjutamise kaudu);</p> <p>§ 187 (juhatuse liikmete vastutus);</p> <p>§ 403 (kande õiguslik toime ja ühinemisega tekitatud kahju hüvitamine);</p> <p>KarS § 381 (äriühingu varalise seisundi ja muude kontrollitavate asjaolude kohta ebaõigete andmete esitamine);</p> <p>§ 381¹ (raamatupidamise kohustuse rikkumine);</p> <p>§ 384 (maksejõuetuse põhjustamine);</p> <p>§ 384¹ (võlausaldajate ebavõrdne kohtlemine);</p> <p>§ 385 (vara varjamine pankroti- ja täitemenetluses);</p> <p>VÕS § 1043 (õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamine);</p> <p>§ 1045 (kahju tekitamise õigusvastasus);</p> <p>MKS § 40 (seadusliku esindaja, vara valitseja, tegeliku juhi ja maksuesindaja vastutus).</p>

Direktiivi artikli punktide (a)-(c) tulenev regulatsioon ja põhimõtted on Eestis erievates seadustes üldjoontes juba sätestatud. Teatava erisusena saab välja tuua artikli 19 punkti (b). Juriidilise isiku juhi kohustus astuda samme maksejõuetuse ärahoidmiseks saab endas hõlmata ka kohustust kaaluda ja vajaduse korral esitada saneerimisavaldus. See on üks Direktiivi artikli 19 p-s (b) silmas peetud eesmärkidest. Siiski, kohustust kaaluda saneerimismenetluse algatamist Eesti kehtiv sõnaselgelt ei sätesta. Ohuolukord, kus osaühing või aktsiaselts peab võtma samme maksejõuetuse ennetamiseks ja ettevõtte päästmiseks võimalikust maksejõuetusest, kajastub eelkõige ÄS §-des 176 ja 301, mis sätestavad ettevõtte vara vähenemisega kaasnevad otsustusküsimused. Üks sellistest võimalikest otsustusküsimustest saaks olla Direktiivi artiklist 19 punktist (b) tulenev kohustus otsustada ka vajaduse üle saneerimismenetluse algatamiseks. Regulatsiooni selguse huvides võiks kaaluda äriseadustiku (nt ÄS § 176, § 180 ja § 301, § 306) täiendamist viitega kohustusele kaaluda saneerimismenetluse algatamist majanduslike raskuste olukorras. Selline kohustus oleks kooskõlas ka Direktiivi artikli 19

p-dest (a) ja (c) tulenevatest nõuetest pidada silmas võlausaldajate huve ja vältida tahtlikku või raskelt hooletut ettevõtte elujõulisust ohustavat käitumist. Samuti aitaks selline muudatus paremini teadvustada saneerimismenetluse olemasolu ja võimalus raskustes ettevõtte päästmiseks, aidates seeläbi kaasa ka saneerimismenetluste varasema algatamise eesmärgile. Regulatsiooni järgimine juriidilise isiku juhtide poolt oleks tagatud juba kehtivas õiguskorras kehtestatud tsiviilõigusliku vastutusega äriühingu enda ja tema võlausaldajate ees võimaliku juriidilise isiku juhi kohustuste rikkumise puhuks.

Anto Kasak on leidnud, et juhatuse liikmete käitumine pankrotieelses maksejõuetuse olukorras on reguleeritud äriseadustiku kohustusega jälgida omakapitali ning õigel hetkel algatada, kas kapitali suurendamise või vähendamise otsus või esitada pankrotiavaldus. Samuti on reguleeritud juhatuse liikme vastutus. Samas lähtudes praktikast, võib järeldada, et nimetatud kohustused ei ole piisavad maksejõuetuste ennetamiseks. Tuleks kaaluda, kuidas motiveerida juhatuse liikmeid saneerimisavalduste esitamiseks enne tõsiste "likviidsus-" ja või "bilansitesti" probleemide tekkimist, et vältida maksejõuetuste olukorda.⁷⁸⁰ Samas ei ole reguleeritud, kuidas kohustada juhatuse liiget esitama võlausaldajatele võimalikult ara olulist infot, va majandusaasta aruanne. Nimetatud küsimus vajab eriregulatsiooni. Soovitan kaaluda "*Lodon Approach*" meetodist tulenevaid võimalusi ning täiendada Eestis kehtivat regulatsiooni.⁷⁸¹ Lisaks märgib Anto Kasak, et juhatuse liikmete õigeaegselt reageerimiseks keerulisele olukorrale tuleb leida nii positiivne programm e julgustada neid õigeaegselt saneerimisavaldusi esitama ning negatiivne programm e piisavad sanktsioonid, kui nad vastavalt ei käitu.⁷⁸²

Annemari Öunpuu on leidnud, et artikli 19 punkti (c) osas võib lugeda siseriikliku õiguse Direktiiviga kooskõlas olevaks, kuna siseriiklikus õiguses sisalduvad normid, mis näevad ette tegevused ja võimalused kahju vähendamiseks ja pankroti vältimiseks. Punktide (b) ja (d) osas ei ole siseriiklikus õiguses küll otseselt positiivselt sõnastatud kohustust ohustava tahtliku raskelt hooletu käitumise kohta, kuid selline kohustus on tuletatav karistusõiguslikest tagajärgedest (KarS § 384 ja § 384¹).⁷⁸³

6.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

6.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Susan Liin on koondanud Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesandele saadetud huvigruppide tagasiside järgnevalt. Siinjuures tuleb arvestada, et tegemist on püsivalt maksejõuetut juriidilist isikut ja seeläbi pankrotimenetlust puudutavate küsimustega.

- Lisada eeldus, et äriühingu netovara seadusele mittevastavuse korral eeldatakse, et tegemist on püsiva maksejõuetusega. Kehtestada kriteeriumina pankrotiavalduse esitamisel, et juhatuse liikmete vastutus tuleb kõne alla siis, kui võlgnikul on vara säilinud vähem kui 30% kohustuste katteks.
- Eeldada, et pankrotiavaldus on esitatud hilinemisega, kui pankrot lõpeb raugemisega.
- Kohustada pankrotiavalduse esitamisega hilinenud juhatuse liiget tasuma pankrotimenetluse kulude katteks raha deposiiti. Suurendada juhatuse liikmete vastutust menetluskulude kandmisel.
- Sätestada juhatuse liikme vahetuse teavitamise piirae, mil on võimalik esitada järelepäringuid või nõudeid olemasolevale juhatuse liikmele. Tagada juhatuse liikmete kontaktandmete kättesaadavus pankrotimenetluses.
- Määratleda täpsemalt raske juhtimisvea olemus. Tagada, et haldur ei peaks otsima kurjategijaid, asjaolusid peaks uurima pankrotiombudsman. Lihtsustada võimalust hageda juhatuse liikme tekitatud kahju hüvitamist.
- Luua selgus kaebeõiguse osas olukorras, mil juhatuse liikme volitused on lõppenud ning tema vastutuse osas raamatupidamiskohustuse täitmise eest.
- Määratleda täpsemalt juhud, mil on põhjendatud ettevõtlus- või ärikeelu rakendamine, olemas on laiaulatuslik juhatuse liikmete maksekäitumiste analüüs, mis võimaldab tuvastada tahtlike

⁷⁸⁰ Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 8-9.

⁷⁸¹ Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 10.

⁷⁸² Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. Anto Kasak. 31.01.2017. Lk 15.

⁷⁸³ Öunpuu analüüsi lk 54jj.

maksejõuetuse tunnused, mille põhjal on võimalik määrata mõistlikud piirmäärad ärikeeldude rakendamiseks.

- Leevendada ärikeelu kohaldamisele kohtupraktikas seatud tingimusi, siduda see lahti Riigikohtu praktikas viidatud karistusõiguslikust vastutusest ning reguleerida, kes peab kandma ärikeelu menetluses menetluskulud.
- Mitte laiendada juhatuse liikmete vastutuse aluseid, sest see muudaks piiratud vastutusega ühingute kasutamise mõtetuks.⁷⁸⁴

6.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapanga (WB) soovitudes on maksejõuetu juriidilise isiku vastutusega seoses soovitatud:

- Sätestada regulatsioon, mis annaks kohased õiguskaitsevahendid juhatuse liikmete rikkumist korral, mida saaks rakendada ka pärast maksejõuetusmenetluse algust.
- Sätestada regulatsioon, mis näeks ette, et kui juhatuse liikmed teavad või peaksid teadma ähvardavast maksejõuetusest, peaksid nad osanike ja aktsionäride kaitseks võtma kasutusele mõistlikud abinõud, et maksejõuetust vältida või selle ulatust minimeerida. Määratleda isikud, kellel on selline kohustus. Kohustatud isikute hulka võivad olla hõlmatud ka faktilised ühingujuhid.
- Määratleda kohustusi rikkunud juhatuse liikmete vastutus, mille saaks maksma panna ka haldur, kuid selliselt, et juhatuse liikmetel oleks võimalik vastutusest vabaneda, kui nad tõendavad, et nad astusid mõistlikke samme maksejõuetuse ennetamiseks. Hüvitis ei peaks ületama võlausaldajatele tekkinud kahju.
- Juhatuse liikme vastutuse ulatus ei tohiks ületada kahju või kahju, mida võlausaldajad kandsid rikkumise tagajärjel. Juhatuse liikme vastu esitatava kahjunõudega kaasnevad kulud peaksid olema pankrotivara valitsemise kulud. Maksejõuetuse esindajal peaks olema esmane õigus rikkumismenetluse algatamiseks.⁷⁸⁵
- Toetada õigusliku regulatsiooniga ühingute tegevuse ümberkujundamist ja võlausaldajatega kokkuleppele jõudmist, selleks tuleb tagada juurdepääsetavus makseraskustes ühingu andmetele, julgustada laenamist ja ühingu rekapiitalseerimist, võimaldada võlgadest vabaneda maksusoodustustega, nõudeid loovutada ja nõudeid osade vastu vahetada (*debt to equity swap*), tagada võlausaldajatele nõuete täitmiseks kohased õiguskaitsevahendid.⁷⁸⁶

WB on Eestile antud soovitudes leidnud, et on parim tava kohaldada pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmise korral tsiviilõiguslikku vastutust. WB leiab, et vastutus on tugev stiimul võlgniku paremale käitumisele suunamiseks.⁷⁸⁷

WB leiab, varatute pankrotimenetluste puhul ei tohiks juhtidel tegutseda pahas usus ja vältida tsiviilvastutust. See oleks vajalik ebakorreksete tehingute varjamise ja vara hajutamise vältimiseks ning avalikkuse arusaam saneerimismenetlusest paraneks märgatavalt.⁷⁸⁸

WB leiab, et arvestades SanS § 16 lg-s 3 p-s 2 sätestatud, tuleks SanS § 7 lg-sse 1 lisada säte, mis selgitaks, et pankrotiavalduse esitamise kohustus on peatatud ajaks, mis saneerimismenetluse ajaks on täitemeetmed peatatud.⁷⁸⁹

WB leiab, et Eesti peaks kaaluma rahatrahvide lisamist juhuks, kui juriidilise isiku juht ei ole oma kohustusi täitnud ning võimalust peatada juhi volitused teatud ajaks. See vastutust tuleneks esiteks, kohustusest esitada õigeaegselt pankrotiavaldus, ja teiseks, Direktiivist tulenevast kohustusest arvestada maksejõuetuse tõenäosuse korral teiste osapoolte huve.⁷⁹⁰

WB leiab Direktiivi artikli 19 osas, et need kohustused tuleb lisada saneerimisseadusesse või ÄS § 180 lg-sse 5, § 187 §-i 306 või §-i 327. WB selgitab, et Direktiivi mõte ei ole heidutada juhti tegemast äriotsuseid ja võtmast riske, kui see aitaks parandada ettevõtte elujõulisust ja saneerimise võimalusi.⁷⁹¹

⁷⁸⁴ Susan Liin. Maksejõuetuse revisjon. Analüüs-kontseptsioon maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme vastutus, lk 9-10.

⁷⁸⁵ WORLD BANK_ICRPrinciplesInsolvencyCreditorDebtorRegimes2016 lk 17-18

⁷⁸⁶ Susan Liin. Maksejõuetuse revisjon. Analüüs-kontseptsioon maksejõuetu juriidilise isiku juhatuse liikme vastutus, lk 10.

⁷⁸⁷ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 10.

⁷⁸⁸ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 11.

⁷⁸⁹ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 29.

⁷⁹⁰ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 14.

⁷⁹¹ Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019. Lk 35.

6.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Rahandusministeeriumi 27.09.2019 arvamuses toodi välja, et juhatuse liikme vastutust võiks täiendavalt täpsustada. Praktikas võib juhatuse esitada saneerimisavalduse liiga hilja või näidata majanduslikku olukorda paremana, kui see tegelikult on, et venitada pankrotiavalduse eitamiseiga.

Töögrupi poolt läbiviidud intervjuudes ei esitanud seisukohti seoses juriidiliste isikute juhtide kohustustega.

6.1.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Riigikohus on 13.06.2012 otsuses nr **3-2-1-46-12** analüüsinud juriidilise isiku juhtide kohustusi ning seda, kas juhatuse liige saab vabandada pankrotiavalduse esitamata jätmist sellega, et saneerimismõustaja jättis oma sellekohase kohustuse täitmata. Riigikohus leidis mh järgmist.

11. /../ Kolleegium peab vajalikuks siiski selgitada, et võlgniku saneerimiskava kinnitamine ei tõenda ümberlukkamatult maksejõuetuse puudumist, vaid loob üksnes eelduse, et sel momendil ei ole võlgnik maksejõuetu. Nimetatud eeldust on võimalik hiljem ümber lükata, tõendades, et võlgnik oli maksejõuetu juba saneerimiskava kinnitamise ajal.

12. SanS § 49 ei piira võlgniku juhatuse liikme võimalust esitada pankrotiavaldus. Saneerimismenetluse kestel esitatud pankrotiavalduse läbivaatamist sätestavad SanS § 49 lg-d 2 ja 3. Sama paragrahvi lg 6 järgi, kui kohus tuvastab, et saneerimiskavas ettenähtut arvestades on siiski alust ettevõtja pankrot välja kuulutada, tühistab ta saneerimiskava ja lõpetab saneerimismenetluse. SanS § 49 lg 1 järgi piiratakse üksnes võlausaldaja, kes on saneerimiskavaga hõlmatud või kelle nõue oli enne saneerimiskava kinnitamist olemas, pankrotiavalduse esitamise õigust saneerimiskava kehtivuse ajal (samal ajal võlausaldajal õigus taotleada kohtult saneerimiskava tühistamist, kui võlgnik ei täida saneerimiskavaga võetud kohustusi tähtajaks (SanS § 51 lg 1 p 2 või 3)). Kolleegium osutab lisaks saneerimiskava täitmise üle järelevalvet sätestava § 50 lg-tele 3 ja 4. Viidatud sätete järgi teatab saneerimismõustaja ettevõtja maksejõuetusele viitavatest asjaoludest kohe ettevõtjale ja püsiva maksejõuetuse saabumisel ka võlausaldajale ning saneerimiskava kinnitanud kohtule, ning eeltoodud saneerimismõustaja kohustus ei mõjuta juriidilise isiku juhatuse või seda asendava organi liikme vastutust pankrotiavalduse esitamata jätmise eest. Seega ei saa äriühingu juhatuse liige vabandada pankrotiavalduse esitamata jätmist sellega, et saneerimismõustaja jättis oma sellekohase kohustuse täitmata.

13. ÄS § 317 lg 1 esimese lause järgi annab nõukogu juhatusele korraldusi aktsiaseltsi juhtimise korraldamisel. ÄS § 306 lg 2 esimesest lausest tulenevalt on juhatusel kohustus järgida nõukogu seaduslikke korraldusi. Seega ei saa kostja vabaneda oma juhatuse liikme kohustuste täitmisest, tuginedes nõukogu ebaseaduslikule korraldusele. ÄS § 315 lg 1 järgi peab juhatuse liige oma kohustusi täitma korraliku ettevõtja hoolsusega. Kostja hoolsuskohustuseks oli vaidlusaluses õiguslikult ebaselges olukorras aktiivselt tegutseda, et kõrvaldada takistused juhatuse liikme ülesannete täitmisel, või juhatuse liikme kohalt tagasi astuda. ÄS § 309 lg 5 esimese ja teise lause järgi võib juhatuse liige juhatusest tagasi astuda sõltumata põhjusest, teatades sellest nõukogule. Juhatuse liikmega sõlmitud lepingust tulenevad õigused ja kohustused lõpevad lepingu kohaselt. Kuivõrd kostja juhatuse liikme kohalt tagasi ei astunud, oli ta jätkuvalt võlgniku juhatuse liige koos sellest tulenevate õiguste ja kohustustega.

Riigikohus on 14.10.2015 määruses nr **3-2-1-103-15** analüüsinud juriidilise isiku juhtide kohustusi, täpsemalt teabe andmise kohustust pankrotimenetluses.

13. PankrS § 85 sätestab võlgniku teabe andmise kohustuse ja selle esimese lõike esimese lause järgi peab võlgnik andma kohtule, haldurile ja pankrotitoimkonnale teavet, mida nad vajavad pankrotimenetluse jaoks, eelkõige oma vara, kohustuste ning majandus- või kutsetegevuse kohta. Juriidilisest isikust võlgniku korral kohaldatakse eelnevat PankrS § 90 kohaselt ka tema juhatuse liikmele. PankrS § 89 lg 1 p 1 ja § 90 võimaldavad kohaldada võlgniku juhatuse liikme suhtes aresti muu hulgas siis, kui võlgnik ei täida teabe andmise kohustust.

Kohtu võimaluse kohustada võlgnikku vandega kinnitama, et kohtule esitatud andmed vara, võlgade ja majandus- või kutsetegevuse kohta on talle teadaolevalt õiged, näeb ette PankrS § 86. Siiski ei tähenda kohtu võimalus võtta võlgnikult vanne seda, et kohtul oleks õigus kohustada võlgnikku vande all ütlusi andma. Võlgniku vannet vara ja võlgade õigsuse kohta ei saa samastada võlgniku kui menetlusosalise vande all ülekuulamisega.

14. /.../ Pankrotimenetluses oleks võlgniku juhatuse liikme vande all ütluste andmise eesmärk teabe kogumine pankrotimenetluse läbiviimiseks. Pankrotimenetluses saaks selline ülekuulamine teenida eelkõige pankrotimenetluse eesmärke, milleks PankrS § 2 kohaselt on rahuldada võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel ja selgitada välja võlgniku maksejõuetuse põhjused. Kolleegium leiab, et füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhatuse liiget ei või pankrotimenetluses vande all üle kuulata ilma tema nõusolekuta (sh võib ta olla nõus andma ütlusi ainult osa asjaolude kohta). Kui eelnimetatud isik keeldub vande all ütlusi andmast, siis ei ole tegu teabe andmisest keeldumisega PankrS-i mõttes ja selle eest ei saa sanktsioonina kohaldada aresti.

15. Kolleegium leiab, et menetlusosalise vande all ülekuulamist reguleerivatest sätetest ei tulene pankrotivõlgnikule õigust keelduda teabe andmisest PankrS § 85 järgi. Ühest küljest tekib pankrotimenetluses võlgniku ja tema võlausaldajate vahel spetsiifiline usaldussuhe, mille täitmine muu hulgas eeldab ka täielikku teabevahetust. Teisalt näeb PS § 22 lg 3 ette, et igaühel on õigus keelduda selliste ütluste andmisest, mida võidakse kasutada tema vastu kriminaalmenetluses.

Rahvusvahelises praktikas (sh Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas) lähtutakse põhimõttest, et kui isik saab riigisiseses seaduses sisalduvale tõhusale tõendi kasutamise keelule tuginedes juba andmete nõudmise ajal välistada, et andmeid võidakse kasutada kriminaalmenetluses tema vastu, ei või ta enesesüüstamise keeldu tuua ettekäändeks andmete esitamata jätmisele ja seda ka juhul, kui kõik enesesüüstamise keelu eeltingimused on täidetud. Seega sõltub ka pankrotimenetluses võimalus enesesüüstamise keelule tuginedes teabe andmisest keelduda sellest, kas on olemas seadusesäte, mis selgelt keelab pankrotimenetluses saadud teabe kasutamise tõendina kriminaalmenetluses. Kolleegium mõonab, et sellist sätet ei pruugi õiguskorras olla. Eespool on kolleegium selgitanud, miks ei kohaldu siinkohal menetlusosalise vande all ülekuulamise sätteid. Seega peab kohus olukorras, kus võlgnik või tema juhatuse liige keeldub pankrotimenetluses aresti ähvardusel teavet andmast, kuna teabe andmine võib teda süüstada, kontrollima pankrotiseaduses ettenähtud teabe andmise kohustust ettenägeva sätte põhiseaduspärasust ja vajadusel algatama põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse.

Riigikohus on 17.06.2015 otsuse nr **3-2-1-69-15** p-s 19 leidnud järgmist. Kohtud leidsid, et juhatuse liige ei ole rikkunud raamatupidamise seaduse sätteid kui võlausaldajate kaitseks kehtestatud seaduse norme. Kolleegium on varem leidnud, et äriseadustiku sätteid, mis kohustavad juhatust korraldama äriühingu raamatupidamist, on iseenesest võlausaldajate kaitseks kehtestatud seaduse sätteid (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 8. mai 2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-191-12, p 16). Kolleegium leiab, et ka raamatupidamise aastaaruande koostamist reguleerivad sätteid, sh RPS § 21 lg 1 p 4, on muu hulgas võlausaldajate kaitseks kehtestatud normid.

Riigikohus on 22.09.2005 otsuse nr **3-2-1-79-05** p-s 12 leidnud järgmist. Erandina saavad äriühingu juhatuse liikmel tekkida kohustused võlausaldajate ees ka seaduses sätestatud juhul. Selliseks erandiks võib olla näiteks ka 7. juulil 2001. a jõustunud AS § 180 lg-s 5₁ ja § 306 lg-s 3₁ sätestatud pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumine, millega võib kaasneda ka juhatuse liikmete otsene isiklik vastutus osaühingu võlausaldajate ees. Sellisel juhul käituks juhtorgani liige õigusvastaselt äriühingu võlausaldaja suhtes, kellega tal lepinguline suhe puudub. /.../ Kolleegium märgib, et seadusest tuleneva kohustuse rikkumisega äriühingu juhatuse liikme poolt äriühingu võlausaldajale kahju tekitamine on õigusvastane tegevus võlausaldaja suhtes ka VÕS § 1045 lg 1 p 7 järgi.

Riigikohus on 25.02.2013 otsuse nr **3-2-1-188-12** p-s 12 selgitanud järgmist. Juriidilise isiku juhatuse liige võib vastutada juriidilise isiku võlausaldaja ees deliktiõiguse alusel, kui ta on toime pannud õigusvastase teo, milleks võib olla ka seaduses sätestatud kohustuse rikkumine, mida ta pidi täitma isiklikult selleks, et juriidilise isiku võlausaldajal ei tekiks kahju. Selliseks kohustuseks saab olla AS § 180 lg-st 5₁ tulenev kohustus esitada osaühingu püsiva maksejõuetuse korral osaühingu pankrotiavaldus (vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 17. detsembri 2009. a otsus tsiviilasjas nr **3-2-1-150-09**, p 11). AS § 180 lg 5₁ kaitseb osaühingu võlausaldajaid kahte liiki kahju eest. Esiteks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama osaühingu vara võimalikult suures ulatuses säilimise ning seeläbi võlausaldajate nõuete võimalikult suure ulatuses rahuldamise. Teiseks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama seda, et sisuliselt maksejõuetu äriühing ei osaleks edasi majandustegevuses, mille käigus tekkivad kohustusi ta täita ei suuda. Seejuures on AS § 180 lg-1 5₁ samasugune toime nii eraõiguslikest suhetest tulenevate kohustuste võlausaldajate nõuete kaitsel kui ka riigi maksunõude kaitsel. Seetõttu ei ole põhjust kohaldada nimetatud sätet erinevate nõuete puhul kaitsenormina erinevalt.

Riigikohus on 01.02.2015 otsuse nr **2-15-13216** p-s 18.2. selgitanud järgmist. Riigikohus on heade kommete vastast käitumist VÕS § 1045 lg 1 p 8 mõttes varasemas praktikas käsitletud (vt nt Riigikohtu 20. juuni 2018. a otsus tsiviilasjas nr **2-14-50307/132**, p 16.4; 16. oktoobri 2017. a määrus tsiviilasjas

nr 2-16-18531/27, p 11; 2. novembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-101-16, p 17). Riigikohus on mh selgitanud, et kostja käitumise õigusvastasuse tuvastamine VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel eeldab, et kostjale saab ette heita tahtlikku heade kommete vastast käitumist. Käitumine on heade kommete vastane siis, kui teo eesmärk oli teise isiku tahtlik kahjustamine, seejuures peab olema tõendatud, et kostjal oli algusest peale tahe hagejat kahjustada. Samas piisab teo õigusvastasuse tuvastamiseks VÕS § 1045 lg 1 p 8 järgi sellest, kui kostja mõistis oma käitumise õigusvastasust ja möönis, et see võib tuua hagejale kaasa kahju (nt Riigikohtu 12. detsembri 2016. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-132-16, p 16). Äriühingu juhtorgani liige võib vastutada võlausaldajate ees VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel, kui võlausaldajatele tekitati kahju heade kommete vastase tahtliku käitumisega (Riigikohtu 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-69-15, p 11).

Riigikohus on 28.10.2011 otsuses nr **3-1-1-49-11** analüüsinud osaühingu juhatuse liikme pankrotiavalduse esitamise kohustust ja ühe võlausaldaja teisele eelistamist järgmiselt.

16. ÄS § 180 lg 5¹ tuleb tõlgendada koosmõjus TsÜS §-ga 36, mille kohaselt peavad juhatuse või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu. Seega tekib osaühingu juhatuse liikmetel pankrotiavalduse esitamise kohustus siis, kui osaühingu püsiv maksejõuetus on ilmne.

23. Võlgniku pankrotiavalduse esitamiseks kohustatud isik peab muu hulgas vähemalt võimalikuks pidama ja möönma (KarS § 16 lg 4), et võlgniku majanduslik olukord on muutunud püsivalt selliseks, mis ei võimalda võlausaldajate nõudeid rahuldada. Piisab, kui isik saab üldjoontes aru, et võlgnik ei ole enam võimeline oma kohustusi täitma ja et tõenäoliselt on selline seisund püsiv. Pankrotiavalduse esitamata jätmise tahtlikkust ei välista see, kui isik pole teadlik võlgniku pankrotiavalduse esitamise kohustusest. Sellisel juhul on tegemist eksimusega teo keelatuses, mille õiguslikud tagajärjed sätestab KarS § 39. Samuti ei ole tahtluse sisukohalt oluline, et isik oleks teadlik püsiva maksejõuetuse täpsest õiguslikust sisust.

24. Kui võlgniku objektiivse maksejõuetuse kindlakstegemisel tuleb võlgniku majanduslikku olukorda kajastavaid andmeid hinnata objektiivse ja asjatundliku kõrvalseisja vaatepunktist, siis toimepanija tahtluse tuvastamisel on oluline silmas pidada ka tema teadmisi, oskusi ja kogemusi seoses äriühingu juhtimise ja raamatupidamisega. Olukorras, kus raamatupidamisandmed viitavad võlgniku püsivale maksejõuetusele, kuid võlgniku pankrotiavalduse esitamata jätmises süüdistatav isik väidab, et tal oli vaatamata sellele põhjendatud alus arvata, et äriühing ei ole tegelikult püsivalt maksejõuetu, peab ta enda väite aluseks olevaid asjaolusid ise tõendama või vähemalt looma menettejale reaalse võimaluse neid asjaolusid kontrollida.

31. Võlgniku rahalise kohustuse täitmine on käsitatav ühe võlausaldaja teisele eelistamisena KarS § 384 lg 1 mõttes vaid siis, kui see on vastuolus PankrS §-s 153 sätestatud jaotuspõhimõtetega ja kahjustab PankrS § 109 tähenduses teiste võlausaldajate huve.

37. Võlgniku maksevõime vähenemine KarS § 384 lg 1 mõttes eeldab võlgniku vara (TsÜS § 66) väärtuse vähenemist. Kui KarS § 384 lg 1 teokirjeldusele vastava käitumise tagajärjel vähenevad võlgniku aktivad ja kohustused samas ulatuses või vähenevad kohustused suuremas mahus kui aktivad - s.t kui võlgniku vara tervikuna ei vähene -, ei saa rääkida ka võlgniku maksevõime vähenemisest. Seega on võlgniku rahalise kohustuse täitmisel võlausaldajate põhjendamatult ebavõrdne kohtlemine, juhul kui see ei põhjasta võlgniku vara koguväärtuse vähenemist, küll PankrS § 109 lg-st 1 ja § 113 lg 1 p-st 2 tulenevalt ebaseaduslik, kuid mitte KarS § 384 lg 1 järgi karistatav.

Riigikohus on 04.03.2020 otsuses nr **2-18-11036/53** leidnud järgmist.

13. TsÜS §-st 35 tuleneb juriidilise isiku juhtorgani liikmele kohustus täita oma seadusest või põhikirjast tulenevaid kohustusi juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ja olla juriidilisele isikule lojaalne. ÄS § 187 lg 1 kohaselt peab juhatuse liige täitma oma kohustusi korraliku ettevõtja hoolsusega. Osaühingu juhatuse liige on osaühinguga käsundilaadses õigussuhtes, millele kohaldatakse lisaks äriseadustiku sätetele ka võlaõigusseaduse käsunduslepingut reguleerivaid sätteid (VÕS §-d 619-634) (vt Riigikohtu 7. märtsi 2018. a otsus tsiviilasjas nr 2-16-11889/42, p 14; 8. mai 2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-191-12, p 16; 9. detsembri 2008. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-103-08, p 20). Nimetatud käsundilaadse õigussuhte sisu on muu hulgas juhatuse liikme üldine hoolsus- ja lojaalsuskohustus osaühingu vastu. Selle kohustuse rikkumise korral on võimalik juhatuse liikme vastutus osaühingu ees. Seega ei saa osaühingu üks juhatuse liige esitada TsÜS §-st 35 ja ÄS § 187 lg-st 1 tulenevale hoolsuskohustuse rikkumisele tuginedes nõudeid, sh osaühingule kuuluvale varale juurdepääsu võimaldavate võtmete üleandmiseks, sama osaühingu teise juhatuse liikme vastu.

15. Osaühingu juhatuse kui juhtorgani liikmed peavad omavahelises suhtes järgima hea usu põhimõtet ja arvestama üksteise õigustatud huve (vt ka Riigikohtu 13. aprilli 2016. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-9-16, p 39).

Riigikohus on 18.12.2019 otsuses nr **2-17-10474/80** selgitanud järgmist. Selleks, et juhatuse liikmele lojaalsuskohustuse rikkumist ette heita, peaks juhatuse liige olema tehingu tegemisel mingil viisil eelistanud isiklikke (või endaga seotud kolmanda isiku) huve osaühingu huvidele. (p 25) „Kohustus tegutseda majanduslikult kõige otstarbekamal viisil“ ei ole juhatuse liikme eraldiseisev kohustus, vaid see on hõlmatud üldise hoolsuskohustusega, mille järgimine tehakse kindlaks nii, et hinnatakse, kas juhatuse liige täitis oma kohustusi korraliku ettevõtja hoolsusega (ÄS § 187 lg 1). Tegu on ärilise kaalutluse reegli abil kindlaks tehtava käitumisstandardiga, mida on järgitud siis, kui juhatuse liige ei ole oma tegevusest isiklikult huvitatud, ta on informeeritud määral, mida saab vastavalt asjaoludele pidada mõistlikuks, ja kui sarnases olukorras tegutsev heauskne juhatuse liige võib ratsionaalselt uskuda, et tema tegevus või otsus on ühingu parimates huvides. Kui eelnimetatud nõuded on täidetud, ei ole juhatuse liige oma hoolsuskohustust rikkunud sõltumata sellest, milline on tema tegevuse tegelik tagajärg (vt ka Riigikohtu 24. novembri 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-129-15, p 17). (p 20) Tagatiskokkuleppe sõlmimata jätmine võib vastavalt asjaoludele kujutada endast liigset riski, et lepingupartner jätab oma kohustuse täitmata (vt nt Riigikohtu 15. märtsi 2017. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-152-16, p 14), ja sellise riski võtmine on üldjuhul hoolsuskohustuse rikkumine. (p 21) Üksnes asjaolust, et lepingupartner jätab lepingu järgi saadud laenusumma (osaliselt või täielikult) tagastamata ja pankrotistub hiljem, ei saa järeldada juhatuse liikme kohustuse rikkumist (vt ka Riigikohtu 4. märtsi 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-169-14, p 21). Küll aga võib juhatuse liikme kohustuse rikkumiseks pidada seda, kui ta ei püüagi võlga lepingupartnerilt sisse nõuda. (p 22)

Riigikohus on 20.06.2018 otsuses nr **2-14-50307/132** selgitanud järgmist.

Äriühingu juhtorgani liikmed võivad võlausaldajate ees vastutada juhul, kui nad rikuvad mingit seadusest tulenevat kohustust, mis on kehtestatud kas ainuüksi või sealhulgas ühingu võlausaldajate kaitseks (vt ka Riigikohtu 31. märtsi 2010. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-7-10, p 30 ja seal viidatud kohtupraktika; 17. juuni 2015. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-69-15, p 11). Selliseks kohustuseks saab olla ÄS § 180 lg-st 5₁ tulenev kohustus esitada osaühingu püsiva maksejõuetuse korral osaühingu pankrotiavaldus (vt Riigikohtu 17. detsembri 2009. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-150-09, p 11; 25. veebruari 2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-188-12, p 12). Sel juhul põhineb juhtorgani liikme vastutus deliktioigusel, konkreetselt VÕS §-l 1043 ja § 1045 lg 1 p-l 7 (vt Riigikohtu eespool viidatud otsused tsiviilasjas nr 3-2-1-7-10, p 30 ja tsiviilasjas nr 3-2-1-69-15, p 11). (p 16.2.) ÄS § 180 lg 5₁ kaitseb osaühingu võlausaldajaid kahte liiki kahju eest. Esiteks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama osaühingu vara võimalikult suures ulatuses säilimise ning seeläbi võlausaldajate nõuete võimalikult suures ulatuses rahuldamise. Teiseks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama seda, et sisuliselt maksejõuetu äriühing ei osaleks edasi majandustegevuses, mille käigus tekkivad kohustusi ta täita ei suuda (Riigikohtu 25. veebruari 2013. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-188-12, p 12).

ÄS § 180 lg 5₁ eesmärk on kaitsta osaühingu võlausaldajaid sellise kahju eest, mis on tingitud osaühingu majandustegevuse jätkamisest olukorras, kus esinevad alused pankrotiavalduse esitamiseks. Sätte eesmärk ei ole kaitsta võlausaldajaid kahju eest, mis neile tekib võimalike tavalisest majandustegevusest väljapoole jäävate tehingute ja muude tegude tõttu, mida osaühingu juhatuse liikmed võivad oma kohustusi rikkudes teha. (p 17)

Riigikohus on 24.11.2015. a otsuses tsiviilasjas nr **3-2-1-129-15** selgitanud järgmist. ÄS § 187 lg-s 2 sätestatud nõude eeldused on: • juhatuse liige on rikkunud juhatuse liikme kohustusi (ÄS § 187 lg 1, TsÜS § 35); • osaühingule on tekkinud või tekib varaline kahju (VÕS § 127 lg 1 ja § 128); • rikkumise ja kahju vahel on põhjuslik seos (VÕS § 127 lg 4); • juhatuse liige vastutab oma kohustuste rikkumise eest, st ta ei ole järginud korraliku ettevõtja hoolsusstandardit (ÄS § 187 lg 2 teine lause). (p 13)

Vähemalt üldjuhul ja olukorras, kus tegu on ühe väidetavalt kahjuliku tehingu tegemisega, ei saa asjaolu, et juhatuse liige teab, et teine juhatuse liige tegi sellise tehingu ja rikkus sellega oma kohustust, olla piisav, et pidada ka tegevusetut juhatuse liiget oma kohustust rikkunuks. (p 15)

Juhatuse liikme hoolsusstandardi sisustamisel tuleb arvestada ka kontsernisuhteid. Ärilise kaalutluse reegli nõudeid saab lugeda täidetuks juhul, kui juhatuse liige ei ole oma tegevusest isiklikult huvitatud, ta on informeeritud määral, mida saab vastavalt asjaoludele pidada mõistlikuks, ja kui sarnases olukorras tegutsev heauskne juhatuse liige võib ratsionaalselt uskuda, et tema tegevus või otsus on ühingu parimates huvides. Kui eelnimetatud nõuded on täidetud, tuleb juhatuse liikme tegevus lugeda osaühingu suhtes põhjendatuks sõltumata sellest, milline on tegelik tagajärg. Kontserni kuuluva tütarühingu juhatuse liige vabaneda vastutusest, kui ta teeb tehingu, mis esmapilgul ei ole küll

tütarühingu huvides, kuid mis kõiki asjaolusid kogumis kaaludes on kontserni kui terviku (ja seega lõppastmes ka tehingu teinud tütarühingu huvides), eeldusel et tehinguga ei tehta hoolsuskohustust rikkudes sooritust mõne teise kontserni kuuluva ühingu kasuks maksejõuetu tütarühingu arvel ega põhjustata tütarühingu maksejõuetust. (p 17)

Riigikohus on 04.05.2010 otsuse nr **3-2-1-33-10** p-s 17 selgitanud järgmist. Juhatuse liikmete poolt äriühingu põhilise vara, kinnisasja võõrandamine, vältimaks vara arvel äriühingu võlausaldaja nõude sissenõudmist, ei ole kooskõlas korraliku ettevõtja hoolsusega (ÄS § 187 lg 1). Sellist tegevust võib hinnata äriühingu maksejõuetuse tahtliku põhjustamisena KarS § 384 mõttes. Samuti võivad juhatuse liikmed niimoodi käitudes muutuda isiklikult vastutavaks äriühingu võlausaldajate ees (vt ka nt Riigikohtu 17. detsembri 2009. a otsus tsiviilasjas nr 3-2-1-150-09, p 11). Vastutuse välistaks üksnes see, kui juhatuse liikmed tõendavad, et nad tegutsesid korraliku ettevõtja hoolsusega.

Tartu Ringkonnakohus on 20.09.2013 otsuse nr **2-12-23470** p-dest 13 ja 14 selgitanud aegumise peatusemise temaatikat, mis, nagu eelpool mainitud, haakub juriidilise isiku juhtide kohustuse teemaga, kuid on siiski üldisem teema. Ringkonnakohus märkis, et kuna saneerimisavalduse esitamise õigus üksnes ettevõtjal (kohustatud isikul/võlgnikul) endal ning võlausaldajatele ega teistele isikutele seadusega niisugust õigust antud ei ole, siis erineb aegumise peatumine TsÜS § 160 lg 2 p 3 alusel oluliselt ülejäänud TsÜS §-s 160 sätestatud aegumise peatumise juhtudest. TsÜS § 160 lg-te 1 ja 2 koostoimest tulenevalt eeldab aegumise peatumine üldjuhul õigustatud isiku (võlausaldaja) enese poolset aktiivset tegutsemist, s.o üldreeglina teatava avalduse esitamist kohtule vm vaidlust lahendavale organile. Võlgnikust ettevõtja poolt saneerimisavalduse esitamine toob kaasa kõigi võlausaldajate nõuete aegumise peatumise ilma, et võlausaldajatel endil tuleks selleks teha mingi toiming või tahteavaldus.

Eeltoodust saab järeldada, et juhatuse liikmete kohustuste sisu ja rakendamise osas (ähvardava) maksejõuetuse olukordades on võrdlemisi laialdane ning kindlasti areneb veelgi. Kohtupraktika kui ärikultuuri üks suunajatest omab olulist tähendust just ettevõtte majanduslike raskuste ilmnmisel, kus potentsiaal juhtorganite poolseteks kuritarvitusteks võlausaldajate huvide kahjustamise läbi suureneb. Välja toodud kohtupraktika pinnalt on võimalik järeldada, et kehtivas õiguses sätestatud juriidiliste isikute juhtorganite kohustused on leidnud kinnitust kohtupraktikas.

6.1.5. Järeldused ja ettepanekud

Direktiivi artiklist 19 tulenevad põhimõtted on üldises plaanis Eesti õiguskorras juba kehtestatud, mistõttu kehtiv õiguskord suurt muutmist ei vaja. Pigem on küsimus kehtivate normide efektiivses rakendamises, mis omakorda on seotud laiema õigus- ja ärikultuuriga.

Lähtudes Direktiivi artikli 19 regulatsioonist **tuleks kaaluda äriseadustiku täiendamist** (nt ÄS § 176, § 180 ja § 301, § 306) juriidilise isiku juhtide kohustusega kaaluda saneerimismenetluse algatamist majanduslike raskuste olukorras. Selline kohustus oleks kooskõlas ka Direktiivi artikli 19 p-dest (a) ja (c) tulenevatest nõuetest pidada silmas võlausaldajate huve ja vältida tahtlikku või raskelt hooletut ettevõtte elujõulisust ohustavat käitumist olukorras, kus ettevõtet ähvardab maksejõuetus. Samuti aitaks võimaldaks selline täiendus siseriiklikus õiguses täpsustada Direktiivi artikli 19 punktis (b) sätestatud kohustust. Muudatus võimaldaks edasi arendada kohtupraktikat ähvardava maksejõuetuse olukorras oleva äriühingu juhtorganite kohustuste osas, võimaldades rõhutada juhtorganite vastutust teha majanduslikult keerulises olukorras kaalutletud ning ühingu ja selle võlausaldajate parimaid huve arvestavaid otsuseid, otsides samal ajal abi raskuste ületamiseks. Samuti aitaks selline muudatus paremini teadvustada saneerimismenetluse olemasolu ja võimalus raskustes ettevõtte päästmiseks, aidates seeläbi kaasa ka saneerimismenetluste varasema algatamise eesmärgile. Regulatsiooni järgimine juriidilise isiku juhtide poolt oleks tagatud juba kehtivas õiguskorras kehtestatud tsiviilõigusliku aga ka karistusõigusliku vastutusega äriühingu enda ja tema võlausaldajate ees võimaliku juriidilise isiku juhi kohustuste rikkumise puhuks.

Täiendavate muudatuste sisseviimine siseriiklikusse seadusandlusesse Direktiivi artikkel 19 regulatsiooni järgimiseks ei ole möödapääsmatult vajalik, arvestades ülal tehtud muudatusettepanekut ning arvestades asjaolu, et olemasolev õiguslik raamistik katab Direktiivi artiklist 19 tulenevad kohustused ning kohtupraktika toetab juriidiliste isikute juhtide kohustust vältida ähvardava maksejõuetuse raames võlausaldajate ning ühingu huvide kahjustamist.

Töörühm ei toeta seaduses juriidilise isiku juhtidele rahatrahvide kehtestamist rikkumiste puhuks. Rahatrahvide ei ole meede, mis oleks kooskõlas saneerimismenetluse alusloogikaga, mille kohaselt peab ettevõtja ise soovima oma majanduslikud raskused ületada, käitudes seejuures ausalt ja

vastutustundlikult. Rahatrahvid ei ole efektiivne meede kuna nende olemasolu võib hakata väärama ühingu juhtide valmidust võtta põhjendatud äririske. Saneerimismenetluse kontekstis tähendab eeltoodu seda, et juhatuse liige ei pruugi teha kõiki mõistlikult võimalikke ja põhjendatud samme ettevõtte päästmiseks, vaid otsustab selle asemel trahvide hirmus pankrotimenetluse kasuks.

7. FÜÜSILISEST ISIKUST VÖLGNIKU KOHUSTUSTEST VABASTAMINE JA ÄRITEGEVUSE KEELD

7.1. Õigus kasutada kohustustest vabastamise menetlust

7.1.1. Teema kirjeldus

Eesti kehtiva õiguse kohaselt kohalduvad füüsilise isiku (edaspidi **FI**) ja füüsilisest isikust ettevõtja (edaspidi **FIE**) suhtes nii pankrotiseadus (edaspidi **PankrS**) kui ka võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus (edaspidi **VÖVS**). Äriseadustiku ja ühinguõiguse põhimõtete kohaselt puudub FIE ettevõttel iseseisev õigusvõime. Lisaks vastutab FI ettevõttest tulenevate kohustuste eest ettevõtja kogu oma varaga⁷⁹². Seetõttu kohaldub käesolev osa nii FI kui FIE suhtes läbiviidava pankrotimenetluse, kohustustest vabastamise menetluse ja võlgade ümberkujundamise menetluse.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivile (EL) 2019/1023, 20. juuni 2019, mis käsitleb ennetava saneerimise raamistikke, võlgadest vabastamist ja äritegevuse keeldu ning saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid, ning millega muudetakse direktiivi (EL) 2017/1132 (saneerimise ja maksejõuetuse direktiiv) (edaspidi **Direktiiv**), võib FIE-sid, kes tegelevad kaubandus-, majandus-, ameti või sõltumatu kutsetegevusega, ohustada maksujõuetuks jäämine. Erinevad uue võimaluse andmise süsteemid võivad soodustada ülemäärastes võlgades või maksejõuetute FIE-de ümberasumist muusse liikmesriiki kui see, kus on nende asukoht, et kasutada lühemaid võlgadest vabastamise perioode või paremaid tingimusi, mis suurendab võlausaldajate jaoks nõuete sissenõudmisel õiguskindlust ja kulusid. Lisaks mõjuvad maksejõuetuse tagajärjed, eelkõige sotsiaalne halvaksapanu, juriidilised tagajärjed (nagu FIE-le ettevõtlusega alustamise ja tegelemise keelu kohaldamine) ja jätkuv suutmatus võlgu ära maksta, uuesti majandustegevust alustada või uut võimalust soovivatele FIE-le väga heidutavalt, kuigi on tõendeid selle kohta, et FIE-sid, kes on olnud maksejõuetud, saadab järgmisel katsel tõenäolisemalt edu. Seetõttu tuleb astuda samme, et vähendada ülemäärase võlgnevuse või maksejõuetuse negatiivset mõju FIE-le, nähes eelkõige ette täieliku võlgadest vabastamise teatava ajavahemiku järel ja piirates võlgniku ülemäärase võlgnevuse või maksejõuetuse tulemusel väljastatud äritegevuse keelu kestust. Maksejõuetuse mõiste tuleks määratleda liikmesriigi õiguses ning maksejõuetus võib seisneda ülemäärases võlgnevuses. FIE mõiste Direktiivi tähenduses ei mõjuta äriühingu juhtide või direktorite seisundit, mille suhtes tuleks kohaldada liikmesriigi õigust. Liikmesriikidel peaks olema võimalik reguleerida võlgadest vabastamise menetluse kohaldamist, sealhulgas võimalus nõuda, et võlgnik taotleks võlgadest vabastamist.

Direktiivi kohaselt peab olema võimalik näha ette võimalus kohandada maksejõuetute füüsilisest isikust ettevõtjate tagasimaksmiskohustusi, kui nende majanduslik olukord on kas oluliselt muutunud, sõltumata sellest, kas muutus seisneb paranemises või halvenemises. Direktiivi kohaselt ei tuleks nõuda, et tagasimaksete kava peab saama võlausaldajate enamuse toetuse. Liikmesriikidel peaks olema võimalik sätestada, et FIE-l ei takistata alustamast tagasimaksete kava rakendamise ajal samas või erinevas valdkonnas uut tegevust.

Direktiivi kohaselt peaks olema võlgadest vabastamine võimalik menetluste puhul, mis hõlmavad tagasimaksete kava, varade müüki võlgade katteks või nende kahe kombinatsiooni. Kõnealuste normide rakendamisel peaks olema võimalik vabalt valida nende võimaluste vahel. Kui kehtiva õiguse alusel on võimalik kohaldada rohkem kui ühte võlgadest vabastamisega lõppevat menetlust, peab tagama, et vähemalt üks neist menetlustest võimaldab maksejõuetud FIE-d täielikult võlgadest vabastada maksimaalselt kolmeaastase perioodi jooksul. Menetluste puhul, milles varade müük võlgade katteks ja tagasimaksete kava on kombineeritud, peab võlgadest vabastamise periood algama hiljemalt kohtu poolt tagasimaksete kava kinnitamise hetkest või rakendamise algusest, näiteks esimesest tagasimaksest kava alusel, kuid võib samuti alata varem, näiteks menetluse algatamise otsuse tegemisest. Menetluste puhul, mis ei hõlma tagasimaksete kava, peab võlgadest vabastamise periood algama hiljemalt kuupäevast, mil kohus või haldusasutus teeb menetluse algatamise otsuse, või pankrotivara kindlakstegemise hetkest. Direktiivi kohaselt võlgadest vabastamise perioodi arvutamisel peab olema võimalik ette näha, et mõiste „menetluse algatamine“ ei hõlma esialgseid

⁷⁹² Ühinguõiguse revisjon. Analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018, lk 71

meetmeid, nagu kaitsemeetmed või esialgse maksejõuetusnõustaja määramine, välja arvatud juhul, kui sellised meetmed võimaldavad varade müüki võlgade katteks, sealhulgas varade võõrandamist ja jaotamist võlausaldajatele. Pankrotivara kindlakstegemisega ei pea tingimata kaasnema kohtu või haldusasutuse ametlikku otsust või kinnitust, kui sellist otsust ei nõuta liikmesriigi õigusega, vaid selleks võidakse esitada varade ja kohustuste loetelu.

Kui võlgadest vabastamisega lõppev menetlus hõlmab FIE varade müüki võlgade katteks, ei tohiks takistada ette näha, et võlgadest vabastamise taotlust menetletakse varade võlgade katteks toimuvast müügist eraldi, eeldusel et selline taotlus on Direktiivi alusel võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse lahutamatu osa. Peab olema võimalik kehtestada õigusnormid, mis käsitlevad tõendamiskoormist võlgadest vabastamiseks, mis tähendab seda, et FIE võib olla seadusest tulenevalt kohustatud tõendama oma kohustuste täitmist. Näiteks võib kohus või haldusasutus FIE võimaliku ebaaususe tuvastamisel arvestada selliste asjaoludega nagu võlgade laad ja ulatus; võla tekkimise aeg; FIE püüded võlga tasuda ja täita õiguslikult siduvaid kohustusi, sealhulgas tegevusloa saamise nõuded ja nõuetekohane raamatupidamine; FIE tegevus võlausaldajate takistamiseks õiguskaitsevahendite kasutamisel; maksejõuetuse tõenäolisuse ajal nende kohustuste täitmine, mis on pandud FIE-le, kes on juriidilise isiku juhid, ning liidu ja liikmesriigi konkurentsi- ja tööõiguse järgimine. Erandeid peaks olema võimalik kehtestada ka siis, kui FIE ei ole täitnud teatavaid juriidilisi kohustusi, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate kasumit, mis võib toimuda üldise kohustusena teenida tulu või luua varasid. Samuti peaks olema võimalik kehtestada spetsiifilisi erandeid, kui on vaja tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel, näiteks kui võlausaldaja on FI, kes vajab kaitset rohkem kui võlgnik. Erand võib olla põhjendatud ka siis, kui võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse kulud, sealhulgas kohtu ja haldusasutuse ning saneerimisnõustaja kulud, ei ole kaetud. Peab saama ette näha võimaluse võlgadest vabastamisest saadud kasu tühistamiseks, kui näiteks võlgniku finantsseisund ettenägematutel asjaoludel, tänu loteriivõidule, pärandile või annetusele oluliselt paraneb. Liikmesriikidel peaks olema võimalik näha ette täiendavaid erandeid selgelt kindlaks määratud ja nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel. Kui see on liikmesriigi õigusega nõuetekohaselt põhjendatud, võib olla asjakohane lubada võlgadest vabastamist vaid teatavate võlakategooriate puhul. Tagatud võlad võib jätta võlgadest vabastamise võimalusest välja üksnes tagatise väärtuse ulatuses, nagu on kehtivas õiguses kindlaks määratud, samas kui ülejäänud võlga tuleks käsitada tagamata võlainstrumendina. Peab olema võimalik jätta nõuetekohaselt põhjendatud juhtudel välja ka muid võlakategooriaid. Peab olema võimalik ette näha, et kohtud ja haldusasutused võivad kas *ex officio* või siis õiguspärast huvi omava isiku taotlusel kontrollida, kas FIE on võlgadest täieliku vabastamise tingimused täitnud.⁷⁹³

7.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Õigus kasutada kohustustest vabastamise menetlust puudutavad Direktiivi art 20 ja art 23 lg-d 1 ja 2, mille sõnastused on järgmised:

Artikkel 20. Õigus kasutada võlgadest vabastamise menetlust

1. Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad saavad kasutada vähemalt ühte menetlust, mille tulemusel on võimalik võlgadest käesoleva direktiiviga kooskõlas täielikult vabastada. Liikmesriigid võivad ette näha, et maksejõuetule füüsilisest isikust ettevõtja võlaga seonduv kaubandus-, majandus-, ameti või kutsetegevus peab olema lõppenud.
2. Liikmesriigid, kus täieliku võlgadest vabastamise tingimus on füüsilisest isikust ettevõtja poolt võla osaline tasumine, tagavad, et seonduv tagasimakse kohustus põhineb füüsilisest isikust ettevõtja konkreetsel olukorral ning on eelkõige proportsionaalne füüsilisest isikust ettevõtja arestitava tulu või netotulu ja varadega võlgadest vabastamise perioodil ning et võlausaldajate huvimid võetakse õiglaselt arvesse.
3. Liikmesriigid tagavad, et füüsilisest isikust ettevõtjad, kes on võlgadest vabastatud, võivad kasutada olemasolevaid riiklikke raamistikke, millega antakse füüsilisest isikust ettevõtjatele ettevõtlustoetust, sealhulgas saavad juurdepääsu asjakohasele ja ajakohastatud teabele selliste raamistike kohta.

Artikkel 23. Erandid

⁷⁹³ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/1023 punktid 72-77, 79-82.

1. Erandina artiklitest 20–22 jätavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätted, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskselt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.
2. Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätted, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad perioodid teataval selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:
 - a) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid;
 - b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi;
 - c) võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral;
 - d) pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi;
 - e) võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või
 - f) erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel.

7.1.3. Kehtiv õigus

Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 1 on väljatoodud direktiivis sätestatule siseriiklikult vastav kehtiva õiguse sõnastus.

Tabel nr 1. Kehtiv õigus

Direktiiv	Kehtiv õigus
Art 20 lg 1 esimene lause: Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad saavad kasutada vähemalt ühte menetlust, mille tulemusel on võimalik võlgadest käesoleva direktiiviga kooskõlas täielikult vabastada.	<p>PankrS § 2 teine lause: Füüsilisest isikust võlgnikule antakse pankrotimenetluse kaudu võimalus vabaneda oma kohustustest käesolevas seaduses ettenähtud korras.</p> <p>PankrS § 8 lg 2: Pankrotivõlgnikuks võib olla iga füüsiline ja juriidiline isik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Pankrotivõlgnikuks ei või olla riik ega kohalik omavalitsusüksus.</p> <p>PankrS § 169: Füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Kohustustest vabastamine toimub käesolevas peatükis sätestatud alustel ja korras.</p> <p>VÕVS § 4 lg 1: Võlgade ümberkujundamise menetlust kohaldatakse võlgniku suhtes, sõltumata sellest, kas tegemist on ettevõtjaga.</p> <p>VÕVS § 10 lg 3: Füüsilisest isikust ettevõtja, kes taotleb ettevõtte saneerimist, peab avalduses lisaks põhistama, et ettevõtte vajab saneerimist ning ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik, samuti näitama, millised on saneerimise tagajärjed ettevõtte töötajatele.</p>

<p>Art 20 lg 1 teine lause: Liikmesriigid võivad ette näha, et maksejõuetule füüsilisest isikust ettevõtja võlaga seonduv kaubandus-, majandus-, ameti või kutsetegevus peab olema lõppenud.</p>	<p>PankrS ja VÕVS ei näe sellist piirangut või kohustust, et võlgnik peaks olema tegevuse lõpetanud. Vastupidiselt näevad PankrS (nt § 173 lg 1) ja VÕVS (nt § 10) ette, et võlgnikul tuleb tegeleda tulutoova tegevusega/ jätkata ettevõtlusega.</p>
<p>Art 20 lg 2: Liikmesriigid, kus täieliku võlgadest vabastamise tingimus on füüsilisest isikust ettevõtja poolt võla osaline tasumine, tagavad, et seonduv tagasimakse kohustus põhineb füüsilisest isikust ettevõtja konkreetsel olukorral ning on eelkõige proportsionaalne füüsilisest isikust ettevõtja arestitava tulu või netotulu ja varadega võlgadest vabastamise perioodil ning et võlausaldajate huvisid võetakse õiglaselt arvesse.</p>	<p>PankrS § 175 lg 1: Pärast viie aasta möödumist võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest otsustab kohus võlgniku taotlusel tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise, tehes selle kohta määruse.</p> <p>VÕVS § 1 lg 1: Käesoleva seaduse eesmärk on makseraskustes füüsilisele isikule (võlgnikule) tema võlgade ümberkujundamise võimaldamine, et ületada makseraskusi ja vältida pankrotimenetlust. Seejuures arvestatakse nii võlgniku kui ka tema võlausaldajate õigustatud huve.</p> <p>VÕVS § 2 lg 1: Võlgade ümberkujundamise menetluses võimaldatakse võlgnikule rahaliste kohustuste (isiklike võlgade) ümberkujundamist kohustuse täitmise tähtaja pikendamise, osadena täitmise või kohustuse vähendamise teel.</p> <p>VÕVS § 24 lg 4: Käesoleva paragrahvi lõike 3 punktis 1 nimetatud huvide ja õiguste kaalumisel hindab kohus muu hulgas ka seda, kui suures ulatuses oleks võimalik rahuldada vastuväite esitanud võlausaldaja nõue pankrotimenetluses, võrreldes ümberkujundamiskava alusel sellele võlausaldajale välja makstava summaga. Pankrotimenetluse kohta võrdlusandmete koostamisel lähtutakse sellest, et pankrotimenetlus viiakse läbi võlgade ümberkujundamismenetluse algatamise seisuga. Võrdlemisel arvestatakse ka füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise võimalust lähtuvalt võlgniku sissetulekust ümberkujundamismenetluse ajal. Käesolevas lõikes sätestatu tuuakse ära ümberkujundamiskava kinnitamise kohta tehtava määruse põhjendavas osas.</p>
<p>Art 20 lg 3: Liikmesriigid tagavad, et füüsilisest isikust ettevõtjad, kes on võlgadest vabastatud, võivad kasutada olemasolevaid riiklikke raamistikke, millega antakse füüsilisest isikust ettevõtjatele ettevõtlustoetust, sealhulgas saavad juurdepääsu asjakohasele ja ajakohastatud teabele selliste raamistike kohta.</p>	<p>Eestis annavad toetusi mitmed organisatsiooni, nende hulgas PRIA, EAS, KOV, Töötukassa, Riigi Tugiteenuste Keskus, Kredex, MES, KIK, Erametsakeskus, INNOVE, RIA, Tallinna Loomeinkubaator, Loov Eesti, PROTOTRON, Toetustasku.⁷⁹⁴ Neist ettevõtlustoetust Direktiivis sätestatud viisil annab nt EAS.</p>
<p>Art 23 lg 1: Erandina artiklitest 20–22 jätavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätted, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse</p>	<p>PankrS § 171 lg 2 – algatamise otsustamine: Kohus võib jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamata, kui: 1) võlgnik on mõistetud süüdi pankroti- või täitemenetlusalase kuriteo, maksualase kuriteo või karistusseadustiku §-des 380–381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises;</p>

⁷⁹⁴ Patendiamet, Ettevõtlustoetused (viimati muudetud 07.02.2020) Arvutivõrgus: <https://www.epa.ee/et/ettevotjale/ettevotlustoetused> (27.05.2020); Kalberg, S. (23.09.2017) Alustav ettevõtja saab rahatuge mitmest kohast. Arvutivõrgus: <https://arileht.delfi.ee/news/uudised/alustav-ettevotja-saab-rahatuge-mitmest-kohast?id=79594762> (27.05.2020). Ettevõtlusportaal (06.06.2019) Toetuste liigid alustava või väikeettevõtte rahastamiseks. Arvutivõrgus: <https://www.hakkanettevotjaks.ee/toetuste-liigid-alustava-voi-vaikeettevotte-rahastamiseks/> (27.05.2020).

<p>või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskelt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 2) võlgnik on viimase kolme aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist või pärast seda andnud tahtlikult või raske hooletusega ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma majandusliku olukorra kohta, et saada toetusi või muid soodustusi riigilt, kohalikult omavalitsusüksuselt või sihtasutuselt või vältida maksude maksmist; 3) kohus on viimase 10 aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist otsustanud võlgniku kohustustest vabastada või jätnud võlgniku avalduse kohustustest vabastamiseks rahuldamata seetõttu, et võlgnik on pannud toime pankrotikuriteo; 4) võlgnik on viimase aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist või pärast seda tahtlikult või raske hooletuse tõttu takistanud võlausaldajate nõuete rahuldamist. Võlausaldajate huvide kahjustamiseks loetakse muu hulgas vara raiskamist; 5) võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud võlanimekirjas ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate ja oma kohustuste kohta, samuti rikkunud tahtlikult või raske hooletusega muid oma käesolevas seaduses sätestatud kohustusi.
<p>Art 23 lg 2: Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätteid, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad perioodid teatavatel selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid; b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi; c) võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral; d) pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi; e) võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või f) erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel. 	<p>PankrS § 175 lg-d 1-5₁ - lõpetamise otsustamise:</p> <p>(1) Pärast viie aasta möödumist võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest otsustab kohus võlgniku taotlusel tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise, tehes selle kohta määruse.</p> <p>(1₁) Kohus võib oma kohustusi nõuetekohaselt täitnud võlgniku asjaolusid arvestades vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest ka enne viie aasta möödumist menetluse algatamisest, kuid mitte enne kolme aasta möödumist menetluse algatamisest, eelkõige kui võlgnik on oma kohustusi menetluse ajal nõuetekohaselt täitnud ja rahuldanud võlausaldajate nõudeid arvestatavas ulatuses.</p> <p>(2) Kohus keeldub võlgnikku kohustustest vabastamast, kui:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos; 2) võlgnik on rikkunud süüliselt oma käesoleva seaduse §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve. <p>(3) Kohus ei või keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast, enne kui ta on ära kuulanud usaldusisiku ja võlgniku, samuti võlausaldajad, kes on selleks soovi avaldanud.</p> <p>(4) Võlgnik peab vande all andma kohtule teavet oma kohustuste täitmisest. Kui võlgnik kohtu määratud tähtaja jooksul teavet ei anna, keeldub kohus võlgnikku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamast.</p> <p>(5) Kohus võib omal algatusel ning võlausaldaja või usaldusisiku taotlusel otsustada kohustustest vabastamise keeldumise ja lõpetada kohustustest vabastamise menetluse, kui enne viie aasta möödumist ilmneb käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 4 nimetatud alus. Võlausaldaja võib selle taotluse esitada kuue kuu jooksul võlgniku kohustuste rikkumisest teadasaamisest arvates.</p> <p>(5₁) Kui kohus leiab, et võlgniku kohustustest vabastamine ei ole põhjendatud, võib ta menetlust pikendada ja määrata võlgnikule täiendava tähtaja, pärast mille möödumist vaadatakse kohustustest</p>

vabastamise avaldus uuesti läbi. See tähtaeg ei või olla kokku pikem kui seitse aastat menetluse algatamisest.

VÕVS § 17 lg-d 1-3 – menetlusse võtmata jätmine:

(1) Kohus ei võta võlgade ümberkujundamise avaldust menetlusse, kui:

- 1) välja on kuulutatud võlgniku pankrot;
- 2) kohus on viimase kümne aasta jooksul enne avalduse esitamist rahuldanud võlgniku võlgade ümberkujundamise või pankrotimenetluses võlgadest vabastamise avalduse;
- 3) võlgnik ei ole makseraskustes või need on ilmselgelt ületatavad võlgade ümberkujundamiseta, muu hulgas võlgniku vara realiseerimisega võlgade katteks ulatuses, mida võib võlgnikult mõistlikult eeldada;
- 4) avaldus või selle lisad ei vasta seaduse nõuetele, muu hulgas on tasumata riigilõiv.

(2) Kohus võib jätta võlgade ümberkujundamise avalduse menetlusse võtmata, kui:

- 1) võlgniku pakutud võlgade ümberkujundamiskava kinnitamine või täitmine on ebatõenäoline, arvestades muu hulgas võlgniku maksevõimelisust kolme aasta vältel enne võlgade ümberkujundamise avalduse esitamist ja võlgniku võimekust tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega võlgade ümberkujundamiskava kehtivuse ajal, lähtudes tema vanusest, elukutsest ja haridusest;
- 2) võlgnik ei ole täitnud käesoleva seaduse § 10 lõikes 1 sätestatud kohustust;
- 3) võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud oluliselt ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate või oma kohustuste kohta;
- 4) võlgnik keeldub esitatud andmeid vandega kinnitast või kohtu nõutud täiendavaid andmeid esitast;
- 5) võlgnik on mõistetud süüdi pankroti- või täitemenetlusalase kuriteo, maksualase kuriteo või karistusseadustiku §-des 380–381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises ja karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud;
- 6) võlgnik on viimase kolme aasta jooksul enne avalduse esitamist või pärast seda andnud tahtlikult või raske hooletusega ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma majandusliku olukorra kohta, et saada toetusi või muid soodustusi riigilt, kohalikult omavalitsusüksuselt või sihtasutuselt või vältida maksude maksmist;
- 7) võlgnik on ilmselt tahtlikult teinud võlausaldajaid kahjustavaid tehinguid.

(3) Kui ettevõtja taotleb ettevõtte saneerimist, võib kohus keelduda avalduse menetlusse võtmisest ka juhul, kui ettevõtja ei ole põhistanud, et ettevõtte vajab saneerimist ja ettevõtte jätkusuutlik majandamine on pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik.

VÕVS § 25 – ümberkujundamiskava kinnitamata jätmine:

(1) Kohus võib jätta ümberkujundamiskava, sõltumata käesoleva seaduse § 24 lõigetes 1–3 sätestatust kinnitamata, kui:

- 1) võlgnik ei ole makseraskustes või need on ilmselgelt ületatavad võlgade ümberkujundamiseta, muu hulgas võlgniku vara realiseerimisega võlgade katteks ulatuses, mida võib

	<p>võlgnikult mõistlikult eeldada, või võlgniku vara tagasivõitmise või muul viisil tagasinõudmisega;</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) ümberkujundamiskava täitmine ei ole võlgniku vara ja sissetulekuid arvestades tõenäoline; 3) võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud oluliselt ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate või oma kohustuste kohta; 4) ettevõtte saneerimise taotluse puhul ei ole ettevõtte jätkusuutlik majandamine pärast saneerimist tõenäoliselt võimalik. <p>(2) Kohus võib määrata võlgnikule kas enne ümberkujundamiskava kinnitamise otsustamist või ümberkujundamiskava kinnitamata jätmisel täiendava tähtaja ümberkujundamiskava muutmiseks või uue ümberkujundamiskava esitamiseks võlausaldajate esitatud seisukohtade alusel või muul mõjuval põhjusel, muu hulgas, kui see võib olla vajalik kokkuleppe saavutamiseks võlausaldajatega. Muudetud ümberkujundamiskava saadetakse esmalt puudutatud võlausaldajatele seisukoha võtmiseks käesoleva seaduse §-s 22 sätestatud korras.</p> <p>VÕVS § 28 lg 3 - avalduse läbivaatamata jätmine:</p> <p>Kohus võib jätta avalduse läbi vaatamata ka juhul, kui ilmneb mõni alus, mille esinemisel ei pidanuks avaldust menetlusse võtma (käesoleva seaduse § 17), samuti kui selgub, et võlgnik peidab või raiskab oma vara, teeb tehingu, mis kahjustab võlausaldajate huve, või rikub oma kaasaaitamiskohustust, või kui võlgnik jätab tasumata nõustaja või eksperdi tasu ja kulutuste katteks deposiidina selleks ettenähtud kontole kohtu määratud summa.</p> <p>VÕVS § 39 lg 2 – ümberkujundamiskava tühistamine:</p> <p>Kohus võib ümberkujundamiskava tühistada ka juhul, kui ilmneb, et:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) võlgnik ei täida ümberkujundamiskavast tulenevaid kohustusi olulisel määral; 2) ümberkujundamiskava kehtivuse ajast vähemalt poole möödumisel on ilmne, et võlgnik ei suuda sellega võetud kohustusi täita; 3) võlgnik ei ole makseraskustes või on need ületanud ning võlausaldajate nõuete ümberkujundamine ei ole asjaolude olulise muutumise tõttu nende suhtes enam õiglane; 4) võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud oluliselt ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate või oma kohustuste kohta; 5) võlgnik on teinud makseid ümberkujundamiskavas nimetatud võlausaldajatele teiste võlausaldajate huvisid oluliselt kahjustades; 6) võlgnik ei osuta kohtule või nõustajale abi järelevalvekohustuse täitmisel või ei anna teavet, mida on vaja järelevalve teostamiseks; 7) võlgnik jätab tasumata nõustaja või eksperdi tasu ja kulutuste katteks deposiidina selleks ettenähtud kontole kohtu määratud summa.
--	---

7.1.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

7.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette nii kohaldamiseks kohustuslike kui soovituslike sätteid. Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 2 on väljatoodud lisaks direktiivis sätestatud ja selle kohustuslikkusele ka viited kehtiva õiguse sätetele, mis olid väljatoodud punktis 7.1.3. Tabeli viimases tulbas „kas kehtivat õigust tuleb muuta?“ on toodud välja esialgne hinnang kehtiva õiguse muutmise vajaduse osas koos lühikese kommentaariga. Muudatustega seonduvad järeldused ja ettepanekud on p-s 7.1.6.

Tabel nr 2. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused ja kehtiva õiguse muutmisvajadus

Direktiiv	Kohustuslik	Kehtiv õigus	Kas kehtivat õigust tuleb muuta?
Art 20 lg 1 esimene lause	Jah	PankrS § 2 teine lause, § 8 lg 2, § 169 VÕVS § 4 lg 1, § 10 lg 3	Ei, kehtiva õiguse kohaselt on FIE-le tagatud vähemalt üks menetlus, mille tulemusel on võimalik võlgnik kohustustest/võlgadest täielikult vabastada. Samas on töögrupi hinnangul põhjendatud maksejõuetussüsteemi muutmise-täiendamine füüsilist isikut puudutavas osas, eelkõige menetluste ühtlustamise ja lihtsustamise eesmärgil nii kohtu, võlgniku kui võlausaldaja huvides.
Art 20 lg 1 teine lause	Ei	PankrS ja VÕVS ei näe sellist piirangut või kohustust, et võlgnik peaks olema tegevuse lõpetanud. Vastupidiselt näevad PankrS (nt § 173 lg 1) ja VÕVS (nt § 10) ette, et võlgnikul tuleb tegeleda tulutoova tegevusega/ jätkata ettevõtlusega.	Ei, muudatus ei ole vajalik.
Art 20 lg 2	Jah	PankrS § 175 lg 1 VÕVS § 1 lg 1, § 2 lg 1, § 24 lg 4	Ei, kehtiva õiguse kohaselt hindab kohus iga menetluse põhiselt sõltuvalt võlgniku tuludest ning kas võlgniku ja võlausaldajate huvid on õiglaselt arvesse võetud.
Art 20 lg 3	Jah	Erinevate toetuste väljastajad Eestis: PRIA, EAS, KOV, Töötukassa, Riigi Tugiteenuste Keskus, Kredex, MES, KIK, Erametsakeskus, INNOVE, RIA, Tallinna Loometubadekeskus, Loov Eesti, PROTOTRON, Toetustasku.	Järelepärimiste teel on väljaselgitatud, et EAS, väljastab toetusi FIE-dele (ka peale menetlust), mistõttu puudub vajadus seaduse täiendamiseks või muutmiseks.
Art 23 lg 1	Jah	PankrS § 171 lg 2, § 175 lg-d 1-51 VÕVS § 17 lg-d 1-3, § 25, § 28 lg 3, § 39 lg 2	Ei, PankrS-s ja VÕVS-s on kehtestatud piisavad piirangud, mh need on kooskõlas direktiiviga, millistel juhtudel ei: a) algatata kohustustest vabastamise menetlust; b) vabastata pankrotivõlgniku kohustustest; c) võeta menetlusse võlgade ümberkujundamise avaldust; d) kinnitata ümberkujundamiskava;
Art 23 lg 2	Ei		

			e) jäetakse võlgade ümberkujundamise avaldus läbivaatamata; f) tühistatakse ümberkujundamiskava.
--	--	--	---

7.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

7.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Füüsilise isiku maksejõuetuse ja makseraskuste ületamise regulatsioon paikneb läbivalt pankrotiseaduses, millele lisanduvad spetsiifiliselt füüsilise isiku tarbeks kohustustest vabastamise sätted pankrotiseaduse lõpus (PankrS § 169–177) ja ümberkujundamise regulatsioon VÕVS-s. Tõstatatud on küsimus, kas läbivalt pankrotiseaduses kajastatud füüsilise isiku maksejõuetuse regulatsioon on piisav ja ülevaatlik. Välja on toodud, et praegu on pankrotimenetlus reguleeritud liiga juriidilise isiku keskselt ja tehtud ettepanek, et kehtivat õigust tuleks täiendada füüsilist isikut (muuhulgas abikaasasid) puudutavate sätetega. Tõstatatud on ka küsimus, kas kohustustest vabastamise ja võlgade ümberkujundamise menetluse jaoks oleks vajalik eriregulatsioon vangistuses viibivate isikute jaoks. Laiem küsimus on kohustustest vabastamise ja võlgade ümberkujundamise regulatsiooni süstemaatika ja menetluse algatamise ja käigu erisuste põhjendatus. Seda eelkõige arvestades, et praktikas viivad menetlused sarnastele tulemustele, kuigi kohustustest vabastamine ja võlgade ümberkujundamine peaksid täitma erinevaid eesmärgi.

Oluline on teha vahet, millal on nii võlgniku kui ka tema võlausaldajate paremates huvides võlgade ümberkujundamise menetlus, millal aga pankrotimenetlus ning sellele järgnev võlgadest vabastamise menetlus. Võlgadest vabastamise menetluse puhul on esiplaanil humaanne aspekt: võimaldada võlgnikul, kes käitub heas usus, võlgadest lahti saada ja võimaldada talle uus algus – anda uus võimalus normaalseks majanduslikuks ja sotsiaalseks eluks. Võlgade ümberkujundamine peaks aga aitama makseraskusi ületada. Sealjuures ei tohiks võlausaldajad sattuda oluliselt halvemasse olukorda võrreldes sellega, mida ta saaks võlgniku olemasoleva vara pankrotimenetluses realiseerimisel ja arvestades võimalusi saada lisa kuni võlgniku võimaliku võlgadest vabastamiseni. Tagasisides toodi välja, et praeguseks on levinud juba vähemalt kolm aastat teadmine, et kohustustest vabanemiseks pankrotimenetluse kaudu piisab pankrotiavalduse kirjutamisest, ja võlad kustutatakse. Võlgade ümberkujundamise menetluse kõrval on pankrotimenetlus (kus võlgnikul puuduvad mistahes kohustused ja vähesegi vajaliku töö teeb ära haldur või ajutine haldur) võlgnikule tühiasi. Sellises olukorras ei saagi loota, et võlgnikud oleksid huvitatud võlgade ümberkujundamise menetlusest (seda on võlgnikud ka otsesõnu öelnud) ja pankrotimenetlusse pääsemine on paradiis, mis kindlustab võlgade korstnasse kirjutamise. Tehti ettepanek, et võlgade ümberkujundamise ja võlgadest vabastamise menetlus tuleks olulisel määral ühtlustada, sest piiramatult leebe füüsilisest isikust võlgnike pankrotimenetlusele ja kohustustest vabastamise menetlusele juurdepääs laostab moraalselt kogu kohustuste täitmise distsipliini.

Analüüsida tuleb, kas pankrotiseadus on liiga juriidilise isiku keskne ja seetõttu vajaks pankrotiseadus täiendamist füüsilise isiku (muu hulgas abikaasade) kohta käivate sätetega. Samuti tuleb analüüsida, kas võlgadest vabastamise ja ümberkujundamise regulatsioonid oleks vaja kokku koondada või menetluste vahelisi seoseid ja üleminekuid ühelt menetluselt teisele täpsustada, kuidas tagada praktikas võlgade ümberkujundamise menetluse tõhus toimimine võlgadest vabastamise võimaluse kõrval. Kuidas motiveerida veel mitte püsivalt maksejõuetuks muutunud isikuid esitama ümberkujundamise avaldust pankrotiavalduse asemel, kas kaaluda tuleks ümberkujundamise edukuse hindamist enne võlgadest vabastamise võimaldamist, kas ümberkujundamise menetluse algatamiseks esitatavaid nõudeid tuleks vähendada või võlgnikku nende täitmisel toetada.⁷⁹⁵

⁷⁹⁵ Kriibi, P, Liin, S. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, lk 158

Menetluse efektiivsuse tagamisel on oluline et see oleks saavutatud nii, et mõlemate poolte huvide kaitse on tasakaalus: vältida tuleb võlausaldajate õiguste kuritarvitamist vara varjamisega, teisalt on vajalik võlgniku kui nõrgema poole kaitse tagada oskusliku ja sõltumatu nõustamisega.

Õiguskirjanduses on teiseks viidatud, et rahvusvaheliselt tuntuimad valdkonna asjatundjad Johanna Niemi-Kiesiläinen ning Jason Kilborn, kes olid VÕVS eelnõu ekspertideks, rõhutasid mõlemad, et seaduse eduka kohaldamise hädavajalikuks tingimuseks on heal tasemel korraldatud, kõigile soovijaile kättesaadav võlanõustamine. Kuni Eestis seda ei ole, ei ole alust loota, et võlgade ümberkujundamine toimuks laiemalt ja kulgeks sujuvamalt. Enamik seadusandjatest on jaganud ekspertide vaadet, et makseraskuste ületamine peaks algama nii vara kui võimalik, mil kergest sekkumisest ja finantsnõustamisest võib piisata, et võlgnik õigele teele aidata. Peaaegu iga Põhjamaa ja Lääne-Euroopa riik pakub ulatuslikku võlanõustamist makseraskustes isikutele, kuigi rahastamisviisid ja -allikad erinevad riikide vahel oluliselt. Kättesaadavad on ka lühikirjeldused 29 nõustamist pakkuva riigi regulatsiooni kohta. Üldiselt soovitatakse, et regulatsioon soodustaks kohtuväliseid lahendusi, kuid selle puhul ei peaks tähelepanuta jätma poolte huvide kaitse tasakaalu. Kohtuväliselt on võlgnikul Eestis praegugi võimalik krediidiasutusega sõlmitud lepingute täitmise seadusega seonduvalt makseraskustesse sattumisel pöörduda krediidiasutuse poole, et näiteks lepingu täitmist ajatada või koostada võlgnevuse tasumiseks maksegraafik. Erinevus laiapõhjalisest kõigile kättesaadavast võlanõustamisest on, et käsitletakse üksnes konkreetse krediidiasutusega sõlmitud lepinguid ja kokkuleppe tingimused dikteerib peamiselt ikkagi ühepoolset krediidiasutust, misjuures puudub mehhanism nõrgemas positsioonis oleva füüsilise isiku kaitseks.

Analüüsida tuleb, kas võlgade ümberkujundamise menetluse tõhususe tagamisel tuleks aluseks võtta senine süsteem ja eeldada, et eelnõu efektiivne toimimine puudumine ei tulene õigusliku regulatsiooni puudustest, vaid praktilistest mittejuriidilistest põhjustest või on siiski vajalik põhialuseid muuta, näiteks eemaldada võlgniku aktiivsust eeldavast süsteemist ja anda avalduse esitamise võimalus ka võlausaldajale. Samuti tuleks tähelepanu pöörata sellele, millised on võimalused tagada kõigile soovijaile oskuslik võlanõustamine ja kuidas võlanõustamise süsteem peaks olema korraldatud ning kuidas vältida võlgnike kuritarvitusi.⁷⁹⁶

7.1.4.2.1.1. Kohustustest vabastamise menetlus

Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesande kohaselt on peamine lähtekoht, et võlgadest vabastamise menetlus tuleks algatada, kui just ei esine selgelt aluseid, mis algatamise välistavad (PankrS § 171 lg 2). Kohtul on kaalutusõigus menetluse algatamise otsustamisel, kuid kui välistavaid aluseid ei esine, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel kohalduvad hagita menetluse põhimõtted, sh uurimispõhimõte. Kohustustest vabastamise menetluse algatamisel näib praktikas eelkõige küsimusi tekitavat kinnipeetavate, sh pikaajalises vangistuses viibivate isikute võlgadest vabastamise menetluste algatamise mõttekus. Tagasisides toodi välja, et pankrotimenetlus ja võlgadest vabastamine ei ole pikemaajaliste vangistuste puhul perspektiivikad, kuid avalduste menetlemiseks kulub päris palju aega ja ressursi. Samas näib kohtupraktika pooldavat seisukohta, et menetlust ei saa ainuüksi vangistuse tõttu algatamata jätta. Kui võlgniku käitumises ei ole raskelt süüalise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta.

Juhud, mil võlgniku raske süüline käitumine annab kohtule aluse kaaluda, kas võlgniku kohustustest vabastamise menetlus algatada või mitte, on loetletud PankrS § 171 lõige 2 punktides 1–5. Rõhutatud on, et kohalduvad hagita menetluse põhimõtted, sh uurimispõhimõte, mille eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada täiendavaid tõendeid. Seega võib kohtult võlgadest vabastamise algatamise otsustamisel oodata aktiivsemat rolli. Kohtule on küll antud diskretsioon algatamise üle otsustamisel, kuid ka vangistuses viibivate isikute puhul tuleks hinnata vaid PankrS § 171 lõike 2 punktides 1–5 toodud välistavaid aluseid. Näiteks ei saa Riigikohtu praktika kohaselt ainuüksi sellest, et avaldajat on karistatud vangistusega teha algatamise järeldust selle kohta, et võlgnik rikub süüliselt oma kohustust tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega. Nii tuleks ka vangistuses viibivate isikute puhul kohustustest vabastamise menetlust välistavate tingimuste puudumisel algatada. Samas on Riigikohus seda põhimõtet piiranud öeldes, et pankrotimenetluse eesmärgiga ei ole kooskõlas algatada

⁷⁹⁶ Kriibi, P, Liin, S. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, lk 160

võlgniku kohustustest vabastamise menetlus üksnes selleks, et pikaajases vangistuses olev võlgnik saaks vabaneda oma kohustusest hüvitada kriminaalkohtumenetluse kulud enne nõude aegumist karistuse kandmise ajal. Tagasisides pakuti välja, et pankrotimenetluse võiks muuta füüsiliste isikute jaoks vähem atraktiivseks ja piirata võiks teatud tüüpi isikute (näiteks pikaajaliste vangide) juurdepääsu menetlusele, keelduda avalduse menetlusse võtmisest või jätta see läbi vaatamata, kui asjaoludest nähtuvalt on ilmselge, et võlgadest vabastamine ei oleks tulemuslik. Selle küsimuse kõrval on õiguskirjanduses välja pakutud, et kaaluda tuleks võimalust, et võlgadest vabastamise menetlus võiks teatud juhtudel toimuda ka ilma eelneva pankrotimenetluseta, eelkõige siis, kui võlgnik on püsivalt maksejõuetu ning oleks alust menetlus raugemisega lõpetada. Tagasisides viidati, et usaldusisiku kohustuste täitmine võib olla võlgnikule üle jõu käiv ning samal ajal võib osutuda ka usaldusisiku leidmine võlgniku jaoks probleemiks. Kohus ei saa aga jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata põhjusel, et ei ole isikut, kellele panna usaldusisiku kohustusi. **Analüüsida tuleks, millised peaksid olema menetluse algatamisest keeldumise aluseid, et välistada menetluse algatamine juhtudel, kui see ei oleks pankrotimenetluse eesmärgiga kooskõlas, arvestades (pikaajaliste) kinnipeetavate juhtumeid ja tagada menetlusökonoomiat arvestav lähenemine. Analüüsida võib ka võlgadest vabastamise menetluse algatamise võimalust eelneva pankrotimenetluseta, eelkõige raugemise olukordades.**

Menetluse kestel on võlgnik kohustatud tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega ja, kui tal sellist tegevust ei ole, siis seda otsima, andma selles osas kohtu ja usaldusisiku nõudel teavet, samuti ei tohi võlgnik saadud tulusid ja vara varjata (PankrS § 173 lg-d 1 ja 2). Menetluses määratakse võlgnikule usaldusisik, kelle ülesanne on võlausaldajatele kord aastas jaotise alusel makseid teha ja kellele loetakse loovutatuks võlgniku töötasu jms nõuded (PankrS § 172 lg 1; §173 lg 3). Usaldusisiku tasu ja kuluga seonduvat ei ole õigusaktides reguleeritud. Kohus võib ka usaldusisikut mitte määrata, kui ta on veendunud, et võlgnik suudab usaldusisiku kohustusi ise täita ja kui usaldusisiku määramine tooks ilmselt kaasa põhjendamatuid kulusi, sel juhul teeb järelevalvet kohus (PankrS § 172 lg 6). Õiguskirjanduses on öeldud, et probleeme tekitavad võlgnikud, kes elatusmiinimumist rohkem ei teenigi, neilt ei ole võimalik võlausaldajate nõuete katteks raha saada ning viidatud, et tekib küsimus, kas ikka peab tingimata toetama sellist võlgnikku, kes ise ennast aidata ei soovi. Tagasisides toodi välja, et miinimumpalga ja TMS § 132 tingimused võimaldavad alati näidata, et sissetulekut, mille arvelt võlausaldajatele makseid teha, ei ole. Ajakirjanduses viidati, et reeglina kohtabki miinimumpalka saavaid mehi just pankrotimenetlustes. Haldurid näevad igapäevaselt, kuidas isikute töötasud muutuvad siis üleöö nulliks või miinimumiks, millele ei saa sissenõuet pöörata. „See on võlgnike poolt leitud auk pankrotimenetluses, mille kasutamine on massiline,“ kirjeldab Krupp. Probleemidele lahenduste otsimisel tuleb aga arvestada, et menetluse eesmärk ongi uue alguse võimaldamine tihti juhtudel, kui võlgniku majanduslik olukord on äärmiselt kehv. Küll aga ei peaks kohustustest vabastamise võimalust pakkuma pahatahtlikele võlgnikele. Ühtlasi ei ole selge, kuidas võlgniku kohustuste tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega või seda otsida kohalduv vangide, piiratud teovõimega isikute, pensionäride ja nii füüsilistel kui ka vaimsetel põhjustel (osaliselt) töövõimetest isikute kohustustest vabastamise menetluste puhul. Tagasisides toodi välja, et enamikule võlgnikest on kohustustest vabastamise menetluses üle jõu käiv võlausaldajate tasutava summa maksmine ja arvestus, pakkudes välja, et võlgnik peaks iga kuu tasuma kindla summa ja kui konkreetsel kuul saab teha suurema kinnipidamise. **Analüüsida tuleks, kuidas lahendada olukord, mil usaldusisikut ei leita ning ka võlgnikule oleks usaldusisiku kohustuste täitmine üle jõu käiv.**

Probleemaatiliseks on osutunud praktikas ka olukorrad, kus usaldusisikuks on määratud ebakompetentne isik, kuivõrd seetõttu kasvab kohtu töökoormus. Akadeemilistes töödes on välja pakutud, et usaldusisiku mitterääramine peaks jääma erandlikuks, võlgnikul võiks olla usaldusisiku leidmisel kaasaaitamiskohustus, arvestada tuleb, et võlausaldajatel puudub õiguslik alus võlgnikult teabe nõudmiseks, järelevalve aitab tagada see, kui võlgnikule või usaldusisikule on pandud iga-aastane aruandluskohustus. Õigusakti tasandil tuleks reguleerida usaldusisiku tasu, sest käesoleval ajal erineb kohtupraktika vastavalt sellele, kas kohus on lähtunud vaid pankrotiseaduses sätestatust, et usaldusisiku tasustamine ei ole seadusandja poolt ette nähtud, kohaldanud seaduse analoogiat ja/või lähtunud võlausaldajate üldkoosoleku otsusest usaldusisikule tasu maksmise kohta. **Analüüsida tuleks, kuidas tagada menetlusosaliste huvide kaitse ja tasakaal ning kas ja kui siis millised on praeguse süsteemi puudujäägid ning mis oleks soovitav eesmärk, mille täitmisel võiks kohustustest vabastamise menetluse lugeda õnnestunuks.** Rahvusvahelistes soovitusetes on välja toodud, et süsteem ei peaks võlgniku õigusi kuritarvitama ega olema tingimata kujundatud üksnes selleks, et kaitsta võlausaldajate huve ja tagada neile maksimaalne kasu. Tegemist peaks olema tasakaalustatud lahendusega, et anda võlgnikule teine võimalus. **Sealjuures on vajalik analüüsida,**

kuidas ületada raskused usaldusisiku leidmisel, kuidas tagada võlgnikule menetluse käigus pandud kohustuste täitmine ning kas vajalik oleks nõuete rahuldamise määra alampiiri sätestamine. Lahendada tuleks ka küsimus, mida teha isikutega, kellel ei ole tõenäoliselt üldse võimalik võlgade vabastamise menetluses võlausaldajate nõudeid rahuldada ning kas vajalik oleks erireeglid sätestada. Vajalik on uurida ka seda, kuidas parandada võlgniku finantsteadlikkust, tagada ja korraldada usaldusisiku funktsioonide täitmine ja milline võiks olla võlanõustamise võimalik korraldus.

Kohus otsustab võlgniku kohustustest vabastamise üldreeglina pärast viie aasta möödumist võlgadest vabastamise menetlusest. Kohus võib jätta võlgniku võlgadest vabastamata kohustuste rikkumise, teabe andmisest keeldumise või pankrotikuriteos süüdimõistmise korral (vt PankrS § 175). Praeguse seisuga on Ametlikes Teadaannetes on kättesaadavad 23 teadet võlgadest vabastamisega seoses, 70% juhtudest on teate kohaselt võlgnik võlgadest vabastamata jäetud ja 30% juhtudest on võlgnik võlgadest vabastatud. Tagasisides toodi üldiselt välja, et võlgnikule seatud nõue täita viie aasta kestel kokku lepitud kohustused, näib olevat silmakirjalik nõue ja selle tagamiseks puuduvad hoovad. Kriitilisena on välja toodud, et võlgnikult nõusoleku välja pigistamine, maksta 10 eurot (või veidi rohkem) kuus, ei saa olla meetod, mille järel kinnitada, et võlgnik on kohustusi täitnud ja tuleb vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Ettepanekutena on välja toodud, et kohustustest vabastamisest võiks rääkida alles siis, kui on täidetud mingi miinimummäär, sealjuures pakuti välja, et ka viie aasta möödumisel võiks vabastamisel hinnata nõuete rahuldamise määra, nagu lühema ajaperioodi puhul (PankrS § 175 lg 11), et motiveerida võlgnikke tulu teenima. Sealjuures tuleb siiski arvestada, et esikohal ei ole üksnes võlausaldajate nõuete maksimaalne rahuldamine, vaid ka võlgnikule uue alguse võimaldamine. Tõepoolest ei annaks aga kohustustest vabastamise menetlus midagi juurde ega täidaks enda eesmärke, kui teatud määra kohustuste täitmise asemel, hoiaks võlgnik ka selle menetluse kestel pahatahtlikult kohustuste täitmisest kõrvale. **Analüüsida tuleks võlgadest vabastamise otsustamise eeldusi, kas senine regulatsioon vastab praktika vajadustele ja on kooskõlas võlgadest vabastamise põhimõtetega, analüüsida võiks ka nõuete alampiiriga seonduvat ja erijuhte, näiteks vangistuses viibivaid isikuid. Sealjuures tuleb analüüsida, kuidas tagada kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamine.**⁷⁹⁷

7.1.4.2.1.2. Võlgade ümberkujundamise menetlus

Võlgade ümberkujundamise menetlus pakub alternatiivi pankrotimenetlusele, et anda makseraskustes füüsilisele isikule, kes tõenäoliselt ei suuda enda kohustusi nende sissenõutavaks muutumise ajal täita, võimalus makseraskused ületada ja vältida pankrotimenetlust. Makseraskuste mõiste täpsem määratlus jäeti kohtupraktika kujundada. Võlgade ümberkujundamise avaldusele tuleb üldjuhul lisada ümberkujundamiskava ning asjakohased andmed vara, võlgade ja käimasolevate täite- ja kohtumenetluste kohta (VÕVS §-d 11 ja 12). Dokumentide esitamise lihtsustamiseks on välja töötatud vabalt kasutatavad ja kättesaadavad vormid, mille kasutamine on võlgnikule üldiselt kohustuslik. Võlgniku soovil võidakse määrata talle nõustaja (VÕVS § 18). Avalduse lisad on mahukad ja võivad pangakonto väljavõtte tõttu küündida suurusjärgus saja leheküljeni. Seaduses sätestatud andmete esitamise eesmärk on veenda kohut, et taotletaval menetlusel on perspektiivi, arvestades, et kohus võtab imperatiivsete menetlusse võtmisest keeldumise aluste kõrval (VÕVS § 17 lg 1) muu hulgas arvesse ka ümberkujundamiskava täitmise võimalikku edukust (VÕVS § 17 lg 2 p 1). Võlgade ümberkujundamiseks peab võlgnikul olema selleks tahe ning selline varaline võimekus, mis võimaldab mingiski arvestatavas ulatuses võlausaldajate nõuded rahuldada, üksnes siis võib ilmselt väita, et menetlusega on võimalik püstitatud eesmärke saavutada. **Suurim riikide ülene probleem on üldiselt küsimus, kuidas tagada füüsilisele isikule lihtne juurdepääs maksejõuetuse ületamise menetlusele. Kui praktikas peetakse kohustustest vabastamisele juurdepääsu liiga lihtsaks, siis võlgade ümberkujundamise menetluse atraktiivsus takerdub just lihtsa juurdepääsu tagamise taha.**

VÕVS-i rakendamine on praktikas jäänud väheseks: Ametlikest Teadaannetest nähtub, et teateid menetluse algatamise kohta on 5 ja ümberkujundamiskava kinnitamise kohta 8, samuti on võlgade ümberkujundamise menetlusi vähem kui võlgadest vabastamisi. **Tagasisides toodu pinnalt on ümberkujundamise menetluse alustamiseks nõuete täitmine võlgnikele tihti üle jõu käiv ning küsitav on, mis peaks motiveerima võlgnikku võlgadest vabastamise asemel võlgu ümber kujundama. Probleemaatiliseks toodi välja, et praegu on võlgnikule võlgade ümberkujundamise menetlusele liigi pääsemine oluliselt keerukam kui oma kohustustest vabanemine. Juba avalduse esitamine**

⁷⁹⁷ Kriibi, P, Liin, S. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, lk-d 154-157

ümberkujundamise menetluses on sedavõrd keerukas (töömahukas) ja nõuab enamate materjalide esitamist kui pankrotiavalduse esitamine. Seetõttu on arvatud, et võlgade ümberkujundamine võib jääda paljudele abivajajatele kättesaamatuks, sest puuduvad vajalikud teadmised avalduse koostamiseks ning piisavad rahalised vahendid, et selleks vastavate teadmistega isiku abi kasutada. Maailmapanga raportis on viidatud, et võlgniku rahastatava menetluse mudeli puudused on, et see võib piirata isikute juurdepääsu menetlusele või suurendada halduskulusid, sest võlgnik on vajalikud dokumendid kehvast tasemelt ette valmistanud. **Analüüsida tuleks, kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse tõhusus ja vastavus praktika vajadustele, kuidas motiveerida võlgnikke võlgu õigel ajal ümber kujundama kohustustest vabastamise asemel ning kas kehtiv süsteem, kus põhiraskus võlgade ümberkujundamise ettevalmistamisel lasub võlgnikul on õigustatud ja tagab menetluse tõhususe või tuleks kaaluda süsteemi muutmist või vajadusel nõustaja kaasamist ja kulude katmist.**

Ideaaljuhul lõpeb võlgade ümberkujundamise menetlus ümberkujundamiskava võetud kohustuste täitmisel või ümberkujundamiskava täitmise tähtaja möödumisel (VÕVS §-d 37 ja 38). Erinevalt võlgadest vabastamise otsustamisest ei ole ümberkujundamiskava täitmise tähtaega reguleeritud, kuid sarnaselt saneerimiskavale võib eeldada, et ümberkujundamiskava täitmise aeg ei tohiks olla ebamõistlikult pikk. Ümberkujundamiskava mõistlik tähtaeg on oluline arvestades, et ümberkujundamiskava kehtivuse ajal on võlausaldaja õigused piiratud, ta ei saa esitada hagi, avaldust või pankrotiavaldust nõude alusel, mille kohta ümberkujundamiskava kehtib (VÕVS §-d 31 ja 33). Samuti ei sätesta VÕVS seda miinimumpiirmäära, millises ulatuses vähemalt peaks võlgnik oma kohustused täitma. Kui võlausaldajad on nõus või kohus nii määrab, võib makstavate võlgade määr olla nii väike, et sisuliselt ei ole vahet võrreldes võlgadest vabastamisega, kus ka võlgnik oma kohustusi ikkagi mingis ulatuses täidab. Küll aga tuleb juhinduda põhimõttest, et võlgade ümberkujundamine on alternatiiv pankrotimenetlusele, mille tulemusel ei tohiks makseraskustesse sattunud isiku võlausaldajad sattuda oluliselt halvemasse olukorda võrreldes sellega, milles nad oleksid, kui võlgniku olemasolev vara võõrandataks pankrotimenetluses. Lahenduste kujundamisel peaks endiselt püsima eesmärk, et võlgade ümberkujundamise menetlus oleks võimalikult paindlik, et seda saaks üksikjuhtumi vajadustega sobitada. Paindlikkuse tagamise vajadust silmas pidades on küsitav, kas üldse tuleks ajaliste või väljamakse suuruse rahalistele piiridele tähelepanu pöörata. Paindlike lahendustega kaasneb aga risk, et esineb lahendeid mil ümberkujundamiseks on määratud liiga pikk täitmise tähtaeg (ka Eestis). See toob kaasa, et võlausaldajate võimalus võlgniku vastu nõudeid esitada on oluliselt piiratud ja tekitavad koos nõude rahuldamise alammäära puudumisega küsimusi võlausaldajate kaitse kohta, samuti vähendavad pikad tähtajad vähendavad võlgniku õnnestumise riski. Paindliku lähenemise korral soovitatakse kohtunikke koolitada võimalike füüsilisest isikust võlgnike ebaõnnestumise põhjuste osas, kuid läbi tuleks mõelda ka, milline on menetluse paindlikkuse aste, mis tagaks võlgade ümberkujundamise menetluse eesmärkide täitmise, võlgniku ja võlausaldajate kaitse, kuid samas ka võimaluse menetlust üksikjuhtumitele vastavalt kohandada. **Analüüsida tuleks, kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse paindliku lähenemise korral võlgnike ja võlausaldajate tasakaalustatud kaitse, arvestamine üksikjuhtumitega ja eesmärkide täitmise võimalikkus võttes arvesse rahvusvahelisi soovitusi füüsilise isiku maksejõuetuse kujundamise kohta. Analüüsida tuleb ka, kuidas tagada võlgade ümberkujundamise ja võlgadest vabastamise menetluse regulatsioonide efektiivne toimimine teineteise kõrval, kas kaaluda tuleks regulatsioonide ühtlustamist või sidumist arvestades minimaalmäära ja ajalise piiri erisusi.** Võttes arvesse eelistatud oleks menetluse lõppemise tulemusena lõppemine ümberkujundamiskava võetud kohustuste täitmisel või ümberkujundamiskava täitmise tähtaja möödumisel (VÕVS §-d 37 ja 38).⁷⁹⁸

Eeltoodust tulenevalt tuleb käesoleva analüüsi-kontseptsiooni käigus vastata muuhulgas järgmistele küsimustele:

- i. kas pankrotiseadus on liiga juriidilise isiku keskne ja seetõttu vajaks pankrotiseadus täiendamist füüsilise isiku (muu hulgas abikaasade) kohta käivate sätetega.
- ii. kas võlgadest vabastamise ja ümberkujundamise regulatsioonid oleks vaja kokku koondada või menetluste vahelisi seoseid ja üleminekuid ühelt menetluselt teisele täpsustada, kuidas tagada praktikas võlgade ümberkujundamise menetluse tõhus toimimine võlgadest vabastamise võimaluse kõrval.
- iii. Kuidas motiveerida veel mitte püsivalt maksejõuetuks muutunud isikuid esitama ümberkujundamise avaldust pankrotiavalduse asemel, kas kaaluda tuleks

⁷⁹⁸ Kriibi, P, Liin, S. Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016, lk-d 159-161

- ümberkujundamise edukuse hindamist enne võlgadest vabastamise võimaldamist, kas ümberkujundamise menetluse algatamiseks esitatavaid nõudeid tuleks vähendada või võlgnikku nende täitmisel toetada.
- iv. kas võlgade ümberkujundamise menetluse tõhususe tagamisel tuleks aluseks võtta senine süsteem ja eeldada, et eelnõu efektiivne toimimine puudumine ei tulene õigusliku regulatsiooni puudustest, vaid praktilistest mittejuriidilistest põhjustest või on siiski vajalik põhialuseid muuta, näiteks eemaldada võlgniku aktiivsust eeldavast süsteemist ja anda avalduse esitamise võimalus ka võlausaldajale.
 - v. millised on võimalused tagada kõigile soovijaile oskuslik võlanõustamine, kuidas võlanõustamise süsteem peaks olema korraldatud
 - vi. kuidas vältida võlgnike kuritarvitusi
 - vii. Kas ja millisel moel tuleb kehtivas süsteemis ja seadusandluses muuta menetlusele juurdepääsu ja menetluse algatamise tingimusi, sealhulgas, kas kehtivad kohustustest vabastamise menetluse algatamata jätmise alused on kohased, arvestades direktiivis ettenähtud erandeid, millega välistatakse menetlusele ligipääs või piiratakse seda?
 - viii. Kas kohustustest vabastamise avalduse esitamise ajalisel piirangud rikuvad võlgniku ligipääsu menetlusele? Kas peaks olema võimalik esitada kohustustest vabastamise avaldust ka pärast menetluse raugemist või pankrotimenetluse lõppu?
 - ix. Kas peaks olema võimalik menetlust algatada eelneva pankrotimenetluseta, eelkõige raugemise olukordades?
 - x. kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse tõhusus ja vastavus praktika vajadustele, kuidas motiveerida võlgnikke võlgu õigel ajal ümber kujundama kohustustest vabastamise asemel ning kas kehtiv süsteem, kus põhiraskus võlgade ümberkujundamise ettevalmistamisel lasub võlgnikul, on õigustatud ja tagab menetluse tõhususe või tuleks kaaluda süsteemi muutmist või vajadusel nõustaja kaasamist ja kulude katmist?
 - xi. kuidas tagada, et võlgniku aktiivsust eeldava lahenduse puhul oleks tagatud oskusliku ümberkujundamiskava koostamine ja kontroll kava täitmise üle?
 - xii. Kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse paindliku lähenemise korral võlgnike ja võlausaldajate tasakaalustatud kaitse, arvestamine üksikjuhtumitega ja eesmärkide täitmise võimalikkus võttes arvesse rahvusvahelisi soovitusi füüsilise isiku maksejõuetuse kujundamise kohta. Kuidas tagada võlgade ümberkujundamise ja kohustustest vabastamise menetluse regulatsioonide efektiivne toimimine teineteise kõrval, kas kaaluda tuleks regulatsioonide ühtlustamist või sidumist, arvestades minimaalmäära ja ajalise piiri erisusi?

7.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailma panga analüüsis ei käsitleta füüsilisest isikust ettevõtjat ega füüsilist isikut puudutavat seadusandlust. Küll aga on puudutatud väikeettevõtjad (edaspidi ka SME) ja füüsilisest isikust ettevõtjaid ühiselt ning seda osa kajastatakse käesolevas punktis.⁷⁹⁹

Analüüsis on leitud, et seoses Direktiivi jõustumisega on Eestis võimalus vaadata ja hinnata võlgade ümberkujundamise režiimi ning muuta seda kättesaadavamaks ka väikeettevõtetele. Selleks tuleb teha poliitiline valik kas (i) luua sobiv süsteem kõigile äriühingutele ja teha vajalikud muudatused sobitamaks protseduuri ka väikeettevõtetele või (ii) kohelda väikeettevõtteid teisiti teistest äriühingutest ning luua eraldi süsteem, mis on mõeldud nii juriidilisele kui ka füüsilisele isikule. Direktiiv lubab mõlemad käsitlusi, kuigi eeldatakse, et liikmesriigid eelistavad teist valikut ja muudavad oma kehtivaid seadusi (saneerimis ja pankrotiseadusi), mis pea kõigis riikides kohalduvad nii juriidilistele kui füüsilistele isikutele.

Analüüsi kohaselt on parim viis väikeettevõtjate maksejõuetusega tegelemiseks sarnane füüsilisele isikule kohalduva lihtsustatud süsteemiga. Erinevate režiimide analüüs on tõestanud, et taoline lähenemine ja erimenetluse võimaldamine väikeettevõtjatele, mis on füüsilisest isikust ettevõtjale mõeldud, on põhjendatud, sest väikeettevõtja on omavahel sarnasem füüsilisest isikust ettevõtjaga kui suureettevõtjaga.

Samas, arvestades Eestis äriühingu asutamise ebaharilikku kuid üldtuntud fiskaalset ligitõmbavust, võib osutada otstarbekamaks järgida esimest lähenemisviisi ja kaaluda saneerimiseseadusele sätete

⁷⁹⁹ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. 2016, Washington, lk-d 14-16

lisamist, et tõhustada menetlust väiksematele ettevõtetele. Selline lähenemine seab aga piirangud selle kasutamiseks füüsilisest isikust ettevõtjale, kuid sellisel puhul tuleks teha muudatusi pankrotiseaduses, mis tagaks piisavad alternatiivid saneerimisele.⁸⁰⁰ Juhul, kui sellist lähenemist kohaldatakse, tuleks silmas pidada järgmisi teemasid (muude teemade hulgas):

- Kriteeriumid, millele (kui üldse) peab võlgnik vastama, et pääseda lihtsamasse, kiiremasse ja odavamasse menetlusse (kinnitatud kavani). Direktiivi artikkel 1.2 sätestab, et väikeettevõtte (SME) defineerimine on siseriikliku õiguse teema – Eestis on see sisustatud raamatupidamise seaduse §-s 3.⁸⁰¹ Võlgnikult võib nõuda, et ta vastaks ühele või mitmele kriteeriumile, milleks võib olla nt töötajate arv, käive või vara väärtus;
- Võlgniku ja tema kava kontrollimine kolmanda iseseisva isiku poolt nagu saneerimisnõustaja (või Ombudsman või kellegi poolt, kes on tuttav võlgniku tegevusega tulenevalt varajase hoiatuse süsteemist), tuvastamaks, et võlgnik on sobiv kandidaat saneerimiseks;
- Kvalifitseeritud võlgnikul tuleks esitada kohtule kava koos saneerimismenetluse algatamise avaldusega;
- Nõutud kava peaks vastama ettenähtud vormile, mis on võimalikult lihtne, et selle täitmiseks ei ole vaja professionaalset nõu.
- Mitte lubada võlgnikule üldiseid menetluse peatamise aluseid või lubada kavades igasugune klasside ülene nõuete vähendamine, et vältida menetluse läbiviimiseks saneerimisnõustaja nimetamist (vt Direktiivi artiklit 6 puudutavad arutelud);
- Tagada võlausaldajatele võimalus esitada kohtule avaldus ja nõuda lühimenetluse muutmist täispikaks saneerimismenetluseks;
- Luua lühendatud ajapiirangud võlausaldajate teavitamiseks, saneerimiskava osas hääletamiseks ning et see oleks võimalik elektrooniliselt;
- Mitte lubada rohkem kui üht võlausaldajate rühma, väljaarvatud kui on rohkem kui üks pandipidaja, millisel juhul on täiendava võlausaldajate rühma loomine lubatud ning pandipidaja nõusolek on selleks olemas;
- Võlausaldajate väljaarvamine või nende nõusolek mitte osalemiseks saneerimismenetluses;
- Anda võlgnikule võimalus ühepoolseks tagatise tühistamiseks, makstes tagatud võlausaldajale vara turuväärtuse;
- Kohus kinnitab kava, kui selle osas ei ole tuvastatud selgeid rikkumisi;
- Edasikaebeõiguse puudumine või seda on oluliselt piiratud;
- Kava täitmise madal järelevalve (võibolla Ombudsmani büroo teenistuja poolt).

7.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Maailmapanga analüüsi ja Direktiivi osas on esitanud oma seisukohad järgmised huvigrupid: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Rahandusministeerium, Harju Maakohus, Riigikohus, Tartu Ülikool ja Sotsiaalministeerium.⁸⁰² Nimetatutest vaid Rahandusministeerium on avaldanud seisukohti või teinud märkusi pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse osas, mis puudutab kohustustest vabastamist või võlgade ümberkujundamist:

⁸⁰⁰ Töögrupi märkus, et füüsilisest isikust ettevõtjale on tagatud saneerimine võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse alusel.

⁸⁰¹ Töögrupi märkus: § 3 p 14-17:

14. **mikroettevõtja** – osahing, kelle näitajad vastavad aruandeaasta bilansipäeval kõikidele järgmistele tingimustele: varad kokku kuni 175 000 eurot, kohustised ei ole suuremad kui omakapital, üks osanik, kes on ka juhatuse liige, ja kelle müügitulu on aruandeaastal kuni 50 000 eurot;
15. **väikeettevõtja** – Eestis registreeritud äriühing, kes ei ole mikroettevõtja ja kelle näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 4 000 000 eurot, müügitulu 8 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 50 inimest;
16. **keskmise suurusega ettevõtja** – Eestis registreeritud äriühing, kes ei ole mikroettevõtja ega väikeettevõtja ja kelle näitajatest võib aruandeaasta bilansipäeval vaid üks ületada järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest;
17. **suureettevõtja** – Eestis registreeritud äriühing, kelle näitajatest aruandeaasta bilansipäeval vähemalt kaks ületavad järgmisi tingimusi: varad kokku 20 000 000 eurot, müügitulu 40 000 000 eurot ja keskmine töötajate arv aruandeaasta jooksul 250 inimest;

⁸⁰² Justiitsministeerium, Maksejõuetusõiguse revisjon. Arvutivõrgus: <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/maksejõuetusõiguse-revisjon> (27.05.2020)

1. Pankrotiseadus - kohustustest vabastamise menetlus - kui võlgniku tegevust ei saa lugeda tulutoovaks tegevuseks pankrotiseaduse § 173 mõttes, võiks kaaluda tõendamiskoormuse panemist võlgnikule, kui tekib põhjendatud kahtlus, et võlgnik varjab tulusid ja/või vara. Juhul, mil võlgnik tegutseb temaga seotud äriühingutes ning võlausaldajal on alust arvata, et andmed võlgniku sissetuleku kohta on ebausaldusväärsed, on ebamõistlikult koormav jätta tõendamiskoormus võlgniku kanda
2. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus - Seadus reguleerib hagide esitamist olukorras, kus kava on kinnitatud. Tuleks täiendavalt reguleerida seda, kas enne menetluse alustamist esitatud tagasivõitmise hagi (ja ka sellega koos esitatud ühisvara jagamise hagi), võiks jätta läbivaatamata ja milline võiks olla sellisel juhul tagasivõitmise hagi esitamise tähtaeg, kui ümberkujundamise menetlus kava mittetäitmise tõttu lõpetatakse.
3. Maksukorralduse seaduse ja VÕVS kooskõla - Maksukorralduse seaduse § 113 lõike 3 kohaselt tunnistab maksuhaldur maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks, kui maksukohustuslase suhtes algatatakse saneerimismenetlus või võlgade ümberkujundamise menetlus. Nende menetluste algatamisel ei pruugi olla vajadust maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Maksu- ja Tolliametile tuleks anda kaalutusõigus otsustada maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamise vajaduse üle maksukohustuslase suhtes saneerimismenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse algatamisel. Igapäevases elus leiavad aset erinevad sündmused ja asjaolud, mis mõjutavad otseselt maksuvõla tasumise ajatamise otsuse tegemist, kuid mida veel otsuse tegemise ajal ei esinenud. Sellisteks sündmusteks on näiteks, äriühingu ühinemine ja jagunemine, maksukohustuslase surm ja maksukohustuslase suhtes pankroti väljakuulutamise. Uute asjaolude ilmnmisel, mis mõjutavad maksuvõla ajatamise lubamist või ajatatud maksvõla ajakava kohast tasumist, on põhjendatud maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtivusaja lõppemine.

Lisaks huvigruppide tagasisidele on analüüs-kontseptsiooni käigus viidud läbi intervjuud kohtunike, võlanõustajate, usaldusisikute ja Maksu- ja Tolliameti esindajatega. Intervjuude käigus esitatud küsimused ja vastuste võrdlus on kajastatud analüüs-kontseptsiooni tabelis nr 3.

Tabel nr 3. Käesoleva punkti temaatikaga seonduvad küsimused ja vastused 1-6, 8, 14

jrk	Küsimus	KOHTUNIKUD - intervjueritud on kolme kohtuniku, kelle tööpiirkonnad on erinevad (Harju, Pärnu, Tartu)		VÕLANÕUSTAJAD - 3 intervjueritavat (tegevuskohaga Pärnus, Saaremaal, Tartus)		USALDUSISIKUD – 2 (1 neist pankrotihaldur)		Maksu- ja Tolliamet - intervjueritud on kahte MTA töötajat, kes tegelevad maksejõuetusjuhtumitega	
		Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused
1	Kohtu õigus valida menetlusliik	Jah, see peaks olema. Juba praegu on olnud menetlusi, kus ma olen seda (võlgniku nõusolekul) teinud. On olnud menetlusi, kus on tekkinud tunne, et pankrotiavalduse asemel oleks võinud esitada VÕVS avalduse. Juhul kui kohus määrab jõuga pankrotimenetluse, siis see läheb vastuollu põhimõttega, et võlgnik ise peab esitama avalduse.	Kohtunikel erinevad seisukohad.	See on hea mõte. VÕVS-st ei ole enamus inimesi kuulnudki, pankrotimenetlustest küll.		On mõistlik, kui kohus valib, milline menetlus võlgnikule sobib. Võlgniku avalduse nõuded ei tohi olla ranged. Kohus suunab nõustamisele ja selle käigus tehakse kindlaks tema olukord. Selline süsteem mõjutaks ka kiirraenukontoreid. Kiirraenud moodustavad ca 90 % kõikidest nõuetest.		Võiks olla kohtu valida, milline meede kuulub rakendamisele.	
2	Kas KVM võiks toimuda ilma eelneva pankrotimenetluseta	Mingi eelnev menetlus peab olema, kus teha kindlaks nõuded jms						Eelnev menetlus on oluline nõuete kindlakstegemiseks.	
3	Kohustuslik nõustamine	Praegu nõustavad KVM eelselt võlgnikku haldurid. Ei toeta.		Kõigile peaks laienema kohustuslik nõustamine. Sealt tuleks plaan ja kava, kuidas edasi minna, sh avalduse koostamine kohtule. Ei peaks välistama, et sama isik jätkab ka menetluses nõustajana. Peaks olema võlanõustajate nimekiri, kust kohus saaks määrata. Riik peaks siis rahastama. Kvaliteedijuhis on olemas SKA kodulehel. Nõustaja tasu võiks minna menetlusabi alla VÕVS-s, praegu ei ole see lubatud.		Nõustamise tase on riigis erinev. Töötukassa suunab oma nõustamisel inimesi pankrotiavaldust esitama. Inimene on kõigega nõus, mis neile selle lühikese aja jooksul räägitakse. Kohtueelne kohustuslik nõustamine oleks hea.		Võla nõustamine võiks olla oluline eeltingimus kõikides menetlustes füüsilisele isikule, juhul, kui see ei välista menetlust. Näitab võlgniku huvi menetluse läbiviimise suhtes.	
4	Nõustaja vajalikkus menetluses	On vajalik. Kokkupuuteid võlanõustajatega ei ole olnud. Võlanõustaja instituut on väga vajalik. Avalduse esitamiseni võiks nõustamine olla kohustuslik. Praegu kohtunikud on kuni halduri määramiseni lasteaiakasvatavad. Võlanõustaja võiks täita ka kõik rollid menetluses, kuid kust neid inimesi leida? See on hea mõte, kui ei ole vara. Vara olemasolul ei saa	Kohtunikel erinevad seisukohad						

		võlanõustaja hakkama. Võlanõustamise eeldus KVM menetluses ei ole mõistlik, nõustamine neid inimesi ei aita, neil on O huvi menetluse vastu.							
5	Võlanõustamise teenus ja selle rahastamine			Võlanõustamisteenus on KOV-i osutatav teenus (reguleeritud Sotsiaalhoolekande seadusega). Seda teenust osutavad ka erinevad MTÜ-d, Töötukassa. Rahastus suuresti projektipõhine (Euroopa Sotsiaalfond), mis ei tekita kindlust oma tegevuse planeerimisel.					
6	Koostöö võlanõustajatega	On toimunud VÕVS-des, aga mitte KVM-des. Kogemusi on olnud võlanõustajatega nii positiivset kui negatiivset.							
8	KVM tähtaja kulgemise algus	On mõistlik kui KVM periood algab juba pankroti välja kuulutamisest.							
14	Juurdepääsu piiramine KVM-le (eeldused)	Tuleks piirata, see ei peaks olema lihtne. Hetkel saavad KVM menetlusele juurdepääsu peaaegu kõik kes soovivad, kuid vabastuse saavad vähesed. Lahendada tuleks kinnipeetavate avaldustega seotud küsimused, nemad ei peaks saama KVM-i, nad ei panusta aktiivselt menetlusse.						Kohustuste vabastamise alused ei peaks olema liiga konkreetsed, sest olukorrad on erinevad.	Võiksid olla min standardid, mis peaksid olema täidetud. Vabastamata jätmise alused selgelt välja tuua.

7.1.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Käesolevas osas tuuakse välja eelnevalt väljatoodud kehtiva õiguse sätetega seonduv Riigikohtu praktika ja kohtulahendite annotatsioonid.

7.1.4.2.4.1. Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus

Kehtiv õigus	Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	Annotatsioonid
PankrS § 175 lg 2	30.10.2019	2-11-24696/82	<p>Üldjuhul on pankrotivõlgnik kohustustest vabastamise menetluse ajal kohustatud töötama täistööajaga, kuid tulutoova tegevuse mõistlikkuse hindamisel tuleb arvestada konkreetse juhtumi asjaoludega. Nii võib täistööajaga töötamise kohustuse välistada nt perekondlike kohustuste täitmine (laste kasvatamine, abi vajavate perekonnaliikmete hooldamine) või seadusest tulenevad piirangud, mis takistavad võlgnikul töötada täistööajaga. (p 18)</p> <p>Kui võlgnikul on mõistlik töö olemas, ei pruugi paremini tasustatava töökoha otsimine võlgniku elukorraldust, võimeid jms asjaolusid arvestades siiski olla mõistlik ja võlgnikule jõukohane. Mõistlikkuse hindamisel tuleb seejuures VÕS § 7 lg 1 järgi arvestada seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavalisel mõistlikuks. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk ei ole võlgnikku karistada ega sundida teda seadma enda jaoks ebarealistlikke eesmärke. Samas võib võlgniku kohustuste rikkumiseks pidada seda, kui võlgnik oma sissetulekuid põhjendamatult vähendab või neid varjab. Olenevalt asjaoludest võib mõistlikult tulutoova tegevusega tegelemise kohustus siiski tähendada ka seda, et võlgnik peab leidma uue töökoha. (p 19)</p> <p>Võlgniku kohustuste süüliseks rikkumiseks ei saa pidada seda, et võlgnik õppis eriala, millel tal hiljem ei õnnestunud tööle asuda, kui ta asus õppima heas usus ja lootuses saada tasuvamat tööd. (p 20)</p> <p>Olukorras, kus võlgnik on füüsiline isik, kes on samal ajal ise määratud ka usaldusisikuks, peab kohus võlgnikule selgitama võlgniku kohustustest vabastamise menetluse olemust ja võlgniku kohustusi. Ei ole piisav, kui kohustustest vabastamise menetluse algatamise määruses on üldsõnaliselt märgitud usaldusisiku kohustused. Füüsilisest isikust võlgnik (eriti kui tal ei ole õigusteadmistega esindajat) ei pruugi standardvormis koostatud kohtumääruse sisu piisavalt mõista. Seepärast peaks kohus olukorras, kus võlgnik on füüsiline isik, kelle kohus kavatab määrata ka usaldusisikuks (PankrS § 172 lg 6), võlgnikule juba menetluse alguses, aga vajaduse korral ka menetluse vältel (näiteks ärakuulamisel või ka kohtuistungil) tema kohustusi selgitama. (p 27)</p>
PankrS § 171 lg 2	08.02.2017	3-2-1-155-16	<p>Haldurile alammäärast väiksema tasu määramiseks peab kohus tuvastama, et halduri ülesanded pankrotimenetluses olid tavapärasest lihtsamad või esineb muu eriline asjaolu, mis seab kahtluse alla halduri õiguse saada alammääras tasu (vt nt RKTkM nr 3-2-1-12-16, p 11). Halduri tasu vähendamiseks ei anna alust üksnes asjaolu, et osa pankrotivarasse kuulunud varast müüdi koostöös kohtutäituriga ja sellest tulenevalt oli halduri vastutus müügi korraldamisel väiksem. (p 14-15)</p> <p>Kohtul on PankrS § 171 lg 2 alusel kaalutusõigus otsustamiseks, kas kohustustest vabastamise menetlus algatada või mitte (vt RKTkM nr 3-2-1-46-13, p d 10-11). See tähendab, et kui esineb mõni PankrS § 171 lg 2 p des 1-5 sätestatud menetluse algatamata jätmise alus, võib kohus võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest keelduda. (p 16)</p>
PankrS § 171 lg 2	11.01.2017	3-2-1-141-16	<p>Sama asja lahendamiseks antud Riigikohtu juhise järgimata jätmine on oluline menetlusõiguse normi rikkumine (vt nt RKTko nr 3-2-1-132-15, p 11). Järelikult on oluliseks menetlusõiguse rikkumiseks olukord, kus maakohus kinnitab lõpparuande, kuigi pankrotihaldur ei olnud lõpparuande koostamisel järginud Riigikohtu juhiseid PankrS § 153 lg 2 kohaldamise kohta. (p 16)</p> <p>Pankrotihalduril ei saa menetluses kasutatud õigusabi kinnimaksimist nõuda ega õigusabi kulusid lihtsalt halduri tasust maha arvata. Kui haldur peab vajalikuks kasutada oma ülesannete täitmiseks õigusabi, arvestatakse seda halduri tasu määramisel (vt ka RKTkM nr 3-2-1-34-15, p 29). (p 15)</p> <p>Kui kohus on pankrotitoimkonna liikmete tasu varem kinnitanud ja asjaolud vahepeal muutunud ei ole, siis seda tasu lõpparuande kinnitamisel üle ei kontrollita, kuigi tegemist on pankrotimenetluse kuluga. Pankrotitoimkonna liikmete tasu otstarbekuse kontroll on PankrS § 84 järgi kohtu pädevuses ning kohtul on kohustus kontrollida võlausaldajate otsust pankrotitoimkonna liikmete tasu suuruse kohta (vt RKTkM nr 3-2-1-166-11, p-d 10 ja 11). Pankrotimenetluses on kohtul sisuline järelevalve- ja kontrollikohustus, mille eesmärk on tagada pankrotimenetluse seaduslikkus ja otstarbekus. (p 14)</p> <p>Kohustustest vabastamise menetlus ei saa PankrS § 171 lg 1 järgi alata enne pankrotimenetluse lõppemist. Kui kohustustest vabastamise menetluse algatamine otsustatakse lõpparuande kinnitamisel, ei hakka kohustustest vabastamise menetluse algatamise määrus kehtima enne lõpparuande kinnitamise määrust. (p 13)</p>
PankrS § 175 lg 1-5	02.11.2016	3-2-1-31-16	<p>Ka hagita menetluses peab menetlusosaline tõendi esitamisel TsMS § 236 lg 3 esimese lause ja TsMS § 477 lg 1 järgi põhjendama, milliseid asjaolusid soovib ta konkreetse dokumendiga tõendada. (p 13)</p> <p>PankrS § 173 lg 2 mõttes annab võlgniku võlgadest vabastamise menetluse lõpetamiseks alust tulude ja vara varjamine. Mitte igasugune võõra raha laekumine võlgniku kontole, mida võlgnik ei ole määratlenud oma vara või tuluna, ei tähenda iseenesest, et võlgnik on oma vara või tulusid varjanud PankrS § 173 lg 2 mõttes. Varjamisega on tegemist juhul, kui</p>

			<p>võlgnik sai ise aru, et vaidlusalust vara või tulu tuleb kasutada võlausaldajate huvides. Kuna vara varjata saab põhimõtteliselt ainult tahtlikult, siis on varjamise puhul tegemist tahtliku kohustuse rikkumisega (võlaõigusseaduse § 104 lg 5). Kui kohus tuvastab, et PankrS § 173 lg 2 mõttes on võlgnik oma tulused ning vara varjanud, siis on ühtlasi kohus ka tuvastanud, et võlgnik on kohustusi rikkunud süüliselt PankrS § 175 lg 2 p 2 järgi. (p 15)</p> <p>Kui kohus on tuvastanud võlgniku kontole tehtud ülekanded, mida võlgnik ei ole määratlenud oma tulu või varana, tuleks kohtul esmalt nõuda võlgnikult lisaselgitusi ja -teavet selle kohta, miks ei pea võlgnik kontole laekunud raha enda varaks. Võlgnikul tuleb tõendada, et tegemist ei ole temale kuuluva rahaga või miks ei kuulu see võlausaldajatele väljamaksmisele. (p 16)</p> <p>PankrS § 172 lg 6 järgi võib võlgniku usaldusisikuks määrata vaid mõjuva põhjuse esinemisel. Usaldusisiku roll võlgniku kohustustest vabastamise menetluses on tagada võlausaldajate huvide kaitsmine, et olukorras, kus võlausaldajate nõuded pankotimenetluses on jäänud rahuldamata, saaksid nad kohustustest vabastamise menetluse käigus võlgniku tegevusest maksimaalselt kasu. Kui kohus määrab võlgniku enda usaldusisikuks, peab kohus olema veendunud, et võlgnik suudab usaldusisiku kohustusi ise täita. Kui kohus on võlgniku usaldusisikuks siiski määranud, on kohtul PankrS § 172 lg 6 teise lause järgi ka kohustus kontrollida, kas võlgnik täidab usaldusisiku kohustusi. Eelviidatud kohustuse raames tuleb kohtul eelkõige kontrollida, kas võlgnik täidab ja saab nõuetekohaselt hakkama PankrS §-s 172 sätestatud kohustuste täitmisega. (p 18)</p> <p>PankrS § 175 lg 4 alusel võlgnikku kohustustest vabastamast keeldumiseks peab kohus ka selgitama, millise teabe vande all andmata jätmise või tähtjaks andmata jätmise tõttu kohus menetluse lõpetab. (p 19)</p>
PankrS § 175 lg 1-2	05.10.2016	3-2-1-90-16	<p>Võlgniku/usaldusisik peab võlgniku sissetuleku näitamisel lähtuma Eesti kehtivast töötasu alammäärast, milleks on TMS § 132 mõttes Vabariigi Valitsuse määrusega „Töötasu alammäär kehtestamine“ ettenähtud töötasu alammäär. (p 12)</p> <p>Kohustustest vabastamise menetluse üheks eesmärgiks on võimaldada uus majanduslik algus eriti raskes majanduslikus seisus võlgnikule, kes annab endast parima võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (vt ka nt RKTkm nr 3-2-1-46-13, p 11). Selle eesmärgiga ei oleks kooskõlas lubada võlgnikul vabaneda oma kohustustest ainuüksi seetõttu, et ta on asunud elama ja töötama välismaal. (p 12)</p> <p>Võimalus vabaneda oma kohustustest ei ole pankrotiseaduses ettenähtud korras eelduslikult iga võlgniku õigus. PankrS § 175 lg-d 2 ja 4 sätestavad absoluutsed keeldumised, mille puhul on võlgniku kohustustest vabastamine välistatud (RKTkm nr 3-2-1-49-16, p 15). (p 13)</p>
PankrS § 175 lg 2-4	20.06.2016	3-2-1-49-16	<p>Võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras (võlgadest vabastamise menetluse eesmärk) ei ole eelduslikult iga võlgniku õigus ning seadus (PankrS § 175 lg-d 2 ja 4) sätestab absoluutsed keeldumised, mille puhul on võlgniku kohustustest vabastamine välistatud. Võlgnik kohustustest vabastamise menetluse võimaluse minetanud, kui ta rikub tahtlikult PankrS § 173 lg-s 2 sätestatud kohustust. (p 15)</p> <p>Maakohus on PankrS § 175 lg-st 3 tuleneva ärakuulamise nõude võlgniku suhtes täitnud, kui võlgnik sai esitada andmed oma seotuse kohta maakohu määruses nimetatud äriühingutega vastuses kohtule, samuti ka juba taotlustes kohustustest vabastamiseks. Tegemist on võlgniku sissetulekut ja vara mõjutavate andmetega. Kohus ei pea sellisel juhul küsima võlgnikult tema seotuse kohta konkreetset ühe või teise äriühinguga. Kui võlgnik leiab, et maakohus on jätnud teda mingite andmete osas ära kuulamata, on tal võimalus esitada need andmed määruskaebuses ringkonnakohtule. (p 16)</p>
PankrS § 175 lg 2-5	04.05.2016	3-2-1-19-16	<p>Kolme aasta jooksul võlausaldaja nõude rahuldamist üksnes 0,3% ulatuses ei saa pidada PankrS § 175 lg 11 tähenduses nõude täitmiseks arvestatavas ulatuses, vaid see on marginaalne summa. Kui nõude täitmine arvestatavas ulatuses kui PankrS § 175 lg 11 rakendamise obligatoorne eeldus puudub, ei ole võlgniku kohustustest vabastamise taotluse lahendamise seisukohast tähtsust sellel, kas võlgnik on täitnud oma kohustusi menetluse jooksul nõuetekohaselt. Samuti puudub vajadus tuvastada seda, kas esinevad PankrS § 175 lg-te 2 ja 4 järgsed võlgadest vabastamisest keeldumise absoluutsed alused. (p 13)</p> <p>PankrS § 175 lg 5 rakendamisel peab kohus tuvastama, et võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikriteos või on rikkunud süüliselt PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve või keeldunud kohtu määratud tähtjaks vande all oma kohustuste täitmise kohta teabe andmisest (PankrS § 175 lg 2 p-d 1 ja 2 ning lg 4). (p 14)</p> <p>Võla tasumise vähest perspektiivi kui menetluse lõpetamise alust seadus ette ei näe. PankrS § 2 teise lause kohaselt on võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk anda neile võlgnikule, kelle majanduslik olukord on eriti raske, võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras ja saada nii lõpptulemusena väljavaade uueks majanduslikuks alguseks ning normaalseks sotsiaalseks eluks. Kui võlgniku käitumises ei ole PankrS § 175 lg 2 p-des 1 ja 2 ning lg-s 4 siimas peetud raskelt süüli käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgnikku kohustustest vabastamise menetluse võimalusest ilma jätta (vt nt RKTkm nr 3-2-1-46-13, p 11; RKTkm nr 3-2-1-121-11, p 12). (p 14)</p>
PankrS § 171 lg 2, § 175 lg 2	23.09.2015	3-2-1-92-15	<p>Võlgniku vangistus ei välista kohtul keelduda tema kohustustest vabastamisest PankrS § 175 lg 2 alusel (vt ka Riigikohtu 27. veebruari 2013. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-1-13, p 11). Oeldu on asjakohane, kui kohustustest vabastamise menetluse algatamine, menetluse läbiviimine ja kohustustest vabastamine aitavad kaasa ja tagavad kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamisele.</p>

			<p>Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel tuleb arvestada PankrS § 2 teises lauses sätestatud eesmärki anda füüsilisele isikule võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras. (p 9)</p> <p>Pankrotimenetluse eesmärgiga ei ole kooskõlas algatada võlgniku kohustustest vabastamise menetlus üksnes selleks, et pikaaegses vangistuses olev võlgnik saaks vabaneda oma kohustusest hüvitada kriminaalkohtumenetluse kulud enne nõude aegumist karistuse kandmise ajal. Kuna PankrS ei näe ette kohtu kohustust võtta kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel arvesse vanglakaristust kandva võlgniku võimalikku ennetähtaegset vabanemist, ei saa kohus selle oletusliku võimalusega arvestada. (p 10)</p>
PankrS § 171 lg 2, § 175 lg 1	05.06.2013	3-2-1-60-13	<p>Võlgadest vabastamise menetlus näeb kohustustest vabastamise võimaluse ette neile, kelle majanduslik olukord on eriti raske, ja peaks lõpptulemusena võimaldama võlgnikule uue majandusliku alguse, andma talle uue võimaluse normaalseks majanduslikuks ja sotsiaalseks eluks. Kui võlgniku käitumises ei ole raskelt süüalise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta (vt Riigikohtu 14. novembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-121-11, p 12).</p> <p>Juhud, mil võlgniku raske süüline käitumine annab kohtule aluse kaaluda, kas võlgniku kohustustest vabastamise menetlus algatada või mitte, on loetletud PankrS § 171 lg 2 p-des 1–5.</p> <p>PankrS § 171 lg 2 p 1 kohaldub juhul, kui võlgnik on süüdi mõistetud maksualases kuriteos. Nimetatud sätte järgi on süüdi mõistetud isikuks nii isik, kelle kohta on karistusregistris kanne tema karistatuse kohta, kui ka isik, kelle kohta on sellekohased andmed registrist kustutatud ja üle kantud arhiivi. (p 10)</p>
PankrS § 171 lg 2	17.04.2013	3-2-1-46-13	<p>Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel kohalduvad hagita menetluse põhimõtted, sh uurimis põhimõte, mille eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada täiendavaid tõendeid (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27. aprilli 2009. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-45-09, p 14).</p> <p>Kohtul on PankrS § 171 lg 2 alusel kaalutusõigus. Kaalutusõiguse teostamiseks peab kohus kontrollima, kas esinevad menetluse algatamata jätmise eeldused, st kas võlgniku isik või tema käitumine vastab PankrS § 171 lg 2 p-des 1–5 sätestatud asjaoludele, samuti hinnata, kas esinevad asjaolud, mis õigustaksid kohustustest vabastamise menetluse algatamist.</p> <p>PankrS § 171 lg 2 p 4 eeldab võlausaldajate nõuete rahuldamise takistamisele suunatud tegevust, samuti võlgniku süülist käitumist – kas tahtlust või rasket hooletust.</p> <p>Kohustustest vabastamise võimalus on ette nähtud neile võlgnikele, kelle majanduslik olukord on eriti raske. Uue võimaluse saamiseks peab võlgnik kohustustest vabastamise menetluse kestel andma endast parima võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, sealhulgas tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega ja kui tal sellist tegevust ei ole, siis seda otsima. Samuti ei tohi ta varjata oma sissetulekuid ja peab andma kohtu nõudmisel informatsiooni oma majandusliku olukorra kohta. Võlgniku töö- või teenistussuhtest või muust samasest suhtest saadud tulu või ettevõtlusest saadud tulu nõuded loetakse loovutatuks usaldusisikule ja usaldusisik peab sellest tasude maksmiseks kohustatud isikutele teatama. Kui võlgniku käitumises ei ole võlausaldajate huvide kahjustamisele suunatud süüalise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta (vt ka Riigikohtu 14. novembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-121-11, p 12).</p> <p>Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel kohalduvad hagita menetluse põhimõtted, sh uurimis põhimõte, mille eesmärgiks on tagada, et asja lahendamiseks olulised asjaolud ei jääks välja selgitamata ainuüksi selle tõttu, et menetlusosaline ei osanud ette näha vajadust esitada täiendavaid tõendeid (vt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 27. aprilli 2009. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-45-09, p 14).</p>
PankrS § 169, § 175 lg 2	27.02.2013	3-2-1-1-13	<p>Kuna pankrotimenetluse edukust saab kontrollida pankrotiseaduse sätete alusel, ei saa kohus keelduda võlgniku pankrotiavalduse menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel.</p> <p>PankrS § 169 kohaselt võidakse füüsilisest isikust võlgnik vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustusest. Kui võlgnik soovib pankrotimenetlusega võlgadest vabaneda, võib ta kohustustest vabastamiseks esitada avalduse kohtule ka oma pankrotiavalduses. Võlgnik peab avalduses kinnitama, et ta kohustub täitma PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi. See ei välista võlgniku pankrotiavalduse menetlemist.</p> <p>PankrS §-s 173 nimetatud kohustuse süüline rikkumine annab kohtule õiguse keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast. Pankrotiavalduse menetlusse võtmise otsustamisel ei ole kohtul võimalik teha järeldust selle kohta, kas võlgnik rikub süüliselt oma kohustust tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega.</p> <p>Juhul, kui võlgniku kohustuste aluseks on kahju õigusvastane tahtlik tekitamine, ei ole võlgnikul pankroti väljakuulutamise korral ka kohustustest vabastamise menetlusega võimalik oma eelnimetatud kohustustest vabaneda. Samuti see, et avaldaja viibib vangistuses, ei välista kohtu keeldumist võlgniku kohustustest vabastamisest PankrS § 175 lg 2 alusel.</p> <p>PankrS § 169 kohaselt võidakse füüsilisest isikust võlgnik vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustusest. Kui võlgnik soovib pankrotimenetlusega võlgadest vabaneda, võib ta kohustustest vabastamiseks esitada avalduse kohtule ka oma pankrotiavalduses. Võlgnik peab avalduses kinnitama, et ta kohustub täitma PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi. See ei välista võlgniku pankrotiavalduse menetlemist.</p>

			PankrS §-s 173 nimetatud kohustuse süüline rikkumine annab kohtule õiguse keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast. Pankrotiavalduse menetlusse võtmise otsustamisel ei ole kohtul võimalik teha järeldust selle kohta, kas võlgnik rikub süüliselt oma kohustust tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega.
PankrS § 171 lg 2	14.11.2011	3-2-1-121-11	<p>Aprillist 2011 kehtiv PankrS § 171 lg 2 p 5 annab kohtule juhul, kui on täidetud sättes nimetatud eeldused, õiguse otsustada, kas kohustustest vabastamise menetlust algatada või mitte. Kuigi enne 5. aprilli 2011 kehtinud PankrS § 171 lg 2 sõnastuse kohaselt ei olnud kohtul kaalutusõigust, kas võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatada või mitte (kohus pidi jätkma menetluse algatamata), tuli kohtul ka siis enne kontrollida, kas on täidetud menetluse algatamata jätmise eeldused, st kas võlgniku käitumine vastab PankrS § 171 lg 2 p-s 5 toodud asjaoludele.</p> <p>PankrS § 171 lg 2 p-s 5 nimetatud esimese eelduse kohaselt peab võlgnik olema esitanud oma varalise seisukorra kohta ebaõigeid või puudulikke andmeid või rikkunud teisi pankrotiseadusest tulenevaid kohustusi. Teiseks eeldab nimetatud säte võlgniku süülist käitumist, kas tahtlust või rasket hooletust. PankrS § 171 lg 2 p-s 5 toodud eeldused on võlgniku pahatahtlikkust iseloomustavad asjaolud.</p> <p>Kohtul tuleb PankrS § 171 lg 2 p 5 järgi tuvastada, kas võlgnik rikkus sättes loetletud kohustusi raske hooletusega või tahtlikult. Mõlemal juhul tuleb kohtul oma seisukohta põhjendada, st tuua välja asjaolud, millest raske hooletus või tahtlus järeldub.</p>

7.1.4.2.4.2. Võlgade ümberkujundamise menetlus

Kehtiv õigus	Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	Annotatsioonid
VÕVS § 17 lg 2, § 28 lg 3	15.05.2019	2-16-13034/108	<p>Võlgnikule ei saa ette heita ainuüksi aegunud nõude täitmist. Nõude rahuldamine ei ole võlausaldaja huve kahjustav ainuüksi põhjusel, et see on aegunud. (p 15.1)</p> <p>Hinnang võlausaldajate huvide kahjustamisele tuleb igal üksikjuhul anda eraldi, arvestades kogumis ka teisi asjaolusid.</p> <p>Kui avaldaja on teinud tehingu lähikondsega, võib see viidata kogumis teiste asjaoludega võlausaldajate huvide kahjustamisele VÕVS § 17 lg 2 p 7 mõttes.</p> <p>Lisaks võib võlausaldajate huvide kahjustamisele koostoimes teiste asjaoludega viidata see, kui avaldaja võõrandab pandiesemeks olnud äriühingu osa pandipidajale väljaspool avalikku enampakkumist erinevalt AÕS § 294 lg-st 1 koostoimes § 314 lg-ga 2. Pandieseme müük väljaspool avalikku enampakkumist pärast müügiõiguse tekkimist vastavalt pantija ja pandipidaja kokkuleppele AÕS § 294 lg 4 mõttes on põhjendatud ainult juhul, kui avaldaja varanduslik seisund sellest ei halvene. (p 15.3)</p>
VÕVS § 39 lg 2	27.03.2019	2-16-4891/80	<p>Võlgnikul on õigus esitada määruskaebus maakohtu määruse peale, millega tühistatakse ümberkujundamiskava ning lõpetatakse võlgniku võlgade ümberkujundamise menetlus. (p 16-17)</p>
VÕVS § 2 lg 1, § 24 lg 4, § 25	17.06.2015	3-2-1-70-15	<p>Võlgade ümberkujundamise menetluse mõte on olla eelkõige alternatiiviks pankrotimenetlusele ja menetluse üldpõhimõtte kohaselt ei tohiks makseraskustesse sattunud isiku võlausaldajad võlgade ümberkujundamise menetluses sattuda oluliselt halvemasse olukorda võrreldes sellega, milles nad oleksid, kui võlgniku olemasolev vara võõrandataks pankrotimenetluses. (p 18)</p> <p>Võlgade ümberkujundamise menetluses on võimalik ümber kujundada ka võlgnikult väljamõistetud riigilõivu nõuet ja kohtutäituri tasunõuet. (p 25)</p>
VÕVS § 2 lg 1, § 25	10.04.2013	3-2-1-28-13	<p>Kohtul tuleb võlgade ümberkujundamise menetluses kontrollida, kas võla ümberkujundamisele vastu vaieldud võlausaldajale tagatakse ümberkujundamiskava täitmisel nõuete rahuldamine oluliselt mitte väiksemas ulatuses sellest, mida tal oleks tõenäoliselt võimalik saavutada pankrotimenetluses. Võlgade ümberkujundamise menetluses saab pandiga tagatud nõuet pandipidaja nõusolekuta vähendada vähemalt ulatuses, milles pandiese tegelikult nõuet ei taga, st mille võrra pandieseme väärtus (koos võimalike pandipidaja kanda jäävate menetluskuludega) tagatavat nõuet ei kata (vt ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 9. mai 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11, p 61). Tulenevalt VÕVS § 6 lg-st 6 on pandiga tagatud nõude ümberkujundamine võimalik eelkõige ulatuses, milles pandieseme väärtus nõuet ei taga. VÕVS § 24 lg 6 teise lause eesmärgiks on lihtsustada pandieseme võõrandamisest allesjääva jääknõude käsitlemist. See ei tähenda aga, et kohus ei saaks võlgade ümberkujundamise menetluses hinnata, kas ja millises ulatuses pandieseme väärtus nõuet tegelikult tagab. Selleks peab kohus tegema kindlaks pandieseme väärtuse ja sellel lasuvate muude kohustuste suuruse ning arvestama ka panga kasuks seatud kohtulikust hüpoteegist kinnistusraamatus eespool asetsevaid hüpoteege ja nendega tagatud kohustusi. Iseenesest võib võlausaldaja pandiga tagatud nõude väga suures ulatuses vähendamine olla võlausaldaja huve kahjustav. Kui aga võlausaldaja nõue on sisuliselt tagamata, siis võib ka nõude suures ulatuses vähendamine olla põhjendatud.</p> <p>Kohus otsustab kava kinnitamise või kinnitamata jätmise võlgniku ja võlausaldajate huve kaaludes. Seejuures on avaldaja kui raskustesse sattunud isiku huvid võlausaldaja huvidega võrreldes mõnevõrra esiplaanil ja seda tuleb kava kinnitamise otsustamisel arvestada. Eeltoodu õigustab mõningal määral võlausaldajate õiguste tahaplaanile jätmist. Oluline on aga see, et võlausaldajaid ei seataks võlgade ümberkujundamisel oluliselt halvemasse olukorda, kui nad tõenäoliselt oleksid võlgniku pankrotimenetluse korral.</p>

7.1.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

7.1.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

Töögrupp märgib, et seoses ülemaailmase COVID-19 viiruse leviku tõttu on peatatud enamik riikides tavapärane õigusloome. Töögrupp märgib, et on võimalik, et enne viiruselevikut aluseks olnud põhimõtted ja poliitilised suunad muudetakse peale viirusleviku lõppemist, mistõttu ei pruugi käesolevas analüüs-kontseptsioonis kajastatud andmed olla enam asjakohased. Lisaks, töögrupile teadaolevalt ei ole enamik võrdlusriike alustanud (ega jätkka viiruseleviku ajal) Direktiivi kohaldamiseks vajalike protseduuridega siseriiklikult.

7.1.5.1.1. Uuring äritegevuse ebaõnnestumist ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta. Liikmesriikide asjakohaste sätete ja praktika võrdlev õiguslik analüüs

Euroopa Komisjoni tellimusel Leeds'i Ülikooli poolt läbiviidud uuringus⁸⁰³ on kajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide maksejõuetusõigust, muuhulgas on väljatoodud kehtiv USA ja Norra seadusandlus, mis hõlmab endas nii ettevõtete ja ettevõtjate kui ka tarbija maksejõuetusõigusega (pankroti/ saneerimise/ võlgade ümberkujundamisega) seotut. Seega sisaldab viidatud uuring osaliselt analüüs-kontseptsioonis võrdluses olevaid riike: USA, UK, Holland, Saksamaa, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Läti ja Leedu.

Uringust nähtub, et kõik liikmesriigid pakuvad ettevõtjatele (siin ja edaspidi mõeldud kui füüsilisest isikust ettevõtja) mingisugust liiki maksejõuetusõiguse alla kuuluvat menetlust – pankroti või võlgade ümberkujundamist – või on neil ligipääs mõlemale menetlusele, kuid menetlus ei pruugi sisaldada endas kohustustest vabastamist. Riikides, kus ettevõtjal ei ole ligipääsu võlgade ümberkujundamisele, on ligipääs juriidilise isiku suhtes kohalduvale pankrotimenetlusele.⁸⁰⁴

Tabel nr 4. Ettevõtjale mõeldud menetlused (tähistatud halliga)

	US	UK	NL	FI	DE	S	NO	DK	LV	LT
Pankrotimenetlus										
Võlgade ümberkujundamine										
Pankrotimenetlus ja võlgade ümberkujundamine *										

* riigis, kus eristatakse kaupmehi ja spetsialiste või väiksemaid ja suuremaid ettevõtteid, ei pruugi ettevõtjal olla ligipääsu mõlemale menetlusele.⁸⁰⁵

Üks oluline element ettevõtjate käsitlemisel maksejõuetusõiguses on see, kas neid käsitletakse nagu kõiki teisi juriidilisi isikuid või eraldiseisvatena, või nad on kui tarbijad. Paljud riigid grupeerivad võlgnike nende majandusliku olemuse läbi (nt juriidiline või füüsiline isik). Sellisel käsitlusel on ettevõtjal ligipääs ainult sellisele menetlusele, mis vastab tema majanduslikule olemusele. Samas, neis grupeeriingutes võib olla kaudset või selget eristamist kas menetluse sobivuse tõttu või seetõttu, et mõned menetlused on kättesaadavad näiteks ainult tarbijatele. Näiteks Itaalias, kui võlgnik kvalifitseerub maksejõuetusmenetluses kui füüsiline isik, kuid tal on ka majandustegevusest tulenevaid võlgasid, siis saab tema suhtes viia läbi vaid sellise menetluse, mis on mõeldud juriidilisele isikule, mitte tarbijale. Ettevõtjad võivad aga ka eraldiseisvas grupis olla. Sloveenias on spetsiaalne seaduse peatükk füüsilisele isikule, mille sees eristatakse teatud ulatuses ka ettevõtjaid.⁸⁰⁶ Samas käsitletakse ettevõtjat ka kui juriidilist isikut ja tema suhtes viiakse läbi juriidilisele isikule kohalduvat maksejõuetustesti, ning riikides, kus on loodud lihtsustatud ja kiire väike või keskmise suurusega ettevõtetele pankrotimenetlus, siis kvalifitseerub ettevõtja samuti sinna alla.

⁸⁰³ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf

⁸⁰⁴ *Ibid*, lk 285

⁸⁰⁵ *Ibid*, lk 286

⁸⁰⁶ *Ibid*, lk 286

Kuid füüsilise isiku suhtes viiakse liikmesriikides läbi ka vaid füüsilistele isikutele kui tarbijatele mõeldud menetlusi. Selliseid menetlusi leiab näiteks Prantsusmaalt, **Lätist**, Poolast ja Rumeeniast.⁸⁰⁷ Lisaks, Belgias, **Taanis** ja Luksemburgis võib endine ettevõtja esitada avalduse menetluse algatamiseks füüsilise isiku kui tarbija suhtes, kui ta ei ole tegelenud ettevõtlusega viimasel kuuel kuul. **Lätis**, kui isik on registreeritud ettevõtjaks, tuleb tema suhtes viia esmalt läbi menetlus kui juriidilise isiku suhtes, ning peale seda, kui ta on registrist kustutatud, saab tema suhtes läbi viia menetluse füüsilise isiku kui tarbija suhtes.⁸⁰⁸ **Soomes**, kui ettevõtjal on isiklikud ja ettevõtlusega seotud võlad, siis saab kõiki võlgasid menetleda ühes menetluses, kui ettevõtte oli väike. **Rootsis**, võlgade ümberkujundamise menetlus, mis on suunatud tõsiselt võlgades olevatele isikutele, on saadaval ettevõtlusega tegelevale ja võlas olevale võlgnikule, kui tema ettevõtet on „lihtne uurida“.⁸⁰⁹ Küprosel, **Soomes**, Kreekas ja Portugalis saavad ettevõtjad esitada avalduse, kui nad tegutsevad kui füüsilisest isikust ettevõtjad või kui professionaalid, ning Leedus on erirežiim, mis kohaldub füüsilistele isikutele, hõlmates endas nii farmereid kui neid, kes teevad individuaalseid majandustehinguid. **USA**-s, pankrotiseaduse 7. peatükk hõlmab endas kohest kohustustest vabastust. See lähenemine on sattunud aga rünnaku alla väärkasutuse tõttu võlgnike poolt, kes suudaks mingis ulatuses kohustusi täita. Eeltoodu tõttu on piiratud antud menetlusele ligipääsu finantskontrolli abil. Samas, kui võlgnikul on rohkem majandustegevusest tekkinud võlgasid kui tarbijana, siis teda ei suunata finantskontrolli. Ettevõtja saab alternatiivselt kasutada võlgade ümberkujundamise menetlust 11 või 13. peatüki alusel. **Norras**, võlgade ümberkujundamine ja pankrot pankrotiseaduse 1984 alusel on kohaldatavad nii füüsilistele kui juriidilistele isikutele. Võlgade ümberkujundamine võlgade ümberkujundamise seaduse 1992 alusel on peamiselt isiklike võlgade tarbeks. Samas, kui võlgniku majandustegevusega seotud võlad on väikesed võrreldes koguvõlaga, siis võib ka ettevõtja antud tarbijale mõeldud menetlust kasutada.⁸¹⁰

Kui ettevõtjale ligipäasetava menetluse liik sõltub peamiselt sellest, kuidas ettevõtjat kategoriseeritakse, nt võlgade ümberkujundamise menetlus ja mitteametlikud kokkulepped on pigem menetlused, kus ettevõtjat käsitletakse kui füüsilist isikut, kuid on teisi menetlusi, mis on ligipäasetavad:

- (Füüsilisest isikust) ettevõtjaid menetletakse koos teiste juriidiliste isikutega, mõnedes liikmesriikides võimaldatakse ettevõtjatele kiirendatud-madalate kuludega menetlust
- Osad liikmesriigid lubavad ettevõtjale ligipääsu füüsilisele isikule mõeldud menetlusele, kui ettevõtte väärtus on madal
- Mõned liikmesriigid lubavad füüsilise isiku menetluses vanu kohustusi menetleda, kuid näiteks samal ajal täitmata kohustusi mitte
- Mõned liikmesriigid lubavad vaid professionaalidel või iseendale tööd pakkuvatel isikutel ligipääsu füüsilisele isikule mõeldud menetlusele – ainuettevõtjad võivad seetõttu välja jääda, kuna neid ei nähta kui iseendale tööd pakkuva isikuna
- Menetluste pikkus varieerub

Heade näidetena nähakse praktikaid, kus ettevõtjaid koheldakse kas samamoodi kui füüsilisi isikuid või neile on võimaldatud ligipääs kiirele ja odavamale menetlusele. Analüüsis leitakse, et ratsionaalne oleks anda väiksematele ettevõtetele ligipääs füüsilisele isikule mõeldud menetlusele, kuna eeldatakse, et need võlgnikud kannatavad samade kahju ja haavatavuse all nagu füüsilised isikud. Samamoodi oluline on lubada väikese käibega ainosanikuga ettevõtetel täielik ligipääs menetlusele ja neid tuleks käsitleda kui teisi isikuid.⁸¹¹

7.1.5.1.2. Global Restructuring & Insolvency Guide 2016 (Baker McKenzie)

Baker McKenzie on 2016 septembri seisuga vaadanud üle globaalse ümberkujundamise ja maksejõuetuse juhise. Paljud uuendused on reageeringud hiljutisele finantskriisile ja kajastavad kasvavat trendi, mis võimaldab suuremat paindlikkust koosseisude sõnastamisel ja ümberkujundamis/saneerimiskavades. Juhendi on koostanud praktilise kogemusega Baker McKenzie advokaadid. See peaks pakkuma kasuliku tööriista mõistmaks erinevaid maksejõuetuse ja ümberkujundamise režiime

⁸⁰⁷ *Ibid*, lk 287

⁸⁰⁸ G McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf, lk 288

⁸⁰⁹ *Ibid*, lk 289

⁸¹⁰ *Ibid*, lk-db 289-290

⁸¹¹ *Ibid*, lk-d 300-301

globaalselt.⁸¹² Juhis sisaldab järgmiste näidisriikide praktikat: Inglismaa ja Wales, Šveits, USA, Saksamaa, Holland, Rootsi.

Inglismaal ja Walesis⁸¹³ on mitmeid maksejõuetus ja üldiseid äriseadusest tulenevaid menetlusi, mida saavad ettevõtted kasutada saneerimiseks või, kus saneerimine ei ole võimalik, viia läbi menetlus mille kaudu maksimeeritakse võlausaldajate nõuete rahuldamist. Maksejõuetusrežiimi reguleerib maksejõuetusseadus 1986 ja maksejõuetusseadus 2000, mida täiendavad mitmeid reeglid ja regulatsioonid, nagu maksejõuetuse reeglid 1986 ning hetkel projektistaatuses olevad maksejõuetuse reeglid 2015. Väljatoodud seadused kohalduvad nii füüsilisele kui juriidilisele isikule, kuid Baker McKenzie juhises käsitletakse vaid juriidilise isiku suhtes kohalduvat õigust, mistõttu ei ole võimalik kajastada käesolevas analüüs-kontseptsioonis füüsilisele isikule või füüsilisest isikust ettevõtjale kohalduvat õigust sisuliselt. **Šveitsis**⁸¹⁴ reguleerib füüsilise isikuga seonduvat maksejõuetust pankrotiseadus, mis lisaks pankrotiga seonduvale kohaldub ka võlgade sissenõudmisel ja tagatiste realiseerimisel. Baker McKenzie juhised ei sisalda täiendavaid andmeid füüsilise isiku (või füüsilisest isikust ettevõtja) osas kohalduvate sätete kohta. Baker McKenzie juhised sisaldavad **Ameerika Ühendriikide** (USA)⁸¹⁵ kohta andmeid vaid ettevõtetele kohalduvate seaduste kohta.

Saksamaal⁸¹⁶ on iga maksejõuetusmenetluse esmane eesmärk rahuldada võlausaldajate nõudeid ühiselt ja võrdselt võimalikult suures ulatuses. See on võimalik läbi likvideerimise või ettevõtte saneerimise. Füüsilise isiku menetluses, kus on vara, mis ei ole kaitstud sissenõudmisest, kasutatakse seda võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ning isik võidakse lõpuks kohustustest vabastada. Maksejõuetust reguleerib peamiselt maksejõuetuse seadustik (*Insolvenzordnung*), mis kohaldub sõltumata võlgniku tegevusvaldkonnast. Finantssektoris tegutsevatele institutsioonidele, nagu krediidiuasutused, kindlustusandjad, kohalduvad täiendavad seadused. Seoses viimase majanduskriisiga alustati Saksamaal maksejõuetuseõiguse revisjoniga, mis jaotati kolmeks osaks. Esimene osa, mis on juba vastuvõetud, on suunatud parandama ettevõtete saneerimise üldiseid aluseid (eelkõige pankade osas). Lisaks eelnevale jõustus 01.03.2012 uus seadus, mis on suunatud eelkõige ettevõtete suhtes saneerimise läbiviimiseks. Seadusega muudeti maksejõuetuse seadustikku selliselt, et suurendati maksejõuetusmenetluste ennustatavust ja pakuti välja uued vahendid saneerimiseks:

- Võlausaldajatel on suurem mõju halduri valimisel;
- Õigeaegselt avalduse esitanud võlgnikku premeeritakse:
 - Kohus määrab, et menetlust viiakse läbi võlgniku poolt (*Eigenverwaltung*);
 - Võlgnikul on õigus valida tema suhtes järelevalvet teostav haldur, selle asemel, et võlgnikule määratakse menetlust läbiviiv haldur;
 - Võlgnikul on võimalus töötada välja maksejõuetuskava.
- Maksejõuetuskava menetlust parendatakse:
 - Piirates juriidilisi kasusid selliselt, et üksikud võlausaldajad ei saa takistada kava kinnitamist;
 - Andes võimaluse hõlmata kavaga ka osanike/ aktsionäre selliselt, et ettevõtte võidakse ümber kujundada ilma nende nõusolekuta;
 - Tehes võla ja omakapitali vahetuslepingud võimalikuks, isegi kui maksejõuetu ettevõtte osanikud/ aktsionärid sellega ei nõustu;
 - Leevendatakse kohustuslike kapitaliseerimisreegleid võla ja omakapitali vahetustehingute korral.

Teine osa reformist puudutav maksejõuetuid füüsilisi isikuid ning uuenduste abil parandati isikute pääsu kohustustest vabastamise menetlusse. Seadus jõustus 01.07.2014. Kolmas osa muudatustest puudutab kontsernide maksejõuetust.

Maksejõuetusmenetlust on võimalik algatada vaid siis, kui esineb ametlik põhjus. Kui avalduse esitab võlgnik või võlausaldaja, saab avalduses tugineda maksejõuetusele (*Zahlungsunfähigkeit*), ning, kui võlgnik on juriidiline isik, siis ka ülemäärases võlgnevuses olemisele (*Überschuldung*). Lisaks, võlgnik

⁸¹² Baker McKenzie Advokaadibüroo. Global Restructuring & Insolvency Guide 2016. Arvutivõrgus kättesaadav inglise keeles: https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/expertise/banking-finance/bk_globalrestructuringinsolvencyguide_20170307.pdf?la=en, lk 1

⁸¹³ *Ibid*, lk-d 147-162

⁸¹⁴ *Ibid*, lk-d 413-419

⁸¹⁵ *Ibid*, lk-d 451-463

⁸¹⁶ *Ibid*, lk-d 184-203

saab esitada avalduse ka siis, kui tegemist on ähvardava maksejõuetusega (*drohende Zahlungsunfähigkeit*).

Saksa õiguse kohaselt on maksejõuetusõiguse subjektiks kas füüsiline isik või mistahes muu isik, sh ettevõtte ja seltsing. Kuid menetlust ei pruugi algatada föderatsiooni (Bund), föderaalriigi (Land), mistahes avalik-õigusliku juriidilise isiku suhtes, mis allub föderaalriigi järelevalvele.

Füüsilise isiku suhtes läbiviidavale maksejõuetusmenetlusele kohalduvad sisuliselt samad reeglid mis juriidilisele isikule, kuid teatud oluliste muudatustega. Füüsilisele isikule, kes tegutseb ettevõtjana, kohalduvad samad reeglid mis teistele juriidilistele isikutele. Peamine erisus on see, et isik võib peale maksejõuetusmenetluse lõppu taotleda täitmata jäänud kohustustest vabastamist, ning seda eeldusel, et isik ise on taotlenud enda suhtes menetluse algatamist. Lisaks, võlgnik peab täitma sätestatud kriteeriumid kohustustest vabastamiseks. Võlausaldaja avalduse alusel võidakse võlgniku avaldus jätta rahuldamata. Näiteks, võlgnikku, kes on mõistetud süüdi pankrotialases kuriteos või kes on oluliselt rikkunud menetluses informatsiooni andmise või koostöö kohustusi, ei vabastata kohustustest.

Kui kohus vabastab isiku kohustustest, algab isiku suhtes periood, mille jooksul ta on kohustatud tegelema tulutoova tegevusega, kui võlgnik on töötu, siis otsima sobivat tööd. Antud perioodil saadav mistahes sissetulek, mis ei kuulu arestimisele, kasutatakse võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Kui võlgnik peidab sissetulekut, riskib ta sellega, et teda ei vabastata kohustustest perioodi lõppedes. Põhimõtteliselt kestab viidatud periood alates menetluse alustamisest kuus aastat. Seaduse reformi teise osana vastuvõetud seadusega on lühendatud vastavusperioodi kolmele aastale, kui isik on maksnud tagasi 35% võlgadest ja katab menetluse kulud, või vähendatakse viiele aastale kui tasub menetluskulud. Samas ei vabastata võlgnikku kõigist kohustustest, nagu trahvid, teatud maksud, ebaseaduslikult tasumata elatisest või tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise nõuetest.

Füüsilised isikud, kes ei ole tegutsenud ettevõtjana, peavad proovima kohtuvälist võlgade ümberkujundamist enne kui nende iseenda suhtes esitatud avaldust kohtus läbi vaadataks. Samas, kui avalduse esitab võlausaldaja, siis ei ole kohtuväline võlgade ümberkujundamise läbiviimine vajalik. Kui maksejõuetusmenetlus algatatakse, on menetluse läbiviimist mõnevõrra lihtsustatud võrreldes tavapärase menetlusega. Sama kehtib ka füüsiliste isikute suhtes, kes on tegutsenud ettevõtjaga, aga nende majanduslik olukord tundub lihtsalt hallatav.

Hollandis⁸¹⁷ on kolme tüüpi menetlust. Vahet tehakse füüsilise isiku ja juriidilise isiku menetlustel, viimaste puhul jaguneb menetlus veel likvideerivaks ja ettevõtlust jätkavaks. Hollandi maksejõuetusmenetlusi viiakse läbi 1893 vastuvõetud seaduse alusel ning seda on vaid veidi muudetud. Lisaks eelnevale on Hollandis võetud üle Euroopa Liidu direktiiv 1346/2000. UNCITRAL-i juhiseid ei ole Holland üle võtnud. Hollandis on käivitunud terav arutelu maksejõuetust reguleeriva seaduse ajakohasuse ja vastavuse kohta, seni on menetlustes esinevaid probleeme lahendatud praktika abil.

Füüsilise isiku suhtes on võimalik läbi viia võlgade ümberkujundamise menetlus kui ka pankrotimenetlus. Teatud piirangud kohalduvad: peale kolmeaastast karmi finantskontrolli, vabastatakse võlgnik tema kohustustest. Baker McKenzie juhistes ei peatuta eelviidatud menetlusliigil pikemalt.

Rootsi⁸¹⁸ süsteem koosneb peamiselt kahest eraldiseisvast režiimist: pankrotireeglid ja ettevõtte saneerimise reeglid. Esimene on kohaldatav nii füüsilisele kui juriidilisele isikule, viimane vaid ettevõtetele. Pankrotimenetlusi reguleerib pankrotiseadus (*Konkurslagen*) ja saneerimist ettevõtte ümberkorraldamise seadus (*Lag om företagsrekonstruktion*).

Pankrotimenetlust saavad algatada võlgnik ise ja võlausaldaja. Kui tõendatakse, et võlgnik on maksejõuetu, kuulutatakse tema suhtes välja pankrot. Võlgnik on maksejõuetu, kui ta ei suuda täita oma kohustusi tähtaegselt ja see võimatus ei ole ajutine. Juhis ei sisalda konkreetset ülevaadet füüsilise isiku või füüsilisest isikust ettevõtja kohta, mistõttu ei kajastata juhises väljatoodud analüüs-kontseptsioonis pikemalt. Töögrupp märgib, et Rootsi pankrotimenetlus on sarnane Eesti pankrotimenetlusega.

⁸¹⁷ Baker McKenzie Advokaadibüroo. Global Restructuring & Insolvency Guide 2016, lk-d 303-316

⁸¹⁸ *Ibid*, lk-d 406-412

7.1.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRAL-i *Legislative Guide* ei hõlma endas füüsilist isikut kui tarbijat. Samas on seal arvesse võetud füüsilist isikust ettevõtjat ning leitud, et kõigile sobiva maksejõuetusõiguse loomisel on kaks põhiküsimust. Esiteks, kas seadus peaks eristama füüsilisest isikust võlgnike ning füüsilisest isikust ettevõtjaid või äriühinguid või muid juriidilisi isikuid. Teiseks, kas on võlgnik, kes tuleks seaduse kohaldamisealast välja jätta.⁸¹⁹ Juhis käsitleb majandustegevusega tegelevaid juriidilisi ja füüsilisi isikuid, sõltumata õiguslikust struktuurist, mille kaudu neid tegevusi läbi viiakse ja olenemata sellest, kas neid viiakse läbi kasumlikult või mitte.⁸²⁰ UNCITRAL näeb ette järgmised soovitusel: Maksejõuetusõigus peab hõlmama endas kõiki majandustegevusega tegelevaid isikuid, sõltumata sellest kas tegemist on füüsilise isiku või juriidilise isikuga, sh avalikõigusliku ettevõttega, ning sõltumata sellest, kas isik tegeleb tulutoovategevusega või mitte.⁸²¹ Seadusega mittehõlmatud erandid peaks olema piiratud ning seaduses selgelt määratletud ja kirjapandud.⁸²²

The World Bank toetab samuti kõigile kiirelt ja lihtsalt ligipääsetavat maksejõuetusmenetlust. Samuti peaks võlgnikul olema võimalus liikuda menetluste vahel.⁸²³

7.1.6. Järeldused ja ettepanekud

Nagu tabelis nr 2 on välja toodud, siis Direktiivi art 20 ülevõtmiseks ja art-s 23 seonduvate erandite osas ei ole kehtivas õiguses vaja muudatusi teha. Töögrupp märgib, et kui süsteemi tervikuna ei muudeta ning püütaks kehtivat õigust kooskõlastada Direktiiviga läbi mõningate sätete muutmise-täiendamise, siis ei saavutataks töögrupi hinnangul FI ja FIE-de menetlustega seonduvalt peamisi eesmärgi – et menetlused oleks menetlusosalistele kättesaadavad, arusaadavad, kiired ja odavad. Pankrotiavaldamise menetlemine jätkuks küll sarnaselt senisele süsteemile, kuid võlgade ümberkujundamise menetlus VÕVSi alusel jääks võlgnikule jätkuvalt sama kaugeks ning seadus ei täidaks oma soovitud eesmärki. Minimaalsete muudatuste tegemisel tuleb silmas pidada Direktiivi kohustavaid sätteid ning seda, kas kehtiv õigus juba reguleerib seda või mitte. Samas jääb töögrupp seisukohale, et kuigi art 20 ja seonduvate erandite (art 23) muudatuste tegemine ei ole Direktiivi alusel vajalik, on põhjendatud kogu maksejõuetussüsteemi muutmine FI ja FIE osas selliselt, et see täidaks edaspidiselt ka soovitud eesmärki.

Töögrupi hinnangul on vaja täiustada ja muuta kehtivat maksejõuetussüsteemi füüsilise isiku ja FIE osas süsteemselt ja tervikuna. Kehtiv maksejõuetussüsteem ei ole füüsilisele isikule mõistetav, on liialt aeganõudev ja kulukas. Lisaks ei ole VÕVS-s sätestatud keerukate vormide ja menetlustoimingute tõttu kättesaadav – VÕVS ei täida seadusena oma eesmärki. Viidatud asjaolusid on kinnitanud ka intervjuud kohtunike, võlausaldajate esindajate, usaldusisikute ja teiste maksejõuetusõiguse praktikutega.

Töögrupp on hinnanud süsteemi ligipääsetavust nii pankrotimenetluse kui võlgade ümberkujundamise menetluse (VÜM) raames.

Analüüs-kontseptsiooni käigus on esitatud mitmeid küsimusi ning väljatoodud mitmeid kitsaskohti ja probleeme. Käesolevaga esitatakse Direktiiviga kooskõlas olev lahendus kehtiva õiguse alusel esinevate probleemkohtade parandamiseks-muutmiseks uue terviksüsteemina. Uus süsteem muudab füüsilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja menetluse odavamaks, lühemaks ja lihtsustab pankrotiseaduse ja võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse alusel läbiviidavat menetlust kohtuväliselt ja kohtus. Seatud eesmärkide saavutamiseks tuleb muuhulgas lihtsustada kahe menetluste vahelist liikumist ning vähendada menetlusosaliste kaebeõigusi.

Makseraskustesse sattunud FIE või FI aitamiseks tuleb üles ehitada võlanõustamise ja maksejõuetusnõustajate süsteem, mille läbimine maksejõuetusmenetluse eelselt on kohustuslik, tagamaks kiirem ja efektiivsem kohtumenetlus ning kohustustest vabanemine. Kuna FIE kohustusi tagab FI oma varaga, viiakse menetlust läbi nii FIE kui FI vara ja kohustuste osas ühiselt. Peale võlanõustamise läbimist koostatakse ja esitatakse kohtule maksejõuetusavaldus koos tagasimaksete kavaga. Seni kasutusel olnud avalduste vormid muudetakse ja lihtsustatakse. Kohus hindab avalduses

⁸¹⁹ United Nations Commission on International Trade Law Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005, lk 38 p 1.

⁸²⁰ *Ibid*, lk 40 p 7

⁸²¹ *Ibid*, soovitus nr 8, lk 40

⁸²² *Ibid*, soovitus nr 9, lk 40

⁸²³ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. 2016, Washington, lk-d 21, 26

väljatoodud asjaolusid ja võlgniku võimalusi, ning annab soovitusi ja määrab, kas võlgniku suhtes viiakse läbi võlgade ümberkujundamise või pankrotimenetlus või kohustustest vabastamise menetlus. Maksejõuetusavalduse esitamise võimalus on ka võlausaldajal. Kohtumenetluses tehtavaid toiminguid vähendatakse ja menetlustähtaegu lühendatakse ajaliselt (nt nõuete esitamise tähtaega kahelt kuult ühele). Pankrotimenetluses läbiviidava kohustustest vabastamise menetluse periood algab pankroti väljakuulutamise ja selle pikkust lühendatakse viielt aastalt maksimaalselt kolmele. Ebaausate võlgnike korral on võimalik tähtaega pikendada kuni üks aasta või juba kohustustest vabastatud võlgniku suhtes tehtud kohustustest/ võlgadest vabastamise menetlust lõpetav ja kohustustest vabastav määrus tühistada – seeläbi välistatakse võimalikud kuritarvitused võlgnike poolt. Kohtumääruse tühistamiseks tuleb puudutatud isikul esitada kohtule avaldus koos asjaolusid tõendavate dokumentidega hiljemalt viie kuu möödumisel esimese astme kohtulahendi avalikult teatavakstegemisest. Tähtaeg algab kulgema kohustustest/ võlgadest vabastamise menetlust lõpetava ja kohustustest/ võlgadest vabastamise kohtumääruse avaldamisest Ametlikes Teadaannetes. Samuti peavad menetlusega olema hõlmatud kõik võlausaldajad – saneerimismenetlusele omane osade võlausaldajate väljajätmine menetlusest ei ole kohane. Juhul, kui võlgnikul on võimalik täita menetluse kestel suure ulatuses nõudeid üheaegselt ning on põhjendatud menetluse lõpetamine ja kohustuste vabastamine enne tähtaegselt, siis on see võimaldatud. Usaldusisiku nimetamiseks ei viida enam läbi võlausaldajate üldkoosolekut, vaid usaldusisikute nõusolekud esitatakse kohtule, kes teeb valiku sobiva kandidaadi nimetamisel. Arvestades, et võlgnik esitab maksejõuetusavalduse kohtule koos tagasimaksete kavaga, siis on kohtul võimalik kehtiva seadusega võrreldes kinnitada tagasimaksete kava, mis läbi algab võlgadest vabanemise periood võlgniku jaoks samuti varem. Juhul, kui võlgade ümberkujundamise ajal võlgnik sureb, on võimalik menetlust jätkata pärandvara osas. Samas säilib pärijale võimalus esitada kohtule avaldus menetluse lõpetamiseks. Pankrotiseaduse alusel raugivate (varatute) menetluste puhul on võimalik kohtul algatada ilma pankrotimenetlust läbiviimata kohustustest vabastamise menetlust. Lisaks nähakse ette väiksemaid muudatusettepanekuid (nagu pandivara müük kohtutäituri vahendusel, positiivse krediidiinfo register, täitemenetluste lõpetamine, äri- ja ettevõtluskeeld, ametialane arvelduskonto) menetluse efektiivsemaks ja kiiremaks läbiviimiseks.

1. Kohtueelne menetlus (kohustuslik võlanõustamine)

Võlanõustamine ning vara ja kohustuste kindlakstegemine. Isik läheb kutselise maksejõuetusnõustaja (edaspidi ka **nõustaja**) juurde, kus selgitatakse välja tema majanduslik olukord ja selgitatakse välja tema vajadus pankrotimenetluse või VÜM järele. Kui nõustaja näeb, et isik vajab üht kahest menetlusest, koostatakse ja esitatakse tema abiga avaldus kohtule. Võlanõustamise käigus tehakse selgeks ka võlgniku vara (registervara jm) ning kohustused (kõikvõimalike registrite ja päringute alusel (sarnaselt SanS § 12 ja VÕVS § 22) - saadetakse kirjad võlausaldajatele, kes peavad kinnitama, kas nende andmetel on täitmata kohustuste summa sama või mitte). FI menetluses osalevad kõik võlausaldajad (mitte nagu äriühingute puhul SanS alusel). Juhul, kui võlausaldaja ja võlgniku andmed võlgnevuse kohta erinevad, määrab võlgnevuse kindlaks kohus (sarnaselt VÕVS §-le 23). Maksejõuetusnõustaja eesmärk on aidata ülelaenanud võlgnikul leida parim võimalus võlgade tagasimaksmiseks, säilitades samal ajal vastuvõetav elustandard. Nõustaja ülesanded erinevad selles osas pankrotihaldurist, kelle esmaseks eesmärgiks on realiseerida vara, et maksta tagasi võlad võlausaldajatele.

Aegumis- ja muud vastuväited võlausaldaja nõuetele. Kui võlgnikule/ nõustajale esitatakse aegunud nõue, on võlgnikul õigus kohtule esitatavas avalduses esitada nõudele aegumise vastuväide. Juhul, kui võlausaldaja esitab nõude (suuruse/ aluse), millega võlgnik ei nõustu, siis on võlgnikul õigus esitada nõudele vastuväide koos avalduse ja kavaga kohtule. Kohus vaatab nõuete osas esitatud vastuväited läbi kava kinnitamise määruses. Määruse peale, millega on vähendatud/ suurendatud võlausaldaja nõuet võib vaidlustada võlausaldaja ja võlgnik. Võlausaldajal on õigus vaidlustada vaid iseendaga soetud ulatuses kohtumäärust. Muus osas võlausaldajal edasikaebeõigus puudub. Võlgnikul on õigus vaidlustada kohtumäärust täies ulatuses.

Avalduse ja kava koostamine. Avalduse vorm täidetakse, lisatakse juurde asjaolusid tõendavad dokumendid ning esitatakse kohtule. Koos avaldusega esitatakse kohtule ka võlgniku esmane nägemus nõuete rahuldamise kohta (nn VÜkava) kolmeaastase perioodi jooksul, et kohtul oleks võimalik hinnata avalduses ja kavas väljatoodud asjaolusid ning teha kaalutletud otsus edasise menetlusetapi valikul. Võlgnik saab avalduses märkida ära soovitud menetlusliigi, kuid kohus ei ole selle taotlusega seotud, kui on näha, et võlgnikul on võimalik täita kohustusi tema jaoks vähem koormavas menetluses. Eraldiseisvat avaldust kohustustest vabanemiseks ei tule enam esitada (ka

võlausaldaja avalduse alusel algatatud menetluses) – kohus eeldab isiku soovi kohustustest vabaneda menetluse lõppedes (PankrS § 170 lg 1 tühistada). Juhul, kui isik ei soovi menetluse lõpptulemina kohustustest vabaneda, tuleb sellest kohut teavitada enne (kohustustest vabastamise) menetluse lõpetava määruse tegemist ja see tuleb märkida kohtumääruse resolutsioonis.

Maksejõuetusavaldus. Kehtiva VÕVS-i alusel koostatava avalduse vormi tuleb lihtsustada. Arvestades, et ühe avalduse alusel võidakse menetleda võlgade ümberkujundamise menetlust või pankrotimenetlust, on põhjendatud avalduse ümbernimetamine „maksejõuetusavalduseks“.

Maksejõuetusnõustajad. Kohustuslik võlanõustamine eeldab pädevate nõustajate olemasolu. Nõustajatel väljastatakse kutse (kuni 11.04.2022 Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsiooni poolt). Seeläbi tagatakse pädevate võlanõustajate tegevus. Lisaks tegutseb Eesi Võlanõustajate Liit, mis tegutseb võlanõustajate katuse-organisatsioonina. Võlanõustamine ja maksejõuetusnõustaja kutse peaks olema hallatav ühe organi alt, selleks võiks olla töögrupi hinnangul Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja, kes annaks kutse, teostaks isiku üle järelevalvet ja koolituskohustuse täitmist. Nõustajate töö tasustatakse võlgniku või deposiiti tasutavate vahendite arvelt, kui menetluskulude kandmiseks vahendid puuduvad, kannab kulud riik (sarnaselt ajutise halduri ja halduri tasu süsteemile kehtiva seaduse alusel). Maksejõuetusnõustaja peab olema nõustaja ja vajadusel ka täitma pankrotihalduri ülesandeid, nagu vara müük, nõuete kogumine, vaidlustamine, kaitsmine, ja menetlusdokumentide koostamine pankrotiseaduse alusel. Selleks on vaja nõustaja kutsestandardit täiendada. Lisaks on põhjendatud maksejõuetusmenetluse ühtlaseks ja kiireks läbiviimiseks, et menetluses osaleb vaid üks nõustaja algusest lõpuni, see aga eeldab, et nõustaja on pädev ka vajadusel pankrotimenetlust haldama ja läbi viima. Kuna kõigilt pankrotihalduritelt ei saa eeldada soovi tegutseda nõustajana võiks halduri-nõustaja kutse muutuda selliselt, et maksejõuetusnõustajad on pädevad viima läbi füüsiliste isikute menetlusi – pankrotihaldur, kes soovib menetleda ka füüsilise isiku menetlusi, peab täiendama oma kutset nõustajale kohaste teemade osas. Juhul, kui haldur ei omanda maksejõuetusnõustaja kutset, säilib pankrotihalduril võimalus viia läbi juriidiliste isikute pankrotimenetluse (lisaks muudele).

2. Kohtumenetlus (võlgniku avaldus)

2.1. Avalduse läbivaatamine

Avalduse läbivaatamine. FI esitab kohtule avalduse ilma konkreetset menetlust valimata. Kohus hindab avalduses väljatoodud asjaolusid ning määrab, kas FI suhtes viiakse läbi pankrotimenetlus või VÜM. Seda, et kohus on pädevaim instants menetlusliigi osas otsuse tegemiseks, on leidnud ka Jason Kilborn ja Johanna Niemi 2010. aastalt võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadusega seoses antud soovitusel. Kui avaldus ja kava on koostatud koostöös nõustajaga, ning kohtul tekib põhjendatud kahtlus andmete õigsuses, on kohtul õigus määrata isikule võlgnikust, kohtust ja esimesest nõustajast sõltumatu teine nõustaja, kes täidab kohtu poolt kohtumääruses määratud/ seaduses sätestatud ülesandeid (nt selgitab välja vara koosseisu, kontrollib avalduses või selle lisades väljatoodud asjaolusid, teeb vajalikud päringud jmt). Kohus määrab määrusega konkreetsed ülesanded, mis uuel nõustajal tuleb täita, et nõustajal ei tuleks teha kõiki kohtueelses menetluses tehtud toiminguid. Seeläbi hoitakse kokku aja- ja raharessurssi.

Kohustusliku võlanõustamise läbimata jätmise tagajärg. Kui isik ei ole avalduse esitamisel läbinud kohustuslikku võlanõustamist, võib kohus isikule määrata nõustaja, et välja selgitada võlgniku varad ja kohustused. Kui kohtul puuduvad kahtlused avalduses esitatud andmete õigsuses (need on tõendatud) ning kohtu hinnangul puudub vajadus kohtumenetluse-eelse võlanõustamise läbimiseks, on kohtul õigus menetlus algatada ja soovi korral nimetada menetluse ajaks võlgnikule nõustaja, kellega koostöös viiakse menetlus läbi.

Puudustega avaldus. Kui avalduses esineb puuduseid, võib kohus kohustada võlgniku nõustanud nõustajat/ võlgnikku täiendavate toimingute tegemiseks, mille järel vaadatakse avaldus tavapärasel korras läbi.

Menetluse algatamata jätmise. Kui kohus on tuvastanud avalduses esitatud andmetele tuginedes, et isikul puuduvad ajutised või püsivad makseraskused, siis jätab kohus menetluse algatamata. Kohtumääruse peale võib esitada kaebuse võlgnik. Kui kohtumäärusega määratakse kindlaks nõustaja tasu või muud kulud, võib kohtumäärust vaidlustada antud ulatuses võlgnik ja nõustaja.

Riigilõiv maksejõuetusavalduse esitamisel. Kehtiva õiguse kohaselt kuulub pankrotiavalduselt tasumisele riigilõiv summas 10 eurot ning võlgade ümberkujundamise avalduse esitamisel 10 eurot. Kuna kohtu roll muudatuseettepanekute kohaselt kasvaks võiks olla põhjendatud riigilõivu summa suurendamine. Samas võiks olla põhjendatud riigilõivu summade liitmine ning maksejõuetusavalduse esitamise korral kuuluks tasumisele 20 eurot.

2.2. Võlgade ümberkujundamise menetlus

Puudusteta kava kinnitamine. Kohus, hinnanud avalduses väljatoodud asjaolusid ja sellega koos esitatud VÜkava ning leides, et eeldused VÜM läbiviimiseks on täidetud, kinnitab võlgniku poolt esitatud kava.

Puudustega kava - puuduste kõrvaldamine ja kõrvaldamata jätmine. Juhul, kui kohus leiab, et eeldused VÜM oleks täidetud, kuid esitatud kava peaks olema muudetud, on kohtul võimalik teha võlgnikule ettepanek kava osas, mille kohus oleks valmis kinnitama. Võlgnikul tuleb valida, kas ta nõustub kohtu ettepanekuga või mitte. Kui nõustub, esitab võlgnik koostöös nõustajaga uue VÜkava. Kui võlgnik ei nõustu kohtuga ja uut kava ei esita, ning täidetud on muud pankroti väljakuulutamise eeldused (nagu püsiv või saabuv maksejõuetus), siis algatatakse võlgniku suhtes pankrotimenetlus.

Võlgade ümberkujundamise kava kinnitav kohtumäärus. Juhul, kui VÜkava ei lisata kohtumäärusele, peab kohtumäärus sisaldama täitmisele kuuluva kava sisu ning resolutsioonis peavad olema kirjas järgmised kavaga seonduvad andmed:

- milliste kohustuste ümberkujundamist - võlausaldajate nõuded
- millisel viisil kohustuste ümberkujundamist taotletakse - kohustuse täitmise tähtaja pikendamine, osadena täitmine või kohustuse vähendamine.
- kava täitmise tähtaeg (kui kavaga nähakse ette maksegraafik, siis ka maksegraafik)

Võlgade ümberkujundamise kava kinnitava kohtumääruse vaidlustamine. Kui võlausaldaja ei nõustu kohtumääruses kindlaks määratud nõude suurusega, on võlausaldajal õigus esitada määruskaebus. Muid asjaolusid (nt kava sisu) ei saa võlausaldaja vaidlustada. Võlausaldaja saab vaidlustada iseendaga seonduvat (eelkõige kavas arvesse võetud nõude suurust).

Võlgade ümberkujundamise kava kinnitamata jätmine ja pankrotimenetluse algatamise otsustamine. Kui kohus leiab, et võlgnikul puuduvad võimalused võlgade ümberkujundamise kaudu võlgnevuste täitmiseks, siis jäetakse kava kinnitamata, ning kohus algatab isiku suhtes pankrotimenetluse. Kohtumäärus on vaidlustatav võlgniku poolt.

Võlgade ümberkujundamise kava kinnitamata jätmine ja menetluse lõpetamine. Kui kohus leiab, et vaatamata eelnevatele toimingutele, puudub isikul vajadus võlgade ümberkujundamiseks või pankrotimenetluse läbiviimiseks, või võlgnik on esitanud avalduse pahauskselt eesmärgiga võlausaldajate ees nõuete täitmise venitamiseks/ täitemenetluste peatamiseks, siis lõpetatakse menetlus. Kohtumäärus on vaidlustatav võlgniku poolt.

Võlgade ümberkujundamise menetlus. Võlgade ümberkujundamise menetlust saab viia läbi ilma nõustajata või koos nõustajaga. Nõustaja saab määrata menetluse jooksul kohtu äranägemisel või võlgniku avalduse alusel. Kui menetluse kestel selgub, et võlgnikul ei ole võimalik kava täita selles ettenähtud viisil, on võimalik võlgnikul taotleda uue kava kinnitamist. Kui kohus leiab, et uue kava alusel ei ole nõuete rahuldamine võimalik või tuleb jätta muul põhjusel kinnitamata, siis on kohtul õigus alustada võlgniku suhtes pankrotimenetlust, mille käigus realiseeritakse võlgniku vara ja täidetakse menetluskulud ja võlausaldajate nõuded jaotise alusel. Pankrotimenetluse lõppedes jätkub võlgniku suhtes kohustustest vabastamise menetlus.

Võlgadest vabastamise periood. Kui võlgnik on kava täitnud kohaselt, lõpetatakse menetlus ja võlgnik vabastatakse võlgadest. Võlgadest vabastamise periood algab VÜkava kinnitamisest ja lõppeb VÜM lõpetamise määrusega.

Võlgadest vabastamise tühistamine. Kui selgub, et võlgnik on võlgadest vabastatud ebaausal teel (pettuse vm taolisel viisil), on puudutatud isikul õigus esitada kohtule avaldus koos asjakohaste tõenditega võlgadest vabastamise tühistamiseks. Kuna võlgade ümberkujundamise menetluse viiakse läbi kõigi võlausaldajate suhtes, siis võib olla viidatud avalduse esitamise õigus vaid võlausaldajal, kelle

nõuet ei ole mingil põhjusel menetluses kaasatud. Võlgadest vabastamise tühistamise tagajärjel taastuvad võlausaldaja nõuded menetluses väljaselgitatud ulatuses, millest arvatakse maha menetluse käigus laekunud summad.

Menetluse jätkumine võlgniku surma korral pärandvara suhtes. Juhul, kui võlgnik sureb võlgade ümberkujundamise menetluse kestel, otsustab kohus menetluse lõpetamise või pankrotimenetluse jätkamise üle. Juhul, kui võlgnik on kava täitnud, kuulub menetlus lõpetamisele ja pärandvara hulka kuuluvatest võlgadest vabastatakse. Kui aga kava ei ole täidetud ning on selge, et pärandvara on püsivalt maksejõuetu, muudab kohus määrusega menetluse pankrotimenetluseks. Maksejõuetusnõustaja võib tegutseda pärandvara pankrotihaldurina. Pankrotimenetluse läbiviimine (sh nõuete kaitsmine) on vajalik eelkõige nende nõuete osas, mis võisid olla tekkinud võlgade ümberkujundamise menetluse ajal, kuid mis ei olnud kavaga hõlmatud. Samuti peab olema võimalik pärijal otsustada menetluse jätkamise üle, esitades kohtule vastava sisulise avalduse.

2.3. Pankrotimenetlus

Menetluse algatamine. Kohus kuulutab peale punktis 2.1. toimingute tegemist välja võlgniku suhtes pankroti. Enne pankroti väljakuulutamist nimetab kohus võlgnikule maksejõuetusnõustaja vaid põhjendatud kahtluse korral, tegemist peab olema erandiga, et vähendada menetluse aega ja kulusid.

Pankroti väljakuulutamise. Pankroti väljakuulutamise määrusega nimetatakse võlgnikule pankrotihaldur/ maksejõuetusnõustaja ja määratakse nõuete esitamise tähtaeg, milleks on üks kuu. Pankroti väljakuulutamise algab kohustustest vabastamise periood (maksimaalselt kolm aastat).

Nõuete esitamine. Menetluse kiiremaks läbiviimiseks on FI pankrotimenetluse korral nõuete esitamise tähtaeg üks kuu. Nõuded kaitstakse, haldur/ maksejõuetusnõustaja/ võlgnik/ võlausaldaja esitavad vastuväited nõuetele (kirjalikult), kohus vaatab nõuded kirjalikus menetluses läbi (kehtiva seaduse kohaselt).

Usaldusisiku nimetamine. Võlausaldajate üldkoosolekute läbiviimine usaldusisiku osas kohtule ettepaneku tegemiseks ei ole otstarbekas, kuna praktikas koosolekutel peale halduri/ maksejõuetusnõustaja (ja võlgniku) ei osale. Seepärast oleks mõistlik, et usaldusisikuks soovivad isikud edastavad oma nõusolekud haldurile/ maksejõuetusnõustajale/ võlgnikule, ning need saadetakse koos menetlust lõpetava aruandega kohtule. Kohus seejärel hindab kandidaatide sobivust ja nimetab võlgnikule usaldusisiku. Kohus võib selleks menetlusosaliste seisukohti küsida (ärakuulata). Sama määrusega otsustatakse ka pankrotimenetluse lõpetamine.

Pankrotimenetluse lõpetamine. Pankrotimenetlus lõpetatakse, haldur vabastatakse ja kohustustest vabastamise menetlusega jätkatakse, kui võlgnik on täitnud seadusest tulenevad eeldused ega esine aluseid juba võlgniku kohustustest vabastamiseks. Kohustustest vabastamise menetluse pääsemise piirangud kehtivad sarnaselt kehtivale seadusele ka edaspidi. Kehtivad piirangud on kooskõlas Direktiiviga. Kohtul on võimalik menetluse ajal, vastavate asjaolude selgudes (kohustustest vabastamata jätmise tingimuste täitmisel), lõpetada pankrotimenetlus ja jätta isik kohustustest vabastamata ilma kuni kolmeaastat perioodi läbimata. Pankrotiseaduses tuleks täiendavalt sätestada võlgniku kohustus kanda pankrotimenetluse kulud (menetluse läbiviimise kulud ja halduri tasu). Kulude kandmata jätmise võiks olla aluseks kohustustest vabastamata jätmiseks, kuna näitab võlgniku suutmatust-tahtmatust tegelikult temal lasuvad kohustusi täita ning soovi-püüdu vabaneda kohustustest ilma ühegi püüdluseta. Taoline 0-menetluste läbiviimine ei tohiks olla tavapärane, vaid põhjendatud erandjuhtudel (nt pensionäride, töövõimetute isikute puhul). Sellisel juhul peaks riik tagama haldurile/ maksejõuetusnõustajale menetluskulude ja tasu hüvitamise.

Menetlusosalised füüsilise isiku pankrotimenetluses. Kohtueelses menetluses ja avalduse läbivaatamise staadiumis on menetlusosalisteks kohus, võlgnik ja maksejõuetusnõustaja. Pankroti väljakuulutamise korral lisandub menetlusosaliste hulka ka võlausaldaja. Selleks, et menetlus võlgniku ja ka kohtu jaoks ühtlaselt ja tempokalt kulgeks, on põhjendatud, et maksejõuetusnõustajat vahepeal (va põhjendatud juhtudel) ei vahetata. Seega ei ole põhjendatud peale pankroti väljakuulutamist võlgnikule ka pankrotihalduri nimetamine. Uue isiku menetluse toomine tingib paratamatult täiendava aja- ja rahalise kulu, kuna uuel menetlusosalisel kulub aega menetlusega kurssi viimisel. Seega ei ole maksejõuetusnõustaja vahetamine või muutmise menetluse kestel võlgniku ega kohtu huvides ega otstarbekas. Lisaks peaks olema maksejõuetusnõustajal õigus ja võimalus jätkata ka võlgniku

usaldusisikuna. Eeldades, et võlgniku ja nõustaja vaheline koostöö on toimunud, on igati asjakohane, et võlgniku koostööpartnerite ring oleks võimalikult väike, et säiliks usaldus ja ei tekiks segadust menetluse kestel. Usaldussuhte hoidmine on vajalik ka menetluse edukaks läbiviimiseks kohtuga. Ühe isiku sidumine menetlusega selle algusest (kohtueelsest astmest) kuni lõpuni tagab selle. Sarnaselt pankrotihalduri vabastamisele, peab säilima võimalus ka nõustajat vabastada ja vahetada, kuid seda põhjendatud juhtudel.

2.4. Kohustustest vabastamise menetlus

Kohustustest vabastamise periood. Kohus kuulutab pankroti välja ja algab võlgniku kuni kolme aastane periood kohustustest vabanemiseks. Kohus hindab kohustustest vabastamise perioodi pikkust tegelikest asjaoludest lähtuvalt, kui võlgnik on esimese aasta möödudes täitnud olulises ulatuses kohustusi ning kohtu hinnangul on põhjendatud võlgnik kohustustest vabastada, on see lubatud.

Kohustustest vabastamine. Kohustustest vabastamise periood on maksimaalselt kolm aastat alates pankroti väljakuulutamise algusest. Kohustustest vabastamise otsustamine võib olla sellest tulenevalt päevakorras enne pankrotimenetluse lõpetamist, kuid ka vastupidi. Kohus hindab kohustustest vabastamise eelduste täitmist menetluse ja asjaolude põhisel. Seadusega on ettenähtud piirangud, millistel juhtudel kohustustest ei vabastata. Kohtul on võimalik menetluse ajal, vastavate asjaolude selgudes (kohustustest vabastamata jätmise tingimuste täitmisel), lõpetada kohustustest vabastamise menetlus enne kolme aastase perioodi möödumist.

Kohustustest vabastamise eelduste täitmise kontroll. Kohustustest vabastamise menetluse pääsemise kontrollimine kehtiva õiguse ja süsteemi kohaselt ei ole samuti korrektne, kuna reaalsuses otsustab kohus selle üle, kas võlgnik saab üldse kohustustest vabastamise menetlusse alles siis, kui kogu pankrotimenetlus on läbiviidud. Kehtiva õiguse alusel kestavad pankrotimenetlused keskmiselt siiski üks või enam aastat, mis pikendavad oluliselt võlgniku võimalusi sotsiaalse elukorra taastamiseks ja terve ühiskonnaliikmena tegutsemiseks. Töögrupi hinnangul peaks võlgnik saama indikatsiooni selle kohta, kas tal on lootust pääseda kohustustest vabastamise menetlusse oluliselt varem või peaks kohustustest vabastamise menetluse periood (kehtiva õiguse alusel 3-7 aastat, direktiivi alusel tulevikus maksimaalselt 3 aastat, erandina pikemalt) algama pankroti väljakuulutamise päevast. Töögrupp on seisukohal, et kohustustest vabastamise menetluse algus peaks algama varem (st pankroti väljakuulutamisel). Seda seisukohta toetab ka Direktiiv, milles nähakse erinevad võimalused tähtsaja algusaja määratlemiseks.

Kohustustest vabastamise tühistamine. Kui selgub, et võlgnik on kohustustest vabastatud ebaausal teel (pettuse vm taolisel viisil), on puudutatud isikul õigus esitada kohtule avaldus koos asjakohaste tõenditega võlgadest vabastamise tühistamiseks. Kohustustest vabastamise tühistamise tagajärjel taastuvad võlausaldajate nõuded menetluses väljaselgitatud ulatuses, millest arvatakse maha menetluse käigus laekunud summad.

3. Kohtumenetlus (võlausaldaja avaldus)

Võlausaldaja maksejõuetusavaldus võlgniku suhtes. Võlausaldajal on õigus esitada võlgniku suhtes avaldus maksejõuetusmenetluse algatamiseks kui tema nõue on võlgniku vastu vähemalt 1000 eurot ning võlgnik on täitnud muud pankrotiseaduses (§ 10) sätestatud eeldused pankrotimenetluse algatamiseks. Sarnaselt võlausaldaja pankrotiavalduse menetlemisele kuulab kohus võlausaldaja ja võlgniku ära. Kui selgub, et võlgnikul on ajutised või püsivad makseraskused, määrab kohus võlgnikule nõustaja, kellega koostöös selgitatakse välja võlgniku varad ja kohustused, ning peale mida otsustab kohus, kas eeldused maksejõuetusmenetluse läbiviimiseks on täidetud või mitte (menetlus kulgeb nagu p-des 1 ja 2 kirjeldatud).

4. Muud menetluslikud lahendused ja ettepanekud seaduste muutmiseks-täiendamiseks

Füüsilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja nõuete läbivaatamine ühes menetluses. Kuigi pankrotimenetluse algatamise ligipääs ei ole piiratud (ei füüsilisele isikule ega FIEle), puudub pankrotiseaduses selge ja üheselt mõistetav viide sellele, kas kohustustest vabastamise menetlust on võimalik viia läbi ka FIE osas. Kuna äriseadustiku kohaselt vastutab FIE oma tegevuses kogu oma varaga, siis on töögrupi hinnangul põhjendatud, et kohustustest vabastamise menetlust saaks läbi viia ka FI ja tema ettevõtlusega seotud kohustuste osas.

Füüsilise isiku pankrotimenetluse raugemine. Nagu eelnevalt väljatoodud ei ole füüsiliste isikute suhtes põhjendatud pankrotimenetluste täispikk läbiviimine, eriti olukordades, kus võlgnikul puuduvad vara ning pankrotimenetluse läbiviimiseks rahalised vahendid. Kehtiva seaduse alusel on tegemist raugeva menetlusega, mille PankrS § 171 lg 1¹ alusel peab läbi viima kui võlgnik esitab avalduse kohustustest vabastamise menetluse algatamiseks. Töögrupi hinnangul tuleks võimaldada FI-tele kiiret ja efektiivset menetlust sõltuvalt tema varalisest seisust. Kõigi FI-te ühetaoline kohtlemine ja menetluse bürokraatiast läbiviimine ei ole siinkohal põhjendatud, kuna on kõigile menetlusosalistele (kohtule, võlgnikule, võlausaldajale, haldurile) aeganõudev ja rahaliselt kulukas, ning kui FI-l raha menetluse läbiviimiseks niikuinii puudub, ei ole töögrupi hinnangul täispika pankrotimenetluste läbiviimine vajalik ega põhjendatud. Töögrupiga on nõustunud ka kõik intervjuueeritavad. Pankrotimenetluse läbiviimise otsustamise aluseks peaks olema võlgniku varaline võimekus, nagu kehtivas seaduses. Kehtivas õiguses esinev erand, mille alusel peab pankrotimenetlust läbi viima ka varatu võlgniku suhtes, tuleb tühistada. Varatute menetluse puhul otsustab kohus samas määruses, et isiku suhtes algatatakse kohustustest vabastamise menetlus (nõuded on väljaselgitatud kohtueelses menetluses ning määratakse kindlaks kohtumäärusega).

Avalduste vormid. VÕVS alusel VÜM menetluse algatamiseks on seaduses ettenähtud vorm, mis tuleb isikul täita ja koos lisadokumentidega kohtule esitada. Tegelikult on näidanud (praktika vähesus seda kinnitanud), et sätestatud vorm ja eeltingimused, mis tuleb isikul enne menetluse algatamist täita on liialt keerulised ning on saanud oluliseks takistuseks menetlusse pääsemiseks. Töögrupp on seisukohal, et avalduse esitamine (sõltumata menetluse aluseks olevast seadusest) peab olema võimalikult lihtne ja mõistetav nii võlgnikule, võlausaldajale, kohtule ja nõustajale. Kui etteantud kriteeriumite täitmine (sh avalduse esitamiseks vormi täitmine) on loodud liialt keerukas, tõukab oskamatus seda korrektselt täita võlgnikud menetlusest eemale. Seeläbi ei saa FI soovitud abi ning tema majanduslik seis halveneb, isegi kui tal oleks soov majanduslikud probleemid esimesel võimalusel ületada. Töögrupi hinnangul tuleb seepärast luua süsteem, sh avalduse esitamise tingimused, vorm, mis toetab võlgniku igakülgset. Töögrupp leiab, et selline süsteem hõlmaks endas võlgniku kohtueelse tegevuse (kohustusliku võlanõustamise) läbimist ning kohtu rolli suurendamist avalduse läbivaatamisel. Enne kohtule avalduse esitamist, tuleb FI-l läbida kohustuslikus korras võlanõustamine. Võlanõustamise läbi saab kindlaks, kas isik vajab maksejõuetusmenetlust oma olukorra parandamiseks või on seda võimalik teha siiski kohtuväliste kokkulepete abil. Kui isikul tuleb pöörduda kohtu poole, peab kohtule esitatav avaldus olema lihtne ning selles ei peaks olema selgelt määratletud, kas isik soovib enda suhtes pankroti väljakuulutamist või võlgade ümberkujundamist. Seda, kas isiku majandusliku olukorra lahendamiseks parimini pankrotimenetluse või VÜM aitaks otsustada (spetsialiseerunud) kohus. Kuna võlgnik on enne kohtu poole pöördumist läbinud võlanõustamise, mille käigus on väljaselgitatud tema varaline seis (sh kohustused), on ka kohtul oma otsuse tegemiseks piisavad alusandmed olemas. Maksejõuetusnõustaja nimetamine ei pruugi enam vajalik olla. Kuid vajadusel/ kahtluse korral saab kohus nimetada varade, kohustuste jm asjaolude väljaselgitamiseks FI-le ajutise halduri. Menetluse (sh vormide) lihtsustamist on toetanud intervjuudes ka kohtunikud, võlanõustajad ja usaldusisikud.

Pandivara müük kohtutäituri vahendusel. Kui pankrotimenetluses on vara müük lubatud täituri poolt täitemenetluse kaudu, siis tuleb välja selgitada, kas ja kellel on täituri tasu vaidlustamise õigus, pidades silmas, et kui vastav õigus on halduril, siis milliste vahendite arvelt see toimuks; ning kellele tuleb täitemenetluse otsused kätte toimetada ja millise tähtaja jooksul peaks olema tasu otsus vaidlustatud.

Positiivse krediidiinfo register. Lisaks kohtueelsele kohustuslikule võlanõustamisele tuleks teha teisigi samme makseraskuste ennetamiseks. Üheks selliseks viisiks näeb töögrupp positiivse krediidiinfo registri loomist, mis hõlmaks endas krediidiandjate ja krediidasutuste tarbeks vajalikku informatsiooni isikutele väljastatud laenude osas. Ühtlasi aitaks register krediidasutustel/ krediidiandjal järgida ka vastutustundliku laenamise põhimõtet. Taolise andmekogu vajadusele on viidanud ka Maailmapank⁸²⁴ ja Soome Pank⁸²⁵.

Enne maksejõuetusavalduse esitamist alanud täitemenetlused. Nimelt on kehtivas VÕVS-s sätestatud, et enne avalduse esitamist algatatud täitemenetlused peatatakse (VÕVS § 15 lg 4, § 20 lg 3), peale ümberkujundamiskava kinnitamist täitemenetlusi jätkatakse, mille kohta ümberkujundamis-kava ei kehti

⁸²⁴ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. 2016, Washington, lk 6.

⁸²⁵ Bank of Finland. Rising household debt levels must be addressed in time. Arvutivõrgus: <https://www.bofbulletin.fi/en/2019/2/editorial-rising-household-debt-levels-must-be-addressed-in-time/> (27.05.2020)

(VÕVS § 31 lg 2) – jääb arusaamatuks, millise vara arvelt on võimalik ümberkujundamiskava täitmist ette näha ja täita, kui enne avalduse esitamist on täitemenetlused algatatud ja võlgniku vara (sõltumata sellest, kas see on pandivara või mitte) on arestitud ehk selle realiseerimine ei ole tavapärasel korras võimalik. Isegi kui võimaldataks vara müük täituri kontrolli all, tekib probleem rahaliste vahendite jagamisel täitemenetluses sissenõudja, VÜkava ning võimalike RNA-de alusel. Lisaks ei ole võimalik peatatud täitemenetluses teha toiminguid, mis võivad osutada vajalikuks menetluse kestel (täituri on võimalik peatatud menetluses vaid täitemenetlust lõpetada sissenõudja taotlusel). Selleks, et VÜM-s oleks võimalik võlgnikul kava täita, tuleb sarnaselt PankrS-s sätestatule (PankrS § 45) sätestada ka VÕVS-is arestide lõppemine.

Võlgade ümberkujundamise menetluse vahetumine pankrotimenetluseks (ja vastupidi). Töögrupi hinnangul on põhjendatud lubada võlgnikul menetluste vaheline liikumine nt pankrotimenetlusest (kohustustest vabastamise menetlusest) VÜM-sse. Samuti peaks olema lubatud võlgade ümberkujundamise menetluse algatamise järel võlgnikul liikuda üle pankrotimenetlusesse, kui võlgnik ei suuda kinnitatud kava täita. Seeläbi võiks võlgnikul tekkida huvi ja motivatsiooni kohustuste täitmiseks tema suhtes algatatud menetluses.

Äri- ja ettevõtluskeeld. Äriseadustiku kohaselt on FIE ettevõtja, kellel puudub iseseisev õigusvõime ja kellele kohalduvad nii füüsilise isikute sätted (PankrS ja VÕVS) kui ka VÕVS-s viidatud SanS sätted. Samas tegutseb FIE füüsilise isikuna (ja nagu eelnevalt märgitud, vastutades kogu oma varaga), ning kehtiva PankrS kohaselt, kui füüsilise isiku (ka FIE) suhtes kuulutatakse välja pankrot, kehtib temale kui füüsilisele isikule automaatselt ärikeeld, mistõttu ei tohi FI justkui enam ettevõtlusega (sh FIEna) tegutseda. Kuigi pankrotiseadus näeb ette võimaluse jätkata ettevõtlusega, tuleb tagada ka FIE-le võimalus jätkata ettevõtlusega ja tulutoova töö tegemist ilma automaatselt kohalduvate piiranguteta ja täiendavate toimingute (PankrS § 91 g 1 alusel avalduse esitamata jätmiseta) tegemiseta, väljaarvatud siis, kui FIE on juba tegevuse lõpetanud. Töögrupp on seisukohal, et kohustuslikus korras ettevõtluse lõpetamine (nn ettevõtluskeeld) ei ole kohane olukorras, kus FIE tegevus on kasumlik. Töögrupi hinnangul ei tohiks eeldada, et ettevõtlus peaks olema lõpetatud enne avalduse esitamist.

Ametialane arvelduskonto. Senise menetluspraktika kitsaskohti on pankrotihalduritele ametialase konto puudumine (sarnaselt kohtutäituritele). Ametialane konto peaks olema võimalik avada ka maksejõuetusnõustajatel ja usaldusisikutel, kellel on seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks (võlgniku sissetulekud peavad laekuma usaldusisiku kontole, millelt usaldusisik jagab seda võlgnikule - PankrS § 173 lg 3). Näiteks on kehtiva õiguse alusel võimalik olukord, kus võlgniku tulud laekuvad usaldusisikule (füüsiline isik), kelle suhtes algatatakse täitemenetlus ning mille raames arestitakse usaldusisiku konto, millel asub aga kolmanda isiku (võlgniku PankrS § 173 lg 3 alusel eraldatav) vara. Kuna kohtutäituritel on võimalik krediidiasutuses avada ametialast kontot ei tohiks antud võimaluse laiendamine pankrotihalduritele, maksejõuetusnõustajatele, usaldusisikutele keeruline olla.

7.1.7.Mõjude analüüs

Probleem: Võlgade ümberkujundamise menetluste läbiviimine ei ole edukas, võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus ei täida oma eesmärki.

Muudatusettepanek: Punktis 7.1.6. esitatakse Direktiiviga kooskõlas olev lahendus kehtiva õiguse alusel esinevate probleemkohtade parandamiseks-muutmiseks uue terviküsteemina, mis hõlmab endas kohtueelses menetluses kohustuslikku võlanõustamist ning odavamad, lühendatud ja lihtsustatud kohtumenetlust füüsilisest isikust ettevõtja ja füüsilise isiku suhtes pankrotiseaduse ja võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse alusel läbiviidatavates menetlustes.

Mõju: Antud muudatusettepaneku **primaarseks sihtrühmaks** on maksejõuetusnõustajad, füüsilisest isikust võlgnikke, võlausaldajad, kohtud, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda.

Mõju **maksejõuetusnõustajatele** ja **kohtule** on suur, kuna nende töökoormus suureneb muudatustega. Kuigi töökoormuse kasv omab negatiivset mõju, on menetluslik mõju eelkõige kohtule positiivne, kuna muudatuste rakendamise korral selgitatakse koostöös võlanõustajaga välja võlgniku vara ja kohustused, mille tulemusel koostatakse kohtule selge ja mõistetav avaldus. Kohtud menetlevad avaldusi, milles sisulised puudused puuduvad, mis kiirendab ja lihtsustab menetlust nii võlgniku kui kohtu jaoks. Kohus saab alustada kohe menetluse menetlemist täiendavaid toiminguid tegemata.

Mõju **füüsilisest isikust võlgnikele ja Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale** on keskmine, kuna võlgnikutel tuleb enne avalduse kohtule esitamist teha kohustuslikus korras koostööd maksejõuetusnõustajaga, mis eeldab mh enda varade ja kohustuste väljaselgitamist, samas muudab muudatusettepanek maksejõuetusmenetluse füüsilisele isikule (sh füüsilisest isikust ettevõtjale) kättesaadavamaks ning võlanõustamise ning kohtu koostöös leitakse võlgnikule parim lahendus võlgnevustega tegelemiseks kohtuväliselt või kohtumenetluse kaudu. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda peab muudatusettepaneku kohaselt võlanõustajate nimekirja, teostab nende üle järelevalvet ja täidab koolituskohustust – muudatusettepanek on Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale negatiivne, kuid terviksüsteemi arvestades vajalik ja põhjendatud, kuna kohustusliku võlanõustamise korral tuleb tagada ka pädevate võlanõustajate olemasolu.

Mõju **võlausaldajatele** on väike – nõuete esitamise tähtja lühendamise mõju on negatiivne, kuna nõuab võlausaldajalt aktiivsemat tegutsemist, samas on menetluse kiiruse ja efektiivsuse kasv võlausaldajatele positiivne.

Sekundaarne sihtrühm muudatusettepaneku rakendamisel on pankrotihaldurid, kelle töö maht väheneb, kuna füüsiliste isikute menetluses kaob vajadus ajutise halduri nimetamiseks. Samas luuakse muudatusettepanekuga kohustusliku nõustamine, mida võivad osutada vastavat pädevust omavad pankrotihaldurid (maksejõuetusnõustajad) ning seeläbi on muudatusettepaneku mõju pankrotihalduritele positiivne. Muus osas ei ole muudatusettepaneku mõju halduritele märkimisväärne.

Järgnevalt tuuakse välja punktis 7.1.6 esitatud muudatusettepanekute mõju samas järjekorras.

Kohtueelnemenetlus (kohustuslik võlanõustamine)

- Kohustuslik võlanõustamine ja sellega kaasnevad muudatused omavad positiivset mõju majandusele, kuna muudatuste tegemine mõjutab leibkondade majanduslike otsuseid seeläbi, et muutuvad (paranevad) leibkondade tarbimisotsused, tarbimine, säästmine ja investeerimise vahekord. Võlanõustamise toel hinnatakse võlgniku reaalseid võimalusi tekkinud olukorra lahendamiseks. Võlgnik ei pruugi abi saamiseks olla püsivalt maksejõuetu, vaid saab majandusliku olukorra kehvenedes õigeaegselt nõustajalt nõu ja abi raskuste ületamiseks kohtuväliselt.
- Võlanõustamise süsteemi tulemusel on positiivselt mõjutatud ettevõtluskeskkond ja ettevõtlus, kuna see aitab tegeleda võlgnikul makseraskuste ületamisega, mis läbi saab isik naasta targemana ettevõtlusesse.
- Võlanõustamise süsteem annab tuge ja kindlust ka võlausaldajatele, aidates vähendada võlgades olevate klientide arvu ja saada võlgnikelt realistlike ja tegelike hinnanguid isiku maksevõime osas kohtueelselt või kohtumenetluses. Seega omab kohustuslik võlanõustamine positiivset mõju krediidi- ja maksevõimelisuse osas.
- Arvestades, et muudatusettepanekud kohalduvad füüsilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja osas, on neil positiivne mõju majanduslikult vähemkindlustatule.
- Võlanõustamine omab negatiivset mõju ka halduskoormusele, kuna nõustajate osas suurenevad Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja halduskoormus ja kulud, hallates lisaks täituritele ja halduritele ka nõustajaid, sh korraldades kutseeksameid/ andes välja kutse, pidades võlanõustajate nimekirja, korraldades koolitusi koolituskohustuse täitmiseks ja teostades järelevalvet nende tegevuse üle jne).
- Kohtueelne võlanõustamine vähendab kohtute koormust avalduste menetlemisel (positiivne mõju) seeläbi, et kohtutele esitatavad avaldused (väljatöötatud vormi alusel) koostatakse võlgnikul koostöös pädeva võlanõustajaga.

Kohtumenetlus (võlgniku avaldus) - avalduse läbivaatamine

- Ettepanekuga muutub võlgniku jaoks see, et ta ei vali enam millisesse menetlusesse ta enne avalduse esitamist astub, vaid selle otsuse teeb võlgniku avalduse alusel nüüd kohus. Seega väheneb võlgniku roll osaliselt menetlusliigi valimisel, mille mõju on võlgnikule positiivne, ning suureneb kohtu roll kohase menetlusliigi osas valiku tegemisel, mille mõju on kohtule negatiivne.
- Kohtule on menetlusliigi valiku tegemisel abiks kohtueelses menetluses läbitud võlanõustamine ja nõustaja, kellega koostöös on avaldus koostatud. Avalduses esitatud andmed on kontrollitud, nende õigsust ei tule täiendavalt kontrollida. Samas ei ole kohtupoolne registriandmete kontroll välistatud, lisaks ei ole välistatud kohtu jaoks usaldusväärse teise nõustaja nimetamine, kui

kohtul tekib kahtlus avalduses väljatoodud andmete õigsuses. Kohtueelse kohustusliku võlanõustamise mõju on kohtule tegevusele positiivne.

- Väheneb ajutise halduri roll avalduse läbivaatamise astmes, kuna sarnase sisuga töö on tehtud ära juba kohtueelses võlanõustamise etapis. Töömahu vähendamine omab halduritele otsest majanduslikku ja negatiivset mõju, kuna selle võrra väheneb ka ajutise halduri sissetulek. Samas tuleb siinkohal märkida, et halduril on võimalik omandada maksejõuetusnõustaja kutse ja osutada võlanõustamise teenust kohtueelses menetluses. Sellisel juhul ei ole mõju halduritele märkimisväärne.

Võlgade ümberkujundamise menetlus

- Muudatusettepaneku kohaselt esitab võlgnik esialgse kava kohtule kinnitamiseks. Seeläbi on lühendatud menetluse läbiviimise aega, kuna kohus ei pea määrama võlgnikule tähtaega kava esitamiseks. Kui aga võlgniku esitatud kava on puudulik või vajab täiendamist, määrab kohus selleks võlgniku (sarnaselt kehtivale õigusele) tähtaja. Muudatusettepaneku tulemusel suureneb võlgniku, mille mõju on negatiivne, ja väheneb kohtu koormus avalduse esitamisel-läbivaatamisel, mille mõju on positiivne.
- Muudatusettepaneku kohaselt on menetlusosalisteks kohus ja võlgnik ning kohtu äranägemisel ka nõustaja. Menetlusosaliste vahetus peaks tagama menetluse efektiivsuse, kiiruse ja madalamad kulud. Kui aga kohus leiab, et võlgniku suhtes on vaja teostada täiendavat järelevalvet (kava täitmise meetod on tavapärasest nõudlikum või keerulisem), siis on kohtul võimalik nimetada isikule (ka menetluse ajal) nõustaja, kes täidab kohtu poolt määratud ülesandeid. Muudatus omab positiivset mõju kõigile osapooltele, kuna tagab võlgnikule võimaluse täita kava kohaselt ning kohtule kindluse, et võlgniku ja nõustaja koostöös saab kava täidetud. Nõustaja määramisel väheneb kohtu roll ja selgitamiskohustus võlgniku ees. Nõustaja suhtleb ja annab aru võlgniku tegevusest kohtu ees. Ilma nõustajata menetluse puhul annab informatsiooni ja teavet kohtule võlgnik ise.
- Muudatusettepaneku kohaselt nähakse ette võimalus võlgadest vabastamise tühistamiseks. See on vajalik võlgnike võimalike kuritarvituste vältimiseks ning menetluse usaldusvärsuse tagamiseks. Muudatuse mõju on võlgnikele negatiivne, kuna seab ohtu nende võimaliku võlgadest vabanemise, kuid põhjendatud ebaausate võlgnike puhul. Muudatus omab positiivset mõju võlausaldajatele, kuna säilib võimalus ebaausa võlausaldaja suhtes nõude ennistamiseks ja selle sissenõudmiseks.
- Muudatusettepanekuga minna võlgade ümberkujundamise menetlusest üle pankrotimenetlusse luuakse kohtule ja võlgnikule operatiivne võimalus menetluse muutmiseks ja võlgniku jaoks soovitud ja vajaliku tulemuse saavutamiseks. Operatiivsus seisneb selles, et võlgnikul ei tule esitada eraldiseisvat avaldust menetluse muutmiseks (vastupidiselt kehtivale korrale). Seeläbi kiirendatakse menetlust nii kohtu kui võlgniku jaoks, ning selle mõju on mõlemale osapooltele positiivne.

Pankrotimenetlus

- Muudatusettepaneku kohaselt ei nimetata enam tavapärasel olukorras võlgnikule ajutist haldurit, vastavat mõju on hinnatud eespool. Ajutine haldur nimetatakse kohtu äranägemisel põhjendatud juhul, tegemist on erandiga. Muudatusega vähendatakse menetluse kestvust ja kulusid, ning selle mõju on positiivne.
- Muudatusettepaneku kohaselt vähendatakse füüsilise isiku pankrotimenetluses nõuete esitamise tähtaega ühele kuule. See on põhjendatud menetluse kiiruse ja efektiivsuse tagamiseks. Muudatus omab otsest mõju võlausaldajatele, kel tuleb tavapärasest kiiremini esitada nõudeavaldus ja nõude aluseks olevad dokumendid. Samas on võlgnevuses oleva isiku olukord võlausaldajale teada (asjaolu, et isik on võlas ja mis on see summa) enamasti enne maksejõuetusmenetluse algust, mistõttu ei ole lühendatud tähtaeg võlausaldaja jaoks ülevõttes koormav andmete kokku panemiseks ja esitamiseks. Lühendatud tähtaja mõju on võlausaldajale negatiivne, kuid menetluse kiirust ja efektiivsust arvestades on mõju positiivne.
- Muudatusettepanekuga vähendatakse (pikem analüüs p-s 7.2.) kohustustest vabastamise perioodi. Kohustustest vabastamise perioodi lühendamise tõttu lühenevad muuhulgas kohtumenetluse pikkus, seeläbi koormus ja kulu kohtule, võlgniku ja võlausaldajale. Ajaliselt lühema ja kulumata menetluse läbiviimine on positiivne kõigi nimetatud isikutele. Muudatusega säilib kohtul õigus pikendada perioodi, juhul kui võlgnik on enne või menetluse ajal olnud oma tegevuses pahatahtlik (aluseks olevad tingimused on sätestatud seaduses ega muudeta). Samas antakse muudatusega kohtule õigus lühendada kohustustest vabastamise perioodi kolmelt aastalt, nt võib kohus otsustada kohustustest vabastamise juba ühe aasta

möödudes, kui võlgnik on selleks vajalikud eeldused täitnud (nt on täitnud olulises ulatuses võlausaldajate nõudeid või on selge, et isikul ei ole võimalik kunagi suuremat tulu teenida ja nõudeid rahuldada, nt pensionäride puhul).

- Muudatusettepanekuga jäetakse läbi viimata võlausaldajate üldkoosolek usaldusisiku osas kohtule ettepaneku tegemiseks. Muudatuse tulemusel lüheneb kohtumenetluse periood, sh kulu, ning omab positiivset mõju nii haldurile, kohtule, võlgnikule kui võlausaldajatele. Usaldusisikute nõusolekute kinnitamise otsustamine jääb vaid kohtu pädevusse, mida otsustakse pankrotimenetluse lõpetamise määruuses.
- Muudatusettepanekus nähakse ette võlgniku kohustus kanda pankrotimenetluse kulud. Kulude kandmata jätmisel võib kohus jätta isiku kohustustest vabastamata. Muudatus on võlgnikule negatiivse mõjuga, kuna eeldab võlgnikult rahalist makset, kuid mis on haldurite töö tasustamise seisukohal põhjendatud, sest ei saa eeldada, et haldurid teeks tööd tasuta. Kui riik ei hüvita halduri poolt tehtud tööd ega maksa kohtumäärusega kinnitatud tasu, tuleb see maksta võlgnikul. Riigipoolne hüvitise tasumine halduri töö eest on põhjendatud erandkordades (nt pensionäride, töövõimetute isikute puhul). Riigipoolsete hüvitiste tasumine toimub ka kehtiva seaduse alusel, mistõttu ei ole tegemist hinnatava mõjuga. Pahatahtliku võlgniku korral on võimalik riigil nõuda riigipoolse hüvitise tagasi võlgnikult (sarnaselt kehtivale korrale).
- Muudatusettepaneku kohaselt nähakse ette võimalus kohustustest vabastamise tühistamiseks. See on vajalik võlgnike võimalike kuritarvituste vältimiseks ning menetluse usaldusvääruse tagamiseks. Muudatuse mõju on võlgnikele negatiivne, kuna seab ohtu nende võimaliku kohustustest vabanemise, kuid põhjendatud ebaausate võlgnike puhul. Muudatus omab positiivset mõju võlausaldajatele, kuna säilib võimalus ebaausa võlausaldaja suhtes nõude ennistamiseks ja selle sissenõudmiseks täies ulatuses.

Kohtumenetlus (võlausaldaja avaldus)

- Muudatusettepanekuga säilib osaliselt kehtivas õiguses sätestatud kord võlausaldaja avalduse läbivaatamisel ning mõju võlgnikule, võlausaldajale jt menetlusosalistele puudub. Menetlusosalistele avaldub mõju muudatustest avalduse läbivaatamise etapis, mida on kirjeldatud eespool – kui selgub, et võlgnikul on ajutised või püsivad makseraskused, määrab kohus võlgnikule maksejõuetusnõustaja, kellega koostöös selgitatakse välja võlgniku varad ja kohustused, ning peale mida otsustab kohus, kas eeldused maksejõuetusmenetluse läbiviimiseks on täidetud või mitte (menetlus kulgeb nagu 7.1.6. p-des 1 ja 2 kirjeldatud).

Muud menetluslikud lahendused ja ettepanekud seaduste muutmiseks-täiendamiseks

- **Füüsilise isiku ja füüsilisest isikust ettevõtja nõuete läbivaatamine ühes menetluses** (vt ka p 7.4.). Kehtivas õiguses puudub selge viide sellele, et pankrotiseaduses füüsilise isiku suhtes kohalduvad sätted (sh kohustustest vabastamine) kehtib ka füüsilisest isikust ettevõtja suhtes. Muudatusettepanekuga nähakse ette vastav pankrotiseaduse täpsustus. Muudatuse mõju puudub, kuna tegemist on sätte sõnastuse täpsustamisega.
- **Füüsilise isiku pankrotimenetluse raugemine.** Muudatusettepanekuga võimaldatakse FI-tele kiire ja efektiivne menetlus sõltuvalt tema varalisest seisust. Kõigi FI-te ühetaoline kohtlemine ja menetluse bürokratiast läbiviimine ei ole põhjendatud, kui võlgnikul puudub vara, kuna on kõigile menetlusosalistele (kohtule, võlgnikule, võlausaldajale, haldurile) aeganõudev ja rahaliselt kulukas, ning kui FI-l raha menetluse läbiviimiseks niikuinii puudub, ei ole täispika pankrotimenetluste läbiviimine vajalik ega põhjendatud. Muudatusel on positiivne mõju kõigile menetlusosalistele, kuna lüheneb menetluse kestvus ja rahaline kulu.
- **Avalduste vormid.** Muudatusettepanekuga nähakse ette avalduse vormi muutmine, uus vorm peab olema lihtne ja mõistetav nii võlgnikule, võlausaldajale, kohtule ja võlanõustajale. Vormi täitmine/ oskamatus seda täita ei saa olla takistus menetluse algatamiseks. Muudatuse mõju on kõigile menetlusosalistele positiivne, kuna lihtsustatud vorm annab võlgnikule lihtsama ja kiirema võimaluse menetlusse pääsemiseks.
- **Vara müük kohtutäituri vahendusel.** Muudatusettepanekuga suurendatakse kohtutäiturite rolli raugenud menetluses vara müügiks. Muudatused omavad positiivset mõju võlgnikule, võlausaldajale ja kohtutäiturile – vara müüakse ilma täiendatavate täitetoimingutega kiirendatud korras, mis läbi saavad võlanõustaja/ haldur tasu kätte ja vahendite olemasolul rahuldatud ka võlausaldajate nõuded. Samuti teenib tulu kohtutäitur tehtud töö eest. Põhjendatud on vara müük täituri poolt täitemenetluse kaudu ka siis, kui tegemist on pandivara suhtes algatatud täitemenetlusega ning kus on pooleni toimingutest vaid vara müük. Muudatusettepaneku kohaselt tuleb selles osas täiendada pankrotiseadust ning sätestada selged volitused kohtutäituri tegevuse osas.

- **Enne maksejõuetusavalduse esitamist alanud täitemenetlused.** Muudatusettepanekuga tuleb täiendada VÕVS-i ja sätestada, et avalduse esitamist algatatud täitemenetlused lõppevad (nagu pankrotimenetluse korral). Lisaks tuleb VÕVS-is sätestada sarnaselt PankrS-s sätestatule arestide lõppemine. Muudatusega luuakse võlgnikele võimalus varem arestitud pandiga tagamata vara müügiks ja müügist saadud raha arvelt nõuete rahuldamiseks. Vastupidisel juhul puuduks võlgnikul võimalus vara müüa ja selle arvelt kohtu poolt kinnitatud võlgade ümberkujundamise kava täita. Muudatuse mõju on positiivne nii võlgnikule kui võlausaldajale, andes võlgnikule võimalusel vara realiseerimiseks ning võlausaldajale raha saamiseks.
- **Võlgade ümberkujundamise menetluse vahetumine pankrotimenetluseks (ja vastupidi).** Muudatusettepanekuga antakse kohtule õigus menetlusliigi muutmiseks menetluse ajal ehk võlgnikul tekib võimalus menetluste vaheline liikuda nt pankrotimenetlusest (kohustustest vabastamise menetlusest) VÕM-sse. Samuti peab olema lubatud võlgade ümberkujundamise menetluse algatamise järel võlgnikul liikuda üle pankrotimenetlusse, kui võlgnik ei suuda kinnitatud kava täita. Seeläbi võiks võlgnikul tekkida huvi ja motivatsiooni kohususte täitmiseks emmas-kummas menetluses. Muudatus omab positiivset mõju võlgnikule, kohtule ja võlausaldajale. Muudatuse tulemusel väheneks täiendavate toimingute tegemise vajadus (ühe menetluse lõpetamiseks ja teise algatamiseks), mis läbi kiireneb ja odavneb menetlus kõigi menetlusosaliste jaoks.
- **Ametialane arvelduskonto.** Muudatusettepanekuga nähakse ette pankrotihaldurile, maksejõuetusnõustajale ja usaldusisikule võimalus avada ametialane arvelduskonto, mille kaudu kogutakse ja arveldatakse võlgniku PankrS § 173 lg 3 kohaselt loovutatud rahaga. Kuna ametialase arvelduskonto pidamine on võimaldatud kohtutäituritele, ei tohiks krediitiasutustel olla keeruline selle kasutusõiguse laiendamine maksejõuetusmenetluse läbiviijatele – pankrotihalduritele, maksejõuetusnõustajatele, usaldusisikutele. Kuna tegemist on olemasoleva ja pakutava teenusega krediitiasutuste poolt ei ole tegemist negatiivset mõju omava muudatusega. Muudatuse mõju pankrotihalduritele, maksejõuetusnõustajatele ja usaldusisikutele on positiivne, kuna võimaldab täita oma ülesandeid korrektsemalt ning hoiustada raha enda ja füüsilise isiku varast eraldiseisval kontol.

7.2. Võlgade vabastamise periood

7.2.1. Teema kirjeldus

Vastavalt Direktiivile peab võlgade vabastamise periood olema maksimaalselt kolm aastat. Samas nähakse Direktiivis ette ka erandeid, millistel juhtudel on võlgade vabastamise periood pikem. Näiteks tuleks sellised erandid kehtestada juhtudel, kui võlgnik on ebaaus või on tegutsenud halvas usus. Kui kehtivas õiguses ei ole ette nähtud füüsilisest isikust ettevõtjate aususe ja heas usus tegutsemise eeldust, ei tohiks nende aususe ja heas usus tegutsemise tõendamiskohustus muuta menetluse algatamist nende jaoks ebavajalikult raskeks või koormavaks.⁸²⁶

7.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Võlgade vabastamise perioodi puudutavad Direktiivi art 21 ja art 23 lg-d 1 kuni 4, mille sõnastused on järgmised:

Artikkel 21. Võlgadest vabastamise periood

1. Liikmesriigid tagavad, et periood, mille möödudes on võimalik maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad võlgadest täielikult vabastada, ei ole pikem kui kolm aastat alates hiljemalt ühest järgmisest kuupäevast:
 - a) tagasimaksete kava hõlmava menetluse puhul kohtu või haldusametuse otsuse kuupäev kava kinnitamise kohta või kava rakendamise alguse kuupäev või
 - b) muu menetluse puhul kuupäev, mil kohus või haldusametuse teeb otsuse menetluse algatamise kohta, või füüsilisest isikust ettevõtja pankrotivara moodustumise kuupäev.8.
2. Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad, kes on täitnud oma kohustused, kui sellised kohustused on kehtestatud liikmesriigi õigusega, vabastatakse võlgadest vabastamise perioodi lõppemisel, ilma et nad peaksid taotlema kohtult või haldusametusest täiendava menetluse algatamist lisaks lõikes 1 osutatud menetlustele. Ilma et see piiraks esimese lõigu kohaldamist, võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätteid, millega kohtul või haldusametusele lubatakse kontrollida, kas füüsilisest isikust ettevõtjad on täitnud võlgadest vabastamise eelduseks olevad kohustused.
9.
3. Liikmesriigid võivad ette näha, et täielik võlgadest vabastamine ei takista sellise maksejõuetusmenetluse jätkumist, mis hõlmab füüsilisest isikust ettevõtja pankrotivara hulka kuuluva vara müümist ja jaotamist võlgadest vabastamise perioodi lõppemise kuupäeva seisuga.

Artikkel 23. Erandid

1. Erandina artiklitest 20–22 jätavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätteid, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskselt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.
10.
2. Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätteid, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad perioodid teataval selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:
 - a) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid;
 - b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi;

⁸²⁶ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/1023 punkt 78

- c) võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral;
 - d) pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi;
 - e) võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või
 - f) erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel.
- 11.
3. Erandina artiklist 21 võivad liikmesriigid ette näha pikemaid võlgadest vabastamise perioode, kui:
- a) kohus või haldusasutus kiidab heaks või määrab kaitsemeetmed, et kaitsta maksejõuetut füüsilisest isikust ettevõtjat, ja kui tal on perekond, tema perekonna peamist elukohta või sellise ettevõtja kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevuse jätkamiseks hädavajalikku vara, või
 - b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja, ja kui tal on perekond, tema perekonna peamist elukohta ei ole võlgade katteks müüdnud.
- 12.
4. Liikmesriigid võivad võlgadest vabastamisest välja arvata konkreetsed võlakategooriad või piirata võlgadest vabastamise õigust või näha ette pikema võlgadest vabastamise perioodi, kui sellised erandid, piirangud või pikemad perioodid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:
- a) tagatud võlad;
 - b) võlad, mis tulenevad kriminaalkaristustest või on nendega seotud;
 - c) võlad, mis tulenevad deliktiõiguslikust vastutusest;
 - d) võlad, mis tulenevad perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetega seotud ülalpidamiskohustustest;
 - e) võlad, mis on tekkinud pärast võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse avalduse esitamist või pärast menetluse alustamist, ning
 - f) võlad, mis tulenevad kohustusest tasuda võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse kulud.

7.2.3. Kehtiv õigus

Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 5 on väljatoodud direktiivis sätestatudle siseriiklikult vastav kehtiva õiguse sõnastus.

Tabelis nr 5. Kehtiv õigus

Direktiiv	Kehtiv õigus
<p>Art 21 lg 1: Liikmesriigid tagavad, et periood, mille möödudes on võimalik maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad võlgadest täielikult vabastada, ei ole pikem kui kolm aastat alates hiljemalt ühest järgmisest kuupäevast:</p> <ul style="list-style-type: none"> a. tagasimaksete kava hõlmava menetluse puhul kohtu või haldusasutuse otsuse kuupäev kava kinnitamise kohta või kava rakendamise alguse kuupäev või b. muu menetluse puhul kuupäev, mil kohus või haldusasutus teeb otsuse menetluse algatamise kohta, või füüsilisest isikust ettevõtja pankrotivara moodustumise kuupäev. 	<p>PankrS § 175 lg-d 1, 1¹, 5¹ (Direktiivi art 21 lg 1 b): (1) Pärast viie aasta möödumist võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest otsustab kohus võlgniku taotlusel tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise, tehes selle kohta määruse.</p> <p>(1¹) Kohus võib oma kohustusi nõuetekohaselt täitnud võlgniku asjaolusid arvestades vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest ka enne viie aasta möödumist menetluse algatamisest, kuid mitte enne kolme aasta möödumist menetluse algatamisest, eelkõige kui võlgnik on oma kohustusi menetluse ajal nõuetekohaselt täitnud ja rahuldanud võlausaldajate nõudeid arvestatavas ulatuses.</p> <p>(5¹) Kui kohus leiab, et võlgniku kohustustest vabastamine ei ole põhjendatud, võib ta menetlust pikendada ja määrata võlgnikule täiendava tähtaja, pärast mille möödumist vaadatakse kohustustest vabastamise avaldus uuesti läbi. See tähtaeg ei või olla kokku pikem kui seitse aastat menetluse algatamisest.</p> <p>VÕVS (Direktiivi art 21 lg 1 a): VÕVS ei näe ette ajalist piirangut VÜM läbiviimise (kava täitmise) osas.</p>
<p>Art 21 lg 2 esimene lause: Liikmesriigid tagavad, et maksejõuetud füüsilisest isikust ettevõtjad, kes on täitnud oma kohustused, kui sellised kohustused on kehtestatud liikmesriigi õigusega, vabastatakse võlgadest vabastamise</p>	<p>PankrS ja VÕVS-s puuduvad sätted, millest tulenevalt tuleks võlgnikul taotleda täiendava menetluse algatamist kohustustest vabastamiseks. Kohustustest vabastamine toimub pankrotimenetluse või VÜM ühe osana.</p>

<p>perioodi lõppemisel, ilma et nad peaksid taotlema kohtult või haldusasutuselt täiendava menetluse algatamist lisaks lõikes 1 osutatud menetlustele.</p>	
<p>Art 21 lg 2 teine lause: Ilma et see piiraks esimese löigu kohaldamist, võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätteid, millega kohtul või haldusasutusel lubatakse kontrollida, kas füüsilisest isikust ettevõtjad on täitnud võlgadest vabastamise eelduseks olevad kohustused.</p>	<p>PankrS § 172 lg 3: Võlausaldaja põhjendatud taotlusel võib kohus usaldusisikule anda õiguse kontrollida, kas võlgnik täidab oma kohustusi.</p> <p>PankrS § 173 lg 2: Võlgnik peab viivitamatult teatama kohtule ja usaldusisikule igast elu- ja tegevuskoha vahetusest, mitte varjama saadud tulusid ning vara, samuti andma kohtu ja usaldusisiku nõudel teavet oma tegevuse või selle otsimise, oma sissetulekute ja vara kohta.</p> <p>PankrS § 175 lg-d 3-5: (3) Kohus ei või keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast, enne kui ta on ära kuulunud usaldusisiku ja võlgniku, samuti võlausaldajad, kes on selleks soovi avaldanud.</p> <p>(4) Võlgnik peab vande all andma kohtule teavet oma kohustuste täitmisest. Kui võlgnik kohtu määratud tähtaja jooksul teavet ei anna, keeldub kohus võlgnikku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamast.</p> <p>(5) Kohus võib omal algatusel ning võlausaldaja või usaldusisiku taotlusel otsustada kohustustest vabastamise keeldumise ja lõpetada kohustustest vabastamise menetluse, kui enne viie aasta möödumist ilmneb käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 4 nimetatud alus. Võlausaldaja võib selle taotluse esitada kuue kuu jooksul võlgniku kohustuste rikkumisest teadaasaamisest arvates.</p> <p>(5¹) Kui kohus leiab, et võlgniku kohustustest vabastamine ei ole põhjendatud, võib ta menetlust pikendada ja määrata võlgnikule täiendava tähtaja, pärast mille möödumist vaadatakse kohustustest vabastamise avaldus uuesti läbi. See tähtaeg ei või olla kokku pikem kui seitse aastat menetluse algatamisest.</p> <p>VÕVS § 34 lg-d 1 ja 3: (1) Järelevalvet ümberkujundamiskava täitmise üle teostab kohus.</p> <p>(3) Võlgnik või nõustaja esitab iga aasta möödumisel ümberkujundamiskava kinnitamisest kohtule ja võlausaldajatele aruande võlgniku varalise seisundi ja ümberkujundamiskava täitmise kohta, kui kohus ei otsusta teisiti. Kohus võib küsida võlgnikult või nõustajalt ka muul ajal aruannet ümberkujundamiskava täitmise kohta ja lasta seda võlgniku arvel kontrollida nõustajal või eksperdil.</p>
<p>Art 21 lg 3: Liikmesriigid võivad ette näha, et täielik võlgadest vabastamine ei takista sellise maksejõuetusmenetluse jätkumist, mis hõlmab füüsilisest isikust ettevõtja pankrotivara hulka kuuluva vara müümist ja jaotamist võlgadest vabastamise perioodi lõppemise kuupäeva seisuga.</p>	<p>Eestis on maksejõuetusmenetlusteks järgmised:</p> <ol style="list-style-type: none"> pankrotimenetlus võlgade ümberkujundamise menetlus saneerimismenetlus <p>Nimetatud menetlusi reguleerivatest sätetest tulenevalt ei ole võimalik samaaegselt viia läbi teist maksejõuetusmenetlust (PankrS § 14 lg 1 p 4, SanS §§ 11 lg 1 p 4 ja 49, VÕVS §§ 14 ja 33). Seadusandja on viidatud seadustes eelistanud saneerimis- ja võlgade ümberkujundamise menetlust pankrotimenetlusele, mis vastab muuhulgas Euroopa Liidu maksejõuetusmenetlusi puudutavates direktiivides esitatud juhtideele – anda füüsilistele ja juriidilistele isikutele teine võimalus.</p>
<p>Art 23 lg 1: Erandina artiklitest 20–22 jätavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätteid, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskselt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.</p>	<p>PankrS § 175 lg 2, 5, 5¹: (2) Kohus keeldub võlgnikku kohustustest vabastamast, kui:</p> <ol style="list-style-type: none"> võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos; võlgnik on rikkunud süüliselt oma käesoleva seaduse §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve. <p>(5) Kohus võib omal algatusel ning võlausaldaja või usaldusisiku taotlusel otsustada kohustustest vabastamise keeldumise ja lõpetada kohustustest vabastamise menetluse, kui enne viie aasta möödumist ilmneb käesoleva paragrahvi lõikes 2 või 4 nimetatud alus. Võlausaldaja võib selle taotluse esitada kuue kuu jooksul võlgniku kohustuste rikkumisest teadaasaamisest arvates.</p>
<p>Art 23 lg 2: Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätteid, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad</p>	<p>(5¹) Kui kohus leiab, et võlgniku kohustustest vabastamine ei ole põhjendatud, võib ta menetlust pikendada ja määrata võlgnikule täiendava tähtaja, pärast mille möödumist vaadatakse kohustustest vabastamise avaldus uuesti läbi. See tähtaeg ei või olla kokku pikem kui seitse aastat menetluse algatamisest.</p> <p>PankrS § 177 lg 1:</p>

<p>perioodid teatavatel selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:</p> <ol style="list-style-type: none"> maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid; maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi; võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral; pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi; võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel. 	<p>Kohus võib võlausaldaja taotlusel ühe aasta jooksul võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise määrase tegemisest selle määrase tühistada, kui selgub, et võlgnik on kohustustest vabastamise menetluse kestel oma kohustusi tahtlikult rikkunud ja sellega oluliselt takistanud pankrotivõlausaldajate nõuete rahuldamist. Kohus lahendab võlausaldaja taotluse määrasega.</p> <p>VÕVS § 39 lg 2: (2) Kohus võib ümberkujundamiskava tühistada ka juhul, kui ilmneb, et:</p> <ol style="list-style-type: none"> võlgnik ei täida ümberkujundamiskavast tulenevaid kohustusi olulisel määral; ümberkujundamiskava kehtivuse ajast vähemalt poole möödumisel on ilmne, et võlgnik ei suuda sellega võetud kohustusi täita; võlgnik ei ole makseraskustes või on need ületanud ning võlausaldajate nõuete ümberkujundamine ei ole asjaolude olulise muutumise tõttu nende suhtes enam õiglane; võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud oluliselt ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate või oma kohustuste kohta; võlgnik on teinud makseid ümberkujundamiskavas nimetatava võlausaldajatele teiste võlausaldajate huvisid oluliselt kahjustades; võlgnik ei osuta kohtule või nõustajale abi järelevalvekohustuse täitmisel või ei anna teavet, mida on vaja järelevalve teostamiseks; võlgnik jätab tasumata nõustaja või eksperdi tasu ja kulutuste katteks deposiidina selleks ettenähtud kontole kohtu määratud summa.
<p>Art 23 lg 3: Erandina artiklist 21 võivad liikmesriigid ette näha pikemaid võlgadest vabastamise perioode, kui</p> <ol style="list-style-type: none"> kohus või haldusasutus kiidab heaks või määrab kaitsemeetmed, et kaitsta maksejõuetut füüsilisest isikust ettevõtjat, ja kui tal on perekond, tema perekonna peamist elukohta või sellise ettevõtja kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevuse jätkamiseks hädavajalikku vara, või maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja, ja kui tal on perekond, tema perekonna peamist elukohta ei ole võlgade katteks müüdnud. 	<p>PankrS ei tee erisusi ega anna võimalusi pankrotivara hulka kuuluva vara realiseerimata jätmist. Samas on vara müügi otsustamine võlausaldajate üldkoosoleku/ pankrotitoimkonna otsustada, ning vastava otsusega on võimalik teoreetiliselt jätta võlgnikule kuuluv vara pankrotimenetluses müümata.</p> <p>VÕVSi kohaselt täidetakse ümberkujundamise kava võlgniku poolt näidatud viisil ja vara arvelt. Välistatud on aga kava täitmine juba tagatiseks antud (hüpoteegiga või kommertspondiga koormatud) või täitemenetluses arestitud vara arvelt.</p>
<p>Art 23 lg 4: Liikmesriigid võivad võlgadest vabastamisest välja arvata konkreetsed võlakategooriad või piirata võlgadest vabastamise õigust või näha ette pikema võlgadest vabastamise perioodi, kui sellised erandid, piirangud või pikemad perioodid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:</p> <ol style="list-style-type: none"> tagatud võlad; võlad, mis tulenevad kriminaalkaristustest või on nendega seotud; võlad, mis tulenevad deliktiõiguslikust vastutusest; võlad, mis tulenevad perekonna-, sugulus-, abielu- või hõimlussuhetega seotud ülalpidamiskohustustest; võlad, mis on tekkinud pärast võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse avalduse esitamist või pärast menetluse alustamist, ning võlad, mis tulenevad kohustusest tasuda võlgadest vabastamisega lõppeva menetluse kulud. 	<p>PankrS § 176 lg 2: Võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamisel ei lõpe õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustused.</p> <p>VÕVS § 2 lg 2: Üksnes täitmise tähtaja pikendamist ja osadena täitmist võimaldatakse võlgade ümberkujundamise menetluses järgmiste nõuete puhul:</p> <ol style="list-style-type: none"> elatisnõuded; tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahju hüvitamise nõuded.

7.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

7.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette nii kohaldamiseks kohustuslikke kui soovituslike sätteid. Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 6 on väljatoodud lisaks direktiivis sätestatud ja selle kohustuslikkusele ka viited kehtiva õiguse sätetele, mis olid väljatoodud punktis 7.2.3. Tabeli viimases tulbas „kas kehtivat õigust tuleb muuta?“ on toodud välja esialgne hinnang kehtiva õiguse muutmise vajaduse osas koos lühikese kommentaariga. Muudatustega seonduvad järeldused ja ettepanekud on p-s 7.2.6.

Tabel nr 6. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused ja kehtiva õiguse muutmisvajadus

Direktiiv	Kohustuslik	Kehtiv õigus	Kas kehtivat õigust tuleb muuta?
Art 21 lg 1	Jah	PankrS § 175 lg-d 1, 1 ₁ , 5 ₁ (Direktiivi art 21 lg 1 b) VÕVS (Direktiivi art 21 lg 1 a) - VÕVS ei näe ette ajalist piirangut VÜM läbiviimise (kava täitmise) osas.	Jah, kehtiva PankrS kohaselt kestab kohustustest vabastamise menetlus pankrotimenetluse lõpetamise otsustamisest ja kohustustest vabastamise menetluse algatamisest viis aastat, erandjuhtudel on võimalik kohustustest vabastamise üle otsustada kolme aasta möödudes või perioodi pikendada kuni seitsme aastani. Töögrupi hinnangul tuleks lisaks menetluse läbiviimise ajaperioodi lühendamisele (maksimaalselt kolmele aastale), lugeada kohustustest vabastamise perioodi alguseks pankroti väljakuulutamise. Lühem periood kohustustest vabastamiseks on ka meede võlgniku motivatsiooni tõstmiseks. Kehtiv VÕVS ei sätesta konkreetset tähtaega, mille jooksul peab olema VÜM läbiviidud või võlgade ümberkujundamise kava täidetud.
Art 21 lg 2 esimene lause	Jah	PankrS ja VÕVS-s puuduvad sätted, millest tulenevalt tuleks võlgnikul taotleda täiendava menetluse algatamist kohustustest vabastamiseks. Kohustustest vabastamine toimub pankrotimenetluse või VÜM ühe osana.	Ei, kuna PankrS-s ja VÕVS-is puuduvad sätted, millest tulenevalt tuleks algatada kohustustest vabastamise otsustamiseks eraldiseisev menetlus. Seega puudub vajadus kehtiva õiguse muutmiseks.
Art 21 lg 2 teine lause	Ei	PankrS § 172 lg 3, § 173 lg 2, § 175 lg-d 3-5 ₁ VÕVS § 34 lg-d 1 ja 3	Ei, muutmise vajadus puudub, kuna nii PankrS ja VÕVS annavad kohtule õiguse nii menetluse kestel kui menetluse lõpetamise otsustamiseks küsida võlgnikult teavet, mh täidetud kohustuste kohta.
Art 21 lg 3	Ei	Eestis on maksejõuetusmenetlusteks järgmised: a) pankrotimenetlus b) võlgade ümberkujundamise menetlus c) saneerimismenetlus Nimetatud menetlusi reguleerivatest sätetest tulenevalt ei ole võimalik samaaegselt viia läbi teist maksejõuetusmenetlust (PankrS § 14 lg 1 p 4, SanS §§ 11 lg 1 p 4 ja 49, VÕVS §§ 14 ja 33). Seadusandja on viidatud seadustes eelistanud saneerimis- ja võlgade ümberkujundamise menetlust pankrotimenetlusele, mis vastab muuhulgas Euroopa Liidu maksejõuetusmenetlusi puudutavates direktiivides esitatud juhtideele – anda füüsilistele ja juriidilistele isikutele teine võimalus.	Ei, töögrupi hinnangul ei ole põhjendatud seni kehtinud põhimõtte muutmise – saneerimismenetluse/ VÜM kestel ei ole võimalik viia läbi pankrotimenetlust. Juhul, kui saneerimis- või VÜM ebaõnnestub või lõpeb, alles siis arutatakse füüsilise isiku või äriühingu suhtes esitatud pankrotiavaldust.
Art 23 lg 1	Jah	PankrS § 175 lg 2, 5, 5 ₁ , § 177 lg 1	Ei, töögrupi hinnangul puudub vajadus PankrS ja VÕVS-i muutmiseks, kuna Direktiivis ettenähtud piirangud võlgadest vabastamisest keeldumiseks, piiramiseks, tühistamiseks jne on ette nähtud.
Art 23 lg 2	Ei	VÕVS § 39 lg 2	
Art 23 lg 3	Ei	PankrS ei tee erisusi ega anna võimalusi pankrotivara hulka kuuluva vara realiseerimata jätmist. VÕVS-i kohaselt täidetakse ümberkujundamise kava võlgniku poolt näidatud viisil ja vara arvelt. Välistatud on aga kava täitmine juba tagatiseks antud (hüpoteegiga või kommertspandiga koormatud) või täitemenetluses arestitud vara arvelt.	Ei, töögrupi hinnangul puudub põhjendatud vajadus art 23 lg 3 alusel erandite sätestamiseks (ja pikema võlgadest vabastamise perioodi kohaldamiseks). Teatud vara realiseerimata jätmise peab olema võimalik ka selliselt, et kohustustest vabastamise periood ei pikeneks üle kolme aasta. Otsus vara müüa või jätta müümata peab olema seetõttu kaalutletud. Kohustustest vabastamise tähtaja antud alusel pikendamine ei ole võlgniku ega võlausaldaja huvides.

Art 23 lg 4	Ei	PankrS § 176 lg 2 VÕVS § 2 lg 2	Ei, töögrupi hinnangul on põhjendatud elatis ja kahju hüvitamise nõuetest vabastuse välistamine. Nende hulka tuleks lisada menetluse läbiviimisega seonduvate kulud, mille kandmine peaks olema võlgniku kohustuseks ja selle kohustuse täitmine kohustustest/ võlgadest vabanemise üheks aluseks.
-------------	----	------------------------------------	--

7.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

7.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

7.2.4.2.1.1. Kohustustest vabastamise menetlus

Kohus otsustab võlgniku kohustustest vabastamise üldreeglina pärast viie aasta möödumist võlgadest vabastamise menetlusest. Kohus võib jätta võlgniku võlgadest vabastamata kohustuste rikkumise, teabe andmisest keeldumise või pankrotikuriteos süüdimõistmise korral (vt PankrS § 175). Praeguse seisuga on Ametlikes Teadaannetes on kättesaadavad 23 teadet võlgadest vabastamisega seoses, 70% juhtudest on teate kohaselt võlgnik võlgadest vabastamata jäetud ja 30% juhtudest on võlgnik võlgadest vabastatud. Tagasisides toodi üldiselt välja, et võlgnikule seatud nõue täita viie aasta kestel kokku lepitud kohustused, näib olevat silmakirjalik nõue ja selle tagamiseks puuduvad hoovad. Kriitilisena on välja toodud, et võlgnikult nõusoleku välja pigistamine, maksta 10 eurot (või veidi rohkem) kuus, ei saa olla meetod, mille järel kinnitada, et võlgnik on kohustusi täitnud ja tuleb vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Ettepanekutena on välja toodud, et kohustustest vabastamisest võiks rääkida alles siis, kui on täidetud mingi miinimummäär, sealjuures pakuti välja, et ka viie aasta möödumisel võiks vabastamisel hinnata nõuete rahuldamise määra, nagu lühema ajaperioodi puhul (PankrS § 175 lg 11.), et motiveerida võlgnikke tulu teenima. Sealjuures tuleb siiski arvestada, et esikohal ei ole üksnes võlausaldajate nõuete maksimaalne rahuldamine, vaid ka võlgnikule uue alguse võimaldamine. Tõepoolest ei annaks aga kohustustest vabastamise menetlus midagi juurde ega täidaks enda eesmärke, kui teatud määra kohustuste täitmise asemel, hoiaks võlgnik ka selle menetluse kestel pahatahtlikult kohustuste täitmisest kõrvale. **Analüüsida tuleks võlgadest vabastamise otsustamise eeldusi, kas senine regulatsioon vastab praktika vajadustele ja on kooskõlas võlgadest vabastamise põhimõtetega, analüüsida võiks ka nõuete alampiiriga seonduvat ja erijuhte, näiteks vangistuses viibivaid isikuid. Sealjuures tuleb analüüsida, kuidas tagada kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamine.**⁸²⁷

7.2.4.2.1.2. Võlgade ümberkujundamise menetlus

Ideaaljuhul lõpeb võlgade ümberkujundamise menetlus ümberkujundamiskava võetud kohustuste täitmisel või ümberkujundamiskava täitmise tähtaja möödumisel (VÕVS §-d 37 ja 38). Erinevalt võlgadest vabastamise otsustamisest ei ole ümberkujundamiskava täitmise tähtaega reguleeritud, kuid sarnaselt saneerimiskavale võib eeldada, et ümberkujundamiskava täitmise aeg ei tohiks olla ebamõistlikult pikk. Ümberkujundamiskava mõistlik tähtaeg on oluline arvestades, et ümberkujundamiskava kehtivuse ajal on võlausaldaja õigused piiratud, ta ei saa esitada hagi, avaldust või pankrotiavaldust nõude alusel, mille kohta ümberkujundamiskava kehtib (VÕVS §-d 31 ja 33). Samuti ei sätesta VÕVS seda miinimumpiirmäära, millises ulatuses vähemalt peaks võlgnik oma kohustused täitma. Kui võlausaldajad on nõus või kohus nii määrab, võib makstavate võlgade määr olla nii väike, et sisuliselt ei ole vahet võrreldes võlgadest vabastamisega, kus ka võlgnik oma kohustusi ikkagi mingis ulatuses täidab. Küll aga tuleb juhinduda põhimõttest, et võlgade ümberkujundamine on alternatiiv pankrotimenetlusele, mille tulemusel ei tohiks makseraskustesse sattunud isiku võlausaldajad sattuda oluliselt halvemasse olukorda võrreldes sellega, milles nad oleksid, kui võlgniku olemasolev vara võõrandataks pankrotimenetluses. Lahenduste kujundamisel peaks endiselt püsima eesmärk, et võlgade ümberkujundamise menetlus oleks võimalikult paindlik, et seda saaks üksikujuhtumi vajadustega sobitada. Paindlikkuse tagamise vajadust silmas pidades on küsitav, kas üldse tuleks ajaliste või väljamakse suuruse rahalistele piiridele tähelepanu pöörata. Paindlike lahendustega kaasneb aga risk, et esineb lahendeid mil ümberkujundamiseks on määratud liiga pikk täitmise tähtaeg

⁸²⁷ Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Tallinn 2016, lk-d 154-157

(ka Eestis). See toob kaasa, et võlausaldajate võimalus võlgniku vastu nõudeid esitada on oluliselt piiratud ja tekitavad koos nõude rahuldamise alammäära puudumisega küsimusi võlausaldajate kaitse kohta, samuti vähendavad pikad tähtajad vähendavad võlgniku õnnestumise riski. Paindliku lähenemise korral soovitatakse kohtunikke koolitada võimalike füüsilisest isikust võlgnike ebaõnnestumise põhjuste osas, kuid läbi tuleks mõelda ka, milline on menetluse paindlikkuse aste, mis tagaks võlgade ümberkujundamise menetluse eesmärkide täitmise, võlgniku ja võlausaldajate kaitse, kuid samas ka võimaluse menetlust üksikjuhtumitele vastavalt kohandada. **Analüüsida tuleks, kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse paindliku lähenemise korral võlgnike ja võlausaldajate tasakaalustatud kaitse, arvestamine üksikjuhtumitega ja eesmärkide täitmise võimalikkus võttes arvesse rahvusvahelisi soovitusi füüsilise isiku maksejõuetuse kujundamise kohta. Analüüsida tuleb ka, kuidas tagada võlgade ümberkujundamise ja võlgadest vabastamise menetluse regulatsioonide efektiivne toimine teineteise kõrval, kas kaaluda tuleks regulatsioonide ühtlustamist või sidumist arvestades minimaalmäära ja ajalise piiri erisusi.** Võttes arvesse eelistatud oleks menetluse lõppemise tulemusena lõppemine ümberkujundamiskava võetud kohustuste täitmisel või ümberkujundamiskava täitmise tähtaja möödumisel (VOVS §-d 37 ja 38).⁸²⁸

Eeltoodust tulenevalt tuleb käesoleva analüüsi-kontseptsiooni käigus vastata muuhulgas järgmistele küsimustele:

- Kohustustest vabastamise menetlus:
 - i. Kas ja millisel moel tuleb kehtivat süsteemi ja seadusandlust muuta, et olla kooskõlas direktiivi regulatsiooniga? Millised peaksid olema alused kohustusliku maksimaalse 3-aastase kohustustest vabastamise perioodi pikendamiseks ja kohustustest vabastamisest keeldumiseks? Analüüsida, millised peaksid olema võlgniku kohustused menetluse keskel, kuidas motiveerida võlgnikku neid täitma ning kas ja milliste kohustuste rikkumine ja millistel tingimustel viiks kohustustest vabastamise perioodi pikendamiseni või kohustustest mitte vabastamiseni? Millised peaksid olema perioodi pikendamise või mitte vabastamise täiendavad alused?
 - ii. Kas praegune seadusjärgse tagasimaksete kava (hõlmab direktiivi kohaselt ka olukorda, kus võlgnik maksab perioodiliselt võlausaldajatele teatava osa oma sissetulekust võlgadest vabastamise perioodil) süsteem on kohane või peaks seda muutma?
 - iii. Kas tuleks võimaldada direktiivist tuleneva maksimaalse 3-aastalise perioodi lühendamist? Kui jah, siis millistel tingimustel?
 - iv. Kas tuleks muuta kohustustest vabastamise perioodi kulgemise algamise hetke?
 - v. Kas tuleks ette näha täiendavaid kriteeriume kohustusest vabastamisele, et tagada menetlusosaliste huvide kaitse ja tasakaal, nt kas oleks vajalik nõuete rahuldamise määra alampiiri sätestamine? Mida teha isikutega, kellel ei ole tõenäoliselt üldse võimalik võlgade vabastamise menetluses võlausaldajate nõudeid rahuldada?
 - vi. Kas peaks saama vabastada ka muudest kohustustest lisaks pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustele (st hiljem tekkinud kohustustele)? Kas võiks olla ka teisi kohustuste kategooriaid lisaks õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustusele, mille puhul kohustused kohustustest vabastamisel ei lõpe, arvestades direktiivis ettenähtud võimalust teatud kategooriad menetlusest välistada, piirata nendest vabanemise õigust või näha nende puhuks pikem kohustustest vabastamise periood?
 - vii. Kas tuleks ette näha eriregulatsioon teatud isikute kohustusest vabastamisele (näiteks vangistuses viibivaid isikud) viisil, mis ei võimaldaks neil menetlust kasutada, pikendades kohustustest vabastamise perioodi või nähes ette muid tingimusi, tagamaks kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamise?
- Võlgade ümberkujundamise menetlus:
 - viii. kuidas tagada võlgade ümberkujundamise menetluse paindliku lähenemise korral võlgnike ja võlausaldajate tasakaalustatud kaitse, arvestamine üksikjuhtumitega ja eesmärkide täitmise võimalikkus võttes arvesse rahvusvahelisi soovitusi füüsilise isiku maksejõuetuse kujundamise kohta. Kuidas tagada võlgade ümberkujundamise ja võlgadest vabastamise menetluse regulatsioonide efektiivne toimine teineteise kõrval, kas kaaluda tuleks regulatsioonide ühtlustamist või sidumist arvestades minimaalmäära ja ajalise piiri erisusi.

7.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapanga analüüsis märkused füüsilise isiku (sh füüsilisest isiku ettevõtja) ja võlgadest vabastamise perioodi osas puuduvad, eeldatavasti seetõttu, et analüüs on tehtud vaid juriidiliste isikute osas.

7.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Maailmapanga analüüsi ja Direktiivi osas on esitanud oma seisukohad järgmised huvigrupid: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Rahandusministeerium, Harju Maakohus, Riigikohus, Tartu Ülikool ja Sotsiaalministeerium.⁸²⁹ Nimetatutest vaid Rahandusministeerium on avaldanud seisukohti või teinud märkusi pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse osas, mis puudutab kohustustest vabastamist või võlgade ümberkujundamist:

1. Pankrotiseadus - kohustustest vabastamise menetlus - kui võlgniku tegevust ei saa lugeda tulutoovaks tegevuseks pankrotiseaduse § 173 mõttes, võiks kaaluda tõendamiskoormuse panemist võlgnikule, kui tekib põhjendatud kahtlus, et võlgnik varjab tulusid ja/või vara. Juhul, mil võlgnik tegutseb temaga seotud äriühingutes ning võlausaldajal on alust arvata, et andmed võlgniku sissetuleku kohta on ebausaldusväärsed, on ebamõistlikult koormav jätta tõendamiskoormus võlgniku kanda
2. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus - Seadus reguleerib hagide esitamist olukorras, kus kava on kinnitatud. Tuleks täiendavalt reguleerida seda, kas enne menetluse alustamist esitatud tagasivõitmise hagi (ja ka sellega koos esitatud ühisvara jagamise hagi), võiks jätta läbivaatamata ja milline võiks olla sellisel juhul tagasivõitmise hagi esitamise tähtaeg, kui ümberkujundamise menetlus kava mittetäitmise tõttu lõpetatakse.
3. Maksukorralduse seaduse ja VÕVS kooskõla - Maksukorralduse seaduse § 113 lõike 3 kohaselt tunnistab maksuhaldur maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks, kui maksukohustulase suhtes algatatakse saneerimismenetlus või võlgade ümberkujundamise menetlus. Nende menetluste algatamisel ei pruugi olla vajadust maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Maksu- ja Tolliametile tuleks anda kaalutusõigus otsustada maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamise vajaduse üle maksukohustulase suhtes saneerimismenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse algatamisel. Igapäevases elus leiavad aset erinevad sündmused ja asjaolud, mis mõjutavad otseselt maksuvõla tasumise ajatamise otsuse tegemist, kuid mida veel otsuse tegemise ajal ei esinenud. Sellisteks sündmusteks on näiteks, äriühingu ühinemine ja jagunemine, maksukohustulase surm ja maksukohustulase suhtes pankroti väljakuulutamine. Uute asjaolude ilmnmisel, mis mõjutavad maksuvõla ajatamise lubamist või ajatatud maksvõla ajakava kohast tasumist, on põhjendatud maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtivusaja lõppemine.

Lisaks huvigruppide tagasisidele on analüüs-kontseptsiooni käigus viidud läbi intervjuud kohtunike, võlanõustajate, usaldusisikute ja Maksu- ja Tolliameti esindajatega. Intervjuude käigus esitatud küsimused ja vastuste võrdlus on kajastatud analüüs-kontseptsiooni tabelis nr 7.

Tabel nr 7. Käesoleva punkti temaatikaga seonduvad küsimused ja vastused (p 7)

jrk	Küsimus	KOHTUNIKUD - intervjueritud on kolme kohtuniku, kelle tööpiirkonnad on erinevad (Harju, Pärnu, Tartu)		VÕLANÕUSTAJAD - 3 intervjueritavat (tegevuskohaga Pärnus, Saaremaal, Tartus)		USALDUSISIKUD – 2 (1 neist pankrotihaldur)		Maksu- ja Tolliamet - intervjueritud on kahte MTA töötajat, kes tegelevad maksejõuetusjuhtumitega	
		Seisukoht	Märksed	Seisukoht	Märksed	Seisukoht	Märksed	Seisukoht	Märksed
7	KVM tähtaeg, selle lühendamise	VU huvides on pikem tähtaeg, siis saab rohkem raha kätte. 3 aastase tähtaja peale ei saa panna suuri lootusi. KUI ei ole oluline VU-tele maksmine, siis võib tähtaega lühendada. Praegune tähtaeg on sobiv. Tähtaja lühendamisel hakkavad VUd võlgnikule liiga peale käima. Kohtule muutub ka menetlus intensiivsemaks. Kui oleks asjalik usaldusisik, siis oleks asi parem. KVM tähtaega võiks lühendada ravimatutel haigetel, vanematel puudega lastega, st lootusetutel juhtumitel. 5 a on liiga pikka aeg, lühike menetlus motiveeriks rohkem.	Kohtunikel on erinevad seisukohad	KUI menetlus on mõistlik, siis ei ole 3 a sugugi lühike aeg. Osadel isikutel käitumismuster ei muutu. Võib seda aega näha ajana, mil isik saab harjutada uusi tarbimis-mustreid, tegema midagi teisiti.		Tähtaja lühendamisel maksed VUtele väheneksid, võitlus läheks lõpus suuremaks. Võlgnikud, kes ei vabane, ei rõõmusta, sest tekivad täitemenetlused ja VU-te ning täiturite surve.		EMTA nõue aegub 5 a, mistõttu on EMTA arvates 5 a piisav aeg. Kolm aastat ei ole piisav aeg, sest ei saa tegelikku ülevaadet võlgniku tegevusest. Asjaolude väljaselgitamine võtab liiga palju aega.	Kolme aasta peale lühendamine ei too kaasa täiendava t töökoormust.

7.2.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

Käesolevas osas tuuakse välja eelnevalt väljatoodud kehtiva õiguse sätetega seonduv Riigikohtu praktika ja kohtulahendite annotatsioonid.

7.2.4.2.4.1. Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus

Kehtiv õigus	Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	Annotatsioonid
PankrS § 175 lg 2	30.10.2019	2-11-24696/82	<p>Üldjuhul on pankrotivõlgnik kohustustest vabastamise menetluse ajal kohustatud töötama täistööajaga, kuid tulutoova tegevuse mõistlikkuse hindamisel tuleb arvestada konkreetse juhtumi asjaoludega. Nii võib täistööajaga töötamise kohustuse välistada nt perekondlike kohustuste täitmine (laste kasvatamine, abi vajavate perekonnaliikmete hooldamine) või seadusest tulenevad piirangud, mis takistavad võlgnikul töötada täistööajaga. (p 18)</p> <p>Kui võlgnikul on mõistlik töö olemas, ei pruugi paremini tasustatava töökoha otsimine võlgniku elukorraldust, võimeid jms asjaolusid arvestades siiski olla mõistlik ja võlgnikule jõukohane. Mõistlikkuse hindamisel tuleb seejuures VÕS § 7 lg 1 järgi arvestada seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks. Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk ei ole võlgnikku karistada ega sundida teda seadma enda jaoks ebarealistlikke eesmärgi. Samas võib võlgniku kohustuste rikkumiseks pidada seda, kui võlgnik oma sissetulekuid põhjendamatult vähendab või neid varjab. Olenevalt asjaoludest võib mõistlikult tulutoova tegevusega tegelemise kohustus siiski tähendada ka seda, et võlgnik peab leidma uue töökoha. (p 19)</p> <p>Võlgniku kohustuste süüliseks rikkumiseks ei saa pidada seda, et võlgnik õppis eriala, millel tal hiljem ei õnnestunud tööle asuda, kui ta asus õppima heas usus ja lootuses saada tasuvamat tööd. (p 20)</p> <p>Olukorras, kus võlgnik on füüsiline isik, kes on samal ajal ise määratud ka usaldusisikuks, peab kohus võlgnikule selgitama võlgniku kohustustest vabastamise menetluse olemust ja võlgniku kohustusi. Ei ole piisav, kui kohustustest vabastamise menetluse algatamise määruses on üldiselt märgitud usaldusisiku kohustused. Füüsilisest isikust võlgnik (eriti kui tal ei ole õigusteadmistega esindajat) ei pruugi standardvormis koostatud kohtumääruse sisu piisavalt mõista. Seepärast peaks kohus olukorras, kus võlgnik on füüsiline isik, kelle kohus kavatseb määrata ka usaldusisikuks (PankrS § 172 lg 6), võlgnikule juba menetluse alguses, aga vajaduse korral ka menetluse vältel (näiteks ärakuulamisel või ka kohtuistungil) tema kohustusi selgitama. (p 27)</p>
PankrS § 173 lg 2, § 175 lg 1-5	02.11.2016	3-2-1-31-16	<p>Ka hagita menetluses peab menetlusosaline tõendi esitamisel TsMS § 236 lg 3 esimese lause ja TsMS § 477 lg 1 järgi põhjendama, milliseid asjaolusid soovib ta konkreetse dokumendiga tõendada. (p 13)</p> <p>PankrS § 173 lg 2 mõttes annab võlgniku võlgadest vabastamise menetluse lõpetamiseks alust tulude ja vara varjamine. Mitte igasugune võõra raha laekumine võlgniku kontole,</p>

			<p>mida võlgnik ei ole määratlenud oma vara või tuluna, ei tähenda iseenesest, et võlgnik on oma vara või tulused varjanud PankrS § 173 lg 2 mõttes. Varjamisega on tegemist juhul, kui võlgnik sai ise aru, et vaidlusalust vara või tulu tuleb kasutada võlausaldajate huvides. Kuna vara varjata saab põhimõtteliselt ainult tahtlikult, siis on varjamise puhul tegemist tahtliku kohustuse rikkumisega (võlaõigusseaduse § 104 lg 5). Kui kohus tuvastab, et PankrS § 173 lg 2 mõttes on võlgnik oma tulused ning vara varjanud, siis on ühtlasi kohus ka tuvastanud, et võlgnik on kohustusi rikkunud süüliselt PankrS § 175 lg 2 p 2 järgi. (p 15)</p> <p>Kui kohus on tuvastanud võlgniku kontole tehtud ülekanded, mida võlgnik ei ole määratlenud oma tulu või varana, tuleks kohtul esmalt nõuda võlgnikult lisaselgitusi ja -teavet selle kohta, miks ei pea võlgnik kontole laekunud raha enda varaks. Võlgnikul tuleb tõendada, et tegemist ei ole temale kuuluva rahaga või miks ei kuulu see võlausaldajatele väljamaksmisele. (p 16)</p> <p>PankrS § 172 lg 6 järgi võib võlgniku usaldusisikuks määrata vaid mõjuva põhjuse esinemisel. Usaldusisiku roll võlgniku kohustustest vabastamise menetluses on tagada võlausaldajate huvide kaitsmine, et olukorras, kus võlausaldajate nõuded pankotimenetluses on jäänud rahuldamata, saaksid nad kohustustest vabastamise menetluse käigus võlgniku tegevusest maksimaalset kasu. Kui kohus määrab võlgniku enda usaldusisikuks, peab kohus olema veendunud, et võlgnik suudab usaldusisiku kohustusi ise täita. Kui kohus on võlgniku usaldusisikuks siiski määranud, on kohtul PankrS § 172 lg 6 teise lause järgi ka kohustus kontrollida, kas võlgnik täidab usaldusisiku kohustusi. Eelviidatud kohustuse raames tuleb kohtul eelkõige kontrollida, kas võlgnik täidab ja saab nõuetekohaselt hakkama PankrS §-s 172 sätestatud kohustuste täitmiseiga. (p 18)</p> <p>PankrS § 175 lg 4 alusel võlgnikku kohustustest vabastamast keeldumiseks peab kohus ka selgitama, millise teabe vande all andmata jätmise või tähtjaks andmata jätmise tõttu kohus menetluse lõpetab. (p 19)</p>
PankrS § 175 lg 1-2	05.10.2016	3-2-1-90-16	<p>Võlgnik/usaldusisik peab võlgniku sissetuleku näitamisel lähtuma Eesti kehtivast töötasu alammäärast, milleks on TMS § 132 mõttes Vabariigi Valitsuse määrusega „Töötasu alammäär kehtestamine“ ettenähtud töötasu alammäär. (p 12)</p> <p>Kohustustest vabastamise menetluse üheks eesmärgiks on võimaldada uus majanduslik algus eriti raskes majanduslikus seisus võlgnikule, kes annab endast parima võlausaldajate nõuete rahuldamiseks (vt ka nt RKTkm nr 3-2-1-46-13, p 11). Selle eesmärgiga ei oleks kooskõlas lubada võlgnikul vabaneda oma kohustustest ainuüksi seetõttu, et ta on asunud elama ja töötama välisriiki. (p 12)</p> <p>Võimalus vabaneda oma kohustustest ei ole pankrotiseaduses ettenähtud korras eelduslikult iga võlgniku õigus. PankrS § 175 lg-d 2 ja 4 sätestavad absoluutsed keeldumisalused, mille puhul on võlgniku kohustustest vabastamine välistatud (RKTkm nr 3-2-1-49-16, p 15). (p 13)</p>
PankrS § 175 lg 2-4	20.06.2016	3-2-1-49-16	<p>Võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras (võlgadest vabastamise menetluse eesmärk) ei ole eelduslikult iga võlgniku õigus ning seadus (PankrS § 175 lg-d 2 ja 4) sätestab absoluutsed keeldumisalused, mille puhul on võlgniku kohustustest vabastamine välistatud. Võlgnik kohustustest vabastamise menetluse võimaluse minetanud, kui ta rikub tahtlikult PankrS § 173 lg-s 2 sätestatud kohustust. (p 15)</p> <p>Maakohus on PankrS § 175 lg-st 3 tuleneva ärakuulamise nõude võlgniku suhtes täitnud, kui võlgnik sai esitada andmed oma seotuse kohta maakohu määruses nimetatud äriühingutega vastuses kohtule, samuti ka juba taotlustes kohustustest vabastamiseks. Tegemist on võlgniku sissetulekut ja vara mõjutavate andmetega. Kohus ei pea sellisel juhul küsima võlgnikult tema seotuse kohta konkreetselt ühe või teise äriühinguga. Kui võlgnik leiab, et maakohus on jätnud teda mingite andmete osas ära kuulamata, on tal võimalus esitada need andmed määruskaebuses ringkonnakohtule. (p 16)</p>
PankrS § 175 lg 2-5	04.05.2016	3-2-1-19-16	<p>Kolme aasta jooksul võlausaldaja nõude rahuldamist üksnes 0,3% ulatuses ei saa pidada PankrS § 175 lg 11 tähenduses nõude täitmiseks arvestatavas ulatuses, vaid see on marginaalne summa. Kui nõude täitmine arvestatavas ulatuses kui PankrS § 175 lg 11 rakendamise obligatoorne eeldus puudub, ei ole võlgniku kohustustest vabastamise taotluse lahendamise seisukohast tähtsust sellel, kas võlgnik on täitnud oma kohustusi menetluse jooksul nõuetekohaselt. Samuti puudub vajadus tuvastada seda, kas esinevad PankrS § 175 lg-te 2 ja 4 järgsed võlgadest vabastamisest keeldumise absoluutsed alused. (p 13)</p> <p>PankrS § 175 lg 5 rakendamisel peab kohus tuvastama, et võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos või on rikkunud süüliselt PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve või keeldunud kohtu määratud tähtjaks vande all oma kohustuste täitmise kohta teabe andmisest (PankrS § 175 lg 2 p-d 1 ja 2 ning lg 4). (p 14)</p> <p>Võla tasumise vähest perspektiivi kui menetluse lõpetamise alust seadus ette ei näe. PankrS § 2 teise lause kohaselt on võlgniku kohustustest vabastamise menetluse eesmärk anda neile võlgnikule, kelle majanduslik olukord on eriti raske, võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras ja saada nii lõpptulemusena väljajaade uueks majanduslikuks alguseks ning normaalseks sotsiaalseks eluks. Kui võlgniku käitumises ei ole PankrS § 175 lg 2 p-des 1 ja 2 ning lg-s 4 silmas peetud raskelt süüliste käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgnikku kohustustest vabastamise menetluse võimalusest ilma jätta (vt nt RKTkm nr 3-2-1-46-13, p 11; RKTkm nr 3-2-1-121-11, p 12). (p 14)</p>
PankrS § 175 lg 2, § 176 lg 2	23.09.2015	3-2-1-92-15	<p>Võlgniku vangistus ei välista kohtul keelduda tema kohustustest vabastamisest PankrS § 175 lg 2 alusel (vt ka Riigikohtu 27. veebruari 2013. a määrus tsiviiliasjas nr 3-2-1-1-13, p 11). Oeldu on asjakohane, kui kohustustest vabastamise menetluse algatamine, menetluse läbiviimine ja kohustustest vabastamine aitavad kaasa ja tagavad kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamisele.</p>

			<p>Võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel tuleb arvestada PankrS § 2 teises lauses sätestatud eesmärki anda füüsilisele isikule võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras. (p 9)</p> <p>Pankrotimenetluse eesmärgiga ei ole kooskõlas algatada võlgniku kohustustest vabastamise menetlus üksnes selleks, et pikaaegses vangistuses olev võlgnik saaks vabaneda oma kohustusest hüvitada kriminaalkohtumenetluse kulud enne nõude aegumist karistuse kandmise ajal. Kuna PankrS ei näe ette kohtu kohustust võtta kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel arvesse vanglakaristust kandva võlgniku võimalikku ennetähtaegset vabanemist, ei saa kohus selle oletusliku võimalusega arvestada. (p 10)</p>
PankrS § 175 lg 1	05.06.2013	3-2-1-60-13	<p>Võlgadest vabastamise menetlus näeb kohustustest vabastamise võimaluse ette neile, kelle majanduslik olukord on eriti raske, ja peaks lõpptulemusena võimaldama võlgnikule uue majandusliku alguse, andma talle uue võimaluse normaalseks majanduslikuks ja sotsiaalseks eluks. Kui võlgniku käitumises ei ole raskelt süülise käitumise tunnuseid, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta (vt Riigikohtu 14. novembri 2011. a määrus tsiviilasjas nr 3-2-1-121-11, p 12).</p> <p>Juhud, mil võlgniku raske süüline käitumine annab kohtule aluse kaaluda, kas võlgniku kohustustest vabastamise menetlus algatada või mitte, on loetletud PankrS § 171 lg 2 p-des 1–5.</p> <p>PankrS § 171 lg 2 p 1 kohaldub juhul, kui võlgnik on süüdi mõistetud maksualases kuriteos. Nimetatud sätte järgi on süüdi mõistetud isikuks nii isik, kelle kohta on karistusregistris kanne tema karistatuse kohta, kui ka isik, kelle kohta on sellekohased andmed registrist kustutatud ja üle kantud arhiivi. (p 10)</p>
PankrS § 175 lg 2, § 176 lg 2	27.02.2013	3-2-1-1-13	<p>Kuna pankrotimenetluse edukust saab kontrollida pankrotiseaduse sätete alusel, ei saa kohus keelduda võlgniku pankrotiavalduse menetlusse võtmisest TsMS § 371 lg 2 p 2 alusel.</p> <p>PankrS § 169 kohaselt võidakse füüsilisest isikust võlgnik vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustusest. Kui võlgnik soovib pankrotimenetlusega võlgadest vabaneda, võib ta kohustustest vabastamiseks esitada avalduse kohtule ka oma pankrotiavalduses. Võlgnik peab avalduses kinnitama, et ta kohustub täitma PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi. See ei välista võlgniku pankrotiavalduse menetlemist.</p> <p>PankrS §-s 173 nimetatud kohustuse süüline rikkumine annab kohtule õiguse keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast. Pankrotiavalduse menetlusse võtmise otsustamisel ei ole kohtul võimalik teha järeldust selle kohta, kas võlgnik rikub süüliselt oma kohustust tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega.</p> <p>Juhul, kui võlgniku kohustuste aluseks on kahju õigusvastane tahtlik tekitamine, ei ole võlgnikul pankroti väljakuulutamise korral ka kohustustest vabastamise menetlusega võimalik oma eelnimetatud kohustustest vabaneda. Samuti see, et avaldaja viibib vangistuses, ei välista kohtu keeldumist võlgniku kohustustest vabastamisest PankrS § 175 lg 2 alusel.</p>

7.2.4.2.4.2. Võlgade ümberkujundamise menetlus

Kehtiv õigus	Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	Annotatsioonid
VÕVS 39 lg 2	27.03.2019	2-16-4891/80	<p>Võlgnikul on õigus esitada määruskaebus maakohtu määruse peale, millega tühistatakse ümberkujundamiskava ning lõpetatakse võlgniku võlgade ümberkujundamise menetlus. (p 16-17)</p>
	17.06.2015	3-2-1-70-15	<p>Võlgade ümberkujundamise menetluse mõte on olla eelkõige alternatiiviks pankrotimenetlusele ja menetluse üldpõhimõtte kohaselt ei tohiks makseraskustesse sattunud isiku võlausaldajad võlgade ümberkujundamise menetluses sattuda oluliselt halvemasse olukorda võrreldes sellega, milles nad oleksid, kui võlgniku olemasolev vara võõrandataks pankrotimenetluses. Kui kohus põhjendab ümberkujundamiskava kinnitamata jätmist sellega, et võlausaldajaid on ebavõrdselt koheldud, siis peab lahendi põhjendustest olema võimalik aru saada, kui palju saaks üks või teine võlausaldaja pankrotimenetluses rohkem võrreldes sellega, mida ta saab ümberkujundamismenetluses. (p 18)</p> <p>Kui võlgade ümberkujundamise menetluses on määratud nõustaja, kelle ülesandeks on teha kindlaks nõuete rahuldamise võimalikud määrad pankrotimenetluses võrreldes ümberkujundamismenetlusega, siis peab kohus määruses põhjendama, miks ta jõuab nõuete rahuldamise määrade osas teistsugusele tulemusele kui nõustaja. Kui kohus seda ei tee, siis on ta rikkunud põhjendamiskohustust. Põhjendamiskohustuse rikkumine on menetlusõiguse normi oluline rikkumine ja kui see võis mõjutada asja tulemust, tuleb alama astme lahend tühistada. (p 20)</p> <p>Esmalt peab kohus pankrotihinnangu andmisel arvesse võtma seda, kui palju saab hüpoteegiga tagatud nõude võlausaldaja pandieseme müügist, arvestades seda, et kõigepealt rahuldatakse tulemi arvel eespool asuvatel järjekohadel olevate õigustega võlausaldajate nõuded.</p> <p>Lisaks tuleb arvestada ka pankrotimenetluse erisätteid pandiga tagatud nõuete kohta, sealhulgas ka erisusi menetluskulude kandmisel (PankrS § 153 lg 2) ja võimalusi pandiga tagamata nõude osa rahuldamiseks muu pankrotivara arvel (PankrS § 153 lg 4). Arvestada tuleb ka pankrotimenetluse kuludega. VÕVS § 24 lg 4 kolmanda ja neljanda lause järgi</p>

			<p>arvestatakse nõuete rahuldamise määrade võrdlemisel ka füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise võimalust lähtuvalt võlgniku sissetulekust ümberkujundamismenetluse ajal ja see tuleb ära tuua ka ümberkujundamiskava kinnitamise kohta tehtava määruse põhjendavas osas. See tähendab, et võlgnikul tekib üldjuhul kolme kuni seitsme aasta möödumisel vastava avalduse esitamise pankrotimenetluses võimalus võlgadest vabaneda (PankrS § 175 lg-d 1, 11 ja 51). Eelnev tähendab, et kohus peab lisaks sellele, kui palju on võlausaldajal võimalik saada tagatise realiseerimisest, hindama ka seda, kui palju saaks võlausaldaja keskmiselt viie aasta pikkuse perioodi jooksul füüsilisest isikust võlgnikult lisaks, arvestades tema eelduslikku sissetulekut. (p 22)</p> <p>Kohus otsustab kava kinnitamise või kinnitamata jätmise võlgniku ja võlausaldajate huve kaaludes, kusjuures avaldaja kui raskustesse sattunud isiku huvid on üldjuhul võlausaldaja huvidega võrreldes mõnevõrra esiplaanil. Ei ole õige kohtute seisukoht, et olukorras, kus avaldajal on mitu kohustust, millest üks on kinnistusraamatus eespool asuval järjekohal oleva hüpoteegiga tagatud eluasemelaenu maksete tasumise kohustus ja teine äriühingu kohustuse käändamisest tulenev kohustus, ei ole põhjust eelistada eluasemelaenu võlausaldajat. Eeltoodud olukorras on vähemalt üldjuhul põhjendatud võimaldada makseraskustesse sattunud füüsilisele isikule ümberkujundamismenetluse kaudu (eeldusel, et kava kinnitamise muud eeldused on täidetud ja ta suudab kava täita) säilitada eluasemelaenu tagatiseks olev elamu. (p 23)</p> <p>Võlgade ümberkujundamise menetluses on võimalik ümber kujundada ka võlgnikult väljamõistetud riigilõivu nõuet ja kohtutäituri tasunõuet. (p 25)</p> <p>VÕVS § 25 lg 2 järgi täiendava tähtaja määramine ümberkujundamiskava muutmiseks või uue ümberkujundamiskava esitamiseks on kohtu õigus, mitte kohustus. (p 26)</p>
--	--	--	--

7.2.4.2.4.3. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

Töögrupp märgib, et seoses ülemaailmase COVID-19 viiruse leviku tõttu on peatatud enamik riikides tavapärase õigusloome. Töögrupp märgib, et on võimalik, et enne viiruselevikut aluseks olnud põhimõtted ja poliitilised suunad muudetakse peale viirusleviku lõppemist, mistõttu ei pruugi käesolevas analüüs-kontseptsioonis kajastatud andmed olla enam asjakohased. Lisaks, töögrupile teadaolevalt ei ole enamik võrdlusriike alustanud (ega jätka viiruseleviku ajal) Direktiivi kohaldamiseks vajalike protseduuridega siseriiklikult.

7.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

Euroopa Komisjoni tellimisel Leedsi Ülikooli poolt läbiviidud uuringus⁸³⁰ on kajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide maksejõuetusõigust, muuhulgas on väljatoodud kehtiv USA ja Norra seadusandlus, mis hõlmab endas nii ettevõtete ja ettevõtjate kui ka tarbija maksejõuetusõigusega (pankroti/ saneerimise/ võlgade ümberkujundamisega) seotut. Seega sisaldab viidatud uuring analüüs-kontseptsioonis võrdluses olevaid riike: USA, UK, Holland, Saksamaa, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Läti ja Leedu.

Uuringust nähtub, et ideed viia kohustustest vabastamise menetluse läbi maksimaalselt kolme aasta jooksul on tutvustatud juba enne Direktiivi vastuvõtmist. Kolme aastast perioodi on käsitletud 2011 aastal, mil sooviti juba lühendada kohustustest vabastamise perioodi⁸³¹. Ka leiti siis, et kohustustest vabastamine peab toimuma nii automaatselt kui võimalik. Kohustustest vabastamine saab toimuda täielikult kui uue algusena, mis saavutatakse pankrotimenetluse kaudu, või võlgade ümberkujundamise menetluses teatud osas nõuete rahuldamise tulemusena. Alternatiivselt on võimalik kohustustest vabastada teatud protsendi ulatuses nõuete rahuldamise järel või katseaja läbimisel.⁸³²

Pankrotimenetluse kaudu kohustustest vabastamine toimub näidisriikidest UK-s, kus kohustustest vabastatakse automaatselt ühe aasta möödudes. Samas on ka UK-s võimalik kohtul otsustada, et kohustusi tuleb teatud ulatuses täita, kuid maksete tegemise periood ei saa ületada kolme aastat. Hollandi ja Rootsi ei ole sidunud kohustustest vabastamine pankrotiga, vaid läbi võlgade ümberkujundamise. Hollandis on võimalik kohustustest vabaneda kolme aasta möödudes, kuid seda tähtaega on võimalik pikendada kuni viie aastani.⁸³³

⁸³⁰ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf

⁸³¹ Gloser, J; Wymenga, P; Bezegova, E; Besseling, C. ECORYS Nederland BV, Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs Final report. Rotterdam, 31.10.2014

⁸³² McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016, lk 290

⁸³³ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016, lk 291

USA ja Norra tagavad mõlemad menetlusi, mille tulemusel võidakse jõuda kohustustest vabastamiseni. Norras ei ole ainuüksi varade likvideerimise korral ettenähtud kohustustest vabastamist, samas kui USA-s on automaat kohustustest vabastamine 7. peatüki alusel ning kus kohustustest vabastamine toimub nelja kuu möödudes alates võlgniku pankrotiavalduse esitamisest.⁸³⁴

Kohustustest vabastamist on võimalik saavutada ka võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu, seda näiteks ka Taanis, Soomes, Saksamaal, Leedus, Lätis, Hollandis ja UK-s. Rootsisis viib võlgade ümberkujundamise menetlust läbi *Kronofogden*, ning on lubatud ettevõtjale kindlatel tingimustel. Kuid suurimad erisused on kohustustest vabastamise menetluse perioodis. Näiteks Hollandis võib kohustustest vabastamine toimuda kolme aasta jooksul. Saksamaal on kohustustest vabastamise menetluse periood kolm aastat, kui võlgnik täidab selle ajal jooksul 35% kohustustest ja maksab menetluse kulud – samad eeldused kehtivad mitmetes Euroopa Liidu liikmesriikides. Vastasel juhul peab saksa ettevõtja loovutama oma tulud kuue aasta jooksul, peale mida võidakse ta kohustustest vabastada. Lubatud on esitada avaldus varasemalt kohustustest vabastamiseks, viie aasta möödudes, kuid sellisel juhul peab olema võlgnik tasunud menetluskulud. Lätis võib võlgade ümberkujundamise menetlus kesta üks kuni kolm aastat, sõltuvalt asjaoludest (peamiselt täitmata kohustuste protsendist).⁸³⁵ Leedus, mil kohustustest vabastamine võib toimuda kolme aasta jooksul, võidakse seda pikendada viiele aastale. Norras saab võlgnik kohustustest vabaneda vabatahtliku või kohustusliku võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu pankrotiseaduse alusel või piiratud juhtudel võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu füüsilistele isikutele võlgade ümberkujundamise seaduse 1992 alusel. USA-s on võimalik kohustustest vabaneda ka võlgade ümberkujundamise kaudu pankrotiseaduse 11. ja 13. peatüki alusel (13. peatüki alusel toimuv vabastus toimub läbi maksekava, mille pikkus sõltub sissetulekust ja kestab kolm kuni viis aastat). Alljärgnevast tabelist nr 8 nähtub ülevaade, millistes riikides on ettevõtjal võimalik kohustustest vabaneda kolme aasta jooksul pankrotimenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu.⁸³⁶

Tabel nr 8. Vabastus kolme aasta jooksul

	DE	FI	LT	LV	NL	SI	UK	US	NO
Pankrotimenetlus	x	o	x	o	x	o	-	-	x
Võlgade ümberkujundamise menetlus	o	o	o	o	-	o	o	o	o

- = jah, kolme aasta jooksul

x = sätted puuduvad

o = vabastus võimalik, kuid mitte maksimaalselt kolme aasta jooksul

Enamik liikmesriikides on võimalik, et ettevõtja vabastatakse tema kohustustest. Samas on erisusi selle perioodis:

- Kohustustest vabastamine ei garanteeritud kolme aasta jooksul (kuues liikmesriigis).
- Kohustustest vabastamine on võimalik, kuid ei ole alati automaatne. Mõnes liikmesriigis tuleb võlgnikul esitada selleks avaldus.
- Kohustustest vabastamine ei taga puhast lehte – võidakse sätestada täiendavaid tingimusi, mida võlgnik peab täita/ pikendada maksetähtaegu või täiendavaid nõudeid.
- Mõnedes liikmesriikides tuleb võlausaldajatele tasuta teatud protsent kohustusi tagasi, et pääseda kohustustest vabastamise menetlusse.
- Kohustustest vabastamine on lubatud vaid pankrotimenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse kaudu, mitte mõlemas.
- Kõigis liikmesriikides ei anta võlgnikule kolmandat võimalust ehk nad ei luba kohustustest vabastamine, kui võlgnik on juba ühel korral kohustustest vabastatud (nt 10 aasta jooksul).
- Võlad, mida arvatakse välja kohustustest hulgast, millest ei vabastata, liikmesriigiti erinevad.⁸³⁷

Analüüsis leiti, et võlgnikule mitmekordse võimaluse andmise piiramine kohustustest vabastamiseks võib olla õigustatud võlausaldajate huvide kaitseks, kuna vastupidisel juhul võidakse luua moraalne oht,

⁸³⁴ *Ibid*, lk-d 291-292

⁸³⁵ *Ibid*, lk 292

⁸³⁶ *Ibid*, lk-d 293-294

⁸³⁷ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016, lk-d 301-302

kuid see võib mõjutada ka krediidi saadavust, kuna võlausaldajad näevad seda negatiivse riskifaktorina. Samas ei tohiks kohustustest vabastamise võimalus puududa või olla ajaliselt väga pikk – üle viie aastast perioodi peetakse võlgniku jaoks jätkusuutmatuks. Ühtlasi on pikk periood vastuolus Euroopa komisjoni ettepanekutega uue alguse võimaldamiseks. Parimad menetlused on need, mis võimaldavad kohustustest vabaneda kolme aasta jooksul ilma täiendavate menetlustoimingute tegemiseta. Samas on põhjendatud, et iga vabastus on tagasipööratav, kui on selge, et võlgnik on käitunud võlausaldajaid kahjustavalt. Selline võimalus on tagatud UK süsteemis.⁸³⁸

Füüsilise isiku, nn lihtsamates menetlustes, on riike, kus menetlus ja kohustustest vabastamine toimub automaatselt, ilma täiendavate avalduste esitamiseta, kindlal ettemääratud kuupäeval.⁸³⁹ Tuleb märkida, et kõigis riikides ei ole kohustustest vabastamine garanteeritud. Nt Iirimaa on võimalik esitada vabastusele vastuväide, mistõttu on võimalik, et kohustustest vabastamise periood pikeneb kaheksa aastani. Paljudes riikides on füüsiliselt isikust võlgnikule (tarbijale) võimalik kohustustest vabaneda läbi võlgade ümberkujundamise menetluse, mis sisaldab ka tagasimakseid, koos võimalike tingimustega, nt otsida tööd, mitte varjata sissetulekuid. Paljudel juhtudel on sellised kavad kinnitatud võlausaldajate, halduri või kohtu poolt. Sellistel puhkudel on kava täitmise ajaks määratud kuni kümme aastat (s.o maksimum näiteks **Soomes**), kaheksa aastat Prantsusmaal, seitse aastat Austrias ja Ungaris, viis aastat Belgias, Küprosel, kolm aastat Tšehhis, Taanis ja **Lätis**. Osades riikides ei ole tarbijale kohustustest vabastus üldse võimalik, nt Maltal, Bulgaarias ja Horvaatias, kuigi viimsed kaks olid uuringu tegemise ajal alustanud vastava seaduse loomega.⁸⁴⁰

Tabel nr 9. Füüsilise isiku (tarbija) kohustustest vabastamine⁸⁴¹

Riik	Kohustustest vabastamise ajakava	Kohustustest vabastamine sõltub vara müügist või tagasimaksekavast	Müügist välistatav vara	Vabastusest välistatud võlad	Automaatne vabastus (ilma täiendava avalduseta)	Täiendavad nõuded uueks alguseks
Taani	VÜK: viis aastat ja algab peale võlgade ümberkujundamise lahend tehtud (va kui kohus määrab hilisema kuupäeva). Kohustusi vähendatakse tagasimakstava summani. Kohalduv nõuetele, mis on tekkinud enne kohtuotsust.	VÜK: Võlausaldajatele makstakse sissetulekust maksekava alusel. Ümberkujundamist võidakse viivitada kuni varad on realiseeritud või kulud vähendatud (nt elukohavahetus). Kohustustest vabastatakse kohtulahendiga.	Vara (va kinnisvara), mis on vajalik võlgnikule ja ta perele tagasihoidliku elustiili ja kodu hoidmiseks.	VÜK: tagatud kuludest	VÜK: kohtulahend on lõplik	Ei
Soome	Tavaliselt kolm aastat, aga kui võlgnik vabastatakse kohustustest, siis viis aastat. Kui võlgnik jääb elama oma majja, siis võib periood olla pikem kui viis aastat. Periood ei või olla pikem kui kümme aastat.	VÜK: varad likvideeritakse, va hädavajalik vara. Võlgniku elukohta ei realiseerita, kui mõistliku alternatiivi ei ole või rahuldumist saavate nõuete proportsioon ei ole olulisel määral suurem.	Võlgniku elukoht (va kui võlgasid ei saa maksta kümne aasta jooksul), mööbel, furniture, võlgniku ja pere isikuga seotud vara, töötamise vajalikud seadmed.	Elatis; tagatud kohustused, kui tagatisvara ei realiseerita.	Toimub automaatselt kava täitmise järel, kuid säilib kahe aastane aken, mille jooksul on võlausaldajal võimalik pöörduda kohtusse, kui majanduslik olukord paraneb.	Võlgade ümberkujundamise menetluse kohta kustutatakse kanne registrist, kui tagasimaksete kava on täidetud.
Saksamaa	Maksejõuetusmenetluse algatamisest kuue aasta jooksul, eeldusel, et osa sissetulekust on loovutatud haldurile. Perioodi lühendatakse kolmele aastale, kui võlgnik tasub 35% kohustustest + menetluskulud.	Sõltub vara müügist.	Osa varast on välistatud ja mittearestitav sissetulek.	Tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise nõuded, elatis, maksukohustused, mis on määratud kriminaalasjas, võlgniku trahvid, intressivabast laenust tulenevad kohustused, mis võetud menetluskulude kandmiseks.	Nõuab kohtulahendit.	Ei
Läti	Kuni 3,5 aastat alates avalduse esitamisest. Esimene vara müüakse kuue kuu jooksul, seejärel kinnitatakse tagasimaksete kava. Ajaraam sõltub tagastamata jääva kohustuste protsendist, mida täidetakse spetsiifilise aja jooksul. Maksimum periood kolm aastat.	Sõltub mõlemast – vara müügil järgneb tagasimaksete kava kui vaja.	Vajalik vara sissetuleku saamiseks. Kui võlgnikule kuulub pandivara, siis seda ei müüda, kui võlgnik saavutab pandipidajaga kokkuleppe, millega ei kahjustata samal ajal teiste võlausaldajate huve.	Kõik kohustused on tagasimaksekavas hõlmatud, sealhulgas need, mis on tekkinud menetluse ajal. Haldur koostab võla nimekirja.	Ei ole automaatne. Kohus otsustab kohtuistungil.	Ei. Informatsioon on avalikus registris kümme aastat. Individuaalsed krediidiregistrid võivad infot kauem hoida.

⁸³⁸ *Ibid*, lk 302

⁸³⁹ *Ibid*, lk 359

⁸⁴⁰ *Ibid*, lk 360

⁸⁴¹ *Ibid*, lk-d 367-379

Leedu	Viis aastat alates tagasimaksekava algusest.	Tagasimakse kava kinnitatakse võlausaldajate või kohtu poolt. Võib sisaldada vara müüki.	Töö tegemiseks vajalik vara, mis peab olema selgelt väljatoodud tagasimaksekavas. Kavas peab märkima sissetuleku, mis on vajalik võlgniku ja ta pere nõuete rahuldamiseks.	Surma/ vigastuse tekitamisest tulenevad kahjud, elatis, kriminaalasjades määratud trahvid või menetluskulud.	Sõltub pankrotihalduri poolt tagasimaksekava täitmise kohta esitatavast kinnitusest ning mis kinnitatakse kohtu poolt.	Puuduvad
Holland	PM: Täitmata kohustustest ei vabastata, mida on võimalik sisse nõuda peale menetluse lõppu. Kohustustest vabastus on võimalik vaid siis, kui võlausaldaja ja kohus selle kinnitavad. VÜM: Kohustustest vabastus saab toimuda menetluse lõppedes, mis üldiselt kestab kuni kolm aastat alates menetluse algatamisest.	PM: ei vabastata Kokkulepe võlausaldajatega: kohustustest vabastamine sõltub kokkuleppest võlausaldajatega ja kohus selle kinnitab. VÜM: vara müük toimub enne lõpetamist (sh vara, mis on omandatud menetluse ajal). Kohustustest vabastus toimub peale lõppu.	VÜM: vara, mis võlgnik omandab ja on kokkulepe, et ta võib selle endale jätta; mõistlikud majapidamistarbed; vahendid igapäevaks eluks.	VÜM: tagatud võlausaldajad võivad oma õigusi realiseerida, va õppelaenu; kuriteo tagajärjel määratud kohustused (trahvid, hüvitised, maksed kannatanutele); hüpoteegiga tagatud eluasemelaenu.	Ei ole automaatne: eeldab kohtu kinnitust (menetluse lõppedes).	Riik peab krediitkõlblikuse registrit. Võlgnik on kohustatud teavitama eduka võlgade ümberkujundamise menetluse lõppemisest. Kanne kehtib viis aastat.
Norra	Võlgade ümberkujundamine pankrotiseaduse alusel (vabatahtlik või kohustuslik): sõltuvalt kokkuleppest võlausaldajatest. Ajaline liimit või juhised puuduvad. Võlgade ümberkujundamine võlgade ümberkujundamise seaduse alusel (ainult füüsilistele isikutele): viis aastat või pikem periood kuni kümme aastat kui kohus nii otsustab. PM: Tarbija vastutab tavaliselt kohustuste eest, mida ei ole makstud dividendimaksuga.	Võlgade ümberkujundamine pankrotiseaduse alusel (kohustuslik) võib tähendada osalist võlgade vähendamist, tähtaja pikendamist või likvideerimist koos või ilma võlga vähendamiseta. Vabatahtlikul juhul võib sõlmida muid kokkuleppeid. Võlgade ümberkujundamine võlgade ümberkujundamise seaduse alusel (ainult füüsilistele isikutele): vara müük kohustuslik ja võlgade ümberkujundamine võib olla osaline või täielik. PM: kogu vara müüakse.	Kõik menetlused: riided ja isiklikud esemed; vara, mis on vajalik töötegemiseks või õppimiseks.	Elatis ja maksunõuded, mis on tekkinud peale menetluse algust (füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise menetluses). Kriminaalmenetluses määratud trahvid ja kohustused. Tagatud kohustused niivõrd kui tagatis katab võlad. Võlgade ümberkujundamise seaduse alusel võib võlgnik säilitada elukoha, kui väärtus on mõistlik ja kaaludes võlgniku ja pere positsiooni.	VÜM: Tavaliselt vabastatakse kohustustest kohtiistungil ja uut avaldust esitama ei pea, kui kava on täidetud. Vabastus tühistatakse kui kava ei täideta. PM: Kohustustest tavaliselt ei vabastata, kuid kohustuslik kokkulepe võlausaldajatega on võimalik.	Märkus kehtib neli aastat. Pankroti kohta viis aastat.
Rootsi	PM: ei vabastata kohustustest VÜM FI-le: viieaastane kava kohustustest vabastamiseks, võidakse pikendada seitsmele aastale.	PM: vara müüakse VÜM: tagasimaksekava	Kodu ei ole välistatud. KFM otsustab, mis vara müüakse.	Elatis, eesõigusnõuded, nõuded mida ei ole kvantifitseeritud (nt õppelaen, kahjunõuded).	Automaatne KFM-i otsuse alusel, kuid võidakse tühistada ja ümber vaadata, nt võlausaldaja avalduse alusel. Periood võidakse pikendada seitse aastat.	Registrikannet muudetakse peale menetluse lõppemist, kava täitmist.
UK	PM: üks aasta IVA: sõltuvalt kokkuleppest võlausaldajatega DRO: tavaliselt üks aasta otsusest Kohtu poolt kinnitatud kokkulepe: kohtuotsuses märgitud kohustustest vabanemine selles määratud ajal VÜM: sõltuvalt kavast	PM: vabastus automaatne, müüakse vara. IVA: sõltub kokkulepetest, võib sisaldada tagasimakseid ja vabastust. Kohtu poolt kinnitatud kokkulepe: tagasimaksekava on tavaline. Varade müük haruldane. VÜM: tagasimaksekava on, vara müük tavaliselt mitte.	PM: tööriistad, raamatud, sõidukid ja teised seadmed, mis on vajalikud tööks, majandus- või kutsetegevuses. Võlgniku ja ta pere riided, voodi, majapidamisasjad; usaldusalune vara. Pensionifond: kehtiva õiguse alusel ei ole teada. Teised menetlused: Vara ei müüda	Kriminaaltrahvid, elatis või toetus lapsele; kriminaalmenetluses konfiskeeritud vara; sotsiaalfondist laenude tagasimaksmise kohustus; kahju hüvitamise nõuded; õppelaen. Vabastus ei kehti eluaseme või muu kinnisvaraga seotud tagatud nõuetele.	PM: otsus ei ole vajalik Teised menetlused: toimub automaatselt ja kohtu lahendit või muud menetlust ei ole vajalik.	Puuduvad

USA	Chapter 7: 60 päeva peale võlausaldajate koosoleku kuupäeva, kui ei ole esitatud vastuväidet või kaebust tühistamiseks.	Chapter 7: vara tuleb loovutada, kuid vabastus ei sõltu vara müügist.	Chapter 7: osariigi õigus sisaldab välistusi (osad välistavad eluaseme, erinevates osariikides erinevad töötasu määrad). Riiklikes välistustes (kui nende osariik ei ole loobunud) täpsustatakse: elamukinnisvara ja mootorsõiduki maksuvaba väärtused, majapidamistarbed kuni teatud piirini, tähtajatu elukindlustuslepingud, kahjutasud, vanaduspensionifondid kuni 1,2 miljoni dollarini.	Pandipidajad saavad oma õigusi kasutada, kuid võlgnikul on võimalus lunastada või loovutada või kinnitada. Pikk nimekiri kohustustest, mis on välistatud vabastusest.	Chapter 7: Vastuväite puudumisel automaatne Chapter 13: kohtud annavad heakskiidu plaani täitmise kinnitamise järel.	Müümata jäänud vara aitab isikul uuesti alustada.
	Chapter 13: kolm või viis aastat peale kava kinnitamise otsust.	Chapter 13: vabastus sõltub kava täitmisest.				

VÜK = Võlgade ümberkujundamine

PM = pankrotimenetlus

IVA = Individuaalne vabatahtlik kokkulepe

DRO = Võlgade vähendamise korraldus

7.2.6. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRALi *Legislative Guide* ei hõlma endas füüsilist isikut kui tarbijat. Samas on seal arvesse võetud füüsilist isikut ettevõtjat ning leitud, et isik, kes on majanduslikult ebaõnnestunud ühes ettevõtmises, võib olla õppinud sellest kogemisest ning mõned uuringud näitavad, et sellised isikud on sageli väga edukad järgmistes ettevõtmistes. Neil põhjustel on oluline, et maksejõuetusrežiim ei pööra liigselt tähelepanu ebaõnnestumise administreerimisse, vaid ka võimaldaks võlgnikule uut algust, nõ puhaast lehte, ning teha täiendavaid samme ebaõnnestunud majandustegevusega kaasnevate stigmade vähendamiseks. Lisaks sellele, et maksejõuetusõiguses ei peaks sätestama liigseid tingimusi ja piiranguid kohustustest vabastamiseks, tuleks ka krediidasutustel ja ühiskonnal üldiselt muuta arusaama ettevõtluses ebaõnnestumisest ning asuda raskustes isikut abistama ja toetama. Maksejõuetusrežiim peaks kaitsma samal ajal ka avalikkust ja ettevõtluskeskkonda pahatahtlike võlgnike eest.⁸⁴²

Seadusega võidakse näha ette piiranguid võlgnikele, kes on tegutsenud/ tegutseb ebaausalt või hooletult või kriminaalselt. Kui maksejõuetusõiguse peamine eesmärk on lahendada majanduslikud raskused ja võimaldada uus algus julgustamiseks ettevõtlusega tegelemiseks ja riskide võtmiseks tulevikus, siis ausalt ja koostööd tegeva võlgniku võib kohustustest vabastada. Lähenemine, mis seab võlgnikule olulisi piiranguid ja annab võlgnikule võimaluse kohustusest vabaneda alles peale pikka perioodi ja mitmete kohustuste täitmist, karistab pigem kui rehabiliteerib võlgnikku.⁸⁴³

Teatavate laiade tingimuste kehtestamine, nagu näiteks keelata võlgniku ettevõtlusega tegelemast (ärikeeld), võib mõjuda kui karistus ja võib olla vastuolus eesmärgiga pakkuda isikule uus algus. Veel konkreetsemad tingimused, nagu piirata võlgnik õigust tegutseda juhatuse liikmena, direktorina, võivad olla kohasemad, eriti kui võlgnik muutus maksejõuetuks juhatuse liikmena tegutsemise tõttu. Kui seaduses seatakse tingimused ja piirangud kohustusest vabastamiseks, on soovitatav, et need oleks minimaalsed. Läbipaistvuse ja etteaimatavuse tagamiseks tuleks võimalikult paljudest võlaliikidest.⁸⁴⁴

Kus õigussüsteem tunnistab nii tarbija kui ettevõtlusvõlga, ei pruugi olla võimalik kehtestada reegleid ettevõtlusest tekkinud kohustuste osas, mis erineks tarbija võlgnevuste puhul kohalduvatest reeglitest.⁸⁴⁵

Tagamaks, et võlgnikku saadaks menetluses edu, saab maksejõuetusõigus pakkuda kohustustest vabastamist või nende ümberkujundamist. Antud lähenemine toetab majandusliku kindluse saavutamise eesmärki läbi kohustustest vabastamise või nende ümberkujundamise kinnitatud kava alusel. Oluline on, et kava oleks siduv ka nende suhtes, kes ei hääletanud selle poolt või ei võtnud menetlusest osa. See annab kindluse ka teistele krediidiandjatele ja investoritele, et nad ei osale

⁸⁴² United Nations Commission on International Trade Law. *Legislative Guide of Insolvency Law*. New York, 2005, lk 281 p 1

⁸⁴³ United Nations Commission on International Trade Law. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York, 2005, lk 283 p 9

⁸⁴⁴ *Ibid*, lk 283 p 10

⁸⁴⁵ *Ibid*, lk 284 p 12

ettenägematus likvideerimises või peavad konkureerima varjatud või avalikustamata nõuetega. Kohustustest vabastamine võib muutuda kehtivaks kui kava kinnitatakse või kui see on täidetud. Kui kava ei suudeta täita, lõpetatakse menetlus.⁸⁴⁶

UNCITRAL on leidnud, et kohustustest vabastamise eesmärk peaks olema⁸⁴⁷:

- (a) vabastada füüsilisest isikust võlgnik lõplikult kohustustest, pakkudes võlgnikule uut algust;
- (b) kehtestada tingimused, mille korral võlgnik kohustustest vabastamine toimub, ja nende tingimuste täitmise kord.

ning sätted peaksid sisaldama järgmist (füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine):

194. Kui füüsilisest isikust võlgnik kvalifitseerub maksejõuetusmenetlusse, tuleb selles käsitleda tema menetluse-eelsetest võlgadest vabastamist. Seadus võib täpsustada, et kohustustest ei vabastata enne teatud perioodi möödumist. Viidatud perioodi jooksul eeldatakse võlgniku poolset koostööd menetluse läbiviimisel. Perioodi lõppedes võidakse võlgnik kohustustest vabastada, kui ta ei ole käitunud pahauskselt ja on teinud koostööd pankrotimenetluse läbiviimisel ning täitnud muid seadusest tulenevaid kohustusi. Seadusega võib ette näha, et kohustustest vabastamine tühistatakse, kui see on saavutatud pettuse teel.

195. Kui maksejõuetusõiguses nähakse ette, et kõigist kohustustest ei vabastata võlgnikku, siis peaks selliseid kohustusi olema minimaalselt selleks, et hõlbustada võlgniku uut algust, ning see peab olema seaduses selgelt sätestatud.

196. Kui maksejõuetusõiguses nähakse ette, et kohustustest vabastamiseks tuleb võlgnikul täita teatud tingimused, peab neid olema minimaalselt selleks, et hõlbustada võlgniku uut algust, ning need peavad olema seaduses selgelt sätestatud.

The World Bank leiab, et süsteem peaks ette nägema, et kava on siduv ka selles osas, et võlgniku kohustusi vähendatakse/ kustutatakse. Kui kava kinnitatakse enamuse poolt, peab see olema siduv kõigi võlausaldajatele, sh neile, kes olid kava kinnitamise vastu ja vähemuses.⁸⁴⁸

7.2.7. Järeldused ja ettepanekud

Töögrupi hinnangul tuleb Direktiivi art-test 21 ja 23 teha muudatus PankrS § 175 lg-tes 1, 2, 5, 51. VÕVS-i täiendamine ei ole vajalik.

Peamine ja olulisim muudatus seisneb kohustustest vabastamise menetluste perioodi muutmises (PankrS-s viis aastat) maksimaalselt kolmele aastale. Direktiiv annab õiguse perioodi pikendamiseks teatud eranditel. Direktiivis väljatoodud erandid kattuvad kehtivas õiguses sätestatuga, mistõttu ei näe töögrupp käesoleval ajal vajadust erandite muutmiseks, kui siis täiendamiseks, kuna olukorras, kus kohustustest vabastamise menetluse alguseks loetakse pankrotimenetluse puhul pankroti väljakuulutamise (kehtiva õiguse alusel pankrotimenetluse lõpetamise ja kohustustest vabastamise menetluse algatamise) päev, tuleb näha ette ka võimalus perioodi pikendamiseks, näiteks kolmeaastase tähtaja lõpuks lõppemata kohtumenetluste (nt tagasivõitmise hagimenetlus, ühisvara jagamise) või pärimismenetluse tõttu. Töögrupi hinnangul on põhjendatud lühema kui kolm aastat kohustustest vabastamise perioodi võimaldamine (nt isikutele, kelle vanus või tervislik seisund ei võimalda töötada).

Vastavalt Direktiivile on töögrupi hinnangul põhjendatud alustada PankrS alusel läbiviidaval kohustustest vabastamise menetluse kulgu pankroti väljakuulutamise ja VÕVS alusel VÜkava kinnitamisega.

Direktiivist tulenevalt on liikmesriik kohustatud ebaausa ja pahatahtliku võlgniku tegevuse tõttu sätestama, et võlgniku ei vabastata kohustustest. Kehtiv õigus sisaldab vastavaid piiranguid nii PankrS kui ka VÕVS-is, mistõttu selles osas kehtivat õigust Direktiivi alusel muutma ei pea. Samas võib töögrupi hinnangul olla põhjendatud täiendavate piirangute/ aluste seadmine, millistel juhtudel on õigus menetlus lõpetada ja jätta võlgnik kohustustest vabastamata. Töögrupi hinnangul ei tuleks piiranguid muuta, aga kui muuta ja täiendada, siis kohustustest vabanemise eelduseid sellega, et võlgnik on

⁸⁴⁶ *Ibid*, lk 284 p-d 14, 15

⁸⁴⁷ *Ibid*, lk 284

⁸⁴⁸ The World Bank. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. 2016, Washington, lk 26

kohustatud kandma ka menetluse läbiviimisega seonduvad kulud⁸⁴⁹ (lisaks kohustustele, millest ei vabaneta nagu elatis ja kahju hüvitamise nõuded). Samas peaks arvestama ka võlgnikega, kellel puuduvad menetluskulude kandmiseks vahendid, ning kas ja kuidas siis tagada menetluskulude hüvitised. See eeldab riikliku rahastust.

Töögrupi hinnangul ei ole põhjendatud menetlusse pääsevate võlgnike liigitamine, nt vangide osas. Menetlusse pääsemise ja läbiviimise võimalikkust hinnatakse isiku ja vara põhiselt. See, et isik vangistuses asub, ei tähenda, et ta ei võiks teenida tulu, mille arveelt oleks võimalik nõudeid rahuldada, kui tal selleks soovi on.

7.2.8. Mõjude analüüs

Probleem: Kohustustest/ võlgadest vabastamise periood ei ole kooskõlas Direktiivis sätestatuga. Pankrotiseaduse alusel kohustustest vabastamise periood on erandjuhul kolm aastat, tavapäraselt viis aastat, mida on võimalik kohtul pikendada täiendavalt kaks aastat (kokku seitse aastat).

Muudatusettepanek: Vähendada pankrotiseaduses sätestatud kohustustest vabastamise perioodi selliselt, et tavapärasel (heauskse võlgniku) menetluses kestab kohustustest vabastamise periood maksimaalselt kolm aastat. Kohtul on võimalus otsustada kohustustest vabastamise üle ka varem. Samuti jääb kohtule võimalus pikendada kohustustest vabastamise perioodi (kehtivas seaduses sätestatud alustel).

Mõju: Muudatusettepanekuga lühendatakse PankrS-s kohustustest vabastamise perioodi, millel on suur mõju (primaarne sihtrühm) võlgnikule, võlausaldajale ja kohtule, kuna tähtaja lühendamise tulemusel lüheneb ka menetlus (va varaga pankrotimenetlus, mis võib ajaliselt kesta kauem, kui kohustustest vabastamine), mille läbi ka menetlusega kaasnevad kulud. Lisaks on lühema perioodi või maksimaalse perioodi määramisel positiivne mõju selles, et menetlusosalistele on teada menetluse kestvus ja aeg, mille jooksul tuleb kohustustest vabanemise nimel pingutada. Eeltoodud mõju on menetlusosalistele positiivne.

⁸⁴⁹ Analüüsitud p-s 7.1., sh mõjude hinnang.

7.3. Äritegevuse keelu periood

7.3.1. Teema kirjeldus

Kui füüsilisest isikust ettevõtjale on äritegevuse keelu tõttu teatava kutse-, majandus-, kaubandus- või ametitegevusega tegelemise loa või litsentsi andmisest keeldutud või selline luba või litsents on tühistatud, ei peaks käesolev direktiiv takistama liikmesriikidel füüsilisest isikust ettevõtjalt nõuda pärast äritegevuse keelu perioodi lõppemist uue loa või litsentsi avalduse esitamist. Kui liikmesriigi ametiasutus võtab vastu otsuse erijärelevalvega tegevuse kohta, peaks tal samuti olema võimalik arvesse võtta, et maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on käesoleva direktiivi kohaselt võlgadest vabastatud, isegi kui äritegevuse keelu periood on lõppenud.

7.3.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Äritegevuse keelu perioodi puudutavad Direktiivi art 22 ja art 23 lg-d 1, 2, 5, 6, mille sõnastused on järgmised:

Artikkel 22. Äritegevuse keelu periood

1. Liikmesriigid tagavad, et juhul, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja vabastatakse võlgadest kooskõlas käesoleva direktiiviga, siis kõik kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevusega alustamise ja tegelemise keelud, mis kehtivad üksnes sel põhjusel, et füüsilisest isikust ettevõtja on maksejõuetu, kaotavad kehtivuse hiljemalt võlgadest vabastamise perioodi lõppemisel.
2. Liikmesriigid tagavad, et võlgadest vabastamise perioodi lõppemisel kaotavad käesoleva artikli lõikes 1 osutatud keelud kehtivuse, ilma et kohtult või haldusasutuselt peaks taotlema täiendava menetluse algatamist lisaks artikli 21 lõikes 1 osutatud menetlustele.

Artikkel 23. Erandid

1. Erandina artiklitest 20–22 jätavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätted, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskselt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.
2. Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätted, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad perioodid teatavatel selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel:
 - a) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid;
 - b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi;
 - c) võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral;
 - d) pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi;
 - e) võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või
 - f) erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel.

5. Erandina artiklist 22 võivad liikmesriigid sätestada äritegevuse keelu pikemaks ajaks või määramata ajaks, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on sellise kutseala esindaja,
- mille suhtes kohaldatakse erilisi eetikanoõudeid või maine või erialaste teadmistega seotud nõudeid, ning füüsilisest isikust ettevõtja on neid nõudeid rikkunud, või
 - kes tegeleb teiste vara haldamisega.

Esimest lõiku kohaldatakse samuti juhul, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja taotleb punktis a või b osutatud kutsealal tegutsemise õigust.

6. Käesolev direktiiv ei piira riigisiseste õigusnormide kohaldamist, mis käsitlevad kohtu või haldusasutuste määratud muid äritegevuse keelde kui artiklis 22 osutatud äritegevuse keelud.

7.3.3. Kehtiv õigus

Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 10 on väljatoodud direktiivis sätestatule siseriiklikult vastav kehtiva õiguse sõnastus.

Tabel nr 10. Kehtiv õigus

Direktiiv	Kehtiv õigus
<p>Art 22 lg 1: Liikmesriigid tagavad, et juhul, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja vabastatakse võlgadest kooskõlas käesoleva direktiiviga, siis kõik kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevusega alustamise ja tegelemise keelud, mis kehtivad üksnes sel põhjusel, et füüsilisest isikust ettevõtja on maksejõuetu, kaotavad kehtivuse hiljemalt võlgadest vabastamise perioodi lõppemisel.</p>	<p>PankrS § 91 lg-d 1, 2: (1) Füüsilisest isikust võlgnik ei tohi tema pankroti väljakuulutamist kuni pankrotimenetluse lõpuni kohtu loata olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist. (2) Kohus võib juriidilisest isikust võlgniku pankroti korral määrata, kes käesoleva seaduse § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isikutest ei või pankrotimenetluse lõpuni olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist. VÕVS-s sätted ärikeelu kohaldamiseks puuduvad.</p>
<p>Art 22 lg 2: Liikmesriigid tagavad, et võlgadest vabastamise perioodi lõppemisel kaotavad käesoleva artikli lõikes 1 osutatud keelud kehtivuse, ilma et kohtult või haldusasutuselt peaks taotlema täiendava menetluse algatamist lisaks artikli 21 lõikes 1 osutatud menetlustele.</p>	
<p>Art 23 lg 1: Erandina artiklitest 20–22 jätvavad liikmesriigid kehtima või kehtestavad sätted, millega keeldutakse võlgadest vabastamisest, seda piiratakse või võlgadest vabastamine tühistatakse või millega nähakse ette pikemad täieliku võlgadest vabastamise perioodid või pikemad äritegevuse keelu perioodid, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on tegutsenud võlausaldajate või teiste sidusrühmade suhtes ebaausalt või pahauskelt võlgadesse sattumise ajal, maksejõuetusmenetluse jooksul või võla tasumise ajal, ilma et see piiraks riigisiseseid tõendamiskoormise reegleid.</p>	<p>PankrS § 91 lg 3: Kui võlgnik või käesoleva seaduse § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isik on süüdi mõistetud jõustunud kohtuotsuse alusel pankroti- või täitemenetlusalase kuriteo, maksualase kuriteo või karistusseadustiku §-des 380 ja 381¹ nimetatud kuriteo toimepanemises, võib kohus pankrotimenetluse lõpetamisel määrata, et käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud ärikeeld kehtib füüsilisest isikust võlgniku või käeoleva seaduse § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isiku kohta ka kolme aasta jooksul pärast pankrotimenetluse lõppu. VÕVS-s puuduvad sätted ärikeelu kohaldamise kohta.</p>
<p>Art 23 lg 2: Erandina artiklitest 20–22 võivad liikmesriigid jätta kehtima või kehtestada sätted, millega keelatakse võlgadest vabastamine või piiratakse võlgadest vabastamise õiguse kasutamist, võlgadest vabastamine tühistatakse või nähakse ette täieliku võlgadest vabastamise või äritegevuse keelu pikemad perioodid teataval selgelt määratud juhtudel ja kui sellised erandid on nõuetekohaselt põhjendatud, näiteks järgmistel juhtudel: a) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on oluliselt rikkunud tagasimaksete kava kohaseid kohustusi või muid juriidilisi kohustusi, mille eesmärk on võlausaldajate huvide kaitsmine, sealhulgas kohustust maksimeerida võlausaldajate tagasimakseid; b) maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja ei täida liidu ja liikmesriigi õiguse kohaseid teavitamis- või koostöökohustusi; c) võlgadest vabastamise avalduste kuritarvitamise korral; d) pärast maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja täielikku võlgadest vabastamist esitatakse</p>	

<p>teatava aja jooksul uus võlgadest vabastamise avaldus või kui täielikust võlgadest vabastamisest on keeldutud, kuna ettevõtja on raskelt rikkunud teavitamis- või koostöökohustusi;</p> <p>e) võlgadest vabastamise menetluse kulud ei ole kaetud või</p> <p>f) erandit on vaja selleks, et tagada tasakaal võlgniku ja ühe või mitme võlausaldaja õiguste vahel.</p>	
<p>Art 23 lg 5: Erandina artiklist 22 võivad liikmesriigid sätestada äritegevuse keelu pikemaks ajaks või määramata ajaks, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja on sellise kutseala esindaja,</p> <p>a) mille suhtes kohaldatakse erilisi eetikanõudeid või maine või erialaste teadmistega seotud nõudeid, ning füüsilisest isikust ettevõtja on neid nõudeid rikkunud, või</p> <p>b) kes tegeleb teiste vara haldamisega.</p> <p>Esimest löiku kohaldatakse samuti juhul, kui maksejõuetu füüsilisest isikust ettevõtja taotleb punktis a või b osutatud kutsealal tegutsemise õigust.</p>	
<p>Art 23 lg 6: Käesolev direktiiv ei piira riigisiseste õigusnormide kohaldamist, mis käsitlevad kohtu või haldusastutuste määratud muid äritegevuse keelde kui artiklis 22 osutatud äritegevuse keelud.</p>	

7.3.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

7.3.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette nii kohaldamiseks kohustuslikke kui soovituslike sätteid. Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 11 on väljatoodud lisaks direktiivis sätestatud ja selle kohustuslikkusele ka viited kehtiva õiguse sätetele, mis olid väljatoodud punktis 7.3.3. Tabeli viimases tulbas „kas kehtivat õigust tuleb muuta?“ on toodud välja esialgne hinnang kehtiva õiguse muutmise vajaduse osas koos lühikese kommentaariga. Muudatustega seonduvad järeldused ja ettepanekud on p-s 7.3.6.

Tabel nr 11. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused ja kehtiva õiguse muutmise vajadus

Direktiiv	Kohustuslik	Kehtiv õigus	Kas kehtivat õigust tuleb muuta?
Art 22 lg 1	Jah	PankrS § 91 lg-d 1, 2 VÕVS-s sätted ärikeelu kohaldamiseks puuduvad.	Ei, ärikeelu kohaldamine toimub pankrotimenetlus automaatselt, ilma täiendavate kohtumääruse tegemisteta (va juriidilise isiku pankroti korral, kui ärikeeld määratakse PankrS § 91 lg 2 kohaselt). Seega puudub vajadus PankrS muutmiseks. VÕVS-i alusel ärikeeldu ei kohaldata, mistõttu selle seaduse muutmiseks vajadus puudub.
Art 22 lg 2	Jah		
Art 23 lg 1	Jah	PankrS § 91 lg 3	Ei, PankrS-s sätestatud piirang on kooskõlas Direktiiviga ning seadust ei tule muuta, kuid analüüsida tuleb, kas PankrS § 91 lg-s 3 sätestatud aluseid võiks täiendada Direktiivis väljatoodud alustega.
Art 23 lg 2	Ei	VÕVS-s puuduvad sätted ärikeelu kohaldamise kohta.	
Art 23 lg 5	Ei		
Art 23 lg 6	-		

7.3.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

7.3.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Juhatuse liikmete korduvate kuritarvituste vältimiseks kasutatakse mitmetes riikides võimalust seada isikule ärikeeld. Tegemist võib olla tsiviilõigusliku meetmega, nagu näiteks Iirimaa, Prantsusmaal või Suurbritannias või ärikeelu määramisega võivad seostuda karistusõiguslikud elemendid, nagu näiteks Soomes ja Rootsis. Eestis rakendub füüsilisele isikule pankrotimenetluses ärikeeld automaatselt (PankrS § 91 lg 1). Kehtivas õiguse kohaselt on kohtul võimalik juriidilisest isikust pankrotivõlgniku juhatuse liikmete suhtes kohaldada samuti ärikeeldu pankrotimenetluse lõpuni (PankrS § 91 lg 2), kuid seadus annab ka võimaluse rakendada maksejõuetusega seonduva kuriteo toime panemisel süüdi mõistetud isiku suhtes ärikeeldu kolme aasta jooksul pärast pankrotimenetluse lõppu (PankrS § 91 lg 3). Ärikeelu kõrval eksisteerivad karistusõiguslike lisakaristustena tegutsemiskeeld (KarS § 49) ja ettevõtluskeeld (KarS § 49¹). Tegutsemiskeeld hõlmab keeldu teataval ametikohal või tegutsemisalal tegutseda, ettevõtluskeeld keelab sarnaselt ärikeelule sisuliselt ühingu juhtimises osalemise. Alates 2015. aastast on kehtivas õiguses ka võimalus määrata ettevõtjale või ettevõtjaga seotud isikule haldusõiguslik majandustegevuse keeld .

Eestis avaldatakse kehtivad äri- ja ettevõtluskeelud e-äriregistris (ÄS § 69¹) ja sealsete andmete kohaselt on kehtiv ärikeeld praegu 499 isikul ja kehtiv ettevõtluskeeld üheksal isikul⁸⁵⁰. Füüsilisele isikule kohaldub pankrotimenetluses ärikeeld kohtu loata tegutsemiseks pankroti väljakuulutamisest kuni pankrotimenetluse lõpuni automaatselt (PankrS § 91 lg 1), pankrotivõlgnikust äriühingu juhatuse liikme puhul on kohtul kaalutusõigus. Kui füüsilise isiku puhul on ärikeelu eesmärk jooksva pankrotimenetluse tagamine, siis Riigikohtu hinnangul on pankrotivõlgnikust äriühingu juhatuse liikmele määratud ärikeelu eesmärk üksnes piiratud ulatuses pankrotimenetluse või pankrotivõlgniku ja võlausaldajate kahju hüvitamise nõuete tagamine. Pankrotivõlgnikust äriühingu juhatuse liikmel säilib küll õigus esindada pankrotivõlgnikku asjades, mis ei puuduta pankrotivara, kuid nad ei saa pankrotimenetluses võlgniku varaga enam toiminguid teha, kuna vara käsutusõigus on halduril. Nii on juhatuse liikmetele rakendatava ärikeelu eesmärk kolmandate isikute preventiivne kaitse, tõkestamaks ärikeelu subjektile toime panna uusi võimalikke süütegusid või tekitada kolmandatele isikutele kahju uue äriühingu juhtimisel.

Õiguskirjanduses on välja toodud, et pankrotiseaduse mõte on, et juhul kui juhatuse liikmed panevad toime raskeid juhtimisvigu (PankrS § 28 lg 2), oleks see ühtlasi neile ärikeelu kohaldamise aluseks PankrS § 91 lõike 2 järgi. Riigikohtu lahendiga on PankrS § 91 lõiget 2 märksa kitsamalt öeldes, et ärikeeldu saab kohaldada üksnes isiku suhtes, kes on pannud pankrotistunud juriidilist isikut juhtides suure tõenäosusega toime kuriteo, kuid keda ei ole selle eest veel süüdi tunnistanud (põhjendatud kuriteokahtlus) ning kelle puhul on tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel toime panna uusi sarnaseid kuritegusid. Ärikeelu kohaldamiseks ei piisa väärtokahtlusest või üksnes võimalikust kahju tekitamisest. Riigikohtu tõlgendust on kritiseeritud öeldes, et tänu sellisele tõlgendusele ei ole peaaegu enam võimalik ärikeeldu kohaldada. Arvestades seda, et juhatuse liikmete vastu kahju hüvitamise nõuete esitamine on küllaltki komplitseeritud ning oluliseks probleemiks on kasvõi see, et juhatuse liikmed ei esita õigeaegselt pankrotiavaldusi, on ühe mõjusama vahendi elimineerimine ebasoovitav. Füüsilistele isikutele automaatselt kohalduvasse ärikeeldu on suhtunud aga skeptiliselt, öeldes, et keelu automaatset kohaldumist on raske põhjendada, samuti on välja toodud, et õiguse süstemaatika huvides tuleks menetlusjärgne ärikeeld kui selline üldse kaotada ning piirduda kriminaalmenetlusega.

Analüüsida tuleb, kas pankrotivõlgnikust äriühingu juhatuse liikmete suhtes peaks saama kohaldada pankrotiõiguslikku ärikeeldu või peaks ärikeeldu olema võimalik määrata üksnes seoses tõenäoliselt peatselt algava (põhjendatud kuriteokahtlus) või käimasoleva kriminaalmenetlusega. Analüüsida tuleb seejuures ka, kuidas tagada põhjendatud juhtudel ärikeelu määramise võimalikkus, kui pankrotimenetlus raugneb. Analüüsida tuleb, kas ja milliste eelduste täitmisel on põhjendatud füüsilisest isikust pankrotivõlgnikule või pankrotis oleva äriühingu juhatuse liikmetele menetlusaegse või -järgse ärikeelu kohaldamine. Sealjuures tuleks kaaluda, kas ja millistel juhtudel peaks ärikeeld kohalduma automaatselt, milliste eelduste täitmisel on põhjendatud, et kohus määrab ärikeelu kaalutusõiguse alusel, kas ja milline peaks olema kaalutusruum ärikeelu ajalisel piiritlemisel, kui täpselt peab olema sõnastatud ärikeelu kohaldamise esemeline piirang ning kas ja milliste eelduste täitmine võiks anda võimaluse ärikeelu ajalise kestuse lühendamiseks või pikendamiseks.⁸⁵¹

⁸⁵⁰ Märkus: s.o maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekti koostamise seisuga

⁸⁵¹ Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projekt. Tallinn 2016, lk-d 75-76

Ühinguõiguse revisjonis on käsitletud pankrotiseaduses sätestatud ärikeelu regulatsiooni järgmiselt⁸⁵²: Küsitav on PankrS § 91 lg 1 järgse ärikeelu regulatsioon õigustatus ja proportsionaalsus, mille järgi ei või füüsilisest isikust võlgnik tema pankroti väljakuulutamisesest kuni pankrotimenetluse lõpuni kohtu loata olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist. Selline isiku põhiõiguste olulise riive vältimatut (automaatset) realiseerumist ei saa pidada õigeks, kuna see ei võta piisavalt arvesse üksikjuhtumi asjaolusid ja pankroti põhjuseid. Seadusest tulenev automaatne ärikeeld näib lähtuvat eeldusest, et füüsilisel isikul, kes on muutunud maksejõuetuks, on ühest küljest kalduvus oma varalisi kohustusi ülemääraselt suurendada ning teisest küljest isik, kes niikuinii ei suuda kõiki oma kohustusi täita, võib muutuda oma kohustuste summa suuruse suhtes üksikõikseks ja võtta uusi riske, põhjustades sellega täiendavat kahju. Võttes arvesse isikule kaasnevat põhiõiguste ulatuslikku riivet ning asjaolu, et pankrotimenetlus võib kesta aastaid, tuleks tööühma hinnangul muuta PankrS § 91 lg 1 regulatsiooni, mille järgi kaasneb füüsilisest isikust võlgnikule tema pankroti väljakuulutamise automaatselt ärikeeld kuni pankrotimenetluse lõppemiseni. Samaselt PankrS § 91 lg-le 2 peaks kohtul olema selline õigus juhul, kui ärikeeldu rakendamist õigustavad ülekaalukad asjaolud.

Kuna ärikeeld ei too kaasa juhatuse liikme ametiseisundi lõppemist, vaid üksnes kohustuse lõpetada ametiseisund, siis on küsitav ärikeelu kui juhatuse liikme kohta registrikande tegemise takistuse õigustatus. Tööühm leiab, et selline reegel tuleks ära muuta.

Analüüs-kontseptsioonis saavad seega vastuse järgmised küsimused:

- i. kas ja millisel moel tuleb kehtivat süsteemi ja seadusandlust muuta, et olla kooskõlas direktiivis sisalduva äritegevuse keelu regulatsiooniga?
- ii. Kas pankrotivõlgnikust äriühingu juhatuse liikmete suhtes peaks saama kohaldada pankrotiõiguslikku ärikeeldu või peaks ärikeeldu olema võimalik määrata üksnes seoses tõenäoliselt peatselt algava (põhjendatud kuriteokahtlus) või käimasoleva kriminaalmenetlusega?
- iii. kuidas tagada põhjendatud juhtudel ärikeelu määramise võimalikkus, kui pankrotimenetlus raueb?
- iv. kas ja milliste eelduste täitmisel on põhjendatud füüsilisest isikust pankrotivõlgnikule või pankrotis oleva äriühingu juhatuse liikmetele menetlusaegse või -järgse ärikeelu kohaldamine?
- v. kas ja millistel juhtudel peaks ärikeeld kohalduma automaatselt, milliste eelduste täitmisel on põhjendatud, et kohus määrab ärikeelu kaalutusõiguse alusel, kas ja milline peaks olema kaalutusruum ärikeelu ajalisel piiritlemisel, kui täpselt peab olema sõnastatud ärikeelu kohaldamise esemeline piirang ning kas ja milliste eelduste täitmine võiks anda võimaluse ärikeelu ajalise kestuse lühendamiseks või pikendamiseks?

7.3.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapanga analüüsis märkused ärikeelu osas puuduvad, eeldatavasti seetõttu, et analüüs on tehtud vaid juriidiliste isikute saneerimismenetluse osas.

7.3.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Maailmapanga analüüsi ja Direktiivi osas on esitanud oma seisukohad järgmised huvigrupid: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Rahandusministeerium, Harju Maakohus, Riigikohus, Tartu Ülikool ja Sotsiaalministeerium.⁸⁵³ Nimetatutest vaid Rahandusministeerium on avaldanud seisukohti või teinud märkusi pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse osas, mis puudutab kohustustest vabastamist või võlgade ümberkujundamist:

1. Pankrotiseadus - kohustustest vabastamise menetlus - kui võlgniku tegevust ei saa lugeda tulutoovaks tegevuseks pankrotiseaduse § 173 mõttes, võiks kaaluda tõendamiskoormuse

⁸⁵² Ühinguõiguse revisjon. Analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018, lk-d 30-31

⁸⁵³ Justiitsministeerium, Maksejõuetuse revisjon. <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/maksejõuetusooiguse-revisjon> (27.05.2020)

panemist võlgnikule, kui tekib põhjendatud kahtlus, et võlgnik varjab tulusid ja/või vara. Juhul, mil võlgnik tegutseb temaga seotud äriühingutes ning võlausaldajal on alust arvata, et andmed võlgniku sissetuleku kohta on ebausaldusväärsed, on ebamõistlikult koormav jätta tõendamiskoormus võlgniku kanda

2. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus - Seadus reguleerib hagide esitamist olukorras, kus kava on kinnitatud. Tuleks täiendavalt reguleerida seda, kas enne menetluse alustamist esitatud tagasivõitmise hagi (ja ka sellega koos esitatud ühisvara jagamise hagi), võiks jätta läbivaatamata ja milline võiks olla sellisel juhul tagasivõitmise hagi esitamise tähtaeg, kui ümberkujundamise menetlus kava mittetäitmise tõttu lõpetatakse.
3. Maksukorralduse seaduse ja VÕVS kooskõla - Maksukorralduse seaduse § 113 lõike 3 kohaselt tunnistab maksuhaldur maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks, kui maksukohustuslase suhtes algatatakse saneerimismenetlus või võlgade ümberkujundamise menetlus. Nende menetluste algatamisel ei pruugi olla vajadust maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Maksu- ja Tolliametile tuleks anda kaalutusõigus otsustada maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamise vajaduse üle maksukohustuslase suhtes saneerimismenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse algatamisel. Igapäevases elus leiavad aset erinevad sündmused ja asjaolud, mis mõjutavad otseselt maksuvõla tasumise ajatamise otsuse tegemist, kuid mida veel otsuse tegemise ajal ei esinenud. Sellisteks sündmusteks on näiteks, äriühingu ühinemine ja jagunemine, maksukohustuslase surm ja maksukohustuslase suhtes pankroti väljakuulutamise. Uute asjaolude ilmnemisel, mis mõjutavad maksuvõla ajatamise lubamist või ajatatud maksuvõla ajakava kohast tasumist, on põhjendatud maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtivusaja lõppemine.

Lisaks huvigruppide tagasisidele on analüüs-kontseptsiooni käigus viidud läbi intervjuud kohtunike, võlanõustajate, usaldusisikute ja Maksu- ja Tolliameti esindajatega.

7.3.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

7.3.4.2.4.1. Pankrotimenetlus ja kohustustest vabastamise menetlus

Kehtiv õigus	Lahendi kuupäev	Kohtuasja number	Annotatsioonid
PankrS § 91 lg 2	02.05.2017	3-2-1-134-16	<p>Ärikeelu kohaldamise menetluses on menetlusosaliseks vaid isik, kelle suhtes ärikeelu kohaldamist kaalutakse. Ärikeeldu kohaldatakse preventiivse sunnivahendina. Preventiivse õiguskaitsevahendina võib ärikeeld seega sarnaselt kriminaalmenetluses rakendatavate tõkenditega (näiteks ametist kõrvaldamisega KrMS § 141 alusel) tõkestada edasiste kuritegude toimepanemist. Ärikeeldu kohaldatakse kohtu algatusel avalikes huvides ning menetlusosalisel puudub võimalus menetlusest hoiduda. (vt ka RKTkm nr 3-2-1-124-09). (p 34)</p> <p>Ärikeelu kohaldamise menetlusega kaasnevate kohtukulude jaotuseks saab kohaldada TsMS § 172 lg 3 teist lauset, mis sarnaselt ärikeelu kohaldamisega rakendub avalikes huvides toimuvates hagita menetlustes. Selle sätte analoogia alusel rakendamine jätab kohtule vajaliku otsustusruumi, mis võimaldab konkreetse kohtuasja asjaoludest lähtuvalt otsustada, kas ja millises ulatuses jäävad ärikeelu kohaldamata jätmisel kohtukulud riigi kanda. (p 39)</p> <p>Ärikeelu määramise menetlus on üldjuhul keerukas, muu hulgas põhjusel, et PankrS § 91 lg 2 sätestab üksnes selle, et kohus võib määrata pankrotis äriühingu juhtorgani liikmele ärikeelu, kuid ei täpsusta, milliste kriteeriumide alusel kohus otsustab, kas ärikeeld määrata või mitte. Kuna ärikeelu määramine tähendab isiku jaoks põhiõiguste märkimisväärset riivet, kuid samas ei näe seadus ette kriteeriume, mille alusel kohus otsustab, kas ärikeeld tuleb määrata või mitte, siis tuleb pidada põhjendatuks, et isik, kelle suhtes ärikeelu määramist kaalutakse, kasutab enda kaitseks ja ärikeelu määramise vältimiseks lepingulise esindaja osutatavat õigusabi ning teeb tõendite hankimiseks kulutusi. Tegemist on menetlusega, kus õigusabi või lepingulise esindaja kasutamine võib olla isiku põhiõiguste kaitseks vajalik ja õigustatud. (p 49)</p> <p>Ärikeelu kohaldamine on olemuslikult sarnane karistusseadustiku §-des 49 ja 491 sisalduvate sanktsioonidega. (p 50)</p>
PankrS § 91 lg 2	28.03.2016	3-3-1-70-15	<p>Halduskohtu pädevuses on õigusemõistmisega tekitatud kahju hüvitamise nõude lahendamisel kontrollida ärikeelu kohaldamise määrase sisulist õiguspärasust vaid erandkorras juhul, kui isikul puudusid teises menetluses võimalused kontrollida kohtulahendi õiguspärasust edasikaebe korras. Kui edasikaebeõigus on isikule õigusaktidega tagatud ning isik on seda kasutanud või jätnud teadlikult kasutamata, siis tuleb õigusemõistmisega tekitatud kahju hüvitamise kaebuse läbivaatamisel lähtuda jõustunud kohtulahendi resolutsioonis kajastatust. Sellega tagatakse res judicata põhimõtte järgimine. (p 20)</p>

			<p>Õiguspäraselt tekitatud kahju hüvitamine on võimalik erandina, kui isiku põhiõigusi või -vabadusi on riivatud erakordselt intensiivselt. Ärikeeluga riivatakse intensiivselt isiku põhiõigusi: töökoha valiku vabadust (PS § 29 lg 1), ettevõtlusvabadust (PS § 31) ja omandi kasutamise vabadust (PS § 32 lg 2) (vt ka RKTko otsust asjas nr 3-2-1-124-09, p 15). Õigusemõistmisega tekitatud kahju hüvitamiseks ei ole ainuüksi põhiõiguste intensiivne riive aga piisav. Vajadus hüvitada õiguspäraselt tekitatud kahju võib tekkida siis, kui põhiõiguste riive on asjaolusid arvestades erakordselt intensiivne. Lisaks tuleb arvestada, et õiguste piiramise erakordsus ei ole taandatav ainuüksi riive intensiivsusele. Riive erakordsus eeldab lisaks intensiivsusele ka seda, et isikul puudub riigi sekkumise vajadusega selline seos, mis õigustaks sekkumise tõttu tekkinud kahju jätmist isiku kanda. Teisisõnu, õiguspäraselt tekitatud kahju hüvitamiseks peab olema tegemist olukorraga, kus riigi tegevus on vajalik ülekaaluka avaliku huvi tõttu, kuid tegevuse kahjulikud tagajärjed tekivad juhuslikult kannatanud isikul. Kui isik ise on aidanud kaasa sellele, et riigi sekkumine on muutunud vajalikuks või kui sekkumine toimub isiku enda huvides, siis ei saa isik nõuda, et sekkumisega kaasnenud kahjulikud tagajärjed peaks enda kanda võtma üksnes riik. Äriühingu juhtimisega seotud isik ei saa nõuda, et kohtu õiguspärase tegevusega tekitatud kahju hüvitamise kaudu jäetaks ettevõtluse kahjulikud tagajärjed seotud isiku asemel ühiskonna kanda. Ärikeelu proportsionaalsus tuleb tagada ennekõike selle kohaldamise hoolika kaalumise. (p-d 23-29)</p>
PankrS § 91 lg 1, 2	22.02.2010	3-2-1-124-09	<p>PankrS § 91 lg 4 esimese lause järgi saab isik, kellele ärikeeldu kohaldati, esitada selle määruse peale määruskaebuse. Muudele isikutele määruse peale kaebamise õigust ette nähtud ei ole. (Enam ei ole asjakohane Riigikohtu varasem seisukoht, mille järgi oli ka halduril ja pankrotivõlgnikul ärikeelu määramise menetluses kaebeõigus, vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahend nr 3-2-1-76-02). Menetlusosaliseks mittelugemine ei takista kohtul aga haldurit (võlgnikku) vajadusel ära kuulata, kuid ka see ei tee temast TsMS § 198 lg 3 kolmanda lause järgi veel menetlusosalist.</p> <p>PankrS § 91 lg 2 järgse ärikeelu põhiliseks eesmärgiks on olla preventiivne sunnivahend. PankrS § 91 lg 2 alusel saab ärikeeldu kohaldada üksnes isiku suhtes, kes on pannud pankrotistunud juriidilist isikut juhtides suure tõenäosusega toime kuriteo, kuid keda ei ole selle eest veel süüdi tunnistanud (põhjendatud kuriteokahtlus) ning kelle puhul on tõsine oht, et ta võib ärikeelu kohaldamata jätmisel toime panna uusi sarnaseid kuritegusid. Ärikeelu kohaldamiseks ei piisa väärtokahtlusest või üksnes võimalikust kahju tekitamisest. Samas ei ole isiku vastu algatatud kriminaalmenetluse tagamine iseenesest ärikeelu eesmärk. Karistuslikul eesmärgil saab isikult võtta õiguse kaebada ettevõtlusega või kuuluda juriidilise isiku teatud organitesse üksnes KarS § 49 või § 491 alusel. PankrS § 91 lg 2 eesmärgina ei saa olla õigusriiklikult aktsepteeritav isiku karistamine pankrotistunud juriidilist isikut juhtides oletatavasti toime pandud, st nõuetekohaselt tuvastamata süüteo (süütegude) eest.</p> <p>Ärikeelu kohaldamine ei või olla üldine, ärikeelu kohaldades peab kohus märkima „millise ettevõtluse või muu majandustegevusega ei või füüsiline isik tegelda“. Isikul ei või keelata abstraktselt olla ettevõtja.</p> <p>Ärikeelu jõustumine ei katkesta n-ö iseenesest isiku olekut kolmanda juriidilise isiku juhatuses või nõukogus või nt tema ametiseisundit kohtumääruse alusel määratud likvideerijana. Samuti ei mõjuta kohtulahendiga likvideerijaks või juhatusse liikmeks määratud isikule ärikeelu kohaldamine tema määramise kohtulahendi kehtivust. Samamoodi ei mõjuta ettevõtjaks olemise keeld ärikeelu aluse isiku tehtud tehingute kehtivust ega tema omandatud õigusi ega kohustusi.</p> <p>Isik, kelle suhtes on alustatud ärikeelu seadmise menetlust, tuleb enne ärikeelu määramist maakohtus üldjuhul ära kuulata. Minimaalselt tuleb isikule teatada tema suhtes ärikeelu kohaldamise kavatsusest, edastades talle nt menetluse algatamise määruse, ja küsida tema seisukohta. (Enam ei ole asjakohased Riigikohtu varasemad seisukohad, mille järgi võis ärikeelu määrata isikule teda ära kuulamata ja põhimõtte, et ärikeelu määruse peale esitatud kaebus tuleb ringkonnakohtus läbi vaadata kohtuistungil, vt nt Riigikohtu tsiviilkolleegiumi lahend nr 3-2-1-26-00 ja 3-2-1-70-00.)</p> <p>Kohtul tuleb PankrS § 91 lg 2 kohaldamisel esmalt näidata põhjendatud kuriteokahtlus. Kuriteokahtlus peab tuginema konkreetsetele andmetele. Kuna preventiivse sunnivahendi kohaldamise keskseks kriteeriumiks on isiku ohtlikkus, tuleb ka seda ärikeelu määramises põhjendada. Ärikeelu määruse resolutsioonis ei piisa üksnes PankrS § 91 lg 2 loetelu kordamisest.</p> <p>Isikul peab olema võimalik ärikeelu määramisest järeldada, millised võimalused talle sissetuleku teenimiseks jäävad. Pankrotimenetluse lõppemisega lõpeb ärikeeld PankrS § 91 lg 2 järgi automaatselt. Ärikeeld lõpeb muu hulgas pankroti raugemisega, aga ka pankrotimääruse tühistamisel. Ärikeelu lõpetamiseks ei pea kohus sellisel juhul tegema eraldi määrust ärikeelu lõpetamise kohta.</p>
PankrS § 91 lg 2	05.04.2006	3-3-1-15-06	<p>Ärikeeluga piiratakse oluliselt PS §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabadust. Ärikeeldu ei või kohaldada üldiselt, vaid selle kohaldamisel tuleb täpsustada, millise ettevõtluse või muu majandustegevusega ei või füüsiline isik tegelda. Kui ärikeeldu kohaldatakse vastuolus kohaldamise eesmärgiga, võib see kahjustada isiku varalist ja sotsiaalset seisundit. Seetõttu peab juriidilise isiku pankroti puhul olema PankrS § 12 lg-s 4 (enne 01.01.2004 kehtinud redaktsioon) nimetatud isikule kohaldatava ärikeelu sisu ja ulatus selgelt määratletud.</p>
PankrS § 91 lg 3, 4	12.01.2005	3-2-1-158-04	<p>Kui ärikeelu kohaldamise alus on pankrotimenetluse ajal ära langenud, saab PankrS § 3 lg-st 2 ja TsMS § 4 lg-st 1 lähtuvalt taotleda ärikeelu tühistamist. Ärikeelu tühistamise avalduse menetluses tehtud kohtumääruse peale erikaebuse esitamisel tuleb lähtuda PankrS § 91 lg-st 4.</p> <p>Isikul, kelle suhtes on esitatud ärikeelu tühistamise avaldus, peab olema võimalus esitada esimese astme kohtule oma seisukoht ärikeelu tühistamise avalduse kohta.</p>

			Esimese astme kohus on pädev läbi vaatama ärikeelu tühistamise avaldust. Seda ka juhul, kui apellatsioonikohus on isiku suhtes määranud ärikeelu kuni pankrotimenetluse lõpuni.
PankrS § 91 lg 2, 4	27.03.2000	3-2-1-26-00	Kohus võib PankrS § 35 lg 2 alusel ärikeeldu kohaldada istungit pidamata. Ärikeelu kohaldamise määruks tuleb ära märkida keelu kohaldamise alused ja põhjused. Ärikeelu kohaldamise määruks peale esitatud erikaebuse läbivaatamine ringkonnakohtus peab toimuma kohtuistungil, kui kaebuse esitaja pole avaldanud, et ta ei soovi asja arutamist kohtuistungil.

Tsiviilasjas nr 3-2-1-124-09 RKTkm mõju kohtupraktikale.

1. Kohtupraktika analüüs tuvastas, et ajavahemikus jaanuar 2011 – aprill 2019 on pankrotimenetluse aegne ärikeeld määratud üheksale juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikmele. Ärikeelu määramine äriühingu juhtorgani liikmele ei ole seega sage, viimane ärikeeld määrati aprillis 2015.

Siit saab teha järelduse, et Riigikohtu 22. veebruari 2010 määrukses tsiviilasjas nr 3-2-1-124-09 seatud standardid ja menetluslik kord on suunanud kohtuid ärikeeldu PankrS § 91 lg 2 alusel mitte määrama.

2. Praktikas tekkis küsimus isiku, kelle suhtes soovitakse PankrS § 91 lg 2 järgset ärikeeldu kohaldada, menetluskulude kandmises olukorras, kus maakohus algatas lähtuvalt Riigikohtu juhustest ärikeelu määramiseks PankrS § 91 lg 2 alusel iseseisva hagita menetluse, kuid jättis pärast võlgniku juhatuse liikme ära kuulamist ja täiendavate tõendite kogumist, ärikeelu siiski kohaldamata ning lõpetas asja menetluse.

Menetluse eripäraks on asjaolu, et ärikeelu kohaldamise menetluses osaleb menetlusosalisena üksnes isik, kelle suhtes ärikeelu kohaldamist kaalutakse, kuid see isik võib vajada selles menetluses professionaalset õigusabi küsimustes, mis väljuvad võlgniku teabe andmise kohustuse raamidest (PankrS § 85). Menetlusosalisel puudub võimalus avalikes huvides toimuvat ärikeelu kohaldamise otsustamise menetlust vältida.

7.3.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

Töögrupp märgib, et seoses ülemaailmase COVID-19 viiruse leviku tõttu on peatatud enamik riikides tavapärane õigusloome. Töögrupp märgib, et on võimalik, et enne viiruselevikut aluseks olnud põhimõtted ja poliitilised suunad muudetakse peale viirusleviku lõppemist, mistõttu ei pruugi käesolevas analüüs-kontseptsioonis kajastatud andmed olla enam asjakohased. Lisaks, töögrupile teadaolevalt ei ole enamik võrdlusriike alustanud (ega jätkka viiruseleviku ajal) Direktiivi kohaldamiseks vajalike protseduuridega siseriiklikult.

7.3.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

Euroopa Komisjoni tellimusel on viinud ECORYS Nederland BV-i poolt läbi analüüs pankrotimenetlusest ja teise võimalusel andmisest ausale ettevõtjale⁸⁵⁴, mille kohaselt on osades Euroopa Liidu liikmesriikides ettevõtja pankroti korral ka mitterahalisi tagajärgi, nagu takistused teatud aastate jooksul juhatuse liikmena tegutseda; keeld tegutseda avalikus teenistuses või ametil, mis eeldab rahalist kontrolli; teatud litsentside tühistamine. Lisaks kaasneb pankrotistaatusega tihti peale ebaõiglaselt arvamus, et isik on tegutsenud ebaausalt.⁸⁵⁵

Euroopa Komisjoni tellimusel Leedsi Ülikooli poolt läbiviidud uuringus⁸⁵⁶ on kajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide maksejõuetusõigust, muuhulgas on väljatoodud kehtiv USA ja Norra seadusandlus, mis hõlmab endas nii ettevõtete ja ettevõtjate kui ka tarbija maksejõuetusõigusega (pankroti/ saneerimise/ võlgade ümberkujundamisega) seotut. Seega sisaldab viidatud uuring osaliselt analüüs-kontseptsioonis võrdluses olevaid riike: USA, UK, Holland, Saksamaa, Soome, Rootsi, Norra, Taani,

⁸⁵⁴ Gloser, J; Wymenga, P; Bezegova, E; Besseling, C. ECORYS Nederland BV, Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs Final report. Rotterdam, 31.10.2014

⁸⁵⁵ *Ibid*, lk 47

⁸⁵⁶ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf

Läti ja Leedu. Uuringust nähtub, et pankrotimenetlusega kaasneb füüsilisele isikule mitmeid piiranguid. Nende seas äri- või ettevõtluskeeld, mida kohaldatakse Küprosel, **Taanis**, Eestis, Iirimaa, Itaalias, **Lätis** ja **UK**-s.⁸⁵⁷

Inglismaa maksejõuetusseaduse 1986 § 31 alusel on kohtul võimalik piirata isiku õigust tegutseda vara vastuvõtjana või haldajana ettevõtte võlakirjade omanike nimel. Tegemist ei ole automaatselt kohalduva keelu, vaid kohtu poolt määratava piiranguga.

7.3.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRALi *Legislative Guide* ei hõlma endas füüsilist isikut kui tarbijat. Samas on seal arvesse võetud füüsilist isikust ettevõtjat ning leitud, et teatavate laiade tingimuste kehtestamine, nagu näiteks keelata võlgniku ettevõtlusega tegelemast (ärikeeld), võib mõjuda kui karistus ja võib olla vastuolus eesmärgiga pakkuda isikule uus algus. Veel konkreetsemad tingimused, nagu piirata võlgnik õigust tegutseda juhatuse liikmena, direktorina, võivad olla kohasemad, eriti kui võlgnik muutus maksejõuetuks juhatuse liikmena tegutsemise tõttu. Kui seaduses seatakse tingimused ja piirangud kohustusest vabastamiseks, on soovitatav, et need oleks minimaalsed. Läbipaistvuse ja etteaimatavuse tagamiseks tuleks võimalikult paljudest võlaliikidest.⁸⁵⁸

7.3.6. Järeldused ja ettepanekud

Kehtiva õiguse muutmise vajadus puudub, kuna pankrotiseaduse alusel seatav ärikeeld lõppeb pankrotimenetluse lõpetamisega ja kohustustest vabastamise menetluse algatamise otsustamisel. VÕVS alusel algatatud menetluses ei seata ettevõtlus või mistahes muud keeldu. **Samas on töögrupi hinnangul põhjendatud kaotada pankrotiseaduse kohaselt rakenduv automaatne ärikeeld, nagu on leitud ka pankrotiseaduse revisjoni käigus.**

Pankrotiseaduse eelnõuga muudetakse paragrahvi 91 lõiget 1 ja sõnastatakse järgmiselt: „Kohus võib füüsilisest isikust võlgnikul keelata kuni pankrotimenetluse lõpuni olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija või prokurist.“. Seletuskirja kohaselt muudetakse paragrahvi 91 lõiget 1 selliselt, et füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetluse korral ei kohalduks füüsilisele isikule ärikeeld automaatselt, vaid sarnaselt juriidilise isiku võlgniku pankroti korral PankrS § 19 lõigetes 1 ja 3 nimetatud isikutele siis, kui kohus ärikeeldu kohaldab.

PankrS § 91 lg 1 kohaselt ei tohi füüsilisest isikust võlgnik tema pankroti väljakuulutamises kuni pankrotimenetluse lõpuni kohtu loata olla ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija ega prokurist. Erinevalt juriidilisest isikust, kohaldub ärikeeld füüsilise isiku puhul PankrS § 91 lg 1 alusel pankrotimenetluse ajaks automaatselt. Isik võib kohtult küll taotleda luba olla pankrotimenetluse lõpuni ettevõtja, juriidilise isiku juhtorgani liige, juriidilise isiku likvideerija või prokurist, kuid taoline automaatne ärikeeld igas füüsilise isiku pankrotimenetluses võib olla ebavajalik ja liiga piirav. Ärikeelu seadmise vajalikkust tuleks hinnata vastavalt asjaoludele. Näiteks on võimalik, et võlgniku tegevus mingi juriidilise isiku juhtorgani liikmena ei kahjusta kuidagi võlgniku võlausaldajaid, vaid hoopis aitaks juhtorgani liikme tegevuse eest saadava tasu arvelt võlausaldajate nõudeid suuremas määras rahuldada.

Pankrotiseaduse eelnõu § 192^a lg 4 kohaselt võib maksejõuetuse teenistus taotleda kohtult ärikeelu kohaldamist vastavalt käesoleva seaduse §-s 91 sätestatule. Seletuskiri selgitab sätet järgmiselt - lõike 4 kohaselt antakse teenistusele võimalus taotleda vastavalt PankrS §-le 91 ärikeelu kohaldamist. Ärikeelde ei kohaldata Eesti praktikas kuigi palju. Samas on teatud juhtudel ärikeelu kohaldamine õigustatud. Kui teenistuse tegevuse tulemusel ilmneb, et ärikeelu kohaldamise eeldused on täidetud, peaks teenistus kohtult ärikeelu kohaldamist taotlema. Selliselt saab teenistus takistada ärikeskkonda kahjustavate isikute tegevust ja panustada ausa ärikeskkonna tagamise.

⁸⁵⁷ *Ibid*, lk 355

⁸⁵⁸ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. New York, 2005, lk 283 p 10

7.3.7.Mõjude analüüs

Kuna seaduste muutmise vajadus puudub, ei ole vaja mõju hinnata.

7.4. Majandustegevuses tekkinud võlgade ja isiklike võlgade menetluse konsolideerimine

7.4.1. Teema kirjeldus

Vastavalt Direktiivile tuleb isiklike ja kutsetegevuses tekkinud võlgu, mida ei saa mõistlikul viisil eraldada, näiteks kui vara kasutatakse nii füüsilisest isikust ettevõtja kutsetegevuses kui ka väljaspool seda, menetleda ühe menetluse raames. Kui liikmesriigid näevad ette, et selliste võlgade suhtes kohaldatakse erinevaid maksejõuetusmenetlusi, on vaja neid menetlusi kooskõlastada. Direktiiv ei tohiks piirata liikmesriikide võimalust menetleda kõiki füüsilisest isikust ettevõtja võlgu ühe menetluse raames. Liikmesriikidel, kes lubavad füüsilisest isikust ettevõtjatel oma majandustegevust maksejõuetusmenetluse ajal omal vastutusel jätkata, peaks olema võimalik ette näha, et selliste ettevõtjate suhtes võib algatada uue maksejõuetusmenetluse, kui selline jätkuv majandustegevus muutub maksejõuetuks.

7.4.2. Direktiivist tulenevad nõuded

Majandustegevuses tekkinud võlgade ja isiklike võlgade menetluse konsolideerimist puudutab Direktiivi art 24, mille sõnastus on järgmine:

Artikkel 24. Majandustegevuses tekkinud võlgade ja isiklike võlgade menetlemise konsolideerimine

1. Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetul füüsilisest isikust ettevõtjal on tekkinud nii ettevõtlusega seotud võlgu tema kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevuses kui ka väljaspool neid tegevusi tekkinud isiklike võlgu, mida ei saa mõistlikul viisil eraldada, siis selliseid kustutatavaid võlgu käsitletakse täieliku võlgadest vabastamise eesmärgil ühes menetluses.
2. Liikmesriigid võivad ette näha, et kui ettevõtlusega seonduvaid ja isiklike võlgu on võimalik üksteisest eraldada, käsitletakse neid võlgu võlgadest täieliku vabastamise eesmärgil kas eraldi, kuid koordineeritud menetlustes või samas menetluses.

7.4.3. Kehtiv õigus

Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 12 on väljatoodud direktiivis sätestatule siseriiklikult vastav kehtiva õiguse sõnastus.

Tabel nr 12. Kehtiv õigus

Direktiiv	Kehtiv õigus
Art 24 lg 1: Liikmesriigid tagavad, et kui maksejõuetul füüsilisest isikust ettevõtjal on tekkinud nii ettevõtlusega seotud võlgu tema kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevuses kui ka väljaspool neid tegevusi tekkinud isiklike võlgu, mida ei saa mõistlikul viisil eraldada, siis selliseid kustutatavaid võlgu käsitletakse täieliku võlgadest vabastamise eesmärgil ühes menetluses.	PankrS § 2: Pankrotimenetluse kaudu rahuldatakse võlausaldajate nõuded võlgniku vara arvel käesolevas seaduses ettenähtud korras võlgniku vara võõrandamise või võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu. Füüsilisest isikust võlgnikule antakse pankrotimenetluse kaudu võimalus vabaneda oma kohustustest käesolevas seaduses ettenähtud korras. Pankrotimenetluse käigus selgitatakse välja võlgniku maksejõuetuse põhjused.
Art 24 lg 2: Liikmesriigid võivad ette näha, et kui ettevõtlusega seonduvaid ja isiklike võlgu on võimalik üksteisest eraldada, käsitletakse neid võlgu võlgadest täieliku vabastamise eesmärgil kas eraldi, kuid koordineeritud menetlustes või samas menetluses.	PankrS § 8 lg-d 1, 2: (1) Pankrotivõlgnik (võlgnik) on füüsiline või juriidiline isik, kelle suhtes kohus on välja kuulutanud pankroti. Füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. (2) Pankrotivõlgnikuks võib olla iga füüsiline ja juriidiline isik, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Pankrotivõlgnikuks ei või olla riik ega kohalik omavalitsusüksus.
	PankrS § 169: Kohustustest vabastamine toimub käesolevas peatükis sätestatud alustel ja korras. VÕVS § 4 lg-d 1 ja 2: (1) Võlgade ümberkujundamise menetlust kohaldatakse võlgniku suhtes, sõltumata sellest, kas tegemist on ettevõtjaga.

(2) Võlgade ümberkujundamist võib taotleda võlgnik, kelle elukoht on Eestis, ja on seda olnud vähemalt kahe aasta jooksul enne võlgade ümberkujundamise avalduse esitamist.

7.4.4. Kehtiva õiguse muutmise vajadus

7.4.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiiv näeb ette nii kohaldamiseks kohustuslike kui soovituslike sätteid. Käesolevas punktis kajastatud tabelis nr 13 on väljatoodud lisaks direktiivis sätestatud ja selle kohustuslikkusele ka viited kehtiva õiguse sätetele, mis olid väljatoodud punktis 7.4.3. Tabeli viimases tulbas „kas kehtivat õigust tuleb muuta?“ on toodud välja esialgne hinnang kehtiva õiguse muutmise vajaduse osas koos lühikese kommentaariga. Muudatustega seonduvad järeldused ja ettepanekud on p-s 7.4.6.

Tabel nr 13. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused ja kehtiva õiguse muutmise vajadus

Direktiiv	Kohustuslik	Kehtiv õigus	Kas kehtivat õigust tuleb muuta?
Art 24 lg 1	Jah	PankrS § 2, § 8 lg-d 1, 2, § 169	Jah, töögrupi hinnangul on vaja osaliselt kehtivat õigust muuta. Nimelt on vaja PankrS-st täpsustada, et FI ja FIE kohustusi menetletakse ühes pankrotimenetluses. VÕVS-i muutmise ei ole vajalik.
Art 24 lg 2	Ei	VÕVS § 4 lg-d 1 ja 2	

7.4.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

7.4.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Maksejõuetuse revisjoni lähteülesande projektis ei ole füüsilisest isikust ettevõtja ja füüsilise isiku kohustuste menetluse konsolideerimist käsitletud.

Analüüs-kontseptsioonis saavad vastuse pakkumuskutses tõstatatud küsimused:

- Kui direktiivi kohaldamisala analüüsi tulemus osas, mis puudutab füüsilisest isikust kohustuste vabastamise menetluse kitsendamist vaid nendele isikutele, kes tegelevad majandus- või kutsetegevusega, on positiivne, tuleks analüüsida, kas ja millisel moel tuleb kehtivat süsteemi ja seadusandlust muuta, et tagada, et isiku majandustegevusest tekkinud kohustuste ja isiklike kohustuste menetlemine toimiks ühes menetluses.
- Kui suur on muudatustest mõjutatud otsene ja kaudne sihtrühm ning milline on oodatav mõju sihtrühmadele? Kuidas võib regulatsiooni tulemusel füüsiliste isikute kohustustest vabastamise menetluste arv muutuda? Millised on muudatuste positiivsed ja negatiivsed mõjud, samuti riskid?

7.4.4.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapank ei ole analüüsinud füüsilise isiku ega füüsilise isikust ettevõtja kohustuste üheaegset menetlemise küsimust.

7.4.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

Maailmapanga analüüsi ja Direktiivi osas on esitanud oma seisukohad järgmised huvigrupid: Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Rahandusministeerium, Harju Maakohus, Riigikohus, Tartu

Ülikool ja Sotsiaalministeerium.⁸⁵⁹ Nimetatutest vaid Rahandusministeerium on avaldanud seisukohti või teinud märkusi pankrotiseaduse ning võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduse osas, mis puudutab kohustustest vabastamist või võlgade ümberkujundamist:

1. Pankrotiseadus - kohustustest vabastamise menetlus - kui võlgniku tegevust ei saa lugeda tulutoovaks tegevuseks pankrotiseaduse § 173 mõttes, võiks kaaluda tõendamiskoormuse panemist võlgnikule, kui tekib põhjendatud kahtlus, et võlgnik varjab tulusid ja/või vara. Juhul, mil võlgnik tegutseb temaga seotud äriühingutes ning võlausaldajal on alust arvata, et andmed võlgniku sissetuleku kohta on ebausaldusväärsed, on ebamõistlikult koormav jätta tõendamiskoormus võlgniku kanda
2. Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus - Seadus reguleerib hagide esitamist olukorras, kus kava on kinnitatud. Tuleks täiendavalt reguleerida seda, kas enne menetluse alustamist esitatud tagasivõitmise hagi (ja ka sellega koos esitatud ühisvara jagamise hagi), võiks jätta läbivaatamata ja milline võiks olla sellisel juhul tagasivõitmise hagi esitamise tähtaeg, kui ümberkujundamise menetlus kava mittetäitmise tõttu lõpetatakse.
3. Maksukorralduse seaduse ja VÕVS kooskõla - Maksukorralduse seaduse § 113 lõike 3 kohaselt tunnistab maksuhaldur maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks, kui maksukohustulase suhtes algatatakse saneerimismenetlus või võlgade ümberkujundamise menetlus. Nende menetluste algatamisel ei pruugi olla vajadust maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamiseks. Maksu- ja Tolliametile tuleks anda kaalutusõigus otsustada maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtetuks tunnistamise vajaduse üle maksukohustulase suhtes saneerimismenetluse või võlgade ümberkujundamise menetluse algatamisel. Igapäevases elus leiavad aset erinevad sündmused ja asjaolud, mis mõjutavad otseselt maksuvõla tasumise ajatamise otsuse tegemist, kuid mida veel otsuse tegemise ajal ei esinenud. Sellisteks sündmusteks on näiteks, äriühingu ühinemine ja jagunemine, maksukohustulase surm ja maksukohustulase suhtes pankroti väljakuulutamise. Uute asjaolude ilmumisel, mis mõjutavad maksuvõla ajatamise lubamist või ajatatud maksuvõla ajakava kohast tasumist, on põhjendatud maksuvõla tasumise ajatamise otsuse kehtivusaja lõppemine.

Lisaks huvigruppide tagasisidele on analüüs-kontseptsiooni käigus viidud läbi intervjuud kohtunike, võlanõustajate, usaldusisikute ja Maksu- ja Tolliameti esindajatega.

7.4.5. Teema käsitlus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes

Töögrupp märgib, et seoses ülemaailmase COVID-19 viiruse leviku tõttu on peatatud enamik riikides tavapärase õigusloome. Töögrupp märgib, et on võimalik, et enne viiruselevikut aluseks olnud põhimõtted ja poliitilised suunad muudetakse peale viirusleviku lõppemist, mistõttu ei pruugi käesolevas analüüs-kontseptsioonis kajastatud andmed olla enam asjakohased. Lisaks, töögrupile teadaolevalt ei ole enamik võrdlusriike alustanud (ega jätkka viiruseleviku ajal) Direktiivi kohaldamiseks vajalike protseduuridega siseriiklikult.

7.4.5.1. Teema käsitlus võrdlusriikides (sh kavandatavad muudatused)

Euroopa Komisjoni tellimisel Leedsi Ülikooli poolt läbiviidud uuringus⁸⁶⁰ on kajastatud Euroopa Liidu liikmesriikide maksejõuetusõigust, muuhulgas on väljatoodud kehtiv USA ja Norra seadusandlus, mis hõlmab endas nii ettevõtete ja ettevõtjate kui ka tarbija maksejõuetusõigusega (pankroti/ saneerimise/ võlgade ümberkujundamisega) seotut. Seega sisaldab viidatud uuring osaliselt analüüs-kontseptsioonis võrdluses olevaid riike: USA, UK, Holland, Saksamaa, Soome, Rootsi, Norra, Taani, Läti ja Leedu.

⁸⁵⁹ Justiitsministeerium, Maksejõuetusrevisjon. Arvutivõrgus: <https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/parem-oigusloome/maksejõuetusõiguse-revisjon> (27.05.2020)

⁸⁶⁰ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf

Uuringust nähtub, et kõik liikmesriigid pakuvad ettevõtjatele (siin ja edaspidi mõeldud kui füüsilisest isikust ettevõtja) mingisugust liiki maksejõuetusõiguse alla kuuluvat menetlust – pankroti või võlgade ümberkujundamist – või on neil ligipääs mõlemale menetlusele, kuid menetlus ei pruugi sisaldada endas kohustustest vabastamist. Riikides, kus ettevõtjal ei ole ligipääsu võlgade ümberkujundamisele, on ligipääs juriidilise isiku suhtes kohalduvale pankrotimenetlusele.⁸⁶¹

Üks oluline element ettevõtjate käsitlemisel maksejõuetusõiguses on see, kas neid käsitletakse nagu kõiki teisi juriidilisi isikuid või eraldiseisvatena, või nad on kui tarbijad. Paljud riigid grupeerivad võlgnike nende majandusliku olemuse läbi (nt juriidiline või füüsiline isik). Sellisel käsitlusel on ettevõtjal ligipääs ainult sellisele menetlusele, mis vastab tema majanduslikule olemusele. Samas, neis grupeeriingutes võib olla kaudset või selget eristamist kas menetluse sobivuse tõttu või seetõttu, et mõned menetlused on kättesaadavad näiteks ainult tarbijatele. Näiteks Itaalias, kui võlgnik kvalifitseerub maksejõuetusmenetluses kui füüsiline isik, kuid tal on ka majandustegevusest tulenevaid võlgasid, siis saab tema suhtes viia läbi vaid sellise menetluse, mis on mõeldud juriidilisele isikule, mitte tarbijale. Ettevõtjad võivad aga ka eraldiseisvas grupis olla. Sloveenias on spetsiaalne seaduse peatükk füüsilisele isikule, mille sees eristatakse teatud ulatuses ka ettevõtjaid.⁸⁶² Samas käsitletakse ettevõtjat ka kui juriidilist isikut ja tema suhtes viiakse läbi juriidilisele isikule kohalduvat maksejõuetustesti, ning riikides, kus on loodud lihtsustatud ja kiire väike või keskmise suurusega ettevõtetele pankrotimenetlus, siis kvalifitseerub ettevõtja samuti sinna alla.

Kuid füüsilise isiku suhtes viiakse liikmesriikides läbi ka vaid füüsilistele isikutele kui tarbijatele mõeldud menetlusi. Selliseid menetlusi leiab näiteks Prantsusmaalt, **Lätist**, Poolast ja Rumeeniast.⁸⁶³ Lisaks, Belgias, **Taanis** ja Luksemburgis võib endine ettevõtja esitada avalduse menetluse algatamiseks füüsilise isiku kui tarbija suhtes, kui ta ei ole tegelenud ettevõtlusega viimasel kuuel kuul. **Lätis**, kui isik on registreeritud ettevõtjaks, tuleb tema suhtes viia esmalt läbi menetlus kui juriidilise isiku suhtes, ning peale seda, kui ta on registrist kustutatud, saab tema suhtes läbi viia menetluse füüsilise isiku kui tarbija suhtes.⁸⁶⁴ **Soomes**, kui ettevõtjal on isiklikud ja ettevõtlusega seotud võlad, siis saab kõiki võlgasid menetleda ühes menetluses, kui ettevõtte oli väike. **Rootsis**, võlgade ümberkujundamise menetlus, mis on suunatud tõsiselt võlgades olevatele isikutele, on saadaval ettevõtlusega tegelevale ja võlas olevale võlgnikule, kui tema ettevõtet on „lihtne uurida“.⁸⁶⁵ Küprosel, **Soomes**, Kreekas ja Portugalis saavad ettevõtjad esitada avalduse, kui nad tegutsevad kui füüsilisest isikust ettevõtjad või kui professionaalid, ning Leedus on erirežiim, mis kohaldub füüsilistele isikutele, hõlmates endas nii farmereid kui neid, kes teevad individuaalseid majandustehinguid. **USA**-s, pankrotiseaduse 7. peatükk hõlmab endas kohest kohustustest vabastust. See lähenemine on sattunud aga rünnaku alla väärkasutuse tõttu võlgnike poolt, kes suudaks mingis ulatuses kohustusi täita. Eeltoodu tõttu on piiratud antud menetlusele ligipääsu finantskontrolli abil. Samas, kui võlgnikul on rohkem majandustegevusest tekkinud võlgasid kui tarbijana, siis teda ei suunata finantskontrolli. Ettevõtja saab alternatiivselt kasutada võlgade ümberkujundamise menetlust 11 või 13. peatüki alusel. **Norras**, võlgade ümberkujundamine ja pankrot pankrotiseaduse 1984 alusel on kohaldatavad nii füüsilistele kui juriidilistele isikutele. Võlgade ümberkujundamine võlgade ümberkujundamise seaduse 1992 alusel on peamiselt isiklike võlgade tarbeks. Samas, kui võlgniku majandustegevusega seotud võlad on väikesed võrreldes koguvõlga, siis võib ka ettevõtja antud tarbijale mõeldud menetlust kasutada.⁸⁶⁶

Kui ettevõtjale ligipäasetava menetluse liik sõltub peamiselt sellest, kuidas ettevõtjat kategoriseeritakse, nt võlgade ümberkujundamise menetlus ja mitteametlikud kokkulepped on pigem menetlused, kus ettevõtjat käsitletakse kui füüsilist isikut, kuid on teisi menetlusi, mis on ligipäasetavad:

- (Füüsilisest isikust) ettevõtjaid menetletakse koos teiste juriidiliste isikutega, mõnedes liikmesriikides võimaldatakse ettevõtjatele kiirendatud-madalate kuludega menetlust
- Osad liikmesriigid lubavad ettevõtjale ligipääsu füüsilisele isikule mõeldud menetlusele, kui ettevõtte väärtus on madal
- Mõned liikmesriigid lubavad füüsilise isiku menetluses vanu kohustusi menetleda, kuid näiteks samal ajal täitmata kohustusi mitte

⁸⁶¹ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016, lk 285

⁸⁶² *Ibid*, lk 286

⁸⁶³ *Ibid*, lk 287

⁸⁶⁴ *Ibid*, lk 288

⁸⁶⁵ *Ibid*, lk 289

⁸⁶⁶ *Ibid*, lk-d 289-290

- Mõned liikmesriigid lubavad vaid professionaalidel või iseendale tööd pakkuvatel isikutel ligipääsu füüsilisele isikule mõeldud menetlusele – ainuettevõtjad võivad seetõttu välja jääda, kuna neid ei nähta kui iseendale tööd pakkuva isikuna
- Menetluste pikkus varieerub

Heade näidetena nähakse praktikaid, kus ettevõtjaid koheldakse kas samamoodi kui füüsilisi isikuid või neile on võimaldatud ligipääs kiirele ja odavamale menetlusele. Analüüsis leitakse, et ratsionaalne oleks anda väiksematele ettevõtetele ligipääs füüsilisele isikule mõeldud menetlusele, kuna eeldatakse, et need võlgnikud kannatavad samade kahju ja haavatavuse all nagu füüsilised isikud. Samamoodi oluline on lubada väikese käibega ainuosanikuga ettevõtetel täielik ligipääs menetlusele ja neid tuleks käsitleda kui teisi isikuid.⁸⁶⁷

7.4.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRALi *Legislative Guide* ei hõlma endas füüsilist isikut kui tarbijat. Samas on seal arvesse võetud füüsilist isikust ettevõtjat ning leitud, et maksejõuetusõigus peab hõlmama endas kõiki majandustegevusega tegelevaid isikuid, sõltumata sellest kas tegemist on füüsilise isiku või juriidilise isikuga, sh avalikõigusliku ettevõttega, ning sõltumata sellest, kas isik tegeleb tulutoovategevusega või mitte⁸⁶⁸. Seadusega mittehõlmatud erandid peaks olema piiratud ning seaduses selgelt määratletud ja kirjapandud⁸⁶⁹.

7.4.6. Järeldused ja ettepanekud

Direktiivi kohaselt tuleb kohustustest vabastamise menetluses vaadata läbi FI ja FIE kohustused ning neid mitte eraldada. Töögrupi hinnangul on FI ja FIE kohustuste läbivaatamine ja kohustustest vabastamise menetluse läbiviimine põhjendatud ja vajalik, seda ennekõike seetõttu, et nii FI kui ka FIE vastutavad oma kohustuste eest isiklikult ja kogu oma varaga.

Tihti ei ole võimalik selgelt eristada füüsilisest isikust ettevõtja kaubandus-, majandus-, ameti- või kutsetegevuse käigus tekkinud võlgu väljaspool sellist tegevust tekkinud võlgadest. Füüsilisest isikust ettevõtjatele uue võimaluse andmise kord ei oleks kuigi tõhus, kui nad peaksid majandustegevuses ja eraisikuna kogunenud muudest võlgadest vabanemiseks läbima erinevad menetlused, millel on erinevad kohaldamistingimused ja võlgadest vabastamise perioodid. Neil põhjustel ja kuigi Direktiiv ei sisalda siduvaid õigusnorme tarbija ülemäärase võlgnevuse kohta, tuleks kohaldada käesoleva Direktiivi võlgadest vabastamise sätteid võimalikult varakult ka tarbijate suhtes.

VÕVS-i muutmine ei ole tulenevalt kehtivast seadusest vajalik, kuna selles on sätestatud, et võlgade ümberkujundamise menetlust kohaldatakse võlgniku suhtes, sõltumata sellest, kas tegemist on ettevõtjaga. Pankrotiseadust tuleb antud osas täiendada.

7.4.7. Mõjude analüüs

Probleem: Pankrotiseaduses puudub selge viide sellele, kas füüsilisest isikust ettevõtja kui võlgniku menetlust menetletakse füüsilisele isikule kohalduvate sätete järgi või mitte.

Muudatusettepanek: Pankrotiseaduses sätestada, et füüsilisest isikust ettevõtja pankrotiavalduse või FIE suhtes esitatud pankrotiavalduse suhtes kohalduvad füüsilisele isikule kohalduvad sätted (sh kohustustest vabastamise menetlus). FIE ja FI nõuded vaadatakse läbi ühes pankrotimenetluses.

Mõju: Muudatusettepaneku **primaarne sihtrühm** on füüsilisest isikust ettevõtjal (võlgnikul) läbi selle, et tema kohustuste suhtes kohalduvad füüsilisele isikule kohalduvad sätted ja võimalused, sh

⁸⁶⁷ McCormack, G et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016, lk-d 300-301

⁸⁶⁸ United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide of Insolvency Law. New York, 2005, soovitus nr 8, lk 40

⁸⁶⁹ *Ibid*, soovitus nr 9, lk 40

kohustustest vabastamise menetlus. Muudatuse mõju on positiivne, kuna sellega täpsustatakse seaduse kohaldus ala ja loob selles osas selguse (kõigi menetlusosaliste) jaoks.

Sekundaarne sihtrühm on võlausaldajatel, kel tuleb FIE ja FI vastu olevad nõuded esitada ühes menetluses; halduril, kel tuleb ühes menetluses täita haldurile kohalduvaid ülesandeid nii FIE ja FI vara ja kohustuste osas, ning kohtul, kel tuleb ühes menetluses vaadata läbi nii FIE kui FI vastu esitatavad pankrotiavaldused/ kaebused ja teostada järelevalvet võlgniku (FIE) üle FI-le kohalduvate sätete alusel. Mõju on menetlusosalistele (võlgnik, võlausaldaja, haldur, kohus) positiivne, kuna loob selguse FIE ja FI pankrotimenetlusele kohalduvate sätete osas.

Lisa

jrk	Küsimus	KOHTUNIKUD - intervjueeritud on kolme kohtuniku, kelle tööpiirkonnad on erinevad (Harju, Pärnu, Tartu)		VÕLANÕUSTAJAD - 3 intervjueeritavat (tegevuskohaga Pärnus, Saaremaal, Tartus)		USALDUSISIKUD – 2 (1 neist pankrotihaldur)		Maksu- ja Tolliamet - intervjueeritud on kahte MTA töötajat, kes tegelevad maksejõuetusjuhtumitega	
		Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused	Seisukoht	Märkused
1	Kohtu õigus valida menetlusliik	Jah, see peaks olema. Juba praegu on olnud menetlusi, kus ma olen seda (võlgniku nõusolekul) teinud. On olnud menetlusi, kus on tekkinud tunne, et pankrotiavalduse asemel oleks võinud esitada VÕVS avalduse. Juhul kui kohus määrab jõuga pankrotimenetluse, siis see läheb vastuollu põhimõttega, et võlgnik ise peab esitama avalduse.	Kohtunikel erinevad seisukohad	See on hea mõte. VÕVS-st ei ole enam inimesi kuulnudki, pankrotimenetlustest küll.		On mõistlik, kui kohus valib, milline menetlus võlgnikule sobib. Võlgniku avalduse nõuded ei tohi olla ranged. Kohus suunab nõustamisele ja selle käigus tehakse kindlaks tema olukord. Selline süsteem mõjutaks ka kiirlaenukontoreid. Kiirlaenu moodustavad ca 90 % kõikidest nõuetest.		Võiks olla kohtu valida, milline meede kuulub rakendamisele.	
2	Kas KVM võiks toimuda ilma eelneva pankrotimenetluseta	Mingi eelnev menetlus peab olema, kus teha kindlaks nõuded jms						Eelnev menetlus on oluline nõuete kindlakstege miseks.	
3	Kohustuslik nõustamine	Praegu nõustavad KVM eelselt võlgniku haldurid. Ei toeta.		Kõigile peaks laienema kohustuslik nõustamine. Sealt tuleks plaan ja kava, kuidas edasi minna, sh avalduse koostamine kohtule. Ei peaks välistama, et sama isik jätkab ka menetluses nõustajana. Peaks olema võlanõustajate nimekiri, kust kohus saaks määrata. Riik peaks siis rahastama. Kvaliteedijuhis on olemas SKA kodulehel. Nõustaja tasu		Nõustamise tase on riigis erinev. Töötukassa suunab oma nõustamisel inimesi pankrotiavaldust esitama. Inimene on kõigega nõus, mis neile selle lühikese aja jooksul räägitakse. Kohtueelne kohustuslik nõustamine oleks hea.		Võla nõustamine võiks olla oluline eeltingimus kõikides menetlustes füüsilisele isikule, juhul, kui see ei välista menetlust. Näitab võlgniku huvi menetluse läbiviimise suhtes.	

				võiks minna menetlusabi alla VÕVS-s, praegu ei ole see lubatud.					
4	Nõustaja vajalikkus menetluses	On vajalik. Kokkupuuteid võlanõustajatega ei ole olnud. Võlanõustaja instituut on väga vajalik. Avalduse esitamiseni võiks nõustamine olla kohustuslik. Praegu kohtunikud on kuni halduri määramiseni lasteaiakasvatajad. Võlanõustaja võiks täita ka kõik rollid menetluses, kuid kust neid inimesi leida? See on hea mõte, kui ei ole vara. Vara olemasolul ei saa võlanõustaja hakkama. Võlanõustamise eeldus KVM menetluses ei ole mõistlik, nõustamine neid inimesi ei aita, neil on O huvi menetluse vastu.	Kohtunikel erinevad seisukohad						
5	Võlanõustamise teenus ja selle rahastamine			Võlanõustamisteenus on KOV-i osutatav teenus (reguleeritud Sotsiaalhoolekandeseadusega). Seda teenust osutavad ka erinevad MTÜ-d, Töötukassa. Rahastus suuresti projektipõhine (Euroopa Sotsiaalfond), mis ei tekita kindlust oma tegevuse planeerimisel.					
6	Koostöö võlanõustajatega	On toimunud VÕVS-des, aga mitte KVM-des. Kogemusi on olnud võlanõustajatega nii positiivset kui negatiivset.							
7	KVM tähtaeg, selle lühendamise	VU huvides on pikem tähtaeg, siis saab rohkem raha kätte. 3 aastase tähtaja peale ei saa	Kohtunikel on erinevad seisukohad	KUI menetlus on mõistlik, siis ei ole 3 a sugugi lühike aeg. Osadel isikutel käitumismuster		Tähtaja lühendamisel maksed VUtele väheneksid, võitlus läheks lõpus		EMTA nõue aegub 5 a, mistõttu on EMTA arvates 5 a piisav aeg.	Kolme aasta peale lühendamise ei too kaasa

		<p>panna suuri lootusi. KUI ei ole oluline VUtele maksmine, siis võib tähtaega lühendada. Praegune tähtaeg on sobiv. Tähtaja lühendamisel hakkavad VUd võlgnikule liiga peale käima. Kohtule muutub ka menetlus intensiivsemaks. Kui oleks asjalik usaldusisik, siis oleks asi parem. KVM tähtaega võiks lühendada ravimatutel haigetel, vanematel puudega lastega, st lootusetutel juhtumitel. 5 a on liiga pikka aeg, lühike menetlus motiveeriks rohkem.</p>		<p>ei muutu. Võib seda aega näha ajana, mil isik saab harjutada uusi tarbimismustreid, tegema midagi teisiti.</p>		<p>suuremaks. Võlgnikud, kes ei vabane, ei rõõmusta, sest tekivad täitemenetlused ja VU-te ning täiturite surve.</p>		<p>Kolm aastat ei ole piisav aeg, sest ei saa tegelikku ülevaadet võlgniku tegevusest. Asjaolude väljaselgitamine võtab liiga palju aega.</p>	<p>täiendavat töökoormust.</p>
8	KVM tähtaja kulgemise algus	<p>On mõistlik kui KVM periood algab juba pankroti välja kuulutamistest.</p>							
9	Praktika KVM lõpetamisel kohustustest vabastamisel	<p>1) Üllatuseks on täitsa mitmed inimesed jäänud vabastamata, ca 30 % isikuid. Riigikohtu lahend annab suuna, et võib kõik vabastada. 2) ca 50 % juhtudel olen vabastanud.</p>							
10	Isiku motiveerimise KVM menetluses VUtele maksete tegemisel	<p>Elatakse mõttes, et keegi mu raha üles ei leiaks ja mitte midagi maksta. Vajalikud sunnivahendid, ei peaks saama laenu, et isik saaks aru, et tal ei ole maksmise eest pääsu. Kohus tunneb enda abituna, kohtu jutt on devalveerinud Riigikohtu praktika valguses. Töistame kättesaadavat osa. Menetlus on liiga jäik, kohtul peaks olema rohkem diskretsiooni. Lühem menetlustähtaeg (lühem kui 5 a).</p>	<p>Kohtunikud peavad praegust KVM menetlust koostavaks ja ressursse raiskavaks. Riigikohtu praktikaga ja suunistega KVM läbiviimisel pigem ei nõustuta.</p>				<p>Ei oska välja pakkuda, mis võiks võlgniku motiveerida.</p>		

1 1	Usaldusisiku määramine	Olen määranud palju võlgnikku ennast, aga ka kohtutähtreid, veennud neid. Usaldusisiku tasu määranud menetlusabina. Usaldusisiku leidmine on probleem, vajalik oleks nimekirj. VU-d usaldusisiku määramine ja tema isik ei huvita ja nad ei taha selles osas kaasa rääkida. Usaldusisikuks ei tohiks olla võlgnik. Võiks olla võlanõustaja. Kaks varianti: kas usaldusisikule riigilt raha juurde või kohtule ressursi juurde.	Kohtunikud on üksmeelel, et usaldusisikute leidmine on praeguses KVM menetluses võtmeküsimus ja võlgnik üldjuhul ei suuda ise usaldusisiku kohustusi täita. Kohtud täidavad ise praktikas usaldusisiku rolli ja see on kohtule väga koormav.	Ei ole olnud nõus usaldusisikuks määramisega. Küsimuseks on, kuidas hoida eraldi võlgniku raha, mis on loovutatud usaldusisikule. Ei näe halba selles, kui isik ise tegutseb enda usaldusisikuna, kui teda instrueeritaks, kuid seda ei tehta. Meie konsulteerime võlgnikke, kes on määratud kohtu poolt enda usaldusisikuks. Usaldusisiku kohustuste täitmisel oleks probleemiks ka see, et neid isikuid ei saa alati kätte.		On võlausaldajaid, kes alati teevad ettepaneku määrata võlgnik. Võlgnik vajab kedagi, kes teda menetluses toetaks KVM ajal.		Usaldusisik ei tohiks olla võlgnik. Ainult raha jaotamiseks ei peaks väga palka saama. Samas kui ta tagab menetluse läbiviimise, siis võiks rohkem tasustada e tasu sõltub kohustustest. Menetluse efektiivsuse huvides võiks usaldusisiku ära jätta. Kohus kontrollib ja raha koguneb kohtu deposiiti.	Usaldusisiku staatust võiks muuta, kui õigusi anda, siis järelevalve ja vastutus ning tasu küsimus.
1 2	Võimalus saada vabastust ka nõuetest, mis on tekkinud pankrotimenetluse ja KVM ajal	Ei ole eesmärgipärane. Kohus peaks vaatama, et kohustusi juurde ei võtaks. See peaks olema kohtu järelevalve küsimus. Probleem, et VU hakkab vanu nõudeid tegema uuteks nõueteks KVM käigus.						Kohustustest, mis on tekkinud KVM ajal, ei peaks vabastama.	Nt FIE äriplaan ei tööta ja tulevad KVM-sse sama plaaniga ning tekivad uued võlad;
1 3	Nõuded, millest ei vabane KVM tulemusena (PankrS § 176 lg 2)	Pigem ei täiendaks. Võiks hõlmata ka maksud.	Kohtunikel on erinevad seisukohad.					Jääma peaks elatis. Teised võiks üle vaadata.	Ettepanek muuta kogu kontseptsiooni. Tööd ja vaeva palju, kuid tulemus väike.
1 4	Juurdepääsu piiramine KVM-le (eeldused)	Tuleks piirata, see ei peaks olema lihtne. Hetkel saavad KVM menetlusele juurdepääsu peaaegu kõik kes soovivad, kuid vabastuse saavad vähesed. Lahendada tuleks kinnipeetavate avaldustega seotud küsimused, nemad ei peaks saama KVM-i, nad ei panusta aktiivselt menetlusse.						Kohustuste vabastamise alused ei peaks olema liiga konkreetsed, sest olukorrad on erinevad.	Võiksid olla min standardid, mis peaksid olema täidetud. Vabastamata jätmise alused selgelt välja tuua.
1 5	VÖVS avalduse vormid	Vormid on võlgnikule endale täita keerulised, kuid neid nõudeid ei saa ka lödvemaks lasta.	Kohtunikel on VÖVS menetlustega väga erinevad kogemused	On vaja korrigeerida, nende täitmine on avaldajale keeruline					

		VÖVS ei tööta, sest võlgnikud ei suuda avalduse vorme täita ja nad ei saa sisse kohtumenetlusse. VÖVS menetlused ei tööta.							
16	VÖVSi kasutamise praktika					Kasutatakse vähe. Puudus see, et viivised, intressid ei peatu, menetlus ei ole piisavalt konkreetne. Kohtupraktikast ei selgu, kes saavad vabastuse. Võiksid olla määrad, kui palju peab vähemalt maksuma.		VÖVS on algusest peale ebaõnnestunud, sest ei toimi.	VÖVS kasutatakse liiga palju venitamiseks.

8. SANEERIMIS- JA KOHUSTUSTEST VABASTAMISE MENETLUSTE TÕHUSUSE SUURENDAMISE MEETMED

8.1. Kohtud ja haldusasutused

8.1.1. Teema kirjeldus

a) Maksejõuetusmenetlused peavad olema läbipaistvad ja prognoositavad, menetluse läbiviimine peab toimuma mõistliku aja jooksul, tõhusalt ja efektiivselt. Vähendada on vaja maksejõuetusmenetluste venimist, mis põhjustab võlausaldajate ja investorite jaoks õiguskindlusetust ja madalaid sissenõudemäärasid. Maksejõuetusmenetluste ebaefektiivsus ja menetluse venimine erinevatel põhjustel on üks peamine etteheide kõikidelt huvigrupidelt. Direktiivi art 25 eesmärgiks (vt ka preambula p-d 85-86) on tagada, et nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikute maksejõuetuse asju menetlevad seda valdkonda tundvad spetsialiseerunud kohtud või kohtunikud, kellele on tagatud ka pidev ning piisavas mahus täiendkoolitus. Seega on Direktiivi nõuded suunatud kõikide maksejõuetusmenetluste liikide tõhususe suurendamisele. Kohtute kompetentsuse üks eeldusi on maksejõuetusasju menetlevate kohtunike piisav arv. Vajalik on tagada, et kohtunikud, kes tegelevad maksejõuetusmenetlustega, on saanud asjakohase koolituse ning neil on vajalikud eriteadmised oma ülesannete täitmiseks. Nende nõuetega tuleks arvestada juba kohtunike konkursside läbiviimisel ja kohtunike ametisse määramisel. Kohtute võimekus käsitleda komplekselt maksejõuetusasju ei ole mitte üksnes teadmiste ja praktiliste kogemuste küsimus, vaid ka küsimus sellest, kuidas neid teadmisi ja kogemusi pidevalt värskendada ja ajakohastada. Koolitatud peavad olema lisaks kohtunikele ka teised maksejõuetusmenetlustega kokkupuutuvad kohtuametnikud. Koolitus (sh täiendkoolitus) ja erialased teadmised peaksid võimaldama kohtunikel teha tõenäolise märkimisväärse majandusliku ja sotsiaalse mõjuga otsuseid tõhusal viisil.

b) Käesoleval ajal menetlevad maksejõuetusasju kõik neli maakohut. PankrS § 4 lg 1 kehtiva redaktsiooni kohaselt kuulub pankrotiasjade menetlemine maakohutu pädevusse ja saneerimismenetlustele kohaldatakse kohtualluvusele pankrotiseaduses pankrotiavalduse esitamise kohta kehtivaid kohtualluvust reguleerivaid sätteid (SanS § 5), siis menetletakse ka saneerimisasju kõigis maakohutes. Samuti menetlevad kõik maakohutud ka füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise avaldusi (VÕVS § 9).

c) Kohtunike spetsialiseerumine toimub käesoleval ajal eelkõige vabatahtlikkuse alusel ja mitte kõigis maakohutes.⁸⁷⁰ Direktiivi preambula kohaselt võib õiguskindluse ja menetluse tulemuslikkuse eesmärkide tõhusaks saavutamiseks kaaluda erikohtute loomist või spetsialiseerunud kohtunike ametisse nimetamist koos kohtualluvuse koondamisega piiratud arvul kohtutesse. Samas on arusaadav, et kohtud menetlevad erinevat liiki kohtuasju, mistõttu ei ole liikmesriikide kohustus sätestada, et saneerimis-maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetlusi tuleb käsitada teiste menetluste suhtes prioriteetsena.

d) Eestis on maksejõuetusmenetluste tõhususe problemaatikaga tegeletud juba maksejõuetusõiguse revisjoni I etapis, mis keskendus eelkõige pankrotimenetluste probleemidele ja pankrotiseaduse muudatustele. Justiitsministeerium on koostanud pankrotiseaduse muutmise seaduse eelnõu, mis on üle antud Riigikogule.⁸⁷¹ Maksejõuetusmenetluste tõhusust teenivad eelkõige järgmised kavandatavad pankrotiseaduse muudatused, mis avaldavad mõju ka maksejõuetusmenetluste üleselt: maksejõuetuse teenistuse loomine, kohtute spetsialiseerumine maksejõuetusasjadele ja juriidilisest isikust võlgnike maksejõuetusasjade kohtualluvuse koondamine kahte maakohutusse (üks kummaski kohturingkonnas); teatud muudatused halduri tasustamisel.

Kohtualluvusega seonduvate muudatuse eesmärk on tagada ühtne kohtupraktika, mis oleks kooskõlas parimate majandus- ja finantsalaste praktikatega. Samuti nähakse muudatuse positiivse oodatava mõjuna paremat ressurside jaotamist ning menetluste läbiviimise aja vähenemist. Lisaks sellele on oodatavaks mõjuks ka asjade lahendamise parem kvaliteet tulenevalt sellest, et kohtunike spetsialiseerumine viib parimate teadmiste ja spetsiifiliste oskusteni maksejõuetuse valdkonnas.

⁸⁷⁰ Maksejõuetuse revisjon. Analüüs (pankrotiseaduse 3. ja 4. ptk). K. Kerstna-Vaks 2018. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kersti_kerstna-vaks_analuus-kontseptsioon.pdf. Lk 56.

⁸⁷¹ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri SE 195.

Viidates õigusvaidluste kasvavale keerukusele, on vajadust kohtunike spetsialiseerumise järele selles valdkonnas rõhutatud ka esimese ja teise astme kohtute arengukavas 2020-2023⁸⁷²

e) Maksejõuetusõiguse revisjoni I etapis kaaluti ka füüsiliste isikute maksejõuetusajade koondamist teatud maakohtutesse. Arutelude tulemusena, eelkõige arvestades kohutute seisukohti⁸⁷³ sellest muudatusest loobuti ja otsustati säilitada füüsiliste isikute maksejõuetusajade osas senine kohtualluvus füüsilise isiku elukoha järgses maakohtus (üldine kohtualluvus TsMS § 79 lg 1 järgi). Põhjused, mille kohtud füüsiliste isikute osas esile tõid olid paljuski seotud asjaoluga, et kehtiva õiguse järgi lasub kohtul vastutus teostada järelevalvet füüsilise isiku pankrotimenetlusele järgneda võivas kohustustest vabastamise menetluses (PankrS §-d 169 – 177). Eesti kohtupraktikale on iseloomulik olukord, kus kohtud ei leia kohustustest vabastamise menetlustes usaldusisikuks sobivadi isikuid ja määravad üldjuhul usaldusisikuks võlgniku enda, ida võimaldab PankrS § 172 lg 6. Sellisel juhul peab kohus kontrollima, kas võlgnik oma kohustusi usaldusisikuna täidab. Just selline järelevalve on kohtutele koormav ja eeldab võlgniku endaga korduvat suhtlemist menetluse jooksul. Kohtunike hinnangul on seda keeruline mõjusalt teha ka elektrooniliste kanalite (kaugkohtuistungid) kaudu, mistõttu on oluline, et kohtu järelevalve toimuks füüsilisest isikust võlgniku elukohale võimalikult lähedases kohtumajas. Kui Direktiivi ülevõtmise käigus muutub füüsilisest isikust võlgniku nõustamine maksejõuetusmenetlustes kohustuslikuks, peab selle tulemusena vähenema ka kohtu järelevalve koormus. Seejärel saab uuesti kaaluda füüsilisest isikust võlgniku maksejõuetusajade koondamist spetsialiseerunud kohtutesse või kohtunike menetleda. Kohtunike spetsialiseerumine kohtu tööjaotusplaani alusel on võimalik ka käesoleval ajal.

e) Eestis on kohtunike koolitamise põhimõtted ja süsteem kehtestatud kohtute seadusega ja kohtunikele on seadusega pandud kohustus end koolitada (KS § 44). Direktiivi nõue kohustada kohtunikke, kes tegelevad maksejõuetusajadega, täiendkoolitama, on siseriikliku õigusega kooskõlas. Direktiivi nõuete täitmiseks tuleb analüüsida, kas maksejõuetusajadega tegelevatele kohtunikele pakutakse just asjakohast koolitust ja piisavas mahus. See on koolitusstrateegia, koolitusprogrammide koostamise ja samuti koolitamiseks vajaliku ressursi küsimus. Seadus paneb vastutuse selles osas kohtunike omavalitsusorganile - koolitusnõukogule ja Riigikohtule, kelle eelarve kaudu toimub kohtunike koolitamise rahastamine. Seega allub Eestis kohtunike koolitamine kohtusüsteemi enda kontrollile ja Direktiivi nõuete rakendamine ei avalda mõju kohtusüsteemi sõltumatusele.

f) Olulist mõju kõigi kohtuasjade, sh maksejõuetusajade menetlemise tõhustamisele annab kohtute kasutuses olev kohtuinfosüsteem, mis võimaldab suurt osa kohtuasju menetleda ka täisdigitaalselt (paberivabalt). Kohtud suhtlevad menetlusosalistega ja menetlevad kõiki kohtuasju (sh maksejõuetusajade) kohtute infosüsteemi kaudu ja menetlusosalised saavad kohtuasjadega tutvuda ja dokumente esitada avaliku e-toimiku kaudu. Võimalik on ka virtuaalistungite pidamine (menetluskonverentsina). See tagab juba praegu siseriiklikult maksejõuetusmenetlustes kohtuga suhtlemisel Direktiivi art 28 nõuete täitmise elektrooniliste sidevahendite kasutamise osas (vt selles osas ka analüüsi p 8.3).

8.1.2. Direktiivist tulenevad nõuded (art 25)

a) kohtu ja haldusasutuste liikmeid, kes tegelevad saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetlustega, saavad asjakohase koolituse ning neil on vajalikud erialased teadmised oma ülesannete täitmiseks ja

b) saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetlusi viiakse läbi tõhusalt, pidades silmas asja kiiret menetlemist.

8.1.3. Kehtiv õigus

⁸⁷² Esimese ja teise astme kohtute arengukava 2020-2023, lk 4. Kättesaadav:

https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumentid/esimese_ja_teise_astme_kohtute_arengukava.pdf

⁸⁷³ Kohtute Haldamise Nõukoja 105. istungi protokoll 29-30 mai 2019. Kättesaadav:

https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/105_%20protokoll%2029.05-30.05.2019.pdf

a) TsMS § 3 kohaselt on tsiviilkohtumenetluse ülesanne tagada, et kohus lahendaks tsiviilasja õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega. Nimetatud säte kohaldub üldsättena ka maksejõuetusajade kui TsMS § 475 lg 1 mõttes hagita asjade menetlemisel.

b) Juriidiliste ja füüsiliste isikute pankrotiasjade menetlemine kuulub maakohtu pädevusse. Pankrotiasju menetlevad kehtiva õiguse järgi kõik kohtud, pankrotiavaldus esitatakse kohtule võlgniku üldise kohtualluvuse järgi (PankrS § 4 lg 1 ja 2). Sama kehtib SanS § 5 ja PankrS § 4 lg 1 koosmõjus saneerimisajade menetlemise kohta. Füüsilise isiku võlgade ümberkujundamist menetletakse võlgniku elukoha või tema ettevõtte asukoha järgses maakohtus (VÕVS § 9).

c) Kehtivas õiguses puuduvad normid kohtute/kohtunike spetsialiseerumise kohta maksejõuetusajadele. Lähtutud on põhimõttest, et kõik maakohtute kohtunikud omavad teadmisi ja oskusi maksejõuetusajade menetlemiseks.

d) Kohtunike koolitus on reguleeritud kohtute seadusega (KS). Kohtunike koolituse eest vastutab koolitusnõukogu (KS § 44 lg 1). Kohtunike koolituse aluseks on kohtunike koolituse strateegia ja iga-aastased koolitusprogrammid ning kohtunikueksami programm. Kohtunike koolituse strateegia ja koolitusprogrammid ning kohtunikueksami programmi koostab Riigikohus ja need kinnitab koolitusnõukogu. Järgmise aasta koolitusprogrammi esitab Riigikohus koolitusnõukogule hiljemalt 15. augustil. Koolitusnõukogu kinnitab kohtunike koolitusvajadust ja riigieelarves kohtunike koolituseks ettenähtud vahendeid arvestades koolitusprogrammi hiljemalt 1. oktoobril. Kohtunike koolituseks vajalikud õppe- ja meetodilised materjalid valmistab ette ning koolitajatega sõlmib kokkulepped Riigikohus (KS § 44 lg 2). Kohtunike koolituse strateegia ja koolitusprogrammide koostamise aluseks on kohtunike koolitusvajadus ja koolituse tulemuste analüüs. Kohtunike koolitusvajaduse selgitab välja ja koolituse tulemusi analüüsib Riigikohus. Koolitusnõukogu määrab igal aastal koolitusprogrammi osa, milles ettenähtud koolituse läbimine on kohtunikule kohustuslik (KS § 44 lg 5). Kohtunik osaleb koolitusel kohtu iga-aastase koolituskava alusel. Kohtu koolituskava kinnitab kohtu üldkogu. Koolituskava täitmist kontrollib kohtu esimees (KS § 44 lg 6). Kohtunike koolitusprogrammi koostamiseks ja koolituse korraldamiseks vajalikud sihtotstarbelised vahendid nähakse ette Riigikohtu eelarves (KS § 44 lg 7). Lisaks sätestab KS § 12 lg 3 maakohtu esimehe kohustuse koostada kohtu kohtunike koolituskava eelnõu ja esitada see kinnitamiseks kohtu kohtunike üldkogule, korraldada ja kontrollida selle täitmist ning esitada vähemalt kord aastas kohtu üldkogule ülevaade selle täitmisest.

e) Kohtunike koolituse strateegia on kohtunike koolituse tüvitekst.⁸⁷⁴ Kohtunike koolituse eesmärgid on kohtunikele abi osutamine kutsealaste teadmiste ja oskuste omandamisel ning kaasajastamisel, samuti kohtute töö ja efektiivsuse ja usaldusväärsuse tõstmine. Koolitusvajaduse hindamiseks kasutatakse kõiki kättesaadavaid infoallikaid, mis pakuvad informatsiooni kohtusüsteemi koolitusvajaduste kohta. Info allikateks on eelkõige, kuid mitte ainult: (1) suhtlus sihtgrupiga (kohtunikud ja kohtuametnikud); (2) koolituste käigus selgunud teave (sh tagasiside lehed); (3) kohtutega kokku puutuvad isikud ja institutsioonid (nt prokurörid, advokaadid, pankrotihaldurid, advokatuuri mittekuuluvad kohtujuristid, kohtuväliseks väärtemenetlejateks olevad institutsioonid, ministriumid ning muud riigiasutused); (4) kohtupraktika analüüs (sh kordusanalüüsid); (5) noorkohtuniku hindamisleht; (6) küsitlused, uuringud (7) muud allikad (nt õiguskirjandus, ajakirjandus).⁸⁷⁵ Strateegiaperioodil 2015-2020 maksejõuetusõiguse valdkonna koolitused arengueesmärkide hulgas ei olnud. Konkreetne koolitusprogramm töötatakse välja igaks aastaks.

f) Kohtunike koolitus on jaotatud järgmisteks valdkondadeks: a) õiguskoolitus era-, karistus- ja haldusõiguse valdkondades ja b) oskuskoolitused (sh juhtimiskoolitus).⁸⁷⁶ Maksejõuetusõiguse koolitused toimuvad eraõiguse valdkonna all ja ei ole eristatavad iseseisva valdkonnana.

8.1.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

8.1.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

a) **Direktiivi art 25a** nõuded kohtunike koolitamise osas on üldised ja kohtunike koolitamiseks maksejõuetusõiguse valdkonnas siseriiklikus õiguses muudatusi teha ei ole vaja. Kohtunike koolitamine

⁸⁷⁴ P. Pikamäe (peatoimetaja). Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2018. lk 220.

⁸⁷⁵ Kättesaadav: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/Koolitus/kohtunike_koolituse_strateegia_2015-2020.pdf

⁸⁷⁶ P. Pikamäe (peatoimetaja). Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2018. lk 221.

kõigis kohtumenetluse valdkondades on tagatud kohtute seaduse asjakohase regulatsiooniga (eelkõige KS § 44). Koolitamise eest vastutab koolitusnõukogu ja korraldab Riigikohus. Kohtunike koolituseks vajalikud rahalised ressursid on Riigikohtu eelarves. Direktiivi rakendamiseks ja maksejõuetusõiguse valdkonna koolituste tõhustamiseks on vajalik kohtunike koolituse edasiarendamine selles valdkonnas, sh välislektorite kaasamine ja koolitusmahtude suurendamine selles valdkonnas. Direktiivinõuetega kohtunike koolitamiseks maksjõuetusõiguse valdkonnas saab arvestada koolitusstrateegia koostamisel aastateks 2021- 2025 ja iga-aastaste koolitusprogrammide koostamisel.

b) Direktiivi art 25b eesmärk on tõhus menetlus maksejõuetusasjades. Preambula p 86 kohaselt on liikmesriikidel soovitatav luua erikohtud või kohtukojad või nimetada ametisse spetsialiseerunud kohtunikud ning koondada kohtualluvus piiratud arvul kohtutesse. Eestis on seda soovitus arvestanud. Pankrotiseaduse muutmise seaduse eelnõu kohaselt muudetakse PankrS §-i 4 lg 2 ja sõnastatakse see järgmiselt:⁸⁷⁷ „Füüsilisest isikust võlgniku pankrotiavaldus esitatakse kohtule võlgniku üldise kohtualluvuse järgi. Kui juriidilisest isikust võlgniku asukoht on Harju maakonnas, esitatakse pankrotiavaldus Harju Maakohtule. Muul juhul esitatakse juriidilisest isikust võlgniku pankrotiavaldus Tartu Maakohtule. Eeldatakse, et võlgniku asukohaks on üks aasta enne pankrotiavalduse esitamist registris märgitud asukoht, kui ei tõendata, et võlgniku asukoht on mujal.“ Saneerimismenetluse tõhustamisele aitab kaasa menetluse avalikuks muutmine, mis annab võimaluse järgida võlausaldajate informeerimisel ja menetlusedokumentide kätetoimetamisel pankrotimenetluses kasutusel olevaid regulatsioone.

8.1.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

8.1.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

a) Maksejõuetusmenetlustele kuluv aeg. Analüüsida tuleb, milliste meetmetega on võimalik lühendada maksejõuetusmenetluste läbiviimisele kuluvat aega. Läbi tuleb vaadata menetlustähtajad, sh edasikaebamise võimalused⁸⁷⁸

b) Infotehnoloogilised lahendused.⁸⁷⁹ Maksejõuetusmenetluste efektiivsust võiks aidata tõsta nii olemasolevate e-lahenduste parandamine kui ka uute e-lahenduste kasutuselevõtmine. Eestis on füüsiliste isikute maksehäirete kohta olemas mitteametlik koond nimetusega Ametlik Maksehäireregister, kehtivaid äri- ja ettevõtluskeelde kajastab äriregistri teabesüsteem, füüsiliste isikute maksejõuetusmenetlusega seonduva kohta avaldatakse informatsioon Ametlikes Teadaannetes, enampakkumisel pankrotivara võõrandamisel on kasutusel Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja oksjonikeskkond. Eeltöö menetluse tõhususe ja puudujääkide tuvastamiseks on võimalik teha kohtulahendite analüüsi kaudu, kuid see eeldab häid ja kasutajasõbralikke otsingusüsteeme, korrektset kohtuasjade liigitust ja head andmekvaliteeti. 2013. a. läbiviidud maksejõuetusmenetlemise tõhususe uuringu kohaselt osutus probleematiliseks andmete kättesaadavus Kohtute Infosüsteemis. Viimaste arengutena on 2015. aasta esimeseks pooleks lõpuni jõudnud põhjalik Ametlike Teadaannete internetikeskkonna uuenduskuur. kehtestati uus Ametlike Teadaannete põhimäärus, millega nähti ette uus avaldamiskorraldus, täpsustati andmekoosseisu ning sätestati uue infosüsteemi kasutuselevõtmisega uued kasutusvõimalused.

Vaatamata kohustuse puudumisele, võib aga siiski olla ka äritegevusega mittetegelevate isikute maksejõuetusmenetluste kohta teabe kogumine praktiliselt otstarbekas: piiriüleste maksejõuetusmenetluste kõrval ka teabevahetuse tagamiseks ja informatsiooni andmiseks võlausaldajatele. Erinevalt juriidilistest isikutest, kelle puhul võib pärast juriidilisest isikust võlgniku pankroti väljakuulutamist selle võlgniku ärinime või muud nime kasutada üksnes koos sõnaga „pankrotis“ (PankrS § 38), maksejõuetute füüsiliste isikute kohta sarnase toimega piirangut ei ole, registris kajastamine aitaks siin tagada informatsiooni liikumise. Samuti võib andmete kogumine kiirendada ja lihtsustada andmete esitamist, hoides ära aja- ja ressursikulu, mis tekiks üksikteadete edastamisel välisriigi võlausaldajatele.

⁸⁷⁷ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 195 SE.

⁸⁷⁸ Revisjoni lähteülesanne 2016, lk 38.

⁸⁷⁹ Revisjoni lähteülesanne 2016, lk 51

c) Eraldi tuleks tähelepanu pöörata asjaolule, kuidas muuta menetlusosaliste infovahetust efektiivsemaks, eelkõige võlausaldajatega. Mõelda tuleks selle peale, millistel isikutel ja mis teabele juurdepääs olema peaks. Ühe võimaliku lahendusena tuleks kaaluda eraldi platvormi arendamist, mille kaudu toimuks teabe vahetamine ning kuhu pannakse ülesse ka menetlusega seotud dokumendid. Analüüsida tuleks, milliseid e-lahendusi tuleks rakendada pankrotimenetluse läbiviimisel, et tagada senisest efektiivsem infovahetus, menetluse läbipaistvus ning tagada menetlusosalistele parem ülevaade menetlusega seonduvast.

8.1.4.2.2. Maailmapanga analüüs

a) Ekspertid leidsid, et kohtul peab olema maksejõuetusajadega tegelemiseks vajalik kompetents ja võimekus toimida efektiivselt. Arvamuse avaldajale on jäänud mulje, et kohtunike koolitusprogramm ei toeta piisavalt maksejõuetusajate menetlevate kohtunike valdkonnapõhiseid ekspertteadmisi. Kuigi Eestis on toimunud teatud ulatuses vabatahtlik spetsialiseerumine, ei ole see direktiivi nõuete rakendamiseks piisav. Vajalik on nn formaalne spetsialiseerumine, mis tuleneb seadusest. Vajalik on luua usaldusväärne koolitus ja täiendkoolitusprogramm kohtunikele, mis vastaks Eesti majanduse vajadustele. Erikohtute loomist ei peeta Eesti suurust arvestades vajalikuks. Arvamuses ei anta hinnangut Eesti kohtunike kvalifikatsioonile ja senisele kompetentsile, vaid soovitakse rõhutada direktiivi nõuete tulevikku vaatavat iseloomu. Seetõttu on tegemist hetkega, kus kohtunikud peaks arutlema selle üle, kuidas edaspidi saaks teha oma tööd paremini. Vajalik on usaldusväärne ja jätkusuutlik kohtunike koolitusprogramm, mis on kavandatud lähtudes Eesti majanduse vajadustest.

b) Töögrupile intervjuu andnud kohtunikud peab olema ka võimalus kasutada saneerimismenetlustes eksperdi abi ka muudel juhtudel kui üksnes juhul kui kava jääb kinnitamata.

8.1.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

a) Rahandusministeerium leidis, et maksejõuetusmenetluse tõhusust saaks tõsta menetluse põhimõtete täpsustamisega.

b) Tartu Ülikool on seisukohal, et arvestades Eesti väiksust ei ole mõistlik luua eraldi pankrotikohtuid, kuid tagades kiire ja efektiivse menetluse läbiviimise ning üldise kohtupraktika, toetavad kohtunike spetsialiseerumist maksejõuetusajades.⁸⁸⁰

b) Riigikohus leidis, et selleks, et muuta maksejõuetusmenetluste läbiviimist efektiivsemaks, kiiremaks ja tulemuslikumaks, tuleks loobuda haldurikesksest lähenemisest ja suurendada võlausaldajate ja kohtu rolli.⁸⁸¹ Luua tuleks maksejõuetusregister, kus oleks esitatud info nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikute, keeldude ja kättetoimetamiste kohta.⁸⁸²

c) Kohtunikud pidasid koolitusi vajalikuks, vähemalt üks kord aastas. Samas ei meenunud neile, et oleks toimunud koolitusi saneerimismenetlustest.

8.1.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

a) Eestis puudub maksejõuetusregister, samuti kasutajasõbralikud ja avalikkusele kättesaadavad otsingusüsteemid ja andmebaasid maksejõuetusmenetluste kohta. Seetõttu ei saanud analüüsi teostajad tellijalt käesoleva analüüsi teostamiseks selliseid alusandmeid, mis võimaldaksid teha üldistusi kohtute tõhususe hindamiseks kohtupraktika näitel. Analüüsi teostamisel kohtute tõhususe hindamisel on lähtutud eelkõige analüüsi teostajate enda kogemustest ja eksperthinnangust, Riigikohtu praktikast, samuti on analüüsitud üksikuid kohtuasju, mis on leitud käsitsi otsides Kohtute Infosüsteemist.

Osaline spetsialiseerumine maksejõuetusajadele on Eestis toimunud senini kohtu tööjaotuskava ning eelkõige kohtunike endi eelistuste alusel, mistõttu puudub võrreldavate andmete puudumise tõttu hetkel võimalus hinnata sellise spetsialiseerumise mõju maksejõuetusajade menetlemisele. Spetsialiseerumise mõju ei suudetud hinnata ka pankrotiseaduse muutmise mõjude hindamise käigus. Hindajad leidsid, et „on a priori alust uskuda, et kohtunike spetsialiseerumisel on menetluse kiirusele ning lahendamise kvaliteedile ka positiivne mõju, kuid kasutada olnud kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete

⁸⁸⁰ Tartu Ülikooli arvamus. Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tartu_ulikooli_arvamus_30.09.2019.pdf

⁸⁸¹ Revisjoni lähteülesanne 2016, lk 42

⁸⁸² Revisjoni lähteülesanne 2016, lk 54

andmeallikate baasil ei õnnestunud seda täpsemalt määratleda. Mitme intervjuueritu hinnangul oleks võrreldes pankrotiasjade viimisega Viru ja Pärnu maakohutest Tartu maakohu alluvusse eelistatum variant see, kui Viru ja Pärnu maakohutest oleksid pankrotiasjadele spetsialiseerunud kohtunikud. Leiti ka, et positiivset mõju kohtunike teadmiste ning pankrotimenetluste lahendamise kvaliteedile võiks avaldada maksejõuetusajade lahendamistega tegelevaid kohtunikke koondav ekspertvõrgustik^{.883} Analüüsi autorid saavad ekspertteadmiste alusel kinnitada, et kohtu tõhusus sõltub Eestis eelkõige asja menetleva kohtuniku käekirjast ja menetlemisostkustest. Samuti saab eeldada Harju maakohu kohtunike suuremaid kogemusi saneerimismenetlustes, võrreldes maakohutega, kus selliste menetluste arv on väga väike. Vastupidine olukord on aga võlgade ümberkujundamise menetlustega. Mitmete töögrupile intervjuu andnud võlanõustajate ning selles valdkonnas tegutsevate juristide arvamuse kohaselt on tegemist marginaalse menetlusega, mida füüsilised isikud „ei ole üles leidnud ja mille mõttekust ei osata seetõttu hinnata“. Riigikohtu kohtupraktika analüüs „Saneerimiskava kinnitamise praktika“ pärineb aastast 2011 ja selle fookuses ei olnud kohtu tõhusus saneerimismenetluses.^{.884}

b) Kohtupraktikas on juhtum, kus maakohus otsustas võlgade ümberkujundamise menetluse enne kava kinnitamise otsustamist peatada kuni teise tsiviilasja (võlausaldaja hagi tehingu tagasivõitmiseks) lõppemiseni. Menetlus oli peatatud ca 1 aasta ja pärast menetluse uuendamist jättis maakohus avalduse VÕVS § 28 lg 1 alusel läbivaatamata. Eelnevalt oli maakohus isiku vara suhtes läbiviidavad täitemenetlused peatanud kuni ümberkujundamise kava kinnitamiseni või menetluse lõpetamiseni.^{.885} Maakohus tugines seejuures sellele, et VÕVS § 5 kohaselt kohaldatakse võlgade ümberkujundamise menetlusele tsiviilkohtumenetluse seadustikus hagita menetluse kohta sätestatud. TsMS § 477 lg 1 kohaselt vaatab kohus hagita asja läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades menetluse kohta sätestatud erisusi.

TsMS ei sätesta erisusi hagita menetluse peatamise kohta, mistõttu tekib küsimus, kas võlgade ümberkujundamise menetlust saab peatada TsMS § 355 (menetluse peatamine mõjuval põhjusel) ja § 356 (menetluse peatamine teise menetluse tõttu) või 359 (menetluse peatamine poolte ühisel taotlusel või mõlema poole puudumisel kohtuistungilt) alusel.

Võlgade ümberkujundamise menetlus on kollegiaalne menetlus, mille eesmärk on makseraskustes füüsilisele isikule tema võlgade ümberkujundamise võimaldamine, et ületada makseraskusi ja vältida pankrotimenetlust. Tegemist on alternatiiviga pankrotimenetlusele. VÕVS § 14 lg 2 käsitleb võlgade ümberkujundamise avalduse eelismenetlemist ka juhul, kui see esitati pärast pankrotiavaldust. Sellest tulenevalt ei peaks võlgade ümberkujundamise menetluse peatamine olema lubatav.

8.1.5. Teema käsitlus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes

8.1.6.

8.1.6.1. Teema käsitlus võrdlusriikides

a) Rootsis vaatavad pankrotiasju läbi üldkohtunikud. Seaduses puudub nõue kohtunike eri väljaõppeks maksejõuetusajades.^{.886}

c) Soomes vaatavad pankrotiasju läbi üldkohtunikud, kuid juriidiliste isikute saneerimisasju vaatavad läbi seaduses nimetatud I astme kohtud (st mitte kõik kohtud).^{.887}

c) Hollandis on kohtunikud küll spetsialiseerunud, kuid toimub perioodiline roteerumine. Hollandis võib kohus nimetada saneerimisasjades ametisse järelevalve kohtuniku (rechter-commissaris). Tegutseb pankrotikohtunike kogu (RECOFA), kes on koostanud kohtumenetluse hea tava pankrotiasjades, samuti üldised juhised halduritele. Head tava korrigeeritakse regulaarselt.^{.888}

⁸⁸³ S. Anspai, E.Kallaste, I.Niklus, J.Järve. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalik muudatuste mõjude hindamine. 2019, lk 91. Kättesaadav: https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/uuringud/pankrotiseaduse_muudatusettepanekute_mojude_hindamine.pdf

⁸⁸⁴ M.Vutt. Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. 2011. Kättesaadav.

https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analysid/2011/saneerimiskavakinnitamisepraktika_margitvutt.pdf

⁸⁸⁵ Tartu Maakohu tsiviilasi nr 2-18-5517.

⁸⁸⁶ D.Faber, N.Vermunt, J.Kilborn, T.Richter (editors). Commencement of Insolvency proceedings. Sweden. Oxford 2012, . p. 685.

⁸⁸⁷ Soome seaduse § 67 lg 1, vt ka E. Hellström. Nordic/Baltic company reorganisation law- a comparative report. Nordic/Baltic Insolvency Network. Iustus förlag, Upsala 2013, p 107

⁸⁸⁸ Commencement of Insolvency proceedings. Netherlands. (2012), op.cit. pp. 452-454.

d) Suurbritannias ei ole eraldi pankrotikohut, kuid kohtunikud ei pea ka teostama järelevalvet IP tegevuse üle. Kohus lahendab üksnes kaebusi. Siiski on kõige suurem kompetents maksejõuetusajades *High Court Chancery Division* kohtunikel. Sellel kohtul on üldpädevus kõikide riigis toimuvate juriidiliste isikute maksejõuetusmenetlustes.⁸⁸⁹ Alates 1986. aasta seaduse muudatustest on soovitud kohtute rolli maksejõuetusmenetluste üldjärelvalve osas vähendada. Menetluste kõrge taseme peab tagama IP kõrge professionaalsus. Äriühingute saneerimisel on kohtul eelkõige vaidluste lahendamise roll, kui selliseid vaidlusi peaks tekkima (vaidlused halduri, ettevõtja ja/või võlausaldajate vahel). St tegelikult on kohtul laiad volitused IP tegevuse kontrollimiseks, kuid tavapäraselt kohus neid omal algatusel, st ilma kaebuseta, ei kasuta. IP võib pöörduda kohtu poole juhtnööride saamiseks.⁸⁹⁰

e) Saksamaal ei ole maksejõuetusmenetluste puhul pädevaks kohtuks mitte kõik esimese astme kohtud, vaid üksnes need esimese astme kohtud, mille piirkonnas asub teise astme üldkohus (Landgericht). Pädevus hõlmab kogu teise astme kohtu piirkonda. Liidumaa valitsusel on õigus nimetada pankrotikohtuteks ka teisi esimese astme kohtuid (Saksa seaduse § 2). Esimese astme kohtus on maksejõuetusajade menetlemine koondatud ühte osakonda ja kohtunikud on spetsialiseerunud. Tagamaks maksejõuetusajadele spetsialiseerunud kohtunike ja kohtuametnike kõrget kvalifikatsiooni, on alates 2011. aastast Saksa kohtute seaduses (Gerichtsverfassungsgesetz (GVG) ja Saksa kohtuametnike seaduses (Rechtspflegergesetz (RPfLG)) sätestatud neid asju menetlevatele kohtunikele ja kohtunikuabidele nõuded tõendatud lisateadmiste ja erialase täiendkoolituse osas. Esimesel ametiaastal ei või kohtunik ega kohtunikuabi maksejõuetusajade üldse menetleda. Maksejõuetusajade menetlevatel kohtunikel (ja kohtunikuabidel) peavad olema tõendatavad teadmised maksejõuetusajade õigusest, kaubandus- ja äriõigusest, tööõigusest, sotsiaalõigusest, maksuõigusest ja raamatupidamisest. Kohtunik, kellel nõutavaid teadmisi nimetatud valdkondades ei ole, võib pankrotiasju menetleda tingimusel, et kohtunik vastavad teadmised kiirelt omandab (peab olema juba alustanud täiendavate teadmiste omandamist). Tavapärased teadmised õigusest ei ole piisavad. Kõrgema astme kohtunikele nimetatud nõuded maksejõuetusajade läbivaatamiseks ei kehti, kuigi on soovitatavad.⁸⁹¹

f) Lätis ja Leedus menetlevad maksejõuetusajade üldkohtud.⁸⁹²

8.1.6.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

a) Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) on kujundanud arvamuse kohtunike koolituse aluspõhimõtetest 2003. aastal.⁸⁹³ Arvamuse kohaselt peaksid kohtunikel olema suured ametialased võimed, mida nad omandavad, mille taset hoiavad ja suurendavad koolitustel, mida and on kohustatud ja samas ka õigustatud läbima. CCJE formuleeritud aluspõhimõtted: (koolitussüsteemi allutatud kohtunikonnale nii sisulise kui korraldusliku poole pealt, õppekvaliteedi tagamise mehhanismid, vastutava omavalitsusorgani olemasolu, seotus kohtupraktikaga, piisav rahastus) on kajastust ja rakendamist leidnud ka Eesti kohtute seaduses ning kohtunike koolitamise praktikas.⁸⁹⁴ Arvamuse p 4 kohaselt on koolitus eeltingimuseks, kui kohtunikud tahavad, et neid austatakse ja et nad oleksid austust väärt. Kodanike usaldus kohtusüsteemi vastu suureneb, kui kohtunikel on sügavad ja mitmekesised teadmised, mis ulatuvad kaugemale õigusvaldkonnast ja hõlmavad ühiskonnale olulisi valdkondi.

b) Kohtunike koolituse tähtsust tunnustatakse sellistes rahvusvahelistes dokumentides nagu ÜRO „Kohtunike sõltumatuse põhiprintsiibid“, mis võeti vastu 1995. aastal, Euroopa Nõukogu poolt 1994. aastal (Soovitus R (94) 12 kohtunike sõltumatuse, tõhususe ja rolli kohta) ja 1998. aastal (Euroopa Harta kohtunike seaduse kohta) vastu võetud tekstides ning sellele viidati CCJE arvamuse nr 1 punktis 11.

⁸⁸⁹ Commencement of Insolvency proceedings. Great Britain (2012), op.cit. p. 263.

⁸⁹⁰ The Role of the Judge in the Restructuring of Companies Within Insolvency. Judicial Wing of INSOL Europe. 2013, p 9-18.

⁸⁹¹ U.Foerste (2018), op.cit. lk 18.

⁸⁹² The Role of the Judge in the Restructuring of Companies Within Insolvency. Judicial Wing of INSOL Europe. 2013, pp 77-86.

⁸⁹³ Kohtunike väljaõppe ja täiendkoolituse kohta siseriiklikul ja Euroopa tasandil. CCJE aramus nr 4 (2003). Kättesaadav: <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumendid/ccje2003op4.pdf>.

⁸⁹⁴ P. Pikamäe (peatoimetaja). Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn 2018, lk 219.

c) Skandinaavia-Balti maksejõuetusekspertide võrgustiku seisukoha kohaselt peab pankrotiasjade menetlemine toimuma maksejõuetusajade kohtus, kaubanduskohtus või üldkohtu maksejõuetusajadele spetsialiseerunud osakonnas või maksejõuetusajadele spetsialiseerunud kohtunike poolt. Kui nimetatud nõudmised ei ole täidetud, ei tohiks seadusandja panna maksejõuetusmenetluses kohtule kesket või aktiivset rolli. Kindlasti ei tohiks kohus langetada sel juhul võlgniku äritegevust puudutavaid otsuseid.⁸⁹⁵

e) UNCITRAL suunistes juhitakse tähelepanu kohtu rollile maksejõuetusmenetluste efektiivsuse saavutamisel. Rõhutatakse nii kohtunike kui ka teiste kohtuametnike asjakohase väljaõppe ja pideva täiendõppe vajalikkust.⁸⁹⁶

f) WB suunistes⁸⁹⁷ kohtute osas on järgmised: 1) Maksejõuetusajade menetlemise üle peab järelevalvet teostama sõltumatu kohus ja see peab olema usaldatud kohtunikele, kellel on vastav kompetents (D 1.2.); 2) Maksejõuetuskohtu pädevus peab olema seadusega sätestatud ning selge (D 1.3.); 3) Kohtul peab olema piisavalt õigusi järelevalve teostamiseks menetluses, kuid ta ei peaks ilma selge vajaduseta sekkuma võlgniku majandustegevusse (D 1.4.); 4) Kohtunikud peavad saama vajalikku koolitust (D 2.2.); 5) Vajalik on kehtestada regulatsioonid, mis tagavad kohtunikkonna kompetentsuse ja kohtumenetluste läbiviimise efektiivsuse (D 2.3); 6) Kohtul peab olema võimekus tagada kohtulahendite täitmine (D 5.2); 6) Kohtupraktika peab olema kättesaadav, sh elektrooniliselt (D 5.3.).

8.1.7. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Kohtute spetsialiseerumine maksejõuetusajadele oli ka pankrotiõiguse revisjoni teema. Nii kontseptsioonidokumendis kui ka pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuses⁸⁹⁸ märgitakse Eesti probleemina maksejõuetusajade pikka menetlusaega ja ebaühtlast praktikat. Selle põhjusena nähtu kohtunike ettevalmistust ja kohtunike tööjaotust, mis ei taga piisavat spetsialiseerumist pankrotiasjadele ega menetluse efektiivsust. Kavandatud oli pankrotiasjade erikohtualluvus, mille tagajärjel kujuneks välja eriteadmistega kohtunike ja kohtuametnike ring ning ühtlasem maksejõuetusmenetluste praktika.

8.1.8. Järeldused ja ettepanekud

a) Direktiivi art 25 a (kohtunike koolitus) - nõuded kohtunike koolituse, oskusteabe, spetsialiseerumise ja menetluste kiiruse osas on väga üldised ja nende võrdlemisi abstraktselt väljendatud nõuetega on siseriiklik õigus kooskõlas. Küll aga on direktiivi nõuetega soovitava eesmärgi (maksejõuetusajade menetlevate kohtunike kõrge kvalifikatsioon ja pidev areng) saavutamiseks vajalik hakata maksejõuetusajadele spetsialiseerumise vajadusega hakata arvestama juba kohtunike värbamisel ja konkursside läbiviimisel. Vajalik on suurendada kohtunike koolitusmahtusid maksejõuetusõiguse valdkonnas, sh saneerimisõiguses, arvestades sellega kohtunike koolitusstrateegia ja koolitusprogrammide koostamisel. Tähelepanu tuleb pöörata ka kohtuametnike (kohtujuristide) koolitamisele.

b) Direktiivi art 25b (menetluse kiirus ja kohtute/kohtunike spetsialiseerumine)- Direktiivi nõude täitmine tagatakse kehtiva PankrS § 4 lg 2 muutmise ja juriidilise isiku maksejõuetusmenetluste kohtualluvuse reeglite muutmise kaudu, mille tulemusena koonduvad juriidiliste isikute kõik maksejõuetusmenetlused kahe maakohtu (üks kummaski kohturingkonnas) alluvusse. Kuna SanS § 5 kohaselt kohaldatakse saneerimismenetluses kohtualluvusele pankrotiseaduses pankrotiavalduse esitamise kohta kehtivaid kohtualluvust reguleerivaid sätteid, siis muutub kohtualluvus ka saneerimismenetlustes. Koos füüsilise isiku võlgadest vabastamise menetluste põhimõtete ümberkujundamisega ja kvalifitseeritud nõustajate kaasamisega menetlustesse, peaks langema kohtu koormus nõustaja/usaldusisiku üle valvamisel ja võib langeda ära vajadus füüsilise isiku maksejõuetusaja läbivaatamiseks füüsilise isiku elukohale kõige lähemas kohtumajas põhjusel, et tagada füüsilisele isikule kohtuga tiheda suhtlemise võimalus kohtuistungil kohustustest vabastamise menetluse jooksul. Samuti kohustab Direktiiv (art 21) lühendama füüsilise isiku kohustustest

⁸⁹⁵ Skandinaavia-Balti suunistes.

⁸⁹⁶ UNCITRAL suunistes, p 33-35

⁸⁹⁷ WB suunistes.

⁸⁹⁸ Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus. 15.11.2018.

vabastamise menetluse maksimaalset pikkust 3 aastani, mis võrreldes praegusega (maksimaalselt 7 aastat) samuti vähendab kohtu koormust. Käesolevas kontseptsioonis välja pakutud füüsilise isiku maksejõuetusmenetluste muudatuste rakendumisel muutuvad ka kohtu ülesanded füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes, mistõttu tuleb uuesti kaaluda kohtunike spetsialiseerumise vajadust ka füüsiliste isikute maksejõuetusmenetlustes. Vastavalt on vaja muuta PankrS §-i 4 ja VÕVS § 9 ning koondada füüsilise isiku maksejõuetusajade kohtualluvus samadesse maakohututesse, kus menetletakse juriidiliste isikute maksejõuetusajaj.

d) Siseriikliku õiguse tõhustamise vajadusest tulenevad ettepanekud. Nõustuda tuleb seisukohaga, et vajalik on IT lahenduste edasiarendamine. Samas ei ole käesoleva analüüsi kitsamaks eesmärgiks konkreetsete arenduste välja pakkumine.

e) Täiendada VÕVS § 5 lg-ga 2 ning mitte lubada võlgade ümberkujundamise menetluse peatamist.

8.1.9. Mõjude analüüs

Probleem 1 Kohtunikud, kes tegelevad maksejõuetusajajade menetlemisega, peavad olema saanud asjakohase koolituse ja neil peavad olema vajalikud erialased teadmised oma ülesannete täitmiseks (Direktiivi art 25).

Muudatusettepanek: Direktiivi rakendamiseks ja maksejõuetusõiguse valdkonna koolituste tõhustamiseks on vajalik kohtunike koolituse edasiarendamine, sh koolitusmahtude suurendamine selles valdkonnas. Direktiivinõuetega kohtunike koolitamiseks maksejõuetusõiguse valdkonnas saab arvestada koolitusstrateegia koostamisel aastateks 2021- 2025 ja iga-aastaste koolitusprogrammide koostamisel. Seejuures saab arvestada ka planeeritavate pankrotiseaduse muudatustega kohtute ja kohtunike spetsialiseerumise osas.

Mõju: Kohtunike tõhusamaks koolitamiseks maksejõuetusvaldkonnas on vajalikud täiendavad rahalised ressursid Riigikohtu eelarvesse. Primaarne sihtrühm on maksejõuetusajaj lahendavad maakohutunikud, samuti ringkonnakohtus tsiviilasju lahendavad kohtunikud. Kui aastatel 2018-2019 oli maksejõuetusvaldkonna koolitusi kohtunikele ja kohtuametnikele 1 koolituspäev (kaks gruppi) ja saneerimismenetlust käsitlevaid koolitused puudusid, siis vajalik on neid mahtusid suurendada. Mõju on oluline.

Kohtunike kvalifikatsiooni tõstmisel on positiivne mõju saneerimismenetluste tõhususele, seeläbi majanduslik mõju, mõju ettevõtluskeskkonnale. Koolitus ja erialased teadmised võimaldavad kohtunikel teha tõenäolise märkimisväärse majandusliku ja sotsiaalse mõjuga otsuseid tõhusal viisil. Samas on mõju ka riigi eelarvele, sest tõhusam koolitus eeldab täiendavaid rahalisi vahendeid ja seetõttu on mõju oluline.

Probleem 2 Võlgade ümberkujundamise menetluse peatamine raskendab võlgade tasumist ja aeglustab menetlust.

Muudatusettepanek: Täiendada VÕVS § 5 lg-ga 2 ning mitte lubada võlgade ümberkujundamise menetluse peatamist.

Mõju: Primaarne mõju on võlgnikele ja võlausaldajatele. VÕVS menetlus peab toimima tõhusalt. Mõju on keskmine.

8.2. Saneerimisnõustaja ja võlgadest vabastamise menetluse nõustajad. Nõustajate järelevalve ja tasustamine.

8.2.1. Teema kirjeldus

- a) Kohus võib määrata maksejõuetusmenetlustes järgmisi nõustajaid: saneerimismenetluses saneerimisnõustaja; võlgade ümberkujundamise menetluses nõustaja ja kohustustest vabastamise menetluses usaldusisiku (kelleks võib olla ka võlgnik ise). Kehtiva õiguse järgi on neile kehtestatud erinevad kvalifikatsiooninõuded. Pankrotihaldur saab täita ka nõustaja ja usaldusisiku ülesandeid. Kui pankrotihaldurile on seadusega kehtestatud selged kvalifikatsiooninõuded, ta peab olema Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja (KPK) liige, olema kantud pankrotihaldurite nimekirja, omama vastutuskindlustust, olema allutatud täiendõppe nõuetele ja distsiplinaarvõimule, siis teistes maksejõuetusmenetlustes määratavate nõustajate osas (kui nad ei ole haldurid või vandeadvokaadid) ei ole seadusega nõudeid nõustajate järelevalve, vastutuskindlustuse ja täiendkoolituse osas kehtestatud.
- b) Liikmesriikidel on vajalik Direktiivi nõuete täitmiseks tagada, et kõikides maksejõuetusmenetlustes, liigist sõltumata, tegutsevad kohtu määratud nõustajad, kes on saanud asjakohase koolituse, nad on määratud läbipaistaval viisil, nad täidavad oma ülesandeid usaldusväärselt ja nende üle teostatakse järelevalvet. Sõltuvalt nõustaja ülesannetest, on vajalik lahendada ka kutsealase vastutuskindlustuse nõue. Direktiivi nõuete täitmiseks tuleb analüüsida millisel moel tuleb kehtivat regulatsiooni nende eesmärkide saavutamiseks muuta, st et analüüsida tuleb maksejõuetusmenetlustes nõustajate nimetamist, nimetamise vaidlustamise võimalusi, ametist vabastamist, tasustamise süsteemi ja selle läbipaistvust, järelevalvet.
- c) Kuigi saneerimisnõustaja määramine on kohtu pädevuses, tuleb tagada kohtu otsustusprotsessi läbipaistvus, samuti tagada võlgniku ja võlausaldaja kaasaraäkimisõigusi selles protsessis. Direktiivi art 26 lg 1 d kohaselt peab võlgnikel ja võlausaldajatel huvide konflikti vältimiseks olema võimalus vaidlustada nõustaja valimine või määramine või nõuda nõustaja asendamist. Siseriikliku õiguse järgi puudub võlausaldajatel võimalus osaleda nõustaja valikus, samuti vaidlustada nõustaja määramist või nõuda nõustaja asendamist. Regulatsiooni kehtestamisel tuleb arvestada sellega, et vaidlused nõustaja valiku osas ei saaks takistuseks efektiivselt läbiviidavale kohtumenetlusele. Piiriüleste juhtumite puhul tuleks nõustaja määramisel muu hulgas arvesse võtta tema võimet täita kohustusi, mis tulenevad määrusest (EL) 2015/848, ehk tema suutlikkust suhelda ja teha koostööd teiste liikmesriikide pankrotihalduritega ning kohtute ja haldusasutustega, samuti tema inim- ja haldusressursse potentsiaalselt keeruliste juhtumite menetlemiseks.
- d) Füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes tuleb nõustajaga seotud küsimuste reguleerimisel arvestada olukorraga, et suurel osal füüsilistest isikutest ei ole üldse vara ja nende pankrot kuulutatakse välja üksnes põhjusel, et nad soovivad pankrotimenetluse lõppemisel taotleda kohustustest vabastamise menetlust. Samas vajavad nad nii menetluse algatamisel kui ka pankrotimenetluses ja kohustustest vabastamise menetluse ajal nõu ja abi menetlusliigi valikul ja oma kohustuste täitmisel. Praegusel ajal võib juhtuda, et füüsilisest isikust võlgnikku nõustavad nende menetluste käigus mitmed isikud, nii võlanõustaja, pankrotihaldur kui ka usaldusisik. Selline isikute paljusus ei ole mõistlik. Samuti on kohtupraktikas suured probleemid usaldusisikute leidmisega kohustustest vabastamise menetlustes, kuigi kvalifikatsiooninõuded usaldusisikutele ei ole kõrged (PankrS § 172). Probleemiks on osutunud selge regulatsiooni puudumine usaldusisikule tasu maksmiseks.
- e) Eelnevast tulenevalt on analüüsi p-s 7.1.6. tehtud ettepanekud füüsilise isiku maksejõuetussüsteemi terviklikuks muutmiseks, millega koos tehakse ettepanek ka füüsilise isiku nõustaja maksejõuetusmenetlustes kvalifikatsiooninõuete muutmiseks (tõstmiseks).

8.2.2. Direktiivist tulenevad nõuded (art-d 26 ja 27)

- a) kohtu määratud saneerimisnõustajad ja võlgadest vabastamise menetluse nõustajad (edaspidi „nõustajad“) saavad asjakohase koolituse ning neil on vajalikud erialased teadmised oma ülesannete täitmiseks;
- b) sobivuskriteeriumid ning nõustajate määramise, ametist vabastamise ja tagasiastumise kord on selged, läbipaistvad ja õiglased. Nõustaja määramisel konkreetse juhtumi jaoks, sealhulgas piiriüleste juhtumite jaoks, kaalutakse nõustaja määramisel nõuetekohaselt nõustaja kogemusi ja erialaseid teadmisi ning juhtumi eripära.

Preambula art 88 kohaselt ei takista direktiiv, et võlgnik, võlausaldajad või võlausaldajate komitee valivad nõustajaid reservist või nimekirjast, mille kohus või haldusasutus on eelnevalt heaks kiitnud. Nõustaja valikul peaks võlgnikule või võlausaldajatele jääma teatav kaalutlusruum nõustaja üldiste erialaste teadmiste ja kogemuste ning konkreetse juhtumi vajaduste arvesse võtmiseks. Füüsilisest isikust võlgnikud peaksid olema sellest kohustusest vabastatud. Takistatud ei ole nõustaja valik muu valikumeetodi abil, näiteks juhuvalik tarkvara programmi abil, kuid arvestada tuleb nõustaja kogemusi ja erialaseid teadmisi.

c) huvide konflikti vältimiseks on võlgnikel ja võlausaldajatel võimalus vaidlustada nõustaja valimine või määramine või nõuda nõustaja asendamist. Preambula art 88 kohaselt peaks liikmesriikidel olema selles osas olema võimalik otsustada, millised on nõustaja valiku või määramise vaidlustamise või nõustaja asendamise nõudmise viisid, näiteks võlausaldajate komitee kaudu.

d) liikmesriigid kehtestavad asjakohased järelevalve- ja regulatiivsed mehhanismid, millega tagatakse, et nõustajate töö suhtes kohaldatakse tõhusat järelevalvet, tagamaks et nende teenuseid osutatakse tulemuslikult ja pädevalt ning asjaomaste poolte suhtes erapooletult ja sõltumatult. Need mehhanismid hõlmavad ka meetmeid, mida kohaldatakse nõustaja vastutuse suhtes juhul, kui nõustaja oma töökohustusi rikub. Liikmesriigid tagavad, et teave nõustajate üle järelevalvet teostavate asutuste või organite kohta oleks üldsusele kättesaadav.

Preambula art 89 kohaselt peaksid kohaldatavad järelevalve- ja reguleerimismehhanismid hõlmama töökohustusi rikkunud nõustajate vastutuse suhtes rakendatavaid tõhusaid meetmeid, näiteks nõustaja tasu vähendamine; tema väljaarvamine nende nõustajate reservist või nimekirjast, keda võib kasutada maksejõuetusmenetluse korral, ning vajaduse korral distsiplinaar-, haldus- või kriminaalkaristusi. Sellised järelevalve- ja reguleerimismehhanismid ei tohiks piirata selliste liikmesriigi õiguse sätete kohaldamist, mis käsitlevad tsiviilvastutust lepinguliste või lepinguväliste kohustuste rikkumisest tuleneva kahju korral. Liikmesriigid ei peaks olema kohustatud looma spetsiaalseid asutusi või organeid. Liikmesriigid peaksid tagama, et teave nõustajate üle järelevalvet teostavate asutuste või organite kohta oleks üldsusele kättesaadav. Teavitamiseks peaks piisama näiteks kohtule või haldusasutusele viitamisest. Sellised standardid peaks olema põhimõtteliselt saavutatavad ilma selleks liikmesriigi õiguse alusel uusi ameteid või kvalifikatsioone loomata.

e) Liikmesriigid tagavad, et nõustajate tasustamise reeglid on kooskõlas menetluste tõhusa lahendamise eesmärgiga ja kõikide tasustamisalaste vaidluste lahendamiseks on olemas asjakohased menetlused.

f) liikmesriigid võivad innustada nõustajate tegevusjuhendi väljatöötamist ja selle järgimist.

g) Direktiivi preambula p 87 kohaselt kohalduvad kõik Direktiivi nõuded ka pankrotihalduritele, nagu need on määratletud määruses (EL) 2015/848.

8.2.3. Kehtiv õigus

a) Haldur on seadusega reguleeritud kutse. Haldurina tegutsemise õigus pankrotimenetluses antakse teovõimelisele füüsilisele isikule, kes vastab PankrS § 57 lg 1 p-de 1-3 nõuetele ja on sooritanud halduri eksami kohtutäituri seaduse (KTS) §-s 95 sätestatud korras⁸⁹⁹ ja on läbinud halduri väljaõppe KTS §-s 96 sätestatud korras. Vandeadvokaat, vandeaudiitor ning kohtute seaduse (KS) § 47 lõike 1 punktile 1 vastava haridustasemega (magistrikraad või sellega võrdsustatud haridus) kohtutäitur ei pea haldurina tegutsemise õiguse saamiseks sooritama halduri eksamit ega läbima väljaõpet. Haldurina tegutsemise õiguse saab ta koja kutsekogu liikmeks vastuvõtmisega (lõige 3). Väljaõpet ei pea läbima halduri eksami sooritanud isik, kes on töötanud vähemalt kolm aastat õigusalasest, majandusalasest või finantsjuhtimisalasest kõrgharidust nõudval tööl (lg 4).

Haldurina tegutsemisõigust välistavad asjaolud on sätestatud PankrS § 57 lõikes 6 ning see keeld võib tuleneda ka muust seaduses sätestatud alusest (lõige 7).

Haldurina tegutsemisõigus on ainult Kohtutäituri ja Pankrotihaldurite Koja (KPK) liikmestaatusega isikul. KPK on avalik-õiguslik juriidiline isik (KTS § 67). Kehtiva seaduse järgi on justiitsministril väga suur pädevus KPK tegevuse mõjutamiseks. Justiitsministriga tuleb kooskõlastada KPK põhikirja või selle muutmise eelnõu, arengukava eelnõu. Kojategevuse õiguspärasuse tagamiseks teostab justiitsminister haldusjärelevalvet ja kontrollib KPK majandustegevust. Justiitsministril on õigus teha Kojale ettekirjutusi (KTS § 70). Kuigi ka Advokatuur ja Notarite Koda on samamoodi avalik-õiguslikud

⁸⁹⁹ Halduri eksami korraldamist reguleerib justiitsministri määrus „Pankrotihalduri eksami erialateadmiste testi valdkonnad ja hindamise kord“. – RT i 2010, 75, 576.

isikud ja nende liikmeskonna moodustavad vabade õiguselukutsete esindajad, ei ole justiitsministril viimati viidatud isikute tegevuse mõjutamisel ja järelevalvel samaväärset rolli nagu KPK puhul.

Kojast väljaarvamisest kaotab isik õiguse tegutseda haldurina (PankrS § 58 lg 4). Haldurina tegutsemise õigust saab peatada kolmeks aastaks halduri taotlusel. Kojast väljaarvamise õiguslikud alused on sätestatud PankrS § 58 lg-s 3.

Koja kutsekogu juhatus peab pankrotihaldurite nimekirja (PankrS § 59).

Haldur vastutab oma kohustuste rikkumisega süüliselt võlgnikule või võlausaldajale või isikule, kes võib nõuda massikohustuse täitmist, süüliselt tekitatud kahju eest. Halduri kutsetegevuses tekitatud kahju hüvitamise tagamiseks peab haldur sõlmima kutsekindlustuslepingu, kindlustuslepingu tingimused on sätestatud seaduses (PankrS § 64).

KPK hea ametitava ja kutsetava- KTS § 75

Kohus nimetab pankrotimenetluses ajutise halduri (PankrS § 15 lg 1) ja halduri (PankrS § 31 lg 6). Haldur ei tohi olla kohtu töötaja. Andes kohtule nõusoleku haldurina tegutsemiseks, kinnitab haldur kirjalikult, et ta on sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest (PankrS § 56). Pankrotimäärusega nimetatud halduri kinnitamise otsustab võlausaldajate esimene üldkoosolek. Kui võlausaldajate üldkoosolek pankrotimäärusega nimetatud halduri ei kinnita, valivad võlausaldajad uue halduri, kelle kinnitamise otsustab kohus viie päeva jooksul üldkoosoleku otsuse saamisest arvates, tehes selle kohta määruse (PankrS § 61 lg 1-3).

Pankrotihalduri võib vabastada ametist kohus. Halduri vabastamise aluseks on ka oma ülesannete täitmata jätmine või mittenõuetekohane täitmine (PankrS § 68). Halduri tegevuse üle konkreetse pankrotimenetluses teostab järelevalvet kohus (PankrS § 69), võlausaldajate toimkond (PankrS § 73 lg 1), võlausaldajate üldkoosolek (PankrS § 77 p 7).

Haldusjärelevalvet halduri tegevuse üle teostavad Justiitsministeerium ja KPK, kes võivad haldurile määrata ka distsiplinaarkaristuse (PankrS § 70, 71).

Halduri tasustamine on reguleeritud PankrS §-s 65.

Haldurite väljaõpe ja täiendõpe on reguleeritud KTS §-des 96-97.⁹⁰⁰ Hindamisperioodi iga aasta kohta tuleb läbida 40 tundi täiendõpet, viieaastase hindamisperioodi jooksul tuleb läbida 200 tundi täiendõpet.

b) Saneerimisnõustajana võib tegutseda vandeadvokaat, pankrotihaldur või audiitor, samuti muu füüsiline isik, kes on aus ja kõlbeline ning valdab kõnes ja kirjas eesti keelt, kellel on head majandus- ja vajalikud õigusteadmised ning kes on omandanud vähemalt riiklikult tunnustatud magistriraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 22 tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni; investeerimisühing või krediidiasutus (SanS § 15 lg 3).⁹⁰¹ Saneerimisnõustaja ei tohi olla kohtu töötaja ning peab olema sõltumatu ettevõtjast ja saneerimismenetluse osalisest (SanS § 15 lg 5). Piirangud saneerimisnõustajana tegutsemisele on sätestatud SanS § 15 lg-s 7.

Saneerimisnõustaja nimetab saneerimismenetluse algatamisel kohus pärast ettevõtja arvamuse ära kuulamist. Kohus ei ole otsuse tegemisel ettevõtja arvamusega seotud (SanS § 15 lg 1).⁹⁰²

Saneerimisnõustaja vabastamise alused on sätestatud SanS §-s 19, sh võib kohus saneerimisnõustaja vabastada, kui saneerimisnõustaja on jätnud oma ülesande täitmata või ei täida seda nõuetekohaselt või kui selgub, et isik ei või saneerimisnõustajana tegutseda. Sellisel juhul vabastab kohus saneerimisnõustaja omal algatusel või ettevõtja avalduse alusel. Kui saneerimisnõustaja vabastatakse saneerimismenetluse kestel, nimetab kohus uue saneerimisnõustaja. Määruse peale, millega kohus on

⁹⁰⁰ Vt justiitsministri 21. mai 2010 määrus nr 7 „Nõuded pankrotihalduri täiendusõppele ja täiendõppe maht“ - RT I 201, 25,120.

⁹⁰¹ Saneerimisseaduses ei ole valitud saneerimisnõustajate kvalifitseerimise süsteemi, nagu see kehtib pankrotiseaduse kohaselt pankrotihaldurite kohta (PankrS §-d 58 ja 59), sest eelduslikult ei kujune saneerimismenetlus niivõrd suurearvuliseks, et vastava süsteemi loomine majanduslikult mõttekas oleks. Seda tõsisemalt ja hoolsamalt peavad kohtud saneerimisnõustaja nimetamisel kandidaate kaaluma. VT Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri (334 SE). Kättesaadav: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ee85892c-2f9d-6952-e2b0-9eea83feb6b3/Saneerimisseadus>

⁹⁰² Säte on loodud Austria saneerimisseaduse eeskujul (URG § 5 lg 1 teine lause). Ettevõtja ärakuulamisenõude eesmärgiks on võimaldada kohtul määrata nõustajaks just see isik, kes on juba eelnevalt olnud näiteks majandusnõustajaks ettevõtja juures ja kellel on seetõttu hea ülevaade ettevõtte majanduslikust olukorrast ja ümberkorralduste tegemise võimalustest. Kui kohus on arvamusel, et ettevõtja poolt väljapakutud isik ei vasta seaduses sätestatud nõuetele (näiteks ei ole piisavalt usaldusväärne või sõltumatu ettevõtjast), siis võib ta valida nõustaja oma äranägemise järgi. Ettevõtjal ega võlausaldajal ei ole õigust vaidlustada saneerimisnõustaja nimetamist. Kohtu määratud saneerimisnõustaja kinnitamine võlausaldajate poolt on välja jäetud seetõttu, et nõustaja ei saa oma tegevusega nii oluliselt kui pankrotinõustaja mõjutada võlausaldajate õigusi. Vt. Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri (334 SE) OP.cit.

saneerimisnõustaja käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 või 4 nimetatud alusel vabastanud, võib saneerimisnõustaja esitada määruskaebuse. Ringkonnakohtu määruse peale määruskaebuse kohta võib esitada määruskaebuse (SanS § 19 lg 5).

Saneerimisnõustaja, kes on oma kohustuse süülise rikkumisega tekitanud ettevõtjale kahju, peab selle hüvitama (SanS § 17 lg 1).

Saneerimisnõustaja tasustamine ja kulude hüvitamine on reguleeritud SanS §-s 18. Saneerimisnõustaja tasu ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra ning tasu piirmäärad protsentides kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.⁹⁰³

Seadusega ei ole sätestatud saneerimisnõustajatele, kes ei ole advokaadid, pankrotihaldurid või audiitorid täiendõppe kohustust, registreerimis- ja kutsekindlustuskohustust, distsiplinaarvastutust.

Saneerimisnõustaja üle saab järelevalvet teostada kohus TsMS § 477² alusel.

c) Nõustajana võlgade ümberkujundamise menetluses võib tegutseda isik, kes on selleks piisavate teadmiste ja kogemustega isiku. Aususe, hariduse ja keele nõudeid ei ole seadusega nõustajale kehtestatud. Nõustajaks ei nimetata kohtu töötajat, võlgnikku või võlausaldajat või neist sõltuvat isikut ega SanS § 15 lõikes 7 nimetatud isikut. Üldjuhul ei nimetata nõustajaks pankrotihaldurit. Kohus kuulab enne nõustaja määramist ära võlgniku arvamuse ja ilma võlgniku nõusolekuta nõustajat ei määrata. Nõustaja määramisel määrab kohus kindlaks summa, mille võlgnik peab nõustaja tasu ja kulutuste katteks deposiidina selleks ettenähtud kontole tasuma ning tähtaja selle summa tasumiseks (VÕVS § 18). Nõustaja tasu ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra ja tasu piirmäärad protsentides kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega (VÕVS § 19 lg 5).

Nõustajale kohaldatakse VÕVS § 19 lg 6 järgi SanS §-des 17-19 saneerimisnõustaja kohta sätestatud, kui võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadusest ei tulene teisiti.

Nõustaja üle saab järelevalvet teostada kohus TsMS § 477² alusel. Nõustajal puudub täiendõppe-, registreerimis- ja kutsekindlustuskohustus ja distsiplinaarvastutus.

Nõustajaks maksejõuetusmenetluses võib, aga ei pea olema võlanõustaja sotsiaalhoolekandeseaduse tähenduses. Võlanõustamine on sotsiaalteenus, mida korraldab kohaliku omavalitsuse üksus, mille eesmärk on abistada isikut tema varalise olukorra kindlakstegemisel, võlausaldajatega läbirääkimiste pidamisel ja nõuete rahuldamisel, vältida uute võlgnevuste tekkimist toimetulekuvõime parandamise kaudu ning lahendada muid võlgnevustega seotud probleeme. Võlanõustajaks võib SHKS § 45 tähenduses olla isik, kellele on kutseseaduse alusel antud võlanõustaja kutse ja isik, kes, on läbinud võlanõustaja täiendkoolituse. Võlanõustaja täiendkoolitus koosneb kuuest ainekust, praktikast ja lõpueksamist. Koolitusel osalemiseks peab isikul olema riiklikult tunnustatud kõrgharidus. Koolituse maht on 160 tundi, kuid õigusaineid koolituskava ei sisalda.⁹⁰⁴

Võlanõustaja kutse andjaks on Eesti Sotsiaaltöö Assotsiatsioon. Kehtib võlanõustaja kutsestandard.⁹⁰⁵ Kutse taotlemisel on võimalik täiendavalt tõendada valitavaid kompetentse, milleks on ka „Nõustamine võlgade ümberkujundamise protsessis“ ja „usaldusisikuks olemine kohustustest vabastamise menetluses“⁹⁰⁶ Kutsetunnistuse saajate kohta tehakse kanne kutseregistrisse vastavalt Kutseregistri⁹⁰⁷ põhimääruse §-le 8. registrisse kantud andmed on avalikud (§ 15 lg 1) ja registrisse kantud avalikele andmetele tagatakse juurdepääs volitatud töötajate veebilehe kaudu (§ 16 lg 1). Volitatud töötajaks on Kutsekoda. Registrisse on kantud 5 võlanõustaja kutsega (kutsetunnistusega) isikut (seisuga 20. aprill 2020).

d) Usaldusisikuks kohustustest vabastamise menetluses saab nimetada iga teovõimelise isiku, sh võlgniku enda, kui kohus on veendunud, et võlgnik suudab usaldusisiku kohustusi ise täita (PankrS § 172).

⁹⁰³ Justiitsministri 09.01.2009 määrus nr 1 Saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad, RTL 2009, 8,81; RT I, 31.12.2010, 51.

⁹⁰⁴ Võlanõustaja täienduskoolituse kava on kehtestatud SHKS § 45 lg 2 alusel sotsiaalkaitseministri 22. märtsi 2016 määrusega nr 20. RT I, 24.03.2016,8.

⁹⁰⁵ Võlanõustaja tase 6 kutsestandard. Kättesaadav: <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10665188/>

⁹⁰⁶ kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10665188

⁹⁰⁷ Kehtestatud Vabariigi Valitsuse 28. 05.2009 määrusega nr 70, RT 2009, 28,171; 29.07.2016,15.

Usaldusisikule tasu maksmist ei ole seadusega sätestatud. Usaldusisiku üle saab järelevalvet teostada kohus TsMS § 477² alusel ning võlgnikust usaldusisiku üle PankrS § 172 lg 6 alusel.

8.2.4. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

8.2.4.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

- Sätestada seaduses nõuded saneerimisnõustajate registri, täiendõppe, vastutuskindlustuse osas.
- Muuta kehtivat regulatsiooni saneerimisnõustaja nimetamise osas viisil, mis annab võlausaldajatele õiguse saneerimisnõustaja isiku osas kohtule eelnevalt arvamuse avaldamiseks, samuti õiguse taotleja kohtult saneerimisnõustaja vabastamist ja asendamist.
- Korraldada süsteemselt ümber nõustaja kvalifikatsiooninõuded ja ülesanded füüsilise isiku maksejõuetusmenetluses, kaotada usaldusisiku instituut kooskõlas analüüsi p-s 7.1.6. tehtud ettepanekutega füüsilise isiku maksejõuetussüsteemi terviklikuks muutmiseks. Luua maksejõuetusnõustaja institutsioon
- Saneerimismenetluse nõustajate ja füüsilise isiku maksejõuetusmenetluse nõustajate registri loomine Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja juurde.
- Muuta nõustajate tasustamise korda selle läbipaistvamaks muutmise eesmärgil. Analoogselt pankrotiseaduse muudatustega tuleb sätestada, et nõustaja tasu sisaldab ka tema üldkulutusi.
- Muuta SanS § 15 lg 1 ja PankrS § 56 võimaldamaks kohtunikul arvestada nõustaja või halduri määramisel konkreetse asja (ettevõtja) vajadusi, sh piirulest elementi.
- Täiendada Sans § 19 lg 1 p-i 3 ja sätestada, et saneerimisnõustaja vabastamise aluseks on ka huvide konflikt.

8.2.4.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

Direktiivi nõuetest lähtuvatele muudatustele täiendavaid muudatusi ei planeerita.

8.2.4.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Analüüsida tuleb, milline peaks olema saneerimismenetluses võlgniku, võlausaldajate, saneerimisnõustaja, eksperdi ja kohtu roll, et tagada efektiivne saneerimismenetluse läbiviimine, mis arvestaks erinevate osapoolte huve. Analüüs peab muuhulgas hõlmama ka saneerimisnõustaja ja eksperdi tasu problemaatikat.⁹⁰⁸

8.2.4.2.2. Maailmapanga analüüs

- a) Eksperdid leiavad⁹⁰⁹, et maksejõuetuse spetsialisti (*insolvency practitioner ehk IP*)⁹¹⁰ elukutse ei ole Eestis täielikult välja arenenud. Kutse edasiseks arenguks on vajalik kehtestada: 1) ametlikud eksamid kutse saamise eeldusena; 2) jätkuva koolituse nõue, 3) selged distsiplinaarvastutuse reeglid. Saneerimisnõustajate tase peab olema kõrge. Saneerimisnõustaja panus on väiksem kui temalt võiks oodata. Nõustajate tase on ebaühtlane, mida märkisid ka intervjuueeritud kohtunikud.
- b) Eestis on tunda vastumeelsust IP -de elukutse reeglistiku loomiseks. Menetluste väike arv ei toeta suure hulga kõrgelt kvalifitseeritud IP-de olemasolu, tasumaks nende väljaõppe ja kutse reguleerimise kulusid. Seega jääb tegutsevate IP-de arv väikeseks, kuid elukutse peab olema avatud uutele tulijatele.
- c) IP-de kutse- ja järelevalve organisatsioon peab olema: 1) sõltumatu üksikutest liikmetest; 2) kehtestatud peab olema kutsestandard, mis tagab avalikkuse ootuse kutse ja selle esindajatega seotud väärtustele; 3) kutseorganisatsioonil peab olema pädevus ja ressursid oma ülesannete efektiivseks täitmiseks.

⁹⁰⁸ Revisjoni lähteülesanne 2016 , lk 149

⁹⁰⁹ WB raport

⁹¹⁰ Rahvusvahelises erialakirjanduses kasutatakse maksejõuetusmenetlustes tegutsevate haldurite ja nõustajate ühisnimetajana tihti terminit „insolvency practitioner“, mille lühend on IP. Seda terminit kasutasid ka Maailmapanga eksperdid. Head eesti keelset vastet sellele terminile ei ole. Seetõttu kasutavad analüüsi autorid seda terminit analüüsis välisriikide õigusele viitamisel või erialakirjanduse refereerimisel.

- d) Eksperdid leiavad, et olukord, kus PankrS § 57 järgi on pankrotihaldurina tegutsemiseks kehtestatud kolm erinevat liiki kriteeriumit, kusjuures advokaadid ja audiitorid on kvalifitseeritud pankrotihaldurina tegutsema ilma täiendavate lisanõueteta, on anomaalia.
- Eksperdid peavad kõige proportsionaalsemaks lahenduseks laiendada pankrotihaldurite kvalifikatsiooninõudeid ka saneerimisnõustajatele. Samas ei ole tegemist väga hea lahendusega, sest pankrotihalduri ja saneerimisnõustaja tegevuseesmärgid on väga erinevad, kuid tuleb julgustada uusi inimesi professioniga liituma. Et direktiivi ülevõtmine ei tooks kaasa kogu IP elukutse regulatsiooni ümberkorraldamist, tuleks ette võtta vähemalt järgmist:
 - SanS § 15 lg 3 tuleb muuta ja lubada saneerimisnõustajana tegutseda üksnes isikutel, kes vastavad pankrotihalduri kvalifikatsiooninõuetele;
 - IP sobivusnõuded peavad vastama nii pankrotihalduri kui ka saneerimisnõustajana tegutsemiseks;
 - Kõik isikud, kes soovivad hakata tegutema IPna, sõltumata nende varasemast haridusest ja kogemusest, peavad läbima vastava väljaõppe, samuti peab kõigile IP-na tegutsejatele olema kohustuslik täiendkoolitus. Vastavalt tuleb muuta kohtutäituri seadust;
 - IP-de väljaõppe, eksamineerimine ja täiendõpe peavad käsitlema teemasid, mis on vajalikud töötamiseks nii pankrotihalduri kui saneerimisnõustajana;
 - pankrotihalduri ja saneerimisnõustaja ametinimetused tuleb ühildada, kutse omanikul on õigus tegutseda nii pankrotihaldurina kui ka saneerimisnõustajana. See on oluline saneerimismenetluste eesmärkide saavutamiseks, et menetlusosalised teadvustaksid IP-d pigem nõustaja kui pankrotihaldurina;
 - kõik IP-d peavad olema kantud IP-de nimekirja, mis vaadatakse läbi vähemalt kord aastas. IP ks võib nimetada üksnes neid isikuid, kes on kantud IP-de nimekirja, sõltumata sellest, kas valiku teeb võlgnik või kohus. Aja jooksul võib toimuda spetsialiseerumine ja tekib IP-de nn kaks haru. Sellisel juhul peavad koolitusprogrammid olema vastavalt kohaldatud (kaheharulised), kuid alustuseks ei ole see vajalik;
 - SanS § 15 lg 1 tuleb muuta arvestades Direktiivi Art 26 lg 1 c nõudeid, lubamaks kohtunikul arvestada nõustaja määramisel konkreetse asja (ettevõtja) vajadusi, sh piirulest elementi.
 - Sans § 19 lg 3 on suuresti kooskõlas Direktiivi art 26 lõikega 1 d, vaja on muuta SanS § 19 lg 1 p-i 3 selliselt, et nõustaja vabastamise aluseks oleks ka huvide konflikt.
 - kui IP kutset muudetakse vastavalt ekspertide ettepanekule, peaks nende järelevalve kohustus jääma KPK-le, keda toetab justiitsministeerium. Alternatiivselt võib see ülesanne jääda loodavale maksejõuetuse institutsioonile.
 - nõustajate tasustamise osas eksperdid muudatusettepanekuid ei teinud, viidates üksnes pankrotiseaduse muutmise kavatsusele haldurite tasustamise osas.

8.2.4.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

a) Töögrupile andsid intervjuu MTÜ Eesti Võlanõustajate Liit juhatuse liikmed E. Eichorst, T. Talk-Kõdar, E. Saag. Intervjueeritavad leidsid, et võlanõustajatele kutse omandamiseks pakutav programm 160 h, ei ole piisav kvaliteetse võlanõustamisteenuse osutamiseks. Kutsega seotud nõudeid tuleks karmistada. Praegu võlanõustajatel jätkukoolituskohustust ei ole, samuti ei eelda võlanõustajana tööle asumine eelneva praktika läbimist. Võlanõustajaid koondab MTÜ Eesti Võlanõustajate Liit (ca 30 liiget). Peaks olema võlanõustajate nimekiri, kes võivad vastavat teenust osutada ja kust kohus saaks isikut menetlusse määrata. Kohtu poolt määratud teenust peaks rahastama riik. Praegu on võlanõustajate teenuse rahastamine väga erinev: osaliselt tasub teenuse eest kohalik omavalitsus, osaliselt inimesed ise, Teenust on ka finantseeritud Euroopa Sotsiaalfond rahastusest Sotsiaalkindlustusameti kaudu. Nõustajad leiavad, et kohtul peaks olema võimalus anda menetlusabi nõustaja tasu maksmiseks. Võlanõustamine ei peaks olema tasuta üksnes neile, kes saavad seda sotsiaalabina KOV-i kaudu.

Võlanõustaja pakutava teenuse hind on 20-26 eurot/h. Makseraksustes olevaid isikuid abistatakse pankrotiavalduse, vähemal määral võlgade ümberkujundamise avalduse koostamisel. Võlgnikke nõustatakse ka pankrotimenetluse ajal, kui võlgnikul tekivad pankrotihalduriga probleemid, osutatakse majanduslikku nõustamist, dokumentide tõlkeabi. Kui kohus määrab kohustustest vabastamise menetluses isiku enda usaldusisikuks, siis nõustatakse teda ka selles rollis.

Intervjueeritavad ise ei ole kohtu määratud usaldusisikuna kohustustest vabastamise menetluses tegutsenud. Põhjuseks usaldusisiku õiguste ja kohustuste ebaselgus seaduses, eelkõige osas, mis käsitleb usaldusisikule PankrS § 173 lg 3 alusel loovutatuks loetud rahaliste vahendite oma varast eraldi

hoidmist PankrS § 172 lg 2 tähenduses. Probleemiks on ka usaldusisikule tasu maksmist puudutavate sätete puudumine seaduses

Üks intervjuueritu on tegutsenud korduvalt kohtu määramisel nõustajana võlgade ümberkujundamise menetluses (ca 50-s menetluses).

b) Töögrupile intervjuu andnud saneerimisnõustaja T. Lindmaa leidis, et väiksemate ettevõtjate puhul võiks menetlus toimuda ilmanõustajata. Nõustaja roll on vahendaja, ta peaks olema sõltumatu. Kuid reaalses elus on ta võlgniku poolt palgatud ja tema esindaja. Saneerimismenetluse kulud ei ole kõrged ja need on kohtu kontrolli all. Praktikast lepitakse võlgnikuga kulu kokku ja kohus ütleb, mis on piir, kuid see ei takista nõustajal kohtuväliselt võlgnikuga kokku leppida. Kulud võivad ka teised finantseerida. Kulude regulatsiooni ei ole vaja muuta. Kuna Eesti õiguse järgi on nõustaja pädevus piiratud, siis ei ole vaja, et ta oleks KPK liige ja talle ei ole vaja kehtestada eraldi kvalifikatsiooninõudeid, pigem peaks tema isik olema rohkem ettevõtja otsustada. Juhul kui nõustaja pädevust suurendada, siis peaks muutma ka kvalifikatsiooninõudeid.

c) Töögrupile andsid intervjuu usaldusisikutena tegutsevad pankrotihaldur L. Mürsoo ja jurist M. Kuusk. Intervjueritavad avaldasid, et võlgnik vajab kedagi, kes teda pankrotimenetluse ajal abistaks. Ka maksejõuetutele/makseraskustes klientidele nõustamisteenuse pakkumisel on eesmärgiks, et üks inimene tegeleks võlgnikuga algusest lõpuni. Vajadusel on teenuse sees ka usaldusisiku ülesannete täitmine kohtu määramisel kohustustest vabastamise menetluses või võlgniku nõustamine, kui kohus määrab võlgniku enda usaldusisikuks. Usaldusisikule loovutatud raha hoitaks eraldi kontol, mis on avatud usaldusisiku nimele.

d) Töögrupile andsid intervjuu kohtunikud K. Sonntak, Ü.Raag ja T. Talviste. Kohtunike arvamused lahknesid füüsiliste isikute kohustusliku nõustamise vajalikkuse ja nõustaja rollist arusaamise osas. Leiti, et halduri ja saneerimisnõustaja kutsed peaks ühendama. Vajalik on kindlasti nimekirja nõustajate ja saneerimisnõustajatena tegutsevate isikute kohta. Kehtestada tuleb nimekirja võtmise tingimused. Kuigi kohtunikud ei toonud välja pretensioone saneerimisnõustajate kvalifikatsiooni osas, rõhutati, et kohus vaatab väga tähelepanelikult, keda saneerimisnõustajaks määrata. Nimekirja pidamine võiks toimuda KPK juures. Üks kohtunik leidis et saneerimisnõustajad on üle kvalifitseeritud, mis mõjutab nende tasunõuet ja tõstab menetluse hinda. Kaebusi saneerimisnõustajate tegevuse peale ei ole olnud. Nõustajat on pakkunud välja võlgnikud, kuid on kohtunikke, kes on eelistanud ise otsida.

Saneerimisnõustaja tasustamine peaks olema suurte ja väikeste ettevõtete puhul erinev. Saneerimismenetluse kulud peaksid olema ettevõtjale piisavalt ettenähtavad, praegu pigem on. Nõustaja vajalikkuse üle otsustamisel ei tohiks olla põhiargument odavam menetlus, pigem see, kas ettevõtja on võimeline ise hakkama saama menetluses. Saneerimisnõustaja on vajalik ka seetõttu, et ka kohtuga suhtlemine on spetsiifiline oskus, ta peab olema sõltumatu sild kohtu ja ettevõtja vahel, hea suhtleja ja lepitaja. Kohtu nägemuse järgi on tasud kõrged. On jäänud mulje, et kui nõustaja ja ettevõtja kontakt on varasem, siis on nõustaja ettevõtjat selles osas hoiatanud.

Järelevalvet teostab kohus nõustajate üle üldnormi TsMS § 477₂ alusel. Toodi välja, et seaduses peaksid olema miinimumnõuded saneerimisnõustaja aruannetele. Samuti tunti muret, et saneerimisnõustaja vastutus ei ole piisav juhtudel, kui nõustaja „mängib ettevõtjaga kokku“.

Võlgade ümberkujundamise menetluses ei suuda võlgnik ise ilma nõustaja abita avaldust praegu koostada. Kui selline menetlus on, siis peaks nõustaja abi olema kõigile ja kohustuslik. Võlgnik vajab ka majanduslikku nõustamist. Praegu peavad kohtunikud olema võlgnikule „lasteaiakasvatavad“. Võlgade ümberkujundamise menetluses on kasutatud nõustajatena isikuid, kes on kantud Sotsiaalkindlustusametis peetavasse võlanõustajate nimekirja. Negatiivset kogemust on nõustajatega olnud, sh Töötukassa nõustajatega.

Võlanõustaja võiks täita ka kõik rollid füüsilise isiku maksejõuetusmenetluses, on ainult küsimus, kust need inimesed leida? Vara olemasolul ei pruugi pankrotimenetluses võlanõustaja hakkama saada. Praegu toimetavad kohtunikud kohustustest vabastamise menetluse ära halduri (eelneva töö) najal, kes täidab ka nõustaja rolli. Usaldusisikute leidmine on raske, inimesi tuleb selleks veenda. Kõik ei pea olema kohtukeskne, võlgnikul peab olema usaldusisikuga koostöö suhe. On kohtunikke, kes on määranud usaldusisiku tasu riigi menetlusabi korras. Kohtunikud on üksmeelel selles, et usaldusisik kohustustest vabastamise menetluses peab olema keegi teine kui võlgnik ise, pigem võlanõustaja. Praegu on kogu kohustustest vabastamise menetluse raskus pandud kohtuniku õlgadele ja kohtunikud ei ole selle rolliga nõus. Lahendusena nähakse usaldusisiku tegevuse rahastamist riigi arvel või kohtutele ressursi juurde andmist järelevalve teostamiseks kohustustest vabastamise menetlustes.

8.2.4.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

a) Füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes, seda nii kohustustest vabastamise menetluses kui ka võlgade ümberkujundamise menetluses on selgeks saanud nõustaja ja usaldusisiku tähtsus menetluse efektiivseks läbiviimiseks. Kuigi võlgade ümberkujundamise seaduse eelnõu väljatöötamisel oli lähtekohaks, et füüsiline isik peab ise suutma välja pakkuda lahenduse oma võlgade tasumiseks ning võlausaldaja ja kohtud hindavad ja võimalusel kinnitavad selle,⁹¹¹ siis praktikas ei ole see mudel toimunud. Ilma kvalifitseeritud nõustaja või usaldusisiku vahenduseta ei ole võlgnik üldjuhul võimeline edukalt maksejõuetusmenetlust läbima ning sellises olukorras tõuseb oluliselt kohtu koormus menetluse ja võlgniku üle valvamisel ja võlausaldajatega suhtlemisel. Sellel seisukohal on nii intervjueeritud kohtunikud kui ka usaldusisikud ja nõustajad ja seda seisukohta toetab ka vähene võlgade ümberkujundamise avalduste arv kõigi aastate jooksul. Kuigi VÕVS § 18 lg 2 regulatsiooni, et üldjuhul ei nimetata nõustajaks pankrotihaldurit, eesmärk on arusaadav, ei ole sätte sõnastus õnnestunud. Seadus ei sätesta piisavalt, millist kvalifikatsiooni ja oskusi nõustajana tegutsemine võlgadest ümberkujundamise menetluses eeldaks.

b) Riigikohus on käsitlenud saneerimisnõustaja tasu tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11 ja juhtinud kohtute tähelepanu nende ülesannetele saneerimisnõustaja tasu määramisel. Riigikohus leidis, et kuigi SanS § 18 lg 4 alusel kehtestatud justiitsministri määrusega kehtestatud piirmäärade § 2 esimese lause järgi lähtub kohus saneerimisnõustaja tasu määramisel saneerimisnõustaja ja ettevõtja vahelisest kokkuleppesest tasu kohta, ei ole kohus selle kokkuleppega piirmäärade § 2 teise lause järgi seotud, kui kokkuleppes ettenähtud tasu suurus kahjustab ilmselgelt võlausaldajate huve. Ettevõtja ja saneerimisnõustaja kokkuleppesse tasu suuruse kohta tuleb kohtul suhtuda kriitiliselt, seda eelkõige põhjusel, et makseraskustes ettevõtja kulutab põhiliselt seda raha, mille võiks kulutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Samas ei ole kohtule pandud kohustust võlausaldajaid tasu suuruse osas ära kuulata ega ole neile antud ka kaebeõigust tasu määramise peale.

Riigikohus osundas, et kohus peab esmajoones hindama, kas saneerimisnõustaja tasuga ei kahjustata ebamõistlikult ettevõtja võlausaldajate huve. Saneerimisnõustajale tasu määramisel tuleb mh hinnata, kas nõustaja väidetud teenuse osutamise peale kulutatud aeg võis ka tegelikult selleks kuluda ja oli mõistlikult vajalik (piirmäärade § 4 lg-d 1, 3, 4) ning millist tasu võiks nõustaja kvalifikatsiooniga spetsialist sarnastel alustel tunnitasuuna teenida. Põhimõtteliselt võib saneerimisnõustajale arvestada lisaks tunnitasu ka teatud tulemustasu eduka saneerimiskava koostamise eest. "Ümberkujundatavate nõuete kogusumma" piirmäärade § 5 lg 2 mõttes, millest lähtutakse saneerimisnõustaja tasu arvutamisel, ei tähenda kolleegiumi arvates mitte nõuete kogusummat, mida soovitakse ümber kujundada, vaid nõuete kogusummat, mis saneerimiskava alusel rahuldatakse, st nõudeid, mida ei tühistata. Selline tõlgendus stimuleerib ka saneerimisnõustajat paremini võlausaldajate huvides tegutsema.

Riigikohus märkis, et kohus ei peaks olema liiga "kinni" ka piirmäärades väljendatud tasu alammäärades, mis juba iseenesest võivad olla võlausaldajate huve kahjustavad, eriti suure hulga nõuete ümberkujundamisel ning vastavalt vajadusele määrama tasu alla alammäär piirmäärade § 5 lg 3 alusel, mis on kolleegiumi arvates erinormiks ka piirmäärade § 5 lg 5 suhtes, mille järgi saneerimisnõustaja tasu suurus ei või olla väiksem kui üks protsent saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusummast. Kolleegiumi arvates on alammäär pigem orienteeruv summa, mille saamist tasuna ei pea saneerimisnõustaja üldjuhul detailselt põhjendama. See ei kehti aga suure võlakooormaga ettevõtjate puhul, kus selliselt võiks saneerimisnõustaja tasu kujuneda ebamõistlikult suureks, selliseks, mida nõustaja kvalifikatsiooniga isik muul viisil kunagi ei teeniks. Kriitiline peaks kohus olema ka saneerimiskava täitmise üle järelevalvet tegevale saneerimisnõustajale tasu määramisel, hinnates tegelikult tehtavat tööd.

c) Näiteid kohtupraktikast saneerimisnõustajale tasu määramisel:

- 1) Tartu Maakohtu 30. novembri 2015 määrus asjas nr 2-15-12417- rahuldamisele kuuluvate nõuete kogusumma 4, 9 miljonit eurot, 120 võlausaldajat; tasu kokku (2 nõustajat) 72 000 (koos

⁹¹¹ VÕVS eelnõu seletuskiri (743 SE) kättesaadav: <https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5512f9ec-6db0-139d-f871-8421606dad23/>

- km-ga), mis makstakse välja osade kaupa, bürookulud 1190 eurot, lisandus järelevalve teostamise tasu 180 eurot/h + km, maksimumsummaks 1/5 summast 59982,26 eurot . Kohus määras tasu vastavalt ettevõtjaga sõlmitud kokkuleppele.
- 2) Tartu Maakohtu 8. veebruari 2016 määrus asjas nr 2-15-15178- 55 võlausaldajat ja kaks nõustajat. Tasu nõustajale 1 – 12 000 eurot (koos km-ga) ja nõustajale 2 3771 eurot+ km (hinnaga 100 eurot/h +km); järelevalve tasu ja kulud nõustajale 1 4000 eurot aastas ja nõustajale2 2150 eurot aastas, arvestusega 100 eurot/h. Kohus määras tasu ettevõtjaga sõlmitud kokkuleppe alusel.
 - 3) Tallinna Ringkonnakohtu 17. jaanuari 2020 määrus asjas nr 2-17-7428, ringkonnakohus määras nõustaja tasuks 67907 eurot (koos km-ga) (maakohus oli jätnud kava kinnitamata ja määranud tasuks 24175 eurot (koos km), ettevõtja ja nõustaja olid kokku leppinud tasus 113 179 eurot + km ja kulud 630 eurot, tasu piid välja makstama kahe aasta jooksul võrdsete osamaksetena. Nõustaja tegi 737 tundi tööd (sh 591 h enne maakohtu esimest määrust 12.12. 2017, millega kava kinnitati). Pärast seda kuni ringkonnakohtu lahendini kestis menetlus veel 16 kuud. Taotletud tasu oli enamuses juba välja makstud. Ringkonnakohus jättis muutmata maakohtu otsuse jätta kava kinnitamata, kuid suurendas saneerimisnõustaja tasu. Ümberkujundatavate nõuete suurus oli 11,3 miljonit eurot.
 - 4) Harju Maakohtu 22. detsembri 2017 määrus asjas nr 2-17-7428 ekspertide tasude osas. 2 eksperdi tasu kokku 15 120 eurot (koos käibemaksuga), Kohus põhjendas tasu suurust sellega, et ekspertide tasu ei või olla väiksem kui 1 % saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusumma (seda summat pole määrukses näidatud).
 - 5) Harju Maakohtu 22. novembri 2017 määrus asjas nr 2-17-10367, nõustaja tasu 5877 eurot (koos km), töötatud tunde 40, 75 , tunnitasu 120 eurot, kulutused 483 eurot, igakuine järelevalve tasu 600 eurot (koos km). Nõustaja taotles ka tulemustasu 14 844 eurot+km, mida kohus nõustajale välja ei mõistnud, märkides et kohus võib selle otsustada nõustaja taotluse alusel edaspidi.
 - 6) Harju Maakohtu 30. novembri 2017 määrus asjas nr 2-17-12850, nõustaja 1 tasu 5040 euro +km ja tulemustasu 10 000 eurot (+ km), nõustaja 2 tasu 4740 eurot (+ km) ja tulemustasu 10 000 eurot + km , vajalikud kulud mõlemal nõustajal 360 eurot; järelevalvetasu kummalegi nõustajale 6000 eurot aastas (kava täitmise tähtaeg 5 aastat). Kohus on tasuga nõustunud, põhjendused piirduvad viidetega õigusnormidele. Tasu taotluse aluseks oli nõustajate ja ettevõtja kokkulepe.
 - 7) Harju Maakohtu 16. augusti 2018 määrus asjas nr 2-18-5000, 7 võlausaldajat, nõustaja tasu ja kulutused 10080 eurot, järelevalve tasu 4000 esimesel poolaastal, 2000 eurot järgmistel poolaastatel (kokku kolm makset), tasu oli ettevõtjaga kokku lepitud ja kohus kinnitas selle, tasu põhjendused määrukses puuduvad.
 - 8) Harju Maakohtu 24. augusti 2018 määrus 2-18-8326, 17 võlausaldajat, nõustaja tasu 7416 eurot (sh km) 51 h eest 120 eurot /h, järelevalve eest 3000 eurot (+ km) aastas, kohus pole määruuse põhjendavas osas esitanud põhjendusi, miks ta nõustaja taotlusega nõustub.
 - 9) Harju Maakohtu 2. novembri 2018 määrus asjas nr 2-18-9367, nõustaja tasu 8625 eurot kuni kava esitamiseni 75 h , tunnitasu 115 eurot, kõik kulud loetakse tasutuks tasu arvelt ja järelevalvetasu 1075 eurot iga kava kehtivuse poolaasta eest. Selles asjas kohus leidis, et saneerimisnõustaja ülesandeid ei saa käsitleda õigusteenuse osutamisenä, mistõttu tuleb saneerimisnõustaja tasu maksustada füüsilise isiku tasuna. Seejuures toimus tasu maksmine äriühingu arvele.
 - 10) Harju Maakohtu määrus 13. november 2018 asjas nr 2-18-10402, nõustaja tasu 5760 eurot+ km., kavaga hõlmatud nõuded 356 000 eurot, tasu määramise osas on piiratud viidetega õigusnormidele ja nõustatud tasu taotlusega.
 - 11) Harju Maaokhtu 21. juuni 2019 määrus asjas nr 2-19-4532, nõustaja tasu 6240 + km, 52 h, 120 eurot/h, järelevalve tasu ei ole määratud ja ei ole taotletud.
 - 12) Harju Maakohtu 11. november 2019 määrus asjas nr 2-19-10542, nõustaja tasu 10500 +km, tulemustasu 28626 eurot + km, järelevalvetasu 500 eurot kuus + km. Tulemustasu kuulub väljamaksmisele, kui kava kinnitatakse ja vastav määrus jõustub. Selles asjas on võlausaldaja esitanud määruskaebuse sh nõustaja tulemustasu osas. Võlausaldaja leiab, et SanS § 18 lg 6 on põhiseadusvastane osas, milles see ei võimalda võlausaldajal vaidlustada saneerimisnõustaja tasu.
 - 13) Pärnu Maakohtu 20. jaanuari 2020 määrus asjas nr 2-19-16366, 90 võlausaldajat, nõuete kogusumma 15 429 077 eurot, nõustaja tasu 14760 (sh km), järelevalvetasu 2880 (sh km) kuus, tabeli alammäära järgi tuleks tasu suuruseks 387 805 eurot (st 2,25% ümberkujundatavate nõuete kogusummast), saneerimiskava täitmise aeg 7 aastat (st

järelevalvetasu kokku 12x6x2880 = 241920 eurot (koos km-ga). Kohus on tasu määramist põhjendanud.

d) Analüüsitud kohtupraktikast nähtub, et kohus kinnitab üldjuhul saneerimisnõustaja tasu ettevõtjaga kokkulepitud suuruses. Paljudel juhtudel puuduvad kohtumääruses tasu osas muud põhjendused. Üldjuhul kujuneb saneerimisnõustaja tasu perioodi eest kuni saneerimiskava kinnitamiseni tunnitasu alusel, nõustajad on taotlenud ka tulemustasu piirmäärade § 5 alusel. SanS §-st 50 lg-st 6 tulenevalt määratakse saneerimisnõustajale tasu järelevalve teostamise eest koheselt koos kava kinnitamisega, mis toob praktikas kaasa olukorra, et saneerimisnõustaja saab järelevalvetasu osas aastateks ette täitedokumendi, mille alusel igakuuliselt (või ka harvemini) ettevõtjalt järelevalvetasu nõuda. Tegemist ei ole läbipaistava tasustamisega, sest järelevalvetasu määramise ajal ei ole kohtule teada, kuidas nõustaja oma kohustusi täidab või kas ta neid üldse täidab. Kohtumäärustes puudub üldjuhul kohtu hinnang, kas taotletav järelevalvetasu tasu on kooskõlas saneerimisnõustaja ülesannetega järelevalve teostamisel pika perioodi jooksul. Vähemalt vaieldav on tulemustasu seostamine järelevalvetasuga.

8.2.5. Teema käsitus võrdlusriikides, rahvusvahelistes suunistes, Maailmapanga analüüsis ja SanS eelnõu kavandis

8.2.5.1. Teema käsitus võrdlusriikides

8.2.5.1.1. USA⁹¹²

IP nimetatatakse mitte kõigis, vaid üksnes mõnda liiki maksejõuetusmenetlustes. IP-na tegutsemise nõuded on kehtestatud seaduses (Chapter 11). Isik, kes tegutseb menetluses eksperdina, ei saa hiljem samas menetluses tegutseda haldurina. Need isikud peavad olema erapooletud.

IP määramise praktika on osariigiti erinev. Määramisel arvestatakse isiku mainet, kogemusi ja litsentsi nõudeid. American Bankruptcy Institute (ABI) ja Association of Insolvency and Restructuring Advisers (AIRA) viivad läbi IP-dele koolitusi maksejõuetuse valdkonnas nii õigus- kui ka finantsküsimumustes.

IP valik ja tema üle järelevalve teostamine sõltub sellest, kelle huvides ja millises menetluses IP tegutseb. Chapter 11 asjades ja pankrotiasjades allub IP ka kohtu järelevalvele, eelkõige IP tasustamise küsimuses. IP tasu määramine sõltub samuti menetluse liigist. Kui tasu määrab kohus, siis on kaasarääkimisõigus kõikidel menetlusosalistel. Mõnedes osariikides on kohtul tavaks määrata eraldi ekspert tasu taotluse osas arvamuse andmiseks.

IP-dena tegutsevad advokaadid ja raamatupidajad peavad omama tegutsemiseks litsentsi. ABI ja AIRA liikmesus annab tunnustust IP kõrgest kvalifikatsioonist. Puudub üks ühtne organisatsioon, mis koondab kõiki IP-sid. IP-d konkureerivad oma tegevusega ja saavad hinnangu oma tööle turukonkurentsis. IP-de töö kvaliteeti hindab ka pankrotikohtunik tasu määramise ja aruandluse kontrollimise kaudu.

8.2.5.1.2. Suurbritannia⁹¹³

Nõuded IP-na tegutsemiseks on sätestatud seaduses (Insolvency Act 1986). Olenevalt maksejõuetusmenetluse liigist, nimetab IP kas võlausaldajad, võlgnik, aktsionärid, kohus või Riigisekretär.

IPna tegutsemiseks peab isik omama vastavat litsentsi. IPna tegutsemiseks peab olema üldine vastutuskindlustus, samuti kindlustus iga menetluse osas, kus isik on määratud IP tegutsema. Oma tegevuses peab IP arvestama eetikareeglitega ja teda litsentseerinud kutseühingu juhustega. Kutseühingud vastutavad IP tegevuse eest ja teostavad IP tegevuse üle järelevalvet. Kutseühingus on vastavad organid nii litsentside andmiseks kui ka distsiplinaarmenetluste läbiviimiseks.

Halduri litsentsi andmiseks on pädevad seitse kutseühingut (RPB-d). Ühing peab veenduma, et tulevane IP on korralik inimene, et usaldada talle halduri litsents ja tal on vajalik kvalifikatsioon, kogemused ja väljaõpe. Enne litsentsi saamist tuleb IP-l sooritada Joint Insolvency Examination Board Exams. Praktikas on paljud IP-d raamatupidajad, mõned ka advokaadid.

Kui on moodustatud võlausaldajate komitee, kelle ülesanne on esindada võlausaldajaid, siis on komitee kohustus teostada järelevalvet IP üle. Kaebuse IP tegevuse peale saab esitada ka Insolvency Service-

⁹¹² The 2020 INSOL Directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world, p 107-108.

⁹¹³ INSOL 2020 p 105-107

le. Vaidlused võlausaldajate ja IP vahel lahendab kohus. Sõltuvalt IP määramise viisist, otsustab IP tasu kas võlausaldajate komitee, võlausaldajate üldkoosolek või kohus. Vaidlused tasu üle lahendab kohus.

8.2.5.1.3. Holland⁹¹⁴

Seadusega ei ole kehtestatud IP-dele formaalseid kvalifikatsiooninõudeid. Praktikas täidavad IP kohustusi 99 % juhtudest advokaadid. IP määrab kohus. Võlausaldajatel ei ole selles protsessis ametlikult mingit rolli, nad võivad teha kohtule üksnes mitteformaalseid ettepanekuid.⁹¹⁵ Kui IP on määratud, siis on võlausaldajatel ja võlausaldajate komiteel õigus teostada IP tegevuse üle järelevalvet ja nad võivad ka määramise vaidlustada. Praktikast esineb IP vahetust harva. IP tegevuse üle valvab kohus, määratakse järelevalve kohtunik (rechter-commissaris). Võlausaldajal on õigus taotleda järelevalvekohtunikult konkreetsete korralduste andmist IP-le.

IP tasustamine toimub tunnitasu alusel. Baastasu alates 1. jaanuarist 2019 on 219 eurot/h, tasu määrad on 175-450 euro vahel. Tasu määrab kohus ja võlausaldajatel ei ole selles menetluses formaalset kaasaraäkimisõigust.

IP-d peavad järgima ka Hollandi pankrotikohtunike assotsiatsiooni (Recofa) koostatud juhiseid, mis hõlmavad erinevaid küsimusi, näit tasu taotlemist, IP aruandlust kohtule,

8.2.5.1.4. Soome⁹¹⁶

Kvalifikatsiooninõuded IP-le on sätestatud seadusega. Lihtsustatud reorganiseerimismenetluses on võimalik jätta nõustaja nimetamata. Pankrotimenetlustes võib IP-ks nimetada isiku, kelle võimed, oskused ja kogemused vastavad sellele ametikohale ja ta peab olema sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Saneerimismenetlustes on nõuded IP-le sarnased pankrotimenetlusega. IP peab olema täisealine, aus, ei tohi olla pankrotivõlgnik ja teovõimeline (Soome seadus § 8). Ta ei tohi olla sõltuv võlgnikust ja võlausaldajatest, välja arvatud juhul kui vähemalt 2/3 igast võlausaldajate rühmast on nõus tema määramisega. Tavaliselt määratakse IPdeks advokaate, kelle tegevuse üle teostab järelevalvet Advokatuur.

Valik IP nimetab ametisse kohus. Võlgnik ja võlausaldajad võivad teha nimetamise osas ettepanekuid. Soome pankrotiseaduse § 8 lg 1 kohaselt peab kohus enne IP nimetamist ära kuulama suuremad võlausaldajad ja IP kandidaadi, võlgniku ja teiste võlausaldajate ära kuulamise vajadus on kohtu otsustada.

Saneerimismenetluses IP nimetamisel lähtub kohus võlgniku või võlausaldaja arvamusel (Soome seadus § 83). Kui ettepanekut IP määramiseks ei ole kohtule tehtud, siis on kohtul diskretsioon sobiv isik IP-ks määrata. Võlausaldajate komiteel on õigus teha ühe kuu jooksul komitee moodustamisest kohtule ettepanek kohtu määratud IP asendamiseks või teise IP määramiseks. Ühe kuu jooksul saneerimismenetluse algatamisest on võlausaldajatel, kui seda otsust toetab vähemalt pool võlausaldajatest, õigus teha kohtule ettepanek kohtu määratud IP asendamiseks või teise IP määramiseks.

Vastavalt pankrotiseaduse § 8 lg-le 6 on võlgnikul ja võlausaldajatel õigus vaidlustada kohtu määrus halduri nimetamiseks. Kaebuse läbivaatamisel on halduril (kohtu otsustusel ka võlgnikul ja võlausaldajal) õigus saada kohtu poolt ära kuulatud. Kohus võib halduri vabastada järgmistel põhjustel: IP kvalifikatsioon ei vasta nõuetele; IP ei täida oma kohustusi nõuetekohaselt või ei ole selleks võimeline; on olemas muu mõjuv põhjus IP vabastamiseks. IP ametist vabastamise aluseks on kohustuste rikkumine, või muu mõjuv põhjus.

Järelevalve. Riiklikku üldjärelevalvet pankrotimenetluste üle teostab Pankrotiombudsman. Järelevalve on reguleeritud eriseadusega (Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates, kehtib alates 1. märtsist 1995). Ombudsman on keskendunud küll pankrotimenetluste üle järelevalve teostamisele, kuid ta valvab ka saneerimismenetluste üle.

Praktikas on IP tegevuse üle järelevalve teostamine võlausaldajate kohustus. IP peab küsimustes, mis on võlausaldajate pädevuses, nendega arvestama. Saneerimismenetlustes on järelevalve IP üle võlausaldajate komitee ülesanne.

Pankrotiseaduse § 12 kohaselt võib kohus küsida ombudsmani arvamust küsimustes, mis on kohtu pädevuses.

⁹¹⁴ INSOL 2020 p 79-80

⁹¹⁵ Allika järgi ei ole teada, kas võlausaldajate sellisel mitteformaalsel tegevusel on halduri määramisele pigem positiivne või negatiivne mõju.

⁹¹⁶ INSOL 2020 p 47-52

Nõustajate tasustamine. Saneerimismenetluses määrab nõustaja tasu võlausaldajate komitee, komitee puudumisel kohus (Soome seadus § 87). Praktikas teeb IP tasu taotluse ja võlausaldajad nõustuvad sellega osas, mida nad peavad mõistlikuks. IP võib võlausaldajate otsuse vaidlustada kohtus. Tasu vaidlustamise õigus kohtus on ka võlgnikul ja võlausaldajal. Kohtul on õigus tasu vähendada, kui seda taotleb kohtult Ombudsman (Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates § 7) põhjusel, et IP on ametist vabastatud, ta ei ole täitnud oma kohustusi temalt oodatava hoolega või on IP-le määratud tasu ebamõistlikult suur.

IP kutse reguleerimine. Väga oluline roll on Ombudsmani juures tegutseval Nõukogul, kes annab välja soovitusi/juhiseid pankrotimenetluste läbiviimise osas. Nõukoda tegutseb autoriteedi põhimõttel. Nende juhiste täitmist kontrollib ombudsman. Kuna nõukogu autoriteet on kõrge, siis neid juhiseid praktikas ka täidetakse.

IP vastutus. IP vastutab kahju eest, mille põhjustas tegevuse või tegevusetusega oma kohustuste täitmisel võlgnikule, võlausaldajale, jt isikutele (Soome seadus § 94).

8.2.5.1.5. Saksamaa⁹¹⁷

Saksamaal muudeti IP määramise korda oluliselt 1.märtsist 2012. IP määramise õigus on küll kohtul, kuid laiendatud on võlgniku õigusi. Võlgnikul on õigus pakkuda võlausaldajatele pankrotiplaani ja proovida ettevõtet saneerida. Sellisel juhul on kohtu määratud IP-l üksnes piiratud õigused teostada järelevalvet. Üksnes juhul, kui võlgniku püüdlused on lootusetud, võib kohus määrata ajutise halduri. Kehtiva õiguse järgi peab võlgnik saama õiguse jätkata juhtimist, välja arvatud juhul kui kohus leiab, et võlgniku juhtimine ei ole kooskõlas võlausaldajate huvidega.

IP peab olema kvalifitseeritud ja sõltumatu. Saksa Advokatuur lubab IP-del kasutada erialaadvokaadina (*Fachanwalt*)⁹¹⁸ nimetust „maksejõuetusele spetsialiseerunud jurist“. Seda nimetust võib advokaat kasutada üksnes siis, kui ta on läbinud vastava väljaõppe ning praktiseerib selles valdkonnas. Enamus IP-sid on juristid, kuid mõnel on ka raamatupidaja kvalifikatsioon.

Kehtiv seadus kohustab kohut arvestama IP nimetamisel võlausaldajate arvamusega, mis on esitatud eelkõige pankrotitoimkonna kaudu ja peab võtma IP valimisel aluseks ajutise pankrotitoimkonna kinnitatud nõuded pankrotihalduri isikule. Kui ettepaneku halduri isiku osas teeb kohtule võlausaldajate toimkond, siis on kohtul õigus keelduda selle isiku nimetamisest üksnes juhul, kui isik on ilmselgelt alakvalifitseeritud (Saksa seaduse § 56a lg 2). Võlausaldajad saavad mõjutada kohtu valikut ka I üldkoosolekul (Saksa seaduse § 56a lg 3), kuid seda võimalust kasutatakse harva.

Üldist järelevalvet IP tegevuse üle teostab kohus (Saksa seaduse § 58). Kui asjas on moodustatud võlausaldajate toimkond, siis on toimkonnal järelevalvekohustus IP tegevuse üle (Saksa seaduse § 69). Haldurid peavad oma tegevuses lähtuma seadusest. Advokaadi kvalifikatsiooniga IP-d on kutseorganisatsiooni liikmed ja peavad arvestama organisatsiooni sisereeglitega. Muu pankrotimenetluse väline järelevalve IP-de üle puudub.

Tasu IP-le määrab kohus tunnitasu alusel (Saksa seaduse § 64). Võlausaldajatel ja võlgnikul on õigus kaevata kohtu otsustuse peale tasu määramise kohta.

IP vastutus on reguleeritud Saksa seaduse §-s 60.

8.2.5.1.6. Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani)

Taani⁹¹⁹

Taanis määrab nii pankrotimenetluses kui ka saneerimismenetluses IP pankrotikohus (IP-d nimetatakse pankrotimenetluses „kuraator“, saneerimismenetluses „rekonstruktor“). Nõuded IP kvalifikatsiooni osas on mõlemas menetluses samad. IP-ks saab nimetada üksnes füüsilise isiku. Saneerimismenetluses nimetatakse koos nõustajaga ka audiitor (taani keeles: *regnskabskyndig tillidsmand*). Kindlustusfirmade IP-dele on samad kvalifikatsiooninõuded, kuid neid ülesandeid täidavad eriti kõrge kvalifikatsiooniga IP-d.

⁹¹⁷ INSOL 2020, p 56-60.

⁹¹⁸ *Fachanwalt* ajalugu ulatub 1937 aastasse, kokku hetkel 24 valdkonda. Pankrotiõiguse eriala on aastast 1999. Nimetust annab Advokatuuri vastav komisjon. Üks advokaat võib kuni kolme erialaadvokaadi professioni omada. Peab olema viimase kuue aasta jooksul kolm aastat tegev, erilised teoreetilised teadmised, reeglina vähemalt 120 tundi koolitust, eksam (kolm osa, igaüks viietunnine kaasus). Praktilise kogemuse näitamiseks vajalik teatud arv kaasusi. Vt Fachanwaltsordnung, Kättesaadav: https://www.brak.de/w/files/02_fuer_anwaeite/berufsrecht/fao_stand_01.01.2018.pdf

⁹¹⁹ INSOL 2020, p 45-47

Taani pankrotiseaduse § 238 kohaselt peab IP olema erapooletu ja ei tohi suhtuda pankrotivõlgnikusse eelarvamustega. Praktikast on IP-d advokaadid, kes on end registreerinud Advokatuuri liikmena (ADvokatsamfundet).

Kohus peab enne IP nimetamist võlausaldajatega konsulteerima. Praktikast kohus väga harva keeldub IP-ks nimetama isikut, keda on soovitanud suuremad võlausaldajad. Võlausaldajad võivad kolme nädala jooksul IP nimetamisest valida uue IP või teise IP. Mitme IP nimetamine ei ole haruldane (lubatud kuni 3).

Suuremates pankrotikohtutes (Kopenhagenis) tegutsevad kõige kvalifitseeritumad haldurid, keda nimetatakse „*permanent trustee*“. Saneerimismenetluses teeb ettepaneku IP isiku osas võlgnik. Võlausaldajad võivad kohtu otsuse edasi kaevata, kuid nad ei saa ise uut IP-d valida (välja vahetada). Pankrotikohtul on õigus IP vabastada, kui ta ei suuda oma kohustusi täita, ei tegutse võlausaldajate parimates huvides jms.

Üldjärelevalvet IP üle teostab kohus. Saneerimismenetlustes võlausaldajate toimkonda ei nimetata. IP tasu määrab mõlemas menetlusliigis kohus. Tasu määramise saab vaidlustada apellatsioonikohtus. Advokaatidest IP-de üle teostab distsiplinaarjärelevalvet Advokatuur ja neil on kohustus juhinduda oma tegevuses ka eetikakoodeksist (Code of Good Legal Conduct). Taani maksejõuetuse juristide assotsiatsioon (INSOLAD) on kehtestanud 2004. aastal reegliti parimate praktikate kohta, mida on uuendatud 2018.

*Norra*⁹²⁰

IP määrab kohus. Kohus võib otsustada ka võlausaldajate toimkonna määramise, kelle ülesanne on järelevalvet IP tegevuse üle. Toimkond määratakse suuremates menetlustes.

Võlgade ümberkujundamise menetluses võib kohus määrata IP võlgade ümberkujundamise komitee administraatoriks. Võlgade ümberkujundamise komitee määrab kohus eesmärgiga abistada võlgnikku ja kaitsta võlausaldajate ühiseid huve. Komitee koosneb IP-st ja võlausaldajate toimkonna liikmetest. IP kvalifikatsiooni osas seadus erilisi nõudeid ei sätesta. Praktikast on eelistatud IP-dena juriste (advokaate). Nimetamisel peab kohus arvestama ka IP sõltumatuse nõudega. Kohtud valivad IP sid oma nimekirjast, kus eelistatud on kohapeal tegutsevad isikud. Kohus ei ole seotud selle otsuse tegemisel võlgniku või võlausaldajate arvamusega.

Pankrotimenetluses valvab IP üle võlausaldajate toimkond. Ka kohus vastutab IP tegevuse eest. IP tasustamine toimub tunnitasu ja kohtu poolt kehtestatud määrade alusel. Võlausaldajatel on õigus tasu osas arvamust avaldada.

*Rootsi*⁹²¹

IP peab olema üldjuhul Advokatuuri liige ja omama kogemust äriõiguse valdkonnas. Mõlemat liiki maksejõuetusmenetlusi haldavad sama kvalifikatsiooniga IP-d. Seadus muid formaalseid kvalifikatsiooninõudeid ei kehtesta. Mõnedele juristidele, kes ei ole advokaadid, on tehtud erandeid tingimusel, et neil on sama (advokaadiga võrdne) kvalifikatsioon. IP määrab kohus, kes võib arvestada võlgniku ja võlausaldajate ettepanekuid, kuid kohus ei ole nende arvamustega seotud. Kõik IP nimetamised peab heaks kiitma Täiteamet (*Tilsynmyndigheden i konkurser*). IP vabastamise otsustab kohus.

IP tegevuse üle teostavad järelevalvet kohus ja Täiteamet. Täiteamet valvab IP tegevuse üle üksnes pankrotimenetluses ja mitte saneerimismenetluses. Võlausaldaja võib nõuda järelevalvaja määramist, mille kulu peab kandma taotluse esitanud võlausaldaja.

IP tasu otsustab kohus. Arvamust IP tasu osas saavad avaldada Täiteamet, võlgnik ja võlausaldajad. IP peab oma tegevuses juhinduma ka Advokaadi eetikakoodeksist ja Täiteameti juhenditest (üksnes pankrotimenetlustes). Praktikast neid nõudeid järgitakse.

8.2.5.1.7. Leedu

Nõuded IP-dele on samad nii saneerimis- kui ka pankrotimenetluses. IP-l peab olema laitmatu reputatsioon, magistriskraad või sellega võrdsustatud haridus, eelnev töökogemus ja ta peab olema sooritanud IP eksami. Tegutsemisõiguse IP-na annab järelevalveorgan ja isik kantakse IP-de nimekirja. Halduri nimetamise kord on pankrotimenetluses ja saneerimismenetluses erinev. Pankrotimenetluses toimub IP valik arvutiprogrammi abil. Programm arvestab valikul nii võlgniku kui ka IP seotud kriteeriume. Kohtuotsus, millega kohus ei nimeta halduriks valikuprogrammi välja pakutud haldurit, on edasikaevatav. Saneerimismenetluses kohus IP nimetamisel valikuprogrammi ei pea kasutama ja

⁹²⁰ INSOL 2020, p 82-84

⁹²¹ INSOL 2020, p 101-102

ettepaneku IP nimetamise osas esitab saneerimisavalduse esitanud isik. Leedu seadus sisaldab ka IP sõltumatuse klauslit.

8.2.5.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

a) UNCITRAL-i suunistes⁹²² mõeldakse, et siseriiklikult nimetatakse IP-sid, sõltuvalt maksejõuetusmenetluse liigist, väga erinevalt. IP kvalifikatsiooninõuded võivad olla sõltuvuses menetluse liigist, IP pädevusest, nimetamise protseduurist ja kohtu järelevalve ulatusest. Juhistes rõhutatakse, et seaduses peaks olema sätestatud IP kohustus olla sõltumatu ja avalikustada enne ametisse määramist olemasolev või võimalik huvide konflikt. Seaduses peaks olema sätestatud, kellele IP kandidaat sellise avalduse peab tegema. Mõnedes riikides välistab huvide konflikt halduri ametisse määramise, teistes riikides on see pärast huvide konflikti avalikustamist võimalik just seetõttu, et (võimaliku) huvide konflikti avalikustamine tõendab isiku sõltumatust ja erapooletust. Menetluse läbipaistvuse huvides on vajalik sätestada, milliseid IP suhteid võlgniku või võlausaldajatega saab pidada huvide konfliktiks, mis välistaks isiku nimetamise IP-ks. Üldjuhul on jäetud see küsimus kohtu otsustada.

UNCITRAL suuniste (nr 115-125) kohaselt tuleb seadusega sätestada IP valiku või määramise põhimõtted. Võimalik on nii kohtu kui ka muu sõltumatu institutsiooni poolne nimetamine, määramine võlausaldajate või võlgniku ettepaneku alusel. Samuti tuleb seaduses sätestada IP vastutuse ja vabastamise alused.

b) Maailmapanga⁹²³ soovitude kohaselt peab IP üle järelevalvet teostav organ olema sõltumatu üksikutest IP-dest, kehtestama standardid haldurite tegevusele (õiglus, läbipaistvus, erapooletus, aruandluskohustus. Järelevalveorganil peab olema võimekus ja ressursid oma ülesannete efektiivseks täitmiseks (soovitus D7) IP-dele kehtestatud kvalifikatsiooninõuded peavad olema objektiivsed, selgelt sõnastatud ja avalikult kättesaadavad. IP-d peavad olema võimelised tegema seda tööd, milleks nad on määratud, nad peavad tegutsema erapooletult, sõltumatult, ausameelselt ja nad peavad alluma vabastamise reeglitele, kui nad ei täida oma kohustusi nõuetekohaselt (soovitus D8).

c) Ka INSOL International on välja töötanud ja kehtestanud oma eetikareeglid IP-dele. Eetikareeglite põhilisteks ülesanneteks on parimate praktikate jagamine, selles valdkonnas oma liikmete koolitamine ja abistamine, samuti on eesmärgiks tagasiside andmine huvigruppidele ja distsiplinaarorganitele. Eetikareeglite kehtestamise eesmärk on arendada ja kaitsta IP kutse mainet ning luua tegevusraamistik, mis on õiglane, praktiline ja lihtsalt arusaadav.⁹²⁴

8.2.5.3. SanS eelnõu

Teemat ei ole käsitletud.

8.2.6. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Pankrotihalduri määramise korda ja halduri tasustamise korda muudetakse. Halduri tasu peab katma ka halduri tavapäraseid kulud.

8.2.7. Järeldused ja ettepanekud Direktiivi art 26 (haldurite ja nõustajate kvalifikatsioon, koolitamine, sõltumatus (huvide konflikt), vabastamise kord) osas.

- a) Pankrotihalduri, saneerimisnõustaja ja nõustaja võlgade ümberkujundamise menetluses nimetab ametisse siseriikliku õiguse kohaselt kohus, mis on Direktiivi art 26 lg 1a kooskõlas.
- b) Direktiivi art 26 lg 1 a nõude, et kohtu määratud isikud saavad asjakohase koolituse ning neil on vajalikud erialased teadmised oma ülesannete täitmiseks, samuti haldurite ja nõustajate kvalifikatsiooninõuded sisustatakse siseriikliku õigusega, kooskõlas halduri ja nõustajate seadusest tuleneva pädevusega.

⁹²² Legislative Guide on Insolvency Law. UNCITRAL 2005, p 174-187. UNCITRAL juhises kasutatakse IP-de osas sõltumata maksejõuetusmenetluse liigist üldmõistena „insolvency representative“, mis kohaldub ka saneerimisnõustajale.

⁹²³ WB suunised.

⁹²⁴ Ethical Principles for Insolvency Professionals. INSOL International 2018. Kättesaadav: https://cdn.website-editor.net/c1bf33c37353462b802fc473aaf1a7f1/files/uploaded/Ethics%2520Principles%2520for%2520Insolvency%2520Practitioners%2520-%2520from%2520INSOL_6412neSe44VEULhbTQXZ.pdf

- c) Direktiivi nõuetega pankrotihaldurite koolituse ja järelevalve osas on siseriiklik õigus kooskõlas. Direktiivi nõuetega on siseriiklik õigus kooskõlas ka osas, milles siseriiklik õigus näeb ette, et saneerimisnõustajana võib tegutseda vandeadvokaat, pankrotihaldur või audiitor⁹²⁵ (SanS § 15 lg 3 p 1), Nimetatud isikud on allutatud asjakohasele koolituse ja kvalifikatsiooninõuetele oma kutseala sees. Vandeadvokaadi kvalifikatsiooni ja koolitusnõuded on sätestatud advokatuuriseaduses (sh § 23, § 26, § 34¹, mille lg 2 kohaselt täiendusõppe korraldamisel arvestatakse vandeadvokaadi spetsialiseerumist teatud õigusvaldkonnale. Pankrotihalduri kvalifikatsiooni nõuded on sätestatud pankrotiseaduse §-des 56-57 ja koolitusnõuded kohtutäituri seaduse §-des 96 ja 97 (väljaõpe ja täiendusõpe). Vandeaudiitorite kvalifikatsiooni- ja täiendkoolitusnõuded on sätestatud audiitortegevuse seaduse 2. ptk-s (kutseksam, kutse ja kutsetase); ja 3. ptk-s (vandeaudiitor). Audiitortegevuse seaduse § 42 sätestab vandeaudiitori täiendusõppe kohustuse.
- d) Saneerimismenetluse nõustajatena võib lisaks SanS § 15 lg 3 p 1 nimetatud isikutele SanS § 15 lg 3 p 2 järgi tegutseda ka muu füüsiline isik, kes on aus- ja kõlbeline ja kellel on head majandus- ja vajalikud õigusteadmised, ning kes on omandanud vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi, sellele vastava kvalifikatsiooni haridusseaduse § 28 lõikes 2-2 tähenduses või sellele vastava välisriigi kvalifikatsiooni, samuti investeerimisühing või krediidiastutus. Kui saneerimisnõustajana tegutseb juriidiline isik, teatab ta kohtule selle füüsilise isiku kontaktandmed, kes tema nimel saneerimisnõustaja ülesandeid täidab või ülesande täitmist korraldab. See füüsiline isik peab vastama SanS § 15 lg 3 p 2 sätestatud tingimustele. Siseriikliku õiguse järgi peab isiku, kelle õigus tegutseda saneerimisnõustajana tuleneb SanS § 15 lg 3 p-st 2, vastavuse saneerimisnõustajale esitatavatele nõuetele tuvastama kohus, kui ta nimetab isiku SanS § 15 lg 1 alusel konkreetses saneerimismenetluses saneerimisnõustajaks. Seejuures on kohtul kohustus tuvastada, et isik ei ole kohtu töötaja, on sõltumatu ettevõtja ja saneerimismenetluse osalistest (SanS § 15 lg 5) ning et ei esine SanS § 15 lg 7 loetletud asjaolusid, mis välistaksid isiku saneerimisnõustajaks nimetamise. Seadusest ei nähtu, kuidas kohus peaks saneerimisnõustaja vastavust seaduse nõuetele kontrollima. SanS § 15 lg 3 p 2 nimetatud isikutel puudub saneerimisnõustajana tegutsemiseks registreerimiskohustus, seadus ei kohusta teda põhjendama vastavust SanS § 15 lg 3 p 2 sätestatud nõuetele ega ka nimetamist välistavate asjaolude puudumist SanS § 15 lg 7 tähenduses- Samuti ei pea selline isik analoogselt pankrotihalduriga⁹²⁶ kohtule nõusoleku andmisel kinnitama kirjalikult, et ta on sõltumatu ettevõtjast ja võlausaldajatest.
- e) Praktikast ei nähtu kohtumäärustest, et kohus kontrolliks saneerimisnõustaja sõltumatust SanS § 15 lg 5 mõttes või hindaks saneerimisnõustaja majandus- ja õigusteadmisi, kui saneerimisnõustaja nimetamine toimub SanS § 15 lg 3 p 2 alusel. Üldjuhul nõustub kohus sellistel juhtudel kas võlgniku ettepanekuga saneerimisnõustaja kandidaadi osas, või lähtub nimetamisel lihtsalt asjaolust, kas saneerimisnõustaja kandidaat on „tuntud ja tunnustatud oma ala spetsialist“. Kuidas kohus sellise järelduseni jõudis, kohtumääruse põhjendustest üldjuhul ei nähtu.⁹²⁷
- f) Töögrupp leiab, et siseriiklik õigus ei ole SanS § 15 lg 3 p 2 sätestatud isikute nimetamisel kooskõlas art 26 a nõuetega nõustaja kvalifikatsiooni ja koolituse osas, ega art 26 b nõudega, et nõustajate sobivuskriteeriumid oleksid selged, läbipaistvad ja õiglased. Siseriiklikus õiguses puudub nõustaja kohustus deklareerida kohtule oma sõltumatust ja huvide konflikti puudumist, mis ei taga huvide konflikti vältimist art 26d nõude täitmiseks. Nimetatud isikute osas ei toimu ka järelevalvet art 27.1 tähenduses, välja arvatud kohtu järelevalve konkreetses saneerimismenetluses. Senise õigusliku regulatsiooniga jätkamine ei oleks Direktiiviga kooskõlas.
- g) Saneerimisseaduse eelnõu väljatöötamisel 2009. aastal asuti seisukohale, et saneerimisnõustajate kvalifitseerimise süsteem analoogselt halduritega ei ole vajalik, sest eelduslikult ei kujune saneerimismenetlus niivõrd suurearvuliseks, et vastava süsteemi loomine

⁹²⁵ Audiitortegevuse seaduse (27.01.2010, RT I 2010, 9,41; 28.02.2019, 2) § 2 lg 1 kohaselt teistes seadustes kasutatud arvestusalaga seotud mõistet „audiitor“ käsitatakse audiitortegevuse seaduse tähenduses audiitorettevõtjana. Sama seaduse § 7 lg 2 kohaselt on audiitorettevõtja vandeaudiitorite ühing või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsev vandeaudiitor.

⁹²⁶ Haldur peab koos kohtule nõusoleku andmisega kinnitama kirjalikult, et ta on sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest (PankRS § 56 lg 3).

⁹²⁷ Saneerimisnõustaja nimetamise määrused tsiviilasjades nr 2-17-7428, 2-19-10542, 2-20-4688.

majanduslikult mõttekas oleks. Kaalumine jäeti kohtute kanda.⁹²⁸ Seletuskirjas toodud motiivid saneerimisnõustajate kvalifikatsioonisüsteemi mittevajalikkuse põhjendamisel olid eelnõu koostamise ajal igati praktilised. Küsitletud kohtunikud saneerimisnõustajate kvalifikatsiooninõuete üle ei kurda ja soovivadki neid ise hinnata ja valida. Algatatud saneerimismenetluste arv ei ole olnud võrreldes pankrotimenetlustega suur ning SanS § 15 lg 3 p 2 alusel nimetatud isikute arv saneerimisnõustajaks nimetatud isikute hulgas selgelt ei domineeri.⁹²⁹ Samas ei ole minimaalselt ilma registreerimisnõudeta võimalik koguda ka andmeid saneerimisnõustajana tegutsevate isikute hariduse ja kvalifikatsiooni osas ega tagada Direktiivi art 26.1 a nõuet nende koolitamise sh täiendkoolitamise osas. Kohustuslik registreerimine võimaldaks korralda ka haldusjärelvalvet.

- h)** Analüüsi autorid leiavad, et pankrotihalduri ja saneerimisnõustaja kutsete ühildamine vastavalt Maailmapanga ekspertide ettepanekule, ei ole Eesti olusid arvestades mõistlik. Pankrotihaldurina tegutsemise eelduseks on PankrS § 56 lg 1 järgi KPK kutsekogu liikmesus. Ettepaneku realiseerumisel peaksid kõik need isikud, kes sooviksid tegutseda saneerimisnõustajana, astuma KPK liikmeks ja allutama end KPK kui avalik-õigusliku isiku regulatsioonidele, sh tasuma liikmemaksu jms. Arvestades Eesti riigi ja majanduse väiksust, samuti majanduse tsüklilisust, ei ole selline regulatsioon mõistlik, sest võimalus tegutseda saneerimisnõustajana ei ole saneerimismenetluste väikest arvu üldjuhul etteennustatav. Samas peab KPK liige olema valmis täitma kõiki PankrS § 54 sätestatud pankrotihalduri kutsetegevuseks olevaid ülesandeid. Ilma sellise tahteta oleks liikmesus KPK-s isikut ebaproportsionaalselt koormav.
- i)** SanS § 16 lg 2 kohaselt on saneerimisnõustaja peamisteks ülesanneteks võlausaldajate ja kohtu teavitamine ettevõtja majanduslikust olukorrast ja saneerimisvõimalustest, ettevõtja abistamine, võlausaldajate nõuete ja ettevõtja tehingute otstarbekuse kontrollimine. Seega ei kattu saneerimisnõustaja ülesanded pankrotihalduri kohustustega, kellel on eelkõige võlgniku vara haldamise kohustus (sh kohustus osaleda võlgniku asemel kohtumenetluses). Halduri ja saneerimisnõustaja erinev pädevus ei eelda neile võrdsete kvalifikatsiooni- ja koolitusnõuete sätestamist ja on põhjenduseks nende seisundi siseriiklikus õiguses erinevale reguleerimisele.
- j)** Lahenduseks võiks olla saneerimisnõustajana tegutseda soovivate isikute registreerimine analoogselt isikutega, kes soovivad tegutseda riiklikult tunnustatud eksperdina. Kohtuekspertiisiseaduse⁹³⁰ § 10 kohaselt on riiklikult tunnustatud ekspert isik, kes on kantud riiklikult tunnustatud ekspertide nimekirja. Nimekirja koostamise eesmärk on tagada ülevaade asjatundjatest, keda saab kasutada ekspertiiside tegemisel. Seadusega on sätestatud eksperdi nimekirja kandmise kord (§ 12). Ekspert kantakse nimekirja avalduse alusel, millele lisatakse erialast haridust tõendav dokument, teave alalise sissetuleku kohta (vajalik info kõigi isikute suhtes, kes peavad järgima sõltumatuse ja erapooletuse nõuet), soovitsi erialaselt kutseühingult või kaks soovitusi erialal tunnustatud asjatundjatelt või andmed vastava asutuse või volitatud juriidilise isiku poolt tunnustamise kohta. Avaldusele võib erialase sobivuse kohta lisada ka muid andmeid (§ 13). Avalduse põhjal kontrollib registripidaja isiku vastavust seaduse nõuetele ja võib selleks koguda lisaandmeid järelepärimiste kaudu ja nõuda lisaandmeid ka avalduse esitajalt (§ 14). Registrisse kandmise otsus tuleb teha 2 kuu jooksul, arvates avalduse saabumisest, lisaandmete kogumisel võib tähtaega pikendada kolme kuuni (§ 15). Nimekirja on avalik, sh veebilehel (§ 16). Isik kantakse nimekirja 3 aastaks, tähtaega võib eksperdi taotlusel korduvalt pikendada (§ 18). Seaduses on sätestatud ka riikliku tunnustuse lõppemise (§ 19) ja kehtetuks tunnistamise (§ 20) alused.

Analüüsi teostajad on arvamusel, et saneerimisnõustajana tegutsemiseks tuleb nii vandeadvokaatidel, pankrotihalduritel, vandeaudiitoritel kui ka SanS § 15 lg 3 p 2 nimetatud füüsilistel isikutel ja SanS § 15 lg 3 p 3 nimetatud juriidilistel isikutel kanda end saneerimisnõustajate registrisse. Saneerimisnõustajate registri pidajaks on KPK. Vandeadvokaadid, pankrotihaldurid ja vandeaudiitorid kantakse saneerimisnõustajate registrisse üksnes nende vastava avalduse alusel. SanS § 15 lg 3 p 2 ja p 3 nimetatud isikud kantakse saneerimisnõustajate registrisse isiku avalduse ja justiitsministri otsuse alusel. Vastav registripidamise regulatsioon sätestatakse saneerimisseaduses. Sätestatakse ka nõuded

⁹²⁸ Saneerimisseaduse eelnõu seletuskiri.

⁹²⁹ Vastav statistika puudub, mistõttu saavad analüüsi teostajad selles osas tugineda eelkõige oma ekspertarvamusele

⁹³⁰ Kohtuekspertiisiseadus. Vastu võetud 30.05.2001. RT I 2001,53,309; 13.03.2019,91.

registrisse kantud isikute täiendkoolituse osas, millises osas tuleb isikutel esitada registripidajale seadusega sätestatud tähtaegadel regulaarselt andmeid. Registreering võib olla tähtajaline, koos pikendamisõigusega või ka tähtajatu.

Seaduses tuleb sätestada ka saneerimisnõustajate kutsekindlustuse nõue. Arvestades saneerimismenetluste arvu oleks põhjendatud võimalus, et kindlustamine toimub menetluspõhiselt.

- k) Direktiivi Art 26 lg 1c kohaselt arvestatakse piiriüleste restruktureerimis- ja maksejõuetusmenetluste korral nõuetekohaselt nõustaja kogemusi ja erialaseid teadmisi ning juhtumi eripära, sh spetsialisti suutlikkust suhelda ja koostööd teha välisriigis tegutsevate maksejõuetusspetsialistidega ning õigus- või haldusasutustega, samuti tema inim- ja haldusressursse. Siseriiklikus õiguses puuduvad sätted pankrotihaldurile ja saneerimisnõustajale esitatavate nõuete osas piiriüleste pankrotimenetluste korral. Vastavad kriteeriumid tuleks lisada nii saneerimisseadusesse (SanS § 15 lg 1) kui ka pankrotiseadusesse (PankrS §-i 56). Sellist muudatust toetavad ka Maailmapanga eksperdid.
- l) Art 26 lg 1b ja d nõuete kohaselt peab haldurite ja nõustajate ametist vabastamise ja tagasiastumise kord olema selge, läbipaistev ja õiglane. Huvide konflikti vältimiseks peab võlgnikul ja võlausaldajatel olema õigus vaidlustada halduri ja nõustaja valimist või taotleda tema asendamist.

Halduri nimetab kohus ja tema kinnitamise kord võlausaldajate poolt on sätestatud PankrS §-s 61. Võlgnikul õigusi halduri nimetamise ja kinnitamise menetluses osaleda ei ole ning see ei ole vastuolus ka direktiivi sätetega. Halduri vabastamist võib PankrS § 68 alusel nõuda kohtult võlgnik. Võlausaldajad võivad taotleda halduri vabastamist ja asendamist oma organite-pankrotitoimkonna ja üldkoosoleku kaudu. Kaebeõigus kohtu määruse peale, millega kohus on jätnud halduri vabastamata või nimetanud halduri vabastamise korral uue halduri, võivad võlausaldaja ja võlgnik esitada määruskaebuse. Regulatsioon on direktiiviga kooskõlas. PankrS § 68 lg 2 järgi vabastab kohus halduri ka siis, kui ilmneb, et halduril ei ole õigust haldurina tegutseda. PankrS § 56 lg 3 esitab haldurile nõude olla sõltumatu võlgnikust ja võlausaldajatest. Seega on kohtul õigus PankrS § 68 lg 2 alusel vabastada ka huvide konflikti sattunud haldur.

Saneerimisnõustaja nimetab kohus, olles eelnevalt ära kuulanud ettevõtja arvamuse. Võlausaldajate arvamuse ärakuulamise kohustust kohtul nõustaja nimetamiseks ei ole ja võlausaldajad nõustaja nimetamise protsessi sekkuda ei saa. Kuigi Direktiiv seda otseselt ei nõua, tuleks kaaluda saneerimisseaduse täiendamist ja panna kohtule kohustus kuulata saneerimisnõustaja kandidaadi osas ära ka suuremad võlausaldajad (Näiteks Soomes kuulab kohus nõustaja kandidaadi osas ära ka võlausaldajate komitee arvamuse). Oluliste võlausaldajate kaasamine menetluse selles etapis võib aidata kaasa saneerimise paremale õnnestumisele, sest lõppkokkuvõttes on just võlausaldajad need, kes otsustavad saneerimiskava kinnitamise.

Saneerimisnõustaja vabastamise alused on sätestatud SanS §-s 19, seejuures on kohtul õigus saneerimisnõustaja vabastada ka juhul, kui selgub, et saneerimisnõustajal ei ole õigust saneerimisnõustajana tegutseda. Maailmapanga eksperdid on seisukohal, et SanS § 19 lg 1 p-i 3 tuleks muuta selliselt, et nõustaja vabastamise aluseks oleks ka huvide konflikt. SanS § 15 lg 5 kohaselt peab nõustaja olema sõltumatu ettevõtjast ja saneerimismenetluse osalistest. Seega saab asuda seisukohale, et kui nõustaja ei vasta sellele nõudele, siis ongi tegemist huvide konflikti olukorraga ja kohtul on õigus nõustaja ametist vabastada SanS § 19 lg 1 p 4 alusel ning Direktiiviga kooskõlla viimiseks ei ole normi muuta vaja.

Samas ei sätesta saneerimisseadus võlausaldaja õigust esitada kohtule taotlus saneerimisnõustaja vabastamiseks, selline õigus on üksnes ettevõtjal. Siseriikliku õiguse Direktiiviga kooskõlla viimiseks on vajalik täiendada SanS § 19 lg-t 3 võlausaldaja õigusega taotleda kohtult saneerimisnõustaja vabastamist ja asendamist. Võlausaldajale sellise õiguse andmine ei pikenda menetlust, sest vastava taotluse lahendamine ei takista menetluse jätkumist ja saneerimisnõustajal oma ülesannete täitmist kuni taotluse lahendamiseni. Samuti tuleb SanS §-i 19 täiendada Direktiivi nõuetest tulenevalt võlgniku ja võlausaldaja kaebeõigusega. Kehtiv õigus reguleerib üksnes saneerimisnõustaja kaebeõigust määruse

peale, millega kohus on saneerimisnõustaja SanS § 19 lg 1 p 3 või 4 alusel vabastanud. Vajalik on anda võlgnikule ja võlausaldajale analoogselt PankrS §-ga 68 lg-ga 4 õigus esitada määruskaebus määruse peale, millega kohus saneerimisnõustajat ei vabastanud.

- m) Nõustajad füüsilise isiku võlgade ümberkujundamise menetluses määrab samuti kohus. VÕVS § 19 sätestatud nõustaja ülesanded on samasisulised saneerimisnõustaja SanS § 16 lg-s 2 nimetatud ülesannetega, samuti kohaldub nõustajale SanS § 17-19 saneerimisnõustaja kohta sätestatu, kui VÕVS-st ei tulene teisiti. Seega kohalduksid saneerimisseaduses nimetatud sätetes tehtavad muudatused ka nõustajale.

Arvestades võlgade ümberkujundamise menetluse olulisi erisusi juriidilise isiku saneerimismenetlusest, erinevad saneerimisnõustaja ja nõustaja kvalifikatsiooninõuded oluliselt. VÕVS § 18 lg 2 kohaselt võib kohus nimetada nõustajaks piisavate teadmiste ja kogemustega isiku, kusjuures teadmiste ja kogemuste piisavust peab hindama kohus. Kui isiku võime täita nõustaja ülesandeid on üksnes kohtu hinnata, ei pruugi see tagada võrreldavat ja samaväärset nõustamist kõikides menetlustes. Kohtud on määranud nõustaja ülesandeid täitma pankrotihaldureid, võlanõustajaid, vandeadvokaate.

Kohtunikud on avaldanud, et vajalik on füüsilise isiku menetluste läbiviimiseks nõustajate registrit, millest kohus saaks nõustajat valida. Praegu on kutseregistris 5 võlanõustaja kutsega isikut (ühel neist on lisakompetents usaldusisikuks olemiseks).⁹³¹

Arvestades käesolevas analüüsis tehtavaid muudatusettepanekuid (vt selles osas analüüsi p 7.1.6) füüsiliste isikute maksejõuetusmenetluste läbiviimise korraldamisel ja kohustusliku võlanõustamise sätestamist maksejõuetusmenetluse läbimise eeldusena, tuleb muuta ka füüsiliste isikute maksejõuetusmenetlustes osalevate nõustajate kvalifikatsiooninõudeid. Kutsega võlanõustajaid on vähe, lisaks on põhjendatud kahtlus, et kehtiv võlanõustaja kutsestandard ei taga piisavalt oskusi maksejõuetusmenetlustes nõustajana tegutsemiseks.⁹³² Samas on sellised oskused olemas pankrotihalduritel ja vandeadvokaatidel, kes ka praegu nõustaja ülesandeid täidavad, kuid vajaksid täiendavat koolitamist just spetsiifilistes nõustamisoskustes. Seega tuleb sarnaselt saneerimisnõustajatega luua (võib ka ühise) ka füüsiliste isikute maksejõuetusnõustajate register, registripidajaks peaks olema KPK.

Füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes peaksid saama tegutseda nõustajatena üksnes isikud, kellel on maksejõuetusnõustaja kutse (selles osas vt analüüsi p 7.1.6). Kohus saab määrata füüsilise isiku (maksejõuetus)nõustajaks kohtumenetluses (või selle eelselt) üksnes KPK poolt peetavasse registrisse kantud isikuid. Vastavalt tuleb muuta (maksejõuetus)nõustaja kvalifikatsiooninõudeid (VÕVS § 18 lg 2) ja luua normistik maksejõuetusnõustajate registri pidamise, koolituse ja täiendõppe osas. Maksejõuetusnõustajate uute kvalifikatsiooninõuete rakendumisaeg peaks olema vähemalt 3 aastat.

Maksejõuetusnõustaja tegevuse rahastamine toimub kas füüsilise isiku enda poolt või riigi menetlusabi arvel. Kaaluda on võimalik maksejõuetusnõustaja teenuse osutamist KOV-i kaudu, sellisel juhul on võimalik teenuse eest tasumine KOV vahenditest.

8.2.8. Järeldused ja ettepanekud Direktiivi art 27 (haldurite ja nõustajate järelevalve ja tasustamine) osas

- a) Pankrotihalduri üle teostava järelevalve korraldus on sätestatud pankrotiseaduses. Halduri üle teostavad järelevalvet kohus, pankrotitoimkond, võlausaldajate üldkoosolek ja Justiitsministeeriumi haldusjärelevalveorganina, KPK. Haldurina tegutsemiseks peab isik olema KPK liige. Seega on direktiivi nõuded haldurikutse reguleerimise ja järelevalve korraldamise osas täidetud. Halduril on ka kohustuslik kutsekindlustus (PankrS § 64).
- b) Nõustajate osas (kes ei ole advokaadid, pankrotihaldurid või vandeaduitorid) teostab kehtiva õiguse järgi järelevalvet üksnes kohus. Kohtu järelevalvepädevus tuleneb TsMS § 477², erinormid kohtu järelevalvepädevuse osas SanS-s ja VÕVS-s puuduvad, mistõttu oleks vajalik eriseaduseid täiendada kohtu järelevalvepädevust sätestava normiga (analoogselt PankrS §-le 84). Siseriiklik regulatsioon nõustajate üle järelevalve teostamisel ei ole kooskõlas Direktiivi

⁹³¹ Kutseregister. Kättesaadav: <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Tunnistused/showKutsetunnistused/>

⁹³² Intervjuueeritud võlanõustajad on kriitilised võlanõustajate koolituskava ja läbiviidavate koolituse kvaliteedi osas.

art 27 lg 1 nõudega. Siseriikliku õiguse Direktiivi nõuetega kooskõlla viimiseks tuleb nõustajad allutada ka haldusjärelevalvele. Kui nõustajana maksejõuetusmenetluses on võimalik tegutseda kohtu määramisel üksnes vastava registreeringu olemasolul, saab registripidaja kohustuste rikkumise korral tunnistada registreeringu nõustajate registris kehtetuks. Vastava otsuse tegemise pädevus peaks olema justiitsministril, kes saab järelevalvetoimingute tegemise delegeerida KPK-le kui registripidajale.

- c) Tagada tuleb Direktiivi nõue, et teave nõustajate üle järelevalve teostavate asutuste või organite kohta oleks üldsusele kättesaadav. Seda saab teha nii KPK, justiitsministeeriumi kui ka kohtute veebilehe kaudu.
- d) Direktiivi art 27 lg 4 kohaselt peavad liikmesriigid tagama, et nõustajate tasustamise reeglid on kooskõlas menetluse tõhusa lahendamise eesmärgiga. Saneerimisnõustaja tasustamise reeglid on kehtestatud Sans §-s 18, mille lõike 4 alusel tasu ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra ja tasu piirmäärad protsentides kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega⁹³³. Nõustaja tasu määramist võlgade ümberkujundamise menetluses reguleerib VÕVS § 19 lg 6 l.⁹³⁴ Tasu määrab saneerimisnõustajale ja nõustajale kohus. Nõustajal ja võlgnikul on õigus tasumäärust vaidlustada. Seega on nõustajate tasustamise reeglid kehtestatud seadusega ja seaduse alusel, mis on kooskõlas menetluse tõhusa lahendamise eesmärkidega ja Direktiivi nõuetega. Täiendavalt oleks vajalik anda võlausaldajale õigus kohtu poolt määratud nõustaja tasu ja kulude hüvitamise otsustuse vaidlustamiseks. Samasugune õigus on võlausaldajatel pankrotimenetluses pankrotimenetluse kulude, sh pankrotihalduri tasu osas (PankrS § 150 lg 5). Puudub mõistlik põhjendus, miks peaks see olema nõustajate puhul teistmoodi lahendatud. Sõltumata sellest, et ettevõtjal ja nõustajal on õigus nõustaja tasus suuruses kokku leppida, allub tasu kohtu kontrollile. Analüüsitud kohtulahenditest nähtub, et kohtud kinnitavad üldjuhul nõustaja tasu vastavalt nõustaja ja ettevõtja kokkuleppele. Samas võib liiga suur nõustaja tasu seada ohtu saneerimiskava täitmisele, mistõttu on samuti põhjendatud võlausaldajale selles osas kaebeõigus anda. Vastavalt tuleb täiendada SanS § 18 lg-t 6, mis kohaldub kooskõlas VÕVS §-ga 19 lg 6 ka võlgade ümberkujundamise menetluses.
- e) Analüüsi autorid leiavad, et nõustajate tasustamise süsteem ei ole läbipaistev ega kooskõlas nõustajate ülesannetega, mistõttu tuleb seda arvestades senise kohtupraktikaga muuta läbipaistvamaks. Oluline on arvestada huvigruppide arvamusega, samuti asjaoluga, et maksejõuetusõiguse revisjoni I etapis vaadati üle haldurite tasustamise põhimõtted.
- f) Kohtupraktikast nähtuvalt toimub saneerimisnõustajatele tasu maksmine üldjuhul tunnitasu alusel, mida tuleb pidada mõistlikuks. Määruse § 4 lg 1 kohaselt on saneerimisnõustaja tasu arvestamise aluseks ülesannete täitmisele kuluv aeg. Määruse § 5 sätestab aga saneerimisnõustaja tasu piirmäärad protsentides saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusummast. Seega on tasupiirmäärad osas, mis ületab määruse § 4 lg 1 alusel ajatasuna arvestatavat tasu osa, saneerimisnõustaja tulemustasu. Tulemustasu jaoks on aga need määrad liiga kõrged, samuti ei ole ei seaduses ega määruses sätestatud tulemustasu arvestamise põhimõtteid. Ka ei saa olla tulemustasu olemusega kooskõlas põhimõte, et kogu tulemustasu tuleks nõustajale välja maksta saneerimiskava kinnitamisel (SanS § 18 lg 3), st olukorras, kus kava täitmise edukus on teadmata.
- g) Ebaselge on määruse § 5 lg 5 regulatsioon, mille kohaselt ei või saneerimisnõustaja tasu suurus olla väiksem kui 1 % saneerimiskavaga ümberkorraldatavate nõuete kogusummast. Olukorras, kus saneerimisnõustaja tasu arvestamise aluseks on määruse § 4 lg 1 järgi ülesannete täitmisele kuluv aeg, on regulatsioon vastuoluline ja selle sätte mõte ei ole selge. Ilmselt on saneerimisnõustaja tasustamisel soovitud võtta eeskujuna pankrotihalduri töö tasustamisest, sest PankrS § 65 lg 4 kohaselt ei või pankrotihalduri tasu suurus olla väiksem kui 1 % pankrotivara müügist või tagasivõitmisest ning halduri muu tegevuse tulemusena pankrotivara laekunud ja pankrotivara hulka arvatud rahast. Samas ei ole halduri töötasu arvestamise aluseks ülesannete täitmiseks kulunud aeg, vaid pankrotihalduri tasu suurus sõltubki eelkõige pankrotivara suuruselt (tasu piirmäärad on kehtestatud PankrS §-ga 65).

⁹³³ Justiitsministri 09.01.2009 määrus nr 1 saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad, RTL 2009, 8,81; RT I, 31.12.2010, 51.

⁹³⁴ Nõustaja tasu määramise aluseks on Justiitsministri 04.04.2011 määrusega nr 21 kinnitatud Võlgade ümberkujundamise menetluses nõustaja tasu ja tasu piirmäärad ning hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord. RT i, 08.04.2011, 1.

Seega ei ole halduri tasustamise põhimõtete saneerimisnõustaja tasustamisel ülevõtmine arvestades saneerimisnõustaja ülesandeid, põhjendatud.

Tasu määramise korra § 5 kohaselt võetakse tasu piirmäärade arvutamisel arvesse saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusumma. Riigikohus on asunud tsiviilasjas nr 3-2-1-25-11 seisukohale, et mõiste „ümberkujundatavate nõuete kogusumma“ piirmäärade § 5 lg 2 mõttes, millest lähtutakse saneerimisnõustaja tasu arvutamisel, ei tähenda mitte nõuete kogusummat, mida soovitakse ümber kujundada, vaid nõuete kogusummat, mis saneerimiskava alusel rahuldatakse, st nõudeid, mida ei tühistata. Selline tõlgendus stimuleerib ka saneerimisnõustajat paremini võlausaldajate huvides tegutsema. Õigusnormi selguse huvides teevad analüüsi koostajad ettepaneku arvestada saneerimisnõustaja tasustamise korrastamisel ka viidatud Riigikohtu seisukohaga (eelkõige peaks see seisukoht omama tähtsust tulemustasu piirmäärade sätestamisel.

Nõustajal on õigus saada tasu saneerimiskava täitmise üle järelevalve teostamise eest. SanS § 50 lg 6 kohustab kohut määrama tasu järelevalve teostamise eest kindlaks saneerimiskava kinnitamisel. Tegemist on seega kohtu eelotsustusega tasu osas, mida nõustaja võiks saada, kui ta täidab talle pandud ülesanded järelevalve teostamisel temalt nõutava hoolsusega. Kuna kava täitmine on planeeritud tavapäraselt 3-7 aasta peale, siis annab selline kohtu otsustus nõustajale kindlust saadava tasu osas, aga ka vabastab kohtu tasu korduvast määramisest ning vähendab seeläbi kohtu töökoormust. Kohtupraktikas on järelevalvetasu määratud kindla summamana kuu või muu perioodi eest. Kohtumääruste põhjendustest ei ole üldjuhul võimalik aru saada milliseid ülesandeid peab nõustaja järelevalvet teostades täitma ja kuidas on talle makstav tasu nende ülesannetega kooskõlas. Määruses on saneerimisnõustaja tasu järelevalve teostamise eest samuti seotud saneerimiskavaga ümberkujundatavate nõuete kogusummaga (määruse § 9 lg 2). Puudub veenev põhjendus, miks on see vajalik. Järelevalvetasu määramine on põhjendatud reguleerida aja- või toimingutasuna ning kohus ei peaks seda määrama 3-7 aastaks ette.

- h) Direktiivi preambula p 88 kohaselt tuleks nõustajate suhtes kohaldada järelevalve- ja reguleerimismehhanisme, mis peaksid hõlmama ka töökohustusi rikkunud nõustajate suhtes rakendatavaid tõhusaid meetmeid, sh nõustaja tasu vähendamine. SanS-s ega ka määruses sellist meedet ei ole sätestatud, sama saab kohtu õiguse vähendada oma kohustusi rikkunud nõustaja tasu tuletada määruse § 5 lg-st 3. Õiguse ühetaolise kohaldamise eesmärgil on mõistlik määruse § 5 lõiget 3 täiendada ja sõnastada see järgmiselt: „alammäärast väiksema tasu määramine on õigustatud, kui tasu alammäär suurus ei vasta saneerimisnõustaja tehtud töö mahule ja keerukusele või kui nõustaja rikub oma töökohustusi.“
- i) Saneerimisnõustajad on avaldanud, et kui saneerimisnõustaja on tasu suuruse osas saavutanud ettevõtjaga määruse § 2 alusel kokkulepe, kuid kohus jätab tasu kokkulepitud suuruses määruse §-le 3 tuginedes kinnitamata, on olemas võimalus, et nõustaja ja ettevõtja lepivad kokku tasu maksmises kohtuväliselt. Sellise praktika vältimiseks võiks määruses sätestada, et Nõustaja võib saada tasu oma kohustuste täitmise eest üksnes kohtumääruse alusel. Nimetatud nõude rikkumine võib olla aluseks nõustaja väljaarvamiseks nõustajate registrist. Kuna saneeritav ettevõtja on makseraskustes isik, siis rikub kohtuväline kokkulepe nõustaja ja ettevõtja vahel ettevõtja võlausaldajate huve ning võib raskendada saneerimiskava täitmist. Kohtuväline tasu saamine seab ohtu menetluse läbipaistvuse ning nõustaja sõltumatuse, mistõttu ei saa sellist praktikat lubada.
- j) Samadest põhimõtetest saab lähtuda ka maksejõuetusnõustajate tasustamisel võlgade ümberkujundamise menetluses. Kohtule tuleb anda võimalus otsustada võlgnikule riigi menetlusabi andmise üle nõustaja kulude katmiseks.

8.2.9.Mõjude analüüs

Probleem 1 Piiriüleses maksejõuetusmenetluses halduri või nõustaja määramisel peab kohus kaaluma halduri või nõustaja kogemusi ja erialaseid teadmisi, sh piiriüleste juhtumite jaoks (Direktiivi art 26 lg 1c). Siseriiklikus õiguses erisätteid piiriülestes maksejõuetusmenetlustes halduritele ja saneerimisnõustajatele esitatavate nõuete osas puuduvad.

Muudatusettepanek: Täiendada vastavalt PankrS § 56 (Haldurile esitatavad nõuded) ja SanS § 15 (saneerimisnõustaja).

Mõju: Peamine muudatuse sihtgrupp on pankrotihaldurid ja saneerimisnõustajad. Muudatuse mõjuna peab tõusma piiriülestes maksejõuetusmenetlustes määratavate haldurite/nõustajate kvalifikatsioon. Kuna andmeid piiriüleste maksejõuetusmenetluste kohta ei koguta, puudub võimalus hinnata selle mõju olulisust kvantitatiivselt. Mõju võib hinnata keskmiseks, sest ka kehtivas õiguslikus olukorras on kohtul piisav kaalutusruum pankrotihalduri /saneerimisnõustaja määramisel arvestada tema üldiste erialaste teadmiste ja kogemuste ning konkreetse juhtumi vajadustega, sh asjaoluga, et tegemist on piiriülese menetlusega. Muudatusel on seetõttu pigem kvalitatiivne mõju kohtu otsustusele.

Sekundaarseks sihtgrupiks saab pidada nii kohtuid, kelle ülesanne on haldureid/saneerimisnõustajaid määrata, kui ka võlausaldajaid, ja võlgnikku, kellel on sõltuvalt maksejõuetusmenetluse liigist kaasaráärmisõigus halduri/nõustaja nimetamisel või vabastamisel. Seega on muudatusel ka majanduslik mõju, st mõju ettevõtluskeskkonnale. Kuna puudub info piiriüleste maksejõuetusmenetluste arvu osas, ei ole võimalik mõju suurust hinnata, mõju on pigem väike.

Probleem 2. Saneerimismenetluses ei ole võlausaldajal võimalust avaldada arvamust saneerimisnõustaja isiku osas ega õigust esitada kohtule taotlust saneerimisnõustaja vabastamiseks (SanS § 19 lg 3 järgi on see õigus üksnes ettevõtjal) ega asjakohast määrust vaidlustada. Selline regulatsioon ei ole kooskõlas Direktiivi art 26 lg 1 d nõuetega.

Muudatusettepanek: Täiendada SanS § 19 lg-t 3 võlausaldaja õigusega taotleda kohtult saneerimisnõustaja vabastamist ja asendamist. Samuti tuleb SanS §-i 19 täiendada Direktiivi nõuetest tulenevalt võlgniku ja võlausaldaja kaebeõigusega. Vajalik on anda võlgnikule ja võlausaldajale analoogselt PankrS § 68 lg-ga 4 õigus esitada määruskaebus määruse peale, millega kohus saneerimisnõustajat ei vabastanud, vastavalt muuta SanS §-i 19 lg 5.

Mõju: Muudatus ei mõjuta negatiivselt menetluse kiirust. Võlgniku ja võlausaldajate õiguste laiendamine saneerimisnõustaja vabastamise osas ei pikenda ega takista menetlust, sest vastava taotluse lahendamine ei takista menetluse jätkumist ja saneerimisnõustajal oma ülesannete täitmist kuni taotluse kohtu poolt lahendamiseni. Muudatusettepaneku primaarseks sihtgrupiks saab pidada võlausaldajaid, kes saavad õiguse kaasa rääkida nõustaja vabastamisel, tagatud saab paremini huvide konflikti vältimine nõustaja tegevuses. Muudatus mõjutab menetluse läbipaistvust ja aitab kaasa huvide konflikti vältimisele, mõju tuleb hinnata oluliseks. Samuti on muudatusel mõju kohtute tegevusele, sest kohtud peavad hakkama menetlema uut liiki taotlusi (võlausaldaja taotlus saneerimisnõustaja vabastamiseks). Kuna vastav määrus oleks SanS § 19 lg 5 muudatuse alusel ka edasi kaevatav, on mõju ka ringkonnakohtute tegevusele. Kaebeõiguse kasutamise sagedust ei ole võimalik objektiivselt hinnata, kuid ekspertarvamuse kohaselt ei saa selliste kaebuste arv olema suur. Seega saab mõju kohtute tegevusele hinnata keskmiseks.

Probleem 3. Eestis ei ole saneerimisnõustaja ja nõustaja VÕVS menetluses sarnaselt pankrotihalduriga reguleeritud kutsed ja neile ei kohaldu registreerimise, täiendkoolituse, vastutuskindlustuse nõuded ning nad ei allu haldusjärelevalvele (va kui neid kohustusi täidavad pankrotihaldurid, vandeadvokaadid või vandeaudiitorid). Kehtiv regulatsioon ei ole kooskõlas Direktiivi art 26 ja 27 nõuetega.

Muudatusettepanek: Vastavalt tuleb muuta nõustajana tegutsemiseks esitatavaid nõudeid (SanS § 15, VÕVS § 18 lg 2) ja luua normistik nõustajate registri pidamise koos täiendõppe nõuetega. Kõik saneerimisnõustajana ja VÕVS menetluses nõustajana (uue nimetusega maksejõuetusnõustajana) tegutseda soovivad isikud peavad end registreerima vastavas registris, mille pidamisel saab juhendada riiklikult tunnustatud ekspertide registri pidamise regulatsioonist. Saneerimisnõustajana tegutsemiseks tuleb nii vandeadvokaatidel, pankrotihalduritel, vandeaudiitoritel kui ka SanS § 15 lg 3 p 2 nimetatud füüsilistel isikutel ja SanS § 15 lg 3 p 3 nimetatud juriidilistel isikutel, kes soovivad saneerimisnõustajana tegutseda, kanda end vastavasse registrisse. Saneerimisnõustajate registri pidajaks peaks olema KPK (kuid registrisse kantud isikud ei pea olema KPK liikmed). Vandeadvokaadid, pankrotihaldurid ja vandeaudiitorid kantakse saneerimisnõustajate registrisse üksnes nende vastava avalduse alusel. SanS § 15 lg 3 p 2 ja p 3 nimetatud isikud kantakse saneerimisnõustajate registrisse isiku avalduse ja justiitsministri otsuse alusel. Vastav registripidamise regulatsioon sätestatakse saneerimisseaduses, (VÕVS-s vajalikud viited SanS-le). Sätestatakse ka nõuded registrisse kantud isikute täiendkoolituse osas, millises osas tuleb isikutel esitada registripidajale seadusega sätestatud tähtaegadel regulaarselt andmeid. Registreering võib olla tähtajaline, koos pikendamisõigusega või alternatiivselt tähtajatu. Vajalikud on üleminekuäeg ja rakendussätted.

Mõju: Muudatusettepaneku primaarseks sihtgrupiks on isikud, kes tegutsevad saneerimisnõustajatena ja nõustajatena VÕVS menetlustes. Kuna muudatusettepanekuga soovitakse reguleerida seni

reguleerimata kutset, on muudatusettepaneku mõju oluline. Isikute arv, keda muudatus puudutab, ei ole teada, kuna vastav statistika puudub, kuid hinnanguliselt ei ole see väga suur. Kui praegu piisab saneerimisnõustajana ja nõustajana VÕVS menetluses tegutsemiseks üksnes kohtu hinnangust isiku sobivuse kohta, siis muudatusettepaneku tulemusena allutatakse kohtu määramisel tegutseda soovivad isikud nii registreerimiskohustusele, kui ka täiendõppe, vastutuskindlustuse kui ka haldusjärelvalve kohustusele. Advokaadid ja pankrotihaldurid kes soovivad tegutseda nõustajatena füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes peavad läbima vastava täiendkoolituse võlanõustamise valdkonnas.

Sekundaarseks sihtrühmaks saab pidada kohtuid ja justiitsministeeriumi, tegemist on mõjuga riigiasutuste korraldusele. Muudatusel on mõju ka Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, kes peab hakkama registrit pidama ja vajab selleks täiendavaid ressursse. Mõju on oluline.

Muudatusettepanek peaks lihtsustama kohtute tööd, sest kohtunikud saavad nõustajate nimetamisel võtta aluseks vastava registri andmed. KPK töökoormus suureneb, milline ressursikulu peab saama kompenseeritud mh registripidamisega kaasnevatest tuludest (registri kande tasu maksavad nõustajad, kes soovivad end registrisse kandmist). Vajalik on teha vastavad arvestused. Justiitsministeeriumile kaasnevad registripidamise ja nõustajate haldusjärelvalvega ka kohustused. Samas saab ministeerium vastavate dokumentide läbitöötamise ja otsuste ettevalmistamise delegeerida KPK-le.

Regulatsioon, mis võimaldab nõustajatena tegutseda üksnes registrisse kantud isikutele, aitab kaasa ka huvide konflikti vältimisele nõustaja tegevuses, mida tuleb hinnata positiivse mõjuna maksejõuetusmenetluste läbipaistvusele.

Probleem 4 Arvestades käesoleva analüüsi p-s 7.1.6 tehtud muudatusettepanekuid füüsiliste isikute maksejõuetusmenetluste tõhustamiseks ja kohtueelse kohustusliku võlanõustamise sätestamiseks, tuleb muuta füüsiliste isikute maksejõuetusmenetlustes osalevate nõustajate (uue nimetusega maksejõuetusnõustajad) kvalifikatsiooninõudeid. Muudatused tagavad kooskõla ka Direktiivi art 26 nõuetega.

Muudatusettepanek Füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes peaksid saama tegutseda nõustajatena üksnes isikud, kellel on võlanõustaja kutse, koos spetsialiseerumisega maksejõuetusmenetlustele või kes on läbinud vastava täiendkoolituse. Kui advokaadid, pankrotihaldurid soovivad tegutseda nõustajana füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes, siis peab neil olema vastav täiendõpe läbitud. Vastavalt tuleb muuta VÕVS § 18 lg 2.

Mõju: Muudatusettepaneku primaarseks sihtgrupiks on isikud, kes soovivad tegutseda nõustajatena füüsilise isiku maksejõuetusmenetlustes ja kes peavad omandama selleks vastava kvalifikatsiooni. Mõju tuleb hinnata oluliseks. Muudatuse sihtgrupiks on ka füüsilistest isikutest võlgnikud, kes hakkavad saama paremat abi oma võlaprobleemide lahendamiseks nii kohtueelselt (kohtule avalduse esitamise faasis) kui ka maksejõuetusmenetlustes. Seda mõju tuleb hinnata füüsilise isiku maksejõuetusmenetluste läbiviimise eesmärke arvestades (sh uue võimaluse andmine, uute tarbimisharjumuste omandamine) keskse mõjuga muudatusettepanekuks füüsilise isiku maksejõuetusmenetluste tõhustamisel.

Muudatusettepaneku teiseks primaarseks sihtgrupiks on ka võlgnik, kes hakkab saama kvalifitseeritud nõustamist kogu maksejõuetusmenetluse vältel. Mõju tuleb hinnata oluliseks.

Sekundaarseks sihtrühmaks on võlausaldajad ja kohtud, kellelega võlgnik saab hakata suhtlema kvalifitseeritud maksejõuetusnõustaja kaasabil. Mõju kohtutele tuleb hinnata positiivselt oluliseks, sest kohtud vabanevad võlgniku abistamise ja nõustamise kohustusest, seda eriti kohustustest vabastamise menetluses..

Probleem 5 Liikmesriigid peavad kehtestama asjakohased järelvalve mehhanismid, millega tagatakse nõustajate töö üle tõhusa järelvalve teostamine (Direktiivi art 27 lg 1). Saneerimisseaduses ja võlgade ümberkujundamise seaduses puudub analoogselt pankrotiseadusega erinorm nõustajate üle järelvalve teostamiseks. Järelevalve tegemisel saavad kohtud kehtiva õiguse järgi juhendada üldnormist TsMS § 477₂.

Muudatusettepanek: sätestada saneerimisseaduses ja võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduses erinorm kohtu järelvalvepädevuse osas (analoogselt PankrS § 84).

Mõju: Antud muudatusettepaneku primaarseks sihtgrupiks on saneerimisnõustajad ja nõustajad võlgade ümberkujundamise menetluses. Sekundaarseks sihtgrupiks on kohtud, st mõju on riigiasutuste korraldusele. Kuna kohtud teostavad järelvalvet saneerimisnõustajate ja nõustajate tegevuse üle käesoleval ajal üldnormi TsMS § 477₂ alusel, siis praktikas muudatus kohtute tegevusele mõju ei avalda. Tegemist on õiguselgusele suunatud muutmissetepanekuga. Mõju saab hinnata keskmiseks.

Probleem 6 Liikmesriigid peavad tagama, et saneerimisnõustajate tasustamise reeglid oleksid kooskõlas menetluse tõhusa lahendamise eesmärgiga ja tasustamisalaste vaidluste lahendamiseks on olemas asjakohased menetlused (Direktiivi art 27 lg 4).

Saneerimisnõustaja tasu ja kulutuste hüvitamine on reguleeritud SanS § -s 18, tasu ja hüvitamisele kuuluvate kulude arvestamise kord ja tasu piirmäärad on kehtestatud justiitsministri määrusega. Saneerimisseadus ja tasu määrus ei ole tasu määramise põhimõtete osas omavahel täielikus kooskõlas. Kuigi SanS § 18 lg 3 kohaselt otsustab saneerimisnõustaja tasu ja kulutuste hüvitise suuruse kohus saneerimisnõustaja tegevus- ja kulutuste aruande alusel, on määruse § 2 kohaselt tasu arvestamise aluseks hoopis saneerimisnõustaja ja ettevõtja vaheline kokkulepe, millesse saab kohus sekkuda üksnes piiratud juhtudel. Vastuoluline regulatsioon ei taga saneerimisnõustaja tasu arvestamise läbipaistvust, ebaselged on tasu arvestamise alused ja nõustajal tulemustasu saamise võimalus. Probleemaatiline on SanS § 50 lg 6 regulatsioon, mis kohustab kohut koos saneerimiskava kinnitamisega samal ajal määrama kindlaks nõustaja tasu kogu järelevalve perioodi eest. Maakohtu määrust saneerimisnõustaja tasu ja kulude osas võib vaidlustada ettevõtja või saneerimisnõustaja (SanS § 18 lg 6), vaidlustamisõigust ei ole võlausaldajatel.

Muudatusettepanek. Muudatusega korrastatakse saneerimisnõustaja tasustamise süsteem (SanS § 18 koosmõjus tasu määrusega). Saneerimisseadust tuleb täiendada sättega, mis tagab ettevõtja ja saneerimisnõustaja kokkuleppe allutatuse kohtulikule kontrollile (praegu on see sätestatud määruse §-s 3). Saneerimisnõustaja tasu tuleb jaotada kolmeks osaks: põhitasu, tulemustasu ja tasu järelevalve teostamise eest. Põhitasu ja järelevalvetasu arvestamise aluseks on ülesannete täitmiseks kuluv aeg. Tulemustasu maksmine toimub ettevõtja ja nõustaja kokkuleppel, vaidluse selles osas lahendab kohus. Järelevalvetasu maksmise otsustab kohus perioodiliste maksetena, arvestades järelevalve teostamist nõustaja poolt (eeldab SanS § 50 lg 6 muudatust). Võlausaldajatele tuleb anda kaebeõigus nõustaja tasu ja kulutuste osas (vajalik SanS § 18 lg 6 täiendus).

Mõju: Muudatusettepaneku primaarseks sihtrühmaks on saneerimisnõustajad, aga ka võlgnikud, kelle arvelt toimub saneerimisnõustaja tasu maksmine, samuti võlausaldajad, kes saavad õiguse saneerimisnõustaja tasu osas arvamust avaldada ja kohtud, kes peavad nõustaja tasu suuruse otsustama.

Muudatusega võib, kuid ei pea kaasnema majanduslikku mõju saneerimisnõustajate tegevusele. Ettepaneku eesmärgiks ei ole mõjutada niivõrd tasude suurus, kuivõrd tasude määramise protsessi selgust ja läbipaistvust. Seetõttu saab muudatuse mõju hinnata saneerimisnõustajate tegevusele keskmiseks.

Muudatusel on võlausaldajatele majanduslik mõju, samas ka nende halduskoormus suureneb. Muudatus puudutab kõiki saneerimismenetluste võlausaldajaid. Kuna kehtiva õiguse järgi ei ole võlausaldajatel õigust saneerimisnõustaja tasu osas kaasaráärmisõigust, tuleb muudatuse mõju võlausaldajatele pidada oluliseks.

Muudatusel on mõju kohtutele, st riigiasutuse korraldusele seoses neile pandud ülesannete täitmisega. Kohus otsustab saneerimisnõustaja tasu kinnitamise, st selles osas kohtu ülesanded ei muutu. Samas peab kohus hakkama tasu määramisel arvestama ka võlausaldajate arvamusega. Mõju kohtu halduskoormusele võib olla suurem, kui kohus peab hakkama järelevalvetasu määrama haldurile perioodide kaupa. Samas peaksid selgemad saneerimisnõustaja tasustamise põhimõtted lihtsustama ka kohtu tegevust saneerimisnõustaja tasu kontrollimisel ja määramisel. Muudatuse mõju kohtute töökoormusele on keskmine.

Probleem 7 Liikmesriigid peavad tagama, et nõustajate tasustamise reeglid võlgade ümberkujundamise menetluses oleksid kooskõlas menetluse tõhusa lahendamise eesmärgiga ja tasustamisalaste vaidluste lahendamiseks on olemas asjakohased menetlused (Direktiivi art 27 lg 4). Vajalik on reguleerida nõustajate tasustamise võimalus riigi arvel.

Muudatusettepanek: Füüsilise isiku maksejõuetusmenetluses tegutseva nõustaja tasustamine peab toimuma toimingu- ja tunnitasu alusel. Tasumäärad tuleb kehtestada õigusaktiga. Kohtule tuleb anda võimalus otsustada võlgnikule riigi menetlusabi andmise üle nõustaja kulude katmiseks.

Mõju: Selle muudatusettepaneku puhul on primaarne sihtgrupp maksejõuetusnõustajad, kes soovivad saada oma töö eest tasu. Samuti on mõju võlgnikule, kes nõustajat vajab ja kelle arvelt tasutakse nõustaja teenuste eest. Kui nõustaja tasustamine toimub riigi arvel, siis tekib sellest mõju riigieelarvelistele vahenditele. Kuna planeeritavate muudatuste kohaselt (vt selles osas analüüsi p 7.1.6) nõustab füüsilisest isikust võlgnikku ja haldab tema maksejõuetusmenetlust üldjuhul üks ja seesama

isik, siis ei pruugi vajadus riigi rahastamisele järele kasvada oluliselt. Kehtiva õiguse kohaselt on riigi menetlusabi korras võimalik katta füüsilise isiku menetluses nii ajutise halduri kui ka halduri menetluskulusid (PankrS § 23 lg 4 ja § 65 lg 11 ja 11¹), pankrotiseaduse eelnõus on planeeritud katta usaldusisiku kulutusi riigi menetlusabi korras. Arvestades käesolevas analüüs-kontseptsioonis välja pakutud muudatusi füüsilise isiku maksejõuetusmenetluses (koos kohtueelse kohustusliku nõustamisega), põhimõtteliselt kujundatakse ümber nõustaja teenuse osutamine, kuid menetluste arvu jäämisel samasse suurusjärku, ei pruugi koormus riigile kasvada. Muudatuse mõju on keskmine.

8.3. Elektrooniliste sidevahendite kasutamine

8.3.1. Teema kirjeldus

a) Maksejõuetusmenetlused on kollegiaalsed menetlused, mistõttu on menetlusest puudutatud isikute (võlausaldajate) arv tihtipeale suur. Menetluste kiire ja efektiivne läbiviimine eeldab kõigi menetlusosalistega suhtlemist, nende informeerimist menetluse käigu osas ja neile menetlust puudutavate teadete ja menetlusedokumentide (sh kohtulahendite) kättetoimetamist. Võlausaldajate kaasalöömine menetluses on maksejõuetusseaduste eriline ülesanne, teatud juhtudel ka panus õigusrahusse.⁹³⁵ Seega on menetlusosalistega suhtlemist hõlbustavatel regulatsioonidel oluline roll maksejõuetusmenetluste eesmärkide täitmisel. Teadete kättetoimetamisel omab tähtsust asjaolu, kas tegemist on avaliku maksejõuetusmenetlusega (Eestis pankrotimenetlus ja võlgade ümberkujundamise menetlus) või mitteavaliku menetlusega (saneerimismenetlus).

b) Direktiivi üks eesmärke on soodustada maksejõuetusmenetlustes omavaheliseks suhtlemiseks, nõuete, teadete ja saneerimiskava esitamiseks võlgnikel, võlausaldajatel, nõustajatel ja kohtutel elektrooniliste sidevahendite kasutamist. Tegemist on ühtlasi maksejõuetusmenetluste tõhustamise meetmega. Elektrooniliste sidevahendite kasutamine võimaldab efektiivsemat ja kiiremat omavahelist infovahetust, lühendab menetluste kestust, lihtsustab võlausaldajate osalemist maksejõuetusmenetlustes ning tagab võlausaldajatele samalaadsed tingimused olenemata nende asukohast Euroopa Liidus.

c) Direktiivi kohaselt peab elektrooniliste sidevahendite kasutamine olema menetlusosalistele võimalus, mitte kohustus, sest puudutatud isikutel on erinevad võimed digilahenduste kasutamisel.⁹³⁶ Direktiiviga ei piirata liikmesriikide õigust kehtestada maksejõuetusmenetlustes dokumentide elektroonilise esitamise ja kättetoimetamise kohustuslik süsteem. Liikmesriigid saavad ise valida kasutatavad elektroonilised sidevahendid, samuti kehtestada vahendid elektroonilise edastamise turvalisuse tagamiseks, nt digitaalallkirjaga. Liikmesriikidele jääb võimalus sätestada, et võlausaldajale teadete edastamiseks võib kasutada elektroonilisi sidevahendeid üksnes juhul, kui asjaomane võlausaldaja on eelnevalt nõustunud kasutama elektroonilisi sidevahendeid.

d) Eestis on tsiviilkohtumenetluses, sh maksejõuetusmenetlustes kehtiva õiguse alusel tagatud nii kohtule kui ka menetlusosalistele (võlausaldajatele) õigus suhelda omavahel elektrooniliste sidevahendite kaudu. Nimetatud õigus tuleneb eelkõige TsMS § 336 ja § 311¹ sätestatust. Valmisolek suhelda kohtuga elektrooniliste sidevahendite kaudu peab aga menetluste efektiivseks läbiviimiseks olema mõlemapoolne. Kohtupraktikas on probleemiks saneerimismenetlustes võlausaldajate paljususe olukorras menetlusedokumentide, sh kohtudokumentide elektroonilise kättetoimetamise dokumenteerimine. Nimetatud probleem on saanud takistuseks saneerimismenetluste efektiivsele läbiviimisele.

e) Direktiivi art 28 ei reguleeri kohtudokumentide elektroonilist edastamist ja kättetoimetamist, mis on Euroopa Liidus reguleeritud EL määrusega nr 1393/2007 (dokumentide kättetoimetamine tsiviil- ja kaubandusajades). Määrus kohaldub ka maksejõuetusmenetlustes. Samas on saneerimismenetluste praktikas olulisi probleeme just elektrooniliselt edastatud kohtudokumentide kättetoimetamisega võlausaldajatele (eelkõige on probleemid kättetoimetamist tõendava kinnituse saamisega), mis takistab menetluste tõhusat läbiviimist (eelkõige on probleem saneerimiskava kinnitamise(kinnitamata jätmise) määruse kättetoimetamisega).

f) Kehtiva õiguse kohaselt ei ole saneerimismenetlus (erinevalt pankrotimenetlusest, kohustustest vabastamise menetlusest selle jätkuna ning võlgade ümberkujundamise menetlusest) Eestis avalik menetlus, mille toimumisest antakse avalikkusele (sh Ametlike Teadaannete ja avaliku registri kaudu) teada. Paratamatult avaldab see mõju menetlusosaliste informeerimiseks kehtestatud regulatsioonidele ja menetlusedokumentide kättetoimetamisstandarditele. Kui saneerimismenetlus muuta sarnaselt teiste maksejõuetusmenetlustega avalikuks menetluseks (vt selles osas ka analüüsi p 4.8 ettepanekut), võimaldaks see muuta ka võlausaldajate teavitamise ja neile dokumentide kättetoimetamise regulatsioone ning menetlust (sh kohtu tegevust) seeläbi tõhustada.

⁹³⁵ U. Foerste. Pankrotiõigus. Juura. Tallinn 2018, lk 8.

⁹³⁶ Best Practices in European Restructuring. Contractualised Distress Resolution in the Shadow of the Law - Effective judicial review and oversight of insolvency and pre-insolvency proceedings. Wolters Kluwer 2018

Kättesaadav: <https://www.codire.eu/wp-content/uploads/2018/11/Stanghellini-Mokal-Paulus-Tirado-Best-practices-in-European-restructuring.-Contractualised-distress-resolution-in-the-shadow-of-the-law-2018-1.pdf>, p 36.

Direktiivist tulenevad nõuded (art 28)

Liikmesriik peab tagama, et saneerimis-, maksejõuetus- ja võlgadest vabastamise menetlustes saavad menetlusosalised, nõustajad ja kohtud teha elektrooniliselt, sealhulgas piiriülesuse olukordades, vähemalt järgmisi toiminguid:

- a) nõuete esitamine;
- b) saneerimiskava või tagasimaksete kava esitamine;
- c) võlausaldajatele teadete saatmine;
- d) vaidlustuste ja edasikaebuste esitamine.

8.3.2. Kehtiv õigus

a) TsÜS § 80 lg 1 kohaselt loetakse tehingu kirjaliku vormiga võrdseks tehingu elektrooniline vorm, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Lõige 2 kohaselt elektroonilise vormi järgimiseks peab tehing: 1) olema tehtud püsivat taasesitamist võimaldaval viisil ja 2) sisaldama tehingu teinud isikute nimesid ja 3) olema tehingu teinud isikute poolt elektrooniliselt allkirjastatud. Lõige 3 kohaselt peab elektrooniline allkiri olema antud viisil, mis võimaldab allkirja seostada tehingu sisu, tehingu teinud isiku ja tehingu tegemise ajaga. Elektroonilise allkirja isikule omistamise ja allkirja andmise kord sätestatakse seaduses. Elektrooniliseks allkirjaks on ka digitaalallkiri.

b) Kohtud kasutavad dokumentide registreerimiseks ja säilitamiseks ning väljastamiseks Kohtute Infosüsteemi. Menetlusosalised saavad neid puudutavates asjades kohtudokumente edastada, tutvuda ja vastu võtta E-Toimikus. E-toimik on veebipõhine infosüsteem, mis võimaldab menetlusosalistel ja nende esindajatel osaleda tsiviil-, kriminaal- ja väärteomenetluses elektrooniliselt. TsMS § 60¹ lg 1 p 5 kohaselt on E-toimiku menetlemise infosüsteemi eesmärk ka andmete ja dokumentide elektroonilise edastamise võimaldamine.

c) Maksejõuetusmenetlustes reguleerib kohtu suhtlemist menetlusosalistega, sh haldurite ja nõustajatega tsiviilkohtumenetluse seadustik, välja arvatud osas, mis on eriseaduses sätestatud teisiti (PankrS § 3 lg 2, VÕVS § 5 ja SanS § 4).

d) Pankrotimenetlus (sh kohustustest vabastamise menetlus) ja võlgade ümberkujundamise menetlus on erinevalt saneerimismenetlusest avalikud menetlused, mille toimumise kohta antakse infot ka avalikkusele Ametlike Teadaannete (PankrS § 33 lg 1, VÕVS § 16 lg 2) kaudu. Seetõttu on pankrotiseaduses ka erinormid (PankrS § 6) teadete saatmise ja menetlusdokumentide kättetoimetamise kohta, sh avaliku kättetoimetamise teel, millisel juhul loetakse dokument kättetoimetatuks viie päeva möödumisel väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmumisest (PankrS § 6 lg 1). Samuti on kohtule antud õigus lugeda menetlusdokument kätte toimetatuks viie päeva (või kohtu poolt määratud pikema tähtaja) möödumisel postitamisest saaja aadressil, isegi kui saadeti tagastatakse (PankrS § 6 lg 3). Nimetatud kättetoimetamise erisused on vajalikud pankrotimenetluse efektiivse läbiviimise huvides. Ebaselgeks jääb aga küsimus, kas PankrS § 6 lg-s 3 sätestatu kohaldub ka dokumentide elektroonilisel kättetoimetamisel.

e) Saneerimisseaduses ja võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seaduses on sätestatud võlgniku kohustus anda koos asjakohase avalduse esitamisega kohtule informatsioon oma võlausaldajate kohta (sh kontaktandmed) (SanS § 7 lg 3; VÕVS § 12 lg 1 p 2) Saneerimismenetluses on saneerimisnõustajal kohustused ka menetlusdokumentide kättetoimetamise osas (SanS § 12 lg 1 ja 4): Menetlusdokumentide elektroonilist kättetoimetamist reguleerivate erisätete puudumisel kohaldub kohtule maksejõuetusmenetlustes tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatu.

e) Menetlusosalised võivad kõigis maksejõuetusmenetlustes esitada kohtule avaldusi, taotlusi, kaebusi jm menetlusdokumente ka elektrooniliselt (TsMS § 336). Sätte eesmärk on kehtestada elektrooniliselt esitatavale dokumendile kehtivad nõuded ning soodustada turvalist paberivaba suhtlust kohtuga. Paragrahv toetab ka menetlusökonoomia põhimõtte realiseerumist ja kohtu töö tõhustamist, kuivõrd paberivaba suhtlus menetlusosaliste ja kohtu vahel on eelduslikult kiirem ja ülevaatlikum. Paragrahvi lõige 1 esimene lause asendab TsÜS § 80 lg-t 1 kirjaliku vormi elektroonilisega asendamise piisavuse kohta.⁹³⁷ Elektroonilises vormis dokumentide esitamiseks on kaks võimalust: e-kirjaga saatmine või infosüsteemi üleslaadimine (TsMS § 336 lg 6). Dokumendi elektroonilises vormis esitamise kohustust

⁹³⁷ Tsiviilkohtumenetluse seadustik Kommenteeritud väljaanne II. Juura, Tallinn 2017, lk 221.

ei ole, isikul on võimalik üldjuhul endal otsustada, millisel viisil dokument kohtule edastada. Erandi sellest põhimõttest sätestab TsMS § 336 lg 5, mis näeb ette isikute loetelu, kellel selline valikuvabadus puudub. Seaduse täitmise toetamiseks on maakohtutesse paigaldatud ka avalikud arvutid, mille abil on samuti võimalik dokumente elektroonilises vormis esitada.⁹³⁸

f) Elektrooniline dokument peab olema TsMS § 336 lg 1 teise lause järgi varustatud saatja digitaalallkirjaga. TsMS § 336 lõige 3 annab valdkonna eest vastutavale ministrile õiguse kehtestada elektroonilise dokumendi kohtule edastamise täpne kord, mille justiitsminister on kehtestanud 28. detsembri 2005 määrusega nr 59.⁹³⁹ Nimetatud kord näeb ette ka dokumendiformaadile ja digiallkirjastamisele esitatavad nõuded.

Euroopa Liidu liikmesriikide elektrooniliste digiallkirjade õigusliku kehtivuse tunnustamisele kehtib alates 1. juulist 2016 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste määrus (nr 910/2014; eIDASmäärus).⁹⁴⁰ eIDAS määruse järgi peavad liikmesriigid digitaalallkirju vastastikku tunnustama alates 1. juulist 2016 ja elektroonilist identiteeti alates 2018. aastast. Riigi Infosüsteemide Amet on koostanud juhendi piiriüleste e-allkirjade käsitlemiseks.⁹⁴¹ Digitaalsete allkirjade õiguslik toime määratletakse endiselt riigisisese õiguses, kuid eIDAS määrus näeb ette, et kvalifitseeritud e-allkirjal (eIDAS art 3 p 12 mõttes) on käsitsi kirjutatud allkirjaga samaväärne õiguslik toime. Seega kehtib ka maksejõuetusmenetlustes esitatavatele elektroonilistele dokumentidele kvalifitseeritud e-allkirja nõue eIDAS art 3 p 12 mõttes. Väljaspool Euroopa Liitu välja antud sertifikaatide tuvastamisel tuleb lähtuda eIDAS art-st 14, st vastavasisulise kokkuleppe olemasolul.

Elektroonilise dokumendid esitaja peab seega jälgima, et dokument vastaks nii TsMS § 336 kui ka viidatud korras esitatud nõuetele. Kord näeb mh ette e-posti teel esitatava dokumendi mahupiirangu, nõuded sel viisil esitatud dokumendi vormingule ja tarkvara loetelu, mille abil peab dokument olema loetav. AET-i kaudu võib esitada tsiviilkohtumenetluses dokumendi, mis on loetletud korra §-s 20-3. Ka sel viisil esitatud dokumendid peavad olema digitaalselt allkirjastatud.

g) Menetlusdokumentide elektroonilist kättetoimetamist tsiviilkohtumenetluses reguleerib TsMS § 311¹,

h) Justiitsminister on TsMS § 311¹ lg 8 alusel kehtestanud täpsemad nõuded kohtute infosüsteemi kaudu menetlusdokumentide elektroonilisele kättetoimetamisele „Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukorraga“⁹⁴². Kui menetlusdokumendi ei saadeta adressaadile infosüsteemi kaudu, kasutab kohus menetlusdokumendi saatmiseks vastavalt dokumendi kättetoimetamise nõudele e-kättetoimetamisvormi või e-edastamisvormi (kodukorra § 23). Kui elektrooniline menetlusdokumentide edastamine ei ole mingil põhjusel võimalik (adressaadi e-posti andmed ei ole teada, või isik on soovinud menetlusdokumentide kättetoimetamist paberil), toimetab kohus menetlusdokumendid kätte paberil.

i) Halduril on tema kutsetegevuses ja menetlusliigist sõltumata kohustus suhelda kohtuga elektrooniliselt, kui ei ole mõjuvat põhjust esitada dokument muus vormis (TsMS § 336 lg 5). Halduri kutsetegevusega seotud dokumentide ja teabekandjate nõuded on sätestatud PankrS §-s 60. Ajutine haldur ja haldur peavad koostama pankrotimenetluse kohta toimiku, mille nõuded koos pankrotimenetluses koostatavatele dokumentidele esitatavate nõuetega on kehtestatud valdkonna eest vastutava ministri poolt.⁹⁴³ Toimikut tuleb pidada digitaalsena. Kirjalikud dokumendid skaneeritakse ja salvestatakse toimikusse. Elektrooniline dokument peab olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, varustatud saaja digitaalallkirjaga või edastatud muul turvalisel viisil, mis võimaldab saatja ja dokumendi haldurile saatmise aja tuvastada ja säilitada dokumenti turvaliselt digitaalses toimikus.

j) Saneerimisnõustajale/nõustajale ega ka eksperdile saneerimismenetluses (kes ei ole advokaat või kellel ei ole halduri kutset) ei ole seadusega kohtuga elektroonilise suhtlemise kohustust pandud.

⁹³⁸ Vt TsMS seletuskiri (206 SE), lk 23.

⁹³⁹ Justiitsministri 28.12.2005 määrus nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“. - RTL 2006,5,77; RT I, 22.01.2020,6.

⁹⁴⁰ Vt ka e-identimise ja e-tehingute usaldusteenuste seadus. - RT I, 25.10.2016,1. vt ka TSMS komm II osa, lk 222.

⁹⁴¹ E-allkirjad Euroopas ja nende käsitlemine Eestis. Riigi Infosüsteemide Amet 2016. Arvutivõrgus http://www.ria.ee/public/PKI/EL_e-allkirjade_kasitlemine.pdf.

⁹⁴² Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukord. Justiitsministri määrus 08.02.2018 nr 7. RT I, 13.02.2018, 9

⁹⁴³ Nõuded on kehtestatud Justiitsministri määrusega Pankrotihalduri toimikule ja pankrotimenetluses koostatavatele dokumentidele esitatavad nõuded. Vastu võetud 30. detsembril 2009 nr 48, RTL 2010, 1,5.. RT I, 28. mai 2013, 3

8.3.3. Kehtiva õiguse muutmisvajadus

8.3.3.1. Direktiivi nõuetest lähtuvad muudatused

Direktiivi nõuded on Eesti õiguses täidetud. Kaaluda tuleb saneerimisnõustaja/nõustaja lisamist nende isikute nimekirja, kellel on kohustus suhelda kohtuga e-toimiku kaudu (TsMS § 336 lg 5).

8.3.3.2. Siseriikliku õiguse tõhustamisest lähtuvad muudatused

8.3.3.2.1. Maksejõuetusõiguse tõhustamise revisjoni lähteülesandes tõstatatud kitsaskohad

Revisjoni lähteülesande kohaselt tuleks eraldi tähelepanu pöörata asjaolule, kuidas muuta menetlusosaliste infovahetust efektiivsemaks, eelkõige võlausaldajatega. Mõelda tuleks selle peale, millistel isikutel ja mis teabele juurdepääs olema peaks. Ühe võimaliku lahendusena tuleks kaaluda eraldi platvormi arendamist, mille kaudu toimuks teabe vahetamine ning kuhu pannakse ülesse ka menetlusega seotud dokumendid. Analüüsida tuleks, milliseid e-lahendusi tuleks rakendada pankrotimenetluse läbiviimisel, et tagada senisest efektiivsem infovahetus, menetluse läbipaistvus ning tagada menetlusosalistele parem ülevaade menetlusega seonduvast. Probleemaatiline on mh asjaolu, et pankrotimenetlused kestavad aastaid, mistõttu võib võlausaldajatel jääda Ametlikes Teadaannetes avaldatud info tähelepanuta. Seda enam, et võlausaldaja on kohustatud ise aktiivselt jälgima pankrotimenetluses toimuvat, võib aastatepikkuste menetluste puhul olla selline jälgimiskohustus ebaproportsionaalne⁹⁴⁴

8.3.3.2.2. Maailmapanga analüüs

Maailmapanga eksperdid⁹⁴⁵ avaldasid, et nende poolt intervjueeritud kohtunikud töid tõhusa saneerimismenetluse läbiviimist takistava asjaoluna välja saneerimismenetlustes dokumentide kättetoimetamise võlausaldajatele. Ekspertid nägid probleemi TsMS § 311¹ regulatsioonis, mis lähtub menetlusdokumendi elektroonilisel kättetoimetamisel eeldusest, et saaja astuks omapoolseid samme näitamaks, et ta on menetlusdokumendi kätt saanud (TsMS § 311¹ lg 5). Ekspertid näevad siin „vana“ ja „uue“ konflikti. Senini on dokumentide kättetoimetamine olnud sõltumatu saaja tahteavaldusest dokument vastu võtta ja sellest ei ole sõltunud kättetoimetamise kehtivus. Kinnituse kättetoimetamise kehtivuse kohta on andnud kolmas isik (käskjalg, postiteenus). Elektrooniline kättetoimetamine peaks olema efektiivsem, kuid ei pruugi seda olla, kui selle kehtivuseks on vajalik saaja kinnitus. Ekspertid tegid ettepaneku lahendada küsimus TsMS § 311¹ lg 8 alusel, mis võimaldab valdkonna eest vastutaval ministril määrusega kehtestada täpsemad nõuded dokumentide infosüsteemi kaudu elektroonilisele kättetoimetamisele ja kättesaadavaks tegemisele. Vajalik on kaaluda kooskõla SanS §-ga 46 (ettevõtja peab tõendama asjaolu, et saneerimisteade või saneerimiskava projekt on võlausaldajale kätte toimetatud või et võlausaldaja on muul viisil teadlik saneerimismenetluse toimumisest).

8.3.3.2.3. Huvigruppide tagasiside (s.h intervjuud)

a) Kohtunikud avaldasid intervjuudes, et praktikas on probleemid võlausaldajatele menetlusdokumentide, eelkõige saneerimiskava kinnitamise kohtumääruse kättetoimetamisega, mistõttu lükkuvad edasi nii kaebetähtajad kui ka määruse jõustumine, mis tekitab ettevõtjas ebakindlust asuda kava täitmisele. Kuna eelkõige toimetavad kohtud dokumente menetlusosalistele kätte elektrooniliselt ongi probleemiks just elektrooniline kättetoimetamine, sest TsMS § 311¹ lg 5 kohaselt peab kättesaamise kinnitus olema saaja allkirjaga, elektrooniline kinnitus peab olema varustatud saaja digitaalallkirjaga. Probleemiks on see, et võlausaldajad neile edastatud saadetistele ei vasta üldse või ei varusta e-posti teel saadetud vastust oma digiallkirjaga.

Kuigi kohtunikud viitasid menetlusdokumentide elektroonilisel kättetoimetamisel ka TsMS § 314¹ lg 1 kohaldamise võimalikkusele, on menetlusosaliste suure arvu korral ükskõik mis viisil kättetoimetamine suuremahuline toiming ja seda peetakse üldiseks takistuseks, eelkõige selles menetlusetapis, kus maakohus on kava määrusega kinnitanud ja see peaks kuuluma viivitamatule täitmisele.

⁹⁴⁴ Maksejõuetuse revisjoni lõpparuanne 2016, lk 50.

⁹⁴⁵ WB raport.

b) Rahandusministeerium leidis, et on võimalik maksejõuetusmenetluse tõhusust tõsta kättetoimetamisreeglite ajakohastamisega n-õ piirideta ühiskonna tingimustele vastavaks. Menetluse tõhususe ja kiiruse huvides oleks mõistlik teha menetlusedokumentid võlausaldajatele nähtavaks e-toimiku kaudu. Oluline teave jõuab võlausaldajateni viivitusega.⁹⁴⁶

8.3.3.2.4. Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohad

a) Kohtupraktikas tõusetunud kitsaskohti saneerimismenetluses dokumentide elektroonilisel kättetoimetamisel on käsitletud p-s 8.3.4.2.3.

b) Riigikohus on menetlusosaliste suurest arvust tingitud probleeme võlausaldajate kaasamise ja neile menetlusedokumentide kättetoimetamise osas käsitlenud näiteks tsiviilasjades nr 3-2-1-122-09 (p-d 22-23), nr 3-2-1-25-11 (p-d 24-29).⁹⁴⁷ Riigikohtu praktika maksejõuetusmenetlustes, sh saneerimismenetluses menetlusosalistele dokumentide elektroonilise kättetoimetamisega seonduvalt puudub. Riigikohus on käsitlenud küsimust, kas elektroonilise dokumendi saab hoolimata TsMS § 311¹ lg-s 5 sätestatud kinnituse saatmata jätmisest lugeda kättetoimetatuks, kui kinnituse jätab saatmata isik, kes on kohtule ise teatanud oma e-aadressi.⁹⁴⁸ Praktika on olnud mõneti ebajärjekindel, sh on Riigikohus ka leitud, et otsust ei saa lugeda elektrooniliselt kätte toimetatuks varem kui dokumendi kättesaamise kohta kinnituse saatmisest (nr RKTkm 23.02.2011, 3-2-1-163-10, p 22). Selline seisukoht vastab ka seaduse tekstile.

c) Praktikas lähtuvad kohtud menetlusedokumendi elektrooniliselt kättetoimetamisel sageli TsMS § 311¹ lg-s 5 sätestatud võimalusest, et digiallkirjaga kinnitus ei ole vajalik juhul, kui kohtul puudub kahtlus, et digitaalalkirjastamata kinnituse saatis menetlusosaline või esindaja. Kohtud võtavad pigem riski, et tegemist on õige isikuga, kui et hakkavad pidama täiendavat kirjavahetust digitaalalkirjaga kinnituse saamiseks. Samuti kasutatakse praktikas TsMS § 311¹ lg 5 viimast alternatiivi ja vahetatakse nõ tavalisi e-kirju, kui kohtule on teada saaja e-posti aadress, millele eelduslikult puudub võõrastel ligipääs, kui sama kohtuasja raames on juba samale aadressile dokumente edastatud või kui menetlusosaline ise on e-posti aadressi kohtule edastanud.⁹⁴⁹ TsMS § 314¹ kohaldamine on õigustatud üksnes olukorras, kus menetlusosalisega on saadud varasem sisuline kontakt, tegemist on erandliku menetlusedokumentide kättetoimetamise viisiga. Enne tuleks kohtul üritada menetlusedokument saajale muid viise kasutades tegelikult üle anda.⁹⁵⁰

8.3.4. Teema käsitlus võrdlusriikides ja rahvusvahelistes suunistes

8.3.4.1. Teema käsitlus võrdlusriikides

8.3.4.1.1. Holland

Saneerimismenetluses peab kohus teatama kõigile teadaolevatele võlausaldajatele kirjalikult kohtuistungi aja (Hollandi seadus § 215 lg 2), samas avalikustatakse menetluse algatamist puudutav informatsioon Government Gazette-s, kui on kava olemas, siis märgitakse ära ka kava olemasolu (lisaks kohtunik-komissari ja nõustajate nimed ning andmed) (Hollandi seadus § 26). On kättetoimetamise erireeglid võlausaldajate paljususe olukorras.⁹⁵¹

8.3.4.1.2. Soome

Saneerimismenetluse algatamise määrus tehakse teatavaks avalikult ja sellest teavitatakse ka äriregistrit ja täitmiseks pädevaid isikuid.⁹⁵²

⁹⁴⁶ Kättesaadav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/rahandusministeeriumi_arvamus_27.09.2019.pdf

⁹⁴⁷ RKTkm 09.05.2011, nr 3-2-1-25-11; 18.11.2009, nr 3-2-1-122-09.

⁹⁴⁸ TsMS komm II osa, lk 69.

⁹⁴⁹ TsMS komm II osa, lk 69. RKTkm 11.11.2009, 3-2-1-100-09, p 10.

⁹⁵⁰ TsMS komm II osa, lk 83.

⁹⁵¹ Kättesaadav: <http://www.dutchcivillaw.com/legislation/bankruptcyact011aa.htm>: D.Faber jt (Editor). Vt ka Commencement of insolvency proceedings. Netherland. Oxford, 2012, p 431.

⁹⁵² E. Hellström. p 109.

8.3.4.1.3. Saksamaa

Kui kättetoimetamine peab toimuma riigisiselt, loetakse posti teel saadetud dokument kätte toimetatuks kolm päeva pärast posti panemist. Isikutele, kelle asukoht on teadmata, dokumente kätte ei toimetata. Pankrotikohus võib dokumentide kättetoimetamise teha ülesandeks pankrotihaldurile (Saksa seadus § 8). Lahendi teatavakstegemine toimub tänapäeval veel vaid internetis (Saksa seadus § 9 lg 1 p 1, lg II p-d 2,3). Avalik teatavakstegemine on piisav tõend, et kättetoimetamine on toimunud kõikidele osapooltele, isegi kui seadus näeb selle kõrval ette eraldi kättetoimetamise (Saksa seadus § 9 lg 2). St et lahendi lättetoimetamine on vajalik ainult erandkorras, nt § 23 lg 1 p 2 kohase käsutuskeelu ja pankrotimenetluse algatamise korral.⁹⁵³ Määrus, millega pankrotikava kinnitatakse või selle kinnitamisest keeldutakse, tuleb teatavaks teha hääletamiskoosolekul või kohe kindlaksmäärataval eraldi koosolekul. Börsil noteeritud äriühingud peavad kokkuvõtte pankrotikava olulisest sisust avaldama oma veebilehel (Saksa seadus § 252 lg 2).

8.3.4.1.4. Põhjamaad (Rootsi, Norra, Taani)

Rootsi

Saneerimismenetluse algatamise kohtumääruse edastab kohus nõustajale, kes peab sellest teavitama kõiki võlausaldajaid ühe nädala jooksul määruse tegemise päevast. Kui menetluses on suur hulk pandiga tagamata nõuetega võlausaldajaid, võib nõustaja teavitada võlausaldajaid avaliku teadaande kaudu. Rootsi Maksejõuetuse Nõukogu 2010. aasta ettepaneku⁹⁵⁴ kohaselt tuleks kohtumäärus saneerimismenetluse algatamise kohta avalikustada samal viisil kui likvideerimismäärus (pankrotimäärus).⁹⁵⁵

Norra

Kohus peab saneerimismenetluse algatamisest teavitama avalikult. Lisaks sellele peab Saneerimiskomisjon (tegutseb nõustaja rollis) teavitama menetluse algatamisest ja saneerimiskomisjoni liikmetest kõiki teadaolevaid võlausaldajaid.⁹⁵⁶ Kommunikatsioon menetlusosalistega võib toimuda elektrooniliselt, kui teate saaja seda aktsepteerib. Pankrotimenetlusi puudutav informatsioon on kättesaadav registripidaja poolt peetaval veebilehel ilma asjatu viivitusega (Norra seadus § 156)

Taani

IP peab kõiki teadaolevaid võlausaldajaid informeerima 1 nädala jooksul menetluse algatamisest. Menetluse algatamise määrus avaldatakse kohtu poolt ja kuulub registreerimisele Taani äriregistris.⁹⁵⁷

8.3.4.1.5. Balti riigid (Läti, Leedu)

Läti

Saneerimismenetluse algatamisest informeeritakse maksejõuetuse registrit.⁹⁵⁸

Leedu

Leedu seaduse § 32 kohaselt tuleb järelevalveorgani veebilehel avaldada hiljemalt järgmisel tööpäeval informatsioon, mis on sätestatud EU määruse 2015/848 artiklis 24 lg-s 2, samuti jõustunud kohtulahendid maksejõuetusajades. Järelevalveorgan tagab kohtutele ja võlausaldajatele läbi infosüsteemi juurdepääsu järgmistele andmetele maksejõuetusmenetluste kohta: kutsed võlausaldajate koosolekutele, võlausaldajate üldkoosolekute ja pankrotitoimkonna otsused, pankrotivara nimekiri jm informatsioon pankrotivara kohta, info pankrotimenetluse kulude kohta, võlausaldajate nimekiri ja nõuded, saneerimiskava täitmise aruanded, lõpparuanded, kohtulahendid. Eeldatakse, et seaduses sätestatud informatsioon on maksejõuetusmenetluse osalistele teada sellest ajast, kui see on infosüsteemi sisestatud.

⁹⁵³ U. Foerste, lk 21.

⁹⁵⁴ Rootsis moodustati 2007. aastal Maksejõuetuse Nõukogu, kes esitas 2010. aastal oma ettepanekud maksejõuetusõiguse muutmiseks.

⁹⁵⁵ E. Hellström, p 29.

⁹⁵⁶ E. Hellström, p 57.

⁹⁵⁷ E. Hellström, p 82.

⁹⁵⁸ E. Hellström, p 149; The Role of the Judge in the Restructuring of Companies Within Insolvency. Latvia. P 68

8.3.4.2. Rahvusvahelised suunised ja uuringud

UNCITRAL

Hõlbustamaks hääletamist ning suurendamaks elektrooniliste suhtlusvahendite kasutamist menetluses, on soovitatav lubada menetluses hääletada ka elektrooniliselt (lisaks isiklikule ja esindaja kaudu hääletamisele).⁹⁵⁹

8.3.5. Direktiivi ülevõtmise seos PankrS revisjoni teemadega

Ei ole

8.3.6. Järeldused ja ettepanekud

a) Siseriiklik õigus on Direktiivi artikliga 28 kooskõlas. Kõikides maksejõuetusmenetlustes on võimalik teha elektrooniliselt järgmisi toiminguid: nõuete esitamine, saneerimiskava või tagasimaksete kava esitamine; võlausaldajatele teadete saatmine, vaidluste ja edasikaebuste esitamine.

Kuna TsÜS § 80 kohaselt on tehingu kirjaliku vormiga võrdne tehingu elektrooniline vorm⁹⁶⁰, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti, siis on TsÜS § 80 lg 1 nõuetele vastavas elektroonilises vormis võimalik teha kõiki Direktiivi art 28 loeteletud toiminguid (SanS ega TsMS ei näe ette teistsugust vorminõuet). Samuti on olemas asjakohased sätted tsiviilkohtumenetluse seadustikus (TsMS § 316), mis kohalduvad ka maksejõuetusmenetlustes.

b) Direktiiv ei reguleeri (kohtu)menetlusdokumentide kättetoimetamist, mille kättetoimetamine Euroopa Liidus on reguleeritud EL määrusega nr 1393/2007 (dokumentide kättetoimetamine tsiviil- ja kaubandusajades). Määrus kohaldub ka maksejõuetusmenetlustes ning ei võimalda kohtumenetlusdokumentide elektroonilist kättetoimetamist välisriikides. Selles osas kehtib ka TsMS § 316¹ (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1393/2007 rakendamine).

c) Praktikast toimubki enamasti suhtlusest kohtu ja menetlusosaliste ning halduri/nõustaja ja menetlusosaliste vahel elektrooniliselt. Praktikast on probleem selles, kas ja kuidas on võimalik lihtsustada elektrooniliste kohtudokumentide kättetoimetamise tõendamise standardeid, mis praegusel hetkel on saanud takistuseks saneerimismenetluste läbiviimisel). Oluline on saavutada tasakaal menetluse tõhususe ja puudutatud isikute õiguse osas osaleda menetluses ning saada asjakohast ning õigeaegset informatsiooni menetluse käigust ja tehtavatest otsustustest.

d) Vajalik on luua kompaktne e-lahendus maksejõuetusmenetluste läbiviimiseks, et tagada senisest efektiivsem infovahetus menetlusosaliste ja nõustaja vahel, menetlusdokumentide kättetoimetamine, menetluse läbipaistvus ning menetlusosalistele parem ülevaade menetluses seisust ja sellega seotud dokumentidest. Mõistlik oleks sama e-lahendusega siduda ka nõuete esitamine, saneerimiskava esitamine, võlausaldajatele teadete saatmine, vaidluste ja edasikaebuste esitamine.

e) SanS-s tuleks sätestada, et nõustaja suhtlus võlausaldajatega toimub üldjuhul elektrooniliselt. Vastavalt tuleb täiendada SanS § 12 lg 4, § 23 lg 3. .1.7. Kättetoimetamine peaks ka nõustaja jaoks olema üldjuhul võimalik e-toimiku kaudu teavitusega menetlusdokumendi kättesaadavaks tegemisest e-toimikus, arvestades tutvumiseks mõistliku aja (3 tööpäeva) möödumist.

f) Saneerimisseaduses ja võlgade ümberkujundamise seaduses on võlgniku kohustus esitada oma võlausaldajate kontaktandmed. Võlgnik peaks esitama ka andmed, mis võimaldavad võlausaldajatele teadete ja dokumentide kättetoimetamist elektrooniliselt. Vastavalt tuleb täiendada SanS § 7 lg 3). Võlausaldajaid saab seadusega kohustada andmeid kontrollima ja esimesel võimalusel täpsustama (nõustajale).

⁹⁵⁹ UNCITRAL suunised, p 219

⁹⁶⁰ Sätte eesmärk on kehtestada nõuded tehingu elektroonilisele vormile ja võrdsustada elektrooniline vorm kirjaliku vormiga. Vt P.Varul jt (koostajad). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2010. lk 250-252.

g) Juhul kui saneerimismenetlus muutub avalikuks menetluseks, saab menetlusdokumentide kättetoimetamisel ja teadete avaldamisel puudutatud isikutele (võlausaldajatele) kasutada avalikule menetlusele iseloomulikke teavituskanaleid ja reguleerida analoogselt pankrotimenetlusega. Avalikus menetluses peaks menetlusosaliste teavitamine toimuma eelkõige /või paralleelselt Ametlike Teadaannete kaudu, mis vähendaks saneerimisnõustaja ja kohtu halduskoormust teadete ja menetlusdokumentide kättetoimetamisel. Teavitamise reeglid saab siduda võlausaldajate arvuga. Näiteks PankrS § 34 kohaselt haldur teavitab pankroti väljakuulutamise teadaolevaid võlausaldajaid. Kui võlausaldajaid on rohkem kui 50, piisab pankrotiteate avaldamisest, välja arvatud erisused (pandipidajad, teistes Euroopa Liidu liikmesriikides asuvad võlausaldajad). Nii nagu pankrotimenetluses teavitatakse võlausaldajaid jaotusettepanekust ja jaotusettepaneku kinnitamise või kinnitamata jätmise kohtumäärusest Ametlike Teadaannete kaudu (PankrS § 143 lg 5 ja § 145 lg 5), on analoogselt võimalik saneerimiskava kinnitamise määrus teha võlausaldajatele teatavaks Ametlike Teadaannete kaudu.⁹⁶¹ See lahendaks suuresti huvigruppide esiletoodud probleemi teadete ja menetlusdokumentide edastamisel ja kättetoimetamisel.

8.3.7. Mõjude hinnang

Probleem 1 Menetlusdokumentide kättetoimetamine saneerimismenetluses võlausaldajatele on ajamahukas tegevus, mis takistab menetluse kiiret toimimist.

Muudatusettepanek. Maksejõuetusseadusi tuleb täiendada sätetega, mille kohaselt toimub kohtudokumentide (sh saneerimiskava kinnitamise või mittekinnitamise määruse) kättetoimetamine üldjuhul e-toimiku kaudu teavitusega menetlusdokumendi kättesaadavaks tegemisest e-toimikus. Kohus võib lugeda menetlusdokumendi kätte toimetatuks 3 tööpäeva) möödudes isegi kui kinnitust ei anta. Vastavalt tuleb täiendada SanS § 12 lg 4, § 23 lg 3.

Mõju: Primaarne sihtrühm on võlausaldajad, kelle hoolsuskohustus saneerimismenetluse jälgimisel teadete ja kohtudokumentide kättetoimetamisel suureneb. Kuigi mõju võlausaldajatele on oluline, sest teadasaamise kord muutub, siis ei saa sellega kaasnevat halduskoormuse kasvu hinnata suureks, sest võlausaldajad on harjunud end kursis hoidma pankrotiteadetega.

Sekundaarsed sihtrühmaks on kohus ja saneerimisnõustaja. Mõjul on nende halduskoormust vähendav toime. Samuti on muudatusel mõju saneerimismenetluse kiirusele, kuna muudatuse tulemusena kättetoimetamise tõendamise reeglistik lihtsustub, võlausaldajad vastutavad ise teadete ja menetlusdokumentide vastuvõtmise eest ja menetlus ei takerdu kättetoimetamisega seotud probleemidesse. Mõju on positiivne ja oluline.

Probleem 2 Saneerimismenetluses ei ole olnud võimalik kasutada avalikus menetluses kasutatavaid viise võlausaldajate teavitamisel (avaliku registri ja Ametlike Teadaannete kaudu)

Muudatusettepanek: Juhul kui saneerimismenetlus muuta avalikuks menetluseks, reguleerida võlausaldajate teavitamine saneerimismenetlusest analoogselt pankrotimenetlusega (PankrS § 6), sh kavaga tutvumise võimalus, hääletamise aeg jms. Kui võlausaldajaid on rohkem kui 50, piisab saneerimisteate avaldamisest Ametlikes Teadaannetest, välja arvatud erisused (pandipidajad, teistes Euroopa Liidu liikmesriikides asuvad võlausaldajad). Saneerimisteates tuleb märkida, milliseid võlausaldajaid saneerimine puudutab.

Mõju: Muudatusettepaneku primaarne sihtrühm on võlausaldajad, kes peavad nüüd hakkama end kursis hoidma saneerimisteadetega, st nende hoolsuskohustus suureneb. Kuigi mõju võlausaldajatele on oluline, sest teadasaamise kord muutub, siis ei saa sellega kaasnevat halduskoormuse kasvu hinnata suureks, sest võlausaldajad on harjunud end pankrotiteadetega kursis hoidma. Mõju leevendab ka täiendav informeerimine elektrooniliselt.

Sekundaarseks sihtrühmaks on saneerimisnõustajad ja kohtud. Muudatuse mõju neile sihtrühmadele on positiivne, sest vähendab oluliselt halduskoormust ja teadete kättetoimetamisele ja selle kontrollimisele kuluvat aega.

⁹⁶¹ Vastuväite esitanud võlausaldajale ja võlgnikule ning haldurile kohus saadab määruse (PankrS § 145 lg 5).

KASUTATUD KIRJANDUS

Normatiivaktid

1. Holland Faillissementswet (Dutch Bankruptcy Act (DBA))
2. Hollandi seaduseelnõu saneerimise raamistike kohta. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii/>
3. Justiitsministri 09.01.2009 määrus nr 1 saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad, RTL 2009, 8,81; RT I, 31.12.2010, 51.
4. Justiitsministri 28.12.2005 määrus nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“.- RTL 2006,5,77; RT I, 22.01.2020,6
5. Justiitsministri määrus: „Saneerimisnõustaja ja eksperdi tasude ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise kord ning tasude piirmäärad“.
6. Kohtuekspertiisiseadus. Vastu võetud 30.05.2001. RT I 2001,53,309; 13.03.2019,91.
7. Leedu 01.01.2020 jõustunud pankrotiseadus. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (Insolvency of Legal Entities Act). Arvutivõrgus kättesaadav: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/56df69a293fa11e9aab6d8dd69c6da66?positionInSearchResult=30&searchModelUUID=7518de3b-1df5-4371-b883-b4a95f224873>.
8. Leedu kuni 01.01.2020 kehtinud saneerimiseadus. Arvutivõrgus kättesaadav inglise keeles: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/en/TAD/TAIS.136581>.
9. Läti saneerimiseadus. Maksätnespējas likums (Latvian Insolvency Law); 26.07.2010 (tõlkinud Valsts valodas centrs, State Language Centre). Arvutivõrgus: www.mna.gov.lv/download/540
10. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kantselei kodukord. Justiitsministri määrus 08.02.2018 nr 7. RT I, 13.02.2018, 9
11. Norra Lov om gjeldsforhandling og konkurs (The Debt Reorganisation and Liquidation Act) ja Lov om fordringshaverens dekningsrett (The Creditors Recovery Act)
12. Rootsi saneerimiseadus. Företagsrekonstruktion (FREKL) (Company Reorganisation Act). SFS 1996:764.
13. Saksamaa pankrotiseadus. *Insolvenzordnung (Insolvency Statute)*; 05.10.1994 (BGBl. I S. 2866) – 20.12.2011 (BGBl. IS. 2854). Arvutivõrgus: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/
14. Soome saneerimiseadus. Laki yrityksen saneerauksesta (Restructuring of Enterprises Act);
15. Suurbritannia maksejõuetuse seadus. The Insolvency Act 1986. Arvutivõrgus kättesaadav inglise keeles: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
16. Suurbritannia Äriseadustik. The Companies Act 2006. Arvutivõrgus kättesaadav inglise keeles: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>
17. Taani Konkursloven nr 298 (Insolvency Act)
18. USA pankrotikoodeks. U.S. Code Title 11- Bankruptcy, Chapter 7 and 11. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title11&edition=prelim>
19. Võlanõustaja tase 6 kutsestandard. Kättesaadav: <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/exportPdf/10665188/>
20. Võlanõustaja täienduskoolituse kava on kehtestatud SHKS § 45 lg 2 alusel sotsiaalkaitseministri 22. märtsi 2016 määrusega nr 20. RT I, 24.03.2016,8.

Kirjandus

21. **American Bankruptcy Institute.** Commission to Study the Reform of Chapter 11. 2012–2014, Final Report And Recommendations. Arvutivõrgus: <http://commission.abi.org/full-report>
22. **Anspai, S. Kallaste, E, Niklus, I, Järve, J.** Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu võimalik muudatuste mõjude hindamine. 2019. Arvutivõrgus: https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/uuringud/pankrotiseaduse_muudatusettepanekute_mojude_hindamine.pdf
23. **Baker & McKenzie.** Switzerland. Overview and Introduction.

24. **Baker McKenzie** Advokaadibüroo. Global Restructuring & Insolvency Guide 2016. Arvutivõrgus kättesaadav inglise keeles: https://www.bakermckenzie.com/-/media/files/expertise/banking-finance/bk_globalrestructuringinsolvencyguide_20170307.pdf?la=en
25. Best Practices in European Restructuring. Contractualised Distress Resolution in the Shadow of the Law - Effective judicial review and oversight of insolvency and pre-insolvency proceedings. Wolters Kluwert 2018. <https://www.codire.eu/wp-content/uploads/2018/11/Stanghellini-Mokal-Paulus-Tirado-Best-practices-iEuropean-restructuring.-Contractualised-distress-resolution-in-the-shadow-of-the-law-2018-1.pdf>
26. **Bork, R.** Directive on Preventive Restructuring Frameworks: Political compromise in the trilogy talks and imminent adoption. Eurofenix. Spring 2019
27. **Bork, R.** Rescuing Companies in England and Germany. Oxford University Press 2012.
28. **Bork, R, Mangano, R.** European Cross-Border Insolvency Law. Oxford University Press 2016.
29. **Bork, R, Zweiten, K.** Commentary on the European Insolvency Regulation. Oxford University Press 2016,
30. **Bracewell&Giuliani.** Chapter 11 of the United States Bankruptcy Code: Background and Summary. 2012. Arvutivõrgus: https://www.insol.org/_files/Fellowship%202015/Session%203/Chapter_11_Overview.pdf
31. **Brodén, C, Lindberg, E.** Roschier Advokatbyrå AB. Restructuring and insolvency in Sweden. Thomson Reuters 2020.
32. **Carapeto, M.** Is Bargaining in Chapter 11 costly? October 2003. Arvutivõrgus: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.198.223&rep=rep1&type=pdf>
33. **CCJE.** Kohtunike väljaõppe ja täiendkoolituse kohta siseriiklikul ja Euroopa tasandil. CCJE arvamus nr 4 (2003). Arvutivõrgus: <https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/dokumentid/ccje2003op4.pdf>.
34. **Chang, T, Schoar, A.** The Effect of Judicial Bias in Chapter 11 Reorganization. 2007. Arvutivõrgus: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic138499.files/judges_7303.pdf
35. **Conway; L.** Pre-pack administrations. Briefing paper, House of Common Library, 20. January 2016.
36. **de Weijs, R, Baltjes, M.** Opening the Door for the Opportunistic Use of Interim Financing: A Critical Assessment of the EU Draft Directive on Preventive Restructuring Frameworks. International Insolvency Review, 27-2, 2018
37. **Dennis F. Dunne and Gerard Uzzi, Milbank LLP.** Restructuring and insolvency in the United States: overview.
38. **Gloser, J; Wymenga, P; Bezegova, E; Besseling, C.** ECORYS Nederland BV, Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs Final report. Rotterdam, 31.10.2014
39. **Faber, D, Vermunt, N, Kilborn, J, Richter, T** (editors). Commencement of Insolvency proceedings. Sweden. Oxford 2012
40. **Foerste, U.** Pankrotiõigus. Tallinn 2018
41. **Foohy, P.** Chapter 11 Reorganization and the Fair and Equitable Standard: How the Absolute Priority Rule Applies to All Nonpro t Entities. St. John's Law Review, Vol 86, No 1, Winter 2012, p 34. Arvutivõrgus: <http://www.repository.law.indiana.edu/facpub/1274>
42. **Gattringer, V.** New German Insolvency Law Rules to Facilitate Restructurings, Debt-Equity Swaps and Debtor in Possession, 23.02.2012. Arvutivõrgus: m.klgates.com/new-german-insolvency-law-rules-02-23-12/
43. **Gloser, J; Wymenga, P; Bezegova, E; Besseling, C.** Final Report – Study. Bankruptcy and second chance for honest bankrupt entrepreneurs. 18.11.2014. Arvutivõrgus: <https://op.europa.eu/s/n5iZ>
44. **Goode, R.** Principles of Corporate Insolvency Law. Sweet & Maxwell 2011.
45. Government response: Insolvency and Corporate Governance
46. **Hellström, E.** Nordic/Baltic company reorganisation law - a comparative report. Iustus Förlag, Stockholm, April 2013
47. **Hess, B., Oberhammer, P., Pfeiffer, T.** European Insolvency Law. C. H. Beck, Hart, Nomos, 2014, pp 178-195.
48. Hollandi seaduseelnõu seletuskiri. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii/>

49. **Inacio, E.** The General Approach of the Council on the European Commission's Proposal Directive on Preventive Restructuring Frameworks. Eurofenix Winter 2018/2019.
50. **INSOL Europe.** Guidance Note on implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Stay of Individual enforcement actions. Ben Schuijling, mai 2020.
51. **INSOL EUROPE.** The Role of the Judge in the Restructuring of Companies Within Insolvency. Judicial Wing of INSOL Europe. 2013
52. **INSOL INTERNATIONAL.** Ethical Principles for Insolvency Professionals. 2018. Arvutivõrgus: https://cdn.website-editor.net/c1bf33c37353462b802fc473aaf1a7f1/files/uploaded/Ethics%2520Principles%2520for%2520Insolvency%2520Practitioners%2520-%2520from%2520INSOL_64I2neSe44VEULhbTQXZ.pdf
53. **INSOL.** The 2020 INSOL Directory. The comprehensive directory of restructuring, insolvency and bankruptcy professionals throughout the world.
54. **J.L. Vris, J.L. London, R.** An Introduction to DIP Financing, 2007
55. **Juhkam, A.** Võlgniku ja võlausaldajate huvide kaitse saneerimiskava esitamisel ja koostamisel. Magistritöö. Tartu 2016.
56. **Kastrinou, A, Vullings, S.** 'No Evil is Without Good': A Comparative Analysis of Pre-pack Sales in the UK and the Netherlands. International Insolvency Review. Volume 27, Issue 3, Winter 2018. Arvutivõrgus: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOL_VENCY.pdf (9.05.2020).
57. **K. Kerstna-Vaks.** Maksejõuetuse revisjon Analüüs (pankrotiseaduse 3. ja 4. peatükk) Halduri nimetamine ja vabastamine. Haldurile esitatavad nõuded ja haldurina tegutsemise õigus. Häälte määramine ja võlausaldajate üldkoosoleku otsused. Kohtute efektiivsuse tõstmine. Ajutise halduri, halduri ja pankrotitoimkonna tasud. Aruandlus. Võlgniku teabe andmise kohustus ja enese mitesüüstamine. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kersti_kerstna-vaks_analuus-kontseptsioon.pdf.
58. **Kriibi, P, Liin, S.** Maksejõuetusõiguse revisjoni lähteülesanne. 13.06.2016.
59. **Kutsar, H-L.** Võlausaldaja õigused saneerimismenetluse alustamiseks. Magistritöö. Tallinn. 2018.
60. **Kõve, V, Järvekülg, I, Ots, J, Torga, M.** Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn, 2017, Juura.
61. **Kõve, V, Järvekülg, I, Ots, J, Torga, M.** Tsiviilkohtumenetluse seadustik III. Kommenteeritud väljaanne, Tallinn, 2018, Juura.
62. **Madaus, S.** Is the Relative Priority Rule right for you? A Simple Guide to RPR. Available at: <https://stephanmadaus.de/2020/01/20/a-simple-guide-to-the-relative-priority-rule/> (14.05.2020)
63. **Mallon, C.** The Restructuring Review. Third edition. Denmark.
64. **Marshall, J.** The Future of the European Insolvency Regulation – Rights in rem. para 23, IILR 2011, 263– Beck-Online (28.08.2019).
65. **McCormack, G** et al. Study on a new approach to business failure and insolvency. Comparative legal analysis of the Member States' relevant provisions and practices. Tender No. JUST/2014/JCOO/PR/CIVI/0075. Jaanuar, 2016 Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/insolvency_study_2016_final_en.pdf
66. **Omar, P.** 'Upstreaming Rescue: Pre-Insolvency Proceedings and the European Insolvency Regulation. International Company and Commercial Law Review, 2014 (1).
67. **Pikamäe, P** (peatoimetaja). Kohtute seadus. Kommenteeritud väljaanne, 2018.
68. **RESOR.** The Act on the confirmation of private plans. Bill on Dutch scheme
69. **Richter, T, They, A.** Europe Guidance Note on the Implementation of Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023. Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram-Down. April 2020..
70. **Richter, T, They, A.** INSOL Europe Guidance Note on the Implementation of the Preventive Restructuring Frameworks Under EU Directive 2019/1023, Claims, Classes, Voting, Confirmation and the Cross-Class Cram Down, April 2020.
71. **Riigi Infosüsteemide Amet.** E-allkirjad Euroopas ja nende käsitlemine Eestis. 2016. Arvutivõrgus http://www.ria.ee/public/PKI/EL_e-allkirjade_kasitlemine.pdf.

72. **Robert-Tissot, F.** The Effects of a Reorganization on (Executory) Contracts: A Comparative Law and Policy Study [United States, France, Germany and Switzerland]. Arvutivõrgus: https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/effects_of_reorganizationonexecutorycontracts.pdf
73. **Schihalejev, M.** Häälte määramine ja selle kohtulik järelevalve maksejõuetusmenetluses. 2013.
74. **Sepp, S.** Kolmandate isikute õiguste kaitse ja nende huvide ning avaliku huvi arvestamine saneerimismenetluses. Magistritöö. Tartu Ülikool. 2014
75. **Van Schadewijk, M.** Pushing Boundaries between Competition and Insolvency Law: Pre-packing in the UK. Nottingham Insolvency and Business Law E-Journal, vol 5, iss. 3, (2017),
76. **Varul, P et al.** Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, 2016.
77. **Wessels, B, Madaus, S.** Instrument of the European Law Institute. Rescue of Businesses in Insolvency Law. Viin 2017. Arvutivõrgus: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/Instrument_INSOLVENCY.pdf (9.05.2020).
78. **Westbrook, J. L** jt. A Global View of Business Insolvency Systems. Leiden, Boston: The World Bank and Brill 2010
79. **World Bank Group.** Estonia. Preventive Restructurings. Technical Note. World Bank Group. July 2019.
80. **Vutt, M.** Saneerimiskava kinnitamise praktika. Kohtupraktika analüüs. 2011. Arvutivõrgus: https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/analyysid/2011/saneerimiskavakinnitamisepraktika_margitvutt.pdf

Riigikohtu lahendid

81. RKTko nr 2-16-10124
82. RKTkm nr 3-2-1-25-11
83. RKTkm nr 3-2-1-122-09
84. RKTkm nr 3-2-1-131-10
85. RKTkm nr 3-2-1-164-16
86. RKTkm nr 3-2-1-28-10
87. RKTkm nr 3-2-1-46-12
88. RKTkm nr 3-2-1-131-10
89. RKTkm 3-2-1-58-16
90. RKTkm 3-2-1-103-15
91. RKÜko nr 3-2-1-62-10
92. RKÜko nr 3-1-3-10-02
93. PSJv nr 3-4-1-10-08
94. RKTkm nr 2-11-24696/82
95. RKTkm nr 3-2-1-1-13
96. RKTkm nr 3-2-1-121-11
97. RKTkm nr 3-2-1-124-09
98. RKÜko nr 3-2-1-134-16
99. RKTkm nr 3-2-1-141-16
100. RKTkm nr 3-2-1-155-16
101. RKTkm nr 3-2-1-158-04
102. RKTkm nr 3-2-1-19-16
103. RKTkm nr 3-2-1-26-00
104. RKTkm nr 3-2-1-31-16
105. RKTkm nr 3-2-1-46-13
106. RKTkm nr 3-2-1-49-16
107. RKTkm nr 3-2-1-60-13
108. RKTkm nr 3-2-1-90-16
109. RKTkm nr 3-2-1-92-15
110. RKHKo nr 3-3-1-15-06
111. RKHKo nr 3-3-1-70-15
112. RKTkm nr 2-16-13034/108
113. RKTkm nr 2-16-4891/80

- 114. RKTkm nr 3-2-1-28-13
- 115. RKTkm nr 3-2-1-70-15

Ringkonnakohtu lahendid

- 116. Tartu Ringkonnakohtu 11.10.2018 otsus ts. asjas nr 2-18-12393/14
- 117. Tallinna Ringkonnakohtu 07.03.2018 otsus ts. asjas nr 2-17-18979

Huvigruppide arvamused maksejõuetusõiguse revisjoni ja Direktiivi ülevõtmisele, töörühma poolt läbi viidud intervjuud

- 118. Riigikohus. Arvamus EL-i saneerimise ja maksejõuetuse direktiivi kohta. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/riigikohtu_arvamus_30.09.2019.pdf.
- 119. Rahandusministeerium. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/rahandusministeeriumi_arvamus_27.09.2019.pdf
- 120. Sotsiaalministeeriumi 27.09.2019 arvamus. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/sotsiaalministeeriumi_arvamus_30.09.2019.pdf
- 121. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kohtutaiturite_ja_pankrotihaldurite_koja_arvamus_12.09.2019.pdf
- 122. Tartu Ülikool. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tartu_ulikooli_arvamus_30.09.2019.pdf
- 123. Vahearuanne. Eesti maksejõuetusmenetluse efektiivsemaks muutmise võimaluste analüüs 26. märts 2020. Lisa nr 1 intervjuude kokkuvõte (intervjuude protokollid töörühma valduses)

Rahvusvahelised ja EL suunised

- 124. **EL Komisjon**. EU Komisjoni Soovitus 12.märts 2014. a äritegevuse ebaõnnestumise ja maksejõuetust käsitleva uue lähenemisviisi kohta (2014/135/EL).
- 125. **Möller, M.** Nordic-Baltic Recommendations on Insolvency Law. Nordic-Baltic Insolvency Network. Final version 2016. Wolters Kluwer 2016
- 126. **The World Bank**. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems.
- 127. **The World Bank**. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. 2016, Washington. Available at <http://pubdocs.worldbank.org/en/919511468425523509/ICR-Principles-Insolvency-Creditor-Debtor-Regimes-2016.pdf> (most recently accessed on 10.09.2020).
- 128. **United Nations Commission on International Trade Law**. Legislative Guide of Insolvency Law. New York, 2005. Available at: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf (10.05.2020).

Muud allikad

- 129. 01.01.2004 jõustunud PankrS seletuskiri. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/7f777586-e72c-319a-a0e7-3133fa683678/Pankrotiseadus>
- 130. Bank of Finland. Rising household debt levels must be addressed in time. Arvutivõrgus: <https://www.bofbulletin.fi/en/2019/2/editorial-rising-household-debt-levels-must-be-addressed-in-time/> (27.05.2020)
- 131. **Eesti Statistikaamet**. ER029: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted õigusliku vormi ja tegevusala (EMTAK 2008) järgi. Kättesaadav: <https://www.stat.ee/majandusyksused>
- 132. E-kirja vahetus A. Kasak'u ja Dr. R. Norkuse vahel (9.05.2020)
- 133. E-kirja vahetus E. Draba ja R. Norkus ning Anto Kasak'u vahel (5.05.2020);
- 134. E-kirjavahetus prof Stephan Madaus ja Anto Kasak'u vahel (5.05.2020).

135. Esimese ja teise astme kohtute arengukava 2020-2023. Arvutivõrgus:
https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/esimese_ja_teise_astme_kohtute_arengukava.pdf
136. Kalberg, S. (23.09.2017) Alustav ettevõtja saab rahatuge mitmest kohast. Arvutivõrgus:
<https://arileht.delfi.ee/news/uudised/alustav-ettevotja-saab-rahatuge-mitmest-kohast?id=79594762> (27.05.2020)
137. https://www.eestipank.ee/sites/eestipank.ee/files/files/Maksesüsteemid/jarelevaatamise_raamkava.pdf
138. Patendiamet, Ettevõtlustoetused (viimati muudetud 07.02.2020). Arvutivõrgus:
<https://www.epa.ee/et/ettevotjale/ettevotlustoetused> (27.05.2020)
139. Ettevõtlusportaal (06.06.2019) Toetuste liigid alustava või väikeettevõtte rahastamiseks. Arvutivõrgus: <https://www.hakkanettevotjaks.ee/toetuste-liigid-alustava-voi-vaikeettevotte-rahastamiseks/> (27.05.2020)
140. Justiitsministeerium, Maksejõuetusõiguse revisjon. Arvutivõrgus:
<https://www.just.ee/et/eesmargid-tegevused/oiguspoliitika/paremoigusloome/maksejouetusoiiguse-revisjon> (27.05.2020)
141. **Järve, J.** Eesti Ühingute statistiline ülevaade. 2019.
<https://centar.ee/wp-content/uploads/2019/08/2019.06.13-Eesti-%C3%BChingute-statistiline-%C3%BClevaade-%C3%B5plik-1.pdf>
142. **Kasak, A.** Arvamus Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi eelnõu kohta. 31.01.2017.
143. Kohtujuhtimise hea tava. Arvutivõrgus:
https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/dokumendid/kvaliteedijuhtimine_eessti_kohtususteemis.pdf
144. **Kohtute Haldamise Nõukoda.** 105. istungi protokoll 29-30 mai 2019. Arvutivõrgus:
<https://www.kohus.ee/sites/www.kohus.ee/files/elfinder/105.%20protokoll%2029.05-30.05.2019.pdf>
145. Kohtunike koolitusstrateegia 2015-2020 Kättesaadav:
https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/Koolitus/kohtunike_koolituse_strateegia_2015-2020.pdf
146. Pankrotiseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus.15.11.2018
147. Saneerimisseaduse seletuskiri (335). Arvutivõrgus:
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ee85892c-2f9d-6952-e2b0-9eea83feb6b3/Saneerimisseadus>
148. WHOA eelnõu inglise keelne verisoon kättesaadav aadressil:
<https://www.debrauw.com/insightsandopinions/draft-bill-continuity-companies-act-ii-wcoii/>
149. WHOA eelnõu seletuskiri. Kättesaadav aadressil:
<https://www.debrauw.com/wpcontent/uploads/2019/10/20190910-Unofficial-translation-of-CERP-explantory-memorandum.pdf>.
150. VÕVS eelnõu seletuskiri (743 SE) kättesaadav:
<https://m.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/5512f9ec-6db0-139d-f871-8421606dad23/>
151. **Õunpuu, A.** ANALÜÜS. „Saneerimisseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu ja seletuskiri“. 5.04.2014. Arvutivõrgus:
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/annemari_ounspuu_saneerimisseaduse_jt_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_ja_seletuskiri.pdf
152. **Õunpuu, A.** Teise võimaluse direktiiv_ analüüs_03092017 Ühinguõiguse revisjon. Analüüs-kontseptsioon. Justiitsministeerium. Tallinn 2018